

מבוי

למסכת עירובין

מבוי

ברעיא מהימנא דברים רעה: אי: "ובג"ד כתיב ביה במשיח (זכריה ט') עני ורוכב על חמור, ענ"י איהו תמן צסימן ערוצין נדה יצמות ושאר מתניתין בכלל". וכ' ע"ז היעב"ץ במטפחת ספרים: "בנה סוד על הלכה בעלמא שהיתה מלויה בפי עוסקי התלמוד בישיבה שלא יכלו לירד לעמקו, הודו ולא בושו בעניות דעתם, היאומן שדברים אלו יאלו מפי תנא", עכ"ל. (וכוונתו כדעתו הידועה שיך ברע"מ הוספות ממחבר ספרדי).

ובאמת אין ספק שערובין ויצמות יש בהן קושי מיוחד משאר מסכתות, כי מתחלפים בהן המושגים מאל. ובמסכת עירובין מי שאינו בקי בכל התקנות וגדריהן ילחא מלעמוד על הגדרת ההלכה. הנה מלינו סוגיא של לשון ים הנכנס לחצר יב, מבוי שאלו כלה לים ח, וכן חרם שבין תחומי שבת מז, ומלינו בור שבין שני חצרות פה, ומלינו גזוזטרא מעל המים פז, ומלינו אמת המים העוברת בחצר פז, קורה מתרת במים פו, מחילה תלויה מתרת במים יב, עריבי מיא פו, בקיעת גגים לא שמה בקיעה שבת קא, קל הוא שהקילו במים מה, שיקוע, שמה יעלה שרטון ח, וכ' הכל נראה שווה שעוסק בדין מחילה על גבי מים (ויש עוד הרבה נדונים במים תוך הרשות, לענין שפיכת מים בעוקה, ולענין מים שבתוך חצר מצטלי דירין וכיו"ב), ומ"מ כל אחד סוגיא לעלמו ובכ"א כללים אחרים. ע"כ בזה יש קושי ללומד.

אבל לדקו דברי היעב"ץ שהקושי אינו אלא כשלוּמדים הדברים בלא עיון המספיק, יש מקום לטעות בין המושגים הדומים. אבל כשלוּמדים ומזכרים כל הלכה במקומה בטעמיה ובמקורותיה. אין שום קושי בדבר. וע"ז אמר שמתאים הדבר לאחרונים, אבל לפני רבותינו התנאים לא היה שום דבר קשה. על כן מחמת שלא זכיתי ללמוד מסכתא ערוצין בעיון, אמרתי אצרכי המושגים הדומים הנמצאים במסכת וגדריהם בדרך לימוד הנגלה, והיה זה שכרי להקל העיון כאשר אזכה לבא אליו, לעשות לי מבוי לכנוס בו לערוצין. על כן בניתי חמשה ועשרים מצואות לכנוס בהן זה אחר זה לצירה הגדולה, מסכתא דעירובין, לצרכי יסודי הדינים והתקנות לחכמינו ז"ל בדבר העירובין. מצואות, חצרות, ותחומין.

והנה ראינו לאחרונים ז"ל שלא היה מאוי לפנייהם כ"כ ספרי הקדמונים עמ"ס ערוצין, כמו חי' הרשב"א וחי' הר"ן ורמב"ן ותו' ה"ר פרץ ופירוש רבינו חננאל, והב"י גם עבדו"ק לא היה לפניו. וכמה פעמים שנמצא בהם מרגליות וביאור יקר לדברי הראשונים, ושם תתפרש שיטת הרשב"א והראב"ד והרמב"ן המובאים ברמז במקומות אחרים, ושיטות בעלי התוס' הראשונים. והפוסקים היה בידיהם לפעמים פסקים מהגהות מימוניות וכיוצא בהם תלמידי רבותינו בעלי התוספות, או פסקות מהרב המגיד תלמיד הרשב"א, והיה לפנייהם כחידה בלא פתרון, אחר שלא היו לפנייהם ספרי החדושים.

דוגמא לדבר בדין מבוי עקום כמין ח', דהרשב"א בעבדו"ק מיקל ללא מקרי מבוי עקום. והב"י (שסד') תמה ולא הבין דבריו כפי שמוצא במגיד משנה, לדרכה הרי זה עקום טפי, ולכן השמיטו בש"ע. אך רעק"א כבר השיג ע"ז למצואר שפיר בחידושיו סברת הדברים (שאין אנשים מקצרים דרכם בו כי אל מקומו הוא שב ללכת), וכן כ' בבאור הלכה, וקיימו דעת הרשב"א וסומך ע"ז המ"ב להקל. ולכן בהרבה מקומות בערוצין אחרונים הכריעו לא בש"ע, ובהיות שאין כ"כ ראשונים על ערוצין דרך המ"ב להכריע ולסייע הרבה מריטב"א ור"ח, ועי' למשל בסי' שנט' ס"ח שפוסק הש"ע טור, אבל באמת כל הראשונים כולם חולקים ע"ז רא"ש וריטב"א ור"ח ותו' ורש"י.

ורבינו מאיר עיני ישראל הגדיל לעשות במלחמה הזו, ובכל מקום שמלא שיטות הראשונים ללא כמתבאר בש"ע ביאר הענין כל לרכו. אך גם לפניו לא הי' חי' הרשב"א כ"א פעמים מעטות, ולא תור"פ ותוהרא"ש והר"ן. וכמה מקומות שנתבארו דברים שלא במקומן בספרי הראשונים. על כן ראינו להעיר על זה בכמה מקומות. ועיקר הכוונה במבוי הזה הוא לבאר גדרי הדינים המתחלקים טעמיהם ומקורותיהם, והכרעת ההלכה בהם. וכמוצן שאין כאן שום מקום לפסק הלכה, הכל נכתב רק בדרך הלימוד ומבוי לעיון.

ולמען לא יהיה הספר חסר, אירפתי בסופו קונטרס 'תלמודא דקמאי', והוא תוכן דברי הראשונים והאחרונים עד הפוסקים בקיצור נמרץ על סדר המסכתא מהחל ועד כלה. שיהיה המבוי מתוקן בלחי וקורה, ועליו אמלחרה, פיסקי דארזא, דברי חכמינו ארזי הלצנון אדירי התורה. (בכל מקום שהוצאו דברי החזו"א ולא זיינו מקור, הוא בנדפס על סדר הדף).

מפתח הענינים

א. תיקון מבואות	טז. חיבור רשויות לעירוב
ב. קורה	יז. חילוק בין רשויות
ג. פתח וצורת הפתח	יח. דריסת הרגל
ד. עומ"ר ומחיצה	יט. דין רשויות שאין מעורבות
ה. פרצת מבוי	כ. תחומין
ו. מבוי עקום ומפולש	כא. קנין שביתה
ז. רה"י וביטול מחיצות רה"ר וכרמלית	כב. רבוע העיר
ח. פסי ביראות	כג. עירוב תחומין
ט. קרפף וזרעים מבטלי דירה	כד. ספיקות העירוב והלכה כמיקל
י. תקנת ערובי חצרות	כה. הערות לחזו"א עירובין
יא. באופן העירוב וזכייתו	
יב. במה מערבין והיאך	מפתח הנושאים
יג. נכרי במבוי	
יד. דירת נכרי וכותי	קונטרס תלמודא דקמאי
טו. בדין ביטול	

א תיקון מבואות

מהו מצוי ומהו חלז

פתוחין, וכל מצוי שאין בתים וחלזות פתוחין אין ניתר במצוי, דתנאי הוא בלחי וקורה אבל חלז ומצוי אין.

ו) אמנס חדוש זה שנת' אות ג' אינו מתבאר לכאורה בסברות הנ"ל, לא מצעי לה"ר יהונתן דודאי הדין אינו אמת דבהאי חלז א"צ שתוף אלז ערוז, אלז אף להרשב"א. אם החומר דפס משום שהוא פנימי וכוונע, הכא שהוא פנימי וכוונע אינו סבה להקל עליו שלא יאטרך עוד דיורים ויתר בלחי. ואפ"ל דסברת התוס' הוא משום דלחי הוי קולח של חכמים כמ"ש ה: ולא הקילו כ"כ במקום שקרוז לרה"ר, אבל ברחוק מרה"ר יא יותר אפשרות להקל.

ז) אמנס יא להתבונן בין להרשב"א בין להתוס' דמ"מ אמאי הצריכו בתים וחלזות להיתר זה של מצוי, ובפשוטו י"ל להרשב"א דע"י דלחוי טובא מצתים וחלזות מקרי פחות מקום להלנע, דהא מה שהוא קרוז לרה"ר אינו מפקיעו מלהיות מולנע דיא גם חלז המודה לרה"ר, ומה דצעי' דוקא ב' חלזות אינו תמוה דמ"מ לחוי טפי ויא עליו קם דיורין טפי, וגם ע"י כנעת החלז של כ"א נעשה המצוי כחינו כנוע להס'. וגם להתו' ע"כ יאטרכו לומר דרבי דיורין דהיינו בתים וחלזות הוא סבה להתיר מצוי. עוי"ל להרשב"א דאחר טעם החלוק קבעו קם מצוי וקם חלז וקבעו לכ"א היתר, ובתה הכי אין הנדון אלז בשם מצוי וקם חלז למה דומה, וע"כ מקום קרבו בו דיורין דומה למצוי ונקבע דינו כן.

ח) ולהתוס' ע"כ ה"נ טעם החלוק בין חלז למצוי וטעם הצרכה רבים הוא כנ"ל, דלא נתבאר קום טעמא אחרינא, אלז דסברי שצריך להיות כל דבר ניתר כפי ענינו עכשיו, ואם יא חלז פנימית שארכה יתר וממילא רובה למעבר ולא רובה לתשמיש, הרי היא כאלו המשך המצוי, ואין צריך לעשותה למצוי דהלז אינו כן ורחוקה מרה"ר היא, אלז היא מין חלז שהיא המשך המצוי וענינה כמצוי פנימי, ומצוי פנימי א"צ שיהו כל חלזות המצוי פתוחים אליו אלז כפי ענינו, ואין להקשות א"כ אם לא יהיה עוד חלז פתוחה למצוי לא יוכשר, דלא צעי' אלז שלפי מקומו יהיה כענינו.

ט) וטעם ראשון שכתבנו דקשה להקל בקרוז לרה"ר אינו נראה. וע"כ הרמ"א מביא דין התוס', ואף שהמג"א והפוסקים עד מ"ב מעתיקים טעם הרשב"א, זה צ"ע דהרשב"א עצמו בחדושו כ' דנראין דברי הראב"ד שחולק על תו' וי"ל גי' אחרת בגמ'.

י) כ' הב"י שסג' דהר"מ פי"ז ה"ח כ' דאין בתים וחלזות פתוחין כגון שהי' בו בית אחד או חלז א', והעלה ה"ה דה"ק שלא היה בו בית א' אע"פ שיא בו כמה חלזות או שלא היה בו אלז חלז אחת אע"פ שיא בו כמה בתים והיה לעת רבינו שהבתים פתוחים

א) תקנו חכמים שלא יטלטלו ברה"י וממנה לחלזות, ללא תיקון המתאים לכל מין ממניי הרשויות (ויא שלא יועיל תיקון להוליא ממנה לחלזות, כמו קרפף שלא הוקף לדירה). ותקנו הכשרים קונים למצוי ולחלז, וההבדל ביניהם הוא לפי תשמישם, שלכל א' מהם תשמיש אחר. ובגמ' יב: הוזכר למצוי בתים וחלזות פתוחין לתוכו, וכן מצוי ארכו יתר על רחבו. וכ' הרשב"א בעבוה"ק ובתשו' דטעם הדבר כיון דחלז עשויה לתשמיש הלנע הצריכו זה היכר יותר, והיינו דכל מקום צריך סגירה לפי ענינו.

ב) אבל ה"ר יהונתן המוצא ב"ב"י כ' דצעי' שיאטרכו שיתוף וערוז, ולהכי צריך בתים וחלזות פתוחים, ורק בכה"ג התירו בלחי, ואפ"ל דבריו גם משום דאיידי שצריך ב' תקונים א"צ כ"כ היכר. הרי נתנו ב' סימנים למצוי והיפוכם בחלז, ויא לעמוד על המחקר חיזהו העיקר, ונפ"מ אם יהיה דומה בל' לזה ובל' לזה אם יהיה דינו כמצוי או כחלז.

ג) ובלשון הגמ' יב: "מצוי שארכו כרחבו אינו ניתר בלחי משהו", מצוהר דלכאפ"ל שבתים וחלזות פתוחין לתוכו, והיה דינו כחלז. ובהמשך הגמ' "אי ארכה יתר על רחבה ה"ל מצוי", ג"כ נ"ל להדיא אפי' אין בתים וחלזות פתוחין לה הויא לה מצוי, דהא בחלז איירינן. לכן כתבו התוס' דבחלז כיון שהיא פנימית א"צ בתים וחלזות פתוחין לתוכו.

ד) ומהא דאמרינן קם אינו ניתר בלחי משהו, וכן אינו ניתר בקורה, א"ר זירא כמה מכוונן שמעתייהו דסבי, ונראה שר"ל דלא תימא שהוא חיזהו דין בלחי שאינו יכול להתיר יותר מדופן האורך שקבוע זה, או דין בקורה, אלז שניהם מכוונים לדין אחד שצכה"ג אין זה מצוי כלל אלז חלז. ולגי' רי"ף ור"א"ש בהמשך דאמר ר"נ נקיטין (ולא א"ר נחמן) משמע שמביא זה לסיוע דמכוונן כו', ואולי הכוונה כמה מכוונן דצריהם שודאי עמדו על דעת רבם דר' נחמן כבר אמר כן. (ואין זה רק דברי ר' נחמן, אלז דבר יאן ומקובל קאמר דהא שמואל תמיה וכמה הוא ארכו יתר ברחבו, ואולי שמואל אמרימרא דרב שהובא מתחלה קמתמה. ולגי' הרי"ף צ"ל דהקו' דר' זירא עד דלא מסיק מפרש כבכל דוכתא, ואולי מחמת זה מחקו הגי' דא"ר נחמן שגר' אין מוזבן. או דנימא דהרי"ף הוא דחברי' כיון דשוו).

ה) והתו' ה: כתבו לחלז ומצוי שוין לכשמרובע כו', ולדבריהם כאן לכאור' יקשה לפרוך עדיין מה לחלז הקרובה לרה"ר דאין ניתרת בלחי וקורה בארכה יתר על רחבה, ומצוי כה"ג ניתר, וכ"נ שמתקשה בחזו"א. אבל האמת נראה דלא קשיא. דהא חלז זו הקרובה אין ניתרת בל"ק משום דמקרי אין בתים וחלזות

למבוי. ואינו מובן למה לא פירש כפשוטו שדברי רמב"ם כדברי רש"י ובתים בחלרות בעי' ועז"א אין בן אלא בית א' בחלרות או אין בו אלא חצר אחת ולו יהי זה בתים.

(יא) ובגמ' יב: ס"ד דבעי' שיהי' ארכו פי שניים כדי שיהי' חצר, ופרש"י הואיל וחצר היתה לא נפקא עד לאיכא שניים, ולא משמע דמייירי שיהי' חצר ואח"כ בנה והרחיבה, ואפשר שיהי' חצר מאלו הבתים הפתוחים לתוכו ולא הי' ממנו חלרות וכו'.

(יב) וכמה בתים וחלרות בעי'. הרשב"א בתשו' ובהדושים מביא בשם הרמב"ם ללא בעי' אלא בית אחד בחצר אחת, וה"ה מפרש ברמב"ם דבעי' ב' בתים בחצר אחת. ולענ"ד אין כוונת הרמב"ם אלא כרש"י, דהר"מ כ' אם אין שם אלא בית א' או חצר א' אינו ניתר בלו"ק, וכוונתו דבעי' בתים היינו ב' בתים, וחלרות היינו ב' חלרות, וז"פ שיהיה בכל חצר בית, דאל"כ אינו חצר אלא רחבה, ועל כן אם חסר א' מב' תנאים אלו היינו יש בית א' בלבד שאז החצר הב' לא תועיל, או יש חצר א' בלבד שאז אין נפ"מ כמה בתים יש בה, אין ניתר וכו'.

(יג) החזו"א סה' טו' כתב למבוי בלא חלרות פרלתו ב', דאל"כ לילף מיני' דף ה: אמנם הא כיון שאין הלכה ברורה א"א לעשות ממנו ילפותא ומ"מ יכולים להכריע לפי סברא. וכן מבואר בחזו"א סז' שאינו ק"ו גמור, אלא הבנת הקדמונים בגדר התקנה, ולכן אין ק' כ"כ קושיות התוס'. וה"נ לענין ראייה זו.

מבואות שלנו

(יד) כל דינים אלו נאמרו במבוי הפתוח לרה"ר, אבל מבואות שלנו הפתוחין הרבה פעמים רק לכרמלית, כתב בתוה"פ דאם המבוי פתוח לכרמלית מקרי רחוק מרה"ר [שהקילו בו התוס' כדלעיל], ויש להקל נמי ללא בעי' בתים וחלרות פתוחין לתוכו. אכן הסמ"ק אינו סובר כן ואוסר (מובא בהג"א יב: כ' סמ"ק דלפי תי' התו' דחצר ניתרת בלחי בלא דיריין כיון לאינה קרובה לרה"ר א"כ מבואות שלנו שאין בתים וחלרות פתוחין להם אלא חלרות הם אין להם היתר בלחי אפי' ארכם יתר דהא קרובין לרה"ר, ואע"ג דאין רה"ר גמורה מ"מ מיחלף). והכריע המג"א דבחצר בעי' לרה"ר, אבל לא בעקמומית, וזה דין מבוי מפולג (לרה"ר) עקום דבעי' לרה"ר, אבל הוא בעי' תיקון ג"כ בעקמומיתו. ולכאורה אינו מובן מנין לנו דין זה דיש דין פילוש בחצר אבל לא דין מבוי עקום, ונר' כוונתו למשום חסרון מחילות בעי' לרה"ר, דהמבוי האמצעי אפשר שאין בו אלא ב' מחילות וגם המבואות היוצאין ממנו לא לעולם יהיה להם רוח ג' בעיקול, אבל פילוש בחצר ליכא כלל וכמבואר בתלמוד.

(טו) ויש להביא ראי' לד' הסמ"ק מדאמרו בגמ' ה. ללא משכח"ל מבוי שאינו אלא ד' משום דבעי' בתים וחלרות פתוחין, ולכאורה לפ"י משכח"ל במבוי רחוק מרה"ר, ובתים פתוחין למבוי ע"י

סולם, דולאי בתים אין לין פתח ד', וכהתו' עד: לאפי' בחלון מקרי פתוח לתוכו. וע"כ לפתוח לכרמלית לא מקרי רחוק. ולאו קי במבוי מתוך מבוי הוא לחיקא.

(טז) עוד יש להביא ראייה מהא דר' יהודה התיר רה"ר בלחיים בלא שום חלרות (ו:), וז"ל דלה"נ ומייירי התם בחלרות, אף שאמרו מי שהיו לו ב' בתים כו'. וה"ה כתב בשם הר"מ דבתים פתוחין למבוי איירי, וז"ע היכי יש זכר לזה בר"מ, ולדבריו כל רחובות שלנו יהיו ג"כ מבואות וליחא להיתר האחרונים. ואם מקרי מבוי ברחוק ובתים פתוחין לתוכו, לכאורה א"כ ה"נ לענין פלוש.

(יז) אמנם עיקר מש"כ רבותינו הקדמונים דאין מבואות שלנו בתים וחלרות פתוחים להם, לא איחפרש טעמא. דהא לכל רחוב או סמטא יש בתים ורוב הבתים הם תוך חלרות גדורות כמו שהוא בזמננו וכן היה ג"כ בזמנם ולא משמע כלל מפני שנסתנה תשמיש החלרות חלל דבזמן הסמ"ק לא נסתנה עדיין התשמיש, ועוד ללא אמרו דבר זה כלל רק אמרו דאין בתים וחלרות פתוחים, והיה מקום לפרש דמבואות שלנו היינו הרחובות אין להם דין מבוי כיון דרבים אזלי בהו וממילא חלרות שלנו הם המבואות, אך לפ"ז לא היו מכשירין המחמירים בזה הרחובות כלל וזה לא נראה מדבריהם, ואולי מועיל תיקון מבוי לרחובות כאלו אלא שאין נקרא חלרות פתוחים לתוכו, ועי' בסמוך אות יט'.

(יח) ומש"כ הסמ"ק דמיחלף ברה"ר ק"ק דהא כתבו הקדמונים שאין לנו רה"ר (עכ"פ בזמנם) ובסמ"ק הלשון לא פלוג, ובאמת לא נתפרש כאן אם הכוונה אין לנו רה"ר מאלו דאין ס' רבוא או מאלו דאין הרחוב טז' אמה, ולגי' הג"א יותר נראה כפי' ב' דע"ז שייך לומר מיחלף.

(יט) והחזו"א סה' סק"י נתקשה טובא צמה שכתבו הקדמונים דרחובות שלנו חצר נינהו. כמדומה לפי המליצות בימייהם, בהרבה מקומות הבתים בנויים כחומה על רה"ר והכניסה להחלרות שמאחור דוקא דרך הבית וצבה"ג פשוט דחצר נינהו. ומאי דמפרש רבינו דאין חלרות שלנו חצר, משום דאין משתמשים בהם תשמיש חצר אינו משמע כלל בלשונות הפוסקים, ועי' חכמ"א ובית מאיר שהאריכו דיש הרבה מקומות שיש חלרות, וגם הפוסקים לא דברו אלא בערים הגדולות ששם מאי רה"ר ושם לא היו חלרות. ובאמת דמפורש הדבר ברש"י יב: ד"בתים שבימי הש"ס היה לפנייהם חלרות", אלמא במקומותיהם לא היה חלרות כפשוטו.

(כ) והחזו"א שם סקנ"א כ' עוד למשום דל"ע בהו תשמיש חצר אינם חצר לענין פתוחין למבוי, מיהו יש להם דין חצר לענין פרלתו ותיקונו [שזה מפורש בגמ' כיון דרחבו יתר ה"ל חצר]. ולכאורה הסברא מהופכת, טעם תקון פס ופרעה משום לורת

תיקון חלק מן הפתח

כו) ולפ"ז היה מקום לומר לאין התיקון של רוח רביעית הולך על כל הרוח, אלא על אותו מקום שמתקן, ויכול לתקן רק חלק מן הפתח. והחלק הנותר הוא ראוי לתיקון בפנ"ע אם יראה. ובהרשב"א שם בראש דבריו נראה לפני הירושלמי מהני קורה על חלק מן הפתח ומונחת בסופה על קנה דוקרן, אבל בהירושלמי מבואר לפי פרושו דדוקא על פס של ד' טפחים. אכן מסביר אין חלוק כ"כ דענין הקורה מהני שלא יהי' האויר מבטל ע"י שיס היכר ואורה של פתח ומחלקו בזה לב' פתחים וא"כ מה לי רוחב הקנה דבלא"ה גם בד' אמרי' אתי אוירא, ובאמת משמעות הירושלמי דלא אמרי' אתי אוירא בד' כיון דחשיב ומהני ג"כ לחי, ולשונו בהמשך "ומ"מ אינו נראה כן מן הגמרא שיהיה קנה ולא אפי' פס ארבעה טפחים מתיר אע"פ שנתן את הקורה מכותל לכותל", הרי שאינו רואה הפרש כ"כ בין זה לזה.

כז) ומ"ש מכותל לכותל יל"ע אם הוא בדוקא קורה אחת שע"י ז' בא כאלהת היכר הקנה שבאמצע אבל ב' קורות שאינן שייכות זו לזו לא יועילו דכ"א בפנ"ע אינה מגעת לכותל.

דין סוף מבוי

כח) ואורת התקנה של הכשר מבוי, היה שאחרי שכבר הוכשר המבוי כדינו, אפשר להקל בו יותר. הכי אמרינן בכמה דוכתי, כגון במבוי שפרץ מלדו שנפסל בד', אלא"כ איכא פס ד', כמבואר ה. וכו' רש"י דהא למכשרי' בנפרץ לא כבא לחקוק שם בסוג' ברואה להכשיר המבוי ולהעמיק לו כשיעור תחת הקורה, משום דהוי סוף מבוי, דהיינו שכבר היה המבוי כשר. ולכאורה נפ"מ מזה לכל היכא שהוא סוף מבוי, כגון אם הי' חקוק ונתמלא דהוה לי' נמי סוף מבוי, ויחקוק טפח לבד. ושם משום האי נפ"מ כ' התוס' דפרש"י אין נראה.

כט) ויותר נראה דכה"ג נמי ה"ל תחלת מבוי לכיון שנסתם הרי הלך לו לגמרי החקיקה ואין לה שום זכר משא"כ במבוי שפרץ דמינכרא מילתא, ואפי' מבוי שהי' פרוץ י' דהיה מקום לומר הלך המבוי, שם מ"מ ניכר שעומד לתקון משא"כ בור סתום. מיהו בחזו"א נקט דנתמלא קתת הוה לי' סוף מבוי, ונראה ראה לזה מהא דלא חיש'י' שמא יפחת בחקה, כדחיש'י' שם לגבי הגבחה למעט גבהו, ול"ע לומר דרחב ד' לא ייפחת. וגם ל"נ דחקק אינו נפחת לדרכה נופל גובהו ומדרגה שלו ואין בו רוחב ד' ע"י"ז, אע"כ דעכ"פ במקלת י"ל כיון שניכר החקה שהי' ה"ל סוף מבוי, ועי' בה"ל שסה' דהמג"א פוסק כתוס' מלשון רמב"ם וטור, והבה"ל דוחה דבריו לאו"ז ורשב"א ורי"ז ס"ל כרש"י והעתיקו לשון רמב"ם ג"כ וכן הב"י מעתיק ד' רש"י ובשו"ע ל' רמב"ם, ומש"כ הא"ר דכ"מ מה"ר יונתן דהוה מ"ב ובחזו"א מסיים כדיוקן של הא"ר וכו' שיל"ע ד' העבדה"ק וא"ז.

התשמיש דחצר ללא כמבוי, אבל בתים וחצרות דמבוי אינם אלא שייקרא מרובה דיורין, ולענין זה מנפ"מ איזה תשמיש עבדו בהו. ומש"כ דאל"כ אין לן גדר חצר, אינו מובן הראי'.

כא) כן דן שם החזו"א בחצר ומבוי שאין ביניהם מחאה, והמבדיל הוא אופן התשמיש. ובסק"נ מביא ראי' מחצר הפרואה למבוי במלואה, אבל המבוי אין פרוץ לה במלואו. אמנם יש לחלק דנהי דפרוץ במלואו משוי להו חד דינא, מ"מ לענין חלוקה מקומות יש עדיין סבירא שיחלקה, וכס"מ ד' דתשמישין יחלקו, ה"נ י"ל דבתנאי שיהיה היכר גם בלורת המחילת שהוא ב' מקומות. וכן בסק"נ"א מביא ראי' מהא דלא מהני לכל מבוי לעשותו מבוי רחוק ע"י לחי, וייפטר מדין בתים וחצרות, ולחלוק הנ"ל אינו שייך.

ב' פתחים מתקנים ברוח רביעית

כב) הנה במבוי וחצר תקנו חכמים שיעשו תיקון מיוחד ברוח רביעית, ורק ע"י יהיה מותר לטלטל. אף שמה"ת בג' מחילת סגי להיותו רה"י. ולאחר שאסרו הטלטול, תיקון זה הוא קולא ומתיר, דאף שהוא פתוח ועוברין שם בנ"א, מ"מ כיון שיס לחי או קורה מותרין לטלטל בפנים. ויל"ע אם יכול לעשות ב' תיקונים כאלו ברוח רביעית, או שהקילו בזה רק לפתח א'.

כג) ובירושלמי פ"א ה"א אהא דפתח הרחב מכ' ימעט, מבואר לכאורה שיכולין לתקן ברוח רביעית שני פתחים כ"א בקורה, וכן מוכח מעיקר ברייתא י. של מבוי הרחב מכ' נועץ קנה באמצע, דדחי לה לוי רק מכה דאתי אוירא אבל ע"כ זה שיס ב' פתחים של י' חסר משהו ל"ק וע"כ שנותן קורה בשניהם, ווקשה מאד לומר דמייירי דוקא בפתח א' גדול וממלא הוא העיקרי דוקא הכי מהני קורה אחת, דהא סתמא תני שנועץ קנה באמצע וכדלעיל.

כד) וא"כ מהני ב' תקונים ברוח רביעית כל שאין הפתחים יותר מי' וליכא אתי אוירא כגון שהעומד ביניהם מרובה מן הפתחים, ואפי' ליכא עומ"ר בכל הרוח. וכן מפורש ברשב"א "ומ"מ אינו נראה" וכו' דרק משום אתי אוירא לא מהני זה להבדלי. וכ"ה בעבדה"ק.

כה) אבל אין ללמוד זה מן הגמ' יא: דעושה פס ג' אמות, דהתם אף דליכא עומ"ר, הקורה היא רוב הרוח וממילא תיקון הרוח בקורה שזה עיקר התקנה. אבל בעבדה"ק משמע אפי' שיהי פתח דכוותי' דלא נחית כלל לענין שבקי וכדו' אלא נותן את הקורה על א' מהם, והיינו שהם שוים, ומ"מ לא הכריכו אלא שיהי פתח א' מתוקן, ולא אכפ"ל דהאי פתח הוא מעוט הרוח. והקורה אינה מטרפת לעומ"ר דהא אויר שחתת הקורה מטרף לאתי אוירא. ע"כ אף שרובו סתום בלרוף הקורה והכותל לא מהני להיקרא הרוח עומ"ר.

פס ד' למבוי

ל) והנה תיקון חזר הוא צפס ד', אבל במבוי נחלקו רש"י ותו' ה: אם נוהג בו פס ד' להתירו, וי"ע לעת רש"י לנוהג פס ד' במבוי וגם אמרי' בי' דבעי' שיוקבע לשום תקון וממילא אף בחזר ודאי כן הוא, אי כ"ז דוקא בד' אמות גרע טובא כמ"ש רש"י המוצא בתוס' או אפי' יותר מד' תלוי נמי בפלוג' לחי העומד מאליו הכי דינא צפס העומד מאליו, דאע"פ שי' סברות לחלק מ"מ רש"י סתם ונראה למשווה וי"ע, וכן מקו' ה"ר פרץ ללא אשכחנא צפס מקום שיהא פס וכו' משמע שאין חלוק עי' לשונו.

לא) הירושלמי כ' על פתח הרחב מכ' ויעשה פס ארבעה טפחים ולא כן תני עושה פס של ארבעה טפחים אמר רבי בא בר פפי כדי להתיר שניהן בלא קורה אי' תני תני מעמיד קנה ודוקרן. ויש אחרונים שפירשו וי"ע ובהש"ס] דהיינו לעשות פס לאורך המבוי לחלקו לב' שיהיה מבוי עקום כמין ח', אבל ליסני' מכרעא לאו הכי דאמרי' בסופי' קנה ודוקרן, וכן הרשב"א שמביא הירושלמי, אינו מפרשו לאורך המבוי, דהא מפרש דסגי בקורה א', ובמבוי עקום ל"מ קורה א' כמו דפשיטא לי' להרשב"א.

לב) אבל לכאורה היה מקום לפרש "כדי להתיר שניהם בלא קורה" היינו דצפס ג' בלד אחד איכא לחי, ובפס ד' באמצע בעי' קורה א', והיינו להתיר בלא קורה וכדי שלא יצדקו בני מבוי פתחא רבא, יתן הקורה בגדול יותר, אבל אין זה מסתבר דמנפ"מ בין לחי לקורה וס"ם תיקון שניהם, ולא נראה שהענין הוא בטרחא, שטרחא הוא לפי הענין, אלא כדי להתיר בלא קורה הוא דין יותר פשוט דצפס ד' תיקונים עושה תקון א', וא"כ ע"כ דצפס ד' בעי' ב' קורות ובפס ג' מאלו תקון א' וכלדבי הרשב"א.

לג) ואף שחלוק זה אין נר' כ"כ, מ"מ בעיקר הדבר יש הפרש דבחי' הרשב"א מבואר לכולי אתי אוריא סגי בקורה ע"ג קנה ותו אין נפ"מ מה אחרי קנה זה רק שלא יהי' י', ללהירושלמי מהני אלא שבצבלי איתא דאתי אוריא, וממילא נפ"מ טובא כל היכא ללא שייך אתי אוריא כגון סוף מבוי לחד תי' דהרשב"א ודחוס', אי"נ בכותל גמור המבדיל בצרמלית שחז' למבוי ונכנס קאת תוך המבוי פחות מד' שע"ז כ' רשב"א בתי' ראשון דכותל גמור אינו מתבטל, וכן פשוט דכותל כזה מבטל קס פתח או הוא מחלק פתח לשניים עד שאין ד"ט בכל א' מהם.

לד) אמנם היה מקום לפרש הירושלמי דקורה מתרת ד' פתחים דמייירי שכל הפתחים יחדיו אינם יתרים על י' אמות ע"כ ל"ש אתי אוריא דאין כאן פתח יותר מי' אמות וע"כ מהני קורה, אבל זה לא נראה וגם בעי' קורה על כתלי מבוי ולא שמענו מן הירו' אלא פס ד' דמקרי כותל לא כל קנה שיהיה.

לה) ובהר"ן לכאורה יש קאת סתירה בזה, שמתחלה הביא דברי הראב"ד דפס ד' עושהו לב' מבואות על כן נותן הקורה על ב'

כתלי המבוי, משמע מזה דדוקא לפי הראב"ד נותן הקורה על ב' הכתלים משום שהוא ב' מבואות אבל אם הוא מבוי א' ואין זה אלא הבדלה בין פתחים יוכל ליתן בפתח א', אבל מסיום דבריו משמע לא כן שכ' דאינו אלא הבדלה בין הפתחים הלכך אפי' הקורה רחוקה מן הפס משמע דבעי' בב' פתחים, הלכך ליכא למשמע מינה דאורחא דמלתא נקט ברישא או בסיפא.

לו) ומאי דמייית מתוספתא ומנסה ליישבה לכאורה היינו הא דמיתאי בגמ' ודחי' לה, ודמיישב נותן פס באמצע ונותן קורה על א' מהן דהפס רבה על א' מן החללים, הוא סותר לשון נותן פס באמצע, וע"כ דרבה על כ"א מן החללים ומ"מ בעי' קורה, ומוכח כהחזו"א דל"א עומ"ר בב' שלבים, וגם דהקורה אינה מאטרפת לעומ"ר]. עי' בסמוך.

לז) עוד מיישב הרשב"א ד"ס"ל להאי תנא נותן על א' ודיו וכדעת הירושלמי, דמיתאי רשב"א נותן על א' ומתירו ולוי קאמר לית הלכתא כרשב"ג [הוא נמי לוי דסוגיין בצבלין], א"ר אבא והוא שמעמיד קנה בדוקרן אבל פס של ד"ט הלכה כרשב"ג, ותני כן מבוי ש"ל ד' פתחים נותן את הקורה על א' מהן ומתיר, ומסיים רשב"א דזה ללא כצבלי כמש"ל, אמנס לעיל מסיק הרשב"א דכשעושה פס בעי' ב' קורות על ב' הפתחים ואלו הכא אמרי' דנותן את הקורה על א' מהן וסגי, ווהנה מפרשי ירושלמי פרשו הא דמהני ד' פתחים כו' דוקא משום עומ"ר, וברשב"א מתבאר לא כן דבעי' דוקא עומ"ר צפס גמור]. ו"ל דכדקאמר א"נ ס"ל כהאי תנא כו' אין זה אלא שיטה חדשה וואינו אותו ר' אבא בירושלמי דהכא הוא ר"א בר פפי ופוסק בזה דא"ל ב' קורות.

לח) ומ"מ ל"ע דמשמעות הרשב"א שכן הוא דעת הירושלמי, וכן בהמשך דבריו (גבי ר' אמי ור' אסי ד"ה וק"ל) "כריך שיהא העומד מרובה על הפרוז כדי שלא יהא האויר שמכאן ומכאן מבטלין אותו, ואפי' נותן קורה על ז' ועל ז' ז' אינו מועיל, וכ"ש אם נתן על ז' האחד לבד שאין הקורה מתרת שני פתחים, וכמו שאמרנו למעלה", משמע לכאורה דאם נתן על ז' א' אינו מתיר הוא מה שאמרנו למעלה. ומ"ש הריטב"א דב' לחיין מהני לרחב כ' כנר' ט"ס ו"ל כשעי"ז נהיה כוה"פ].

לט) ועיקר הדבר דמהני ב' תיקונים נת' גם בריטב"א שכ' "וא"ת ומאי האי דפרכינן דניחוש דשבקי לפתחא רבה ועיילי בפתחא זוטא ומה בכך כיון ששתייהם בתחלת המבוי וקורה על גביהן הרי המבוי מוכשר שהרי יש צסתי אמות שיעור פתח, יש לומר שאילו הניח קורה מכותל לכותל הכי נמי, אבל מייירי שלא הניח קורה אלא מן הפס של שלש אמות לכותל ונשאר שתי אמות אלו פרואות בלא הכשר קורה ולא לחי, וכן פירש הראב"ד ז"ל עכ"ל, מבואר דודאי מהני ב' תיקונים ברוח אחת, ולא עוד אלא אפי' אי שבקי פתח הגדול שאז אין נפ"מ בקורה שלו דאין הקורה אלא היכר לפתח עיקרי של המבוי שעוברים בו, וכדמוכח עיקר ענין שבקי שנאמר על עזיבת הפתח ברוח ד' וממילא אזיל תקון הקורה כלעיל ה. וממילא מ"ש הריטב"א קורה מכותל לכותל לא משום דבעי' קורה ע"ג גדול אלא דאינו אלא חשך דלמא

שזקי ולהכי כריך קורה על שניהם וגם בלא זה אורחא דמלחא נקט.

(מ) ובהג"א פ"ב סי' יב' מביא האו"ז לאי שזקי בפרעה שבראשו יעשה כוה"פ לקטנה ודיו, ורעק"א שזו"ע תמיה מה יועיל שמתקן הקטנה הא גדולה מקולקלת, ונוטה להגיה לרבא וכן בתפא"ש על הרא"ש וכן סומך במ"ב סג סל"ד, והנה בהאו"ז עצמו מבואר לא כן אלא שג"כ גורם כוה"פ לזוטא וכמו שהעתיק הב"י, ובאמת בהריטב"א כאן בשם הראב"ד מבואר דסגי שיהיה פתח אחד מתוקן ברוח רביעית ותו לא, ולפ"ז יש ליישב האו"ז כפשוטו, ואין לתמוה למה לי כוה"פ ויעשה קורה, די"ל כנ"ל דאין זה אלא חשך דלמא שזקי וע"ז קאמר ללא יעשה אלא כוה"פ ודיו ומשמע דאין לדקדק על הקורה תו, ואף דשמה ישבוק הפתח בכוה"פ לא יתקלקל מזה כוה"פ דהוא תקון קיים ואיכא פתח מתוקן ודע"כ תקון כוה"פ לרבא זה ענינו דאף שיבדוקו אין נפ"מ).

(מא) והחו"א סה נו כ' לכוה"פ לזוטא מהני כמו פס ד' שיתן שם, ותימה הלא יבדוקו הפתח הגדול ויעברו בו וע"כ כריך לומר דלאכפ"ל משבקי כל שיס פתח מתוקן וא"כ מה ענין לומר לחשיב כפס ד'.

(מב) ובאמת בהרשב"א לא נתבאר שפיר, דמקשה האי קושיא וכ' "מבוי שגפרץ מלדו אם נשתייר שם פס ארבעה מתיר פרעה עד עשר, כלומר דעדיין מבוי הוא וקורה מונחת ע"ג מבוי איכא והיא מתרת כל הפתחים, ולפום מאי דאמרינן בשמעתינן היכי דמי אי בשנשאר עדיין באתו כותל שגפרץ עומד מרובה על הפרוץ, אין לנו כריכין להכשירה של קורה ללד זה, דמעצמו הוא מוכשר בעומד מרובה על הפרוץ, ואי פרוץ מרובה על העומד היאך קורה זו מתרת, והלא אין הקורה מתרת שני פתחים דאתי אוריא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה וי"ל דהתם שגהעומד מרובה על הפרוץ, וכיון שכן כל אותו דופן נכשר בכך, והא דאמרינן אם נשתייר שם פס ד' מתיר פרעה עד עשר, לאו למימר שמהא הקורה מתרת ממא אותה פרעה דהא אינה כריכה היתר, אלא לומר שעדיין נשאר שם כשיעור מבוי מוכשר, וכיון שכן כל המבוי מוכשר ובלבד שלא תהא שם פרעה רחבה מעשר", עכ"ל. ולשונו "בשנשאר עדיין באתו כותל שגפרץ עומד מרובה על הפרוץ" מתפרש לכאורה כפשוטו בכל הכותל כולו שיס עומד" ולהכי שפיר תמיה מה בעי' לקורה, ולפ"ז לפי תרואו הב' והג' דלעולם בפרוץ מרובה יהיה כשר בפרוץ מרובה ברוח שלישית ע"י הקורה שמתרת כל הפתחים, והוא חדוש גדול, דכותל שפרוץ פחות מי' אם יש קורה אינו מקרי פרעה, ואבל אין רחיה לעניני רשויות דכל הנדון הכא הוא לגבי הכשר הקורה שמהי' על כותלי מבוי דהא הכל מוקף ורה"י מלד החצרות אלא דיס דין שמהי' הקורה על כתלי מבוי וכמו שמבוי המוקף בחצרות כריך ד"א תחת הקורה שמהי' גובה י', או שמבוי הנמלא ע"ג תל שאינו כריך מחילות מ"מ בעי' ד"א כדי להעמיד עליה קורה].

(מג) והיה מקום לדחוק לפרש דבריו [וכ"מ חזו"א] בשנשאר

עומד" בהפס ד' כלפי האויר שצאמלע, אלא שאין זה דרך הלשון "באתו כותל שגפרץ", וגם אינו מובן א"כ דולחי איכא עומד" מה כריך לכל פלפול הרשב"א דקורה מתרת כו' הא העומד" של כותל ג' איהו נמי מתיר, וגם מאי מקשה אי עומד מרובה אין לנו כריכין להכשירה של קורה הא מעצמו הוא מוכשר בעומד מרובה כו' הא אין נכשר שום דבר דבעי' שמהי' הקורה על מבוי לכן בעי' ד' כדי שיהי' כותל מבוי ולא קנה והוא האמור בגמ', וכ"ז לפי' החזו"א דיס דפס הנותר בכל ענין עומד", אבל למ"ש דעומד" הוא בכל הדופן א"כ חפי' איכא קנה הק' הרשב"א דליהוי עומד" עד הקנה ויהיה הכל כסתום והקורה ע"ג.

(מד) ומש"כ החזו"א שבתשמיש שיה מקרי שזקי כ"ע מלשון הרשב"א והריטב"א דדיוקו שפיר מן הגמ' דדוקא גדול לא שזקי אבל דכוותי' דלמא שזקי וחישי'.

לחי גבוה מי'

(מה) הרשב"א ריש המסכת הקשה למה תני ואם י"ל כוה"פ אינו כריך דוקא ארוחב, הא ה"נ הוא בגובה. ואף דממילא שמעי' לי', דבשלמא רוחב יש לחשוב כפרעה אבל גובה מנפ"מ כיון שאינו שייך להיכר, וגם קורה משום מחלה הוא ע"י היכר כמו שנת"ל, קו' הרשב"א היא למה כריך כלל להוסיף הני תיבות דאם היה רחב וכו' ומאי לסתום כוה"פ א"ל למעט ותו לא מידי. ועי' בחי' הר"ן דמתרץ דבלחי אין נפ"מ בגובה. ולמש"כ דהקו' היא מאריכות הלשון, מבואר כוונתו דאם הי' תני אם י"ל כוה"פ כו' היה משמע דבלחי אין היתר מיוחד שאין בקורה, אבל בלא זה אינו מובן דהה"נ ליתני ג"כ דלחי למעלה מי' כשר.

(מו) ובאמת גם זה אינו מפורש בשום מקום, והר"ן כ' ע"ז לא כריכא למימר משמע דאין מפרש כמש"כ, ולהבית מאיר באמת פסול. ואולי להר"ן הוא פשיטא דכל היכא דאיכא למימר דל מהכא ל"ש פסול. ועיקר כוונתו דל"ש למיתני כלל אם י"ל כוה"פ א"ל כיון דסתם כוה"פ הוי נמי לחי וא"כ א"ל להקנה דלמעלה. אף דיס נפ"מ בין כוה"פ ללחי.

מבוי או לחי נמוך מי'

(מז) אם יש לחי נמוך מי' טפחים פסול כדאמרי' ה. ויל"ע למה לא יועיל להנמיך תחתיו טפח או ד' כמו בקורה גבוהה פחות מי' שחוקק בזמשך קלח כמו שאמרו שם. ואפשר לומר דשם הוא חסרון בפתח עצמו כשהקורה נמוכה דזה אינו פתח דהא למה הוא פתוח, ולכן החקיקה מצטרפת לזה, משא"כ כאן אין חקיקה קלח נותנת שם גובה ללחי. ועו"ל דעיקר החסרון הוא בהיכר שתקנו חכמים שתקנוהו סומך וממשיך לכותל המבוי, ובאמת לדעת אה"ע שפסק המ"ב שסג סקפ"ח ובשעה"ל נט' דוקא בגובה הכותל י' מצפנים מהני לי' הכירא, אבל אם מצפנים גובה הכתלים פחות מי' לא מהני הכירא אף שהוא מתלקט י' מבחוץ. והחו"א (כה נו) השיג ע"ז דאין לזה שום מקור. וכן הביא מרש"י

ח. ונפקא בזה"ל סכ"ט בסמוך למצוי מצדו א' ים ומלך שני אשפה הוה ל'י שפיר מצוי ניתר, והנה יל"ע דעת אה"ע אי קאי על כל המצוי ממך או רק על הקרוב לקורה, ובאמת מפורש בדבריו דג' לפנות צע"י ושמה ל' צע"י אלא תחלת ב' והשלישית, וא"כ יש לדחות ראית החזו"א כגון שיש שם ע"י הלחי קאת דופן קל"י' דהא כדמוקמי' ל'י בלחי היינו לחי כדנינו, אכן מעלם הא למאריך שלישי מוכח למאריך בכל המצוי כתלים ממך כפשטות ל' המ"ב דהא א"כ כלל דופן אס הוא פרוץ לרה"י.

מח) והנה דעת רמב"ם פ"ד הט"ז ורי"ף דסגי בד"א על ד"א (יל"ע האיכא פתח מצד הקורה ושצקי לפתח דקורה, ואפ"ל כיון דאיכא קורה מעכבא הלכא ולא שצקי וגרע מגדוד). והראב"ד השיג על הרמב"ם (וכתב אמר אברהם פחות מעשרה שצבא הוא, וז"ע מה שכתב המאירי שגדולי המגיהים מחלו להרמב"ם על דברו זה דהלא הראב"ד משיגו). והשו"ע לא פסק הכי.

רוחב הלחי

נד) יד: לחיים כ"ש ר"י אומר ג"ט, הרמב"ם פסק כר' יוסי דנמוקו עמו, והשיג עליו הרשב"א דאין נראה במקום רבנן ודלהדר ב' ר' יוסי, וכ"פ רא"ש. וכ' תרוה"ד עד' דבמהר"ם משמע דעובי חוט הסרבל צע"י עכ"פ דהיינו אצבע ופירשה דהיינו דוקא בניתר בלחי א' לא בצה"פ או בלחיים, וב"י ססג' ג' כ' לא ידענא טעמי' ומהר"ם משמע בצה"פ. ובאמת לכאורה לשון מהר"ם עצמו אינו מוכרח לדון תה"ד ש' ליוכל לעשותו בסיד ויותר חזק מקנה ומחוט הסרבל, ולא מיירי אלא על החוזק וכן מדנקט נמי קנה ולא בא אלא לומר שיש שם ממשות על הסיד ואינו דומה לדבר שאינו מתקיים וגם מדלא הזכיר מהר"ם לדקדק שיהי' כעובי אצבע, עוד כ' שם ב"י דלא תקשי אי איכא שיעורא ללחי א"כ לפסול בשל אשרה די"ל שאינו שיעור רק שאריך שיהי' יכול להחזיק איזה דבר וזהו שיעור אצבע ועוד דגם באפרו יכול לגבול ולעשות ממנו לחי, ותי' הראשון ק' דוכי בשל מתכת ליכא שיעורא דאצבע ומתכת גם פחות מעובי אצבע יכול להחזיק, ותי' הב' נמי אינו מובן דהא אי חשבי' ל'י לשרוף הא אינו שרוף ומגובל וכשרוף יהי' פסול ומה לי שיכול לשבול ולעשות לחי, ועוד דלאו כשרוף ממך חשבי' אלא דשעור חשיבות הוא ובחייב שריפה אזלא חשיבותי', ועי' גם אחרונים שהקשו מהא דצע"י לפזר אפרו.

מו) ובאמת ז"ע בזה דהב"י לא הביא כלל דהרמב"ם ורי"ף כתבו חוקק ד"א על ד"א ואף שהק"נ כתב להגיה ברי"ף על ד' טפחים והעתיקו גם החזו"א מ"מ נר' שלח הי' לפניהם הרמב"ם שהעתיק הרי"ף כדורתו וכן בא"ז ובהג"א ובמרדכי וריב"נ ובה"ר יהונתן וכי אשתבשו כולו רבותא וגם ב"ח מוחק הרמב"ם ולא נראה, מיהו ראיתי דהמאירי כ' ג"כ דשיגרת לישנא נקטו, וז"ע דעכ"פ הרמב"ם למה ל'י להעתיק הכין, וז"ע כנ"ל מה שהב"י השמיט פלוג' זו כלל ונמשך אחר הטור ש' כל רחבו ובאמת לא ברירא להכריע בזה, וגם ז"ע הא ליכא כתלים להמצוי וכמ"ס המ"ב בשם פמ"ג דהרי אס אינו מגיע לכותל הכותל נשאר ט' טפחים כפי מה שפירש המ"ב דברי השו"ע בשכג' סכ"ו.

אם יש כיוון ללחי

נו) החזו"א קיב' תולה היתר הלחי באופן הנחתו כלפי היכן פניו נוטים. אבל היה אפשר לומר לפמ"ס החזו"א שם לעיל סק"ט בשם אחרונים דלחי אין עושה מחלתו אלא ביושר, ויל"פ טעמא כיון דלחי דינו במשהו דל מהכא אורתו ומהני, והכא יהי' מכוון כנגד כותל מצוי חצרו, כיון דולחי אינו ק"ז כל זמן דלורחא דפתחא הוא. וכן הוא מצוהר מדין נראה מבחוץ דהלחי הוא מתיר הנקבע בכותל מצוי, דהא אינו כנגד שום דבר אלא אחורי הכותל, רק דהוא שם היכר הנקבע על כותל חד ומתיר בזה המצוי, וכבר רמז כן הריטב"א ח: דלחי לעולם עביד הכירא שבה להכשיר את המצוי. והט"ז ש' דהלחי אינו מכוון לא פירש כוונתו, דהא ודאי יכול לכוונו.

נד) וכן קאי החזו"א סה' סח' ותמה דהכותל נשאר ט' ובאמת יש לאוקי דברי הר"מ בכותל י' וקורה נמוכה, ומש"כ הק"נ דאי יהי' יותר מד' א"כ רחבו יתר על ארכו, עי' מ"ס דהר"ן כ' דאינו מצוי גמור לענין זה, וראי' יש להביא מהא ל' צע"י בתים פתוחים לתוכו, ויש לחלק קאת לאורך הוא עיקר השעור אבל בתים אינו אלא לשם מצוי שיבואו בו וזה סגי שפתוח למצוי אחר, עוד יש לפרש דנהי ל' אכפ"ל שרחבו יתר על ארכו מיהו אס רחבו של מצוי יתר על ד' הוה ל'י יותר מאורך מצוי בעלמא וגרע טובא, ורמז לזה מלחי ארבעה דנדון בתורת מצוי היינו גרע טובא שיש בו כדי אורך מצוי ואינו בטל בזה להמצוי, מיהו בגאון יעקב כ' סמי מכאן "על ד"א" וטעותא הוא.

לחי שרחבו יותר מד'

נז) אמרי' ה. דאם הלחי מושך יותר מד' הוי מצוי בפנ"ע, ועי' בר"ן בשם הרשב"א שמתמה דאם ארבעה הוי מצוי הרי רחבו יתר על ארכו (בחי' הרשב"א כ' כן גבי הא דר' אמי דפס' ד' נדון משום מצוי שפירש מצוי שתחלתו בפיס זה וארכו לרוחב כל המצוי והק' דהרבה פעמים יהי' רחבו יתר מארכו ותי' ל"ד מצוי בפנ"ע

(נד) והנה המ"ב הכסיר ב' דפנות כמין גם ולחי, שיהיו ג' דפנות. והקשה החזו"א מדברי התוס' ה: דבאחד ארוך ואחד קצר אין משתמש אלא ביושר. וי"ל דאינהו לא קאו אלא בדאין שום סבה לראותו כסגור, דמחלה פנימית נסגרת כלפי מבוי עמו, והארוך נראה כבולט לחוץ בעלמא. ומה שייך זה לקורה דמשום הכירא ואין היכר באלכסון. ובעשוי כק"ז מתפרש ביושר כי אורחא ומהני גם לזה.

מקום ההיכר בלחי

(נה) בין הלחיין פשיטא בגמ' ומפרקים ה: ט. דאם לחי משום היכר תלוי בדין קורה לענין חודו החלון, והיינו דגם הכירא מלצר וכו' שזה בשניהם, וכן מסתבר לכאורה דמה"ת להמציא ב' מיני היכר, וכן ענין חודו החלון תלוי זה בזה. אבל בדף ה: אפליגו אי מותר להשתמש עד חודו החלון ואמרו אב"א דפליגו אי הכירא לזכר, או איזה חוד יורד וסותם, ולכאוף א"כ ליפלגו אף בלחיין.

(נו) והנה שם ט. אביי אמר בין לחיין אסור, פרש"י דקסבר חודו החלון סותם, ולכאוף א"כ ה"ה בקורה, וכן תוך הפתח חודו החלון סותם. [אמנם בזה הל' לחי אחר משמע דמייירי בלחי, גם יל"ע למה לא פירש משום היכר דאז הי' ניחא, ורבא לא קאמר אלא דמקום האסור הוא מק"פ אבל טעם התירו של קורה הא לרבא משום הכירא].

(נז) ע"כ נראה דאה"נ ומאז נקט בין הלחיין או תחת הקורה לאו דוקא ודוגמא בעלמא נקטוי' לעולם לחי וקורה שוין. [לזכר ממאז דתלי לי' בדין היכר דאז יש מקום לחלק]. ואדריבה מאז דמחלק קשיא למה לא הסתפקו בשניהם.

(נח) ובדף 7: אביי אמר בין לחיין אסור, פרש"י דקסבר חודו החלון סותם, ולכאוף א"כ ה"ה בלחי, וכן תוך הפתח חודו החלון סותם, גם הל' לחי אחר משמע דמייירי בלחי. ולמה לא פירש רש"י משום היכר, ורבא לא קאמר אלא דמקום האסור הוא מק"פ, אבל טעם התירו של קורה הא לרבא משום הכירא.

לשם לחי

(נט) נחלקו בגמ' טו. אי בעי' שיעשה הלחי לשם לחי או דסגי בעומד מאליו. ויל"ע הא דבעי' לעשותו לשם לחי להאי מ"ד אי היינו דוקא לשם לחי כעין דבעי' לשמה, או דסגי לשם סתימת מבוי, כגון שביקש לעשות איה"פ, וכ"ש שביקש לעשות עומ"ר שרואה לסתום בזה, [או"ד איה"פ עדיף דמכלל תיקוני מבוי הוא והיכר פתח נמי א"ב], או אפי' טפי מזה דכל שרואה לסתום בזה מקלת הפתח אפי' לא כיון לשום תיקון יועיל דס"ס כוונת סתימה איכא הכא.

(ס) ובאמת לשון רש"י והרשב"א ועו"ר לפרש הא דעומד מאליו שעשאו "לחזוק כתלים" היינו לא לשם סתימה כלל, משמע הא עשאו לסתימה סגי. והנה היה מקום להסתפק בעשאו לשם לחי אבל למבוי אחר, וכעת רואה להתיר על ידו מבוי זה, או אפי' לאותו מבוי אלא במקום אחר כגון שהליב עמוד ללחי בלד הפתח וסתמו הפתח ועשו מלד השני דהוי פתח לל' טפחים או ד"א אחרים לגמרי, ולכמה ענינים חשבי' להו מבוי בפנ"ע כמו י: לחלק המבוי לז' פתחים ולחקה וכו', אמנם אם נקל בדבר העשוי למחלה י"ל דעיקר הענין שיראה לסתום כאן ואפי' לא לשם דין הפרטי של לחי, אבל אם לא נעשה לסתום כאן אפי' יהי' לשם דין הפרטי של לחי מה יועיל לנו לענין מקום זה.

(סא) והנה גם לדין קי"ל דלריך שסמכו עליו מע"ש, ודין סמיכה מע"ש נסתפק בתשו' רעק"א שהובא בבית מאיר סג' יא' בכותל שנתפרץ בשבת אם יועיל הנותר ממנו כדין לחי כיון שס"ס סמכו עליו מע"ש כמחלה, והביא ראי' מהא דלג: גבי חזר גדולה דאמר אביי שנתפרצה בשבת וע"כ דהתירה משום לחי הרי דמקרי סמיכה.

(סב) ויש לחלק מנדון זה מכמה טעמים, חדא אפשר דסמיכה מע"ש קילח מעשיה לשם לחי, וסגי במה שיחזיקוהו לשייך להמבוי, ולאידך גיסא י"ל דכיון שהיה חלק מן הכותל גרע טובא דהא לא סמכו עליו' בתורת תיקון או סתימת פתח או מתיר דמבוי, רק הי' חלק מכתלי מבוי, וגם אם הי' נעדר לא הי' נפ"מ עד י' אמות, ועוד טעם דהא לא היה כלל בעולם ופנים חדשות באו לכאן ויכירה חדשה היא לעשות לחי מן כותל, [ואולי זה כוונת הב"מ במה שכ' דלא היה ניכר], ודברי הגמ' ע"כ לריך לדחוק דמייירי שהיה רעוע ועומד ומאפה שיפול חלק האמצעי של הכותל שכן דרך, ובכה"ג יש מקום לומר דסמיד עלי'.

(סג) והב"מ דן לדחות דבפסים לא בעי סמיכה מע"ש, והנה מאי דפשיטא לי' וכ' דפסין הוא דין מחלה גמורה, אינו מזכיר דהא בכלאיים לא שמענו דמהני פסין, וודאי שהוא תקנה מיוחדת בחזר, ואי לא נימא הכי לא קאי כל הק"ו דגמ' דאם בחזר אין שום דין תקון רק דין סתימה בלוא"פ או פסין או עומ"ר מה ענין זה למבוי, וע"כ דילפי' מהתם דעומ"ר מהני במקום תיקון דהיינו במקום פסין, ומאי דהוא מדין מחילה אינו סתירה וגם לחי מדין מחילה, אמנם עדיין אין הכרח לענינינו, די"ל אפי' אי הוי תיקון מ"מ לא הכריכו סמיכה עליו דדבר גדול וניכר הוא ולסתימה עומד מלד מליאותו, ואינו דומה ללחי כ"ש דבלא ידיעה לא יועיל, [והוא ענין סמיכה מע"ש, דהלא ודאי דלחי אפי' אם הוא משום מחלה ענינו הוא שניכר לבנ"א שהוא תחלת מחלה וע"כ חשיב כמחלה, וכיון שעל ידי זה מתיר השבת בע"כ לריך שיהיה זה מע"ש כדי שיהיה מותר בתחלת שבת דל"כ ל"ש שיהי' מחלה המתירה באמצע שבת].

סד) אמנם מאי למדייק צ"מ מהא ש"כ רש"י ו. לחי הבולט כו' וסמכינן עלה ומקשרו לענין סמיכה כו', הנה כל מעיין יראה דרש"י כ' וסמכינן עלה היינו אנו דפסקי הלכתא סמכי' ומתירין, ולא בני המבוי סומכין דעתם, ול"ש להוליא כ"ז מיתורא, וספיר אותיב לי' רעק"א מהא דרש"י ש"כ דפס נמי דבעי' שיעשה לשם פס, אף שיס מקום לדחוק ולפלפל ולומר ע"פ מש"ל דלענין סמיכה שחלוי זידיעה שהוא מתיר כיון שניכר כ"כ חשיב כידוע, אבל לענין עשיה לשם תיקון שהוא תנאי בכל מה שחשיב מתיר לתקנת ערוב אין חלוק.

סה) אכן הבית מאיר שב וכו' דלא קאמר רש"י אלא אי ילפי' למבוי לא יועיל לו פס אלא ע"י שיעשה לשם פס, ולכא"ו אינו מובן כיון דילפי' מחכר יש לו להיות כחכר, והא דעומד"ר לא אמרי' הכי, ואריכין לחלק ולומר דעומד"ר ילפי' בדין סתימה ול"ש, אבל כל מה שצדין תיקון במבוי קי"ל דבעי' לשם תיקון, ובחכר לאו, ואולי אפשר ליתן גם טעם דמבוי תשמיש רה"ר יש לו ובעי' טפי כוונה להפקיעו ולהפרידו, אכן דברי הב"מ קאת רחוקין מזה ש"כ דפס מחאה גמורה הויא. אכן מאי דמקשה לפרוך מינה ק"ו, לכא"ו לא מצי למיפרך דהלל דין זה אינו מפורש בשום מקום ואינו אלא סברא, ומסברא ל"ש לרמויי אגברא אחרינא, ובלא"ה לא קאי ק"ו. ויש לדחות הראי' מרש"י דמדבר דוקא במבוי, לפי דבבב"ר י"ל דמשכח"ל עומד"ר כשכל הרוח פחות מחק ואיכא עומד"ר בלא שיהי' פס ד', אבל במבוי דאמר בהדיא במבוי ח' איכא עומד"ר קשיא לי'. ואמנם בחזו"א סה ה' נקט דלא מהני פס במבוי, ועסוקנ"הו.

לחי חוץ לי'

סו) בגמ' י: נזכר שיכול לעשות פסין ברוח רביעית להקטין הפתח מי', וכ' התוס' ד"ה ועושה דבעי' לחי בפני"ע חוץ מפס זה (וקשור דבריהם אינו מובן בעליל מאי דמסיימו "ומש"ה"), וטעמייהו לכאורה דאי הוי לחי א"כ כולו לחי וא"כ הוי לחי המופלג מן הכותל ג"ט, וכ"כ בשעה"כ, והיינו שאינו יכול להיות גם לחי וגם כותל, ואף דכל לחי המושך (י). הוי על כרחו כותל, מ"מ מופלג גרע, ועוד יש לומר דהנה הרשב"א מביא מירו' דעושה פס ג' וכ"ש ואותו כ"ש הוי לחי, ולא משמע דבעי' הכירא להווא כ"ש, ושמא י"ל דס"ל דבעי' שיהי' הלחי בתוך הי' דברוחב לא איתמר חלל מבוי, וכן דרך תחלת סתימה להיות מצפנים, ואין לתמוה מדין נראה מבחוץ דמהני, דאה"נ ולעולם דבעי' משאו מהלחי תוך י', דהגע עצמך הלל בלחי כמין h דהכשירו הראשונים מדין נראה מבחוץ, יהי' מותר ברוחב הכתלים י' ומן הלחי יש יותר מי', וע"כ דבעי' לזה כתלים פחותים מי' וה"נ.

לחי של אה"נ

סז) לחי של אה"נ פסק הב"מ סג' והוצא במ"ב דמהני דמללה"נ, ויל"ע מ"ש מערוב חכרות דלא מהני, וי"ל דלחי אין בו שום שמוש לאדם ואינו אלא חפלא דמאורא שהרואה להוליך לריך לתנו, אבל פתח בין חכרות דע"כ הוה מיועד קודם לשמוש. ובעיקר דעת ר' חסדא וכן פסק הרמב"ם דסולם של אשה פסול של מוקצה כשר, נאמרו כמה טעמים וי"ל עוד טעם, דאשה חסור הנאה הוה ולהכי חמיר. ובענין הלכה המ"ב כ' שהא"ר הביא הרבה פוסקים שמחמירים באשה, וי"ע דר"ח וראב"ד ורא"ש מקלין וכ"פ הרשב"א בחדושי' אלא שבעבוה"ק אינו מקיל למעשה, אבל בזדאי העיקר לקולא באשה.

לחי ד' מזומאס

סח) מסיק ר' אשי ה: לחי ד' במבוי שמונה נותר ממ"נ דעומד"ר או בלחי, מאי אמרת שהוא מזומאס, ספק דבריהם להקל. והעתיק הרי"ף דברי ר' אשי, ותמה עליו הרשב"א הא כ"ז להשי' פרוץ כעומד חסור אך קי"ל מותר ולא כריך להאי ממ"נ. וה"ר שמעי' בתוס' מפרש ס' דבריהם היינו ס"ס. והנה התו' פרשו דרב אשי קאי לר' הונא דעומד כפרוץ חסור ואח"כ הביאו פי' ה"ר שמעי' דפרוץ כעומד מותר אף שא"א לזמאס דפרוץ כעומד הוה והשתא ספיר קרי לי' ס' דבריהם כו' ומשמע מזה דהתוס' מוקי דברי ר' אשי כר' פפא ולפ"ז הי' מקום לדברי רי"ף ובאמת א"א לומר כן דולחי קימי' אליבא דר' הונא ברי' דר"י ולא כתבו התוס' אלא כעין דס"ל לר' פפא דס' לקולא ה"נ, מיהו מש"כ הקרב"נ אות נ' בשם התוס' דהקשו דפרוץ כעומד מותר ותי' דפרוץ כעומד היינו משום דאפשר לזמאס אבל לא הטריחוהו בדבריהם, וי"ע דלא נמצא זה בהתוס' אליבא דר' פפא ולא דמשמע בהק"נ.

סט) אמנם להרב"א לא נראו דברי ר' שמעי', אלא כרש"י ור"ן, ומסיק דבדלוריתא לא מקילינן נגד מראה עיניים רק בדבריהם משכח"ל. וי"ע לפרשו דאין עומד כפרוץ מותר אלא מספק אמאי קאמרי' התם הכי אגמרי' רחמנא כו'. והרמב"ם פי"ז הכ"ב מפרש ד' ר' אשי דכל שהוא כחאי המבוי כשר מדינא אפי' מבוי גדול דליכא דל של פחות מד' וי"ע דבריו (מ"מ ב"י, ויותר ה"ל לאקשווי ידי' אדידי' שכתב שם "אם היה יתר על חצי רוחב המבוי נדון משום עומד מרובה על הפרוץ" ואמאי הא קי"ל עומד כפרוץ מתיר וכן פסק הרמב"ם עצמו, וי"ל דלאו דוקא).

לחי יותר מד' שהוקבע לשם לחי

ע) אמרי' ו. כיצד מערבין מבואות המפולקות (ע"פ המבואר ו:), עושה לחי וקורה מכאן וזהו"פ מכאן, וכ' התוס' אע"ג דלחי ל"מ פחות מי' יעשה לחי רחב עד שיתמעט האויר מעשרה. ולכאורה לפי' תוס' מוכח מהכא דלחי יותר מד' כשר בהוקבע לשם לחי ומאן להביא ראי' לפרש"י בזה לעיל ה: שצקשו שם טעם לדבריו

של רה"ר לא ממעטו רשותא אצל אי הוו מאותו רוח למה לא יהי' ביניהם רשות אחרת כיון דאיכא ג' מחילות לכותל רה"ר ודב' לחיים, ואפשר דליכא כותל לרה"ר, ועוד לכל דאיכא רוחא די' אמות ביניהם דחקי רבים ועיילי ומצטלי שם רשותא.

בזה, ואף שיך לדחות דמיירי בכותל רה"ר עצמו כר במקום עשיית הלחי חדא דהוי חוקימתא ועוד דהא לא ס"ל כן התם דהא מקשו ו: ד"ה וכי תימא היכי מכשרי' בלחי כיון דאיכא רוחא דיג' ושלש ואי מיירי ברה"ר כר ודאי לק"מ כמו שתלכו, אכן יל"ע באמת אף בב' לחיים הנ"ל בשלמא אי הוו כל א' מזל אחר

ב קורה

דין קורה ע"ג מבוי

ה) הרשב"א ג. הק' דיועיל היכר בקורה אפי' למעלה מכ' כיון דבעי' קורה ע"ג מבוי והרי לפנות מגיעות לסכך, מבואר מדבריו דע"ג מבוי היינו שיגיעו כחלי מבוי עד לקורה, והוי יותר מדיון כריכין ליגע בצוה"פ, אלא דבעי' שיעור כותל לזה, דודאי משום קנה לא הוה קאמר הכי, ולא איתפרש כמה שיעורו אי בעי' ד"ט או דתלוי בפלוג' ד: דתחלת מבוי כמה הוא. מיהו הא הקורה עצמה אינה אלא טפה, ולא מסתבר שצריך להגביה כותל שלם בשביל קורה טפה, ואולי אין כוונת הרשב"א אלא דעפ"ר הקורה מונחת על המבוי עצמו כיון דבעי' קורה ע"ג מבוי וואם הוא למעלה מכ' אין שום צורך עוד להגביהו וא"י להעבירה בין בתים וכדו' מעל המבוי, והוי לפנות מגיעות לסכך. ובאמת אין מקור יותר מזה, דהא לא הוזכר ע"ג מבוי אלא שלא תרחק מן המבוי כלפי רה"ר, אצל לא לגבי שתהי' על הכותל עצמו. אך ממסקנתו שאם רחבה ז' מהני, משמע שכל רוחב הכותל על פניה, ויש לפרש כמ"ש דהכי אורחא דמונחת כולה.

ו) ובגמ' : נזכר דבמבוי רחב מכ' יכול ליתן פס ד' לארכו ומחלקו עי"ז לב', והוי מבוי כמין ח'. ונחלקו הראשונים אי צריך הקורה ליגע בפס ד' זה שבאמצע רוחב הפתח שי"א שא"ל ליגע בו, ונראה דבפס ג' לרוחב מבוי באופן שאמרו בגמ' שם שעי"ז ממעט הפתח, לכ"ע לא מהני שתגיע הקורה רק בו וייקרא עי"ז שמגיעה קורה לכותל, דדוקא כשמחלק המבוי הוי כל כותל נקרא כותל מבוי לעצמו. ואין ראי' מהריטב"א ש"כ דאין כאן ב' מבואות ומ"מ מכשיר קורה עד לז' השני אלמא כיון שבאה לכותל מבוי סגי בזה, דשאני קורה כשרה שיכולה ליחסב המשך.

מקום ההיכר בקורה

ז) יש להסתפק למי מיועד ההיכר דקורה. וכבר בגמ' ח: הסתפקו הכירא לבד או הכירא לגא. ותלו בזה אי חודו הפנימי מתיר או החלון. אך עדיין יש לבדד, האם הכוונה להסתפק אם ההיכר לבני המבוי כשיוצאים להזכירם שבחוץ כבר אסור לטלטל, או דלמא כשנכנסים שיבדילו שאין היתר הטלטול מהשתא דומה למקום רה"ר שהיו בו, ובכניסתו מגדיר שהוא רשות אחרת. או שהכוונה בגמ' להסתפק בזה עצמו אם ההיכר לבני המבוי והיינו

יסוד הכשר הקורה

א) הכשר מבוי שתקנו חכמים הוא בלחי או קורה המסמנים הפתח. וכתב הרשב"א ג. דאין האמלתיא מהני בלא קורה וכו', ולכאורה מה שייד שיועיל בלא קורה, ואינם אלא עלים בכותל (עי' עבוה"ק, ומה שמביא ב"י בשמו שיעשה חתיכות לוח משונים וכו' אינו בהרשב"א ו"ע) ואינם שייכים כלל לקורה. ואפשר דכוונתו אף לזכור סתם ודאי לא יועיל מ"מ הכא דפסקי דארזא שהוא דבר שדרך לעשותו להיכר יהי' היכר קבוע בקורה. משמע שענין הסימון הזה הוא הדבר הנוהג לעשותו כאורח ארעא לסיום המבוי.

ב) ובאמת קורה עצמה נראה נמי שהיה דרך לעשותה לחזוק פתח המבוי ולכן תקנוה, ורמז לבדד מדברי רשב"א בעבוה"ק פ"א היתה הקורה יותר מכ' יעשה קורה אחרת תחתיה או ימעט כו' וכן ברי"ף, וכיאלד ולמה היתה הקורה אם היא יותר מכ', וכן המשנה שקוראת לקורה מבוי כו' כמ"ש לעיל משמע שהוא מבנין המבוי ועליה אמרו מבוי שהוא גבוה כו' ימעט וואה דנקטו מבוי שהוא גבוה י"ל דכמה אפנים יש להכשר מבוי די"א לחי וקורה, ובכה"ג צריך למעט שניהם, ועיקר הענין הוא תלוי במבוי דדרך הקורה להיות בראשי הכתלים ועל כן המיעוט הוא במבוי, אצל ודאי התקנה שיעשה לשם תקון ולא עומד לשם בנין רק כעין דבר הרגיל.

ג) (בדף ב. פרכי' מ"ש מבוי דתני תקנתא כו' ופי' התוס' והרשב"א דפריך ג"כ ליתני הכא והכא פסולא, וכ' הרשב"א דשייד למיתני פסול דר"ל אסור להשתמש בו, הרי קאי אמבוי עצמו. אמנם להמפרשים דימעט קאי על הקורה, א"כ מבוי שהוא גבוה נמי י"ל דר"ל הקורה גבוהה והכוונה "הכשר מבוי שהוא גבוה" וא"כ ודאי די"ל פסול דהלל מכשיר הוא.

ד) התוספות (ב. ד"ה מבוי) תמהו על לשון המשנה מבוי שהוא גבוה וכו' הרי לא השמיעונו בשום מקום דין קורה למבוי, אכן כבר נתבאר בהרמב"ם בכמה מקומות שהמשנה לא באה לכתוב דברים הידועים. ודוקא בלשון "מאימתי" דריש ברכות יש לשאול אהיכי קאי, ללשון זו משמעותה שהיא באה לפרש.

כשיוצאים, או לבני רה"ר כשעוזרים ברה"ר. וגם לא התפרש אם להזכיר בשעה שצא לטלטל שלא ישכחו ויזיאו או יכניסו, או רק הבדלה בין הרשויות בעלמא כדי שלא יבא לטלטל. ואפי' עיקר.

ח) ולענין שעור מקום ההיכר יש להביא ראיה, דהנה אם הקורה למעלה מכ' ורואה להכשירו קי"ל שצריך להגביה רק מה שתחת הקורה, ומזה מוכח דענין ההיכר הוא רק באותו מקום שתחת הקורה, ונ"מ אם ניכר רק באותו המקום, ואף שהסתפקו אי הכירא לגו או לבר מ"מ היינו מאיזה כיוון שצא אצל לא נתפרש שם מאיזה מרחק בעי' שיהי' הכירא.

ט) דהנה זה ודאי דלמ"ד הכירא לבר אין הכוונה במרחק מן המצוי תוך ההלוך ברה"ר דאטו אפשר דתחת הקורה יכול להיות יותר מכ'. או נימא שהוא גדר הדין כיון שאין שייך לקבוע שעור של היכר מרה"ר דהא אין שייך לקבוע על איזה מקום דווקא צריך שיהי' ניכר, דודאי אם יש מקום ברה"ר שאינו ניכר אינו מקלקל, לכך אמרנו השיעור למקום חוד הקורה דווקא ותו לא.

י) אצל אין ללמוד מכאן דהיכר דכ' אמה הוא דוקא כלפי מעלה מעל ראשו, דהא זה דבר מוכחש, ואין אדם מסתכל כלפי עליו, וכן ודאי מוכח מנר חנוכה לאו הכי דסתמו ההלכה קוה בשניהם, ור' תנחום משוה להו, וזה ודאי דלא מייירי דוקא בבית שאין חרר לפניו, דסתם בית יש חרר לפניו, וכן העליה מדליק בגובה כ' כדי שיראו בני רה"ר, [אף דמתני' דב"ק בנ"ח פטור מייירי בלא חרר, הוא משום דהכי משכח"ל נזק]. ולמ"ש"כ מצואר הדבר דעכ"פ למ"ד הכירא לבר אין האמרו לחודו דמצוי משום שכן עיקר ההיכר, אלא דעכ"פ מיהא זה הרכיבו, דודאי אין שעור דכ' הוא כלל מוחלט דיותר ממנו אין ילוד אשה שולט, אלא שעור הוא, ואמרו השעור בצורה זו. אצל ודאי המרחק באלכסון אינו שייך לזה דגם מאה אמה לפניו אדם רואה בכל גובה שעיניו שולטות שמה, ואדרבה כל שרחוק רואה טפי טובא למעלה.

יא) ועוד ראוי יש לזה מהא דאמלתרא, דאטו אמלתרא יעשה בשמי קורה שאין נראה אלא לעומד מתחת, ונראה פשוט מלשונות הפוסקים שהיא מן האד בדופן הקורה, ואעפ"כ חוקק רק תחתיה, וכמו שנתבאר. ועי' בשו"ע סג"כ כ' במוסגר לפרש אמלתרא "ציור בכותל מן הסיד או על שמי קורה", ולא ידענא מן הוא.

בדין היכר לקורה יש ג"כ תנאי מחאה

יב) בגמ' ג. ר"ל דקורה שהיא למעלה מכ' אצל חלקה התחתון תוך כ' ואין בו שיעור, כשרה, ורבה י"ל פי' אחר. וי"ל"ע להלך דכשר אי הוא משום דאמרי' נעשה כפשוטו ובאמת כל הקורה מקומה תוך כ', או דלמא מסבירא אמרי' להגע עצמך לו הי' של מתכת הי' כשר ה"נ גובה כ' אינו צריך להחזיק גם בריאותה רק עצמות הכשרה. ומדברי התוס' דכל הסכך שלמעלה מכ' הי'

סכך פסול נראה שהוא משום נעשה, לא דהכי מקומו רק להתחיל תוך כ', וא"כ קשיא הא לא גרע מאמלתרא כיון דחלקה התחתון רואה ה"נ יודע דאיכא קורה וא"ל לראות רחבה כמו דבשפודין של מתכת א"ל לראות רוחב. ואי פסולא דהכא משום גזרה, ל"ק.

יג) והנה רבה שם דמיצעי בקורה המגעת למעלה מכ' אי אמרי' קלוש, מניח דפשוט שבעי' כולה קורה בתוך כ' ושם מקומה, אלא מספק"ל אי נימא קלוש היינו דל מהכא וקאמר דא"ל לומר דל דא"כ ניטל ברוח אלא נעשה היינו חשבי' כאלו נתכוונה כולה תוכו, ורבה דמכשיר פשוט לי' דכולה קורה מקומה מכ' ומעלה, וצ"ע עכ"פ גזרה דרבנן למה ליכא לרבא, ואולי יליף ג"ז מתיבת חלל דמתני', לא רק רעיון הדין דהחלל הוא כ', אלא גם דאין שום מקום לגזור במאומאם.

יד) אמנם בלא"ה נראה דודאי הכירא דקורה אינו רק סימנא כפשוטו, דוכי אמלתרא עצמה תהי' הכירא כדתמה הרשב"א. וגם מחאה עצמה אינו כפשוטה, דוכי קורה מחאה היא והלא אין הלכה למשה כזו ועל מה סמכו להמציא דקורה היא מחאה, אלא ודאי שקורה תקנה היא להבדיל בין הרשויות, וההבדלה ע"י שידועים שמותהנתן שם, רק נחלקו אם עיקר גדרי פרטיה והלכותיה יש להכריע לפי מראה בני אדם ולהכי נתקן, או לפי סברות מחאה דעל דרך מחאה נתקן ההיכר הזה. ועתו' ה: דאף למ"ד מחאה היכר קצת בעי, וממילא ודאי שהכירא היינו להכיר במחאה חשובה, וע"כ היה מקום לומר דבעי' שיראה כל בריאות הקורה ואף דמתכת רואה קורה דקה היינו דבריאה היא ורואה כל השיבותה, ואע"פ דהאמת שלא כל אדם רואה ומבין ממה עשויה וכמה חזקה מ"מ הכי גדר הדין שיראה השיבות המחאה שתקנו כאן לא זכירה בעלמא של מקומו, וכן כשמגביה טפח תחת הקורה יודעים שהניח קורה במקום ששולטת העין וזה ההיכר שידועים האנשים ד"ז, והכי מוכח ברש"י ה. וכן ד: דגם הכירא היינו הכירא דסימן מחיאה.

טו) התו' ג. כ' דכל שהסכך למעלה מכ' הוא פסול, וכ' החזו"א (קנ' ד') דמשמע בהתוס' דלכל מרובה אצל דק לא מקרי אלתו מרובה, [ומשם הגרי"ז מכשירין]. והנה החזו"א שם כ' לפסול כל זה דקשיא לי' דבסוכה כיון דאיכא סכך המתחיל בפנים כ' תו א"ל כלום יותר כמ"ש בסוגיין ואמאי בסוכה מחלקי' אי הו"אין דתוך כ' חמתו מרובה מזילתו הא כיון דמתחיל תוך כ' כשר מלך התחלתו, וע"ז כ' דאותו מקצת הנמאל בתוך כ' גם בסוגיא דהכא הוי חמתו מרובה מזילתו כיון שהוא דק מן הדק ואלו הוי מועט מאד אע"פ שמכסה כל שטח הסוכה, ובאמת זה לא מקרי חמתו מרובה אלא שהוא סכך פסול כיון שאינו מקרי כל ואינו מצטרף עם חצי סכך גמור וחצי סכך כזה שנאמר סמוך מעוטא לחצי והוי רוב כל כיון דסכך שאינו בגדר כל הוא פסול, וצ"ל לפי דבריו דל' הגמ' לאו דוקא וגם דק מן הדק כ"כ בע"ז הוא שעור דק ביותר שאין אדם יכול לזממו ולא משמע דהא מקרי מקצת כו' דמיני'

מיירי, ובחמת אי משום הקו' מסוכה היה מקום לומר שהוא אינו מקרי התחלת סכך כיון שהוא תלוי ואינו עוד מעצמו או כיון שהוא מקלת ממש הוה לי' כחוט יורד מסכך גבוה מאד וכי יהי' התחלתו לכן אם אין כלתו מרובה שאז חשבו בפני' אין מקרי התחלת הסכך תוך כ'.

גם מחאה הוא משום היכר

טז) הרשב"א ג. אקו' הגמ' ל"ל לר"י ולרבנן לאפלוגי בתרתי במצוי ובסוכה, הק' דהא במצוי טעמייהו דרבנן משום היכר ודר"י משום פתחי מלכים, וזה ל"ש בסוכה. וכ' דאף הכא לכו"ע בעי' היכר ואי לאו דהוה מינכר לא הוה ר' יהודה מכשיר, ומבואר הדבר שגם למ"ד משום מחאה היינו שמוגדר בגדרי מחאה אבל ודאי מחאה זו הוי ע"י פעולה היכר פתח, ופונה בזה משאר מחילות.

יז) וכ' הרשב"א פ"י בתרא דאף לר"י מצוי משום הכירא, וג"ז יס ללמוד מפתחי מלכים, דאף הם מקפידים שיהי' היכר. וז"ע דהא דפתחי מלכים לא אמר ר' חסדא אלא לישובי לרב, אבל רבנ"י א"כ לסבור כן ולמה טורח רשב"א ליישב ד' רבנ"י עם ר' חסדא, ובחמת בריטב"א פשיטא לי' ללא קאי למסקנא.

יח) אמנם בראיית הרשב"א יס לדון, שמציא ראי' מהא דלחי המושך ד' לא מהני לכו"ע, ומזה לומד לנדון לא שלטא עינא דלכו"ע בעינן דתשלוט העין, ובה"ר יהונתן נר' לא כן שתולה פלוג' ר"י ורבנן אם צריך למעט לא אם העין שולטת כהרשב"א, אלא אם קורה משום היכר או משום מחאה, ולכאורה דבר שצורתו מוכיח עליו שאינו להשלמת מחאה אלא מחאה בפני'ע, הוא פסול בו בעצמו, ול"ד לקורה שאין שולט בה העין כשעובר, אבל אין גריעותא בצורתה. אמנם היה מקום לחלק גם אפכא דדבר שאין העין שולט בו חשיב כליתי' כלל לשום ענין וגרע טובא מדבר שאינו בצורת הכירא, וראי' דהא בסוכה ל"ש היכרא אבל כשאין שליטת העין פסול. ויש לדחות הראיה דהא בסוכה ילפי' מקרא דלמען ידעו דורותיכם כו' דאדם צריך לדעת שהוא יושב בסוכה. אך אין להביא ראי' מדהו"כרכו לומר מיוחד לסוכה אלמא דבר שאין העין שולטת בו אין בו שום גריעותא, דשאני סוכה שמשתמש בה ויושב תחתיה ואינה איזה קורה חיצונית שאם לא נדע עליה אין לה שום משמעות. וזה ברור דלאו בכל מידי בעי' שליטת עין, דהא בצוה"פ כ' הרמב"ם אפי' גבוה מאה אמה כשר, וה"ע כיון שהיא חלק מצורת הפתח עצמו הרי בכל מקום שהיא משתמשים בה וא"כ שליטת עין. אמנם בגבוה עד שאין רואהו אף כשמסתכל, עמ"ש במקומו.

לחי וקורה משום הכירא

יט) עוד ענין כללי נאמר בלחי וקורה שהם משום הכירא רק לב"ה. יא: לימא סברי ב"ה ג' מחילות לעולם ב' וכו', כ' הרשב"א

דלחיא בעלמא הוא, והא דקרי ללחי וקורה דב"ש מכלל הד' וללחי דב"ה חוץ לג', לב"ה הוא הכירא ולב"ש מחילה להכי חשיב לה מכלל דפנות. ונראה דאינו תלוי בהא דאפליגו אמוראי בכמה דוכתי בפרקין אי הוה לחי וקורה משום מחילה או משום הכירא אלא עיקר כוונת הרשב"א משום הכירא היינו אפי' בגדרי מחילה אינו אלא היכר דאיכא מחאה ולא תקנה גמורה לדומה לסותם, ומשום מחילה אפי' ע"י היכר קאי מ"מ ניכר טובא על כל הדופן.

כ) ויל"ע בעיקר פלוג' דב"ש וב"ה היכי פליגי בדבר המצוי כ"כ ולהוא תלמיד משום ר' ישמעאל ניחא ללא פליגו אלא ברחב, אבל לר"ע אטו לא היה תקנת מצוי אלא בזמניהם, ולא נראה כלל דכל תקנות שבת מימי עזרא ונחמיה ודאי נינהו כגזרת כלים ומעשה באחד שרכב על סוס בימי יונים וסקלוהו וכו' ואם הי' צורך לגזור ודאי בזמן עזרא הי' הצורך כבר, וזה נמי נראה טעמא דהגמ' דפריך לימא ללא כחנניה ובמתני' לא נזכר כלל מצוי מפולש אלא דלא ס"ד כ"כ שיחלקו בסתם מצוי. והי' אפ"ל דאתו ב"ש לאחמורי ולמימר נהי דאצרכו רבנן הכירא מ"מ המפרשים כונת רבנן בהיכר מועט לא יפה עושים ומכל קולא תבא מכשול, ולא מסתבר דב"ה יבואו להקל על התקנה כמו שנהגו ולמימר דרק ממדת חסידות החמירו כן בלחי וקורה, או דנימא דהיא פלוגתא מעולם הוות, מיהו בגמ' נראה קלת דלחי דין מחילה מדאורייתא כמה היא ותלוי גם ד' הרשב"א.

כא) ועי' ברשב"א יב. היינו דל"ל וכו' וכי לסתמו הוא צריך. דתמה דמדעשה לחי כב"ה ס"ל ואי ר"א כב"ש לימא לי' עשה קורה, ותי' דע"כ עביד התלמיד קורה ולא סבר כב"ה דל"כ דכב"ה סבר למה יעשה כר' אליעזר ולימא אנא כב"ה, אלא דטעה התלמיד בר"א וסבר דלחי וקורה במקום לחיים, ולכך דכב"ה ס"ל מאי דקאמר עשה לו לחי היינו דקורה זו שעשית אינו מעלה ולא מוריד.

כב) רהיטת לי' הרשב"א נר' דפשיטא לי' דר"א כב"ש קאמר ואפשר אחר ללא אפשיטא מסתמא כב"ש ס"ל כמו בכל דוכתא דתלמיד ב"ש הוה, מיהו ק"ק מ"ש דאי כב"ה הוה עבד התלמיד הל"ל אנא כב"ה ס"ל, הא ה"נ דעבד כב"ש ולא כר"א הל"ל אנא כב"ש ס"ל, ומהיכי פשיטא לרשב"א דאי הי' התלמיד כב"ש מסתמא ניחא לי' ליעביד כר"א ואי כב"ה מסתמא לא ניח"ל לעשות כדעת רבו בדברי ב"ה, ויל"ע אמאי לא פשטי' לבעיא אי ר' אליעזר כב"ש ומאריך קורה מהא דחצר דמוכח בבביתא דאף לר' אליעזר א"צ קורה, ולר' נחמן הוא אותו הפלוגתא דקאמר הלכה כר' אליעזר, ובחמת יל"ע אי הלכה כר' נחמן, לרש"י ודאי אין הלכה כוותי, אך גם להתו' הא נפ"מ בפחות מד' אמות דקאמר רשב"ג דמודה ר"א שא"כ כלום ובחצר הלכה כר"א, וא"כ חצר פחות מד"א לא תצטרך כלום, ואפשר משום דר' יוחנן פליג

עלה מסתימת דבריו והלכה כר' יוחנן, או שמא הלכה כסתם משנה דר"ע דחה דברי תלמידו דר' ישמעאל.

כג) ויל"ע לר' אליעזר אי מצריך לחיים וקורה וכי לוח"פ בעי, ואולי זה ס"ד דגמ' לפרש השאלה וכי לסתמו הוא צריך, ואף שפעמים אינו לוח"פ כגון בקורה רחבה ואינה בריאה לדלת אבל בעלמא לחיים וקורה הם סתימה גמורה.

כד) ומש"כ הרשב"א דקורה זו שעשית אינו מעלה ולא מוריד, ל"ע היכי משכח"ל שיאמר ר"א שא"ל קורה וכי לחינם שנו כל הגי תנאי משניות והלכות קדומות מכל חכמי ישראל בקורה וכל זה שלא לצורך ואינה הלכה, ואולי כמש"ל דב"ש להחמיר אתו מפני פיראת הדור וה"נ להחמיר אתי ואחר שהחמיר בב' לחיים וקבע חומרא זו חובה תו ההלכה דקורה נכללת בחומרא זו לחיים עדיפו מקורה וסגי בהו, ול"ע.

כה) ויל"ע בהא דשאל וכי לסתמו הוא צריך ומסקי' לסתמו בלחיים והא הכי הלכתא ומה שייך וכי לסתמו, ואולי ר"ל דמה סברא לעשותו סתום עד שק' לעבור. כן יל"ע קורה המושכת לחוץ אי מקרי לביכא הכירא וכלחי, כדלהלן.

אופן התקון של קורה למעלה מכ'

כו) מבוי שהוא גבוה למעלה מכ' ימעט, הרשב"א כ' ימעט יתקן בין שישפיל הקורה בין שיגביה הקרקע. ולכאורה ימעט היינו שימעט מכ' ואינו שייך לענין תקון. ויל"פ כוונתו ה"נ דימעט באופן שיתקן היינו שיתמעט מכ' בין אם יתמעט ע"י שישפיל הקורה בין אם יתמעט ע"י שיגביה המבוי, וצ"ל לאפוקי ללא תימא דעיקר המעוט הוא השפלת הקורה, דהא בגמ' אמרי' עלה כמה ממעט כו' ומפרש מיעוט בהגבהת הקרקע. והא דהגמ' מפרש בפשיטות המיעוט דוקא בהגבהת הקרקע, י"ל דאין זה דוקא פי' המשנה, אלא באופן זה שנחלקו רבה ואב"י מקשי' כמה ממעטו והקו' היא הקדמה להמחלוקת ולא לפירושי מתני' אתא [וכע"ז מצינו בתו' ב"מ כא.].

כז) אמנם עיקר התקון הוא לכאורה השפלת הקורה דבזה יש היכר מכל הדלדים ובכל מקום, וגם לא ניחא תשמית' כשמגביה מקום היציאה מן המבוי וכן פרש"י ימעט ישפיל את המבוי. ואפשר למשום הכי נקט הגמ' דוקא האי תיקון משום דקשה מאד שימעט הקורה לזה צריך להשפיל כתלי המבוי עצמו. וא"כ מבואר גם דימעט היינו ימעט המבוי עצמו כלשון המשנה מבוי שהוא גבוה יותר מכ' ימעט, ומיעוט המבוי הוא ע"י הגבהת הקרקע, ואפשר לעשותו גם בניחא תשמית' במשופע. ובהרי"ף כ' כיצד ממעטו נותן עליו קורה מכ' כמה ולמטה, משמע שר"ל דמיעוט היינו הקטנת המבוי, ובהנמכת הקורה כביכול מתמעט כל המבוי. ורי"ז כ' כיצד משפילו סיהי' ממועט.

תיקון ע"י אמלתרא

כח) יכול להכשיר הקורה למעלה מכ' גם בלא שימעט ע"י שיעשה אמלתרא דהיינו היכר כמו שהי' בביהמ"ק. ונחלקו בגמ' אי אמלתרא דמכשרא בריאתא למעלה מכ' הוא קיני שהוא כמין קינים, או פסקי דארזא שהם מיני עצים ארוכים. וכ' הרשב"א בשם הראב"ד דהאמלתרא שבמקדש לכו"ע היתה קיני ולא פסקי דארזא כדקתני "של מילת", ול"ע לפ"ז למה שינה מ"ד פסקי דארזא מן הידוע שהוא אמלתרא. ואפשר דאמלתרא הוא שם לכל דבר יפוי בולט על הפתח, ובמקדש היה "אמלתרא של מילת". אמנם רש"י מפרש מילת מיני עצים וכו' וא"כ שפיר י"ל דהיינו פסקי דארזא. וכן מפרש בהערות. אך בכל דוכתא הלשון מילת הוא אמר נקי כדאשכחן "כלי מילת" בהרבה מקומות בש"ס ולא מצינו בשום מקום בדחז"ל מילת שר"ל ע"ז.

כט) מיהו ל"ע דברי הב"י שמפרש הטור כמ"ד פסקי דארזא והטור מפורש קאמר כמין קינים כו', וביתר אינו מוזן מש"כ בשו"ע ציור וציור דהיינו ציורים שלקחו מלשון הרמב"ם (ולא הוצא ב"י) ופי' שם שצויר בכותל ואינו מוזן מהיכי תיתי. והרא"ש לא הכריע בהא פלוגתא. גם דברי ה"ר יונתן ל"ע דמפרש דבעי' סיהי' קורה חסובה של ארז ומצויר בה ציורים משמע שמצריך שניהם ומהיכ"ת, ובהרשב"א מפורש דהני פסקי דארזא דבר נפרד הם ואינם שייכים לקורה, ואולי גם ה"ר יהונתן לא הצריך דוקא שתהי' הקורה מארז אלא דוגמא נתן שמצויר בקורה עצמה, וה"ה כל ציור, אלא שדרך לצייר בארז. וכל הפוסקים השמיטו הלכה זו דהש"ע פסק היפך דברי הטור וגם דלא כה"ר יהונתן שמצריך חשיבות הקורה.

ל) אמנם הרשב"א בחי' מסיק דהלכה כמ"ד פסקי דארזא ולקולא, וראייתו מדמסתפקין י: אי מהני אמלתרא ברוחב, אלמא סבירא לן דאמלתרא מהניא. אמנם בלא"ה אינו מוזן מה ענין אמלתרא לרוחב, דהא רוחב י' אינו שייך להכירא ולא לשליטת עין, אלא לשיעור פתח, והוא המצאה חדשה להרחיב שעור פתח ע"י שליטת העין בצדדיו וודאי היינו נמי ע"י קורה, ואולי מטעם זה יש לחלק מדין אמלתרא לגובה. ועכ"פ כל הראשונים דחו ספק זה דלא מסתבר להקל בו. מיהו המאירי מכשיר אמלתרא ברוחב, ואפשר דסמך דאמלתרא הרשב"א. מ"מ הרשב"א עצמו וה"ר יהונתן ובעה"מ פשטי לחומרא (ובגאון כ' דבמק"א הרשב"א מיקל בספק וה"ט דפרצה י' דכאן הוא פסול דאורייתא, אמנם להחזו"א אינו פסול מדאורייתא), והש"ע ומ"ב השמיטוהו לרוב פשיטותו.

לא) והנה בירו' אי' כיצד ממעט נותן אמלתרא כו' ברחבה רבנן עבדין לה בגובהה, ופי' הק"ע אינו מוזן שפי' דמעוט הגובה מועיל למבוי רחב יותר מי', ועי' גי' הש"ס שם שכ' דבעיית הבבלי פשוט בירו' לקולא, ודבריו תמוהין דודאי לא מיירי הירו'

לה) והרשב"א כתב ללא כירושלמי ומסיים ונראה הדברים מפני שהפסיק בינה ובין של קש, ועוד שהטעם לשניהם אחד, וכן פסק רמב"ם, ולכאורה איך נחלוק על הירושלמי להלכה מכח דיוק המשנה אטו חנו גמירי טפי מינהו, והיה לו להביא הדיוק מהבבלי דנקט בתחלת דבריו, ובאמת אינו מוכרח ג"כ דהא בעקומה דאקשו עלה פשיטא בבבלי הירו' מודה דר"י היא ולא הי' החדוש אלא על עגולה וע"ז אין כלל דיוק מהבבלי וז"ע, ואולי משום שהירו' משוצב הוא. (אמנם מאלנו להקדמונים שמדחים דברי הירו' מסברא, כמו הטור א"ח תלג' לגבי בודק חור עד י"ט, והראב"ד בהשגות לר"מ בכורים פ"ו תמיה על הרמב"ם שפוסק את הירושלמי ו"אע"פ שמאל כן בירושלמי אין השכל נותן לקבלו", עמ"ש יו"ד רמב' סק"י).

לו) הא דאמרו גבי מחזקת אריה, דאפשר למחבר לי' בטינא לכאור' על קורה של עץ שיש לה עובי מיידי אבל קורה של מתכת איך יקבל האריה, דולחי טינא לאו משום בריאות בעי' לי' דא"כ אינה בריאה בלא טינא, אלא משום אחזקתה שלא יפילו הרוח כיון דאיכא רוחא שאין תחתיו, והא במתכת נמי בעי' לטינא ולא שייך בה טיט, שהיא דקה וחלקה, ואפשר לחזור אחר שייך שם או דאין אריה אלא שעור שייראה כדבר בר בנין לא היכר פתח כ"וה"פ אלא חלק מהבנין ואין בנין פחות מקבלת אריה ואחר שנקבע השעור אין עוד להוסיף עליו.

דפנות מגיעות לקורה

לז) הרשב"א ג. הק' דיועיל היכר בקורה אפי' למעלה מכ' כיון דבעי' קורה ע"ג מבוי והרי דפנות מגיעות לסכך, ותי' דבקורה דקצרה טפח לא מהני. ומבואר הדבר להכל תלוי ברוחב הקורה עצמה, ואם היא רחבה ז' כ' דיועיל. אמנם בעצוה"ק כ' רחבה ז' אע"פ שאינה בריאה (כוונתו בריאה לקבל מעזיבה אבל לקבל אריה ודאי בעי') כשרה דשלטא בה עינא, וז"ע הלל לא הכשיר בזה אלא דפנות המגיעות לסכך דהלל כל סוכה הכי הוא ואעפ"כ דוקא דפנות מגיעות כשר. וז"ל כמ"כ לעיל דכוונת הרשב"א דסתם דפנות למבוי מגיעות ממש לקורה (וכ"נ בעצוה"ק הארוך המובא בס' הבתים), ואם היא רחבה ז' ואין מגיע אליה אלא דופן כ"ש אף דולחי נראה דכשר מלך קורה ע"ג מבוי, ז"ע אי בכה"ג מקרי דפנות מגיעות לסכך, דלא נראה, ואפי' טפח ז"ע, דמסתמא לזה בעי' שעור דופן דהיינו ד"ט. אמנם במאירי כ' דקורה רחבה מז' פסולה דלא לשתמיט הש"ס להכשירו, והר"ן כ' כיון דסתם קורה לאו הכי לא פלוג, ובאמת כיון דאינו שכיח ל"ק קו' המאירי. ולענין לא פלוג ז"ע אם שייך כיון שהכל תלוי בריאה וכן הכשירו אמלתרא. עוד כ' המאירי דסוכה מסתמא מצויירת וכו' וז"ע מהיכי תיתי שדפנותיה יהיו מצויירות עד למעלה, ואדרבה ד"ז לא לשתמיט הש"ס, ועוד כ' דלישיבה עבדא, אמנם השוו דיניהם ולא אמרו כיון דלישיבה עבדא יא להקל בה בכ' ובמבוי נלריך יותר נמוך וכדו'.

באמלתרא של נוי אלא בקנה הממעט כדמוכח שם, וגם וכי פשוט רוחב יותר מגובה, ואף שהיפ"ע מגיה ומהפך מ"מ עדיין אינו מחזור כנ"ל אלא כמ"ש הפנ"מ. ועכ"פ גם אם אין ירו' המיקל ז"ב מאי דהרא"ש פושט בעיית הגמ' מסברא דאטו רבותינו לא ידעו הסברא, ואפשר דס"ל דלא נסתפקו אלא אי מצינו איזה ראי' וכמ"ש אשכחן כו' (מ"מ מצינו לראשונים שהכריעו בפלוג' אמוראים מסברא כגון הטור להלן שקט', והמאירי נדרים כ"א: פושט בעיית הגמ' מסברתו, ורש"ל ז"ק ב' ח' כ' דבראיה אפשר לפשוט ספק הגמ'. עמ"ש יו"ד רמב' סק"י), והנה הלשון אמלתרא בריחה משמע שעושה האמלתרא לרוחב לא שעושה בקורה ופותרת את מה שרוחב המבוי גדול, דבאמת מה סברא בעולם יש לעשות היכר על קורה הניכרת כבר ובזה יעשה הפתח פחות רחב, ואפשר דבאמת הכוונה שיעשה איזה ב' הכירים ב' הדלדלים ועי"ז יהי' ניכר מיד שני הדלדלים וענין פתח הגדול דהוא פרצה ואינו ניכר גדירתו ושהוא מקום אחר וכאן ניכר מיד, וכן הב"ח כ' דלא מהניא אמלתרא ברוחב היינו בין עשאו ברוחב ממש בין עשאו על הקורה.

לב) וביר"ו ני"ב חי"ז נראה דאמלתרא דוקא כשיש כמה הכירים זעג"ז, ומשמע מזה דהתחתון תוך כ' ועי"ז מסתכלים למעלה עד הקורה עצמה, הא לא"ה לא.

קורה בריאה

לג) אמרי' יג: דבעי' שתהיה הקורה בריאה כדי לקבל אריה, והרשב"א תמה על הירושלמי שכ' דבעי' לקבל אריחים בכולה הא מ"מ נימא לבדו אם חסר עד ג"ט בין זה לזה, וכ' שמא לאו דוקא נקט הירו' עשרים אריחים, וזה קשה מאד דלפ"ז סגי בפחות מעשר אריחים דאחר כל אריה ישאיר ג"ט פחות משהו. ולכאורה יש ליישב דעת הירו' דולחי מלך רוחב לאכפ"ל שתהי' כל ג"ט פחות מטפח, אבל מלך בריאות אין שייך בזה לבדו שזה ענין לכולה ובעי' שיהי' בכולה כח אחד להחזיק שעור אריחים על כולה ואם אינה בריאה לזה ל"ש לבדו, ומ"ש הרשב"א לחלק דלא נימא לבדו דגרע קורה חלשה מליחא כלל אולי שייך לסברתו גבי יתדות עקומות דלא אמרי' בהו לבדו לעיל ט. וז"ע, וכעת ראיתי בעצוה"ק דלא היקל הרשב"א אלא בלבדו א' היינו יח' אריחים ולכאורה למה לא נקל יותר אי יועיל כאן לבדו ויל"ע בכ"ז.

לד) וכן יל"ע כיון דמחזיקי קורה לא בעי' בריאים, מה דין קורה של חבל שחזק להחזיק אריה מלך טבעו, אבל בעי' מחזיקי קורה כדי שלא יפול דהא כל קורה אם מחזיקיה אינם חזקים אפי' היא של מתכת תפול, ומ"מ יש לחלק שאין החבל יכול להחזיק כלל. (הרשב"א כ' דר"ח מפרש מחזיקי קורה כתלים, אבל בר"ח שלפנינו משמע ג"כ יתדות וכשאר ראשונים).

לח) ויל"ע בסוכה אם טפח א' מן הסכך למעלה מכ' פסוק, ול"ע כאן לבוד כיון שהוא במקום שאינו ראוי להיות סכך, ושם מ"מ איידי דמכיר בחזרו מכיר בו כיון שהכל מקורה לגמרי. אמנם חלוקה אחרונה איכא מסוכה דשם עכ"פ י"ע כמה דפנות הנוגעות בסכך. ואם הדופן כשרה מדין דופן עקומה ה"נ אין חלוקה דס"ס העין שולטת בקירוי.

האם קורה יכולה להיות פי תקרה

לט) נחלקו רש"י ותו' פו. אם קורה פחות ד"ט יכולה להועיל מדין פי תקרה, דלרש"י משמע שמועיל, ולתו' לא מהני. דאמת נחלקו רש"י ותו' בשלשה דברים בסוג' פו. א' בענין פי תקרה לעשות מחאה מעל המים דתו' מצריך ד"ט ורש"י אינו מצריך. ב' לרש"י דין פי תקרה תלוי בדין מחיאה תלויה. ג' נחלקו אי הראוי מקורה במים סותר דברי רב יהודה.

מ) והיה נראה שכל מחלוקות אלו תלויות בז"ז, הנה התו' בפלוג' ג' מחלקים בין קורה במים לבין הא דרב יהודה דשאני קורה שהיא מחיאה גמורה, אבל רש"י ס"ל בדין ב' דקורה שהוא פי תקרה גרע בדיוק כמחיאה תלויה וא"י לומר כן, וממילא נפיק ג"כ הפלוג' הא' דלרש"י שאין שום מעלה בפי תקרה ואינו אלא כעין מחיאה תלויה אין שום הכרח לומר דבעי' דוקא רוחב ד'.

מא) ולכאורה יש לסתור לרב יהודה: דהא יב. דדורא דרעותא התיירו מלוי ע"י פס א' משום קל שהקילו במים יב. ותימה והא עריבי מיא? וגם א"כ למה בעי למסקנה פס מכאן ומכאן, וע"כ דלבתר ההלכה דא' סגי באמת אין שום קולא כזו במים.

מב) ולענין הלכה איכא כלל ר' הונא ור' יהודה הלכה כר' הונא הובא בראבי"ה בסוגיין סי' תי' ובריטב"א חולין יט: ומיהו מ"ס ה"ר יהונתן דר' יהודה תלמיד דר' הונא אינו מובן דבכל דוכתא אמרי' ר' הונא ור' יהודה וכולהו תלמידי דרב כו'. ונהי דמקדמי' ר' הונא לעולם מ"מ לא ידעתי מקור לכלל זה.

מג) נשוב לסברת רש"י שהיא כמו שאמרנו קורה משום מחאה, וא"ל ד"ט, והתוס' כתבו שאינו מחאה גמורה ולכן יש קפידא על עריבי מיא. ומ"ס תו' לחלק בין מחיאה למשום מחיאה. אינו מובן לכאורה, אם אינו דומה לשום דבר וגם לא לפי תקרה איך יכול להועיל משום מחיאה, בפרט שכן הוא בתו' ה: דמשום מחאה ממש מהני ועביד רה"י מה"ת ולא בעי ד"ט. ולרש"י י"ל דבעי' עכ"פ טפח, כקורה, וא"כ אינו מוכרח לתלוי בפלוג' דמחאה תלויה דמשום טפח עדיף.

מד) ומה שתמהו הראשונים: ל' רשב"א "ועוד מצוי לאין בתים וחלרות פתוחות לתוכו למה אינו נותר בקורה, דפי קורה יורד וסותם", והוסיף הר"ש "ולמעלה מכ' למה ימעט", והנה בדין למעלה מכ' י"ל בפשיטות שהוא גזרת חכמים להפקיע רה"י

ולעשותה לחצר שאינה מעורבת ומאינו שגזרו על קרפף והתיירו לטלטל ממנו לכרמלית. וגם מצוי שאין בתים וחלרות כו' י"ל דסברת חכמים הוא איזה תקון נאות למצוי ואיזה לחצר לפי ענינו וכדמלינו סברות כאלו ד: ובאמת הי' להם לתמוה למ"ד לחי משום מחאה וע"כ לומר כנ"ל.

מה) ולתוס' פי תקרה עדיף ממחאה תלויה, וקצת דוחק דגבול מקום אפי' חשוב, יהיה יותר ממחאה במציאות. וכן ק' דהגמ' משוה פי תקרה של ד' לעריבי מיא, אלמא אינו מחאה גמורה. אמנם זה בס"ד, והתו' עצמם כתבו דבאמת לא אידחי ר' יהודה מכח הא דקורה ובאמת בקורה לאכפ"ל עריבי מיא ובמחיאה תלויה אכפ"ל.

מו) וכן יש לדייק מהא דהגמ' מביאה מר' עבאלא דהתיירו מחאה תלויה במים וכו', ולמה לא הצריך לשקע כיון שאינו מחאה תלויה כמו קורה ד'. וי"ל דבאמת מצריך שיקוע אלא שלא פירש.

מז) והנה הראשונים תמהו בזה כמה תמיהות לד' רש"י, אבל נראה דיש ליישבן לדברינו, א' תמהו: "לדבריו למה לי קורה ארבעה כיון דאיכא מחיאות". ויש ליישב כיון דלולה בהדיא משל חזרו בעי' קורה ד' כדי שלא ילך הדלי וכו'. ובקושי' לא ידענו עדיין.

מח) ב' עוד כ' רשב"א: "אינו מחווה, דע"כ מאן דשרי בקורת חורבה לא מטעם מחיאה תלויה הוא דשרי, אלא מטעם פי תקרה, דהא מחיאה ליכא אלא פי תקרה" ול"ק דכיון דאיכא טפח הוא לי' חשיבות כמו אורך י'.

מט) ובאמת בעיקר דברי רש"י אין הכרח לפרש כמו שפי' התו' ואפשר שכוונתו ג"כ כדבריהם דבעי' מקום חשוב כדי שיהי' פי תקרה.

נ) ג' הק' הר"ש: דהיתר דמחאה תלויה לא הותר אלא בע"ח לא ברה"ר משא"כ קורה ד'. ויל"פ בב' אפנים או דמחלק בין כרמלית לע"ח וכרמלית קרי רה"ר. או דמפרש דהאי חורבה פתוחה לרה"ר ודחקי רבים ועיילי בה, אולם הא מנא לי', וממילא דקרי לכרמלית רה"ר אינו מוכרח דס"ס תרויהו דרבנן.

נד) עוד הק' הר"ש דמשמע דלא היקל ר"נ אלא במים דלא בקעי אבל בחורבה לא. ולכאורה יש סברא ג"כ לומר אפכא דמים עריבי מיא ויש יותר טעם להחמיר. ואין שום הכרח. אמנם בעיקר דברי רש"י ס"ל כריב"י הא מחלקי' בגמ' דלא קאמר ריב"י גבי שבת מידי, והל"ל סבר לה כרבי יהודה.

נז) ולענין פי תקרה עי' ברשב"א [בקטע הנוסף מכת"י] ג. הק' בהא דאמרו רחבה ד' אע"פ שאינה בריאה, הא לימא פי תקרה יורד וסותם, ותו' דל"א פי תקרה אלא בצריאה לקבל מעזיבה, אבל הכא אינה בריאה קאמרי'. וי"ע הא לא אמרו אינה בריאה

אלה לקבל אריח, אבל לקבל מעזיבה א"ל כלל אפי' היתה קורה
הבריאה, ומעזיבה הוי טפי מאריח. אמנם ודאי עדיפא קאמר
דבהדיא אמרו דאינה בריאה כלל.

נג) ומדאמרי' יב: שאינה ניתרת בקורה טפח יס' לדייק כדעת
רשב"א דאי הויא הקורה ד' טפחים אמרי' פי תקרה יורד וסותם
והוי מחלה גמורה. (ועי' בתד"ה להוי דהק' ואע"ג דר' זירא גופי'
קאמר לעיל כו' ובאמת הגי' ר' זירא התם תמוהה מאד דהתם ר'
זירא עלמו הוא דלח ידע ומסקי' כי סליק ר' זירא מימי פרסה,
וגם ר' זירא לח אחי אלח מבבל לא"י ומהיכא מייתי פרושא
דדברי ר' יוחנן, וכן הובא משם הערוך גורס ר' אבא, וכן גריס
הרשב"א).

בחשק כ' מזומאס שייפחת

נד) מזלנו שגוזרים להגדיל שיעור ההכשר משום שמה ייפחת,
אע"פ שהחשק נותר שווה והתוצאה שווה. והוא בדף 7: היה גבוה
מעשרים אמה ימעט, ולאביי כריך למעט במשך ד', משום שמה
ייפחת. ואיכא לעיוני בחשק זה, הא כל היכר זה דרבנן, וגם
לבתר דתקינו ד' עדיין אס יפחת מהד' יהי' פסול ואסור לטלטל
מדינא. ונשאר המציאות שווה, שאיזה שיעור הכשר שיעשו, אס
ייפחת יהיה אסור לטלטל מדרבנן. וחזי' דאף שמאל ההלכה
דרבנן אין הבדל, כיון שיהי' עכ"פ היכר אפי' שאסור יהי'
לטלטל מדרבנן, מ"מ מועיל המציאות. מיהו הא קשיא דמה
יועיל הג"ט אס יפחת מאל הקורה הא אין השיעור נמדד אלח
אלל מקום הקורה וכי יועיל טפח לר' יוסף במרוחק מן הקורה,
וי"ל דאפי' יפחת רוב טפח או טפח כיון שלמוד לקורה אמרי'
חודו הפנימי של קורה יורד וסותם ואז יהי' באמת אסור
להשתמש תחת הקורה לכו"ע, וענין ד' הוא כיון דאפיקתי'
מתחת הקורה, לח כיון דאפיקתי' מטפח עי' רש"י, אבל שלא
לתי' זה לח הי' כריך כלל שיהיו הד' תחת הקורה לחודו החלון
כו'.

נה) ואס רק חלק מן הקורה נמצא תוך כ' יס' אל בגמ' ג. דחישאי'
שיירקב. והריטב"א בשם התו' (לליתא לפנינו) הק' מאן דכר
שמי' דרקבון ולמה נחוש שתיירקב הקורה, ומתוך כיון דהכא
ריעותא הוא יס' לחוש כל מאי דאפשר דמשום קלוג קאמרי' וע"כ
חישאי' שמה יקלס. וק' להבין טעם הדבר, והוא מכללי תורה.

נו) ובעיקר הקו' מ"ט דוקא הכא חישאי' י"ל כיון דשרי' לי' לעשות
למעלה מכ' ישכחו ענין כ' משא"כ בכל מזומאס לח התרנו לו
כלום יותר מדין הקבוע ורמי אנפשי, ויל"ע בקורה של מתכת
למאי גזרו וכי שייך לח פלוג בדבר שאין בו הגזרה כלל, ואולי
כיון דשייך דיתמעט הקרקע אינו מילתא דלח שייכא.

להשתמש תחת הקורה

זו) ח: מותר להשתמש תחת הקורה וצין לחיים, וכן פסקו
הפוסקים כרבא. ועי' בתו' ד"ה הכל מודים כ' דמ"ד צין לחיים
אסור הוא משום דלחי אפי' משהו ואתו לאפוקי. ואין לפרש
טעמא דלחי משום מחלה דאביי א"ל קורה משום מחילה נמי וכן
רבא אית לי' תרויהו משום הכירא ומ"מ מודה דאסור להשתמש
צין לחיים היכא דרחב ד'. ולכאורה ראייתם מרבא ל"ע דוכי
משום דלחי משהו גזרו לאסור ואע"כ לח משכח"ל להאסור
אלח היכא דרחב ד', וע"כ יל"פ דכוונתם דע"כ מרבא מוכח
דאין לפרש דטעמו משום מחילה אבל טעם האסור לרבא אינו
כמו שפרשו ויל"ע מהו ואפשר דלחי כיון דאינו אלח משהו אין
צריכינ לכולו ואמרי' דל מהכא ול"ל עובי ואין עליו סם חודו
חלון, מיהו בראייתם מאביי יס' לדחות דנהי דקורה משום מחילה
מ"מ אין זה מחילה רק התקנ"ח דיועיל היה בצורת מחלה ובגדרי
מחילה אבל אינו מועיל לעשות דופן כגון לרה"י מן התורה וע"כ
שפיר יס' חלוק צין לחי לקורה דלחי הוי מחלה גמורה, אכן כעין
דברי התו' כ' רש"י ט. דצין לחיים שאינו גבוה ג' לאביי ל"ה
מק"פ לח מינכר ואחי להחליף ולאפוקי לרה"ר משמע דמדינא
הוי מק"פ אלח דגזרו עליו ובלח דבריו היה מקום לפרש לח הוי
מקום פטור משום דאין זה מקום צפנ"ע אלח מתוך רה"י דכיון
דחשבי' לי' כסגור הוה תוך עובי הכותל ומקרי עדיין שי"ל רוח
רביעית ונראה דאף בלחי שאינו נראה בחוץ מ"מ חשבי' לי'
ככותל מלח עד לחוץ ונמי הוי רה"י וי"ע] ואינו כרמלית גמורה
אלח שהכריכוהו חכמים תקון ולפי שאסור קראוהו כרמלית אבל
ודאי הכל הוי רה"י ובשלמא אס הי' מקום גבוה ומופרש הוא
מק"פ אבל זה אינו מק"פ כלל

נח) הרמב"ם (פי"ז הי"א) כ' דאף בקורה פתוח לכרמלית אסור
להשתמש תחתיה, והראב"ד השיג דתחת קורה לעולם שרי, וכ'
רא"ש דכן משמע בהרי"ף. (הנה בהרי"ף לח נראה לכאורה הכרח
ואפשר דמאי דמסיים דפתוח לכרמלית אסור קאי נמי אקורה,
ובאמת כ"נ בהרשב"א שהבין בהרי"ף כמ"ש). וכ' הרא"ש דרבא
לח חידש התיירו מאל מק"פ אלח צצין לחיים אבל קורה פשיטא
דשרי מטעם שכ' התו' אין לפרש כו' היינו דקורה משום הכירא
ולחי משום מחלה. ומציא ראייה לזה מדפשיטא לגמ' כדאמרו
לימא בזה קא מיפלגי דלמ"ד היכר שרי ומחילה אסור, והנה
אמת שכן פרש"י ז"ל אבל לכאורה אין לו הכרח וגם הא בהמשך
הגמ' נראה לח כן לפמ"ש מר סבר כו' ואי משום ד' רש"י הי'
אפשר ללאו דוקא הכי אלח חדא מתרתי נקט לפי מה שמבואר
בגמ' דיס' ב' אפשרויות ואף דהגמ' לח נקט בסדר הראוי לפ"ז של
מר סבר ומר סבר אפשר דאדסליק קאי, ואדרבה טעם רש"י י"ל
למה שהביא רשב"א בשמו דהכי ס"ל עיקר לכן מוקי כן סתמא
דגמ'.

נט) וכן מפרש רשב"א אף לאביי. מיהו מאי דקאמר רשב"א
ומדברי רש"י נראה שהוא מפרש ג"כ הטעם דלחי משום מחילה

לחצי וחודו הפנימי סותם וקורה משום היכר, לע"ג דברק"י לפנינו כ' ד"ה מסתברא דקסבר ר' יוחנן חודו החלון יורד וסותם, עכ"ל, והיינו משום מחילה לא הכירא כמו שהביא רשב"א ז"ל משמו.

ס) עוד הביא הר"ש דהר"ה פירש דלחצי טו. לחי משום מחילה ליתא להא דרבא ולהכי בין לחיים אסור (וכן העתיק ה"ר יונתן), וכ' ר"ש דלאו ראי' דאף במחלה י"ל חודו חלון סותם, ועוד כהוכחת החוס' דמ"ד בין לחיים אסור לאו משום לחי משום מחלה אלא גזרה כו' (הלשון נראה אינו מדוקדק דהא לרבא ע"כ אין זה הטעם משום גזרה אלא דמוכח שאין הטעם משום לחי ומחלה, ואולי ס"ל דמשום פתוח לכרמלית לחי הוא במשהו ואסור גזרו על לחי אף בפתוח לכה"ר אף דלא משכח"ל אסור אלא ברחב ד' והטור ז"ל החליט מזה דהר"ש חולק על הרשב"ד אף שלא כ' בהדיא רק שדחה ראיתו, וכן דרכו בכמה מקומות.

סא) ורמב"ן והרשב"א דחו דברי הר"ה דנהי נמי דראוי לאסור כו' הלא ס"ס מק"פ הוא. ויש להתפלל על הר"ש דנראה דלא הי' קשיא ליה הא, ובאמת בהר"ה משמע דכל מה שהולך רבא לסברא זו היינו דוקא משום דס"ל לחי משום הכירא להכי הולך לומר דבטל, ואינו מובן, ויש להעיר דמ"מ להלכה דברי רז"ה נכונים וק"ל לחי משום מחילה לא כרבא ונפ"מ דאם חודו הפנימי סותם מותר להוליא ממנו לכרמלית גם להבה"ל שנסתפק בזה. ומה שפי' הרמב"ן דהרי"ף מפרש דרבא עצמו ס"ל היתר בעלמא משום דהכירא לבר רק לטעמי' דלחצי דיינו בגמ' וע"ז קאמר מנא אמינא לה, כיוון לדבריו הגרע"א. אמנם הרשב"א וריטב"א מילאנו בפי' זה מפני הדוחק, ובאמת לכאורה ז"ע מאד דברי הרמב"ן דא"כ אמאי בפתוח לכרמלית אסור רבא והעתיק זה גם הרי"ף וזיתר מה שייך כאן מלא מין את מינו ונייעור שכ' הרי"ף דמורה בהדיא דמשום מק"פ הוא דהותר, ואין לומר דהרמב"ן לא גרים ליה דבסיוס דבריו וכן קודם כותב דהיינו דוקא ברה"ר, אכן ה"ר יונתן פי' מלא מין את מינו ונייעור כיון שהוא דומה לכרמלית שחולה לו אהו להקל ולטלטל ממנו ואין פי' זה עולה אלא לדברי הרמב"ן, וע"כ ק"ק על ב"י סי' שסה' שמביא ב' הפרושים דרש"י וה"ר יונתן כב' דרכים שוות לאי דוקא בד' א"כ אמאי יותר מד' אסור אף ברה"ר, ואפשר דה"ר יונתן הבין דכל תקון מצוי הוא משום שלא יוליא ממנו לא שלא יטלטלו ברה"ר כשם שמתלטלים בו, ועי' מ"ב ססג' סי"ד שכ' אגב אורחא שני טעמים, וכעת ראיתי בחי' ר"ן שנתקשה בזה ואינו מיישב כן.

סב) אמרינן ה. מ"ד טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה. וכ' התו' ג: כ' דמאי למשני' בסוף ואב"א דכו"ע לאו משום הכירא משמע דעד השתא משום מחילה קימי', ול"ע הא שנויא זה נאמר משום שנוי' דקמי' דס"ל דפליגו אי משום מחלה או משום הכירא

וא"כ שפיר ז"ל דכו"ע משום הכירא ולא משום דכו"ע משום מחלה, ויל"ד.

סג) ולהלכה פסקו הטו"ש"ע כר' יוסף דאמר טפח, וכן כ' הטור ברמזים דפסק הר"ש"ע כר' יוסף. אבל דברי הר"ש"ע אינם ברורים. כי מתחילה הביא דרז"ה פסק כר' יוסף רבי' לחצי והשיג עליו מירושלמי דמביאים פלוג' זו משום ר' אחא בר אשעיא כחצי ור' יוסי כרב יוסף, וכ' מדמית' קודם לרבא"א אלמא חשיב, ודקדק דרי"ף פוסק כר' יוסף וכן משם רחבי"ה ומסיים משם ר"ס דבב"ב קיד: משמע דלעולם הלכתא כחצי וכ"כ א"י. הרי מסיים הר"ש"ע דבב"ב ר"מ כחצי, ובב"י כתוב מהר"ם וכן במדכ"י רבינו מאיר והיינו רבי' דהר"ש"ע, ולפי זה אינו ברור כלל דמסקנתו כר' יוסף. גם ראיתו מירושלמי לריכה הבנה דמשום האי מסתמא שיהי' רבא"א חשיב ניקו ונפסקו בפלוג' ידועה בבבלי ושמא עיקר על ראית ר"מ סמיך, עכ"פ יותר נראה שדעתו כחצי כנ"ל. ול"ע.

איך ממעט קורה הגבוהה מכ'

סד) כיצד ממעט קורה הגבוהה מכ', הרי"ף ד: כ' למעטו בקורה, ומפרש המ"מ פי"ז הל"ו כפשוטו. אבל מסקנת הב"י דרי"ף קורה נקט וה"ה שאר דברים, וכ"פ בבה"ל כרש"י רשב"א רז"ה ור"ז. והביא כן משם רע"א, ולא כ' שהב"ה חולק ע"ז ופוסק כריו"נ (והמ"מ) דקורה דוקא, וגם לא הביא דמדברי ר"ש מוכח שאין שום מקור לזה בדעת הרי"ף, דלא הבין כלל כוונת הרי"ף שיניח קורה על הקרקע. ובאמת מ"ש ריו"נ דמחמיר בקורה ז"ע דבהא גופא אפליגו ר' יוסף ורבי' אי חשיב לשמא יפחת, ושמא מפרש פלוגתייהו בקורה וכדו' אבל עפר ודאי יפחת, ובאמת להלכה נראה דולאי לא סגי במה שיגביה העפר דזה אינו בכלל הפלוג' שמא יפחת דהא ודאי יפחת שכן דרך כל תל עפר סתם ולא מיירו אלא בעושה לו איזה חזק כמו טיט וכדו' וע"ז מוקי הרי"ף לה"ר יונתן דוקא בקורה והמ"ב לא פסק כן כיוון דאין לזה הכרח בגמ' וברי"ף.

סה) ועי' דרכ"מ שדקדק מדברי רי"ף דאי פוחת הקורה מלמעלה, אז לא מהני חלל כ', רק יהי' קאת תוך כ', ול"ע בסברתו, וגם לא הביאו בהגהת ש"ע. ובאמת לגי' דידן ברי"ף ודאי א"א לדייק כן וגי' זו משושבת, ומה שמפרש בחכמ"ש בפשיטות דלהדרכ"מ לכתחלה אין לעשות חלל כ' הנה לא נזכר כלל בהדרכ"מ וספיר יל"פ דבריו דוקא אם ממעט יתקן יותר, וע"כ ל"ק מפירכא דד: מהא דכילד הוא עושה כו' דמיירי לכתחלה דעכ"פ לא מיירי בממעט.

קורה מרוחקת מהמצוי

סו) ח: נעץ ב' יתדות ע"ג קורה בב' כתלי מצוי מבחוץ והניח קורה על גביהן, קורה ע"ג מצוי בעי' וליכא. תמה הרשב"א

לימא לבד ברחבה פחות מג', וכ' די"מ דהקורה מפסקת ודחה
לז"נ דהא יתדות אינם מפסיקים אלא לחוד טפח קורה בעי'
וא"א שיהי' החוד והקורה בלותו מקום. אבל הריטב"א מקיים
תי' ראשון משום אויר שחוץ מהיתדות, ויל"ע לדבריו היכי דינא
ביתדות היתרות על חצי שעור קורה, ועוד כל יתד קא ממעטת
משעור קורה, וכן בהר"ן מתרץ כעין זה דל"א חבוט משום
היתדות כו'.

סז) אבל באמת כל קו' הרשב"א ז"כ מה שייך לבד לעשות חוד
במקום שאינו ואין לבד אלא לחוד קטן אין נפ"מ וכאלו מחובר
וממולא, וכן קורה גבוהה או רחוקה פחות מג' הוה לי' כאלו
ממולא ביניהם, אבל להניח דבר במקום שאינו מה שייך. ומסיק
הרשב"א דבלחי לא בעי' על גבי (כ"ל חוד) מבוי וראי' מלחי
המושך ומנראה מבחוץ, וטעמא משום דקורה למעלה היא ואינה
ניכרת משא"כ לחי ולא כמקלח רבותינו הרפ"ת (וכ"כ ריטב"א
ור"ן וכ"פ מ"צ). ויל"ע הא איכא למדחי ראיתו כגון דכותל
שכנגדו מושך קלת אחרי תחלת הלחי המושך וכ"פ רשב"א עלמנו
י., וכ"ת איכא רק דופן אחת הא לחי המושך עלמנו המשך הדופן
הוא דודאי מהני לענין מחילת מה"ת.

סח) ואם היא משוכה ותלויה פחות מג' מהני. ואפילו משוכה
ותלויה יחדיו כגון יתדות עקומות שאין בעקמומיתן ג' אמרי'
לבד וחבוט, כמבואר ט. ומ"ש אין בעקמומיתן ג' ע"כ מתפרש
על היתדות דלרוב המפרשים [חוץ מליור של מהרש"ל וכן מאירי
ואמת שכן הוא במ"ב פג] הם כמין ג' ואפי' אם הם עקומות היינו
מוטות עכ"פ הכוונה ג' ברוחב ובגובה אבל באלכסון יש יותר
מג' דל"כ בל"ה לימא לבד אחד באלכסון ועל כן בעי' תרי
הלכות וכן מבואר בחי' רשב"א ויל"ע בדעת רע"א תשו' יב'
דל"א תרי הלכות דאינו מובן והחזו"א עז' ז' חולק, וזהו שכ'
רש"י שאם הי' בהיתדות רוחב טפח היה הקורה כשרה, וכיון שכן

הוא יל"ע בקורה כשרה שהיא כעין ליור מהרש"ל וכולה שלמה
רק בצורה הזו אי נימא דבעי' קורה ע"ג מבוי בכל הקורה ולא
סגי בכמין קשת א"כ למאי נימא לבד וכי מלינו לבד לאויר
מבוי, אבל מפורש יג. דעקמומית שחוץ למבוי פסול משמע
דעקמומית תוך המבוי מהני מיהו לא נתפרש אם גם חוץ מג'
ומדפרכי' התם פשיטא נר' דבכל ענין מהני.

סט) ובתי' ר' אשי משוכה והיא תלויה הקשה מהרש"א מאי בעי'
תרויהו יחד הא יכול לאוקמי משוכה בגבוהה ותלויה בקלרה,
ומנא לי' לאוקי יותר. ובאמת הוא קו' חמורה דהא תי' ר' אשי
הוא דוחק גדול בלשון הברייתא. ותי' מהרש"א דמשוכה לא
משמע לי' גבוהה בלחוד, ותמה הרש"ש מה הועיל הלכא למסקנא
עכ"פ חד מהני תרי לישני מתפרש על גובה וחד על אורך א"כ
אף בלא לירופס לנקוט תלויה על גובה. ונראה כונת המהרש"א
דמשוכה לא משמע על גובה וגם תלויה אינו שייך בגבוהה
וארוכה דא"כ מונחת היא על היתדות ולא תלויה ורק כמשוכה
היינו קלרה אז ממילא גם גובה שלה הוי תלוי שהרי היתדות
באים מן הצד, ולא נתפרש טעם ברור למה בתלויה פרש"י על
עמוד ובמשוכה אמרו על יתדות, ומה דמדייק ומקשה במ"ב
דלעולם עמוד הוא לחי או אה"פ הנה אפשר שלא עשאו לשום
לחי או שאין הקורה מונחת עליהם ממאן.

ע) ועי' ריטב"א שכ' על קו' החו' לימא חבוט ביותר מג'
בבסוכה, דיך לומר שאין חבוט בלא רוחב. ולא נתפרש א"כ
באינה קלרה אלא תלויה מעל למבוי יועיל אף בגבוה ומפורש
טפי מג' ולא משמע כלל וא"ע.

ג פתח וצורת הפתח

פתח פחות מי'

א) הרשב"א ב. כ' דלא תנינן פתח הפחות מי' יגביה, דכבר תני
לה בסוכה. משמע דיך ללמוד ד"ז מסוכה. ולכאורה אינו מובן
דהא התם אינו פתח אלא דירה, וזה ודאי דאין אדם דר בדירה
סרוחה, אבל כאן אין כריך אלא לסתום הפתח ואינו אלא משום
היכר, אכן להר"מ דוקא בל"פ כשר. וי"ל כמש"ל דבמתני' מיירי
במבוי עלמנו הגבוה כ' ומבוי עלמנו פחות מי' לאו שמי' מבוי ולא
איירי בי' ואין הנדון בתקון פתחו אלא כריך שיבנה קודם מבוי.
וגם אין דרך בנ"א קורה פחות מי'. ואם הוא תוך י' היה מקום
לומר דק"ו דאיכא הכירא וע"כ זה הפתח דהא ליכא פתח אחר.

לפי מה נקבע כיוון הפתח

ב) פעמים שיך לדון האם כיוון הפתח נקבע ע"פ ראשי הכתלים,
או ע"פ המתיר את הפתח. המ"ב כ' דמהני קורה ארוכה מי'
המונחת באלכסון בפתח שרחב י' ולדו א' בולט, ואמנם דיוקו
מחלל מבוי אינו מוכרח לגמרי, אבל עיקר הסברא ודאי דהפתח
הוא הלך בנ"א ביושר, וע"כ הכי הוא דאם לא אזלי בפתח מקרי
שבקי פתחא ואין שום תקון מועיל, והכא לא אזלו אלא ביושר ויש
לראות הקורה כרחבה י' אלא שנמשכים ממנה עלים לאורך
המבוי אבל מאל רוחב אין בה יותר מי'.

ג) ויש מדייקים מדברי הרי"ף, שק' לאסור יותר מי' באלכסון, כוונתו ללא כהמ"ב, דהא בלא"ה המבוי יותר מי' ומנפ"מ באלכסון, וע"כ באופן הנ"ל. אמנם אפי' אם דיוק זה נכון, אפשר לאוקי כוונתו היכא שהקורה באלכסון יותר מי' אלא דרובה תוך המבוי, ודאי כיון דפתח המבוי י' מחמת זה יש לדון הפתח כשר והקורה שבו כניצבת נגד פני הנכנס וע"כ אין זה יותר מי', אלא דאין קורה ע"ג מבוי, דבשלמא אם היתה הקורה י' ולא יותר לא הי' החסרון אלא שאין היקף מחילות על פני כולה אבל קמן קורה וקמן מבוי, וכמס"ל, אך השתא שהיא יותר מי' ויש פתח על פני חלקה, והחלק היוצא אינו ראוי לקורה לפי מקומו א"כ אין הקורה מגעת לכותלי מבוי.

אם יש היכר באלכסון

ד) אמרו ח: מבוי ש'אדו אחד ארוך ו'אדו אחד קצר מניח קורה באלכסון ומשתמש טעמא ידי קורה משום מחלה ובלכסון הויא מחלה, טעמא דידהו קורה משום היכר ובלכסון ל"ה היכר. כ' רס"י באלכסון ל"ה הכירא שהרואה בני מבוי כו' אומר מותר להשתמש ברה"ר ויל"ע הל"א לפנינו אפליגו אי הכירא לגו או לבר ולמה פשיט הכא דהא טעמא הוא משום הכירא לבר, ובחמת גם בזה דהכירא מלגו לא נתפרש אם ר"ל הכירא לבני רה"ר שהטלטול שפנים מותר מפני שהוא רשות אחרת או ר"ל לבני המבוי שידעו שמטלטלים קם ברשות ולא ברה"ר אלא שהי' ניכר עם כניסתו.

ה) והתו' כתבו דהיתר טלטול במקום האלכסון לדידי' הוא משום דקורה משום מחלה. ותימה א"כ למ"ד משום היכר אין הטעם משום דבלכסון ל"ה היכר אלא דאין כאן קום מחלה, ובחזו"א סי' עב' ח' כ' דאה"נ והיינו הא דקאמר אין דין היכר משתמש באלכסון כיון דליכא מחלה, וז"ע דהוא דוחק גדול מאד.

ו) ואפשר ליישב דר"ל באלכסון לא הוי היכר, אפי' להשתמש כנגד הקצר ל"מ קורה באלכסון, אבל אי הוי היכר שמא הוי מועיל, דמתייחס למבוי ואינו רחוק ממנו ד'. ולא הלכתי קורה ע"ג מבוי אלא לאפוקי אויר וכדו', אבל הכא כותל מבוי הוא אלא דאינו מוקף שפיר. וכן הוא בהרשב"א דלר"ך להביא ראיה שאין משתמש אלא כנגד האלכסון, אלמא סתמא משתמש ביושר ומ"מ מקרי שיש קורה על כותלי מבוי, ואלא משום גזרה מבקש ראוי אלא משום מחילותו. וגם אם יש לפקפק בסברא שכתבנו לענין הלכה, מ"מ אין לדקדק תו מדברי הגמ', דעכ"פ חדוש יותר אשמעי' דל"ה היכר כלל.

ז) ומס"כ החזו"א לפרש כן גם תי' בתרא דהתוס', תימה אי הוי מחלה שוב מה צריך לסברא דבטל וכו', ואי לאו הא א"א לפרש כן, וגם הא הכי ס"ל לתוס' ול"נ שנסתפקו בזה, וכי תימא סברי דהוא דוקא מדרבנן, שמא ה"ה היכר, והרא"ש ודאי ר"ל דתוך המבוי הוי שפיר היכר, ואיך אפשר לעקור עיקר הסברא

דבלכסון לא הוי הכירא, וכן מצויר הדבר להדיא ברס"י בארוך. ומפני סברתו תמה החזו"א על הגר"א, דכל מבוי ש'אדו אחד ארוך ואחד קצר תועיל קורה באלכסון, דהא איכא מחלה מה"ת דאינו ק"ז. אבל למ"ס אינו כן, ואין הכירא באלכסון, ולחי להגר"א מתפרש כנגד הפתח כיון שמקרי פתח.

ח) ובהא דפי' התוס' לחד תרוא' ללא מהני לברא להשתמש באלכסון משום דליכא מחילה ו'לא כרס"י דאינו אלא גזרה ומשמע דמדינא מהניו. הביא החזו"א קם ראוי מרא"ש דתוך המבוי מועיל באלכסון אף ללא שייך כלל לחלק בו בענין ההכירא רק משום מחילה ליכא לתא, ויש לדחות בקל דכשהכל כרמלית מוקפת איכא הכירא וכן משמע במ"ב, ובחמת נראה דתי' שני דהתוס' אינו סובר כהתי' הראשון דהא הרשב"א וריטב"א לא העתיקו אלא תי' השני ומסתמא משום קושיא זו דמפורש בגמ' לא כן, וא"כ אף דין זה דהרא"ש הוא כשאר ראשונים, ובז"י נר' כמ"ס החזו"א שק' דלחי לכאורה יועיל באלכסון כמו ל"ה"פ שגם הוא דמשום מחילה ואח"ז מסיק לחלק דאינו מועיל ככ"כ כ"ה"פ ולכאו' אי אינו היכר שוב אין חש וע"כ דאין הענין בהיכר לבד, מיהו טעם שנתן המ"ב שליכא מחילה אין זה מטעם הב"י (ומה שצ"יין ב"שעה"ל הב"י הוא לענין הלכה לא לענין הטעם) אלא דס"ל דבלחי איכא לתא אחרינא שאינו מועיל באלכסון כלל.

ט) ובחמת התוס' כתבו דבטל להמבוי ואינו מצורר דיו מה שייך כאן בטול דאי משום בליטה זו וכי כל בליטה ברה"ר תעשה סביבותיה בטלין והא לית לי' שעורא כלל דאם המבוי רחב כעשר אמה וכי כל בליטה ברה"ר עשר אמה ש'לפניה בטלים ובהרשב"א כתוב דהוי כרמלית, ואף דברור שבסמוך לה לא בקעי מ"מ אין לו שעור, וז"ל דשאני הכא דאיכא נמי מבוי ודפנו בזלטת והוי קת' כעין שטח של בני המבוי מיד עם כותל ראשון של מבוי תו לא בקעי רבים אבל בליטה דעלמא ברה"ר רק ד' טפחים יש לה, וז"ע.

י) ועי' ברי"ף שהעתיק המח' אם יכול להניח באלכסון ומסיים ואם יש באלכסון יותר מי' ד"ה מניח ביושר, ותמה הרא"ש דהא ודאי הלכה כרבא דבתראה דבלא"ה מניח רק ביושר, ולכאורה לפ"ד רא"ש בסמוך משם מהר"ם דיכול להניח גם תוך המבוי באלכסון וכשר דל"ש גזירת הכירא א"כ שפיר נפ"מ בזה בדברי רי"ף דעכ"פ יותר מי' לא יניח וכן ראיתי בגאו"י, וישבוב הב"י על הרי"ף קצ"ע ודחוקו, ועוד נפ"מ להמכשירים לחי באלכסון נפ"מ גם בלחי, וראיתי בה"ר יונתן שהרגיש בזה וכו' ובלחי כו"ע מודו דל"מ אף דמשום מחילה כיון שהוא יוצא חוץ למבוי מאלד אחד, והמ"ב פסק כן משם אחרונים ובחמת הוא מפורש בה"ר יהונתן, וכן עי' תו' ט: ד"ה ולרשב"ג מסיימו דאיך יתיר את רה"ר אם משוך הלחי לחוץ ולכאורה למה לא יעשו אלכסון דלחי עצמו מחלה הוא ואפשר דדוחק דבהא מייירי אבל גם הכא י"ל

ורביעית, אמנם היה נראה להאי ק"ו דר' אחי אינו אלא ברוח רביעית וכמש"נ, והא הרשב"א נוקט כן להלכה כדברי ר' אחי, ובאמת לולי דברי הרשב"א שמא יש לאוקי דברי ר"י דוקא ברוח רביעית וכן נראה מדברי התו' גד. בחזר שפירשה לחיירי לר' יהודה ואעפ"כ נקטו התם פרשה י' ולא פרשה יג' כמו שהעיר הרשב"א שם משום דהתם נפרשה מב' רוחות וסגי לרוח שליטת בי'.

טו) גם התו' ב: נקטי כר' אחאי כמו שהעיר עליהם רע"א ובתהרא"ש מוחלט טפי מתו' שרתו' כתבו בתורת קו' והרא"ש כ' אי אפשר לומר כן כו', אבל הרמב"ן נט. ד"ה ויש לתרץ ולומר כ' דר' אחא אדחי ור"י מתיר אפי' טז' ויותר, ובחי' רשב"א ב. מסתפק בזה וכן אינו לריד אלא עד יג' ושליש או עד כ' כמו שאמרו בגמ' למר כדלית לי' ולמר כדלית לי', וכן הל' בריטב"א, והסי' דכ' היינו רב וא"כ רב אידחי ועיקר יג' ושליש, ואפשר דסמך מדלח פרשו בגמ' עוד שיעור אלמא האמת כרב אחי אף שיש לדחות למודו, אבל ב: כ' דלקמן דלאביי לית לי' דר' אחי ולקמן נמי לא אסיקנא בה מידי, וי"ל דהיינו לפרש דאביי אינו נגד סתמא דגמ' אבל מקרי פלוגתא וכלשונו ב. וכן ו. "דר' יהודה לא קאמר אלא ביג' ושליש כדאמר' לקמן" וכן נט: ד"ה מאן תנא סותם יג' ושליש, ובדף גד. שז וכותב יג' או כ', וכן בהר"ן וריטב"א שבת ו: גבי זו היא רה"ר גמורה למעוטי' כו' דר' יהודה דלמא יג' ושליש קאמר, וכן המאירי ב: מביא דלקמן אמרו יג' ושליש. והרשב"א כ: כ' ומסתברא דר' יהודה לא קאמר אלא במקום שיש ב' מחילות גמורות כו', משמע שיש מקום לומר דקאמר יותר מזה ומהני ב' מחילות ותימה דמשמע במתני' דדוקא ברוח רביעית קאמר ר' יהודה.

חילוק המבוי בפתחו לב' פתחים של ב' מבואות

טז) פתח רחב מכ', עושה פס ד' לארכו ומחלק בזה המבוי לב' מבואות (יא:). כ' הרשב"א ונפסק במ"ב דלכריך כ"א בתים פתוחים לתוכו. וז"ע וכי סתם מבוי יש חכרות משני דלדיו בד"א ראשונות, ולכאורה ודאי הוי מבוי עד סוף המבוי וכוונת הרשב"א דבעי' בתים בהמשך, אמנם בלא"ה אינו מבוי עד שפתוח לו חצר וא"כ ע"כ בסוף המבואות פתוח חצר, ולא נראה נפ"מ אם החצר כנגד הפס ד' ממך דהא בלא"ה נדון כמבוי מפולש כמין ח' לדידן דקי"ל כרב וכל מחיצה דרומית שייכת ללמע דרומית של ח', וא"כ ע"כ כוונת רשב"א דבעי' שיהי' חצר ברוח מזרחית ומערבית באיזה מקום עכ"פ ולפ"ז מוכרח בכל מבוי כמין ח' חכרות בכל אחת מרוחותיו. וז"ע אם יש רק ב' חכרות דאיכא לחלוקי' לב' מבואות ישרים לשני חצאיו מנח לן לחלוקי' לאו הכי ולאסרו, ושמא כיון שבערבו שניהם כ"א לעצמו עדיין הוו נפרץ למקום האסור לו ממילא הכל אסור.

להאוסרין לאין הלחי מועיל באלכסון לאינו מתיחס אלא ביושר ואף דהיה מקום לומר דאם חצו הפנימי מועיל מדין לחי אז כולו מהנין וכן גם מפורש בהרשב"א עה"ק א' ז' ט', וז"ע אם מכון באלכסון דמשמע שלא יועיל ואם יש תחלת מבוי מכון כנגדו מלד השני, אבל במבוי שאין לו אורך ורוחב ידוע אלא כל כתליו מבולבלים ודאי אין הלחי מתפרש אלא שהגבול בקו ישר בינו לבין כותל השני אבל במבוי ישר שרואין ארכו ורחבו מתפרש ביושר עד איפה שמגיע לא באלכסון, ובאמת לפ"ד רשב"א וריטב"א לחי מהני אף חוץ למבוי ממש דהיינו משוך א"כ ל"ש כיוון למבוי לאינו משום דהוא תחלת מחיצה דהלא אין שום דבר כנגדו ברוח שניה, ואולי מכשרי גם באלכסון.

אם אלכסון מקרי ק"ז

יח) ובטעם שאינו נקרא פרצה בקרון זוית כ' החזו"א דלא איתמר היכא דהפתח הוא יותר מרוחב המבוי, ויש מקום לפרש התי' ב' פנים או לכל שהרוחב גדול יותר מרוחב המבוי הוא סבת ההיתר דהוי חשוב טובא ואפי' אינו פרוץ במלואו או דוקא משום דפרוץ כולו ברוח שלמה ואפי' המבוי מתרחב אח"ז, וסני עיקר.

יט) ובכל הני גזרות יל"ע אם הם משום מראית העין או דאחו לזלזולי ונפ"מ אי שייכא כאן פלוג' דחדרי חדרים, והתו' סתמו "ואתו לאפוקי" ורס"י כ' על ובלבד שלא יחליפו "דלא לימרו קא מעייל כו"י" דמשמע גזירת רואים הוא, וגבי גבוה ג' כ' אתו להחליף כו', וגבי מבוי באלכסון כ' רס"י דבני רה"ר כו' ובאמת אינו משום מראית עין אלא משום דהכירא מלכזר דאי משום רואים אפי' בלאו הכירא אלא מחילה, והנה הבה"ל הביא דמחה"ש כ' שיכול להניח באלכסון אלא דישתמש רק כנגד הקצר ובפמ"ג דחהו ומסתבר טעמי' ע"כ, ובאמת אם הוא מראית העין יש מקום לדבריו, אבל כיון דהגמ' תלי לה בהא דמשום הכירא נראה דפסול בעלמו.

גודל פתח לדעת ר' יהודה

יג) שיעור פתח הניתר בקורה יליף ר' אחי לדעת רבי יהודה בדף י. ק"ו מפסי ביראות מה פסי ביראות שהתרת בהן פרוץ מרובה לא התרת יותר מיג' מבוי שלא התרת פרומ"ר אינו דין כו', ויל"ע מאי יליף מפסי ביראות דשרי' רק יג' ושליש הא שאני התם דליכא קורה ולהכי לא התיירו אלא עד יג', ואף דאינו פירכא גמורה מדרכי הלמודים מ"מ הגמ' פריך כעין זה וכולן תקנ"ח ויש לומר דודאי בביראות איכא תקנת חכמים משום ביראות והא לא מצעיא אלא דה"נ יש תקון חכמים בקורה וע"כ אמרי' דכסם שהתיירו לעשות תקון ביראות ביג' ה"נ התיירו תקון קורה ביג'.

יד) ובדף כ: מבואר דר' יהודה לא התיר פרצה יותר מי', ולכאורה הוא נגד דברי ר' אחי י. וכ' הרשב"א דהתיר ר' יהודה יותר מי' דוקא במחילות שא"ל מדאורייתא הינו במחילות שליטת

יז) ובאמת משם הריטב"א כתבו אחרונים (עולת שבת) דסובר דאין זה באמת ב' מבואות אלא הכירא וזה כעין ד"א דחקק וד"ט דר' אמי ור' אסי, מיהו ל"ע דריטב"א בחי' חשיב לי' מבוי עקום ואצטרך לסברת ריטב"א, וחזי' דאף מבוי עקום א"ל בכל א' מרוחותיו בתים דע"כ טפל הוא להמשכו, אבל הכא אי לאו לאיכא בתים הו' שניהם חזר אחת, אכן לא אשתמיט מאן דמפרש הכי, עוד נראה תלוי בזה לחלק מבוי בפס ד' של כוה"פ דאם הוא חלוק גמור הא הוא מחילה ואם אינו חלוק גמור רק הכירא הא קחזי' דהטא ואזלא וליכא הכירא, אבל לאורך כל המבוי ע"כ יועיל.

דין חילוק כזה בחצר

יח) בדיון זה דאם אין בתים וחצרות פתוחים לו הוא חצר, יל"ע כמה שפור פס לחלק החצר לב' חצרות, דלכאורה פס ד' טפחים סגי כיון דמשך חצר ד"ט, מיהו לסברא שכתבו התו' ה. דלחלק מבוי קשה יותר ה"נ שמא לחלק חצר ק' יותר ואו נימא דכל סברא זו דקשה יותר אינה אלא לר' יוסף דמשך מבוי ד"ט אבל לדיון אין בזה קושיו, ועוד פעמים שמהלק מבוי לעשותו חצר כגון מבוי שבחצו מזרחי יש מבוי קטן פרוץ אליו שאם יוסיף פס ד"ט לחלק המבוי הגדול לב' יהי' עומ"ר למבוי בלד מזרח ויהי' ד מערבי חצר, אכן זה בלא"ה מהני דכיון דאחכר מבוי ממילא ה"ל השני חצר, מיהו אם הוא סגור בכוה"פ ומתחלה הי' רחבו יתר וחלקו בפס ד"ט כלפי פנים אבל קרוב יותר למערב עד שעושה חצר למזרחו ומבוי למערבו אי אמרי' דנעשה חצר למזרח ע"י משך חצר ממילא למערב ה"ל מבוי שארכו יתר על רחבו לאחרי שנעשה ב' חצרות הדך הויא לה חצר זו מבוי וסגי בלחי כ"ש אחר ד"ט ולכאורה הני ד"ט מהני להיות ג"כ לחי דל"ש כאן טעם התו' [ובכה"ג ע"י שעושה חצר נהי' ג"כ מבוי, ובאופן יותר פשוט מבוי שרחבו יתר על ארכו סגור בכה"פ ומחלקו לב' ובא' האדדים אין חצרות דאז ה"ל חצר והשני ה"ל מבוי. ובחזו"א קיב' ג' נתקשה לרב מאי מהני דלתות ליותר מי' ודחק דעביד מחלה עד י', ולא נראה כלל. אלא נראה כיון דאיכא דלתות בהדי' יש עליו פס פתח אף ביותר מי', וכעין זה הוא חלוק הר"מ להלכתא, וכל סברות אלו דרבנן כתו' ו. כב.

פתחא בקרן זוית

יט) ו. מבוי שנפרץ מצדו ב' מראשו ד', ומתמהי מ"ש ומשני בקרן זוית. דהיינו שפרצת מבוי בקרן זוית פוסלת ד', והקשיא תיפו"ל דשבקי ואזלי התם דפוסל כמ"ש י. ו. וגם ממעטי' בהילוכא עי"ז דפתח גדול הוא ללדו. וי"ל דמ"מ כיון שאין עליו פס פתח ללדו אין עליו פס פתח היכול לבטל פתח הראשי, ומאינו ברש"ב"א ה. ש' דפתח הנעשה סוף מבוי לא אמרי' ב' שבקי, וגם זה אינו ענין למציאות [דהוא פי' הב' פס] אלא שאין עליו פס זה. אמנם לא יכלו בגמ' לפרש כוונת המאמר מטעם

שבקי, דהא רש"י ה. כ' דלפי' בג' איכא חשק שבקי, והכא ד' קאמרי'.

כ) אכן הרשב"א י: כ' דלאו היינו טעמא, וכן נוקט הריטב"א, דלא כרש"י ה. ולפ"ז לא נת' דשעור שבקי אפי' בג', ומסברא אין פס פתח על פחות מד', ופרצה של פחות מד' א"ל תקון, וכן קרן זוית פחות מד' חשיב עומ"ר וכמו שית' לפנינו, וכן ית' במקומו דיוק החזו"א מרש"י גבי פחות מג']. והיה מקום לתרץ המאמר מראשו היינו כלפי ראשו.

כא) והנה הריטב"א תמיה ארש"י דמפרש כלפי ראשו ד' משום שבקי כו' הא תיפו"ל דליכא קורה ע"ג מבוי, ותי' דדוקא אי שבקי לא מקרי ע"ג מבוי אבל אי לאו הכי מקרי ע"ג מבוי דעומ"ר וסוף מבוי הוא. ואין כוונתו דעיקר טעם דיון משום קורה ע"ג מבוי ולא נקט רש"י שבקי אלא לפרש זה, דזה א"א להלמו בכוונת רש"י והלא רש"י כ' שבקי ומיין להא ד: והתם אינו שייך כלל לענין קורה ע"ג מבוי אלא לפסול המבוי, ולהרשב"א י: יש ג"כ גי' אחרת בדברי רש"י שלפנינו. ע"כ ל"ע מאי דפוסק המ"ב פס' כדברי הריטב"א בדעת רש"י דאיכא חשק שבקי בפחות מד"ט, והרשב"א פליג ע"ז וגם הר"ן ו. דליכא שבקי פחות מד"ט, וכן הוא פשוט כל השמועות לכל פחות מד' לא חשו למידי.

קרן זוית במבוי קטן

כב) עוד מוזכר קרן זוית ה. במבוי קטן דתמהו היכי משכח"ל בתים וחצרות פתוחים לתוכו. ועי' בתו' ה. שהשיגו על רש"י ש' דפתח בקרן זוית טפח מאמצעית וג' טפחים מן הלב, דלא דק, דהא ליכא ארבעה, ובאמת אינו מפורש בכוונת רש"י שרואה ארבעה בהאלכסון עצמו אלא ס"ל דמה שהוא פתח כמין גאם ואורך ד' סגי. ואינו מובן מהו לשון ולא דק דהא אי בעי' ד' הא ליכא ד' ולא אהני ואין זה ענין דלקדוק, ובאמת ע"כ הפתח הוא כמין גאם דאל"כ אין כאן שעור מבוי וע"כ דמקרי ששייך הזויות לכל בני המבוי ואין הפתח אלא כמין גאם, ולכאורה יש להוכיח לא כן מהתו' ו. על מה שאמרו פתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דאי עבד הכי ועשה לו משקוף שפיר עבד כללעיל ה. משמע דבעי משקוף בסוגיין ואי בעי משקוף לכאורה הוא ביושר דומיא דכוה"פ התם ושמא ה"נ כוונתם משקוף כמין גאם מועיל ו"ע באמת לגבי חצר איזה דין פתח בעי', ובאמת לא נתפרש אם משקוף יועיל לאביי לגי' הר"ן, ומלשונות הראשונים משמע דשייך משקוף בלא כוה"פ ויכול לתקן במשקוף או כוה"פ והיינו שהמשקוף בין המזוזות, ו"ע אי מהני. ומאה שכתבו התוס' היכן הפליגין כו' נראה דחצר הפרוזה במלוואה למבוי אינו מבוי, ואפשר לחלק בין מבוי שכולו חצר לאז ליכא הכירא ובין מבוי שרובו כתלים דמ"מ איכא הכירא.

כג) ועי' מהרש"א שמפרש קרן זוית שיש אלכסון ארבעה כפשוטו ואף שלא נשאר לשעור מצוי ד' ביום א' מג' לפנות מ"מ כיון שבמרכזו יש קוטר ד' לכל ד' סג' בהכי, וחזו"א (עג' ח') מפרש דמרחיב האלכסון היינו שחותך קצת בק"ז אלא שאין הפתח מיד באלכסון רק ממשיך המצוי כעין מבוא לפתח עד שיש בו ד' שלמות של מצוי ואין זה מקרי רחבו יתר כיון שאינו אלא יציאה ולא עיקרו. ויל"ע בדומה לזה כגון מצוי שהוא כר' ואח"כ מתרחב וכי כל הרוחב שאח"כ לא יתחשב, ואם הוא תחלתו באלכסון לב' רוחות כמין v יונית וכי יהי' נקרא רחבו רק הפתח הכר' לא סופו וע"כ דאלכסון ע"מ להתרחב הוא ונחשב.

עומד מרובה בקרן זוית

כד) כ' החזו"א סי' עב' א' דבק"ז ליכא עומ"ר, והא דקאמר לא עבדי אינשי ליתן טעם שלא תותר באלכסון ע"י עומ"ר של דרומי ומזרחי יחד, לזה קאמר דל"ע פתחא הכי הלכך הוי ב' פתחים, ומיהו בפחות מד"ט מותר, ונראה דאין לטלטל בו מ"מ אלא באלכסון, ואף אי הא דל"ע אינשי כו' הוא מדרבנן מ"מ מה"ת לא היה מותר רק באלכסון, ע"כ. מבואר דסובר דהשתא לא דיני' לי' כעומ"ר, מיהו אי הוו עבדי פתח הי' נחשב עומ"ר, ואף דעדיין הא ליכא שום עומד מרובה, מ"מ מבואר הדבר בגמ' דאינו תלוי אלא בדעת בנ"א, וכמבואר בהתו' דאי עביד לי' במזוזות ומשקוף מהני (וגם התו' כתבו מיהו אי עביד להו וכו') משמע דזה איזה חדוש בדעת בנ"א דרק רובא ל"ע הכי פתחא אבל אם הביא הוכחה שמכיון לפתח מהני כו', והא אין הדבר תלוי אלא במחאה ואם עשה כוה"פ יש סתימה ומחאה וליכא שום לתא, ואין לומר דאי איכא עומ"ר נמי פשיטא, דהתו' לא מיירו בדין מצוי שנפרץ ועשה מזוזות, אלא דחשיב מ"מ פתח להא דבתים והארות פתוחין לתוכו, וגם ל' מזוזות ומשקוף לא משמע דוקא הכשר כוה"פ, אלא כל שני' פתח מהני. הרי שאם יהי' דעת בנ"א שהוא פתח מ"מ מקרי עומ"ר, וה"ט דאין איזה דין של עומד מלדו דוקא, אלא דפרוץ מרובה אינו דופן, אבל פתח זה שמתייחס לב' לפנות אלו להלא הוא פתח לכנוס בין שניהם מקרי עומ"ר, דאי הוה אורחא דאינשי לעשות כן פתח היה מתפרש כפתח של ב' מחילות, דאין לו היכר פתח בלתי ב' מחילות, וכיון שהם היוצאים אותו כפתח שדרך העולם הוא, מקרי עומ"ר ופתח של מקום סתום.

כה) ולכאו' הי' נראה דסגי בעומ"ר של דופן א' וא"ל דוקא עומד מרובה מצ' לדדים, דאיזה סברא יש שיטרכו ב' פעמים, אלא כיון שאינו זוית ישרה עדיין יכול להיחשב כהמשך נוטה של כותל זה ופתח שלו הוא, ע"כ סגי בחד, ול' החזו"א לא משמע הכי, אמנם דוקא שהפתח דבוק בד' טפחים כותל מזה ומזה. אכן לענין פחות מד' לכאורה היאך יחברם כיון שאינו פתח, וי"ל כשם שמצינו שאינו כריד תיקון, והטעם משום דלא תיקנו חכמים תיקון אלא בפתחים אבל פחות מד' אינו ראוי להיות פתח, והא

דאינו מקלקל משום דלענין מחילות אין קפידא עד ד' ואינו מקרי פרצה, דרק הראוי לפתח יש עליו חשיבות פרצה, וכעין שמצינו דפחות מג' מקרי לבדו בכל מקום ולא חשיב חור כלל, ה"נ לענין מחילות חור קטן כ"כ אינו מקלקל ההיקף, ולענין עומ"ר שפיר מקרי מתייחס לכותל הנטוי ממנו. אמנם בהרשב"א אינו כן דמקשה הא לפחות מד' בקרן זוית ליכא תיקון דאין קורה מתרת אלא פתחים ואינהו לאו פתח ללא עבדי אינשי, משמע דסובר דכל פחות מד' נותר מדין פתח, וואף שאין ראוי להיות פתח, מ"מ ע"כ הוא פתח קטון, ולא קשיא לי' אלא היכי התיירוהו רבנן ומשני דלא החמירו עליו, וממילא למסקנתו א"ל לומר דפחות מד' הוי פתח, אבל מה"ת פשיטא לי' דאיכא עומ"ר. ונראה דאי פרצה בקרן זוית אינו עומ"ר א"כ גם לבדו לא נימא, דלא אמרי' לבדו שלא ברוח המחאה, ועי' ט. דל"ל לבדו וחבוט, אבל לבדו לבדו לא נימא בקרן זוית אי לאו דחשיב עומ"ר, וה"ט דהלכוד מתייחס לשניהם.

כו) והנה החזו"א העלה ד' להא דפתחא בק"ז ל"ע אינשי היינו מדרבנן, והיינו דמה"ת משלמינן לי' לעומ"ר ע"י כותל הנטוי ממנו, ויל"ע עד כמה, דאינו דומה לכל עומ"ר, ואין החבור בין הזויות אלא משום דמקרי פתח בין ב' כותלים, ונראה דעד י' כשר הא טפי לא, ואף אי פרצת י' דרבנן, מ"מ כיון שבקרן זוית בעי' שם פתח, גם מה"ת בעי' שעור פתח, ושעור פתח הוא עשרה כנודע, ואלא שלענין רה"י להחזו"א כשר אף יותר משעור פתח כיון שיש עומ"ר. ולפ"ז א"ש מה שכתבנו לגבי מחאת בתים לעומד באמצע הפילוסוף בירושלים דהוי ק"ז, אמנם מש"כ החזו"א דירושלים הויא עגולה ולפ"ז כל פרצה הויא בקרן זוית, הא כ' כאן בסק"ה דהיכא דדרך לעשות פתח ש"ד, ובירושלים ודאי הוי דרך, [מלבד מה שהעיקר אינו ממש עגול בכל מקום, אלא הרבה קירות ישרים, ושפיר איכא עומ"ר, ובפרט במקום השערים כך עושין] אבל לענין רוחב שערי ירושלים לכאו' הוי י' כמו שערי המקדש, ואפי' פחות כי אורחא.

כז) עוד אמרי' יב: איזוהי חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה כו' כל שמרובעת מרובעת אין עגולה לא כו'. ולכאורה לדעת החזו"א דכל פרצה בעגול הויא פרצה בקרן זוית, תמוה דלאה"נ, הרי עגולה אינה ניתרת בתקון, אכן בפרושא דבריתא אינו נראה דהא אתו לאשמועי' איזה חצר אינה ניתרת בלחי ואינה מצוי ודין פרצה בקרן זוית הוא דין גם בחצר גם במצוי ואינו שייך לזה.

כח) עוד כ' החזו"א סק"ב דפרוץ בקרן זוית ונעץ קנה בקרן מהני, ולכאורה נראה דאין עומ"ר מהני לקנה רק לד' טפחים, דעומ"ר משלים פרצה וכיון דליכא ד"ט בלדו אין על החסר דין פרצה אלא שאינו כלום, וכשם של"ע עומ"ר להכפיל כל כותל, ה"נ אין שום משמעות לקנה, אלא הכא דוקא משום דאחרי שנאמר שיש עומ"ר יהי' גם מלד השני עומ"ר הרי שם כותל,

ופשוט. וכן ק' מזלדו כלפי ראשו הא לרש"י דאין הטעם אלא משום שבקי הא ליכא עומ"ר].

קרו זיית באויר

כטו) עח' ב' שנינו שנסר המונח בין ב' גזוזטריות זו שלא כנגד זו לא הוי פתח. ופי' הרשב"א וריב"א והועתק בט"ז ומ"ב משום דהוי פיתחא בקרו זיית. הרי שגם באויר ליכא פתח בקרו זיית. והנה הר"מ צפה"מ כ' דיספיק דגזוזטריות זו כנגד"ז ערוכ א' כשיהי' ביניהם ריחוק שלשה טפחים או יותר, והלשון אינו מדוקדק לכאורה, ונראה מזה ללא גרים כלל ענין זו שלא כנגד זו בפני"ע אלא מפרשו זו למעלה מזו, ובאמת לשון רבא לפנינו משובב פתח הא דאמרת זו למעלה מזו כו', ומאן דכר שמי' דזו למעלה מזו. וכן השמיט ענין זה בספרו, ובאמת ל"ל לר"מ דין קרו זיית במקומו.

ל) אך גם רש"י פי' זה שלא כנגד זה היינו "זו בולטת יותר מחברתה", ולריך פרוש בכוונתו מה בכך שזו בולטת יותר מחברתה, ונראה דר"ל דהם משוכות ממש ואינם זו כנגד זו כלל. וממילא אין יכול ליתן נסר אלא ע"י שאחת משוכה הרבה לעומק רה"ר עד שהיא ליד חברתה מן הצד, לא מלפניה, ואם יתן מלדה נסר יבא לשכנגדה, וזה לאו אורח ארעא. ופי' רש"י זה הושמט בפו'. ואף דולאי מודה מכ"ש דנסר באלכסון לאו אורח ארעא, מ"מ נפ"מ שלא הזכיר דין קרו זיית כאן, ואפשר שב' גזוזטריות זכנ"ז אף אם הנסר באלכסון מקרי ניחא תשמישתי, והחזו"א נסתפק בזה].

לא) ובאמת גם לרשב"א צ"ל דטעמא דזו שלכנ"ז מערבין ב' משום דה"ל קרו זיית, אין הדין שיהא לכל פתח בק"ז, דהא התם ר' חסדא קאמר לה ולימא מסייע לי, וגם תיובתא לרמב"ם ורי"ף דלית להו דינא וואף למש"כ דר"מ אין מודה גם דזינא דהכא מ"מ ברי"ף איתין]. דולאי ענין פרעה בקרו זיית הוא משום המחירות שאין דרך בנ"א לידחק בק"ז שלהן, אבל בלא מחירות מנפ"מ היכן הפתח כלפי גבול הבעלות של פלוני, ופשוט דגוד אסיק נדון כמחלה בכל מקום וגם מלמאם גבול הקרקע. אלא הכא הוי גובה כעין מחירות, ובמקום גובה נמי אין דרך לדחוק בק"ז, וזה עיקר הטעם וע"כ נראה בס' החזו"א הנ"ל דלכו"ע לאכפ"ל בנסר אלכסוני. ובזה מבואר דימוי הראשונים לסולמות בראש כותל דלכאורה אין שם שום קרו זיית, אע"כ הוא כמ"ש בדעת רש"י דמקום גובה חמיר לאינסי. אבל אין זה תלוי ממש בדין ק"ז.

איך מועיל אה"פ

לצ) אה"פ יכול להתפרש כהיכר או כמחילה, דהיכר הוא דבר בפני"ע המתיר מקום הפתח, אבל מחלה הוא מחבר ב' המחירות האחרות שאין האמנע מקרי פרוץ. ואם נאמר ל"א פ"מ משום

היתר מקום הפתח ואינו יורכ עומ"ר, י"ל גם דאין מועיל להיות דיומדין. ומ"מ נר' ל"א פ"מ להוריא מקום מן הערוכ כגון קרפף א"ל שיתירו בזה, וכגי שברוח זו יש אה"פ. ודעת רב דלא מהני אה"פ יותר מי', ויל"ע לדבריו אם לא יועיל ג"כ אה"פ ביותר מכ' דאין דרך פתח. ועמ"ש"ל בדין קורה דלהראשונים פשיטא דל"ש הגבלה בזה וגם היה פשוט להתנא דיותר מכ' מהני אה"פ עד שלא הורכך לפרש.

אה"פ לגובה פחות מי'

לג) כ' הר"מ פי"ז משבת ה"ד לגובה הפתח ב"א פ"פ יוכל להיות פחות מי"ט, ואפשר שכוונתו כסברא דברוח רביעית לא התקינו מחלה כלל אלא תקון. והגר"א כ' דעכ"פ בעי' גובה האה"פ יהי' למעלה מי', אך עדיין אינו מובן דאין פתח וממילא אינו מחלה וא"כ מאכפ"ל גבהו. ועדיין ע"כ גם כמ"ש דהכא סגי בפתח גרוע כיון דלענין מחלה דהיכר מעליא טפי, והרשב"א באמת נחלק על הר"מ. ולפ"ז במפולש לא יועיל אה"פ כזו גם להר"מ א"כ קורה מזלדו שני ומשום מחלה.

לד) ויל"פ דבקורה דוקא אמרו חלל מבוי בעי', והקורה הויא קרוי מעל הפתח שהוא המשך המחלה, אבל אה"פ היא עצמה כמחלה וחשבי' לה מראשה. ויל"ע אי איכא ב' טפחים תחת הקורה אי אמרי' דבטל. ונראה דולאי לא יהי' פחות מז' גבהו דכה"ג אינו ראוי למעבר אדם ודינו כגדודי.

לה) והנה כ' הש"ע שסב' יא' דהקנים ל"ל י"ט ומביא מזה שם הגר"א ראי' נגד הר"מ, ותימה אטו ס"ד דבאינו נוגע יספיק ב' קנים של טפח והקנה בסוף העולם, ולא איתמר אלא בשכולו נמוך דהוא מוכיח ע"ע שהוא אה"פ. וגם עיקר הטעם שנאמר בקנים וקנה על גביהן, דגוד אסיק, ל"ש בפחות מי' ללא מסקי' אלא מה שבגדר מחילתא וזהו בעי' עכ"פ י'. ולענין הלכה הש"ע שסג כו' פוסק כרמב"ם, והמ"ב אג' מחמיר משם אה"ע והגר"א כהרשב"א. ויש להוסיף דגם הרמב"ם סובר כרשב"א.

לו) והנה בל' הרשב"א בעבודה"ק משמע דהחכרון ב"א פ"פ עצמו ואפי' יהי' המבוי י' אין זו מחלה כיון שהוא פחות מי' ולא דאין זה מבוי, וכן מוכח בלשון הרמב"ם שלא דבר אלא מפתח המבוי וכן מוכח ממ"ש אפי' הי' גובה מאה דאין ר"ל הכתלים אלא האה"פ, על כן ל"ע פי' הטור מה שמפרש ברמב"ם דקאי על כתלים נמוכים לא אה"פ עצמה נמוכה, וכבר הקשה הגר"א שאינו משמע שהכתלים פחות מי' וכ' ש"ל ש"ה"פ גבהו י', ויל"פ כוונתו דהפתח נמוך היינו משקוף מנמיד האה"פ העליון כמו בפתיחם שלנו אבל אה"פ העליון גבהו מעשרה דמהני מדין אה"פ אע"פ שהפתח נמוך. ומש"כ הגר"א אפי' כולו סתום הוי כרמלית לא נראה דמפרש בזה הרמב"ם דמידי הוא טעמא לאוקימתא תמיהא אלא ר"ל דאפי' הי' סתום כל שאין י'

לומר דאף איה"פ ס"ס אינו יכול להיות במקום הכתלים. ואמנם באמת לעולם איכא חדושה דהא לרב איה"פ אינו אלא עד י'. ובאמת ל"ע לרב אם לא יועיל איה"פ ביותר מכ' דאינו דרך פתח, וכמ"ש הרשב"א דלא מצינו פתח יותר מכ', ול"ע.

אם יש איה"פ שאינו בגדר מחילה גמורה

מאז מוזכר בגמ' איה"פ מן האל, דהיינו שאינו ע"ג הקנה. ולרש"י יא. אליבא דר"ל גם גבי שבת י"ח בין פחות מי' ליותר מי', ולפ"ז לענין מחלת שבת יועיל לפחות מי' איה"פ מן האל שאינו ע"ג קנה. ויל"ע אי יש ל"איה"פ מן האל דיני איה"פ או דהוא ממני הלחי, ונ"מ למסמך לכותל להאי מ"ד, ומיסמך עליהו מע"ש, אבל לענין חזקה ובריאה ל"נ שיש חלוקה, דהוא לפי ענינו ע"כ א"ל.

מצד ומצינו איה"פ דמהני לבדו כרוח אחת בלבד, בחליצת כלאיסי כפשטות הסוג' טו. וכמו שמבין החזו"א ע' יד', ואפשר שהוא תולדה של איה"פ בשבת מאחר שהוי מתיר הוי היכר. דהא אין כאן שום מקום דבעי או דשייך פתח, ואינו עומד להלך כלל.

בגדר קנה ג' על גבן

מג' באם הקנה מושחל בתוך ב' קנים ועודפין עליו, כ' המ"ב סד' בשם פמ"ג: אם חרץ הקנים ונתן שם החבל, אם הקנים עודפין יש להחמיר ואם לאו כשר, ולכא"ו נראה דאין לחלק הקנה ולומר דאף שעודפין האלדים מ"מ הוא על חלק הקנה התחתון. והא דמסמך הנעוץ בקנה והחוט מחובר אליו כשר, משום דאין המסמך המשך הקנה אף שבטל שמה, ואפי' שהוא מחומר הקנה ועשוי עמו יחד מקשה כדרך שעושין בימינו, מ"מ ניכר, והכא שאינו אלא חריץ ניכרין האלדים מהמשך הקנה. ולפ"ז י"ל דלאו דוקא אין עודפין כשר, דהא כל שהוא בשוה עם הקנה פסול, אלא כל שאין עודפין ובולט הקנה קאת מעליהו, וכן משמע קאת לשונו שמאריך שלא חקק רק מועט שיהיה מונח בטוב. או נימא דלעולם סגי במה שחלק הקנה תחתיו ולהכי כשר בליטת קנה שלנו, אלא דזה ודאי שאם ינקוב הקנה וישחיל בו החוט לא יועיל מאל שחלק הקנה תחתיו, דמקרי תוך הקנה ול"ש לקרוא תחתיו כיון שהקנה ממשיך מעליו, ולכן גם פסול בעודפין עליו די' ע"ז שם תוך הקנה, אבל באין עודפין ניכר שהוא מעל חלק הקנה וסגי בזה. ועכ"פ נראה לאם החריץ גדול עד כדי שהעודף מאלדיו קרוב להיות כעין מסמרים אפשר די' להקל, דאטו משום שהני קנים קטנים היו חלק מקנה גדול ונמצאים על שפתו יהיו המשכו. אמנם להחזו"א אמרי' בכ"ד דל מהכא.

לחי של איה"פ

מד' לכאורה איה"פ הוא ג"כ לחי. והתוס' יא. כתבו אהא דבעי אפכא מאי, דאין לומר דכל איה"פ הוי לחי, משום דאיכא מצוי

אינו ניתן וע"כ מפרש פרושא אחרינא, ולא הבנתי דברי מרן זלה"ה שמפרש דהגר"א מפרש השו"ע במקורה ומה צריך לקרואו שאינו מוסיף כלום בכל המצוי, גם פי' המ"ב בדברי הגר"א מחודש ולא משמע שמפרש דהגר"א מיירי בכל המחילות י' חוץ מקרוב למקום הלחי אז לא מהני רק ב"איה"פ, ובאמת אין לזה רמז בדברי הרמב"ם וגם לא משמע בהגר"א, ומשמע להדיא מכל הענין דכוונת הרמב"ם כמ"ש, ואל"ג דברי רבותינו ז"ל בזה כי יש נפ"מ טובא דלפי פשוטו הרשב"א פוסל איה"פ לבדה הנמוכה מי' ובמ"ב משמע דכשר לכו"ע ול"ע להקל בזה אחר שהרשב"א דחה דברי הרמב"ם וכ"נ במ"מ שד' ר"מ תמוהין.

לז' וגם בעצם פסול קורה פחות מי' יש להסתפק אי משום דפתח אינו מקלקל המצוי דעומד לעבור בו לכן א"א לסגור אבל קורה אין עושה היכר אלא לעבור מתחתיה שכן תקינו חכמים שהכיר ראש הפתח וא"כ אין שום היכר על תפקיד הטפחים שמעליה עד י' וא"כ הו' כמאן דליחנה ולא פתח הו', או נפרש דלא ניחא תשמישתי' מעל הקורה לדלג מעליה וע"כ הו' לי' פתח מקולקל מאל עכמו, ולפי סברא זו ודאי פסול אף ב"איה"פ. ויש גם נפ"מ אי נמצא במקום דניחא תשמישתי' למטה כלמעלה.

איה"פ שאינו ניכר

לח' הר"מ כ' איה"פ אפי' גבוה מאה אמה כשר, ויל"ע אי מאה אמה דוקא, עי' ב: עד מאה אמה כו', ואפשר שר"ל אפי' גבוה טובא אבל לא יותר מדרך בני"א, אבל בכל ענין אין ללמוד מכאן שיהי' כשר בחוט שאינו נראה לעין רק מקרוב ממש, דמה שאין נראה גם ממקומו כמאן דליחא. ונהי דלחי או קורה שאין ניכרים אפשר דפסולים אפי' אי משום מחלה, איה"פ אינו בכלל זה והוי כמחלה של זכוכית, ומחלה בל"איה"פ כשר דהלא א"א לעבור, אבל ודאי בעי' שיראוהו להחוט ויל"ע אי צריך שיהי' ניכר מד"ט או מד"א כי ההיא דריש ברכות. ולפ"ז יש עוד נפ"מ בין איה"פ ללחי כיון דסגי באין ניכר למרחוק.

לט' ולהרשב"א דפוסל איה"פ כזו שאין בה חלל י' אפי' יהי' גובה י'. יל"ע אם יועיל חקיקה תחתיה פחות מד', מי אמרי' דאף היא בעיא מצוי חדש או לאו ואין זה אלא חסרון במציאות שאין בני אדם עוברים בפחות מי'. ולכאורה הוא תלוי בכל ענין חקיקה הנזכר בדף ה'. אי החקיקה היא משום תקנת היכר או דין פתח, אבל אפי' אם הוא משום דין פתח אין נראה שיהי' נפ"מ למזוזה כגון שמוך הפתח אין ד"א דולחי אינו שייך רק בפתח מצוי ופשוט. אבל דריכת רגל מיהא בעי' ומסתמא ד"ט בעי' לזה.

מ' הרשב"א במתני' דואם יש לו איה"פ אינו צריך הקשה למה לא אשמעי' דאף לגובה יותר מכ' מהני איה"פ. ולכאורה יש לחלק מסברא דאין שום סברא שיהיה איזה פסול גובה ב"איה"פ כיון שאינו בא כלל מאל היכר אלא מחלה, אבל ברוחב היה מקום

מפולש, וכן איכא רחב יותר מי, וגם איכא למ"ד דבעי לחי רחב י, ובהכי מחוקמא נמי בריתא כו'. והנה הבריתא א"ל לאוקמי אלכא כתי' בתרא, ול"ע דבתוהרא"ש מהופך הסדר, וכ"ה בתר"פ ללכא קאי אלכא אחי' אחרון. ובאמת אף בר"מ פי"ז ק' כן שכ' לכוה"פ מהני אף בגובה מאה ואף רחב מאה וגובה מאה מנפ"מ כיון דאיכא לחי, ואפשר לרחוק ברחב יותר מי' אבל לא מאה, ורק אח"ז קאמר אפי' מאה. והעיקר דכל כה"ג עיקר הדין שנו.

אי ראשי כתלים מקרי קנה

מה) החזו"א מחמיר בראשי כתלים שלח ייקראו קנה, ואפי' עשה פנים. ולכא' ק' מד' קונדסין דכ"א הוא ראש כותל ומהני כמ"ש יא. ואולי מש"ה מצריך ר' האי שם בסוג' עוד קונדס. וי"ל דראשי כתלים הוא חסרון שאין ראש הכותל מתייחס לרוח הד' רק לרוחות האחרות, משא"כ הכא אינו מתייחס לזה יותר מלזה. ואף דמדמה ל' הריא"ז לחזוק תקרה היינו נמי שאינו מתפרש כסותם.

בטעם אין צריכין ליגע

מו) כוה"פ אין צריך ליגע ויכול ליתן קנה עליון באויר, וטעמא כ' הר"מ משום גוד אסיק, וי"ל ע"מנ"ל, ושמא לא הצריכו כלל נגיעה, ונפ"מ טובא כדבסמוך. וי"ל מסברא דהגדירוהו כן, דהא אין דרך פתח כן כשאינו נוגע. אמנם יש לדון האזוה"פ למאי מדמי' ל', והנה לא נזכר אלכא במבוי לא בבית, ובמבוי מה צריכין לקנה ע"ג, ובד"כ אינו אלכא לחיזוק, וא"כ איך המירוהו בגוד אסיק, וי"ל דבאמת כיון שאין חשוב האזוה"פ ע"ג היא אפשר לפטור ממנו לגמרי, ואינו צריך לאחזוקי דלת, וגם לא דנו בו על ראוי לקבולי דלת, אלכא שלח הצריכוהו רק להכיר ולאחד ב' הקנים שאל"כ אינם חשובים, ואחר שיש דרך לעשותם קבעו החשבה זו כתנאי, אבל ליגע א"ל דאינו אלכא כקורה בשבילם, והם עיקר המחלה, ורק בהם נאמר פסול שימאי, וכן אי ל"ל שעל גבן ה"ל אינהו שימאי דהן לבדן הפתח והוא קורה שלהן, וע"כ מן האז אינו כלום אע"ג שיכול להביא אותה התועלת לחזוק וכדו', דאינו אלכא היכר לדרך, וכל שמסנה מן הדרך אינו כלום. ואפשר דחומרא דעל גבן וקולא דא"ל ליגע כרוכין זב"ז.

מו) ונפ"מ בהא שכ' אחרונים שאם משתלשל תחת העמודים ג"ט לא הוא על גבן, וי"ל ע"מ אי מקרי מן האז וכשר פחות מי' לר"ל או דאינו לא זה ולא זה, אי כשמשתלשל ממקום שהוא מעל העמודין, אבל העמודין עצמן נמוכים יותר, דאין זה אלכא מן האז לגוד אסיק ולא לקנה עצמו שמא כשר. וי"ל ע"מ כשהקנה שע"ג מגביה בצד אחד וכשר מדין גוד אסיק, אך ישתלשל ג"ט תחת מקום הגוד אסיק וכיון שקנה שכנגדו קיים שמא מקרי מן האז.

אי כוה"פ עקום הוא פתחי שימאי

מה) רעק"א בס"ס פסב' מביא דברי הר"מ דטעם א"ל ליגע משום גו"א, ולהכי כשר קנה נמוך וקנה גבוה והקנה ע"ג ישר ולא הוא פתחי שימאי ראשו א' בקרקע וא' בשמים. וכ' רעק"א דלפ"ז קנה עליון עקום הרבה הוא פתחי שימאי. וי"ל דאין זה צריך כלל לפתחי שימאי ולא הוזכר אלכא ל"ל שקפי ול"ל תקרה, וגם מהו עקום הרבה, ואי משום דאין דרך וכי אין צריכין ליגע או גובה מאה אמה או קנים של קש הוא דרך, ווגו"א הוא אחר דמסתבר, דהא מ"ד א"ל ליגע לא פליג אגו"א, וגם הא הר"מ לא קאמר הכי מעולם, דהלכא בעובדא דמייירי הקנה ישר, ונר' פשוט דהר"מ קאי אהא דפסקו א"ל ליגע אלמא אמרי' גו"א ועולה הקנה עד למעלה, הלכ"ה ל"ל שקפי לחסר בקנה אחד, ואי הו צריך ליגע ול"א גו"א ל"ש דל מהכא כיון דצריכין ליגע, וגרע טפי שהאחד מוכיח שהפתח עד לעלה והשני ל"ל שקפי.

מע) בחזו"א מנחות סי' מ' וכן במקו"ח שהובא שם נראה דאין שיעור לאבן נכנס אבן יולא וכל קנה צריך לשפוח מן העוקצין, ולכאורה לא נראה כלל. וגם עוקצין אינם חלק מן הקנה אלכא הוא לעצמו והן לעצמן, משא"כ אבן נכנס ואבן יולא בטל היכר מקום הפתח.

אי מהני כוה"פ צפרמ"ר

ט) ר' יוסף יא. בעי למילף דפרוז מרובה יפסול כוה"פ, מיותר מי' דפוסל לרב כוה"פ, ואיפוך מפסי ביראות. ואפשר שאינו ק"ו בעלמא. אלכא אי כוה"פ שריא אף יותר מי' אלמא אינה פתח, דהא יותר מי' פירצה חשבי' ל', אלכא דכסתום חשבי' אבל אי ל"מ יותר מי' לאו כסתום וממילא לא יעביד עומ"ר, ומפסי ביראות חזי' דפעמים מטערף פתח לפרמ"ר להיות כשר כאלו עומ"ר, ושמא אף כוה"פ הכי. ובחזו"א ע' ה' נתקשה בזה מאי שיטי' דיותר מי' לפרמ"ר וכ' דרך אחרת.

נא) והנה בהא דהעמידו ד. מבוי ד"ט לר' יוסף לכאורה מוכח דמהני כוה"פ צפרמ"ר דהתם איכא ב' פתחים של ד' לצד מרוח רביעית, וי"ל דהתם אמבוי סמכין וכבר כולו מוקף ואין הגדון אלכא הפלגה בין מבוי לחצר. וראי' מהו' ח. במבוי עקום דמהני תוכו כוה"פ אף לרב ביותר מי', וי"ל ע"מ אי חשיב הפלגות דופן ג' דשמא יש עומ"ר בדופן ב', וכ' הרשב"א דדופן ג' מודה רב. ועיקר הא דאמר ר' יוסף מדברי רבינו נלמד כו' תלוי אי שיעור י' הוא ליצור כוה"פ או אף אחר שנואר.

כוה"פ על המים

נד) החת"ס או"ח פז' כ' דמהני כוה"פ מעל המים, ומדייק בן מלשון התו"ש, ואינו מוכרח. אבל כן הוא להדיא בירו' אמתני' פז. דאמת המים שהיתה עוברת בחצר. וי"ל ע"מ לא מהני כוה"פ גם עומ"ר לא יועיל, דהוא נמי כשר "מפני שהוא כפתח" כדתנן במתני'.

חוטי העירוב פנדים ברוח

דזה מה שמחלק המ"ב צמה שאינו ניכר כ"כ מקרי מחילה ללא
בעי' אלא נראה מכוון.

אזה"פ ברחב י'

נו) יא. יליף ר' יוסף ללא יועיל למצוי יותר מי' אזה"פ, הנה הגמ'
מוכיח דריעותא לזוה"פ יותר מי' הוא שייך לכל המצוי ויש
חסרון במצוי וכדמוכח התו' [ועי' רש"א ללא ניה"ל לתרץ כן
ואסיק ב"ע] ולפ"ז לכאורה אינו מועיל ב' אזה"פ כ"א י' דס"ס
יש חסרון במצוי שאין אזה"פ מועיל לחסרון זה, וכן הוכיח
החזו"א מתו' ב: [ושמא איכא לדחויי לבד שהוא לפוס שו"ט דתו'
לא מסקנא גם י"ל דהי' כל הפרכות מוכח על כלונסא א'
המונחת על כל העמודים וכיון דאיכא קנה א' הרי הכל אזה"פ א'
ואין לי חלוק בקנה זה דס"ס יש כאן אזה"פ גדולה והכל פתח א'
ואין הקנה שעומד עושה ב' פתחים, אבל היכא לעשה ב' אזה"פ
ואין הקנה שעל גבן אחד וגם אינו ראוי להצטרף א"א לדון כפתח
א' וע"כ הוא ב' פתחים, אמנם יל"פ ג"כ דברי התו' מדין אתי
אוריא וכדמשמע החזו"א אך ג"ז יל"ע אם אין הקנה שיהי' איך
יועיל אתי אוריא] מיהו יל"ע הא בכל הדפנות מהני הרבה אזה"פ
כמ"ס ריבה בה פתחים וחלונות כו' ולמה ברוח רביעית לא
יועיל דולאי לא חמירא, והיה מקום לומר שיועיל אף שהחסרון
במצוי מ"מ כיון שנקרא עליו שם ב' אזה"פ וכ"א בפנ"ע מועיל
לכלאיים וא"א לקרוא עליהם שם אזה"פ א', שמא כל החסרון
במצוי הוא דהוה מצוי פרוץ לגמרי דס"ס בכל הרוח אין כלום
אבל אם אינו פרוץ לגמרי שרי, דהא קנים של אזה"פ תחלת
מחילה נינהו, ולגבי ריבה פתחים כו' בלא"ה בטור נראה דתבנית
דופן מהניא להיותו יותר קיל, ויש ראי' מהמשך הגמ'.

נו) ואם האזה"פ רחבה יותר מהפתח כ' חזו"א דאינו מועיל,
מקום למצוי בעי' מדרבנן תקון למצוי אף לכללאיים הי'
מועיל, מיהו יש מקום לומר דאף לכללאיים לא יועיל דהוי פתח
לב' מקומות ואין זה אזה"פ לגבי מקום שאין שם קנה באותו
הפתח אינו מועיל הקנה, ואם יש מחילה יולאה מאמלע האזה"פ
לשני מקומות איך יוכשר כל אחד מקנה הנמלך בפתח אחר.
(ומאי דמסיים רש"י יא. תאמר בפרוץ כו' וכ"ס לר' יהודה אינו
מחזור דהא לר' יהודה ליכא כלל פירכא).

נח) והרא"ש מיייתי את פי' ר"י ופי' ריב"א ומסיים דבירו' אמרי'
אין פיאח מתרת יותר מי' לכו"ע ולהכי מתני' דמקיפין חבלים
לא אמרה ליעביד אזה"פ. כוונת הירושלמי לכאורה דמייירי מן
הלד ולהכי לא מהני יותר מי' ולא ניהא לעשות החבלים
מלמעלה דבעי' לזה יתד, ולא הביאו הרא"ש אלא לדחות למה
לא יעשו אזה"פ בחבלים, אבל הבי' מפרש פי' אחר ולכך אינו
מובן לאיזה אורך הביא הרא"ש הא ירושלמי. ועי' ברש"א
שמביא ג"כ פי' השר מקולי ומאי דמקשה הרשב"א מי גרע ב'

נג) אמרי' ת. כרוך בודיא חברי', והכי קי"ל סג' ה' לחי דאי
נסיב רוחא לא קאי אינו לחי (אח"כ הלחי מתנענע רק למעלה
מי') וכ' המ"ב דה"ה אזה"פ, וה"ה רק הרוח מנידו, ועי' פעה"ל
יא' דגם בזה אם י"ט של קנה עומד כשר ואם הוא בשפוע ל"ע
עי"ש. ולא נתפרש בחוטי ערוב שלנו שארכוס והרוח יכול
להנידס קת אי כשר, ועי' חזו"א עז' ו' במחילה המתנודדת קת
דכשר כל שאין אורת הנדנוד פסולה, והכא יל"ע אי מתנודדים
חוץ לבין הקנים והיכא דאיכא חבית ודאי אינם יולאים מבין
החביות, וע"ש בחזו"א דאין לחלק בין קנים לחבל לא כמחה"ש.

אזה"פ באלכסון

נד) אזה"פ בקרן זוית ובכל אופן, פשיטא דמהני דהוי מחילה
גמורה. וברש"א ו' כתוב בשם הראב"ד ומסתברא לי לזה"פ
עדיפא מקורה כו' לזה"פ מערב הכל ועושה הכל כמצוי אחד
וכמחילה גמורה, ולכאורה אינו דקדוק דהא אי איכא אזה"פ
דהיינו מחילה אין כאן כלל ב' מבואות דהא מוקף מכל רוחותיו
ואין כאן שום מצוי אחר.

נה) ועי' בחזו"א שהאריך לחלוק על מ"ב ר"ס סג' דסובר ב'
מחילות וכמין גם הוי כולו רה"י מה"ת, ובאמת ראיית המ"ב
מסוכה אינו מובן דהתם איכא סכך ובלא סכך אינו מצטרף יותר.
ולענין לחי פסק מ"ב כ"ב ורוב אחרונים ללא מהני באלכסון
(הלל ה"ס ב"י רלב"ח ט"ז מאמר"ר שע"ש גאו"י ומסיים לא כעו"ש
וב"ח, ופלא שהשמיט הגר"א דאף הוא במקלים ועי' בדבריו
פלפול ארוך). וכ' המ"ב דאף תוך המצוי ג"כ לא יהי' יותר מי'.
ומאיין המ"ב ט"ז קרב"נ גאו"י לא כשע"ש, והנה המ"ב לא כ'
אלא שכן מדלד הט"ז, ולכאורה הוא פשוט שאין מקום להקל
בזה. ועי' פעה"ל קיד' שכ' דינ מקום להכשיר מהא דאמר חלל
מצוי תנן כו'. ואינו מובן הא חלל מצוי אינו אלא לאפוקי שיהי'
הקורה תוך כ' ומה ענינו להכא, ועי' גם חזו"א דפשוט לאסור.
ועי' עוד בבה"ל ס"ו שמביא מירושלמי דאם הוא פחות מג'
אמות מניח באלכסון ומשתמש לוכסון, ובחזו"א השיג עליו ללא
שמענו שעור זה וגם לא נתפרש אמות ואפשר שהירושלמי ר"ל ג'
טפחים וס"ל להירושלמי שלא בעי' קורה ע"ג מצוי, ויל"פ
כוונתו או שר"ל שיניח אלכסון עד ג"ט כיון דל"ב ע"ג מצוי או
שר"ל שיכול להניח גם חוץ למצוי ג' טפחים ולבד ולא מרכי'
ע"ג מצוי, עכ"פ להחזו"א אינו להלכתא, ויש להוסיף ולפ"ז
אזלדא ג"כ הרציה בבה"ל שבסוף הסעיף גבי אלכסון תוך המצוי
עי"ש, עוד השיג החזו"א עמ"ש המ"ב דא"ל ישר רק נראה
לענינים כישר דמשום מחילה הוא, ובאמת המ"ב מייירי גם בחאר
וודאי אף על מחלה כוונתו, ומה שהשיג החזו"א דכל שנוי נראה
לענינים אלא שאם אינו נראה טעות הוא, אינו נראה מוכרח כ"כ,

דפנות שפרמ"ר ממזוי מפולש לכאו' מזוי מפולש יק אורת ב' דפנות ונותן שם ד' מחירות אצל ב' בקרן זית גרע טפי.

ללא מהני לבוד בחבלים מן האד משום דא"ל לעשות לבוד לחוק מה שנמלא וכמ"ץ הרשב"א גבי קורה משוכה ותלויה.

נט) ולענין הלכה הרמב"ם (הב"י מייתי לה מהרב המגיד שכ' כן לדעת רמב"ם, ולכאורה הוא מפורש בלשון הר"מ) וסמ"ק וסמ"ג המובא בהג"א פוסקים כר' יוחנן ללא מהניא כוה"פ ליותר מי' אם אין עומד מרובה בכל הרחות כנגד פרצה זו, הביאו הש"ע, וכ' מ"צ דנכון לחוש לדעה זו וכן גם דעת ר"ח. (וילה"ק לסי' הרמב"ם להכל מיירי פחות מי' לתרץ דברי ר' כהנא לחצר שריבה פתחים וחלונות מיירי יותר מי', ו"ל ללא משמע). וכתבו הפוסקים לאצל אם עשה מארבעה רוחות לכו"ע לא הותר אלא במקום דירוי, והלבוש נתן טעם לדיון זה דמקום דירוי הקלו כיון שיש דרך להיות שם פתחים, והיה אפ"ל יותר מזה דבלא מקום דירוי אין כאן מקום מסוים לעצמו דבמה מסוים הוא ואין כאן שום מחלה, והשתא מסוים הוא ע"י תשמישן.

סג) ור"ח מפרש מתח זמורה שנעץ הרבה קנים ולא הניח קנה למעלה, וכ' ע"ז הרשב"א שאינו מחור לא הסוג' ולא הלשון אך בירו' נראה כדבריו, ולענין גובה החוט מן הקנים כ' רשב"א דמהני ואף בירושלמי אפליגו אי רק בכלאיים הכי ומסקו דמהני אף לשבת. ולכאו' יק להבין מה מהני כוה"פ א' לכלאיים ואין זה אלא פתח לא מחילה וגם מה מהני מן האד לכלאיים יותר משבת ואפשר לכלאיים היכר פתח סגי אצל לשבת פתח לרשות בעי' ולהכי בעי' ד' מחילות, ועו"ל דב' קנים למלך הפתח הוו תחלת מחלה ודבר זה אין לו שיעור, ועי' בהרי"ף ורה"ג דמפרשי כוה"פ מן האד כעין קרן זית והי' להם גי' אחרת בגמ' מיהו נראה מדבריהם דאף לכלאיים אין מקור להתיר בצורת פתח אחת בלא עוד לדדים. ופי' השך מקולי וכ"כ רשב"א תמוה לכאורה וכי ר' יוחנן אינו יכול לסבור כר' יוסף בלא ללמוד מדברי רב ודלמא מדעתהי' הכי ס"ל ואיך זה מוכיח דסובר כרב.

ס) וכ"ז מדרבנן, אצל לענין לאוריתא מהני כוה"פ לבד מד' רוחות, כ"כ הבה"ל דהפמ"ג נסתפק בזה ומכמה ראשונים מוכח כן רק כ' דלפי' הרמב"ם משמע דרבנן, ובחזו"א ע' יג' מוכיח דלאוריתא מחלך שרובה פתחים. וראיית הבה"ל מפי' רי"ף ורמב"ם ללא יועיל מלאוריתא ד' קונדסין אינו מובן הא אידחו דבריהם, ואולי הבין דלענין לאוריתא היה פשוט לכולהו ובזה לא נחלקו, ו"ע.

כוה"פ כריכה היכר ציר

כוה"פ מן האד

סד) יא: אורת הפתח כריכה היכר ציר, פשטות ענין היכר ציר בלשונות הראשונים היינו מקום שהדלת סובבת בו הוא חור בקרקע, מיהו אינו מחוור א"כ בעי' נקב זה גם בקנה על גביהם, אלא משמע דהקנה שבאל מחזיק הדלת, והכי מוכח בגמ' דהקנים כריכים להחזיק הדלת, ובאמת בר"ח מפורש דהיינו ידות ר"ל ציר מזדו כעין צירים שלנו לא כלירים הקדמונים, וכן משמע בהא מזוי שהעידו עליו הראשונים שנעשה ע"פ רש"י בלא היכר ציר ואי היכר ציר הוא נקב בקרקע שמא אז הי' אלכו נקב ונסתם, ופשוט. וכ' רא"ש ורשב"א דבירו' פליגי בהיכר ציר ר"י מיקל ור"י מחמיר ושמא ר' אלפס סמך ע"ז להקל בהיכר ציר. ריטב"א ורא"ש לא הביאו מירושלמי אלא לגבי היכר ציר אצל הרשב"א מייתי דר"ל מצריך "היכר ציר ולא יהי' מחוסר אלא דלת" ואפשר דאתי למעוטי ג"כ כריאה וכדעתו דלמעוטי תרוייהו הוא דלתא דהכי משמע קנה וקנה כו'.

סה) יא: כוה"פ מן האד הרי"ף ורמב"ם מפרשי כעין פתחא בקרן זית ורובו סתום וכו', וכ' רא"ש ורשב"א שאין הגמ' משמע אלא כפרש"י. עי"ש בהרשב"א דמקשה על הרי"ף שלא מצינו פתחא בקרן זית אלא בקרן זית ממש כלומר שאוכל שני זויות כו', אצל באמת על הרי"ף ל"ק דהא הוא מפרש קרן זית כמו שפרש כאן היינו שפרץ מזדו כלפי ראשו ואינו אוכל אלא רוח אחת בסופה. והנה הב"י מיקל נגד רי"ף ורמב"ם משום דברי רא"ש, ואף דכללא איכא דב' עמודי הוראה מ"מ הא הרא"ש כ' שדבריהם תמוהין וא"א ליצבם וכ"כ רשב"א וכן הוא באמת לפי גמרא דידן וכי אפשר לפסוק ע"פ מה שאינו בגמרא דידן, מיהו ק' למה הו"ל רב"י לפרש ולהוכיח דהרי"ף ורמב"ם לא פליגו אהא דמן האד לא מהני כפרוש דידן הא בלא"ה אין הלכה כמותם, ו"ל דמ"מ בדבר זה היה אפשר לחוש לדבריהם דשמא קים להו בעלמא דמהני מחיזה טעם, ונפ"מ גם לכלאיים דהא לפירש"י מהני בכלאיים מן האד ולפי' רי"ף ור"מ אין לזה שום מקור, ו"ע מה דעת ד"י בזה, ודיוק שכ' הב"י מל' על גביהם הא לר"ל ע"כ אינו מוכרח ומתיר מן האד.

קני כוה"פ כריכין ליגע

סו) יא: כריכין ליגע או א"ל ליגע, הוכיחו ממתני' דכיפה ללא בעי' שיהו נוגעין הקנים בקנה שע"ג לפי' שני דמיירי בהא דחוקקין וממילא איכא מקום בין קורה העליונה לבין המזוזות, לכאורה משמע מזה דאין לנו שום נפ"מ באותו מקום המלא שאנו חוקקים אותו ונתשך כמאן דליתא, ויל"ע לפ"ז אם הי' שם תקרה דפתחי שימאי אבן נכנס ואבן יואל לכאו' אין נפ"מ דחוקקין הכל לכו"פ ומאכפ"ל מה חקקנו וחשבי' לליתא, אכן נראה דזה אינו ואבן נכנס ויואל הוי גריעותא ואין חוקקין אלא היכא שיש עליו אורה של פתח כגון כפה אז משלימין השעור אצל לא היכא דנראה פרצה ופשוט.

סז) ומה שנסתפק הב"י בהא דבעי' הטור מכוונים וכו' לכאורה פשוט כמו דמן האד לא מהני כמו כן באינם מכוונים לא מהני ולמה יועיל בזה לבד יותר, והנראה דס"ד למימר לבד וכל מאי

ובאמת ל"ע לרש"א למה הזכירו בגמ' ענין רחב ד', ועיקר סברת הרש"א נראה לגם אם נחשוב העגול כקנה מ"מ אין אזה"פ אלא על ראש הקנה לא על הקנה כולו וכי אם יעשה קנה מלך אזה"פ ויא"א ממנו בליטה ועליה יהי' הקנה השני [באופן שאינו יכול להטרוף למשקוף כגון שעולה שוב כמין ל' או שהוי י' מלומאס] ודומה לזה"פ כמין ח' שהטוהו כמט לפול עד שהחוט שלמעלה מעל הארץ ולא מעל הקנים מיהו ראש האלכסון של הקנים הנטויים תחתיו וכי יועיל, ואם יהי' כל העקמומית תוך אורח אזה"פ ודאי יועיל.

סט) ודעת רמב"ם נח' בזה"מ ובאה"ג והגר"א דס"ל ללא צעי' פתח ד' טפחים ול"ע לעיל ה. ובכל דוכתא משמע דצעי' עכ"פ פתח של ד'. וכ' חזו"א לדון בכמה אפנים של אזה"פ כראש משולש ואם נכלה באמה מלמעלה ואפי' בלא זה וכן במשולש כמין צריף ועוד ה"ת ונוטה לטהור יועיל, ולענ"ד הי' נר' ללא יועיל אלא בכמין כפה דיט כ' טעם לחלוק שכן דרך לעשות פתחים ויש בו כדי חלוקה לג' איברים דע"כ יש לך להתיחס אליו כחלוקה וכפתח דאל"כ אפי' קנה א' אין אצל אלכסון מנין לנו לחלקו ואין לנו אלא ב' קנים שאינם אזה"פ, וק"ו במה שהובא במ"ב בעקום כל קנה העליון שרובה חזו"א לחלקו חציו למזוזה להשלים לי' וחציו לקנה יש לעיין כנ"ל.

אזה"פ שאינו ראוי לעמוד מחמת מקרה

ע) כד: אהו גמלי שדיין לי', וכ' המאירי דפסול אפי' קודם שניתק שאינו ראוי לעמוד. ול"ע בפסול זה, וכן ל"ע למה פרש"י גמלים שדיין לקנה של אזה"פ ולא כפשוטו להחוט וכהתו' ת. לגבי שיירא וודאי טורח הוא לעשות גבוה מאד, וגם קנה סגי בכ"ש וכמ"ש המרדכי שסיד ע"ג מזוזה שפיר מהני, וגם כ' דגמלים באים מעלמא וא"כ עוברים בזה"פ של המזוי, ול"ל דפתח מזוי ודאי רחב.

עומ"ר ומחיצה

ב) והא דפשט"ל דמיירי בזה"פ אולי דומיא לחלון דודאי דינו כזה"פ, אף שלכאור' הוא י' דחשיב לחלונות מכלל פיראה. וכיון דהוא למעלה מג' פתח לא חשיב. או מלשון פתח דייה, וע"כ צריך לאוקי בפתחי שימאי. מיהו מש"כ תו' מנחות לו' ב' דגבי סוכה אהמר [וכן פשטות ל' רמב"ם], תימה דל"כ הל"ל 'כשרה', ולא 'מותר' דמתפרש בטלטול.

בטעם דמהני עומ"ר לתיקון מזוי

ג) הא דמהני עומ"ר לתיקון רו"ר דמזוי, צריך עיון אם הוא משום דילפי' דהוא תקון מזוי ללא גרע מלחי או קורה דג"ז הוי מחאה בצורת היכר, או דהוא מחמת ללא הצריכו חכמים תיקון אלא במזוי שרו"ר פרובה ובעומ"ר סתום מקרי, ונפ"מ לב"ש

סו) ומתפרש ענין כיפה בריטב"א דמיירי לא בכפה לבד אלא בזכות שלם ומתכשר אף בלא חוקקין ביי"ב שער ומשום סף העליון ול"ב דרש"י היינו לזולי דברי אביי הוה מפרשי' לרבנן משום חוקקין. ולפ"ז כנר' הכרח פי' זה הוא מדנטר להא ללא תימא להו לבי ריש גלותא עד אחר דברי אביי, ובאמת מדברי אביי לא מיתי רא' דהיה אחריו אלא דהי' מובן לו פי' המשנה האמתית וכדעת אביי, אכן בלא דברי ריטב"א הי' משמע יותר פרש"י דלפי' קמא הראי' הוא אפי' בלא בנין על הכותל דהא רק בתר הכי מסקי' דיט ב' כד' לחוק אלמא עד השתא לא מיירי אלא בכפה בלחודא כמו שהוא מלוייר ברש"י, וראיתו הויא מדמכשרי' קנה שע"ג עגול אף שאויר שחוד העגול אין לו מזוזות וממילא אינו בכלל אזה"פ שצריכין ליגע, מיהו הא מחודש ומאי קו' כ"כ על ר' ששת ובעל איכא לחלוקי, ואפשר דאין לחלק אלא אי נימא דטעם נגיעה הוא כקורה שיהי' ע"ג מזוזות וידע ר' ששת בעלמא שאין זה טעמו אלא טעמו הי' משום אורח שאין לו מזוזות וע"כ דר' ב' וכמ"ש הר"ח דהדר ב'.

סז) וטעם דל"ז ליגע כ' המ"ב סב' סב' מרע"א דאמרי' גוד אסיק. ויל"ע מי פליג מ"ד א"ל ליגע אהא דגוד אסיק וע"כ טעמא אחרינא אית לי' להחמיר וא"כ דר' קשיא מה טעם מקלין, ובאמת טעמא רבא איכא דאין זה דרך פתח, ובב"י הביא המחמירין ב' ד' וה' אמות ואינו מובן ממ"נ דכבר בעשה אמה או ב' שוב אינו דרך פתח. ושמא באמת טעמא לחומרא ללא מינכר ואמרי' לא פלוג מ"מ עד שער גדול, והמ"ב לקושטא דמלתא נקט לא כלפי האי מ"ד דלריכין ליגע.

אי צעי' קנה ישר

סח) ועי' בריטב"א בשם הרא"ה שמומא מכאן דצעי' י' טפחים ישרים לחכמים, וכפשטות השו"ע ס"ס סב'. והמ"ב לא העיר בזה. ומדכ' צעי' י' ישרים ולא כ' דמיירי בפחות מרוחב ד',

עומ"ר כללי

א) לכאורה יש ראייה ללא מהני עומ"ר כללי של כל הדפנות מהא דף יא. דפנות הללו שרובן פתחים וחלונות מותר ובלבד שיהיה עומ"ר, שרובן ס"ד אלא אימא שריבה בהן. ולמה לא העמידו כפשוטו שרוב הדופן פתוח ועומ"ר של דופן אחר מהני, אלמא לא ס"ל הכי. אמנם אפשר דהאי תנא הכי ס"ל דאל"כ מאי קאמר, וגם מאי ל' דפנות הללו דמשמע רק חלק הדפנות, וגם ל' הללו משמע דמיירי באיזה דפנות מיוחדות ודפנות ניתן להתפרש דפנות דעלמא או ב' קטנות או ב' מד', ול' הללו מורה שעסקו בהן קודם או על איזה יחוד, וכאמור. אלא דהגמ' לא סובר לה להלכתא.

דבעו לחי וקורה או אי מרכיבי לחיים, שמא עומ"ר לא יועיל
לחינו אלא תיקון חד כלחי, אבל אי בעי' תרי תיקוני שמא נכריך
עמו ג"כ קורה. ואולי יהי' גם נפ"מ בפי תקרה ע"פ רובו דזה
ודחי דבכל מקום חשיב מחאה וכסתום, אבל שייקרא ג"כ היכר
לדין תיקון מצוי לא איתפרש ואמנם בכלו לכא' פשוט דמהני
דהא סתום ממש הוי וכא' פ, ובמקומו נת' דהוא מדין פתחו.

ד) ולכאורה ממקומו הוא מוכרע שאינו תיקון אלא סתימה,
דהלא כבר עמדו התוס' והחזו"א בעיקר הלמוד של ק"ו ה: שאינו
יכול לעקור התקנות או לשנותם ואינו אלא לפרש מה כוונת רבנו
דמתקני, וגם זה ידוע דענין חזר שונה ממצוי דמצוי היכר בעי'
ובחזר הכריח אחר, וודאי דחלק מהנהגו הוא בסברא, אלא לכיון
שיכול לעשות באופן של ק"ו הרי מחזק הדבר יותר, ואי נימא
דעומ"ר מהני כיון שהוא תיקון והיכר בחזר, מנא לן לגזור אומר
מזה על מצוי, ואפי' בפס כתבו הראשונים לחלוק על רש"י ועי'
ר"פ בהדיא לחינו אלא לחזר, על כן נראה דענינו הוא סתימה
ומ"מ מהני וזה ילפי' קסם דבחזר סתם במקום ההיכר ה"נ
במצוי. והא דמצוי קיל ש"מ מדמכשרי' בי' בתיקון כל דהוא צרי
מחזר.

ה) והנה אי עומ"ר מהני משום תקון ודאי יועיל גם במצוי מפולג
מלדו אחד, וכן משמע דפשוט"ל לחזו"א, ובחו"ב כ' ללא יועיל,
אמנם בהרשב"א י. מפורש דמייתי ראוי' לראב"ד דסובר שאין
נראה מבחוץ ועומ"ר מטטרף מחוץ למצוי, דאל"כ כל מצוי
מפולג ניתר בעומ"ר, ול"ע אי מפולג איך יהי' ניתר בלא א"וה"פ,
וע"כ ר"ל מלדו אחד, וא"כ מהני, אבל אין מזה הכרח דהוא מדין
תקון, דעדיין אהני ק"ו בכל ענין.

עומ"ר בג' רוחות

ו) התו' ה: כתבו ללא ילפי' בהאי ק"ו אלא רוח רביעית, והקשו
ונילף עומ"ר שיועיל ד' רוחות כבבב, ותי' דיו לבא מן הדין
כלחי. ולכא' אינו מובן דהא דעומ"ר מהני בג' רוחות הוא הלכה
פסוקה ופשוטה דפרצה כשרה במצוי, ול"ש להגדיל שיעור
הפרצה דכל שיהי' עומ"ר יהי' כשר דהא בחזר אינו כן כדשנינו
עד י' כשרה מפני שהיא כפתחו, וכ' הגאו"י לחין לפרש כוונתם
למאי דס"ד לסבר ר' הונא דפרצת מצוי ד' ותהי' הפירכה י'
ללא משמע הכי, ובאמת אינו משמע כלל, דהוה להו למימר
ותהי' הפירכה בי' ולא ד' כיון דאיכא עומ"ר, וגם הא זה כבר
הקשו לפנינו ונילף פירצת מצוי בי' מחזר, ותי' דהיא הנותנת
משום דהתרתוהו בלחי (ולומר דהכא מיירי כדליכא לחי בראשו
כ"א א"וה"פ וכדו', ונאמר לאז ל"א היא הנותנת, הוא דבר תימה,
דענין היא הנותנת הוא ענין כללי לקבוע עיקר ההלכה כיון דאנו
מקילים ברוח ד' שלו אין להקל בשאר רוחות ואין נפ"מ אם
הוארך כעת לקולא זו, וגם אין דברי התוס' סדורים על אפניהם

דהל"ל לתרץ מריש דהיא הנותנת, ולהוסיף לאף בגוונא לחינו
נוהג פירכא דהיא הנותנת מ"מ דיו, ולא לחלק דבריהם כ"כ).
ולומר דכוונת התו' הכא רק לג' רוחות ולפנינו הק' ברוח רביעית
מיהא יהי' פירצת מצוי בי', ג"ז דוחק גדול, וגם א"כ לא הועילו
כלום בקושיהם ונילף כו' דמ"מ יש לפרוך משאר רוחות שכן
פרצתו ד', (ולא נראה לחין כוונתם לפרוך הקו' רק מייתו
ילפוחא בעלמא, וכן מהרש"ל והגאו"י דאקשו אדברי התוס' הא
הוי בחד ק"ו וממ"נ, מוכיחים כן, דאל"כ ליכא שום ממ"נ ולא
כתבו התוס' אלא דלקושטא דמילתא אין ללמוד הכי, וגם לקלקל
הפירכא אין עי"ז, וגם א"כ עדיין קו' קמא על רוח רביעית
יכולין לתרץ היא הנותנת ולמה שתקו מזה וחלקו דבריהם. על כן
ק' מאד לנקוט כפי' חזו"א. וומה שמציא בחזו"א סק"ד ראוי'
מהא ד': דלר"י סגי ב' לחיים כיון דמתוקן ב' מחילות מה"ת,
ורבנן לא פליגי בהא אלא מכח בקיעת רבים או ג' מחילות
לאוריתא, י"ל דשאני ב' רוחות דר' יהודה מרוח רביעית, דלר'
יהודה א"ל כלל היקף, ממילא שייך ב' תקונים, דהלא באמת יש
ב' פיראות, משא"כ לרבנן).

ז) לכן נראה דכוונת התו' כפשוטו, שיועיל עומ"ר ד' רוחות,
היינו ללא למדנו אלא שמועיל עומ"ר למקומו סתימה תחת
תיקון שהתקינו חכמים ברו"ר, אבל עדיין לא ידענו אם יש בו
תכונה הלחי שמועיל לד' רוחות, היינו שמשום דאיכא לחי ברוח
רביעית ניתרים כל הפרצות עי"ז כמו שנת' במקומו, וכלשונות
הראשונים הקורה מתרת כו', שתיקון המצוי הוא בפתח העיקרי
ועי' שהפתח העיקרי ללא שבקי ממנו מתוקן בלחי כולם
ניתרים, ואי שבקי ממנו כל פרצה אוסרת, ועי"ז ראו ללמוד קסם
שבחזר יש לעומ"ר תכונה זו ה"נ יהא במצוי, ותייראו דדיו כלחי,
דהא לא למדנו דמצוי קיל מחזר אלא בלחי, ואין ללמוד מלחי
דמהניא יחד עם ג' דפנות שיש דפנות כשרות וגם תיקון, לעומ"ר
שיועיל במקום תיקון וגם לעשות דפנות, דהא באמת הטעם
דהקילו במצוי כ"כ שלחי כ"ד יתקנו, ה"ט משום דהוא רק רוח
רביעית ויש כאן רשות גמורה, ולא הלכתינו אלא תקון, ואחרי
שתקנו מהני לכל הפרצות כיון שהוא מקום מתוקן, אבל עומ"ר
נהי דמהני באותו מקום תחת תיקון כיון דעביד סתימה, אין יכול
להועיל למקום אחר, ושעומ"ר של רוח שלישי תתקן אותו מקום
זה ל"ש, דלא שייך תקון כללי לרשות אלא ברוח רביעית היינו
אחרי שיש רשות גמורה ומוסיף כ"ד הא חשיב תיקון, ואין תקון
כללי לרשות אלא אחד, ובעומ"ר ד' דפנות פרצות שאריך תיקון
אחד לרשות, אין מה שיכול לעשות תיקון אחד, וסתימה תחת
תיקון ל"מ אלא ברוח רביעית לא ד' פעמים.

ח) אמנם לפ"ז יהי' דין חדש מאד להתוס' דמצוי פירצתו ד' לא
איתמר אלא במצוי המתוקן בלחי או קורה לא בעומ"ר, ואמנם
הרבה פעמים יש לחי בלא"ה, ואפי' הוא גדול מד' ונעשה ככוונת
עומ"ר י"ל כיון שנעשה ככוונת היתר המצוי כשר עי' לפנינו אכן

משא"כ בנפח ו"ע דג"ז אינו מזכור. ע"י בקונטרס שיעורי תורה הגדפס אחרי יו"ד שכה'.

בגדרי עומ"ר

יב) החזו"א סה' סקמ"א כ' דבהא דחצר קטנה דנפרצה לגדולה מבואר ע: דאף לכנסין כחלי קטנה בגדולה מ"מ מקרו גפופי גדולה פס לעלמה, ולא אמרי' דמקום הפתוח מופלג מן הפס ופרוז למקום האסור (והיה מקום לאוקי דמופלגים פחות מג' טפחים ודוקא הכי מהני, ולענין נראה מבחזר כבר אינו מקרי נראה כיון דב' טפחים מסתירים, אבל הפמ"ג אינו סובר כן אלא דעד ג"ט הוא נראה. אכן רס"י כ' ב' וג' אמות, ובאמת ז"ע מה ענין ב' וג' אמות, דאטו חזי אמה לא הוא כניסה, ואולי ר"ל דדוקא עד ד"א מיחשב הגפופי להפחה, ובחזו"א אינו מבין כן). ומזה למד דה"ה דמקרי פס ד', ובאמת היה מקום לחלק, אלא דבלא"ה מסתבר ל"י דמקרי ג"כ עומ"ר (ו"ע מאי דמציין דד"ה דדבר זה נלמד מחצר קטנה, דלא שייך ליה דהוי גפופי לתוכו, אלא דיש עומ"ר, ולזה אין ראייה אלא מסברא), ומזה למד לכמה אורות של ב' חצרות. והנה אין לטעון דהוי ב' חצרות כדמצינו במבוי עקום שנחלק לב' וכדו', וגם מצינו במבוי שמתעגל ולא מקרי עומ"ר, דכל מה שמצינו הכי במבוי ה"ט מחמת שיש פלוג ע"כ אין עומ"ר וע"כ שייך לדון אם הוא פילוש אחד או מקום המפולג למקום, אבל כשאנו באין לסגור המקום שפיר נחשב הכל מקום אחד. וואף שעומ"ר שפיר מחלק, וא"כ בציור שמצינו שחצר א' במאוזן וא' במאונך והמאונכת יכולה לסתום עלמה בעומ"ר, א"כ איך יהיה דופנה העליון פס לתחתונה המאוזנת, י"ל דאפי' אי נימא עומ"ר יהיה חלק הימני של תחתונה באותו חצר עם הא"י פס וסוב שייך הפס אליו.

יג) וכן מוכיח החזו"א דהפרוז למקום סתום מקרי סתום, מהא דמבוי העשוי כנדל לכל רגל ורגל אין בה אלא ב' דפנות, וע"כ משום פריצתו למקום שדינו כסתום, אך לא התפרש שמה איכא עומ"ר בהרגליים, וכן מצינו ממבוי שנפרץ לרחבה מבוי אסור ורחבה מותרת הא רחבה ורחבה שניהם מותרים וליור מד' אינו מדוקדק, ואולי רבותא קמ"ל.

יד) ויש לחלק דדוקא היכא שיש עומ"ר הנראה מבחזר באותו כותל הפרוז כגון בציור דסם, דאז כשניתר העומ"ר מבדיל, וגם מה צריך לדייק הא רחבה ורחבה כו', מבוי ורחבה עלמם מה צורך למחזי כמפולג תיפו"ל דליכא מחיאות מה"ת, אמנם אפשר לאוקי ביש עומ"ר בתחלת המבוי שכלה לרחבה, ולא מזה מיירי הגמ'. אך אי לא נימא הכי יהי' מוכח דאפי' ב' מקומות כגון מבוי ורחבה מהנו זה לזה, ומדברי החזו"א אין הכרח אלא ברחבה ורחבה שהם מקום אחד ושפיר מסתבר שיועיל.

טו) אמנם לענין רה"ר שכל רה"ר של ב' מחיאות היוצא מרשות מוקפת יהיה רה"י וייקרא ג' מחיאות, יש לחלק טובא, דאין כאן

ראיתי במהרש"א מהדו"ב דנוקט דאין זה החלטה מהתו' אלא דהקשו כיון דלזין זה אינו מפורש להדיא ב"ס ב"ס מקום, א"כ למה לא עבד הש"ס עוד ק"ו, ולקוטא דמלתא לא איתפרש הא דינא. וסו"ר בהאו"ס פי"ז הט"ז שמפרש כפשוטו דל"מ עומ"ר בד' רוחות אבל כ' דהוא בענין דבקעי בני המבוי בהאי פתח ובכה"ג א"א לתקן ב' פרעות בעומ"ר, ולפ"ז גם אין הדיון מחודש כ"ב.

טז) ומש"כ התו' אין לומר היא הנותנת לקיים הק"ו רק לקיים הפירכא, משמעות דבריהם לכאן' דהיא הנותנת אינו מזכור אלא הוי טענה ולהכי לא מהני אלא לפירכא, אבל ב"דק תמיהו ע"ז מהרש"ל והגאו"י דאיך אפשר שיועיל כאן בחדא ק"ו גם להסתפק דלמא אין הק"ו נכון וגם שלא יוכל לבנות ע"ז הק"ו הלכא ממ"נ יועיל הק"ו, ומאי דמתרץ רש"ל דעיקר הק"ו בנוי נמי על היא הנותנת לא משמע כלל, וגם איזה סברא הוא דמחמת שהתנו לחי וקורה נחמיר בעומ"ר, הא השתא ליכא לחי וקורה, ולא איתמר אלא דלא מכשרי' פירצה ד' כיון שאנו מקילין בפתח הגדול שלא יהי' בו כלום כ"א לחי א"כ דין הוא שלא נקל גם במחיאותיו. ויל"פ היא הנותנת היינו דאין זה סברא ללמוד ק"ו, ומ"מ הוי שפיר פירכא אע"ג דלא שייכא דהוי חומרא כל דהוא וכדמצינו פירכא דאינה שייכא ב"ק פה. לאשה שאינה במילה וכתום' סם, ובכל דוכתא מה לדיון פלוני שכן כו' שהם חומרות בעלמא דידי'.

באוקימתא דעומ"ר

ז) ה: ר' אשי אמר אפי' בכותל ח' ממ"נ אי עומד נפיש עומ"ר ואי לאו הוי לחי, מאי קאמרת דשוו כי הדדי הוי ס' דבריהם, הכי דיש ג' צדדים, ולכאורה אינו מציא בחשבון את הגדון של מדידת חלל הד' אם הוא מדוייק או לאו, דר' אשי קאי אי מדידת הד' מלומא, שאם אכן החלל הוא יותר מד', בין הלחי ד' בין יותר מד' לא מהני ואי פרוז כעומד אסור דקיימי', וליכא אלא חד דל שמא אינו ד' והוי לחי, ואם החלל פחות מד', כשר בין הלחי ד' ויותר, בין אם הוא פחות מד', אמנם לאחר כ"ז הצדדים שוים ול"ק. אמנם לכאן' ל"ב ב' צדדים להיתר וסגי בספק דבריהם לקולא, ובאמת האזי דלמלומאם לכאורה הוא דל יותר רחוק מטפי או צרי, ובאמת הרשב"א בעצה"ק מניח שאת הצד של מלומאם מחשבי' כד רגיל ומוציא נפ"מ לקולא, אבל בהריטב"א כ' דמסתמא לא הוי הכי, ואף הרשב"א כ' דלריך להתיישב, ואולי לזה כוונתו.

י) ובעיקר הדבר לא נתפרש האם יש בכלל מנין אמה מדוייקת ומלומאמת ללכאן' ממוצע אדם בינוני אינו דבר קבוע ולעולם אין ליתן לו מדה מדוייקת, ויש מזה ראי' דהמדה היא באמצעות דבזה אפשר עכ"פ לקבוע שעור קבוע ולקדקק בו בדעת בנ"א

כ) והעיקר ל"ל דאין קורה מטרפת לעומ"ר, ולהראב"ד אף לרה"פ אין מטרפת לעומ"ר, ובקורה י"ל לכו"ע גרע, וממילא אמרי' בה אחי אוירא דענין אחי אוירא הוא דחזי' להפתח גדול ומקיף כל האויר הריק שיכול להטרף עמו.

אי מטרף הפרוץ המועט לעומד

כא) המ"ב סובר דכל היכא דאיכא עומ"ר לענין פערור מסויים מחשבי' להמקום שהוא עומ"ר כאלו כולו מלא לענין עומ"ר למק"א, והחזו"א כ' לא כן והביא ראוי' מדאמרו פס אמר וירחיק אמר ופס אמר וירחיק אמר ופס אמר. ולימא אמר ומחלה כו' (ומאי לדקדק ג"כ קודם דס"ד דאחי אוירא, למה בעי בכלל להאי אמר ראשונה סמוכה לכותל הא' הג' שצדדה הו' עומ"ר לה, אמנם שם י' לדחות דכל ענין דין המ"ב הוא דתתחשבים בסובב אותו דאף שהוא עצמו ליתא מ"מ בין דבריו נראה הכל כעומד, ואי מתחשבים איך נראה בין הכל ודאי אמרי' אחי אוירא). מיהו י' לדחות דעומד כפרוץ ודאי אינו כעומ"ר דלא אמור אלכא לא תפרוץ רובא וכעין מ"ש הר"ן וממילא לא קאמר המ"ב אלכא בעומד מרובה, וגם דקדוק הלשון דאמר ומשהו כו' אפשר דלא נחתא הגמ' לזה.

כב) והחזו"א סח' ז' דדין השביעי כתב: "כותל יח' עומד אמר פרוץ אמר עומד ג' פרוץ ח' עומד ג' פרוץ אמר עומד אמר מותר מדין פרוץ כעומד למ"ד עומ"ר מב' דלדים הוי עומד את"ל ספיקא דסק"ד לקולא", דברי רבינו אינם מובנים דהלא אין כאן בין הכל אלכא עומד ח' ופרוץ י' ולשיטתו אין זה עומ"ר ולא נאמר בסק"ד אלכא לדרף העומדים הקטנים הבטלים אבל לא שיהי' העומד יותר ממה שהוא.

עומ"ר בערב

כג) רב המנונא טז: מסתפק אי אמרי' עומ"ר בערב, ולכאורה מאי שנא משתי, וכן י' הפרש בהא דאמרו שביעת גדיים מקלקלת העומ"ר ואילו בשתי אין בביעת גדיים מקלקלת. ויל"פ ההפרש ביניהם, דבשלמא בשתי המקום שיש בו מחלה הוא מחלה ברורה החולצת בין א' לחברו אלכא השאלה כמה ארכה ואם נפשיטה לגדור יותר ממה שהיא, משא"כ בערב אין בשום מקום מחלה דפחות מי' אינו מחלה בין שום דבר, ואעפ"כ אמרי' עומ"ר דבתר דאמרי' עומ"ר י' כאלו מחלה. וכן הוא בענין בביעת גדיים דבשתי כיון שמקום זה הוא בלא שום מחלה חשבי' ל' כפתח וצפתה ודאי עובדים גם בנ"א, אבל בערב ל"ש להחשיב מקום זה כפתח ומעבר כיון שהוא הוא המחלה עצמו והוא יכול להיות גם על פני כל המחלה ואין בו מקום לעבור אלכא חשבי' ל' כסתום ממש, וגם אם נקראו חלון אין זה אלכא שם בעלמא ולא מחמת זה מכשרי' ל' ואינו עשוי לבביעה אלכא עשוי להיות סתום.

איזה רשות שנקרא עליה שם אחד ונאמר שהוא טפל אליה, אלכא להמחילות מגבילים רה"ר ומבטלים דינה אף שיש רבים ורוחב טז' אמר, והיכא דאיכא מחילות לא יוכל להיות רה"ר, אבל במקום שאין באמת ג' מחילות אין סבה להטפילו למקום אחר, ובפרט שלא נוצר כאן שום רשות אלכא לקלקל, כל שאין הכרח א"א לקלקל. ווגם י' לומר דנהי דמהני לעצמו לעשות עומ"ר ולסגור עצמו אין העומ"ר שלו עושה מחלה לאחרים, כמש"נ במקומו.

עומ"ר ממזוי לרה"ר

טז) החזו"א פשיטא ל' דעומ"ר של המזוי מעכב כל רה"ר, שממשיך וסוגרה ומוציאה מגדר רה"ר. ומחמת זה הוצרך לדחוק ולומר שבירושלים לא הי' אפי' מזוי אחד או רחבה אחת בכה"ג, ותמוה מנא ידע זה ר' יוחנן, ולמה העלים העיקר מדבריו דאין הדבר תלוי בחומה ולחות אלכא בעוד דבר עיקרי בלתי נפרץ. והחזו"א לפי דעתו מיקל טובא ברחובות שלנו, אבל לכאורה היה אפ"ל דלא חשיב כלל מחלה כלפי העומד ברה"ר, והוא כעומד בחצר קטנה שנפרצה לגדולה דאין ניכר לו המחלה, ונהי כשנמצא בין כנגד המחילות של המזוי שפיר מקרי ניכר, מ"מ כשנמצא במק"א ברשות דינו כבבחר קטנה ואין זה מחלה לגביו.

יז) ומאי דמייתי בסי' א' סקמ"ה ממזוי העשוי כנדל הא התם לא מיירי זה כנגד זה ולגבי המזוי עצמו ודאי אמרי' עומ"ר, וממזוי הכלה לרחבה תלוי שם בפי' הראשונים אי הוי מפולג ממש כהרי"ף או דמי למפולג, ועכ"פ לעולם י' לחלק מרחבה דשמה עליה ואין שייך לומר על בביעת הרבים שתוך הרחבה דיבטלו שם רחבה, דלא מיירי שנעשה רה"ר ממש שם אלכא הכל של יחיד והכל משמש תשמיש רחבה. הכלל דאין עומ"ר מרשות אחת יכול לקלקל לגבי הנמצא ברשות אחרת כל שאין מקום לאחד הרשויות ולהחשיב המקום המוקף ע"י העומ"ר כחלק מהדפנות שהם עומ"ר, כגון חלק מרה"ר.

אי קורה משום מחלה מטרף לעומ"ר

יח) לכאורה כל מה שנדון כמחלה הוה עומד מרובה, כמו דמחלה של כוה"פ לא מקרי פרוץ מרובה וכדו', אמנם קורה משום מחלה להתום הוא מחלה מדאורייתא, ואם היה יכול לעשות עומ"ר מכח הקורה, לא היו אומרים י' דאחי אוירא שתחת הקורה ומבטל. ואין לומר דרבנן פסלו כל מחלה כזו, דהא לא שמענו כלל שפסלוה וכמ"ש התום ח: דמהני להתיר השמוס.

יט) ואולי אין הקורה מתרת אלכא צפתה, והכא אי לאו דנעשה מן הקורה עומ"ר ליכא פתח אלכא פרעה, אבל אינו מובן ס"ס דכיון דהשתא הוא סתום אין ענין שיהי' הפתח לפני הקורה אלכא דלא סתום יותר מפתח והשתא ה"נ אינה סותמת יותר מפתח, ומה דל"א אחי אוירא הוא רק נפ"מ.

כד) כתב הריטב"א טז' ב' דפרוץ כעומד לא מהני בערב, ויך מקום לפרש כמ"ס דין עומ"ר בערב, דערב לאו שמי' מחאה מלד עלמו בשום מקום משא"כ עומד.

כה) כ' הבה"ל ללא משכח"ל מש"כ הטור פרוץ כעומד בערב, דאי פרוץ כעומד א"כ נימא אחי אוירא, ובחזו"א מיישב אי בעי' שיהי' העומ"ר תוך י' בענין שאינו תוך י' ומיהו מעכב האויר. והנה על המ"ב אינו קו' למה לא תי' כן הטור דהא מנא לן דסבירא לי' דבעי' שיהי' כל העומ"ר תוך י', מיהו עוד יך לתרץ דברי הטור כגון באיכא תקרה דאז לא אמרי' אחי אוירא ומבטל.

כו) והחזו"א מיייתי ראי' לדבריו ללא יועיל כרוף של למעלה מי' מדלל אוקי הגמ' לבעיא דר' המנונא דחבל העליון מקחתו למעלה מי', אבל הראה דולאי מי הגמ' לאוקי כגון לייכא בקיעת גדיים וליכא רובא למעלה מי' אלא דלאתה ללמאס הבעי' במחאה י' כעין מתני' שהכל י' וא"כ יותר.

טעם פרוץ כעומד

כז) רש"י טו. מפרש כדאיכא פרוץ כעומד תו לא אחי אוירא ומבטל לי', ולכאורה מה ענין אחי אוירא הכא ואפי' יהי' דבוק לכותל מלד אחד דל"ש אחי אוירא מ"מ אי בעי' עומ"ר ייפסל, אבל לא נראה לדייק מהכא דלרש"י אחי אוירא קוה לפרוץ כעומד, ושיחלוק על הר"ן דמחלק ביניהו, אלא נקט אחי אוירא משום דקשה להקורא נהי דפרוץ מרובה מ"מ הא מקום הגדור עדיין גדור וע"ז אמר דמלינו אויר שמבטל מקום הגדור לגמרי, אבל לאו דוקא מדיו אחי אוירא דתרי רוחי וכמ"ס רש"י בהמשך אוירא מבטל ול"ד מתרי רוחי.

ענין פרוץ כעומד

כח) הקשו התוס' טו. דבחולין מסקי' דכו"ע מחאה על מחאה אינו כרוב, ולמה הכא פליגו אי מע"מ כרוב. ולכאורה אינו מובן מאי קשיא להו הא ה"נ לכו"ע מחאה על מחאה אינו כרוב אלא דאמר רחמנא לא תפרוץ רובא וכלשון הגמ' דמוכח להדיא דמע"מ אינו כרוב וע"כ פרעה של מחאה אינה פרעה. מיהו נראה דהנחת התוס' גם המתיר לא התיר אלא מלד מחאה שמתפשטת על הרוב, דא"ל לגדור מקום בלי שייחשב כרוב היינו כגדור, ואף שהפרעה ע"י חיי אינה פוסלת מ"מ אם אינו חשוב הגדור כרוב אין כאן מה לפרוץ. והר"ן נתקשה בלשון הגמ' לא תפרוץ רובא וכ' "נ"ל דמש"ה אמר האי לישאנא ולא אמר גדור פלגא כדאמר רהבדרי"י משום דכל חד וחד לישאנא דשייך במילתי' נקט דר"פ ה"ק נהי דבפרוץ כעומד פרעה איכא אפי' הכי אגמרי' רחמנא למשה דכל היכא ללא מיפרץ רובא סגי". ומבואר שהבין בפשטות דפרוץ כעומד כשר אינו איזה חדוש דפרעה של פחות מרוב אינה פרעה אלא דעיקר הדיו הוא גדור פלגא ומקרי בזה גדור, הרי דלכו"ע הכא מחאת המחאה הוי כרוב.

כט) ועי' בהגרי"ז בכורות יז: לעומד כפרוץ חלוק שאינו מדיו רוב, ולכאורה הוא בהיפך מהמבואר כאן בתוס' ובר"ן דפרוץ כעומד מהני מדיו מחאה על מחאה כרוב, ובעיקר מאי דהאריכו בזה אחרונים עי' אפיק"י יז' שחוקר אי עומ"ר הוא כאלו סגור או דסגי ברוב, קשה לעמוד על משמעות הדברים כמו שמביא ראייה מהא דמהני עומ"ר בערב ובערב דלוי דבעי' שיהיה כאלו סגור ול"ש לומר דסגי ברוב, ובפשטות הא ההלכה דכל דבר ששעור מקומו עשרה סגי ברוב של עשרה וכו' ומאי שנא ערב.

פרוץ כעומד

ל) טו: פרוץ כעומד כ' הראב"ד דהוי דרבנן ואגמרי' רחמנא ר"ל שהודיעוהו הגזרות, והרשב"א כ' ע"ז אפשר שהדבר אמת וראי' קלת לדבריו דממקשי' מכלל איים ולמא חומרא דרבנן היא, וכן לדבריו מיושב הא דהק' התו' משחיטה דפשיטא ללא מהני חיי ולהראב"ד דפרוץ כעומד דרבנן א"ש. ע"כ. והחלוק בין שחיטה דרובו ככולו כ' תו' בין מחילות לאסור וטומאה, והנה באמת פרוץ כעומד הוא מקרה לדיו ואין בו איזה טעם מיוחד אלא כריד לידע גדרי הדיו, ועל כן נקטו דוקא הכא הכי אגמרי' רחמנא למשה כו' אף דלפי הראב"ד הוא רק דרבנן דהכוונה כך הוא גדר הדיו לפי התורה לא מסבירא פרטית או איזו הכרעה אלא לפי הגדרת הדיו המקובלת, ואפשר לחלק בין פירעה לאסור דבאסור ושחיטה וכו' בעי' רובו ככולו דלוי הענין ברובו והרוב הוא מדיו כל וממילא דלוי חיי פסול, אבל במחאה העומד המכשיר והפרעה היא הפוסלת ונהי לייכא מחאה רוב מ"מ גם פרעה רוב לייכא וכמו דאמרי' בתנור תרי רובי בחד מנא לא אמרי' ה"נ אין לומר דזה יותר פרוץ דא"כ הוא גם יותר עומד דהא המה שוים משא"כ באסור ושחיטה דאין כאן אלא פעולה אחת דלוי בעי' רובו ככולו.

לא) ומ"מ כתב הרשב"א שלא נראו דברי הראב"ד, ולכן כריד לחלק במידי תליא בחיות ובירו' כ' דשחיטה החמירו יותר מפני מראית העין עד דליכא רובא. דברי רשב"א לכאורה סותרים זא"ז שהביא דברי הראב"ד וכ' אפשר שהוא אמת ומסיים נראה קלת ראי' לדבריו, ובתרי הכי כ' להראב"ד ליעיל כו' אלא שאין דעתנו מסכמת כן, ובריש פ"ב שוב הביא דבריו בדרך אפשר.

עומ"ר מחולק

לב) עי' רשב"א י: שמקשה בהא דאמרי' עומד כפרוץ אסור דהא לא גרע מעומ"ר מב' רוחות והכא מכלל לא איכא כשעורו, ואפשר לתרוצי דעומד מב' רוחות לא אמרו אלא כשחד מינייהו מיחבר גבי' כותל אז יך בסים לעומ"ר אבל הכא פס אמה ופס אמה כל חד כפרוץ ואין עליו שם עומד כלל ובטל לגמרי.

לג) ועי' ברש"י טז. שכ' על הביתא, דבפרעה י' מיחסר ככולו. ולכאורה אינו מבואר וכבר תמה בזה התו"י ויל"פ במחילות

ל"כ עומ"ר, והנה הא ללא בעי' בפסין עומ"ר הוא נמי קולא דרבנן, ולכאורה הן הן ד' התוס' שם דהקילו ללא נימא אחי אוריא, ועוד דרוח רביעיית נמי ל"כ עומ"ר ואמאי אמרי' בה אחי אוריא. ואולי כוונתו דכיון שלא הכריכו עומ"ר אפי' אם נקפיד על שיעור הפרצה מ"מ אין טעם להקפיד על אחי אוריא שכל עממו אינו אלא מחמת פרוץ מרובה לאויר המרובה מצטלו וכלשון רש"י דלעיל, ולגבי רוח רביעיית היה מקום לומר דלענין זה סגי בעומ"ר של ג' הרוחות, אמנם לסברא שכתבנו אינו מבוחר דס"ס אם אויר מרובה מצטל וקשה לחלק.

עומד מרובה בחצר

לז' התוס' ה: סד"ה תאמר הקשו, דמאי פריך מה לחצר שכן פרצתו בי' נימא היא הנוחנת משום ללא התרתיו אלא בעומד מרובה שרי עד עשר, ול"ע מאי מקשו מ"מ נימא דיו לבא מן הדין, ובאמת ודאי גם התוס' ידעי ללאו מדה היא בתורה אלא תקנות חכמים הם וכמ"ס א"ח"ז דהכי גמירי וגם ד"ה הקדום כתבו ללא ילפי' אלא גבי רוח רביעיית אע"פ שמאל חומרא וקולא יכול לומר כיון דאקילו במבוי מ"מ נלמד ממנו כל דיני חצר ד' דפנות דמן החמור לומדים לקל, וע"כ דודאי ידעי' דאיכא תקנה מיוחדת ברוח רביעיית של תקון מבוי, וגם קו' תוס' כאן לא הי' בדרכי הלמודים, אלא דבאו לומר מסברא שמא תלוי וע"ז אמרי' דשמא תלוי לא אמרי' להמליא קל וחומר. אבל באמת היה מקום לסברתם ולהכריע כן ע"י סברא זו בלא דרכי הלמודים וע"כ תשובתם שאין להכריע ע"פ סברא זו יותר נחוצה מלומר דיו שזה אינו אלא תשובה לפי דרכי הלמודים והכא בסברא קבעי' נמי, ומה שהקשו התוס' על סברת היא הנוחנת מהא דאקילו בפסי ביראות קולא אחת הואיל ואקילו אחרת דחה הריטב"א דש"ה שהיא קולא גדולה מאד.

לח' ועתה ד"ה קל וחומר דמקשו לילף עומ"ר לשאר דפנות ודחו דדיו, ויל"ע מאי קושיא, הא מהני עומ"ר עד פרצה י', ואולי כוונתם דיהי' רק אי' מהכא, ועי' רש"י משמע דמהני עומ"ר של שאר דפנות לדופן אחת ויל"ע.

עיקר מחאה לפניס או לחוץ

לט' הנה המחירות חולקות משני דליהם, גם שלא יכנסו מבחוץ, וגם שלא יאלו מתוכו. ויש לדעת האם יש הבדל בין מצב המחאה מזה ומזה. ולכאורה הוא תלוי בדיון אמרימ' אג: גידוד ה' ומחאה ה' אין מאטרפיים. וביארו בגמ' לתלוי בזה מחאה לד' דנים. ובאם יש ב' חצרות, ואחת מהם גבוהה ה' מחברתה, אלא שעשתה גם גוד ה' על גבוהה, הרי מצד התחונה יש י' ומקרי שיש מחאה ואינה יכולה לערב עם העליונה. אבל מצד העליונה אין מחאה. הרי דבאמת כל רשות תלויה כשירות מחאה בהתיחסות מצד שלה אם נראה מחאה או לאו. ועי' בתוס' שם שכתבו ל"ע אם

קטנות שאחריו דאי לא הוה פחות מי' הוה מאטרפי לעומ"ר והשתא אין מאטרפיין אבל המחירות הגדולות מיהו כנגדן מותר. (ומש"כ רש"י דבכלאים מהני לה"פ אף יותר מי', ק"ק דלדידן גם לשבת מהני לה"פ יותר מי' וגם לא כ' הא דאוקמי' דדוקא מן האז וקאי לחד שיטה דחוויה לעיל ט"ז). ועי' ברש"א שם על הקו' מביתא, דאמרו הא מני רש"ב"ג, והרי בבא דמג' ועד ג' לא מתאימה לדעת רש"ב"ג, וכ' שמא הוה מצי לאקשווי הכי. ול"ע כוונתו, דהא במסקנא לא נתפרש תי' לדבר זה ומאי קאמר הוה מצי נמי לאקשווי. הא עדיין קשיא. ולמסקנא דרבא לכאורה לרבנן פס ג' מהני לכלאיים ולא בעי' ד' וכן מפורש בחי' רש"א דהכי מסקנא, וברמב"ם כלאים ז טו לא נתפרש, וגם הוצא מפסי רי"ד ש"כ דבעי' ד', ועי' תר"פ כ' דהוא דחויא בעלמא דרבא לעולם תוקי כרש"ב"ג, ול"ע, ומ"מ הכי הוא לדעת רש"ב"א, שו"ר בחזו"א שמגיה הגמ' ומפרש כוונת רבא באופן אחר ונראה שנוקט כן לעיקר ול"ע, ושו"ר באו"ח עז' ג' ש"כ החזו"א בפשיטות דבעי' ג', ובמק"א כ' לייש פוסקים בעי' ג'. ובגאו"י מסיק ד' וכן נוטה ריטב"א.

לז' ופוסק המ"ב סס"ב ח' לזרף האוירין שנסתמו מדין עומ"ר לחשבון עומד לגבי שאר הדופן והחזו"א חולק ומודה ברוח רביעיית ובכלאיים, ומה שמליין מ"ב מסל"ד דחשיב כסתום אינו מובן מה ראוי משם דנחשב אף הפתוח לחשבון עומד, וראית החזו"א מהא דפרכי' שרובן פתחים וחלונות ס"ד ולהמ"ב לה"ג, וזריך לדחוק דאי מארפי' ל' לעומד אין זה מקרי רובן פתחים דהא דינו כעומ"ר, והנה החזו"א מלייר דין זה להתיר פתח טו' בו' ע"י ג' ומשהו ואויר ג' חסר משהו ד"פ, ולכאורה למה לא קאמר שניחו באמצע ואייתר ה' מכל ד' והוה ל' עומ"ר להמ"ב, אלא משמע דבזה אף המ"ב ודאי יאסור כיון דלחי מארפי' ל' דואי אינו יתר על שניהם יחד, מיהו ברוח רביעיית יועיל דא"ל אלא לתקן כל מקום בפני"ע בתקון ולכל פתח יש תקון זה של עומ"ר, וכן לכלאיים מהני להאטרף כיון דכל אחד בפני"ע קאי ומותר לזרוע כנגדו, ולפ"ז אף לכלאיים לא מארפי' הקטנים מג' ואו מד"ג, מיהו גם בכלאיים פעמים דבעי' להסתכל על הכל ביחד כגון דליכא עומ"ר אלא עם דופן גדול המרוחק והובא לעיל י: ספק זה.

לה' מיהו כ' בשעה"ל להחמיר במחאת שתי מצ' רוחות שלא לזרף אפי' אויר הלבוד וכמ"ס או"ז והג"א כיון דבלא"ה ב' רוחות מחמירין כמה ראשונים. וטעמו נראה כיון דעומד מצד אחד חשבי' להכל עומד וקיר אחד, אבל משני רוחות הוא עומד שע"י חשבון א"כ מחשבי' מה עומד ומה אינו עומד.

עומ"ר בפסין

לו' הר"ן ר"פ עושין פסין כ' דהא דל"א אחי אוריא בפסי ביראות הוא משום דל"ס אחי אוריא אלא היכא דבעי' עומ"ר אבל בפסין

בזורה מרה"ר לרה"י כה"ג יתחייב ומרה"י כזו לרה"ר יהיה פטור.

מ) ובחזו"א תמה מאד על תוס' א"ס תוכו דינו ככרמלית, היאך אפשר שהזורה לשם יהיה חייב. אך באמת אפשר שאינו תימה כ"כ דמצינו בכמה מקומות דבר שממקום אחד היחס אליו הוא ככשר וממקום אחר פסול, כגון נראה מבחוץ דאינו לחי אלא למי שבחוץ לא למי שבפנים, ונחלקו באמת האם אלו שבחוץ קובעים היכר המבוי או לאו, אבל זה ברור שהוא נראה מבחוץ ורק לגבי חוץ הוא מחאה. וכן חצר גדולה וקטנה הנמלא בקטנה רואה את הגדולה מזרפת אליו ואפכ"ל לא, ולכן מותר לזרוע גפן מכאן וזרעים מכאן, ואפכ"ל לא. וע"כ ממקום שמינכר מחתתא דהיינו מרה"ר מקרי רה"י, וממקום ללא מינכר מחתתא לא מקרי רה"י. ולפ"ז אפשר דמשמעות המחאה היא מב' האדדים דוקא, ואם יש חסרון בצד א', מאותו הצד אינו נחשב כמחאה.

מא) ורש"י בגטין טו: פי' דין זה דגדול חמשה ומחאה חמשה צבור עמוק ה' ומחלתו ה' ותמהו עליו התוס' דבור וחוליתו מלטרפין ל"י. ובעיקר קושייתם י"ל דהאי דינא קאי למסקנא דסוגיין שדחו דברי רמימר. אבל לריך להבין ההבדל בין הני תרי דינים. ללכאורה נראה מזה ש"תוס' מסכימים דרה"י שתוכה אין ניכר מחלת י' אין המחאה מועלת לה מן הצד הזה שבו אין ניכר דהיינו תוכה ומועלת לה מבחוץ. אבל רה"י שמחוץ לה אין ניכר מחלת י' ומתוכה ניכר, אין זה מבטל שם זורה לרה"י מהאי מקום שאינו ניכר. ולא כתבו כלל מה ההפרש בסברא בין זה לזה. לחוסר היכר מלד פנימי מקלקל לאותו דל משא"כ מלד חיצוני.

מצ) ומזה היה משמע דמחילות שבת עיקרם להבדיל מן הפנים ולחוץ, וע"כ א"ס חסרון בהתיחסות למחאה מפנים ותוך הרשות, יש בזה חסרון בדין ומקלקל שם הרשות עי"ז, משא"כ א"ס יש חסרון מן החוץ כמו בצבור לאכפ"ל. ורש"י ס"ל אפכ"ל ממס ע"כ מחלק בצבור ולא בחצר. אבל הגדרה הזו אינה מובנת כ"כ בשום דל, ווגם רש"י יק' מחלרות בסוגיין דס"ס ענין המחאה הוא לחוץ וליצור רשות, ולמה יהי' עדיפות ללד אחד מחברו. וגם היכי פשיטא כ"כ הדבר להתוס' להמציא גדרים מופשטים ולקבוע בהם מסמרות עד שלא ירדו כלל לכוונת רש"י.

מג) ויותר נראה דבאמת אין נפ"מ בין פנים ובין חוץ, והא דפשיטא להתו' החילוק, היינו משום דזה ודאי שבמקום המחאה עצמה ניכר לכל שיש י' המבדיל בין הרשויות. ואם בא לעבור מרשות לרשות ודאי יכול להתיחס לזה כמחאה. אלא שברשות עצמה אין ניכר מחילותיה. ועל כן יש חלוקה להתו' בין צור לחצר, דבור בתוכו ודאי הוא רשות, וברה"ר בגבולו הוא ג"כ רשות. וא"כ אין לי שום נפ"מ שבמקום אחר ברה"ר אין ניכר כמחאה, דאין דין רה"ר תלוי במחאה זו והא רשות לעצמה. לזה סגי שבמקום תחלת הבור יהיה ניכר י'. אבל חצר גבוהה ה' וגדולה ה',

נהי שבמקום המחאה ניכר גובה י', באמצע רה"י לא ניכר כלל דהיא מובדלת, וכיון שבזה עצמו תלוי כל דינה, הרי זה מעכב ואין נחשב כרה"י מקום שאין ניכר בו ההבדלה.

בדין מחלקט

מד) שיעור מחלקט לתל הוא י' טפחים מתוך ד' אמות. ואם מחלקט יט' טפחים גובה מתוך ח' אמות, יש מקום לומר דיט' כאן מחאה של יט' טפחים, אף שכל מחלקט ט' טפחים מתוך ד' אמות אין זה מחאה, הכא מלטרפ' למחאה הקיימת, כשם שאין נפ"מ דמתוך ד' אמות אין ה' טפחים. אבל נראה דאינו כן להלא המרחק כלפי הני ח' אמות באמת אינו אחד ויוכל להיות שיעולה באופן תלול מאד ואח"כ ישר ונה ושוב תלול וכו' וא"כ אין זה איזה מליאות אחת אלא ס"ה המחלקט וה"נ כל שאין ס"ה המחלקט אין לכרף.

מה) ובחזו"א גליונות להגר"ח כ' לכל שמשמשין בתחלת ג' תו אינו מלטרפ' להחלקט, וגם כ' דחשיב מחלקט כמחאה לרה"ר, וז"ע הלל בג' ראשונים שפיר דרסי הרבה פעמים, וע"כ דבעי' הכא יג'.

מו) וז"ע בתל המחלקט ללכאורה אין זה שיעור בשפוע שנטה קו ישר בגובה י' ורוחב ד' ואם יש באותם ד' בין הכל גובה י' אע"פ שאין השפוע קו ישר שביניהם אלא פעמים יותר משפוע פעמים פחות נמי כשר, דהא א"ל לתל שיתלקט במלקט ורהיטני, ומקור שיעור זה לכאורה לכל ד' הוא מקום חדש, ולפ"ז שמה א"ס יהי' מחאה ה' ועליה תל מחלקט ה' מתוך ד' אמות מנא לן דכשר, ואפ"ה מסתברא דלפי יחס זה דיני' לכל שפוע, מיהו תימה דלפ"מ"ש א"ס יש ה' מחאה ישרה וה' מחלקט מתוך ד' כשר הא טפי לא, אבל א"ס הה' שלמטה אינו ישר ממס אז אפי' הה' שלמעלה מחלקט מתוך ד' כשר דס"ה תל המחלקט כולו י' מתוך ד', וע"כ דלא איתמר אלא בכולו י' וד' או דשעור שפוע הוא, ובתחלתו אפשר דולאי בעי' שיעור שפוע דאם השפוע נמוך חשיב נמי רה"ר ומנא לן להחשיבו לתחלת רשות א"ס הוא פחות מהשפוע הרגיל בקו שבין גובה י' למרחק ד'.

תל מחלקט שיש באמצעו מישור

מז) לכאורה תל מחלקט לא חלקו כמה מחלקט וכמה ממנו ישר או קרוב לישר, או א"ס מחלקט יותר בתחלתו מבסופו. והנה התרה"ד כ' שאפשר לבטל מחאה של קרפף בכדי לחדשה לשם דירה עי"ז באופן שיתן עפר ג"ט תחתיה ופחת לה מי', והגר"א ס' שנת' תמה דה"ל גדול ומחאה דמלטרפין ואיכא מחאה, וכ' הבה"ל דאין לומר דהיינו דוקא דסמוכין הגדול ומחאה תוך ד', דהא קי"ל תל המחלקט ד' מתוך י' הוי רה"י, וה"נ עד ד"א עפר הוי מחאה. אך נראה פשוט אף דולאי האי קרפף חשיב מוקף, מ"מ כיון שיש מקום ד' ע"ג העפר ומקום זה ל"ל מחאה י' כיון

שהוא חוץ מחלק של המחאה, א"כ מקום זה השתאף אינו מוקף, וכשמסיר העפר הדרא המחאה ומקיפתו לדירה, ומגו דמהניא במקומה של מחאה אהניא לפנים ממנה דהא השתאף מגלה מקום חדש שלח הי' בעולם כלל והי' חוץ למחאה. אמנס להאי מקום דע"ד שע"ג המחאה יש דין חורי רה"י והמניח בו חייב, אבל אין זה סותר דמקום זה אינו רה"י רק לענין מלאכת הוצאה נטפל אליה כדין טפלה, אך ודאי אם עושה לו מחאה עצמית לשם דירה מהני, וה"נ עושה במקומו מקום מוקף לדירה בעלמו.

(מח) אבל נראה דכל נדון זה אינו שייך כלל לפלוג' דסי' שמה' בחוקק תוך בית שאינו י' אי בעי' שיהי' החקק לבד למחילות בכדי להשלים לי', וכן אינו שייך למחאה העשויה כמין ל' דהיינו מחאה ה' ונכנס ד' טפחים במאוזן ושבו מחאה ה'. דהתם ליכא כלל רשות י' אלא רשות פחות מי', והכא יש רשות י' ומחאה גובה י' אלא שאין כולה במקום אחד. ואם כל המחילות כן ג"כ יל"ע.

מתלקט הנפקט באמצעו כשהוא בחוץ רשות

(מט) הנה כל מתלקט הוא נפקט קאת באמצעו ומ"מ מהני וכמ"נ במקומו. וע"כ כריך ביאור בכוונת הרשב"א שבת ז: דתמיה בטעם דמהני חקק להצטרף למחילות הבית אם רחוק יותר מג', ולכאורה הא מתלקט שפיר. ולא משמע דאם יש באמצע ההתלקטות ישר דע"ד לאו קרוב לישר, דעד 45 מעלות מסתמא ה"ה, עמ"ש במקומו להלן 'חילוק בין רשויות' אות סג' לא מהני, וכמו שהוכיח המ"ב סי' שנח' כדעת הגר"א דמתלקט מקרי מ"מ. ואפשר דככותל שבין רה"י לרה"ר אין קפידא בשטח דע"ד באמצע הכותל המתלקט, כיון שאינו נפרד מכרמלית דעלמא, וחשיב כחור דכרמלית דעלמא, וכן"ש התו' פט: דכל כרמלית הוא מפני שהרבים שולטים בו, ומוציא מן הכלל זי' אף שיש בו שעור כרמלית. אבל כששטח זה הוא באמצע הבית, ואין כרמלית דעלמא שולטת בו, תלוי הדבר בעיקר הגדרת האי בית החוקק, דאם נאמר דהשטח דע"ד הוא כרמלית יהיה זה שם עצמי למקום זה שהוא כרמלית, וממילא לא נחבר ב' המחילות לרה"י אחת, ורק אם נחליט שחברנו ונעשה מהם רה"י, אז ודאי הכל חורי רה"י.

בטעם הכשר נראה מבחוץ

ט) יל"ע דדין נראה מבחוץ, אם הוא הכשר לחי הרגיל, דגם בכה"ג כשר לחי שיש לו היכר. או שאינו אלא דין רואין. ונפ"מ אי אחרמי תרי רואין. והנה במתני' כב. שנינו דין גג קטן שנתפרץ לגדול, וכן חצר קטנה שנתפרצה לגדולה, וכ' התו' לדון החצר דדין נראה מבחוץ ושוה מבפנים. אבל בהגג לא העלו על דעתם דבר זה, אף אי נימא גוד אסיק. וי"ל דהינו טעמא משום דתרי רואין לא אמרינו, דגו"א עלמו אינו אלא רואין.

נא) מיהו היה מקום לדון כלל לחי אינו אלא רואין, ואף למ"ד לחי משום מחאה מ"מ אינו אלא משום דרואין אותו כאלו סותם, ולפ"ז לא יועיל כלל לחי ע"י גוד אסיק.

(נב) נחלקו רש"י ותוס' ט: בביאור ענין נראה מבחוץ, ופשטות דברי התוס' דלרש"י נראה מבחוץ הוא כמין h כשהמבוי לשמאל, והסיגו עליו דהא אינו נראה כלל אלא כמין h שהמבוי לימינו (ומה שהקשו עליו מחזק כו' אינו מוכרח לשיטתו דנהי שאם יש כותל עבה ומצפנים מושך לחי מועיל מ"מ היכא שאין שום כותל עבה רק כותל אחד ונראה כאלו יש עוד כותל היאך נוכל לעשות סוף כותל המבוי גם כותל וגם לחי ואינו דומה כלל למקרה שהביא רש"י, ואפי' בלא ההיכר שכ' ריב"ז א). אבל ב"י מפרש דלרש"י נראה מבחוץ הוא כמין ת והשגת התוס' עליו הוא דנראה מבחוץ הוא כמין h שהמבוי לשמאלו, וכ' מ"ב שהסכמת רוב אחרונים כב"ח שנחלק על הב"י. ודברי ב"י בזה תמוהין מאד ואי אפשר ליישב זה כלל בלשון התוס' וכמו שהקשה ב"ח, ודברי באה"ג ג"כ כבית יוסף והוא גם משובש בדפוס, ודברי פרישה כבית יוסף ותמוהין יותר ממנו, והנה הב"ח הביא ראייה מריב"ז א' לדבריו ובאמת בריב"ז א' כ' לדעת רש"י נראה מבחוץ הוא כפי' ב"ח ומוסיף וי"ל עוד ג"כ שהוא כזה ומלייר כמין ת' ולפ"ז משמע דכמין ת' הוא יותר פשוט שיועיל או עכ"פ שיהי' ואלו לפוס סברא כפי' ב"ח שהוא עיקר הא' אפי' בכמין h ומבוי לשמאל פסלוהו התוס' שאינו נראה משום מקום לעומד כנגד חלל המבוי (וזה כוונת רמ"א שהוסיף ג' תיבות אלו) ק"ו כמין ת' שאינו נראה אפי' ברה"ר מלדו קאת עד שיקיף לגמרי, אבל באמת הא הגמ' דפריך דחצר קטנה שנתפרצה לגדולה ליהוי נראה מבחוץ הא נמי אינו אלא כמין ת', וכמו שהק' בגאון יעקב, וע"כ ל"ל לחיכא מעלה במה שכמין ת' חזי' בהלחי שהוא מכוון להשלים רוח רביעית, ועוד מגו דמהניא לחצר גדולה מהניא לחצר קטנה וכעין דברי רשב"א כאן.

(נג) ומדברי רשב"א שכ' דלחי כמין ת' והרגל באמצעו לא בכניסתו פסול, משמע שמכשיר כל כמין ת', ובאמת אינו מובן מאי ס"ד להכשיר לחי כזה שאין לו כלום עם פתח המבוי וע"כ דכמין ת' מועיל כיון שמכוון לסתום, ובאמת בה"ר יהונתן מלייר ג"כ כמין ת' ואם האיור נכון משמע שפרש כפרוש ב"י, ובה מיושב דברי מהרש"א דת' שאני. ועי' מהרש"ל שכ' דלחי שעושה הכותל עב ממה שהוא הוי שפיר ניכר מבחוץ דניכר ע"י עבוי הכותל, הביאו הב"ח, ודבריו תמוהין לכאורה מאד מסברא וכי היכר הוא זה.

(נד) ועי' ברא"ש ט: שנוקט כפירוש התוס' בביאור נראה מבחוץ, ומסיים: ולחי המושך מדפנו של מבוי בין אי גרם מדפנו בין אי גרם עם דפנו יש לפרש שנמשך עם עובי רוחב הכותל של מבוי ורוחב הכותל עודף לכל מבוי או לאחריו, עכ"ל. הך תיבות או לאחריו אינו מובן לכאורה ובקרב"נ פירש דאו לאחריו חוזר

אלעיל היינו יק לפרק שנמשך מאחריו, אבל באמת ל"ע דא"כ דאין זה עולה לגי' של עם לפניו, וע"כ שכוונת רש"י או מאחריו היינו או כשי' רש"י ואף דלא ס"ל, לא כ' אלא לענין פרושא.

(נה) והא דמשנינו בנכנסין כותלי קטנה כ' המ"ב משם פמ"ג ג' טפחים, והחזו"א השיג דאפי' כ"ש איכא סלוק מחילות. ול"ע למה פרש"י ב' וג' אמות, ויל"ע היאך מותר מי שנגד הני כניסות כיון דאיכא סלוק מחילות, וי"א דרה"י עצמה שבדלדו הויא מחילה.

(נו) האם מהני גיפופי להיות לחי מדין נראה מבחוץ, הרשב"א כד: במעשה דרחבה דהויא בפום נהרא כ' כדברי רבותינו הארפתים, דכיון שאינם מועילים לעצמם לא יועילו לאחרים, ומסיק לה בל"ע ונראה שאינו נח לי' בסברא זו, אבל לעיל י. לא משמע הכי בדבריו, ואפשר לחלוקי דדוקא כתיב רה"ר ודאי מודה שאינם מזילים שאינם כותל רשות המוקפת אבל כותל רשות מוקפת שאין בה חסרון אלא מד' מצבה כרגע שמה יאיל בכל ענין.

מחילת ים

(נז) אמרי' ה. דמחילת ים חשי' שמה יעלה שרטון, והכי פסק הרא"ש ומהר"ם. אבל הערוך ורמב"ם ה יז מקילין, ול"ע כיון דאיכא ב' א"ד בגמ' ולא"ד השני א"ר נחמן אין הלכה כחכמים שאוסרים אלא כרבי דלא אמר בה לא היתר ולא אסור, א"כ מנא לן לרא"ש ומהר"ם ההיתר והלא הלכה בכל מקום כאיכא דאמרי, ואולי להאי גי' לא קאו חכמים על רבי וכדאר"י אין הלכה כאוסרים היינו היתר גמור אך מ"מ ל"ע דהוי דלא כמאן. ולהלכה נחלקו בזה הש"ע סג"כ כט' דמיקל עם רמ"א דמחמי.

לבד במחילה

(נח) בגמ' י: מוכחי מעור העסלא לנדון עומד כפרוז. וכתב הרשב"א ואין לבד בכלים ולא תקשי לך ההיא דזרק כורת דהיינו הא דחמי' עלה התם שבת ו. אך דברי רבינו קשין חדא דאין לבד בטומאה, ועוד דוכי כל דבר שאינו מחובר לקרקע אין בו לבד ומחילה באשפה שאינה עשויה לינטל או כל מחילה שאינה מחוברת אם אינה מ"ס לא נימא בי' לבד ויפסול בה כל חור הקטון, וגם תי' הריטב"א דכל שעומד להיות פתוח לעולם ל"א בי' לבד כבר תמהו עליו הבאים מהרבה מקומות ועי' בכור לזהב, ולו"ד הי' ליישב בפשטות דבאמת לא נימא לבד בכלים לענין כלי שבו היינו להשלימו לכלי אבל אם יעשו מכלי מחילה ודאי נאמר לבד להכי הזרק כורת שעושה בזה מחילה ודאי נימא בי' לבד ואין זה בא להשלים תורת כלי אלא כבונה בית מכלים. אבל הריטב"א מתרץ דשאני דבר העשוי לתוכו דליכא בי' לבד.

פתחי שימאי

(נט) יא. פתחי שימאי, נחלקו אם הם בשקפי או תקרה יל"ע אי נימא דפליגו אי עיקר הפלוג' באופן השממה דהפתח אם דוקא בהיכר נתון כגון אבן בולטת או בחסרון ממש כדלית תקרה אלא דלא משכח"ל להני ב' אפנים אלא זה מזד וזה מלמעלה, או דעיקר פלוגתייהו אם ההיכר ראוי לו להיות מן האד דעיקר הפתח או מלמעלה ולא משכח"ל לדעותיהם אלא זה בחסרון וזה בהיכר נתון, ונפ"מ דאי פלוגתייהו במקום א"כ אין עדיפות לשום ד' ובסברא פליגי, אבל אי פלוגתייהו באופן ההיכר סברא הוא דמ"ד ל"ל תקרה אינו אלא מיקל דבעי כ"כ שממה עד דל"ל תקרה ומ"ד שקפי לא יודה לו אלא יחמיר אף בהיכר ללא חסרון.

(ס) ופיר"ח פתחי של א"י ל"ע אם דרך בני א"י לעשות כן אמאי מקרי פתחי שימאי, וכי במקום שאין דרך יהי' שימאי ובמקום שדרך ייקרא פתח, ושמה לעולם אינו פתח ואף בא"י אינו אלא נמצא במקומות פחותים שאינם חשובים או דבטלה דעתם, ול"ע.

(סא) ועי' חזו"א בד"ה פרץ מחללת כו' שכ' הרבה דינים מחודשים להקל בזה"פ בכמה גווני של סתימה ונר' תמיה מסברא, ובחזו"א ע' כה' דאין פסול ד"א במשקוף לא כמקו"ח, ומ"ש החזו"א דאם סתם תחת ארה"פ בגובה ט' ואורך כמה אמות מושך לחלל הפתח ויש אויר מעליו מהני לזה"פ, לכאן היכי מהני דמה מזוזה איכא הכא מן הסתימה ולמעלה ליכא י' והסתימה ג"כ אינה י' וכי אמרי' מזוזה טמונה ומה שמאינו בחוקקין דמהני משקוף או מזוזות טמונות אינו אלא כשיש סבה לחקוק שהוא אורת פתח רגיל ככפה, דאטו נחקוק היכר אירן ול"ל דסבר מרן זלה"ה שהמזוזה היא כמין ל' חזיה בסתימה וחזיה במזוזה שעליו, ולפ"ז יהי' פתח וחייב במזוזה ווהא דבר מזוי מאד שעושין במטבח סתימה גבוהה ט' שסותמת חלק מזה"פ, וגם בגובה י' לא חשבי' פתחי שימאי, ובאמת זה טעם החזו"א דלא חשיב לה פתחי שימאי דחשיב לה כדלת אצל חלון שהוא דבר רגיל ולא נראה כפרוז ועקור.

לשון ים הנכנס לחצר

(סב) יב. ת"ר לשון ים הנכנס לחצר טלטולי מטלטלין, והא נפרצה חצר במלואה למקום האסור לה. יל"ע דאמרי' לעיל ההוא לשון ים הנכנס לחצר דהוה דדורא דרעותא, הא קשיא נמי קו' הגמ' היכי מטלטלי' בחצר חוץ מהמלוי, ואם נתרץ דאיכא גדודי לא יתיישב אלא לפי' דר"ת דגדודי הוא שפת היס. וכ' רש"י במלואה לאו דוקא, אלא כל יותר מעשרה קרי ליה במלואה. וטעמו דמלואו פסול בכל ענין. אבל הרשב"א סובר דהשתא לא ידעינן דפרוז במלואו פסול בכל ענין. ובמ"ש רש"י דבלשון ים איכא עשרה ונשתייר מכאן ומכאן לכאן' למה לא סגי בלחי א' דהא קל הוא שהקילו רבנן במים וכדאמרן לעיל, וי"ל דלבתר תי' דר"י דא' בד' סגי א"ל לתי' זה ואין קולא מיוחדת במים אלא לבדי מחלה תלויה ולא בפס א' משהו.

סג) הרא"ש מפרש צפרק"י הא דניכר לבני חכר ולא לבני בית דלפעמים המים שוקעים כו' והק' הקרב"נ מה לי שלפעמים שוקעים הא לעתים אינו ניכר, ונראה דהרא"ש לתרץ קו' התוס' מהא דבור אחא ומחלק להכא לא דמי כיון שהים גליו עולים ויורדים ממקום קרוב כמו חכר אפשר להכיר כל שעה וזה ל"ש בצור.

סד) והנה רעק"א מקשה למש"כ התו' ליישב דברי רש"י לחיכא גדודי היינו מחאה י' אלכא שאינו ניכר דעריבי מיא והקשו הא לקמן פו. משמע דחדוש דר' יהודה הוא והא מפורש בהא ברייתא דלשון ים דלא מהני גדודי לים כיון דעריבי מיא, והקשה רבינו הא התם עריבי מיא היינו שמטלטל מים דקבתו בחכר חכרו ואסור גמור הוא והכא מה לי שנוטל מים שקבתו בכרמלית וליכא אסור ע"ז, ומסיים וה' יאיר עיני, ובאמת בענייני לא זכיתי להבין דברי רבינו הא מה לי מה טעם דבעי' מחיאה לעכ"פ מוכח דהיכא דבעי' מחאה אי עריבי מיא בעי' מחיאה אחרת והכא בעי' מחיאה וגם התם, ומה שתמה מה טעם בעי' הכא מחאה ומה לי דקבתו בכרמלית י"ל כיון דמיא אזלי הכא והתם מחזי כנוטל השתא מן הכרמלית דכל שעה באים כאן מים מכרמלית וזוהי יק' לבאר כוונת רש"י וא"ל למ"ש התו' דלמא אזיל כו' או דאינו ניכר לבני חכר כו', עוד נראה דיש לחלק מבור שאין ניכר בו המחאה כיון דעמיק משא"כ לשון ים מיגליו, ובאמת גם סברא זו שהביא רע"א לחלק מזכירים התו"י בסו"ד התוס', ודבריהם מוכרחים דאפי' דהכא א"ל לחלוק זה וכמ"ש מ"מ בהא דגוזזטרא הא ל"ח לעריבי מיא ותקשי אר' יהודה וע"כ צריכים לחלוק זה, וק' ל' התוס' עצמם דמקשו מגוזזטרא אהכא ולא מייתו כלל הא דר' יהודה, אולם למש"נ יק' להבין מה הועילו שחלקו בזה, ושמא לא באו אלכא ליתן טעם אמאי לא חישי' דאזיל ודלי ועז"א דהתם חמיר טפי דאזיל ודלי והכא לא, ואפ"ל בגוזזטרא דלא חישי' דלמא אזיל כו' כיון דמשקל מלמעלה.

סה) ויל"ע בכל מחאת מים המתלקטת הא לא מינכר מחאה ועריבי מיא, ובשאלמא בגובה י' ממש בקרוב ליבשה הא מינכר תחלתו, אבל הא מהני גם במתלקט רחוק, ובאמת הא מחאת ים לשם מים עשויה וכסברת הש"ר מקולאי, וגם החולקים עליו יודו בים דידוע שיש לו מחאה ועל הרוב מתלקט י' מד', ואף דגרע דשמא אין כלל מחאה מ"מ אי חיכא מחאה אפשר למידע ולא מקרי מחאה שאינה ידועה.

סו) והק' מהרש"א על תי' הריב"ן שגפראה קודם שבת ומים באו בשבת למאי בעי גדודי, ואינו מובן קושיתו הא גדודי בעי שיוכלו לטלטל דלא אמרי' כיון שהותרה על מקום שאין עליו מחיאות

רק על ערוב צ' מקומות ועי' הג"א בריש פ"ק דאפי' חכר שגפרץ למבוי ל"א הותרה, מיהו אינו מובן כ"כ מאי דאמרו שגפראה בע"ש מאי בעי לזה, וראיתי ברמ"ה ש' דאל"כ מנ"ל מחאה תלויה, ולכאור' אפשר שלא פרו המים אלכא חלון, ואף דלא משמע הכי ל' גפראה הא היינו דאמרי' א"כ כו'.

סז) וכ' הרשב"א אליבא דרש"י ורי"ף ע"כ ל"ל די' מתלקט בלשון הים דאל"כ הא נפרץ במלואו למקום אסור אבל א"א לומר כן דהא הגמ' מקשה דנפרץ למקום אסור ומשני' לחיכא גדודי וע"כ דליכא י' ופרץ ללשון. ובאמת ל"ע מה הועלנו בתי' דגדודי המה פסי החכר דעדיין לרי"ף היאך מטלטלי' בחכר דהא פרוכה היא יותר מי' ואפי' בלא לשון זו. (ויש הבדל בין דברי ר"ת כפי שמוצאים ברשב"א ובין מה שמוצא בשמו בתוס'). ומה שתמה הרשב"א על הרשב"ד שם, ל"ע דהרי הראב"ד עצמו שפיר מפרש לה).

סח) ולענין הלכה כ' הטור שנו' כרש"י, ועב"י שרמב"ם כ' פט"ו הי"ב אס נשאר פס יטלטל ואס לאו אין מטלטלין ודבריו נוטין לדברי רשב"ם (ול"ע היכא רמיזי דברי רשב"ם בהא דגדודי בדברי רמב"ם).

מחיאה ע"ג מחיאה

סט) כד: ההוא רחבה דהוה צפוס נהרא וכו' ליעביד ליה מחיאה אגודא דנהרא, אין עושין מחאה ע"ג מחאה. וכ' הרשב"א דלא יכלו לעשות לחי משוך ד"א לפנים דאין בכה הלחי לבטל מחאה. ול"ע מה מהני לחי שלא לתקון מבוי או חכר וכן למסקנא לפי' תוס' מה מהני לחי, וכן לכאורה יכלו לעשות מחאה אגודא דנהרא ולחי מאד שני ואז אין גזרה אטו שזיל של כרמים ואין לומר דב' תקונים לא עבדי דהא בלחי כ' רש"י שיעשו כוה"פ מאד שני של המבוי, מיהו בתוס' כ' שהיה כוה"פ ונר' יותר עיקרי דאל"כ הא כוה"פ מועיל לגדור לדירה את הרחבה וא"ל גם הלחי דהרחבה תהי' כמבוי, וגם מה שאמרו מחאה ע"ג מחאה ל"ע אס לחי משום הכירא לרבא אין זה מחאה ע"ג מחאה.

ע) ומשה"ק התו' דנרחיק ד"ט אפשר דלהגר"א לא מהני כלל הרחקה זו שהוא חולק אתרוה"ד וסובר שאם אפשר להמשיך המחאה מצטרף וה"נ מצטרף למחאת גודא דנהרא ואינו דומה למחאה מאחורי מחאה שאמרו בגמ'. (ובהא דאמור שם יאמרו שזיל כו', ע' בתו' ותו"י שני פרושים, ורשב"א כ' ליישב ד' רש"י כיון דרוב שזילי כרמים מפולשין לא יאגוחו במחאה ועוד פי' משום דישכחו שהי' בו קלת דיורין. ולפי' זה ע"כ ל"ל דגם לרבא אין השזיל מותר ועי' ברשב"א וא"ע).

דין פרצת מבוי

השי' דפרמ"ר מדרבנן

א) יל"ע להראב"ד טו. דפרוץ מרובה דרבנן א"כ מדאוריתא מאי זעיי להיותו מוקף, ושמה זעיי דיומדין, ולא ניחא לי לתרץ כהתוס' ישנים יז: דפרוץ מרובה דפסלי התם היינו בלא דיומדין דאינו מחלק דסתמא מיירו אהיקף דמתני' להתם, עוד יל"ע דהא בגובה מודה המחלה דזעיי עומד מרובה וג"ז תלוי בפלוגתא להתם ולמה נדחק כ"כ ליישב לשון אגמרי' רחמנא על דרבנן, ועמ"ש טו:

דין פרעה ברוח רביעית

ב) התו' ו. כתבו דברו"ר לכו"ע פרעה זי', ויל"פ בז' דרכים, לכאור' משמעות הדברים דכל פרעה בז' דוקא מטעם בקעי רבים ושקיי לפתחא דקורה, ואפי' אי לא בקעי י"ל כיון שראוי לבקיעהו, ולהכי שרי דברו"ר, ואפשר גם שכוונתם דאין זה מדין שקיי, אלא משום דמשכח"ל בקיעת רבים, ולא הביאו דין שקיי אלא להורות דלא בקעי רבים ברוח רביעית. אמנם הגאון מדין דטעמייהו משום שקיי ומקשה הא במבוי עקום לא שייך שקיי, ומתירץ משום לא פלוג, ודחוק מאד שהגמ' תקשה משום לא פלוג דמנא לן למימר בהא לא פלוג, ומחלקי' טובא זענין שקיי לפי המליאות כמו רבא וזוטא ועיי' ברשב"א דתלוי ג"כ אם נעשה ראשון וכדו' וכן גדודי הוא ענין במליאות ולמה לא נחלק, ולמש"כ ל"ק דאין הטעם משום שקיי ללא התפרש כלל אלא משום בקיעת רבים, והא איתא במבוי מפולג דהוא הוא הטעם. ואם נפרש דברי התוס' כפשוטו יהיה מבואר מדבריהם דאיכא חשש שקיי אף בכו"ע פ' בראשון דפרעה בז', ונחלקו בזה אחרונים שהובאו בזה"ל, ובאמת ל' הטור ר"ס פס"ה "אריך תקון" והיינו לסתום דומיא דיותר מג' כלפי ראשו להתם ע"כ יסתום, והשעה"ל פס"ה יג' תמה על התו"ש דמפרש טעם פרעה ד' משום שקיי הא פס' ד' מהני לזה, וע"כ דאינו מפרש התוס' כן.

ג) הטור פס"ה כ' נפרץ מראשו בז', ותמהו כל הבאים אחריו הלא סוג' ערוכה היא, ואין לומר שהוא ט"ס, שכן הוא ברי"ן, ופלפול הב"ח והדרישה אינו מובן. והמג"א ר"ל חדוש דהוא מדין דזעיי קורה ע"ג מבוי, והא דבגמ' מכשרי' היינו בקורה מכותל לכותל, והא דמכשרי' י: עושה פס אמה כו' התם בעושה לחי ללד הבתים, והיד אפרים הבין בעושה לחי ג"כ אחר הפס אמה כו' ותמה מאד, אבל פשוט שכוונת מג"א דמניח הלחי שבפתח הגדול בזלד השני לא בזלד הפס, דהתם ודאי כתלי מבוי הוא, אמנם ג"ז סברא מחודשת, דטפי מסתבר דכשם שזעיי קורה ע"ג מבוי הי"נ י' טפחים של לחי צריכינן להיות מכותל מבוי לכותל מבוי ובמקום שלא מהני להניח לחי לא מהני להיות מי"ט שלון. ודוחק גדול בגמ' גם עכ"פ הא ה"ל להטור להביא דין הגמ', וגם לא נראה דמהני לעשות קורה ע"ג כל המבוי ולסתום עד פחות מי' דלדריבה בזה מקלקל הקורה וקורה בלי כותל מבוי אינה כלום אלא במקום שמונחת על כותל מבוי, וה"נ אין הקורה תוך י' עושה כלום, ועיי' אה"ע שמשגיג מירושלמי אמנם התם אינו

מוכרח דשמה הקורה מונחת על כל הפתחים ומגעת לראשי כולם, ובאמת נחלקו בזה הראשונים כמובא ברשב"א, ודברי הט"ז תמוהין מאד בפרט מה שתמיה על תוס' אינו מובן הלא ד' תו' מחוררין.

כוה"פ בפרעה זז

ד) ועיי' חזו"א שמהלך דכשם שלבדו בפרעה פחות מג' לא מבטל אפי' יעברו בו ה"נ כוה"פ כסתום ולאכפ"ל שיעברו בפרעה אחרת. אמנם נראה דאין הדמיון עולה יפה ללבדו חשיב כסתום ממנן אבל כוה"פ הא לורה דפתח הוא והוא לי' פתח ולכלל היותר חשיב כפתח עם וילון אבל פתח ולא סתום כלבדו, ולא הביא רבינו אלא אסתמא.

שעור פרעה ברוח רביעית

ה) יסדו התו' ו. דברוח רביעית לכו"ע פרעה זי', ולכאורה לרי' הונא דד' הוא פרעה ול"מ לי' עומ"ר מאיזה טעם יתיר, ויל"פ בז' אפנים הא' ללא תקנו חכמים סתימה ברוח רביעית אלא תקון וכיון שיש פתח מתוקן ברוח רביעית לאכפ"ל שיהי' רובו פרוץ, השני דכל אסור פרעה הוא משום בקיעת רבים והכא ברוח רביעית אין בקיעת רבים דרק רוח א' פרוץ, ואפי' להמפקקים על ריב"ז"א היינו דוקא דלאיכא איזה פס מחלק משוך לכפון או לדרום אבל בלא שום פס לכו"ע ל"ש בקיעת רבים,

ו) וראיה ללד שני דהא בגדודי מודה ר' הונא דפירעה עד י' אלמא המבוי ניתר בלא מחילה בפרעה י' מדין עומ"ר וא"כ למה החמיר, וע"כ דכל דליכא בקיעה משום גדודי שרי, ואף דר' אמי ור' אסי חיישו אף בגדודי ה"ט משום דממעט בהלוכו ובטל פתח ראשון.

ז) עוד ראוי ללד שני הא דפרכי' דלמא שקיי פתח המתוקן ואזלי ביני פסי שפחת בהן הטו' ומה בכך הא איכא עומ"ר לפתח זה ועומ"ר הוא תקון כדלפי' ד: מחלך ומוכח דאף דאיכא תקון מ"מ חיישי' לסתום כל הרוח, ויש לדחות דנהי דעומ"ר סותם מ"מ לא ילפי' דהוי תקון אלא על רוח שלמה והכא דליכא על רוח שלמה אין שום תקון והוי תקון מקום לא תקון רוח.

ח) אבל לכאורה מוכח כן ג"כ מדברי רשב"א דמסיים דפתח שבין הפסים שעושה לסגור מבוי של טו' לעשותו י' ניתר מדין עומ"ר שאין לנו מקפידין אלא על עומ"ר והאריך בזה ולא משמע כלל דלאפוקי מדין אחי אוירא בא, אלא סובר דזעיי עומ"ר לסגור כל רוח רביעית, ואפשר לדחות ראוי' זו לדלידן ליתא לר' הונא וממילא האמת נקט דאין כאן כלל פרעה וכסתום דמי.

ט) אולם באמת הרשב"א אינו סובר כסברא ראשונה, דהנה רשב"א י' דמייתי מסוג' דף ה. וגרים פס מראשו בעשר ע"כ

דקפיד אפירלה י' בראשו וא"כ יש קפידה על פירלה ברוח רביעית וג"כ מוכח דס"ל כלל שני.

י) וכן רש"א בסוף דבריו מסיים לפירלה מראשו בי' דק"ל כר' חנו בר רבא משמע דר' הונא פליג אף ברוח רביעית ול"ל לרש"א תי' דהתו' ה.

יא) ובאמת הדבר מפורש ברש"א שהק' בהא דשרי' פירלה י' ברוח רביעית ואיכא נמי י' אמות פרוטות שתחת הקורה וכי בעי' עומ"ר כנגד פירלה זו, ותי' כיון שהי' סתום ואיפרץ הוה לי' סוף מבוי וכשר בלא עומ"ר, ומ"מ י"ל דסברת רש"א ממוכנת דהא ל"ע ללא מלאנו סוף מבוי אלא כגון בחקק שפחת או בחשיבות משך מבוי בין פירלה לפתח גדול דכר' אמי ור' אסי דענינו הוא חשיבות משך מבוי, אבל הכא הא בעי' לתקוני הרוח ומה מהני לי' דהוא סוף מבוי דס"ס ליכא עומ"ר, וע"כ דרש"א סובר בתרואו דברוח רביעית א"ל אלא תקון חכמים ולא סתימה וע"כ אין לריכין תקון זה אלא בתחלה לחשיבות הרוח ואי אזל אזל, מיהו עדין ק' דהא רש"א שם כ' דאף הא דר' אמי ור' אסי דמתירין בפס ד' וס"ל בקושיתו לריכא עומ"ר טעמא משום סוף מבוי, וכוונתו דעומ"ר של כל הרוחות יועיל בלרוח הקורה, ואפשר דבל"ה הא מדאורייתא אינו רה"י כיון דאיכא רק ב' מחילות כמין גאס ופס איך מותר כל הרבוע [להחזו"א אינו רה"י מה"ת] ומה שייך לומר סוף מבוי דאורייתא, וע"כ דודאי פשיט"ל ללא פסלי' להאי פס מה"ת אלא אתי אורי' דבחוז חומרא הוא, ומסיק ללא אמרי' כלל אתי אורי' מבחוז, ועדיין ל"ע, מיהו מה שמביא עוד הרש"א לתרץ קושיתו בנפרץ מראשו בעשר כשר דלמא שזקי וסנייהם שוין דתרוייהו עשר, ולו"ד י"ל במתוקן בל"ה פ' ומשני סוף מבוי שאני, נראה דאין כוונתו כיון דהוא סוף מבוי לאכפ"ל דשזקי, אלא כיון דמתחלה הוה פתח העיקרי הראשון ונקבע עליו שם פתח תו לא אזלי בני המבוי מיני, וכעין תירומו השני.

יב) והנה הרש"א מביא ראי' מירושלמי דפריך אתקון זה דשמואל משמי' דלוי ועשה פס ד' טפחים באמצע ויניח קורה ומשני לאז בעי' ב' קורות, וסובר הירו' דל"א אתי אורי' דל"ט, ומוכיח רש"א דגמ' דילן ס"ל לא כן דאל"כ במקום פס ד"א וב' קורות יעשה נמי פס ד"ט לרוחז ושני קורות וע"כ ללהבבלי אורי' דתחת הקורה מבטל נמי, ולכאורה אפשר לדחויי דלו היה הבבלי מודה דמהני ב' תקונים באותו רוח הי' מכשיר אף בקנה כ"ף או ד"ט ושני קורות, אבל לא ס"ל ב' תקונים ברוח א', ולהשאירו פרוץ נמי ל"ף דלפירלא בעי' עכ"פ עומ"ר, וכאן שני, ולכאורה משמע מזה דרש"א ס"ל דמאי הבבלי לאוקי הכי ולהשאירו פרוץ ויעיל, ול"ע, אבל באמת בל"ה יש לדחות הראי' דהא דלמא לא מבטל אורי' רק כשמשתמש בקורה לב' דלדיו א"כ והא חלק מהכותל אבל בקורה כד' א' אפי' יעשה עומ"ר מלא שני יואל מכותל שכנגדו ויחד עם האי קנה איכא

עומ"ר מ"מ אורי' דתחת הקורה מאטרף לבטלו כיון שאין לרו השני משמש לקורה, וע"כ דרש"א אהמשך ראייתו סמך.

קורה ע"ג קנה

יג) הנה הירושלמי שם מיייתי בריתא משם רש"א ג' דנועץ קנה ומניח עליו את הקורה ופסיק הלכתא הכי אם הוא ד"ט אותו הקנה, ובאמת הוא מפורש בתוספתא פ"ק דחיי הרש"א לתוספתא בעומ"ר א"נ ס"ל לתוספתא כירושלמי, וקצת פלא על רש"א דהא האי תוספתא אינו בריתא דמית' בירושלמי כלשונה, ויותר דהיינו נמי בריתא דתני לוי דהרי בירו' נמי מית' לה בשם לוי, ובאמת אי משום סוג' דילן ס"ד ללוי פליג משום דתני לוי לא מתני בי ר' חי' ויכול לחלוק על בריתא זו, אבל השתא חזי' דתוספתא היא ואמאי ל"א תניא והיכי פליג, וביותר דפרש"י דפליג מכה אתי אורי' ובאמת אין זו הלכה מוסכמת והגמ' בס"ד לא ידע לה וגם הירושלמי חולק ע"ז, ובאמת אפשר לפרש מה דהגמ' לא ידע הוא רק לגבי פס אבל לגבי קנה פשיטא וראי' דקוב פרכי' אימא לך כו' כלל ידעי' דאתי אורי', ומשום דס"ד דעכ"פ גבי עומד כפרוץ דאורי' זה חשוב כסתום והיכי יבטל, ועז"א דאגמרי' רחמנא לא תפרוץ רובא אבל אינו חשוב כסתום, ושמא משום שזקי פלג ע"ז לוי, ובאמת ג"ז אינו מוכרח משום משנה, ובפשוטו הוה מלי לוי למימר רש"א ג' היא ודעת יחיד היא, ול"ע, ושמא לוי לא הוה ידע תוספתא ולא ידע דרש"א ג' היא ושמעא כברייתא חיובית וחלק עליה מסברא דסבר דמשבתא היא, והכי אסתיעי מילתא דכיון לאמת דיחידאה היא, והירושלמי פוסק כרש"א ג' מ"מ, ואלדבה מדאמרי' רש"א ג' אומר כו' מוכח דרבנן סברי אתי אורי' כו', ולא נראה דרבנן סברי שזקי דא"כ יש לחלק בזוטא ורבא, אך באמת ל"נ לכל שזקה בערך עדיין איכא שזקי.

פירלה מבוי מלאו כשהיה קיים ונפרץ

יד) הרש"א מחדש למימר סוף מבוי הוא וכשר, גם דלוי דר' אמי ור' אסי שפירלה מבוי מלאו עד ד', דהיינו דוקא בתחלת מבוי שנבנה כן. ורש"א ג"כ נתן בו טעם ללא אמרי' שזקי משום שהוא מקום אחר, וע"ז קאמר רש"א דבעלמא חיש' לשזקי אבל הכא לא נישוש כיון דסוף מבוי הוא, והוא חדוש גדול, ובגמ' לא נזכר לענין זה כלל אלא לענין שזקי שזקי מבוי לישזב מבוי, וי"ל דה"נ אף דשזקי כיון שיש שזקי מבוי זיניהם מקרי דיך מקום מבוי דממנו לא שזקי.

בחשך דלמא שזקי פתחא רבא

טו) עיקר ענין שזקי פתחא רבא, כ' החזו"א סה' סקני' כיון שמשתמשין גם בפתח ההיא מגרע כה פתח רבא, ולכאורה תמוה מאד הא בכל דוכתא משמע דשזקי פתחא רבא ממש, והרש"א ר"ל דפתח שאינו מתחלת מבוי לא שזקי לשם, וזה

ודאי דבר בחשיבות הפתח לא דבאמת לא ישתמשו גם בו, וכן מצוי שמתקנים בו ב' פתחים אמרו ללא שבקי לזוטא וזה ודאי שיש בו שמוש דהא לכך התקינוהו.

פיראת מצוי בקרן זוית

טז) לרב ו. אף שפיראת מצוי בד', מ"מ אם נפרץ בקרן זוית הוא עד י', לפתחא בק"ז לא עבדי. ולר' הונא מ"מ הוא בד', ומבואר מדבריו דאף דפתחא לא עבדי אינסי, ולא אמרי שבקי לפתח המצוי, מ"מ כיון שבמציאות יש גם פיראה, במציאות עובדים. והחזו"א כ' דפחות מד' אינו חשוב וכבכל דיני התורה, והרשב"א כ' לא החמירו חכמים עליו ויל"ע אי מדרבנן והכי משמע ממ"ס דכיון דאיכא קורת מצוי מעליא עי' בעבדוה"ק א' יג' ומ"ב סס"א ולפנינו דל: ורשב"א י: ובתורה"פ כ' כדמצינו בר' אהילאי דפתח פחות מד' א"ל תקון.

יז) והנה הרשב"א בכל דבריו בסוגיא לא הזכיר כלל חסרון של שבקי ע"י הפיראה ובאמת תלוי בהא דשבקי אם הוא חסרון בלחי וקורה דהיינו בתקון מצוי או במצוי עצמו.

יח) ועי' חזו"א דולאי לא הי' דל שיתר להשתמש מחוץ לקו אלכסון של פיראת הקרן זוית, ובאמת יל"ע מלד מה מרפ"י ב' הדפנות לעשות פתח ביניהם אחר שאין ביניהם שום קשר והמשך לעולם, ולכאורה מוכח מזה דגם בלא עומד מרובה על הפרוץ פראה ד' חשיב כסתום, דהא בין ב' קוות הדפנות הפרוות אין כלל עומד מרובה דהא מימינו פרוץ ומלפניו פרוץ וליכא רק ב' דפנות, ואף למ"ס בחו"ב דדיני' לי' כמלא כל המצוי וחקוק תוכו ג' דפנות וכשדופן רביעית היא האלכסון הפרוץ הא שלש דפנות אינו מצוי והיכן תקון מצוי לאותו מקום שנאמר דאין נפ"מ בפיראה, ואם נימא הכי דפיראה ד' אינה מקלקלת אף היכא דליכא עומ"ר א"כ נכסיר מחיאה של פרוץ מרובה שכולה מלאה פיראות פחות מד' וזה אי אפשר, אבל באמת כ"ז אינו כיון דאיכא קאת כותל כרוח רביעית כמ"ס הרשב"א א"כ חוד כותל זה יש ג' רוחות של עומד מרובה ואחרי שיש עומ"ר ודאי אין הפידא בפראה ד'.

יט) מיהו עי' מ"ב סס"א י' שכ' בזה"ל: בחזר שנפראה בקרן זוית ומסתברא דאם הי' הפראה פחות מאמה אין להחמיר, פמ"ג. אכן בעבדוה"ק מלאתי דמג"ט ועד ד' לריכה ב' לחיים ואם הי' ארבעה אין לה הכשר עד שימעטנה מד' כו', ולע"ג דגמרא ערוכה היא דקרן זוית לכו"ע בד' ותו לא מדי.

כ) ולענין הלכה כ' הר"ש בשם מהר"מ מרוטנבורג דהלכה כר' הונא דפראה בעשר כסתמא דגמ' ה: ומדקאי רנב"י כוותי' ומדייק מלשון דחיית המסתברא דרנב"י דאינו אללא לרשב"ר לא להלכתא. אמנם, הדיוק זה אינו ברור כ"כ דהגמ' קאמרה ור' חנו כיון שלא הוזכר שמו כלל קודם משא"כ בקו' על ר' הונא דבחר

הכי הא אמרי' מכלל דלר' הונא כו' ומקשי' עלי' בהדיא וממילא מובן שהתי' הוא אליב"י. ומציא הר"ש בהמשך דברי הר"י ש' שהציא דברי ר' אמי ור' אסי ולא הביא דברי ר' חנו, ולמד מזה הר"ש, מכלל דס"ל דפיראת מצוי ב' אפי' בליכא גדול (הב"י מפרש למלשון ר' אמי ור' אסי עצמן מוכח כן ובאמת בהר"ש נראה הכונה דמהבאת הר"י מוכח כן, ובאמת עוד מוכח כן מהא דהביא הר"י הא דר' הונא ברי' דר' יהושע דיליף ק"ו מחזר כו' וכ"ז בנוי על פראה עשרה כמבואר בגמ').

למא שבקי בפראה

כא) והנה הא דחיישי' דלמא שבקי ואזלי בפראה ש"ב גדודי לכאורה פלא וכי באיכא מחאה ט' שייך דשבקי דרכה, ובאמת פשוט דשבקי הוא ענין למציאות והא דאמרו גדודי הינו היכא דאיכא למיחש כגון בקאת גדודי יותר מג', והא דחיישי' לשבקי ואזל תקונא דפתחא קמא ולא חיישי' דלמא יעברו בכל פראה ותאטרך היא תקון משום דהויא פתחא, דלא"נ ואם יעברו יתקנו אבל אין לחוש אלא לענין פתח אחר שלא ישימו על דעתם שמפני פתח זה בטל זה אבל לאותו הפתח אין לגזור.

כב) והכי קי"ל ססה' א' ב': פראה עד עשר כסרה אפי' בלא גדודי והוא דלא בקעי רביס. רש"י כ' לא בקעי רביס כגון שהוא מטונף ולא נתפרש אס בעי' סבה במציאות כגון טנוף וכו' או אפי' אס במציאות לא בקעי מאיזה סבה, דאף שהעיקר תלוי בבקיעה מ"מ שמה בעי' שיהיה פתח שאינו חשוב לבקיעה או דנפ"מ אס לפעמים בזמן רחוק מאד כן בקעי דאם הוא מקום מטונף אפשר דמ"מ אין גם בקיעה ע"ז משא"כ אס אין סבה במציאות, וראיתי בזה"ל שכ' דאין שום הפרש והעיקר אס בוקעים או לאו.

כג) ועיקר ענין בקיעה לשון הלבוש שהוא נעשה דרך הרביס ומשמע כהלד המוצא בשעה"ל ח' דאז דמי למפולג לא משום פיראה עצמה, וע"ש דתמה א"כ מאי מהני פס ד' לחשך זה, ויש לדחוק הסברא, ובאמת ה"ר יונתן כ' דלשמואל דמצוי עקום כסתום סגי בלחי ומשמע דמתקן הפיראה בלחי וזה כסברא זו דהוה פתח מפולג וע"כ מהני לחי.

כד) כ' הרשב"א י. דהא דאמרי' ו. מצוי שנפרץ בין מלדו בין מראשו בעשר (לא אמרי' הכי בהדיא אללא מדיוקא הוליא הרשב"א הכין), אס נאמר די' דקורה לא מאטרפי לעומ"ר, א"כ בעי' עוד י' אלל פיראה זו של י' בראשו, כדי שלא יבטל אויר הפיראה ואויר תחת הקורה את הקנה. וכ' רשב"א שא"ל לזה, דאמרי' ה. סוף מצוי שאני, והכא ביה' בנוי ונפרץ מהני בלא עומ"ר. ושז תמה בהא דר' אמי ור"א בנשתייר פס ד' ומתרת הקורה כל הפתחים, הא אינה יכולה להתיר בלי עומ"ר של אותה הרוח דלתי אוירא כו' ובעומ"ר הא א"ל הקורה? ותי' דמ"מ מייירי בעומ"ר ובאמת אינו ניתר ע"י הקורה, וכו' כב' תי' התוס' דסוף מצוי וכן דאויר חוץ למצוי לא מבטל משא"כ בערב דרה"י

עד לרקיע והביא כן מריב"א דמקרי הכל עומד ליסגר. הנה הרשב"א בשאלתו ובתי' הב' מניח דאין תקון אלף ע"י הקורה ולהכי מקשה וכנר' משום דהכי מפרש לקמן בסמוך ענין דינא דר' אמי דבלא נשתייר ד' לא מהניא קורה עלמה דאינה ע"ג מבוי ומשמע דבאיכא ד' מועלת הקורה, לכן נטה לדייק לשון הגמ' 'נשתייר פס ד' מתיר פרצה' באופן זה, ועדיין ל"ע. ומש"כ דבערב רה"י עד לרקיע, אף ללא נהי' רה"י דעד לרקיע אלף ע"י חבל זה ואוירא דכרמלית מבטלי' מ"מ אינו מבוי שגודר עלמו להקיף מקום זה שתוכו ולא יותר וע"כ אין נפ"מ במה שאחרי המבוי דמה זה ענין למבוי שמוקף וכל כותל יש כנגדו עד סוף העולם, אבל רה"י הא מקיף כלפי פנים ולגובה המחיצה אין התחום לומר דאין לי נפ"מ בשאר.

בקיעה בקרן זוית לד' הר"מ

כה) הרמב"ם השמיט דין פרצה בקרן זוית ו, נראה דבאמת מפרש הא דאמרו מלדו בד' מראשו בי' היינו מלדו כלפי ראשו והיינו קרן זוית, ואירושלמי סמך, דהכי גרסינן התם מבוי עקום ומפולש ר"י ור"ל כו' מה נפק מבינייהון היה עשוי כמין כי ר"י אמר עושה לוה"פ מל"א וקורה מל"א, ר"ל אמר אפי' כמה קורות אינן מתירות אותה, ר"י בשם ר' בון מבוי שנפרץ מכנגדו ד' מן האלד יותר מי' חבויא בשם רב ל"ש בין שכנגדו בין מן האלד ד', הוון בעי מימר ולתרוץ המח' בשעור פירצה] מ"ד מן האלד יותר מי' הא י' מותר ביש סם רוחב ד' [היינו בלא נפרץ כלפי ראשו] מ"ד ל"ש בשאין סם רוחב ד' [היינו בנפרץ כלפי ראשו], ופרכי' לא כן סברי רב כר' יוחנן? [היינו איך אפ"ל דלכו"ע פרצה בי' הא רב קאמר מבוי עקום תורתו כמפולש, וכקו' הבבלין, וא"ר יוסי בר בון כדי לעשות כל הרשות כא', ויל"פ דלא קאמרי' אלף שיש בו דין מפולש ולא מדין פרצה לבד וכעין תי' הבבלי דזה משום בקיעת רביס], ועפ"ז מתרץ ר"מ הא דמראשו בד' היינו כלפי ראשו ותו א"ל.

כו) כ"ז כפי' הק"ע, אבל הפנ"מ מפרש היה עקום ומפולש היינו כמין ח', וכמין כי היינו כמין גאס, ותימה הא עקום ומפולש אינו אלף כמין גאס ואמרו דבזה נחלקו רב ושמאל ג"כ ומבואר הוא בבבלי, וגם כמין כי הוא כמין ט' דהיינו ג' רוחות כמ"ש הרע"ב מנחות פ"ו וכלים פ"כ ובפיה"מ סם וכן התו' מנחות עה. הביאו מרש"י ומהערוך ופי' בעלמס דהוא בג' דפנות, וכדאמרי' בגמ' כמין כף יונית, והוא האות C הרומית ופשוט. וכ"ה במאירי הוריות יב. [ובכמה לפוסים שצדו וליירו לורת X וכבר העירו הדפוסים החדשים שהוא שבוש גמור]. ובאמת אם נפרש כמין כי היינו עגול כמו שהוא באמת [ולהכי נקט רש"י ט"ו] יהי' מבואר ג"כ דנפיק מביניהו דעגול אפי' כמה קורות אין מתירין אותו דבעי' בעקמומיות וא"ל למיעבד ולא מידי, או דאינו חסוב כסתום כיון דל"ל זוית להכי לא מהני לי' לחיים בד' האלדים.

כז) וצירושלמי זה המובא ברשב"א ובכ"מ מבואר דיך בקיעת רביס כמין ח', ואף להרשב"א בסוג' מבוי העשוי כנלד כ' ללא אורחא הוא, כללל נקט בסתמא, אבל ודאי משכח"ל שיש סבה לילך דרך שם כגון שברחוב דוחק גדול או שאין רחוב א' המקביל לפתח רק סגור סם. וכ' החזו"א ללא בעי' בקיעת רביס בפועל, והנה מד' רשב"א מתבאר דהיכא שיש להם סבה שלא לבקוע לא הוי פילוש, ומסתמא הכל מודים בזה, וא"כ ע"כ הא ללא בעי' בקיעה היינו בלא שיש להם איזה סבה המונעת, וממילא בע"כ יש לעתים איזו בקיעה.

כח) ומ"מ דברי הרי"ף בשם רב האי דמן האלד הוא דין קרן זוית, יל"פ כפשוטו דהא דאמור מן האלד הוא הוא בקרן זוית והבנת כל המפרשים, וכן יש לפרש בפשיטות דברי הרמב"ם דהוא ענין קרן זוית וכמבואר מכל הסוגיות וכנראה לעינייך דודאי עבדי ועבדי הכי, אלף שבגמ' לא הובא רק לענין לוה"פ, דהאי תי' דקרן זוית לא כריכא להר"מ. וז"ע מהא דד. לוה"פ עבדי לי' פתח אף שהוא בק"ז, וי"ל שאני פתח דהתם בין מבוי לחצר דליכא שום לתא במחילות ואין שום דין פתח והכל מוקף ומתוקן רק שיהי' החצר פתוח אליו.

כט) ולכאורה היה ראוי ממבוי עקום עלמו דהוא פרוץ כלפי ראשו, אמנם להלן נת' דהמחילות מחשבי להו פתח, וכמ"ש הירושלמי, ודמי לעשה לוה"פ דחשיב פיתחא. ובאמת החזו"א סה ה מוכיח מכח זה דהוי פרצה בקרן זוית דע"כ חשבי' לי' כעגול, ומתרוץ בזה ג"כ הא דמרכי' לחי ולא אמרי' דהוא עומ"ר, אמנם להסבירים ללא בעי' מידי בעקמומיותו ע"כ ניתר הפרצה בעומ"ר, וכ' דכיון שהוא מתוקן בסופו ממילא אמרי' עומ"ר ולענין זה לא חשבי' לי' כעגול, וק"ק מה צריך לכ"ז, וי"ל בפשיטות כמ"ש דהבקיעה ע"י המשך המחילות מחשיב לי' מבוי מפולש שאינו בקרן זוית ולא יועיל לו עומ"ר. ומה שתמה ע"ד רא"ש הן הן דברי מהר"ם המובא במדכ"ו. ובאמת גבי רה"ר ס"ל להחזו"א דאמרי' עומ"ר מרחוב לחצרו ולא חשיב לי' כמתעגל, וע"כ הא דמתעגל הוא סבכא דרבנן, וגם מחלק סה' יט' בין כמין ד' לכמין ז' עי"ש.

פתח מבוי רחב מי'

ל) מתני' ב. והרחב מי' ימעט, ור' יהודה אומר אינו כריך. בגמ' י. עבדי ר' אחאי ק"ו בטעמיה דר' יהודה כמו פסי ביבאות דעד יג' שרי, ופרכינן להאי ק"ו. ופרש"י טפי מי' לא, ומשמע לכאורה כיון דאפריד האי ק"ו אזדא לגמרי כל שיטת ר' יהודה ולא נקל במבוי יותר, ובאמת מנא לן דמהאי ק"ו יליף ר' יהודה, ולא בא ר' אחי אלף לומר דעכ"פ עד יג' שרי, ועוד י"ל במבוי יהי' בין יג' לי', וכן נקטי' לעיל ב: דר' יהודה עד כ' שרי וכמ"ש רע"א סם, ובהא דסבר רב אחי למימר ק"ו מפסי ביבאות מה פסי ביבאות שהתרת בהן פרוץ מרובה לא התרת יותר מיג' מבוי שלא

התרת פרומ"ר אינו לין כו', ויל"ע מאי יליף מפסי ביראות דשרי' רק יג' ופליש הא שאני התם דליכא קורה ולהכי לא התירו אלא עד יג', וואף לאינו פירכא גמורה מדרכי הלמודים מ"מ הגמ' פריך כעין זה וכלן תקנ"ח ויש לומר דודאי בביראות איכא תקנת חכמים משום ביראות והא לא מצעיא אלא דה"נ יש תקון חכמים בקורה וע"כ אמרי' דכשם שהתירו לעשות תקון ביראות ביג' ה"נ התירו תקון קורה ביג'.

מבוי שהוא רחב טו' אמה

לא) י: מבוי שהוא רחב טו' אמה מרחיק ב' אמות ועושה פס ג' אמות. כ' הרמ"ש, ואם יש מן הפס עד הכותל של רחב המבוי יותר מי' אמות יש לו דין מבוי עקום כמין ח' עכ"ל. וטעמו דפוסק דלא כריב"א בתוס' (ורשב"א וריב"ז"א). והרמ"א סג' לג' מעתיק דברי הרמ"ש, אבל המ"ב ס"ק קעג' כתב דהסכימו אחרונים שאין הלכה כן ולעולם הוא מבוי עקום, אלא דהבה"ל בלא"ה נוטה להקל כריב"א בסי' סד' ג' לאין כמין ח' אריך תקון וכן כאלו. והנה דברי הרמ"ש דלכ"ע פחות מי' אינו מבוי עקום שפוסק כוותי' הרמ"א משום דמלכף סברת ריב"א"א, לכאורה תמוהין מאד מה ראה רבינו על ככה, ולמה פסק רמ"א כדעת יחיד דרמב"ם ורשב"א ותוס' לא אמרו הכי. ובאמת התוס' כתבו אליבא דשמואל קימי' משום דהא אמר שמואל משמי' דלוי כו', אבל הרמ"ש אין לו שום הכרח לזה, דגי' רי"ף ורא"ש ורשב"א וריב"א אמר אביי כו', וא"כ לאו אליבא דשמואל קימי', והכרח הרמ"ש הי' דהא לא משמע דבעי גם כוה"פ, ובשלמא התו' לא בריירא להו היכי מיירי דמזו לאוקמי כשמואל, אבל רא"ש למה יעמיד סוגיין בסתמא כשמואל, לכן כ' מהכרח הסוג' דלכו"ע הכי הוא, ובאמת כך ל"ל לגי' זו דהיא גי' רוב ראשונים, ולהכי פסק כו' רמ"א, מיהו איכא לתמוהי בהא דמוקי הראשונים בפחות מי' דל"כ דעמקו פחות מי' ורחבו יותר מעשרים ה"ל חצר ולא מבוי, ולעולם הקושיא יש להקדים להכרח לומר כן הוא רק לרא"ש שהחליט כן דהכי מיירי הכא, ורא"ש לא גרים אלא אמר שמואל משמי' דלוי דנראה דאבריתא זו קאי והמשך המימרא הוא, אלא בעלמא תקנה קאמר והגמ' מייתי לה אלא היכי עביד משום דמייתי' להאי לתא דרחב מעשר, ועל כן לא קאי אביי כלל ארחב כ' דוקא, ואף שר' אשי היה לו לתקן דלא ליהוי מכשול לכחוב תקנה זו על יותר מעשרים, מ"מ משכח"ל ציור דלא יהי' חצר אף ברחב מכ', כגון דאיכא בתים וגדודי וכו' דלא"ה למשך ולכנוס בעומק המבוי יותר מי' אף דלרכו רב מאד מ"מ לא חשיב מפולג רחב יותר מי', ואי פסיל עומ"ר לעשותו רחבו יתר מיירי באופן דליכא עומ"ר.

ב) מיהו בלא"ה יש לתמוה לשמואל היכי מהני בלא כוה"פ פחות מי' כיון דאיכא ב' מבואות וליכא עומ"ר בכל חד וחד בפילוסם זל"ז, ואפשר דה"נ ולשמואל הוא מבוי אחד ממם ואין כאן שום פלוש אלא מבוי אחד ולאכפ"ל עומ"ר תוכו.

ג) וכו' ראב"ד דיהי' הקורה תוך ג' מעל הפס ופשוט וכו"כ מ"ב. מיהו הריב"ז"א מביא תוס' דלא ס"ל הכי ואינו מובן, ואולי כוונתם דהקורה באמת על הכותל ובאורך טו' ומה דמקטין המבוי הוא מכשיר להקורה שאין בה פרכא י' אצל הקורה מועילה דס"ס היא על כתלי המבוי, ולא נראה. ומש"כ עוד ריב"ז"א דלחיים מהני, לא נתפרש כוונתו וי"מ אחר שעשה פס יעשה ב' לחיים ואינו מובן וכו"ע.

דין הפס ג'

ד) וכתבו התוס', עושה פס ג' אמות, ואריך לחי אחר בפני עצמו. (ו"ז: ואריך לחי אחר דהאי פס לא מהני הואיל ומופלג מן הכותל שלש דאמר לקמן דלא הוי לחי ומשום הכי פריך מדר' אמי ומדר' חסי שהיה לו להתבטל לאותו התקון. ע"כ. וקשור דבריהם אינו מובן בעליל מאי דמסיימו ומש"ה). וטעמייהו לכאורה דאי הוי לחי א"כ כולו לחי וא"כ הוי לחי המופלג מן הכותל ג"ע, וכו"כ בשעה"ל, והיינו שאינו יכול להיות גם לחי וגם כותל, ואף דכל לחי המושך הוי על כרחו כותל מ"מ מופלג גרע.

ה) ועוד יש לומר דהנה הרשב"א מביא מירו' דעושה פס ג' וכו"ש ואותו כ"ש הוי לחי, ולא משמע דבעי הכירא לההוא כ"ש, ושמא י"ל דס"ל דבעי' שיהי' הלחי בתוך הי' דברוחב לא איתמר חלל מבוי, וכן דרך תחלת סתימה להיות מבפנים, ואין לתמוה מנראה מבחוץ דה"נ ולעולם בעי' משהו מהלחי תוך י', דהגע עצמך הלא בלחי כמין ה' דהכשירו הראשונים מדין נראה מבחוץ יהי' מותר ברוחב הכתלים י' ומן הלחי יש יותר מי' וע"כ דבעי' לזה כתלים פחותים מי' וה"נ.

ו) וצירושלמי גרסינן: הי' רחב טו' בשם רב עושה פס של ג' וכו"ש ומרחיקו מן הכותל ב' אמות אותו כ"ש נדון משום לחי ושרי' אם עומ"ר, ויעשה פס של ד' טפחים דחני עושה פס של ד' טפחים? התם בשני קורות ניחר. ומפרש הרשב"א דבפס ג' סגי בקורה אחת או בלחי כ"ש, וכו' דאבל בגמ' דילן נר' דמ"מ אחי אוריא אף שמשתמש בו לקורה דאל"כ במקום פס ארבע אמות ושני קורות יעשה כ"ש ויניח עליו קורה א'. ובאמת הכי הוא בתוספתא פ"ק נותן פס באמצע ונותן קורה על א' מהם ויש לדחות בעומ"ר ע"י הפס א"נ ס"ל כירושלמי ומיתי' באמת בריתא כזו בירו' ומוקמי' בפס ארבעה ולהלכתא ליתא. ע"כ ד' רשב"א.

ז) [ובקו' הגמ' רש"י פי' ואמאי מארכת פס ג' אמות כו' והתו' תמהו הא הגמ' תמיה הכא משום דבעי' לאחמורי שיהי' נר' יותר פתח ולא לקולא, ובאמת גם רש"י ודאי זה כוונתו ומ"ש אמאי ארכת היינו דמה שאמרו עושה פס כו' מקרי ארכת דזה אמרו שצריך לעשות ואמאי אמרו הכי כו', אבל רשב"א מביא בשם רש"י באריכות יותר כמפורש לא כן ולא מצאתי.]

לחן לשון רש"י: ד"ה יעשה פס אמה ומחאה זיל גבי כל חד וחד נמלא פרוץ רבה עליו ומבטלו, ומשמע דאף לחי דמיקרב לגבי כותל מתבטל, ואינו מובן הא לית אורח מתרי רוחי, ומזה נראה דענין בטול לאו דליתאי אלא דאינו מצטרף וה"ל אינו מצטרף ופרוץ מרובה וכל הרוח אינה מתוקנת.

לטו) ובענין אתי אורח נראה לכאורה ללך בטל מקום המחירה אלא לענין מה שרואה להמשיך ולהחשיב כסתום לא מצטרף כלל, ויל"ע במ"ש רש"א דב' פרקות שצין הכל י' פוסל ומשמע בלשון דבעי' ה' וה' ולכאור' למה יצטרף ה' שבאמצע לסתום והוא לי' כמאן דליתא, וע"כ דאפי' דמבטל לי' הינו להצטרף מ"מ קיום י' לו אפי' לענין משך מבוי, ויל"ע במחילה ד' ריוח ג' מחילה א' ריוח ג' ומחילה ד', אם רואה להשתמש ולזרוע בכל הרוח כלאים הרי י' לו עומ"ר מב' רוחות מלד' ב' מחילות הד' מיהו אם רואה להשתמש רק לי' אמות ראשונות אתי אורח ומבטל למחילה א', ויל"ע היכי דיני' לי'.

שיעור פרעה ברוח רביעית

מ) בהא שיסדו התו' ו. דברוח רביעית לכו"ע פרעה ב', לכאורה לר' הונא דד' הוא פרעה ול"מ לי' עומ"ר מאיזה טעם התיי, ויל"פ בב' אפנים הא' ללך תקנו חכמים סתימה ברוח רביעית אלא תקון וכיון שי' פתח מתוקן ברוח רביעית לאכפ"ל סיהי' רובו פרוץ, השני לכל אסור פרעה הוא משום בקיעת רבים והכא ברוח רביעית אין בקיעת רבים, ואפי' להמפקקים על ריב"א היינו דוקא דלחכא איזה פס מחלק משוך לכפון או לדרוס אבל בלל שום פס לכו"ע ל"ש בקיעת רבים,

מא) וראי' ללך שני הא דפרכי' דלמא שבקי פתח המתוקן ואזלי ביני פסי שפחת בהן הטו' ומה בכך הא איכא עומ"ר לפתח זה ועומ"ר הוא תקון כלפי' ד: מחכר ומוכח דאף לחיכא תקון מ"מ חישקי' לסתום כל הרוח, ויש לדחות דנהי דעומ"ר סותם מ"מ לא ילפי' דהוי תקון אלא על רוח שלמה והכא דלחכא על רוח שלמה אין שום תקון והוי תקון מקום לא תקון רוח.

מב) אלא די' ראה ללך שני דהא בגדודי מודה ר' הונא דפירעה עד י' אלמא המבוי ניתר בלל מחילה בפרעה י' מדין עומ"ר וא"כ למה החמיר, וע"כ דכל דלחכא בקיעה משום גדודי שרי, ואף דר' אמי ור' אסי חישקו אף בגדודי ה"ט משום דממעט בהלכו ובטל פתח ראשון.

מג) ולכאורה מוכח כן ג"כ מדברי רש"א דמסיים דפתח שצין הפסים שעושה לסגור מבוי של טו' לעשותו י' ניתר מדין עומ"ר שאין לנו מהפידין אלא אל עומ"ר והאריך בזה ולא משמע כלל דלחפוקי מדין אתי אורח בא, אלא סובר דבעי' עומ"ר לסגור כל רוח רביעית, ואפשר לדחות ראי' זו דלדין ליתא לר' הונא וממילא האמת נקט דאין כאן כלל פרעה וכסתום דמי.

מד) אולם באמת הרש"א אינו סובר כסברא ראשונה, דהנה הרש"א כאן דמיייתי מסוג' דה. וגריס שם מראשו בעשר ע"כ דקפיד אפירעה י' בראשו וא"כ יש קפידא על פירעה ברוח רביעית וג"כ מוכח דס"ל כלל שני. וכן רש"א בסוף דבריו מסיים דפרעה מראשו ב' דקי"ל כר' חנן בר רבא משמע דר' הונא פליג אף ברוח רביעית ול"ל לרש"א תי' דהתו' ה.

מה) ובאמת הדבר מפורש ברש"א שהק' בהא דשרי' פרעה י' ברוח רביעית ואיכא נמי י' אמות פרוכות שתחת הקורה וכי בעי' עומ"ר כנגד פרעה זו, ותי' כיון שהי' סתום ואיפרץ הוא לי' סוף מבוי וכשר בלל עומ"ר, ומ"מ י"ל דסברת רש"א ממולעת דהא ז"ע ללך מלאנו סוף מבוי אלא כגון בחקק שפחת או בחשיבות משך מבוי בין פרעה לפתח גדול דר' אמי ור' אסי לענינו הוא חשיבות משך מבוי, אבל הכא הא בעי' לתקוני הרוח ומה מהני לי' דהוא סוף מבוי דס"ס ליכא עומ"ר, וע"כ דרש"א סובר בתרו"ו דברוח רביעית א"ל אלא תקון חכמים ולא סתימה וע"כ אין כריכין תקון זה אלא בתחלה לחשיבות הרוח ואי אזל אזל, מיהו עדין ק' דהא רש"א שם כ' דאף הא דר' אמי ור' אסי דמתירין בפס ד' וס"ל בקושייתו דליכא עומ"ר טעמם משום סוף מבוי, וכוונתו דעומ"ר של כל הרוחות יועיל בצרוף הקורה, ואפשר דבלל"ה הא מדאורייתא אינו רה"י כיון דאיכא רק ב' מחילות כמין גאס ופס איך מותר כל הרבוע דלהחזו"א אינו רה"י מה"תו ומה שייך לומר סוף מבוי דאורייתא, וע"כ דולחי פשיט"ל ללך פסלי' להאי פס מה"ת אלא אתי אורח דבחוז' חומר"א הוא [עתו' יז: דאתי אורח דרבנן], ומסיק ללך אמרי' כלל אתי אורח מבחוץ, ועדיין ז"ע, מיהו מה שמביא עוד הרש"א לתרץ קושייתו בנפרץ מראשו בעשר כשר דלמא שבקי [ושניהם שוין דתרווייהו עשר, וכו' ד' י"ל במתוקן בלו"פ] ומשני סוף מבוי שאני, נראה דאין כוונתו כיון דהוא סוף מבוי לאכפ"ל דשבקי, אלא כיון דמתחלה הוא פתח העיקרי הראשון ונקבע עליו שם פתח תו לא אזלי בני המבוי מיני', וכעין תירו"ו השני, וי"א דטעם הקולל לרש"א דלחכא רבנן דרבנן.

מו) והנה הרש"א מביא ראי' מירושלמי דפריך אתקון זה דשמואל משמי' לזוי ויעשה פס ד' טפחים באמצע ויניח קורה ומשני לאז בעי' ב' קורות, וסובר הירו' דל"א אתי אורח דל"ט, ומוכיח רש"א דגמ' דילן ס"ל לא כן דל"כ במקום פס ד"א וב' קורות יעשה נמי פס ד"ט לרוחב ושני קורות וע"כ דלהבבלי אורח תחת הקורה מבטל נמי, ולכאורה אפשר לדחויי לזו היה הבבלי מודה דמהני ב' תקונים באותו רוח הי' מכשיר אף בקנה כ"ף או ד"ט ושני קורות, אבל לא ס"ל ב' תקונים ברוח א', ולהשאירו פרוץ נמי ל"ש דלפירעה בעי' עכ"פ עומ"ר, וככל שני, ולכאורה משמע מזה דרש"א ס"ל דמאי הבבלי לחוקי הכי ולהשאירו פרוץ ויועיל, וז"ע, אבל באמת בלל"ה יש לדחות הראי' דהא דלמא לא מבטל אורח רק כשמשתמש בקורה לב'

לדדיו א"כ והא חלק מהכותל אבל בקורה כל א' אפי' יעשה עומ"ר מלד שני יולא מכותל שכנגדו ויחד עם הא קנה איכא עומ"ר מ"מ אוירא לתחת הקורה מצטרף לבטלו כיון שאין כלו השני משמש לקורה, וע"כ לרשב"א אהמשך ראייתו סמיק.

מזו ובאמת ענין שבקי שפרש"י לאזל התקון לפתח הראשון יל"פ או דפתח שאינו עיקרי לא מהני לי' תקון או לאזן ב' תקונים למבוי דכל פירכה פחות משעור פוסל ניתרת ע"י תקון של עומ"ר וכיון לעבודה פתח יש ב' פתחים המותרים רק ע"י תקון, ואף דולאי ב' פתחים של מבוי המפולג אין גורעים להא כל א' מגיע לרוח אחרת וכל א' הוא פתח יחיד לרוח זו, וב' יחדיו באותו רוח כתבנו לפרש דנמי ליכא גריעותא דשניהם לאותו מקום, רק בדר' אמי ור' אסי שבאין בסוף לאותו מקום אבל הדרך קצרה יותר ע"י רוח אחרת שמקצר ממאז חיש'.

טעם פסול פרצה ג' מלדו

מח) י: שיטת רש"י דרב אמי ור' אסי אסרי פרצה ג' מלדו משום שבקי פתחא, והרשב"א תמה עליו להרי הטעם נתבאר ה. משום דליכא קורה על גבי מבוי (ומש"כ הרשב"א שרש"י עצמו שם פי' כן, לפנינו הוא כמו שפי' כאן למשום שבקי הוא). עוד תמה הרשב"א על רש"י שפי' טעמייהו משום דלמא שבקי א"כ אפי' נשתייר פס ד'. אמנם דעת רש"י של"ש שבקי כלפי רוח אחרת שהוא סוג פתח א' הנ"ל וכיון דאיכא משך ד' שהוא משך סוף מבוי דדינו כמבוי מפולג למקום אחר וב' פתחיו ניתרים. עוד תמה הרשב"א על רש"י, ללא עיילו אינשי בג' טפחים ועוד דאפי' נשתייר פס ד' ניהוש. אמנם בסמוך כתבנו דכל שמופלג מלד ראש המבוי קוב אין נפ"מ דהו ב' פתחים כ"א למקום אחר כמו מבוי מפולג, ואז סגי בתקונא דעומ"ר, וכע"ז מיישב בסמוך לפי שיטתו ומ"ש הוא לרש"י.

מט) והריטב"א מיישב באופן אחר וסובר דאיכא לרוף הא דבעי' קורה ע"ג מבוי עם חשך שבקי בני מבוי כו'. ואע"ג דלפתחא זוטא לא שבקי מ"מ כיון דממעט בהלוכא שבקי, ולא נתפרש איזה מעוט הלך יש בלדו סמוך לראשו יותר מאשר בפתח שני ברוח רביעית דבי' חיש' לשבקי אם אינו גדול, דס"ס להגרים במערב המבוי גם פתח דלפון מערב ממעט לילך לרה"ר לרוח מערב וגם פתח דרוח מערב עצמו ממעט ולמה בזה ישבוקו פתח אפוני מזרחי הגדול ובזה לא, וע"כ כ"ל דר' אמי ור' אסי מייירו כשיש בפתח ללדו מעוט הלך כגון דמיקרב טפי לרה"ר שרה"ר נוטה למערב המבוי כמין ר' ומועיל לו בצלרוף ג' דמופלג וג' דפירכה עצמה הוי אמה תוספת ופעמים יהיה הרוח פרוכה זו מועילה טפי למקום שיותר דרך לילך כגון לשוק שהוא בלד מערב ומשום חשך זה אסרי. וק' לומר דמשום לא פלוג אמרי' כל שבאותו רוח אין מועיל וברוח אחרת מועיל, דחזי' דשבקי הוא

ענין למציאות אי יש סבה כגון לא שבקי פתחא רבא וכן אי שבקי במציאות פוסל.

ט) והנפ"מ בזה, להנה יל"ע במשך הפס ד' כלפי פנים פחות מד' טפחים ועשה ב' לחיין, הנה ל"ש לומר לבדו דלאיזה דבר יהי' לבדו, ומ"מ לכאורה דומה לנפרץ מלדו כלפי ראשו דאמרי' ב' שבקי כו' ופוסל המבואות וב' הלחיים, ולמ"ש נראה דאינו דומה לנפרץ מלדו ללא מהניא כלום לבני המבואות ולא שבקי איניש פתחא רבא כו' ואין כאן שום חועלת במעוט ההלך שאינו אלא ב' טפחים וכשר, וגם הלחי אינו חוץ למבוי וכפי' רשב"א בר' אמי ור' אסין דממ"נ הוא תוך א' המבואות ודלוי בתרי' שדי', ונראה עוד דאפי' לא אמרי' הכי, מ"מ בפחות מג' אין חשך דשבקי דאף ש"כ רש"י ה. דמשום לבדו ל"ח נראה דשם הדבר הוא דנקט אבל אפי' אי ליכא לבדו אין שם חשך על פחות מג', ואם נפרץ יותר מד' גם לכאורה אינו מוכרח לפסול דס"ס אם אין חשך דשבקי ואז שמא לדו הדרכי של כותל שפיר מיקרי ממעט דמופלג טובאלו פרצה כשרה עד עשר, אבל בזה נראה דולאי פסול ללו יהי' דלא בטל שם מבוי מ"מ ד"ט הוי מקום והוי פתח אחד לשני מבואות ולפתח א' של כ' אין תקון, ונראה דה"ה נמי אפכא אם משך הפס מפתח מבוי ולחוץ ד"א נהי דהוי מבוי אחד מ"מ יש כאן ב' פתחים ויכול ליתן על א' קורה ודין השני תלוי במ"ש לפנינו, דהא אם ימשך פס זה מאד ודלוי יש כאן ב' פתחים דכל א' יולא לרשות אחרת וה"ב ד"א, מיהו במשך ומופלג בין ג' לדר' נראה דהכא ודלוי פסול ולא דמי למשך בפנים דאף דהוי פתחא זה פתחא זוטא מ"מ להקיף ד"א קשה טפי וגם כל שמופלג ג' מאי שייטי' להמבוי, ווהחזו"א סט' ו' כ' דמשך לחוץ אינו כלום.

נא) ויל"ע במבוי זה שפס מופלג שכתבנו להכשיר בלחי, היכי דינא בקורה אם נעץ שם קנה, אף דלכאורה אמרי' אחי אוירא, הנה הרשב"א הקשה אמאי לא אמרי' אחי אוירא אחר שעשה פס ד' כתקון שמואל משמי' ללוי הא ס"ס האויר רבה, וכ' דכותל מבוי לא מיבטיל א"נ אויר של אחורי הפס אויר של מבוי אחר הוא ואינו מבטל, והכא אי אמרי' דתרי מבואות נינהו יש נפ"מ בין ב' הפרושים דאויר של מבוי אחר אינו מבטל, אבל קנה זה אינו כותל מבוי דאין לו שום לרוף עם הכותל ולא לבדו ואתי אוירא מבטל לי', מיהו י"ל דבתר דמניח הקורה נחשב כותל מבוי דעכ"פ מרוח רביעית הוא כותל, ומ"מ שפיר נפ"מ בפס המשך חוץ למבוי הנ"ל דהאי פס אינו כותל מבוי אבל אוירא דלא לבטל אף דכולו אויר מבוי אחד מ"מ אויר ב' פתחים הוא, ויל"ע.

נב) מיהו בענין אחר יש לדמותו להא דר' אמי ור' אסי, דהא אף במקום דמשך מבוי ד' אמות כגון חקק אם נפתח אמרי' דסוף מבוי הוא וכשר עד ד' טפחים, וא"כ בנפתח הפס עד ד"ט יהי' כשר, דהכי הוא בחקק, מיהו יש לחלק דחקק לא בעי חכרות פתוחים וארכו יתר על רחבו והכא בעי כמ"ש הרשב"א (ונפסק

חצר ממילא למערב ה"ל מצוי שארכו יתר על רחבו לאחרי שנעשה ב' חצרות הדך הויא לה חצר זו מצוי וסגי בלחי כ"פ אחר ד"ט [ולכאורה הני ד"ט מהני להיות ג"כ לחי דל"פ כאן טעם התו"א וזכה ג"ע שיעשה חצר נהי"ג כ מצוי, ובאופן יותר פשוט מצוי שרחבו יתר על ארכו סגור בזה"פ ומחלקו לב' ובא' הצדדים אין חצרות לאז ה"ל חצר והשני ה"ל מצוי, ונראיתי לחזו"א סט' ג' ד' למפרש בתים וחצרות פתוחים לחאי המצוי שבצל זה וכביכול הפס ממשיך].

מצוי שנפרץ במלואו לחצר

נו ז: מצוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת ומצוי אסור, ואמרי' משום דבני מצוי לא עירבו. והרי"ף לא הזכיר כלל מסקנא דגמרא למשום לא ערבו הוא ול"ע ועי' בה"ר יונתן דמשמע שמפרש להרי"ף בכנגדו ממש ומשום פלוש ומ"מ השמיט כל פרטי הסוגיא, ובש"ע כ' כמו שהוא בגמ' דנכנסים הוי לחי. וערבו שרי אלא"כ לא כנגדו או מזלו או חצר דיחיד שהני ג' אורכים, והרבה פחות מצ"ס כשר. הבה"ל פשיטא לי' למשום פלוש ליכא ריעותא אס לא נפרץ במלואו ובאמת התוס' כתבו לפי הס"ד לא כן אלא דעדיין הוי מפולש מ"מ ול"ע מנין ראי' להקל בזה למסקנא, ועי' עוד בשעה"ל שם שכ' בחצר שנפרצה יותר מי' למצוי דיועיל ע"י ערוב והחזו"א השיג עליו דליכא משום פלוש, ובאמת ודאי כונת המ"ב היכא דליכא משום פלוש ומ"פ ובמצוי עי' לקמי' אגב שיטפא הוא דודאי רק היכא שהמצוי מותר מהני הא ערוב וכמ"פ החזו"א.

נפרצה חצר כנגדו

נו ז: מצוי שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו, חצר מותרת ומצוי אסור. בגמ' מקשי' לרבה דאמר זכנ"ז אסור תרתי ל"ל, ומפרש"י דזכנ"ז הוי מצוי מפולש ואפי' חצר אסור, משמע דסובר דאף החצר נאסרת מן הפלוש, וכן מחזיק מהרש"א, ולכאורה אינו מובן מה לורך לזה ודברי הגמ' ברורים דחצר מותרת ש"מ ממתני' כיון דעכ"פ בזש"ל"ז מתוקמא ובהכי הו"א דברי רב, א"כ ש"מ ממתני', וכן מפרש מהרש"ל. אלא דל"ע הלא רש"י בהדיא כ' חצר אסור, ולא מצאנו גירסא שלא יהיה זה כן שנוכל על פיה למחוק, וגם בהמאירי סוה"ס נראה דחצר אסורה, ע"כ נר' יותר כמ"פ לעיל דע"י פילוש המצוי גם הרחבה נאסרת דדין מצוי המפולש שהיא המשך המצוי המפולש, ולרש"י ה"ה חצר הויא כהמשך המצוי ונאסר במקום הבקיעה, דטעם דאין פילוש אסור בחצר דל"פ זה בקיעת רבים, אבל הכא שהוא המשך הבקיעה של המצוי אטו איכא למימר דהני רבים דוקא במצוי הוא דבקעי ולא בחצר, ויש להביא ראי' מעבדה"ק שכ' דמהני לחי בין המצוי לרחבה או לחצר כדי להפרידם ואז אין כאן דין פלוש, ואם האסור הוא רק משום המצוי עצמו דממקומו נראה כמפולש, א"כ מה יועיל לחי לפילוש, ועדיין נראה כמפולש כנ"ל אלא

במ"ב, עוד יש לחלק דהנה התו' ה. כתבו דמשך מצוי המחלק לבו"ע ד' אמות, דהא לריך לבטל מצב המצוי הראשון וול"ד לחקק ולדרי' אמי ור' אסי דאינו אלא משך מצוי לחשיבות, וה"נ כיון דלריך לבטל מצוי הראשון ל"פ סוף מצוי להשתא מצוי ראשון חוזר וניעור, ועוד יש לחלק דלא אמרי' סוף מצוי אלא היכא דמייגדר מצוי ולא חסר אלא רוח אחת אבל הכא הא ליכא כלום לפניך וליכא דידע מאי הוה.

נג) ובאמת בהא דבעי' בתים פתוחים לתוכו ל"ע וכי סתם מצוי יש חצרות משני דלדיו בד"א ראשונות, אכן ודאי הוי מצוי עד סוף המצוי וכוונת הרשב"א דבעי' בתים בהמשך, אבל ק' דהא בלא"ה אינו מצוי עד שפתוח לו חצר וא"כ ע"כ בסוף המצואות פתוח חצר, ולא נראה נפ"מ אס החצר כנגד הפס ד' ממש דהא בלא"ה נדון כמצוי מפולש כמין ח' לדין דקי"ל כרב וכל מחילה דרומית שייכת לכלע דרומית של ח', וא"כ ע"כ כוונת רשב"א דבעי' שיהי' חצר ברוח מזרחית ומערבית בחיזה מקום עכ"פ ולפ"י מלריך בכל מצוי כמין ח' חצרות בכל אחת מרוחותיו, ול"ע אס יש רק ב' חצרות דליכא לחלוקי' לב' מצואות ישרים לשני הצדדי מנא לן לחלוקי' לאו הכי ולאסרו, ושמא כיון שבערבו שניהם כ"א לעצמו עדיין הוו נפרץ למקום האסור לו ממילא הכל אסור.

נד) ובאמת משם הריטב"א כתבו אחרונים (עולת שבת) דסובר דאין זה באמת ב' מצואות אלא הכירא וזה כעין ד"א דחקק וד"ט דר' אמי ור' אסי, מיהו ל"ע דריטב"א בחי' חשיב לי' מצוי עקום ואכטריך לסברת ריב"א, וחזי' דאף מצוי עקום א"ל בכל ח' מרוחותיו בתים דע"כ טפל הוא להמשכו, אבל הכא אי לאו דליכא בתים הוו שניהם חצר אחת, אכן לא אשתמיט מאן דמפרש הכי, עוד נראה תלוי בזה לחלק מצוי בפס ד' של כוה"פ דאס הוא חלוק גמור הא הוי מחילה ואס אינו חלוק גמור רק הכירא הא קחזי' דהטעם ואזלח וליכא הכירא, אבל לאורך כל המצוי ע"כ יועיל, וראיתי לחזו"א סט' יב ס"ל דלא מועיל.

שיעור פס לחלק החצר

נה) והנה אס אין בתים וחצרות פתוחים לו הוי חצר, ויל"ע כמה שיעור פס לחלק החצר לב' חצרות, דלכאורה פס ד' טפחים סגי כיון דמשך חצר ד"ט, מיהו לסברא שכתבו התו' הנ"ל ה. דלחלק מצוי קשה יותר ה"נ שמתא לחלק חצר ק' יותר ואו נימא דכל סברא זו דקשה יותר אינה אלא לר' יוסף דמשך מצוי ד"ט אבל לדין אין בזה קושיו, ועוד פעמים שמהלק מצוי לעשותו חצר כגון מצוי שבחציו מזרחי יש מצוי קטן פרוץ אליו שאס יוסיף פס ד"ט לחלק המצוי הגדול לב' יהי' עומ"ר למצוי בלד מזרח ויהי' דל מערבי חצר, אכן זה בלא"ה מהני דכיון דאשתכר מצוי ממילא ה"ל השני חצר, מיהו אס הוא סגור בכוה"פ ומתחלה הי' רחבו יתר וחלקו בפס ד"ט כלפי פנים אבל קרוב יותר למערב עד שעושה חצר למזרחו ומצוי למערבו אי אמרי' דנעשה חצר למזרח ע"י משך

דנראה ג"כ הלחי, אע"כ דכל שאין מלטרף ההמשך אין אסור. ובחמת החזו"א כ' בהדיא דעיקר מדברי מהרש"ל, ולפ"ז חזר מותרת, אבל מדברי החזו"א סק"מ וסקמ"א מתברר דבנפרץ מלדו פשיטא לי' דחזר אסורה, וכן משמע מדברי מ"ב, וע"כ דיך חלוק בין מלדו ובין זה כנגד זה, והוא כסברא קמיתא שנת' [אבל עדיין היה מקום לאסור בכ"ע וכמ"ס].

נח) ובעיקר הא דנפרץ מלדו שכתבו המפרשים שהוא כמבוי עקום, לכאור' אינו מבוי עקום אלא כמין ל', דנפרץ ככותל שכנגדו, ואין הפרלות מכוונות, אלא שהפרלה הוא בסמוך לכותל בלא שום גיפוף, ואז חזי' להמבוי דממשך ומתעקם עם כותל שכנגדו, ובמקום הפרלה שוב מתעקם המבוי כלפי חוץ. ויותר היה נראה ללא אמרו דנפרץ מלדו הוא כמבוי עקום אלא כשנפרץ כנגדו אחר העיקום, שאז זזית הפרלות היא כבכל מבוי עקום מראש החלק המתעקם, ואז מקרי כנגדו, והוא מבוי עקום, ומ"מ נכלל זה גם באינו זה כנגד זה. ולכאורה כן נראה בכוונת המאירי בסוה"ס בשם גדולי המפרשים.

בטעם דבכה"ג חזר מותרת

נט) ובחמת בעיקר הא דחזר דהכא מותרת, י"ל בג' פנים, או דבחזר ליכא כלל פילוש כפשטות הגמ' וכדמית' ממתני' לטהרות, וכדעת האחרונים, או דוקא הכא דחזר פתוח למבוי וב' ראיות הם ול"ש כחד וגם ב' תשמישים הם ע"כ אין דין פילוש בחזר, אבל במבוי שפיר איכא, דתשמישן הוא להילוך ומקרי מחזי כמפולש, משא"כ חזר אינה מיחזי כמפולש, עד שיהיה בהדיא, או נימא דכ"ז דוקא באיכא גופי, וחזר אינה מפולשת כל שעומדת לעצמה, ורק בנפרץ כותל גמור וליכא גופי אז בטל ממנה יחודה, ובזה מתו' קו' רע"א מה טעם התחשבו התו' בגופי לענין חזר ולא לענין מבוי. וגם אי לא נימא כהאה"ע אלא דליכא פלוש בחזר כלל מעיקרא ל"ק דאין זה מחמת הגופיין.

ס) אמנם ד' האה"ע א"א ליישב וכאמור, א"כ נימא דהא דלא שייך פילוש בחזר הוא פשיטא וע"ז א"ל רב לאשמועי', ואתיא מתני' לטהרות הכא כדמית' לה לפנינו כב: דעסקת בבטול המחילות ע"י הרבים, ובזה אין שום פשיטות בחזר יותר מבמבוי, וע"ז אמרו דהא נמי לא כריך רב לאשמועי', והוא דוחק רב. ובחזו"א אינו מקשה עליו ממתני' לטהרות, וע"כ כל הקו' שמביא בסקל"א ל"ק דמביא מהיכא דחזר למודה למבוי, ובזה יש לחלק כמו שית', ועיקר הקו' הוא מהא מתני'.

סא) והנה המ"ב כ' דהכא בבקיעה בחזר לא משגחי, אכן אין בזה פסק דלא כה"ע, דהא הוא הדין המבואר בשו"ע דחזר מותרת, ואפשר דהטעם הוא משום גופי חזר, לא מצד לסברת הרשב"א דגופיין מליין מדין נראה כמפולש, וכן כסברת רע"א בקושיתו אחוס', אלא אפי' להתוס' דאין גופיין מליין המבוי

מפילוש, מ"מ החזר מליין, וכסברא הב' והג' שכתבנו לעיל, עוי"ל להסברא אחרת שכתבנו לעיל ללדל סברא אחרתא מק"ו דעביד הרשב"א, ולומר דענין הפרש המבוי מחזר אינו משום גופי בלבד, אלא דע"י הגופי ניכר שאין החזר אחת עם המבוי וממילא אין כאן מקום א' מפולש אלא מפולשים זל"ז, על כן לא משגחי בבקיעה שבחזר, דבה ניכר דהיא מקום אחר, אבל במבוי אינו ניכר ולא יועיל לזה נראה מבחוץ.

סב) ובזה יש ליישב ג"כ דברי התוס' כב: העתיקם המ"ב ססה' דנראה מבחוץ דהאי חזר, אם החזר אסורה מחמת פרלה אחרת, לא מהני גם למבוי דבעי' שיועיל למקומו, ותמוה מאד דהא כל נראה מבחוץ דמתיר מבוי מדין לחי נמאל ברה"ר ואינו מתיר כלום, אלא חשבי' לי' כנראה ותו א"ל, ויל"פ דכ"ז לגבי נדון משום לחי, אבל לגבי נדון משום פתח אינו בתורת ב' לחיים, ואפשר דמאי דכשר כלחי כגון לבע כ"ס על הקיר לא יחשיב לעשות פתח בין ב' מקומות שנפרצו במלואם, ודוקא הכא שגופי יוראים אורה של מקום אחר שזורתו אחר זה מפריד בין המבוי לחזר, אבל אם החזר אינה רשות והיא אסורה בבקיעה לא יועילו הני גופי באופן זה.

האיסור בנפרלה חזר כנגדו

סג) והרא"ש כ' דנפרלה חזר כנגדו אסור ודומה למבוי עקום שיש בעקמומיתו יותר מי', ומקור הדבר ברש"י ח. ד"ה אבל זכנ"ז מ"ד אמבוי עקום שיש בעקמומיתו כו', וי"ב הא הכא לא מייירי באיכא יותר מי' ומה דמיונו ומי גרע הכא שהוא ב' מקומות שנחמיר בו יותר לחשבו אחד אפי' ליכא בו י'. וי"ל לפי מה שנתבאר בדין מבוי עקום שענינו הוא גרע מפרלה כיון שהמבוי עצמו מתעקם ופתח השני הוא ראשו, וזה מתקלקל אם רחב מי' דאמר'י כולו חד רחב הוא ולאו עיקום הוא, וא"כ הכא בחזר ומבוי לא חשבי' להו חד דכ"א אדוכתי' קאי, וא"כ לא חשבי' לי' מתעקם כלל, והוא כולו הולך מלפון לדרום, וממילא חשיב פרלת החזר כפרלה מן הכל ואין המבוי מתעקם אליה להתקיימה כראש מבוי, ע"כ הכל חשוב כחד ואין כריך שיהי' רחב י', וכע"ז הוא סברת הראב"ד פי"ז ה"ו אלא דל"ע פרושו בסוגיא והחלוק מאיזה רוח נפרץ ואם כנגדו.

סד) אמנם בחזו"א סק"ד מבין דמייירי באיכא יותר מי' ומוכיח מהכא דבחזר אפי' עקומה ואיכא יותר מי' חשיבא כסתום, ומפרש ההכרח דרש"י דהלא לשמואל בלא"ה מבוי עקום כסתום ומקמ"ל דנפרץ לרחבה מותר, והנה אי בעי' מידי בעקמומית כרש"י ליכא כלל ראייה דקמ"ל דלא יטרכו בעקמומית ולמה סתם רש"י בפשיטות דוקא ביותר מי', וגם בלא"ה י"ל שאני חזר ומבוי דולאי ב' מילי נינהו, וגם י"ל טעם החלוק ממבוי כמ"ל. ובחזו"א בונה על ראי' זו טובא בהמשך הדברים ובסקל"ו. וגם בהרשב"א מפורש דהוא פחות מי'.

החכרות מדיון פס אחד בין רגלי הח', וואפער לאוקי בליכא פס ביושר באמלע הח', אמנס אין זה אלכא פס דנראה מבחוץ ואינו תוך החכר, ויל"ע אי מהני פס נר' מבחוץ, ואי פרוץ למעלה יותר מי' אפער דדיני' לכל כחד חכר וניתר צב' פסין אלו או בחד פס.

שמא יבנה ברחבה

סח) ובהא דאמרי' מנא תימרא דיש חלוק בין של יחיד לשל רבים ומיתאי' מאשפה, הגה ודאי לא בעי' ראייה ליוכל להיות איזה חלוק בין יחיד לרבים, ומה ענין מימלך ובני למימלך ומפנה, וי"ל דלא ילפו אלכא אי יש מקום לחלק בגזרות חכמים בין יחיד לרבים, ומיתו מאשפה כו' דהתם הוא חשך לאוריתא מקילי' לחלק ק"ו הכא, וי"ל נפ"מ מזה גם להלכה דהא דהסתפק רבי לא נראה דהוא בעיקר הכלל אי גזרי' מיחיד לרבים אלכא בפרטי החשך דהתם, וממילא י"ל הכא ודאי לחלק בין רבים ליחיד וכדפסק הר"מ.

אם פיראת ג"ט ראוייה למעבר

סט) החזו"א דאין במבואות המפולשות לבורות (כב:) ויש ג' בלד הבור. ונר' בחזו"א שמבין מהתו' שם לאזלו תוך הבור, והוא תימה איך אזלו רבים בתוך הבור, אבל יל"פ בפשיטות דאזלי בהני ג"ט ומ"מ משתמשים בבור לאדם רחב אינו עובר בפיראת ג' אבל עובר במעבר ג' ע"פ הבור, וכן מפורש בתורה"א ש"ע"פ הבור", וע"כ י"ל ג"כ דאין ראי' לפיראת ג"ט.

מצוי היוצא מרה"ר

ע) יל"ע מצוי שהרבים בוקעין בו להועיל הליכתו ולהריצב"א הוא רה"ר גמור, היכי דינא אם אין בוקעין בו לרה"ר אחרת אלכא למצוי כמותו שמועיל לבני רה"ר אחרת, לכאורה הו"ל כמפולש לרה"ר, כגון להמלריכין ס"ר ברה"ר, וידוע שהדרך מת"א לפ"ת מלויין בו ס"ר, וכן דרך גהה הוי ס"ר, והנה מדרך גהה יולא בתוך צ"ב רח' כהנמן שהוא דרך שבוקעים בו בני גהה לר"ג ועוד ערים הנמצאות שם, ולפ"ז להריצב"א הוי רה"ר גמורה אע"פ שאין בו ס' רבוא, ומדרך פ"ת יולא רח' ר"ע ששם בוקעים הרבים אם יראו לבא לרח' כהנמן. ושני אלו נפגשים זה בזה, ואינם נהפכים לא'. וראה בסימן הבא אות מ'.

מבוי עקום ומפולש

אופן ב' דודאי הוי ב' מבואות אלכא דפליגו אם התקנה כוללת גם ב' מבואות הפרואים זל"ז, אופן ג' דפליגו בכל פרעה מלדו אי מחייבת ג"כ כוה"פ כדין מבוי מפולש או דוקא כנגדו, אופן ד' פליגו אם פרטת מבוי מלדו ב' או ב', וזה נוגע לכמה פרושי הראשונים בסוג'.

סה) ובחי' הרשב"א כ' דאי לא נפרץ המצוי במלואו אלכא איכא גפופי ודאי מותר להוא כ"ס מגפופי חכר דמתירין אותו, אמנס יש מקום לומר דהא דגפופי חכר מזילין אין זה מכח הגפופי לבד אלכא לכל אסור מצוי היה מחמת שנתאחד עם החכר כחד מפולש, אבל מאחר שזורת החכר אחרת אינו יכול להתאחד ובחכר ליכא כלל דין מפולש והמצוי אינו מפולש לרה"ר, משא"כ גפופי תוך המצוי לעולם אין מזילין מפילוש ועדיין במקום שאין גפופי יוכל המצוי להמשיך, והני גפופי דמצוי אינם מכלל זורת החכר אלכא דבר פרטי תוך המצוי שלא יועיל.

סו) ובסק"ו כ' דס"ד דקמ"ל רב דלא נימא נפרץ המצוי לחכר אסור, ומסיים כיון שבמצוי עקום ל"מ עומ"ר בעקמומיתו גם במצוי לחכר כו', ואינו מובן מה שייך הא דמצוי עקום דיש לו טעם אחר. וכן בסק"ז כ' בין חכר ומצוי שלא יהי' עומ"ר דמתעגל כו', ואינו שייך לזה, וגם חכר ומצוי שאני לאינס דבר אי' המתעגל אלכא ב' דבריסו, ועי' בסק"ט שכ' דרעק"א הק' לוקי מתני' דטהרות בלוה"פ ורב קמ"ל בלא לוה"פ, וע"כ כ' החזו"א דהא לזרוק א"צ לוה"פ וס"ד דמייירי אף לזרוק, וגם א"כ ה"ה במבואות, וגם דבזו ובזו הוא לשון נקבה וע"כ אפרכה ולא אפתח, ובאמת נראה דבזו ובזו קאי ארוח זו ורוח זו, ומשה"ק א"כ ה"ה במבואות, ה"נ, וגם שאני מצוי דכשהוא מפולש אין דרכו לזיהוי לי' גיפופין והתם בבקיעת רבים מייירי, וגם מ"ס דמייירי אף לזרוק אה"נ ולזה לא בעי לוה"פ, ובאמת אינו מובן קו' זו הא היינו אוקימתא דהגמ' דס"ד דוקא לזרוק אבל לטלטל לא, דהיינו דאם ירצה לטלטל יעשה לוה"פ, ואי איכא לוה"פ ה"נ דהוי רה"י גמורה, וא"כ היינו להעמיד המשנה בלוה"פ, כלומר למימר דאי איכא לוה"פ הוי רה"י גמורה. אכן המעיין בד' רעק"א יראה דלא הק' קו' זו מעולם, אלכא דהמהרש"א כ' דמשמע להגמ' דאי יהיה פתח הגון היינו בגפופי לא יהיה חדוש, וע"ז הק' רעק"א הא מתני' דטהרות מייירי נמי בפתח הגון שיש בו גפופי, וכן מבואר בסוג' כב: ובד"ש"י, ושפיר קושיא היא.

סז) ועי' בחזו"א סקל"ז בחכרות כמין ח' כ' דאין הבנין שבאמצע מועיל מדיון פס, והנה במ"ב כ' דלא מהני פס באמצע מדיון אחי אוריא ואבל בלחי כ' דיש חולקים וס"ל עוד טעם, והכא ל"ס אחי אוריא, כיון דארוך ד' וכהא ד: אמנס נהי דהוי בארכו של חכר לא יועיל לחכר העליונה דלגביה אין קום נפ"מ מה שהוא בולט לחוץ ולגביה אחי אוריא ומבטל לי', ומ"מ יל"ע שיתיר כל

מצוי עקום

א) נחלקו רב ור' יוחנן עם שמואל ור"ל במצוי עקום, ויש ד' דרכים לפרש הפלוג', או דפליגו אי חשיב מצוי זה מצוי א' וחייב בתקנת כוה"פ אר"ד הוא ב' מבואות ול"ס בזה דין מבוי מפולש,

ז) עיקר הנדון בראשונים הוא לרכש"י בשם מורו הזקן אף אם עקום כסתום בעי' אה"פ בעקמומיותו, וזה יל"פ לכל הדרכים דגם אם הוא כסתום מ"מ יש לו דין תיקון קצת של לחי. ולדרך הג' נלטרך לומר דבעי' לחי בכל פרעה ד' ויוכר בזה לכו"ע.

ה) שיהי באמת לכאור' ק' בכל פלוג' דמבוי עקום, הא כל פרעה מלדו נמי אית בה הא דינא, ולמ"ד דכשרה בי', לא יסגי בעומ"ר אלא יצריך עמה ג"כ לחי כדין תיקון מבוי סתום עכ"פ, וזבאמת האור"ש מפרש שזהו קו' התוס' דהיכא דבקעי רבים לא יועיל עומ"ר עמ"ש במקומו בק"ו דעומ"ר. וכן הוא בהא דכרוך בודיא ת. דסתמו בלחי פרעת אדו, ואפי' לפרש"א ושא"ר ראשונים שלא ראו להתיר אלא חד ד' מ"מ עדיין הלכתי לחי בשפיית'. אמנם נראה דיש לדחות, ויש מקום לומר דלעולם פרעה מלדו אין שום דין לתקנה בלחי אלא אוסרת לכל חד כדאית לי', אבל כדחשיב מבוי מפולש אין יחס של פרעה מלדו שהרי המבוי מתעקם וממשיך שם ומקרי כנגדו ממש, ואז בעי תקון של מבוי המפולש, ואפי' אי לא נימא הכי, אין ראוי להצריך לחי אלא היכא דבקעי בה רבים לרה"ר מיד, דומיא דמבוי, ולא בכל בקיעת רבים דעלמא, עוד יש לומר עפ"ד החזו"א סה' ו' דהא דלא נתקן עקום בעומ"ר משום דחשיב' לי' כעגול וחד מבוי, וה"נ זה דוקא בעקום, ובעי' לחי משום דליכא עומ"ר לגבי תיקון רק לגבי מחאה, אבל היכא דאינו מבוי עקום מהני עומ"ר. א"כ אין הכרח לדרך הג', ומה"ת דפליגו בהא, ולא חלקו אלא במבוי עקום לא בכל פתח מלדו וכמ"ש.

ו) אמנם דרך הד' לכאור' מבואר, דהא מוכחי' בגמ' מרב דאמר מבוי עקום תורתו כמפולש דמיירי בפחות מי' ע"כ דמלדו פרעתו בי', ולכאורה מבואר לפ"ז דשמואל דסבר מ"מ תורתו כסתום ע"כ סבר פרעתו ד', וג"ז תימה א"כ ליפלגו בפרעת מבוי, וגם הגמ' לא אדכרה מידי, ואף דעיקר הנדון הוא דעת רב מ"מ אטו סני דברי שמואל. ע"כ נר' דשמואל סבר כסתום אפי' אי פרעה ד' כדסבר לפרש"ר הונא, דמה שנתפרץ ז"ל אינו מוכרח דמקרי מזה מפולש, דס"ס הם ב' מקומות, ולא קאמרו אלא בפרעה י' בהכי לימא שמואל תורתו כסתום כיון דיותר מי' אינו דרך פתח בשום מקום, וואפי' אם פרעת י' מדרבנן היינו משום דלא בעי' פתח, אבל הא ד' הוא שעור פתח הוא דבר ברור כדתנן במתני'. אבל פרעה ד' אפי' אי אוסרת מבוי אין זה אלא תקנה דלא הכשירו מבוי שי"ל כמה פתחים ע"י תיקון א' מהם לבד. ואף למאי דמפרשי' התוס' כוונת רש"י דללישנא דכסתום היינו שא"ל כלום ה"נ מפולש היינו שכולו אחד וא"ל מידי בעקמומיותו, אפי"ה אין נפ"מ במה שאינו מתוקן ופרעת ד' אית בי', דס"ס ב' מקומות נינהו. אמנם זה פשוט דאף לשמואל דאמר תורתו כסתום מ"מ בעי' תקון בב' דלדים, ומה ששניהם מתוקנים כ"א בלחי סגי לי' שנתפרץ כ"א למקום המתוקן בלחי ואם כ"א בפני"ע כשר ה"נ פריאתם כשרה כל שאינו מקום א', ולהכי הלכתי לקמזן ה. כרוך

בדיא כו' דאף דקאו לשמואל מ"מ תיקון מלדו השני צריך ולא מקרי סתום ממש מלדו עומ"ר, ואינו סתום אלא כעין סתום. ובחזו"א סה' ט' אינו מחלק כלל בין פירעה ד' לי' לכ"ז, ולמ"ש חלוק גדול יס.

ה) וזוהי נתבאר הדברים בחזו"א סה' ו', וראשית נקצר דבריו (ע"פ האותיות שבס' חזו"א): ברוח רביעית הלכתי הכריכו חכמים לעשות תיקון מיוחד שאינו שייך לדיני מחילות (א), ופרעה בשאר רוחות א"א שילכתי בה יותר מלחי, דהאיכא מחלת עומ"ר, וילפו דעומ"ר סגי גם בלא לחי אף ברוח ג' (ב), ובארכו אפ"ל דגם פס מהני דלזה נדון כחצר, וכל עומ"ר יהיה בו גם פס (ג), ובמבוי לא יועיל עומ"ר לפרעה ד' (ד), אמנם בפחות משעור פרעה במבוי עקום מהני עומ"ר של זה לזה וכן פס ד', ולהרא"ש ליכא עומ"ר דחשיב כעגול (ה), ופלוג' רב ושמואל אי באין ההילוך ביושר ג"כ יש תקנה מבוי מפולש, אבל עומ"ר להרא"ש לכו"ע ליכא (ו), וגם כמין ח' ליכא עומ"ר דהכל חשיב כעגול (ז), ודוקא בהמבוי הב' ד"א, אבל דירויין לא בעי (ח), והוכחת הגמ' דהא שמואל חשיב תרי מבואות וא"כ האיכא פרעה (ט), אבל בחצר אין נפ"מ דבקיעת רבים (י), ועומ"ר מהני לה גם מב' דלדים דהם פס ל"ש (יב), ולר"י ל"מ פס במבוי (יג), ואפי' רק אין בתים וחלרות פתוחין לו דינו כחצר (יד), וכן דין חצר שארכו יתר על רחבו (טז), והיינו הך, חצר עקומה אין דין פילוש ואיכא עומ"ר (יז), ואם מבוי א' נר יותר אפשר לדינו כסתום, וכן אם יהיה ג' מבואות כמין ז' שפיר נימא עומ"ר וא"ל לחי (יח), ושמואל הרא"ש הנ"ל סק"ד מיירי בליכא עומ"ר להכי מצריך לחי, אכן לעולם איכא פס, ומקור הרא"ש דעשוי כנדל הלכתי לחי וקורה כנגד אה"פ, וכן ה. כרוך בודיא (יט).

ו) ובחזו"א סה' ו' כ' דנחלקו רב ושמואל ג"כ בשעור פרעת מבוי מלדו (וכ"ה בבית אפרים כה'), ולמ"ש יל"ד, וכן כ' דשמואל כל דלא מסגי בהדיא ל"מ פילוש, ול"ע הא ביתר מי' הוא עקום ומקרי מפולש, וע"כ דאי איכא עליו שם חד לא קאמרי' כלל דשייך סתימה, ובהתו' י: כתבו דהמעמיד פס ד' לאורך מבוי דמחלקו לב' פתחים דב' מבואות הוא מבוי עקום, ואי ליכא י' מפס לסוף המבוי אז הוא בפלוג', ולכאור' אפי' איכא טפי הא ליכא שום עומ"ר ועדיין מבוי חד הוא, וע"כ דאפי' שהוא חד מ"מ מקרי סתום לשמואל מפני אורתו, אבל נראה כיון דליכא פתח י' והכל מוקף מקרי ב' מבואות ורלו מערבין ב'.

ז) ועי' בה"ר פרץ שם שכ' ללא חשיב מבוי עקום כיון דליכא בתים וחלרות פתוחין לתוכו, ולכאורה משמע מזה כדעת המקו"ח בתיקון ערובין לכל דליכא דירויין בכלע המבוי אינו מבוי עקום, אמנם סברתו דהמקו"ח תימה שכ' ללא מקרי בקיעת רבים ומה ענין דירויין לבקיעת רבים, ולא מש"ה הלכתי בתים וחלרות פתוחין לתוכו, ואפי' היה כרוך בדירויין לבקיעת רבים יסגי בחד בית, וכבר תמה עליו החזו"א סה' ב', אכן יש

לחומרותו, וגם לא הזד דב' נמי אסור, אלא מפולג הוא כפשוטו חד ומפולג, וועד"ז הוא חדוש ההג"א ומרדכי דהשבי' לי' כאלו נפשט. אבל התו' ותוהרא"ש לא קשיא להו מסברא ארש"י, ואדרבה הבינו כן בפשיטות גם מה שלא נתפרש ברש"י, רק ש"ט מהכרח הסוגיות. וכן תמה הרשב"א היכי מצרכי' לי' באמצעיותו וכי חמיר ממפולג לגמרי, ולמ"ש ל"ק דבאמת הוי ב' רק דהשיב כחד לחומרא וכב' לחומרא.

יב) ובאמת מצינו דוגמא לזה בחי' רשב"א ז': דלחין מ"ט גפופין מצילין חרז שנפרעה למבוי לענין ע"ח ואין מצילין לענין מבוי המפולג לרה"ר דרך חרז, וכ' דחרז ומבוי אגב שתמישם שיה וקרוב סגי להם בתקון קל כי האי, משא"כ פלוס לרה"ר, וה"נ י"ל דאף שמבוי מפולג למבוי, כיון שאין הפלוס א', אין זה פילוס מרה"ר לרה"ר רק ממבוי פתוח למבוי פתוח, וביניהם יסגי בתקון קל. ויהי' גם נפ"מ במבוי שפרוץ לחצר ולחצר אין אלא תקון ללא מהני למבוי, כמו פס או עומ"ר למ"ד, או אפכא חרז הפרוץ במלואה למבוי שאינו מתוקן אלא בלחי וקורה, דלכאורה ה' פתח החצר בעי תקון ולא סגי לי' בלחי וקורה, אבל למש"כ ללא דיני' לי' אלא כנפרץ למקום זה י"ל דכיון שפרוץ למקום המותר אין צריך עוד תקון. והמקום המותר נותר כדונו.

חשבי' כאילו נפשט העקמומית

יג) כתוב במרדכי רמז תע"ז: "עוד פסק רבינו מאיר דאפי' י' בעקמומיתו יותר מי' די בכך בלחי דהא דאמר רב תורתו כמפולג הכי פי' אע"ג דעקום הוא ונראה כסתום בעקמומיתו אפי"ה תורתו כמפולג הוי כאלו נפשט עקמומיתו ואלו נפשט עקמומיתו והיה הכל מבוי אחד ביושר בראשו ובאמצעיותו היה יותר מי' לא הוה בעי מידי באמצעיותו רק ב' ראשו ה"נ לא בעי מידי בעקמומיתו ותקון לחי בעקמומיתו אינו אלא בשביל ב' ראשו כדי שיראהו מכאן ומכאן מעמידין אותו בעקמומיתו". ובהג"א כ' "ופסק מוהר"ם דאפי' י' בעקמומית יותר מי' סגי בלחי אפי' לרב מיבעי למיעבד כוה"פ שני ראשים דכאלו הוא מפולג פי' שנתפשט כזה לאז לא הוה בעי מידי בעקמומיתו" וה"נ בעי' לחי כדי שיראהו מכאן ומכאן". ואולי הכוונה שמניחים אותו בקרו, ומתפרש לא' מזדדיו שבהם אין יותר מי', ואף דאינו ראוי להתפרש כן אלא באלכסון, וכמ"ש הירוש', ע"ז אמרי' דהוי כאלו נתיישר ממש. ווי"ל מקורו כיון דסובר מהר"ם דהתיקון בסתמא הוא כוה"פ באמצע וב' לחיים או לחי באמצע וב' כוה"פ וביותר מעשר לא קשיא לה"ש אלא לשמואל לא לרב ותרויהו לא יועילו ליותר מי' וול"נ לי' בתי' התום' גבי כוה"פ להמציא ב' דינים בכוה"פ ובע"כ דהשיב לי' כאלו נפשט.

יד) אבל בחזו"א מבין בפשיטות ד' התו' דבעקמומיתו איכא טפי מי' דהוא משום האלכסון אבל ביושר איכא לעולם י' גם במקום הפתח, ותמיה מה טעם חשבי' הפרעה באלכסון בזמן שאינה

ליתן סברא אחרת, דולאי אי אין בתים וחלרות פתוחין לחוכו ומקרי ב' מבואות א"כ אין זה מבוי, ואינו אלא רחבה ואין מקור לחומרת מבוי מפולג ברחבה, ורחבה שיש לה כוה"פ אחד לא וב' לפנות הויא רה"י מה"ת ואין זה שום שתוף ותקון יותר מזה. אבל מדברי ה"ר פרץ יש לדחות ללא קאמר ה"ר פרץ אלא דאינו מבוי גמור וכמ"ש הריטב"א שאינו אלא ב' פתחים כיון שראוי להיות דופן מבוי, ולזה מביא רא' דהא אין בתים וחלרות פתוחין לחוכו ואין זה מבוי גמור.

ה) ובאמת החזו"א עצמו בסקל"ט כ' סברא חדשה למבוי הפרוץ לחצר ושנים מותרים אינו מעכב, אף שנסמכים זה על זה וזה צריך למחיותיו של זה, כיון ששניהם כשרים שפיר, אבל אם פרוץ יותר מי' אהעביד חד ואינו נכשר שאין על מי לסמוך, ועי"ש, וזה ודאי ללא יאמר כן החזו"א בנפרץ ד' למ"ד פרעה ד' אוסר, וע"כ דהוא אינו דין פרעה של סתם מבוי, אלא דביותר מי' ודאי דגרע ומתאחד המקום לא' ול"ש לומר שיהי' ב'.

נורות נוספות של עקום

ט) יל"ע דין מבוי מעוגל שאין בו שום מקום המורה חלוקתו לשני מבואות, דהרי כתבו התוס' דבעי' שיראו בסוף המבוי את תקונו שבתחלתו, ואף למבוי שיש בו עליה או ירידה שעי"ז אין רואים תקונו אינו נפסל, תקנה מיוחדת היא ולא תקנו אלא בחסרון מחמת אורתו, אבל עגול גמור מה עדיף שאין בו קרן ממש, ואם עיגל הקרן ואין קרן מסויימת וכי א"ל תקון, אלא מסתברא דיטטרך כמה תקונים לפי הראיה דהיינו במקום שכלה עין העומד בפתח יעשו תקון ובמקום שכלתה עין העומד במקום התקון יעשו עוד תקון וכן עד סופו.

י) ברשב"א ו. ביאר דדין עשוי כנדל, שאין דרך אנשים ליכנס וללכת כמין ח' ולכן אין זה מקרי פילוס. ולכאורה תמוה הרי במבוי עקום כמין ח' בעי תיקון, ויש לומר דכיון שזה כל אורת המבוי ודאי זהו הילוכו ולא מייירי רשב"א אלא במבוי שאין זה עיקרו.

פילוס המשותף מב' מבואות

יא) הנה הריטב"א תמה ארש"י מה מהני לחי באמצע המבוי אי כמפולג הוי, הרי דפשיטא להרי"ט דאי כמפולג הוא הוי מפולג לגמרי, ולא ניחא לי' לומר כהדרך הב' די' מלב של ב' מבואות ומ"מ יש להם איזה דין תיקון (אמנם ה' מקום לומר דאפי' הוא מפולג לגמרי, תקון באמצעו יש בו תועלת, דתלוי אי טעם התקון הוא לתקן המבוי עצמו ברוחותיו, לאז יש מקום לומר דבעי' דוקא בגבול המבוי, אבל אי טעם התקון הוא דהרבים לא יעברו פילוס בלא שום מחלה א"כ יועיל גם באמצע, וכן אי משום היכר אפשר שיועיל, וכן רשב"א כ' דאי כמפולג לא בעי' כלל באמצעו, הרי שאינו מקבל כלל פשרה לומר דהוא כמפולג

אלה י' ביושר, וכי משום המחילות משתנה לורת חסוד הפרכה, וי"ל ה"נ להמחילות גורמות חלוק באמצעו, וכדלוינו בירושלמי עד היכן כ"א משתמש ומסקי' להחלוק נעשה באלכסון, והיינו שהוא לורת המובנת לחלקו, ומאי דמוכיח החזו"א לל המחלה גורמת מדמית' מפרכת מבוי עקום בד' לכל שעור פרכה מזדו, ואמאי והא בעקום המחילות גורמות, י"ל דאין המכוון המחילות מגרעות למגדילות הבקיעה כו' ולעולם הוי פירכא, לזה הוא שייך לתי' הגמ', אלא חלוקת המחילות גורמת וכמש"ל, ואין זה שייך לשעור י' או ד'. ווהיה מקום לומר דגם ביושר איכא בעקמומית יותר מי', אמנם בזה אפשר שיהי' סתום מכח המתרחב, ונת' במקומו. והא דפשיטא להגמ' לאי ב' ל"פ דלימא שמואל תורתו כסתום, כ' החזו"א "כיון דפרכת י' אוסרת מסתבר דהוא כריך לרה"פ מל"א וממ"נ אסור אי תשבי' ל' כחד ה"ה מפולג ואי כתי' ליתסר מדין פירכה", ואינו מובן מה טעם ליתסר מדין פירכה, הא לא נפרץ אלא מבוי למבוי אכל ב' נינהו, אלא שמהחזו"א פשיטא דתקנת מפולג איתקנה גם בב' מבואות הפרואים זל"ז.

טו) ועי' חזו"א בסקי"ח דרואה לפטור מבוי שי"ל ג' ראשים כמין ז' מתיקון פנימי, ולמש"כ אין זה משום דעיקול הרבים ע"כ מעקם המבוי וכו', אלא דעלם זה שיש שם המשך להמבוי עושה זה לפתח והדר לדין מבוי מפולג.

טז) ובסקי"ט מביא הכרח לדין הרא"ש מהא דכרוך בודיא דבעי' תיקון עכ"פ באמצעיתו, ולמש"כ אין ראוי די"ל דהתם המשך מבוי הוא ודוקא להכי בעי תיקון דעדיין פילוג איכא הכא משא"כ ברה"פ מב' דלדים ליכא פלוג, וכבר עמד הר"ן בקו' זו מ"ט בעי תיקון בעקמומית הא הוי כסתום ואיכא עומ"ר, ולמש"כ נת'.

יז) ומאי דבעי למימר החזו"א בסקי"ט דליכא עומ"ר וע"ז אמר דבעי לחי באמצעיתו, קשיא הא הרא"ש כריך בחדא מחתא ומפרש בזה שי' רש"י דבעי' לשמואל לחי וקורה ולחי באמצעו או ראה"פ מכאן ומכאן ולחי באמצעו, הרי דהכל יחדיו אזיל, ובעיקר פלוג' רב ושמואל ודאי מיירי באיכא עומ"ר.

פרכה מזדו במבוי מפולג

יח) החזו"א סה' סקכ"א כ' שהבה"ל נסתפק אי פרכה מזדו ניתרת בלא לחי קדין מבוי מפולג ותמה ע"ז מה"ת שיטרכו לחי, וכ' הגע עצמך כו', וגם מביא ראוי נגד הבית מאיר דסובר דבעי' לחי לכל שניתר ברה"פ דל"כ איך מהני לחי בעקמומית דמבוי עקום. אמנם להב"מ ל"ק כלל דסברתו שפרכה זו אין עובדים בה ואין עליה שם פתח משא"כ במבוי מפולג.

יט) והנה הבה"ל לא נסתפק רק הביא דעת הגר"ז דס"ל שהוא מבוי מפולג ודעת הב"מ שחולק, אמנם א"ל ראוי מסברא נגד

הבית מאיר דהא מבוי מפולג הוא, אלא שהב"מ מחלק ללא איתמר דין מבוי מפולג דמהני לי' לחי מזדו אחד דוקא בפתח, אבל פרכה מזדו לעולם הויא פירכה ולא פתח, ווראית הגמ' מהא דמבוי עקום הוא כמש"נ דרק מוכח לחשבי' לי' חדן, וע"כ ל"ק משה"ק החזו"א עליו אי ל"מ תקון לפרכה למה מהני לחי בעקמומית, דבעקמומית אינו פרכה אלא מקרי פתח כיון שהוא המשך המבוי, אך מאי דמביא הב"מ מריטב"א ש"כ שאין הקורה מתרת את הפרכה אינו שייך לכאו' ללא איתמר אלא אחרי שכבר פרוץ רוח הג' ואינו מתוקן אלא בקורה דל"ה מחלה, ממילא כל פתח ברוח ג' הוי פרכה ואין הקורה מתרת הפרכה, ודוקא כשיש קורה בפתחו ולא איתפרש כשיש לרה"פ בפתחו וכן מבואר ברש"א שהוא מקור הדברים.

כ) אלא ראיתו מריטב"א דף י' ש"כ שם לדחות דברי הראב"ד, וכ' דבהא דר' אמי ור' אסי אין הפרכה מזדו עדיפא מפתח המבוי ואפי' אם המבוי רחב מי' ובלרה"פ כו', הרי לאף שיש לרה"פ לא ניתרת הפרכה מזדו בעומ"ר, אכן לא מפורש בשום מקום דמיירי התם בעומ"ר, ויש לפרש שעור דבריו לאי קורה ברש"א בעי' עומ"ר מזדו ואי לרה"פ אין הנדון אלא דליכא עומ"ר ולא נכנס ליותר מזה. ועוד דהריטב"א קאי לשי' הראב"ד דבאמת הפרכה אוסרת אלא"כ עובדים בה ועושים אותה פתח, אבל הא בז"ג פליג עלי' וכ' דאין כריך תנאי זה שיקרא פתח שעובדים בו, וי"ל דה"ה לעניינינו אינו סובר הכי.

כא) וי"ע הנדון המובא במ"ב בבה"ל ססה' ובחזו"א סקנ"ד עד נו' באורך בשם ב"מ בשם ריטב"א דנפרץ כלפי ראשו פוסל אפי' סגור ברה"פ, דהא לא בעי' בשום מקום לרה"פ ע"ג מבוי, ועיקר הפסול הוא מטעם זה כמבואר בריטב"א בדהיא, והריטב"א י' לא קאמר אלא להראב"ד וכנ"ל, ואולי הבין החזו"א דעכ"פ יש ללמוד מזה לדין ונפרש רש"י בפשוטו משום שדקי, והבה"ל כוונתו לא מטעם זה אלא מטעם דפרכה לא תותר בלחי כדעת הב"מ, וי"ע. ובסקנ"ה מביא החזו"א מהא דתו' י' דהאי אמה שמעמיד למעט רוח יותר מי' לא תועיל משום לחי דמופלגת כו', וכ' לכאורה אם יעשה לרה"פ לזוטא תועיל משום פס כו', ועדיין יש מקום לומר דכיון שעובדים ושדקי דרך שם לאכפ"ל שיש פס דהמעבר עצמו מקלקל והתום' שם לא דברו אלא קודם דהעלו בגמ' ענין זה דשדקי.

כב) ובסקכ"ג ילא החזו"א לומר מחמת קושייתו דמבוי המתעקם ואין עומ"ר אינו רה"י כלל דליכא אלא ב' דפנות החיצוניות, אמנם למש"כ אין ל"ל כו', אלא נאמר דבין ב' הדפנות הוא כמאן דמליא כמו כל זוית שאפשר למלאה, ואף שיש סתירה בחזו"א ולא ברירא אימתי ממלאי, מ"מ הכא שמאטרף עם עוד דפנות ש"ד, וכיון שהוא כמאן דמליא גם כשנלא מבין הקו המחבר ב' קאה הדפנות יש מחלה נוספת קטנה שלישית לבד הני ב', וממילא יש ג' מחילות, ובאמת כע"ז מסיק בסו"ד, אבל לא נחית לפרש

אמאי ממלאי' להאי גאס. וגם כוונת החזו"א לא איתפרש אי מה"ת קאמר לזיכא כלל רה"י או מדרכנן מלך תקון עומ"ר.

כג) והיה מקום לומר עוד טעם ללא נימא עומ"ר לפמ"ש הראב"ד המוצא ברש"א בסוג' דנר' מבחוץ ללא מהני עומ"ר של חד מצוי לחברו, א"כ ה"נ כיון שהחלוקה ביניהם היא בעקמומית כמ"ש הירו' ע"כ כל עומ"ר יהיה בין מצוי לחברו.

כד) אכן מש"כ החזו"א לתמוה על תו' י: דאפי' יש יותר מי' בין פס שהעמיד לבין תחתית המצוי מ"מ ברוחב בין סוף הקנה לרוחב מצוי אין י', אינו מובן הא לזכא שום עומ"ר לסגור פס ומה שייד העומ"ר של האורך לסגור בו הרוחב.

גדולי בעקמומיות

כה) עוד מחזיק החזו"א לה' בשיטתו לענין גדולי בעקמומיות המצוי וכ' דאינו מפולש ולא גרע מפרכה גדולי מתקנה ואין הדפנות גורעות, ולמש"כ אינו אלא הדפנות עושות למראשו ויש ד' שייקרא פילוש, אמנם יש סברא חלוונה דבגדולי אינו ראוי לבקיעה דשפיר ואפי' אי לא בעי' בקיעה בפועל עכ"פ ראוי לבקיעה ודאי בעי' ולא גרע מעשוי כמין ח' דאי בקיעה הוי מפולש כחו' י: אבל באין להם סבה לבקוע ל"ה מפולש, אבל אין להביא ראוי מהתם.

כו) וביותר פלא דבסקמ"א מודה לסברא זו וכ' דמצוי אמלעי של עשוי כמין ח' לו יזייר שלל היו לו ב' מצואות לרגליו ודאי היה ניתן ללא להמצואות מפנים את הרבים ומחשיבים את הפרכה, ובסקמ"ב שוב תמיה על על פרכה במצוי שתיחשב פילוש דהא מצוי עקום אפי' מלוד חשיב פלוש כו', ובפרכה לזכא שום דפנות שמפנים בני המצוי ומחשיבים הפרכה למפולשת.

אי פס ד' לאורך מצוי לחלקו מחשיב כמצוי עקום

כז) כתבו קמאי דא"ל כוה"פ בפחות מעשר אליבא דשמואל ו. והנה דברי רא"ש לכ"ע פחות מי' אינו מצוי עקום ורמ"א סג' לג מיישב ופוסק כוותי' משום דמכרף סברת ריב"א לכאורה תמוהין מאד מה ראה רבינו על ככה להמליא כזו, ולמה פסק רמ"א כדעת יחיד דרמב"ם ורשב"א ותוס' לא אמרו הכי, ובאמת התוס' כתבו אליבא דשמואל קימי' משום דהא אמר שמואל משמי' דלוי כו', אבל הרא"ש אין לו שום הכרח לזה, דגי' רי"ף ורא"ש ורשב"א וריטב"א אמר אביי כו', וא"כ לאו אליבא דשמואל קימי', והכרח הרא"ש הי' דהא לא משמע דבעי גם כוה"פ, ובשלמא התו' לא ברירא להו היכי מייירי דמלו לחוקמי כשמואל, אבל רא"ש למה יעמיד סוגיין בסתמא כשמואל, לכן כ' מהכרח הסוג' דלכו"ע הכי הוא, ובאמת כך ז"ל לגי' זו דהיא גי' רוב ראשונים, ולהכי פסק כן רמ"א.

כח) מיהו איכא לתמוהי בהא דמוקי הראשונים בפחות מי' דא"כ דעמקו פחות מי' ורחבו יותר מעשרים ה"ל חזר ולא מצוי, ולעולם הקושיא יש להקדים דהכרח לומר כן הוא רק לרא"ש שהחליט כן דהכי מייירי הכא, ורא"ש לא גריס אלא אמר שמואל משמי' דלוי דנראה דאצריתא זו קאי והמשך המימרא הוא, אלא בעלמא תקנה אמר והגמ' מיייתי לה אלא היכי עביד משום דמית' להאי לתא דרחב מעשר, ועל כן לא קאי אביי כלל ארחב כ' דוקא, ואף שר' אפי' היה לו לתקן ללא ליהוי מכשול לכתוב תקנה זו על יותר מעשרים, מ"מ משכח"ל לזכר ללא יהי' חזר אף ברחב מכ', כגון דאיכא בתים וגדולי וכו' דא"ל למשך ולכנסם בעומק המצוי יותר מי' אף דלרכו רב מאד מ"מ לא חשיב מפולש רחב יותר מי', ואי פסיל עומ"ר לעשותו רחבו יתר מייירי באופן לזכא עומ"ר.

פילוש בחצר

כט) החזו"א סה"י י' מק' ליפרוך אק"ו: מה לחצר שכן פרלתו בי' אפי' בקעי רבים משא"כ במצוי, אמנם בהרשב"א מצואר דלהס"ד מייירי ר' הונא דבקעי בה רבים דוקא, וא"כ הסובר דפרלתו בי' היינו אפי' דבקעי רבים, וליכא פירכא. ומש"כ החזו"א וי"ל דגם בחצר אי בקעי בה רבים פרלתו ד', ז"ע דבהדיא אמרו ח. דאי אתא רב לאשמועי' דחצר דבקעי בה רבים לא מיפסלא בהכי הא תנן בטהרות דחצר שרבים נכנסים ויוצאים בה רה"י לשבת, ואף דמסקי' דהתם לזכור קאמרי', מ"מ אין זה שייד להקו' דעכ"פ מצואר דאי תנן דלטלטל שרי כה"ג ניחא אף דבקעי בהדיא ורה"ר עממה עוברת דרך הרחוב כמצואר כב: וכן הרמב"ם מעתיק הגמ' דדוקא במצוי פילוש פוסל אבל לא בחצר וכדתנן כו', והט"ז סג' הביא סוף דברי הרמב"ם ועשה ממנו דיוק כו' והדבר מפורש בתלמוד, ובאה"ע חולק עליו אבל הסוגיא מוכחא כדכתיבנא ובהאה"ע משמע שדוחק הא מהני' דחצר שרבים כו' ברבים נכנסים דרך מצוי, ועי' גם בחי' הרשב"א שמצין כפסונו, ומש"כ האה"ע שכ' רש"י דאיכא גידולי אינו שייד לזה כנת' במקומו ללא מייירי בגדולי שמבטלים הבקיעה דהא אין הכרח לעשות קו' מכח הגחות שלל נתפרשו וגם רש"י הוסיף פתחים חללים כו' וע"כ כמ"ש, וגם לו יהי' שכן תסבור הסוגיא דהתם אין זה שייד להקו' דמצואר להדיא דאי הוה תנן דרה"ר היוצאת ונכנסת אין מקלקל הערוז הוה ילפי' מינה דינא דרב. וכן נקט החזו"א בהדיא לפנינו בס"י זה.

ל) ובכריית החזו"א מהא דמית' ראוי' ממצוי עקום וע"כ אינו נוהג בחצר דהא מית' לענין פלוג' דפרלת מצוי בלחוד וראוי לו להיות חלוי דבין מצוי, אמנם הא להס"ד דמייירי דבקיעת רבים באמת י"ל דאינו שייד בחצר דאין שייד בחצר בקיעת רבים משא"כ להמסקנא.

לח) גם הגאון מבין כמש"כ, שכ' דאי עביד ליה"פ לראש המצוי פראתו זי', וכן עומ"ר בראשון, ותימה מרא"ש למצוי עקום לעביד ליה"פ בראשון ומ"מ מאריך בפרכה י' לתוכו לחי, וע"כ לומר משום דעקום גרע מפרכה להתם הדפנות מחשיבות הפרכה לבקיעת רבים ואין נפ"מ מה בראשון.

כיאלד מתקנין מצוי מפולש

לז) בהג"א ו. כתב: ופסק מהר"ם דאפי' יש בעקמומית יותר מי' סגי בלחי אפי' לרב מיבעי למיעבד ל"ה בשני ראשים דכאלו הוא מפולש פרוש שנתפשט כזה לאז לא הוא בעי מידי בעקמומיתו. הנה הלשון משופשף ור"ל דאם המצוי רחב י' אף שבאלכסונו היכא שמניח התקון יש י' ללא מהני ללחי ולרב ז: אפי' ל"ה פ"מ מ"מ דיני' לי' כאלו נפשט ביושר לאז הי' מועיל, ויל"ע מנח לי' דעושים באלכסון ולמלא עושים אותו ביושר בדופן הרחוקה שכך נראה לז' לדלים ואם יהי' באלכסון באמת יהי' פסול, דהלח אס' יש אופן אחר אין להמציא דדיני' לי' כנפשט כיון שיכול לתקנו זי' איך יועיל פחות מי' וזו אינה סברא אלא דבעי' תקון ולא תהא תקנתו קלקלתו שמחמת דין מצוי מארכי' כו', ושמה סובר דמ"מ לא מקרי ניכר, או דס"ל שתקון מן האז אינו מתפרש למצוי זה ושני מצואות כ"א מגיע עד החצי, ולא נראה להא חלוקה במציאות תליא, או דאם חולקים בממונות אין לכל ז' אלא עד האלכסון, והנה בגמ' אילימא ביותר מעשר בהא לימא רב כו' ופרש"י שרואח פתיחת עקמומיתו יותר מי' ומשמע להדיא דמייירי על האלכסון ולא אמר בפשיטות רוחב המצוי יותר מי' ומבואר דאינו סובר כמהר"ם וגם הרא"ש ודאי הי' לפניו דברי מהר"ם ומ"מ השמיטם, ואפשר דאף רש"י לא קאמר אלא דסגי בשיהי' רוחב המצוי השני שמן העקמומיות רחב ויפסל ולא הו"ל לזה אלא רבותא קאמר אפי' א' רחב קוב אינו נותר, ואפי' אס' יעשה כלל הכר ברוח הרחוקה שייראה מז' האלכסון שמה אין תקון של י' מועיל למקום של יותר מי', אף שמצוי רגיל ודאי מהני שיתקן בפתח י' ואל"מ מתרחב המצוי, לא דחלוקה שאני שאין זו חלוקה אמיתית, ויל"ע בכ"ז. מיהו הבה"ל מפרש דברי הגה זו דאפי' יש בעקמומית יותר מי' אינו משום דהמצוי באמת י' אלא הכל יותר מי', ולענ"ד היה נראה כמ"ש.

לב) ובהא דמארכי' במצוי כמין ח' ארבעה תקונים לה"פ בראשון ולחי וכה"פ ולחי היינו שמכל מקום ייראה לה"פ יל"ע אי מהני לה"פ זב' כניסותיו וב' לחיים דהא בני גג הח' אינם מפולשים לרה"ר ואינם רכיכים לה"פ, כן נראה מסברא וכעת ראיתי שהמ"ב שסד' יג' מיקל בזה וחזו"א סה' מא' תמה עליו.

לד) ועי' בתו' ו. ד"ה והאמר שכ' דהיכא דשלישית ע"י דלת רביעית נמי ע"י דלת, ולכאורה אינו מובן איזה כרוף יש בין דפנות אלו דאי הוא דופן למה בעי' רביעית ואי אינו דופן מה מועיל רביעית שגם היא אינה דופן, ואפשר דחסרון הדלת הוא

דחשבי' לה כפתוחה לפעמים דהא צננעלת צלילה מייירין ובשניים אמרי' לעכ"פ אחת סגורה ואף למשכח"ל שיהיו שניהם פתוחות כיון דאיכא שניים תרי שמא לא אמרי' וסברא דאורייתא היא ויל"ע. ויל"ע אי פר"י דמנעילה פריך מודה לפרש"י דשלישית ע"י דלת בעי' רביעית לענין דאורייתא.

מצוי מפולש נחשב כרה"ר

לה) וכתב הרא"ש ב"ש ר"י דמצואות הרחבים יג' אמה ושלש ושני ראשיהם מפולשים לרה"ר שהוא רחב טז' כיון דבקעי זהו רבים חשיב רה"ר מה"ת. וכן הקרב"ן שד' ר"י כדברי התוס' דמייירי באורך רה"ר והרא"ש קיאר במקום שהי' לו להאריך, ובאמת לא נראה כן דהא התוס' מייירי בהדיא גם יותר מיג' ושלש ואין זה דברי התוס' וכן הבי"ר ר"ס ססה נראה דהבין שהם ז' שיטות, ועי' בהג"א שמיא ליורים שעוברים "כל בני העיר" דרך המצוי כגון שמקצר בין ז' שערי העיר וכו' לא סגי בל"ה פ"פ דרבים מבטלי מחיאתא אפי' ל"ה אלא י', ולשון כל בני העיר ודאי ל"ד אלא ר"ל הרבה, וגם לא נתפרש לאיפה מפולש, ויל"ע גם אס' דינו כרה"ר גמורה.

לו) ויל"ע אי לתי' הראשון דתוס' לר' יהודה דב' מחילות דאורייתא באמת לא מהני אורך רה"ר לזה לעשותו רה"ר והו"ל כרמלית והיכי מערבז' כיון דרבים דבקעי מקלקלי התקון ללחי ואפשר דהקילו בדרבנן או דאין שם רבים בוקעים על כרמלית.

לז) לא נתפרש אי בעי' בקעי רבים כי היכי לזיהוי מקרי מפולש ומהא דפתוח לכרמלית נראה לכאורה דאין שם בקיעת רבים, ויל"ע אי איכא ממש אשפה שאין דרך בני אדם לבקוע כלל רק בני המצוי על כרחם הולכים שם אי מקרי מפולש.

מצוי הכלה לרחבה

לח) אס' המצוי כלה לרחבה א"ל כלום, כמבואר ז. וע"ש שחלקו רש"י ור"י אס' ל"ס דפי' דברי רב דמצוי שכלה לרחבה א"ל כלום אפליגו בזה רב ושמואל בכלה לאמצע כרש"י, ומייירי ברחבה בלא דיורים ומשום פילוש. או ללדי כר"י ומייירי ברחבה ודיורים ומשום ערוכ. (עי' מהרש"ל ומהרש"א דאפליגו בגי' הרש"י ט: ד"ה ולרב אי גרסי' זה כנגד זה הוא מצוי מפולש ואסור אפי' חזר ועי' בהג' הגרי"ב דעיקר כמהרש"ל דבחזר לא אמרי' הכי, ובאמת כן מפורש בחי' הר"ן). ומ"ש ר"י דאפי' לא נפרץ במלואו הוא כמפולש תמה רע"א הא נראה מבחוץ דחשיב לי' כלחי ומהני שלח יהי' מפולש ה"נ גופי דמצוי, ויש ליישב דנראה מבחוץ מחלק המצוי מן הרחבה ועביד לה לרחבה כמילתא אחריתי וממילא אינו מצוי מפולש, אבל גופי דמצוי אינם אלא לחיים בעלמא באמצע מצוי המפולש ואינם קובעות חלוקה הרחבה מן המצוי, ועי' חי' רשב"א. ור"ח מפרש ברחבה שיש בה דיורים

כמוצב ברקצ"א. וי"ע שרש"י כאן כותב דלית בה דיורים וזקף
כז: כ' דהא דקף ז מיירי ביש בה דיורים.

לטו) ועי' רא"ש סכ' בלא דיורין בפחות מצ"ס או בהוקף מתחלה
לדירה, והרשב"א כ' לס"ד נפרץ במלואו ל"ד, א"נ שאני גפופין
הנראין לכל שמועילים ועדיפו מנראה מבחוץ שנדון משום לחי
אך אינו מונע הפילוס. ולס"ד שהוא משום פלוש אפסר דאינו
דומה לפלוש לבקעה ממס' שהוא מקום פרוץ אבל הכא רחבה
אפי' דינה ככרמלית לענין טלטול מ"מ אין זה חלא מקום
האסור לא פילוש ופריאת מצוי לגמרי וי"ל דקו' התוס' על רש"י
דרחבה בלא דיורין הויא בקעה דמ"מ ליבעי ב' לחיים אבל לא
לליבעי אוה"פ.

מצוי המפולש לרה"ר

מ) יל"ע מצוי המפולש בין רה"ר לרה"ר והוא כמין ר' דשמא אינו
נחשב כרה"ר כל שאינו כלורתה ועוד דלית ל' ג' מחילות
ועומ"ר ופרכת י' דרבנן (ועמ"ל בסי' הקודם את ע'
להירצב"א), ואין להוכיח מחצר שרבים נכנסים בזו ויוצאים בזו
או שזור בסופה דלמרי' דאי הוה אתו רבים ומבטלי למחאה
דינה כרה"ר אע"ג דיך לה ג' מחילות, דהא כתבו התוס' דנפרעה
מלדיה, ובאמת לטעם הראשון שאינו כלורתו י"ל נמי דהכא
מקרי אורת רה"ר וא"ש לליכא ראי' אפי' לפי' השך מקואי
בתורה"פ שאינו נאכך לתי' תוס' וס"ל דהאי תנא סבר לה כר'
יהודה דוקא בהא דאתו רבים לא בב' מחילות.

מא) ואם לריד שיהיה שייך לרבים, י"ע בהא דבית גלגול כז:
לאם הפקירו היחיד וכי לא זכו בו הרבים ומותר לקלקלו אע"ג
שיחזיקו בו רבים, והנה ל' התו' דכיון שראוי למסרו לרבים סגי
להיותו רה"ר אף שהוא של יחיד וי"ע בהסוג' דלקמן זל.

מצ) וי"ע כל הא דמקשי' בבית מרון ובית גלגול דליהוי רה"ר וכי
אית בהו טו' אמה ורש"י כתב דבבית מרון מקום רר ועולין א' א',
וכן ר"ח כ' מקום שאין העבד כו' מפני שהוא רר, ואפשר דמכוין
בזה לתי' התו' דלא יהי' ניחא תשמישת' ותו' כתבו ע"י מדרגה
ור"ח סובר דע"י שלא יהי' רחב בזה יהי' לא ניחא תשמישת' ולא
יהי' כמחאה הנדרסת, ומיהו כל קו' התו' אינו אלא לרבנן ודלמא
הכא כר' יהודה להכי מש"כ התו"י לתרץ דאי עבד יכול לרוץ
ניחא תשמישת' כו' כיון דקאי לר' יהודה א"כ ל"ק כלל קו'
התו'.

מג) בעבוה"ק ג' א' כתוב דפלטיא אפי' בעיר מוקפת חומה
שלחתותיה ננעלות בלילה הויא רה"ר אבל סרטיא לא כיון דאינה
מסורה לרבים כל שעה, ולכאורה איך יבואו רבים לפלטיא
בשעה שהדלת סגורה, ושמא מיירי באיכא ס' רבוא בעיר, א"נ
הדלת סגורה מהיות רה"ר אבל יכול לעבור בפשפש וסגי בהכי
כיון שאין הדרך לפלטיא בכלל רה"ר דפלטיא.

בדין לחי בעקמומית

מד) רש"י ו. מפרש בדרב דמצוי עקום בעי לחי בעקמומיתו,
ובדשמואל הביא ב' פירושים, ולכאורה מתפרש לרב דלחי בעי
בעקמומיתו, ובדשמואל פלוג', אבל התו' מבינים דרק לפי' השני
של מורו הזקן לריד לחי בעקמומיתו בדרב, דהא מביאים ראי'
ממצוי כנלל לרב עשו כו', וכדמוכח כל לשונם, והיינו דב'
הפרושים פליגו אי לכו"ע בעי' לחי בעקמומיתו או לאו, ומש"כ
רש"י מתחלה דבעי בעקמומית הוא לפי' מורו הזקן. אבל הר"ן
ו. מבין דלרש"י פי' א' לרב בעי בעקמומית ופי' ב' אף לשמואל,
וכמ"ש, ויל"ע בהבנת ה"ר פרץ, דעי' לו ו. דמביא פלוג' רש"י
ור"י ותמיה ארש"י מלשון כמפולש למשמע שא"ל כלום, הרי
שנחלקו רש"י ור"י בדעת רב, ומליין לקמן דסם יכריע כרש"י,
ומיד בסמוך בד"ה שמואל אמר כו' כ' דל"נ דבעי' לחי דעכ"פ
עומ"ר מהני לא פחות מלחי, ומסיק לכ"נ כפי' השני דרש"י
ולפנינו הוא הראשון דהיינו דשמואל א"ל כלום, ובה. כרוך
בדיא כ' משמע כרש"י שתקנו עקמומיתו ולא כר"י ודחי כמ"ש
כל הר' ורש"י עצמו דלכו לתקן רק א', הרי שנחלקו רש"י ור"י
בדעת שמואל, דהתם כשמואל קאי, ומיד בסמוך כ' אי לשמואל
לחי מעליא בעי' היינו כהפי' דבעי בעקמומית, וכ' דלפי' א'
דרש"י והוא א' שלפנינו שא"ל בעקמומית לשמואל ב' טענות
טעין חדא דלא לריד בעקמומית ועוד דנשיב זיקא שדי וי"ע
גדול דזה משבש כל הגי' שלפנינו, ובסוג' דעשו כנלל כ'
דמדיוקא דליידך גיסא כו' כתוס' מוכח כרש"י. דמדבריו ו. מיני'
ובי' מבואר דפלוג' רש"י ור"י אינה אלא בדרב ומכריע בדרב
כרש"י דבעי' בעקמומית כמו שיוכיח במצוי העשוי כנלל, אבל
דשמואל כ' בהדיא בסמיכות דנראה כפי' דרש"י שא"ל
בעקמומית מידי, ולא כפי' הב' דרש"י, הרי דמפרש שב' פרושי
רש"י נחלקו דשמואל, וזה כבר דלא כתו' מבינים דרש"י קאי
כמורו הזקן ור"י קאי כפי' קמא והפלוג' בתרוייהו, וכן בהרא"ש
מבואר דמקיש פלוג' ר"י ורש"י אדשמואל ומש"כ בת. כרש"י ולא
כר"י הא התם אליבא דשמואל עבדו הרי דפליגו רש"י ור"ל ג"כ
דשמואל.

מה) הנה הבה"ל ר"ל דיך ראי' מר"ח ת. ללא כרש"י דהא כ'
בשיפת' הרי דבעקמומית א"ל, וי"ל אע"פ שכ' בשיפת' אין זה
אלא בלדו ולא אתפרש כלל היכא הניחו, או שיפת' היכא שרלו
לתקו, ואדרבה לשון אוה"פ בעי משמע במקום האי בודיא אוה"פ
הא מהניא בעקמומית. ובהא דואלרכוה לתות שכ' הראשונים
שר"ח גורם דלת, הנה לפנינו כתוב בר"ח לתות, וכנ' בשבש,
אבל גם אי גרסי' דלת י"ל תורת דלתן והאמת דאפי' נגרום
בעקמומית יל"פ בחלק הבולט הנותן שם עקום למצוי, שיעקר
המצוי הוא היושר ועקמומית הוא הנוסף ומתעקם, ומלינו כה"ג,
ול' עקמומית גבי הקרן הוא ל' רש"י אבל אין ראי' מגמ'. אמנם
הר"ן כ' בעי' אוה"פ במקום הבודיא ומפרש כר"ח אלמא לא בעי'

בעקמומית, ויל"ד דבמקום ר"ל תחת, לא באתו מקום, אכן הר"ן. סובר ל"ב בעקמומית.

מו ומאי דמקשו התו' מהא לאידך גיסא שאינו מקביל ל"וה"פ לכולהו, י"ל דה"נ ואין אידך גיסא קאי על פתח הגדול אלא על כנגד ה"וה"פ משום פילוש של כמין ח' ובפתח המבוי בל"ה עבדי'.

מזו ובדעת רש"י נר' פשוט דמפרש כמין גדל היינו גדל העומד כמו שהוא נראה מלדו וע"כ אין לו מבואות אלא מזל א', וע"כ קאמר דמבוי גדול נמי אין פילושיו מכוונים, דיכול ללאת מא' מהמבואות או שיש א' עיקרי המיוחס לו אבל לא טפי מהכי, וז"ש עושה ה"וה"פ לגדול ב' משני ראשיו והאחרים קטנים כו' היינו שעושה בראש הגדול או בעקול האחרון החשוב המשכו וקטנים האחרים הם שאר הקטנים. וכ"מ באו"ז ובר"פ, אבל בהבית מאיר לא כיון הכי ומפרש מפולש ממש, וע"ש ו"ע.

מה) ועי' חזו"א דאין עומ"ר מפני שהמבוי פונה, אבל במבוי כמין ז' לא נימא הכי, וי"ל ה"נ הכא איכא עומ"ר כיון שאין המבוי מפנה לשום מקום, והי מינייהו מפקת ע"כ בכולהו איכא עומ"ר וא"ל בעקמומית מידי.

מט) וברש"א מוכיח דעתו שא"ל מידי בעקמומית מהא דבירושלמי מקשו וכי זה משתמש עד הכותל וזה משתמש עד הכותל [ב' המבואות הפתוחים ז"ל] י"ל להם קרן משותפת] נמצאו ב' משתמשים באתו מקום, ומסקי' משתמש עד עקמומית, ולכאורה כוונתו להביא רא' דאם לריד לחי בעקמומיתו מאי ספיקא עד הלחי ישתמש הא' וממנו הב' ותו לו מידי, ואין לומר דז"ג הספק היכן ליתן את הלחי, דס"ם כדאיכא לחי אין לך שישתמשו ב' באתו מקום. אמנם לכאורה יש ביאור לדבר דהא סתמא מניח הלחי בעקמומית ממש, ואז יוכל הלחי להתפרש גם באלכסון גם לא' מב' דדים, ואפ"ל דאין לחי מועיל כלל בעקמומית, וכדעת החזו"א, אמנם ל"ע אי גם הכא ס"ל הכי כיון שהוא פתח מתוקן להכי וז"ג הספק אם מקום הפתח הוא העקמומית.

איזה לחי צעי'

ט) האו"ז סי' קיב' לחי מעליא צעי פי' לחיים משני ראשים ולרבינו הזקן לעקמומית צעי ואי נקט סיכתא כו' והוא מחלה והותר המבוי, פי' ריב"ש שכתבו עד שהיתה כמקל, ומוכיח כן, וכ"מ בפר"ח דאי נקט סיכתא דלשמואל מיהא מהני ואם הי' לרחבו הי' מחלה חשובה ומנהיג אפי' לרב, ומסיק: "הלכך המבוי עקום שהעמידו המחללת ברחבו של מבוי בעקמימותו וחצרוה ביתדות עד שאין הרוח יכול להפריחה הוא מחילה אע"פ שאין לחי בראשו אחד והיכא שכתבו המחללת מראשה לסופה עד שהיתה כמקל והעמידוהו בעקמימותו של מבוי ולא

חיצרוה ביתדות לכ"ע אין זה כלום הואיל ויכול הרוח להפריחה ואף ע"ג דיך לחיים צעני ראשין של מבוי אבל אם חצרוה ביתדות שאין הרוח יכול להפריחה אף על פי שאין לחי בראשו אחר הותר המבוי לכ"ע לדברי רש"י ולפר"ח לרב לא הותר ולשמואל הותר מיהו מסתבר שגם לפירש"י לרב לא הותר דהא רב צעי לורת הפתח", הרי לאם העמידוהו לרחבה מתיר מדין מחלה גמורה, והלשון אע"פ שאין לחי בראשו אחד ל"ל על הראש של הצד שלא ראו לתקון, ואם העמידוהו כלחי אע"פ שאין לחי בראשו אחר הותר לכ"ע, ול"ל גם כאן בראשו אחר היינו השלישי, ומ"מ אינו מובן מש"כ הותר לכו"ע הא לרב אינו נותר אלא ב"וה"פ, וקאי ארב ושמואל כדממשיך לפר"ח לרב לא הותר ולשמואל הותר, ומאי האי דמסיק ומ"מ מסתברא כו' וכי סברא הוא, ואולי מדבר בהעמידוהו לרחבה וס"ד לרב לא יאטרכו מידי, ואינו מובן, וגם הא בגמ' עבדו בודיא ואמרו דלא כרב, ואולי י"ל דלא קאי ארב אלא ארב אדון אדון עקמומית וקאמר דעשה לחי באמצעיתו לרש"י ודאי צעי' בין לרב בין לשמואל ויהא פי' ב' דרש"י וכהבנת התו' וע"כ כיון דמחלק בזה המבוי ואין מחקו אלא מבוי זה שוב אינו מפולש לרה"ר, דכל מאי דמקרי המבוי מפולש הוא מחמת שכולו נתקן עד רה"ר, אבל מבוי שאינו נתקן כרחבה דמי ולא חד מבוי מפולש לרה"ר קרי' ב'י, ולפר"ח לרב אין שום משמעות ללחי בעקמומית, ואינו מועיל כלום, ומ"מ מסיק ומיהו מסתבר כו'.

נא) עוד שם סי' קיג' כ' "ורבינו שמואל פי' מבוי אחד גדול מפולש לרה"ר ואותו מבוי מתפלל לכמה מבואות קטנים.. ואע"פ שכל אחד ואחד מן המבואות קטנים המתפללים ממבוי גדול לכאן ולכאן הם מפולשים כל אחד ואחד מכנגד חצירו כיון שהמבוי גדול מפסיק ביניהם שם פוסק מרובתם ופילושם והו פתוחים למבוי.. לא גרסי' למה לי ל"וה"פ לגדול דאפי' לרבא דאמר לקמיה ואזיל עושה ה"וה"פ לכולהו האי נמי צעי ה"וה"פ דהוא ניהו מפולש לרה"ר משני ראשין וצעי להאי ראש לורת הפתח ולראשו השני לחי או קורה כמו כל הני מבואות קטנים.. וכ"כ הר"מ מבוי שהיו לו שצילים מזל זה ושצילים מזל אחר שנמצאו מפולש לרה"ר אע"פ שאין מכוונים זה כנגד זה הרי כל אחד מהן מבוי מפולש וכיאלד מכשירין עושה ה"וה"פ לכל אחד ואחד מן השצילים שצלד האחד וכן לפתח הגדול ועושה לכל השצילים שצלד השני לחי או קורה עכ"ל, הרי הנריך למבוי גדול לורת הפתח כדברי רבינו שמואל ז"ל, אמנם אין פי' הר"מ כלל כדברי רבינו שמואל דלא כ' שהמבוי הוא מפולש וגם אין מבואות הקטנים זה כנגד זה, ובעיקר סברת האו"ז תימה מה שייך שהמבוי עובר מרובתם ופילושם הא עוברים בשופי, ואולי בחר שמואל אזיל וכיון שאין על הכל שם אחד דהמבוי הגדול תופס שם לעצמו מחמת גדלו אין עליו שם אחד מפולש אלא דין ב' מפולשים. הרי דסגי בזה להוציא מכלל מבוי מפולש.

נב) ודיוק הגמ' כמאן כשמואל מחמת לעבדו בעקמומית ל"ע לר"י כדק' הרא"ש ולא תי', ואפשר כמאן כשמואל היינו דאינו מוכרח אלל שאלו אי כשמואל כו'. אמנס י"ל אף לר"י רב לא א"ש כיון דאיכא פילוש כמין ח' ובעי לרה"פ בכל פתח המגיע לרה"ר, והרא"ש בעלמנו כ' בתר הכי לר"י לא סגי בל"ה בפתיחת המבוי מש"ה. וע"ע ז"י למפרש דברי רמב"ם דמפולגים ביושר הוה נמי פלוש ומתוס' ח: הוכיח לא כן ובאמת אדרבה פרושו דדברי רמב"ם ל"ע ואינו מובן וכמ"ש הגאון יעקב ללא ידענא מאי קאמר, וגם פרושו דדברי התוס' אינו אלל לפי הפירכא כו' וכמבואר בב"ח בטוב וכן הוה פשטות דברי התוס'.

נג) ולהלכה הבה"ל מסיק להקל בדיון לחי בעקמומית ומונה הראשונים ושהזכירם רעק"א וכן הנשמ"א, ומה שמונה הנשמ"א המהר"ם תמוה, ויש להוסיף ה"ר פרץ דקאי כרש"י, ומה דתמה אמה שמואל באשכול בשם ר"י למלדל כרש"י, הא כן הוה בתוס' דמסיימו בראי' לרש"י, ומיחסים התו' לר"י, ויבסי' שמה' כ' הבה"ל וידוע דתו' שלנו הם מר"ן, אכן מש"כ בסוה"ד דמשמע דאף לרש"י תיקון זה אינו אלל דרבנן, תימה אטו ס"ד שיועיל תקון זה בדאורייתא, ודוקא למ"ד לחי משום מחלה איתמה, ומאיזה טעם ילטרכו תיקון מה"ת למקום מוקף בג' מחילות ויותר, ומהר"ם כ' טעמא וכן בתו' כדי שיראו בני המבוי התקון, ובמ"ב לקמ"י כ' כיון שאין רואים בני המבוי הפילוש, ויל"פ כוונתו ג"כ שאינם רואים מה תקנו במקום הפילוש, והא דלאי טעמא דרבנן הוה, ומשמע שהוה גזרת הרוחין, ויל"ע אם באמת יש בו כל דיני לחי, דאינו מתקן מידי, והרא"י שהקשירו ביותר מ'.

עקמומית הפתוח לכרמלית

נד) הא"ר סתם דא"כ מידי בעקמומית הפתוח לכרמלית מלד אחד וכן כ' משאת בנימין, ולריך טעם, וי"ל דמבוי מפולג עמם פילוש גרים דכולו פתוח לרה"ר ואין נפ"מ מה יש בלדו שני כל שבאמת ממשיך את רה"ר, אבל מבוי עקום אין זה עלמותו רק פילוש בני רה"ר עבד ל"י מפולג ולזה אי לא בקעי אלל לכרמלית אינם בני רה"ר גמורין. ומ"מ לריך מקור לזה והדיוק מרש"י שכ' רה"ר אינו כלום דלא כ' אלל דב' ראשיו כלים לרה"ר אחת, ולא נכנס כלל לפרש דה"ה כרמלית היא רה"ר מדרבנן.

נה) ובעיקר דין מפולג לכרמלית לאזכרו בגמ' לרה"פ הנה יש מקום לומר דהוה מחמת דליכא מחילות ולא סגי בב' מחילות, והמ"ב דמתיר בחלך במפולג מב' דלדים אפשר לקיים הדין באיכא מחילות כגון עומ"ר אבל מקום הפתח מופלג לפניו במבוא קטן ואינו בתוך העומ"ר ונהי למכרפי' ל"י לתוך העומ"ר כמ"ש החזו"א היינו אחר דולאי עיקר המקום מוקף, אבל הכא דאינו אלל מחלה ג' אינו בכלל עומ"ר אלא כ' ייחשב סגור

ומתוקן, ויל"ע אפי' פרוץ לרחצה שאינו עומ"ר מלד שכנגד מ"מ כיון דלגבי רחצה יש עומ"ר דלפון הפרוץ ייחשב כסתום וכעין שכ' החזו"א סקי"ח גבי מבוי עקום שא' לר מחברו, ובריב"ש משמע ללא מהנין. ומעתה לריך ראי' לאף היכא דאיכא מחילות בעי' לרה"פ בפתוח לכרמלית, אבל לבד סתימת הדברים, גם הוה סברא פשוטה דעיקר הענין הוה בקיעת הרבים ואין נפ"מ מהיכן בקעי, ואינו שייך לבטול מחילות דאתו רבים ומבטלי לזה מכא רה"ר כמו שנת' במקומו, ול"ע על אחרונים ובית אפרים סי' כה' ועוד, והאמת שיש לזה שורש בהמאירי ז': סוה"ס בשם גדולי המפרשים, ולא נת' שם כל האורך למשוי' ב' הסוגיות ואינו שייך זל"ז כלל. והא דלאי אין לומר דכל ענין מבוי מפולג הוה משום מחילות, דוכי למ"ד לחי משום מחלה יועיל ה"ג, וכן עומ"ר יועיל לפלוש, וגם הא במבוי מפולג איכא ג' מחילות, ואפי' החזו"א לא קאמר אלל דליכא עומ"ר לפעמים, אבל ג' מחילות דלאי איתא, וכן אסרו נפרעה חלך כנגדו משום מפולג או מחזי כמפולג, ועכ"פ בהרשב"א ורש"י והתו' מבואר להדיא לא כן דבקעי רבים הוה סבה עלמית.

מפולג לכרמלית

נו) ז. סרטיא מכאן ובקעה מכאן עושה לרה"פ כו', רש"י כ' בקעה שהיא כרמלית ואסורה מדרבנן, משמע לכאן' דאתי לפרש טעם שא"ל דלת וסגי בלרה"פ, משום דבקעה אינו אלל דרבנן, ואינו מובן הא אירי' הכא באיכא מחלה, דולאי מבוי מפולג לא יועיל כלום בקורה וקורה, אלל מיירי באיכא עומ"ר וכדו', ולא מיירי הכא דבקיעת רה"ר ממך דשייך לבטול מחילות, ללא אמרו אלל מבוי מפולג, וא"כ מה"ת דלאי איכא מחלה, ואין בקיעת הרבים אלל דע"י בקיעתם בפתח נראה כפרוץ שם ומלריך היכר יותר והוה מכלל תקון מבוי, וכיון דהכי הוה מנפ"מ אי דרבנן הוה או דאורייתא דהלא ס"ס אותם רבים בקעי, ואי דלכרמלית לא בקעי כ"כ אינשי ונא"ע דבלא"ה לא מארכי' הכא בקיעת הרבים ממך כמ"כ, הא זה אינו שייך להא דהוה דרבנן (והיה אפשר לפרש דר"ל דעכ"פ בעי' לרה"פ כדין פילוש כיון דפרוץ למקום שאסור מדרבנן, אבל ג"ז אינו מובן לסברא זו, דכיון שענין הפילוש הוה מעבר בנ"א מה לי מהיכן להיכן וגם כבר דייקו התוס' דמשמע דאתי לאשמועי' ללא בעי' דלת ולא מילתא אחריתא). ואפ"ל בפשטות דלה"נ ולאו דוקא משום דרבנן אלל הוה אותו הענין כיון שאין בו בקיעה גדולה אינו אלל דרבנן. אמנס הא סי' רש"י ב'. דגזרת מבוי הוה משום דאתו לאחלופי ברה"ר, ואי הוה מפרשי' כפשוטא דשמעתתא דמשום היכר היינו שלא יבואו להוליא ממנו ולחוץ, אין זה שייך כלל לרבנן, דס"ס להלך דרה"ר ניוחש שמה יוליא, אבל לפרש"י דאתי לאחלופי י"ל דמיחלף ברה"ר גם מחמת פריאת המבוי אליה ופריאת ב' דלדים גרע טובא דמיחלף ברה"ר, אבל פריאה

למקום שאינו אלא מדרבנן לא מיחלף לי' ברה"ר, וואפי' אי לא ידע דכרמלית דרבנן מ"מ הלך ענינו אחר כנ"ל.

נז' אכן לטעם שכ' רש"י לאסור דרבנן, יש ללמוד דמבוי המפולק למקום המותר כגון חצר, ובאופן שאין פרעה השניה אוסרת המבוי שאינה כנגדו ואינה מצדו כו', אין מקרי פילוס אף שרבים בוקעים בו. וי"ל אפי' החצר אסורה כגון שלא עירבו שמה, אין נדון ככרמלית ולא חמיר כ"כ לגזור על פלוס לשם, אמנם אם החצר פרוכה י' כתב המ"ב דפילוס פחות מי' לשם אוסר, הרי דדאין לה ככרמלית, ולכאורה אם פרעה י' דרבנן אין זה אלא פרעה, ואטו חצר שנפרעה למבוי שיש בו פרעה ד' ובקעי בה רבים ייקרא נפרעה לכרמלית מחמת האי פרעה. ויש לדחות דשאני פרעה ד' דודאי פתח היא אלא שמכלל תקנת שלמה הוא לתקן כל פתח בלחי וכיו"ב, אבל פרעה י' הוא משום שאינו פתח וחשיב שפיר פרוץ לגמרי וכליתא לרשות בפנ"ע כלל. מיהו יל"ע דדברי השע"ל שס' יג' לאסור המבוי הפרוץ לחצר ולכאורה איכא עומ"ר מאורך המבוי ודופן ג' יש לו כנגדו מדופן החצר דהא כנגדו לא נפרץ, ואפשר לאוקי דוקא דליכא עומ"ר, וקאת דוחק דהא מבוי ארכו יתר על רחבו וחצר אפכא, ובהחזו"א כתוב דעומ"ר של רה"ר א' יועיל לסגור השני סגירה גמורה, ונסגור מחמת זה ג"כ החצר, אמנם אפי' נימא לאו הכי אלא כמו שזידדנו דמהני רק לעצמו, ה"נ יש לו להועיל לעצמו, ואפשר דדוקא התם דכל רה"ר ענינה אחד, אבל הכא חצר חשיבא כמילתא אחריתא, ואף דהיא חצר פרוכה וככרמלית מ"מ אורתא ותשמשה ראוי לתיקון חצר וחשיבא מקום אחר, ויל"ע אי איכא סתם בקעה באמצע אי מפקא מעומ"ר, וי"ל ג"כ דל"א עומ"ר כיון דחשיב כמתעגל מחמת זה דהנכנס מן המבוי מסתובב והולך כלפי הפירעה, ולא נראה למימר הכי כאן.

מבוי המפולק לרחצה

נח' ענין פילוס לרחצה י"ע דמתחלה אמרו דמפולק דרך רחצה מחזי כמפולק ואסור וברש"י ז': הלשון הוי מפולק, ובאמת בהרשב"א משם התוס' נראה דלא ניחא להו לחלק בין הא דהכא לבין כל פלוס מחמת דאינו אלא נראה כמפולק, דהיינו שאין תקנת מבוי מפולק ברחצה, ק"ו מחצר שאין בו תקנה זו, ובהמשך הדברים כ' רש"י וכן מבואר ברמב"ם דאם המבוי מפולק לרחצה ממזרחה בלפוננו, ומדרום במערב פרוץ עוד, אסור דדומה למבוי עקום, והלא אינו דומה למבוי עקום אלא למי שעומד ברחצה, ולמי שעומד ברחצה אין שום נפ"מ אפי' מפולק לגמרי, וי"ל דמחמת הפילוס העקום ברחצה מקרי פילוס של מבוי, ואף שמשתמשים בו תשמיש רחצה נוהג בו דין מפולק, ויל"ע אם רחבו יתר על ארכו היכי נחשוב לי' כמבוי. ואפשר דבחצר לא נימא הכי ולעולם ענינה קבוע כחצר, ולמ"ס הוא מבואר ברמב"ם שכ' דין מפולק לרחצה דכנגדו או כעין מבוי עקום אסור המבוי, ובחצר כ' חצר מותרת, והא ברחצה למ"ס בעקום

אסורה הרחצה, הרי דבחצר ל"א הכי. אמנם יש לדחוק דאין אסור אלא המבוי ורחצה מותרת, והב"ע דהפילוס גדול ורואה אותו מסוף המבוי, אבל לומר לאסור מחמת דידע דמפולק ובמקום רחצה מותר לגמרי, י"ע דל' רש"י לא משמע הכי דתולה הכל ברחצה. ומש"כ תוהרא"ש בשם רבינו מאיר דמאנין לאוקי מימרא דמבוי שכלה לרחצה בליכא שום גיפופי ציניהן, י"ע דבמה תהיה רחצה מותרת והיא כהמשך המבוי.

נטו' ובעיקר ענין פילוס ברחצה, הנה קודם לזה לא נתבאר דין תיקון ברחצה, דהיינו אם תקנת ערוכ כוללת דוקא מבוי וחצר דהיינו מקום דיריין והטפל אליו או כל רה"י אינה ניתרת בלא לחי, ולר' הוגא דל"ל עומ"ר וכפי' הרשב"א והריטב"א לא יהיה ניתר גם בעומ"ר, והנה להרשב"א אין ענין פס אלא בחצר דמשתמשים בה תשמיש כניעות, וא"כ ודאי תקוני חצר לא יועילו לכל רה"י, ואם רחבו יתר על ארכו גם לחי לא יועיל לו, וא"כ אטו אין לו תקנה, דודאי לא נתקנה תקנת ערוכ אלא כדי שתהיה תקנתו בלדו, ובין הפסין באמת לא בעי תקון, אף דליכא עומ"ר ואף אם הפס יותר מד' ל"א שיעשה חד מן הרוחות לשם פס להאי מ"ד, אבל ראייה ליכא דשמא הוא מכלל הקולא שהקילו בו, ובק"ו י. לא הזכירו דיש בזה קולא, וגם לזה אין סבה להקל דהא אין זה טירחא להתכוין לשם פס. ומש"כ אכסדרה בבקעה כו' ז"ל בשבת שם. ורש"י כ' רחצה מוקפת מד' רוחותיה, פשוט דר"ל דהוא מקום סגור ואינו בבקעה, וד' אינו ר"ל דוקא ד' שלמות וכיו"ב.

פסול פירעה כלפי ראשו

ס' ג' ענינים יש בפירעה ברוח שלישיה: א', פתח לרוח אחרת דמהני לי' איה"פ או עומ"ר וזהו מבוי המפולק, ב', פירעה דרב אמי ודרב אסי, והוא כל שקרוב כלפי ראשו תוך ד' פוסל אר"כ הוא לבדו (ה). ג', פתח בראש המבוי חוץ מפתח המתוקן ללכו"ע בעשר (תו' ו).

סא' ובדין פרעה הקרובה לראש המבוי תוך ד' דפוסלת, פרש"י ה. טעמא משום דלמא שדקי ואזלי בפירעא ואזל תקון דלחי וקורה (והרשב"א הק' לטעם זה א"כ אפי' נשתייר פס ד' אבל דעת רש"י של"ס שדקי כלפי רוח אחרת שהוא סוג פתח א' הנ"ל וכיון דאיכא משך ד' שהוא משך סוף מבוי דיינו כמבוי מפולק למקום אחר וב' פתחיו ניתרים, ומה שמביא מרש"י ה. ליתא לפנינו, ואע"ג דלפתחא זוטא לא שדקי מ"מ כיון דממעט בהלכות שדקי. ולא נתפרש איזה מעוט הלך יש בלדו סמוך לראשו יותר מאשר בפתח שני ברוח רביעית דבי' לא שדק לפתחא זוטא, דס"ס להגרים במערב המבוי גם פתח דלפון מערב ממעט לילך לרה"ר לרוח מערב וגם פתח דרוח מערב עצמו ממעט ולמה בזה ישדקו פתח לפוני מזרחי הגדול ובזה לא, וע"כ ז"ל דר' אמי ור' אסי מייירו כשיש בפתח בלדו מעוט הלך כגון דמיקרב טפי לרה"ר

שרה"ר נוטה למערב המצוי כמין ר' ומועיל לו בצרוף ג' דמופלג וג' דפירצה עכמה הוי אמה תוספת ופעמים יהיה הרוח פרוצה זו מועילה טפי למקום שיותר דרך לילך כגון לשוק שהוא כבד מערב ומשום חשק זה חסרי. וק' לומר דמשום לא פלוג אמרי' כל שבאותו רוח אין מועיל וברוח אחרת מועיל, דחזי' דשביה הוי ענין למציאות אי יש סבה כגון לא שביה פתחא רבא וכן אי שביה במציאות פוסל.

פרעה כלפי ראשו בין ב' מצואות ועשה לחי

סז) ונפ"מ בזה, בדיון פס ד' לאורך המצוי שמחלק לב' מצואות וכשר יותר מכ' בין הכל. להנה יל"ע במשך הפס ד' כלפי פנים פחות מד' טפחים ועשה ב' לחיון, הנה ל"ש לומר לבד דלאיזה דבר יהי' לבד, ומ"מ לכאורה דומה לנפרץ מלדו כלפי ראשו דאמרי' ב' שביה כו' ופוסל המצואות וב' הלחיים, ולמ"ס נראה דאינו דומה לנפרץ מלדו ללא מהניא כלום לבני המצואות ולא שביה איניש פתחא רבא כו' ואין כאן שום תועלת במעוט ההלך שאינו אלא ב' טפחים וכשר, וגם הלחי אינו חוץ למצוי [כפי' רש"א בזה דר' אמי ור' אסי ה.]. דממ"נ הוי תוך א' המצואות ודאי בתרי' שדי', ונראה עוד דאפי' לא אמרי' הכי, מ"מ בפחות מג' אין חשק דשביה דאף שכ' רש"י ה. דמשום לבד ל"ח נראה דשם הדבר הוי דנקט אצל אפי' אי ליכא לבד אין שם חשק על פחות מג', ואם נפרץ יותר מד' גם לכאורה אינו מוכרח לפסול דס"ס אם אין חשק דשביה ואו שמה אדו הדומי של כותל שפיר מיקרי ממעט דמופלג טובאן פרעה כשרה עד עשר, אצל בזה נראה דודאי פסול לזו יהי' ללא בטל שם מצוי מ"מ ד"ט הוי מקום והוי פתח אחד לשני מצואות ולפתח א' של כ' אין תקון, ונראה דה"ה נמי אפכא אם משך הפס מפתח מצוי ולחוז ד"א נהי דהוי מצוי אחד מ"מ יש כאן ב' פתחים ויכול ליתן על א' קורה ודין השני תלוי במ"ס לפנינו, דהא אם ימשך פס זה מאד ודאי יש כאן ב' פתחים דכל א' יואל לרשות אחרת וה"נ בד"א, מיהו במשך ומופלג בין ג' ל' נראה דהכא ודאי פסול ולא דמי למשך בפנים דאף דהוי פתחא זה פתחא זוטא מ"מ להקיף ד"א קשה טפי וגם כל שמופלג ג' מאי שייטי' להמצוי.

פרעה כלפי ראשו בין ב' מצואות ונתן קורה

סח) יל"ע במצוי זה שפס מופלג שכתבנו להכשיר בלחי, היכי דינא בקורה אם נעץ שם קנה תחת הקורה וממנה קורה של ד' עד פס ד' שמשך לפנים כנ"ל. אף דלכאורה אמרי' אחי אוירא, הנה הרש"א הקשה אמאי לא אמרי' אחי אוירא אחר שעשה פס ד' כתקון שמואל משמי' לזוי הא ס"ס האויר רבה, וכ' דכותל מצוי לא מיבטיל א"נ אויר של אחורי הפס אויר של מצוי אחר הוי ואינו מבטל, והכא אי אמרי' דתרי מצואות נינהו יש נפ"מ בין ב' הפרושים דאויר של מצוי אחר אינו מבטל, אצל קנה זה אינו כותל מצוי דאין לו שום צרוף עם הכותל ולא לבד ואחי

אוירא מבטל ל'י, מיהו י"ל דבתר דמניח הקורה נחשב כותל מצוי דעכ"פ מרוח רביעית הוי כותל, ומ"מ שפיר נפ"מ בפס המשך חוץ למצוי הנ"ל דהאי פס אינו כותל מצוי אצל אוירא דבא לבטל אף דכולו אויר מצוי אחד מ"מ אויר ב' פתחים הוי, ויל"ע.

סד) מיהו בענין אחר יש לדמותו להא דר' אמי ור' אסי, דהא אף במקום דמשך מצוי ד' אמות כגון חקק אם נפחת אמרי' דסוף מצוי הוי וכשר עד ד' טפחים, וא"כ בנפחת הפס עד ד"ט יהי' כשר, דהכי הוי בחקק, אך יש לחלק דחקק לא בעי חלרות פתחים וארכו יתר על רחבו והכא בעי כמ"ס הרש"א (ונפסק במ"צ), עוד יש לחלק להנה התו' ה. כתבו דמשך מצוי המחלק לכו"ע ד' אמות, דהא צריך לבטל מצב המצוי הראשון וול"ד לחקק ולדר' אמי ור' אסי דאינו אלא משך מצוי לחשיבותו, וה"נ כיון דצריך לבטל מצוי הראשון ל"ש סוף מצוי דהשתא מצוי ראשון חוזר וניעור, ועוד יש לחלק ללא אמרי' סוף מצוי אלא היכא דמיגדר מצוי ולא חסר אלא רוח אחת אצל הכא הא ליכא כלום לפניך וליכא דידע מאי הוה.

כשאוירא מבטל אם נקרא אחי

סה) לשון רש"י י: ד"ה יעשה פס אמה ומחצה זיל גבי כל חד וחד נמצא פרוץ רבה עליו ומבטלו, ומשמע דאף לחי דמיקרב לגבי' כותל מתבטל, ואינו מובן הא לית אוירא מתרי רוחי, ומזה נראה דענין בטול לאו דליתי' אלא דאינו מצטרף וה"נ אינו מצטרף ופרוץ מרובה וכל הרוח אינה מתוקנת.

סו) ובענין אחי אוירא נראה לכאורה ללא בטל מקום המחיצה אלא לענין מה שרואה להמשיך ולהחשיב כסתום לא מצטרף כלל, ויל"ע במ"ס רש"א דב' פרקות שבין הכל י' פוסל ומשמע בלשוננו דבעי' ה' וה' ולכאו' למה יצטרף ה' שבאמצע לסתום והוה ל'י כמאן דליתא, וע"כ דאפי' דמבטל ל'י היינו להצטרף מ"מ קיום יש לו אפי' לענין משך מצוי, ויל"ע במחיצה ד' ריוח ג' מחיצה א' ריוח ג' ומחיצה ד', אם רואה להשתמש ולזרוע בכל הרוח כלאים הרי יש לו עומ"ר מצ' רוחות מלד ב' מחיצות הד' מיהו אם רואה להשתמש רק ל'י אמות ראשונות אחי אוירא ומבטל למחיצה א', ויל"ע היכי דיני' ל'י.

אחי אויר שמעל למחצה מבטל

סז) הק' הרש"א י: בזה דטו: מחצה של חבלים אמאי לא אמרי' ב' חבלים זה עג"ז דאחי אוירא ומבטל החבלים, ואפשר דחשיב קצת כאויר שחוז' למצוי דס"ס אף שהרשות עולה, המחצה תחומה היא, אלא דחד חוט אינו תוחמה ותרי דמתחברים לג"ט יחדיו יש בהם לתחום המחצה. ועוד היה אפ"ל דאין אחי אוירא מחשיב המקום שמצטרף עמו לסחור הקיים ממש אלא מריע ענין הפתח הגדול ועושהו גדול יותר, אצל המקום שבאמצע

כדקאי קאי. אבל לפ"ז דכוותי בעומד יהי מותר לזרוע כלאיס מול המקום דאמרי עלי אתי אוירא ומאטרף עמו לפסול וכו'.

אתי אוירא בלוה"פ

סח) החת"ס סי' פח' כ' ללוה"פ רחבה מי' יכול למעטה ע"י קנה, והחזו"א מה מאד תמה עליו וכ' דאתי אוירא כו', ולכאורה ל"ש כאן אתי אוירא כלל דענין אתי אוירא הוא בנדון של כותל ומלוי רוח אז חזי' לרצוי האויר דעיקר המקום פרוץ לא גדור, אבל בלוה"פ אין הקנה ענין מלוי המקום רק חשיב כמשקוף ומזוזות וכיון שהוא חשוב בפנ"ע מה שייך שהאויר יבטל.

אתי אוירא

טז) עז: אתי אוירא וכו', תמה הרשב"א מהא דלעיל י: דלא סבירא לן הכי, וכתב דדחויא בעלמא הוא דלא נימא עומד מב' רוחות, ותמה בזה דה"נ למסקנא נימא אתי אוירא וכמו שהרגישו התו', ותי' דאה"נ ומאי למיפדך הכי, ועוד דהי' אפ"ל דלא אמרי' לבוד להחמיר ואין כאן אלא קנה מיהו לעיל ט. גבי מבוי שרצפו

בלחייז מוכח דאמרי' נמי להחמיר. עכ"ל. ותי' הרשב"א ק' דהכא אינו אלא דין אחד ואיך שייך לומר שהוא סתום אבל אינו מהבטל מפני שאינו נמאץ במאיירות הא זה אינו מעלה, ולא דמי כלל לרצפו בלחיים דמייתי מיני' הרשב"א ראי' דקס באתת היה מקום לומר דלא נימא להחמיר שהוא נדון אחר, וכי לתי' זה יועיל האי פס' ב' דאמר אביי י: לסתום הרחב מי' שיעשהו מקנים ואז לא נימא בי' אתי אוירא וכו', וא"ל דכוונתו דהאויר אינו מבטל אלא החבל העליון שאינו יכול לבטל יותר ממאיירות אחת ואחר שביטל מ"מ אין בין חבל לחבל אלא אויר קטן והחבל שתחתיו אינו בטל דאין הוא פרוץ במאיירות לאויר העולם וממילא עדיין איכא למימר לבד לגבי המחאה כיון דאוירא אינו מבטל לבדו, וע"ז מסיק רשב"א דאמרי' לבדו אף להחמיר ובטלין ב' החבלים יחד לפי שהן לבדוין.

ע) למאי דפרכא הגמ' דיועיל מצד עומד משני רוחות וכו' דקו' זו דעומד משני רוחות בלי אתי אוירא ודאי אינו מקלקל קשיא א"כ נחזור לתי' קמא ומה שהק' ונימא אתי אוירא כו' ל"ק דהא ל"א אתי אוירא כה"ג דזה בכלל הקו' ש"מ כו'.

רה"י וביטול מחיצות

בקרן זוית אבל אם אין בטול הלוה"פ עצמו ממילא הויא פרעה שאין בכח הדריסה בה לבטל הרשות.

ג) וע"כ שהפתחים אינם בזויות אלא בצללים, והשתא הוי מוקף מחאה באופן זה: דהלא העיר מלחה בהכרח כולה בתים וחלרות ומחיצות קטנות ויכול ללקט מהם במקום המסומן כמין מחאה ואפי' מחיצות שתוך הבתים הכל מאטרף

למחאה אחת שפרוה כלפי ראשו והיא רה"י גמורה מה"ת, ואין שום סבירא לומר דאם יש הרבה מחיצות אינו יכול להשתמש בחלק מהם דהלא הם מחיצות גמורות וכ"א חוץ במקומו, ומה בכך שיש רבות. ואולי משכח"ל בפילוש הקרוב לקרן ואין די בהזוית שנצייר לו להיות עומ"ר כנגד הרשות כגון שהרשות רחבה כ' או ל' אמה וממילא אלכסונה כח' או מב' אמה, ואין מקום ממנה עד החומה בין הבתים לעשות אלכסון יותר ממנה, והוא קים לי' לר' יוחנן דאיכא כמה כה"ג בירושלים, אולם כ"ז דוחק.

ד) ואפשר שנהי שרופו המחיצות והבתים יכול לסתום נגדו מ"מ לא עביד עומ"ר לפי שאינו מיושר, דאטו פתח בצד רה"י ייחשב עומ"ר מחמת הרה"י, לא נראה כן. וזה לורתו: ובאתת בירושלים ליכא גם הקרן הקטנה להתחלת מחאה. ואלו רה"י עצמה לא חשיבא מחאה ליעשות עומ"ר.

אי רה"י דינה כמחאה

א) רה"י נידונה כמאן דמליא ואוירה עד לרקיע. ויש לדון האם אויר רה"י יכול להיחשב כמחאה. והנה התו' כב. ברלוחם ליישב דברי ר' יוחנן שאמר דירושלים ראויה להיות רה"י, אף דמוקפת מחיצות מעליא. כתבו דאין ראוי להיות רה"י אלא באמצע הפילוש כמין שתי וערב דליכא שום מחאה. (ובאתת הוא דוחק גדול, וכן תמה הרשב"א, ואולי ר"ל המטלטל ברחובה חייב כיון שמתמא שכח שיעבור באיזה פלוש, ויאויר כמה פילושים, דהלא א"צ פילוש של ד' רוחות וסגי בפלוש של ג' רוחות וליכא ב' מעלייתא וממילא מוציא מרה"י לרה"י, אבל לא בכל ד"א, אלא סתמת המעביר הוא, ומה דבעי שינוח ג"כ הוא חשך קרוב ובלא"ה החיוב דוקא אם עולר).

ב) ומבואר מדבריהם דרה"י אף דהויא כמאן דמליא אינה מחאה דא"כ הלא מוקף ברה"י מד' צדדיו ואין פרעה אלא כלפי ראשו, דהנה ודאי לא הי' ירושלים כזה: דא"כ הוא פירעה בקרן זוית וליכא מחאה לעיר כלל, ומה שהעיר עגולה אינו פרעה בקרן זוית דמקום השער לעולם ישר הוא, אלא דמהרבה חומות ישרות יולא לורה הדומה לעגול, ופשוט, ותימה על החזו"א במכתב שכ' דכל פרעה בירושלים הוא פרעה בקרן זוית דאין זה דרך בני אדם לעשות מקום השער עצמו עגול. וגם אי באתת הפרעה בק"ז ואיכא לוה"פ תלוי בהנ"ל אם דריסת רבים תבטלו דאם מבטלת המחאה עצמה ממילא הויא פרעה

וכשהדרך צאה אלל סולס אור היא מתלקטת באופן שאין עליה קס רה"ר.

יא) והנה התו' כתבו דקאי הכא לרבנן וא"כ ע"כ חשבי' לים הגדול, וכן כתבו ותימה לרבנן כו' דגלת ופרת, ובשלמא בא"י יל"פ דסמכו על ים הגדול אע"פ שלא כתבו אלל בצבל מאי, אמנם נודע שפרת וחידקל הוא כמין v יונית, וכנזכר בפ' עשרה יוחסין, וממילא הו' רה"י ביניהם כמ"ש החזו"א על אורה כיו"ב. אמנם הגמ' לא משני מידי בטעם דבאמת הני אינם מחיאות לארץ, והרמב"ן פ' כיצד מעברין נט. כ' דכל שהמחיאות אינם ניכרות ואינם מעכבות אינם מחיאות (והרשב"א כב: אפשר שלא ראה דברי הרמב"ן כי מסיק ב"ע כמה שיעור יס בו), ולא איתפרש מהו ניכר אי בראיה בעלמא, ומה דין ניכר ואינו מעכב או אפכא. והנה הרמב"ן התם לא מדבר על רחוק ביותר, שהרי מקשה אר' יהודה היכי משכח"ל מקום בלא ב' מחיאות ואקשי מחוד העיר, וכ' אפי' במדבר מלא הרים ובקעות, וע"ז משני כנ"ל, הרי ללאו דוקא ברחוק מאד מקרי אינו ניכר דהלא קשה מאד למצוא מישור עד שאין רואים שום הר לעומתו. אלל יל"פ כוונתו ניכר שהוא ניכר כמחאה, ומעכב ר"ל שיש הגבלה ברה"ר וא"א לבא אליה מאיזה רוח ויש בזה נפ"מ ומקרי אלל בנ"א כמחאה.

יב) וכן התו' עצמם לא מקשו באמת מאוקינוס שיהי' כו"ע מוקף, שאין שום מקום מסויים שאוקינוס מקיפו מיותר מרוח א', וכן לא הוה ס"ד באמת הכי דכמה גזרות גזרו בא"י משום רה"ר כמו לא יאל החייט במחטו וכן התו' מקשו מירושלים דחייבין עליה כו'. וע"כ ז"ל דהתו' נמי מודי לטעמא דהרמב"ן אלל דסבירא להו דלפעמים מקרי ניכר ומעכב כגון במקום פירול הפרת והחידקל הרי מוקף מג' רוחות וניכר ומעכב.

יג) ומה דאי' ע"ז דאתו רבים ומבטלי מחאתא יל"ע נהי למבטלי היכא דקאו ועברי מ"מ הא אשתיייר מקאת מחאה בסמוך לים הגדול מהיכא דעברי ולפנים וכן כנגדו ודאי לא עברי ומבטלי בכל סולמא דלור [ובציאה אמרו אקיף כו'] וי"ל דאף סולמא דלור עצמו אינו סמוך לים הגדול ולא הוכשר אלל מדין עומ"ר, אך בלא"ה יותר נראה דע"כ הוא כפרוש חזו"א דאתו רבים שכתבו התו' הכא היינו רבים שבין המחיות ולא שעוברים ע"ג דהא בית מרון וכו' נמי כולם עשויות בידי שמים ואעפ"כ רבים דעברי עליהו לא מבטלי להו, וכן היה מקום לפרש לפ"ד רמב"ן דסובר דכל מחיות רחוקות אינם מחיות ה"נ ע"ד התוס' נימא דהיינו דוקא אי אתו רבים ומבטלי להו, ונראה דלא קאמר הרמב"ן אלל במחיות שלא הוקפו לדירה אלל הוקפו לדירה ולחומה הו' שפיר מחאה לאל"כ וכי חומת ירושלים אינה מחאה משום שאין רואה אותה מב' דלדיו.

ה) אמנם החזו"א כ' דלור רה"י כמאן דמליא. ודבריו קשין מד' התו' בירושלים כמ"ש. והחזו"א מליין שעל דבריהם כ' הריטב"א שאינו מחוור. אלל באמת גם בהרמב"ן ובעה"מ וה"ר פרץ משם הר"ש ותוהרא"ש ור"ן מבואר דאמנע הפילוסוף ל"ה רה"ר, וומש"כ הריטב"א אינו מחוור משמעות הלשון היא משום הדוחק לאוקי דר"י בזה וכ"מ בהרשב"א. וע"כ ז"ע בההיתר שק' ע"פ יסודו, שהוא מרווח לעשות כן כל הערים רה"י.

ו) ומאי דמקשה החזו"א לפי' ריטב"א מאי ק' להגמ' מחזר הא התם איכא ב' מעלייתא וע"כ לאמנע הפלוסוף כמ"ש תו', והנה אין זה שייך לאמנע הפלוסוף דהתם שפרכה מד' רוחות אין המחיות כלום וליכא גם עומ"ר, והריטב"א ג"כ יודה דאין זה שום דוחק לומר דע"ז מיירי, ועוד דהריטב"א עצמו מקשה קו' זו ומתיר לה. ומאי דמשני החזו"א בתחלה לכאו' הוא דוחק גדול מאד.

ז) ול"ע דסולמא דלור אינו כנגד כל רוחב הארץ, ומ"ש רש"י לעלות לא"י בסולם אור לכאו' הוא אפכא דעולים מא"י בסולם אור, ואולי לעלות הוא ל' שבה א"י כמו בכ"מ, והא דחשבי' לים הגדול מתלקט ז"ע הלל מתלקט באופן שאינו ניכר, ובשלמא אי הו' מתלקט על החוף יס מקום לחשב כניכר דידוע דהכי הוא, אלל הא ברוב מקומות אינו מתלקט בחוף, וכן לקמן פז: חשבי' לים טברי' רה"י דוקא משום שסביבו אוגנים ועיירות וקרפפות.

ח) ובחזו"א קה' א' כ' לתמוה אתו' דלא אתו רבים אסולמא דלור ופרת ואוקינוס, והנה אפי' נימא דגשרי דפרת לא היו ראויים להיות רה"ר [אף דהא י"א בשי' ריב"א דאין שיעור לרה"ר, שמא אי לא נייחא תשמישתייהו טובא אינו רה"ר, או דאין דרך לעבור בהם, ולא נראה אלל ודאי היה דרך לעבור בהם טובא], קשיא הא בסולמא דלור ודאי הו' עברי דהוא הוא הדרך, ועבילה כה:

מרחק מחיות רה"י

ט) לענין גבולות רה"י אמרי' כב: אין רה"ר בא"י, ומקשי' אי משום סולמא דלור ומחנתא גדר הא ה"נ בצבל פרת וחידקל וכו"ע באוקינוס, והנה אלו ב' מחיות ומה ס"ד שיעילו. וי"ל דבא"י מסתמא היינו בצרוף ים הגדול.

י) ובחזו"א קה' א' כ' לתמוה אתו' דלא אתו רבים אסולמא דלור ופרת ואוקינוס, והנה אפי' נימא דגשרי דפרת לא היו ראויים להיות רה"ר [אף דהא י"א בשי' ריב"א דאין שיעור לרה"ר, שמא אי לא נייחא תשמישתייהו טובא אינו רה"ר, או דאין דרך לעבור בהם, ולא נראה אלל ודאי היה דרך לעבור בהם טובא], קשיא הא בסולמא דלור ודאי הו' עברי דהוא הוא הדרך, ועבילה כה: ואולי הכוונה דכל הגדון היה רק על רה"ר ודרך ההילוך אלל על כרמלית שבינתיים לאכפ"ל דהכל נקבע כפי רה"ר שבאים בה,

דוודאי אפ"ל כמאן דמליא, ולא קאמר אלא כשאין סבה להתחיל למלאו. והיינו במחאה ישרה ממש, לא זוית קהה. אבל ממחילות אמלעות של פסין לא זו כנגד זו נראה דא"א למתוח מחאה באלכסון דאין למחאה זו התחלה. ולכאן יא בזה סתירה בחזו"א שכ' עד' טו' נדון באלכסון ואין לדבר שיעור כל שיש לרבע תוכו דע"ד, ומ"ש בתחלה עשה לחי היינו לחי כנגד הדופן הראשונה ול"ש לזה, כמבואר שם. הרי שלעולם הוא רה"י תוכו.

אימתי ג' מחילות לאוריתא

יט) בסוג' זל. מתבאר דחזר שנפרצה לרה"ר הזורק מתוכו לרה"ר פטור, ותמהו הראשונים כיון דג' מחילות לאוריתא, הרי עכ"פ הוי רה"י מה"ת ולמה פטור הזורק לרה"ר. ואפשר דכיון דבקעי הרבים במקום המחאה הפרוכה, אף ללא בקעי בכל הרשות ויש חלק מוקף ג' מחילות שאינו בכלל דריסתו, מ"מ מפקיעה דריסה זו שם רה"י. אך בהריטב"א בשם אחרים מחדש יותר מזה ור"ל דכל מצוי שפרץ לרה"ר ל"ה רה"י אף בג' מחילות, ולא אתמר ג' מחילות לאוריתא אלא בפתוח לכרמלית. והוא ברשב"א בשם הראב"ד. ותמיה ע"ז הריטב"א דסתמא דלעיל יב: ג' לאוריתא היינו בפתוח למצוי, אבל באמת התם ר' יהודה קאמר ואיהו ס"ל קורה משום מחאה, ועתו' פו. לאפשר דס"ל דגם לחי משום מחאה. ובכה"ג ודאי סגי.

דין חור מפולש מרה"ר לרה"י

כ) הרמ"א שמה' ד' סובר דחורין המפולשין מרה"ר לרה"י נדונין כחורי רה"י, והגר"א בביאורו סי' שנג' דחה דבריו, מהא דמבואר שם דזין פחות מי' וסמוך לחלון דינו כחורי רה"ר. אבל יש לדחות דבהא דהרמ"א הוי הפילוש שיה ואינו אלא נקב בכותל, ואז בודאי יש לייחסו לרה"י דיש לה דין חורין היינו שהטפל לה שייך אליה, מלכה"ר שאין לה דין חורין. אבל האי זיז אף שקרוב לחלון של רה"י, מ"מ עיקרו ברה"ר קאי וניחא תשמישתי' שם כיון שהוא למטה מי', והוא בודאי נידון כרה"ר.

כא) עוד ראוי הביא הגר"א מהא דלנור היואל מן הגג שאסור ליקח ממנו מים דגזרי' אטו רחב דע"ד דאז הוא רה"י, אך המג"א כ' דכיון שמחובר לגג הוי חורי רה"י. וכ' עליו הגר"א דאינו מובן כיון שרחוק ג'. אבל מה בכך שרחוק ג' הא ס"ס מחובר בגג ובכה"ג הוי חורי רה"י בכל דוכתא, ודברי הגר"א ז"ע.

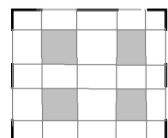
היאך דריסת רבים מצטלת מחאה

כב) מצינו מחאה שאם עוברים בה רבים אין דינה כמחאה. אך דין זה ייתכן בכמה דרגות: א) אפשר שרק מקום הדריסה מתצטל מלהיות מחאה. ב) או שכל המחאה כולה צטלה, כגון אורת הפתח של מאה אמה ודורסים בה במקום אחד, בטל דין אה"פ ממנה

יד) ובמש"כ התוס' לשאני מחילות בידי שמים, עי' בחזו"א קז' א' דנראה דסובר דאי היה נחלב בית מרון בידי אדם היה נקרא מחאה בידי אדם להתו' ולכאורה היה נראה לא כן אלא דבידי אדם היינו לשם מחילה וכי אדם שנוטע עץ הוי העץ מחאה בידי אדם. אבל החת"ס סי' פט' סובר דכל מחאה שהיא חלק מהדרך מקרי בידי אדם כגון מעלות בית מרון.

טו) וע"ע רשב"א דתמה על הא דמעלות ומורדות שבא"י, מה ענין יהושע לדגלי מדבר, והי' דמעיקר הדין בקיעת רבים עבד שיהיה נחשב כדגלי מדבר, אבל בא"י לא מועיל גם בקיעת רבים. ונתן טעם לדבר. ואפשר לומר עוד דכיון שאינו מסור לרבים אינו כדגלי מדבר. ומ"מ מסיק הרשב"א בל"ע אס בקיעת רבים הופך מה שאינו דומה לדגלי מדבר לרה"ר, נאמר הוא הדין במקורה שייחשב ג"כ רה"ר משום הבקיעה. ולכאורה עדיין שפיר איכא לחלוקי בין אינו דומה מלד נחותא לבין אינו דומה מלד אורתו ונראה כבית ודלתי גרע טובא.

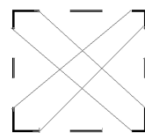
אורך ב' מחילות רה"י

חינו פניו מב' מחילות רק המוקם המוגב

טז) למ"ד ב' מחילות רה"י, נראה דאין זה אלא כשאין המחילות הפרוכות יתירות על הגדורות. דאל"כ כמעט אין לך בבין הפסים מקום שיש בו י' על ד' שאינו מוקף בב' מחילות. כזה: ולא עוד אלא

שגם המקומות ההם יש להן ב' מחילות מחמת דיומדי הקרנות

דכמאן דמליא ויש ב' אלכסונים כזה: ועי' במקומו לענין רה"י כמאן דמליא אימתי אמרי' כן. מיהו משכח"ל בדיומדין מרובעים אס כשרים מדין חוקקין דאז אין מושכין מהן באלכסון.

יז) ועוד טעם יש להאריך עומ"ר דאל"כ לא חשיב ניכר ב' מחילות וכמ"ש במקומו בענין ב' מחילות ניכרות, וגם י"ל לחשיב אין מעכב דאין שום עכוב כשהרוב פרוץ, אבל בבין הפסין אין לומר הכי דהא בל"ה כולו רה"י. ולפ"ז מל"ה התו' כב: שנתקשו בחזר שנפרצה הכי מצטלי הרשות, וכתבו שנפרצה דד'. לאוקי חזר שנפרצה לאו צפריאת ד' רוחות אלא שנפרצה ברחבה שהוא יתר על ארכה ובזה די שלל יהי' הני ב' מחילות כלום, אמנם הגמ' פשיטא לה דחזר לא ניחא תשמישתי' והיינו שהפתחים צריים.

ב' מחילות של רה"י נוטות זו לזו

יח) החזו"א עא' ו' כ' דמחילות העשויות כמין v, חשבינן להו כמאן דסתים ומליא, אבל לא אמרי' הכי אלא מזוית ישרה ומטה כשמתעקמת לא פחות. ונראה דאין ללמוד מזה למקום שהוא כבר רה"י ורואה לדון כמה מחילות יש לו, כגון בין הפסים,

(ויש לדון בקורה, ובעומד מרובה, וזכורת הפתח. לכל חד מועיל בענין אחר. ועיקר דרך זה הוא פשט הלשון בגמ' אתו רבים ומבטלי מחאתא. ובמתני' ליכא בטוי זה.) ג. או שכל מחיאות הרשות בטלות, כיון שאין הרשות מובדלת מן החוץ ורבים באים לתוכה. ד. או שאין כאן בטול למחיאות של הרשות. אלא שיש לרשות זו תנאי רה"ר וגם תנאי רה"י, שהיא מוקפת כדין, וגם רבים מהלכים בה. ובכה"ג אף שיש תנאי רה"י דהיינו מחיאות, מכיון שיש גם תנאי רה"ר דהיינו רבים, אין דנין רשות זו לרה"י. ולכל זה, אפסר נמי דאין כריך שיהיה דוקא רה"ר גמורה דס' רבוא, אלא כדיון רה"ר שלנו שהיא כרמלית, ולא דמי לבקעה שאין לו שום גדרים, אלא מחמת הילוך הרבים הוי כרמלית לדומה לרה"ר. דהא אפי' מצוי שאינו משותף גזרו בו דין כרמלית. וכמו שנתבאר במקומו בגדרי כרמלית.

כג. דהנה זה ודאי שיש נפ"מ בין כרמלית לכרמלית, הנה גזרה דמושיט ברה"ר מדיוטא לדיוטא בודאי גזרו רבנן גם בכרמלית שהיא כרה"ר, אבל בודאי לא גזרו אלא במקום הילוך רבים, ומושיט מדיוטא לדיוטא בבקעה אין לו שום משמעות, ואין הבדל בין אורך ורוחב וכדו' רק לגבי הילוך רבים ממש. וכן עיי' תו' פטו. לזיו רחב דע"ד וגובה י' מעל רה"ר יש סברא שלא יהיה כרמלית משום ללא שלטי בי' הרבים, ובאמת כ"ה למסקנתם הוי מק"פ. הרי שצביל שיהי' כרמלית כריך שישלטו בו הרבים.

הטעם שהזכר בגמ'

כד. והנה בגמרא נזכרה סברא בענין בטול הרבים. שרחבא מסתפק (כד): אם רבים הבוקעים על תל המתלקט ד' מתוך י' מבטלין המחאה, או"ד לא ניחא תשמישיהו. וא"ל רבא דמבטלין ואפילו עולין בחבל. אך מסברא דרחבא יש ללמוד דביטול הרבים את המחאה תלוי בנחות התשמיש. ולסברא אחרונה, שנעשה רה"ר, הוא על דרך שאמרו שכל מקום שלא ניחא תשמישתי' אינו רה"ר, ובמקומו נתבאר שאינו ממש כפשוטו. אבל בודאי כשאפסר לדון המקום כרה"י או כרה"ר, יש להכריע ע"י נוחות הדריסה. ולסברות אחרות כריך לדחוק דדריסה ללא ניחא, אין שמה דריסה כ"כ לבטל המחאה. אף שהילוך זה יכול להיות רה"ר בעלמו. ובאמת אין זה אלא ס"ד ורבא פשיטו דלעולם מבטלין.

דעת תו' בסברא הרביעית הנ"ל

כה. התוס' כב. תמהו על קו' הש"ס מר' יהודה דס"ל דאין רבים מבטלין מחיאות הפסיון, על ר' יוחנן דרבים מבטלים מחיאות ירושלים. הא פיראת הפסיון אינה אלא יג' ושלש ובהכי לא מבטלו רבים, אבל שערי ירושלים היו טז' אמה. מבואר הדבר בדבריהם שרבים המבטלים מחאה אין כריכים שיהיו בגדרי רה"ר או כרמלית הדומה לרה"ר, אלא אף דדרך זו הויא פחות מטז' אמה ואינה דומה לרה"ר, מ"מ הני רבים ג"כ מבטלי רה"י.

זה ללא כהלך הד' שכ' לעיל. והשתא לא נחתו לתירוצם האחרון. אבל סברת הקושיא היא כהלך הנ"ל, דהיכי מדמינן מקום שנהי' רה"ר כמו ירושלים, למקום שאינו נהי' רה"ר כמו פסין.

כו. אמנם יש לדחות, דאף ללא ידעי שמקום דריסתו יכול להיות רה"י לענין שהזרק בו חייב, מ"מ פשט"ל לתו' דמקום בין הפסין שהוא למוד לרה"ר מקרי מ"מ דריסת בני רה"ר, דיס ע"ז שמש. ובזה סגי לבטל המחאה עצמה. וכין שהמחאה אינו כסתום אלא כנדרס ברגלי רה"ר, תו ליכא רשות. ולפ"ז אי ליכא גפופי כעין חצר קטנה, שמפריש רה"ר ממקום המחאה, תו לא יבטלו רבים המחיאות.

כז. אמנם מתירוצם מבואר בלי ספק דאין שום נפ"מ אם מקום דריסתו נעשה רה"ר או לאו. שתי' דלירושלים נמי יש כוה"פ אף שרחבה טז'. וא"כ לא היה קושית התוס' דיס לחלק שאין מבטלים הרבים משום שאין הקרקע נעשית רה"ר, דא"כ לא תרצו מידי, אלא היה קושייתם דעכ"פ מחאת הפסין מועלת למקום דריסת הרבים איזה דבר לולי שנתחדש דין הדריסה המבטלת דהא מבטלת הרה"ר והופכת המקום למוקף, משא"כ ירושלים רה"ר ממשכת כדרכה ואין המחאה שסביבה יכולה להשפיעה עליה כלום וא"כ ודאי הרבים מבטלין, דאין המחאה מעכבת רה"ר, וע"ז תרצו דגם מחאת ירושלים מועלת שמקיפה הרה"ר והופכת אותה לדיון רה"י בלוה"פ, ועל כן משחידש ר' יוחנן דהדריסה מבטלת הלוה"פ ה"נ יבטל דין הפסין.

כח. אולם לפי תירוצם האחרון דלפמ"ש ו: עוד אופן וכוונתם שרה"ר יכולה להיות כרה מטז' אם הוא המשך הרשות ניחא, וממילא ניחא להו למימר שהמקום עצמו נהיה רה"ר, והשתא יש עדיין מקום לפרש דהוא ענין בטול הרבים.

דעת הרשב"א בחקירה זו

כט. אך סברא זו לכאורה מפורש בהרשב"א. שכ': "ודאי לר' יוחנן ה"מ בקיעה דרה"ר, אבל בקיעה דרבים בחצר בתים, א"נ במבואות המפולשות, לא, וכדאמר' לעיל". הרי דבעי' שרה"ר עצמה תבקע לא האנשים הרבים. אמנם נראה דעדיין יש לחלק, שכוונת הרשב"א באופן שאין כל בני רה"ר בוקעין אלא כעין מבואות המפולשות, ולא משום דבעי' שיהי' רה"ר עצמה, אלא שיש שעור כמה רבים בעי'. דהנה הרי כבר הסכימו הראשונים על חי' ר"י ו: לכל מצוי המפולש שמחבר את רה"ר והיא ממשכת ללכת בו ה"ז רה"ר גמורה, וע"כ מ"ש כאן המפולשים היינו סתם מצוי מפולש דבני השכונה נמלאים בו וחוצים אותו אבל אינו עומד לתשמיש כל הרבים, ומבקיעה זו מיירי לומר שאינה מקרי בקיעת רבים, אבל אם בני רה"ר הולכים שמה לא מיירי.

ל) ובהמשך דבריו כתב דצירושלים הוי בקיעת רבים משום שהשערים מכוונים וכו'. משמע ללא סגוי במה שעד השערים הוי רה"ר הבאה ובוקעת לעיר. אך בזה יש לחלק דפסי הבור אינם אלא סביב הבור כדי פרה ממנו ואז ודאי מינכר להוא בקיעת בני רשות הרבים, משא"כ עיר גדולה שיש לה עשרה פתחים אטו אם נכנס רה"ר בלא אחד נדון כל הפתחים האחרים כבני רה"ר.

לח) וגם הדרך לירושלים שמא אינה רה"ר מאל טבעה דהא יש טובא דרכים בלא אה"כ פתוחה לרה"ר שצירושלים שאז היא הדרך הראשה.

לצ) ו[החזו"א אינו מחלק בכעיי"ז וכ' דהתו' כב. דאינם מקפידים על פתח יג' פליגו אתי' קמא דתו' ו: דסבר שמבוי שהוא פחות מטז' אינו בקיעה לרבים, ומוכיח מדחשבי' בקיעת רבים שהי' טז'. אבל למ"ש י"ל דההיא דרך שעוברת שם בסתמא גדולה בפני"ע, ולא הוגבל דוקא שהמרחק מרה"ר הוא כדי צור ופרה, ושמוכה שכל ההגבלה והאלמאוס הוא מחמת הבור, וע"כ ודאי יש שעור לדבר וכמ"ש דבעיר שלמה ל"א הכין.

דעת בעה"מ

לג) ובעה"מ כ' דצירושלים ליכא ב' מחילות מעליא כיון שהיא מפולשת, והרשב"א נראה דמסתפק בכונתו אם ר"ל במקום הפולש וכתו', והרמב"ן תמיה מה יועיל זה לכל העיר להיות חייבין, ואפשר דסבירא ל' שצטול הרבים הוא מכח הפיכת המקום לרה"ר שמתחלה הוא ב' הרשויות יחדיו ועלינו להחליט איזה רשות עיקר, ומאחר שיש כמה מקומות בעיר שהם רה"ר גמורה בלא ב' מחילות כבר נהפך המקום כולו לרה"ר דא"א שטהי' רה"ר בתוך רה"ר.

איזו מין מחלה בטלה

לד) עיקר המחלוקת דרבנן ור' יהודה אם רבים מצטלים המחלה. לא התפרש אם הכוונה שמצטלין אחת המחילות הנלככות לרשות. או שהכוונה שעוברין בין המחילות ובה"ג בטל שם רה"ר. (א) לתי' א' דהרשב"א וכן מסיק ר"ן מודו דב' מחילות דאורייתא ו[לחי להכירא], ופליגו אי יכולין לבטל אחת מב' המחילות. (ב) ומצינו למימר דפליגי בה"ג במחלה שליטת אפי' אם היא דאורייתא, אם הרבים מצטלין אותה. (ג) עוד דרך נראה ברשב"א דפליגו אי מחלת לחי שאינה חסובה מתצטלת. ואפי' מועילה מה"ת מתצטלת מאל שארתה אינה מחלה גמורה. (ד) ומצינו למימר נמי דפליגי בדיון מחילות דאורייתא, דלר"י ב' דאורייתא, והרבים מצטלין בבקיעתם ביניהם [וכעיי"ז בריטב"א]. ולרבנן ג' מחילות דאורייתא, והשלישית יכולין לבטל. (ה) עוד אפשר דפליגו אי ב' או ג' מחילות דאורייתא, ומודו דעוברין ביניהן לא בטל. וממילא הפלוג' היא בעוברין בין ב'.

לה) ונראה להדבר מצואר במכלתין לה. להוכיחו מדקרי ר' יהודה לערב רה"ר ב' מחילות אלמא ב' דאורייתא, וממילא ע"כ ל"ל דרבנן לטעמי' פליגו עמי', דהא באתו רבים פליגו כדאמר' הכא, ולא במחילות דאורייתא, וא"כ לרבנן אפי' דב' מחילות יהיו דאורייתא מ"מ אתו רבים ומצטלי המחילות הגמורות דסגי מדאורייתא.

לו) ואי משום דסברי לחי משום מחלה א"כ איכא ד' מחילות ולא מצטלי, וע"כ דבעו רבנן שם ד' מחילות לא ליירת רשות אלא לחשיבות המקום או שלא יהי' נח תשמיש הרבים וכמש"נ לעיל דז. והא דבעי ר' יהודה לחיים י"ל לטלטל הוא דבעי. והא דלחי' התם דממתני' דהתם ליכא למילף דמשום פי תקרה קאמר ר' יהודה דמערבין קשיא הא מאי שייטי' למבוי מפולש דמתיר נמי והתם ליכא פ"ת. וגם קשיא לפי האמת אמאי קאמר ר' יהודה במתני' מערבין למבוי המפולש ולא לרה"ר, ובכל דוכתא מבוי המפולש אינו רה"ר. ולכל הדרכים שתולים סברת רבנן באתו רבים ו[גם שכן הוא להסוגיא דכב' ע"ב ולא כהראב"ד] ולא בדיון לחי, יש לתמוה תיבעי לרחצא בתל לרבנן נמי כגון בג' מחילות ובקעי.

לז) ול"ע התו' ו. שכתבו דלחי ברה"ר מיירי במעדיף א"כ קורה נמי ומה הורכרו לחדוש ר"י דרה"ר המתקצרת ברחבה נמי רה"ר היא. ול"ל דדוחק להו דאי עביד כולי האי א"כ הוי לחי ומה לריק לעשות קורה, ואינו מוכרח דלפעמים אינו כדיון לחי.

אי דוקא לענין שבת

לח) ובכל אחד מן האפנים יש עדיין לחקור, האם צטול הרבים הוא סתירה בין ע"א המחלה לבין הרבים. וגם בכלאים ובסוכה יהיה דין המחילות תלוי בארבעת הדרכים לעיל. או דדוקא ברשויות שבת שרה"י הוא לאפוקי מרה"ר, יש נפ"מ בדריסת הרבים.

אי מצטלי מחלה מדאור

לט) יש לשאול אם צטול המחלה הוא מעיקר הדיון, או שהוא תקנת חכמים כיון שלא מחזי כרה"י. והנה התו' כב: הקשו על ראיית הגמ' שם מחזר שרבים נכנסים לה וכו' וע"כ ר' יהודה היא. וכתבו התו' לתרץ הסתירה דהוה מצי לשנויי דרבנן פליגו אדר"י מדרבנן אבל מדאורייתא מודו ל'י, ופשט דבריהם הוא דרבנן מודו דאין רבים מצטלים וכמ"ש בפסין אלא שגזרו מדרבנן ברשויות, משמע דלדין ודאי אתו רבים ומצטלי הוא דאורייתא. אלא דהמ"ל לא כן. אך החזו"א רוצה להוכיח דרבנן ודאי לעשותו רשות היחיד מדאורייתא מיירי, דלטלטל בלא"ה בעי תקון ככל מבוי מפולש, ותו' לא סברי הכי ואולי ידחקו מ"מ.

אימתי שייך אתו רבים

מ) הנה עיקר דין אתו רבים הוא פלוגתא דתנאי. ובאמת יש בו שני פלוגתאות דתנאי. ולפי המתבאר בגמ' כב. תלוי באיזו רשות דרסי: במקרה שיש ב' מחילות מעלייתא, כגון רה"ר שיש לה ב' מחילות ועושה לחי וקורה לרחה, לר"י אין הרבים מצטלן המחלה ולרבנן מצטלן (ו.). ובמקרה שיש שם ד' מחילות, כגון בין הפסין, לר"י הרבים מצטלן המחלה ולרבנן אין מצטלן (כב.).

מא) ולישב הסתיירה דרבנן ודר"י אהדדי כתבו התוס' דאי הוה לר"י ב' מחילות לאוריתא לא הוה מקשה מידי, ולכאורה אינו מובן הלכא ודאי קשה דר' יהודה מ"מ למה החמיר בפסין שהוה רשות גמורה ג"כ ומיקל בב' מחילות ללא יבטלום הרבים, ולחלק ביניהם דע"י בקיעת רבים לא יהי' בפסין שם מחלה משא"כ בב' מחילות מעלייתא ממך ועי' לפנינו בכמה רוחות בוקעין בפסין] הוא כבר קרוב לחלוק הגמ', ורבנן נמי קשה דאי לחי וקורה משום מחלה כמ"ש התו' וכדקי"ל א"כ תרויהו מוקפין ואין נפ"מ מה דעת ר' יהודה בב' מחילות, ואולי ר"ל אי ב' מחילות לאוריתא וגם לחי וקורה אינו משום מחלה אז לא הוה פריך מידי לרבנן. ואינו במשמע. ובחזו"א קז' ג' כ' לדחות ד' התו' דאפי' ב' מחילות לאוריתא מ"מ לא יועילו ב' מחילות כשרבים בקעי ביניהם, אמנם אף שיש מקום לומר כן וכע"ז יש סבר' בריטב"א] מ"מ מאי מקשי הגמ' וכי כ"כ פשיטא חלוק זה עד שלא נוכל לקיים ד' ר"י בהדדי ונקשי על ידיו.

גדר מחילות מעלייתא ושם ד'

מצ) ולא נתפרש מהו ב' מחילות מעלייתא. דבשום מקום לא מצינו חילוק שיש מחילות שאינם מעלייתא. ויש בזה ג' דרכים: א) מעלייתא היינו שאין הרבים עוברים בהם. ב) מעלייתא היינו דחשבי' להו כמחלה גמורה כמו לרה"פ, ולא רק תיקונים כמו לחי או קורה. דכל תיקונים אלו נאמרו להקפת רה"י, לא מקום שיש רבים בתוכו. ג) מעלייתא היינו מחלה סתומה וכותל דוקא.

מג) ומהו שם ד' מחילות. גם זה לא מצאנו בשום מקום בשבת. וגם בזה יש ד' דרכים: א) כיון שאינו אלא "שם מחילות" דהיינו פסין, והוי ג"כ מחילות ללא מעלייתא, בעינן ד'. ב) לא דוקא ד' אלא ג' מחילות, דמה"ת אין יותר מג', אלא נקט האמת לרווחא. ג) כיון שסגור מד' דלדים ואפי' קצת מהני ע"י שלא ניחא תשמיש הרבים שאין להם שום כניסה בשופי, ואינו מדין מחילות. ד) אם ענין בטול הרבים הוא שיכולין לקרוא על רשות זו שם רה"ר או דומה לרה"ר, כיון שיש ד' מחילות ע"כ יש בתוך המקום המוקף מקום שהוא בהכרח רה"י שאין רה"ר יכולה למלל כל מקום הד' מחילות משא"כ ב' מחילות. ואם יש כזה מקום ממילא גובר שם רה"י.

מחילות מעלייתא

מד) הנה כדרך א' היה נראה מסבא, דמה נפ"מ אם הוא בנוי מאבן או שדינו כסגור כגון עומ"ר. אבל לכאורה דרך זו נסתרת מפסין ללא קרי' להו מחילות מעלייתא, ואין הבקיעה אלא משני רוחות שנכנסין בא' ויוצאין בא', שלא הוזכר אלא רה"ר אחד. אמנם אפשר ללאו מעלייתא היינו בליווי מה שהם מחילות שאינן גמורות עם הא שיעוברים בתוכם. אך יותר נראה ל"ק כלל מפסין, ומיירי כשהרבים שוטפים ועוברים בכל שטח הפסין כולו, ואף שאין רוח דריסת הרבים מתנגד לב' דפנות, מ"מ אין שום קפידא על מקום המחלה אלא משוטטים אנה ואנה סביבה אין לה משמעות שהרי היא קרקע מדרס הרבים, וגם יאוייר שיעמדו הפסים באלכסון לרה"ר אבל לא נראה דמיירי דוקא באופן זה וכאמור וואם היו באלכסון לרה"ר א"כ אין הרבים בוקעים אפי' יג' ביניהם, אלא יג' הוא אלכסון רוחב הבקיעה]. וכן נראה בהרשב"א בהעתקתו דברי יג' אומרינן גבי השוואת דברי ר' יוחנן בירושלים לר' יהודה ויהוה מצעה"מ כמדומה אבל בצעה"מ ליתא לשון זו וכן כ' גם גבי תיובתא דחז"ל בסופא דשמעתתא שכ' דבביראות בוקעין מד' רוחות.

מה) אמנם בהתוס' כב: נראה לא כן, דמותבי' שם בגמ' מחזק שרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו דהויא רה"י לכתב, ובע"כ ר' יהודה היא, לרבנן אפי' ניחא תשמישתי' מצטלן. וראו להוכיח מזה דר' יהודה סבר דבלא ניחא תשמישתי' אין מצטלן. והקשו התוס' הא לר' יהודה נמי באיכא ב' מחילות אין מצטלן, ודלמא איכא ב' מחילות וזהו טעמו דאין מצטלן הכא. ותיירא דע"כ נפרצה בד' רוחותיה דאי רק בב' אין חדוש לר' יהודה ומאי איריא חזר, ולא משמע דמוקי ממילא דגם בוקעין בהני ד', וא"כ לכאורה מקרי ד' שאין מעלייתא מחמת הפירצה אע"ג שאין בוקעין. ואולי ר"ל נפרצה לגמרי ונפסדה וליכא שום דופן, ואינו משמע ול"ע. ובאמת להראב"ד והרשב"א הסוגיות פליגו אהדדי.

מו) אמנם יש לדקדק על דברי תוס' אלו שלא מצאנו להקשות אלא שבב' מחילות מודה ר' יהודה, הלא בכה"ג רבנן מחמירין ואמרי ללא מצטלן רבים. ואפשר דמפרשי באיכא גדולי לחזר והפתחים פחות מי' וממילא יש שם ד', ואם הפתח יותר מי' ל"ש שיהי' רה"י. ובע"כ הכי הוא לרש"י שכ' דהוא הוא ענין לא ניחא תשמישתי' שהפתחים זרים, ואלו בפתח של פחות מיג' דהיינו פסין לא אמרו דהוא אינו ניחא תשמישתי', ואף דמנא לי' להגמ' לאוקי הכי ולהקשות, בעיקר הענין ודאי דחזר זו אינה כרה"ר גמורה דאל"כ מאיזה ד' הויא חזר וע"כ שאורתה כלורת חזר וממילא גם ודאי אין זה מקרי ניחא לרבים, ואף דלרמב"ן פ' כי"ל מעבדין ע"כ מה שהמקום שייך ליחיד מפקיעו מכלל רה"ר ודלא כתו' בסוגיין א"כ מצי הגמ' לפרושי הכי, מ"מ לשון חזר משמע טפי כדפרשינן מלד לורתו מאשר מלד "רשות של יחיד", ועוד לפמ"ש במקומו אינו מוכרח ברמב"ן.

שם ד'

מזו אפשר להביא ראיה מהא דמיתאי בגמ' תל והשבי' ל' דרסי רבי, שמעי' דאף דהרבי דרסי כל המחאה כולה ואין משאירין ממנה כלום שאינו נדרס מ"מ מקרי שם ד' מחילות ותליא בפלוג' דפסין. ויש לחלק כיון דהתל מליאות דמחאה היא עדיין יש שם מחאה דזה א"א לבטל ממנה. והחזו"א כ' דלוא"פ מקרי שם ד' מחילות.

מה) ונדון אי בעומ"ר אמרי' אתו רביס ומקלקלי, לכאו' דומה למח' החזו"א והמ"ב אי פרלות קטנות הנסתמות ע"י עומ"ר מטטרפות לכלל הכותל ליחשב עמו עומ"ר, דאי אין מטטרפות אלמא לא חשיבו כלל מכלל הכותל ולא חשבי' להו לסתום אללא דא"כ מקומן, וממילא מה לי שרביס יעברו שם, אבל י"ל אפכא דאי אין מטטרפות אלמא אין להם האפשרות להטטרף וע"כ דגריעי מן הכותל אללא דלאכפ"ל דגריעותא קטנה, ובכלל אינו מוכרח.

מט) דעת הרמב"ן אם רביס מבטלי עומ"ר: כתב בספר מלחמות ה' דאין ד' בעה"מ נכונים שאפי' בקעי שתי וערב במקום המחילות אינו חייב שאין הרביס [ככ"ל] מבטלין אללא המחאה הפרואה שלא נאמר בה לבד מפני בקיעתן דפרואה כגון דיומדין שאנו צריכין לומר בהם רואין המחילות כאלו מאריכות וסותמות זו לזו ובקיעה דרביס מפסקת בהן אבל ב' מחילות זו כנגד"ז במדינה אע"פ שיש באמצען פרואה שרביס דוקעים בה שו"ע א"א לב' המחילות להתבטל וכנגד העומד מכאן ומכאן אינו נעשה רה"ר לעולם שהרי ב' מחילות גמורות הן ועומ"ר על הפרוז ואין אנו צריכים לסתימת הפרואה אבל כנגד הפרוז אם יש בו פלטיא רחב טז' על טז' אפשר שחיבין עליו אע"פ שאין תוך המבואות מכאן ומכאן אינו רה"ר מפני ב' מחילות שלהן וזהו פלטיא גדולה האמורה בכ"מ ור' יהודה מודה בה אבל בפחות מזה אין חיבין עליו לד' ר"י" עכ"ל. לכאורה הלשון שאין מבטלין אללא המחאה הפרואה של"נ בה לבד כדיומדין כו' משמע דמחאת עומ"ר ליכא שום בטול של הרביס אללא המחאה כולה קיימת, וכן הוא הלשון בתר הכי "ועומ"ר על הפרוז ואין אנו צריכין לסתימת הפרואה", אמנם לשונו מורה בהדיא לא כן דמסיים "וכנגד העומד מכאן ומכאן אינו נעשה רה"ר", ע"כ היה אפ"ל דודאי מקום הפרוז אינו מקרי מוקף מדין עומ"ר, ורחש דבריו "שאין מבטלין כו"ר" ר"ל שיש משמעות לבטול לגבי כל הרשות דוקא במקום פרוז שמועיל מדין שם ד' כגון פסין וממילא כשדקעי לא יועיל שום דבר האמה הנתרת משא"כ היכא דליכא מחאה גמורה היא עכ"פ קיימת, ואין זה הבדל דבין בין מיני המחילות רק במחילות דעכ"פ נותר מחאה, וכן הלשון דבתרי' ואין אנו צריכין לסתימת הפרואה ר"ל אין אנו צריכין להיזקק לסתימת פרואה כדי להכשיר העומד הזה. אמנם המשך דבריו קוב לא נראה כן שכ' אבל כנגד הפרוז אם יש בו פלטיא אפשר שיתחייבו אע"פ שתוך המבואות אינו רה"ר דוקא אם הוא

בשעור זה, משמע דאין חיוב גם במקום הפלוש א"כ יש שם פלטיא, הרי דמקרי הכל כסתום, אבל ע"כ אין הכוונה מלד עומ"ר דזה ודאי דליכא עומ"ר ב' רשויות המפולקות זו בתוך זו דל"ש לראות כסתום ככה"ג, ואם כוונתו מלד דרה"י כמאן דמליא היכא אהפרש. ובחזו"א כ' מסבירא דבעומ"ר ל"א אתו רביס ומבטלין.

ט) והמשך דבריו "והא דתניא בחצר שהרביס נכנסים בזו ויוצאים בזו רה"ר לשבת או שהיא סוברה ג' מחילות לאו' או שבוקעין בה שו"ע והיא פתוחה לרה"ר גמורה מכאן ומכאן ופרמ"ר על העומד שהרי על כרחנו אין צריכים לראות בה ב' מחילות זו כנגד זו כאלו מאריכות וסותמות כגון פסי ביראות ובקיעת הרביס מפסקת בכך ואין לנו רה"ר לר' יהודה אללא כגון בקיעה מכאן ומכאן ודרך הרביס טז' אמה עוברת בינתיים ואפשר שאפי' בפלטיא בתוך העיר כענין שפרשתי". הנה לית בריתא כזו אללא דממשמעות הסוג' משמע דלר' יהודה תהי' חצר זו רה"ר, ועז"א דסוברה לר"י ג' לאוריתא, ותימה דלמה תסבור כן הסוג' נגד האמת המבואר לקמן לה, ומ"ש או שבוקעין בה שו"ע הוא תי' התו', [אלא דבתו' לא משמע דדוקא דבוקעין רק נפרעה], ומ"ש שהרי על כרחנו אין צריכין כו' לכאו' ל"ל על כרחנו צריכים לראות בה ב' מחילות כאלו מאריכות וסותמות, וע"ז בקעי הרביס ומבטלין.

נא) ובחזו"א עד' י' כ' מסבירא דעומ"ר חשיב ב' מעלייתא ולא מבטלי רביס, ולפ"ז מצי לשנויי הכי בחצר שנקנסין ויוצאין דליכא עומ"ר ואין זה שום דוחק דסתם רוחב חצר יותר מרה"ר, ומאד נדחק החזו"א בירושלים, וכן מ"ש לכל פרואה הויא בקרן זוית תמהנו לעיל במקומו.

אם לוא"פ מקרי שם ד'

נב) האם לוא"פ דינו כשם ד', להרמב"ם דפוסק כרבנן דבעי שם ד' ובירושלים מנריך דלחות – ע"כ דאין לוא"פ מקרי שם ד', וכן התו' כתבו דאמצע הפילוש אינו שם ד', אע"ג דליכא לוא"פ. אמנם יש לדחות מזה דשאני ד' לוא"פ, אבל בהרשב"א מבואר דלא סגי לרבנן בלחי וקורה משום דאינם מחילות חסובות אלמא לוא"פ יועיל להיות שם ד' ולא יבטלו הרביס.

נג) ומהר"ן יש להביא ראיה דמבטלי לוא"פ, שכתב ו: כ' בהא דמוכחי' מר' יוחנן דלחות נעלות בעי', והק' הראשונים הא לר' יהודה קאי. והרשב"א תי' דאין כוונת הגמ' אללא על בריתא דיתר על כן וכו' והקו' על ר' יוחנן עצמו, אבל הר"ן כ' לדידי א"ל, דהקו' הוא מלישנא דבריתא "מעבדין רה"ר" אלמא דנהי' רה"ר ומתבטלת הדופן הג' שעשה בלחיים מחמת בקיעת הרביס, ואי תימא דלחות לא נעלות יועילו, ע"ז מיתאי מר' יוחנן דל"מ למקום בקיעה. וממילא סובר הר"ן דהגמ' משוה לחי

לְלוּה־פּ וְאִין שׁוּם חֲלוּק בִּין רִי לְרַבֵּן בְּזֵה וּלְכוּ״ע כּוּה־פּ מִחֲבָטֹל
בְּדְרִיסַת הַרְבִּים בִּין בָּשׂם ד' בִּין בְּמַחֲלַת ב'.

(נד) וְכֵן הִתּוּ׃ ו: ד״ה וְאִתְּ הַק' כִּיּוֹן דִּי״ל ב' מַחֲיִלוֹת וְשִׁלְיִסִית
בְּנִנְעֻלַת הוּי ג' מַחֲיִלוֹת, וְלִקְמֵן אִמֵּר לְכֹל הַיּוֹתֵר לְב״ה ג'
מַחֲיִלוֹת לְאוֹרִיתָא, וּמִתְרַלִּי דַעִי לֵת לֹא חֲשִׁיב גְּמוּרָה רַק ע״י ב'
לְתוֹת סְגִי (וְעִיקֵר מֵאִי דִמְפַרְשׁוּ בְּפִרְשׁ״י דְּדוּקָא מִלְּחֵי וְקוּרָה
פְּרַכִּי לְכֹאֵר אִין שׁוּם הִכְרַח בְּרַשׁ״י שְׁלַפְנִינוּ שְׁמַבִּיחַ ב' הַעֲנִינִים).
וּלְכֹאֵרָה בְּלֹא־הַ חֲיִכָּא כּוּה־פּ דֹּאֲלִכ״כ מֵאִי מַהֲנִי לְתוֹת בְּלִילָה,
וְעַל כֵּן שׁ״מ לְלוּה־פּ לֹאֵו דוֹפֵן מַעֲלִיחַ הוּיֵא.

בְּאוּפֵן בְּקִיעַת הַרְבִּים

(נה) לֹא נִתְפַּרֵּשׁ מַהִי בְּקִיעַת רְבִים, וּמַה בִּין מְבּוּי מְפּוֹלֵשׁ שְׁאִינוּ
רַה״ר, לְבִין בְּקִיעַת רְבִים. וְהַרְשָׁב״א כֵּב: כ' עַל קו' הַגַּמ' מְרַבִּים
הַבּוּקְעִים בְּחֹלֵר, שִׁיבְטוּלָה הַמַּחֲלָה. דַּעִיקֵר הַקו' מִחֲלָר לְכֹאֵר אִינוּ
עֲנִין לְכֹל לְאִתּוּ רְבִים דֹּאִין בְּנִי רַה״ר בּוּקְעִים שֶׁס אֲלֹא כִסְתָם
מְבּוּי מְפּוֹלֵשׁ, רַק הַגַּמ' ס״ד דְּבַקְעֵי שְׁתֵּי וְעַרְב, וְכֵן כ' בְּמַבּוּאוֹת
הַמְּפּוֹלְשִׁין לְבּוֹרוֹת.

(נו) וְלִי עֲנִין בְּקִיעַת שְׁתֵּי וְעַרְב, דֵּהֲלֹא הַעִיקֵר תְּלוּי אִם הוּא
בְּאִמַּת רְשׁוֹת הַרְבִּים הַבּוּקְעַת שְׁמַה וְאִין רַה״ר אַחַר, אוֹ שְׁהוּא
נִחַיֵּב לְרַבִּים בְּעַלְמָא כְּמוֹ כֹּל מְבּוּי מְפּוֹלֵשׁ, וְאִם הוּא מְבּוּי מְפּוֹלֵשׁ
שְׁתֵּי וְעַרְב אֲלֹא שְׁאִינוּ עִיקֵר רַה״ר מַה יוֹעִיל. וְאִם הוּא עִיקֵר
רַה״ר אִפִּי לֹא שְׁתֵּי וְעַרְב.

(נז) אֲבַל הַר״ן כֵּב. אִינוּ מַחֲלֵק בִּין בְּקִיעָה שְׁתֵּי וְעַרְב לְבַקִּיעָה
סַתֵּם, שְׁכ' לְהַק' כַּעֲיֵן קו' הִתּוּ מִנָּא לְהַגַּמ' דְּגַם בְּמִקּוּם פְּסִין
יִאֲמַרו רַבֵּן דִּיתֵר עַל כֵּן שְׁאִתּוּ רְבִים וּמְבַטְלֵי מַחֲלָתָא, הֵא פְּסִין
אִינֵם אֲלֹא יג', וְכַדְמַלְיֵנוּ שְׁבַסְתָּם מְבּוּי מְפּוֹלֵשׁ לֹא מַקְרִי בְּקִיעַת
רְבִים וְסִגִּי בְּצוּה־פּ. וְכ' לְדִידֵי לֹאֵו קו' הִיֵּא לְכֹל דְּבַמְבּוּאוֹת הַמְּפּוֹ
ה״ט מִשׁוּם דְּכִיּוֹן דֹּאִין רַחֲבִין טו״ז אִמָּה בְּב' מַחֲיִלוֹת דִּידֵהוּ נִפְקִי
מִתּוֹרַת רַה״ר דֵּהֲרִי אִין הַרְבִּים בּוּקְעִין בְּאוֹתוֹן מַחֲיִלוֹת הַלְרִיכוֹת
שֶׁס מַה״ת מִשְׁא״כ בְּפִסֵּי בִירְאוֹת. הֲרִי שְׁאִינוּ מַחֲלֵק בִּין בְּקִיעָה
שְׁתֵּי וְעַרְב לְסַתֵּם בְּקִיעָה. וְאַפְשָׁר דְּגַם הַרְשָׁב״א הֲכִי קִאֲמַר,
וּבְקִיעַת שְׁתֵּי וְעַרְב לֹאֵו דּוּקָא אֲלֹא כְּדַפְרִישִׁית דְּשׁוּטְפִים הַרְבִּים
בְּכֹל הַמִּקּוּם וְגַם בְּחֹלֵר וּמִמִּילָא אִין דִּיוֹמְדֵי הַחֲלָר מִמַּעֲטִין כִּיּוֹן
שְׁכּוֹלֵם תּוֹךְ רַה״ר אַחַת גְּדוּלָה וְלִיכָא מַחֲלָה לְאוֹרֵךְ הַמְּפַרְדַּת
לְהִיּוֹתוֹ מִקּוּם בְּפִנְיָׁע. וְלִשְׁוֹן הַר״ן ״מַחֲיִלוֹת הַלְרִיכוֹת שֶׁס מַה״ת״
מִשְׁמַע קִלְתָּ לֹא כֵן אֲבַל יֵשׁ לְפִרְשׁ כַּמ״ץ].

(נח) אִף שְׁהִי מִקּוּם לְפִרְשׁ דְּבִרֵי הַרְשָׁוִינִים כַּעֲיֵן דְּבִרֵי הַרִיטְב״א ו:
וּרְמַזוּ ג״כ כֵּב. שְׁכ' דר' יְהוּדָה מוֹדָה לֹאֵו בְּקִיעֵי רְבִים בִּין ב' מַחֲיִלוֹת
וְאִיכָא טו״ז אִמָּה אִינוּ רַה״י מַה״ת, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהוֹלִיד חֲלוּק ג״כ
אִי בְּקִיעֵי מְב' רוּחוֹת דֹּאֵז לֹא יְבוֹאוּ לְגַדֵּר רַה״ר גְּמוּרָה אוֹ
דְּבַקְעֵי שְׁתֵּי וְעַרְב וְאִז יוֹכֵל לְחוֹל עֲלִיהֶם שֶׁס רַה״ר גְּמוּרָה
וְלִהְתַּעֲלֵם לְגַמְרֵי מִהַמְּחִילוֹת, אֲבַל הַרְמַב״ן וְדֹאִי אִינוּ סוֹבֵר כֵּן

כַּמְפּוֹרֵשׁ שְׁמַקְשָׁה לְלֹא מִשְׁכַּח״ל לְר' יְהוּדָה מִקּוּם שְׁאִין בּו ב' מַחֲיִלוֹת
לְאוֹרִיתָא, וְאַעֲפ״כ נִמְי מְפַרֵּשׁ בְּבַקִּיעַת שְׁתֵּי וְעַרְב, ע״כ נִרְאָה
כַּמ״ץ. וּמִתְרַלִּי הִתּוּ דִּמְשַׁנֵּי קַסְבֵּר ב' מַחֲיִלוֹת לְאוֹרִיתָא אִינֵן
אִפִּי קַסְבֵּר ג' מַחֲיִלוֹת לֹא מְבַטְלֵי הַג' כִּיּוֹן שִׁישׁ ב' שְׁלַמּוּת, וְלְכֹאֵר
תִּי הַרְשָׁוִן דְּחוּק דַּעִיקֵר חֲסֵר מִן הַסְּפֵר וְלֹא אִיתְמַר מְזֵה כְּלוּם
בְּגַמ', אִמְנֵם הֵא בְּגַמ' כֵּה. לְהַדִּיא דְמַהֲא אִיכָא לְמַשְׁמַע מִינֵה
דְּקַסְבֵּר ב' לְאוֹרִיתָא וְבְּלֹא קוּשִׁיא מַהֲא דְּפַסִּין אֲלֹא מַעֲלָם מַה
שְׁמַתִּיר לְעַרְב בְּזֵה וְדֹאִי ב' לְאוֹרִיתָא, וְיִל״פ מְסַבְרָא דְּב'
מַעֲלִייתָא אִין לְהֵם שׁוּם מַשְׁמַעוֹת אִם אִינֵם רְשׁוֹת מַה״ת, וְעֲנִין
מַעֲלִייתָא אִמְנֵם הוּא רַק מַכַּח הַקו', אוֹ דְּפַשְׁט״ל שְׁאִין לְחֵי וְקוּרָה
הַשּׁוֹבֵת לְעֲנִין זֵה, וְכַעֲיֵן מ״ש הַתּוֹס' פּו. דֵּהַגַּמ' כֵּה. פַּשְׁט״ל לֵית
שְׁמִייהוּ מַחֲלָה מַה״ת לְכוּ״ע, וְיִל״ל דֹּאֵה״נ לְפִי הַעֲיּוֹן יִהְיֵה זֵה
טַעַם דַּעַת ר' יְהוּדָה, אֲבַל לְתַרְץ הַמְּשַׁנִּיּוֹת אֲפַשָׁר גַּם בְּלֹא זֵה.

מִיָּהִם רְבִים דְּמְבַטְלֵי

(נט) כְּתִב אִוֵּר זְרוּע (ה' עַרְבוּבִין קַכְט') לֹא בַעִי לְשִׁנוּי קו' דְּרַבֵּן
וְרִי אֵהֲדִי, דְּמַסְתַּמָּא לִיכָא ס״ר בִּין הַפְּסִין, דְּמ״מ רְבִים אִפִּי
לֹא ס״ר מְבַטְלֵי מַחֲלָתָא, וְכֵן ל״ל בְּדִיוֹק עַל קו' דְּחֹלֵר שְׂרַבִּים
נְכַסִּים כו״ל. עוֹד כ' ונ' דר' יוֹחַנָן דִּלָּא כְּרִי״ו וְלֹא כְּרַבֵּן דִּירוּשָׁלַיִם
אִיכָא ד' מַחֲיִלוֹת גְּמוּרוֹת, וְקוּשִׁיא הֵא בְּרַה״ר לִיכָא אֲלֹא ב' מַחֲיִלוֹת
לֹא ד״ל, וְרַבִּינוּ שְׁמַשׁוֹן פִּי דר' יוֹחַנָן כְּר' יְהוּדָה וְאִיירִי
בְּאִמְלַע הַפִּילוּשׁ לְיִיכָא ב' מַחֲיִלוֹת, ״וְאִינוּ מְבִין דֹּאִין זֵה כ״א שֶׁס
ד' מַחֲיִלוֹת וְלְרַבֵּן מַהֲנִי וְלְרִי לֹא מַהֲנִי״ וְלְכֹאֵר מֵאִי קו' הֵא הֵן
הֵן דְּבִרֵי הַר״שׁ דְּכֵר' יְהוּדָה קִאִין, וְתוּ לְאִמְרֵי קֵא. לֹאֵף דַּתְּנִן
יְרוּשָׁלַיִם הוּי כְּרַמְלִית הִיּוּנו אַחַר שְׁנַפְרָאוּ בֵּה פְּרָלוֹת אֲבַל קוּדֵם
שְׁנַפְרָאוּ קִאוּ דְּבִרֵי ר' יוֹחַנָן דְּחִיבִין עֲלֵיהֶּ, אֲלֵמָא ר' יוֹחַנָן
בְּמַחֲיִלוֹת מַעֲלִייתָא אִיירִי כְּמוֹ מַחֲיִלוֹת יְרוּשָׁלַיִם לְאִיכָא ד' מַחֲיִלוֹת
וְאַפִּי רְבִים מְבַטְלֵי וְאִינוּ מוֹבֵן הֵא הַנְּדוּן בְּסוּגִיין כֵּב. בְּרַה״ר
שְׁל יְרוּשָׁלַיִם שְׁמוּקַפַּת בְּתִים וְהַמְּשַׁנָּה מִיירִי בְּמִקּוּמוֹת
שְׁכַנְגַּד הַחוּמָה שְׂרַיִכִין מַחֲלָתָא. ע״כ מַסִּיק דר' יוֹחַנָן פְּלִיג אֲר'
יְהוּדָה וְאַרְבָּנִן, וְלֹא רַקן רַה״ר גְּמוּרָה דֵּהִיּוּנו ס״ר וְרוּחַב טו״ז אֲלֹא
אִפִּי רְבִים לְעַלְמָא שְׁאִינֵם ס״ר וְאִינוּ רַחֲב טו״ז דֵּהֵא רוּחַב הַפְּסִין
יג' וְשִׁלְיֵשׁ, וְיֵשׁ לְדַחֲוִי אִפִּי כְּדַבְּרֵיו בְּפַסִּין דּוּקָא כְּדַמִּינְכֵר רַה״ר
שְׁלַפְנִי וְלֹאֲחֲרֵיו אוֹ סְבִיבוּ כְּגוֹן הַפְּסִין לֹא סַתֵּם מִקּוּם שְׁכּוֹנַת
דִּיּוּרִין שְׂרַסְרִי קִלְתָּ רְבִים דֵּהֵא מַהִי תִיתִי לְהַשׁׁס, וּמִמִּילָא לְרִי
וְר' יוֹחַנָן כְּכֹל מְבּוּי יִטְרַכוּ לְתוֹת נְנַעֲלוֹת לֹא יְבַטְלוּ הַרְבִּים
הַתְּקוּן, אֲבַל לִיתָא לְדִידֵן דְּפַסְקִי לְמַבּוּאוֹת הַמְּפּוֹלְשִׁין סְגִי
בְּצוּה־פּ וְנִשְׁמַע דְּסוֹבֵר לְיִיכָא סַתֵּם מְבּוּי שְׁאִינוּ בְּגַדֵּר דְּרִיסַת
רְבִים וְלִי עֲמִי שְׁיִיטִי הֵא פְּסִין אִפִּי אִם לִיכָא ס״ר מַמַּשׁ יֵשׁ
עֲלִיו שֶׁס רַה״ר מַאֲיִזָּה טַעַם וְהוּא בְּדַרְכֵן מִשְׁא״כ סַתֵּם מְבּוּי
מְפּוֹלֵשׁ, וְלִשְׁוֹן ״הַלְכֵךְ לִיתָא לְרִי״ אִפִּי בְּרוּחַב טו״ז אִמָּה וְאִיכָא
ס' רְבוּא דֹּאִפִּי בְּשְׁתֵּי מַחֲיִלוֹת מַעֲלִייתָא לֹא אִתּוּ רְבִים וּמְבַטְלֵי
לְמַחֲיִלָתָא כְּרַבֵּן דֵּהֵא חַד טַעַמָא הוּא דְּמוֹתְבִין וְשִׁנִּין לְהוּ
אֵהֲדִי״, לְכֹאֵר אִין זֵה כְּרַבֵּן אֲלֹא כְּר' יְהוּדָה, אֲבַל יֵשׁ לְפִרְשׁ לֹא

אתו רבים כו' כרבנו, היינו לא אמרי' כסדרת רבנו. ומ"מ ל"ע מאי לדוחה לדר' יוחנן מכח הא דו: לפסקי' הלכתא בראה"פ סגי וכ' דאין לחלק בין בקיעת ס"ר או לאו מכח הא דכב. הא עכ"פ הגמ' ו: מקשה מדר' יוחנן ומתיר ומחלק בין מצוי מפולג לרה"ר ממא ואידך שייך לבא ולדחות מכח אותה הלכה את דברי ר' יוחנן, ואולי ס"ל דהא לא איתמר אלא ע"י תלמידי ר' יוחנן אבל הא דאמר רב הלכה כחנניה כו' לא קאי אדברי ר' יוחנן וישאוב אלא קאי אמתני' עכמה ואינו סובר אוקימתא זו של ה"ק כיצד מערבין כו'.

ס) ומתחלת דבריו נראה ש"ל דרך אחרת בענין ירושלים, שאינו סובר כלל להצתים סביבות רה"ר לירושלים הו' ב' מחילות, אלא לא היו עומ"ר, ועל כן ס"ל פשוט דאיכא ד' גמורות דאין הצתים סביבות רה"ר האמצעי עבדי סלוק מחילות והכל מוקף בחומה חוץ מפתחים דהם מעוטא, ועל כן נמי אינו מבין מאי קשיא להר"ג אפי' בלא אמצע הפלוג, לכיון דהא"ו אינו דן אלא על חומת ירושלים, וכיון שהר"ג קאמר שגפירא א"כ מה לי היכן עומד ס"ס חומה פרוצה לאו מעלייתא היא ואין כאן אלא שם ד', ואי לא נפרצה א"כ הו' ד' מעלייתא וכאמורא, וכן מקשה עליו דהא אמרו דמייירי קודם שגפירא ומהניא לכלל העיר וא"כ גם למקום רה"ר, ושמא אפי' היו בתים מב' לדי הרה"ר סובר הא"ו כן דס"ס הכל תוך רה"י ול"ג בזה סלוק מחילות. אבל לכאורה הא דאמור שבת ו. סרטיא ופלטיא ומבולאות המפולגין נראה משום דסתמא תוך העיר חשיב מצוי כיון דאיכא ב' מחילות מחמת הצתים. אמנם מה שמציא בהג"א משם א"ו דהלכה ב' מחילות מהני שלא יבטלו הרבים וכן שם ד' מחילות לא ידענא הא מנא לי' ולא נזכר כלל זה בא"ו. ומ"ש משם סמ"ג ג"כ לא מלאתי. ואולי מפרש כן בתיבת רבנו, ולכאו' יותר נר' כמ"ש.

סא) כ. פרכי' אר"א דמחייב בזורק לבין הפסין הא אמר כבר כאן הודיעך כחן של מחילות, ומשני' חדא מכלל חברתה אתמר, וכ' קצ"א דקמא קאמר, ומסתמא טעמו מדעבדי' לריכותא לחד לך ואמרי' ולימא הא ולא בעי הך ומשני' חדא וכו', ומדלא קאמרי' אלא חדא מכלל חברתה א"כ נשארו בסדרא הראשונה, וטעם הגמ' דהא ר' יוחנן לא ס"ל הא מתני' ור"א סבירא לי', וא"כ למה אמרו עלה אמרי תרוייהו הא אין מסכימים, וע"כ דמדברי שניהם ילא כן, אבל לאו בהדיא אמרו שניהם יחדיו. ועיקר המימרא כאן הודיעך ולא סבירא לי', ל"ב מאי כוונת המאמר.

היכי קי"ל דאין אתו"ר

סב) לענין הלכה פסקו הרמב"ן במלחמות והר"ה ומופרכי כן הרי"ף וממילא הר"ג, אמנם י"ל פשטות לשונם שהביאו הפלוג' ולא פסקו א"כ סתמא כרבים, ובתורה"ש מביא פי' הר"ג כן והרשב"א והר"ן והריטב"א ורבינו פרץ בשם הר"ג וא"ו כר' יהודה ור' יוחנן לבר מהא דב' מחילות דאורייתא. (ודברי הרשב"א

בחי' דהא דחזר שגפירא קשין לפ"ז לכאורה. ש"כ דהמקשה ע"כ מפרשה בגפירא לגמרי וכמ"ש התו', אבל לדין יל"פ דאיכא ב' מעלייתא ואפי' ר' יהודה היא והלכתא היא. ול"ע הא לדין לאו הלכתא היא דאין בעי' ג' מחילות וכנתבאר וכדעת הרשב"א עכמו, וכן לדעת הראב"ד שהביא לא איתמר תרי תנאי אלא אליבא דר' יהודה אבל אליבא דרבנו כדקאי קאי).

סג) אבל החזו"א אזיל בש"י הר"מ וכ' (קז' ד') לכ"נ ד' תו"י שבת ו: וכ"כ הרע"ב דפיה"מ וכן יל"פ סתימת רי"ף ור"א ש"כ וכ"כ הרע"ב ודלא כהריטב"א, וכ"ה בהג"א בשם מהרמ"ק, והעיר ע"ד בסוגר ש"כ דגם בב' מחילות שלמות לא מצטלי רבים. והנה התו"י לא כתבו אלא דניחא לגמ' לאוקי רבנו, והוא כבכל מקום דנח להעמיד כרבים, ולא נחתו כלל לפסק, והרע"ב אינו אלא העתקת פיה"מ כמו בכ"מ והוא דעת הרמב"ם, והרי"ף והר"א ש' נתפרשו ע"י הר"ה ורמב"ן באופ"א, והג"א הוא העתקת א"ו ובסמ"ק ליתא, והא"ו אינו סובר כן אלא כהריטב"א דרבים מצטלי, ואדרבה מ"ש ב' מחילות הוא העיקר ומ"ש ד' מחילות הוא שבוש, ע"כ לכאורה היה ראוי לתפוס כדעת רוב הראשונים, ולהחזו"א הוא ג"כ סתם משנה בטירות.

פסק הרמב"ם

סד) הרמב"ם כ' (שבת פי"ד ה"א) מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות בלילה כו' רה"י גמורה הן, ובה' ערובין כ' (פ"א ה"א) מדינה שהיא מוקפת חומה גבוה י"ט ש"ל דלתות וננעלות בלילה שכולה רה"י היא, וזכ"ל ה"ג דמצוי מפולג ניתר בראה"פ ולחין וזכ"ל ה"י ב' כתלים ברה"ר והעם עוזרים ביניהם כיצד מכשיר ביניהם עושה דלתות מכאן ודלתות מכאן ואח"כ יעשה ביניהם רה"י וא"כ לנעול בלילה אבל לריד שיהיו ראויות לינעל, אבל כוה"פ או לחי או קורה אינם מועילין בהכשר רה"ר. ולכאורה י"ל דעתו דתוך העיר א"ל דלתות ננעלות וחזן לעיר לריד ננעלות, אבל לא מהני ברה"ר אלא דלתות, ולמצוי כוה"פ ולחי, וטעם החלוק דבגמ' מסקי' ראויות לנעול אע"פ שאין ננעלות, ומ"מ מחלק דהשער המוליך מחוץ לעיר אם לא ינעל חשיב טפי וע"כ ר' יוחנן מצריך נעילה ממש, וכן מפרש לה ה"ה ברה"ר גמורה. אולם הרשב"א בחי' ובתשובה ח"ג רס"ט מפרש ד' הר"מ פי"ז ה"י במצוי מפולג, והוא לכאורה תימה דמנא לי' דלתות במצוי מפולג וגם בפי"ז ה"ג כ' לא כן. אכן השו"ע משמיט חלוק בין מדינה וע"כ סובר דלאו דוקא ולעולם לא בעי נעילה ומ"ש ננעלות בלילה לאו דוקא, ול"ע.

פי תקרה יורד וסותם

סה) לז' וכ' הראב"ד אף במפולג אמרי' פי תקרה ובאיכא גפופי אפי' יותר מי'. והא דנפרץ בק"ז מפרש הראב"ד להכתלים נפרצו בק"ז אבל הקרוי נותר ואין יורד וסותם אלא הפה. ולא פירש

מחיזה טעם לא יירד התקרה לסתום להשלים הכתלים שלכאורה הוא פשוט טפי מלסתום בקרן זווית.

סו) כ' הרשב"א ז"ל: עוד מפרש הראב"ד ללשמואל עבדי אינסי פתחא בק"ז אלל דבעו לאשכוחי נפילת תקרה שעפ"ר אינה נופלת כי לעולם יש לה סמיכה על הצד השני ודוקא בנפרץ בק"ז יכולה גם התקרה לפול. ויש בזה סברא הפוכה לדעת התוס' ורשב"א דללכסון היינו קרן זווית ולא אורזילא א"כ הא דפריך אללכסון מי קתני הלל קתני נפרץ בק"ז, וע"כ הוא משום דאף כשנפרץ הכתלים בק"ז מ"מ דרך התקרה לעמוד משום דיך לה החזקת רוב ב' זדדים ואין דרך שתפול גם התקרה וכמ"ש התוס', ואלו הראב"ד אפכא קאמר וא"כ ע"כ מפרש כרש"י דללכסון היינו אורזילא. ובאמת הוא עצמו פירש לעיל כה: אורזילא לא כרש"י ויכול כאן לפרש אללכסון היינו שפוע הגג ואינו שייך לאורזילא דהתם ולא יקשה עלי' קו' התו'. ובעיקר ראיית התוס' נגד רש"י מהא דהל"ל כי אורזילא כו' אינו אלל לפרוש שפי' רש"י התם כה: אלל לפירושים אחרים ליכא שום הכרח ומנא להו מה שפרשו.

סז) ולענין הלכה פסק הר"ז"ה כלישנא בתרא דבי' לעולם אמרי' פ"ת ובקרן זווית וכן יתר מי' לא אמרי' ובמפולש נמי ל"א וכן הסכים הרשב"א, ותמה הראב"ד הא הלכה כמיקל ד"ס. הרשב"א לעיל כה. כ' דבמחירות ל"א הלכה כדברי המיקל, אלל לכאורה תיפו"ל דדברי סופרים הוא, והנה מ"ש הראב"ד דברי סופרים הוא הא פי תקרה עצמו מה"ת לדעת רא"ש בתוספותיו וראב"ד המובאים בבה"ל וא"כ אמאי קרי לי' ד"ס ואי משום דהכא בערובין עסקי' הא נפ"מ לכל דוכתא דבעי' מחאה, וע"כ דלא מכריע רק לענין ערובין וא"כ הל"ל הלכה כדברי המיקל בערוב ולא משום ד"ס, וז"ע.

סח) ולענין פחות מד"ט כ' הבה"ל דעיקר כדמייתי רמ"א שכ"ד תו' ורא"ש וסמ"ג וטור ורז"ה וכ"מ הרשב"א וריטב"א פו. לא

רה"ר

מקום של יחיד להיות רה"ר

א) בתו' אג: כ' דבקיעת רבים במקום של יחיד אינו מקלקל, ומפרשי בזה סוג' כב: והנה בתו' זל. כ' לפרש הא דלדי רה"ר דלר"א מבטלי הרשות, דמיירי שהוא רשות של אדם (ובחזו"א השיג על התו' דהגי' במתני' זל. לרה"ר, אלל גם ברי"ף ובירו' ל"ג לה כמ"ש עה"ג). וז"ע להמליא מחלוקת הלשונות בזה. אלל אפשר לחלק מסברא דפריעת דרך חדשה ברשות של יחיד לעולם אינו רה"ר, אלל לדי רה"ר כדינה אף שהם נכנסים לרשות של יחיד, כיון שלעולם הם טפלים לרה"ר שהיא מדינא רה"ר, שפיר יש גם עליהם שם רה"ר.

איך מעלות ומורדות שבא"י לא נמסרו לרבים

כרמז"ס ורש"י. וז"ע אי ל"א פ"ת זד' טפחים לכאורה מקרי פרוץ ואי איכא דופן כזו בזווית יהי' פירכה בקרן זווית אפי' שהתקרה כמותה, ואולי אי איכא פי תקרה משני זדדי דופן זו יש לומר דאגב שאר דפנות אמרי' פי תקרה, אמנס התוס' כתבו בהדיא דהוא מדין פתח וא"כ פתח פחות מד' לא משכח"ל ואולי מ"מ כיון שיכולים לעבור הוי פתח דהא גם בזלדיו הוא אותו פי תקרה ואין יורד כאן פלימין דוקא.

סט) ולכאורה אם הוא מדין פתח ודאי שייך לומר ראו מערבין אחד ראו מערבין שניים. ואולי מ"ש פתח לאו דוקא למשמעות הסברא אלל לומר דיותר מי' ל"ש לראות הקרוי כסוגר דנהי דמחמת הקרוי חשבי' כמקום סגור ומופרש מ"מ ל"ש לומר כן במקום פרוץ מאד, אלל עדיין יהיה חלוק בין זה לפתח דס"ס מחמת סגירות המקום הוא ולא מהני אלל בדופן א' או ב' ובעומ"ר משא"כ אורת הפתח דבר עצמי הוא, וז"ע. אלל אין שום ראי' מסולם דאמרי' ב' ראו מערבין אחד דנהי לסולם סגור טפי דאיכא כותל לפנינו מ"מ ג"כ איכא סולם לפנינו שהוא דרך לעבור הכותל, אלל צפי תקרה אין לפנינו ב' דברים ומה שאפשר לעבור בשופי אינו כלום שהנדון אי חזי' לי' כסגור או לאו. ומ"מ משמעות התוס' דהוא כפתח גמור לכל דבריו.

פי תקרה לשם קרוי

ע) כ' הרשב"א פו. דלדי שיהיה פי תקרה בעי' שיהיה קרוי. וענין קרוי זה שיועיל להיות פי תקרה כנראה היינו דבעי' שיהי' י' תחתיו כמ"ש יג: וברשב"א דקורה בעי' י' תחתיה אלל עשוי לתקרה ל"ג שמאריך הרשב"א, דבהמשך כ' ע"ד ראב"ד וז"ע דברייהם כל היכא דאיכא מחינה אע"פ שאינה רחבה ארבעה" ור"ל שאם הי' רחב ד' הוי פי תקרה אע"ג דהיא מחאה ולא נעשית לקרוי.

ז) כב: אמרו דמעלות ומורדות אינם רה"ר, דלא מסרן יהושע לרבים. ואריך ביאור מהו ענין זה שלל נמסר לרבים, דהא בכמה מקומות דרך הרבים עולה או יורדת כגון בעיר שהרים סביב לה ומה שייך לא מסרם, ואם מיירי במליאות שבחו"ל הוי דרך ובא"י לא מה ענין לא מסרם לרבים שבזמן יהושע הלל הוא דבר שענינו הרואות, ועלול ג"כ להשתנות.

ח) ואפי' אם נאמר כהרמז"ן דמקום של יחיד אינו רה"ר ואין נפ"מ אורתו, אלל הכא ע"כ של הכל הוא והפקר הוא כמדבר ומה אריך מסירה. גם לא נחפרש טעם שלל מסרם לרבים אם מפני תקון העולם שלא יעשו אלל דרכים מיושרות, או מפני השבת שלא יוכלו הרבים לזטל ולחסור אלל מקום הראוי להם מאד,

וטעם שני אינו נראה מספיק, ועכ"פ יש לומר דצחו"ל ל"פ לתקן כה"ג דאין המקום בידינו אבל בא"י שהדבר בידינו י"ל ללא נקבע שם רה"ר גמור אלא על מקומות ראויים להם מאד, ואע"פ שהרבים עוברים ודורסים שם, מ"מ בזה שמחליטים שאריך רשות אחרת ואין די בזו שאין למסור לרבים רשות כזו, מסיר שם רה"ר ממקום זה.

ד) וע"כ אולי במקום שיש הכרח לעלות במעלה שהוא בעיקר הדרך הראשה דרך המלך לא איתמר הא, רק דבכל מיני דרכים עקלקלות שאין חיוב לעשותם דוקא במעלות ומורדות ועשאוּם כן אין עליהם שם הדרך העיקרית וחובה לעשות אחרת.

ה) הנה בגמ' הזכירו עוד טעם במעלות ומורדות כיון שאינם כדגלי מדבר, ולפ"ז ה"ה מעלות ומורדות שצחו"ל, וכ' הרשב"א דזה הוא מעיקר הדיון, אבל כיון דבקעי רבים הוא לה רה"ר אפי' שאינו דומה לדגלי מדבר. ונתקשה מאי שנא מתחת גשרים דאפי' בקעי בהו רבים אינו כדגלי מדבר, וי"ל דשאני מקורה שהוא מלך אורתו על כן אין לו אורת רה"ר, אבל נייחא דתשמיש תלוי במציאות ואי עברי אלמא מקרי להו נייחא לפי כל התנאים יחדיו.

אם נריך מחיאות למעלות ומורדות כדי שלא יהיו רה"ר

ו) בחי' הר"ן כ' פ"י וכיון דמדאורייתא מחיאות גמורות נינהו אין בקיעת הרבים מבטלת מחיאות גמורות במה שאינו שלהם אבל אה"נ דרשות היחיד שפנפלו מחיאותיה לרה"ר אע"ג דהוי דיחיד רה"ר גמורה הוי". ול"ב מה שייכות שני הענינים שאם אינו שלהם וגם מחיאות גמורות אינם מבטלים אבל אם הוא שלהם ומחיאות גמורות או שאין שלהם ומחיאות אין גמורות מבטלי.

ז) ויל"פ דר"ל דאין בעלות היחיד לצד נפ"מ דס"ס ה"ז רה"ר דעברי בה הרבים והיחיד אינו מעכב מאיזה טעם ואפי' יורשו יקבלו מעות כנגד וכדו' אין זה גורע כלום ממחיאות רה"ר. משא"כ במקום שיש בו מחיאות וממילא יש סבה להפקיעו מרה"ר דמוכיח ע"ע מהותו אז דיני' אם כח הרבים תקיף כבתחלה מבטלי ואם יש ריעותא בכחם לא דיני' להו כרבים.

ח) והנה התו' כב: כתבו דר' יוחנן לא קאמר מעלות ומורדות שצא"י אלא לר"י אבל לרבנן לא אהו רבים ומבטלי אפי' צחו"ל, משמע לכאור' דסוברים דלא איתמר דין ר"י אלא כשיש מחיאות ובכרוף ב' הדברים, אבל א"א לומר כן בכונתם, וגם דבדריהם אג: מפורש לא כן, דסגי במה שלא נמסר לרבים, ואיך אפשר להכניס בדברי ר' יוחנן מאי דלא קאמר מעולם ולא הזכיר כלל מחיאות כי אם "מעלות ומורדות שצא"י" וע"כ בא"י דוקא דהא מריש סבר דכל א"י אין חייבין, וסתם מעלה אינו ד' מחיאות של מעלה.

ט) לכן נראה שהבינו דולחי הרבה או רוב מעלות יש מחיאות וע"ז אמרו לרבנן לא מתבטלי המחיאות ובלא"ה אינו רה"ר מטעם אחר, וכתבו כן כדי להקשות היכי דינא צאמת בא"י, אבל לא תלוי דין שצילי בית גלגול במח' ר"י ורבנן.

י) וכן הגמ' דמקשה מינה סבר דע"כ מיירי במחיאות ור' יהודה היא דאל"כ אמאי רה"י, וכדרך הגמ' בכ"מ, אמנס לפ"ז יק' למסקנה אמאי שצילי בית גלגול רה"י נינהו הא אינם אלא כרמלית, אמנס מזינו טובא דרה"י דצרייתא היינו כרמלית שאינו רה"ר כמו שהעירו הראשונים בכ"מ וכזה שבת ו: ובאמת כן הוא בהר"ש טהרות ו' ו' אהא מתני' דל"ד רה"י וכן משמע בהר"מ שם שפ' ע"ז דדיני רה"י יתבאר בשבת ולכאורה אינו ענין כלל להא דשצילי בית גלגול שהוא הפקעה מיוחדת מדין רה"ר ולא נזכר בשום מקום בשבת, וע"כ ר"ל דיני רה"י איך נהי' מתוקן לטלטול ית' שם וכמש"נ.

יא) ולומר תלוי דר"י בפלוג' דר"י ורבנן תמוה מאד אמאי לא מייתי הגמ' לעיל להוכיח דכאן ולא ס"ל ולמה לא הק' כן התו', וגם המימרא עצמה למה לא פירשו דדוקא במעלות ומורדות שעושין ג' מחיאות ומי ליכא "מעלות ומורדות שצא"י" בלא זה, ובהרמב"ן הנ"ל מפורש לא כן דדוקא משום שאינו מסור לרבים, וגם הר"ן דהזכיר שענין מעלות ומורדות הוא שאז אין מבטלים המחיות לא תלה זה דוקא בר"י או ברבנן ויוכל להיות ב' מחיות או שם ד' כל חד כדלית ליה. ובחזו"א קז' ב' נר' שמבין בדהתו' דדוקא משום מחיות, ולמ"ש אין הכרח.

רה"ר בקרקע פרטי

יב) לפמ"ש אין ענין מעלות ומורדות דוקא בשל יחיד. ואף שצתד"ה יהושע היה משמע לכאור' דדוקא אם הוא של יחיד, אין הכרח דבדריהם לומר כן, ואין כוונת התו' דוקא בשל יחיד ממש, אלא שמופקע משל הרבים והרי הוא כאלו של יחיד, ואפי' יהיה בו שמוש אחר לכל הרבים, וכן הלשון בתהורא"ש "ואפי' הוא של רבים".

יג) אבל הרמב"ן נט' כ' "כיון שהרשות כולה של יחיד רה"י היא ואין חייבין עליו בשבת כדלמרי' בר"פ עושין פסין בשצילי בית גלגול יהושע אהב ישראל היה ותקן להם דרכים וסרטיאות כל היכא דנייח תשמישתי' מסרה לרבים כל היכא דל"נ תשמישתי' מסרה ליחיד, אלמא כל רשות שהוא קנוי ליחיד אין חייבין עליו משום רה"ר אע"פ שרבים עוברים בתוכה", משמע קאת מלשונו דלא איתמר הא דינא דשצילי בית גלגול אלא ברשות של יחיד ומחמת שהוא קנוי ליחיד מופקע מדין רה"ר, אבל א"א לומר כן וכאמור דלטו ר"י דאמר א"י אין חייבין משום רה"ר הי' כוונתו רק למיעוט שהוא רשות של יחיד מעיקרו ולקחוהו הרבים ואי לא נייח מחזירין אותו ליחיד.

יד) ונר' שרמב"ן מפרש מסרה ליחיד היינו הפקיע מהרבים ואין מקרי שלהם שהתקינו שלא יהיה להם זכות להחזיק בזה אלא יסדרו להם דרך אחרת ומש"ה מקרי מסור ליחיד דמושל המקום כריך להפקיע מהם הדרך, ולא למד משם אלא דלימוהו לאינו מסור לרבים וע"כ פטרוהו מדיון רה"ר ק"ו שאם הוא שייך ליחיד ופולט שם דולחי אינו רה"ר.

טו) אבל אפשר שאין שום ראוי מדברי רמב"ן לענין חכר של יחיד שעובדים בה להתם אינו כעיר של יחיד שהוא פולט שם ובאמת יאמר לרבים מה יעשו, אלא אותו יחיד אינו לפנינו או שהוא שותק וממילא מנפ"מ למאן שייכת הקרקע, צפרט שאחר שהחזיקו הרבים לא יוכל היחיד להוילא מהם אלא לכל היותר יתנו לו מעותיו. וכן דעת הר"ן לחכר של יחיד שנפרעה לרה"ר לגמרי הוילא רה"ר.

טז) והרשב"א כב: כ' לגבי בקיעת רבים בחכר, לאין זו בקיעה גמורה משום דבקיעת רבים בחכר של יחיד היא, והיה אפשר לדייק דר"ל משום דשייך ליחיד וכהרמב"ן נט. לזה לא יוכל להיות רה"ר, אבל ק' א"כ מאי מהני שבקעי שתי וערב וכי בזה מפקיעין אותו מרשות של יחיד, ודוחק לומר דבזה אין להיחיד שום שמוש ושייכות למקום ללא נשאר שום מקום פנוי מרבים.

לענין הלכה

יז) הנה הר"מ ופ"ע השמיטו הלכה זו, ו"ל דס"ל דהאידינא כיון דבחו"ל אין נ"מ ובא"י נמי אין נשמר תקנת יהושע אין שום נפ"מ במה שאינו ראוי, ומבואר מזה דכל התקנה היינו כשהיא נשמרת ממילא אפי' דרסי מקרי עומד ליבטל דריסתן ופ"ע אי ר' יוחנן על זמנו קאמר או על זמן הבית כדאמר על ירושלים, וכן בריתא דשזילי בית גלגול אימתי נשנית.

מקום שאינו המורד בעלמו

יח) הנה אין סברא דגם כל מקום שמגיעין אליו ע"י מעלות ומורדות לא נמסר לרבים, דהא לפעמים יש באמצע הדרך מורד אחד וכי משום זה יאל כל הדרך שקודם לו ושאחריו מכלל רה"ר. ואף דבמצוי המפולש לבור דמית' בסוגיא כולו נהיה רה"י, מ"מ ודחי התם שם מפולש לבור עליו והוא עיקרי במשמעות מצוי זה. אמנם החזו"א קז' ג' כ' דהמעלה והמורד חשיבו כמחאה, ופ"ע נהי דאולי י"ל דמקום המחאה לאו רה"ר דהוי כאלו יש מחאה באמצע רה"ר הא אין זה שייך לכל המישור שאח"כ, ולא קאמר' אלא דמקום המורד לא נמסר לרבים, ואיך זה יכול להפקיע כל רה"ר.

יט) והנה רחבא כב: מסתפק אי רבים מבטלי מחילות תל. ולכאורה האי ספיקא תל ע"כ כריך לאוקי בחו"ל דאי בא"י אינו בכלל רה"ר כמו מעלות ומורדות, ולמש"כ איכא לדחויי דעכ"פ

ראש התל עלמו רה"ר דהוא מיושר. (התו' ס"ל דמעלות ומורדות שיעורו דוקא שאין עבד יכול לרוץ לפני סרדיוט, ולאו כל הני, וסברי דהוא יותר קשה ממתלקט, וממילא אין תל זה בכלל מעלות ומורדות. אך הר"ש ור"ן וכן גאון לא מחלקי בין הני ב' פעורים, ופ"ע התו' לטעמייהו למה כתבו דרחבא דאסתפק בתל לא שמע ד' ר' יוחנן דדוקא בא"י אין חייבין, הא דלמא ר' יוחנן לא מיירי בתל המתלקט אלא יותר גריע מיני' דהיינו כדי שירוך העבד).

כ) וכן נראה מהא דמעלות בר מריון שהובא בגמ' דנימא אתו רבים ומבטלי, וכ' רש"י דעובדים א' א' וזה ע"כ אינו רה"ר בשום אופן וע"כ הכוונה משום דאח"כ מתיישר הדרך ומיד הוי רה"ר בראש בית מריון. ואולי יש לדחוק דאין בית מרון אלא דוגמא לקושי, ורש"י פי' הכתוב, אבל כוונת הגמ' קושי כע"ז.

לחתות לרה"ר

כא) הרמב"ם פי"ז משבת פסק דבמקום בקיעת רבים בין כתלים בעי' לחתות ראויות לינעל ואף דבגמ' אמרו כן רק במצוי מפולש כאוקימתא דגמ', פי' הרשב"א ו: דס"ל דהא אוקימתא אינו אלא כר' יוחנן אבל הר"מ פוסק כר' אלעזר דחולק על ר' יוחנן ופוסק כרבנן. ולדין בריתא שפיר מתוקמא ברה"ר גמורה והלכה כחנניה, ופ"ע למה בעי ב' לחתות, וכ' הרשב"א דשמא אף הרמב"ם ר"ל מצוי לא רה"ר גמורה. וכתבו הה"מ והטור שני"ל עיקר דברי רמב"ם דסגי בראוי לינעל, וכ"כ בדרכ"מ דאינו נר' ד' ב"י ואין לזוז מדבריהם, אבל בפ"ע לא הזכיר מזה רק פוסק כרי"ף ורא"ש דננעלות בעי' והזכיר גם הי"א שא"ל. ובשעה"ל סק"ט הביא דברי הפמ"ג שרמ"א לא הביא בפ"ע מ"ש בדרכ"מ להשיג על המחבר דמחמיר משמע דחזר מזה.

כב) ובאמת פ"ע אי הכי דרמ"א פוסק ללא כרמב"ם איך כתב הבה"ל דמנהג העולם לסמוך על הערוך הוא משום דסמכי על שי' הרמב"ם וכי כל מנהג הערוך אינו מועיל לא לדעת פ"ע ולא לדעת רמ"א, ובאמת היה נראה טעם מחוור יותר למה שלא העתיק רמ"א דעתו בדרכ"מ כיון דמסיים משם המרדכי דבעי' נעילת לחתות אפי' בזה"ז דלית לן רה"ר, וממילא אין הכרעה ברורה רק פלוגתא והוא לי' ממש כדברי השו"ע שכתב י"א וי"א ואפשר רמ"א לא שמיעא לי' האי כלל דהלכה כדעה קמא וסמך בזה על המחבר שהביא השיטות ואדרבה פ"ע הוא דהדר ב' שבז"י מכריע כרא"ש ובפ"ע הביא דעות, ואם לשי' המרדכי חשי' א"כ אין זה ענין לדברי רמב"ם דמכריך לחתות רק ברה"ר וסובר דכלל זה למה"פ מועיל כבה"ל ד"ה והוא דהא המרדכי מכריך אף בכרמלית לחתות ופיר יוכל לומר המ"ב דע"ז סמכו.

איך לחתות מבטלי רה"ר

כז) מיהו יל"ע מנח לן להק"ס להכריח הכי וכן הכי פסקי' דלרבנן אין ב' דאורייתא והא אין הכרח לזה כאן ולא הביאו ראי', ולעיל יא: אמרי' דגם מב"ה אין ראי' דב' אינם דאורייתא, וגם הא ללא חייש ר' יהודה לרבים המבטלי מחייתא אין ראי' אלא לענין דופן דרבנן אבל לענין דופן דאורייתא כגון ב' דפנות שע"י איה"פ אין ראי' ללא יחוש לרבים המבטלי מחייתא ויל"ע בכ"ז. (ועי' בחי' רשב"א א"ש ב"ש הרשב"ד דחז"ל לעולם אינה ניתרת בפס ד', וכמדומה דהפ"ה השמיטו הדבר).

גדר רה"ר

כח) בנדון מה שכתבו דלריד רה"ר להיות פתחיה מכוונים זה כנגד זה, עי' רשב"א כב. "אין שערים מכוונים זה כנגד זה דהיינו מבוי עקום" ומבואר דבא לחפוקי זוית ישרה ממש דלא מחלקי' לב' מבוארות ודוקא במוקף מחיאות, אבל לא שיהיה נמדל בסרט המדה. וכן הלשון בשו"ע. ועל כן אינו מובן מה שדן בבה"ל א"ש רה"ר מתרחבת וכדו' דס"ס הכל רה"ר וכל שאינו בגדר מבוי עקום אין כאן נדון.

סרטיא מוקף אי הוי רה"ר

כט) כ' הרמב"ן פ' כ"ד מעבדין דמשכח"ל רה"ר לר' יהודה אפי' בב' מחיאות א"ש הוא סרטיא. ויל"ע א"ש ה"ה דל' רוחות ה"נ מקרי רה"ר, דאין ענין סרטיא כלל לבא אליו רק המקום עצמו י"ש בו רבים, או"ד ה"מ בגוונא דר' יהודה דעכ"פ יכולין לבא אבל ד' מחיאות לאו. ואין ראי' מדר' יוחנן דללתותיה ננעלות ופטורין, די"ל דזהו בכל רחובותיה אבל לא במקום השוק א"ש ה"ה.

רה"ר בעי"ס רבוא

ל) דעת רש"י ותוס' ו. דרה"ר בעי"ס רבוא, (הרשב"א מעתיק דברי רש"י והשמיט ס' רבוא ו"ע). ונחלקו עליהם הרבה ראשונים, ור' הבה"ל שסד' דקשה להקל בזה, וכ"כ הבית מאיר. והנה ברש"י תיבת "או" מוקף ואי גרסי' ל"י כגו' הרקח קעד' ורי"ד ור"ן ור"א"ש וצ"י שמה', היינו דבמפולש א"כ ס' רבוא עובדים רק דרים, וריטב"א אינו גורם. כן כתבו אחרונים וטעמיהו לגבי' זו דגרסי' "או" א"כ מפולש משער לשער הוא במקום דבר אחר לכן כתבו דהוא במקום ס' רבוא אבל באמת נראה תמוה, דאי בעי' ס' רבוא מנפ"מ א"ש מפולש, ואולי דעתם דכיון שפולש דלדך דעלמא א"כ בדרך העולם דאי שייך לס' רבוא ו"ע.

לא) אבל נראה יותר לכוונת גי' זו דכל מאי דבעי' מפולש משער לשער הוא דוקא כדאיכא חומה דאז א"ש הרה"ר כלה לחומה רק יוצא ממנו באמצעו דרך אחר וממנו דרך אחר וכן הרבה עד שער השני א"כ אין כאן שום רה"ר לכל הני רחובות כלים למחיאות

כג) ז"ע מה ענין לכת להיקרא מחאה, הלא היא פתוחה ואיך מהניא לסגור עיר שאין לה אלא ב' מחיאות? ואין הכונה ג"כ לחי, דלחי מהני רק בעודף וסוגר עד פחות מי', ומה הקשו התוס' שצפסיס הוא יג' וקליש הלא ה"נ בירושלים י"ש י' וע"כ שאין שם שום לחי ולא קורהו. וז"ל דכל דלת כולל איה"פ. וראיתי בחזו"א שמכריח כן דאל"כ לא מהנו כלום הדלתות, אמנם רש"י קא. כ' דמהני שלא יהי' כדגלי מדבר ולכאורה מבואר בדבריו להדיא דלא כהחזו"א. אכן י"ל דרש"י נמי ה"ק כדאיכא אורת דלת היינו אורת עכוב, והוא מכלל הראויות לנעול, אמנם מה שמביא ראי' בחזו"א מדלתות קרפף בתוספתא פ"ז לכאור' אין שום ראי' דהתם לא מקרי ראווי לינעל מפני שאינו של רבים וא"ש יעשו כן הרבים בלא רשותו לא יסכים שמפקירים בזה קרפפו וראוי לינעל כריד שיהי' עכ"פ בשליטת בני העיר אם יראו לנעול.

כד) והנה לדעת האו"ז [וראה סי' הקדום אות נט'] דבקיעת רבים לא מיירי דוקא בבקיעת רה"ר, כריד טעם חדש מאי מהני ללתות ננעלות לגבי בקיעת רבים (כמו בירושלים דמימרא דר' יוחנן ו:); דרש"י קא. מפרש משום דאז אין דומה לדגלי מדבר והשתא דאין הבקיעה שייכת לדיון רה"ר מאי טעמא, וז"ל דכל שהמחאה חסובה אין בקיעת הרבים מבטלים אותה ובעי' שכ' הרמב"ן דבעומד מרובה אין נפ"מ ברבים כן הכא דחשיבי ללתות לעשותו ראוי ליסגר אין הרבים מבטלים מקום כה"ג.

לכת אחת

כה) יל"ע אי סגי לנעול לכת א' כדי שלא יהי' רה"ר, ולכאורה כיון דליכא פלוש קוב אינו רה"ר, אבל י"ל דאינו כן כיון דננעלת רק בליה ס"ס איכא פלוש, ומחאה ליכא אלא בליה א"כ למה לא יהי' רה"ר, ולא איתמר [רש"י קא]. דאינו כדגלי מדבר אלא שיש בו ב' ללתות ואנה יסעו וילכו אבל כשדלת א' כדרכו ויכולים לבא לכל הרשות מכל דדיה אין זה מפקיעו מאורת רה"ר.

לערב רה"ר

כו) יב: מבואר דלר"י יכול לערב רה"ר ורבנן לא פליגי אלא משום דאין מערבין כו' פי' דלא חיישי' ללתו רבים מבטלי מחאה, והנה בקו' הגמ' דלר' יהודה ג' מחיאות הוו רה"ר ומשום לחי לא הי' דלרבנן פליגי עלי' ואמרי' ג' גמורות מדאורייתא בעי, ואף דזה גופא מח' דאמוראי הכא ומנח לן אי מודו רבנן, וק' אמאי למסקנא אינו כן דה"נ דמפרשי' טעמי' דר' יהודה דב' מחיאות מה"ת דלמא טעמיהו דרבנן דג' גמורות מה"ת, ואפשר דדיוקא דהגמ' מלשון אין מערבין רה"ר בכך דמשמע דלרבנן הוי רה"ר ופליגי עלי' בעיקר דיני' דסובר דב' מחיאות הוו רה"ר, מיהו לס"ד בלא"ה אין לדייק בזה דס"ד דאף לר"י אינו רה"ר בלא הלחיים וע"כ כריכין לפרש דר"ל אין נעשה בזה שלא יהי' רה"ר.

המה וגם מלדיהם יק מחירות בתים ומבואות, אבל מה שאין הדרך ישר ממש אינו נפ"מ דוכי רה"ר כריד להיות ישר כלולב והיכן מלינו זה במדבר וע"כ לאינו אלא שלא ליהוי כחומה ומיהו צבה"ל אינו משמע כן דהא הטריח עצמו להוכיח דאפי' מתרחב מכנגד השער הוי רה"ר.

לצ' ובחמת כל מה שתמה המ"צ מאד על מה סמכו העולם לערב לכאורה אינו קשה במקומותינו דהא ברוב המקומות שמערבין אין לנו רחוב שמפולש ביושר מקצה לקצה של העיר, אבל למ"ש עדיין הוא תימה גם במקומותינו, וכן מפורש במשמעות השו"ע שהובא בפנים עיי"ש לדוקא ביש חומה בעי' מפולש ביושר וכפי גירסתו בז"י.

לג' והנה המ"צ כתב לטור וא"ז ובה"ג ומהר"ם וסמ"ק וסמ"ג וסה"ת והרמב"ם ורשב"א ורמב"ן ורשב"א והגמ"ר ור"ן וריב"ש וריב"ז ורשב"א ויראים ומאירי חולקים ומחמירים ורוב ראשונים הכי סבדי והקשה לסמוך ע"ז באסור סקילה ונקט 'קשה' ובחמת לכאורה הוא אסור גמור לסמוך על זה דהא ספק לאוריתא לחומרא, וכנראה ס"ל דכיון שהרבה נהגו כהמקילין אין לדחות דעתם מספקן ועוד הוכיח אח"ז דגם המאירי ס' רבוא אינו כפשוטו אלא כ' רמב"ן דלא בעי' שיעברו כולם אלא שיהיו תוך העיר ושריטב"א ורי"א"ז כתבו דלא בעי' עוברים אלא שייכים באותו המקום.

לד' וכן הוא לשון רש"י ורמב"ן נט' ותורי"ד פסחים סט והפוסקים בכ"מ למשל הב"א כו' שכ' דבוינא ופד"מ י"ס ס"ר, ובולדאי אין הכוונה ברחוב אחד, וממילא בירושלים ובגוש דן שיש ס"ר ויש רחובות ראשיים הרי הם רה"ר מה"ת. ועוד נת' שם דאפי' בלא ס"ר ממש רק שתהי' רוכלת העמים וכדו' והרא"ה כ' אנשים הרבה כמו ס' רבוא ולא דוקא בכל יום, ובחמת גם התוס' הקשו דבמדבר היו הרבה יותר מס' רבוא ותרו"ס לחוק מאד, וגם כל דעה זו ל"ע מסבירא שא"כ לא היה מעולם רה"ר מאז ימי המדבר, רק בימינו יש כמה מקומות אבל בזמניהם לא היה כלל ס"ר העוברים ברחוב אחד, ומסיים המ"צ דבעל נפש יחמיר, וכ' זה לא לפי שורת ההלכה דולדאי כריד להחמיר בכל זה אלא כיון שנהגו כ"כ בהרבה מקומות ישראל אין לנו כח לבטל כמ"ש דאין למחות ע"ז אבל לפי כל דרכי ההוראה אין היתר כלל לדבר זה וזה מבואר מכל הפו' שמביא בעלמא שהרוב מחמירין וכן מוכח במ"צ שסא' ו' בדבר אחר שתלוי בענין זה אם בלא ס' רבוא הוא רה"ר, ופסק די' להחמיר אף ללפ"ז גם בערוב י"ש להחמיר" לא כ' כן מפני המנהג, וכן בסו' שנב' י' "נראה שצרה"ר שלנו אין להקל", וכן בסו' שני' צבה"ל כ' דכרמלית יש להקל בספקו אבל צרה"ר שלנו לא. לפיכך אינו מובן לי מש"כ בצצה"ל ח"ח קעז' ולהמ"צ אין כן עיקר הדין.

לה) וכתב המ"צ דאולי סמכו על הרמב"ם דלוא"פ לא הוי רה"ר לאוריתא ובדרבנן יכולים לסמוך על המקלים, אבל ג"ז אינו מספיק כ"כ דהרי ס"ל דרוב הראשונים מחמירים ובתור רובא אזלי' ובתראי וכן הוכיח לאינו ס' רבוא דוקא, וגם עי' חזו"א דאין זה דעת הרמב"ם כלל וסמ"ש החזו"א לפרש דעת רמב"ם ג"כ מחודש וק"ק, ואולי תחלת המנהג היה במקום שרה"ר אינו מקצה אל הקצה משער לשער וס"ל להקל בזה.

לו) ובמ"צ שמה' ס"ז כ' דלרכים העוברים מעיר לעיר הוי רה"ר ומשמע שם ממ"ש דזה ג"כ הוי רה"ר ודן אם בעי' טז' אמה כו' דאפי' אין בהם ס' רבוא משום דשכיחי רבים בני כולי עלמא. ובלא"ה כ' המ"צ (שסב' נט') דנכון לחוש להרמב"ם בצוה"פ פרמ"ר דלא מהני דגם סמ"ג וסמ"ק ור"ח סבדי הכי. וערוצין הנהוגים פעם לא היו בפרמ"ר.

לז) ועי' הג"א בשם ר"מ מאיברא והגהת סמ"ק דאפי' לפרש"י דל"ה רה"ר אלא בדקיעת ס' רבוא ה"מ לענין חיובא אבל לענין אסור טלטול לא ואפי' בפחות מי', ומדנקט חיובא משמע קלית דאסורא נמי מדאוריתא הוא אלא דליכא חיוב וכו"ע מנ"ל, וכן הא בלא"ה מדרבנן כרמלית היא, ואפשר דנפ"מ שעשאוה רבנן כרה"ר אם בקעי רבים ולא מהני לה תקון המועיל בכרמלית, מיהו מאי דמסיים ואפי' בפחות מי' אינו מובן ואולי ר"ל בדקיעת רבים לאורך רה"ר מקלקל מ"מ וכו"ע.

לח) יש מביאים ראוי מהא דאבולי דמחוזא דיינוהו כרה"ר אע"ג דאמרו פ' הרואה אין אוכלוסא בצבל, ואוכלוסא הוא ס"ר, אמנם בצל נראה שהוא עיר בצל וכרש"י שבת לו: וכמ"ש רב איקלע לצבל, דולדאי בכל מדינת בצל הי' ס"ר, כמבואר בכ"מ. או ר"ל אין אוכלוסא אינם מרוכזים במק"א אלא דרכם להתפזר כה וכה, אבל צרה"ר ודאי א"צ שיהו כולם לצורים יחדיו.

לט) ומענין חזר זו דרבים נכנסים ויואלים בה משמע דא"צ ס' רבוא דלטו ס' רבוא נכנסין בחצר זו, וכמ"ש האו"ז, אבל איכא לדחויי כריאב"א, דביואל מרה"ר א"צ ס"ר.

כמה שעור רבים אם לא ס"ר

מ) יל"ע למ"ד דלא בעי ס' רבוא באיזה ענין נהיה רה"ר, אם בעי' שיהיו עכ"פ מזויין כל שוכני אותו שכונה או עיר צרה"ר שלהם, ולפ"ז בכל עיר יהיה שעור אחר, או תלוי בכמות אנשים שיש עליהם שם רבים, ובכפר קטן מאד לא יהי' רה"ר כלל, וכן בין עיר לעיר דזה ודאי שלא כל בקעה שיש בה דרך ששייכת לכבוד תהיה רה"ר ואף שכמעט ואין עוברין שם והלא היא דרך הבאה לעיר בסוף דבר, ואולי כריד להיות בין צ' ערים ולא התפרש גדר הדבר. וראיתי להג"א פ"ק שכ' דמהא דאמור דבזמן שאין ישראל מזויין במדבר הוי כרמלית משמע דבעי' ס' רבוא, ואינו מובן הא מדבר ודאי כרמלית הוא דאין הוא מקרי דרך

כתלים בסקה וצין השדות רה"ר יהי' רה"י ציניהם, ואפשר למודה ג"כ לתי' הראשון אלל שמוסיף עליו, או לכל שאינו צייד לרשות זו אינו ממעט ממנה כלום, והנה נראה ראי' מדברי תו' דבעי' דיהיו עכ"פ מכוונים ב' המחילות דאל"כ אף באמצע הפלוש איכא ד' פסין של רוחב מד' רוחות להלל המחילות מבתיים לכל אורך שאר הרחוב לל במקום הפלוש כמאן דמליא ואיכא מחילות מלאת מלדדיו וע"כ דבעי' מכוון, מיהו יל"ע אם הבתיים בקרן עגולים אי אמרי' חוקקין.

ד' החזו"א דעומ"ר מצטל רה"ר

מה) כ' החזו"א קז' ד' דבעומ"ר של ג' מחילות ל"א אתו רבים וממילא אין לנו רה"ר כיון שיס בעיר מבוי של ג' מחילות ורה"י כסתום אל"כ כיון שכל הרה"ר י"ל ב' מחילות שם נהי' ג' מחילות והוי תו' רה"י וחוזר חלילה עד סוף העיר ופרצה י' דרבנן, ולענין ירושלים לחשיבא רה"ר צפרלת חומתה קלת נדחק דהיו בה מבואות מפולשין או שהי' איה"פ בכל פתחי מבואות, ואף דאלכו בה פסח י"ל דאתי אוריא אמרי' לשבת לא לפסח, או במקומות המעוט, והאריך בזה.

מו) ובאמת המ"ב סי' שמה' אינו סובר כן, ודברי חזו"א מחודקים מאד להקל ובנויים על כמה סברות וענין ירושלים הוא דוחק גדול, וגם מפורש ברמב"ן ובעה"מ ור"ן דפסק הרי"ף כר' יוחנן וכר' יהודה והכי מפרשי לדעת הרי"ף, ע"כ ל"ע דהחזו"א פוסק כרבנן, ובאמת גם לרבנן אינו ברור דרה"י עביד מחנה בגוונא דאתו רבים וליכא שם ד' מחילות ואיכא נמי פרלות עשר, ומאינו פרעה עשר מה"ת כגון צפסיים, וראיתי שצספר משנת ר' אהרן האריך ג"כ לתמוה ע"ד חזו"א אלכו.

אי בעי' קרקע ד' בכרמלית

מז) כרמלית בעיא שיעור דע"ד, והנה רש"י שבת קא. מפרש דבוליתא למישן שהם ספינות כרות לית ד' בתחיתם, אינם רה"י אלל כרמלית. ותמהו התוס' דהא כרמלית נמי בעיא ד' כדלמרו ז. ובלל זה הוי מק"פ ומנפ"מ אי איכא גוד אחית. ובאמת תימה למשכח"ל דיהיו כל הני ספינות מק"פ ואי איכא חריץ כה"ג לאורך רה"ר עמוק ורחב טובא אלל דקרקעיתו לל הויא ד' יכולין כו"ע לטלטל בו כרזנס לכל מקום. אלל ודאי לל איתמר אלל ברה"י, שאין דינו כרה"י מתוקן כל שאין בו מקום הנחה ד', וכרמלית לל מפקא מדינה אלל אם אין בכללה ד' דאז ודאי הויא מק"פ, אבל לל בעיא מקום ד' ביושר להנחה.

מח) ובריטב"א ראיתי בשם הרא"ה שר"ל דמק"פ אין היתר לטלטל בתוכו רק להכניס אליו, וכן החזו"א סח' יג' סומך על הא תירולא. והוא דבר פלל דאיזה גזרה זו לל לטלטל בו אם מותר להכניס אליו, ולל מאינו אלל אפכא דהפרישוהו מרשות אחרת.

לרבים ואין עוזרים שמה אלל שייירות לעתים לל מזומנות ולל לעולם במקומות קבועין, וגם לל מיירי בדרכי המדבר אלל במדבר עצמו לפשוט דבלל בני אדם אינו רה"ר לל רק ס"ר ליכא אלל גם רבים ליכא, וכנ"ל, והר"מ שכ' דמדבר רה"ר בלל"ה אינו מובן ואינו צייד לזה דודאי יס כרמלית שאינה רה"ר.

עומ"ר לצטל רה"ר

מא) הרשב"א כב. תמיה אקו' תו' דר' יוחנן דירושלים קא באמצע הפלוש, הא לעיל ו: מוכחי' מינה דרה"ר לל מיערבא, ומחמת זה מסיק הרשב"א דר' יוחנן לל קאי לגמרי כר' יהודה וכן בתר"פ משם השך מקואי ובמלחמות להרמב"ן, והנה לפי התו' ו: ל"ק דהקו' ה' מדרבנן נשמע לר' יהודה כו', ובאמת ל"ע דאף הרשב"א שם מפרש כן. וסותר ד"ע.

מב) ולכאורה ד' תו' אינו מובן מה דמק' דירושלים פרעה טו' ובפסין יג' ושליש ומתרחץ דבירו' איכא איה"פ מה ענין זה לזה, וכן כ' ריטב"א שאינו מחוור, ולכאורה ה' אפשר לפרש קושיתם דסברי דביג' אינו רה"ר וכדמוכח מ"ש בסוף דבריהם לל ידעי הכא להא דהתו' ו: אלל דמ"מ רבים אתו ומבטלי מחלתא אפי' אינו רה"ר וה"ט דאיכא פרעה יותר מיג' וע"כ מחלקי במקום דליכא פרעה יג', ותרוגס דירושלים נמי אע"ג דפרעה גדולה היא של טו' מ"מ הא איכא בה איה"פ ואעפ"כ רבים מבטלי, וזהו מה שכתבו התם ו: דמה"ת ליכא חלוק צין יג' ליותר מיג', מיהו בחזו"א אינו מפרש כן, וגם ק"ק דיסברו התו' דליכא איה"פ בשערי ירושלים, וביותר בתור"פ לל מתרחץ לכל דאיכא איה"פ.

מג) ויל"ע אי בעי' לר' יהודה ב' מחילות שיהי' ארכן יתר על רחבן דליהוי כי עומ"ר, דאל"כ אין לך רה"ר שאין בו שני עמודים וציניהם הוי רה"י ומפולש אליה, והנה הרמב"ן נט. כ' כל שאין המחנה ניכרת לעומדין באמצע ואין נכרת להן, ח"נ שאין המחנה מעכבת וממעטת על הרבים אין בה תורת מחנה, וה"ט דסולמא לרור ואוקינוס, ותי' קמא לל נתפרש אי ר"ל כל שהוא בתוך יכולת ראייתם דזה לל נראה אלל אפשר שר"ל כל שמתחבר אלל הרואין שיס איזה קשר צין המחילות, ושמא כל שארכן יתר ודאי מקרי ב' מחילות למקום שציניהם, מיהו לאו משום עומ"ר דהיינו כאלו המחנה החסרה מללה דהא לל אמרי' אתו רבים ומבטלי אי ב' מחילות דאורייתא כמבואר בהתוס' לתי' ראשון והיינו דסגי בזה, וכדמשמע במכתב הנדפס בחזו"א שכ' שאינו לחש ולל קמיע אלל מייחד המקום שציניהם, ולתי' שני אף שבעי' ג' מחילות כיון דאיכא שם ב' תו לל מבטלי ויהכי משמע לגי' דידן בגמ'א, והוו מלי למימר דקושית הגמ' נמי אפי' אי ב' דאורייתא מ"מ רבים יבטלו כנ"ל דבעי' שיהי' נסגר והתי' דסגי ב' מעליתא.

מד) ותי' שני דרמב"ן ג"כ אינו מבזרר ושמא ר"ל כל שיס בה רוחב כמו כותל אבל לל עמוד שלעולם אפשר להקיפו, ולפ"ז ב'

מטלטל לתוך הרשות בכרמלית

מט) נחלקו שבת ק: מהיכן נקרא היס כרמלית אם מקרקעו או מפני המים. ואמרו לאי כרמלית ממיא משחינו, כל שמוציא מים מן היס הוא מכרמלית. ואי מארעא הוא מוציא ממק"פ כיון שהוא למעלה מי מקרקע הכרמלית, וכן לגבי מניה. ולא אמרינו דלמ"ד ממיא משחינו כיון שמוציא מתוך המים מוציא ממק"פ, וכן לגבי הנחה. חזי' מזה דדניס כל המים כחפץ אחד, וגם כשמוציא מתחתיתו הרי נדון כראשו.

ט) ובשבת ט' ב' אי' לזורק ד"א בכותל חייב אף ללא נח, כגון דבלה שמנה ונדבק בכותל, ואמרי' דאי מטלטל לי' לדבלה פטור. ופרש"י דהוי מלומאס וליכא ד"א. ותמהו התו' הא אגודו בפניס. ופירשו שמקום הדבלה נחטבל מרה"ר שהזורק עליו לא יהי חייב. הרי לכיון שעם זריקתו אינו מונח ברה"ר פטור. ואמאי בכרמלית אינו כן דהשתא מונח במק"פ מתחת לפני המים. וואין זה כחו, כמ"ש התו' ק' ב', דאפי' יבלוט מן המים מיד כשמתחבר לים הוא מק"פ תחתיו.

נא) אמנם הא מלינו בליעתו זהו הנחתו אף דהגוף ברשות אחרת ואינו רה"ר, זהו שימוש, וה"נ מים זהו שימוש, משא"כ דבלה בטלח לגמרי. ויל"ע זורק אבן או חץ בכח ונדלע בקרקע אטו יהא פטור. וומשה"ק התו' על רש"י ל"ק כ"כ די"ל דשאני דבלה שעיקרה הוא הכותל והכותל חוץ לד"ל.

טעם שזיז בכרמלית הוא כרמלית או מק"פ

נב) התו' פט: סברי דזיז מעל רה"ר הוא כרמלית. ובעל"מ הנחה זו למקום הבליטה, או כל זיז דעלמא, נהיה כרמלית מחמת זה, לא כתבו התוס' טעם. ובאמת הוא לכאורה פשוט לכל רשות שיש בה שעור מקום היא כרמלית, ואין שום טעם שתהיה כמודה לקרקע עולם. רק לטעם שהוא יכול להיות מקום פטור כתבו התו' ללא שלטי צי' רבים. ולכאורה איזה רבים שולטים בכרמלית, וכי בים שלטי רבים. ובאמת למ"ד מארעא משחי', מקום המים ומעלה הוא מק"פ, שא"א לשלוט בו. ווקרקע היס יש מקום להבין. ולפ"ז לכאורה אם יהיה סולם מהקרקע להאי זיז מקרי רבים שלטי ביה והוי כרמלית אף להתוס'. [דזה ודאי שאם יש עליה שאינו מתלקט ד' מתוך י' לראש תל, מקרי התל כרמלית, אף דליכא ל' שום מחילות והוא בגובה י' מעל הקרקע].

נג) והנה אסור מטלטל מכרמלית לרה"י, אך אסור גם מכרמלית לרה"ר (שבת ו). הרי שיש בכרמלית אד שדומה לרה"ר [דבקעי בה רבים] ולכן גזרו עליה מרה"י, ויש אד שדומה לרה"י [שפעמים לא עבר בה אדם] ולכן גזרו עליה מרה"ר. אבל כרמלית שהיא דע"ד אינו דומה כלל לרה"ר, אלא שלא חלקו בין כרמלית לכרמלית. ועוד טעם י"ל כיון דע"כ כרמלית דע"ד ברה"ר קאי, [דברה"י

הויא כרה"י, אגב דקטנא בטלח לי'. ולפי טעם זה זיז גבוה י' אין לגזור ממנו לרה"י. וגם אינו דומה לרה"ר ללא שלטי צי' רבים. וע"כ הוי מק"פ לדעת התוס'.

הלכתא בזיז מעל י'

נד) נחלקו הראשונים בדין מקום דע"ד וגבוה י', התו' פט: מסקו דהוי מק"פ ע"פ הירושלמי ויעי' יפ"ע דיש גירסאות בירו' וכן הר"ח את: הביא את הירושלמי בסתמא. אבל הרא"ש כ' דהבבלי כב. פליג, וכ"כ רש"י סס. ובש"ע שמה' טז' פסק דהוי כרמלית.

נה) והגר"א סי' שנג' כ' למסוגיא את: מבואר כהתוס', לשנינו שם זיז שלפני החלון נוטלין ממנו, ובגמ' מייירי בב' זיזין וא' רחוק מן החלון ואעפ"כ אינס כרמלית. והוא תימה שא"כ רש"י סותר ד"ע, דבדק"ב. כ' דגג שאין בו גו"א הוי כרמלית. ובסוג' את: כ' כהגר"א כמו שהביא. וגם הש"ע סותר עלמנו. ובאמת כבר קדמו ה"ר פרץ בתוספותיו דף כ'. ומביא רא' לדבריו דס"ל כהתוס' לקולא בזה.

נו) אבל יש לדחות דשאני התם שמשמשין בהם דרך החלון, לפיכך טפלין לרה"י. ולא הוי כרמלית כ"א כשהוא מופרש לעלמו ואין לו שום שייכות. וראיתי בבית מאיר שעושה איזה דיוק מלשון ה"ה דהאי זיז הוי מק"פ ולא רה"י, ולפ"ז א"א לומר דתלוי בשמוש מן החלון. אבל אין רא' כלל מלשנו ש' לכל למעלה מי' ברה"ר מק"פ, וסיגרא לדינא הוא. ומכל מה שהתאמרו אחרונים לדייק, ובית מאיר והגר"א, דמייירי אף במופלג מן החלון, מבואר דסתמא הזיז הוא רה"י כדין קרוב לחלון וכדין הזיז העליון.

נז) אך לענין הלכה באמת ל"ע לקבוע חומרא בזה, דהנה המ"ב מביא דעת הגר"א ולא מכריע, אך הרשב"א בחי' כ'. כ' בשם הראב"ד דגג שיש בליטה הוא רה"י וממילא אתיא לי' שפיר הירו' דזיזין מק"פ ונראה דהכי מסקנתו, וכן הוא בריטב"א משם השך מקואי, וכ"כ גם ר"פ בשם השך מקואי ומסכים עמו. וזה כוונתו בעבוה"ק שמתיר הגג ושהגאוי לא היה לפניו חי' רשב"א ולכן סבר דמתיר משום שהוא מק"פ. וא"כ אף ללא בירא אי הוי רה"י או מק"פ מ"מ הראב"ד והרשב"א והריטב"א וה"ר פרץ והשך מקואי מסכימים על דברי הירושלמי שאין להחמיר בזיז אשר כזה, וכן רואה ג"כ הגר"א להכריע. ע"כ קשה לקבוע ההלכה לחומרא כש"ע.

כחו בכרמלית

נח) במתני' פת. מתבאר דמותר לשפוך מים בביב שבחאר והו' יולאין מן החאר. ופרש"י טעם ההיתר לשפוך בביב משום דמאליהן הו' יולאין וגם אין מתכוין. ולכאורה מאי שיטוי' דהני ב' התיירים, דכחו בכרמלית בעלמא לא גזרו, וכן אין מתכוין מותר

סג) ונראה ללהמתיר לשפוך רק סאתיים, הינו סאתיים בכל פעולת שפיכה אבל יכול לשפוך תו סאתיים אע"פ שלא נתרוקן דלח גרע ממלא מע"ס דיכול לשפוך כמה שהתירו, והרי זיש צבית הרבה דיריין ג"כ השעור סאתיים מסתמא הוא שעור לאדם אחד, ושיערו לפי אדם אחד וזזה גבלו התקנה.

חורין לכרמלית

סד) פז: אין חורין לכרמלית, כ' רש"א לפי שהיא דרבנן ודי שהחמירו בכרמלית גופה משא"כ ברשויות לאוריתא. מלשון זה משמע דחורין הוא איזה חומרא דרבנן החמירו ולא רלו להוסיף עלה בכרמלית אבל לכאורה פשטות הסוגיות דהוא לאוריתא וכן אמרו דבחורי רה"ר למ"ד לאיתנהו שבת ז. כזורק בארץ משמע דחייב והוא משום דהוי שמוש בני המקום, והא דאין חורין לכרמלית ג"כ טעמא רבא אית בי' דאין שייך לומר שיש בני כרמלית ואין מי שישתמש בכרמלית הוא כל מקום שאינו רשות לשום אדם, ואפי' אם כאן במקרה זה יש אנשים שם אין זה ענין הכרמלית. ואולי הרש"א נמי ה"ק דאין לגזור בכרמלית שתהיה בדיוק כמו רה"ר אף לענין חורין, דהיה ראוי שיהיה כן דס"ס אטו של תורה הוא, ומ"מ כיון שאינו אלא דרבנן לא החמירו. וז"ע לישני'. ואי קאי כהלכתא דאין חורין לרה"ר (כל' ר"מ פי"ד ה"י) א"כ מה"ת שיהי' לכרמלית חורין.

סה) פז: רב אשי אמר כו' התם בסמוכה אבן כאן במופלגת שהאגס לעתים מופלג וכיון שכן אף בקרובה לא פלוג (רש"א). ולכאור' ז"ע מנח לי' להמציא גזרה זו ור' אשי בהדיא קאמר כאן במופלגת היינו דהכא מיירי במופלגת וגם למה נימא לא פלוג בזה הלחך גם ברה"ר לעתים הוא מופלג ולכל הלכה יש שעור והכי קי"ל ברה"ר דשעור חוריה כל שמגיע שמוש בני"א, וי"ל דכוונת רש"א דסתם כרמלית וכדו' יש הפלגה לעולם בחוריה שלא הרי נהר כהרי רחוב הרבים ועל כן פשיטא לר"א "כאן במופלגת" וקאמר רש"א דאפי' יהי' איזה ציור שלא יהי' מופלג מ"מ אחריו הוא מופלג ואין להקל כיון דרובא אית בהו ג"כ הפלגה.

סו) בהקו' לעבדו הכא רבנן דתוס' ובהגמ' מבואר דלא מצינן לחלק הכא בין כרמלית לבין ע"ח אף דהתו' עז. נזכר חלוקה זה מ"מ תרוייהו יחד לא אמרי' גם לכרמלית קיל מרה"ר וגם דע"ח חמור לא אמרי'.

סז) ומ"ס התו' שם דהכא רב דימי מסיק כו', לכאורה למסקנה א"כ לומר הכי וכמ"ס הרא"ה כאן, אפשר דלאו דוקא מסיק אלא דהכי אמרי' בסוגיין.

להחליף ברשויות דרבנן

בעלמא. וז"ל כתוס' ללא התירו כחו בכל דוכתא רק כלליכא רה"ר כגון בים, והכא רק משום ללא מתכוין אין כחו מתיחס אליו. דהוא כגרמא דתלוי בכוונה. אבל מלד אינו מתכוין לא הוה שרי, דמקרי פסיק רישא שאין היתר אינו מתכוין בלא שהוא כחו. אבל בגמ' נתנו טעם אחר דפליגו כיון דלא חזי לזילוף. ורבה דנותן טעם דזילוף ע"כ מפרש דצביז יש היתר מטעם דרש"י. ולהרמב"ם דמפרש באמת פלוג' דרש"י וחכמים משום כחו בכרמלית, ז"ל דהא דאמרי' פה' א' תיימי מיא היינו לרווחא דמלתא.

נט) הב"י שנו' כ' דכסוי עוקה שצרה"ר להרמב"ם אינו אלא משום חשדא, ותימה הא ממ"נ רה"ר הוא או כרמלית, דעד י' דרסי רבים ברקק כשבת י. ואולי מחמת דהוא שופכין לא דרסי בי', וז"ע ללא משמע הכי, ואמרו עליו דיסברו בני"א שמי גשמים הם. וז"ל לפי שאינו לרוחב כל רה"ר אין להם אורך לילך בו. ומש"כ הבית מאיר דיך לו להיות חורי רה"י אף בלא מכוסה כיון דהוא מפולג, תימה כיון דכלו ברה"ר קאי ואין לו אלא איזה חור לרה"י ודאי אין זה מקרי מפולג. ומה דעביד חשבון ע"פ מדת ב"ס ש"כ הר"מ ברוב ג' חומשי אמה, תימה הא אין זה אלא שעור נפח אבל הדיון הוא בכל ענין גם אם אין זה רומו אלא משכו וכדו'.

ס) ועי' תוי"ט ש"כ להשוות שעור ציב עם עוקה של ד"א, להביז יש צו ד"א עם השפוע וכו'. והנכון נראה שציב לעולם בולע פחות שהמייס נקוים בתוכו ואין נוגעים כ"כ בדופן כמו ע"ג קרקע ישר רק לצורכים.

סא) והא דקרי' כחו לזורק צביז, לכאורה אם הביז משופע קאת כדרך העולם הוי צדיים ממש, דאטו הזורק כדור שיתגלגל במורד לא הוי כחו, או הזורק דבר שיעוף ורוח מסייעתו. וז"ל דלא מיירי באופן שגראה בהדיא אלא שמתעכב קאת.

סב) אבל להלכה היתר הוא מטעם דתיימי מיא (והגר"א חמה למה לא פסקו כראב"י קב ונקי ומסיק בצע"ג, אבל כבר קדמו הריטב"א והביא משם כמה ראשונים טעמים בזה וכן הרש"א, וכן הרא"ה צנדרים), שיכולים לכלות במקומם, ודוקא סאתיים בשיעור עוקה המותר. ופסקה השו"ע בזה ע"פ ה"ר יהונתן ב"ס הראב"ד דלויטאות שיש בהם ד"א יש בהם היתר דתיימי מיא, נראה תמוה טובא, דנהי שיש קאת בליעה, מ"מ אטו בולעת כקרקע היא, ודאי סאתיים מים אין יכולים ליבלע בה בשום פנים, שא"כ אינה גזוזטרא וא"א לעמוד עליה כלל. ובאמת לא פירשו כהראב"ד. והפמ"ג ט' נראה שהבין דהאבנים עצמם בולעות, וכ' דז"ע בחלוקי נחל קשים מאד אם בולעים, ולבנים ודאי בולעים, וכדו', ותימה גדול דלא איתמר אלא שייבלע בין האבנים.

הכא מלא מין את מינו וניעור ואולי איתמר דוקא בגובה שוה ממא.

ע) כ' ז"י שעב' ומ"ש ובלבד שלא יחליפו כבר כתבתי בסי' שמו' דהיינו לדעת הרשב"א אבל להרי"ף ור"מ כל כה"ג מותר להחליף דהא רשויות דרבנן הם. וז"ע תנא היכי קאי ובטור לא נמלא הלשון ובלבד שלא יחליפו אלא כ"ש שלא יחליפו וקאי בזמן שהוא באמת אסור גמור וע"כ ל"ש לדברי ז"י וכן הוא גם להגהת דרכ"מ, ועל הגמ' ל"ש לומר דהיינו לדעת הרשב"א כו'.

פסי ביראות

נמי גבי עולי רגלים הקלו, ע"כ הי' ס"ד שיקלו לגמרי אע"ג דאינו מוקף לדירה, ועז"א דמדר"ה ב"ח דקאמר שלא הוקף לדירה ל"ה מחיאות מוכח לאו הכי, ומעיקר דין קרפף שלא הוקף לדירה אין להו ראי' דשמא הכא הקילו, אלא דלכ"ה אינו מחאה ממא ובזה מסתמא לא הקלו, אע"ג דגם זה אינו מוכרח ממא.

ד) ויש להוכיח כן מבדיתא יט: משיב ר' יהודה בטעם דס"ל שא"א להרחיק טובא, לא כדיר וסאה, ד"זו מחאה ואלו פסין", הרי דדוקא משום דאלו פסין לא ירחיק, ובלא"ה יכול להרחיק טובא, אלמא מקרי מוקף לדירה כדיר וסאה דאי לא בלא"ה אינו דומה ולעולם לא ירחיק.

ה) והנה התו' כג. לפי שרזו לפרש דריב"ב שיהתיר גינה ע"י שומייה מסאתיים ולמעלה קאמר, וא"כ ר' יהודה דקאי עליו ומתיר צבור שיח ומערה, נמי קאמר דסאתיים כלמעלה הימנו, והא בפסין קאמר עד בית סאתיים, אלמא ב"ס כלמטה. לכאורה מאי קשיא להו, הא אין שום שייכות בין דין קרפף שלא הוקף לדירה לבין פסי ביראות, דטעם שלא התיר בפסין להרחיק הוא משום דמחיתתו גרועה כדאמר להדיא יט: זו מחאה ואלו פסין, ואפשר דלא קשיא להו אלא בעלמא דאין סברא שבמקום אחד יהי' ב"ס כלמעלה ובמק"א כלמטה, אמנם בתוהרא"ש לא נראה כן אלא דיש לדמות מחאה זו לפסין.

ו) ונראה דודאי מקום הבאר עכמו מקרי מוקף לדירה לו יאוייר שיקיפוהו לבדו, דהא תשמיש מעליא הוא בסמוך למקום דירות, ועדיף טובא מצבור שיח ומערה [דעשוין למים כמ"ש ה"ר יהונתן שם] דמהנו לר' יהודה כג. להיות היקף דירה, וכל הגדון הכא הוא משום חניות הבהמות והריוח טובא דסביבו. ולפנינו יתבאר דפתוח לבית לאו בכל מידי, אלא היכא דתלוי בזה, אבל אם הוא תשמיש דירה מובהק ודאי מקרי משום הכי מקרי מוקף לדירה.

ז) והרשב"א כב. כ' בשם רש"י פסין נמי מוקפין לדירה נינהו שבהמה עומדת שם, והנה מעמד הבהמה אינו מקרי מוקף לדירה, אלא יל"פ כיון שבהמה עומדת שם והאדם משקה אותה הוי תשמישו. והביא הרשב"א משם התו' דפסין לא חשיבי מוקפין

סח) מש"כ התוס' ד"ה ברשויות דצדף פז' מיקל רב דימי טפי משמי' דר' יוחנן ברשויות דרבנן ושרי אפי' להחליף כשיש בין רה"י לכרמלית מקום שאין בו דע"ד, והא דא"ר יוחנן הכא כו' מסיק דזעירי אמרה, אבל היה מקום לדחויי באופן אחר ולומר דיש חלוקה בין רשויות דטלטול של הולאה ובין רשויות של גזרת ערוב רשויות.

ט) בתד"ה הב"ע כתבו דהא דאמור בפ"ק כ. תוך הפתח כו' משום מלא מין את מינו ולא קאמר משום דעשו חזוק לדבריהם משום דא"ל טעמא אחרינא, ויל"ע לכאורה מה טעם לא אמרי

מקום פנוי צבירות

א) התירו חכמים (מתני' יח.) להקיף באר מים של רבים דל' פסין בקרנות ההיקף בלבד, ונשתנה דין היקף זה משאר הקיפות שבהלכה בכמה דברים. והבינו התוס' (שם) בפשיטות שגם אין קפידא על השימוש בשטח המוקף, ויכול להקיף טובא אפי' שמשתמש רק בקצת מההיקף, ולא כדן שיירא ששנינו בשלהי הפרק הקדום דבעי' שלא יהיה בית סאתיים פנוי. ובאמת אין הדבר מבואר להדיא, ואפשר דהתם כללל הוא וסמכי' אמתני' הקודמת, אלא שמתחמת כמה קולות שהקילו סברי התוס' דאם בזה לא היו מקילין היה למתני' לפרש. או מקורם משום דסתמו של היקף באר פנוי הוא, דזה ודאי דהא שלא יהי' מקום פנוי אין הכוונה מקום שאין מיועד לשמוש, דזה מקלקל אף במחאה גמורה כמו כל קרפף תוך עיר. אלא הוא חומרא בשיירא דבעי' שלא יהיה מקום פנוי שאינו מיועד לשמוש עכשיו, ע"כ בפסין ודאי א"א שלא יהי' מקום פנוי דהא אין משתמשין בו כל הזמן אלא אם באין לשותת.

ב) ומאי דמתרבי התוס' דדוקא בשיירא הכריכו שלא יהי' מקום פנוי משום דהוי עראי יל"פ משום דתשמישם תשמיש גרוע דאינו אלא עראי ואין עליו כ"כ שם דירה ע"כ דוקא אי משתמשין בפועל, ויותר נראה לפרש דבמקום קבוע גם אם אין משתמש היום ישתמש ליום אחר וע"כ מקרי מיועד לתשמיש, משא"כ תשמיש עראי אם אין משתמש היום מתי ישתמש וע"כ לא מהני. והרא"ש כ' דעולי רגלים אינו קבוע, ולכאורה הלא מיירי בהיתר קבוע לכל השנה וודאי דרך לשאוב מן הבאר כולי' שתא, ואין עולי רגלים אלא טעם ההיתר אבל ה"ה כל אורך רבים. (התו' יח. פשט"ל דצבור ליכא היתרא דאפי' עד י' כור, ויל"ע מקורם).

אי פסין מוקף לדירה

ג) התו' יח. לנו למה לא מקלקל מקום פנוי צבירות, ולתי' ראשון שכתבו דוקא בשיירא הכריכו דהוי עראי, ולכאורה סברי עדיין כרש"י דמקרי מוקף לדירה, ושיירא הוא דגרע, ולא מסיימו התוס' "ומ"מ כריכין לפרש כו'" אלא לפי' שני שכתבו אי

היכי מלמאס הריוח

יב) פוסק הרשב"א יט: הלכתא דמרבא דפי' בפשוטין, ולכאור' מנפ"מ להלכתא, ובאמת לא נתפרש אי הפשוטין דאורייתא, ולשון היכר שכ' רש"י נראה יותר דרבנן, ונפ"מ לפי מה שביארנו (בסי' זה אות ל') כוונת המ"ב דאוסר להוציא ממחיאת שתי לכרמלית דלא דמי לקרפף דמפורש בגמ' דשרי כיון דיג' לו אופן היתר שאם יהיו עוד דיורים יהי שרי לטלטל, וא"כ ה"נ בפסוקים אי יהיו עו"ר או לכוך מחיבתא וכל כורך מלוה כמ"ס הג"א הא שרי א"כ לא פקע ממנו שם רה"י, מיהו יל"ע אי בעי' שכיחי כדי להתיר או דאפי' דרך מקרה, וקאת משמע הלשון שכיחי וכו' דבעי' דוקא שיהיו שכיח דפרטו בל' רשב"א, אבל באמת אין בזה סברא וגם אינו דיוק כ"כ דמילתא דשכיח נקטו.

יג) הרשב"א יט: מקשה אהא דפשוטין שבין הדיומדין הא אתי אוריא, ומתיר דאוקמוהו דאורייתא, וכהתו"י, וכ' דבכלאים נמי לא גזרו, וכמ"ס טז. דברייתא מד' ועד י' כנגדו שרי, ולכאורה אינו שייך דהתם אין הנדון אלף לזרוע כנגדו, ואור' שחז' למחיאה אין אומרים בו אתי אוריא, ואין להביא רא' מהא דרשב"ג שם דס"ל לכוך דב' ואעפ"כ אין לזרוע כנגד ג' כשיש אור' שזה מלכו ופרוץ כעומד, י"ל דשאני התם דהוי מב' לדים, ומשמע דסובר כחזו"א דאתי אוריא היינו שמבטל לגמרי והוא מה שצניניהם כמאן דליתא.

חוקקין לעשות דיומד

יד) יל"ע בהא דאמרי' יט: חוקקין לכאורה יש לו להועיל מדאורייתא דעכ"פ בעי' דליהוי רה"י מה"ת ולמה בכל מחאה לא מהני חוקקין כגון עומ"ר מב' לדים שלד א' שלו רחב הרבה ואין לו שום דופן כנגד דופן שמוכו רק מסתיימת באמצעו, אז בעי' לחקוק ומסתמא לא מהני, וכי רק מדרבנן לא מהני, וע"כ כריך לחלק דלענין עומד מרובה לא שייך חוקקין דס"ס אין העומד מרובה אבל לענין נראה כתחלת מחאה גם מדאורייתא אמרי' חוקקין דס"ס נראה כתחלת מחאה.

טו) ויל"ע אי בכל מחיאות אמרי' חוקקין, דאי מהני הכא אלמא הוא דאורייתא ושמא בכל מקום גזרו עליו, וכגון מבוי שאין לו עומ"ר אלף אס נחקוק בית שהוא כנגד הדופן ובעומ"ר מב' רוחות ורוח א' כריכה חקיקה, ובלא"ה ל"ע אי חוקקין בדבר חלול, ואפשר דספיקא דגמ' בגודריתא הוא משום שהוא חלול, ומש"כ הריטב"א לפרש הריעותא שמתפצל למעלה מי' ל"ע.

חוקקין בתל לראותו כדיומד

טז) בגמ' יט: מסתפקי' בתל אי חוקקין, וא"ל תניתוה אבן מרובעת חוקקין כו', והנה דברייתא ז' יש פלוג' באבן עגולה, לכן כ' הראב"ד דתל דמי לאבן מרובעת, וכ' הרשב"א שכן עיקר

לדירה שהרי פעמים שאין בין הצור לפסין רק שתי אמות והיכי הו"א הך דירה, ואינו מובן ראיינתו, דזהו תשמיש דירה, ויש גם חלרות הפחותות מד"א, וגם הא ס"ס ההיקף בין כל הלדדים הוא ליותר מד' אמות. ומסקנת הרשב"א דבבבליס התירו כפי שעור הכריך כל פעם, אבל בור דבר קבוע הוא ע"כ התירו מלכתחלה להתקין מקום גדול, ור"י סבר דדינו שהקלנו במחאת פסין כיון שלפעמים לא יבואו רק אחד או שניים. ויל"ע אס יש מקום שיש אורך לכמה כורין באופן קבוע אי יתיר ר' יהודה, ולכאורה יאסור.

שעור אמה של פסין

ח) יל"ע שעור אמה לדיומד מהיכא נפקא לן דהיכן מלינו בתורה שעור אמה, והנה בתו"י יז: סובר מכאן לכה"ת דבאמה לא אמרי' אתי אוריא מדאורייתא, ו"ל כיון דבעי' תחלת מחיאה כי היכי דלא ליהוי פרוץ מרובה בעי' יותר ממחיאה כל שהוא דהיינו ג' או ד' וכיון דנפיק מג' או ד' אוקמא אחד והכי הוא שעורא דאורייתא כדמוכח התו"י דיליף מהכא גבי אתי אוריא, והנה במש"כ התוס' דהכא אוקמא דאורייתא היה מקום לפרש דאורייתא שאין נפ"מ דפרכת י', מיהו א"כ מאי מהני פס באמצע כיון דמדאורייתא בלא"ה כשר ומדרבנן אמרי' אתי אוריא, ולפ"ז יש לכאורה לדקדק על החזו"א דס"ל פרלת י' דרבנן א"כ דאוקמוה דאורייתא אמאי מקפידין דפרלת י', וי"ל דבהא לא אוקמוה דאורייתא.

ט) והנה בעל"מ מש"כ התוס' דהכא אוקמא דאורייתא, אין ראיה לפס אמה דוקא, דהיה מקום לפרש דאורייתא שאין נפ"מ דפרלת י', מיהו א"כ מאי מהני פס באמצע כיון דמדאורייתא בלא"ה כשר ומדרבנן אמרי' אתי אוריא, ולפ"ז יש לכאורה לדקדק על החזו"א דס"ל פרלת י' דרבנן א"כ דאוקמוה דאורייתא אמאי מקפידין דפרלת י', וי"ל דבהא לא אוקמוה דאורייתא.

י) יל"ע בעור העסל"א י: דהק' תו' שיהי' אתי אוריא ואי מדרבנן הוא וכי בעו דמדרבנן לא יטמא מה שמדאורייתא יטמא, ואולי במקום שיש נפ"מ לקולא היה לחלק.

ריוח בין הדיומדין

יא) ר' יהודה נתן טעם יט: להא דלא התיר יותר מב"ס בין הדיומדין כחכר, דחכר תורת מחאה ופרלתה בי' ופסין פרלתה ביג', והק' הרשב"א הא התיר בקורה יותר מי', ותיירך דבמבוי שהתיר בו קורה איכא ב' מחיאות. ויל"ע מה טעם לא תי' דאיכא קורה ואף אי משום היכר הוא מ"מ י"ל דרבנן הכי תקינו לרוח רביעית דהיכר כי האי יועיל, ו"ע שם בלשון הרשב"א דנקיט יג' ושלש ואין זה אלף ס"ד ר' אחי וכבר נדחה ועי' לעיל ב: בהתו' ורע"א.

אי הותר לטלטל כל דבר צביראות

כא) הרשב"א כ"א. כ' דרוב צביראות רחבים לכן תקנו בעיקר לבהמה, ולהכי אם יכול לטפס חוץ הצור לריד לטפס, וכ' שמגו שהותר לעו"ר הותר לכולם. וקצת משמע דרק מים מותר לטלטל, דנראה מדבריו שלא התירו אלא לפי הצורך, וכן ממה שהאריך וטרח לפרש מה יטלטלו בחצר שנפרצה בין הפסים מים וכו', משמע דכל ההיתר הוא למים. והנה התו' כ"א. כ' "מידי דחזי לאדם בעינן ואובסין את הגמל ללעיל היינו נמי במידי דחזי לאדם אי נמי איירי ברה"י ולא בין הפסין", ואף להניחו התו' בפשטות דמטלטלין כל מידי ולא דוקא מים, אפשר דזה משום דפשיטא להו ג"כ דהא לאובסין מיירי בפסין א"כ אין לספק בזה, אבל לבתר תירוצם אין ראוי. ואין להביא ראוי מהא דאמר ר' יבן מים מהו לטלטל ד"ל דנפ"מ למים המשתירין בכלים שהולואו לשתיית הבהמות וכו'. ויל"ע לעשות מע"ש למקום שיבואו בו מים בשבת.

כב) הגאון"י כ' לא גרסי' מטפס ועולה מטפס ויורד דאי לא ירד מהיכן יעלה, ותימה אם אשתמיט מיני' התוס' ריש פסחים שהאריכו בזה שלא כדבריו.

בהא דהאריכו בבהמה השותה בפסין נקיט מנא ונקיט לה

כג) כ: איכא דאמר דהספק בנקיט מנא הוא בפרה ובאדם שרי, ומייתי' הנ"מ לאסור בלא נקיט לה מצבירא דלא ימלא אדם מים ויתן לפני בהמה, ודחי' דהא אהמר עלה אמר אביי הכא באבוס העומד ברה"ר כו' ויש מקום לגזור שמא יתקנו. ולכאורה דברי אביי נאמרו לפנינו כ"א. דהק' ר' ענן אצרייתא זו א"כ מה הועיל ראשה ורובה של פרה, ואמר אביי הב"ע באבוס העומד ברה"ר כו', אמנם עי' תוס' דאוקימתא זו נאמרה מחמת קו' ר' ענן, אבל קושיתו תמוהה דהא הועילו בנקיט מנא ונקיט לה דצבירא לא איירי בהא כדמוכח בגמ' לעיל, ותיראו דלא משמע לי' לר' ענן הכי אלא אפי' דנקיט לה מיירי, א"כ ס"ל דנקיט לה לא בעי' ראשה ורובה. ותימה א"כ כל דברי אביי נאמרו לתרץ קו' ר' ענן ור' ענן לא ס"ל כגמ' דילן, וגם אביי לדידי' קאמר, א"כ לא סבירא לן האי אוקימתא. ויל"ל דלא קאמרו אלא דנאמר כעין קאמר אביי.

פסי צביראות בצבל

כד) הא דלא התירו בצבל משום דשכיחי מיא ל"ב מה לי דשכיחי הא ס"ס אין זה אלא בצבירא ואיך יביאו, ואולי נח להזיק בצבירא, או לעכ"פ יש דאי מעוט מוקפים דהא יש הרבה מקומות של מים.

בטעם דפסי צביראות חשיבי לדירה

דנראה מלשון תניתיה שהיא פשוט, ודלא כרשב"י. אמנם הא רשב"י כ' בסתם תל שהיא עגול, והראב"ד כנראה מוקי הבעיה בתל מרובע, ועל כן ליכא פלוגתא למעשה אלא הכל כמו שכתוב בצבירא. ולומר דסתם תל דינו כמרובע אין טעם.

אי חוקקין גם מצחוץ

יז) עי' גאו"י שמביא ראוי מאלון לענין הלכה בעגול וכ' למה לא מייתי הגמ' לפשוט, דהא צבירא דמייתי' התם קתני היה קס אילן או גדר כו', ואפ"ל דהנה הא דאמרו קס דחוקקין הוא משום דאמר ר' תרי רואין אינו מוצן לכאורה, דהא למה בעי' תרי רואין, דהא מצחוץ דאי לא בעי' לחוקק דוכי תל המתלקט שאינו עושה קס היכר מצחוץ כגון שכרמלית גבוהה ממנו י' רק מצפנים יש מחלה ע"י התלקטות לא יועיל, וא"כ לא חוקקין אלא מצפנים ומה לי עגול או מרובע, והנראה וכן משמע מלשון רשב"י דלא דוקא תרי רואין אלא דבעגול ק' יותר לומר רואין, ואילן יש דדומה ממש למרובע ואינו אלא פנות מעוגלות.

יח) והא דפרכי' כ: קנה קנה פחות משלשה היינו גדר ל"ע אי באמת היינו גדר א"כ מאי קמבע"ל ומה שורק הספק, ואיכא ראוי מחזק דמחלת קנים מהני, ואין לומר תרתי למה לי דהא אי תני חדא הוה אמינא דהיינו גדר רגילה ולא שתי קמ"ל תרי חדא מינייהו מחילת שתי, ויל"ל דר"ל אמיא פליג להו בתרי ליסני דהא כל גדר יש בה חורים ולימא גדר שהיא כשתי לבדו וגדר היתירה ע"ז.

שעור האמה לדיומדין

יט) בירושלמי פליגי אי האמה נמדדת מחוץ לפסין, ומקום החיבור עולה לשניהן, או מצפנים ומקום החבור אינו עולה, ומצחוץ כל פסין הוה יותר מאמה כפי עביין. והנה כל מחלה שעורו מצפנים דודאי שעור מקום ד' ועומד מרובה וארכו יתר על רחבו וכו' וכל שעורים הכרוכים בהם הם מצ, ומה"ת למדוד מצחוץ, ויל"ל דהא לדיומדין מצחוץ הוא משום דמקום החבור באמת עולה לכאן ולכאן וחוצץ וגודר כל שכנגדו, וכן מצאנו לחי דנדון מן החוץ ובה כשר.

בגדר מחילת הפס

כ) נראה דבעי' מחלה ממש ולא סגי בגוד אסיק וכו' וכן נראה בפס ד' דלא יועיל ע"י צור וכו', ואפי' מקום גדור כגון דעקום כלפי חוץ וחוזר כמין ת', כיון שאינו ביושר אינו פס ואינו דיומדי אע"פ שגדור מקומו, ויש להביא ראוי מהא דאמרו יז: ובלבד שיהא אמה לכאן ואמה לכאן משמע דבעי' כלפי פנים, מיהו אי מכשרי' לי' משום אמה מצחוץ היינו ע"כ דמתיר בין הפסין נמי דבזה הוי מחלה ויל"ע אי דיני' לי' כמשום מחלה או כמשום הכירא.

כט) זריטצ"א ובעזבה"ק ג' ג' א' כתבו דגם מחילה לעומד מרובה דינה כמחלת שתי והיינו זין ארוך לארוך כו' וכ' הגאון ומ"צ ס' ג' דאין משמע כן בפוסקים וכן זירו' משמע לא כן. אמנם בהרשב"א לא כ' בהדיא אלא שהזכיר דין זין ארוך לארוך כמלא ארוך גבי מחלת שתי, ומה שכתבו שאין הפו' כ' כן הא גס הטור והש"ע סי' ססז' ס"ה עלמון כתבו לשון זה כהרשב"א ועי"ש בבה"ל שמפרש דלא קאי דין מחלה גרועה אלא על שתי כו', ואפשר דהטור ראה דברי רשב"א וז"ע, ולענין זין ארוך לארוך כו' דהוכיחו ממנו דלא אמרי' אחי אורח באורח אהא דהא אמרי' אי פרוז כעומד כשר מהני כה"ג, יש לדחות דלא אמרי' אחי אורח כשמאחורי האורח יש נמי עומד כנגדו וחוזר חלילה ואין לו התחלה.

ל) ופסק המ"ב משם תו"ש שאינו יכול לטלטל ממנו לכרמלית אחרת ובחזו"א עז' ג' דחה דבריו וכ' לא מכרעא ושרי כמו קרפף שלא הוקף לדירה שמו' ג'. ולענ"ד דקדו טובא דברי מ"ב ולא דמי להוא קרפף דמעלם זרייתו פסול הוא עד שיבנהו מחדש, אבל הכא דזירין תליא מילתא ואיכא למ"ד אפי' בשיבת אס דא זירין מוסיפין עליו ותלוי עכ"פ כמה אנשים יש בחצר ואינו פסול בהחצר עלמנו ופסול כזה המשנתה אינו מתיר להוציא ממנו לכרמלית היתר שאינו קבוע.

לא) טז: שבת רבנן ועבדת כר' יוסי בר יהודה, ומסקי' רישא ר' יוסי בר יהודה וסיפא רבנן. ולכא' יפלא דהרי איזל לגמרי בשיטת ר' יהודה, וז"ל כהרא"ד המוצר ברשב"א שכ' דלא פליגי ר' יהודה וריב"ז אלא מפרש דברי אביו, דכל מחלת שתי לא מהניא בשום מקום יותר מז"ס. אבל הרשב"א דוחה דברי הרא"ד מכח הירושלמי וגם משמעות המשנה, ועוד שהיו פוסקים להלכה אס היו שניהם מסכימים. וז"ע.

למי התירו

לב) כ' הרשב"א בשם ירושלמי גוי אינו משלים קטן מהו שישלים. וכ' ז"י סי' ס' כ' רמב"ם קטן אינו משלים, וכ' לא ידעתי למה פסק רבינו לחומר, והשמיטו, וברמ"א כ' י"א שקטן אינו משלים. הנה ודאי אין נפ"מ בקטן אלא לאדם לא לכלים דהא בלא"ה לא גרע מגמלים, מיהו אינו מובן למה כ' רמ"א בשם י"א, אמת שהרשב"א מיתו הירו' ולא פשיט נר' שמיקל מיהו בדרכ"מ לא הביאו רק כ' שבדברי הרב המגיד משמע קאת שמיקל, ואינו מובן היכן מלא כן בדברי הרה"מ זע"ג, ויל"ע בהאי בית סאתיים אי מתלקט ממקומות קטנים פנויים או בעי' במק"א, ולכאורה יש להוכיח דאל"כ תיפו"ל דהוא קרפף שלא הוקף לדירה, ויש לדחות דהכא לרכן ממש בעי' ואלו לענין קרפף אפילו מגרש ריק יכול להצטרף כחזו"א סי' פד'.

לג) ואם התירו ליחיד בישוב, אמרי' יז. דהוא פלוג' דחכמים ות"ק, ור"ח פסק כתנא בתרא דאפי' יחיד בישוב וכ"כ רי"ף וכ'

כה) דיר וסתר חשיבו מוקפים לדירה ופסי זיראות כ' רש"י משום שיואל ונכנס לזרכי הבהמות, והבה"ל שנח' א' הביא דה"ר יהונתן כ' דיך שם דירה לרועה, וכ' דהריטב"א סובר כפרש"י שכ' הואיל ורועה עומד תדיר וכן הרשב"א הביא משם רש"י כטעם לפסים שיקראו לדירה. והק' הבה"ל להר"י למה לא סגי בהא שמיוחד לבהמות ומה לריך האדם וכ"כ נוב"ת מז'. עוד הק' מה עדיף משומירה ותי' דלה"ר יהונתן שומירה אינו בלילה. והנה בה"ר יהונתן אין לכאורה הכרח דדר הרועה שם בלילה אלא שמא יש לו דירה שם היינו שיך לו קבע להיות שם עם הבהמות דבהמות לבד מה חשיב דירתן ומה עדיפו מעלים אלא לזורך האדם גם בבהמותיו לסחור ולהביא מהם מאכלו וע"כ אס קבע לו לשמש חשיב כדירתו של אדם, אבל שמירת קדה אינו אלא כעין מלאכה ולא חלק מדירתו של אדם, ולפי"ז אין הכרח דאיכא פלוג' קמאי, ועי' מ"ב סי' תה' דפוסק כר' יהונתן.

כו) ומסיים הבה"ל דלרשב"א א"צ גם שישמש האדם לבהמות אלא מאל הבהמות הוי דירה, ומ"ש רש"י דפסי זיראות חשיב שתי מוקף לדירה התו' השיגו עליו. ולכאורה תימה גדול דברי רבינו דהא התוס' מסקו בהדיא "ומ"מ ל"ל כפרש"י דחשיב מוקף לדירה דמחלה שאינה עשויה לשם דירה" כו', וראיתי בחזו"א שמתמה עליו בזה, והנה ודאי לא טעי מרן בזה ואפשר דמפרש כוונת התו' דאין ר"ל כפרש"י ממש אלא דחשיב קאת מוקף לדירה וכתו' ראשון דאל"כ לא הוה מקילינן אף לעולי רגלים בדבר שהוא כ"כ נגד ההלכה.

מחילת שתי בשיירה

כז) מבואר בגמ' טז: דחסרון מחלה של קנים, הוא בשתי ללא ערב, ודמיא לקרפף שלא הוקף לדירה. ומבואר מזה וכ"כ רש"י דמקרי הוקף לדירה, וז"ע שכל הראשונים כתבו לעיל י. כחוס' דלא מהני נעץ ד' קונדסין ואוה"פ לשיירה מפני שלא הוקף לדירה, וז"ע ועמ"ש"ש, מיהו מלאתי בהתו' יז. שכתבו דשיירה לא הוקף לדירה כו' ואפ"ל ע"פ דבריהם דחשיב שלא הוקף לדירה ממש ולתא דקרפף שלא הוקף לדירה לית בי' מיהו מ"מ חסרון יש בו מאל שאינו דירה קבועה. (הנה התו' יח. כתבו בחד תרואא דגבי שיירה הואיל ונעשה לאורך שעה כו' משמע דלא הותר בשיירה לזמן מרובה מחלת שתי, ולא מלאתי להפוסקים שיזכירו דבר זה).

כח) וכ' פמ"ג סג' בס"ה דקנה א' של ערב מהני לכולה מחלת שתי הביאו שעה"ז ר"ס ס', ובחזו"א כ' דאין להקל בזה אפי' לסניף. וטעמו דהא כל חבלים ע"כ בקנים הם עומדים, ואפשר ליישב דעת פמ"ג זריוח י' ביניהם דבהא ודאי לא מודו, ומ"מ ז"ע בסברת י' אמות דטעמה דאין זה פתח ואלו הכא לא מיירי כלל מפתח, וכ' מג"א ושעה"ז ס' ב' דבסמוכין זל"ז נחשב מחלה מעולה, ולא אתפרש שיעור סמיכתן להועיל לזה.

ראב"ד דמשמע דמפרש לת"ק זיטוב אף ז"ס לא יהבי' לי', ותמה עליו הרשב"א דלא אשכחנא למ"ד דמחאה זו כמאן דליתא היא אלא רק גרועה היא. ול"ע על ז"י סי' שמה שכ' פלוגתא דתנאי ופסק כו' ולא מייירי התם אלא פחות מז"ס ובהא לא מצינו מאן דפליג וכמ"ס הרשב"א.

לד' חזר שגפרכה כו' הא דאוקמוה לקמן בנפרז בקרן זוית ז"ע לר"ח ורי"ף לעיל ה. זפי' קרן זוית, ועוד ז"ע דא"כ ע"כ תוך המקום פרוז הזה הוי רה"י וכמ"ס החו"ב לא כדמשמע בחזו"א.

לה) והנה הגמ' תלחה ז' נדונים בהותרה ולכאורה היה מקום לומר דבשלמא מת הא הותרה אבל נוסף הא איכא קמן מאן דבעי והוא לי' שפיר לרכו, או אפכא דבשלמא מת הא ליכא כלל ודמי לליתנהו למחילות אבל נוסף תחלת שבת בעי.

לו) ג. ג' קרפפות נעשין כשיירא, הא דמסקי' בעיין לקולא אחרויהו אינו סותר כלל דהלכה כאת"ל ושהמ"ל והלכתא לקולא אשני לזדון דאין כלל זה ר"ל דכדאמרי' את"ל אלמא בזה פושטין הבעיא, אלא הוא כלל של החלטה אחר התלמוד, ואולי משום דבעו אליבי' לדד זה, ומ"מ ז"ע מה"ת דלמא היה להו עוד ספק, ומשמע שהוא קבלת הגאונים.

מחילת קנים פחות מג'

לז) בעובדא דאבוורנקי כה: שתיקנה ר' הונא בקנים פחות מג', פי' ר"ח דתקון ר' הונא להבדיל בין הזרעים ובין הנטעים שהיו קם וסמך בהאי גיסא אחריתי בגדר של גן והמ"ב ס"ס שגח' הביא מהריטב"א דסובר בעי' מחילה מלד ללד לא כהרא"ש והנה גם הר"ח כאן סובר כן ועי' בסמוך דלהוי כאלו הוקף לדירה כו' וריש גלותא קרי חכמים להרע על ר' הונא כיון שכולהו סייעו לרבא, ולא נתפרש דבריו אס בא לעשות כותל חדש של היקף לדירה כדמשמע סוף דבריו א"כ מה ענין הזרעים לכאן וכמה זרעים היו ומה אורך בהם או שצא לחלק חלוק בעלמא א"כ מאי מיייתו עלי' מעיר חדשה כו' הא הכא ודאי מהני ועי"ש דמסיים וכבר ראינו פי' לרבנותינו הגאונים זולתי זה אבל לנו כתבנו הפי' שהוא קבלה בידינו, ול"ע נמי היכי מהניא מחלת שתי ליותר מז"ס פנוי וזיטוב ועי' ספ"ק הדעות בזה.

לח) ומסקי' בה דהויא מחילה העשויה לנחת, כמו פירא דבי תורי במחוזא שמחילתה הקלה העירוב. ולרש"י הכוונה דאין המחלה לדור אלא לשמור הפירות, דהוא מחלה ידוי' רק לשמור הבי תורי ולא לעיר, ולכאורה מצי לפרושי יותר בקל דהבי תורי עצמו הי' מחלה י' אלא דלא חשיב מחלה מטעם הנ"ל, מיהו הגמ' קאמר דמשום פירא דבי תורי לא יכל לערב ולא דלא יכל לסמוך עליו וע"כ פי' דמשום פירא דבי תורי נתקלקלה החומה ולא יכל לערב על סמך החומה, ולכן ל"ק כ"כ קו' התו' מלשון הגמ' דמשמע שמשום הפירא דבי תורי לא יכל לערב דהוא כמ"ס,

ומש"כ עוד התו' דמוכח דמוקפת חומה מהא דללתותיה נעלות יך לזחות דולאי מוקפת הויא לפי רש"י ע"י מחלה שזראשי מבוארות יתה כולה מוקפת וסגי בהא וכוונת רש"י אין לה חומה היינו קיר גדול למגן וזריח אלא קירות קטנים להיקף ונעללות היינו לנעול הדרכים וממילא החלק שבין ראשי מבוארות אינו נלכך לסגור המבוי כי סגור הוא כמאוייר ברש"י אלא לשמור הפירי וזה אינו שום היקף.

לט) אבל הרשב"א מפרש כתו' דחסרון זי תורי משום דהם מקום אסור ומקרי נפרז למקום אסור. וכ' וא"ת היכי מהני מחילת קרפף ז"ס ותי' י"ל דמחילת הויין רק לאו לדירה. רבו הפרוקים בדברי רשב"א ולענ"ד פשוט כמ"ס וכן הוא כוונת התוס' שכתבו שאין מחילת האלו כלום וצריך לפרש לפ"ז שאין מפסיקות הקרפף מן העיר לפי שלעצמן אינו מועילות לאחריים אינם מועילות וגרעו אף ממחלה שעשאה קוף כיון שנעשו רק להסתיר דברים שאין צריכים דיור אלא הסתרה בעלמא, ואפי' שהקרפף בקצה ואמור לחומה לא אמרי' דמחלת הקרפף הפנימית היא היא החומה ומאי גרעה מהחומה דנעשית לשם קרפף וקם מחלת קרפף עליה וניכרת ולכן גרעה מקרפף שאמור חוץ לחומה אע"פ שאורחם שיה מ"מ ענינם אחר, אבל לפרש שהיו עוזרים תוך הבי תורי הוא המלצה גדולה ולא נראה כלל, ומ"ס הרשב"א דמחילת הויין רק לדירה לא הויין היינו בפחות מז"ס דמועילות לעצמן להיות מחלה אז ג"כ חוללות אס הי' צריך אבל היכא דלעצמן לא מהני לא ייחשב מחלה לחוץ.

מ) ומסיים הרשב"א: דמחילת קנים ואוכפים שאמרו עו: דמהני ביותר מז"ס, התם כקרפף בעלמא ואינו מותר אלא ליחידים רק ז"ס, וא"נ לשיירא כל לרכו והוא שלא יהיה בית סאתים פנוי וה"ה בקרפף בעלמא וכמו שכתבנו קם במקומה, ע"כ. דברי רבינו אור העולם תמוהין מאד ואין בידי לפרש מאי שמשוה שני דינים אלו והמה חלוקים מאד ולשיירא התיירו כל לרכו וגם מקום פנוי הוא יותר חמור מלא הוקף לדירה כמו שזיארנו קם ובכ"מ ומה זה שמסיים התיירו כל לרכו וה"ה לקרפף וזה ודאי אינו וולא מלאתי בדבריו גם במקומה] וגם אס קאי בלא שיירא היינו ליחידים ג"כ אינו דומה מטעם זה, ועוד מנא לן דמחילת שיירא עשויות לנחת הא מקום דיור גמור הוא שזהו דיורן השתא אלא שהוא עראי, ול"ע.

אי צור נחשב משיעור ז"ס

מא) כ' הרשב"א כב. דבור אינו ממעט משיעור הב"ס, ואי נימא דבור תשמיש דירה ז"ל דלא הוקף על דעת הבור. והנה אס הבור ד' על ד' וגובה י' לכאורה ודאי ימעט, וכן שומירה המוקפת ודאי תמעט, דמקום מוקף בפנ"ע א"י להצטרף, אמנם אפשר דהרשב"א לא חש לזה דכוונתו דבור המלא מים עד שאין בו עומק י'. או נימא נמי דכל דבריו מהייחדים דבור שאין רואים

אותו מרחוק ואין דומה למקום מגודר, הלכך אפי' עמוק י' אין מלטרף, א"נ דוקא אינו מוקף ודוקא נמוך.

מצד אמנם עיקר מאי דפשיטא לי' להרשב"א דולחאי לא החמיר ר' יהודה יותר מקרפף לעלמא שהבור לא ימעט, מסברא יש לדון בזה, דהא חזי' הכא דיך גזרה בפסין ודלחאי הטעם הוא שמא ילמדו ממנו שהוא שעור קבוע לרבים והכל יודעים שכן הוא עשיית בור העיר בכל מקום, משא"כ חצר של כל אחד ואחד צביתו אין אדם יודע מתה וזרחה וכל אחד הוא המשער לפי ההלכה אלכו, ע"כ י"ל דלר' יהודה יהיה קבוע ללא ירבו על בית סאתיים ובזה יסור מכשול.

מה צריך היקף לדירה

מג' יש להסתפק בעיקר גזרת קרפף שאינו מוקף לדירה, מה טעם לא גזרו בדיר וסרה וכדו', אם אינו אלא שעור אלו דברים דומים לכרמלית ולרה"ר יותר, או דלא ראו חכמים צורך לגזור ולחסור בדבר שהוא תשמיש יום יום, ומוזן שאף תשמיש האסור בשבת לא חלקו בו וכמו שית' במקומו. והנה צבית לכאורה ל"ש לא הוקף לדירה, וכל שדר בו דרך דירה אין גזרה, אבל במקום מקורה לכאורה לא מלינו דשייד לגזור אטו כרמלית ורה"ר, דכלל גדול הוא שאין רה"ר מקורה, ובאמת אינו דומה, אמנם בסוג' כה. אמר רבא דקירה תוך הקרפף אויר קיריו מיתרו ואמרי' דתלוי אי איכא פי תקרה יורד וסותם, אבל עמס זה שמקורה אינו סבה להתירו. ולהמליא דדוקא במקורה כולו אין לגזור אבל מקורה חלקו מ"מ ילטרף, לא נראה.

מד' וגם תלוי בזה היחס למקום שהוא תשמיש קבוע אבל אינו טפל לדירה, ובאמת לכאורה סהר הוא בגדר זה, ולכן נראה ג"כ דהא דבעי' פתוח צבית אינו להטפיל הכל צבית ודוקא הכי שייד מוקף לדירה, דאף די"ל דשאני סהר שהוא לעלמו, אבל חצר הוא צריך להיות סמוך לצבית, שחלוק זה ודאי אמת, אבל מ"מ אינו צריך להיות כמוד ממס', וכמו שמלכנו ברחבה הפתוחה לצבית דאפי' יש גורן בינה לצבין הבית ש"ד, וכל הגדון היה ברחבה היות וסתם רחבה אין בה שמוש מן הבית וצבין לה דרך החצר וכדו' אי מוכחא מלתא דבאמת רחבה זו שונה היא. ובהוא אבוורנקי משמע קלת מפ' התוס' שהיו צבין שמה מן הבית ולא היה פתוח בהדיא, ומ"מ יש דל דמחמת זה יהי' מוקף לדירה.

מקום תשמיש תדיר בלא דיור

מה' ולכאורה יצויר רשות נוספת לבד מחצר וקרפף וכו', והוא מקום עיסוק בני אדם תדיר, אך לא בדירה, ולא סמוך לדירה. כגון חנות או משרד. ללא מסתבר שיהיה עליו שם קרפף שאין תשמישו תדיר והוא רחוק מן הבתים, דהא מלי שם כל היום. וגם ל"ש לקבוע עליו שם דירה, ולא שם חצר דהוא רק מה שטפל לדיורין. וכן גג טפל לדיורין. ואפשר שהוא דירה בלא בעלים

שנחלקו בו רש"י ותו', דהיינו שראוי לדור בו מחמת תיקונו, אלא שאין הבעלים בא ודר בו. וגם ביהכ"נ שזה לדיון זה, שצתוכו מותר לטלטל. וממנו ולחצרות או קרפיפות הוא בפלוג' דקמאי, ואם עירבו כל העיר אין קפידא דמי שלא יהא בעלים כבר נתערב והכל רשות אחת.

מו' ועל כן אין מוזן כלל המג"א שסו' י' שכו': "נ"ל דמותר לטלטל בבהכ"נ בלא עירוב כיון שאין שם דירה, ונ"ע על מהרי"ל שאסר לטלטל בבהכ"נ ולא התיר אלא כלים שצתו בתוכה. וכ"כ ש"ל בשם הגאונים בה"כ שאין בה דיורין אפי' צנאה יחיד ואקדשה הוי הפקר וא"ל לערב ואם שצתו שם אורחים ואוכלים וישנים שם כריכים לערב וי"א שאין אוסרין". הרי דמסברא מתיר תוך ביהכ"נ כמש"כ. אך מה תימה על מהרי"ל שהתיר ג"כ לטלטל תוכו, ולא חסר אלא לטלטל אל בהכ"נ, ומזה לא דיבר המג"א, וגם אם היה כוונתו לזה בראש דבריו, הרי שיך לו להיות תלוי בפלוג' הנ"ל. וגם שבה"ל לא התיר בהדיא לטלטל אל ביהכ"נ, וגם נראה מדבריו שעיקר הגדון הוא אם אוסרין על בני העיר, ולזה כ' דהוי הפקר ואינו אוסר. ועכ"פ לדברי המג"א בהכ"נ הוא רשות חדשה שלא שייך בה אסור, ומותר להכניס אליה מכל מקום וגם תוכה מותר.

בגדר מוקף לדירה

מז' יל"ע אי בעי' מוקף לדירה בהדיא או שיהיה מוקף אחר הדירה דלא ממילא מקרי מוקף לדירה ונפ"מ בעשה קוף המחאה והמ"ב שנח' מ' כ' על תל "אסור לטלטל דהא הוי מחאה הנעשית מאליה ולא הוקף לשם דירה" ולכאורה אינו מוזן מאי נקט מחאה הנעשית מאליה דהא אפי' הי' אדם עושה התל הרי כשנעשה לא הוקף לדירה, ומשמע מדבריו קלת דמחאה הנעשית מאליה לא מקרי מוקף לדירה ועי' בגמ' טז. דהכי ס"ד לפרש הברייתא דמייתי התם וכראב"ש ופרש"י, ובמסקנא באמת א"ל לזה מיהו אליבא דאמת לא נתפרש, אבל עיקר נראה דכוונת המ"ב לפרש סתימת הש"ע דתל אינו מוקף לדירה ועז"א כיון שנעשה מאליו ודאי לא נעשה לדירה משא"כ קרפף אפשר שהוקף לדירה וצריך להתנות בו אם לא הוקף לדירה.

מח' והנה בדף כה: בבוסתנא דסמיך לגודא ונפל אשיתא, ואמר רב פפי דמחילות החיטונות לגואי עבידן ולא לבראי, וכ' הרשב"א דאפדנא שרי דנפרץ פחות מי' ומיהו האי כותל תקון הוא לו כגון שנפרץ במלואו, ע"כ. משמע מהא דלא מהני האי כותל לעשות מוקף לדירה משום שנחשף לו רק השתא, ולכאורה לא גרע מבנאו קוף שנסתפקו בו, וי"ל דגרע מבנאו קוף ללא נתחדש כאן אלא הוה מעולם ולא היה הקרפף אסור כלל ואף דבפרץ אמה וגדר אמה לא הוה אסור אפי' רגע היינו משום דהמחאה עכ"פ חדשה אבל מחאה שהיתה לו מעולם כמחאה אחורי מחאה אין

שום חדו זמה שנחשפה לפניו כיון שהיתה מעולם ולא היה אסור מעולם.

מט) כ' תו"ש הובא בזה"ל דנפל הבית שבחצר עדיין הוא מוקף לדירה וכ' לפ"ז אפי' רק הי' פתוח לבית ונפל הבית, אך מפסק בעיקר חדושי', ללא גרע מנתמלא מים וק"ו בהפילו בידיים ביטול דירתו, ולענ"ד ודאי כוונת תו"ש במשתמש תשמיש כעין דירה במקום אע"פ שנפל הבית ובלא שהי' בנוי בית לא מתיחד ע"ז שם דירה ולא לזכרה זו הוקף אצל הכא כיון שהותר ועדיין משתמש בו שרי.

נ) ועי' בגמ' כה. פחות משלשה או על שפת התל, וכ' הרשב"א דרש"י לא גרים שפת וטעמי' ללא עשה כלום ואפי' לעומדים מעלה וכ' לז"ע אי הכי אפי' הרחיק ג' ואי יותר או ד' למ"ד א"כ ודאי הועיל. כנ"ל לא היה לפני רשב"א תוס' שפי' פי' פשוט בדברי רש"י, ומדברי רשב"א נראה לכוונת הגמ' הרחיק פחות מג' בהאי פלוג' דר"ח ור"ה היינו דעשה מחאה על שפת התל מלמעלה קרוב ג' ונקט הרחיק פחות מג' לרבותא דאפי' שרי וכל' רשב"א בדבור הקודם "אשמועי' כח מאן דשרי דאפי' בפחות מג' ואפי' בשעשה ממד על שפת התל שרי" וכן מלשון "ממש" נקט משמע דעד השתא מיירי ככע"ז ולא זו אף זו קתני, ולפי' ריטב"א דמחאה עם התל מהני משום דעשויה בידי אדם רבותא ל"ע הסברא וגם מה זה שייך למחאה ע"ג מחאה ולא נתפרש כלל ענין סברא זו, ובמ"ב אפשר שהבין כדברינו.

נא) מתני' נה: אי' דמניחין העירוב בקבר, פי' תו' קבר א' אצל ברש"י כ' בית הקברות ולכאורה הוא דירה מעליא ומוקף מכל רוחותיו ומאי קמ"ל, ופרש"י הואיל ועשוי לדירה אע"ג ללא דיירי בי' ולכאורה מזה מצואר לדירה הנבנית ע"מ לדור ויש לה כתלים ותקרה מטטרפת, ויש לחלק דשמה זו לא נבנתה לדור רק כשתהי' מוכנה ממש, ועכ"פ בגמורה לדירה הדבר ברור.

נב) ויל"ע אי' כונה מהניא מיד או רק אחר שבנה הבית יהי' מותר דאי לא מהני מיד א"כ אינו מוקף לדירה ולא שמענו תנאי דירה בפועל וכי כל רגע צריך לדור ואולי בעי' ראו לדירה כפי כוונתו.

נג) יל"ע מקום בחצר שאין משתמש בו כמו שמלינו הרבה חכרות בימינו שיש בהם תשמיש רחבה מיהו לא בכולו, דאותו המעוט הוא לכאורה דמי לנזרע, אור"ד שם שמוש על כולה דכולה מיועדת לשמוש אלא שאינו צריך כ"כ, ולא מלינו אלא אינו ראו לשמוש כגון זרעים לא אינו נלרך, ואפי' עלו בו עשבים אפשר שאינו פוסל דבטול עשבים לאו דלא ניחא תשמישתי' דאפי' ג"ט מים כ' הבה"ל דניחא תשמישתי', אלא דאינו רואה לקלקלם, אצל עשבים שעלו לפניו קיימי כשיראה להשתמש וכמו שהניח שם אשפה יכול לפנותה ולהשתמש, ואם הוא רוב יל"ע שמה מצטל וג"ז אינו מוכרח, והנה החזו"א כ' דנוהגים להתיר

במקומות שהיו בתים ונשרפו ודאי מקומות אלו אינם נוחים לתשמיש למלאים גלי אשפה ופסולת וע"כ כיון דלפנויי קיימי הקילו, ואף שבזה החזו"א מל"ע מ"מ אין ראי' לעניינינו.

נד) ועי' לעיל דין שיירא דמקום פנוי ז"ס מקלקל והיינו דוקא בשיירא אצל הרפף סתם אין נפ"מ ז"מ מקום פנוי" אלא שלא נתפרש איזה פנוי הוא זה.

אם במקום מקורה יש גזרת הרפף יותר מז"ס

נה) לכאורה סוגיא ערוכה היא דאין נפ"מ בקירו לענין גזרת הרפף יותר מז"ס. והוא דב"ק. דפליגו רבה ור' זירא בקירה חלק מן הרפף ז"ס, ואמר' ללא פליגי בפי תקרה, כיון דעביד כארזילא. ופרש"י ללא פליגי בפי תקרה דעלמא, אצל פליגי אי הקילו בקרפף דיועיל גם פי תקרה דעביד כי ארזילא. וכ"כ הריטב"א והריב"ן ו"המ"ב שנה' יב' כ' חלוק זה משם אחרונים]. ולפי זה לא איתמר שום ריעותא דין קרפף מזד שהוא מקורה. וכ"ה עוד ברש"י כד. וכן פוסק הרשב"א בעצה"ק ג' קלה' דקירו בקרפף על ד' עמודים אינו ממעט בקרפף.

נו) אצל התוס' ל. מפרשי ללא פליגי כלל בפי תקרה אלא רק בקרוי אם מקלקל דין קרפף יותר מז"ס או לאו. ופשיטא ליה ג"כ דהלכתא כר' זירא לקולא. ומפרשי הכי ג"כ דעת רש"י ל. דמקום מקורה אין לו דין קרפף יותר מז"ס. ולפ"ז פשוט דאין דין פי תקרה אי עביד כי ארזילא, כמו שהוא בעלמא, ובאמת התו' פו: כ' דארזילא פסול והחזו"א לט' ז' תמה עליהם, אצל לשיטתיהו אזלי. וכ"כ רש"י זב: דכי ארזילא פסול. הרי שיש סתירה דעת רש"י.

נז) והחזו"א מביא ראי' מלהלן לט: אינן שהוא מיסך וכו' דאף שהוא תחת האילן יש בו דין קרפף כדאמרו התם. ואולי יכולים התו' לדחוק דאין האילן מקורה כולו, אצל מדבריהם בסוכה כה. נראה לא כן. ואולי יאמרו דקירו שאינו בידי אדם שאני, ודרך מקרה נתכסה, אצל אין דרך לדור בזה"ג תחת האילן שאינו בשום מקום, משא"כ מקום מוקף ומקורה תוך העיר לא הוא קרפף. אלא דיל"ע מה בכך ללא הוא קרפף, הא ס"ס לא הוקף לדירה, ואין דינו כחצר שהיא דוקא מקום המוקף לדירה, וא"כ דינו כקרפף מ"מ. רק שאין בו גזירה ליהוי כרמלית.

נח) אך בשו"ע שנה' יב' נפסק דאף בעביד כי ארזילא אמרי' פי תקרה יורד וסותם, הרי דזה טעם הקולא, ואין הקירו מעלה ולא מורידי, וזה כדעת החזו"א. ומה שנראה בצאה"ג דכ"ה דעת רמב"ם, זה אינו, והרמב"ם לא כ' כלל היתר זה. וגם מדברי הר"ח נראה דאין היתר זה, רק כ' דעבידא כי ארזילא וכו' כפי שהביאו התוס' משמו, ומסיים שהוא חלוק כו', עי"ש דמשמע שההיתר הוא מזד שהמקום המקורה חולק הב"ס לב', ולא משום

מחאה שהוא פשיטה. וגם דעת הרשב"א לא ברירה דבעבורה ק מחמיר בעבירה כי אורזילא ככל הפי'.

(נט) ועכ"פ הש"ע לכאורה סותר ד"ע, שמעתיק לין בורגניו, והיינו סוכת שומרים, וסוכה הוא ע"כ מקום מקורה, ואעפ"כ דינו כמקום שלא הוקף לדירה, ואולי י"ל כהחילוק הנ"ל כיון שהוא חוץ לעיר ואין דרך לדור שם לא יועיל לו תקרה.

(ס) והשתא י"ל דהאי מקום מקורה אין בו ריעותא ללא הוקף לדירה, ואין דינו כקרפף, אלא כדירה בלא בעלים. (ויל"ע דין מקום שארכו יתר על רחבו להאוסרים, אי יש נפ"מ במקורה או לאו).

(סא) הנה החזו"ח הביא מספינה ל: דכפאה על גבה יש בה דין קרפף, ומסיים שו"ר דהתם על גבה קאמר. אמנם רש"י שם כ' בין למעלה ובין למטה, וכן הריטב"א ורשב"א בספינה כתבו דה"ה תחתיה אסור, ויל"פ כנ"ל דלהבדיל מים עשוי. והנה הב"י דייק מרא"ש ש' דעל גבה לא הוקל"ד דמשמע שתחתיה הוקף לדירה, והב"ח כ' דאין זה דיוק, ובאמת הא לא מייירי בגמ' אלא ע"ג, ורש"י ש' למטון לא בא אלא להרחיק הדבר דאין בו שום ד' היקף לדירה. ואין לדייק מזה כ"כ. ואם ראינו לדייק בהרא"ש, היה אפ"ל דכ' על גבן כיון דתחתיה מקורה הוא ואין בו גזרה ז'. ולענין הלכה המ"ב פסק דלמטה נמי אסור משום גזרה ללא הוקף לדירה, וע"כ לחלק כאמור דספינה אין בה שום כונת קרוי אלא כפאה לזופתה, ובזה ודאי לא יכול להתיר המקום שאינו מוקף לדירה.

(סב) עוד יש לחלק ולפרש סוגיא כה. אליבא דרש"י והתוס', דנהי דאורי חצר אינו מייתר הקרפף להשלים לב"ס אם נפרץ אליו, היינו משום דחצר הוא מקום דירה ומוקל"ד בעלמותו, ע"כ אינו משלים שיעור למה שאינו. אבל קרפף שקירה בו בית סאה נהי נמי דבמקום מקורה אין הגזרה, הא ס"ס האי מקום מקורה פרוץ במלואו לקרפף, ובזה אין שום סברא שלא ישלים לב"ס ע"י שנאסר בפריאתו, דס"ס הא אינו מוקף לדירה, וקרוי אינו אלא גדר שלא תקנו בזה כיון שדומה לבית, אבל קרוי שאינו מופרד מקרפף אינו דומה לבית כלל. וע"כ בעי' לפי תקרה.

(סג) ויל"ע להטור דמקאת זרוע בקרפף לעולם דינו כקרפף בתוך החצר והוא עצמו אסור. דין עליון בבית, שלפ"ז אסור להוציא ממנו דבר אם נפל בו וכו'. ומסתמא בעי' לכה"פ שיעור דע"ד טפחים ולפמש"כ דמקורה לשם דירה יש ד' שיועיל לקרפף ב"ס, ה"נ האי קרפף זעירא מקורה לשם דירה מעלייתא, ובלא"ה דעת הטור אינו ברור ע"כ שמא יש להקל.

אי שומירה בגינה בעיא היקף לדירה

(ד) רש"י כג. כ' דשומירה לא מהניא אע"ג דהוקף לדירה, וכ' התוס' דל"נ אלא דוקא שומירה שהוקף ולבסוף פתח הוא ללא מהניא, א"נ כ' ליישב דברי רש"י לכיון שהיא בקרפף לא מקרי היקף על דעת לבנותה היקף לדירה, וטעמי' דקרפף דומה קאת לגינה ומפקיע כוונת הדיוק כיון דמיועד להיותו קרפף ושמאשו, אבל י"ל דכוונת רש"י אפי' לא בקרפף כיון דאין השומירה עיקר כוונת ההיקף ואינה אלא טפלה לא מהניא לה כוונה בזה, ואם זה כוונת תו' שנז' ש' דשומירה ובית דירה הו' דירה גרועה, אינו מבין כן ברש"י, ובית דירה ע"כ הויא דומיא דשומירה ולא כסתם בית.

מחאה ע"ג מחאה

(סה) כה. מחיאה ע"ג מחיאה, נר' דלגר ל"מ היינו בלא הועיל לשמירתה, ובשבת מהני משום דמחיאה אכל מחיאה השניה בטלה, אבל מחיאה שלמעלה אינה יכולה ליבטל לגבי שלמטה דבשני מקומות הם, וודאי דלענין ההיקף אינו כלום, מ"מ יש כאן כביכול ב' מחיאות, ובשני אחר אין ההיקף כאן מתיחס להיקף הראשון של לאו לדירה יותר מאשר לשני דבשניהם יש שיעור, וסגי בזה בכדי ליתן שם מוקף לדירה.

(סו) והנה הרמב"ם ואחריו הפוסקים העתיקו הא דנבלעו מחיאות לענין שיהי' מוקף לדירה, ולפ"ז ל"ל דקמ"ל אף דהתחתונת לא בנאם לדירה הוי לדירה ע"י העליונות, אבל ל"ע איזה בנין לדירה שייך במחיאות עליונות ללא עשו במקומם כלום, וכי אם יבנה אדם מחיאות לדירה במקום אחד ובאה רוח והביאתם למקום אחר ס"ד דיועיל, ול"ל דעומד ומצפה לבליעה ז', והוא דוחק, או נימא דאע"ג דבשעת הבניה בטלו ולא מקרי דעשה מחאה לדירה, מ"מ אין זה אלא משום דלא אוסיף מידי, אבל כשנבלע העיקר הרי הוספתו מינכרא. אמנם כל פי' דזה בגמ' ל"ע דהגמ' הבינה בפשטות לענין שבת היינו דנבלע בשבת וע"ז אמרו פשיטא דמחאה הנעשית בשבת הויא מחאה, אבל לא דברו כלל מענין דירה, ואם היה ספק בזה לא מלאו שום מקור להשיב, ואם לא היה ספק בזה מנין לנו הדיו. וגם מעצם זה דהגמ' הבינה שנעשה בשבת, מוכח שלא שייכו הדבר לענין היקף לדירה, דספר זה אינו שייך לנעשה דוקא בשבת. ושו"ר בה"ר פרץ ש' דאי לא נעשה בשבת פשיטא דהוי לדירה, ופי' זה ל"ע כמ"ש דאם היה בזה איזה ספק מה שייך פשיטא, ואם לא היה א"כ לא דברה מזה הגמ', ומאי מק' הר"פ. ופשוטו דהגמ' נראה בנדון מחאה הנעשית בשבת, או דסבר המסתפק דמחאה הנעשית בשבת אסורה ונסתפק אי עדיף בכה"ג שרק נתחלפה המחאה.

(סז) ובעיקר דין מחיאה ע"ג מחיאה מבואר בגמ' שלא נסתפקו אלא לענין שבת אם קרה מעצמו אם נהי' רה"י, וקרי' להו מחיאה הנעשית בשבת, אלמא הוא מחיאה חדשה שנעשית עכשיו, וא"כ הבליע מחיאה התחתונה לשם היקף דירה שיהא

ע"י העליונה ודאי מהני. אמנם לפי הפוסקים מיידי צבנה העליונה לשם דירה א"כ אין לזקוק.

עוד דרכים למעט

סח) כ' הר"מ עמוד ג' צד הכותל הוי מעוט, ודייק הב"י דצ"ד הכותל בעי' ג' דוקא למעט, הא באמצע החצר סגי בפחות, והמאמר' כ' אפכא דאין מעוט אלא צד הכותל אבל באמצע אינו דרך מעוט, אך ז"ע הא בגמ' מדמי' למיעטו באילנות, ולא משמע דהני אילנות אינם אלא אמודין לכתלים.

סט) אויר הכתלים לא מקרי הוקף לדירה, כיון שאין עליו שום מחאה, אבל אם נשאר חלק החיצון של המחאה, וכן כל שנחסר קצת מן המחאה נראה דשפיר הוי הכל מוקף לדירה.

ע) דברי הג"א בסוג' לאבוורנקי סתומין ביותר שפירש כתו' ופוסק להתיר במחאת קנים, והא מסקי' עלה דהיינו מחאת אדרכלין דלא מהניא.

קדמא וזרעים מבטלי דירה

טעם שזומירה מועלת לגינה

א) כג. לריב"ז גינה שיש בה שומירה או בית דירה מטלטלין בתוכה. אין הכוונה מבית דירה לקרפף, ללא התיר ר"ש אלא מחצר לקרפף, ומיהו קשיא מ"מ יבטלו הזרעים דהאי גינה את הצור שיה ומערה דר' יהודה או שומירה לריב"ז, כדאמרו כג: דרוב זרוע מבטל הדירה, ונראה דאינו שייך ההוא בטול דקאי אדינא דקרפף יותר מצ"ס, ודינו הוא דקרפף גדול אסור, ובכה"ג מקרי גדול כיון שרובו זרוע משערי' כל גללו, אבל ריב"ז חומר' הוא דאחמיר דאפי' קרפף קטן אין מטלטלין בו עד שיהא מוקף לדירה ממש כגון שומירה או לר"י תשמיש מובהק כמו בור שיה ומערה, אבל לא סגי במקום פנוי, והאי שומירה דירה מ"מ היא, ואינה בכלל צורגנין כב. דלאו שמייהו דירה דאינו אלא לעבודת השדה, אבל שומירה דהכא הוא דירה ע"י שמייהו, דומיא דבית דירה, אף שאין מקום פנוי בטל לקרפף רק אם הקרפף רוב, ולענין חדוש זה ל"ש בטול, שהרי כל עצמו של חומרתו היא להצריך להאי גינה קטנה שם דירה כ"ש, ואף שעל הכל נקרא שם גינה מ"מ מקרי גינה שיש לה שם דור בה, ודומה להא שהתיר סמוכה לעיר שאינו אלא שיש עליה שם תשמיש בני העיר. ובאמת לענין זה לריב"ז דוקא שם דור ממש בשומירה לא בטל, ור' יהודה אקיל אפי' בור שיה ומערה דעכ"פ הוא תשמיש מסויים.

הדברים דשאני דינא לריב"ז לחומר' הוא וקולתו היא שומירה ואין ללמוד מיני' לסברות אחרות.

ג) ומדברי התו' ורא"ש דמשוין דינא לריב"ז עם ההלכה, דמה שנהג בפחות מצ"ס לריב"ז, נוהג ביותר לדיון, נפיק דברי או"ז המובא בהג"א דגם בגינה וקרפף יותר מצ"ס מהני שומירה וסמוכה לעיר, דהא משוין דין שומירה דמקרי לדירה ואין זרעים מבטלין אותה, ה"נ נשוא דין סמוכה לעיר, אכן אין זה הכרח גמור מדבריהם, דיל' ללא למדו דשומירה מקרי הוקף לדירה, ולא עסקו בזה, אלא דאין זרעים מבטלין אותה, והוא דבר התלוי בסברא ואינו שייך כ"כ לסברת ריב"ז אלא למשמעות הצטול, אכן יל"ד כנ"ל כיון דאינו אלא חומר' שמה לא הצריך יותר משם דיורין על המקום אע"פ שאינו מקרי כבר מוקף לדירה וכן בה"ר פר"ז כ' דר"י חומר' בעלמא הוא דאחמיר ול"ש ביותר מצ"ס, וזה דלא כמי שפירש דבריו דרק בהוקף ולצדוק פתח לא מהני ביותר מצ"ס, שאין הלשון סובל כן, עי"ש.

מה בעי' כדי לצטול הדירה

ד) עיקר דברי התו' שמקשרים הא דשומירה מהניא לריב"ז, להא זרע כולו בהוקף לדירה, יש לדחויי בעוד דרך, דהא התם הוקף ע"ד שומירה וזרעים, וא"כ הכל ע"ד ראשונה הולך, ויש במציאות מה שהיה בהיקף, אבל הכא הוקף ע"ד דירה, והזרעים אינו מחשבתו שנמלך זרע כולה, וא"כ איה דירתו.

היתר שומירה וכיו"צ ליותר מצ"ס

ז) אמנם התו' ישנים כג: וכן הרא"ש שם כתבו דנראה דקרקע צ"ס זרוע כולו אין מבטל דירתו כי הא דאין קרפף צ"ס מבטל השומירה לריב"ז, וכוונתם אם זרוע כולו מ"מ כיון שכשהוקף ה' לצורך דירה לא בטל מחמת זרעים שאינם באין לידי שעור קרפף יותר מן צ"ס המותרות לו, ודינו כרחבה, וראפשר בלא"ה דגם אם השומירה היא חוץ מהאי צ"ס, אין מבטל הזרע מקום השומירה להיות הכל מקום קרפף יותר מצ"ס, דמקום מוקף מחילת אינו בטל, אך בהרשב"א כ' דבור אינו ממעט משעור צ"ס, והוא כעין בטול, עי' בזה לקמון, אמנם למש"כ יש לדחות

ה) אכן אפשר דהתו' עצמו קאי ע"ד האו"ז, שהנה נסתפקו בסוף דבריהם אי יתר מבית סאתיים מבטלי לדיר וסאה, ופשטות הדברים שזרע יותר מצ"ס ומ"מ אין הזריעה הזו של יתר מצ"ס נעשית כרמלית, כיון שיש לה מחילת שהוקפו לדירה, ודירת הדיר וסאה לא בטלי, ע"כ שרי לטלטולי' ככולה, והן הן דברי האו"ז דמשוא פחות מצ"ס דריב"ז ליותר מצ"ס לדיון. אמנם יש לדחות ולפרש דיותר מצ"ס היינו הקרקע אבל לעולם אין זרע צ"ס, ואין זה דוחק כלל במה שכתבו יותר מצ"ס, דהא ברישא נמי איירו בקרקע צ"ס דהיינו שהקרקע וההיקף הוא צ"ס. וזה נמי אינו הכרח דס"ס כתבו דזרע כולה והוי זרע צ"ס. ובהרא"ש

עכ"פ מפורש דליתוי' להאופן הראשון שכ' דאי איכא יותר מב"ם זרע ודאי לעולם אסור.

ו) אכן יש לומר איך שנפרש התוס' כ"ז אינו שייך להג"א, אף דעדיף מיני' דהדיר והסתר חלק מההיקף עצמו, מ"מ שומירה ובית דירה הוא דירה מקורה של בנ"א, וכן סמוכה לעיר הוא משתייך לדירתו שבעיר, אבל האי דיר וסתר הוא פחות מדירין ממש. אמנם לדינא לא התפרש אי תשמיש חזר נמי יועיל לריב"ב להליל הפחות מב"ם או לאו, ונ"ע הא דמתיר בסמוכה לעיר, הא דיני' ברחבה שאחורי הבתים דהויא קרפף אף דודאי מקרי סמוכה לעיר, ונ"ל דרחבה תשמישה מוכיח עליה, אבל איך אפשר לסתום דסמוכה לעיר מהני, הא עכ"פ משכח"ל שפיר ומאזי טובא שלא יהיה תשמישה אלא כתשמיש רחבה, דאטו משום דמרחקא עדיפא.

אם יש חילוק בין דיר וסתר למקום פנוי

ז) ועיקר חלוקת התו' בין דיר וסתר למקום פנוי, לכאור' הא אף מקום פנוי זה יועד לדירה כמ"ס הברייתא והיינו כעין דיר או סתר ומאי בינייהו, ולומר דדוקא אם כבר יש דיר בפועל ה"ז מוכיח, קאת תימה, או שכבר נשתמשו בו לדיר אפי' אין עכשיו כלום, משא"כ מקום פנוי לא היה אלא דעתו.

ח) ולולי ד' האו"ז והראשונים הי' אפשר גם ליישב באופן אחר הא דשומירה מהניא לריב"ב, ואלו לענין גינה וקרפף יותר מב"ם קי"ל כב. דהוי תשמישו לאויר. די"ל ללא בעי ריב"ב מוקף לדירה ממש, והיינו כמו סמוכה לעיר ללא שמענו שתועיל בגינה וקרפף, רק שם תשמיש שאינו מקום שומם יש עליו.

יותר מב"ם וסמוכה לעיר

ט) ויל"ע להאו"ז אי סמוכה לעיר אין לה כלל דין קרפף, אם יש לה דין חצר גמורה ומותר ממנה לבית. והנה בהרא"ש בראייתו מאשפה ברה"ר דזריק לה מרה"י, משמע דאי אשפה מופלגת מרשותו ל"ש לומר שיהי' מוקפת לדירה, ולכאורה הא דיר וסתר מופלגים מרשותו, אלא הרא"ש מסביר קאמר לאשפה אינה מקום תשמיש אלא מקום הנחה בעלמא, ואם מקורב לבית משמע לי' דבלא שום הפלגה הוי כמקום הנחה של בית ומקרי מוקף לדירה. אבל ל"נ מוכרח כלל.

בור יותר מב"ם

י) ויל"ע להאו"ז אי בור נמי מהני ביותר מב"ם, דהא ר' יהודה קאמר אריב"ב אפי' אין בה אלא בור שיח ומערה, והנה אם כל ההיקף בשביל הבור ותשמישו לכאור' הוי כחצר, אבל ר' יהודה קאמר אין בה אלא בור ולא משמע שכל ההיקף בשביל הבור, כשם ששומירה אין כל ההיקף בשביל השומירה, ובאמת ל"ע היכי השיב רש"י מוקף לדירה מחמת השומירה, להבנת התו'

ורא"ש דהוא כפשוטו, הא אין ההיקף בשבילה רק בשביל הזרעים שצגינה, והשומירה רק בשביל לשמור. ובאמת עיקר מקור ההג"א הוא באו"ז, ובאו"ז לא כתב בזה חדוש רק שהעתיק לשון רש"י כג: דאי מוקפת לבית דירה אפי' טובא כו', ומזה משמע דהיינו בית דירה דמתני' וא"כ ה"ה שומירה וסמוכה לעיר, אמנם בהרשב"א מעתיק דברי רש"י אי מוקפת כדיר וסתר כו' הרי דמבין מוקפת לדירה מעליא, וא"כ אין ללמוד מזה דבר.

יא) ובעיקר ספק התו"י אי חצר ודיר וסתר נמי בטליו, הלא לכאור' מוכרע מעיקר הברייתא דקרפף שזרע, ולמה דוקא בעי' קרפף שזרע, וע"כ דחצר שזרעה רובה לאו דינא הכי.

ארכו יתר על רחבו

יב) ויל"ע ארכו יתר על רחבו מה נקרא רוחב לענין זה, אם המרחק בין שני תחומי האורך, שהוא רוחב של כל מלבן הרגיל, או לאזלי' באמת ע"פ תחום המקום הזה כגון שהוא באלכסון או בצורה אחרת, ולשון ראשון נראה עיקר.

רצועא דרצועהו רבנן

יג) רש"י מפרש איכא בינייהו רצועא דרצועהו רבנן דהנפ"מ הוא אם העיקר הריבוע או להעיקר כמקום המשכן ורבנן הוא דרצועהו, והתו' תמהו וכי אמרי' לי' דלכתחלה לא יקיף באופן זה או אחר, ואפשר דאה"נ ואין כוונת רש"י אלא דנחלקו במקור הדין ולורתו, אם באמת ענינו הוא רצוע ואין המלבן אלא לורה דכשרה ג"כ או אפכא, ונפ"מ למקור הדין. ומש"כ לכתחלה כו' אין הכוונה שאם לא עשה כן הוי דיעבד אלא שהוא העיקר. ופי' הגאונים תימה מאד מה שייך זה לארכה והיכי מאינו אלכסון שנקרא אורך. ועוד מה זה שייך להא דאמרו "רצועא דרצועהו רבנן" והל"ל אלכסון יתר על ארכו, דודאי אין האדם מקיף חצרו באופן שאין לו אלכסונים בדוקא.

קרפף פחות מב"ם

יד) הרא"ש נסתפק בקרפף קטן [ובפרט בתוהרא"ש] אי תלוי בפלוג' דר"ש ורבנן, ומשמע דדבריו לכו יאור דאין בו דין קרפף והוי גם רשות אחת עם חצרות, מותר להכניס ממנו ולבית, ונ"ע. ויל"ע לפי ד' זה דאין בו דין קרפף בהא שכ' האו"ז דסמוך לעיר לאו קרפף, אם ה"נ בהא מותר להכניס ממנו ולבית, דהא הוקף לדירה מקרי, ואין בעולם קרפף שהוקף לדירה.

ביטול המעוט הזרוע

טו) בגוונא די' מעוט זרוע כתבו הראשונים דבטל, ויל"ע במשמעות בטול זה, וברשב"א נראה דדוקא זרוע ב"ם אסור המקום הפנוי עם הזרוע, אבל פחות מב"ם משמע דמותר החצר והזרוע יחדיו זה בזה, וכן לשון הראשונים דבטל, ולפ"ז אפ"ל

ולרש"י רפי' ברחבה יותר מצ"ס וכולה זרועה ור"ע א"ס י"ג להשוות רחבה וחצר לקרפף, ע"כ רח"ש, ובטור כ' טוב להחמיר, ועי' שעה"ל שנה' סז' דאף דר"א"ף מסתפק רש"ב"א וריטב"א ור"ח וא"ס"ז פשט"ל להחמיר. ובזה"ל שנה' ט' מפרש ד"ס"ל בקרקע צ"ס מצומצם ונזרע כולו מותר לטלטל לבית, ובחזו"א ה"ג דאינו אלא שמותר לטלטל תוכו. מיהו לשון התוס' משמע טפי כהמ"ב, וכן מבואר בהדיא בהר"א"ף ובסי' פח' יב' כפ"ל החזו"א דבריו ור"ע דרובה לפרש ד"ס"ל לבית סאתיים מצומצם יהי' חסור א"ס נזרע.

כ) הטור סי' שנה' הוסיף חומרא, דא"ס י"ג פחות מצ"ס זרוע והוא מעוט, חסור לטלטל מהזרוע לבית. אבל לדעת המרדכי והתו' והריטב"א א"ס חסור מהזרוע, ממילא חסור מכל מקום בקרפף לבית, אבל בפחות מצ"ס ודאי שרי מהחצר לבית. והמג"א מיקל אף מחלק הזרוע, וכ' מ"ב די"ג לסמוך ע"ז במקום הדחק וראוי שלא לאכול בגינה שיצא מזה מכשול (מ"ב שנה' פב').

כא) סברת מהרל"ח לפרש הא דהטור אוסר המעוט היכא דליכא צ"ס ומ"מ מתיר השאר ללא אמרו נפרץ למקום החסור אלא לטלטל ד"א אבל לא לטלטל מבית וטעמא מאי דגזרה ד"א י"ג לגזור באותו המקום שלא יטלטלו בלדו אחד ובשני חסור אבל לגבי בית אינו נראה. והחזו"א דחה דבריו מהלכה דמצינו בכמה מקומות בהדיא דאמרי' נפרץ למקום החסור בזה כגון בחצר קטנה שנפרצה לגדולה ובמצוי שנפרץ לחצר כו', ואפשר ליתן טעם אחר לדיון זה דל"ג נפרץ למקום החסור אלא היכא שהוא דין בעיקר הרשות וכיון שהם כרשות אחת א"א שיהיה עליו שני שמות, משא"כ לטלטל לבית אין זה שייך אלא אם רשות זו קשורה לבית ואינו מעיקר הרשות, ולפ"ז י"ל דבמקום שבעי ערוך כגון חצר וחצר אזו הוא מעיקר הרשות שצריכה תקון ואמרי' נפרץ למקום החסור, אבל קרפף שאין בו כלל ענין ערוך נהי' לחסור לבית אין זה משום שצריך תקונו לשייכו לאיזה בית אלא שאינו שייך כלל בערוך ומנפ"מ לחצר א"ס י"ג בה מקומות זרועים שאינם בתורת ערוך אין זה חסרון בה, מיהו שמעתי מחכ"א דוכי משום שהוא גרע לטלטול יהיה עדיף להחמיר, ור"ע בזה, ומצינו כעין זה שאסור משום שאין בו התקון, דהא אין חסור לטלטל מקרפף לבית אלא משום גזרת ערוך היינו שקדי לטלטל יאטרכו ערוך, אבל בקרפף לא תקנו כלל תקון ערוך ומ"מ חסור ממנו לבית, וכן מצינו בפסים, מיהו שמה הוא בכלל גזרת קרפף דדומה לרה"ר שאסורה לבית.

כב) ובזה"ל שנט' העתיק הפמ"ג דפחות מצ"ס ולא הוקף לדירה מותר לבית וכן רחבה כב"ס מצומצם וסותר בזה מ"ג בסי' שנה', ועחזו"א פה יח שחולק, ובאמת דברי פמ"ג אלו סותרין גם מ"ג התוס' ור"א"ף ושאר"ר במתני' כג. דאין סברא שיש חלוק בג' משהויין, ועי' גם רש"ב"א ריש סוגיא דרחבה כד. ומ"ג דפחות

לדתי' לקרפף כלל ומותר להכניס מחצר זו כולה לבית דאין א"ס קרפף על קאת זרוע הבטל, וגם הל"א עיקר לתא דקרפף אינו מקום הזרעים אלא ש"ע"י הזרעים ממילא אין המחיצות לדירה וממילא אין מחיצות, והכ"א איכא שפיר מחיצות מחמת רוב המקום וע"ז י"ג א"ס מחיצות והכל מוקף כדינו ואין כאן כלל קרפף וועי' בסמוך בדברי ריטב"א בזה. אמנם בדעת הראשונים אין מוכרח דבטל לגמרי, דאפשר דבטל רק לענין זה שמותר עם החצר, אבל מחמת זה באמת תהיה החצר אסורה להכניס ממנה לבית כיון שמעורב ממנה קרפף, וא"א שיהיו שניהם מותרים בחצר ואסורים זה בזה דכולהו דחד גברא ודאי איכא למגזר. ואפשר גם לחומרא, דאינו בטל ממש וכמאן דליתא במקומו, רק שאינו אוסר על החצר ללא מקרי פרוץ במלואו, דע"ז י"ג בטול, אבל להכניס ממקום הזרוע לחצר ע"מא יאסרו רבנן, והשתא דאסרי אפשר נמי שיתירו מחצר לבית כיון שאסור להכניס מקרפף אליה, או דלענין זה נימא דהחצר פרוכה.

טז) והנה ברא"ף כ' דחצר שזרוע בה צ"ס, אינה בטלה, אבל הזרוע מיהת יפסיד דירה שלו, ונפ"מ שאסור להוציא ממנו לבית, משמע להדיא דמותר להוציא מהחצר לקרפף וכל הנפ"מ הוא ממנו לבית, ואין מזה ראי' לענינינו, דהתם מקום הזרוע הוא צ"ס ע"כ י"ג לחסור ממנו ולבית, אבל ש"מ מיהא דמשכח"ל כה"ג שיהיה חסור רק ממנו לבית.

יז) ובדברי הרא"ף אי חצר בטילה, הביא הבה"ל מרש"ב"א בעצה"ק וכמה ראשונים שכתבו על הא"י קרפף שהוקף לדירה לשון "חצר", הרי שגם חצר בטלה לדעתם. אמנם י"ג לפקפק קאת בדקדוק זה, דהא הוקף לדירה היינו ע"כ לאיזה תשמיש וע"כ קרי ל"י חצר, אבל אם כוונת הרא"ף חצר הינו שיש בית סמוך אליה ומשתמש בה בפועל תשמיש חצר, י"ל ללא בהא מיירו וכתבו חצר רק לומר שהוקף לדירה וסתם דירה במקום מגודר שמה חצר.

יח) כ' החזו"א דאי סברי הראשונים דזרוע כולו לא מבטל, ע"כ הוא ע"ג סופו, דהא השתא אין בו שום דירה וא"כ במאי מקרי מוקף לדירה, ולכא"ו י"ג ללמוד מזה דדבר זמני אינו מבטל אלא בזמן שנמצא, ולהכי ע"ד צ"ס לא מבטלינו המחיצות, ומשום סופו, וביותר לא אמרי' הכי, דעכ"פ השתא הו"ל שעור קרפף ממש, ול"א הכי אלא בזרעים לא בקרפף. והנה בזרע כולו דבטל המחיצות, ועקר אח"ז הזרעים מחמיר החזו"א, ולכא"ו למה א"ס לא נימא דעכ"פ המחיצות לא יבטלו ע"ג סופו.

מיעוט זרעים מבטלי דין החצר

יט) הת"י כג: נסתפק אי זרעים מבטל לחצר בפחות מצ"ס, וכ"ה ברא"ף דרחבה ודאי מתבטלת, וכ' נר' דגם חצר עכ"פ הזרוע אינו מותר לבית, ומעוט יותר מצ"ס אוסר כולה, ולרש"י כג. פחות מצ"ס בטל, ומסיק ר"א"ף ש"מ ללא נבטלי דירת צ"ס

מז"ס שהוא רוב אוסר הכל נראה דה"ה מחאה על מחאה כל דלא בטיל.

רע"פ שהיו פתוחים זל"ז ושל אדם אחד, כיון דלא הוי מכל לדיו, או אפי' סגי ברוב לדיו.

כג) ואם נזרע ארכו יתר על רחבו נראה דלכו"ע אינו אוסר אם פחות מז"ס דאין בו חסרון שטח בית סאתים אלא חסרונו במחילות וכאן המחילות שפיר לשם דירה, ויל"ע נזרע ז"ס והוא מעוט ואוסר משום שנפרץ לו אצל הי' למקום הזריעה היקף כמין ח' באופן שכל שאר הרחבה יש לה עומ"ר בלא ההיקף כמין ח' של מקום הזרוע, ועקר הזרעים ללכאורה האי ח' מחילותיו בטלו ע"י הזרעים.

בטעם נזרע רובו אוסר

כד) כ' הריטב"א דהא לנזרע רובו אוסר, משום שנפרץ במלואו. ותימה הא אוסר משום דבטל והמחילות מקריין אינו מוקפות לדירה. עוד הק' דהא אין לקרפף הפחות מז"ס מחילות ובמה לשטר, ולמסקנה כ' דאין החצר מקיפו אלא כ"א בלד א' ואיכא ג' מחילות לחצר וג' לקרפף, ויל"ע דמוקי באוקימתא זו דוקא, וגם אינו מובן מה מהני ג' מחילות דהא אין זה היקף, וגם עיקר דבריו לא מבואר מאי קשיא לי' דאטו כל מחאה חשיבא דוקא לקרקע שתחתיה, וההיקף כולו הוא מתיחס לקרקע המוקפת כולה, וכיון שרובה לדירה הוו המחילות לדירה, ולמה נטה מזה. ובחזו"א כ' דסובר ריטב"א דאין המחאה הרחוקה זו מזו ז"ס מועלת לזרוע, ולכא"ו אינו בפשט דבריו, ויל"ע לפ"ז דאריך וקטין שאין בו ז"ס אינו מקלקל אם יש בו קצת זרוע כיון דבין הכל אין כאן ז"ס בכה"ג ל"ש ריעותא, ויל"ע באריך וקטין דהוי יותר מז"ס אלא דברחבו אין יותר מז"ס ועשה לו מחאה מזל אחד אי נוסף עליה ג' מחילות ההיקף הקרובות כולם תוך ע' אמה שלו והרי ד', או"ד יש ריעותא בעלמא המחילות של יותר מז"ס לגבי זרוע, ולמסקנת הריטב"א סגי בג' מחילות.

היקף לדירה זו אי דירה בעלמא

כה) מדברי רש"י בסוג' דאזוורנטי מבואר דשני מקומות שהוקפו לדירה ונפל הכותל ביניהם נאסרו שניהם, ואין כותל זה מועיל לחצרו, ולכאורה מזה מבואר דבעי' היקף לדירה זו עצמה, ולא מהני היקף לדירה אחרת, דהא דאמרו לגוואי לא עבידן היינו לפרדס לא עבידן, אצל לחצר שנפל כותל שלו הא עבידן שפיר. ולכאורה יש ללמוד מזה דשני מקומות שלא הוקפו לדירה ונפל כותל שביניהם נפסל היקף לדירה, דכל חד לעצמו עביד לא לחצרינו, ולפ"ז בית באמצע החצר שנפל, מקומו אינו מוקף לדירה, דההיקף החיצוני לא עביד בשבילו, והיקף שלו נפל. אלא שזה יש לדחות דשאני היקף גמור מכל לדיו ודאי בשבילו עביד נמי, ואף ששני חצרות של שני בני אדם שמה אין לומר כן, דאין שום שייכות ביניהם ואפשר שהחיצוני יהיה חצר והפנימי קרפף או זרוע, בחצר ובית הפתוחים זה לזה נקל, ובבוסתנא לא נקל

כו) וכן יל"ע בהפיל המחאה בכוונה לשם דירה, שמא חשיפתו הוי כהקפתו, דודאי אין דין דוקא בי' אמות, כמו שעשה לחי לשם דירה והתירו בזה ודאי מהני כסוג' דרחבה, וכן אם פרצה בקרן זוית מעיקה"ד גם בקרפף מהני לסתום פרצה כזו, וגם א"ל שיהיה פרוץ ממש בפועל כי הא דפרץ אמה וגדר אמה. וכשם שאם הי' כותל י' מרוחק מן הקרפף ואינו מתיחס אליו ובנה המשך כתלי הקרפף אפי' מעט באופן שנתחבר אליו והשלים הקיפו וקודם לכן הי' מוקף בעומ"ר וכדו' ודאי בהא סגי.

כז) וכן יל"ע אם הקיף בכוונה סביב ההיקף שאינו לדירה וכוונתו להקיף את הכל, אפשר דיועיל כיון דעביד גם בשביל הפנימי, ואין מחילות הפנימיות מעכבות דהא כמאן דליתניהו חשיבי וככרמלית. ושמה גם יועיל לקרפף להוסיף מחוץ לו מחאה של י' אמות שנכנסין דרכה לקרפף. וגם ל"ע אי אריך להיות לשם דירה ממקום ההיקף החדש והלחה, או אפי' אם אינו ראוי לתשמיש הני ד' טפחים סגי בכך שיכוין על כל השטח שמאחרי הכותל שלא שצרו עדיין.

כח) ואם נפשוט לקולא שני ספקות הללו יועיל לעשות בקרפף כותל פנימי של י' אמות ולשצרו בכדי להחזיר היקף החיצון לדירה, דהא היקף החיצון כמאן דליתא כיון שעשה הפנימי. ובשעה"ל שנת' לג' פשט"ל דהיקף פנימי ושצרו לא מהני להתיר הקרפף.

כט) וכן יועיל לשני חצרות שלא הוקפו לדירה לשצור כותל שביניהם ובזה שחושפם לכותל אחר שלא היה שייך אליהם והשתא שייך אליהם יועיל להיות היקף לדירה.

ל) עוי"ל אפי' נימא דלעולם לא מהני שום שצירת כותל ליצור היקף לדירה, וגם דירה של אחד לא מהני לחצרו, היינו דוקא כשנשאר רוב היקף הראשון, אצל כשצטל ההיקף הראשון א"כ הכל נמאכ בתוך היקף לדירה ממש, וע"ז לא הקפידו חכמים. ויל"ע אם בטל ההיקף הראשון כותל אחר כותל, כגון שהקיפוהו דירות מארבעת רוחותיו, ושצרו בכל פעם כותל אחד.

לא) ומדברי התו' מבואר דס"ד דיועיל משום שהי' מוקף עד השתא וגם שמוקף במחאה שהיא דירה לכל אחד, משמע דמוקף לגמרי יועיל אם ישצור הכותל המפריד ממנו, ויל"ע ש"ה דנעשה מעיקרא לאורך פנים שטח הזה.

לב) יל"ע היקף לדירה גרועה כגון שומירה, אצל כל ההיקף נעשה בשבילו ואין שם שום זריעה.

דין עשה מחילה סמוכה לשם דירה

לג) רש"י כ' הרחיק ג' לא סגי דהוי כמחאה ע"ג מחאה, ול"ע מה"ת ל"י לתלות בפלוגתא דלקמיי, וגם מאי שייטי דשם הוא נדון אחר אי מחאה עליונה נחשבת, ונחלקו בו אמוראי אחריני, ולמה לא פירש בפשיטות דהוי כמחאה הדבוקה למחאה, וכן איך חלי תניא בדלח תניא ולא ידענו כלל עדיין דין מחאה ע"ג מחאה, ושמה היינו כוונתו, ועל גבי מהפרש כמוד לזו.

ביטול ברוב עיר

לז) עיר מוקפת חומה כ' החזו"א דפשוט כהמחמירין בזה ברוב זרוע מבטל, דמה לי חצר מה לי עיר, אמנם י"ל דחצר שם אחד עליה ושם איש אחד עליה ושם תערובת י"ע ע"כ אמרי' דבטל, אבל עיר כל מקום ומקום מופלג מחברו אע"ג דליכא מחאה גמורה תשמיש של הרבה אנשים הוא ואין קשר בין המקומות וליכא תערובת ע"כ ליכא בטול. ובאמת לא נתפרש בגמ' דליכא ריעותא במקום זרוע שלא אלל הכותל, ואפשר דאין זרוע מקלקל רק בסמוך לכותל, אבל בלא"ה המחאה מהניא למקומה וממילא לכל.

אי זרעים מבטלים המחילות עצמן

לה) כ' הרשב"א בעצוה"ק דכיון שנזרע בטלי המחילות, והבינו מזה אחרונים דלא יועיל כשיסתלקו הזרעים, אף שהוקף לדירה, דהא המחילות אינהו דבטלי. אמנם יש לפקפק קצת בדקדוק זה, דהא ודאי עיקר ענין קרפף שלא הוקף לדירה הוא שמחילותיו אינם חסודות ואין ספק שזהו הטעם, אבל אין מזה תשובה להגדון אם ביטולם הוא אינו חוזר לעולם, או דכיון שהוקפו לדירה זה העיקר ואין הזרעים אלא מעכב.

רחבה מאחורי הבתים אי משכח"ל לדירה

לו) כד. רחבה מאחורי הבתים ופתח לו פתח מטלטלין בכולו פשיטא לא כריכא דאית זי' בי דרי מהו דתימא אדעתא דבי דרי עבדי' קמ"ל, ויל"ע כיון שלפי האמת פותח לדירה מה ענין בי דרי זה, וכי הוא משום מראית העין, וכי בחצר איש בה בית דרי היה אז דלא יועיל שיפתח לה הבית, ורש"י פירש גורן אחר הבית קודם היקף הרחבה, משמע שהיה לפני שהקיף הרחבה ובכלל המהו דתימא הוא דכל הרחבה הוקפה לשם הגורן וממילא גם הפתח, אבל אין נראה דזה כוונתו, אלא ר"ל מאחורי הבית ובינו לבין היקף הרחבה, ודוקא מש"ה הפתח יכול להתייחס אל הגורן, ובחצר ל"ש כן דחצר היא סמוך לבית, ולכן נקט רחבה לאורחא שפעמים מופלגת מן הבית, ולעולם נראה דמה שקובע הוא באמת אם משתמש בו מן הבית או לאו, אלא דכיון שחודש הוא משתמש ברחבה, דלאו אורחא בימיהם, היה אז שצריך להיות מוכח האי חדוש.

מים עמוקים מבטלי

לז) כד. מים כנטעים דמו ושרי, והוא לחזיון לתשמישתא, וא"ר אשי והוא שאין בעמקו בית סאתיים, ומסקי' ולא היא, מידי דהוה אכריא דפירי, וטעמא דרב אשי איכא לפרושי בתרי אנפי, או דמיס ב"ס בחצר אין דרך משום שלא ייעד חצרו למקוה מים, או דתשמיש דליית מים אינו יכול לייחד שטח כ"כ גדול דס"ס אין משתמש בקרקע עצמה, דאטו יס שלם יהיה חצר משום שהיחיד נוטל ממנו מים, וכיון שהוא ב"ס אינו בכלל זה, ועל כן מפיקע הקרקע מהיקף דירה שלה. ופי' קמא דתוס' אין הכרח היכי מפרש, והנה ס"ל לפי' קמא דרוב מים עמוקים אוסר, דהיינו שעמוקים דינס כזרעים ממש, ולא אמר ר' אשי בית סאתיים אלא שאז אוסר הכל.

לח) ולפ"ז בע"כ הא דאמרו כנטעים דמו היינו מים שאינם עמוקים, וע"ז אמרו דדוקא בחזיון לתשמישתא, והיינו ע"כ כהרא"ש, ולא כרשב"א דמיס פחות מי' אין בהם נפ"מ, ולכאורה נראה דגם רש"י מפרש כן, ומש"כ דעומקו של סתם מים לבטל מקומו מדין קרקע י"ט כו' היינו אדין המתחדש שגודל ב"ס הוא כבר בטול להמקום, אם כהפי' הא' לעיל כר"י דכיון שלא ייעד החצר למקוה מים לא מהני יותר מב"ס או כפי' הב' שאין דליית מחשיבה תשמיש בשטח גדול מדי. וכהפי' הב' א"ש טפי דלכהי דוקא עמוקין שייכין לבטול רשות, ובעי' בהו י', אבל שאין עמוקין ולא חזיון אין זה מטעם בטול הרשות, אלא דבאמת החצר לא חזיא למידי.

לט) ופי' הרא"ש הוא פשוטו של ד' ר' אשי דקאמר והוא שאין בעמקו, דמשמע דרק השתא יש נפ"מ בעמקו, וכמו שפרש"י שאין עמקו של מים נפסט כו' דהיינו שבמים סתמא יש חלק עמוק ואם העומק די' נפסט מבטל. אמנם הב"י מפרש דרש"י קאי כהרשב"א, ולכאורה אין הכרח בדרש"י. ובאמת לפי' הר"י קאי מאי מית'י' עלה מכריא דפירי, כיון שעיקר טענת ר' אשי שאין דרך שוחה שאינה מתוקנת כהלכתה לעשות יותר מב"ס, ומשמע שחלוקו מצור דהכא עסקי' בנתמלא, שלא לזה ייעד חצרו, אלא שכיון שנכנסו מים משתמש בהם, אבל לא יותר מדי, ומאי מית'י' מכריא דפירי שצידועין עשה כן, וביותר לל"ב דפרש"י שהוא שוחה של פרות, הרי ששעורו מהוקן לו, ומאי דמי לבזר. ואפשר דכריא דפירי נמי אינו המקום המיועד מתחלה לפרות, דהא תורא דפירי דלקמן כו. לא חשיב כהוקף לדירה, אלא מיירי בממלא חצרו לזמן בפרות, ובזה דמי למים, וגם לפרש"י שהוא שוחה מ"מ אינו דומה לבזר מים, דבזר לעולם אין שמוש בקרקעו וסתמו הוא מלא מים לעולם, אבל פרות משנגמרו הפרות יכול להשתמש במקומם, ואין הם כמים המבטלים לגמרי שם קרקע ממה שתחתם אם הם קבועים.

מ) אמנם ראיית הרשב"א מהא דרקק צרה"ר דאין מבטל רה"ר עד י"ט, אינו מובן הא התם משום דאפשר עכ"פ להלך בו וכמו שאמרו דהוי הלוך ע"י הדחה, אבל מה זה שייך לתשמיש חצר,

ואורחא דמלתא הוא, ובאמת אם יש עצור לעיר אין מקרי סמוכה לעיר אחר כל עצורה לפי צורגנים וכדו', וק"ו ערים סמוכות וכפרים המשולשים וכל כיו"ב, אמנם רבוע העיר ל"ע דאפשר שאין הוא איזה חדוש אלא אורה שדנים לפיה, ובמקומו יתבאר, אמנם בימינו שהעיר גדולה מאד ורוב פעמים אין דרך לילך בסמוך לה עוד אלפיים אמה ודאי ל"ש.

היקף לדירה בחלקו

מה) כ' הרא"ש דלעשות ההיקף לדירה לא בעי' כותל שלם חדש אלא סגי בי' אמות, וכ"ה בשו"ע, והאריך בזה הבה"ל שנה' איד סגי רק בי' אמות וכ' דלריך לפרש שאין בין הכותל הישן לחדש יותר מי' אמות, ולכן הוא כגדור ואפי' יפרץ כותל הישן כנגדו יהי' מותר לזיכא פרצה אלא י' אמות, וכ' דאף שבריטב"א מבואר לא כן מ"מ כן הוא להדיא באשכול ובהרה"מ פט"ז משבת ה"ח ע"כ יש מקום לסמוך ע"ז, ו"ע דפשטות דברי הרא"ש היינו בעשה י' אמות רחוק ג' ומ"מ חיברם לכותל הישן ולא כ' אלא דאין לורך יותר מי', ובנדון הבה"ל אף דמסתמא אי נפרץ הישן באמת כשר מטעם זה, מ"מ השתא אינו חלק מההיקף ומשתמשין בשוה גם בחלק שאינו מוקף ע"י הגי' י' אמות, והוא חדוש, ומאי דמביא מס' האשכול לא כתיב בי' אלא דסגי בי' אמות, וכן מש"כ דמפורש בהדיא בהרה"מ ל"ע דה"ה כ' דעשה י' אמות ולא נתמעט הקרפף מחמת זה, אבל אין הכוונה לא נתמעט משום דלא חזרו אלא דלא נתמעט עי"ז מצ"ס. וכנ"ל לא משמע לי' למימר בחיברון דא"כ ה"ל לרא"ש לפרש גם אמה יא' של החבורין, אמנם י"ל גם בעשה י' אמות בקרן זוית ה"ה, דשמא פרצה בקרן זוית אינו פוסל אלא מדרבנן, ואפי' אי פרצה י' ה"ג, או דק"ז דאורייתא, אפשר דלענין הפיכת היקף לדירה הכריכו דבר הניכר.

מו) אמנם אם פרץ הישן י' צאיור דהבה"ל לכאורה ודאי יועיל דאלו ינטל כותל שבנה פסול, וקאת תמוה לומר דצפריאה תליא מילתא, ובאמת לא נתפרש בגמ' אם סגי במה שיהיה בכותל חלק לדירה שאם ינטל יפסל הכותל, או דבעי' שיבא ע"י מעשה חשוב, ואף שודאי אם פרץ י' וגדר אמה כשר, אמנם פרץ אמה וגדר אמה ואח"כ פרץ ט' ללדה, גרע טפי דבפרץ אמה וגדר אמה איכא היקף חשוב שעשאו, ובפרץ י' וגדר אמה הא היה פסול והכשירו, אבל הכא ליכא לא זה ולא זה, ומ"מ מסתברא דבכל גוויי כשר, ולפ"ז גם בנדון הבה"ל ע"י הפריאה יהי' כשר, ו"ע.

היקף דירה ונפל הבית

מז) כ' התו"ש דאפי' נפל הבית שתוך ההיקף מקרי מוקף לדירה, ובבה"ל מסתפק בזה, אמנם לכאורה נראה דאינו תלוי אלא במציאות, ואם כוונתו להמשיך להשתמש גם תשמיש דירה ודאי מהני, ואם אין כוונתו ודאי לא מהני, דהא לא נסתפקו בצטול לזמן אלא צפתוח לבית וכדו' דזרעים שזמחו לא צאו אלא

ואפשר דמיירי בנתמלא חלק מן החצר, וכיון שיכול לעבור בו מלך ללך אינו מתבטל, דהא מקום פנוי בחצר נמי חצר הוא, ועי' במאירי דזרעים שיכול לטייל בינותיהם ועשויים לריח אינם מתבטלין, ומשמע דאפי' אם הם רבים מאד כיון שאלא נתבטל שם טיול מאותו מקום אין מצטרף גם מקום הזרוע שאינו דורך עליו, וכנטעים שלא מצטרפין מקום הגזעים לאסור.

מא) במים מכסין המחלה כ' הריטב"א דאם המים אינם רחוקים ג"ט מראש המחלה הויא מחלה, ויל"ע אם משום דבהכי מינכר, או דאפי' לא מינכר כיון דתחום הוא מן החצר סגי בזה.

מב) והרשב"א כד: אם יש בעמקן יותר מצ"ס, ושם הרשב"א מפרש כר"י בהתו' (ו"ל עמקה היינו התפשטות המים שהם גם עמוקים, ומש"כ ב"י דרש"י מפרש כרשב"א ל"ע ללא כ' כן רש"י כלל גבי לא חזו לתשמישתא, גם המ"ב כ' דמשמעות ד' רש"י כן ו"ע), ולדבריו מים ברובו אסור ואם י"ב צ"ס אפי' מעוטו, אבל אם המים מתלקטים י' מתוך ד' אינם חלק מהחצר. ובבה"ל כ' דלהריטב"א אין מחלה תוך המים אפי' מתלקט ד' מתוך י' ו"ע למעשה (בחזו"א השיג ללא קאמר ריטב"א אלא במופלג המתלקט ג"ט מיבשה, ובאמת בהתו' כד: בעובדא דרחבה כתבו שהי' מתלקט תוך המים, וחולי כיון שיואל חלקו חוץ למים, ולא נראה לחלק). ולענין הלכה כ' בה"ל דרשב"א כ' ה"ה וריטב"א, אבל ראב"ד ור"ז"ה ורא"ש וטור וס' הבתים חולקים לכן ראוי להחמיר שלא במקום הדחק, ומים פחות מג"ט כארעא סמיכתא דמי ושרי וגם אינו קשה להשתמש שם (בה"ל), ו"ע היאך ניחא תשמיש בג"ט מים ואין זה דרך בנ"א ולא דעתם לזה, ובחזו"א פט' דכ' דאינו מוכרח ותלוי אם משתמש, מיהו גם במשמע אינו ברור דהא זה סברת הג"א דהכל תלוי רק בשמושו אבל לדין בעי' שיהי' מנכרא מילתא דדעתו עליו, ועחזו"א פט' ד' דמים שדעתו לפנות אינו מעכב.

מג) בשעה"כ כו' כ' דרש"י האריך מים לשתיה לטעמי' בפסין דמים חשיבו הוקף לדירה אבל לדין אין זה מקרי מוקף לדירה אלא שאינו מתבטל שם דירה אחר שנעשה, ו"ע כיון דמלא מים אי לאו דהו' חשיבי מים מוקפים לדירה לא יועיל ומה שייך לחלק בזה בין לכתולה לדיעבד אם אינו תשמיש דירה ואם הוא תשמיש דירה ודאי מהני, ומ"ב עלמו כ' בצאור ש"ע דאין לך דירה מעולה מזו וסתם כדברי רש"י.

מים הראויים לתשמיש

מד) תשמיש דירה, לכאורה לאו דוקא דבר המותר בשבת, לכיון שהוא תשמיש דירה א"כ שיהי' בשבת עלמו, והכי מוכח מרשב"א שכ' דהמים ראויים לכביסה, והנה ה"ר יהונתן כ' דסמוכה לעיר היינו אלפיים אמה שיכול לטייל בה, ומשמע מזה דהכל תלוי אם ראוי לדירה בשבת עלמה, אמנם י"ל דלאו דוקא משום דין תחומין, אלא דבאמת אלפיים אמה הם אל יאל איש במקומו

כמפריע זמני, אבל בנמלך מהיותו לירה ודאי בטל. וכבר הבאנו ראי' מרחבה דפתוח לאו דוקא ממנ, וזה ודאי דאי נכנסין דרך סולם מהני, ואף הבה"ל דמפקפק בחלונות היינו שאין בהם לורת תשמיש, אבל כשנכנס בפועל מה לי איד נכנס שמה, ועכ"פ לא גרע מסהר.

קרפף שלא הוקף לדירה

מח) כג. מטלטלין בגינה המוקפת ובלבד שיס זה שומירה, אם היא ע' ושייריים, כחצר המשכן. ויל"ע בילפותא מחצר המשכן ותו' מהמקדש הא ה' המקדש ומשכן מקורה, וב' קרפפים וביניהם אוה"פ לכאו' לא גרע מפי תקרה דמחלקו ויל"ע אי אוה"פ של משכן מן הצד מהני מדאורייתא דאל"כ למה מהני לכלאים וע"כ כמ"ס פ"ק דהיקף לא עביד, ובלא"ה כיון דרה"י כמאן דמליא א"כ י"ל עומ"ר כדעת החזו"א ויל"ע אי אמרי' הכי גם לגבי כלאים וכדו' דאפשר דקרפף דומה לכלאים ואינו מדין רשויות ואפשר דסימנא בעלמא הוא, ויותר תימנה לפי ר"ח דאינו מותר אם יש באלכסונו יותר מק' והא דמשכן הוה, ומאינו כעין זה אסמכתא שהיא נגד ההלכה בחולין לד: עמ"ס יו"ד סי' רח', ולא היה זמן שהיה היקף בלא משכן דהמשכן נבנה קודם כמבואר במקראות.

מט) בעיקר טעם גזרת קרפף שלא הוקף לדירה כ' הטור כל מלאכות שבת ילפי' ממשכן הלכך אסרו חכמים כו' ותימנה מידי הוא טעמא ולא אמרו כן התו' אלא בטעם דלא ילפי' ממקדש, ומ"ס הלבוש טעם לפתח ולבסוף הוקף דהכי נמי הוה במשכן ז"ע דלא ילפי' ממשכן אלא במה אסור לטלטל ומנא לן דבלא זה לא הוה לירה כל דהוא.

נ) ועי' ברשב"א כב: שכ' דאין הקרפף נקרא מוקף לדירה אם יש בו שומירה, אלא דהוא קלת הוקף לדירה ודומה לזה. אמנם מה שמדמה גג שדינו לפחות מצ"ס הוא כבית ויותר הוה בפני"ע, לרחבה שפחות מצ"ס לא היבטל ויותר אפשר לבטלה. תמוה, דהא גג כשהוא קטן בטל לבית כיון שהוא על הבית אבל רחבה מה לי קטנה מה לי גדולה וכי גדלה מגרעא, ול"ש בה טפלות לבית.

נד) ולענין שיעור קרפף, ז"ע בזה על הטור סי' שנח' שפוסק שבעים אמה ושייריים והא לדיון דלא בעי' מרובע אין שעור זה נכון והוא קטן יותר מצ"ס, ועי' רשב"א כג. ובהמשך דבריו הזכיר הטור ג"כ צ"ס.

נז) וכ' רי"ו ונפסק ב"ע שנח' דיתר ארכו על רחבו אפילו אמה אחת הוא לכל הפחות אמה, וכ' מ"ב שנח' יב' דיתר על מאה וכו' מאד קשה, ומקורו מרמב"ם והאשכול ותוס', ושכ"כ בפמ"ג ובית מאיר, אבל החזו"א פוסל כרשב"א וריטב"א ותי' א' דתו' כה: ומשמע בדבריו דכל שארכו יתר נמי פסול.

נג) וטעמו דרי"ו לפחות מאמה לא מקרי יתר פי שנים ברחבה, ואפשר דלא קאי אלא להלכה זו לפי שנים דאינו קרוב ליותר מפי שנים אם אינו אלא פחות מאמה, אבל לענין שבעים אמה ושייריים מוכח לכאורה דכל שהוא יותר משייריים אסור, או שמא שיריים נפ"מ לענין אמה יותר משייריים, אבל אינו נראה דכל שנקבע שעור לפחות מאמה אין סברא שלא נדייק בו, ובאמת הוא מפורש ברא"ש דדוקא אמה אחת, מיהו ז"ע דהרא"ש קאמר לי' לגבי שעור בית סאתיים ולא נראה כנ"ל. ומ"ס החזו"א דהוא מפורש בגמ' י"ל דאינו הכרח דשמא נקט לרבותא אפי' יתר רק א' אסור דס"ד רק כשמופלג משעור זה, ובאמת להחזו"א דסובר כל שארכו יתר ז"ע למה לא הקפידו באמה כגון שהוא ה' אמות חסר משהו על ב' היאך לא חשו לאמה אחת שהיא חלי רחבו, תו ז"ע לחזו"א מה סברת האסור וועכ"פ נראה דבעי' ד"א לא פחות, ומסברא הוה אפשר שיהי' עכ"פ מאה ארכו.

נד) תו ז"ע להחזו"א דכל מקום שארכו יתר יהי' קרפף וע"י שמקטין רוחב מקום המותר יוכל ליאסר, וביותר לפמ"ס החזו"א סי' פג' לחלוק על המ"ב בבה"ל ססב' ולומר דבעי' דוקא לינה ולא מהני שום תשמיש לבדו א"כ כל ביהכני"ס וכדו' שארכו יתר ייאסר בטלטול, ושמא לא קאמר החזו"א אלא במחסן דמיירי מיני' המ"ב דשם בעי' תשמיש חשוב אבל מה שהוא כעין בית לאו, ובלא"ה מוכח בהא דדיר וסהר דחשיבו תשמישם לדירה ולהמפרשים משום דירת הבהמות מוכח דא"ל דוקא לינה, ובאמת החזו"א סותר דבריו שכ' גבי מקום השוק דלגי בלא לינה רק בבאר וקביעת סחורה עי' עליו קיב' טז' ובע"כ לחלק כמ"ס, ויל"ע לדבריו דכל שארכו יתר על רחבו אי נמי זרוע וארכו יתר על רחבו מהלקל החצר, ונראה דאינו מהלקל דאף דגרע כקרפף מ"מ הכא בטל, אבל יתר ממאה ופחות מצ"ס לא נתפרש ומסתמא שוה.

פתח ואח"כ הוקף

נה) הרמב"ם מפרש פתח ואח"כ הוקף, דה"ה הוקף בכונת לירה בלא שפתח, וכן פסק המ"ב שנח' יט' עכ"פ בפתח בית אח"כ, לא כפמ"ג והגר"ז. וכ' טעמו דהכי פשטות הש"ס ופר"ח ורי"ף ואשכול כו' ולא ידענא היכי הוה פשטות הש"ס והלשון מורה היפך זה, ומאי דמסיים לזרף דעת רמ"א כו' הא דחי המ"ב דעת הג"א מכל וכל וכ' דאין לו מקור, ובאמת אפשר דאף רמב"ם לא קאמר אלא במקיף ואח"כ פותח וכדמתיר המ"ב וזה כוונתו שהקיף בכונת לירה לאו דלוד בקרפף אלא לבנות לירה.

תקון קרפף שלא הוקף לדירה

נו) תקון קרפף שלא הוקף כ' המ"ב שנח' כה' שיכול לפרוץ אפי' מעט כל שנפסל. ובשעה"ל כו' כ' שבגמ' ובפוסקים לא נתפרש כמה צריך לפרוץ ביותר מי' כו' ומשמע לכאורה דאפי' שיס פרעה

יותר מי' ילטרך לפרוץ עוד ו"ע דאין זה מוקף כלל כל שיש בו פרכה י'.

נז) עוד תקנה כ' בתרוה"ד סה' שיכול לתקן ע"י שיפוד עפר ע"י הכותל עד שיהי' רוחב ד' ולא יהי' גובה י' יחד. ולכאורה יכול בקל יותר להשוות עפר בגובה טפח א' כי היכי דלא ליהוי מתלקט רק ניהא תשמיעתי' וזיה אין כאן אלא ט' ואינו נמנה עם י'. אבל הרא"ש סובר דלא מהני לזה בטול שבת אחת רק יבטל לעולם (וכ"כ הרמ"א שנה"ג), ומ"מ כ' המ"ב דעיקר להקל (משם א"ר והגר"ז ומשמעות תרוה"ד), והגר"א חולק דרוחב ד' אינו מבטל המחלה. אמנם ראייתו משסב' ב' גדול ה' ומחלה ה' מאטרפין איכא לדחויי בליכא ד' טפחים, ועי' בה"ל ועמ"ש בזה בדברינו לעיל בתנאים שהתנה יהושע (בדין 'רה"ר' אות יב' – טז'), ומש"כ הבה"ל ליישב התה"ד דשאני הכא דלסם בטול הכותל הוא ליהיב ק"ק איזה סברא היא זו למידי במחלה תליא מילתא, ואולי כמ"ש הגר"א לאומר בפיו דסובר דאין ביטול העפר אלא צפה. (ויל"ע בשלמא בטול ליום אחד שמא בעי' צפה אבל בטול לעולם מה שייך צפה הא מבטל ל' וכארעא סמיכתא דמיא וכל בנין צבונה כריך צפה).

נח) וכ' הבה"ל שצריך שיהיה פתח הבית לקרפף, ולא חלון. ויל"ע אי בעי' שיהיה למוד ממש או שיהיה בינייהו אפי' כרמלית רק שדרך ללאת מן הבית ולהשתמש ברחצה זו, והנה צבי דרי כד. משמע שהיה הבי דרי קרוב לבית אבל לא למוד לפתח, אכן אין ראוי דהי' שרי להשתמש צבי דרי, מיהו ודאי דרך שמוש הוא, ונפ"מ לאולמות של מוסדות אם קרוב למקומות הלינה ודרך שמוש אי מאטרפי, ועיקר הדבר הוא קולא דהג"א דסגי בדעתו להשתמש מיהו בקרוב מאד אפשר דכו"ע מודו.

מיעוט שיפור הקרפף

(נט) כיאד ממעטין הקרפף אמרי' כה. הרחיק ד' ועשה מחלה, וכ' הרא"ש נ"ל דסגי צי' אמות והוה ל' כעין פרץ אמה וגדר אמה. ולכאורה היאך נהיה מוקף בזה דאינו ממשיך מחלה שלמה ולהיכן מתחבר ודוחק למיירי בשעשה לו חבור עד שנהי' כמין ח' ואין לומר דאיכא עומ"ר מאויר הקרפף המוקף לדירה דהא אינו מוקף לדירה ואיך יתקן עצמו על ידי שנאמר שמתוקן, ויש לפרש במתחיל הי' אמות מן הכלע עד שנהי' כמין ש' שרגלו אמלעית קצרה אז ודאי איכא למימר עומ"ר כיון שמתחלת הדופן היקף חדש הוא וממשיך אלע התחתונה, מהו ראייתו צבה"ל דנוקט שי"ל ב' פתחים ומ"מ מהני מדין עומ"ר, ולא חש למה שהקשינו לעיל וכנר' סובר דאינו מוכרח, ועי' חו"ב שרואה לפרש בעשה ה' ומשהו יועיל כי' מדין עומ"ר, והביא הבה"ל דעת ריטב"א דבעי' כותל שלם ופי' סברתו כיון שבאינו כנגד כותל שלם המקום שמאחוריו לא נתקן, ולכאורה אינו מובן הא אינו פרוץ במלואו ואינו אוסר ומה לי שלא נתקן ואדרבה אמרי' מגו דמתקן

לזה מתקן לזה, ואינו מוכרח להקשות, מיהו דברי המ"ב בס"ח תמוהין מאד שכ' דאף צבונה על שפת התל להריטב"א ילטרכו כותל שלם, ותימה הא באויר מחילות עליונות הוא דר ולא שייך כלל סברא הנ"ל ואינו משאיר שום מקום שאינו מתוקן אלא מוסיף מחילה, ולע"ג.

ס) והא דמדמי לפרץ אמה וגדר אמה לא נתפרש מה ענינו, ואפ"ל דכל אמה צבונה ה"ז כפורץ כנגדו ואחר שגומר י' בעלם הפריצה גם נגדר, ואף גרע קצת שאין לך שעה שהוא פרוץ אבל ודאי אינו חסרון דא"ת רק מחלה חדשה ומה שאין לך שעה כו' הוא מחמת המחילה החדשה, ופשוט.

סא) ובשיעור ההרחקה שיש כמה גירסות בגמ' פוסק שם הרא"ש דלית הלכתא כרבה בר שימי (כן הגי' ברש"י ורא"ש והג"א ובכ"כ) א"ר רבה בר שילא ויהוה מפני הר"ת אבל הגי' בגמ' דידן ר' שימי נר' לכאורה שאין לו מקור) אלא כסתמא דגמ', וכ' דהא דאמרו הלכה כדברי המיקל בערוז היינו בתנאי כדמוכח מז: וגם לא במחילות כעין הא דפא: ע"כ. מיהו אינו דומה ממש דהתם כל מקום שא"ר יהודה כו' אינו אלא מקרה דאין לר"י עדיפות בערוזין וע"כ י"ל דאין המקרה כולל מחילות אבל הלכה כדברי המיקל בערוז הוא מלתא בטעמא דבערוז הקלו, ובאמת הא דהלכה כר' יהודה הוא חדוש אף לקולא הגם שהוא בערוז וגם נוהג לחומר הגם דהוא בערוז, והסבה דודאי אין הלכה כיחיד נגד רבים גם בערוז דאטו כל מי שיאמר דבר בערוז יהי' הלכה כמותו ולא נאמר לא אהיכא דליכא רבים, ומ"מ אין זה סותר למ"ש רא"ש דסתמא דגמ' לא כרב שימי וכו' ותולה בזה דסתמא דגמ' לא מקרי רבים, ופשוט.

סב) ובפלוג' דרבא ורבה הר"מ וראב"ד ור"ה פסקו כרבא, והרמב"ם כרבה, וכ' הרא"ש דנראה כרמב"ם וכ"נ דרבא תלמידו, ולא איתמר הלכה כבתראי אלא מרבא ואילך. ולא הביא רבינו כלל ראייה מהא דר' חסדא ור' המנונא דלפי פי' ריטב"א לכאורה הוא תלוי נמי בהא דפחות מג' דמאן דמכשר מחלה ע"ג מחלה מכשר בפחות מג' ומאן דאסר ואינהו הרבים אסר ויש סיעתא לפסוק לחומר, ובאמת לפי דברי רש"א נראה דלא מייירי כלל בפחות מג' האמוד לכותל הקרפף אלא כמו שיתפרש בסמוך. (נ"ע שהשמיט רבינו מחלה ע"ג התל ו"ע דהרי"ף השמיט כל הלכות קרפף השנויות בשמעתיין).

סג) וכ' בשעה"צ שנה"נא' חס' ע"י כותל לא נתמעט רק ע"י כרוף החלל שיש בין כותל חדש לישן לא מהני אע"ג דאמרי' לבדו והוי כמו שמילא החלל אעפ"כ לא מלכפי' לבטל שעורא דיותר מב"ס דמ"מ יש אויר יותר מב"ס לבדו א"ר תו"ש ופמ"ג, ו"ע מה טעם הא קמו דיש קרפף חדש קטן יותר וכל לבדו כסתום ומקום פטור ואין שם קרפף על פחות מג' וכי' ב' חומות וביניהם פחות מג' לאורך גדול עד שיש בו ב"ס יהיה דינו קרפף וכי' מלכפי' אוירי.

דקדקת זה פרוץ מרוחותיו למדמינו ליה התם). ור"ח פסק כר' זירא, וכ' מהר"ם מדבריו למדתי להלכה כמיקל בערובין אף באמוראי, ומ"מ לקמן מז: פסקי' ע"פ הכלל דשמואל ור"י הלכה כר"י לכלל הוא, ומוצא דבריו ברא"ש. ודעת הק"נ דה"נ לא נדחה מ"ש הרא"ש שם לעיל גבי פלוג' דרבה בר שמי הלכה כדברי סתמא דגמ' ולא כהמיקל דה"נ לפסוק כסתמא דגמ' כללל הוא אך הגר"א שנת' ז' מפרש דהדר בי' מהר"ם והרא"ש, ול"ע איך הדר בי' בלא שפי' כלום.

אם ספינה חשיבא לא עשויה לדירה

סח) ספינה חשיבא לא עשויה לדירה, כמבואר ברמב"ן מא: הא לאינה עשויה לדירה אף שדרים בה לעולם ככל נסיעותיה ימים רבים אם משום דירת עראי ל"ע וכי מלון אורחים לא הוקף לדירה, ובגמ' ז': הלשון מחיאות להבדיל מים עשויות ויל"פ דנהי דרובה לגור שם מ"מ אין המחיות כדי שלא יכנסו או שמירה וכדו' אלל אך ורק שיוכל לשוט, אלל דק' וכי סכר שעושים על המים זיבב ולבסוף הוקף אינו מחלה לדירה להבדיל מים עשוי, ואפשר דשני ספינה שכל מחיאותה ובנינה הוא על ידי מחלה משא"כ סכר הוא מחלה לכל דבר אלל דבמקרה עשאוהו מפני המים ואין זה חסרון לכל מחלה להבדיל גנבים עשויה, והכוונה במ"ש להבדיל מים הוא לאינו דומה לשאר מחיות אלל הוא חלק מכלי שאינו מתקיים בלי מחיות.

סט) מא: הדרוקן פרש"י חולי הפה הב"ח כ' חולי הבטן דבצבת לג. אמרו עליו ומכות חדרי בטן, לכחו' לא הי' כריך לזה דבהדיא ברכות כה ובפרש"י דהוא חולי המצבה את הכרס אלל דחולי מעיים נמנה בפנ"ע וע"כ א"א לומר כן ובצבת שם ג' מיני הדרוקן אלל ודאי כולהו שייכי לעכול המזון ושמא ניכר גם בפה עי"ז וכמ"ש רש"י יבמות ס: ותוס' שם דהדרוקן הוא שפני עוברי עברה מוריקין מיהו לע"ז ש"כ רש"י מושגא ענינו מחלה של פלעים בפה.

ע) ובהתוס' מקשין מחגיגה דנראה שאינו יכול לעמוד על יצרו, והתם לכאורה אינו מוכח כן די"ל אפי' יכול לעמוד אלל יודע שיכשל ומכיר עצמו עכ"פ שלא יחלל ש"ש וילך למק"א וגם כמ"ש שם רש"י והתו' דע"י הליכתו וכו' יתגבר על יצרו הרי אפכא ממנה שכתבו כאן.

סד) יל"ע בעשה כותל עובי ד' ויש בו כדי כותל מג' ולחוץ אלל הוא תוך ג' אי אמרי' לא גרע מאם יש חלל חוץ של ג' ביניהם דנחשב וכי אם מלא יגרעו מכלל מחלה, אלל יותר נראה דפסול, ויל"ע עשה כותל מבחוץ ונפל כותל הפנימי לכתאורה לא הוקף כותל זה לדירת קרפף זה אלל בלא שום דירה ול"ע אם התכוין בזה, וכן יל"ע אם עשה אמוד ונפל.

מיעוט קרפף ע"י טיט

סה) אם טח בטיט כדי למעט, נחלקו אם כריך שיוכל לעמוד בפנ"ע, לכחו' ל"ע מה ריעותא יש בטיט זה שאינו עומד בפנ"ע כיון דממעט במחיות ואינו בטל כיון שמחוצר לקיר, ול"ל דהיינו דוקא באופן שאינו יכול ליבטל לקיר כגון שאינו מועיל לו כלל ודיני' לי' כמקרה בעלמא שמחוצר אליו ולעולם דבר קטן הוא ובטיל, ולפ"ז אפי' בנה כותל בפנים כדי למעט ואח"ז הוסיף לו טיט זה לא יועיל, אך הגאו"י כ' דטיט העשוי ליפות ממעט וגם ע"ז נראה שהבה"ל מפקפק ולא העתיקו.

סו) וכ' הש"ע הלכתא דבעי' יכול לעמוד בפנ"ע (ש"ע שנת' ז') ויש מקלים ויכול לסמוד עליהם בעת האורך (מ"ב נה' כא"ר וב"ח ומי"ט דהא רמב"ם ורא"ש מקל"ן). ובאמת דברי ש"ע בזה לע"ג כיון שיש ג' פלוג' בין רבה לרבא ואפליגו קמאי איך לפסוק אי כבתרא או כרב היאך פסק בפלוג' ב' כרבה ובשלישי כרבא ובאה"ג כתב כולהו כרבא ולא דק דהא בג' דהרחקה ומעוט פסק כרבה, והמ"ב לא הביא כלל מסתירה זו שהש"ע וכן הטור סותר את עצמו, והמחמיר מרדכי התעורר בזה ולא יישב, ובאמת ראיתי שכבר הטור סותר ד"ע שצקאור פסקי רא"ש סי' ד' פסק דטח בטיט מהני אפי' אינו יכול לעמוד בפנ"ע וזה דלא כמ"ש ברא"ש ודלא כמ"ש בטור, וראיתי בבאור הגר"א כ' פלפול גדול וגאון ליישב זה וכ' דאי לית הלכתא כרבה בר שמי א"כ תלי' בפלוג' דר' המנונא ורב חסדא ופוז א"א לפסוק כרבה ושהרא"ש חזר בו בס'י שאח"ז עפ"ד מהר"ם מרוטנבורג כו' ולפ"ז יאטרך לפרש מ"ש הטור לפסוק דמעוט בג' היינו כרבא באמת אלל דלחיצא דרבה בר שמי ומ"מ הא דטח בטיט אינו מבין איך יתישב לפי הגר"א, וגם אינו מוכרח דב' הפלוג' תלוי זב"ז כמ"ש לעיל.

מיעוט קרפף ע"י קירוי

סז) נחלקו רבא ור' זירא כה. אם קירה מתוך הקרפף אם היא מיעוט, (ל"ע שם לפרש"י דלכאורה פרוץ מכל רוחותיה, מנא לן

תקנת ערובי חצרות

א) כ' הטור, טעם תקנת עירובי חצרות להכיר של רבים דומה לרה"ר, ולכאורה במאי דמי הלל תשמיש דירה ולניעות עבדי' בי', וברש"י כ' שלא יבואו להוציא לרה"ר, ואפשר דרזו למנוע כל

טעם תקנת ע"ח

מוציא מרשות לרשות בשבת, שלא יוציא מביתו ולחוז בלא איזה היכר ותקנה.

גדר ערוב חרות

ב) ואין הכוונה בערוב, שעי"ז דר בחצר שמערב זה, או שכולם דרים יחדיו ממנו. והלא אפשר לערב חצר אחת עם שתיים ושלא חרות אחרות ואין היתר אלא כפי שערבו. הרי שאינו אלא היתר טלטול, שאוכל ג"כ כאן.

מה הקפידא של אסור טלטול בלא עירוב חרות

ג) במעביר מרשות לרשות יש שנוי בעלות וגם שנוי מין הרשות, וצריך לידע מה עיקר האסור. והנה מחלף לקרפף אסור אפי' של אותו אדם, משום שנוי רשות. אבל אין קפידא גמורה על חילוף מרשות לרשות, דמציית לחצר מותר באותו אדם. וכן יש הבדל בשנוי בעלות, דמחלף לחצר וכדו' מותר אפי' תרי גברי, ומציית לציית אסור בתרי גברי. הרי לחלוק הבית משאר הרשויות. ונראה להענין הוא דעיקר התקנה לעירוב היה משום בית, דעיקר הוצאה מרשות לרשות הוא מצית לחוץ, ועיקר כלי האדם צבית. ע"כ במוציא מצית לציית עושה עיקר ההוצאה, וצ"כ בין בית לציית מפריד רשות אחר, וע"כ הוא עיקר האסור מעיקר רשות לעיקר רשות, ואף אי אחרמי חוץ בין צ' בתים אסור, דס"ס ע"ז היה התקנה בין צ' רשויות חלוקות. משא"כ בשאר רשויות לאכפ"ל כ"כ משל זה לשל זה, דאין ניכר רשותו בחצר, וכליו החשובים אינם שם.

ד) וכן הענין בקרפף דענינו הוא בריחוק מהבית ונועד למלאכה כמו לעמר בו עאים ולשאתם לצייתו וכדו', ולהכי ל"ש בו היתר אפי' בחד גבירא. אבל מצית לחצר ל"ש לאסור שזה דרך דיור של אדם. אבל צריך לדעת למה אסרו כלי בית מחלף לחצר, הא כיון שנה אין שום ענין הוצאה בשבת, ולמה הוסיפו על הגזרה כ"כ לזכור כל כלי מאין בא בע"ש, דבר שאין לו זכר בדיו הוצאה עצמו שמחמתו נולד הגזרה. וי"ל דאי לא הא לא קיימא התקנה, דכל אדם יוציא לחצרו ויניח, וימשיך למקום שרוצה. אמנם הנה התו' א: חפץ להחזיר טלטול מחצר לגג, וכן מגג לקרפף, ולא חש שיבא בסופו של דבר מחלף לקרפף. ומ"מ אין זו סתירה למש"כ, דמחלף לקרפף אינו דרך כ"כ ואין לחוש בו שיטרח כ"כ, ולא גזרו חומרא זו אלא על עיקר התקנה דהינו מצית לציית דרך רשות אחרת.

ה) וברש"י נב. מפרש ס"ד להגמ' שיהי' חצר אחת מותרת להכניס לשניה והשניה אסורה, ולא אחרת אסור ר"ל ההיתר יהיה רק לציית חצר המותרת וצבליהם] ואסור לציית חצר השניה, או דהיתר יהיה רק בכלי חצר המותרת, ואפי' לציית חצר האסורה כיון דכלים של חצר השניה, אין בהם אסור. ובאמת פלא שיהיה כלי אחד מותר לזה ואסור לזה, והיא אותה פעולה עצמה. וע"כ

דיק הפרדה בין כלים של חצר זו לכלים של חצר אחרת ושפיר מינכר.

ו) והנה הגר"ז סי' שעב' כ' דכלי שהיה לבוש בו יכול להוציאו מבית לחצר, ומחלף לכל מקום, רק לא יוציאו בהדיא מבית לחצר אחרת, גם בדרך לציית, אלא דבעי שינוח באיזה מקום. וגם הוא לא חש להוצאת החפץ ממקום למקום דרך מלבוש, רק גזר אסור על הוצאה בהדיא, ולא אחרת לן טעמי' ומקורו. וגם בדבריו אין לסתור מש"כ, דדרך מלבוש לא שכיח הוא ואינו מצוי אלא בדברים שדרך ללבושם, וא"כ אין בהם ענין טלטול מצוי.

ז) ויל"ע איזה תיקון מהני בקרפף כדי שיוכלו לטלטל ממנו לחצר, דשמא לחי וקורה לא יועיל ללא תקינו חכמים אלא בחצר ומצוי. ובדלחי לא עדיף ממצוי שאין בתים וחלרות פתוחין לחוץ.

מצוה לערב ע"ח

ח) בריטב"א ובהגה"מ פ"א מערוצין מדייקי מהא דאמרו סח. מצוי להיות צי' תרי גברי ברבתי כו' דיש מצוה לערב, אבל אפשר לפרושי דרך תמיה דאטו לא מצאו דרך לערב ולפתור המפריעים לערב, דזה היה פשוט לשאל דרואים כל הדברים שיהיה ערוב.

שיתוף הבתים

ט) יל"ע האם בשיתוף משתפין גם את הבתים, וממעשה להמנ' בר יסתק שלוקחים ממנו החצר אין ראייה, דאין זה אלא שיתוף, אבל מדמהני במקום שיתוף ממילא לפי הרשב"א יש ראי'.

י) והנה לכאורה נפיק דמדינא שיתוף יש לו להועיל במקום ערוב, אלא כדי שלא ישכחו התינוקות הכריכו וכו', ולכאורה היאך קונה הבתים והא שיתוף אינו לבתים כלל. לכן כ' הריטב"א דהפלוג' אינו אלא בעירבה כל חצר בפנ"ע ומה"ט מהני, אבל בלא עירבו יחד לא יועיל, אמנם ברש"י דייק לאו הכי, ותמה עליו, ומשמע דאולי צ"ל לרש"י שבאמת אין מותרים מהבתים רק מחלרות למצוי, וק"ו שמציית למצוי או מצית לציית בחצר אחרת יהי' אסור. אך בהר"ן ור"פ והמאירי ור"מ צפיה"מ מפורש כדברי רש"י, דבעירבה חצר בפנ"ע לכו"ע מהני, ובאמת ל"ש שכתת תינוקות צכה"ג, ולפ"ז אם נפסוק הלכה דמהני שיתוף במקום ערוב יש לו להועיל אף בלא עירבו יחדיו, מיהו הב"י מציא בשם רש"י דבערבו בפנ"ע ליכא פלוגתא, ואינו מובן איה נמצא כן ברש"י, והרמ"א דמשיג עליו וכ' את הדוש הידוע לשיתוף שנטלין מכאור"א ודאי מהני לבתים, לכאור' א"ל לזה, ונהא"ע דמשיג על הרמ"א לכאור' לא ראה הב"י דס"ל דלא סגי למימר דסומכין על שיתוף במקום עירוב, דהא לא עירבו בפנ"ע] והמ"ב כ' דמצא כן בריטב"א בהדיא, ולכאורה מה בכך הא ס"ס רובה"פ פליגי ע"ז. מיהו הא טעמא דהריטב"א טעמא רבא הוא ומה שייך להכחישו דאיך יועיל השיתוף לערב בתיים ואין שום

הקנאת בתים בשיתוף ולא עלתה על דעתם, ואפשר להינין טעמא דהרמ"א שהורכך לחוקי הכי. אך מש"כ דמימינו לא שמענו שמערבים ומשתפים, הנה באהל מעד כ' שנהגו לערב ולהשתתף.

י"א והחזו"א כו' יג' מביא ראי' מדאמר אביי סז: נסמודך אשיתוף הרי דא"ל לערב בחכרות, אבל אפשר להתם שיתוף שכחו"א נותן קאמר, וכמ"ש הלבוש, וכסדרת הרמ"א, אמנם הא ס"ם אמרי' התם ניקני להו רביעתא לחלא כו', דמוכח דלאו דוקא צפת, וכמ"ש החזו"א סקט"ו, ומזה היה נראה דלא סבר אביי להלכה כר"מ, אמנם י"ל בלא"ה דלא קאמר וליקני להו כו' אלא משום קושיותו תרי גברי רבדבי וכו' היינו שיש ענין לערב כמ"ש הריטב"א, וע"כ יעשו עכ"פ שיתוף, ויועיל לכלי חכר ומבוי.

ערוב למי שאינו דר

יב) התו' ע: כתבו דהא דמשמע התם דא' מן השוק לא עירב אורחא דמלתא נקט כו' אבל אותו שבשוק אין יכול לערב לפי שאינו רגיל להשתמש, ומסוף דבריהם משמע דאין ערוב חל ממי שאינו דר כלל בחכר, דאין זה שיתוף ראשון, אמנם תחלת דבריהם לא נראה כן, וכן בתור"פ ובתורה"א ש לא כתבו לשון זה, ונראה דמהני, וכ' התו' אינו יכול מאל שאינו שם וקשה עליו ולהכי אין דרכו.

דירה בלא בעלים

יג) הנה פלוג' רש"י ותו' דפו. גבי חורבה בדירה בלא בעלים אם אסור להכניס אליה או לאו, לכחו' הוא ספק הגמ' ל. ב' אמות בגג וב' אמות בחורבה, ומסקי' בתיקו. לרש"י האוסר ל"ב מה טעם היה ל' להתיר, ולתו' המתיר ל"ב מה טעם היה ל' לאסור. אמנם רש"י ותו' תרוייהו כתבו דמיירי בחורבה הפרוכה לרה"ר, ועדיין לריכין ליתן טעם מתהפך דלרש"י יהי' פריאתו לרה"ר טעם להתיר, ולתו' טעם לאסור. ורש"י לטעמי' ל"ל כן, אבל תו' מאלו למימר דהיינו ספק הגמ' והאי תיקו נפשט לקולא. אך דברי החזו"א בסי' קד' לא ידעתי להלמס, שכ' אהאי ספק דף ל. שהוא דין דירה בלא בעלים וכו', ולא הזכיר כלל דכתבו רש"י ותוס' דמיירי בנפרץ לכרמלית וא"כ אינו דירה בלא בעלים רק כרמלית, וואעפ"כ אין דינו ככרמלית גמורה להתיר ממנו לבקעה ויס, כדמוכח בע"ב, ואין זה סתירה.

תפיסת יד

יד) כ' ה"ר יהונתן לאינו אוסר בתפיסת יד רק כשהוא דר שם דומיא דהאחין השותפין אבל אם יש עוד דיירים מגו דאסרי אהני אסרי אכולהו. הביאו רמ"א משם י"א. וז"ע למה השמיטו ב"י וגם רמ"א כ' משם י"א ולכאורה אין בזה חולק, ועי' בבה"ל ס"א הדך בבית התבון כו' מיירי שבית התבון שייך לו ואי מיירי שהי' של

אחר צעי' שלא יהיה לבעה"ב שם עמים, ואלו לה"ר יהונתן אפי' יהא שם עמים הא בסתמא יוכל להיות דיש שם עוד דיירים. אכן החזו"א מפקפק בכ"ז והוכיח מדברי התו' ורשב"א לא כן, ולכאורה יש לדחות ראייתו שמביא מעכו"ם דל"ש צי' טעם ה"ר יהונתן בל' המ"ב דמגו דאסרי אבעה"ב אסרי עליו" דהא בעה"ב עכו"ם אין אוסרים עליו, ואף שאינו מוכרח לפרש כן המגו.

טו) פו. המניח בתו והלך לשבות אוסר, ודוקא בתו, הר"מ פי"ד הי"ג לא חילק בין בנו לבתו וכ' ה"ה ללא אמרו כן אלא בזהה (ב"י שער' וכן ל' ש"ע) אמנם הסבה הגורמת להר"מ להשמיט החלוק המובא בדהיא בתלמוד ע"כ משום דס"ל שגשתנה בזה קלת הדרך.

טז) והנה לכאורה עיקר הקטטה דשכיח הוא בין כלה לחמותה ותלו הדבר בחמיו משום שהוא ההולך וצא האוסר ומתיר, ויל"ע אפכא כלה ההולכת לחמותה מי אמרי' דאין ברור שישתקעו שם, או דיש לחלק. וכן יל"ע אם חמותה אינה נמאלת וחמיה לבדו הוא צבא לבנו אי חישי' נמי לקטטה או שהעיקר תלוי רק בחמות אלא שתלי' העקירה באב כי אורחא.

יז) וכ' בה"ל דלא איתמר חלוקא בין בתו לבנו אלא היכא דלא קאמר מידי אבל היכא דשמעי' מיני' לכאן או לכאן בתר דבורו אזלי'. ולכחו' ה"ה באדם היודע דעתו ואינו ענין דוקא למה ששמעו אחרים מפיו.

כלי שיצא דרך מלבוס

יח) כלי בית שהובאו לאיזה מקום בהיתר כגון דרך מלבוס, אם יכול להוציא למקום אחר המעורב עמו, השע"כ כה מביא ראייה לאסור מהא דכלי בית שבאו לחכר בהיתר אסורין לחכר אחרת. ואיכא לדחויי דב' חכרות אינם מעורבות באמת אלא אין אסור ביניהם וזה דוקא לענין כלי חכר.

יט) והנה בתחומין ליכא התיירא דרך מלבוס, אבל בע"ח איכא, וז"ל בתחומין אין ענינו מלאכה אלא הוא דבר בפני"ע, משא"כ ע"ח שהוא גזרת טלטול ברה"ר ממס.

אם נשאר שם כלי בית גם כשבאו בהיתר למבוי

כ) בשבת קל: צעי ר"ז מבוי שלא נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו, פרש"י דהספק גם אם הוציא בגדיו דרך מלבוס ופשטן במבוי. והק' רע"א הא בערובין לא' מבואר דבהוציא כומתא וסודרא לחכרו דרך מלבוס אסור להוציאן משם לחכר חכרו, דיש עליהם דין כלי בית, וא"כ כ"ש שאסורין לטלטל בחכר ד"א, כריטב"א ערובין עז' דגג של ב' ראשון שניהם שולטת בו ולא יזינו כמלא נימא. ושכ"ה באה"ע שפ' בשם רשב"א. לאוסר ד"א, וכן בערובין פז: ע"כ.

כא) והנה מערובין לא' יל"ד דהתם בחצר דהאי בית מיירי, וכיון שיש צינייהו אסור, ומיוחסים הכלים להבית, ע"כ אסור. אבל בחצר אחרת, דעקרו הכלים ממקומם ואין לדון עליהם אם הם של בית או חצר, דמקומן אינו כלל בהאי רשות, ובטלו מרשותם ועברו לרשות אחרת דלמא שרי.

כב) ומאי דהביא רעק"א מריטב"א עז' כנר' ר"ל דבבב"א של כמה ולא עירבו, ממילא רשות כולם שולטת בו לענין בית. וא"כ כל דבריו דאסור לא קאמר אלא בלא עירבו, דרשות בתים שולטת בחצר, אז יש אסור לטלטל בחצר. אבל בחצר מעורבת שאין צריכה עירוב, לא שייך דרשות ב' תשלוט ואין סבה לאסור. וע"כ אינו מובן מה שמפלפל הב"מ בהאי ד' ריטב"א. והוא מיירי אפילו עירבו, והבין כן ד' רע"א שרואה לאסור אף אדם הבא לבית חברו ופשוט מלבדו שיהיה אסור, אף דבבית אין שום דל אסור לאורח. וז"ע דלא השיבו רע"א, ובאמת כ' שם שאינו זוכר מקור הדבר בלימודו. וכן הרשב"א בעבוה"ק מיירי דוקא בלא עירבו, אבל עירבו לא קאסר.

כלי שלא קנה שציתה

כג) כלי שלא קנה שציתה כלל, אפשר דקונה שציתה דמקומו, כיורד מלמעלה מי' דקונה במקום ירידתו אף באמצע שבת. ובמ"ב ש"עב' הביא בשם הבית מאיר בפשט בגדו בחצר דיכול לטלטלו משם לכל חצרות, דמקרי שבת בחצר. והחזו"א תמה ע"ז מתו' ז': דפי' הא דגטין עא: דלא יקלוט גשמים מחצר חברו דהיינו ע"כ להכניס לביתו, ומילא כ"ל דקמ"ל אף שלא נחו בחצר חברו. והני גשמים לא קנו שציתה בשום מקום אלא בשבת צירידתם לחצר, ומ"מ אסור להכניסם לבית. וכנראה דאשתימט מיני' דברי התוס' להלן ט: וכן רשב"א וריטב"א שכתבו להדיא דגשמים אינם קונים שציתה בשבת בחצר, והא דאסור להכניס מגג חברו לבית הוא לאו משום דקני שציתה אלא משום דאסור לטלטל מחצר של אחר או גג של אחר לבית. אך מסברא באמת ז"ע שלא יקנו גשמים היורדים בשבת שום שציתה, ויהיה מותר לטלטלם בכל מקום, או כלי הבא מרה"ר לרה"י בשבת ע"י עכו"ם או ע"י רוח יהיה מותר להוציאו לכל חצרות העיר ומהם לבתים וחוזר חלילה לכל רה"י שבעיר. ומאינו בכלי הפקר לית להו בעלים ממילא לית להו שציתה בשום מקום. אבל הכא ליכא כלל רגלי בעלים. ובאמת לדעת ה"ר פרץ מב: היורד מלמעלה מי' הולך כמה שיראה.

כד) ובבב"א לפי' החזו"א דברי תוס' אלו תמוהים ביותר, דבאמת לא קונים שציתה בחצר גם צירידתם שלא ירדו אלא לתוך יד הקולט, ולא נחו מעולם בחצר חברו. ופלא לומר קלוטה כמי שהונחה לענין קניית שציתה. וכעין הא שאמרו דמהלך אינו קונה שציתה, דס"ם לא שבת. אמנם בתהרא"ש כ' דקלטו תוך ג' לקרקע. וזה ודאי דינא הוא דנחשב כקרקע. אך גם פשיטא דה"ל

כנוטל מקרקע גמורה, ועיקר חסר מן הספר. ועכ"פ דזה ודאי לכו"ע שאין קונה שציתה למעלה מיד אדם, דהא הגשם שירד בחצרו של אדם לא ירד בחוט המשקולת מן השמים ודלתי היה מעל חצרות אחרות, ועכ"פ מעל חצרות הסובבות אותו מכל צדדיו, ולומר דלמטה מי' מקרי קלוטה הא ברה"י אין שום חלוק בין למטה מי' ללמעלה, ולחלק בגובה יד אדם ג"כ תמוה, ע"כ ז"ע.

כה) ובעיקר הנדון יל"ע למה לא העיר כן המ"ב על נדון הראשון שדן בבה"ל דלעיל לטלטל ד"א בחצר שהובא דרך מלבוס, דהיינו דוקא אם היה בבית בזמן ביה"ש.

מקום אסור בתוך המחיצות

כו) לכאורה ההבדל בין רשויות לענין עירוב חצרות הוא דוקא ע"י מחיצות, אבל מצאנו שגם תוך המחצה אם מקום אינו שייך לו יכול לקלקל העירוב. בדף עז. כותל שבין ב' חצרות לדו' א' שיה לארץ כו' דינינו למאן נותנין אותו. וכ' רס"י ותו' דאי שיה ממשי לאו היינו כותל אלא הכל קרקעית. ולכא' מנפ"מ נותנין הא רשויות שבת לא תלי אלא במחיצות וכל שלמעלה הרי הוא חוץ מן המחצה דלכותל זה ליכא אלא חוד חיטון ולפנים מחוד זה בע"כ הוא של עליון לענין שבת. וע"כ לומר דמקום זה אם היה שייך לתחתון אינו בכלל העירוב ואסור לעליון וממילא הוא נפרץ למקום האסור. והריטב"א הק' בד"ן עקר חוליא כדי למעט הכותל מי' שיוכלו לערב א' (עז.), הא פרוץ במלואו לראש כותל האסור, ותי' דלא משגחי' ב' וז"ע (היה מקום לומר דלא מקרי פרוץ למקום האסור כיון דס"ם ראש כותל מופלג מן החצר במחצה י'. אבל אינו מופקע לומר דמקרי נפרץ דרך המיעוט, דהא אף חצר המופלגת מחברתה במחצה יכולה להיות רשות אחת אם היא של בעלים אחד וסגי להם בעירוב א' והכל המשך חצר מקרי כמו שנתבאר במקומו). ואפשר דכל מאי שייך לאסור היינו דוקא משום שהוא ראש כותל וגובה מן הארץ וניכר ונקרא עליו שם חצר אחרת, אבל לא במקנה ד"א לחצרו בחצרו. מיהו לשון התוס' משמע דגם שיה ממשי נהוג בו אותו דין, אלא דלאו כותל מקרי ולהכי לא משמע דאיירי בהכי (כ"נ קצת בריטב"א). ואולי גם כוונת התו' משום דאי שיה ממשי פשיטא דנותנין לעליון. ומדהצריכו גובה ד' משמע דבלא זה אינו אוסר אף אם היה של אחר ומיירי ברחב ד' כמ"ש ריטב"א ור"מ ומ"מ. אבל המ"ב ש"עב' נב אוסר רק על ראש הכותל ולא ס"ל דהוי נפרץ למקום האסור.

כז) ועכ"פ לפ"ז דהדבר תלוי גם בצעלות ה"ל לר"נ לפרש דעיקר החדוש שנותנין מקום זה לא' מהם דהיינו שנוטלין ממנו זכות השמוש גם בעלמא בכל יומא ועי"ז לאו דידי' ואוסר. ואין לומר דרק לשבת נוטלין ממנו דא"כ לא היה תלי בניחא תשמישי' כיון דכולי' שתא דידי' נמי הוא אין כ"כ נפ"מ בשבת למי נח הוא כיון

שלא דנים אלא על היחיד האחר כולה והל"ל טעם כופין על מדת סדום שלא יהי' שלו בשבת ולא יאסור על חברו. אמנם אין מונעין אותה בפועל מלהשתמש רק קובעין שהבעלות של מי שנח תשמישו, וכן מוכח במ"ב.

בית שער

(כח) עה: מ"ס בית שער דיחיד שמה שער, כ' הראב"ד אע"ג לשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכן רב ור' יוחנן הלכה כר"י הכא דרב ושמואל יחדיו הלכתא כוותיהו וכדלמרי' פה: דבית שער דיחיד הדך דו א"ל ליתן ערוב, אבל הגאונים פוסקים בכל מקום כר' יוחנן אף נגד תרומיהו, ומיהו התו' מיישגין ד' רב אף כר' יוחנן דבית שער דחזר אינו אוסר, ושאני הכא דדייר ב'י, וי"ל דתלוי בסדרת בית שער דבפשוטו אינו אלא דהוא בטל ולאכפ"ל דיורו דבלא"ה הכל טפל למי שבכחו לעבור כאן כראונו וערוב הראשון הוא המתיר, והכי משמעות הרש"י ולשונות כמה קדמונים, אכן י"ל עוד משום דאינו לריד כלל ערוב דאין זו דירה כלל לדור במקום רגלי בני אדם, ולא משום שערבו בני אדם אלא דהויא דירה שאינה חשובה, וכסברא זו מבואר חלוק התוס' טפי.

(כט) וכ' רשב"א ונראה דבדי התו' מדקאמר רב כל מקום שאמרו הדך אינו אוסר אלמא פשיטא לכו"ע היא. ולא נתפרש מה טעם לא מייירו כלל מהא דהלכה כמיקל בערוב דלהרשב"א נהג גם בדברי אמוראים כמבואר בדבריו מו. ובעוד מקומות. ואולי אינו סובר כן נגד כללי פסק ועי' מ"ש בסוף הקונטרס בענין הלכה כמיקל בעירוב.

(ל) בירושלמי כ' בית שער ה"מ דיחיד אבל דרבים ה"ז דירה, וכ"ה בר"ח כאן משם ירו', ואינו מובן הא מסברא לכאורה אפכא הוא. דהיחיד דר' ב', אבל הרבים עוברים בו הרבה אנשים ואינו יכול להיות מיוחד לדירת אחד מהם.

(לא) החזו"א סי' כח' עשה שאלה וכו' בכמה פרטי דינים, וז"ע מאי דחושב שם דירה חיובית שיש בפנימית כמה אנשים הדכים יחדיו, דמקרי בית שער דרבים. ובפשוטו דרבים היינו ריבוי דירין דעכ"פ יהיו ב' שיאסרו זע"ז.

(לב) הדך בבית שער אינו אוסר כ' ב"י שעי' לכוונתו למהתו' הלכתא של יחיד אינו אוסר ונותנים שם ערוב וברבים אפכא, אבל הר"מ כ' פ"א הט"ז דבית שער אף דיחיד אינו ערוב, ומפרש ב"י טעמי' דפוסק כר' יוחנן עה: דבית שער דיחיד נמי בית שער ולא כריב"ש בכוונתו דמפרש מתני' דוקא ברבים גם הרי"ף לא חילק וזה לא כהתו' עה: ובש"ע ג"כ סתם ולא חילק דבית שער אינו אוסר, וכן מפרשו מ"ב, המ"ב מליין ח"ר וכו"מ ב"י, ולכאורה אינו משמעות אלא הב"י האריך בזה טובא כדעת הרמב"ם, ובאמת המ"ב מליין לכו"מ ושם פוסק ש"ע די' בתים כו'

שניים הפנימיים נותנים ומפרש מ"ב דיך חלוק בין בית שער דיחיד לבין רבים ובשעה"ל כה' כחלוק התוס' בין בית שער דדירה לאז יש חלוק או דחזר לאז אין חלוק וא"כ א"ל כלל לדברי הרמב"ם ולמה פוסק בריש הסימן כרמב"ם ומפרש כן ש"ע שכ' בהדיא בב"י דנקטי' כרמב"ם וכן רמ"א דלרכ"מ כ' ללא כתוס' כו', אכן כבר סמך רבינו על דבריו בזה"ל שכו' ג' דכמה פוסקים חולקים על ב"י בסי' שעי' ובהגר"א משמע דדעת המחבר ג"כ הכי וז"ע] וגם דעת הרי"ף כן.

מק"פ לענין ע"ח

(ג) כיון דהנחה לא מהניא בין רשויות שאין מעורבות, וכלי בית לעולם שמש עליהם, לכאורה גם מק"פ לא היה לריד להתיר. אך בפ' הדך עז. נראה דמק"פ מותר גם בין רשויות שאין מעורבות בראש כותל שבין חצרות אם הוא פחות ד' הוי מק"פ ומותר לשניהם. ובסברא שפיר יש לחלק מרשות אמלעית, דהעברה דרך מקום פטור לאו העברה כלל היא ולא הונח בשום מקום גם לא נלקח משום מקום.

(ד) ויש לדון אם באמת דין מק"פ שיהו בשני דינים אלו דהוא"ה ודע"ה, הנה בערובין ט. אמרו לבין הלחיים שסמוך לכרמלית אינו מק"פ כדינו כיון דמלא מין את מינו ונעשה כרמלית. נאמר כן גם בע"ח. ובראש כותל השוה לחזר עליון אמרו עז. שצריך להיות אסור אי לאו דנותנין אותו אחד. ולכא"ו ג"כ אפ"ל מלא מין את מינו ונייעור, ואפילו ברוחב פחות מד' יהיה דין ראש הכותל כרה"י ויאסר. לדומה שפיר לבין הלחיון, וכמו כל גבשושית ברה"י דדינה כרה"י ה"נ יהיו אסורין במקום המשותף (ולפ"ז היה מקום לחוקי האי מימרא דכותל בין ב' חצרות שנותנין אותו לתשמישו בנחת, ברחב פחות מד'. דתמוה הא נפרץ כולו ולא הנדון רק בראש הכותל, דל"ש נפרץ למקום האסור דפחות מד' אינו מקום. אבל הקדמונים העמידוהו ברחב ד' כמ"ש במקומו). ואפי' אם מלא מין את מינו ונייעור לא אמרי' במופלב ד' וכאוקימתא דתו' דמייירי במופלב מן הקרקע, מ"מ חורי רה"י ודאי הוי. ודאי לא מקרי דאיכא מחלה בין ראש כותל לעליון, ואולי סתם ראש כותל דרך להשתמש בפני"ע ומקרי מופלב, ול"נ. וכן בעקר חוליא מן הכותל שהתירו בפחות מד' הל"ל חורי רה"י. אמנם התם איכא עומ"ר דהכותל, והיינו אי נימא דמלא מין את מינו ונייעור אמרי' גם כשיש לחיין ביניהם משום דאינו מוגבה ד'. אמנם לה"ר יונתן ליכא באמת חורי רה"י אם אינו מקורה, כמ"ש נ במקומו. ובאמת לדידי' כל חלון למעלה מי' הוי מק"פ ויכולין להחליף להמתירים, וז"ע.

ערוב בסוכה

(ה) כ' המג"א שעי' דסוכה א"ל ערוב כיומא י' דאפליגו ר"י ורבנן אסוכה לענין ערוב מזוזה ומעשר, וא"כ לרבנן פטורה. ותמה רע"א הא ספינה פטורה ממזוזה דמדמי לסוכה וחייבת בערוב.

אך לא התפרש מנ"ל דפטור לספינה ממזוזה נלמד מדמדימי לסוכה, לדין זה כרי"ף ולא נתפרש מנא לקחו, ועכ"פ ספינה לא תלואה בהדיא להני ג' בהדדי ואפשר דאינו תלוי, משא"כ ערוז מעקר ומזוזה.

בדין כיון שהותרה

לו) בבא נכרי בשבת ל"ש כאן הואיל והותרה הותרה כמ"ש התו' ר"פ הדר, וטעמא י"ל דהואיל שייך דוקא כשלא נתחדש דבר האוסר, וגם לא בנתקלקל הרשות לגמרי, אבל כאן בא דבר חדש האוסר ועליו ל"ש כיון שהותרה להא מעולם לא הותר רשות הנכרי. וכזה הוא בתו' עטו: ליש דיורין חדשין שאוסרין. אכן בהגהת תוס' משם מהר"ם כ' טעמא כיון דעתיד הנכרי לבא, ולפ"ז איכא אוקימתא בדין זה לדוקא אם עתיד הנכרי לבא, וכן נפסק בש"ע, [אבל לסברא שכתבנו ליתא לדין זה אלא אפי' עתיד לבא ל"א הותרה, והא לתוס' עטו: עי' שם בתוהרא"ש דמשמע דטעמייהו נמי משום דהיו עתידין לבא וללא כדמשמע בתוס' לפנינו, והזיל כשי' רבי' מהר"ם], וק"ע ומ"ב ספג' סתמו שסתם נכרי שבה היה עתיד לבא, וכן משמעות הר"א"ש פ"ח, אבל תימה דהא כתבו דגם בלא בא מרחוק, ומנ"ל מתי גמר בלבו לבא, אמנם סתם ביאה לדור מבית אדם מחשב עליה זמן קודם, וק"ע. והנה בעיקר דין זה לכיון שהנכרי גמר לבא הוא עתיד להיאסר ול"א כיון שהותרה, א"כ כל הותרה כגון בהותרה ספינות, אם נקרא החבל מחמת חלישותו הא היה גלוי וידוע שעתיד ליפסק תוך יום שלם, וכן בנפלו המחיות מחמת סבה מתמשכת דחבר ואתאי, גם היה גלוי וידוע, ומה לי אם היה גלוי לגוי בעיר אחרת ולא לנו, או שהי' מחויב להיות רק שאינו ידוע לנו, ושמא אי נימא דסתם ביאה לדור בבית היא דבר הידוע לבני אדם מראש, חשיב זה כידוע היכול למנוע דין כיון שהותרה.

הע"א אשתמיט מיני' הר"א"ש וע"כ יכל למימר שהאי הגהת תוס' סד. משם מהר"ם תלמיד טועה אמרה, אבל השתא דשמענו שהר"א"ש כתב בהדיא דבא נכרי ל"ש הותרה וכללך הוא, הרי שתלמיד מובהק דמהר"ם אמרה, ולא תלמיד טועה. והנה זו נפסק בטור וק"ע וק"פ, וכן מביא הר"א"ש משם הר"א"ב"ד, והכי מסיק הרשב"א דולאי כן נראין הדברים. ואיזה סמך יש ללחות דברי כל הפו', והריטב"א לא קאמר בהדיא נגד זה, אלא דהוא ס"ל כ"י"א קמא דבא נכרי מלמד גם על בא ישראל, ואפשר טעמי' דס"ל שלא נאמר כבר הסיע מלבו אלא בלא חזר, אבל בחזר לעולם אמרי' ללא הסיע, ומאי דמחלק בק"נ בין ישראל לנכרי נכרי פיו דיבר כז' כו', אינו מובן דאין הגדון כאן בנאמנותו, ולאכפ"ל מה יאמר, אלא דרך התנהגותו אם חזר מה היה בכוונתו. וגם לו יהי דהריטב"א יאמר כן, ולאי הלכה כרוב הראשונים ופוסקים מובהקים מהר"ם ור"א"ש ורשב"א ור"א"ב"ד וטור וק"ע.

דעת הר"מ בדין כיון שהותרה

לטו) כ' הרמב"ם דב' הארות שערבו ביניהם ונסתם החלון מותרין לטלטל כ"א לעצמה, ותמהו עליו כל הבאים אחריו הא הותרו תרוייהו ויכולין לטלטל דרך חלונות. ובש"ע הובא דעתו אבל כ' המ"ב דהעיקר כדעה ראשונה. ובאמת אין שום מקום לחלק בין היתר חזר לעצמה ובין שניהם, דהא העירוב נתון אצל אחת מהם, והשניה מותרת רק מדין עירוב זה המצוי אצל חברתה, הרי דאחת הן. לכ"נ דלא כ' הרמב"ם כן אלא משום דנסתם הפתח וא"כ איך יטלטלו. והני חלונות אינם אלא נפ"מ שהמציאו לבאר הדבר, אבל הר"מ לא מיירי מזה.

בדין כיון שנאסר

מו) ע. יורש כ' התו' דאוסר דוקא אם בא לדור, אמנם הרשב"א כ' כן ומסיק וחזר אני בי אפי' לא בא לדור כיון דאיתסר איתסר, והחזו"א כד' א' כ' לדברי רשב"א ז"ל הא דאמרי' בדהוה ומית מיירי דמית מצעו"י דאי מית בשבת כיון דנאסר נאסר, ומסיק ולמדנו לדבריהם דאחד מצני חזר שמת בשבת ואין לו יורשין שוב אין תקנה להאי חזר בבטול. והנה לעיל מיני' סטו: כ' רש"י אחד מצני חזר כו' דע"כ מיירי בשיירא דאל"כ מת אינו מתיר דהאיכא יורשין, והשיג עליו הרשב"א דישאל בלית' לא אסר, ולכאורה סותר למש"כ הכא, וז"ל דקודם שחזר בו. אבל עיקר כוונת הרשב"א לא נראה דבאמת איכא דין כיון שנאסר נאסר, דהיכן שמענו הא דינא, אלא דוקא רשות זו כיון שהיתה אוסרת בתחלת שבת, וזכה בה יורש, עדיין באסורה עומדת, אבל היכא שאין שום אחד שיכול לאסור דדייר הכא אלא דירה בלא בעלים, זו אינה אוסרת, ולפ"ז מת א' מצני חזר יש תקנה להאי חזר.

טעם שאין מזכין ערוז בין ב' מבואות

לז) וברש"י ע: מבואר דמת אחד מצני חזר מהני מדין כיון שהותרה הותרה, ואף דבא יורש, אין זה סותר לסברא שנת', דהא יורש זה לרשות המת בא, ורשות המת הותרה, אמנם יל"פ דאינו ממש דין כיון שהותרה אלא דומה ג"כ לדין מה מכר ראשון לשני, דהוריש לו רשותו המעורבת, ומ"מ שייך כאן קלת כיון שהותרה דהא ערוז הוא בין בני החצר, ואינו דבר ממוני גמור.

לח) כ' הר"א"ש פ"ח סי' ו' אם חזר לביתו בשבת י"א שאוסר כנכרי דבא בשבת אוסר, ונחלק עליהם, לכיון שהותרה הותרה ונכרי אינו אוסר אלא משום דלא הסיע מלבו, וכ' החזו"א כד' ב' שלהר"א"ש הכל תלוי אי הוא שכיח, דדבר שכיח ל"ש בי' הותרה, וע"כ גוסס אוסר, ומסיק החזו"א דלדעת הריטב"א וק"פ נראה דכל שבידו לאסור ע"י מעשה כגון ביאתו ל"א הותרה, וגוסס שרי, וכ' וכן נראה דהא סתמא תניא משחשכה אינו אוסר, אף דמת משחשכה הי' גוסס בה"ש, וכ' שכ"ה במ"ב שעה' משם ע"י אלמוגים. ותימה איך נדחה דברי הראשונים בלי הכרח, ובשלמא

מא) אי' ס"פ חלון דעירוב צחצר בין צ' מצואות לא הוי זכות ואין יכול לערב בלא רשותו. וכ' הרי"ף הטעם דמתוך שאתה מתירו בזה אתה אוסרו בזה, משמע דרק להאי מ"ד לאסור דהיינו רבנן או לרש"י גם לר"ש יש אסור. ואולי לכן ה"ר יהונתן כ' דדוקא עירבו עליה בשאינה רגילה הוי חוב שא"י להשתמש ברגילה. ונטה בזה מד' רי"ף והעמידו רק ברגילה. אבל היה מקום לפרש בלא כ"ז דכל שיש צ' אפשרויות שוב אין ידוע היכן רוצה לערב ואין זכות.

באסור טלטול במצוי חצרות המעורבות

מצ) סג: ההוא מצואה דהוה דייר צ"י לחמן בר ריסתק, רש"י מפרש דהנדון היה משום גזרת מצוי שערבו חצרותיו ולא נשתתפו אסור לטלטל בו צד' אמות (שבת קלא.), והתו' תמיהו דטול לא יועיל להאי גזרה, אמנם דעת רש"י לכאורה מובן דענין הגזרה הוא כמ"ש רש"י שבת סס ודממשע ל' הגמ' סס דלא היה היתר המצוי בטלטול תוכו אלא משום שהחצרות אינן מעורבות, אבל כשהותרה החצר הפתוחה אליו נאסר המצוי, והוא תקנת ערוב, על כן ודאי יועיל בטול במקום ערוב שלא יהיה אסור זה דטלטול ד' אמות תוך המצוי. אלא דהתו' שייכו ענין זה להא דלא. שאמר דהא דהתיר ר"ש ממצוי לחצר לא שנו אלא שלא ערבו אבל ערבו אסור דלמא אתו לאפוקי מאני דבתי למצוי, ועל כן קשיא להו חדא דפסקי' לאו הכי התם, וגם דטול לא יועיל לזה, דס"ס מותרין כלי חצר למצוי, ומה שמבטלין רשות זו שלהן אין זה מבטל הגזרה, דיכולין לחזור מצטולן. ולכאורה אינו מובן באמת מה כריך להני צ' גזרות גם לאסור מחצר ולמצוי וגם לאסור כד"א, הא סגי בחד מינייהו כדי שלא יבואו להוליא מזה לזה, והנה בריטב"א צסוגיין כ' ענין הגזרה דהוא טעמא דר' אשי שבת סס, ומסיים לאסור צד"א כיון שליכא בתים וחצרות ואינו ניתר בלחי וקורה, משמע דלהכי אסור צד' דוקא משום דאיכא צ"י לחי וקורה אבל אי יעביד פס ד' יהיה ניתר, ולפ"ז י"ל דזה כל ענין הגמ' בשבת, וכונת הגמ' בתים ליכא דעי"ז אין בתים וחצרות פתוחים לו וכס"ד, ולא תלי בדין השני דרב בערובין לא. אמנם רש"י אינו מפרש כן וגם הריטב"א לא בא אלא לפרש דברי רש"י ופותח בענין הגזרה, ואולי חסרון דברים יש בהריטב"א. אמנם בהתו' לא: כתבו דטעמא דמפרש סס רש"י משום דכשערבו אסור לטלטל מחצר למצוי אפי' כלים ששבתו בחוכה אטו כלים ששבתו בצית ואין במצוי שום תשמיש ודמיא לכרמלית כיון שאין בו אלא ג' מחיאות, הרי שנתנין טעם חדש לחצרי שנאסר הא אין בו תשמיש וממילא מופקע מהכשר מצוי, וי"ל דהא דמותר לטלטל בו כלי מצוי לא קשיב להו תשמיש.

בתים וחצרות פתוחין לענין ע"ח

מג) יל"ע אם בית שאין גרים בו ג"כ מקרי בית לענין בתים וחצרות פתוחין לתוכו והנה חורבא לא מקרי בית אלא שאינו אלא חזי לדירה והוי כי בהכנ"ס שכ' הרשב"א עד: דהוא דירה בלא בעלים ולא מהני מידי, ומנ"ל לענין בית שמויעד באמת לדירה אלא שעכשיו בזמן זה הלכו בעליו לאיזה מקום לזמן, ולשון רשב"א משמע דבעי' דיור ממך וכן הוא להדיא בשו"ע סג' כו' דבעי' מקום פיתא דוקא וההכרח לזה הוא מהא דסבר אבוב בר איהי לא מחורבה. אולם הא גם בהכנ"ס י"ל לאסור לאכול פס ולא מקרי עומד לדירה וגם שינתו אינה אלא לפי ההכרח לשמור וכדו', אלא דלא ס"ל להשו"ע לחלק בזה אבל מלשון רשב"א שכ' דליכא מקום פיתא אין הכרח גמור דיך לחלק כנ"ל.

מד) י"ל דהאי גזרה דגזרו בחורבה משום דמשמשת את כולם אבל צחצר של אחר אם הוא בביתו יכול להביא אליו דברים אבל כשאינו בביתו אין חצרו אוסרת.

מה) עד: כ' רשב"א איכא למידק בעובדא דאבוב בר איהי כיון דס"ד דלא קבלה שמואל והאי חזן אינו גורם א"כ יש כאן רק בית א' וחצר א' מאי מהני? ובהכנ"ס ודאי דירה בלא בעלים לא מהניא מידי, דאל"כ ליסגי בשנינת החזן לענין זה וע"כ דבעי' מקום פיתא דוקא.

מו) ועי' ברשב"א עד: סס שכ' דע"כ צ"ל דהוה עוד בית מלבד בהכ"נ וס"ד להכשיר משום תרוייהו וב' צחצר דאבוב קמ"ל הדר צ"י שמואל ולא הכשיר אלא משום כולן יחדיו לפי דעתו, וזו ראי' גדולה לפרש"י דד' בתים בעי'. צ"ב כוונת רבינו הא"י י"ל לפי' הראב"ד אלא שהי' צ' בתים).

מז) כ' רשב"א לענין הלכה רי"ף ורוה"פ פסקו כרב דבעי' בתים וחצרות דשמואל קאי כוותי' והכי א"ר נחמן בפ"ק וע"כ ל"ש לומר בזה כר' יוחנן דהוא מיקל דר"נ איהו בתראה וקאמר נקטינן כו'. בהרא"ש וכן רשב"א נראה דהדר צ"י שמואל לגבי רב לגמרי אבל לכאורה בגמ' ליכא הכרח דהדר צ"י לגמרי שאריכין צ' בתים וב' חצרות ולא קאמר אלא דהמצוי לחצרות וכפרש"י ד"דיקי' ליסגא לחצרות ולא חצר" ואין זה קאי על הבתים, ואולי הוא ראי' דלא כפרש"י דהכא דבעי' צ' בתים בכל חצר אלא כפרש"י לעיל יב: דסגי צב' חצרות וב' בתים, מיהו הי' מקום לומר דדיקי' גם לשון כחצר לבתים דבעי' צ' בתים וברש"י כאן ל"ג.

מח) קסבר רב בעי' בתים וחצרות כו' ולכאו' ק' מאן חולק בזה הלא שמואל מודה דבעי' חצרות אלא דמפרשו אחרת ועכ"פ לענין פי' המשנה אין נפ"מ דאי פתוחות א"כ ליכא רק חצר אחת למאי דקימיי'.

מקום הפתוח לחצר מקלקל העירוב

מט) עג: בפלוג' ר"י ורש"י אי אף צפתחים אסור, כ' רש"ז"א נר' עיקר כר"י דהא משמע בריש פרקין גבי עכו"ם וישראל צפנימית כו' משמע דדוקא ב' חצרות זו לפניו מזו מעבד עכו"ם אבל ב' חצרות הפתוחות לרה"ר לא, ולרש"י מעבד לאוסר אפי' דרך פתחים, ומש"ט הגמ' סם נר' ללא משום מעשה שהיה נקט הכי. יל"ע דראייתו דהגמ' סם כלל לא בעא לאוקי צפתוחות לרה"ר ללא שייך התם עיש"ה, ובאמת בעבוה"ק חזר בו הרש"ז"א, והמ"ב שפ"ב מסיק ההלכה בל"ע, והנה המ"ב נוטה בזה להחמיר אבל יש מקום להקל כדברי המיקל בערוכ דכמה מגדולי הראשונים מקילים. רש"י ור"י בעל התוס' והריטב"א ורא"ש וטור, ורש"ז"א בחידושי.

ט) וכ' בה"ל דאף אחר הא דינא שאין עושין חד במקום נכרי מ"מ מבית לבית חל הערוכ כמשמעות רש"י וכ"כ בעבוה"ק, אמנם הריטב"א כ' לא כן וכ"כ המאמ"ר, ובחזו"א כ' דיכולים לפרש שלא יכלול הערוכ כי אם הבתים, ואם ערבו גם בחצר הכל אסור דאין ערוכ לחצאין. ודברי רבינו חדוש דהיה מקום לומר ללא נתקנה תקנת ערוכ לחצאין וערוכ חצרות כולל הבתים והחצרות אלא"כ ליכא חצר וכדו' אבל היכא דאיכא אידך יכול להוציא חלק מן התקנה באופו שלא נתקנה.

נא) יל"ע המניח ערוכ בבית אבל מקפיד שלא יכנסו לביתו היכי חייל הערוכ דהא הוי מקפיד על ערוכו דס"ס קביעתם לאכול כולם יחד אינה נכונה שא"א לכולם לאכול שמה דהוא מקפיד, ואפי' תאמר דיאכלו בבית אחר היכי דינא אס כולם מקפידים, ואין לומר יאכלו בחצר דהא הוא דינא לריד להניח ערוכ בבית והיינו שהיה קביעותם באיזה בית, ועי' לעיל בסוג' הקודמת שאלדנו שמה בכל מקום תופס אללא ללא חשיב אס מונח בחצר ויש לדחוק לפ"ז, ומ"מ בעיקר דינא מתני' היא בכל מערבין ומשתתפין כו' דמבואר שם דדוקא באופן שיס לו אפשרות לצא לערוכו אבל בלא זה לא חייל, ולפ"ז אס הי' מת במקום הערוכ צבה"ש בטל כל הערוכ דהכהנים המנויים עליו אינם יכולים לצא שמה, אלא אס כן יש אורד לפנותו מפני כבודו דאז הותר ע"י ככר.

ערוכ משום קנין או דירה

נב) מה: נחלקו אס ערוכ משום קנין או משום דירה, וקי"ל משום דירה, שסו' א'. ויל"ע בטעמא דמשום קנין א"כ המקפיד על ערוכו מה ענינו הקנה או לא הקנה וכן החולק מאכפ"ל, והנה התו' הקשו מצעה"ב שהי' שותף לשכניו היכי קונה ולכאורה היה להו לתרץ דמקנה לו ש"פ מן השותפות דהוי שפיר קנין אד שמה לא בעו למימר הכי דמשמע דמהני בלא שום דבור מסויים ותי' דכיון שיס קרוכ דעת עשו כאלו הקנה, ויל"ע אס הוא הלכה בקנינים שבכ"מ קרוכ דעת כזה קונה דנראה שהוא הלכה דוקא בערוכ שהקלו חכמים שלא יקנה, ותימא בשלמא בסמוך על

שלחנו יש קרוכ דעת אבל איזה קרוכ דעת יש בשותף, ואולי בשותף א"כ כ"כ קרוכ דעת כמ"ש לעיל [במוסגר] דיס לקנין על מה שיסמוך אלא שלא נתפרש ועשאורה כמפורש, ויל"פ שיס ענין בקרוכ דעת דוקא בערוכ וכמו שהקשינו לעיל דהא שמואל עצמו קפיד על קרוכ הדעת והכי עדיף שיהיה קנין ע"י קרוכ דעת ובפת ומ"מ לא בטלו עיקר הענין דבקנין לצדו ג"כ מהני, ועתו' ד"ה מפני שאינה מצויה כחבו "ובשאר דברים נמי אין מערבין ערוכי חצרות אלא בפת דשכיח טפי וגבי שותף הקלו כו", ולכאורה עדיין למה דוקא בפת הא בשלמא במעה יש גזרה שלא לשכתח אבל בפרות וכדו' למה לא יועיל, וע"ז י"ל כנ"ל דאף שהקשירו לשמואל ע"י קנין מ"מ ראוי שיהיה בדרך קרוכ דעת, ובתוד"ה איכא בינייהו כלים מסיימו דבסתם בלא שמדקדקין לקנות בעי' שיהי' בו חשיבות אוכל, והוא קרוכ למ"ש אבל הי' נראה דאפי' כשעושה דרך קנין יש ענין דוקא בפת כנ"ל.

נג) ודברי התוס' ז"ע לכאורה שכתבו דקטן יעשה שליח לערב עליו שיהי' כמו נשתתפו כבעה"ב שנעשה שליח לחברו כו' ואינו מובן מ"מ הלכא גם בשביל שותפות כריד קנין ואס אינו בר קנין לא יועיל כלום, ואולי ר"ל כיון שיס תקנ"ח תועיל גם בקטן אף שאינו בר קנין וז"ע.

אשתו מערבת שלא מדעתו

נד) אמרו פ'. דאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו. וטעם דדוקא אשתו מערבת שלא מדעתו כ' התו"ש דאשתו כגופו, אבל אינו מובן דס"ס הוי עירוב שלא מדעתו ומנפ"מ אס יש עלה שם כגופו, דהא בממונות עסקי'. ונראה משום דיס לה מזונות דהיינו שחייב לה מזונות ע"כ יש לה שייכות להשתמש בפת ממנו, ואין סתירה ממג"א דמזונותיה ודאי מהני דהיינו בסיים לה והוי כשלה.

נה) והחזו"א א"כ ח' כ' משם רש"ז"א שאין הפרש בין אשתו לבין בני חצר, אבל ברש"ז"א בעבוה"ק מפורש לא כך אללא רק אס א"א ליקח מאשתו אז לוקחין בלעדיה. וגם בחדושים נשאר בל"ע לומר לא כך. וע"כ מש"כ חזו"א בסק"י צדינים העולים לאס רגיל לערב נוטלין ערוכו שלא בידיעתו לכו"ע, לרמב"ם משום כפיה, תמוה כמש"כ דאין כריד כאן כפיה, וכן מ"ש צדין יא' לדעת הרש"ז"א אף בלא דעת אשתו נוטלין בני חצר, מפורש בעבוה"ק איפכא.

נו) ולכן יל"ד דיוק החזו"א מדקאמר אשתו כו' וכן משה"ק מפלוג' ר"י וחכמים אי מערבין שלא מדעתו היינו באחד מן השוק כו' י"ל דהכא מייירי לטול מביתו, ופלוג' דר"י וחכמים הוא צדיני זכין דהיינו לזכות משל המזכה. וכן קושיתו בסק"ט נתמעט כריד להודיע והלא מערבין בע"כ, י"ל דאין הכוונה שעשו נכסיו של הראוי לערב הפקר, אלא דאס אינו רואה ועומד בסירובו כדי להקניטו, וכמ"ש ה"ר יהונתן דתמות נפשי עם

פלשתים הוא דקאמר, אז קנסוהו שיקחו ממנו ערוב, והתם קתני כריך להודיע פיי' דאינו זכות ואינו מוצן מאליו. והא דמקשי לרמז"ס מהא דפשיט הגמ' דמשכרת ע"כ מהא דמערכת כו' כבר נתפרש בר"ח ועי' בה"ל.

(ז) ובהא דמערכת בע"כ יל"ע למה לא מקרי מקפיד על ערובו, ואם תקנו שלא יהי' דין מקפיד כל היכא שאשתו מערבת. והרי"ו כ' דלהקניט הוא עושה, ול"ע אי דוקא בענין זה.

(ח) והרשב"א פ. כתב אשתו של אדם מערבת עליו בע"כ, כולה סוגיא בעל כרחו ממס' ואפי' מוחה ול"ע כיון דנכנסין ונוטלין בע"כ מ"ט אמר שמואל דוקא שלא מדעתו (ע"כ). התוס' ורא"ש פשיטא להו דלעת אשתו בעי' והרשב"א ממאן בזה ויותר נראה דסובר דל"ע בעי' דעת אשתו אלא שנתקשה בלשון שמואל מה טעם נקט אשתו דוקא ולקושטא יאטרך לומר דאורחא דמלחא נקט דלפטר בהכי שהיא תתן ולא יפסוק כתו' ורא"ש דבעי' דעת אשתו, ובאמת אינו מבואר כ"כ לכאורה מה ענין דעת אשתו בעי' כיון דהפת שלו והרשות שלו מה לי דעת אשתו, ומשמע גם דל"ע מהני דעת שאר בני ביתו, ואולי שלא יהי' מחזי כחוכא, ולפ"ז מי שאין לו אשה ודר במבוי א"א לכופו על הערוב, ותימה דזיל בחר טעמא דכופין אותו כיון שאוסר, ועוד מאי מסייעי' לי' מכופין אותו לעשות לחי וקורה וכי כופין אותו דוקא היכא שיש לו אשה ודרך אשתו. אכן להרשב"א ק' א"כ מכל נכרי שוכרין בע"כ ואין הגזרה אלא היכא שידו אלימה. ועמ"ש בזה לעיל סד.

(ט) ואולי ענין דעת אשתו הוא אורת התקנה דהל"ל כל בעל מרשה לאשתו ליקח מדבריו לכל תשמישיה הרגילים וכן מקבלין ממנה מתנה מועטה, ועל כן אף שכאן יש לו ענין דדוקא שלא יערבו ועושה עצמו למקפיד על כזית, הדרוהו רבנן להיות שאינו מקפיד על כזית ככל אדם מן השוק ומסכים לרצון אשתו לערב.

בדין הכפיה

(ס) ובעיקר דין כפיה משום דאסר יש מקום לב' פנים או משום דכיון דאסר א"כ מקלקל להם וע"ז יש לכפותו או דכיון דרגיל עמיהם יש בזה קצת דעתו של תמיד ולא הוי כחוכא. אבל לומר דהוא כפיה על המצוה אינו מחוור חדא דהא בגוי נמי משכח"ל ועוד דלאו כל איניש כופה עמ"ש יו"ד סא' באורכ, ועוד דעל מצוה זו אין שייך כפיה ואינו מצוה גמורה לעשות ערוב ואם תאמר דמ"מ מה שרואה דדוקא לקלקל הערוב ואינו מסכים שיקחו ממנו כזית הוא עברה וע"ז כופין א"כ במוחה פשוט טפי שיכפו מאשר בלא גילה דעתו והא פשוט בכל הפו' לא כן עתוס'.

(סא) התו' הקשו אמאי לא מיייתי משכירו ולקייטו וכ"ש אשתו וי"ל אשתו לאשתו ניחא לי' לאתויי, והקשה רבינו הגרעק"א מהא דסה: דלא הוה שוכר וכ' התו' דלא היה חד מבני ביתו שהם

כשכירו ולקייטו ואפי' אשתו כדמשמע מעוזדלא לטורזינא, ומסיק ב"ע, וכוונתו להתוס' דהתם כריכין ראי' דאשתו בכלל שכירו ולקייטו, והכא אמרו שכירו ולקייטו וכ"ש אשתו. אולם באמת ל"נ ק' כלל להתוס' שם אין כריכין ראי' אלא לסבירא פריטיא דשמא אשתו אינה בכלל בני ביתו ובאמת ק' להבין מנא לן לחלק ואולי כיון שהיא טפלה אליו לעולם היא טפלה למחאתו, אבל לענין שאר בני ביתו פשיטא להתוס' דיש ללמוד משכירו ולקייטו, ועל כן הכא פשיטא להו דשכירו ולקייטו וכ"ש בני ביתו וזה עיקר הפשיטות, ולא נקטו אשתו אלא לפי האמת דידעי דפשיטא לה"ס שאין שום מקור להמציא בזה חלוק וכומו שכבר כתבו סה: שאין מקור לחלק, אבל בעיקר הדבר אי בן בית כשכיר זה פשוט בכל מקום ולאשה עצמה אי חלוקה לא נחתו הכא.

(סב) עוד הקשה הגרע"א דהא התם בהמן בר ריסתק מיייתו להא דשמואל אפי' על בע"כ אלמא בעל כרחו מייירי דשוכרין וכ"ש באשתו וע"כ דיש לחלק בין נכרי לישראל כו', ולכאורה אין שום ראי' דשמואל קאמר אבעל כרחו ולא הזכיר כלל בדבריו, והסוג' דהתם דמיייתו על בע"כ הוא משום דידעי האמת כמבואר בסוגיין דהכא דאף בע"כ מהני ושצקוהו לסוג' דזוכתא שיתבאר כאן אבל שמואל עצמו לא הזכיר כלל בע"כ.

(סג) והא דאמרו מדל שאני לכאורה הגי' המחזור נר' כהיעב"ז דחצר שאני והוא ליסנא אחרינא לתי' הראשון דליכא מחילות והכוונה אחת וכרש"י סוף ע"א, והגר"א מגיה ב"ד שאני, ודאי שהוא חלוק גדול אבל בעלמא כל שיש חדוש בתרוץ לא אמרי' בלשון שאני דהוא על דבר המוצן ובתי' זה יש חדוש דמייירי הברייתא שכופין אותו ב"ד ועל אוקימתא אין נופל לשון שאני, ואף דסתם כפיה היא ב"ד, אבל מש"כ רש"י ש"ה דליכא מחילות ומבוי מגולה הוא ואינו נח לשמרו כו' ל"ע וכי בלחי וקורה מינטר, ואולי דעת ב"א הוא שגראתא סגור טפי, או שמא כיון שמאריכין לחי וקורה ותקון שומרים על כל הקיפו שלא יחסר ולא ייפרץ ויהיה מתוקן, וגם מראה שגרים כאן כדרך ב"א ומתקנים ומטלטלים ואידי דהכי משתמר ולא מתקיים ביי' ושאינה יוכת שער שהוא פראה הקורא לגנב.

(סד) ויל"ע כשלוקחין בעל כרחו אם א"כ לזכות הא יכול לשוב ולקחת לעצמו, ואם כריך לזכות אם יעבור בגזל אם יקחנו שוב וזוכין ממנו בעל כרחו. והא דנוהג נמי בשכירות ע"כ הוא מטעם לא פלוג דהוא היפך מתקנת שכירות שיעשו בעל כרחו דנכרי דכל התקנה באה היפך מזה.

(סה) ובש"ע שסז' כ' דמערכת בע"כ דוקא באוסר או ברגיל וסי"א דאין שום כח לאשתו והוא הר"מ רק ברגיל בני חצר כופין ובאינו רגיל ב"ד כופה. וכ' מ"ב ב' משם לבוש טעם התקנה כדי שלא יתכוין להקניט. ובסק"ה כ' טעמא דרגיל מערכת אפי' מוחה משום דרכי שלום ומשמע דאינו שמא יקניט אלא אפי' יש

לו איזה טעם דרכי שלום הוא שימשיך ברגילותו. ואולי דרכי שלום היינו שלא יריבו ויקניטו. אבל ממזונותיה לעולם יכולה לזכות (מ"ב ז' ממ"א) איכא לעיונא דמשמע מזה שכל היכא שיש אדם שלא מערב יכולין לזכות לו ערוב ויחול, וכל שכירו ולקוטו שדנו בו היינו דוקא כשנותן משל עצמו אבל לעולם יכולים לזכות לו, ולפ"ז האי תקנה דבע"כ הוא לרווחא בעלמא דבלא"ה יש תקנה, והנה המ"א נקט דוקא אשה והיה מקום לומר דהוא אורת ערוב דוקא היכא שאשתו עושה כן שהיא שייכת לחצר וכגופו אבל אחר לאו קם ערוב ע"ז, ולא נראה.

סו' כ' מ"ב מט"ז ומ"א דכל שידועים שאין רואה א"כ שימחה בפרש דלא כב"ח, ועי' מ"ב יד' מר"ח דמחאה מבטלת למפרע. ויל"ע אם מוחה משום דבר נולד נמי יבטל למפרע או דל"ש כאן למפרע רק בדבר דמגלה שלא היה מסכים וסתמא כן הי' גם קודם לא כשהוא סבה נולדת, אבל אם שמע שעה אחת ולא מחה מסתברא דהו"א למחות אפי' לא אמר שמסכים, וככל זכיה שלא בפניו.

סז) אשתו מערבת אפילו בלא אוסר ולא רגיל ובני ביתו דוקא באוסר או רגיל. ולכאורה ה"ה בני חצר יכולין ליקח בכה"ג (בה"ל כמשמעות רא"ש וכהגר"א ז' ודוחק משמעות טור שכ' "אבל בני חצר כו"ו וכ"ד ב"ח ומהרמ"ל ונה"ש ססח', וזה דלא כט"ז ומ"א). לכאורה ל"ע דהא לדברי מהר"ם המובא ברא"ש אינו כן אלא כהאחרונים דסברי דדוקא בני ביתו דהא התו' מסתפקים בבני ביתו ולכאורה הוא מחלוקת תנאים כמובא בע"ב ומיירי אפילו במבוי אחד כדאמרו קם דאז הוא ע"כ אוסר ורגיל אלא שעמד ע"ז כבר מהר"ם המובא בסוף דברי רא"ש וכ' דלא נסתפקו התו' אלא בב' מבואות דהתם שמה ר' יהודה מודה אבל במבוי אחד פשוט דאפשר, וא"כ ספק התו' בב' מבואות וע"ז כתבו חלוקים בין אשתו לשאר בני בית.

סח) פא: אין חבין כו' כ' הרא"ש זה לשון רש"י כו' דכיון דמעות אינן קונות לא סמכא דעתיה דהאי ונמצא מערב לו במעותיו שלא מדעתו (לפנינו ברש"י לא סמכא דעת' דהאי לאקנויי וממילא קאי על המקנה והוא חלוף לשון וגם התו' העירו דרש"י

משנה לשונו אולי לזה כיונו, והרא"ש משמיט זה ואולי ל"ל ברש"י למיקני. ובאמת מסביר אינו מובן לכאורה שיהיה חלוק אם אמר לו לזכות לו ערוב במעה ויכול לזכות בלא מעה מה"ת לחלק ולומר שאינו רואה. גם לא התפרש דעת התוס' היכי דינא במי שלא אמר כלום אם ג"כ דינא כדעתם או דנאמר דדוקא מי שאמר באופן א' הסיח דעתו מכל שאר פעולה) ומסיק רא"ש מתני' כמשמעה ואם נתן בלא זכוי לא זכו לו דלא סברי דעשאורו כד' פריקס. גם ברש"י נראה לכאורה דכל הני תרואי דגמ' לא איתמרו על מתני' דידן אלא שאינו מפרש כרא"ש וי"ע.

סט) פא: רי"א דבע"ח מערבין שלא מדעתו. אמר שמואל הלכה כר' יהודה וכל מקום ששנה כו'. אריב"ל כל מקום שאמר ר"י במה לפרש ור' יוחנן אמר במה לחלוק (רא"ש). האי קרא ל"ע לאו סיפ' ריש' ולאו ריש' סיפ' דהא דאמר שמואל כו' הוא תלוי בהאי מחלוקת דבמה אם לפרש או לחלוק, אמנס י"ל דלמעשה לא פסק כלל בהאי פלוגתא דבמה ולא הביא דברי שמואל אלא שום דלמעשה אין נפ"מ דבלא"ה הדין כדבריו ולא משום דהכי הלכתא וי"ע.

שכירו ולקוטו

ע) הא דאפשר לערב ע"י שכירו ולקוטו (סד). נראה דאינו רק אופן של עירוב במקום הבעלים, אלא שהוא מכח הזכות שיש לו, זה נותן לו גם זכות לערב. ולכן יש לדון במה שהגר"א שפב' יא' מדמה דין שכירו ולקוטו בע"כ לדין ערוב בע"כ, ולכאור' שו"ל עדיף דיש לו זכות שלו. וסוג' דטורזינא דלא נקטה לאשתו שתערב מלד שו"ל, אין ראוי דשמה אין לה משלה. ואמנס דלהרמב"ם צריך לשכור משו"ל דגוי אין זה מחייב רכוננו, אלא דדין השו"ל כדין הבעלים. המ"ב כ' משם ר"ח דמפרש הרמב"ם בלא הגהת הב"י, ולאו דוקא דאדרבה גי' הר"ח כב"י ולא כגי' דידן דמיישב מג"א, ולהב"י בודאי ל"ל דבחינם הגיה ר"ש הכהן ד' ר"ח. ומנה המ"ב הראשונים כרמב"ם ושייר המרדכי.

באופן העירוב וזכירתו

ב) והנה בהא דמהני ערוב במקום שתוף הוא מדינא כיון דהווי חצר אחת והתו' מלו לחלק בזה במקום חלוק של ר"ז אבל שתוף במקום ערוב לכאור' לא ערבו הבתים והוא מדין מגו ויל"פ דהמגו מהני להיות הערוב מונח בחצר ודינו כערוב וכשתוף וכריך לומר יחא זה לערוב ולשתוף דמה שאין מועיל בחצר דלא חשיב כ"כ סעודה אבל כשכולהו אתחברו בהא ערוב מגו דחשיב להא חשיב להועיל הערוב, עוד יל"פ המגו דהווי להו כולהו כבני חבורה אחת שא"כ ערוב חצרות, ובפשוטו ענין מגו הוא דאף שיש

שתוף במקום ערוב

א) עא. בפת כו"ע לא פליגי. התו' מעתיקים פרש"י שתוף במקום ערוב שר"ל לסמוך על השתוף במקום לסמוך על הערוב ולא במקום שיש ערוב כדמוכח בריש עמוד זה ברש"י והתו' מהפכין דבריו ונפ"מ טובא איפה להניחו וכן באיזה נוסח לומר אם הוא ערוב או שתוף.

איזה חסרון מתוך שהתרנו כאן התרנו כאן וכעין לאמרו זכחים לב: מתוך שהותרו לזרעתם הותרו לזיבתם.

ג) ובחזו"א כ' שכבר נתפרסם ענין אסור הטלטול ואינו מוכרע שאפשר לפרשו ככל א' מהני פנים או לא"ל במקום אחד שני תקונים לאידי דיש איזה תקנה זוכרים. ע"כ. זה פשט דבריו, אבל תימה הא תקנו שניהם וגם אין בזה טעם כ"כ, על כן כתבנו דיש לפרשו שבאמת זה מזכיר ופותר בעיית החזק ע"י חבורם או בעיית מקום ההנחה ע"י חבורם.

ד) ויל"ע מש"כ התו' דיין דוקא, להורות שהוא שחוף, מאי עדיפותי' משאר מינים שיהיה מורה על השיתוף, אולי משום דדרך לשותתו בחבורה.

ה) ולענין שחוף במקום ערוכ כ' הטור שפז' סמכי' ואפי' ביין וכ"כ רש"י ורמב"ם כ' דדוקא צפת. וכ' ב"י למרדכי והג"א כתבו כרא"ש, ונמצי' מהג"א להלכה כר"מ לאוסר ואפי' לדידי' במקום מורה לא בעי' תרתי כמ"ש סז: והא לא ערבי' נסמוד אשחוף. ויל"ד הראי' למנח לן דסבר רבה להלכה כר"מ. והא דסמכי' לערוכ במקום שחוף הביא ב"י מרש"י דמ"מ מיירי ביש פתח בין החלרות וערבו לרכו, וכך הם דברי התו' (ל"ע לחלו דברי רש"י בראש העמוד אבל בסופו כ' בהדיא לא כן וגם דברי התו' עג: לא אזלו הכי אלא כרש"י בתראה), וכ"כ הגהות בשם מהר"ן ורי"ז ניי"ב לא: ומרדכי פ' הדק. אבל הר"ם פ"א הי"ט אינו מלריך שיערבו בפנ"ע, וביין אינו אלא דוחק כדמפרש ה"ה פ"ה, ומפרש ה"ה פ"א הי"ט משם הרשב"א שפוסק כר"מ וכסתם מתני' אבל ב"י מפרש דפוסק כחכמים וכמ"ד ביין כו"ע לא פליגי דדוקא פת מפני שהוא חיי האדם ועיניהם תלויות בו ומתוך כך מכירים (המ"ב סק"ו מעתיק טעם זה שכתב ב"י אבל תוס' ורשב"א לא סבירא להו האי טעמא אלא מדאלמוהי צפת כו' והיכי סומך לי' דבעי' שיהיה צבית שהוא דעת הרשב"א דטעמא אחרינא אית לי', ואולי מפרש דחדא הוא דמקרי אלמוהו משום שהוא חשוב שהוא חיי נפש וגם מ"ש ב"י לנותנים דעתם עליו הוא משום שמדינא א"ל אלא יין, אבל באמת ב"י מבואר לא כן אלא דהגזרה הוא שמה לא ידעו כלל בשחוף ויסברו שא"ל כלום לפי שיינו אינו שמים לב בו כ"כ אבל אם יראו לחם אז יבחינו אפי' אם הוא במצוי, ולפי פרושו זה משיג על הטור שגראה מדבריו שאין הפרש בין רמב"ם לרא"ש בפי' סומכין על שחוף כו' וליתא אלא כדפרישית.

ו) כתוב בתשו' מהר"ם סי' סט' שאשאלת אם לריך לערב בחלרות תשו' סמכי' אשחוף והעושה שניהם ה"ז מצדך ברכה לבטלה, ומוקי לה ב"י נמי בשערבו זו עם זו, ודרכ"מ מחלק דכשכ"א נותן לשחוף היינו נמי ערוכ. ע"כ. ואע"פ שכתבו התוס' לאינו ברכה לבטלה וע"כ הוא כן דאל"כ מאי קאמר לא מחינן להו ובמה נהגו אם לא שמזכרין ב' וכ"ש ללאידך גיסא אינו ברכה לבטלה

והיינו לכו"ע כל דבר שמחמת המנהג לב' הולדים אינו ברכה לבטלה, ו"ל דכ"ז ה' בזמן שעדיין לא נתבטל המנהג הראשון לגמרי אבל אחר שנתרשה הלכה שוב אין לצדך כלל והוי ברכה לבטלה, וכמו מי שמצדך ברכה לבטלה נגד ר' אלעי בראשית הגז בחו"ל האידנא דודאי הוא ברכה לבטלה אע"פ שמעיקרו לא היה אלא מנהג ואדרבה מי שהיה מצדך בחו"ל הוא היה הנוהג כהלכה, ובזמן שאר"נ נהגו כו' היה כן, אבל לאחר שנקבע כן להלכה ודאי היא ההלכה לא זולתה.

ז) ובש"ע מעתיק דברי רמב"ם דרק צפת סמכי' אשחוף ורמ"א מציא דברי ראש דסומכין גם ביין, וכן מציא בשו"ע משם י"א דבעי' שיערבו כל החלרות דרך פתחים, ועי' בה"ל שצריך לערב ג"כ כ"א בפ"ע ובחזו"א כ' אינו מובן כלל. וכוונתו לא' מזכה לכולם וכלן דרין במקום א' וכמ"ש המ"ב עאלמו משם הלבוש. ואולי המ"ב קאי כרמ"א.

ח) וכ' מ"ב סק"ו לשחוף במקום ערוכ היינו שמניחים צבית שצחלק, ומייין בשעה"ל לשכור' ג' ובה"ל ושם כ' הבה"ל שחוף ה"ב"ח היכי מהני שחוף במקום ערוכ כשמונה צבהכנ"ם הא אינו צבית והגר"א מיישב דאיכא מגו וכ"כ פמ"ג שפז', ע"כ. ולכאו' כיון דהתם פשיטא לי' דאיכא מגו וכמ"ש התוס' למה סתם כאן דלא מהני, ומיהו פשוט דלא כתב כאן אלא לדעת המחבר שסובר בזה כרשב"א וריטב"א, אבל לדעת רמ"א פשוט דאין נפ"מ ויכול להניחו בחזק או צבהכנ"ם וכדו'.

ט) עג: ערבו בחלרות ונשתתפו במצוי מאי נשתתפו נשתתפו נמי, לכאורה ל"ע א"כ פשיטא דערבו ונשתתפו ודאי מותרין כאן וכאן, ואי הוה מוקמי' לה בפתוחות זו לזו היה אפ"ל דקמ"ל אע"פ דפתוחות. אלא י"ל דהוא כעין המשך ור"ל אסורין במצוי עד שיערבו וישתתפו שרק אז מותרין כאן וכאן.

י) בהא דאקשו התו' היכי משכח"ל אין סומכין על שחוף במקום ערוכ אם אינם פתוחות אפסך דאה"נ ולא בא לומר אלא דאם שתפו לריכין ג"כ לערב.

יא) ומש"כ התו' דסולם הוא בשעה א' גם מפריד וגם פתח, לכאו' לא נאמר, אלא כ' מכין אהא דלכפו בסולמות וכהתוס' סם.

כמה חבורות צבית אחד

יב) עב. ומודים בזמן שמקלתן שרוים בחדרין שצריכים ערוכ לכל חבורה, כ' רשב"א ומשמע דמקלתן שרויים מלריך ערוכ לכולם דאל"כ לימא בזמן ששרויין, ויל"פ טעמא לחלו שחלקו גילו על חבריהם שדעתן להתחלק ג"כ ונגרע כח מחילותיהם. ע"כ. ולכאורה אדרבה אפכא הוא הא אלו ילאו לחדרים גילו דעתם שאינן צריכים חלוקה כ"כ, ואולי מיירי דוקא בליכא עוד מקום בחדרי הבית ונראה שעל כרחם נשארו בטרקלין בהאי

מחילות, ויל"ע זיכלו לעשות מחילות יותר בריאות, ומ"מ ל"ע
איך אלו מגלין על אלו.

יג) עב: כ' הרשב"א בסוף הסוג' דמתני' דהאחיזן שהיו אוכלים
כו' ד' התו' בבחורים כו' אינו מחוור לעבדים סתמא דמלתא
דריס הם בבית אדוניהם ולא הותר אלא במקבלים פרס. לפ"ד
האחרונים דהרשב"א לא נחלק אלא ביש להם פתח לחוד ל"ע
מנא לי' דעבדים הכי הוא. ואולי סתמא כן הוא.

מקום לינה או פיתא

יד) עב: מקום לינה, כ' הרז"ה מאי מקום לינה אף מקום לינה
וכ' רשב"א אינו מחוור איך נאמר בן במקבלי פרס וכן רועים
קשיא עלי' דלנים בלבד בשדה ומשחי' מהתם אלא לינה דוקא
וכפרש"ה הקו' הנ"ל, ובע"ח נמי אנון סהדי כו' כדמשני בגמ',
והלכתא מקום פיתא כרב באסורי. ע"כ. ופשוט דדבר שהוא גם
חומר וגם קולא לא שייך הלכה כמיקל אפילו אם רוב פעמים
מזדמן חומר או קולא כיון שאין שום עיקר להלכה זו כאן או
כאן ל"ש הלכה כמיקל, וכן אפכא אם עיקר ההלכה היא קולא
אפי' דנפיק מינה חומר ורוב פעמים יהיה שכיח החומר הזו
יותר מהקולא ודאי הלכה כמיקל הוא לפי עיקר ההלכה, ופשוט.

טו) עג. הרב ותלמידו כרבים דמו או כיחידים דמו כ' רשב"א הא
פשיטא לי' ממתני' ויחזקו' תוס' ולא מציעא אלא בלח וקורה.
ומפרק בזה כל פלפול התו' באיזה אופן יש מקום לספק וכ'
שאינו ספק ועיקר הספק הוא לחי וקורה ומ"מ ק"ה הא הגמ'
קאמר בהדיא כרבים דמו או כיחידים דמו, ואולי מפרש שאינו
אלא הקדמה דתלוי בהא דכרבים או כיחידים וכיון שידעי'
דכיחידים דמו א"כ מאי דינא בלחי וקורה.

טז) ובטור ש"ע ה' דמקום פיתא עיקר ודין מקבלי פרס דאם
נותנים בבתיהם אין אוסרים, ועב"י דרמב"ם פ"ד ה"ו מפרש
מקבלי פרס שלפעמים אוכלים על שולחנו, עוד כ' דמרש"י ש"ע
במקבלי פרס הולאה מבית אביהן מבואר דל"ש מקבלים מאכל
או מעות ליקח בהם מאכל. המ"ב מביא ד"ז בשם אחרונים
ולכאורה הוא מפורש ברש"י כמו שהביא ב"י, אכן באמת הא יש
ב' דינים במקבלי פרס חדא דלא חשיב מקום פיתא ועוד דבערוז
בא אכלן מהני, והנה הגמ' ורש"י במקבלי פרס שנו מייירי דמה
דלא חשיב מקום פיתא וע"ז כ' רש"י דמקבלים הולאה דזה אינו
מקום פיתא אצל לא החליט דדוקא בזה דהא מסיים ולא אוכלים
על שולחנו ממש ולא כתב ולא מקבלים אוכל ממש הרי שלא
דוקא נקט להא, וא"כ לענין מקבלי פרס בעבור בא אכלן מנא לן
דיש לנו לדייק רישא דדברי רש"י ודלמא סיפא, וממש"כ הב"י
דהתו' פ' חלוץ (עט:); ראו לחלק בזה מבואר דכוונתו לענין הדין
השני שזהו דברי התו' שם.

לערב עם הנשים

יז) דין נשים פוסק הטור ש"ע להקל בנשים ובעבדים כר"ש
משם מהר"ם דפוסק כשניהם להקל וכן רמב"ם פ"ד מערובין,
אמנם ה"ה הביא הרשב"א וכן ר"ש בשם רז"ה דפוסק כריב"ב
ומסיים ב"י בערוז נקטי' כדברי המיקל. תפשוט מינה דאמרי'
הלכה כמיקל בערוז אף בדברי פוסקים ודן בזה החזו"א פ"ק מו.
שר"ל דלית' להאי כלל צפוסקים ועמ"ש נח: כע"ז, והכא נמי
יש לדחוק דהלכה כתרוייהו לקולא משום המיקל ואינו סתירה
כמו שפרש ר"ש, אבל אם נימא הכי אין הכרעה ב"י מכרעת
בזה דהא לא היה לפניו הרשב"א והרשב"א סובר שיש כאן סתירה
ועל כן אינו פוסק כן ול"ש להכריע כנגדו וכנגד רז"ה מכא כלל
דהלכה כמיקל.

יח) ובאמת אינו מוכרח בכוונת רשב"א שלא כ' אלא דהלכתא
כוותי' דרב קאי כותי' ותימה ארמב"ם כו' ולא הזכיר דסתרי
אהדדי אלא שמא מטעם דרב קאי כותי' קאתי, ומיהו אין פי' זה
נראה דמאי תימה כ"כ מדרב קאי כותי' דלא אמר הלכתא
כוותי' רק קאמר מאי טעמא דריב"ב משום דמשכח קרא יאי
לסימנא בעלמא דלריב"ב מיייתי' לי' אבל אין זה ראוי גמורה
לענין הלכה.

יט) כ' המ"ב ש"ע דעבדים וה"ה משרתים. זה פשוט לפי סדרת
ר"ש דכיון שהוא משועבד חשיב כאלו תדיר שם וכן הוא בדיוק
במשרתים אבל רשב"א כ' כיון שקנוי לו הרי הוא ככיסו. ומ"מ
ודאי אין לחלק לשנות ההלכה לפ"ז.

כ) ובש"ע שס"י כ' ב' השיטות אי תלוי בגלות וועבד או
שכירו אפי' קטן בה"ל או בסמיכות שלחן. ויש להקל דיעבד
וכנ"ל בפלוג' דאשה. השעה"ז נב' תמיה דהא לא ברירא הלכה
אם כר' יהודה בן בתירא או כר"י בן ברוקא ואין הכרעה אלא
מספק כיון דהוא לקולא וא"כ לענינינו דהוא חומר יש לנקוט
להיפך, ולכאורה אינו מובן דהא למעשה מוכרע לפי רוב הנפ"מ
וכיון שהעיקר לקולא ובמציאות לא עושה ערוז מה לי שהוא
חומר הא כן נקבע ההלכה מחמת דמיקל בערוז.

הקטנים לעירוב

כא) פב. וקורא אמא אמא, כ' רשב"א דרש"י מפרש דר"ל לאתויי
אפי' אינה לפניו. אבל ברש"י שפנינו כ' דקרי עד דאתיא לקמי'
ונראה מזה שאין כוונתו כן אלא שאינו מניח עד שבאה ואינו תלוי
אם לפניו או לאו.

כב) פב: ע"י בנו ובתו הקטנים, כ' רשב"א קטן שעירב עליו אביו
ועירב הוא אין לך מחוי גדול מזה, אבל בלא מחוי אפי' הגדולים
יולאין בערוזו משום דדעתן סמוכה ע"ד אב. משמע לכאורה
דאפי' אין סמוכין על שלחנו ויל"ע עד כמה דבנשואין ודאי לא
נראה דיועיל, ואולי רק היכא דדרכו לערב להן אז משום שהוא
אביהן חשבי' לי' כסמוכין ע"ז.

כח) ולכאורה השותף הוא מקפיד על ערובו ואולי לאורך ערוב
אמדי' ללא יקפיד על שיעור ערוב ו"ע ועחזו"א.

כט) זהא לאמרו לאפקי' ועיילי' שכ' התו' אין הכנסה והולאה
מועלת אח"כ הי' של בעל השתוף מאותה שעה, הק' רע"א כיון
לאפקי' ועיילי' לכל חצר תקני לי' חצרו, ולכאורה הא קי"ל כלי
מוכר ברשות לוקח לא קני חו"מ סי' ר' ואולי מבין דשותפין גם
בחבית והיינו דקנו הכל בשותפות מאחר ו"ע ההכרח.

אי שותפין צריכין לערב

ל) עא. פלוג' ר"ש ורבנן בעה"ב שהי' שותף לשכניו יין ושמן אי
צריכין לערב, ומודו ביין ויין דא"ל. ודין יין ויין מתפרש בג' פנים:
או דקמ"ל דשותפותם הוי ערוב יחד לשלשם, ובכלי א'. או אפי'
בב' כלים, ודוקא יין משום דראוי לערב. או דקמ"ל ג"כ שיש
היתר לב' חצרות חילונות בפנימית.

לא) הא' הא' הוא דברי רב. ולכאור' ז"ע אמאי נקט לזה ביין ולזה
ביין, הא כיון דכל היין בכלי אחד הוו שלשם שותפים גמורים.
ואפי' היתה לכל אחד כמות אחרת ודאי זוהי שותפות גמורה
לעניינינו, דהא בא זה בלגינו וספך. וכן ר' יוסף דקאי בהאי שיטה
ומוקי סיפא לזה ביין ולזה בשמן בכלי א' והפלוג' אי הוו חיבורין,
תימה הא לא איירי אללא בהיה שותף ממילא, ורטו איכא אינשי
בעלמא דמערבי יין ושמן בכלי א' ועי' חזו"א כו' א', ואי נוקי
בשני כלים והגדון אי ראוי לערב, יהי' נפ"מ דבכלי אחד וב'
ככרות ודאי מהני ו'החזו"א כו' א' לאין בזה ולא הזכיר המ"ב
שקדמו ואסר בשם הגאון"י.

לב) הב' הוא דברי אבני דחי לדרב. ובהרשב"א נוקט דאבני
פליג, אך לכאור' אינו אללא דחויא דמהכא לא תשמע. הג' הוא
דברי רבה ולא נתפרש אי מודה דמייירי בכלי אחד, גם לא נתפרש
מאי קמ"ל רישא לדעתו, ורש"י כ' ולרבנן דמתני' אם נשתתפה
ביין ובכלי א' הו"ל כמי שנתתפו יחד כו', ובאמת ה"ה גם
לר"ש, ור"כ אין כאן שום חדוש, רישא לכו"ע, וסיפא היינו
פלוגתא דפ' כיאל מעברין, ומה השייכות ביניהם.

לג) ומשם אית דמפרשי פרש"י לרבנן בחצר שבין ב' מבואות
אפי' לזה ביין ולזה ביין לא. ואינו מובן אם לזה ביין ולזה ביין הוו
ערוב אחד בכל מקום, בחצר עם ב' שכנותיה, למה בחצר שבין ב'
מבואות לא יהי' כן. ואלדובה, לפרש השייכות היה אפ"ל אפכא,
דוקא בחצר שבין ב' מבואות התיירו רבנן לסמוך על ב' ערובין,
אבל בחצר אחת בעי' ערוב טפי, או אפכא דבחצר א' כיון
דקאורים זב"ז אפי' ביין ושמן. אבל זה חדוש ומה"ת.

לד) והא דמוקמי' בחצר שבין שני מבואות, יל"פ הלשון בין ב'
מבואות ולא בין חצרות, דסתם חצר בין חצרות איכא מינייהו
פנימית ואיכא חילונית ואית דריסת רגל האוסרת, אבל חצר שבין

כג) העתיקו רשב"א ור"א"ש דין דר"י לית נפ"מ בקטן אי סמוך
וכ' ר"א"ש דטעמא כדי לחנכן במבואות וה"נ אין מערבין אללא
לדבר מלוא. והכי קי"ל תי'. ולפי פי' זה דר"א"ש אור"ז וסמ"ק
המובא בהג"א יחלקו על פסק זה דסברי דמערבין אף לדבר
הרשות ולדבריהם שייכא פלו' דר' יוחנן הכא, ואולי ע"ס הערוב
הוא חנוך כיון שהוא ההלכה לרואה לראת והוא נגרר אחריה ול"נ
ו"ע. ובאמת במ"ב סק"ב כ' הטעם דהא קי"ל א"מ אללא לדבר
מלוא וע"כ מערב תמיד עליהם דהיינו שמזכה להם הערוב כדי
לחנכן במבואות, ומשמע ק"ת שמזכה תמיד וע"ס זה הוא החנוך
כיון דסוף סוף הערוב לעולם בא למלוא, ועי' חזו"א דמשגיג
דא"ל לזכות ויולאין בערוב שלו ואין ראוי מעבדים דבני זכי'
נינהו.

כד) ובמ"ב י' מעתיק תי' התו' דקטן נמשך ע"כ אחר אמו ולהכי
יולא בערובה ונפ"מ לכל קטן היונק לכו"ע כאמו, וזה ללא
כהתי' לאיכא מלוא לחנכו ולכאור' להרא"ש ודאי הוא טעמא
משום חנוך וכמ"פ.

אוכלין על שלחן א'

כה) כ' הב"י ש"ע דהר"מ פ"ד ה"א כ' דבני חצר האוכלין על
שלחן א' א"ל ערוב, וכ' ב"י אפי' חלוקין בעיסתן ובדל"ה דאפי'
שלחן א' ל"ד, וכ"כ רי"ו דכמה אנשים שדרים בבית א' אין
אוסרים זה על זה. ולכאורה מאי וכ"כ הא רי"ו לא כ' אללא שאין
אוסרין אבל מנא לן שאם יתן א' ערוב ייחשב בשביל חברו דמה
ענין זה אללא זה להיותו שלוחו ממילא, אמנם עיקר הראי' הוא
מה' חבורות ששבתו בטרקלין דמפורש דהכי דינס ולא צריך
ראיות מן הפו' למפורש בש"ס, דפרט הא דהמליין לרמ"א מליין
על כל דברי רמ"א רבינו ירוחם הוא שגגה ול"ש לזה כלל.

כו) וכ' מ"ב שיכול ליתן גם אללא א' מהאחין ומליין לרשב"א
ורישב"א ובשעה"כ העיר דברש"י ורי"ו משמע לא כן ועי' חזו"א
פג שכ' דרש"י ע"כ לאו דוקא והוכיח מרש"י דבני חבורה ששבתו
בטרקלין כו'. אמנם יש לפקפק בראיה זו כיון דבני חבורה מה
עדיפות יש לזה על חברו משא"כ אחין האב הוא המקשר זל"ז,
ויל"ע כלל באחין האוכלים מהולאה אחת אבל אינס אללא אחים
ואין להם אב, ומסתברא דכל שמחמת המשפחה הכי נמי דינא
ויל"ע שאר קרובין.

כז) עג: בני חבורה שהיו מסובין כו', ואע"פ שאינו מקנה להם
כיון שזימנם כאלו נשתתפו עמו ויש להן בו זכות (רשב"א).
ובאמת אין זה אללא כאלו נשתתפו דהלל יכול לעזור ולומר לא
תאכלו עוד ואין להם שום זכות למנעו, ומזה נראה דמסובין
עדיפי משותפין דשותפין בעי' סיהי' שותפות ממש וזכות ואלו
הכא כיון דמסובין על שלחנו ומערבין עמו הוי דרך ערוב
ומהני.

לט) והמ"ב כ' משם או"ז למציא כמה פרוקים בשם רש"י, וא"א להלום דבריו, שכ' לדברי רש"י תמוהין לומר שלא תקנו ע"ח אלא משום תחומין, ומסיק דבאמת היינו החילוק ליש להקל בחכרות יותר אבל משום טעמא דירושלמי שלא נתקן אלא לדרכי שלום. אבל איך זה שייך למתני' שכ' ללא אמרו לערב בחכרות אלא כדי שלא תשתכח מן התינוקות. וכ"כ הגאון ז"ל בפשטות רש"י, וז"ע למה לא יהיה ההלכה ברור כן. אחר שטעם השני סותר דברי הפוסקים בכ"מ בטעם תקנת ערוב, וכמוצא בטור ופ"ו ריש ה' ערוב.

עירוב למילא

מ) כמה דינים נאמרו בעירוב חכרות שאינם כדינו הרגיל, כגון שותפין סומכין ע"ז משום ערוב, בית שנותנים בו את הערוב א"ל ערוב, בני חבורה שהיו מסובין א"ל ערוב, אב ובנו מקבלי פרס השיבו חד לענין ערוב בא אללן, וכ"ז אפי' למ"ד ערוב משום קנין, וכבר כ' התו' מט. דעשו כאלו הקנו לו, אבל לכ"ז יש טעם אחד, והיינו שענין הערוב הוא תקנה לעשות כביכול התאחדו, אבל כל היכא שבמציאות יש איחוד ביניהם הוא אפי' עדיף מעירוב, ועירוב אינו אלא דומה לו. וכל הני הוא שבאמת יש חיבור ביניהם, ע"כ אפי' דפליגו אי משום קנין או משום דירה, היינו בעירוב שתקנו חכמים, אבל הדירה האמתית ודאי משום דירה היא וא"ל קנין.

מא) ובזה יש לבאר דין תמוה שמצינו חבורות שנתאחדו יחד כגון ה' בטרקלין ומחילות גרועות או מקבלי פרס, ליש חלוק בין עירוב בא אללן ובין מוליכין את עירובן, וכן אם יש עמהן דורין או אינו. ויל"פ דכל שהן לעצמן עירובין הוא מדין הרחשון שבאמת הם מאוחדים, וא"ל כל תנאי עירוב, אבל ברגע שמתערב אחר שאינו במצב זה עמם, א"ל לחלק בין המתערבים, וכולם כריכים להיות דין ערוב, וע"כ ביש עמהם דורין כריכין ערוב לכולן כדין ערוב, וכן בבא אללן דנין ע"פ מלכו, כמו בית שמניחין בו את הערוב. אבל במוליכין הם הבאים להתערב עם אחר וריכין להיות הכל כדין ערוב.

מב) ובזה מבואר דברי רש"י דמפרש הבעיא אב ובנו כיחידין דמו או כרבים, האם אוסרין על החיזונה כדין רגל אסורה, ותמהו התוס' הא כיון דתנן א"ל לערב מהי תיתי שיאסרו. ולמ"ש"כ הענין הוא דרגל האסורה אוסרת משום שיש איזה שייכות לדריסת רגלה, אבל מותרת מהיחסי לעצמה, ואין היתר נוגע בהיתר, וכעין פרש"י דכופין על מדת סדום, אבל ב' סוגי היתר אינם עולים יחדיו, וכמ"ש.

מג) מימרא דשמואל פה: בני חבורה שהיו מסובין והשכה להם סומכין משום ערוב כו', לכאורה לשמואל ערוב משום קנין, והקנאה בודאי אין כאן, והתו' מט. כתבו עשו כאלו הקנו, אבל

ב' מצואות ל"ש זה אבל לעולם לא הוזכרו כאן אלא ג' בנ"א וכ"א יש לו חכר אלא שב' חכרות החיזוניות שייכות כ"א למבוי אחר ע"כ ליכא דריסת הרגל, ובחזו"א כו' ג' הולך לאוקי לה באוקימת' מחודשות.

לה) וקו' הגמ' אפי' יין ושמן ק"ק למה לא ינטרפו, ולמד מזה הרשב"א דל"ש ביניהם לירוף אפי' בכלי אחד כיון שאינם חבור, וכן למדו הפוסקים מהא דמפרש ר' יוסף דפליגו אי הו חבור, דב' מינים אינם חבור אפי' בכלי אחד, ובאמת אפשר דוקא יין ושמן שאין דרך לחברם ואין זה אלא מפסידם עכ"פ בעי' שיהיה נקרא חבור שיהי' דינם אחד, אבל דברים שדרך להניחם יחד סגי בערוב וא"ל חבור ממ"ש.

לו) הב"י מפרש דהר"מ מחמיר ביין ושמן בכלי אחד משום דפסק כר' יוסף וגם משום דפסק כר"ש, אבל זה ז"ע תרי טעמי ל"ל ואי פסקי' כר"ש ה"נ לרבה, ובאמת באו"ז ובפיה"מ מפורש דפסק הר"מ כרבנן.

לז) ובתוספתא פ"ה ה"ז נראה דבן תדאי פליג אעיקר דין לירוף ב' שותפים וכלעת רבה, דקאי אדין דרבנן דשותף לאחד ביין ותו לא.

סומכין על שירי עירוב

לח) טעם דסומכין על שירי ערוב א"ר יוסי במתני' פ: ללא אמרו ערוב אלא שלא תשתכח מן התינוקות, ופרש"י היינו במקום שיתוף, אמנם לעיל מו: כ' דעיקר ערוב בתחומין להכי יש להקל בחכרות, ומשמע ללא אמרו ערוב אלא שלא תשתכח תורת תחומין וכ"ה בסמ"ג עשין א' משם רש"י, ולכאורה א"א לאמרו, דלדרכה חכרות הוא תקנת שלמה המלך כמ"ש כא: ורש"י שם, ותחומין לא נזכר כלל שהוא תקנת שלמה, וכו' היו יודעים שהוא תקנת שלמה לא היו נחלקים בו אם הוא מה"ת, ומה ענין חכרות אלל תחומין דלגזרו זה על זה, לא שמענו גזרה זו בשום מקום דודאי תקנת ע"ח הוא משום רה"ר וכמ"ש רש"י עצמו בהרבה מקומות, וא"ל להבין ד' התו' מו: שתמהין אפרש"י פ: דהמשנה הקודמת לה מיידי בשיתוף, מה בכך, ואיך אפשר לפרש המלים "ולא אמרו לערב בחכרות" על שיתוף, ולא שמענו אלא שיתוף שנקרא עירוב, ומוצו, אבל לא לקראו "לערב בחכרות", וגם הא הני תיבות "לא אמרו לערב בחכרות אלא כדי שלא לשתכח מן התינוקות" נאמרו בהדיא עג: בטעם שאין סומכין על ערוב במקום שיתוף, ואיך אפשר לעקור ד' הגמ', וכן הריטב"א כ' ע"ד תוס' אלו ללא נהיר, והביא שהגאונים נחלקו עליהם ופרשו כפרש"י, וכן הוא בה"ר יהונתן, וכן בפסקי רי"ד, ואף שהרשב"א בעזבוה"ק לא חילק, מ"מ גם לא כ' אפכא, וגם כ' לא ערבו בחכרות או במבוי, ואפשר דלאו או קתני, ואיך אפשר לדחות דברי הפוסקים הברורים בטעמם.

באמת הגי' שמואל לית' צפוסקים, וברא"ש ורי"ף ור"ח הגי' רב, וכן הגי' גם בגמ' עג:

מקבלי פרס

מד) עג. אפליגו ר"י בן צבא ור"י בן צתירא אי נסים מקבלי פרס מהני או עצדים, ופסק הר"מ כתרומיהו לקולא, והרשב"א פסק כר"י בן צבא דרב מפרש טעמי, ותמה העז"א הא עדיין לא פירש טעמי' אלא בעצדים ותרי פלוגתי נינהו, ופירש מדמיייתי ראי' לריב"ב אלמא סבירא לי' כוותי' לגמרי, ותמה. אבל נראה פשוט דלהרשב"א תלויין הני ב' פלוגתי בהדדי, וכדמשמע לשונו, ופליגו אי עיקר חיבור דמקבלי פרס הוא בין המקבלין, וכמו שמפרש דנשים תלויות זו בזו לענין יבום למשל, והכי הוא לכאורה בסברא ראשונה דהא בעי' שיתערבו כל בני החצר, או דחבור מקבלי פרס הוא בין המקבלין לנותן ועי"ז חשיבו כחד כיון שמחוצרין אליו, וזוהו ודאי עצדים יותר טפלים לאדונם.

מה) הרמב"ם מפרש מקבלי פרס היינו מקבלי אוכל בשכר עבודה, ולפי"ז ז"ל רישא שכ' אב ובנו שאוכל אכלו לפעמים, היינו דזרישא כיון שפעמים אוכל בלא עת קבוע לעולם מקרי סמוד, אבל מקבלי פרס דמקבלים חלף עבודה אין נקראים סמוכים אלא באותם ימים שאוכלים אכלו. ובאמת בתוספתא פ"ד ה"ח והוא כעין הבריתא דמית' בסוף שמעתא עג. גרסי' בה גם נשים ועבדים ופחות כדן אב ובנו, וא"כ אין זה יחוד לאב ובנו דוקא.

מקום לינה

מו) למ"ד מקום לינה, יל"ע היכי קונים בעירוב מקום לינה חדש ע"י פיתא? אמנם בלא"ה אינו כן, דאטו למ"ד מקום פיתא יקשה היכי משתפין ביין, ובאמת השיתוף אינו דירה, דאין דירה ביין ולא בחצר, אלא דעושה החצר כחצרו, ואדם שותה יין בחצר שע"י מקום דירתו, וה"ה פת דערוב, אדם אוכל פת במקום לינתו, וע"י פת זו קובע לו לינתו.

מז) כ' הגה"מ דהא דבני חצורה שהיו סמוכין על שלחן אחד סומכין משום ערוב, דזה רק למ"ד מקום פיתא, ויל"ע דל"ש משאר ערוב שאינו אלא בפת ואעפ"כ קובע מקום לינה, והטעם כיון שמקרי אוכל כאן מקרי דר כאן דמסתמא ישן במקום אכילה. ול"נ מקום לינה עיקר אלא היכא שבאמת לינתו העיקרית לא במקום אכילתו, משא"כ בסתמא חשבי' להו מקום א'.

טרקלין

מח) חמשה ששבתו בטרקלין, אפליגו בגמ' אי במחיצות המגיעות לתקרה מחלוקת, או במסיפם מחלוקת (עב.). והנה אי מחיצות המגיעות לתקרה היינו נמי במגיעות תוך ג' לתקרה, כמ"ש המ"מ, א"כ משכח"ל מגיעות לתקרה וגם מסיפם, דהיינו ס"ט,

וע"כ דאי חשיבו מגיעות, ג"כ לא חשיבו מסיפם. ועיקר ענין מחיצות שאינם מגיעות לתקרה הנזכר עב. לחלוקת טרקלין, לא אהפך, דהא אין דין במחצה שתגיע לתקרה, ובמחיצות קבועות ודאי א"צ שיגיעו והוויין מחיצות גם בלא תקרה כלל, ובסוג' דעט. מדמינו לתבן הממלא בית שבין חצרות, ואמרי' ש"מ מחיצות שאינם מגיעות לתקרה כו', ואפשר דאינו דימוי מוכרח, אלא ש"מ דבכה"ג נמי אין חסרון במה שאין מגיעות לתקרה. והחזו"א א"ג יג' הבין דמוכרח השואת הענינים מן הגמ'.

מט) ומש"כ רש"י חדרים ממש שלא נחלקו מעולם, אין הכוונה דיך נפ"מ הוקף ולבסוף ישב, אלא מפרש התמיהה דגמ' אילימא חדרים ממש היינו כפשוטו בלא שום אוקימתא מתפרש חדרים כלישנא דעלמא, אבל ה"ה נחלקו לאח"ז.

נ) הא דאמרו מקום דירה ס"ד אימא בית דירה אינו מובן הנפ"מ, ובמאירי נראה דגרם אפכא, ויל"ע, ובהרי"ף גרם מקום בית דירה, ונראה דר"ל תרומיהו.

מקפיד על עירוב

נא) מט. המקפיד על עירוב הלכתא כשמואל דהכי אמר אביי סת. כיון דאי בעו מינאי ולא אפשר למיתבא בטל שתוף לכן לא יערב בגלוסקא נאה שמקפיד עליה. כ"כ הרא"ש. ולכאורה יל"ע היכי דינא אם אינו רוצה בשום אופן שיאכלו עירובו ובלבו מקפיד אבל במחיצות נותן רשות דיודע שאף אחד לא יעשה זאת שלא נהוג לאכלו, ומדברי רא"ש אלו הי' נראה דלא מהני דפוסל ערוב בגלוסקא נאה ואמאי הא קמון דנותנו לערוב, ואפשר לחלק בדבר דבלב כל אדם שמקפיד מחזי כשקרא והכל יודעים שאין הרשאתו גמורה משא"כ בדבר שהוא עצמו מקפיד עליו ואינו מוכח וגם מרשה למה לא יועיל מה לי שמקוה שלא יקחו, ויל"ע גם בעני דמוכח שפריד לכל דבר, ואולי הוא מוכח מראיית רא"ש מהא דאביי דנראה דבעובדא דהתם הכל יודעין שאינו יכול שלא להקפיד וכמו שאמר לא אפשר למיתבא על כן היה אסור שם.

נב) ועיקר ההלכה בשסו' ה' דמקפיד פוסל, הוא מדברי רא"ש ומרדכי סמ"ג סמ"ק או"ז. אמנם רשב"א משם ראב"ד פוסק כר"ח דר' חנינא קשיש ומיקל, והלכה כשמואל רק בחולק ערובו כרי"ף פ' חלוון. וכן הבעה"מ פוסק כר' חנינא. מסתמא טעמי' דהלכה כמיקל בערוב ועוד דשמואל אמר משום הנין, ולרא"ש ז"ל דיך כח ביד אביי להכריע לא ככלל זה כמ"ש היכא דאתמר שאני, ופלא שפפו' השמיטו לגמרי שלשת פוסקים אלו דמקלים מה גם שהרשב"א מדייק הכי מרי"ף, ויל"ע שהפת"ע תמיה מה טעם לפסוק כשמואל והרא"ש מביא ראיה לזה מגמ', ועי' חזו"א שדחה הראיה ובאמת ז"ע הרא"ש.

נג) ביקש א' לאכול מן הערוב ולא הניחוהו, אם הי' קודם כניסת שבת בטל הערוב, כמבואר סת. ולכאורה אם אינו מניחו בשבת

שהיה חובה בלחוד הא סגי במה שמחייבו פת שלו ואינו יודע אם רואה. וגם נראה שמביא משם הגמ' ואינו בגמרא כלל

ס) ויל"ע נתמעט קודם שבת אם דוקא כשקרא עליו שם ערוב י"ל דנתמעט או אפי' הניחו לצורך ערוב ויחול ממילא בבה"ש מקרי נתמעט.

שיעור עירוב למרובין

סא) כמה הן מרובין, כ' רא"ש סגי בגרוגרת לכאו"א ולאגב אורחי' קמ"ל דב' סעודות הו' יח' גרוגרות. רא"ש ורי"ף פוסקים כריב"ב והרא"ש מתעלם בזה מחשבות התוספות למוכחים שא"א לקיים הכל לדידן, וכבר כתבנו ביו"ד עב' סק"ב ובקונט' השעורים ובכמה מקומות שי' ללחות ראיות התוס' ושרוב הפוסקים מחזיקים שבאמת הזית הוא אחד מד' מביאה ואף פחות מזה. [המה הרמב"ם פ"א מערובין ה"ט כ' דיה' גרוגרות הם כו' ביאים וכן פוסק ב"י תט' וכן מעתיק או"ז ה' ערובין סי' קפד' וכ"מ קל"ט בריב"א פב: ובעבוה"ק בית נתיבות ד' ד' "וכמה הוא יח' גרוגרות יש מי ששיעורו בו' ביאים בינוניות" ורי"ו נתיב יב' חט"ז "ב' סעודות יח' גרוגרות כו' לריד לדעת כמה הוא והנה לך דברי הרמב"ם בערובין שעורו יח' גרוגרות שהם כו' ביאים". וכן הוא ברע"ב ערובין פ"ח מ"ב, גם הרב המגיד כ' שכן עיקר, והטור בקלור פסקי רא"ש פ"ח סי' ג' גם כ' כן, ועי' בגינת ורדים או"ח ג' כב' "והסכימו המפרשים לשי' הרמב"ם והכי נקטי", וכן נוקט הנו"ב או"ח לח' דיה' גרוגרות ו' ביאים בקליפתם, ועפ"ז כ' גם הפ"ח תפ"ו].

סב) ולפ"ז הוא כמו ד' זיתים בבילה ואפשר אף יותר. ולגרוגרת גדולה מזית כבר אי' בשבת לא. וגם עין הרואה דגרוגרת גדולה מזית לפחות שלי' וכבר נו"ח הנו"ב או"ח לח' על דברי מג"א דכזית בינוני גדול מגרוגרת והוכיח מסוגיא ערוכה. ובשה"ג בשם ריא"ז פוסק דהוא ה' ביאים ושלי' וכן מביא הפ"ח מרש"י והרמ"ך ולפ"ז הזית יותר קטן וכהרשב"א במה"ב טו' די' בבילה יותר מד' זיתים וכו' עי"ש. ועי"ש שהבאנו עוד הרבה דעות.

סג) ורשב"א כ' ע"ז: ואינו מחזור דכל שאלו יש גרוגרת לכ"א הוא מועטין והגי' העיקרית כהראב"ד קמ"ל דיה' גרוגרות ל"ה ב' סעודות, כלומר וכיון דאין גרוגרת לכאו"א ה"א מרובין (אינו מחזור כ"כ כוונתו). והא דפריך יח' ותו לא ל"ע הא בכל דוכתא אמרי' כל שכן וכן ימים רבים שנים של' ולא פרכי' ותו לא וי"ל ש"ה כיון דמקילין בב"ס הו"א דוקא יח'. ותי' תימה למה ענין יח' ורבייתו מלשון המקרא הנה ודאי לא ס"ד שכן הוא ענין הילפותא דאין שום דיוק מרבים דדוקא ג' אלף רבים הוא יותר מג', והקו' הכא הוא על לשון האמורא למה קאמר יח' והוא כעין הא דמקשי' ב"ק לט: ר' יעקב מאי עבידת' והוא תקון לשון דלא דייקא, ובאמת לרש"י מיושב באופן אחר דמפרש דס"ד דלחומרא תני כו'. ועיקר הסברא הוא דבר מבואר דכשהם מועטים ליכא

גלי דעתא שאין זה דבר שאינו מקפיד עליו ולמה חייל הערוב ולריד לאוקמי דוקא במשנה את דעתו ולשון הב"י דבשבת לא אפשר לתת ומשמע בנשתנה המליאות כגון שנאבד פתו ואין לו פת אחרת עכשיו.

חולק עירוב

נד) בענין חולק עירובו כ' ה"ר יהונתן דחולק שלא רואה שיתערב ומקפיד כו' וכ' ב"י שסו' לאו דוקא אלף מאיזה טעם שיהיה דלא פלוג, ומסתמא גם ה"ר יהונתן מודה בזה, ואע"ג דבגמ' פרכי' תרתי למה לי כיון דאמר מקפיד אסור למה לי חולק, שמה הדבר פשוט שכל שנראה כמקפיד יש לאסרו, ויותר נראה דאה"נ ופרושי קא מפרש הגמ', וכן היה אפשר לומר בנדון המ"ב במזכה לאחרים דמאי ספיקא איכא הא ודאי ל"ש מקפיד להכל של כולהו ואין מקפיד ובגמ' נראה שהכל תלוי במקפיד ולמה יהי' לא פלוג במזכה לאחרים ושייד לקבוע דין רק בנותנין כאו"א, אבל אין להכריח מזה.

נה) עוד מביא ב"י מהרה"מ אפי' כדקרי בב' כלים היכא שנתמלא היינו דוקא בבית אחד וכ"כ הרשב"א, והנה המ"ב לכאורה פוסק כתי' התוס' דאין שליחות דכולהו הכא ליידי וכן משמע מלשוננו, אבל חזו"א תופס עיקר כטעם של גלי דעתייהו דל"נ להו בשליחות, ודברי החזו"א סתומין מאד דמקשה שדבריו אינו משמעות הגמ' ואינו מיסב, ותלוי בזה נדון הפרישה סי' רכב' אי מהני סתם ערוב בב' בתים, ויל"ע בדעת הפרישה אם גם באותה חצר שנחלקה לב' סובר יש שליחות, ואכ"מ.

נו) וכ' בה"ל בשם פ"מ"ג דכלי א' לאו דוקא אלף מקום אחד. ויל"ע שני צבורים בכלי אחד וכן מהו מקום אחד לא נתפרש אם תוך ד"א או כל שני צבורים שלא כדרך צבירה.

נז) בית שמעריבין בו א"ל פת שסו' ד'. ול"ע השמטת רי"ף ורא"ש לדין זה. ואפי' בעה"מ שמנה השמטות הרי"ף בסוג' זו ומסיים אלו הלכות גדולות הן והשמטין הרי"ף, השמיט הלכה זו.

נתמעט האוכל

נח) פ: נתמעט האוכל מוסיף ומזכה, כ' רא"ש אם כלה לריד להודיע ואוקימנא לקמן בחצר שבין שני מבואות וכו', הנה רא"ש מעתיק בזה לשון רי"ף וסותר בזה מה שכתב סימן הקדום בשם מהר"ם די' ספק היכי מסקנא דגמרא אי מיירי בחצר שבין ב' מבואות או לאו, ולא כ' שם אלף אפשר שר' יהודה מודה. ואין בזה קושיא כידוע שכן דרך רא"ש להעתיק הפוסקים.

נט) מיהו האי טעמא שכ' הרי"ף לחובה הוא שאתה אוסרו למבוי אחר כו' אולי כונתו משום גזרה דאמלעי אסור בשניהם כו' אבל אינו מובן מה לורך לזה הא מערב משלו וכל שלוקח משלו ולא ידעי' אם רואה מבוי זה או אחר אין יכול לזכות ולמה לריד

שעור סעודות ע"כ ערוצן הוא שיאכלו יחדיו וכ"א יאכל גרוגרת, והוא הקולא דסגי בגרוגרת, וכשהן מרובין ויש שעור ד"ס ח"ל תו כיון שיכול כל אחד מהן אם יראה לאכול ואף שאין ליותר מא' אין נפ"מ כיון שכל אחד יכול אם יראה.

סד) עוד כ' רש"א דבעי' בגרוגרת לכאו"א, וה"ה לע"ה, לדוקא בתחומין נתנו שעור אחר, ודיניהם שוים בכל ענין, וע"כ סתמו גם דין לריד לזכות במצואות וה"ה לחצרות וכ"כ ראב"ד, ואם משלו מערב א"ל להודיע דזכות הוא לו. (משמע להדיא מדברי ראב"ד דלפי' אם מזכה משל מערב לא משל מתערב מ"מ אפליגו ר' יהודה ורבנן דשמא יש חוב במה שמתערב, והכי משמע ל' רא"ש במתני' דבסמוך) ומערבין לכולא שתא צפת חדא ובלבד שיהי' קיים ממנו. ואף שנתוספו דירין בעיר מתכונין מתחלה לכל (ל"ע כיון שהמנהג לערב בקמח שכ"א נותן כמש"ל אין כאן שום זכיה אלא משלהן ואינו מועיל כלום לבאים אחריהם, ול"ל דב' מנהגים הם ואין זה נוהג במקום זה אלא דוקא היכא שזוכין לכל ופשוט. או נימא כיון שחייב שם ערוצ יועיל לכל המתערבין עמהם, דהא ודאי נתמעט הוא אף בכה"ג שנתנו כ"א ככרו וכלה כיכר של אחד מהם הרי דמהני ערוצ אף שאין שום שותפות כיון שהיה עליו שם ערוצ. אבל הכא ל"ש דהלל לא נתערבו עמהם מעולם)

פת שלמה

סה) פא. אין מערבין אלא צפת שלימה, כ' רא"ש והכי סוגיין כר' יהושע ופרוסה פסול משום איבה כהמעשה דירושלמי מפני מה תקנו ערוצ בחצרות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה דובצת כו' מתוך כך עשו שלום ביניהם. ולכאורה לאו דוקא מפני מה שהוא טעם התקנה דשלמה המלך כדי שיהיה שלום דודאי הוא תקנה להלכות שבת וכדמצינו בכל דוכתא מפני מה מילה בשמיני שלא יהיו הכל שמחין ואביו ואמו עצבין וכדו'. או נאמר מפני מה תקנו בחצרות אחר שיש ערוצ במצוי וואפי' למ"ד שאין יולאין דלמבוי מ"מ מפני מה תקנו. או נאמר מפני מה תקנו לערב בצורה זו של איפת פת מכולן דוקא.

סו) כ' מהר"ם דזוכה לכולן בפרוסה אחת ול"ש איבה, ומ"ש התו' דניטל כדי חלתה היינו לצורך חלה כ' הרא"ש דנראה לא כן אלא אפי' ניטל לדבר אחר ליכא איבה. לשון רש"י בזה ל"ב קלת שכ' חלתה אינו חסרון שזהו תקונו, ולכאורה מה אורכ לזה שזהו תקונו וסגי במה שהכל יודעים למאי ניטל וליכא איבה. ולפי' מהר"ם דלפי' לא נטל לשום חלה לא עיכב ע"כ לריד להגביל דבר זה דאל"כ לעולם יטול כראונו ויסמוך על מה שיחשבו סבות אחרות וודאי נתנו גבול לתקנה וע"כ דדוקא דבר שהוא תקון. ושמא אף רש"י לא קאמר אלא לפרש מחשבת בני החצר שלא יקפידו שיאמרו זהו תקונו, ואפי' אם באמת לא היה לצורך חלה.

סז) ולענין הלכה פוסק גם הרשב"א כר' יהושע דר"א שמותי וב"ה במקום ד"ה אינה משנה ורבי מפרש טעמי' וסקלי' וטרי' אליבי'. ולכאורה האי ליטנא לאו דוקא אינה משנה דוכי כל דברי ר"א במקום שחולקים עמו אינו הלכה וגם אטו כל דבר שנחלק עם חבריו הוא תלוי במח' ד"ה וב"ש והלא שמונים תלמידים היו להלל הזקן קטן שבכולם ריב"ז (וכ' הכס"מ לאו דוקא קטן שבכולם אלא גדול שבכולם, וכן עיקר דמי לנו גדול מריב"ז וקטן אפ"ל בגיג', דהוא מאוחר מכולם שנסאר עד אחר החרבן) וחמשה תלמידים היו לו לריב"ז ומהם ר' אליעזר, הרי שלמד הרבה תורה מבית הלל וכן היה רבו של ר"ע, ואם אינו אלא כלל מכלי הפסק והוא כעין ד"ש א"כ בערוצין יש להקל אף כנגד הכלל כמ"ש מו. וגם עיקר ל' שמותי הוא נדוי ובאמת נראה שהכל הולך אל אותו מקום שהיה ר"א עומד על דעתו ולא ביטל דבריו מפני מנין החכמים ועל כן נדוהו וגם דעותיו האחרות משאר חכמים חלק מהם היו נגד הכל משום דמב"ש יליף ולא ראה לשמוע המנין. ומש"כ דסקלי' וטרי' אליבי', הוא תלוי בפני' הסוג' דהתוס' ורשב"א דלחד פרושא שקלו וטרו אליבא דתרווייהו ועי' דצריהם שהאריכו.

סח) וכ' הראב"ד תימה מה שנהגו שכ"א נותן קמח ולשין יחד מי לא הוי כפרוסה לכאו"א בו ושמא סמכי אמנחות עו. דאפה חלה א' תודה במקום טובא חשיבו שלמות דהא פרוסה פסולה, ויש לתמוה בראיה זו דהא אינו מועיל מדין פרוסות אלא דדיעבד כשר בחד ולא חשיב כמה פרוסות ואינו עומד ליפרס אבל הכא כל חד נוטל חלקו שהוא פרוסה (ולכאורה אפי' היה נחשב פרוסות מה זה שייך לאיבה שהוא ענין פרטי, ואולי כיון דלא פלוג יש ללמוד מכל מקום). וי"ל דהגזרה משום איבה ובקוין משום שמא יחזור לקלקולו ועל כן הכא אפי' יפרסו אח"כ אזלי' בתר שעת הנחה ואין להחמיר בזה. אלא דתימה הא מי שאינו בקי סובר דהערוב חל בקמח ושמא נאמר דנותנין ע"ד המנהג שהשליח יעשה הלך וואפייתו כשליחותם (רשב"א) ולריד הבנה מאי ס"ד ומאי דעתי' דהראב"ד מה לי אחר שעת פריסה אם יראו לחלקו אחר השבת ולא ע"ז הי' הגזרה כלל דעיקר האיבה הוא לא מי נתן יותר דהא יכול ליתן כיכר יותר גדול אלא שזה נתן חשוב דהיינו שלם וזה נתן שאינו חשוב אבל כשחולקים אח"כ יחלקו כראונם וכולם הביאו קמח. וגם לא נראה דהראב"ד סבר כהרשב"א בזה אלא הקשה דחשיב פרוסה מאל הלל פלוג דרבנן גזרו תקנה גמורה שלא יועיל ערוצ באופן שלא נתן ככר והכא שם פרום עליו, אבל אם אין הרשב"א סובר כן תו א"ל לדבר אם יהי' איבה אחר שעת חלוקה. ואולי הראב"ד אינו סובר להקל בכיו"ב כגון זיכה פרוסה לכולם וכדו' שהקילו מהר"ם והרשב"א.

סט) יש לשאול כיון דכל חד נתן קמח שלו מה לי אם יודע מאיזה שעה חל הערוצ הא ס"ס מה שנאפה מקמח שלו הוי שלו ונתון יחדיו לחם שלהם שנתנו לערוצ. ואולי אסח דעתי' מערוצ

כדי חלטה כו' מצואר דסובר כמהר"ם ורשב"א דיכול לטול כדי חלה אף לא לצורך חלה דלכ"כ מאי קשיא הא קמ"ל דאף שלא לצורך הפרשת חלה אלא גם לצורך דמוע, וזה ללא כמ"ס לעיל. ונראה בזה חלוק בין רשב"א להרא"ש דהרא"ש כ' לכיון שלא ידעו ליכא איבה והיינו משום דיטעו לחשוב שהפריש, ונפ"מ היכא שידעי ללא הפריש חלה כגון שראו שהפרישו בלישטה וכדו'. אבל ל' הרשב"א נראה דאפי' ידעי כיון שהוא שעור תקונה אין הפידא שכן דרך לפעמים לחסר ממנו קצת ולא קפדי בהכי, ואולי נפ"מ מזה ללחם משנה אם נדמה שם שלמות בפי העולם.

במה מערבין והיאך

מדאמרי' פ' כילד משתתפין כו' כמוצא בתו' (ברשב"א מסיים ע"ד רמב"ם ע"כ דברי הרב ז"ל, ולא נתפרש היכן נמלאו דבריו ז"ל אלו, ואולי ר"ל ע"כ מה שז"ל לדעתו), והר"ז"ה כ' דהא דר' גידל דחיה בעלמא היא ופשיטא לוא הכי הלכך מסתברא להקולא ועוד דכמיקל בערוב, ונראהו דבריו דאפי' אי קאי רב ורב גידל כאידך מ"ד הלכה כיחיד מיקל אר"כ תאמר דהאי כלל לא ליתא בדאמוראי.

ו) ולא כ' זה אלא לפרש אבל דעתו בכל דוכתא דאמרי' אף באמוראים כנזכר לעיל בדוכתי טובא וברשב"א דף מו. כ"ה משם כל הפוסקים ושראב"ד חולק וכן סמ"ק מו. סובר דאמוראי לא איתמרן וכן מצואר ברשב"א מטו: וכדעת רא"ש בסוג' 7. מיהו עיקר דברי הר"ז"ה דהא דר' גידל דחויא בעלמא לכאורה נראה שלא היה גורם ר' גידל אמר רב ומויזב בזה משה"ק לעיל אפירש"י בזה ללא עבדי' כתרי חומרי, אבל הרא"ש מביא דבריו ומכניס בתוכם רב גידל אמר רב אע"פ דברז"ה עצמו בהמאור ליתאן ללא מסתברא למימר דחויא בעלמא אמיתרא דרב כיון דהני אמוראי דאפליגו בפת או ביין אמוראי אחרוני נינהו ויש שבזקי גירסאות בשמם ועכ"פ ודאי אחרונים ממש היו וכי אתא רב ליישב דעה זו בלי שום פלוג' לפניו שאין זה אלא דרך הלומדים בשיצה כשמביאים לפנייהם הדעות מיישבים כל דא אבל רב ודאי הי' פוסק כדעתו ולא היה לריב ליישב דעה אחרת וע"כ דהכי סבירא לי'. והנה הרשב"א גורם ר' גידל אמר רב ולא העיר בזה ע"ד הר"ז"ה וגם בהמשך דבריו כשמפקק אי אמרי' הלכה כמיקל באמוראי כ' דמ"מ הא דר' גידל נר' דחי' בעלמא והא דרב כו' וכוונתו הא דרב במתני' ולא רב בהא מימרא וכו'.

לערב באורז

ז) תנן הגודר מן המזון מותר במים ומלח ואקשי' לימא תיהו מהכא נמי תיובתי' דרב ושמאלל דאמרי' כל שאינו מה' מינים אין מצרכין עליו במ"מ, וע"כ הכוונה כתו' דהיינו במאי לחתו לאפוקי ר"ל אורז ודוחן שאפי' ששייך קביעת סעודה בו מ"מ אינו מזון ובמתני' מצואר דהוי מזון וממילא כיון שקובעים עליו יהי'

וכסברת התוס' במתני' דבסמוך וכו' ע. וכן הוא סברת רשב"א בתרואו שנתנים ע"ד המנהג ווהאריך בזה יותר דהיינו על מה שיעשה שליה זה ולא קאמר על דעת ההלכה כל הראוי דעל זה אסח דעתי' לפי מאי דסבר משא"כ מעשי השליח אם נותן לו ואומר לו שיערב סגי בזה. עי' בזה מ"ב וחזו"א וכו' ע.

ע) כדי חלטה, ל' כדי משמע דאינו אלא שעור ול"ד לחלה, והא דקתני דמוע לאו כפשוטו דאי כדי חלה שהוא א' ממח' שמעי' כ"ס א' מק' ופעמים שנקרא טבל דמוע וכו"ז לו. וכן פי' הראב"ד (רשב"א). מהא שהראב"ד כ' גם טעם הרשב"א דהשתא

בכלי אחד

א) עא. אי אמרת בשלמא רישא בכלי אחד וסיפא בב' כלים, באמת הא קושיא דאקשינן אינו קשה אלא לסברת אביי דקאמר יין ושמן אין ראוי לערב אבל לרבא ללא מחלק ביניהם ל"ק כלל וע"כ דהמקשן הי' פשיטא לי' כאביי. ואי בכלי אחד פשט"ל כר' יוסף. ובדברי ר' יוסף יל"פ בכלי אחד וכרבה ולפ"ז אף ב' ככרות לא יועילו לר"ש ויל"פ בב' כלים ולפ"ז ל"ע מאי שייטי' דרבנן בהדי' רבנן דטהרות.

ב) התו' כתבו דאין סברא לומר דפליגו אי אפשר להפריד שמן כו' ולכאור' מה הועילו אם נחלקו בזה דוכי אם אי אפשר להפריד יס שנוי במציאות חבורם וי"ל דאם ק' להפריד ממילא מקרי מגע או דבמציאות יישאר טומאה.

ג) וע"ע ברשב"א שכ' כתד"ה ור"ש ובלשון אחר. ולפי ז"ב דרש"י לכאורה ל"ל דא"א לערב כלל ג' חרות וכו' ע.

ד) עב. נחלקו אם בעי' שיהיה בכלי אחד, וכ' ב"י סו' דרמב"ם פ"ה פסק כת"ק וטעמו מאוקימתא דר' יוסף וללא כרבה דאביי קאי כותי'. ל"ע דרבא קאי נמי כרבה דקאמר ב' כלים וכן מפרשי הרש"י והתו' דדוקא קאמר. ובעיקר מה דתולה ב"י זה בפלוג' דר"ש ות"ק תימה הא תלוי בזה פלוג' רבה לסברתו אף ר"ש לא פליג, וכבר העיר בזה הב"ח. וכ' המ"ב טז' דרוה"פ סברי כרמב"ם דביין ושמן ל"מ גם לרוף הלל הם רשב"א וריטב"א ואו"ז, וגאו"י מחמיר אפי' במין אחד שאין בו בילה כל שאינו לשם ערוב לא מהני. ובחזו"א ל' א' כ' י"ל דמהני וכו' ע. ולא הזכיר ד' המ"ב, אולם סברתו י"ל דבכל יס לחלק בין מין א' לשני מינים.

ע"ח ביין

ה) הרשב"א ע. לענין עירוב ביין כ' לענין הלכה הר"מ פסק ביין לא פליגי ולר"מ תרתי בעי דפשוטה דברייתא כהאי מ"ד וכן ר' גידל אמר רב מתרץ כותי' וכן סוגיין במתני' דבסמוך ועוד

במ"מ, ופרקי' באומר כל הזן עלי, והכי נפסק ב"ע יו"ד ריז' כ' הנודר מן המזון מותר בכל חוץ מה' מינים, והק' הגאור'י אמאי פסקי' כרב ושמאל הא לדידן הוה ניחא, ויש לתרץ דהא גבי דוחן הלכתא כוותיהו דרב ושמאל ולא מצרכי' עלי' מזונות אע"ג שקובעים עליו סעודה כמ"ש התוס' וע"כ אריכיס בזה לתי' הגמ', ועוד הק' רעק"א אמאי לא אמרו אסור באורז כיון דמצרכין עליו במ"מ ופלא שהשמיט הגמ' דתולה זה בזה, וראיתי בצאור הגר"א דנקיט דלשון בני אדם שאני, וז"ע א"כ מעיקרא ל"ק כלל מהא דאסור באורז דלשון בני"א שאני דקרו לאורז מזון אע"פ שאינו ונר' בנשמ"א דק"ל הכין, וי"ל דהגמ' מידע הוה ידיע דלא נימא שיקראו בני"א מזון לדבר שאינו מזון ולא קאמר הגר"א אלא דמותר באורז דבני אדם אינם קורים לאורז מזון אע"פ שהוא מזון לעבדי אינשי שאינם רגילים כ"כ לאכלו, ודבר זה תלוי במליאות והגמ' מידע הוה ידיע דעת בני"א, מיהו הגאור'י כ' מסבא נראה דאסור באורז וחולק בזה על השו"ע.

ח) מערבין באורז ועדשים לא בדוחן (רא"ש, שסו' ז'). ולכאורה היה מקום לומר דהאי מימרא דמערבין בעדשים פליגא אמימרא דמערבין בדוחן דהא דוחן איכא למ"ד דהוה ממניי גון והשיב טפי מעדשים. אמנם הגמ' לא מחלקא בהכי ודלוי לית לן לחלוקי' וה"ט שאין דרך לאכלו (מ"ב מה"ר יהונתן) ולא בפת מעורבת מינים כדכתיב ביחזקאל (רשב"א) הא דמייתי קרא דיחזקאל לאו דוקא כפשוטו דהא מזכיר ג"כ דוחן ובדוחן בלא"ה אין מערבין אף בעיני'.

א"ל לזכות

ט) למ"ד א"ל לזכות בערוז, פי' הרשב"א דחקנו לי' רבנן, ויל"ע אי הוי דידי' לכל מילי. וכן התוס' דהגבהה טפח הכא אינו הגבהה לכל מקום ודוקא הכא סגי בשעור זה, יל"ע אי מכח הגבהה זו הוה דידי' לכל מילי. (ומש"כ תו' ללמוד דרק הכא הגבהה טפח, דל"כ למה שנה דוקא כאן שיעור הגבהה, יל"ד למשום דבסמוך מקשי' מצרייתא דסגי בטפח).

י) ותו' פ. כ' בחד תי' דהמערב ע"ת לאחריס א"ל לזכות להם הערוז תחומין, ומשמע דסגי במה שמרשה להם לאכול, ותמוה דמנא לן שיעמוד ברשותו ולמה מקרי ראוי לעמוד כל השבת. אמנם מ"ינו מקפיד על ערוזו דמבטלו, אבל זה נקבע בזה"ש בשעת קנין, והדין שיקנה בלא הקפדה על אכילה, ואז"כ לא חייל. ואם הפידא באמצע שבת מקהל אין זה אלא ראוי שלא הרשה כראוי. ואפי' לא היה כך, כיון שהם שותפין אין סבה שיקפיד, משא"כ כאן מתנת חינם היא, ול"ל דסמכי' אהא דשארית ישראל לא יעשו עולה.

צריך לזכות

יא) פ. שיתופי מבואות רב אמר א"ל לזכות, וטעמו כ' התוס' משום מלוא גמר ומקני. וכ' רשב"א ומסתברא ללאו זכי' גמורה היא דמאן קא זכי' לי' אלא עשאוהו כזוכה כהא דע"ז סג: ושמאל סבר דלריך לקנות רשות ועל כן בהולאה מרשות תליא ולא קני עד דלא נפק מרשותי' כלל, ובתחומין כיון דמפיק מרשותי' לשמאל גמר ומקני ולרב כיון דליכא הנאה לא קני. (ע"כ, בהרשב"א מחולק הסבר זה לב' חלקים ולכאורה הכוונה חד הוא כמש"כ דהא בתחומין ודאי ל"ל רשב"א דשמאל סבר דתליא בהולאה מרשות). ק"ק דמ"ינו בכמה מקומות קנין אתן דגמר ומקני כל דסמכא דעתי', ונהי דמהא דערב דמתחייב משום אגב דמתהני שמא ס"ל להרשב"א דשאני התחייבות מקנין ואלף דג"ז קשה מסבא, מ"מ מ"ינו גם קנינים כמו בדכורות יח' וע"ש ברש"ש דמ"יין לכמה מקומות ועי' בהתו' דדין מכירי כהונה. ויל"ע להתו' אי אגב דאסר היינו כפשוטו כיון שהי' אסור לו והיינו דוקא במצוי אחד או אגב דאסר היינו בהיא הנאה שנהי' מותר לו ואין נפ"מ אם קודם לא היה לו שום אופן אחר.

יב) בזה דמזכה וכו' הנה אם א"ל קנין לכאורה אין כאן שום קנין ושום ממון ואיך יכול לאכול הערוז ולמה אין בו משום גזל, וז"ל דע"כ ודאי שמרשה לאכול ואין כאן הקפדה על ערוזו ובעלים מקפיד גם בערוז תחומין יפסול דלא גרע מיין לנזיר, אבל אם אינו אלא רשות בעלמא לכאורה יכול לחזור בו, ואפשר שאינו יכול לחזור בו מזכות זו לצורך הערוז שעכ"פ לזה יחול זכות ויש להקונה זכות גמורה ויכול לעשות קנין בזכות אכילה זו שהיא שלו וכמוצן רק לצורך הערוז ולא אח"ז, ואלא שאפשר שאין מותר לאכול אלא לו, ולמ"ד שיש קנין לא אחפרא הם הוא שלו ממש, וגם יכול לאכול יותר מחלקו דהוא כמו דין שלשה בקערה או"ח קע' שאע"פ שהם שותפין גמורים אינם ממתניס על כולם אלא אוכלים ומי שאינו נמצא מפסיד כל חלקו ועד"ז משתתפים, והנה כ' התו' דבערוזין דרבנן חקילו דסגי בהגבהה טפח, וז"כ מאי שייד הכא להקל דלרבנן הא בלא הגבהה אינו קונה וא"כ לא זכה, וכי חקנו לי' רבנן בלא קנין רק משום שהוא דומה לקנין, וא"כ למאי חקנו לי' אי לכל מילי ויכול לקדש בו אשה או רק לענין ערוז חשיב כאלו קנוי לו אבל באמת לא קנה כלום, א"כ אין כאן שום קנין, ויל"ע בכ"ז כי הוא בלא שום עיון.

יג) והא דאמור בשלמא צריך לזכות כו' קמ"ל כחומר דרב וכחומר דשמאל אלא וכו' הלשון נראה אריכות יתר דקמ"ל הלכתא ומנפ"מ חומר או קולא, והנה לא אחפרא הא דלייקו מדבעי אלמא לא ידע דשמאל אי משום דלא היה מסתפק בדבר שרבו צריירא לי', או דזה אינו טענה דשמא מספקא לי' ביסוד זה שהדין תלוי בו כגון גמר ומקני, רק דייקו מדמסרו בשמו בעי רב נחמן דמשמע שהוא איזה ספק שהמליא לבדו וזה אינו אלא הל"ל כך אמר רבי ולבי חוכך בדבר וכדו', ומלישנא דגמרא נראה דהתמיהה הי' רק למה לא אדכרי' דשמאל ועל

כן בשלמא ברישא לא הזכיר רב ושמאל משום דלא מלי למימר הלכה כרב או כשמאל דהא פוסק כחומרי שניהם אבל בסיפא הל"ל בעי אי הלכתא כשמאל.

שיהיה עירוב ניכר ובזכיות העירוב

יד) עט: כריך להגביה מן הקרקע טפח, הגאונים פי' דכל ערוב כריך שיהי גבוה וניכר בין החציות וממילא קאי וכריך להגביה אף אמשלהן, וכ' הרשב"א עיקר כהתוס' מדקתני עט. דשותף אין כריך לערב וכן בתוספתא משמע דדוקא בשלו מגביה. ואפשר לומר דלא קאמרו הגאונים אלא בחצית בין החציות אז כריך להגביה שיהי א' מינכר ששונה מאחרים וכלשונם "כריך שיהי גבוה וניכר בין החציות", והא דשותף סתמא הוא בחצית אחת דבה איתמר שהיו שותפין ובלא"ה היא ניכרת משאר חציות אפי' יש עוד חציות כיון שהיא של שותפות יש עליה היכר, עוד היה מקום לומר דלא בעו היכר אלא במשלו דקנין לא אלרכו וא"כ במה יהי ניכר דהוא לכולם, אבל משלהן בנתינתם מינכר וא"כ תו, אלא שלא התפרש מאן הוא דקא מיישב ליטנא לכריך אתרוייהו אי הרשב"א לטעמייהו או דמשמי' דהגאונים קאמר. ובהרמב"ם לא נראה כמ"ש. וסו"ר שא"א לפרש כן בהתוספתא דהא פתחה אם משלהן א"כ לזכות היתה משלו מגביהה, אלמא ענין ההגבהה הוא הזכיה.

טו) והנה בצריתא אי' בהדיא דא"כ לזכות אלא בשלו וכן בתוספתא המובא ברש"י אלמא א"כ להשתתף אפי' למ"ד משום קנין אלא כגי שכ"א יתן משלו, אי נמי יש לומר דכיון שמביאים לידו ממילא זוכה לכולם ולא דברו מקנין אלא היכא שהוא נותן משלו וולפ"ז כשמזכין לאחרים לצורך ערוב אינו קנין גמור דא"כ איך יזכו משלו לכולם אח"כ אלא קנין רק לצורך קנין שני לערובו, ובזה מבוחר ל' רש"י שמפרש ענין ההגבהה דכיון דברשותי קיימא אינו זוכה עד שיגביה כו' ומאי קאמר הא אפי' ברה"ר אינו קונה בהבטה אלא בקנין ודוחק לומר דבא לאפוקי משיכה ומה ענין משיכה כאן ואה"נ שמא יקנה במשיכה אלא בא לאפוקי אם הי' ברשותו ור"ל דכיון שאין כאן העברה מרשות לרשות לאז חצר קונה בעי' הגבהה.

טז) ובז"י ססו' מביא דהרמב"ם מפרש כהגאונים. ובש"ע ס"ט פוסק דלא הגאונים, כ' הט"ז דה"ה אם הניחו על ידו התלויה באויר כריך להגביהו טפח (מ"ב נא'). לכאורה לא נתפרש בשום פוסק דהגבהה באויר נמי בעיא טפח ושמא באויר סגי בכל שהוא ולא אמרו טפח אלא כשמרים מן הקרקע. וביריטב"א ע"ז עא: דסגי במה שמכוין החפץ בכליו שיעמוד כרצונו לקנות מדין הגבהה אף דחצר לא שייך בזה. ולענין בולט מידו דעת האבנ"ז אה"ע קס' ועוד דסגי ברוב בידו.

יז) ועי' בה"ל שמביא מעו"ש מז"י לכתחלה לחוש להגאונים, ועוד דמתוספתא אין ראוי למיירי מדין קנינים, ונפ"מ דאין שום

מקור להקל בהגבהה זו ושמא בעי' ג"ט וכמשמעות ה"ר יהונתן אלא דבלא"ה הוא פלוג' ובערובין יש להקל. דברי רבינו ז"ב בז"ז דהא ר"ת מהכא הוה מדקדק להגבהה טפח וזו עיקר השיטה הזו ליותר נראה שהגבהה טפח מלהמליח שהקלו בערובין ווהראי' מהמניח הא דחו בכמה וכמה אפנים עתו' כט ב"ז ואם נחמיר כהשיטה דלפיה ליכא שום ראיה א"כ מה שייך בערובין להקל באותו נדון עצמו. ומש"כ להתוספתא מיידי דיני קנינים הנה התוספתא קאי אמתני' ופותחת שותף מצוי כ"ל וגם ההמשך הוא בדיוק כסדר המשנה, ועוד דבתוספתא כ' מגביה מן הארץ ובתוספתא כת"י גרסי' כל שהוא והגר"א גרסי טפח, וכן מוכיח לשון "מן הארץ" שאין הכוונה לקנין הגבהה שבכל מקום.

יח) ועיקר מה שמביאים מדברי ז"י לחוש לכתחלה נראה שאין זה דעת ז"י דהא כתב בהדיא כיון דכל הני רבנותא הסכימו כו' הכי נקטינו, ולא כ' בדבור שאח"כ לחוש לכתחלה אלא לפרש דברי טור דקאמר לחוש לכתחלה וביאר איך יחוש, אבל אין דעתו לחוש ולהכי השמיטו בש"ע, וכיון דרוה"פ מקלין למה נחוש אפי' לכתחלה בערובין.

יט) וכ' מ"ב נד' דאם נתמעט לא מהני אפי' תנאי בפרוש, כדנוטה הרשב"א ומסיק הש"ע ורוב אחרונים ולא כט"ז. אלמא דעת זו היא כקנין לאחר ל' שיקנו בזמן שבאין לדור, ולא אמרי' דהוא ברירה שכל הבא לדור זוכה מעכשיו, ובאמת אין סברא שיזכה ערוב לאלו שאינם ברי ערוב השתא רק משום שאח"כ יבואו, וא"ע אם עשה כן בפרוש למה משמע דלא מהני.

כ) ועיקר ענין לב ז"ב מתנה יל"פ דדוקא לכל העיר שאז הוא מן הצבור וע"כ הוא ע"י חכמי העיר ודלוי יודעים ההלכה, או שמא אין זה שייך לחכמה רק כיון שהוא בשם הצבור ודאי הוא ככתוב בש"ע, או נימא כל העושה כדת עושה אפילו בחצרו הי' אפשר כן אלא דבחצר אין סתם לב מתנה דאין אדם נותן בדעתו שנוי דיורים ואדרבה אם ישנה א' מבני חצר שמא הוא עצמו יהא המשנה דדוקא בעיר שכל יום באין והולכין ע"כ הוא על דעת הכל, או דנאמר דאה"נ וכן בחצר כיון שעושה לשנה ודאי הכי מתנה. וואפי' אם לפעמים חסר לו פת ונוטל הערוב ואח"כ נותן חדש אין זה נפ"מ כ"כ דאין נוטל מפני שאינו רואה לערב לזמן רב אלא מפני שצריך פת ופשוטו.

עירוב במאי דלא חזי

כא) והנה בעיקר נדון זה של לערב דלא חזי יש ב' פלוג', ב"ש וב"ה וכן סומכוס ורבנן, רבנן כב"ה וסומכוס יאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה, ולכאורה ודאי אית לן למינקט כרבנן דב"ה כוותיהו, וגם סתמא דגמ' מה: פשטא דהלכה כסומכוס, אבל באמת י"ל דשני פלוגות הם דב"ש וב"ה נחלקו אם מערבין במאי דלא חזי בלא תקון משום שראוי לאחרים וסומכוס מודה להו דמערבין לנזיר ציין רק סובר דא"א לתקן תרומה ואין זה

עיקר המה', ונכמו שאמרו סומכוס סבר לה כרבנן היינו ורבנן סברי כרבי וכתוס' דרישא כרבי, ואין לתמוה עליו למה לא מייתי ראי' מב"ה דפלוג' תנאי היא מיהו התוס' כתבו דרבנן סברי מערבין במידי ללא חזי לי', והיינו דלרוחא דמלתא נקטו עוד טעם אע"פ דבאמת חזי לי' הכל בין לנזיר בין לישראל בתרומה, והל"ל למינקט נדר ע"ד רבים וכדו' דחזי באמת רק לאחרני או תרומה לא דומיא דחולין, ועוד סובר סומכוס כל חד כדלית לי' והיינו דכמו שאין מערבין בדבר שא"ל לתקנו כן בשעור שא"ל לאכלו הוא עצמו, ונראה דמה שאמרו סומכוס היא לאו דוקא אלא כעין סומכוס וע"כ ל"ק ממח. וע"כ משוי' לי' לרבז"א וע"כ אמרי' לימא פליגא לא לימא פליג.

כז) ועי' רע"א שמקשה דתרומה לסומכוס כיוהכ"פ שהקשו ממנו ב"ה ומבעו"י הוא ראו והשתא ראו לקטנים וה"נ מבעו"י ראו לישראל והשתא לכהנים, ויש לתרץ דראוי היינו ראו כפשוטו, ועוד יש לתרץ דאסור גברא שאני וכחלוק המוזכר בריטב"א בין נדר לשבועה ואף שמפקפק מ"מ יוהכ"פ הוא אסור גברא גמור וסומכוס יוכל לומר כן, א"נ ציוהכ"פ א"ל וע"כ יש ערוכ, ובאמת מנא לן דע"כ יש ערוכ באוכל שמא יש ערוכ רק ברגל וולומר דא"ל לערב א"כ יתירו ולא דמי לקרפף] והנה הרי"ף פ"ק דביצה הוכיח דיש ערוכ חלרות ציוהכ"פ ומנא לי' וע"כ דמפרש כאן הראיה בערוכ חלרות ומזה מוכח דחלרות ע"כ באוכל הוא עי' שאג"א ע' ויש ג"כ גי' ר"ח דגריס בהדיא בגמ' ע"ה עי' ח"ש, ויש נמי ראי' משעיר לעזאזל שהיו מלוין אותו במרחק.

כח) מיהו הא דאמרי' ללא כחנניה אינו מובן הראי' מחנניה הא גם לב"ש יכול להביא כל המזון תרומה ולישראל עליו, ואולי אי בעי' שלא יהיה ערוכ אלא ממש לא מועיל מגו דהא אין כוונתו לישראל, ובאמת בגדר ערוכ של ב"ש לכאורה אינם מודים בערוכ הוא כפשוטו דאין כלל דין ערוכ רק אם עבר דירתו לגור שם יכול וא"ל מקום שגר בו כל השנה אבל לו יהי שחסר לו דבר אחד מיד אין זה דירתו, מיהו מחומר'א זו עצמה נראה שהוא כן על דרך ערוכ ותקנה דאל"כ וכי מי שחסר לו דבר בבית יבטל דירתו למפרע והא הכא הוא דדייר וגם כאן ל"נ דשייד בטול למפרע דהא צבה"ש נקבע אלא רק כשהי' דעתו להשתמש בשחורים בשבת ממילא לא עשה כלום דכשיבא זמן השחורים יראה ללא היתה דעתו נכונה לחשוב זה לביתו.

כט) ומה שהקשו התוס' על רש"י ממלוות לאו ליהנות נתנו הנה י"ל דמיירי באופן שאין מצוה דולחי יכול לערב להרבה כרכים דל"ש בהם ללה"נ, וועי' תו"ש ש"כ דסעודת מצוה אסור דהא נהנה, ודלחי אין מדובר בכל לפני הערוכ דהא לראות פני חברו י"ל לאו ליהנות או לטייל בפרדס וק"ו לברוח מן העכו"ם, ולא אמרי' אין מערבין אלא לכוון מצוה אלא לומר דבד"כ הוא מצוה לכן סתמו דמותה, ויש להוכיח מכאן דהכשר מצוה נמי לאו ליהנות ניתן, ויש לדחות דשאי הכא דערוכ עצמו נמי מצוה הוא

שהוא אינו אלא לכוון תקון חכמים עושה כן שהם הלכיתוהו פרט זה וכעין מ"א ש"ל דע"ח הוא מצוה, ויל"ע במצוה שעושה כגון להליל או לסייע וכדו', באופן שהנעזר שולחו לעזור לו הא כל אחד שרואה להנות חברו מאסור עושה בזה ראונו וחסד וכדו' ולעולם אם כוונתו למצוה יוכל לסייע חברו כגון לשקול לו באה"נ, ואם חברו ביקש יהי' אסור ואם לא ביקש יהי' מותר הא מנ"ל, ובאמת כבר נסתפקו אי יכול להכשיל המתעסק ויהיה מותר, וי"ל דהרכבת שניהם הוא אסור, מיהו בערוכ נראה פשוט דאינו שייך דהא על בעל הערוכ קא סמיך וכל התורה הכי הוא.

כה) והנה בעה"מ ר"ה כת. כ' דמלוות דרבנן ליהנות נתנו, והק' שעה"מ מהכא כגון ערוכ למלוות דרבנן, וכן יש להק' מערבין פ. לחי באשרה, ויש לתרץ הכא דאין זה הנאה ולא משתמש בגופו רק כי תימא הרי נהנה יאמר שאין לו שום ענין ומלדו שייקרב הסעודה אבל במצוה בגופו דרבנן אינו יכול לומר כן.

כו) מיהו הא דאמרי' ללא כחנניה אינו מובן הראי' מחנניה הא גם לב"ש יכול להביא כל המזון תרומה ולישראל עליו, ואולי אי בעי' שלא יהיה ערוכ אלא ממש לא מועיל מגו דהא אין כוונתו לישראל, ובאמת בגדר ערוכ של ב"ש לכאורה אינם מודים בערוכ הוא כפשוטו דאין כלל דין ערוכ רק אם עבר דירתו לגור שם יכול וא"ל מקום שגר בו כל השנה אבל לו יהי שחסר לו דבר אחד מיד אין זה דירתו, מיהו מחומר'א זו עצמה נראה שהוא כן על דרך ערוכ ותקנה דאל"כ וכי מי שחסר לו דבר בבית יבטל דירתו למפרע והא הכא הוא דדייר וגם כאן ל"נ דשייד בטול למפרע דהא צבה"ש נקבע אלא רק כשהי' דעתו להשתמש בשחורים בשבת ממילא לא עשה כלום דכשיבא זמן השחורים יראה ללא היתה דעתו נכונה לחשוב זה לביתו.

כז) ולתי' ב' דתוס' דלרבנן מועיל שעור דחולה וזקן לצריא, אם בריא מערב במה שחזיא רק לחולה ולא לצריא מצ"ע נראה דלכו"ע לא מהני ללא מהני מדין חולה אלא כיון שי' כאן מספיק בשביל חולה הוא שעור קרוכ ויש עליו שם סעודה אבל אינו מועיל משום סעודת חולה אלא משום סעודתו הוא עצמו ובעי' חזי לי' ואם חזיא לחולה לא מקרי חזי לאחרני.

כח) עו. התם ספק יממא וכו', כ' רש"י טעמא דלא משוי' הכא הכי והכא הכי כי היכי דלא יהיו מילי דרבנן כי חוכא ואטולולא ולא ניתן פה ללדוקים לרדות, קצ"ע מה ענין לדוקים לכאן, דאין זה גזרה מחמת לדוקים, אלא דהכי הוא כל מה שמשערים לריכים לשער שיהי' מובן ומושכל אלא בנ"א ולא סותר את עצמו.

עירוב חלרות במה שאינו ראוי למאכל

כט) כ' הרשב"א כו: אין מערבין בדבר שאינו נאכל לרוב העולם או שאינו נאכל בפנ"ע. ואין נראה כפשוטו שאינו נאכל בפנ"ע דוכי שום שאינו נאכל בפנ"ע אינו אוכל אלא ר"ל כתבלין שגודך

ואין ניכר כלל אכילתו ואלו שום נאכל חתיכות עם שאר ירקות וניכר והוא עיקרי מאל, וכן חומץ דמערבין בו ניכר ומורגש טפי מתבלין ועוד דמטבלין בו כשהוא בכלי אחר ואז ניכר ונחשב. (עי' מ"ב שפ"ו כה' שמציא משם רש"א דמערבין בקליות, ותמוה הרי מפורש בגמ' כט: דינס ושיעורייהו).

(ג) כ' הרש"א כח: אין מערבין בקור הואיל ולא קאי לתקון ומ"מ ניקח בכסף מעשר כדמריב' קושט נדה נא: והנה למסקנה שם לא מריב' קושט ואולי ר"ל כדבעי לרבווי ובאמת ל"ע מי נאכל האי קושט. ובאמת יל"ע זיה, דבקור נתנו התו' טעם כיון דלא נטעי אדעתא דהכי וסופו להקשות ואלו בשקדים המרים לא שייך האי טעמא דאין סופו להקשות, ונראה מזה דסופו להקשות לאו דוקא אלא הוא ביאור ענין לא נטעי להכי, דאף דנטעו בכוונה מ"מ להקור לא היה דעתם דסופו להקשות ושקדים המרים גרע טפי דסופו ליעקר דכל האילן ודלכאורה משמע שהוא מין אילן שיצא בשגגה מעם הנוטען לא ניטע בכוונה לשמוש אם הי' יודע תולדותיו או דלכל לא נטעי אינשי וגדל מעלמו.

(ד) ובעיקר ד' תו' ורש"א אינו מוכרח דיש פלוג' בינייהו ומ"מ תו' בקל דממתקו היינו שכן דרך ור"ל נהיה מתוק ממש ואלו קור אחרי שממתקו עדיין ק' לאכילה קלת והיינו בקושי ממתקו, ר"ל אם היה רוצה לעשותו ראוי ומתוק ממש היה רק ע"י קושי גדול מאל.

כמה מינים לעירוב חלרות

(ב) כח: מערבין בתפוחים כ' א"י ובהג"א תפוחי יער קאמר דגריעי ורש"א כ' ולא מיחזור, דסתמא בשל עולם מיירי, אלא ס"ד משום דליפתן נינהו. וקשיא מי לא ידע להא דאמר שמואל כט: כל שהוא לפתן כדי לאכול בו, וכן מאי בכל מערבין.

(ג) הא דאמרו כט. תרד טוב לב"מ והוא דעביד תוך תוך פרש"י עד שנימוח ודומה כמשמיע תוך תוך ומשמע מזה עד שנהי' התרד כמו דיסא ומים אינם עושים תוך תוך ועד שלא נימוח כמו דיסא אין בו ענין זה ואינו ראוי, אכל עי' פסחים עד. דאפי' מעים תוך כלי עבדי תוך תוך ואולי קראו תוך תוך כדי שיבינו שהוא דומה לתבשיל שעושה תוך תוך.

(ד) הא דאמרו אבטיח סרוח, אם ראוי לאכילה באופן זה יש להביא רא' משתסרח המקפה דמשמע שאינו ראוי לאכילה, עי' בפוסקים שם.

(ה) תבלין משמע בגמ' כט. דאין מערבין בו וכ"כ רא"ש וטור, אכל הר"מ פ"א הי"א וסמ"ג וכו' כרי"ף מכשרי תבלין ומפרשי הגמ' רק לקו' בעלמא דאי משום שאין נאכל ה"נ חטים וע"כ לאו אהא קאי, ומובא בב"י שפ"ו, וכ' המ"ב שפ"ו ל' בשם החת"ס אג',

דאפשר שצבעת הדחק יש לסמוך עליהם אצל צפלפלין לא ופעורו חלי רביעית. והנה המ"ב כ' אפשר דיש לסמוך, ובחתי"ס שם כ' שהוא דעת גדולי ההוראה ורוב הפוסקים וכן יש להורות, ובאמת סוגיית הגמ' דוחק לפי' זה, ועי' בה"ל דמיישצ כוונת רמב"ם דהגמ' קאמר מאי דעתך משום דקתני תבלין כו' הוא רק על דרך דמהכא לא תילף וכן מפרש בב"י אלא דהבה"ל מוסיף לה אף לענין חטי ופערי דהרמב"ם השמיטו ואכל כמה דינים שהושמטו בפרקין כמו כיסני ושתיתא כט: וניסחני דריש פרקין, שנשנתו המדות וטבעי האכילה וגם חלה מחברתא ילפאן והביא מב"מ דמ"ש פ"י דערובין פת ומיני דגן היינו דגן בעינו ובאמת הוא דוחקן ומתוספתא פ"ו חבית של יין ושל שמן ושל תבואה, ובאמת הביא שהגר"א מוחק תיבת תבואה, ואפשר דאין רא' מהשמטה כמ"ל והא דתבואה היינו פרות ומאינו תבואה פרות בלשון משנה וכמ"ש התוס' ר"פ חזק"ה תבואתו היינו פרות וכדכתיב תבואת הכרם.

(ו) ויש לציין דהחת"ס שם בס' אג' נלכך לשעור חלי רביעית וכותב שמדד ומאל כהל"ה כו' ומכריע שם כהשעור הגדול מדינא והמ"ב כאן מעתיקו כדבר פשוט, וידוע שהמ"ב מיקל בדרבנן כשעור הקטון, ואף שמיקל בכזית והכל ברביעית וידוע דרביעית חמיר טובא שהוא לפי אצבעות ואצבעות שלנו גדולות משא"כ זיתים, מ"מ נר' במ"ב רע"א דמיקל אף ברביעית בדרבנן וכו'.

עירוב חלרות בשמן יין ושכר

(א) שמן כ' המ"ב בשפ"ו ס"ז סקמ"ד לשעורו ברביעית, אכל בס"ה בשעה"ל כח' כתב דמשמע דף כט' דברביעית אכל התו' כתבו ב' סעודות והיינו ללפת וכן בירו' ותוספתא פ"ו ולא נתבאר אי שוין הני פעורי, ויל"ע דמפורש נמי מדברי התוס' ד"ה מאי אולמי' כיון דרב קאי אמתני' א"כ אף שמן ברביעית כמ"ש במתני', והריטב"א דנקט תרוייהו אפשר ספוקי מספקא ל' ומוכרח הוא דהא ודאי אינו נאכל בפנ"ע וא"כ ע"כ שעורו לטבל בו וע"כ לטבל הוא רביעית דאין שום פעור אחר לבד מלטבל בו, אפשר דלכך פשיט בס"ז ברביעית.

(ב) התו' כט: הקשו בהא דיין טעון מזיגה האמרו ברכות נ: חי וכתבו חי בכוס ברכה א"י חי שלם ושייך חי בכוס כב"ק שבירתן זוהי מיתתן (וכ"ה בזהר עקב רעג: נמי ב' תי' והרא"י מב"ק) ויש לדחות דאין הכוונה דשבירה נקראת מיתה אלא לכלי הנשבר ונפסד הוא מקביל בדינו לבהמה המתה ולשניהם ראוי להיות אותו דין וכמ"ש בקוליים האספנין דחתו זוהי גמר מלאכתו וכי ר"ל דלגמר מלאכה יש לקרוא דחה, והא דמכות ריסק ט' נמלים וא' חי ג"כ אין הכוונה דחי היינו שלם אלא דבנמלה רסקה זהו מיתתה דוכי בסם המתה הוא ממיתה וא' חי ר"ל עדיין לא רסקו.

לאכילה נדון כתבלין, ור' יוסף ע"כ לכו"ע קאמר דהא קאמר סתם שעור ומוסיף מנא אמיינא לה דהא פרסאי כו', ומ"ש לחלק ממקום שאוכלין כו' אין זה פשוט דהוא פרסאי הנזכר בגמ' דאין הכרח דפרסאי הוו אתרא, דשמא אינו אלא פרסאי המצויים בצבל אבל בפרס לא היו טובא אינשי החייבין בערוב וזה ודאי שאין למדין מרוב העולם שהם סינים ובמקלות אכלי וכדו' אלא מן החייבין בערוב, אכן התו' כח. פשיטא להו דפרסאי מקרו אתרא ולכן הקשו למה לא מיייתו התם מההוא דחזית כו'.

מד) והנה בהא דמקשו ל. ומי אמר רשב"א הכי כו' ואבוי, ולכאורה אין זה ענין לאבוי רק ק' רשב"א אהדדי, והנה ע"כ רשב"א דמיקל בערוב הוא משום דסובר לקולא בכל ענין לא כל חד כשעורו דהא מיקל ברעבתון כשעור דעלמא ורע"ג דהיקל לזקן וחולה כשעור שלהם בפרט כגו' המשנה והמוגה בלדו גם כאן דהיקל לאיסטניס תו אין לחלק ולומר שאני זקן וחולה שטבע כולם הוא משא"כ רעבתון שיש בו עצמו איזה שנוי וגם אינו ניכר ומוכח כ"כ דהא אסטניס ה"נ, וע"כ דסובר שיכול לסמוך או על שעור שיש בעולם יהיה איזה שיהיה או על שעור קטן שלו, וא"כ למה החמיר בטומאה, ואין סברא שהיקל בערוב יותר דאף טומאה זו דרבנן ולא מצינו סתם קולא בערוב, וגם ק' דמקשה בפשיטות מרשב"א ואח"כ מסתפקי' אי פליגי רבנן ואי פליגי מאי מקשה.

מה) והא דאמור כח. לבתר דאתא רב לבבל, משמע מזה דבתר דאתא הורה לכל העולם ורק לא ידע קודם שיש עוד האוכלים, וכמ"ש רש"י ומכי חזא דאכלי כו' וההיא בראשונה נאמר, אלמא תלוי בזה שראה שאוכלים וגם המימרא הראשונה היה יכול לאמרה בצבל שבשאר מקומות אין מערבין בחזית אלמא פסק כן לכו"ע, והתו' הקשו בצל אתרא ולא נראה לכל בצל היו אוכלים אלא בצבל נמצאו כאלו שאוכלים, וזה כולו בזוונת תו' שאינו מנהג נורמלי וממילא אינו מנהג עיר שלמה, וכל בצל הוא באמת רובא דעלמא שרוב ישראל היו בצבל, אבל בריטב"א יש סתירה בזה ע"ש.

מו) שבת קמד: מבואר שהחשבת אדם לפעולה כסחיטה אינה אוסרת, והא דהחשבת קוליס בכרס משום שהוא אתרא, ומשמע דמה שהוא הגון ובסברא אינו מספיק בלי שהוא אתרא, ור"ע למה עניינים מספיק לתת להם מעמד וי"ל דעניינים הוו מקום, כיון שאיכא טובא עניינים ויש להם שם לעצמן וגם יש מקומות של עניינים מקרו עניינים כמו מקום אחר שהוא דבר הניכר ובטעמו.

מז) וקשה מאי מיייתי ראי' שבת קמד: מר"א הא לרבנן אינו חשוב קיום והלכה כמותן, וי"ל דרבנן טעמא יש להם שהחשבת חלק מבזב"א אינה מספקת לענין אסור כלאיסין אבל הא חזי' דאי סגי בחלק לא בעי' רובא דעלמא, וזה הי' פשוט דלענין כחיטה סגי בדרך חלק מבזב"א, וראי' משבת כב. הוסיף על ראשו פטור נראה

לט) הפוסקים (טור וב"י ופ"ע שפ"ז) סתמו דשכר ככל משקין שני רביעיות ואלו להחוס כט. ע"כ ל"ל שהוא פחות מב' רביעיות דבגמ' מחלקי' בינו לבין יין ואמרי' עבידי אינשי דסמכי כסא בצפרא וכסא צפניא ולרש"י כסא היינו רביעית הלוג לא כיון שמפרש רביעית הקב אבל לתוס' ע"כ ל"ל דכוס הוא פחות מרביעית וכן משמע בלשון הג"א ש"כ' דשעורו שני כוסות שרגילים לשחות בהם, ומזה נראה דרביעית היא שעור גדול ויש כסי סתמי פחותין ממנו.

מ) ולכאורה קשיא היכי אמרי' דשכר הוי סעודה בתרי כסי ואלו להולאה לא חשיב וכי המוציא תרי כסי לשחותם לא עשה דבר חשוב, וי"ל כמ"ש בסמוך בהא דפרסאי אכלי בשר בלא נהמא ומש"ה כו"ע לריכיס לערב ביותר והא מ"מ רובא דעלמא אינס פרסאי ולמה נגרר הרוב אחרי המעוט כיון דיש אפשרות לאכלו כדרכו אינו נחשב בתור לפות, ה"נ כיון דסתם מוציא שכר הוא לשחותו לא חשיב כמטרף לסעודה אלא אי הנניעו לזה לאז הוי אחשבי'.

מא) מערבין צביצים חיות כט: וכ' רשב"א האוכל ביצה חיה לא בטלה דעתו, ור"ע בימינו האוכל ביצה חיה ודאי גרע טובא מהני בצלחי לאכלי בישרא באומלא דהי' איזה דרך בני אדם בזה אבל האידינא לא נשמע דרך בני"א בשום מקום לאכול ביצה חיה והיכי יערבו זה, ואפשר דאין זה אלא מחמת עשירות וסקל לבשל משא"כ בשר פעמים שקשה ואין זמנו וכדו' אבל לעולם אם הי' טורח לבשל הי' ראוי שפיר לבז"א.

עירוב חרות בדבר שיש חילוק בדרך אכילתו בין המקומות

מצ) ואם הדבר נאכל רק במקום אחד, אמרו בגמ' כו: ובבל הוי רובא דעלמא, וכ' רשב"א דהכי הוא בקדושין ו. האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין כו' ויהודה הויא רובא דעלמא, וכ' הא דמסקי' מקודשת ביהודה לענין אותו מקום ודאי מהני דל"ש בטלה דעת על אופן דבור. ע"כ. ולא נהפך היכי הוא לערוב בצבל בחזית מי אמרי' מאכלם במקומם מיהא הויעיל או לאו, ובגמ' נר' דמייירי גם על בצל עצמה, ובאמת י"ל דקדושין שאני שהעיקר שחזין ראונו ואין כלל דין דבור כנודע, ע"כ במקומו הבינה דבריו.

מג) ובגמ' כט: אמרו דלכלי הוי לפתן בחלק מקומות, ולפרסאי לא הוי לפתן. אמנם כיון דלא הוו רובא דעלמא אפליגו בהא אמוראי, וק"ל דלכלי הוי לפתן אפי' לפרסאי, כ"כ המ"ב שפ"ו לג' ושה"ש ל' משם פמ"ג בפ"י ד' מג"א. והביא ראי' בשעה"כ מהא דרעבתן דשעורו בכל אדם ודחי דגברא שאני ולא אמרו אלא באתרא, והביא שכן גאו"י פסק לאותו המקום בעי כשעור של עצמו, והנה לכאורה ק' היכי מחיבי' לכו"ע משום פרסאי להחמיר דנהי דאיכא דאכלי בפנ"ע מ"מ הא איכא דאכלי בלפתן ואי אולמיייהו וי"ל דכל דבר עיקרו לאכילה אלא דאם אינו ראוי

מזה שדרך מלחמה בעי' רוב צנ"א, ולא סגי אף במקום אף לא לאותו המקום, והתו' הק' מהא דערביא אתרא ותו' כנ"ל, ולכאורה הא אף אתרא אין זה אלא לדעת ר"א, וע"כ דלרבנן יש סבה חלונית.

(מח) כט: ופרסאי הוה רובא דעלמא התו' כח. הק' ליקשי מביתא דפול ופעורה וכ' דאינו דומה משום דלפי מאבס דבר ראוי הם עושים משא"כ הכא ופול ופעורה, והא דמקשו מעניינים שם לכאורה הא עניינים אינם מקום ואפשר כיון שאיכא טובא עניינים ויש להם שם לעצמן וגם יש מקומות של עניינים מקרו עניינים כמו מקום אחר שהוא דבר הניכר ובטעמו, ומ"ש ועוד כו' אינו מובן ודברי מהרש"א קשין ואפשר לפרש דשעורים שאני והתם כט: מייירי בשעורין ושעורין רכיכין להיות דומין זה לזה אבל הכא דינא קאמר בצרכות ובמעשר ואינו שעור, ושעור דבר המשתנה הוא, והלכנה לא מיייתי לקמן להלכנה לפי האדם והמקום הוא לעולם ויותר מחלקים בו, ובאמת לא ברירא דפרסאי נמי הוה אתרא.

עירוב צבא אורז ודוחן

(מט) ל. אמרי' דמערבין צבא חי וכ' רש"א וריטב"א דמייירי בדר' ע"י שנמלח הרבה שאל"כ אין אוכלין אותו אלא הבדליים וכי הוה רובא דעלמא. א"נ בשיל ולא בשיל. (ולא נתפרש מה טעם התיירו ביו"ט משום דחזי למיכל כזית חי מבית טביחתה ואולי התם שאני דא"כ שיחשוב לעשות כן ולהיותו דרך סעודה רק ראוי בעלמא). והביא דבריהם צבה"ל, והנה המ"ב העתיק דבריהם רק צבה"ל, והיה נראה אע"ג דקשה טובא לאכילה ודומה להנדן שנאכלין ע"י הדחק ממש ולא גרע מהוקשו לזרע נראה כיון דחשוב טובא ומזון טובא הוה מ"מ חשיב אוכל וצרכו סופו, וגם לדבריהם שמא צ"ל הכי דס"ם בשיל ולא בשיל דמי לירק בשיל ולא בשיל.

(נ) ל. תנן הנודר מן המזון מותר במים ומלח ואקשי' לימא תיהוי מהכא נמי תיובתה' דרב ושמואל דאמרי כל שאינו מה' מיניס אין מצרכין עליו במ"מ, וע"כ הכוונה כחו' דהיינו במאי דאתו לאפוקי ר"ל אורז ודוחן שאפי' ששייד קביעת סעודה בו מ"מ אינו מזון ובמתני' מבואר דהוי מזון וממילא כיון שקובעים עליו יהי' במ"מ, ופרקי' באומר כל הזן עלי, והכי נפסק בש"ע יו"ד ריז' כ' הנודר מן המזון מותר בכל חוץ מה' מיניס, והק' הגאון"י אמאי פסקי' כרב ושמואל הא לדידן הוה ניחא, ויש לתרץ דהא גבי דוחן הלכתא כוותיהו דרב ושמואל ולא מצרכי' עלי' מזונות אע"ג שקובעים עליו סעודה כמ"ש התוס' וע"כ לריכס בזה לתי' הגמ', ועוד הק' רעק"א אמאי לא אמרו אסור באורז כיון דמצרכין עליו במ"מ ופלא שהשמיט הגמ' דתולה זה בזה, וראיתי בצאור הגר"א דנקיט דלשון בני אדם שאני, וצ"ע א"כ מעיקרא ל"ק כלל מהא דאסור באורז דלשון צנ"א שאני דקרו

לאורז מזון אע"פ שאינו ונר' בנשמ"א דק"ל הכין, וגם צ"ע על הגמ' מה"ת לתלות הא דפלוגא בצרכות שיהי' תלוי בד' צנ"א של נדרים, וי"ל דהגמ' מידע הוה ידיע דלא נימא שיקראו צנ"א מזון לדבר שאינו מזון ולא קאמר הגר"א אלא דמותר באורז דבני אדם אינם קורים לאורז מזון אע"פ שהוא מזון דעבידי אינשי שאינם רגילים כ"כ לאכלו, ודבר זה תלוי במליאות והגמ' מידע הוה ידיע בדעת צנ"א, מיהו הגאון"י כ' מסבירא נראה דאסור באורז וחולק בזה על השו"ע.

עירוב צבא אורז ודוחן

(נא) ל. הנודר מן הככר אם יכול לערב בה, עתוס' דתמהו על רש"י ממלוות לאו ליהנות נתנו, והנה י"ל דמייירי באופן שאין מלוא דולחי יכול לערב להרבה רכבים דל"ש בהם לכה"נ, וועי' תו"ש ש"כ דסעודה מלוא אסור דהא נהנה, ודלחי אין מדובר בכל אפני הערוב דהא לראות פני חברו י"ל לאו ליהנות או לטייל בפרדס וק"ו לצרוח מן העכו"ם, ולא אמרי' אין מערבין אלא לצורך מלוא אלא לומר דצ"כ הוי מלוא לכן סתמו דמותר, ונבאמת אין להקשות דהא אחר שהניח הערוב שרי לילך גם שלא לדבר מלוא ואז הוי נהנה ושמעתי שהק' כן באחרונים אך נראה דאחר שנקבע הערוב א"כ שם דירתו ואחר ששם דירתו הרי מעצמו היתרו ורק קביעת הדירה היא ההנאה והיא לצורך מלוא באמת, וכן הוא הפלוג' אי שרי "לקנות בית באסורי הנאה", ויש להוכיח מכאן דהכשר מלוא נמי לאו ליהנות ניתו, וראי' מפסחים כג. דמקשי' מהכא דתרומה שרי בהנאה ולימא מללה"נ ווהתו' שם דחקו דלא הוי כהאי מ"ד אבל כאן כט. כתבו דליכא מאן דפליג ואפי' יהי' חולק מאי פרכי' בפשיטות על ר' אבהו ומנא לן מאי דעתי'.

(נב) ויש לדחות דשאני הכא דערוב עצמו נמי מלוא הוא שהוא אינו אלא לצורך תקון חכמים עושה כן שהם הצריכוהו פרט זה וכעין מ"א שצד דע"ח הוי מלוא, ויל"ע במלוא שעושה כגון להציל או לסייע וכדו', באופן שהנעזר שולחו לעזור לו הא כל אחד שרואה להנות חברו מאסור עושה בזה ראונו וחסד וכדו' ולעולם אם כוונתו למלוא יוכל לסייע חברו כגון לשקול לו באה"נ, ואם חברו ביקש יהי' אסור ואם לא ביקש יהי' מותר הא מנ"ל, ובאמת כבר נסתפקו אי יכול להכשיל המתעסק ויהיה מותר, וי"ל דהרכבת שניהם הוי אסור, מיהו בערוב נראה פשוט דאינו שייך דהא על בעל הערוב קא סמיך וכל התורה הכי הוא.

(נג) והנה בעה"מ ר"ה כח כ' דמלוות דרבנן ליהנות נתנו, והק' שעה"מ מהכא כגון ערוב למלוות דרבנן, וכן יש להק' מערבין פ. לחי באשרה, ויש לתרץ הכא דאין זה הנאה ולא משתמש בגופו רק כי תימא הרי נהנה יאמר שאין לו שום ענין ומלדו שייקרב הסעודה אבל במלוא בגופו דרבנן אינו יכול לומר כן.

איך מזכה העירוב לחברו

נד) הגה קי"ל דבעי' שיזכה הערוב לבעליו, בשתוף עט: ופלוג' דרב ושמואל בתחומין פ., והא דאוי' תנ' ס"י בשליחות ל"ש משל משלח ל"ש משל שליח ה"נ כריך לפרש דבעי' שיזכה לו ול' רש"י "שנתן לו חברו רשות לערובי מתמרים ידי' להשתא ודאי מגרורות ל"ל רשותא" ואולי ג"ז אפשר לדחוק או שמא כיון דתנאי היא האי תנא סבר לה הכי.

נה) ויש לחקור אם הטעם משום דבעי' שיהי' שלו דאין ערוב חל במה שאינו שלו דבמה נחשב הוא או רק דהא בעי' מידי דחזי לוי, דלכאורה לרבנן דכגי בחזי לאחרני ה"נ למה בעי' שיהי' שלו הא חזי לאחרני, אלא משום דכלל זה אינו ערוב כלל, וכן מבואר דהא אם של אחר ומרשהו למה לא יועיל ולמה כתבו שיזכה ע"י אחר וע"כ משום דאינו ערוב כלל ולא יועיל שמרשהו וואולי יש לדחות דאית' בחזרה ולא נראה.

נו) ולכאורה גם בהפקר לא יועיל שיניח מלח ע"י בור מים ולהגאון"ן דמה שיש לו רשות אינו מועיל ולא מסתבר דדוקא בעלות של אחר מקלקלת, אבל התוס' כתבו דהא דמערבין בתרומה איירי בלא אחי' ליד כהן ובלא זה הוה מאי' לפרש בקנה תרומה] ואם כן הויה ממון כהנים ואיך יכול לערב בה, ואפשר לפרש כיון שאינו של מישהו מסויים וגם בגלל שיכול לישאל מהני ערוב בזה אע"פ שאינו שלו, היינו דטעם דל"מ ערוב באינו שלו הוא דלא חזי והכא בישאל יהיה חזי ומטעם זה מועיל, ובידו לזכות לא אמרי' דהא אינו בידו שמא אחר יזכה, ואי במכירי כהונה דכבר יש בו כל בעלות הא מקרי אחא ליד כהן ואולי לענין שאלה ידו ממש בעי', דכלל לא ברירא שאינו יכול לישאל ביד כהן אלא שאין דרך כמ"ס הרא"ש נדרים נט ושמא התו' יפרשו דאם לא בא ממש שוב אין שייך הטעם וק' לוקי בתשלומי תרומה דאי מיתשיל הוי שלו וי"ל דאין בהם הפרשה].

נז) והנה אמרי' ככר זו הקדש אין מערבין לו בה לפי שאין מערבין בהקדשות, ולכאורה מאי ס"ד שיערב בה הא אינו שלו ושייך לרשות הקדש והוא בעלות אחרת, וגם מה האריכות הגדולה לפי שאין מערבין בהקדשות וגם מה נפ"מ מתי אמר ככר זו הקדש וליחתי בקור' אין מערבין בהקדשות או במה שאינו שלו, והנה לשון רש"י: הקדש ודאי אסר בכל הנאות ואינו ראוי לשום אדם, עכ"ל, ומשמע מכל אריכות דבריו דמייירי בקונם של ככר זו כהקדש, אבל התו' לא הבינו כן דבריו, ובאמת תלוי בפי' אחר בכוונת רש"י דהא דלפי' קמא דרש"י באומר עלי יכול לערב הוא משום דלא קיבל הנאה זו משמע ברש"י בתחלת דבריו שאסר הנאות אך לא הנאה זו שכ' ו"ש"מ דלא אסר איניש אדעת' אלא דרך עיקר הנאותה וכי נדר אדעתא דאכילה נדר"נ דרק משום שאין דרכה לערב בה, והנאות שדרכה ליהנות יהיה אסור, ואלו בהמשך משמע דרק אכילה אסר.

נח) וגם במ"ב סקמ"ט שדן אם כשאסר בהנאה מותר לערב בו כ' "כמה אחרונים כתבו שאף לדעה ראשונה אסור בנדר או נשבע בפרוש שלא יהנה" משמע דעד השתא מייירי נמי באוסר הנאות ע"י שאומר עלי אלא שלא הי' בפרוש ואז אמרי' דלאו להכי הי' דעת'י, וכן בשעה"כ מז' שמפרש דעת המתירים לנהנאה זו לא כיון אלמא משכח"ל שיהי' אסור בהנאה ומ"מ מותר לערב ולא מלד מללה"נ, ובמג"א י' "אע"פ שאמר לא אהנה לא כיון אלא דרך הנאות", והשתא אם כפי' זה ה"נ י"ל דבא לומר דנדר כהקדש ודאי אוסר כל השמושים, אבל לא מייירי בהקדש, ווראית' בקרב"נ שכ' דנדר שיש בו מעילה דומה להקדש ולא מערבין בי' אף דחזי לאחרני שאין מערבין בהקדשות, אבל משיג טובא על פי' מ"א הנ"ל וכדבריו דריטב"א.

נט) מיהו לא ידעתי להלום מ"ס ריטב"א אמאי לא מערבין בדהקדש אי מללה"נ הא לאו דידי'ן ואף גס נדר אינו שלו כמ"ס קאה"ח סי' תי' ובר"ן נדרים פה. וע"כ י"ב מעילה מ"מ חדוש מיהא איכא, והא דאמר לפי שאין מערבין בהקדשות יתפרש דהוא דומיא דהקדש דולאי ל"ש בו ערוב, ווייבש תמיהת רע"א שרמז לעי' בשבת עי"ן, ובהא יש ליישב ג"כ חלוק הרש"י מקו' התוס' דנדר אין מערבין לפי שאינו שלו משא"כ בשבועה.

ס) ועי' ברא"ש ל: אי בעי מיתשיל, שכ' ולית הלכתא כסומכום אע"ג דמתני' דכלים כותי' דב"ה סברי כרבנן. מיהו אינו מוכרח לכאורה מדברי ב"ה עאמם דלמא משום דחזי לאתשולי עלייהו וסברי כרבנן לענין סוף יום קונה אלא מתשובתם מיוכ"פ וג"ז יל"ד דחזי לקטנים ומש"ה פרכי, ובאמת רש"א אינו סובר דיש ראוי מזה כמבואר מדבריו. ובטעם ב"ה כ' הרשב"א דיוכ"פ אינו אסור מל"ע ול"ד לטבול דרבנן המותר לקטנים, ואע"ג דאיכא תוספת יוהכ"פ ב"ש כרבי ס"ל. מיהו ק"ק לרבנן דמשמע דב"ה לא פליגו עלייהו דהא וא"כ רבנן דאמרי כמאן.

מורה לשתף

סא) סת. אמר ליה רבה בר רב חנן לאביי: מבואה דאית ביה תרי גברי רבדרי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף? לכא' אם יש בזה ענין לקיים תקנ"ח שיהי' ערוב [דהא חשיב מורה] למה לא דאג לזה הוא שיעשו אחרים הערוב ונראה שלא ידע כלל ולא בדק אם נעשה ערוב ואולי הוא היה מחמיר על עצמו שלא לטלטל בשום מקום או דסבר מסתמא עבדי' ואולי מזה הו"א בזה"ג פי' שלו שכ' להו"א מבית רבה למבוי דרך רה"ר והיינו שלא היה במבוי שלהם ולא יועיל להם עירובו אלא ש"ע מהסוג' דמאי קאמר נסמוד אשיתוף או אערוב הא אינו באותו מבוי וע"כ דלא קאמר רק דמעיקה"ד הי' מותר גם דרך רה"ר אם הי' אורך אלא דל' התו' גטין ת: לא משמע הכי.

ומשמע דאפי' הוא רוצה ליתן אינו ראוי כ"כ דס"ס שם דבר שמקפידין עליו ה"נ שם קפידא עליהם, ומש"כ דחזי' שנותנים הא שמא נותנים ע"ד שיחזור אליהם וסומכים שלא יקחו להם, והנה היה מקום לדון צמי שאינו מקפיד שיקחו אבל יודע שלא יקחו אלא פעם בהרבה שבועות ואם היו לוקים פחו כל שבוע לא היה מערב, ומדברי רשב"א כאן נראה דאין חשש בזה ואולי מזה מייירי ג"כ הרמב"ם דלדאורייתא קפדנים ודאי רק ע"ד זה נתנו.

אין משתתפין באורכ

סז) סת. קאמר דאפי' אין משתתפין באורכ, וכ' התוס' אע"ג דתלינן לה בפלוג' דב"ש וב"ה, דאפי' יאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה מעולם. ותימא דלא מצינו כן בשום מקום בתלמוד שימציא כן אמורא אלא לגדולי התנאים, ואי שיפרש פי' אחר בפלוג' הא זהו התי' השני דתו'. ובאמת לכשתידוק גם לא נמצא בשום משנה דמפורש שאמר תנא לא נחלקו ב"ש כלל אלא שהגביל או פי' אחרת הפלוג', רק מצינו בכ"מ בודדים בגמרא שהעמידו תנא אחד דלפי דבריו לא נחלקו מעולם. (והרשב"א כ' י"ל דאפי' לא שמיעא ליה. אמנם היא משנה ערוכה ולא בריתא).

סח) וכלל דברי התוס' נראה ששני דבוריהם לא נסדרו יחדיו דהא קושייתם הראשונה מה יעשה אפי' כו' ל"ק לפי קושייתם בדבור השני דיך פי' אחר דהא מתני' וכן דברי ר' מנחם מיוני חוזרים על לעיל וסותרים קושייתם.

סט) ולשון רא"ש יך לדייק כפי' ר' מנחם מיוני שכ' ואסיקנא כב"ה כו' משמע שהוא פלוג' פרטי כאן ואינו ענין כללי שלא תלוי רק בהא דאסיקנא הכא.

ע) וא"ע שהש"ע סי' שפו' משמיט דין משתתפין בין ושמן שיכול להקרות להם רביעית אחרי שהטור והב"י מביאים ומפרקים ועי' ב"י שדוחה דברי ר' יהונתן שכ' דתלוי בדבריה מפני דברי התוס' דלא תליא בדבריה ואם א' מאחרונים לא העתיקו גם דמ"ב לא נזכר כלל ענין זה וא"ע.

סב) ולענין מ"ש דלמה לא ערבו היה מקום לפרש דלא תמה אלא דתרי גברי דברבי ודאי יוכלו למאורא איזה דרך לערב ולא כמו שטען לו אפי' כל מיני טענות למה אינו יכול.

סג) והתו' סד. הקשו למה לא בטלו כאן ותי' שלא היה א' הבעלים נמצא ומ"מ אינו מובן כ"כ למה לא שאל רבה ולבטלו כיון דלא ידע ענין בני החצר דהא שאל נסמוד אערוב ונסמוד אשתוף למה לא שאל עכ"פ שנבטל, ובלא"ה הוא דוחק גדול.

סד) ומה שכתבו התו' סה. ונקני כו' בשתוף מייירי, לכאורה אי שתוף ולסמוד אשתוף לכתחלה הא בעי' לזה פת כמו שתי' בתי' השני לעיל ומה מצינו לו להשתתף בחלל וע"כ דכאן נקטי כתי' קמא וי"ע לתי' ב'.

סה) הא דפרש"י דלכתחלה לריך לערב אף שגשתתפו א"כ מהני השתוף בלא הערוב וולפ"ז ערוב שעושה אינו מתקן כלום דבלא"ה הוא מותר ונראה מזה להשתתף שעושה שניהם מהנו שניהם והוא לי' כאלו יך ב' ערובים וי"ע דנתקלקל א' מהם אי לעולם סומך על השני, והוא נפ"מ גם למעשה בעושה ערוב לביתו מי מקלקל ערוב של כל העיר ואם כוונתו שאם מועיל של כל העיר משתתף רק בו הלך א"כ בנקרע ערוב של העיר אם נאמר שערוב של העיר היה כשר א"כ סמך עליו ולא על שלו ואינו יכול לשנות, ואם עושה תנאי שאם יקרע אינו סומך עליו א"כ קלקל עד שנקרע וכן אחרי שתוקן, ואם יכול להשתתף ב' ערובים ואין הערוב דבר המועיל רק היכא שנתקן ליכא האי לתא, אבל אין ראוי מערוב ושתוף דהא תרוייהו נתקנו.

סו) ובטעם שאמר לו שם כיון דאי בעו לה מינאי לא בעינא ובטל שיתוף, י"ג אי בעו מאתמול וכן גורם רמב"ם ומפרש דאם מקפידין בחול אין שתוף שתוף, וכ' רשב"א אינו נראה כלל דאפי' מקפידין הוי ערוב ערוב אלא שנקרא מבני ורדינאה וקי"ל כוותי'. הנה אין זה טענה כלל על רמב"ם דהא הוא אינו פוסק כשמואל לעיל מט. אלא דמקפידין אין ערוב עירוב, וגם בסברא יך מקום להבין דכשם שכ' הפו' דדבר יפה לא יתן לערוב

שכירות

ערוב ושכירותו בלדו. ואפשר דהאי תקנה נתקנה משום דגוי נמי יך לו לאסור וכס"ד בגמ' דשמי' דירה, דס"ס רבים מאוים בחצר ודומה לרה"ר, ורה"ר דעכו"ם נמי רה"ר היא, אלא דהיינו דוקא בישראלים מאוים בחצר דחל חובת ערוב.

ב) אבל תנאי דמתני' לאו הכי סברי כדוהיכו בגמ' ומ"מ השאירו התקנה מטעם שלא ילמד כו' שראו שנבדלים מהגויים

תקנת שכירות מגוי

א) הנה שכירות מנכרי כלל לא נזכר במתני', אף שהוא תקנה גדולה לכל המוני ישראל הגרים בין העכו"ם בכל מקום ואתר. ובאמת הא דדירת נכרי ל"ש דירה נסתפקו בו מתחלה בגמ', נראה שלא היה דבר פשוט מאז ומעולם. וגם עיקר התקנה דשכירות כדי שלא ידור נראה קצת תימא לתקן על ענין זה דדרך

מחמת תקנה זו, ואולי היה זה באמת גם טעם נוסף לתקנה הראשונה. וכבר הוכחנו במקומו בכמה פרטים להשבי' כאלו הויא דירה (ובתו' עה. כ' ולהקל שמה דירה, וגם מזה מבואר לאינו דבר ברור), ובאמת ק' לומר שיתקנו לומר דבר שאינו שדיר של בהמה יאסור לאטו היו גוזרים על בהמה דקה שתאסור בערוב כדי שלא יגדלו בהמה דקה. ואפשר נמי לאי שמי' דירה ודאי אין טעם שתועיל שכירות שאינה אלא היתר אבל אינה דבר אמתי, ולא הקלו בשכירות אלא אחר שסברו דאין גוי ראוי באמת לאסור.

ג) ויש עוד להוכיח מהחלוק בין א' לב' אינו רק בסכנה, אלא גם בשם רבים או יחיד. להלא רבים בחצר מיקרו יחיד לגבי נכרי.

אם יש תקנה לא ליעשות חד במקום נכרי

ד) תקנו חכמים שכירות במקום נכרי, ולכאורה יש דרך ליפטר משכירות זו, כיון דדין שכירות הוא דוקא בתרי במקום נכרי, וכן תקנו דכמה אנשים בחצר אחת יכולים לבטל כולם לאחד ועי"ז חפזים חד. ועל כן ר"ל אביי סג: לאם מבטלים כל הדרים עם הנכרי רשותם לגבי אחד, אין לריכים שכירות.

ה) מיהו בדף סב. אמר אביי דירת עכו"ם לא שמה דירה ואמרו רבנן אין ערוב מועיל במקום עכו"ם ואין בטול רשות מועיל במקום עכו"ם עד שיפקיר ועכו"ם לא מוגר, ולכאורה הכוונה אין בטול רשות מועיל במקום עכו"ם היינו להיות א' לגבי העכו"ם, לבטל לעכו"ם אינו מועיל לישראל כלום, וכן שיבטל העכו"ם אין זה נקרא "בטול במקום עכו"ם", וכמו רישא עירוב במקום עכו"ם שודאי הכוונה ערוב ישראלים, דהא עכו"ם אין דירתו דירה שיאטרך לערב. וכן מבין בפשטות בתורת חיים.

ו) ויל"ע בטעם הדבר, אם מלך עצמו היה לבטול להועיל במקום עכו"ם, אין סבה שיתקנו תקנה מיוחדת שלא יהפכו כולם לחד להלא כ"ז מלתא דלא שכיחא כדאמר אביי עצמו סג: ואם לא גזרו בחד משום מלתא דלא שכיחא כמ"ס סב. ולא נטפלו לכה"ג קל וחומר שלא תקנו תקנה מיוחדת לזה.

ז) אבל פי' זה אינו מחוור דהא התם בגמ' לא הראו אלא עיקר התקנה אין ערוב במקום עכו"ם ועדין לא ידענו להכריע פרטי ההלכה אם חד הוא שכיח ונכלל בגזרה וכדו' ומיד סומך לו ואין בטול רשות וזוה מבאר איך לא יערימו על התקנה והלא לא הודיע כלל דחד אינו בכלל ההלכה וגם אינו אלא דעת ראב"י וכי הוא פשוט ומוזן מאליו, וכן ק' סתירת הסוגיות. וכן מפרש ה"ר פרץ בתוספותיו לכוונת הגמ' אין בטול רשות במקום עכו"ם דאין מועיל שהעכו"ם יבטל רשותו.

ח) ויש להביא עוד ראיה לפרוש הב', דאם כוונת הגמ' כפי' א' שלא לבטל במקום עכו"ם א"כ לא נאמר מעולם שעכו"ם אינו

יכול לבטל ומהיכא פשיטא לכל הראשונים כביעתא ככותחא שעכו"ם אינו מבטל, ובפשטות אפ"ל למסבא ילפו, לכל ענין השכירות הוא דחייב לכשפים אבל לבטול לא יחוש לכשפים. ובמקומו בגדר השכירות נבאר שאינו פשוט, ושם ביארנו טעמא דגוי אין מבטל.

ט) ויש להסתפק בעיקר דברי אביי לכל בטול לגבי חד מלתא דלא שכיחא, אופן א' הוא כפשטות הלשון לבטול הוא דבר לא מלוי מחמת הפסידא דמבטלין ועל כן לא גזרו בענין בטול, ואופן ב' דע"י שמתבטלים ונהיים כחד שוב חשיבו בגדר חד שלא גזרו רבנן ולא שכיח חצר שכולם בה כחד, ונראה דעיקר כאופן ב'.

י) וכן מדברי רע"א מבואר שמבין כלל השני, והוא בתשו' רעק"א מכת"י דמקשה לשי' הרא"ש (סי' יג' ש"ע ספ') דמהני שכירות בישראל, מאי טרחי' דאביי לבטלו כולהו לגבי חד דלא אסורים להויא לחצר, לשכרו הא מהא וליחשבו כחד ואין השכירות מתבטלת בהולאחת, וכ' שזהו מקור מהר"ם החולק עמו.

יא) והנה בפשטות הי' נר' הכוונה בהא לבטול לא שכיח משום שיש להם הפסד מזה, דעלם זה שרואים לעשות מעשה כזה של בטול אין בזה שום מלתא דלא שכיחא דהא זהו הפתרון לכל הדר עם העכו"ם ואנו מניחים שהעכו"ם לא יראה להפקיר וכי הלכות בטול כולהו מלתא דלא שכיחא א"כ למה נאמרו בהם דינים, וע"כ הוא כנ"ל דמשום שמפסיד לא שכיח שיעשה הפתרון הזה, והכל לדעת אביי שאין גזרה דליתא של בטול תורת ערוב, אבל שכירות שפיר שכיח הוא לאטו לא שכיח ששוכרין זה מזה, ועל כן לאופן הראשון אין כאן שום קושיא למה לא השכירו, דהא אי היו משכירים היה מילתא דשכיחא ואסור, אבל רע"א דמקשה משכירות ע"כ דמבין כאופן הב' דענין הלא שכיח הוא משום דנעשו חד וחד לא גזרו רבנן.

יב) ואף שאין זה פשטות הלשון, באמת ל"ל הכי דהא סוף כל סוף לאביי זהו הפתרון היחידי וסתם עכו"ם לא יראה להפקיר וא"כ ודאי שכיח ושכיח וכמ"ס, אלא אם כן נימא דשכירות מהני כדעת רא"ש אז לא שכיחא אלא השכירות, אבל להבנת מהר"ם ע"כ נפרש כאופן א', אך עכ"פ אין ראוי נגד רא"ש.

יג) ועכ"פ היוא מזה דעל ידי הבטול חשיבו כחד, וקו' רעק"א להרא"ש במקומה עומדת, ועל כרחו נאמר דיש גזרת חכמים שאין שכירות מועיל במקום נכרי, דהיינו שלא יתחבמו להיות חד על ידי הערמות, והוא כמו פי' הראשון בסוגיא הנזכר לעיל משם הת"ח, אלא שקשה לומר שהיא כוונת הגמ' כמו שנתבאר, ואולי יש מקום לפרש ע"ד הת"ח שהיא מחלוקת הסוגיות, ומה שהקשינו עליו לאביי גופא קאמר לה, הוא לפמ"ש שם דעקר בזה כל דבריו, אבל השתא י"ל דגזרה זו שפיר קיימא על שכירות וגזרו שלא ישכרו זמ"ז במקום עכו"ם ונקטו בטול וה"ה שכירות,

אלא דמח' הסוגיות אם הגזרה כוללת בטול והתלמיד ששנה דברי אביי בסב. חשיב ג"כ בטול בכלל הגזרה, ובסג: נקטו דבטול אינו כלל הגזרה כיון שמפסיד, אבל עיקר הגזרה הוא מוסכס, וא"כ ליכא ראי' נגד רא"ש גם לפי' הא' דת"ח.

ליעשות יחיד במקום נכרי

(יד) סג: זילו בטיילו רשותיכו לגבי חד והו"ל יחיד במקום נכרי, התוס' ורא"ש מאריכין לפרש סוגיין בהיו חלרות פתוחות זו לזו וערבו יחדיו ואין הערוכ מחשיבם יחיד לגבי נכרי ומהני רק לטלטל בחצר, ולשונם לריך דקדוק דלכאורה היה משמע דמייירי סוגיין דוקא דפתוחות ובערוכ ורק משום הערוכ הוה קשיא להו לחשבנו כיחיד והא' א"כ לזי דה"ה דבטול לבדו יס להקשות לחשבנו כיחיד, ואפשר לומר דה"ה ולאו דוקא רק מסתברא דמסתמא ערבו כדי לטלטל ואם לא היו מערבין יקשה משום דבטול, אלא דבסוף דברי התוס' לא משמע הכי דמקשו "כיון שע"י ערוכ שהניחו כל החלרות יחד הי' מתיר לכולם הא דפריך רבא א"כ בטלת תורת ערוכ ומשני דמערכי מעיקרא נמי דוקא ע"י ערוכ היה מתיר", ואף שג"ז יס לדחות דמעיקרא נמי מסתמא ערבו כדי שיוכלו לטלטל, א"כ למה הוצרכו בתרוכס לומר "דרבא סבר כו' ולא היה יודע שפתוחות זו לזו ולפי מה שהיה סבור דלא היו פתוחות זו לזו כו'", ומה לורך לדעת שהיו פתוחות ואין זה עיקר ובלא"ה יכלו לבטל, ונראה מזה שיש הכרח להתו' לומר שהיו פתוחות זו לזו וא"ע.

(טו) גם קשה עיקר מש"כ התו' בהמשך דבריהם דלא מקרי בטלת תורת ערוכ אם יס איזה הפסד כגון חדר אחד שאסור, דמפני זה ההפסד ימנעו מהנהגה זו, הא כל עצמה של מימרא זו דבטלת תורת ערוכ נאמר באופן שאסור לכולם לטלטל ורק אחד יכול להוויא להם א"כ מפסידים, ויש לתרץ דהתם בחדרים ודאי לא אמרי' בטלת תורת ערוכ דכיון דבידם לערב כהלכה יערבו ולא יפסידו, אבל אלו המאויים עם הנכרי אין בידם לעשות כלום ויעשו לעולם האי תקנתא א"ע"פ שיפסידו קלת וא"כ בטלת תורת ערוכ.

בטעם שלא גזרו יחיד במקום עכו"ם

(טז) יל"ע בעיקר מה שלא גזרו רבנן שפריך לשכור במקום חד נכרי משום דלא שכיחא ולא גזרו בי' רבנן, דכמה לא שכיחא איכא בשוקא ומי הכריחם לטפול ולקבוע דין מיוחד לבית אחד, ולמה להקטין הגזרה בלי שום סבה, ולא שמענו מלתא דלא שכיחא אלא כגון ב' שליחים של גט שלא יאמרו בפ"נ או זינים גמורות במעי אמן דלא גזר משום נולד ביומי' וכדו' שבאמת אין סבה לגזור שהם מקרים זרים ולא ייחדו להם גזרה, אבל להוויא מקרה מן הגזרה משום דהוא בפני"ע לא שכיח, מה טעם, וכמו"כ יכלו להוויא עוד הרבה מקרים פרטיים שהם בפני"ע לא שכיחי.

(יז) ואולי שאני ישראל יחיד משום שמקרה זה עדיין משתייך לכלל של בתי עכו"ם שלא גזרו בהם שום גזרות וכקרפף הם כולם, ואין דין עירוב מתחיל אלא בשכונת ישראל או בשכונת ישראל ועכו"ם שגזרו לאסרם, ועל כרחינו ריכיים לקבוע שיעור מהיכן מתחיל דין ערוכ ישראל ועכו"ם לכן התחילו מב' דהוא הענין המאוי, וכן חייב להם האמת לא לגזור רק מה שפריך. רק שלפי זה אין סבה בעולם שיתקנו תקנה מיוחדת שלא יועיל בטול להיות חד במקום נכרי.

(יח) אבל יותר מזה הוא, דהנה נשתנתה גזרה זו מהרבה גזרות שבש"ס, שכל גזרה היא לקיים אותו ענין או הדומה לו, אבל כאן קבעו הלכה בהלכות שבת שאסור לטלטל בחצר בשבת, ובאמת אין הטעם שייך כלל לשבת אלא כדי שלא ידור עם הנכרי בחצר, ובכזו גזרה ראו חז"ל לאמת העיקר שדירת גוי באמת אינה דירה ואינה אוסרת על כן השאירו מקרה שא"כ לגזור עליו כדי שיהיה העיקר מקויים.

(יט) ודוגמא לזה, דמאינו בחי' רשב"א שמפרש הא דשכירו ולקינו בנכרי דא"כ מקום פיתא או לינא א"ע"ג דבשכירו ולקינו דישראל בעי, משום דאין דירת נכרי דירה ולא גזרו אלא שמה ילמד ממעשיו כו', ועל כן אדרבה ראוי שיתאים ההלכה לגדר הענין שיהיה קבוע שאין דירתו דירה רק היכא שפריך לגזור באופן כללי.

(כ) והטעם לזה כיון דאין דירתו באמת דירה, ראו להקל ככל האפשר, דהלא בעוונותינו הרבה פעמים נלכדים לגור בין הגויים ואין בידינו דרך אחרת, על כן כל היכא שאין מוכרח לגזור הקילו, וכמבואר בתוס' סד: דאמרו לא פלוג לקולא דוקא לתרי גיסי, וכן בשניים הגרים בבית אחד הקלו וקראום חד משום אורת התקנה.

(כא) ומאינו סתמא בערוכ כן בבית מאיר סי' שפב' דהאחין שמקבלים פרס מאביהם אין זה משום ערוכ אלא דהוא לא שכיחא ולא גזרו רבנן, ובכלל יס בערוכ קולות יותר מכל דרבנן ועי' למשל סה: דנסתפקו בהלכה ואמרו נעשה ואח"כ נשאל ופי' הריטב"א דדוקא בערוכ מקילינן הכי, ויש לדחות דלמא ר"ל דוקא דרבנן וכרש"י שם אלא שא"כ לומר כן דהא הוא ספק חסרון ידיעה וא"כ דרבנן א"כ לשאול כלום.

(כב) וראי' להא שרצו להקל בנכרי טפי, מהא דבליתיא לנכרי בשבת לא גזרו וכדמשנינן בריש פרחין הא דליתיה', ומפרשי' דדוקא בנכרי דגזרה שמה ילמד ממעשיו אינו אוסר דליתיה' אף דישראל אוסר, והנה אין זה שייך כלל לטעמא דגזרה שמה ילמד ממעשיו דהא הגזרה היא להקשות עליו כדי שלא ידור עם הנכרי ומה אכפת לי אם הנכרי נמלא בחצר בשבת או לאו וע"כ כיון דאינו אלא גזרה הקלו.

כג) וכ"נ ממ"ש בתשובת הרשב"א שהביא ב"י סי' שפב' דישראל המשכיר לנכרי דירתו אינו אוסר על שכניו ונתן ב' טעמים אחד מינייהו והוי מילתא דלא שכיחא שיסכיר דירתו לנכרי ולא גזרו בה רבנן, וכ' החת"ס סי' לב' דטעם זה הוא עיקרי, וחזי' דיש להקל כה"ג אף שאינו דבר כ"כ זר ואינו מזוי ועי' גם בית מאיר שתמיהה הא הוי שכיח.

כד) וכן קבעו בהא דסב: לכל בטול רשות לגבי חד לא שכיחא ומותרין לגבי נכרי, ומה הנריך להקל בזה, חזן להלן יתבאר דיש דרך אחרת לפרש הגמ', ומ"מ ודאי כן הוא רהיטת הסוגיא להקל טובא וכן הוא בר"ש דלחין שיהיה שכירות בעל כרחו דגוי כמו שמלינו ערוז בע"כ בישראל ומחלק שכירות מערוב, ועי' מ"ב דטעמו שאין כפיית מלוות בגוי, אבל לא הק' כלל דהא הגזרה בצורה שיקשה עליו להשיג השכירות ואיך נולד מזה שכירות בעל כרחו, ובאמת הט"ז הוסיף טעם זה אבל הא הרא"ש אינו סובר כן. וזוהי ודאי שצ'אופן שא"ל רלון הנכרי באמת אין שום תקנה מעיקרא, אלא שהגוי חושש גם כששוכר על כרחו ויכול לאיים עליו שלא יעשה כן.

כה) ובעיקר מה שכתבנו במקומו לעיל בהגזרה מוגדרת כדי להרחיק את ישראל משכנות העכו"ם ותו לא, וכן מה שכתבנו במקומו דלא להקל בזה טובא, לכאורה דברי הרשב"א סד: מתנגד לזה דהתוס' שם הקשו הא פנימי שכיח ולמה לא גזרו בו ותראו דאמרי' לא פלוג לחומרא אבל לא לקולא, אבל הרשב"א מתרץ קושייתם בשם הראב"ד ב'אופן אחר וכתב י"ל דקנסו לחלון דאיהו קא גרים לפנימי דלא יירא מלגור עם הגוי ודוכתי' הוא דקרי' ב' ישראלים אוסרים, רהיטת לשוננו נראה דטעם שגזרו הוא משום קנס שדר עם העכו"ם, וגם דממאן בתי' התוס' דהקילו וכו', ונסתר מזה קלת מדברינו.

כו) אבל האמת דלא משמע כלל בגמ' טעם זה ואיך יהיה זה טעם התקנה ולא נזכר אפילו ברמז שיס קנס עליו דוקא, ועוד הא אין זה כפשוטו דהחילון אינו אשם כלל ואפי' בא קודם ואינו דר עם גוי ורק שומר על ישראל ומה שגבלו לא עוזב הוא לא העיקר, וגם וכי נוכיח מהכא דלרשב"א לא אמרי' לא פלוג לקולא כמ"ש התו' והא בב' הדרינן יחדיו בבית א' ודאי אינו אוסר עליהם ואמאי, אלא י"ל שהרשב"א מודה בעיקר ד' התו' אלא דסובר דבעי' שיהיה ג"כ סברא בזה ועל כן נתן טעם, ומבואר שפיר כמ"ש.

עכו"ם הרי הוא כרבים

כז) עה: עכו"ם הרי הוא כרבים, כ' רשב"א לרש"י ז"ל דסוגיא דסה: דרב ור' היא ישראל ונכרי בפנימית וישראל בחלונה ואסרו לאו כהלכתא דהכא מתבאר דבליכא רבים יחד לא אסור, אמנם ר"ח והראב"ד מפרשי שלשה אסורים היינו ג' חרות ואפי' ג' יחידים וא"כ יס לקיים אסור רב ור' היא, ותימה להרי"ף שפרש

כ"ח ומשמית הא דר' היא ור' אלעזר. אפשר דלא חזר רבינו לדברי הרמב"ן במלחמות דהשמיטת משום שגבלו בזה שכ' הכא ולא משום דלא סבירא לי', וביותר דהא הכא ר' אלעזר הוא והתם נמי בעי' מיני' ר' אלעזר כו' מוכח דהכי סובר וכן מעתיק רשב"א הכא ר' אלעזר כא' מצעלי השמועה שם.

כח) עתו' דפשיטא להו דלאו אביי קאמר להגמ' עד כאן לא קאמר ר"ע כו' מדפרכו עלה מדברי רבא סו. שנחלק על אביי התם, ולכאורה היה מקום לפרש דהמשך דברי אביי דא"ל רבא בר חנן לאביי וכ"ז מתשובתו, ובאמת כדבריהם משמע ל' הגמ' ועי'.

כט) ומ"מ ז"ע על הגמ' שם מה טעם לא הזכירה כל ענין הסוג' דהכא דהא גם זה אמת והוא עוד טעם לאסור יותר ויש ממנו נפ"מ ואיך התעלמה מזה.

ל) ורא"ש כ' דלפי' רי"ף א"ש הא דר' אלעזר אפי' לר' אדא ודלא כהתוס' ורש"י שכתבו לפרושם דלא אחיא דר' אדא איירי בג' חרות. ויל"ע מ"ט רש"י במתני' סותם כר' אדא וגם כ' דהגזרה היא אטו א' בחלון ע"ש. ומ"ב שעה' יח' מעתיק דברי התוס' צפי' הגזרה ואפשר דלאו דוקא וחדא נקט.

לא) ובש"ע סי"ז מביא דישראל וגוי בפנימית אוסר וכן גוי בפנימי וב' ישראל בחלון מביא משמעות רמב"ם הנ"ל בשם יס מי שאומר, ופי' המ"ב נט' טעמו דיסברו דישראל דר גם בפנים כז"י ועוד הוסיף בשעה"ל דכשאין לו עם נכרי רק דריסת רגל הוי שכיח ושמא ילמד ממעשיו. ויל"ע הא בכל ב' חרות הפתוחות למזוי וצא' הרבה ישראלים וצא' נכרי דפשיטא להפוסקים דהוי יחיד מהא דהמן בר ריסתק למה לא גזרו, ואולי הוא לרוף ב' הטעמים.

לב) כ' הבה"ל משם עבודה"ק דאם שכרו מן הגוי מהני דלא גרע מב' עם הנכרי ממש, אמנם לחד תי' דתוס' לא מהני והוא תמוה וכ"כ ריטב"א גס תי' זה, ובגאוי' מתיר מסבתו. הנה הרשב"א בעבודה"ק כ' דהטעם הוא שמא יסתכן וכו' כלשון ר"י בתוס' דהוא גזרה חדשה שלא יבא ישראל להסתכן [אף שבחי' כתב לא כן אלא כמו שמביא הרא"ש דממילא נהיה לא שכיח כיון שיס בזה סכנה, ואין לתמוה על ר"י מה צריך לזה דהא באמת ביס סכנה לא שכי, דסבר שאין כל אדם חושש לחשש זה ואין פורשין מזה] וקשיא א"כ מה שייך שכירות הכא וכי זה נפ"מ לסכנתו, וי"ל דמ"מ הכל בגדרי ערוב.

לג) והנה להשיטות דלא מהני שכירות לכאורה כל ישראל וגוי הדריס בחצר אסור לבני העיר להתערב עמם כדי שלא לעשותו לרבים, וכל מקום שדריס ישראל ונכרי בקומה אחת אחרונה אסורים להכניס להישראל זה ולהוציא ממנו, ואפשר לחלק דרך

פתח הראשי לא גזרו. גם הא למדרגות מחלקם ל"ע כיון לניחא תשמית' טפי.

שכירות בישראל

לד מהר"ם מרוטנבורג סובר ללא מהניא שכירות בין ישראלים לפטור מערוב, ולא נתקנה אלא לנכרי. להרא"ש דסובר דמהניא שכירות בישראל ק' אמאי אמרי' סב. אין בטול במקום עכו"ם לפי' הת"ח והנ"ל במקומו בענין "תקנה ליעשות יחיד במקום נכרי" דהיינו להיות חד במקום עכו"ם, ולא קאמר אין שכירות במקום עכו"ם, ולמה לא הכליל בגזרה זו ג"כ שכירות, וע"כ דאין שכירות בישראל ולכן לא גזרו עליה.

לה) ואפשר דקולת אביי סב: בצטול להיות חד במקום נכרי, דבאמת עיקר ההיתר הוא משום דבטול כולהו הוא בגדר חד, דס"ס חדוש הוא להמליא דבר חדש מעצמנו ולומר דאינו שכיח, אבל מ"מ אינו אלא בצטול דבזה באמת דומה לחד שנותן מתנה, אבל בשכירות אינו דומה לחד שהוא דרך מו"מ, ולפי"ז לכו"ע יש לומר ללא מהניא הכא שכירות ואין שום ראוי' להיא פלוגתא.

לו) ויש כמה דרכים לפרש טעמא דמהר"ם: (א) הט"ז (שפ' סק"ד) כ' דב"נ יש לו קנין בפחות מש"פ אבל בישראל לא שייך ולכן בטלו שכירות ממנו, ואין לדבריו מובן הא יכול ישראל לשכור בשוה פרוטה, וכי נבטל כל דין ממון שבין ישראל לגוי לפי שיש הפרש בפחות משו"פ. (ב) רעק"א שם כ' שמנעו שכירות מישראל כדי שירגיש הגוי שרק ממנו שוכרים ויחוש לכשפים, והימה וכי תקנו תקנה מיוחדת להפקיע מישראל דין המגיע לו ולעשות חומרא בערובין כדי למאור היכי תמאי לתקנה אחרת, וגם אינו מועיל כ"כ דוכי ידע הגוי אם הם מערבים או שוכרים ואינו במשמעות הגמ' שלא הזכירו תקנה גדולה זו. (ג) המג"א שפ' סק"ו כ' דאסור לשכור מישראל בשבת משום קנין ורק בעכו"ם אין דירתו דירה בלא"ה, אבל בחול שוכרין אף מישראל. וזה קלת דוחק בדברי מהר"ם, ועוד דרבינו הרא"ש לא הבין כן דעת רבו הגדול, והמג"א לא כ' אלא לולי דמסתפינא (ועי' מ"ב שפוסק כמג"א) ומשם שארי אחרונים ומליין שע"ש והגר"ז] ובאמת הגר"ז לא פסק אלא משום דהלכה כמיקל בערוב והיינו דפוסק כרא"ש, אבל לא מכריע כמג"א נגד הרא"ש צפי' מהר"ם וכן בתשובת רע"א מכת"י הנד' בחי' רע"א, שלא היתה לפני מ"ב, מבואר דסבר דאסר מהר"ם לגמרי, וכן הט"ז. (ד) דרך רביעי י"ל דשכירות לא מהני בישראל כדי שלא יערימו על הערוב, ושאני בטול שהוא מגביל את המבטל. וכזה יש לדייק מל' הגר"ז: "לא תקנו שכירות אלא בנכרי שאין בטולו מועיל".

לז) ובאמת גם דברי מג"א מתפרשים בד' פנים, בפשטות כוונת המג"א דבאמת בישראל אי אפשר לעשות שכירות אלא בקנין גמור ושכירות בריאה ומש"ה לא מהני בשבת, אבל בעכו"ם הרי יכול לעשות שכירות רעועה כדקי"ל וזה אפשר גם בשבת. אבל

יש מקום לפרש דבריו באופן שני, דבישראל כיון לדירתו דירה מדינא א"כ הוא יותר נראה כקונה, אבל השכירות היא לעולם רעועה, ונפ"מ בזה למעשה דהמ"ב מביא מפמ"ג דבשבת מהני השכירות דיעבד משום דהמוכר בשבת חייל דיעבד, ובאמת אם הוא דבר רעוע בלתי ממוני ל"ש לומר שיועיל דיעבד כשעושהו נגד התקנה של ערוב, וע"כ שהפמ"ג לומד כהאופן הא', וכן הגר"ז מליין בזה לתו' ערובין כו' מענין העמידו דבריהם במקום לאוריתא כו' ומשמע שפרש כפי' ראשון.

לח) ואין להקשות על עיקר דברי המג"א הא שכירות מהניא לערוב והא קי"ל מצוה לערב, וכמ"ש הטור ומג"א ש"ד' ודמקרי מללה"נ, ומברכין עליו והתירו בבה"ש כדקי"ל שם, וכדמצינו בגמ' דשאלו מדוע לא ערבו, וכן כ' הפו' דערוב בע"כ הוא משום דכופין לדבר מצוה, ומותר מו"מ ללוך מצוה. דזה יש לתרץ דוקא מו"מ דקנין התירו כמו לקנות לולב אבל מו"מ שעל ידי חליפין לא התירו, ולהפי' השני דאין זה חליפין גמורים וכמו שהביא הא"ר שהוא מתנה, גם יש אופן לפרש, דנראה כחליפין לא התירו.

למה אין גוי מבטל

לט) יל"ע למה לא מועיל בטול בגוי להתיר בני החצר. ומסברא היה נראה דבטול עדיף טפי לענין הגזרה שלא ידורו במקום נכרי, דאם יתרעם נכרי על איזה ענין יחזור בו מיד בהואלאת כליו וגורע טפי משכירות דהיא צפ"א לזמן רב ואינו חוזר בו, וכן מוכח ממה דמהני הנחת כלי על ידי שאול מקום ונפיק מזה מכלל הגזרה ואע"פ שהוא דבר אחר ול"ש לכשפים שהרי אינו משום כשפים דכל דבר שאינו קשור לדת אינו חושש לכשפים דאל"כ גם לא ישאיל מקום ולא פתר רבא כלום לגבי שכני' דהמן בר ריסתק, וע"כ דהעיקר שיכיר שמתמשין בו וכבר יש הרבה סבות לדחותם.

מ) והיה אפ"ל דאין הנכרי חושש לכשפים בצטול. אבל בפשטות ענין חישי' לכשפים, כבבול' תלמודא דחישי' לכשפים הוא דחוששים על חפץ מסויים שהוא מכושף, כגון צפ' ע"פ שעובר על מים שפוכין במקומות שחישי' לכשפים היינו שכשפו את המים, או שמעבירין על האוכלין דחוששים שהלחם מכושף, ובחולין קה: דיש ירקא שקשה לכשפים, וע"כ אינו רוצה לתת רשותו לאחר שאז יניח שם דברים המכשפים וישלוט עליו, ודוקא ברשות שלו מהני כמ"ש פסחים ה: דחור שבין ישראל לבין הנכרי חייש לכשפים ומרשות שלו אינו יכול רק מן החור, ולפי"ז לכאורה שייך גם בצטול כיון שנותן להם רשותו חושש, ואף שאינו נותן ממש הא גם שכירות אינו ממש אלא רעוע.

מא) ולומר דהחשש של הגוי הוא מעצם מעשה השכירות שמקבל פרוטה ומסכים, שמעשה זה ייחשב בעיניו כטקס של כשף, אבל מבטול שהוא מילי בעלמא לא אכפת לי, ל"נ להלא שכירות הוא

מעשה רגיל לכל בני אדם, ואינו חושש אלא ממטרת השכירות, וא"כ גם ממטרת הבטול יחוש, ופיר היה מקום ספק בזה שמא נכרי יכול לבטל.

מצד ואפשר ליתן טעם אחר לכל יועיל בטול בגוי, דבטול הוא דבר שבין ישראל ותלוי בגמירות הדעת ובתקנת חכמים וכל שאינו מודה בערוב לא יכון בו בטול, ואפשר לדייק כטעם זה מלשון הגר"ז "לא תקנו שכירות אלא בנכרי שאין בטולו מועיל", אלמא הנחה הראשונה של נכרי שאין בו בטול ועל כן המליאו שכירות.

מגו ואף שהלדוקי אינו מודה בערוב ומ"מ שייך ב"י בטול כמבואר בריש פרקין מהרו והכניסו כלים כו' כדי שלא יקלקל בטולו וכדפרש"י שם, יש לפרש דהלדוקי מודה בצורך הערוב שזה אמת מצ"ע אבל לא בצורת הערוב של חכמים.

מד) עוי"ל דאינו תלוי כלל אם מודה או לאו, אלא שכל ענין הבטול הוא דבר חדוש ואינו ממוני וכן פשוט דהא יכול לבטל בשבת כמ"ש הרשב"א אלמא הוא דבר רעוע ולא ממוני וא"כ מה"ת שיתקנו גם לגוי, אבל לדוקי כיון דישראל הוא נוהג בו דין בטול שאינו אלא אופן פטור, אבל ערוב שהוא דבר חיובי אינו יכול ליאור.

מה) אבל א"כ דנאמר שגם בבטול חייב לכשפים אין צורך לתקן שלא יבטל העכו"ם, והעיקר דבטול לא סגי לזה דפוטרנו בכמה מיולי בעלמא ואינו חושש לזה כ"כ, ואין הכל תלוי בסברא של כשפים לבד, אלא ככל שיהיה ענין השכירות גדול וחשוב יותר כן יקשה על הנכרי לעשותו, כמ"ס במקומו בדיאור ענין שכירות בריאה.

טעם שכירות בריאה ולורת השכירות

מו) שכירות בריאה יש מן קמאי דמפרשי דהיינו שצריך לכתוב ולהודיע שלוחי המלך, והקשה החזו"א (פב ב) מה טעם בעי"כ"ו, ותי' דצריך לכתוב כדי לא יגזול ממנו הנכרי. ותימה כיון דחייב בלא זה מה צריך כ"כ להחמיר להלא אין כאן חיזה קנין שיואר קדושין והא אפי' לקדושין א"ל כתיבה אם לוקח מגוי ומקדש והעיקר הוא הסכמת הגוי. והי' אפ"ל דיך כאן עוד ענין מאורת התקנה לעשות השכירות באופן שידע הגוי שהוא עסק גדול ויכתוב ויחתום וכדו'.

מז) ובזה יש לפרש דברי ראב"ן המובא בא"ר דמצריך בקואל מקום מעכו"ם שאינו רואה לשכור וכו' שהזכר סג. דמהני, שיש להניח בהמקום מידי. ולכאורה מה תועלת יש במה שמניחו שמה ומה זה שייך לתועלת הערוב, וכן התעלמו מזה הפו' ודבר תימה במשנ"ב ש"כ' להרבה פוסקים א"ל שיניח כו' ומליין עי' ב"י וא"ר ושא"ל, והא"ר אפכא קאמר. ועוד תימה אם צריך שמוס

במקום אחד הא בעי' שלא ייחד לו מקום כדפשוט סי' שפב' סי"ג מהא לתוס' סו. וכשמניח הרי משתמש במקום המיוחד, אע"כ כמ"ס שיראה הנכרי משתמש והוא חלק מן התקנה שיהיה היכר למעשהו בעיני הנכרי וא"כ אין שום ענין הגזרה.

מח) אלא שצדברי ראב"ן אלו עוד יל"פ באופן אחר קתא, שצריך הנכרי להוכיח שלא חוזר בו והוא חלק מהתקנה וכשמניח משהו יש הוכחה שלא חוזר בו ובשכירות הא דנקיט דמי הוא הוא ההוכחה שלא הדיר ביה וכרש"י ריש פרקין.

מט) וברא"ש צריך פרקין שמציא ממנהר"ם שפוסק שכירות רעועה סגי, ואח"כ מפלפל אם צריך לשכור בכל שבוע, ואם יכול לחזור בו הגוי, ומציא רא"י לזה ק"ו מערוב שא"ל כל שבוע, והא ערוב אינו ממוני כלל, ואלא מחלק כלל חיזה שכירות בעי' ושהוא תלוי בפלוג' בגמ' וע"כ דולחי יש בשכירות גם מה שאינו ממוני, ואף שלהלכה א"ל לשכור כל שבוע, י"ל משום דאי אפשר לתקן תקנה לשכור דבר שכור שם"ס אורת השכירות היא דבר קבוע וא"א להפכו על פניו משום צורך ההלכה.

נ) ובלא"ה צ"ל כיסוד הנ"ל דאין הגזרה מוגבלת דוקא לענין חייב לכשפים כפשוטו ודיו, דהא הרשב"א כ' דאף לדוקי וכותי חיישו לכשפים, ואין שום טעם לומר דמשום שפטר בתושבע"פ פתאום נהי' חושש לכשפים, וע"כ לאו דוקא כשפים אלא מחמת שנאת כל מעשי התורה והמאורה וכדו', ועכו"ם כל דבר שיכול להרויח ממנו מעות יעשהו.

דין שכירות רעועה

נא) הרא"ש כ' הלכה שכירות רעועה דכמיקל בערוב, וגם מציא ממנהר"ם שא"ל לשכור כל שבת ק"ו מערוב, ולכאורה מדברי מהר"ם מבואר נמי דשכירות רעועה סגי לא"כ למה צריך לשכור כל שבוע הא כבר שכתב נמיהו יל"ד דלרש"י שכירות בריאה נמי היא בלי חותמות ושלוחים ובנין וכו' פר"ח וערוך ויש בה חסרון, אבל לכאורה גם בלא זה היא שכירות מדינא, ועוד מסתמא רא"ש פוסק הלכה כמיקל בערוב אף בפלוג' זו, ובאמת אינו מובן אם פירש דשוכר לכל השנה מאי ס"ד שיצטרך שוב ואם פירש לשבוע זה ודאי לא מהני לשאר, וא"כ אין הנדון אלא על דעתו, ולומר שיצריכוהו חכמים בדוקא לשכור מה שכבר מגיע ושייך לו בדין צ"ע.

נב) ובהאי ק"ו מערוב אע"פ שהיה מקום לפרוך דערוב הלכא קאי וקיים ומזכיר התקנה משא"כ שכירות יכולים לשכוח שהשכירו ללא מינכר מידי. וכן אינו מובן אם שכירות זו היא ממונית היאך יכול לחזור בו המשכיר על מה שקיבל כבר מעותיו ועשו הקנין וגם מה ראוי מערוב דבעי' שייתייחס אליו שביתתו וזה תלוי ברצונו ואמירתו, וע"כ דהרא"ש פוסק כאן ללא רק שהיא רעועה אלא היא אינה ממונית כלל, וצ"ע.

להחמיר בשכירות זו יותר מכל דיני התורה ואם הוא שלו ויכול לקדש בו אשה למה לערובין החמירו, ואולי הוא תקנ"ח ואינו שייך לכד הממון.

ס) ובהג"א בשם א"ז פסק לזכיר לשכור כל שבת ושבת ולא מאז למיגר בפ"א לשבתות הרבה למידי הוא טעמא אלא כדי שלא ילמד ממעשיו. ואין כן דעת הפו', וי"ל דל"ש לתקן שישכור אם שכור לו במציאות והתקנה היא על סמך שהגוי לא ישכיר דחייש לכשפים וכדו' ואם הלכיה לשכור ליותר משבוע הרי הועיל וכמ"ש הרא"ש.

סא) ובטור שפב' פוסק שכירות רעועה וא"ל לשכור כל ע"ש וא"ל לשכור ע"כ, ומשמע לשון הטור אפי' כמה בבית א' מיקרו כחד (ב"י מ"ב ב') ולכאורה הוא מפורש בלישנא בתרא דרש"י סב: אכן הא לר"מ ואין הלכה כן, ולא הביא ב"י דברי הג"א שחולק ע"ז, ובעיקר דין זה לכאורה הוא פשוט דהא כל אדם גרים עמו בני ביתו ודלתי הא דאפקו חז"ל חד מן הגזרה הוא אפי' משפחה שלמה דא"כ בלא"ה אינו שכיח שיגור אדם אחד לבד בבית וא"ל להא דשכנות הגוי, ומקרי חד דסתם גוי ג"כ יש לו בני ביתו, והפמ"ג דייק דברי ב"י דאפי' בית א' בהפסק מחלה שאוסרין זע"ז אין אוסר ולכאורה לא נראה, וכן בשעה"ל כ' לדעת מג"א והגר"א ב' חדרים כב' בתים, ולכאורה ז"ע דהא כ' הרא"ש ונפסק סי' קל"א דהא של ב' ישראלים במבוי עם חצר של נכרי חשיבו כחד וחד ואינם נאסרים לגבי מבוי וה"נ הני ב' הא מערבין ע"ז משום כניסת הבית דהויא לה כחצר דידהו וליחשב כחד, וי"ל דדוקא ערוב וסתוף דתרי מילי נינהו מחשבי להו כחדא.

סב) סה: מהו למיגר, רש"ב"א כ' כתו' דשכירות אינה סלוק כיון שהיא רעועה ומסיים "ולא מסלק ליה לגמרי אלא לשעה בלבד", וז"ב מה ענין לשעה בלבד הלא שכירות רעועה היא אזה לבריאה רק שאין לה התוקף הממוני אבל מה ענין זה שיהיה לשעה, ואולי ר"ל דבריאה הוא זכות יותר תקיפה לעשות כן אבל רעועה הוא רק אם יאטרך לאיזה שעה אבל לא היה על דעת שינצל שכירות זו כל הזמן דהא רעועה היא והכוונה איזה שעה שירצה לא מסויימת.

אי השכירות ממונית

סג) בגדר השכירות מנכרי אם היא ממונית גמורה, הזכרנו במקומו בענין שכירות בריאה. ויש נפ"מ בחד הדר עם נכרי דלא תקינו לי' כלום ומ"מ שר ממנו כדרך שכירות במקום שגזרו בה, ואח"כ בא עוד ישראל לדור עמו, אי חלה השכירות, דהא אין זה דבר ממוני העומד לזמן אלא תקנה מיוחדת רק כשיש חובת שכירות והיינו בב' ישראלים וגוי.

נג) ולכאורה מדברי מהר"ם מבואר נמי דשכירות רעועה סגיאל דאל"כ למה לזכיר כל שבוע הא כבר שכר ומיהו יל"ד לדרש"י שכירות בריאה נמי היא בלי חותמות ושלוחים ובנין וכו' פר"ח וערוך ויש בה חסרון, אבל לכאורה גם בלא זה הויא שכירות מדינא, ועוד מסתמא רא"ש פוסק הלכה כמיקל בערוב אף בפלוג' זו, ובאמת אינו מובן אם פירש דשוכר לכל השנה מאי ס"ד שיאטרך שוב ואם פירש לשבוע זה ודאי לא מהני לשארה, וא"כ אין הנדון אלא על דעתו, ולומר שיאכריכוהו חכמים בדוקא לשכור מה שכבר מגיע ושייד לו בדיון ז"ע.

נד) ועי' חזו"א פב' ב' ג' דמפרש למ"ד לזכיר לכתוב הוא כדי שלא יגזול ממנו הנכרי, וז"ע כיון דחייב בלא זה מה לזכיר כ"כ להחמיר בשכירות זו יותר מכל דיני התורה ואם הוא שלו ויכול לקדש בו אשה למה לערובין החמירו, ואולי הוא תקנ"ח ואינו שייך לכד הממון.

נה) והרא"ש כ' דאף שכ' רש"י דנכרי חייש לכשפים וטורח להשכיר כל ע"ש היינו כשהנכרי חוזר בו, ואולי ר"ל דודאי לא ישכיר הנכרי לכל השנה דחושש על זמן ארוך כ"כ מה יעשה שמה אלא ישכיר רק לשבוע, אבל לא נראה דהרא"ש מכין לזה.

נו) פסקו התו' סב: דישראלים הגרים בעיר של עכו"ם מטלטלין בכולה, והוא כולל ג"כ דין הולאה ללהכי כתבו דליכא חומה, ויל"ע אי איכא רה"ר בעיר דע"י דלתותיה ננעלות ואפשר דר"י לשיטתו' ו. דסובר כרש"י דבע"י נמי ס' רבוא, ומיהו לענין שיעור שגזרו שלא להתיר עיר שלמה אפשר דישראל אחד אין בו דין זה ולא נאמר אלא על עיר של ישראלים.

נז) סב. נחלקו אם בע"י שכירות בריאה או דסגי ברעועה, וכ' הרא"ש דהלכה שכירות רעועה דכמיקל בערוב, ופסק מהר"ם שא"ל לשכור כל שבת ק"ו מערוב. (אע"פ שהיה מקום לפרוך דערוב הלא קאי וקיים ומזכיר התקנה משא"כ שכירות יכולים לשכוח שהשכירו ללא מינכר מיד). והביא הרא"ש דברש"י לא נראה כן, שכ' דנכרי חייש לכשפים וטורח לשכור כל ע"ש, וביאר דהיינו כשהנכרי חוזר בו, מידי דהוה אמערב שיכול לחזור בו מערובו, ולכאורה הוא דוחק בכונת רש"י ואולי ר"ל דודאי לא ישכיר הנכרי לכל השנה דחושש על זמן ארוך כ"כ מה יעשה שמה אלא ישכיר רק לשבוע, אבל לא נראה דהרא"ש מכין לזה.

נח) ועל מש"כ דחוזר בו, אינו מובן אם שכירות זו היא ממונית היאך יכול לחזור בו המשכיר על מה שקיבל כבר מעותיו ועשו הקנין וגם מה ראוי מערוב דבע"י שיתייחס אליו שביתתו וזה תלוי ברצונו ואמירתו, וע"כ דהרא"ש פוסק כאן ללא רק שהיא רעועה אלא היא אינה ממונית כלל, וז"ע.

נט) ועי' חזו"א פב' ב' ג' דמפרש למ"ד לזכיר לכתוב הוא כדי שלא יגזול ממנו הנכרי, וז"ע כיון דחייב בלא זה מה לזכיר כ"כ

סד) והנה דברי ר"ש דין אי שוכרין בעל כרחו דנכרי לכאורה ג"כ מבוחר לשכירות זו אינו דבר ממוני לאיזה דבר ממוני יוכל להיות בעל כרחו אם לא בישראל שכופה אותו לדבר מלוה, ובאמת הכי מבחר המ"ב מסקנת הר"ש דלא מהני משום דבישראל אינו אלא כפיה לדבר מלוה.

סה) ובאמת דברי ר"ש דלא ע"פ ע"פ ע"פ אין הכרח כפרוש ש"כ המ"ב דבישראל הוא משום כפיה וזהו החלוק מבישראל לנכרי, והי' מקום לפרש דשכירות אינו דומה לערוב דהוא דבר ממוני שאינו בעל כרחו, ויהיה מזה גם נפ"מ למעשה דבישראל הרגיל להשכיר להר"ש דמהני כופין אותו להלך כופין על המלוות, ואלו לפי' שכתבו אין כופין אותו לשכירות שהיא ממונית אין כופין עליה.

סו) ומ"מ דברי הגר"א ל"ע הא אי שכירו ולקטו הוא מדין מערבין בע"כ היאך אפשר לכפות עכו"ם ולערב ע"י שכירו ולקטו, הא קי"ל כדברי הר"ש דאין שכירות בעל כרחו ובזה לא היה חולק.

סז) ואפשר לחלק דהשכירות עצמה אינה ממונית באמת, אלא דהחלוק הוא, שאין כופין על השכירות הוא דוקא משום שא"א לכפות דבר הנראה כשכירות, אבל לעשותו דרך אחר כגון שכירו ולקטו אינו נראה דבר מופקע שאין כאן תלויה והשכיר.

סח) ודוגמא לזה דהשכירות היא בצורה ממונית ובכללי דיני ממונות מענין נתחלף הגזבר, דהנה הב"י מיייתי תשובת רשב"א דאם שכר מגזבר של המלך והחליפוהו באחר כריך לשכור שוב, ועי' חיי אדם (עה' י') דיליף מהכא דבשכר סתם מנכרי ומכר המשכיר כריך לשכור שוב.

סט) ולדברינו נראה דאמרי' מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו, ושייר לו מקום שכירות, דאף דאין זה ממון מ"מ הוא כפי כללי הממונות. וזה מוכרח דהא אין שום פשר לדברי רשב"א דאם נשתנה הגזבר תיבטל הגזרה דהלא הרשב"א עצמו מפרש דשכירות הגזבר מועיל משום דהמעות באין לכיס המלך או שהוא לי' כשכירו ולקטו של מלך, וא"כ לא נתחלף אלא האיר המוליד השכירות אבל השכירות לעולם היא מהמלך.

ע) ואף שבב"י בנה מצד על סברא זו דהמעות באות לכיס המלך ודאין האידנא שאינם באות לכיס המלך מאי נעביד, דבריו ל"ע דהרשב"א מסיים שא"ל לזה אלא העיקר הוא דהוא כשכירו ולקטו, וזה מהני מדין שלוחו כמ"ש הרשב"א עצמו, ואיך שלא יהיה ודאי אין סברא סתם מצד התחלפותו. לכן נראה דלא קאמר אלא במקום שהגזבר עושה ככל העולה על רוחו ועל כגון דא שבצגעון הוא נוהג אמרינן מת הקיסר בטלו גזרותיו דהגזבר שתחתיו יש לו שגעון משלו, אבל אם היה נוהג הכל כשורה וכחוקים המקובלים וידועים לכל אין נפ"מ אם נתחלף.

דירת נכרי וכותי

נכרי אוסר את ביתו לרש"י

א) סב. תניא דירת עכו"ם הרי היא כדיר של בהמה ואם יש שם ישראל אחד הרי זה אוסר, ופרכי' מהא דתנן דהר עם הנכרי בחצר הרי זה אוסר עליו, ומשני' דמתני' באיתי' הנכרי בחצר דאז אוסר. פרש"י דהקו' דבבביתא משמע שהישראל אוסר, ובמתני' נראה שהנכרי אוסר, והנפ"מ בזה דהנכרי אוסר, דיך אסור להוציא מביתו של נכרי לחצר, וע"ז משני' בדליתאי', דבביתא שאין אוסר אלא הישראל, היינו באינו נמלא, דנכרי אינו אוסר בליתאי' וישראל אוסר. ולפ"ז נפיק להלכתא דאף היכא שאין ישראל אוסר בחצר נכרי, כגון ישראל אחד, מ"מ נכרי אוסר את ביתו, שאינו יכול להוציא ממנו לחצר, והטעם בזה אפשר דנכרי לא שמי' דירה לענין לאסור אחרים בחצרו דאין תפיסתו חשובה, אבל להוציא מרשות ביתו לרשות חצר מ"מ מוציא מרשות לרשות, והכי תניא חצרו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה, ולא ביתו של נכרי, ודודאי דירת הנכרי דירה לענין מוקף לדירה ולא כקרפף, ולא כמהרי"ל קס"ז וכמו שית' בסמוך.

לענין הלכה

ב) אמנם התרוה"ד העתיק דין זה מהמרדכי וכ' דלא מסתבר לי' ומ"מ לא מלאו לבו לחלוק עליו ופסק כן, והב"י שפג' כתב עליו ותמיהני וכו' ואין דין זה אלא לר"מ דס"ל דישראל אחד אוסר, לא לרשב"י. אמנם דברי הב"י תמוהין דהלא דין זה מובא ג"כ בריטב"א ובתו' רבינו פרץ ובתוס' רשב"א ובא"ז והג"א שמיא ג"כ מהמרדכי, ולא אשתמיט מאן שידחה אותו, ומה שייך זה לרשב"י או לר"מ שלא נחלקו אלא בסברא לדלית אי בחד איכא למגזר שמה ילמד ממעשיו או לאו. וכן החזו"א פ"ז כ' דדין זה נאמר רק לר"מ לא לרשב"י ומציין שם במוסגר לריטב"א פה. אמנם בריטב"א שם לא כתב זה כלל, אלא מקשה על שי' ר"י דמיקל בבית שאין בו דירה שמוותר לטלטל ממנו לחצר, ואין בו תקנת ערוב, מהא דמבית נכרי באמת אסור להוציא לחצר, ודירת נכרי לא שמה דירה, ומציא פרש"י הנ"ל דאסור אפי' היכא דל"ש שמה ילמד ממעשיו, ומתוך הריטב"א דהא דהתם לר' מאיר איתמר דס"ל דירה בלא בעלים שמה דירה, וכיון דשמה דירה אסור לטלטל ממנה, אבל הכא לר"י ור"ש אזלי', דלא שמי' דירה. ול"ע הא בגמ' איתמר סב: להדיא אפכא דלעולם סבר ר"מ לא שמי' דירה, ואיך תלי הריטב"א דלא תניא ובאמת כן ק' גם אפרש"י פו. דתלי הפלוג' אי שמה דירה או לאו דלר"מ שמה דירה, והא

וּכְדַמְשָׁמַע שֶׁהִיא רָרִיךְ לֹמַר לְהַסּוּ מֵהַ יַעֲשֶׂה, וּבִכְהֵ"ג אֵינּוּ יֹכֹל לְחַזֹּר בּוֹ מִיַּד לְשִׁכִּירוֹת סָתָם הַיָּא עַב־פּ לְאַיִזָּה זְמַן.

ו) כ' או"ז המובא בהג"א ישראל הדר עם הנכרי בעל ביתו בבית אחד לע"פ שנתן לו שכר דירה לריכך לשכור ממנו בכל שנת כדי לטלטל כדי להטריח על ישראל שיאלץ משם ואם יש שם מצעלי הבתים נכרים אפילו עשרה ודריס כולם עמו בבית לריכך למויגר רשות מכולהו, לכאורה אין כאן תקנה חדשה, לישראל אחד לריכך לשכור, או דגר עמו באותו בית ממש הוי חילוק רשות, אלא מייירי בעלמא באכסנאים ישראלים הלוקחים חדר או דירה בתוך בית הנכרי, ומחדש לריכין דהוי חילוק רשות, ולריכין לשכור בכל שנת, ולריכך מכל בעלי הבית, וכן לע"פ שנתן לו שכר דירה לריכך לשכור ממנו. ואין נראה הכוונה משום דבעי לדעת הנכרי ששוכרו לשם שכירות רשות לשבת, אלא דהישראל לא כיון במעות לשם כך, ואם כיון קנה. ובאמת כ' הטור דל"א להודיעו ששוכר בשביל שבת, ול"ע מקורו ללא ליינו ע"ז אלא הא דק"ל שכירות רעועה, אבל טפי לא, ויש בזה חדוש גדול שבהרבה פעמים לא יקפיד ולא יחוש לכשפים, אבל אין סתירה מהא דל"א, וכאמור. עו"ל דכוונת האו"ז דלפי' כיון לא קנה, דע"פ בעי' פעולת שכירות מיוחדת לשבת, ולא שבמעות של עסק אחר יקנה יחד גם שכירות שבת, דבכה"ג ודאי רואה העכו"ם בקנין, וכיון שמרויח ממנו אינו מקפיד על דבר.

דין הנכרי

ז) בנכרי כי לית' לא גזרו, ולכאורה למה לא השוו נכרי לישראל, וי"ל דבערוז גזרי' גזרה לגזרה כיון שהיא תקנה קדומה, אבל נכרי הא לא משום ערוז גזרו ב' אלא שלא ילמד ממעשיו. ורש"י כ' דנכרים אינם חולקים רשות וחשיבו כחד ורק כדאיכא ישראל אוסר, ולכאורה לאו היינו טעמא אלא שלא ילמד ממעשיו, וי"ל דאין זה אלא הגדרת הדין, ויש דברים ללא אזלו בתר טעמא. ועיקר הא דגזרו משום שמה ילמד ממעשיו, י"ל ללא היו גוזרים לשו"י לעכו"ם דירה אם היה הדבר שקר מבואר, ובאמת אפשר שיש קצת טעם דליהוי דירת עכו"ם דירה, ועל כן גזרו עליה בצרוף הא שלא ילמד ממעשיו.

ח) לענין הלכה נחלקו סב: אי הלכה כראב"ז או שרק נהגו וכו', והנה בתוספתא פ"ה איתא בהדיא הלכה כראב"ז.

ט) בתוספתא גרסי' היה ישראל שרוי בתוכה אוסר מפני שהוא כחארו, וכ' הגאון בפירושו לתוספתא סמי מאן מפני שהוא כחארו, דטעמא כדי שלא ילמד ממעשיו, אמנם הא רש"י מיייתי ל' מהתוספתא, וי"ל פ"ה היה ישראל שרוי היינו שבת לשם לזמן, שהן משמע לשון שרוי, וע"ז מפני שהוא כחארו של ישראל, ויש כאן מי שיאסור עליו הנכרי וממילא אסור לכל ישראלים.

אי ביאת נכרי מצטלת הערוז

הכא אמרי' לכו"ע אין שמה דירה. ובאמת ראיתי בחי' הריטב"א סב: שגורם כזה ול"ע, וכזה הק' בבית מאיר סו"ס פ"ע, וביותר פלא שגם בחור"פ נשנו הדברים ממש כדברי הריטב"א. עכ"פ אין בזה סיוע לדברי החזו"א והב"י ואינו צריך כלל לתלותו בפלוג' דר"מ וראב"י. ומעתה תימנה למה לא הובא להלכה דין זה אחר שכמה פוסקים מסכימים עליו. ואמנם באה"ע סי' פסו' נתן טעם למה מניחים הערוז דוקא בבהכ"נ, משום דאינו בית דירה ויהי' אסור להוציא ממנו לחצר, וכמ"ס רש"י, לכן יהבי' להערוז עצמו שם ובה מועיל גם לו, אבל הא הרמ"א יהיב טעמא אחרינא והולכך לבא לדין שיתוף, וכן הוא בשאר אחרונים ובמ"ב, הרי שלא השגיחו ע"ד אבן העזר בזה.

ג) ואפשר דמשום האי קושיא דהריטב"א פה. דהתם סובר ר"י בבית בלא דירה אינו אוסר, נדחה גם פי' רש"י דהכא מהלכה, ונפרש דברי הגמ' כפשוטו דהקו' היא אמאי תנן הרי הוא כדיר של בהמה דמשמע אפי' דר עמו, דזה דין דיר של בהמה, והא תנן אוסר עליו, ומשני' דלית', דהחדוש דאי לית' אינו אוסר עליו וזה יולא בגלל שאין דירתו דירה באמת רק מלד הגזרה, וכזה מפרש במאירי. אמנם לא איתפרש דבר זה בשום פוסק, דהריטב"א רואה לחלק חלוק אחר כנ"ל. וגם הא דק"ל כר"י בעל התוס' בזה אינו ברור ממש וכמו שמביא הבה"ל שער' כמה פוסקים דסברי כרש"י בזה, דפרט השתא אם נתלה הסוגיות זה בזה הא עוד כמה פוסקים מפרשי כרש"י וכאמור. וגם יש לחלק דדירת נכרי לא שמי' דירה היינו לענין חארו, אבל דירת עצמו ודאי מקרי, וכמפורש בגמ' ברישא דבריתא דדירת עכו"ם הרי הוא כדיר של בהמה, והיינו אם יש אורח ישראל בחארו של נכרי, הרי דמותר לטלטל בחארו של נכרי ואין דינו כקרפף ול"ע בבה"ל שמביא דין המהרי"ל ומואל דיוקים קצת ברש"י בסוגיין נגדו, ולכאורה הוא מפורש בגמ'.

ד) ודוחק לומר דכל פי' רש"י היינו בקושיא, אבל במסקנא דמשני' לית' אינו כן, ובאמת הרשב"א בעבוה"ק השמיט דין רש"י, ובחי' כ' זוהי שיטת רש"י ז"ל, ודעתו לא איתפרש.

טרחת השכירות

ה) כ' רש"י ומתוך שיהא טורח לישראל לשכור בכל ע"ש יולא, וכ' מהר"ם לאו דבעי לשכור כל ע"ש, אלא דאם יחזור בו הנכרי, ולריכך לפרש כוונת מהר"ם דיחזור בו משום כשפים, אבל א"כ יותר נח לפרש דברי רש"י ללא ירצה להשכיר לזמן ארוך משום כשפים. ולעיקר ענין חזרה כ' רש"י במתני' דאינו יכול לחזור דהא נקיט דמי, וכ' הקרב"נ דכשחוזר יכול להחזיר הדמים וכ"כ הט"ז, ואינו מובן דאין יכול לחזור משכירות באמצע זמנו ול"ס כאן החזרת דמים בין אם דמים קונים בין אם חזקה קונה, וע"כ היינו בשכירות סתם, וכמ"ס המג"א, וזה באמת א"ל להחזיר דמים. ומש"כ רש"י דהא נקיט דמי, ל"ל שהיה בתחלת השכירות

יג) מיהו לריך טעם בסצרת התו' שכתבו להערוך בטל שאין סופו להתקיים כל השבת כו', ולכאורה הא אין ערוך לחאי שבת, דהא אין זה חסרון בתנאים כגון מחילות העתידות לפול בשבת כו', דמלד הערוך עצמו אין חסרון, אבל ערוך זה הא בידוע שלא יועיל מלד שהנכרי מקלקלו, וא"כ יתקלקל למפרע, ואיך סמכו עליו, וא"ל דרק חשבו שמא יבא, אבל לא הי' ברור שיבא בשעה מסוימת וכדו', ומשום חשק אין זה מקרי חאי שבת, ואם הי' ברור אין זה מקרי בדליתו'.

דעת הר"מ צבא בשבת

יד) הר"מ סוף ה' ערוזין לא כ' אלא דשוכרין בשבת, ולא חילק כלל אי בא בשבת, משמע דלא מלא בסוגיא חלוק או מח' בשאלה זו, וא"כ מפרש בא בשבת לאו דוקא, ודפרכי' אי דהוה מע"ש לוגר מיני' היינו משום אורחא למלתא, אבל אפי' לא אגרי מיני' יכולין לשכור בשבת, ולא נחלקו שמואל ור' יוחנן אלא אי שוכרין בשבת או לאו, וכע"ז בפי' קמא דהריטב"א, שכ' דסתמא אי הוה הי' רואה להשכיר וכו' הלל עיקר הגזרה הוא שיחוש לכשפים ולא יראה להשכיר, ואולי סתמא דהמשכיר בשבת ראה מע"ש, ול"נ. אלא דמדברי הריטב"א אינו מדובר הדין אם היה ולא ראה להשכיר אי מעכב מש"ה ומקרי אין מערבין, ולא דיבר אלא לפי הסתמא דסתמא יראה להשכיר, או דאין נפ"מ בזה, ובאמת גם בהר"מ לא דיבר ממקרה זה, דבגמ' לא איירו בהכי בעכו"ס שאינו רואה. וגם לפי' שני דהריטב"א שפשעו ולא שכרו אסורין אינו אלא הנס. ונראה דר"ח ג"כ מפרש כר"מ דכל הגדון בסוגיא היה אי שוכרין בשבת, ולא כיון שבא בשבת בעי גם בטול, שכ' דהאי בטול שהזכירו הכא שכירות הוא, עי"ש, וכן בע"כ כ' הלכתא ושוכרין אפי' בשבת אי לא הוה נכרי התם מצעו"י כר' יוחנן, משמע דאין הגדון אלא על השכירות בשבת, והא דאמרו בא עכו"ס בשבת, יש טעם פשוט דאין דרך ישראל לבא בשבת כמתני' פו. דהאיכא משום הוצאה וכיו"ב.

נכרי מסרב להשכיר אי מיקרו מופקעין מערוך

טו) התוס' סו. כ' דאם אין הנכרי רואה להשכיר אין זה מקרי אוסרין ואין מערבין, דאם היה מתרצה היו יכולין לערב, ואין להקשות הא לעיל סה: כתבו דבטל הערוך צבא נכרי בשבת, משום שידעו שיבא וידעו שיבטל הערוך, ולכאורה הא יכולין לשכור ממנו, וא"כ למה יבטל, ולא חיש' שלא יראה. וגם כתבו לעיל בדבור הקדום דע"י שכירות אין לחוש שבטלת תורת ערוך, שמא לא יראה להשכיר, הרי דמתחשבין בזה. דאין הכוונה במש"כ דאין רואה להשכיר אין מקרי אוסרין, משום שאין חוששין שלא יראה, אלא דאינו מיקרו מופקעים מערוך, דבכה"ג לא תקנו בטול, שלא תקנו בטול במקום שאין ערוך, שאינו דרך אחרת מערוך, ועל כן לא ראו שיהיה בו ג"כ ריות, אלא שהוא בשכח ולא עירב וע"כ דוקא בערוך, וכדמשמע רש"י סו: דלא תקנו בטול

ז) פליגו סה: אי שוכרין ואח"ז מבטלין להדדי באמצע שבת או לאו, ר' יוחנן מתיר ושמואל אסר, ר' יוחנן מתיר מדאמר להן יפה עשיתן ששכרתם, ושמואל אסר מדאמר כל שאוסר ואין מערב אין מבטלין, ור' אלעזר הוא דרמי להו אהדדי, ומזה דייק רש"י דר' יוחנן שהתיר באמצע שבת והבינו ר"א שגם בטלו, ע"כ דהערוך מתבטל, אמנם יש מקום לומר דמייירי בלא ערבו כלל, מחמת דחששו שהנכרי יבא, עכ"פ ר"א הבין כן, ובזה י"ל הא דמקילינן סה: נשכור ואח"ז נשאל, שלכאורה אינו מוצן איזה כלל זה להקל בחסרון ידיעה, ובפרט מ"ש הריטב"א דוקא בערוזין, י"ל דאינו אסור לעשות כן אלא דהוא חשק שמא יבא ביומו, וע"כ אמר נשכור ואפי' אם יבא שמא יהיה עוד לדון בזה. אמנם אפשר לפרש במקום דהוה לחוש מדינא וכדר' יהודה.

יז) והרשב"א תמיה בהא דבטל הערוך צביאית נכרי, מ"ש מישראל ששכח ולא ביטל שיכול לבטל באמצע השבת ולא נבטל הערוך, ותי' דישאל זה בר ערוך הוא, ותימה הא מסיק הרשב"א מסברא דאפי' אתא ישראל בשבת יכול לבטל, ותימה מכא סברא זו על הראב"ד, והתם לא היה יכול לבטל כיון שלא היה כאן, וא"ל דישאל ודאי אדעתא דתקנתא קאי ולעולם מקרי שאם הי' יודע הי' עושה מה שצריך, משא"כ בנכרי דבעי' שיהיה עומד לזה בפועל.

אי תלוי בעומד לזה

יח) והתו' מחלקי מהא דספינות שאין בטולן והקירתן מקלקל הערוך, דהתם לא ידעו שיבטלו, והסברא הוא שהי' דעתם על כל השבת, אבל כאן ידעו שיבא והיה דעתם עד שיבא, ואין להקשות דנימא שהיה דעתם לשכור, דזה לא בידם, והיה מקום לפרש גם דאינו שייך כלל להא דבידם או לאו, אלא ע"כ זה שהשכירות אינו ערוך עצמו רק הכנה לשכירות, לא סגי בזה שיהיה קרוב לזה משא"כ בערוך, אבל היה מקום לפרש אפכא, דספינות דרך בני"א לפעמים לפרק ולקשור, והפירוק אינו קלוקל כיון שנעשה ע"ד קשירה מיד, ודומה לאחר שיש לה דלת בקרן זוית בלי אוה"פ, שאם נפתחת מקלקל החצר, אבל לעולם פותח וסוגר מיד, שלא יקלקל, אבל כאן שפפתע בא הנכרי מקלקל להם הערוך, שהוא מפיק מדעתם, וגם ע"כ זה שאין בידם לשכור זה כבר סבה להפקיע הערוך. ובאמת ודאי נראה דמהני דעתם כדי שלא יפקע ערוך, דלא שמענו שלעולם יאטרכו לשכור ואח"ז לערב, וגם הערוך עצמו הלל פעמים שלוקח הפת מכ"א בפני"ע ואין קנין ח' כלום להתיר החצר, אלא בידוע שדעתו להמשיך בזה, ה"נ בידוע שדעתם לשכור אחר הערוך, ושמא אף בידוע שדעתם לשכור בשבת מהני, כיון דשוכרין בשבת, אם לא הספיקו מע"ש ישכרו בשבת ולא יתקלקל הערוך. ושמא אפי' אם היה להם תקנה בחצר ע"י ערוך מתחלת השנה, ובא נכרי לגור בחצר, יועיל שכירות כיון שמשלימין בזה הערוך, ובחול אינו פוקע דאינו עומד אלא משבת לשבת.

רק היכא דאיכא ערוב, וכן הוא ענין דין אין בטול בחורבה, דאף שיכול להשתמש בה תשמיש חזר ויותר, להשתא פנויה היא ומה בכך שמקורה. מ"מ כל שאינו בצורה שתקנו בשבילה ערוב, לא תקנו בטול, ונראה לכן תלה שמואל דינו במקום שאוסרין ואין יכולין לערב, ולא אמר בפשיטות מקום שאין יכולין לבטל מע"ש אין יכולין לבטל בשבת, נקט טעם האמתי להבטול תלוי בערוב, אבל לענין דעת עושי העירוב הא אינו תלוי בהם.

טז) ובעיקר ד' החוס' דמת נכרי יכולין לבטל שפיר, הא אפליגו ב' סז. אי מת נכרי בשבת אין מבטלין, ו"ל שלא כתבו אלא הה"ת שנהיה מותר. וגם ש"מ דלאו דוקא משום שנתראה אח"כ חשבי' לי' עתיד להתרואה.

נכרי אוסר מחזר לחזר

יז) סה: ישראל בפנימית כו' הרי"ף השמיט ונסתפקו אי סמך אהא דסוף פרקין דעכו"ם פני וה"ה הכא, או"ד ס"ל להגאונים דמותר משום דרק אליבא דר"ע איתסר. ולהגאונים ליכא משום פעי דהתם דוקא בב' ישראלים יחדיו דומה יותר להאסור, וזה א"ש כפי' א' שהביא רשב"א שם, אך מ"מ יל"ע להגאונים מ"ט הגמ' לא תלי לה דר"ע ורבנן, דס"מ נמי רגל המותרת דעכו"ם אוסרת, וי"ל דל"ש רגל אוסרת בעכו"ם היכא דליכא שכנות עם ישראל דעיקר הגזרה בא מכה שכנות.

יח) הקרב"ן אות ב' עבד פלוג' בין רש"י שכ' דהיו טובא אכסנאים וחייבים לבין הר"א ש שכ' דהי' דרים שם ישראלים, ובאמת נר' דאין נפ"מ לאורח אינו אוסר, אבל שוכר אוסר, ורש"י אוקי בשוכרין, ור"א ש באורחים וישראלים אחרים אבל לא פליגו בהלכתא.

פתח נוסף לנכרי

יט) הא דאמרנו לכל דאיכא פתח דע"ד אזיל הנכרי בתרי', ומשמע ג"כ בישראל הכי, לכאורה ז"ע דאין זה ראוי למעבר בנ"א, ושמא מדין חלון אכשרו לי', ועי' פמ"ג שר"ל דחלון מבית לחזר הוא מוקף לדירה, ומ"ב שמפקפק ע"ז, וכן הוא לשון הש"ע חלון כו', אבל ז"ע הא ודאי ערוב הוא מחמת שיואל שם עם חפציו, וכמ"ש הריטב"א שהובא במ"ב דבעי' שהקרפף שבת נכרי פתוח לו יהי' פתוח לאלת ממנו דאל"כ אין נפ"מ בתשמישו, ואמנם אינו מוכרח שיש לרחות שמואל דרך חלון ועי"ז מגיע לרה"ר, כגון שאחר לוקחו או שיואל מלד השני ולוקחו ואין החלון אלא להוציא חפצים, אבל לא נראה כלל משיטת ההלכה, אלא דריסת הרגל עיקר, ונהי' דאיכא לספוקי אי דריסת הרגל לבדה או אף עם חפצים וכמו שנהלקו החזו"א והנו"ב בהא דכופין על מדת סדום אי הכוונה לחסור באמת לילך שם, מ"מ חפצים בלא דריסת הרגל לא נזכר בשום מקום. ולישנא דגמ' הי' אפשר ליישב דהעיקר הוא שעשאו לשם פתח היינו לאלת דרכו, ובאמת לזה

אין שיעור ד' על ד' ראוי לאלת ממנו בדוחק ובדרך שכיבה, ואין שום שיעור אחר לפתח, וכמ"ש הרשב"א דשיעור פתח הוא דע"ד, ולכאורה תימה היכן מלא שיעור פתח כזה שלא נמלא בש"ס בשום מקום פתח של בנ"א בשיעור זה דגובה וזוהר"מ ה' טומאת מת הזכיר פתח של דע"ד להוצאת המת, אבל המשנה באהלות פ"ז קריא לי' חלון, ועכ"פ אינו אלא להוצאת המת, לא ליציאת בני אדם, אבל העיקר הוא דאין שום שיעור מלמטה לפתח, וכל שעושהו לשם כניסה ויציאה ממנו שפיר הוא פתח אם אינו פחות מד', אלא שלשון הש"ע חלון ז"ע ללא משמע הכי.

נכרי שיש לו פתח לבקעה

כ) סז: נכרי פחות מב"ס אוסר יותר מב"ס אינו אוסר, שיעור פחות מב"ס לא אהפך כמה בעי' שיהיה דהא לא בעי' אלא שיהי' יותר ראוי לו מהמבוי וסגי בזה שיהיה כמו המבוי, ואולי כמו חלקו במבוי כיון שמתחלק עם שאר בני המבוי, או נימא דיכול להניח לפעמים גם יותר מכדי חלקו דיום הוא מניח ויום חזרו מניח, ועוד יש לחלק דהוא הוא הסברא דגמ' דמייחד לי' ניחא לי' טפי ועלם זה שהוא שלו אפילו אינו יותר גדול ניחא לי', ובאמת הסברא דעיקר הדין אינו מזכיר היטב דרש"י כ' דבבקעה אית אוירא טפי ולא אהפך כוונתו ועי' בה"ל שר"ל דהא שחידש הטור דגם בבקעה דוקא ב' סאתיים אינו מוכרח דלמלא משום אוירא אפי' היא קטנה, ואינו מובן מאי אוירא, וכי משום שאינו מוקף מחילות עדיף לי', ובאמת סברת הגמ' מתחלה דקרפף גרע מבקעה ג"כ לא נתפרש מה טעם וכי משום מחילותיו, ואולי משום דתשמישו קאת בתשמיש חזר ודומה לסברת ר"י בתוס', וז"ע בכ"ז, ובעיקר מאי דפשיטא להפוסקים דחלוקה דרבה ור"י ור' בונא בבית סאתיים כו' הוא הלכה לכאורה הלא נחמן בר אסי אינו מחלק בזה ואדרבה משום קרפף לבקעה ועמש"ל מהבה"ל ואמר לה משמי' דגמרא והלכה כדברי המיקל, ואולי רבים וחשיבי טובא ובתראי אינו מקרי פלוגתא גבייהו אף דאמר משמי' דאוליפנא, או דכל דאפשר להשוות דברי שניהם עדיף.

כא) והא דמצינו בסוגיין פתח של דע"ד אינו מובן איזה דרך הוא וכי ניחא לי' בהאי פתח יותר מפתח מרווח של המבוי וק' לומר שהכל משום לא פלוג ואולי מדעשה פתח זה ע"כ ניחא לי' ובימינו אה"נ הא אין עושין כן והאמת דנת' בתו' נט: דעיקר האסור אינו ההלך אלא שמוליך שם דברים וי"ל דמ"מ ניחא לי' להוציא דברים מפתח זה כיון שיש לו שטח גדול שהוא רק שלו ודע"כ שיעור ב"ס הוא שטח גדול דלא התנו בו רוחב אלא רק שטחו ס"ה ב"ס ופשוטו והוא לשון הגמ' דמייחד לי', ובאמת בשו"ע הלשון "חלון" ונראה מזה שמכונה חלון שמואל ממנו דברים דמקום מעבר אינו נקרא חלון, אבל בלשון הרשב"א כאן מבואר דעת רשב"א דהדריסה האוסרת היא משום יציאתו של האדם, וכן בריטב"א ומובא בבה"ל דע"כ מיירי ביש לו איזה

יציאה מההוא קרפף לרחוב שעי"ז יולא כו', וכן מבואר ממש"כ הקרב"נ דהא דחאקשי המג"א הלל לקרפף שלל הוקף לדירה אפי' פחות מב"ס אסור להוציא לק"מ כיון שמטלטל תוכו בלי להוציא מהבית מבואר דעיקר השמוש הוא יציאה מהבית לא העברת דברים מן הבית, וראיתי במ"ב שפ"א ו' משם ב"י "דאין דריסת הרגל אוסר אלל עם עשיית תשמיש".

כז) וכ' הראב"ד דדוקא בפתח שהוא ד' על ד' אבל פתח גדול אינו אוסר דה"ל כב' חצרות הפתוחות זל"ז ולרה"ר, וכ' ע"ז הרשב"א דאינו מחוור ללל איתפרש ודע"ד נקט ר"ל אפי' רק דע"ד ואינו דומה לב' חצרות דאין להם דרך זו על זו וכאן יש לה רגל ואוסרת דמאי שנא מחאך הפתוחה לשני מבוארות שרגילה בזו ובזו אוסרת על שניהם. ודברי רבינו תמוהין לכאורה מאד הא לעיל מט. נתבאר לכל חצר שבין שתי מבוארות אוסרת את שרגילה ערבה ואם א' המבוארות עירב לעצמו וא' לא דוחין את החצר שאינה מעורבת אלל זו שלל עירבה משום דכופין על מדה סדום ואפי' רגילה אלל השניה, ואי מדמינן להכא אדרבה יש לומר כופין על מדה סדום ואינו אוסר על כולם וואפי' אם בנכרי אין כופין עמש"ס מ"מ הראב"ד מיירי להדיא בין בישראל בין בעכו"ם, ואף שאליבא דהלכתא יש מקום לחלק ולומר דכופין דוקא בפתח רגיל אבל בשמוש בדקעה א"ל לכפותו דאינו שקול כנגד מבוי וול"ע על המ"ב שג"כ מליין בהלכה זו לסי' שפ"ו ט' שהוא ההלכה הנ"ל דף מט. ואינו מפרש כלל לרריך לחלק בין הכא להתם ואינו פשיטא כ"כ דהא גם בדקעה זו או קרפף מיירי שבא ממנה לרחוב כמ"ס הריטב"א המובא בבה"ל מ"מ מאי מקשי אראב"ד מדבר שלכאורה נראה ממנו טפי ללל כהרשב"א.

כח) הנה עיקר מה שהחליטו התוס' דרש"י אינו סובר כר"י לכאורה אינו מוכרח כלל דהא לא קאמר רש"י אלל דלפי שלל הוקף לדירה אין לו שום תועלת בהאי קרפף שאסור לו, אבל אי הי' מוקף לדירה ללמא בלל"ה פשיטא דאין בו תועלת וכסדרת ר"י שהרי תכונתו כתכונת חצר, ואיזה דיוק יש כאן, ואף שלשון רש"י "וכגון שלל הוקף לדירה" יש לפרשו שפיר דר"ל דהא הגמ' מיירי בלל הוקף לדירה, ולל אמר כלל דאם הוקף לדירה מהני, ואולי סמכו על הפשטות ללל פירש, אבל מ"מ הוא לע"ג, ולענין הלכה אין נפ"מ דהא הרמב"ם ורשב"א סברי הכי וגם רא"ש לא הכריע א"כ בלל"ה הכי סברי רוב הראשונים, וקאת פלל על הב"י שהכריע בב"י והשמיט בש"ע.

דין כותי לעירוב

כד) התו' סא: מקשין מה חדשו ר' אמי ור' אסי בהא שעשאום גויים גמורים לבטל רשות, הא גם קודם לכן הי' כך, ואין הקו' רק מה חדשו, אלל דמוכח בהדיא מדבריהם שלל עשאום גויים גמורים לענין ממזרות וכדו' רק לערוב וכן משמעות הגמ' להדיא חולין ו'. אלל דבלל"ה אינו מובן דלשיטתם נמי קשיא

ואינו מתורץ אלל לפי מה שכתבו בסוף הדבור מסבה אחרת ללל פסקו כותי' לגמרי כו', ובאמת מלו לתרווי דכותי לל איתפרש כלל במתני' וע"ז לא מיירי רשב"ג אלל דאין ידעי' דעתו אבל לא נאמר ע"ז כלל דהלכה כרשב"ג במתנינו.

כה) ומש"כ החוס' תלי אותו בר"מ כו' הנה הגמ' אינו תולה את ר"ג בר"מ אלל מסבירה את שיטת ר"מ ומסיימת דר"ג ובית דינו נמי הכי ס"ל בפרט שר"מ היה בימי ר"ג אף שהיה לעיר אין זה דבר מופקע, מיהו כל מ"ס דרשב"ג היה עם אביו בירושלים וזכר להעיד משם עדות תימה הא רשב"ג בימי ר"מ הוא כדאי' סוף הוריות ואם היה קלת גדול בזמן הבית היה שייך ללרוו של ר"א ור"י או עכ"פ ר' עקיבא.

כו) התו' כתבו האידנא ליכא נפ"מ לענין כותים דבסוף עשאום עכו"ם גמורים, ובזה מישבין מאי דפסקי' כראב"י אבל הא ר' יוחנן היה קודם ר' אמי ור' אסי שעשאום גויים גמורים, והקו' הי' בלעת ר' יוחנן דפוסק כראב"י וכרשב"ג במתנינו.

כז) והרשב"א כ' דהאי תי' דר"מ טעמי' דר"ג מפרש דחוק הוא, ואינו מובן כ"כ מה דוחק יש בזה דודאי אין זה אלל לשונו שגורם בל' ר"ג כששנה משנה הקדומה אלל איהו כדעה ראשונה סובר, ובעיקר מה שמפרש רשב"א דה"ה לדוקי כן יש ללמוד מדברי התו' שהזכירו לדוקי בתחלת דבריהן אע"פ שבהמשך דבריהן לא נקטו אלל כותי.

כח) והבה"ל שסג כ' ללל מהני בטול רשות להעכו"ם, וכ' כן משם הרמב"ם, אך הוא מפורש לכאורה גם בש"ע עצמו ס"ט דאין מועיל בטולם זה לגבי זה מכ"ס לגבי נכרי, ואולי כאן יש גם סבה עצמית דאין בטול גבי נכרי משא"כ שם אינו אלל משום הגזרה.

כט) הנה רש"י סב. מפרש קו' הגמ' הרי הוא כדיר של בהמה כו' ומוקמי' בגמ' בלליתי' ולכאורה מאי בעי בזה דהקו' היא מעלם הא דינא שאינו אוסר אלמא הרי הוא כדיר של בהמה, וי"ל היה מקום לפרש דדוקא עכו"ם הדריס בחצר אינם אוסרים אבל אם ישראל עמם אוסרים וטעמא דכולהו עכו"ם כחד חשיבי או דאין אסור בלי חייב בערוב וכשיש ישראל דהוא מטבעו חייב בערוב אז שייך לאסור.

ל) רש"י כ' דאין השבה בב"ג, ויל"ע מה ענין השבה בבן נח וכי אינו כריך להשיב ואם הנגזל ישוב ויקח גזלתו ייהרג ע"ז ולפ"ז גם לישראל אסור לקחת מב"ג גזלו, ואפשר דחובת דינים מ"מ איכא עלליהו וודאי דין ראשון הוא להחזיר גזלותיו אע"פ שאינו מוכרח שיחזיר הבעין כדן השבה ועל כן עביד דינא לנפשי' ועכ"פ בעבר ועבד דינא ודאי אינו גזלה שנהרג עליה וגם אינו אסור לישראל, ואם נאמר דחייב השבה כן איכא בגוי ורק הבעין פטור לפ"ז לא יקשה כל מה שהביאו תו' להקשות לפי רש"י לכל

הסוגיא להתם מיירי מחיוב השצה, וגם עיקר פירושם שפרשקי
דהא דע"ז עא: דמקשינן מר' יוחנן הוא דוקא מפחות מש"פ
קשיא, אבל הי' אפ"ל ללא מית' מר' יוחנן אלא דנהרג, ומש"כ
התו' אין לפרש כו' עי' ר"ג גאון שפרש הכין.

לא) יל"ע מאי דמוקמי' בסוג' מתני' לאחד נכרי ואחד ישראל
אוסרים לחתי דיומי' דא"כ פשיטא ולמה לא יאסור בין נכרי ובין
ישראל דוכי כריך להיות כל השבת פס.

לב) ולפ"ז הדך בבית א' עם לדוקי בבית שני ואין עמם עוד
פטורים מלערב אף שמעיקה"ד הלדוקי דינו כישראל מ"מ לא
פלוג בגדרי התקנה ומשום דהחמירו בלדוקי להיותו כגוי לאסור
בב' בתים הקלו בו כגוי להתיר בבית א' הכל לחזק ענין שלא
ילמד ממעשי הגוי.

לג) ויל"ע בטעמא דלת"ק לדוקי אינו מערב אבל מצטל, ואפשר
דהלדוקי אינו מודה בתקוז"ל ולכן אינו יכול לערב, אבל במה
שחושקים ישראל שלא לטלטל מפני שרואים לחזק מכות טלטול
של תורה אינו מופקע אלא שאינו יודע ואינו רואה לידע
שהוא מחוייב באופן התקון של חז"ל ועל כן יכול לבטל לאורך
חשש שלהם שהבטול אינו תקנת הערוב אלא בטול החשש.

לד) ולראב"ז נפיק מהכא, דהלדוקי עצמו אף שהוא חייב במאות,
ואינו פטור אפילו משום תקנה דרבנן מחמת לדוקיותו. מ"מ הוא
פטור ממאות ערוב.

לה) הרשב"א כ' לדוקי וכותי נמי חיישו לכשפים ושוכרין מהם,
ויל"ע כוונתו בתי' זה דמה"ת שיחושו גם המה ויל"ע, ויל"ע
האידנא שאינו חושש לכשפים היכי דינא. ולתי' ב' דהרשב"א
עכו"ם הוא עיקר דינא.

ישראל יחיד

לו) כ' התוס' סב: ואומר ר"י לאותן ישראלים הדרים יחידים
בכרכים המוקפים חומה שיט' להם מחילות גמורות ולתותיהן
נעולות בליטה שרי לטלטל בכולה בשבת כיון לייכא ישראל אחר
דאסר עליה. מש"כ התו' מטלטל בכולה הוא כולל ג"כ דין
הולאה לכהכי כתבו לאיכא חומה ויל"ע אי איכא רה"ר בעיר
בעי' דלתותיה ננעלות ואפשר דר"י לשיטתו' ו. דסובר כרש"י
דבעי' נמי ס' רבוא, ומיהו לענין שיעור שגזרו שלא להתיר עיר
שלמה אפשר דישראל אחד אין בו דין זה ולא נאמר אלא על עיר
של ישראלים.

לז) לא נתפרש מדוע היו צריכים להוסיף בית חד מן הגזרה ולומר
שאינו שכיח ואולי לכללוהו בכלל בתי עכו"ם דמותר לטלטל
בלא ערוב או דדירת נכרי לאו שמי' דירה ובאמת אין ענין בזה
ולמה תלו זה באוסרין זה על זה ועיקר הטעם הוא מה שילמד
ממעשיו ואינו שייך כלל לאוסרים זע"ז וע"כ שרצו שיהיה גדר

הלכתי, והנה בלית' לנכרי נמי לא גזרו ואינו מובן דהא אין
הענין שילמד ממעשיו דוקא בשבת ואמאי בלית' אין סבה לגזור
ואולי הוא ג"כ כורת הגזרה ולא רצו להחמיר כ"כ, ועי' בית מאיר
שפז' דטעם האחיין שמקבלים פרס מאביהם ג"כ ללא שכיחא
ולא גזרו ויל"ע, אבל בישוע"י ש"ג' כ' דמשום דכיחיד חשיבו,
ובחת"ס לב' כ' דגם ישראל המשכיר לנכרי פטור משום ללא
שכיחא ולא גזרו.

לח) החזו"א נסתפק אם סגי בשכירות הדירה או הבית, אבל
מפורש בהג"א בשם או"ז לרריך לשכור גם הבית, וכן השב"ל
שהביא ב"י בסמוך נסתפק בזה, וכנר' אשתמיט מיני', מיהו
בעיקר חדושו שרריך לשכור כדי שלא ילמד כו' לע"ג מה זה שייך
לגזרת חז"ל.

ישראל המשכיר לנכרי

לט) אם השכיר ישראל לנכרי מסתמא משייר השכירות של ערוב
(תשו' רשב"א ב"י רמ"א ס"א) ובחת"ס לב' כ' דעיקר הטעם
משום דהוי מילתא ללא שכיחא, ויל"ע אם שכיח הוא לפי זמן
התקנה ומסתברא דכן, ובשעה"כ ו' מביא הבית מאיר דהשיג כיון
דשכיח לא מקיימא התקנה וכ' דאשתמיט מיני' טעם הרשב"א,
וכמדומה דהבית מאיר סובר דהי' שכיח גם בזמן חז"ל.

שואל מן הגוי

מ) הרמב"ם פ"ב כ' דשואל מן הגוי כריך להשכיר וכ"כ הרשב"א
בתשובה "ולשאלו כו' ומשכיר ודיו אע"פ שרש"י לא פירש כן",
וכ' ב"י: קשיא מאי מיייתי' ראי' משכירו ולקיטו והא התם מיחה
לא מהני כמ"ס הרמב"ם עצמו והכא הגוי לא רצה בשכירות לכ"נ
שהוא מפרש אם ישראל הוא נותן ערובו וגם צריכים לשכור ממנו
דקם תחת הגוי וגם יש לו חומרת ישראל. ע"כ. ולכאו' קושייתו
אינו מוכרח דהא הגוי לא ידע כלל מענין שכירות זו דמקום זה
ורק שכירות ממנו מיחה, ועוד דבאשתו שאני שנותנת משלו אבל
הכא בדין זכה בשכירות שלו, וגם מה הרויח ב"י בתי' שלו דבעי'
תרויבו הא מ"מ לגבי הא דשוכר הא הנכרי מיחה.

מא) ועל תירוטו אין לתמוה הלא מידי הוא טעמא כדי שלא ידור
עם הגוי וכי אם ישראל קם תחתיו נהיה יותר חמור ממנו עצמו,
שכך הוא גדר הדין אחרי שנתנו על דירתו שם דירה אין להפקיע
ממנה שם דירה בכדי, ובאמת לא היה לפני הב"י הי' רשב"א
דמפרש שיחתי' היטב שאין כוונתו כמו שפירש בו, ובאמת גם
בלשון תשובת הרשב"א המובא בב"י מבוחר לא כן ול"ל דפרושן
אינו אלא לרמב"ם. (ועי' שעה"כ שמציין לדעת הרבה פוסקים
יכול מיד לסלקו, ומציין לא"ר, אבל נר' שלהא"ר אין יכול לסלקו
עי"ש) ופסק הש"ע סי"ב דהשואל מקום משכיר וי"א שנתן
ערובו ודיו, ופי' המ"ב מ' דעת י"א דשאלתו מהני בשביל כולם
וסגי בערוב שנתן בלא"ה, ומציין לב"י. ל"ע אנה מלא רבינו כן

בבית יוסף ואי ממה שהקשה בתחלה אינו ראה למה שמפרש למסקנה, ונפ"מ למעשה בזן חצר אחרת וכמו שפירש השעה"ל בסמוך, והחזו"א גם מפרש ב"י כהמ"ב ויל"ע.

מז) עוד כ' ב"י שם דמש"כ במקום השכירות 'ולינח ב'י מיד'י' לאו דוקא וכמ"ש רש"י לאתנוחי ב'י מיד'י וכלשון הרמב"ם ורי"ו. והוא מזי להוכיח בהדיא מתוס' סו. דמייירי באינו מייחד לו מקום וממילא ודאי ל"ש הנחה.

שכירות מגזבר המלך

מג) כ' רשב"א בתשו' שם שכרו מגזבר המלך לזמן קצוב אע"פ שנתחלף הגזבר א"ל לחזור ולשכור שהשוכר ממנו כשוכר מן המלך והכסף בא למלך ואפי' בשכירו ולקטו נר' כן שלא אמרו אלא להקל, וכ' ב"י משמע מדבריו דשכרו סתם אין הדין כן וה"נ מסתברא דאין כחו אלא מלד המלך וכשהחליפו המלך הרי חוזר בו. ולכאורה אין לו מובן מה לי שנתחנה הגזבר הא כל פעולותיו לפי חקי המלך ורלוונותיו ולמה יבטל כל מעשים שגשה קודמו, ואולי הוא דוקא באופן שיש לו כח לעשות ככל העולה על רוחו ובכגון דא אמרי' מת הקיסר ובטלו גזרותיו אבל בחיי אדם עה' יז' יליף מהכא דשכר סתם ומכר השכיר צריך לשכור שוב, ולכאורה יש לחלק כמ"ש ובעלמא אמרי' מה מכר כו' ואף בזכות שאינה ממונית הלא אורתה בשכירות ממון.

מד) וכ' ב"י בשכירות ידון שאינו נופל לכיס המלך איכא למידק וי"ל דגזבר הוא גזל או למלך מחיל ל'י. ונ"ע הא הרשב"א מסיק בלאו הכי דלא החמירו בזה וכשכירו ולקטו דאינו נופל לבעליו ומ"מ מהני.

לשכור משכירו ולקטו

מה) כ' הג"א דלכתחלה ישכור מהנכרי עצמו. וכ' ב"י שפב' דיל"פ טעמו ממש"כ הגמ' דמריש שאלוהו אוגר לן רשותא אבל אינו ראי' ד"ל מעשה שהי' כך הי', גם מל' רמב"ם ב' יב' "ומשכיר משכירו ולקטו שלא מדעתו" וכן משמע ל' רשב"א אפילו בקשו ממנו לשכור ולא רצה שוכרין מאשתו כו' משמע דהיכא שלא בקשו ממנו לשכור ודאי שוכרין מאשתו או שו"ל. ע"כ. ולכאורה כל דברי מרן בזה יש מקום לחרו"י מש"כ דמעשה שהי' כו' באמת לא נראה לזהו טעמו ויש ראי' אחרת מפרושא דגמ' דבעיא דה' שכירים ולקטיס כמו שית' בסמוך, והרמב"ם הלא מייירי שלא מדעתו וכל שלא מדעתו הוא משום שאינו לפנינו, וכן הרשב"א ש"כ אפי' בקשו ממנו ולא רצה כוונתו לחדש שאפי' מתנגד לא יועיל לו ואם אינו מתנגד אלא שאינו נמצא ודאי יועיל, ורמ"א ושאר פוסקים שהשמיטו נראה דמסכימים, מיהו ראייתו להב"ח שפוסק דלא כב"י ונ"ע.

מו) ולענין הלכה כ' בה"ל בשם עזי אלמוגים דעכ"פ צע"י שיהיה לשכירו איזה זכות שמוש בביתו או בחצרו. משמע מלשון "או בחצרו" שיכול להיות לו זכות בחצר לבדה וסגי בזה לשכירות, ואולי הכוונה ע"ד ש"כ ב"י שם ילטרך יקבל רשות בביתו, וצריך לאוקי בכה"ג שם הוא לקטו ללקט לו מחצרו לא שייך שיקבל מקום בביתו, מיהו הא הבה"ל מביא משם א"ר וט"ז דלא כב"י וסתם יחוד מקום אחד אינו מקרי רשות בכל הבית ונ"ע.

מז) סד. היו ה' שכירו מהו, לא אמרו שכירו ולקטו להחמיר. פרש"י הדרין בחללים כו', וכ' רשב"א ונ"ל לאו דוקא חדר מיוחד דא"כ אפי' להחמיר נמי, אלא כמש"נ דהקילו בלא מקום לינה, ובשכירו דעכו"ם ולא בשל ישראל, והראב"ד כ' אפילו בישראל ואינו מחוור. והנה אי בשכירו דעכו"ם אינו מובן הבעיא דוכי משום שיש ב' שכירים ילטרכו ב' ערובים א"כ אף בנכרי ושכירו ילטרכו ב' ערובים ומה הועילו בזה דהמן בר ריסתק, דוכי גרע שכירו ממנו עצמו, ואפשר ליישב דלא התירו שכירו אלא בדאי אפשר כמ"ש הג"א וע"כ סגי בשכירו אבל באיכא ב'.

מח) כ' הגר"א שפב' הובא במ"ב לד' דהא דשוכר מאשתו ושכירו אף שמוחה תלוי בפלוג' המובא סי' ססז' אי מערבין בע"כ. ונ"ע כיון דשכירו ולקטו מייירי בשל גוי מה שייך לפלוג' דמערבין בע"כ דזה משום כפיה על המזוה וכמו שהביא המ"ב סקל"א וכמ"ש הרא"ש עצמו דאין ללמוד כפיה בגוי, ואף שיש מקום לפרש סברא אחרת ברא"ש כגון דשכירות אינו דומה לערוב ושכירות לריכה אורת קנין, הא עכ"פ להלכתא אין כופין את הגוי לשכור ואיך שייך לכפות דרך שכירו ולקטו, ואולי ג"ז נפרש כנ"ל שהוא מלד אורת השכירות שאין אורה של שכירות בע"כ ע"כ בנגוד לרלונו משכירו מ"מ מקרי אורת שכירות, ונ"ע.

מט) יל"ע שכירו ולקטו הא ל"ל זכות בכל הבית ממש דולאי אינו נמצא ואין לו שום זכות במקום שינתו של בעה"ב וכדו', ובאמת אין הכרח לצריך להשכיר כל רשות הגוי ממש, ולא נתפרש כלל אם שכירות בחצר מתיר הבית, או שמא אפשר להתיר חצר בלי בית דיך לומר שמא כששכר החצר ודאי אין אסור בבית דכל האסור היה באופן שדורס בחצר, ויש להביא ראייה מהא דשכירות בריאה שפרש"י למלכות כל חצרו בספסלים כו' והנה לא שייך בעולם שישכור שכירות בריאה למלא כל ביתו ספסלים ואין אדם שישכיר דבר זה וע"כ דלא תקנו להשכיר הבית ואם לא תקנו להשכיר הבית גם לא אסרו בבית דכל האסור היה כדי שיקשה לשכור ולא ילמדו ממעשיו.

נו) ואם סגי בשאלה לשאול מקום אחד יש תקנה לדך עם הגוי שיבקש ממנו להניח אלכו מפתח של בית וכדו' ובהוה ל'י' כשכירו ולקטו, ואם סגי בחצרו יכול להניח בארון שעל יד דלתו, ואף שאין בנ"א מקפידין כלל אם מונח שם איזה דבר קטן מ"מ נראה כששוכר זה הוי כאלו יש לו זכות מדינא ושפיר מהני.

שכר מן הנכרי ומת

(נא) כ' מ"ב שפג' מתו"ש ומאמ"ר (לא כט"ז) דאם שכרו מן הנכרי ומת אפי' לא שכרו מן היורש שבת הואיל והותרה הותרה, ולכאורה בלא"ה בסי' שפב' פוסק מ"ב דמת משכיר לא בטלה השכירות כיון שהיתה שכירות לזמן והכא נמי כששוכר לשבת אחת עכ"פ לא גרע מלזמן דלשבת זו ודאי אינו צריך ליבטל אפי' בלא הואיל והותרה ו"ל דמיירי הכא בששכרו קודם שבת זו שכירות בסם ובכה"ג כשמת אמרי' בטלה שכירות. ומש"כ רש"י סז, ולא דמיא להא דלעיל דבא נכרי בשבת למת בשבת דהתם לא מצי לערובי אבל הכא מצי ויל"ע הא מצי לערובי אלא שלא עשה כל ההשתדלות הנכרכת ואם נאמר דלא מהני שכירות על אימתי שיבא משום שאינה ממונית ממס' א"כ היכי מצינו ידונו ורגלנו שמשכירים משר העיר ובאים נכרים בשבת, וע"כ שיג' לחלק דלית' לנכרי הוא ענין שפעמים א"ל לו לשכור מראש ואפי' אם הי' נפ"מ שהיה אפשר אין זה עיקר התקנה.

דירת עכו"ם

(נב) רש"י ז"ל כ' דלר"מ דירת עכו"ם שמה דירה והוא תמורה שהוא נגד הגמ' ובחזו"א מסיק ב"ע ו"ל דאחר שגזרו ואסרו עשאוהו שמה דירה דהא אסור. וכן הוא ברש"י מז. כמו שפי' כאן עי"ה.

(נג) ומ"ש שם רש"י שיכול ישראל שבה בשבת לערב הוא חדוש דלכאורה הא דמהני ערוב חי לית' הוא משום דלא חמור הגזרה מן העיקר דעכ"פ ערוב מהני, אבל כיון שחל הערוב מהא דינא מה יועיל זה לחזר בשבת לאז אסור מן הגזרה הראשונה לא גזרה אטו אית' ולזה לא מהני ערוב שלא נתערב עם אף א' כיון שלא היה כלל ואיזה ערוב הוא, וזה ודאי שאם הי' לאוריתא לערב לא הי' מועיל, ו"ל דוקא משום דדרבנן הוא עשאוהו כמערב שאין להטריח יותר מדי כל שעשה כתקון.

(נד) וכ' רש"י א' לענין הלכה בעכו"ם נראה דאפי' ר' יוסי לא אסר אלא היבא דאית' (האי היבא דאית' אינו מובן דע"כ היינו אית' בבה"ש ור"כ מאי קאמר הא באיתא לגוי בבה"ש א"ל לר' יוסי אלא הוא הוא תקנת שכירות, ואי בבה"ש היינו דוקא באית' ביומ' ור"כ היינו א"נ ומאי קאמר הרשב"א, ו"ל דאגב נקט ל' ולאז דוקא). א"נ דאית' ביומ' ואל"ה לכו"ע דירת עכו"ם לאו דירה כמ"ש סב: לר"מ וה"ה לר' יוסי. והלכתא כר' יהודה דעכו"ם שרי בכה"ג (לא איתפרש אי ס"ל דלא קאמר רב הלכה כר"ש אלא בישראל אבל בעכו"ם לא איפסיק או דר"ש עצמו לא גילה דעתו בעכו"ם על כן פסקי' כר' יהודה וכן הוא לכאורה) דאמר שמואל כ"מ ששנה ר' יהודה בערובין הלכה כמותו, וכריב"ל דמיקל בערוב הוא, וכלל' דר' יוחנן דהלכה כר' יוסי בעלמא הוא ל' כלל דיחיד, אבל הר"מ פ"ד הי"ג פוסק כר' יוסי כהגאונים דלעולם הלכה כר' יוחנן.

(נה) ומסיק הרשב"א מ"מ לא נראה דלא מיסתר כללי' דר' יוחנן היבא דאיתמר וכמו דפוסק כאן רב כר"ש משום דאיתמר הלכתא וכדמוכח מו: (הרשב"א שם סובר דבאמת הכי הוא למסקנה דהתם אבל יש מקום לומר דכיון שיג' תרולא אחרינא תו א"ל למימר היבא דאיתמר, אבל באמת תימה דמצינו טובא ב"ש"ס שפוסקים נגד הכללים משום היבא דאיתמר ואפי' כב"ש נגד ב"ה פעמים איתמר) ע"כ עיקר כר' יהודה.

(נו) הא דפשט"ל להרשב"א דה"ה לר' יוסי הוא פשוט דאל"כ אמאן קאי ר' יוסי ולא פליג אר' יהודה דאיהו אוסר באית' ביומ' ור' יוסי יתיר בלא עתיד לבה, וע"כ דמיירי ר' יוסי נמי באית' ביומ' והיינו שיכול לבה ווהלשון ברש"י עתיד לבה וכדו' לאז דוקא שודאי יבא עי' לפנינו דברי הפוסקים ופשוט דלא מיירי מזה הגמ' וסגי במה שחוששים שיבא כדמוכח כל הסוגיא וסבת האסור להתנאים וכן מבואר בר"א"ש שנקט ג"כ לשון עתיד לבה ומפרש בהדיא דאינו אלא שיכול לבה ול' רש"י א' היבא דמצי מייתי ביומ' ור"כ לכאורה מאי קאמר ר' יוסי אין דרך ישראל לחזור בשבת הא מיירי במקום שאית' ביומ' היינו שיכול לבה, ודוחק לומר דהיינו דקאמר דבישראל לא שייכא משום תחומין, דאטו ר' יהודה לא ידע זה, וע"כ דכבר כולל דבריו סבת ר"ש דדרך ישראל לקבוע ישיבה לשבת שלמה משום מנוחת שבת וסכרי' לזמן אכילה קודם השבת שא"א כ"ז בשבת עצמו, ומ"מ באותה העיר לא מהניא סבתא זו לר' יוסי או עכ"פ לא פירש עד דאתא רש"י ואמרה.

עכו"ם שהלך מביתו

(נז) הש"ע שעה' א' מעתיק ד' ר"מ דגוי שהלך אוסר אם הוא במרחק שיכול לבה. ויש בחלוקה זה חדוש דהלל חיש' שמה יבא ומיירי בענין שיג' אפשרות שיבא ור"כ גם אם הוא רחוק אפשר שכבר יבא לדרך ויבא ומסביר אין שום הפרש וחלוקה בסכוי, אמנם מלד ההחזקה הוא כעין שמה מת לא חיש' שמה ימות חיש'. ויל"ע באמת מאימתי מקרי חזר ואם הוא בתחום העיר ע"מ להמשיך לכיוון ביתו ויודע אם מקרי שחזר או לאו או אפי' לא מקרי שחזר אי אז לכו"ע גזרי' שמה ימשך כיון שהוא קרוב עי' לפנינו.

(נח) ורמ"א כ' דעיקר כהמתירין אפי' הגוי בחצר אחרת, ופי' מ"ב ז' משם אחרונים אינו אוסר כמו ישראל שהסיח דעתו, ובשעה"ל ה' הביא טעם הרשב"א דגוי כי לית' לא גזרו, והשיג עליו החזו"א דודאי טעם רש"י א' עיקר כמבואר סב: ור"כ ליתא לדברי ט"ז המובא במ"ב ה' דאם העכו"ם רגיל לחזור לביתו באותו יום אסור לכו"ע. ומ"מ מודה חזו"א דאם ודאי שיחזור אסור לאז יש יותר מקום לגזור לכל מה שהקלנו בגזרה דשמה ימשך לטלטל אחר שיחזור הוא בצרכו הא דמנ"ל שיחזור, והחזו"א לא ניח"ל בסבת ט"ז אף שאפשר לקיימה גם ל'.

רש"צ"א כנ"ל בצרוף שניהם, מ"מ כיון שתמיד חיש'י להא שחזור
לא נ"ל לרבינו, אבל כשודאי חוזר יש סברא להחמי.

נט) אם הלך הגוי בשבת כ' המ"א לשון הטור לאו דוקא וה"ה
דמותר, ול' המ"ב ב' ויש מקלזין אפי' כשהלך בשבת אם לא חזר
בו ביום, ובשעה"ל ד' כ' דבחזר בשבת גם להמ"א אסור, ואינו
מוזן אטו משום דהלך יהיה מותר גם כשהוא נמצא.

ס) וכ' בה"ל דמ"ש הא"ר דכ"ז בסתמא אבל במסיע מדעתו
בפרש מהני באמצע שבת וכהמ"א, יש להוכיח לא כן מהא
דהולך לשבת אלל בתו דסתמו כפרושן משום דרך ישראל וגם הם
נקטו מצע"י. ויש מקום לפקפק בדברי רבינו הגדול דהא דבתו
הוא לפי הענין שאם בא לשבת אין דרך ישראל לעזוב אבל בא
באמצע שבת אין שום הכרח ושמא לא בא אלל להקביל פניה
וכדרך העולם.

לדוקי ומומר

סא) סט. התו' נחלקו ארש"י וסברי דצפ"א לא נעשה מומר ולפי
דבריהם כ' רש"צ"א ל"ל דההוא דנפיק בחומרתא לאו דוקא האי
ממש אלל אם הי' רגיל. אמנם עוד היה מקום ליישב דבריהם
עוד ולומר דלא בעי אלל לראות שאינו עושה בפרהסיא אבל
שאינו מקפיד על ההלכות בצנעא מעולם היה דבר פשוט אללו
ואחרי שראה שמלניע חטאיו אמר שמבטל רשות.

סב) סט. התו' ילפו מהא דאמר'י לדוקים מתיראין מחכמים,
דה"נ כותים מתייראים מחכמים דבשלמא לדוקים בני ישראל
המה ולכן מתייראים וגם יודעים שכל דבריהם שקר וכזב אבל
כותים עמא אחרינא נינהו ומה"ת לומר דמתיראין ואפי'
ביתוסים כ' רש"צ"א דאין מתייראין, והראב"ד מסתמא סובר אף
בכותים דאין מתייראין וקשיא עלי' ראיית התו' א"כ למאי גזרו
עלייהו ר' אמי ור' אסי שלא יבטלו רשות כיון דמחללי שבת
בפרהסיא נינהו. ואולי סבר דבימי ר' אמי ור' אסי כבר היה
מנהג אבותיהם בדיהם.

סג) ועי' ברש"צ"א שכ' שר' יהודה לא החמיר דלא מהניא חזקה
רק בצדוקי דמאי דיהיב שקיל. וי"ל לפ"ז דודאי אי חזר בו לדוקי
מבטולו הו' כלל אבטול למפרע וכל מה שנעשה חשיב כנעשה
באסור שבת בשוגג דאל"כ אמאי אמרי' מאי דיהיב שקיל.

סד) מהר"ם פוסק לדוקי כגוי כיון דעובר בפרהסיא וכת"ק וכר'
יהודה בדעת ר"מ דקו"ל כוותי' לגבי' ולא חשיב מיקל בערוב
דאיכא ג"כ קולל בנכרי לשוכרין הימנו, וכ' ע"ז רח"ש סט.
דתמוה מהא דהביאו התו' שמתיראין וכפרי"י וגם ר' יהודה לא
פליג לפי תי' בתרא והוא התי' העיקרי שאינו מגיה המשנה.
וא"ע נהי דאינו מגיה המשנה מ"מ לתי' זה ל"ל דתרי תנאי

ואליבא דר' יהודה בהאי מעשה דרבן גמליאל אי הו' בצנעא או
בפרהסיא ומי זה אינו דוחק.

סה) ודע דלשון הכניסו כל מה שאתם כריכים להכניס והוליאו כל
מה שאתם כריכים כו' נראה יותר כר' יהודה דבע"ש יעשו כל
כריכהם דאלו להחזיק סגי בדבר א' ויש לדחוק כיון שיט לכס
מעשים כו' עשו עכשיו כדי להחזיק.

סו) כ' המ"ב שפה' א' דעת כמה פוסקים דאף לדוקי כשמחלל
שבת בפרהסיא כעכו"ם וכן הוא דין קראים שצמנינו (הנה המ"ב
סק"א כ' לדוקי ע"ש לדוק וביתוס וריכך לדקדק לשון זו דהא
הרש"צ"א כ' דביתוסין אינן מתייראין מחכמים ובאמת לדוקי אינו
שייך לביתוסיו כו' אמנם ליכא נפ"מ דהכל תלוי במליאות).
ומקורו בתו' ורא"ש וריב"ז וריב"ז"א דדוקא משום דמתיראין וכן
מבואר ברמב"ם, ותמיה על ד"י שמביא קולתו משם רמב"ם,
ועוד דהא איכא טעמא דשמא ילמד ממעשיו ופלא על ט"ז ומ"א
שלא הביאו דעת שאר פו' וכן משמע א"ר וק"נ להחמי.

סז) והנה עצם הנחת המ"ב דאיכא פלוג' בין תו' ורא"ש לרמב"ם
לכאורה אינו מוכרח כלל דלא כתבו אלל דמתיראין ואינם
מחללים בפרהסיא משום דמיירו בצדוקים דהש"ס שלא היה
מנהג אבותיהן בדיהם אלל היו מתוכחים עם החכמים והיו
רשעים גמורים ומוסרים גדולים כנודע אלל שהיו יראים מן
החכמים, ואף ההוא לדוקי שיבבי' דר"ג אע"פ שהי' כמה דורות
אחר לדוק וביתוס מ"מ כל זמן שהיו במקום אחד עם הפרושים
וידעו היטב דמנהג אבותיהם בא להם מחמת מחלוקת ופריקת
עול ועמדו באותה המחלוקת ל"ש מנהג אבותיהם בדיהם, אבל
קראים שצמנייהם לא היה בהם דעת ולא עמדו עליהם להוכיח
להם דברי חכמינו וקבלת רבותינו ואדרבה היו מהם ששמעו
וקבלו אם רק היו מלמדים להם האמת ועי' מסעות הרע"ב
מברטנורא] לא דברו מה רש"י ותוס' ומה"ת לסתור דברי ד"י.
וכע"ז כתוב בחזו"א פז' יד' אלל דנוקט דקראים שצמנו
הגאונים אפטר דמזידין היו ולפ"ז יש פלוגתא דהא הרמב"ם קאי
עלייהו ומיקל לפירוש ד"י. ועיקר סברת המ"ב לגזור משום שמא
ילמד ממעשיו מלבד תמיהת החזו"א דאין להמליא גזרה יש
להוסיף מה לי אם מחלל בפרהסיא או שאינו עושה בפרהסיא
משום דמתיראין מן החכמים הא ס"ס כל דבריו כארס של עכנאי
וגרע מגוי ושייך שילמד ממעשיו וגרע לזה מגוי.

סח) מיהו מה שמביא החזו"א מתו' סא: דלא גזרו בצדוקי וכותי'
אלל אגב עכו"ם ולא אמרו חכמים אלל בעכו"ם. דברי התו' אללו
כאסמכתא בעלמא הביאם רבינו הגדול דהא ליכא תחלת ראי'
והתם מיירי למ"ד כותים גרי אמת ובצדוקי דאינו מחלל
בפרהסיא

סט) נסתפק הבה"ל אם גם באסור מוקלה שהוא טלטול בעלמא
הו' מומר, ולא נתפרש יסוד הספק כיון שידע שרבנו אסרו מה

ומ"מ סתימת הפוסקים לשון פרהסיא ולא אפי תלתא דבעלמא חשיב כמפורסם גבי לה"ר וכו' ז"ע. עוד כ' המ"ב ב"ס א"ר דאם מתבייש לעשות בפני אדם גדול אף שעושה בפני כמה אנשים מקרי נעאל. וז"ע דלכאורה בגמ' לא נזכר לכסיי' משום שהוא אדם גדול ושמה ה' מכסה מכל הפרושים דודאי מקרי פרהסיא כיון שעושה כן בפני כל העולם ומה לי שמתבייש מאדם גדול. ובתוס' סט' מבואר דאומר מותר אינו בכלל מומר, ואין לתמוה להא דקיי"ל דלדוקים הוו מומרים אע"ג דאינהו נמי מנהג אבותיהם בידיהם ואומרים מותר, דאינהו מסבירו להו ולא שמעי ויאלו מכלל ישראל אבל זה שאומר מותר מסבירו לי' ומסבר.

לי חיזה אסור הוא ויל"פ כוונתו או שאסור גרוע הוא וקיל משאר אסורים גם בעיני רבנן להכי מיקל בו או דאסור חמור הוא ככל אסורים אלא שבעיני בני אדם אין נראה שייך כ"כ חומרא בטלטול בעלמא, ושני עיקר דהא גזרת כלים אסור חמור וקדום הוא מאד מימי נביאים אחרונים וגזרו בו אפי' גזרה לגזרה כמבואר במק"א.

ע) הפמ"ג יו"ד ז' ב' כ' דאם ידע שיתפרסם הוי פרהסיא, ומביאו המ"ב כאן. וז"ע מנא לן דרבה הבושה לעשות צפרהסיא יותר ממה שידעו ממנו עשרה וגם מה שראו מתפרסם יותר ממה שידעו ועכ"פ שמה בעי' שיהי' בפני תלתא וכו' ולא רק שיבינו מראיית החפץ ברשות אחרת וכו' דאינה דומה שמיעה לראיה,

בדין ביטול

ג) והנה אמרו כו: בית בלא חצר לא עבידי דייירי אינשי כו', ותימה אטו דירת בהמה היא, וכמו שהדר בעליה אין לו חצר, או מי שהוא עני וכו', ומה ענין החצר כ"כ, וכלל ענין בטול הבית אינו מובן, הלא איהו הוא דיייר בביתו ואין אדם נכנס לביתו וגם אינו מכלל ההיחזק דבטול שיכנסו לביתו, ובמה מבטל ביתו אם אין דר בו אלא הוא, וי"ל דבטול הבית אינו על הדירה בבית, דדירתו אין מעכבת לבני חצר כלום ואינה מנצרת ערוב, רק על הכנסת והולאת כליו מחצר לבית זוהי דירה האוסרת, ועל כן צריך לבטל תשמיש זה מביתו, ועל כן ל"ש שיבטל החצר ולא הבית דאין שום תשמיש הולאה מבית שאין לו חצר דלאן יוליא, וזה הוא דמבטל.

ד) והנפ"מ בין בטול בית לבטול חצר, דבטול חצר הוא מניעת הבאת חפצים אליה, אבל בטול בית הוא מניה גם של הבאת חפצים אליו מן החצר. וזה ודאי שאין יכול לעכב דירתו אם ביטל. וז"ע לענין דירה בלא חצר לא דייירי אינשי כו', אי אוח ואומר שאין רואה לבטל ביתו, הא אין הכוונה כאן שהוא דבר שאי אפשר, אלא דבסתמא מרחיבין דבריו.

ה) וטעם דאין מבטלין מחצר לחצר, יל"פ משום דאין ניכר בטולו, דהא אין משתמש שם, ואם ינעל הדלת בפועל ודאי יועיל, אבל החלטה דבטול ל"ש היכא ללא מינכר. וכן מבית לבית לסבירא המובא בתו' סד. דאין מבית לבית בטול שאין דרך תשמישו, והא מבית לבית דרך חצר יש בטול, וע"כ כמ"ש דהוא דרך תשמיש. והריטב"א כ' ללא תקינו בטול אלא בחצרו. והנה גם דריסת הרגל שיש לבן פנימית בחיצונה א"י לבטל מחצר לחצר, ואף שלא מבטל אלא בתוך חצר זו, וכבר כ' רש"י בן חצר אבן חצר וכו', והוא מבואר ג"כ בסוגיא דמי שביטל תו אינו מקרי בן חצר.

ו) והחזו"א יז' יא' הק' למה לא יועיל בטול הבתים שבהר שביטלו זל"ז שיהיו כולם שותפין בכל הבתים יחד כמו שנעשה

בטעם הבטול

א) במתני' סט: וכן כו. תנן שכח אחד ולא עירב הוא אסור והן מותרין, מבואר מזה דהדבר נעשה מאליו והן מותרין והוא אסור, ושני משניות ערוכות הן. ובאמת הא כל היכא דאיכא פתח ראו מערבין שניים ראו מערבין אחד, וכמוצן דה"ה ביחיד כל היכא דאיכא פתח בינו לבין החצר א"ל לערב עמם, ולכאוי"ה פתח של בית ראה אינו מערב עמם ואינו מטלטל ואינו יולא, והוא ענין הבטול דע"י הבטול עושה כן שאינו משתמש ומוציא כלל בפתח זה, ויל"ע בהתו' עט: למכרו נעילת לכת בהבטול, ועכ"פ כן הוא ענין הסוגיא התם דנעילה ובטול מהנו, וכמ"ש רש"י נעילתו זהו בטולו. ואמנם בגמ' מוקמי' כשבטלו, אבל המשנה מיירי בסתמא, לכל האורך לבטל בהדיא הוא משום דשייך אפכא שיבטלו הם לו, אבל לולי החדושים באופן הרגיל הוא ממילא מותר.

ב) וענין הבטול הוא הרשאה כל רגע ורגע, דאל"כ לא היה יכול לחזור בו, ולמ"ד שיכולין להחזיק יש להם רשות לזכות בזה, והא שכ' הרשב"א לבאר הרמב"ם דלדוקי יכול לחזור בו אפי' אחר החזקת בני החצר, י"ל דאין גומר דעתו להרשות עד כדי שיחזיקו על זה. ומ"ד לדוקי אינו מבטל י"ל ללא מהימני' לי' שיאחוז לתו. ומאלו סברת רנב"י דמחלל שבת אף שאין לו דין מומר לשום דבר, מ"מ לענין בטול אינו יכול לבטל, וודאי דמקרי מודה בערוב, דאל"כ הוי דינו כדדוקי והיה לנו לתלותו בפלוג' תנאי, אלא שאינו יכול לעמוד על יצרו ומחלל שבת, ולמש"כ מבואר הדבר דענין הבטול הוא יסודו באיסור שאסור למי ששכח להוליא, וממילא לאחרים מותר דאינו בן תשמיש עמם, אבל זה שאינו משמר את השבת הוי עדיין בן תשמיש עמם ול"ש בו בטול.

ההפך בין בטול בית לבטול חצר

ע"י ערוב, ואפשר ל"ש כלל בטול במקום שאין להם שום שייכות אליו כיון שהחזק אינו שלהם ואסורין בחזקת איד יזכו רשות בביתו.

ז) ועי' בהתו' סט. כתבו סברא דאם החזיק מי ששכח בחזקת במשך השבת, אפי' קודם שביטל, תו לא יהני בטול כיון שהחזיק, ואינו מובן ג"כ, מאי שיטי' מה שעשה קודם לכן, הלכא כל שלא ביטל לא חל דבר, ויל"פ כמ"ש כיון שאינו משמר איסורו אין להביטול מהיכן לחול.

ח) והנה בגמ' סט: אמרו רשותי קנויה לך, רשותי מבטלת לך, אבל אין ללמוד מזה דהוא קנין, דהא סגי ג"כ לומר מבטלת לך, וגם הא מסקי' דאינו מקני רשותא אלא אסתלוקי, ואפשר גס ב"ש לא נחלקו אלא לענין שבת, אם ראוי לאסרו, אבל לעולם ברור ענינו, דודאי אינו קנין גמור ואינו עובר בירוסה, אלא שנותן רשות כל רגע ורגע. אלא הענין לשון קנין נמי מתפרש שפיר דהא אין משתמש בזכותו לטלטל בחזקת ועי"ז יכולים להחזיק בזה ולקנות זכות זו לשבת. והנה בהגהות רא"מ הורו"ז סח: מחלק בין בטול שאינו הקנאה, ונתינת רשות שהיא הקנאה, אבל נראה לא כן, דהא במתני' לא נזכר בטול, ובגמ' לא נזכר נתינת רשות, ואין זה אלא דכך הוא נקרא במשנה, אבל אין כאן שני דינים, ולמה שיירה המשנה דין זה, ולמה לא עסקה הגמ' בדין שחדשה המשנה.

בטול לחלק מבני חצר

ט) והנה אמרו סט: דאם בטלו חמשה לב' שלא בטלו, לא יועיל שיבטל א' מאלו הב' לחברו, דליכא התירא ע"י הבטול. ואינו מובן, הא א"ל לבטל בשעה שהבטול חל, דיכולין חמשה שלא עירבו לבטל בזמ"ז והכי קי"ל סי' שפ' דלא כה"ר יהונתן דילוף מהכא אפכא. והר"ן כ' דבטולו מהני אבל הוא קלוש שאינו יכול ליתנו לאחר. וז"ע הכוונה בזה. ולמש"כ מבואר הדבר שענין הבטול הוא קביעת היתר רק למערבין או רק ליחיד, וההיתר נקבע ע"י אסורו של המבטל, וע"כ כל שבטלו לשניים יחד שלא עירבו ביניהם, סותר ענין הבטול דהבטול הוא אסור המבטל ע"י היתר מי שביטל לו, וב' כאלו אינם מותרין מלד עלמן וזכייס הוא סתירה להבטול.

י) אמנם למש"כ ז"ב איך יוכל לבטל לאחד ולא לחברו, דפליגו תנאי [ע"פ הגמ' כו:] אי דעתו להכי או להכי. ונראה דבסתמא ודאי אחיד דשא ה"ז מבטל רשותו לגמרי, אלא שאם עמד ופירש הריני מבטל לך, משמע מזה שאינו מבטל אלא רק כפי חלק שיש להוא בחזקתו, ואינו מבטל כל רשותו, וע"ז פליגי אי ממילא מתפרש דכיון שהוא שביטל לו ושאר בני חצר חד הם ודינם כאחד, א"כ ביטל לכולם.

יא) ואם ביטל לאחד כ' רש"י וה"ה ושאר פוסקים ובמ"ב לכולם אסורים עדיין, אבל רבינו פרץ כ' לאותו שבטלו לו מותר, ולכא'ו

אם בעי' בכדי להיכלל בערוב שיהי' מע"ש הא לא הי' לי' בע"ש מזה, ואם לא בעי' יהיו כולם מותרים, וז"ל דבוצר לעיקר הערוב הוא בין בני"א וכעין שאמרו דערוב משום לירה והאסור הוא משום רשויות מוחלקות, וכל שנתאחדו הרשויות אין קפידא, וע"כ כל מי שהוא בעל בית בחזקתו ונתאחד עם השאר, אין קפידא אלא שנתרצה רשותו, ואין רשות זו אוסרת שאין זו רשות של אחר, אבל האחרים מ"מ אין מותרים בה ל"ש להכליל בערוב דבר שלא היה שלו בשעת הקנין.

בגדר אורח לפ"ז

יב) והנה במתני' סט: ובגמ' אי' דמי שביטל מותר לטלטל בחזקת דהוי אורח, אבל חמשה לגבי חד אף דמהני ביטולם אסורים לטלטל כלום כיון דלאו אורחיהו דחמשה להיות אורחים לגבי חד. והדין תמוה אם הועיל הבטול למה אסור לטלטל. וכ' הרשב"א והריטב"א אף דמהני בטולם ה"ל כמוציא לחצר משותפת, אבל הא הבטול החל וא"כ אינם בני חצר ואינם מוציאים מרשות שלהם ג"כ, ונהבית מאיר כ' דלריטב"א לא חל הבטול משא"כ לרש"י, אבל ל"נ דיש פלוג' בינייהו לכו"נ כמ"ש דהבית עצמו ודאי מקרי שלהן למגורים, ולא בטלו אלא תשמיש ההולאה ממנו וההכנסה אליו, ומחמת זה אסור להם, דליכא תקנת ערוב, וכל ההיתר לאחר לטלטל בחזקת מעורבת הוא משום שהוא אורח של בעה"ב.

יג) ועכ"פ מבואר דאין הכוונה בבטול שהוא אורח, דהא הני מבטלין ואינן אורחים, ולא אמרו סברת אורח אלא להתיר השמוש למי שביטל. אבל עיקר הדבר דחמשה לגבי חד לאו אורחיהו להיות אורחין אינו מובן דהא לאו הכי הוא, ובפרט מש"כ הרשב"א דחד לגבי חד אינו אורח, ואמאי. ולפמ"ש נראה דענין אורח הוא שאין לו זכות הטלטול, ומ"מ כיון שהחזקת מותרת, אינם מקפידים עליו שיטלטל דרך עראי, דאין לו זכות, אלא כל פעולת טלטול הויא ברשות שלהם שמרשים לו. אבל כשהרוב ביטלו, ל"ש לומר דעיקר התשמיש הוא של המעוט, וכן הוא בחד לגבי חד דכיון שאין לו רוב התשמישים אין זה שבטלו לו נעשה טפל.

יד) כ' ר"ח הא דאמרי' דאחר הבטול מותר לטלטל בחזקת גס להמבטל דחשיב כאורח, היינו כדאמר בירושלמי דאכסנאי אינו אוסר, ור"י דחה דבריו דאינו שייך דהכי אמרו התם דאכסנאי עד ל' אינו אוסר לאחר ל' אוסר, ולכאורה אינו מובן מאי דחי, הא הכא קודם ל' מן הבטול הוה, ואם כוונתן דכיון דלייר הכא טובא וגם כוונתו לישראל כאן, א"כ בע"כ כריך ביאור הגמ' אמאי אורח זה אינו אוסר. ויל"פ כמ"ש דלגבי דירת ביתו אינו אורח וגם לא חל ע"ז בטול ואין לזה שביטל לו שום רשות ע"ז, רק לגבי הולאה והכנסה בבית הוי אורח, ובתשמיש מועט כזה אורח אינו אוסר אפי' דקביע בזה. ואולי השגת התו' עליו דמשמע מדבריו שהוא

אורח גמור ויכול להוֹלִיא אף בית שֶׁדָר בו כְּדִין אורח שְׁאִינו אֹסֵר. אך הרמב"ם מתיר בזה אחר החזקה וכדבסמוך.

אם גדר אורח מתיר הולאה מהבית

טו) הרמב"ם כ' לאחר שהחזיקו בני החצר יכול המבטל להוֹלִיא לכתחלה מביחו לחוץ ואין זה מקלקל הביטול, והימה א"כ רבא דקאמר פנו לי מניי מבי גברי, למה פינה כליו הלל לאחר שמכניסין המים ומחזיקין עדיין יכול להוֹלִיא, אמנם בל"ה הא דפני הכלים לכאורה אינו דינא, דאטו יס דין דהמבטל רשות לא יניח כלים, ורבא היה מחמיר על עצמו שמא מתוך טיירתו או טיירת הגירסא יוליא ויול"ע ל' הריטב"א גזרה שמא יוליא, ואפשר דהני כלים היו כלים שדרך להוֹלִיאם ובלא הכנסתם לא הי' ניכר הבטול ונראה כעומדים להולאה, או דשאלוהו ודנו בזה איזה זמן קודם המילה, והשקש על זמן זה. אמנם הגמ' פרכא אי מבטלין וחוזרין ומבטלין למאי חייש רבא, ולמש"כ הא י"ל דחייש שמא עד שיחזור ויבטל יוליא ובע"כ לזמן קצר לא חייש. ויש לדחות דלא חש להולאה גרידא, ולזה אינו מחוייב לגזור כ"כ, אלא חייש שמא יוליא ויקלקל בזה הבטול, ויישאר הכלל אסורין, וע"ז חייש אף לזמן קצר.

טז) ולדעת ה"ר יהונתן ל"ש היתר בזה דאיכא חשדא ונראה כלל עירבו, ורש"י כ' ה"ל מי שקל רשותא, פשטות לשונו אפשר לפרש דה"ל חזרה מבטולו, אמנם א"א לומר כן דהא אף בהחזיקו מיירי מתניי, וכדמוקמי' סו. ואם שייך החזקה ל"ש חזרה, וע"כ דלענין זה ל"ש החזקה, וממילא הוא כסברא הנ"ל דאין אפשרות להתיר ד"ז, וא"כ מה"ת להמליא דין דאם הוליא יקלקל בטולם אפי' בהחזקה, דהא מודית דאין החזקה לענין זה. והמג"א ספ' אינו מפרש בין דעת רש"י לדעת ה"ר יהונתן.

אורח אינו אוסר

יז) התרוה"ד מביא ראייה לאורח אינו אוסר, מהא דהמבטל רשותו מותר לטלטל כדין אורח, ובאמת התם דוקא בביתו וחארו שייכים לבני החצר, דאז טפל אליהם. ובאמת יל"ע בביהכ"נ ספ' השו"ע דהוי אורחים, דלמא אין בטול לאף אדם מסויים ויכולים לאסור, כמו השובתים במדבר דאין עליהם דין אורחים.

אימתו בטול משכח תורת ערוכ

יח) התו' סד. גזרו שלא לבטל מבית לבית שלא תשתכח תורת ערוכ, ולכאורה לא שייכא הך גזירה דוקא בבטול קבוע במבוי, משום שהתקנה דערוכ היתה על מבוי וחצר, אבל בית לבית שלא תקנו כלל תקוני ערוכ ע"ז, רק אם רואה יכול לעשות כן, מה"ת דיך גזרה שמא תשתכח, ומזה נראה דסברי שמא תשתכח לאו דישכחו דין זה שצריך לערב אלא שיטעו בהלכה וישכחו דהכי מותר לטלטל, ולענין זה אין חלוקה. וע"כ גם אין נפ"מ אם יס

להני בתים צמעקה דמיירו ממנו חצרות או אין להם, דאפי' עירבו בחצרות עם הדריים בהם או הסמוכים לחצרותיהם, אין זה שייך להיתר שימוש מבית לבית ולגביו ג"כ שייך תשתכח תורת ערוכ.

יט) ומאי דמיתי ר"ת מהא דינוקא כו' ודחו התו' דהיה חצר, יל"פ דעאם זה שיך גם חצר הוי כחדריים שמפסידיים ומחמת זה שרי בבטול, ולעיל דחינו סברא ז', וויך לחלק דחצר לגבי בית מילתא אחרייתא ואינו צריך אלא מבית לבית, משא"כ חלקים מן הבית הוא שם אחד המפסידו, או י"ל דלא היה שם כלל חלון מבית לבית ולא מיירי בהכי.

איזה שימושים סותרים הבטול

כ) התו' סד. האריכו בצעלי בתים שבטלו זה לזה ביתם שגם אם ישתמשו אין זה סותר הבטול, ולהוליא מבית ושלו שבטול לבית של אחרים אין זה דרך בעלות, ובסוף מלאו טעם ווהר"א ש מביאו בשם הר"ש וכתבו שאם הוליא כליו ומכניסם אסור לו שזה נגד בטולו. ולכאורה למה לא כתבו במכניס כלים של אחר לביתו, וי"ל דה"נ אלא דאין דרך כ"כ לעשות כן, ולא דברו אלא בזהו לכן כתבו כליו שהוליאם, והוליאם לצורך עצמו, ובאמת בטור כ' שמכניס, אך בהתו' ור"א ש כתבו מחזירי.

כא) וגם אפשר כיון שאין דרך כ"כ להכניס לשמוש כלי אחר אין זה ממקרי שמפסיד בבטולו מה שאין יכול לעשות זה לבד, ועדיין בטלת תורת ערוכ. אבל לחלק בין כלי שלו לכלי של אחר אין לזה מובן, דכיון שלוקח הכלי של אחר הרי שואל הוא וחשיב כשלו ויכול להשתמש בו. וזה כוונת רש"י כג. שכ' דאסורין להכניס כלי בתיהם, אין הכוונה דאם ישאלו כלי מאחר אסור, אלא דכל שלוקח כלי הרי זה בכלל כלי בתיהם. וי"ע דיוקי הרש"ש שם.

אין מערבין אין מבטלין

כב) דדין כל שאסורין ואין מערבין אין מבטלין, נתנו טעם פשטי דלא תקינו בטול היכא לייכא ערוכ, שאינו אלא תקון בשביל הערוכ. א"נ י"ל דעיקר טעמו הוא משום דכבר נאסר מתחלת שבת, ועיקר בטול במקום ששכח לערב אינו מקרי נאסר, כיון שהבטול והערוב דבר אחד הוא, דכל שסכמו ביניהם איך יהיו רשות אחת מותרין, וע"כ מתחלת השבת יכלו לערב וכולי' זימנא יכלו ג"כ לבטל, הכל היתר אחד. משא"כ בלא יכלו לערב היה עכו"ב על כ"ז וממילא גם א"י לבטל.

כג) ע. יורש מהו שיבטל מאתמול לא מני ערוכי או"ד יורש כרעא דאבוהי' הוא, והנה ודאי יורש לאו דוקא בנו אלא כל יורש, וממילא אין הכוונה כרעא דאבוה ככ"מ כגון למלכות בלא מינוי וכדו', אלא דהוא המשך של הבעלות הקודמת, ומקרי יכלו לערב. וגם לסברא שכתבנו לא מקרי נאסר. וכן בהא דמיתי'

מנותן רשותו מחיים לא' מן השוק, הא אין זה כרעא דמת ואין זה ירושה אלא קנין מחיים ככל דרכי הקנינים. אמנם התו' העירו כן רק בסופא דענינא מהא דמיתו' גבי גר שמת לאקשויה אר"ג, וכתבו דרבא היה סובר דה"נ גר שמת מכחו זוכה. אמנם אינו מובן הא באמת אינו זוכה כלל מכחו של הגר, דהא עד שזכה היה הבית מופקר, ואין כאן שום כח הנשאר בממוז. אלא דס"ס הוא אותה הרשות שאסרה בתחלת שבת ויש לה אותו ההיתר דבטול שהוא כעירוב.

ירושה על הבטול

כד) והנה לגמ' פשיטא דאין ירושה על הבטול, אע"ג דזה ביטל רשותו והשני החזיק בהם, ואינו יכול לחזור בו, מ"מ אינו דבר ממנוני גמור עד שיהיה שעבוד על הנכסים, ואלו היה כן הרי אף בגר שמת היה צריך לישאר השעבוד שנתן רשותו. ומסתמא לפ"ז ה"ה זה שבטלו לו זוכה ע"י שהחזיק מ"מ אס מת אין יורש דידי' זוכה בהבטול שבטלו לאביו.

יורש לבטל

כה) כ' רשב"א סט: אפי' דר היורש באותו חזר צריך בטול כיון דקיי"ל צריך לבטל לכאור"א וזה לא ביטל אלא ליורש בלבד וכ"כ הראב"ד, ותימה אי חשיב המוריש כמבטל ליורש א"כ אין יכול היורש לבטל דאפי' קני עמ"ל ל"מ, ואם יורש כבעלים אמאי אוסר, וי"ל דלענין שיכול לבטל הוא כרעא דאבואה ונוטל רשות ל"ל כלום ומ"מ אוסר כיון דמעיקרא לא נכנסה רשותו של אב בתוך ערובו ונאסר למקאת שבת כו'. ע"כ. הל' כרעא דאבואה לאו דוקא דהא ה"ה כל יורש אף שאינו אלא ע"י משמוש וכדו' וה"ה אפי' הזוכה מנכסי גר וכדפרכי' בגמ'.

כו) ובעיקר דבריו אין נראה לנוקט כפשטות לשונות התו' ורא"ש דהוי בעלים גמור ורשות שלא היתה עמו אוסרת אלא עדיין צ"ל דחשיב שנתרוקן זכות האב ממש לענין זה ואינו דומה למבטל וכו' ועדיין צריך לחלוק ול"ע מה הוצרך לכ"ז. ועי' בד"ה משחשיכה הוא עצמו לא כ' בלשון זו.

כז) ולטעם השני יש לפרש מה טעם אין בית שני של אדם שעירב מלטרף הלכא האסור הוא בין האנשים וכסם שמתחלה היה מועיל לו ערוב אחד לכל טעם דכשהניח ערוב בבית חברו הרי הוא אוכל בבית חברו ושם מקומו וא"כ מה לי כמה בתים יש לו, ומכן מבואר דענין הערוב הוא מעשה המפקיע שם דירה מדירתו בביתו שצריך בפועל להורות שכעת אינו דר אלא אצל חברו, ואם הי' באמת דר אצל חברו לא הי' נפ"מ אצל כיון שאינו אלא כעין שדר אצל חברו צריך להפקיע דירתו האמתית שבאמת דר ואוכל שם.

כח) בגמ' ע: מדמינן ליורש מהו שיבטל, מניטלו קורותיו ולחייבו. וכ' הרשב"א ונכונה גי' רש"י דנטלו קורותיו אינו במשנה אלא מרבויא דעכסיו הפשוט מגופה של צריאתא והוא הדין שהותר למקאת שבת הותר לכל השבת כגון עירב דרך חלון ונסתם החלון, ומיניה ילפינן נטלה קורתו מרבויא. אמנם לגי' זו יקשה אידך אפשר ללמוד כלל שני דברים אלו זה מזה אחר שאין שום הכרח מניטל אורת הרשות לבין חלון שלא נגרע כלום מההיתר.

כט) א' מן השוק שמת והניח רשותו לא' מבני חזר, משחשיכה אוסר. וכ' רשב"א יש מקום לאוקי אפי' כר"ש לאוסר כשבא לדור כמו בא ישראל בשבת אסור (ול"ע מה הועיל דע"כ סיפא דעי לאוקי כר"מ). ובקו' הגמ' אצריאתא דישאלא וגר כו' כ' הרשב"א דישאלא שמת בלא יורשין כמבטל רשותו ע"ש. וביה יש ליישב הא דקשיא במת ישראל בשבת זוכה בו היכי יוכל לבטל אס לא עירבו הא כיון שנאסר נאסר וע"ז י"ל דכשמת הוא כבטול והראשון הא יכל לבטל ומלד זה מותר.

ל) הא דפרכי' עא. אעולא דקאמר דומיא דכלך אלל יפות מית גוי בשבת מי איכא למימר יל"פ בב' אנפי חדא דהוי נולד וסבה חדשה ואידך אפשר לומר מכח סבה חדשה שייקרא בטול למפרע אבל לכאורה היה ראוי יותר לפרש דל"ש לומר למפרע כיון דבטול לא מהני כלל כ"ז שאיכא גוי, אלא שפי' זה אינו עולה בדעת ר' המנונא בשמעתיא דלעיל והיכי פרכי' הכא לעיל בפשיטות דלא כר' המנונא, וע"כ צ"ל כפי' א'.

לא) ובאמת לא נתפרש הכא מדוע אינו תלוי האי סברא דעולא ביאוש שלא מדעת שהתו' מביאים אוקימתא דהתם ומקשין ולא נחתו כלל לפרש למה הכא לא נטטרך לשנות מאותה הסבה, וע"כ דזה הוה פשוט לגמ' דלאו כל ענין שייך ביאוש שלא מדעת והכא קיל ענינו ופשוט שאין תלוי, ובאמת יל"ע כל מחאה דזכין אס הוא משום שמבצר שלמפרע היה טעות בהאומדנא דמסתמא זכות הוא לו או דאין זה אלא משום שא"א לזכות דע"כ, ובאמת מסתברא כלל השני דזה ודאי שיכול למחות אף מטעם הנוול אח"ז ואין מדקדקין לשאלו אותו מפני מה הוא מוחה והכי מוכח בגר קטן דיכול למחות אף דבשעת הזכיה היה ניחא לי' דזכות הוא לו אלא דהשתא בהפקירא ניחא לי', ויש לדחות כיון שאין שייך שום שנוי וזכות קודם גיל יג' ודאי בזכיה זו הכל תלוי רק במה שיוולד אחר גיל יג'.

לב) והא דאקשו התוס' שם משמא תיטרף דעתו לכאורה אינו מובן מה כל פלפול זה הלכא ודאי דפקו"נ שרי לעשות הכל בין קנין בין דבר שדומה לקנין ובין מלאכות לאוריתא והתירו להדליק את הנר אפילו ליולדת סומא כדי שלא תיטרף דעתה ויכמוצו באופן שיכולה לדעת אס הדליקו, וי"ל דיולדת שאני שרואה הנר לצורך בריותה דסוברת שכך יהיה קל לדאוג שלא תסתכן, אבל זה שרואה לתת ירושה לבנו אין זה שייך לבריותו

כלל אלף חדשו חז"ל סלפעמים גם לאגה בעלמא יכולה לסכן גוסס זה, והוא חשך רחוק יותר ובאמת ביולדת אפסר שלא הותר, עוד חזי' לעשות באופן שאלו הוא קונה הוא ג"כ אסור עד שהולרכו התוס' ראייה שאין זה ההיתר המיוחד שהתירו, ולפ"ז יהיה אסור לעשות כן כדי להטעות וכדו' שהוא ג"כ בכלל האסור, וז"ע.

לג) עיקר ענין כיון שהותרה לכאורה אינו דומה לכיון שנאסרה דהא דכיון שנאסרה הוא דין לחוי הנמלא בכל התלמוד אבל דין כיון שהותרה אינו נוהג אלא בתקונים דרבנן ויל"פ ללא תקנו רבנן ערוז ותקנות ערוז רק עד בה"ט אבל תוך שבת דאי אפשר לתקן לא תקינו ואין נפ"מ אם יש קורה או ליכא, ולפ"ז יכול גם להרשות לגוי ליקח הקורה בשבת.

לד) עא. רש"י "שכבר קנה ערוז" משמע דבלא ערוז לא היה מותר אף שתמיד היה יכול לבטל אפשר דסובר שלא אמרי' הואיל והותרה אלא אם הי' היתר ונפ"מ בהקיפו גויים אדם אי' באמצע שבת דהוא מותר לטלטל אף דבתחלת שבת לא הי' מותר ובא עוד אחד ליסב עמו בשבת דלרש"י הכא לכאורה אינו יכול לבטל.

לה) והנה רש"י כ' דהא דמותר בירש משחשכה הוא משום שבת כיון שהותרה הותרה וחזי' דל"ט למימר דבערוז נקבע שאין דירה בבית זה וירש בית מעורב שזה אינו והעיקר הוא בגבירא ואם הבעלים הקודם עקר בעלים זה אינו עוקר ואין זה איזה שעבוד שיכול לומר מה מכר ראשון לשני, אבל אם הוא בית שערוז שם מסתברא דל"ט לעשות ערוז שהרי הערוז עירב בית זה, ויש לדחות וז"ע.

לו) הב"י שער' הביא מה"ה פ"ב ה"ז מרשב"א דהכל לפי בה"ט, ומדייק ב"י כן מרא"ש, אבל אם ירשו באמצע שבת לא מהני ערוז דכיון שנאסר לשבת נאסר רא"ש ורשב"א. ואינו מדוייק דרא"ש ל"ל האי טעמא רק רשב"א הוא דקאמר לה. ומביא הב"י מרשב"א הנ"ל דאפי' לא בא נאסר לכל השבת, ומביא מהרא"ש דדוקא כשבא לדור ומסיים וכ"כ רשב"א (וג"ז שוב לא דייק כנ"ל וכבר העירו אחרונים בזה דרא"ש כ' שצריך שידור אבועיא דירוש מהו שיבטל ורשב"א אבועיא זו קאמר דאין צריך שידור). וכן פוסק בש"ע ס"ג כרא"ש, ועי' בה"ל דהק' הב"ח מת מוריש בשבת אמאי אסור הא כיון שהותרה ותי' הט"ז וכן מ"א ד' דחה הגר"א, ומתחז' בה"ל לפ"ד מ"א ה' ללא מקרי הסיח דעתו כלל וכיון שהוי עומד לזה לא מקרי הותרה, ועי' חזו"א שמשגיג עליו ללא קאמר מ"א ה' אלא במת קודם חשכה אבל מת בשבת ודאי מקרי הסיח דעתו.

לז) ודברי מג"א אלו נאמרו לתרץ למה אסור בא יורש בשבת הא הותרה מתחלת שבת דכבר מת ועז"א ללא הסיח דעתו. אמנם בתו' משמע לא כן שכתבו על רש"י בחינם אוקי כר"מ דלר"ש נמי

הא יורש הסיח דעתו וכהולך לבית בתו ובאמת לפי דברי אחרוני אינו דומה כלל להולך לבתו הלך והסיח דעתו צפועל אבל יורש לא עשה כלום ולא הסיח דעתו צפועל רק שלא היה בדעתו באופן חיובי לבא.

לח) כ' מ"ב דכל מת בשבת מיירי בלא השאיר בני ביתו לאל"כ נותנים ערוז בשבילו ומסיים ומש"כ השו"ע לדור עמהם לאו דוקא, וז"ע מאי ס"ד הא לדור עמהם ר"ל עם בני חצר ודיקא ומה שייך זה לבני ביתו שלא דברו מהם, ומש"כ עוד המ"ב כ' דבני ביתו היו מתירין מדין מערבין בע"כ ל"ע דהתו' כתבו בלא זה אלא כל שדר עמו כו' ולאו דוקא מפת של צעה"ב ומדין כפיה.

לט) הא דאמרי' דהי' עומד לזכות בו מע"ט לכאורה איך יזכה בשבת והוכיח מכאן רע"א דיכול לזכות מהפקר בשבת וכן נראה מוכח מדברי המאירי שבת קכז:], ויש לדחות דהפקר של כולי עלמא הוא ואם קדם אדם וזכה מהפקר הרי שלו הוא זוכה אלא שצריך שתפוחו עם כל העולם וממילא כל זכיה מהפקר מקרי שעומד לזה מלד עלמו, ואם לא נימא הכי קשיא דהנה התו' סו: מחלקי בין ספינת שעומדות להתקיים כל השבת כו' לבין דבר שעתיד לבא בשבת ולא ביארו היכי הוא דדבר שאינו עומד לא לכאן ולא לכאן, ולפי' רע"א הלל הפקר אינו עומד לשום דבר, ואולי י"ל כיון שזכות הוא ודאי יזכה בו אדם.

מ) ולענין להפקיר בשבת מהא דענו ב"ה את ב"ט דאסתלוקי בעלמא הוא משמע דמותר להפקיר בשבת וכ"כ רש"י דמהכא מוכח דמפקירין בשבת ודלא כמ"ט הפ"ח תלד' אלא כמשמעות המג"א כו', ואשתמיט מיני' דהרמב"ן פסחים ה' כ' דאין להפקיר בשבת ומוכיח מזה דבטול אינו הפקר ויל"ד לרורך מלוה] וכן וריטב"א פ' כל הכלים שבת קכ: לאוסר, אכן המאירי שבת קכז: מתיר להפקיר בשבת [וכן מחנ"א שלוחין ז]. אמנם י"ל דאסתלוקי אינו הפקר רק סילוק דהא בחצר ודאי הכי הוא כיון דכולן שותפין אי"צ הפקר אלא מחילה, ואמנם בבית אינו שייך כן אבל הוא כעין זה דהלא אין עושה אלא מחילה וכביכול הפקיר רשותו, והנה בריטב"א כ' דמהכא מוכח דעבדי' מחילה בשבת אי"נ לרורך מלוה שאני, ויל"ע אי הכי מאי אפליגו ב"ט וז"ה הא אפי' קנין שרי לרורך מלוה, [מיהו מאי שהוליאו מדבריו דשרי להפקיר אין ראי' ללא קאמר אלא מחילה כנ"ל].

מא) ועוד יש לומר דהנה אף די"א דבעי' הפקר בפני ג' ולכל מידי לא רק לאסורים ויכדמוכח בצאור הגר"א חו"מ רעג"ז זה פשוט שאם יניח אדם דבר באשפה שהוא הפקר מיד וכל הקודם זכה בו דמוכחא מילתא, וזה פשוט ג"כ דמותר לעשות זאת בשבת דאין זה כ"א מידי דממילא דמוכח לכל שהוא אבידה מדעת, וכן י"ל בבטול רשות [ובטול חמץ ה"נ] לזכות זאת שיש לו וצריך ליתן הרי הוא מצטלה לכל האריך.

מז) המג"א ש"ע"א כ' משם הגהת תוס' סו. (ממהר"ס) דבמת גוסס בטל הערוז שעומד למיתה (והלשון צבה"ל ד"ה שמת "דאל"ה לא חל הערוז כלל דיון שאינו ראוי להתקיים כל השבת" לאו דוקא דהא להמג"א חייל וכדמוכח ג"כ הרמב"ם לחייב בערוז ומתיר אלא דמתבטל אחר מיתת הגוסס). כ' שעה"א כה' משם מחה"ש ד"ק ב' מיני גוססין יש גוסס זמן רב ויש גוסס קלת ומה שמת מוכח שלא היה עומד להתקיים שהוא מין גסיסה של זמן מועט, ולא נראה כלל דברים אלו להמציא שיש ב' מינים וגם אפי' נימא הכי הא דלמא היה גסיסתו ממין שנסאר זמן רב אלא שאיזה סבה הטריפה לו השעה וכדו' וא"ל לכ"ז אלא כל שגסס א"א לקרוח עליו שם של עומד להתקיים אלא שאם לא מת הא חזי' שהתקיים ואין סבה לפסול.

מג) ועי' מ"ב דאם עירבו לכל השנה אמרי' כיון שהותרה ולא בטל. מקורו מסי' שעד' ולכאורה שם לא מבואר אלא דכיון שחל הערוז שבת אחת אפי' נתקלקל כיון שנתקן חוזר לחול אבל לא בזמן שיש סבת אסור ואיכא גברא שאוסר דהא לא שייך כיון שהותרה שבת אחת תותר שבת אחרת רק כיון דחייל הערוז לא פקע לענין שאם יש לו כל תנאיו מהני ולשון כיון שהותרה דנקטו התם הפו' לאו דוקא.

אימת חייל הבטול

מד) אם הוציא המבטל מע"ש מביתו כ' הבה"ל שפ"א דהיד אפרים סובר דמקלקל הביטול, ואינו מוכרח. ובאמת היד אפרים בכוונת המג"א קאמר, ובאמת דברי מג"א תמוהין שכ' דהמבטל אסור להוציא מביתו שאינו יכול להיות אורח, והא גם להם אסור ומה שייך אורח של מי שבעלמו אסור, ואם הי' כוונתו בע"ש, א"ש דלהם מותר. אבל עדיין אינו מובן דס"ס רשות ביתו לא ביטל וא"כ מה שייך אורח שלהם במקום שלא ביטל. וכן המ"ב סי' שפ' מוכח דאין מפרש כן בכוונת מג"א, דהמג"א שם סק"ג כ' את דבריו דהוא אסור מפני שאינו אורח, והעתיק המ"ב כפשוטו, וכן ז"ע מאי דמציין המג"א לס"ד. ואין להביא ראיה מהא דיכול להחזיק בע"ש, דפשוטו חייל בין השמשות כמו הערוז, אלא שעושה קנין עכשיו כדי שיחול בין השמשות, וכמו הערוז שעושה קנין עכשיו שיחול בבין השמשות, ואם נאכל לא מהני, וה"נ ההחזקה הויא קנין שיחול ביה"ש.

בטול כערוז

מה) לפי' התו' בסוג' סד: כ' החזו"א יז' ה': קשה איך מותר ליחיד להוציא כלי בתיהן למבוי הלל כלים ששבתו בבית אסור אף מחא"ל לחא"ל, וכפשיטות י"ל כיון דאיכא בטול ל"ש ע"ז שום גזרה דהכל של חד ואין זה מקרי מחא"ל לחא"ל, ובטול דינו כעירוב.

מחא"ל לחא"ל

מו) אין בטול מחא"ל לחא"ל, ומ"מ מצינו דלר"א דא"ל לבטל לכאור"א יכול לבטל לבני פנימית וממילא מבטול לבני חיצונית, ותמהו המפרשים הא כו: אמרו דטעמא דר"א אינו אלא ש"א"ל לפרש לכאור"א, אבל ודאי הבטול הוא לכולם, ואי גלי דלא בעי לא מהני הבטול, דבטול לכל בעי'. אמנם נראה עיקר דין שאין בטול מחא"ל לחא"ל תלוי בהא דאוסרין ואין מערבין אין מבטלין, וכי הא דסז. דפרכי' משמאל דאין בטול מחא"ל לחא"ל והכונה לפרוך ממימרא דאוסרין ואין מערבין וכפרש"י, והטעם הוא גם כדפרש"י דלא תקינו בטול אלא במקום ערוז, שעיקרו הוא תקנה למי ששכח ולא עירב, ולא שיבא להרויח בזה מקומות לטלטל, ועל כן תלוי ד"ז בדין דר"א, דאם הבטול הוא בהדיא לכל בני החצר וכך אורתו, אין זה בכלל התקנה, אבל אם אורתו דמבטל אחד מבני חצר, וממילא ע"י הערוז והשותפות נהי' של כולם, אין צורה זו נגד התקנה. אמנם בה"ר פרץ כ' דאין בטול מחא"ל לחא"ל הוא גזרה שמא יבואו להקל יותר וכו', והכא ליכא גזרה, הרי שאינו מפרש כמ"ש, וכן בהא דשכח אחד מן הפנימית ואינו יכול לבטל לבני חיצונית, הקשה הא אין זה מחא"ל לחא"ל דלא צריך אלא לבטל מה שיש לו בחיצונית, ולענין זה הוא בן החיצונית ומבטל רק תוך החצר, ולמש"כ י"ל דלא תקינו כלל בטול אלא בחצר שלו שדר בה, ועליו הקילו דאם שכח יבטל, אבל כל דבר שאינו בחצר שדר בה לא הותר ול"ש בו כלל בטול, וולכ"ן ל"ק משה"ק למה לא תלה שמאל דינו כל שאין מבטלין בע"ש אין מבטלין בשבת, דל"ש בטול בע"ש, ובטול חייל רק אחר השבת. ועוד יש ליתן טעם דאין הבטול מינכר אלא בחצר שדר בה, דע"י מניעתו להוציא מינכר בטולו, אבל חצר אחרת אינו קשור בה כ"כ שמניעתו תקיים הבטול. ועכ"פ יש יסוד לסברא שכתבנו דהי' ענין שלא להרחיב הבטול, וכעין שאמרו תשכח תורת ערוז, דק"ע. אמרי' ס"ד שלא יועיל בטול דחד לגבי רבים המערבים דלקנסי' שלא עירב וואין הכוונה דס"ד שלא יועיל כלל בטול משום האי קנס, דהא א"כ מאי פרכי' פשיטא, אי פשיטא דאיכא בטול א"כ ליתא להסברא הנ"ל ואי לא ידעי' בטול וכי שייך למיפרך פשיטא. והס"ד לקנוס הי' דוקא שהרבים עירבו והוא לא השתתף עמהם. ואין תימה מדאמרי' בסמוך ל' דאין ראי' מלא עירבו כלל דק"ו דאיכא למיקנס, דאין זה אלא דאחד שלא עירבו כלל יותר חמור, אבל לעולם לא הי' ס"ד שאין כלל דין דבטול. ולפמ"ש לעיל יש טעם נוסף דאין הבטול תלוי אלא באסורו של המבטל ועי"ז יש היתר לזה שביטל לו, אבל הכא חצר אחרתא מותרת בלא"ה ואין צריכה לאסורו, ואף אם אסורה מטעם דלדין אין הכרח להקל וצוה פליגו אביי ורבא.

מז) החזו"א פה' ו' מסתפק בעירבו פנימית וחיצונית כ"א לעצמה דכ"א שריא, ואינו מובן הא לר"ע חיצונית אינה מותרת, ולרבנן פנימית אינה אוסרת לעולם על חיצונית כל שערבו. ומאי דמדמי ל' לחורבה, י"ל דאינו דומה כלל, דב' חצרות אחוזות זו בזו ופנימית אוסרת על חיצונית, ואף דחיצונית אינה אוסרת על

פנימית מ"מ צריכה לערב עם פנימית כדי שלא תאסור עליה, וע"י זה ערוב מרגילה לפנימית וחשיבות מחמת כ"ז כחד.

מח) וע"י סו: נתנו ערובן בחלונה ושכח אחד מן הפנימית כו', לכאורה הא לשמואל סגי בבית אחד במבוי וא' בחצר, לפרש"י, וא"כ הא בני חצר יכולין לבטל חלקן במבוי כעובדא דהמן בר ריסתק, וה"נ יבטלו בני הפנימית חלקן במבוי דהיינו בחלונה ויועיל להו דהא שתוף מחברן, ומה שבני חלונה משתמשין תשמיש חצר בחצרן אינו מקלקל וכי הא דשמואל הנ"ל דאיכא בית במבוי, ודריסת הרגל הא איכא לבני פנימית, וא"ל דהענין נקבע לפי תשמישי מבוי ולא סגי במה דאיכא דריסת הרגל, אלא בע"י תשמישי מבוי נמי כגון להניח סם דברים וכדו' דהא לית להו זכות.

מט) והא דפרש"י שערוב מרגילן ואוסרין אף על הפנימי, ז"ע מ"מ אי אחדא דשא ממש ונועלת מי יכול לאסור עליה. וי"ל דלא מיירי בנעילה ממש אלא באופן בטול הרגיל שאינו נעילת דלת.

דירין להחמיר

נ) מח: לא אמרו דירין להחמיר, פרש"י דאינו דרין סם ממש, משמע דאין דיר ש"ע ערוב יכול לאסור דוקא דיר ממש אוסר, ותימה לפ"ז לקמן סח. אם הערוב בפנימית ושכח א' מפנימית ולא עירב אסורין מחמת הערוב עם החלונה, והלא אין דירין לחומרא, וגם תי' התו' לא יועיל שכתבו דשאני התם דהפנימית פשעה, ומנפ"מ בזה דס"ס דירין של ערוב אין אוסרין, ואטו יש כאן איזה הנס על פשיעתו, הלא שכח ולא עירב, ופשע לאו דוקא, ואולי עי"ז מקרי פשיעת בני החצר שה"ל לאדכורי חד לחברי', אבל עכ"פ אין מה לקנוס דהא לא עשה שום אסור במה שלא עירבו, ובלא דברי רש"י הי' מקום לפרש דאין דירין לחומרא היינו אין דעת המערבין לכלול בערוב גם שיוכלו לאסור עליהם, דעד"ז לא עירבו, על כן הי' מקום לומר דבנשתתפו ע"ד שיהיו יחדיו לכל מידי אלא שבפשיעתו לא ערבו, אין להם מקום לומר כו', דאינהו הוא דעוותו. ובהריטב"א סח. כ' דהתם מח: חילונות הוא דעוותו אנפשייהו, משמע גם דאין זה משום פשיעתו, דאין כאן שום עיוות, אלא דהם הגורמים, והתו' ורש"ש כ' לעיל ליכא שום פשיעתא, דהיינו שהפשיעה היא המקלקלת. ובמאיירי לעיל מח: כ' לא אמרו דירין להחמיר משום דאין דריסתן עליהם בקבע, ואפשר לפ"ז דדירין להחמיר לא אמרו רק כשאין שום קישור בין החלרות לבד שאם ראו מערבין אחד, אבל פנימית וחלונה שע"כ יש להפנימית לערב עם החלונה לר"ע דהא דרסי אלכין, ממילא כל ערוב שבניהם ל"ש לומר עליו דירין להחמיר לא אמרו.

שכירות ובטול בשבת

נא) יל"ע בעיקר הסברא דתרתו לא עבדי' שכירות ובטול (סז), מה ענינה, אם כל חדא מינייהו שפיר דמי ליעבדי' בשבת, מה לי איכא, והיה אפשר ללמוד מזה דהשכירות נמי אינה ראויה באמת להועיל מזד הסברא, ואינו אלא תקנה מיוחדת, להכי מעבדא הבטול, דתרתו לא אמרו, אבל י"ל לא כו', אלא דמ"מ כל שצריך שכירות מקרי אינו ראוי לערוב, דנכרי מילתא אחריתא היא. ושייך לדברי המג"א. אמנם לפמ"ש לעיל מבואר הדבר שפיר דבטול תלוי באסורו של המבטל והיתרם של האחרים וכל שאין היתר לאחרים כיון שבעו שכירות, אין יסוד לבטול.

המבטל אינו בן חצר

נב) הא דאמרי' סח: וברש"א סם דאחר שביטל אינו בן חצר אלא בן חצר אחרת הוא סברא מחודשת מאד, דבטול בן חצר אחרת אינו משום איזה ריעותא אלא דלא תקינו בטול היכא שאין צריך כנראה בסוגיות הקודמות אבל הכא הא בן חצר הוא ומי גרע מיס לו איזה תפיסה שאפשר להשכיר ממנו והאי בטול אינו כלום, ואפשר שהוא שלא יהי' הבטול דבר קליל המשנתה וממילא לא יהיו מוגבלים כלל ושבו לא יאטרו ערוב לכן הי' סברא לומר דהחליטוהו דין חצר אחרת ששבו אין צריך שיתקנו לו בטול כיון שיש לו איזה תקנה בבטול הראשון, ויל"ע אם הוליא כליו לחוץ שקלקל הבטול דשבו יכול לבטל, ואין להקשות על הגמ' אמאי לא האמרה אופן זה דבאסורא לא קמיירי, אלא דעיקר האסור אינו אלא משום דאחר ההוליא תו אין בטול וא"כ מטלטל בלא ערוב אבל אם אחר הבטול יכול לבטל שבו למה לא יהיה באין כאחד וע"כ משום דיג רגע א' של אסור אבל לבטל מראש אינו יכול כיון דהשבי' לי' בן חצר אחרת אין לו מה לבטל.

חזקה ברשות המתבטל

נג) סט. בד"א בשלא החזיקו בני מבוי, כ' הרא"ש פרש"י דבד"א לר"מ קאי אבל הר"ז"ה כ' דסמכי' אשנויא דמגיה מתני' (מלשון רא"ש משמע דיג איזה פלוג' דרש"י עם הר"ז"ה ולכאורה רש"י לא קאמר אלא מה שצריכים לפרש בהאי פלוגתא אבל לא בא לפסוק הלכה) וכ' הרא"ש יותר נראה דשנויא אחרתא עיקר שאינו מגיה המשנה מיהו אפ"ה אפשר דהלכה כמיקל בערוב ומהניא חזקה וכן נראה. ולכאורה כוונתו הלכה כר' מאיר דאיהו מיקל וכן מפרש קרב"נ, ועוד היה מקום לומר דאפי' תימא דפליגו בזה ר' יהודה דבריתא דמתניתין מ"מ הלכה כר' יהודה דבריתא דאיהו מיקל ונראה שכן מצין ב"י סי' שפא', ואולי להכי קאמר רא"ש אפשר כיון דבעלמא איה לן למינקט טפי כגירסת תנא דמתניתין.

נד) הטור שפא' פסק דחזקה מהניא שלא יוכל לבטל הבטול, וסובר טור דמהניא חזקה גם בע"ש אולם מביא מרש"י שאינו סובר כו', ומביא ב"י משם רי"ו דרש"י פסק דהוליא במזיד אפי' החזיקו בטל בטולו. וז"ע דרש"י לא קאמר הכי וכבר ביטל וכי

המבטל רשות חזרו

(נט) סט: הסברי רבנן המבטל רשות חזרו רשות ביתו לא ביטל כ' מהר"ם להלכה כרבנן לא כר"א כו: מדאמר עלה ובקשתי לי חזר ולא מצאתי ועוד דה"ל מחלוקת ואח"כ סתם ואע"ג דר' אפי' לעיל מוקי שמואל כר"א מצי למימר דמתני' דידן אפי' כר"א ומשום דפריש בהדיא, ומזה עצמו יש להוכיח דגמ' סברה כרבנן מדלא אמרה הכי אלמא בעי' לאוקי כרבנן, ועוד דל"ש הכא מיקל בערוז כיון דאיכא חומרא דר"א דאין חוזרין ומבטלין. ע"כ ממהר"ם (רא"ש).

(ס) מש"כ מדאמר עלה ובקשתי לי חזר ולא מצאתי, לכאורה ל"ע מה טעם הוא זה הא הלכה כמיקל בערוז אף כיחיד נגד רבים ומה לי שלא מצא חזר וי"ל כיון שלא מצא חזר לדבריו ע"כ להד"ם ולא אמר ר"א דבר זה מעולם, מיהו עתו' דלעיל כו: דלא מצאתי היינו שיאמר כן ר"א בעצמו אבל אחרים סברי הכי, אבל ג"ז אינו מוכרח דלא כתבו כן אלא דהכי הוה מילתא גבי האי מימרא דקאמר משמי' בהלכות מרור אבל זהא דערובין כיון שלא שמענו דהוה מאן דסבר כר"א בזה או דאמר משמו סתמא אית לן למימר להד"ם.

(א) ומש"כ דהו"ל מחלוקת ואח"כ סתם, לכאורה אין זה כלל מחלוקת ואח"כ סתם דהא הוי סתם כר"א ואח"כ סתם כרבנן ובהא לא איתמר כלל ומסתברא דליתא לכלל דבה"ג דרק במחלוקת אמרי' דהודיענו שי' בזה מח' ובמקומו לא הכריע במקום אחר הכריע אבל אם סתם הכא כמר והכא כמר אין זה שום הכרעה דהודיענו המחלוקת בשני מקומות אבל לא שנה עליו להכריעו, ויש לומר כוונת מהר"ם ז"ל דלא סתם התם כר"א אלא דמייתי עובדא דר' אלעי בשלשה דברים שהיה אומר כו' ולא מצא חזר וניכר שהם דברי יחיד ולא הביאם הכא אלא לחציבות השמועה ושמודה שלא מצא חזר הוה ל' כמביא מחלוקת.

(ב) ומש"כ דל"ש הכא מיקל בערוז כיון דאיכא חומרא דר"א דאין חוזרין ומבטלין וע"ל מז. דדעת רמב"ן שי' מקום לעשות כחרי קולי, בפרט הכא יש מקום לומר לכו"ע כיון דעיקר פלוגתייהו אינו אלא במבטל לא' מבטל לכל ואין החומרא אלא דבר הנפיק מיני' ומסתמא מכל פלוגתא נפיק חומרא באיזה ענין ולעולם מחליטים לפי עיקר הענין כמו בכל ספק דרבנן לקולא דאזלי' בתר עיקר הענין ולא בתר הנוכל, ואף דהכא הוה קרוב טפי ולא איזה מקרה מ"מ מינין לחלוקי הכי.

עוד דיני ביטול

(ג) כ' הב"י סי' שפ' בשם ה"ר יהונתן באופן שלא ביטל לכולם אסור לו להוציא מביתו מפני שכבר ביטל ושארי' ישראל לא יעשו עולה ואין דרך לומר דהוי כאורח ועוד דנראה שחזור

נהיה מומר למפרע ובשלמא בלדוקי י"ל דאגלי מילתא ללדוקי גמור הוה ואיתרע חזקת כשרות ידי', ולומר דאם אינו יכול השתא לבטל אין לבטלו כח להמשיך אינו מובן דלא גרע משוכר ונשתתה, ואם תאמר דבטול בעי' כח טפי הא ס"ס שבת כיון דהותרה הותרה.

(נה) כ' ז"י שפ"א מ"ש הטור דמחזיקים ע"י הוצאה כתבו התו' דה"ה הכנסה ואף שהטור בסי' זה מביא ד' התו' סג: דהכנסה לאו כלום היא מחלק ז"י דה"מ לגבי קלקול הבטול אבל החזקה כל שעושה דבר שהי' אסור אם לא שבטלו לו הרי זה מחזיק. והנה הטור לא כ' הכנסה רק הוצאה ועוד סובר דמהני בערב שבת חזקה ויש לומר ע"ד פלפול דדייק לישאנא ולהכי לא כ' הכנסה כיון דבע"ש אין שום משמעות להכנסה דלדרכה משום דאין לו רשות בחצר להכי מכניס כליו וכלאמר להו רבן גמליאל לבניו הכניסו כו' וכלאמר רבא פנו לי מאני כו' אבל בשבת באמת יועיל הכנסה להחזיק.

(נו) ועי' מ"ב שאסור לו להוציא ופשוט. והביא כן משם ע"י אלמוגים וכבר נת' לעיל, והנה ל' המ"ב שעובר על אסור למפרע ולכאורה אינו למפרע דהא אסור לו להוציא דאין לו שום ערוז עם מקום זה שמחוץ לרשותו דהא כשמוציא אין זה רשותו וא"כ מעיקרא אין היתר, ואולי אין לדקדק כ"כ ומקרי מ"מ למפרע.

(נז) ואפשר דעיקר מה שאין בטול במי שאינו מודה בערוז הוא משום הא דכיון שאינו מודה באסור ההוצאה אחר בטול א"כ הרי זה חוזר ועומד מבטולו מיד כשמבטל דאינו מאמין שזה מחייבו שלא להוציא ואפי' יעשה עמם חסד ולא יוציא אין זה משום שביטול אלא משום בקשתם דהוא מלך עצמו מוכן להוציא לעולם.

לחזור מבטולו

(נח) כתוב ביד אפרים דיכול לחזור מבטולו אף בע"ש, וכ' בה"ל דאינו מוכרח דלא חל בטולו עדיין. ונראה דאף להטור דסובר שיכולין להחזיק קודם שבת מ"מ אין הכרח לדברי יד אפרים דנהי שהם יכולים להחזיק דסובר שנקנה ככל קנין מ"מ מעשה שעשה שמכניס אינו ראייה שחוזר בו כיון דעדיין לא חל מה שנתן הוה ל' ככל שאר הימים ואין סבה שלא יעשה כן ואינו איזה מעשה של בטול קנין ולבטל אריכים הוכחה טפי שרואה לבטל ובסתמא אינו רואה לבטל, וגם י"ל כההיא סברה שכתבנו לעיל דלדרכה הא רואה לפנות דבריו קודם שייאסר עליו וכן אפכא דרואה להוציא דברים להשתמשותו בשבת כיון שלא יוכל בשבת להוציא ולעיל חילקנו ביניהם וכסדרת התו' סג: וכן אפכא אפי' לרש"י יש מקום לומר כיד אפריים דנהי שהוא יכול לחזור בו משום דהוה ל' כדבר שלא בא לעולם שמוכר יכול לחזור בו וה"נ הא חוזר בו בדבור בעלמא ומ"מ אין קנין על דבר זה שעדיין לא בא לעולם.

היה מקום לומר לפני מסקנת הירו' אינו פלוגתא בקסטור אלח מ"ד אוסר מיד מיירי ברגיל ומ"ד לאחר ל' בעלין ברשות. וכן נראה ברשב"א להלן עב: שמביא ד' הירו' ונר' מדבריו שהוא מוסכם.

טו) ע. בעי מיני אביי חמשה ששרויין בחצר אחת ושכח א' ולא עירב, כ' התוס' לא שמיע ליה ברייתא דלעיל דסוף פ"ב (דף כו): כשהוא מבטל רשותו אין לריד לבטל לכל אחד. והרשב"א כ' עכ"פ מרבה לא אשתמיט דקתני סיפא דרישא שניים שלא ערבו נותנין רשותם לשנים שערבו לא' לא אלמא רבנן היא ואעפ"כ ק' מאי שנא. עיקר הדבר הוא פלא דנהי דשנויא זה עדיף ל' לשנויי מ"מ כיון דבעי מיני' ולא ידע סוג' ערוכה וברייתא הוה ל' לרבה לאודועי והי' לבעלי התלמוד להודיע שכל הפלפול הגדול בעמוד זה כולו הוא ללא ידיעת הסוג' שערכו פרק עושין פסין.

ע) והא דס"ד בשו"ט שם לגזור היכא דמית ואע"ג דהא ביטל לכל בני חצר וי"ל דאי אמר לכל בני חצר אין מקום לגזור רק באומר באופן פרטי לפלוני בזה היה מקום לגזור.

חיבור רשויות לעירוב

חלון בין חצרות

א) החלון אינו חשיב כפתח דוקא כשהוא תוך י'. ולא נתפרש בטעמא דבעי' שיהיה החלון תוך י', אי משום דבעי' שיגרע מן המחאה וכלשון רש"י ור"מ צפה"מ, או דעיי"ז י' ראי' שמשמש כיון דניחא תשמישת' ב'. ובאמת נוח טובא גם למעלה מי' אלח דדברים גדולים יותר נוח עד י', והמאירי כ' בהדיא כמה פעמים דהאי חלון הוא להיכנס בו, ובזה ז"ע. ומהא דבעי' שיהיה רוחב ד' מן החלון תוך י' מוכח ש"ל לגרוע דל"כ סגי בג', ונעומ"ר ל"ג כאן שלא נאמר אלח לתקן הכותל לא להכניש החלון. ובאמת בודאי א"ל לגרוע המחאה כפשוטו דהא אפי' חלון בראש סולם מהני וכן בבית משום דחשיב כאיכא סולם כמ"ש רי"ז והמאירי. ובע"כ א"ל אלח לגרוע מחאה בעלמא דהיינו שלא יהיה מחאה בין המקום הנח לתשמיש ובין החצר הב'.

ב) גם רש"י ר"פ חלון קרי לחלון פתח, וכן בתו' עד ב מבואר לחד פי' לחלון רגיל פחות מפתח ומשמע לחלון נמי ראוי לעבור בו ועל ידו משתמשין בבית שאחוריו ובחצרו וזה ע"כ ע"י שיעברו.

ג) והתו"י יומא יא' ב' תמהו מ"ש דבמזוזה בעי' פתח גובה י' ובכל מקום כמו ערובין והולאת המת סגי דע"ד, וז"ע דבקום מקום לא מצינו פתח פחות מי' וכי מהני לחי בהכי, ולא מצינו אלח חלון בין רשויות להולאת חפאים או מת. ואפי' אם יולא בחלון, אין זה אלח חלון ולא פתח. וכן תירוצם תמוה שכתבו

מבטלו ומחזי כחוכא ואטולולא ונראה שבאסור משתמשין בני חצר בחצר. הנה הב"י העתיק דבריו בסתם אע"פ שאינם מחוורים כלל דהא מי שמבטל אסור לו מדינא להוליא וכבר השיג עליו בבית מאיר ומש"כ נראה שחזר בו מבטלו כו' גם הוא חדוש.

ד) לכאורה נראה פשוט דהרואה לחזור בו מבטלו יכול לחזור בו בפיו כיון דחזי' שיכול לחזור בו וא"ל אלח שיגלה דעתו, ואולי אין דבור מבטל דבור.

ה) עוד כ' רבינו יהונתן רבים שאין נעשים אורחים שהם אסורים והוא מותר אם בטלו בפרוש רשות חרם ובתייהם הוא מתר להוליא אף מבתייהם וכן מדייק ב"י הטור ודרכ"מ כ' דאין שום דיוק. לכאורה דברי ב"י פשוטין ומש"כ טור ול"א שיהי' כאורחים אלכו כו' דהם ודאי אסורין אבל הוא מותר, וי"א דאי לא הוה כאורחין לא חל כלום מכ' מ"ב בשם פרישה בעומד נגד כולם ואומר לכולכם ולאמור לכם לא מהני. זה מציין בשם רש"י והרב המגיד ומשמעות דבריו שצריך לעמוד ולומר בפניהם ול"ע מנא לן ולמה לא יועיל שיאמר לאחד או לאנשים מן השוק הריני מבטל רשותי לכל בני חצרי, ואפי' תימא דבעי' שידעו בזה יועיל כשאמרו להם, ומסתברא ללאו דוקא וזה"ל רק ר"ל דכשאומר "כולכם" אינו מתפרש כהוגן אלח בפניהם.

ו) ומה שמביא משם ט"ז טעם לאמור לך ולך כו' משום דרובו ככולו בכל דוכתא ולכן כשאומר כולכם יכול להתפרש רובכם, נראה תימה ביותר דאטו אם יאמר אדם לעשרה כתבו כולכם גט לאשתי יהי' סגי שיכתבו רובם, ואם תאמר דהוא ספק שמא כוונתו רוב גם לא נראה ולא מסתבר דרוב יוכל ליקרא כל אבל סתם האומר כל כוונתו לכל ועוד שודאי רואה לעשות כדינו ולחזרה לורך יבטל לחלקם לבד. ואולי סובר דוקא בלשון שתקינו חז"ל מהני והא דתקינו לשון זה הוא מטעם הנ"ל, אבל ז"ע היכא תקינו.

ז) כתוב בהג"א ישראל ונכרי ששרויין בחצר אחת ונכרי ט"ס ול"ל גר דבהא מיירי הגמ' וכן מבואר בסו"ד ש"כ וכגון שעירב, ונכרי אינו מערבין כו' וכל דברי ההג"א שם נראין משובשין דהלל מתחלת דבריו כ' דכל לאתווי מת נכרי בשבת והיינו דסובר כר' יוחנן ואיך כ' בסו"ד אם הנכרי חי שוכרין ומבטלין ממנו וכי במתו גרוע מבחייו.

אכסנאי

ח) כ' התו' סט: מיירושלמי לאכסנאי אינו אוסר כו' מובא בטור שפד' אכסנאי גוי שלא ברשות אינו אוסר לעולם ברשות אוסר אם הוא רגיל ואם אינו רגיל אינו אוסר לעולם, כ' ב"י דרמב"ם השמיטו, ומביא רשב"א בתשובה (מיוחסות רכ') דנשאל בפרשי המלך שנכנסו לבתים והשיב שצירו' י' פלוג' והלכה כמיקל. אבל

שליבות בחלון

ח) אי' בירושלמי ר"פ חלון לחלון ש"ב שליבות אינו חלון. וכ' המ"ב הטעם להפתח קטן, ויל"ע א"ס בע"י שיוכלו להעביר בפועל דבר של ד"ט, כגון שיש קרן קטנה מן המזוזה המעכבת העצרת דבר של ד"ט. ובפתח כה"ג ודאי אינו מעכב, די' חשיבות הפתח ויכולים בנ"א לעבור. אבל באמת חלון ש"ב שליבה אפשר ללא בטל שם חלון ממנו ואינו אלא שלא יפלו בנ"א או שלא יבואו גנבים וכדו' אבל שפיר מעביר ממנו. ומהירו' ליכא ראי' דאפשר שכוונתו שליבה כפופה כדי שלא יעבירו.

ט) בירושלמי אמרו עלו בו עשצין אין ממעטין, ונראה משום ללא חשיבי, ובעלמא לתלישה אחייהבו, וגם נכפפים, אע"פ שצפועל בשבת מעכצין קת.

זיז שלפני חלון

י) נח: זיז שלפני חלון, חלון משלימו, להתוס' א"ל דהיינו דוקא תוך ג' לחלון דאינו רחב ד' באמת רק מכח לבד וי"ע דכל לית ד' למטה מי' מק"פ הוא ולמה אסרי לרבא לליכא חורין לרה"ר (רש"ב א). ומבואר מזה דבחצלי כביסה יש לאסור דכיון דאין ד' אלא ע"י לבד אין היתר אלא בכלים הנשברים, מיהו י"ל דכביסה רטובה דמיא ודאי לכלים נשברים דאי נפלא נמאסת ואיכא פסידא טובא, ולכאורה ה"ה כל דבר הנמאס כמו אוכלין וכדו', וולפ"ז כלי הנשבר שיש בו אוכלין שאינם נמאסים כמו אגוזים אסור דמ"מ יבא לחתויי האגוזים, וכ"ז לפשוטו להגזרה היא שמא יביא וכן לשון רש"י, אבל יש מקום לומר דכלים נשברים ודאי קפיד יותר באופן הנחתו דלטו יזרוק כליו לאבד, וסבירא זו שייכא ג"כ בכביסה, אבל סבירא השניה ל"ש דס"ס אחי לחתויי, ורש"י כ' דכלים שאין נשברין הוי כאלו שדי להו בהדיא ובכביסה ל"ש לומר כן, ועוד אופן היתר י"ל כיון דגבוה כמה קומות מותר וכמו באסקופה ארוכה, ול"ק מגזרת שמא יטה כמו שנתבאר לעיל, וכ"ה בש"ע שם ללא כהר"ה, ועוד מעט מה שמחלקים בכלים שאין נשברים ונשברים יש לסייע דל"א הכא לא פלוג.

סולם של אנטבאות

יא) סולם לכאורה אינו אלא היכא שדרך בנ"א לעלות, ומטעם זה תמוה האי סולם של אנטבאות הנזכרות עז: וכן עת. שא"א לעלות בו. והנה בדף עה. שמואל מיתי ראייה להא לא ידע רב טעמא בהכשר סולם זקוף, מדין אנטבא ע"ג אנטבא, ותימה דהתם מהני מדין מקום א' שהוא דע"ג, ובחזו"א כ' דר"ל סולם של אנטבאות, ותימה היכן מינו סולם של אנטבאות, ואנטבא אינה אלא מדף. והנה הרמב"ם כ' דסולם זקוף מהני משום שיכול להטותו, ולפ"ז ר' הונא דקאמר סולם ז' ומשהו לא סבר כרב ומיקל טפי מיני, ולפ"ז באמת אין בדברי שמואל שום ראי' להא

ד"ה דכתיב ובשעריך למשמע פתח גדול, דאין זה דוקא במזוזה אלא בכל התורה כולה וכאמור, ועוד דשעריך לא קאי כלל אביתך אלא תרי דיני הן. ועמ"ס במקומו גבי פתח דע"ד של נכרי הדר במזוזה.

ד) אי' בתוספתא פ"ז ה"ח חלון שעשו לה סריגות בטלה (רש"ב א' רמ"א ש"ב ה'). וכ' הבה"ל ש"ב דבח"א ע"ס משמע דגם בפתח סגי בדע"ד טפחים אמנם בר"ח עת: משמע דפתח כיון שעשוי למיעל ולמיעק תמיד בעי' גובה י' ויש לחוש ואף דרש"י וריטב"א לא מפרשי הכין ומ"מ נראה דסגי בחלל י' טפחים כגבי מזוזה. משמע מדברי רבינו דאין ענין החלון לעבור בו כלל אלא להעביר דברים, ובכל דוכתא משמע לחלון הוא מקום לעבור כמו פתח ועי' בסוג' למבוי שאלו א' עכו"ס כו' ובתוס', מיהו תימה א"ס הפתח קטן נקרא עליו מעתה שם חלון ונעביר בו דברים ויהיה ערוכבן ערוכב, ואפשר דאף הבה"ל מודה דבחלון עובדים לפעמים אלא דאינו עשוי לעבור תדיר, ואולי מה דסובר שא"א לקראו חלון הוא משום לחלון אינו אלא כשמופרש מן הקרקע כגון ג' טפחים, וי"ע.

אורת חלון שהוא כפתח

ה) חלון דינו כפתח ויכולין לערב דרכו וליחשב חצר אחת. ולא נתפרש אי בעי בחלון שצין ב' חצרות כדי שיערבו ב' סיהי' בו אורת חלון דהיינו משקוף עליון, דהא בפתח לא בעי' א"פ כדי סיהיה עליו שם פתח, וא"כ ה"ה בחלון סגי סיהי' נקב דע"ד בראש הכותל ללא משקוף. אמנם לכאורה בעי' איזה אורת חלון וזכר לדבר להחזו"א דתשמיש בית דמערבין אפי' דרך חלון למעלה מי' אפי' אינו מקורה, א"כ כל מחנה כזו יכול להעביר מעליה וא"ל חלון, וא"כ שאני חלון מפתח דבעי' בי' ג"כ סיורה שמשתמש בו, אמנם אין ראי' אי נקב ללא משקוף יורא מכלל זה דס"ס איכא ג' דלדים.

ו) ולהמאירי נראה דלית בגובה ט' מערבין יחד, כמו שזיז בגובה ט' מהני לעבור מחאת י', וא"ל סיהיה מופרש הזיז מן הכותל, דבלא"ה דינו כחורי קשות שמונה צה ונידון לעולם כחלק ממנה, וראי' מחלון דמהני גובה ט' ועובר בו.

חלון יותר מי'

ז) יל"ע חלון מארך י' אי לאו שמי' חלון, כפתח יותר מי'. ולכאורה אין קפידא, דעכ"פ חזי להעביר. והיינו דליכא לתא במחנה כגון שיש עומ"ר בגובה או דבלא"ה איכא י'. אמנם א"ס יועיל בלא משקוף העליון אפשר דבכה"ג אין שם חלון עליו. והחזו"א כ' דעומ"ר מלמעלה מבטל להחלון. ונראה דאין כוונתו שאין לו דין חלון, אלא מבטל להפרכה י' והחלון כדינו קאי. וגם יש מקום לומר דכיון דאיכא אורת חלון דהיינו משקוף עליון, יועיל כדין אורה"פ יותר מי'.

דינא, ואפשר דבאמת לא בא שמואל אלל לרחויי לרב דהא דשמע בזקוף דממעט לאו כדעתי לרב אלל באצטבא ע"ג אצטבא ומדין דע"ד. וע"כ פסק הר"מ כרב. וכן מוכח ברשב"א שפי' כן. והשתא ליכא ראי' שאצטבא דאר"ה מיירי באמת זה ע"ג זה אלל זה בצל זה כלפי מעלה כעין מדרגות.

יב) ולדין לא נתפרש כהר"מ אלל זקוף מהני, ואין הכוונה ללמוד לקיר ואין הרגל עולה בו אלל בנטיית גוף העולה הדבר תלוי, וכנראה מיירי בסולם ש"ל בסים ועומד לעלמו או לתלוי מלמעלה וא"ל רוחא, ע"כ לא אתפרש ד' החזו"א (או"י) ש"כ שא"ל להעמיד על הזיו סולם בזקיפה, ומ"ס מקרקע.

בדיני אצטבא

יג) עז: בנה אצטבא ע"ג אצטבא כו' כ' הרשב"א פרש"י ק' כקו' התוס' ועוד מה שמפרש לכותל יט' כריך זיו אחר כו' היינו ביש עוד סולם ביניהם, ואינו מחוור מדשתיק גמ' מיני'. ואינו מובן ללא שתיק גמ' ובהדיא אמרי' זיו היו"א מן הכותל והניח סולם מייעטו ומפרש רש"י מייעטו לכותל ועלי' מית'י' דכול יט' בעי' עוד זיו וברור דהיינו באופן הנ"ל, ואין קושי הרשב"א אלל לפרוש שהוא מפרש בהדיא סוגיא כדבסמוך אבל מה תימה מזה אפרש"י ו"ע.

יד) והתו' כתבו "לא כעין מדרגות של אבנים שעושים סטיו לפני מסטיו אלל המדרגות בולטים זה על גב זה שיש חלל ואויר בין שליבה לשליבה וזהו ל' פורחות כמו נמלא כבש פורח ע"ג אמה יסוד ואמה סובב" ומשמעות דבריהם שאין המדרגות עודפות זו על זו וזהו ל' פורח כמו הכבש שהוא מעל אמה יסוד ואמה סובב, אבל באמת לא נראה דהי' דרך בני אדם לעשות מדרגות כאלו שהם רחבות דע"ד וזו על גבי זו תוך ג' כארון דמה תועלת יש בזה ולא נוחא תשמית'י' כלל ורש"י והתו' כתבו שכן היה דרך לעשות כאלו מדרגות, ועוד ללא משתמש כלל בהאי ד' על ד' ולא חזי לכלום למיד תוך טפח או ב' יש עוד אצטבא וזהו יש ליישב כיון דאורחי' דכף רגל לבלוט לפניו ואינה אריכה גובה יותר מטפח השיב תשמית' ע"פ שאין רגל של דע"ד מ"מ הלל היא לבדה האמורה להשתמש במקום זה, אכן לכאורה לדברי רשב"א דבסמוך של סולם השעון על זיו נראה ללא מקרי דע"ד כשיש על רובו כסוין, ופשוט דגם להתוס' הו' עודפות קלת ואין זה סותר ללשון פורח דעיקר ל' פורח הוא שקאי באויר וכביכול פורח אלל שמוכן שדרך בני"א להעדיף קלת וגם בכבש הי' הפרש קלת בינו למזבח והי' עודף קלת, אבל ודאי לא לזה הכוונה בתיבת פורת].

טו) והרשב"א מסיק אצטבא כעין מדרגות שלנו אלל שעודפות זו על זו, ואם אין בתחתונה ארבעה אלל בעליונה היינו בלרוף שניהם יש דע"ד, וכן אם הי' בעליונה דע"ד ממעט אפי' יש ג' ביניהם דהא חזי למיקם עלה, ולהכי כותל יט' נותר בזיו א'.

ע"כ. חזי' דמקרי דע"ד דע"ג דלא חזי לכלום אלל לטפוס דמחולק לב' חלקים ויש ביניהם הפרש גדול והו"ל כמו נעץ בו זיו של ב' טפחים, ובאמת נראה לחלוק דין דע"ד לחבור חכרות מהא דרשויות שבת כדמוכח מדין הקין שכף הרגל עולה בהם שהוא דין פרטי לשעור ד' דסולם ואף שלכאורה מסמיכות המימרות היה נראה דע"כ פ' באו ללמדנו דה"ה בערוב מהני דאל"כ מאי שייטי' הכא, ואולי ר"ל דאי איכא זיו לא מהני, אף שזיו א' אינו מעכב את הרגליים וזה ללא כמ"ס לעיל בשי' התוס' דאין אצטבא קרובה מצטלת, ויש לחלק ו"ע, אבל לשבת נראה פשוט ללא מקרי מקום ד'.

טז) ומש"כ הרשב"א דחזי למיקם עלה וכו', זה ללא כדברי התוס' דנראה מדבריהם דבעי' ג' בין שליבה לשליבה, ואין לתמוה על הרשב"א דהוי מעוט באויר כיון דאיכא סולם אינו מקרי באויר ואינו נדון בדניי שעורים של לבד אלל בדרכי סולמות וכיון שמקרי סולם הרי יש סולם להגיע, ולהתוס' דסברי דבעי' רחב ד' א"כ מגיע לראש הכותל אז כ"ש ל"ע שמעתתא דעת: דחקה להשלים סגי בי' וחקקו כולו בכותל מלא קומתו במאי מיירי ממ"נ אי רחב ד' א"ל ראש הכותל וגם לא סגי בי' ולפרש"י שם ופי' א' בתוס' ואי אינו רחב ד' בעי' דוקא ראש הכותל, והא התם מפרשי' רחב ד' עד י' והשאר אינו רחב ד' מה פשרה היא זו, ו"ל דבסולם חקוק כיון שאינו נח ועי' רשב"א בסמוך מחמרי' יותר מזקוף ובעי' לכל הפחות עשרה רחבים ממש לתת חשיבות חבור ביניהם, א"נ התם מיירי שמגיע רק עד קרוב לראש הכותל ומ"מ מקילינן כיון שיש י' חסודים חקוקים דע"ד.

יז) ומ"מ בעיקר פי' רשב"א קשיא דא"כ לא איתמר הכא כלל דאצטבא ע"ג אצטבא והיא זקופה לגמרי כשר והיכי יליף שמואל מהכא מידי דהוה אצטבא ע"ג אצטבא, ואף שלפנינו הוא מימרא דרב ביבי בר אבבי ודאי לאו דילי' הוא אלל תני ר' ביבי בר אבבי או שמועה קדומה דהא כבר ר' נחמן קאמר הכי ומה לו לשנות מחדש ואף שיש כריכותא בתו' מ"מ יכל לדבר ע"ד ר"נ ולהשמיע הכריכותא ומה לו לשנות כשונה משנה חדשה, ומה שכתבו דהיה בריתא אחרת וממנה מביא שמואל אין לו משמעות כיון שהיה בריתא אחרת ע"כ קאמרה מאי דקאמר ר' ביבי א"כ הוא שנה הבריתא ואם הכוונה שלא ידע הבריתא ע"כ הגמ' דמביאה ממנו נמי לא ידעה וא"כ איך מביאה בסמוך הא דאמר שמואל כו' וא"כ ידעה שהוא בריתא, וע"כ שהוא מב' בתי מדרש כדמצינו בהרבה מקומות] אלל שהרשב"א מדנפשי' מסיים דהדין יהי' דכשר ואולי הוא דיוקא דבריתא אבל מה תמה שמואל כ"כ ולא ידע אבא טעמי' כו', ובאמת תמיהת שמואל אינה מובנת הא רב נמי קאמר דגמיר אלל ללא ידע טעמא ושמואל אתקפי' מידי דהוה כו' ולית כאן טעמא אלל גמרא בלא טעמא ושבו תמיה מאי טעמא ובמה השיב את הארי? ואולי י"ל דאצטבא ע"ג

הדרך לעשות והכי נוח לכל העוברים בעיר, ואולי הניחותא הוא ג' בדיוק אלא כשנותנים שעור אין נותנים אלא קצת פחות דבהכי הוא מלומאס.

תשמיש בנ"א עד י'

כד) כל ענין תשמיש עד י' דוקא, נראה שדלוי אינו כפשוטו נגד השכל שאין נח להשתמש בגובה מתני בנ"א, וכן מפורש לנח להשתמש בכומתא וסודרא למעלה מי', אלא שיש ב' מיני תשמישין יש תשמיש שאדם משתמש במקום אחר, כמו שמניח בארון חפציו, או שמעביר חפץ מעל כותל, וזה אפי' בגובה ג' וד' אמות שזה גובה אדם ודרכו, אבל תשמיש זה אינו חלק מן הרשות שעומד בה, אלא ענין בפנ"ע, ולחבר רשויות לא מהני רק תשמיש שעושה דרך הלכו ועמידתו ממנו, כמו כיהוף, הנחה דרך השתמשה, עשיית מלאכה וכדו', ולפי כלל זה נגזר כל לשונות הגמ', כגון דגובה י' מקרי שמוש בזריקה, אף שהוא גובה ידי האדם ואין נח ממנו, לגבי תשמיש מלאכה כזריקה חשיב.

במדילת חלון עגול

כה) עו: רבועא מגו עגולא כתבו התו' דרבנן דקיסרי היו טועים וכו', כ' הגר"א וח"ו שטעו כו', אכן הוא ברש"א משם הגאונים ווגם הא להגר"א טעה הש"ס בכוונת ר' יוחנן, ומפרש הגר"א דכוונת ר' יוחנן על הרבוע החלוני והקיפו כב' וג' חומשין, ואע"ג דכד' קאמר י"ל דבלא"ה יש לבאר איך ימדדו הרבוע החלוני וע"כ משום דקל למדוד כלע"א כגון לפי מדת הלכונים כל קוטר העגול ומכפילים בארבע וא"ל למדוד היקף העגול ומהני ג"כ אם אינו עגול מדוייק ועל כן כד' הוא מתחלק לארבע, ומאי דמפרש ב' ומשהו לכל דל בהיקף וכרש"י ברור שאין כוונת רש"י לזה אלא ר"ל וע"ד שפרש"י, אמנם יל"ע כיון דהעגול יותר גדול לר' יוחנן שהוא כד' ולא כב' כפי שצריך להיות באמת א"כ הוא יותר ממשהו היתר על ב' טפחים, אמנם בסוכה העשויה ככבשן מדויקים טפי ד' ר' יוחנן לפי החשבון המדויק של פאי ושל אלכסונא שהוא 1.414 וה"נ לפי אלכסון זה יהי' יותר קרוב.

כו) ומש"כ ב"ח דעביד ר' יוחנן רבוע לרבועא ובתרי הכי עגול תימה וביותר מש"כ דהטור ידע כוונת ר' יוחנן ולהכי לא העתיק דברי הש"ס כו' תמוה.

כז) והש"ע שעב' השמיטו אבל הובא במג"א ומ"ב סק"ל דשעור היקף עגול הוא שיתסר וד' חומשי, וכ' שעה"ל יח' דאף לשעור אלכסונא האמתי בעי' טפי סמכו בשעור זה מפני שקשה לזמאס ואולי הי' מקובל מסיני אף דלאוריתא ועכ"פ דרבנן ודאי. ויל"ע הא מקרא ילפי' לה ודלוי לא למדו מקרא דבר שאפשר למדוד ביד אלא למדו לאפשר להתיחס לא' מג' כיהם נכון, וגם אפשר שאין הטעם משום שק' לזמאס אלא שא"ל לזמאס ויותר ראוי שעור שלם ונפ"מ לדאוריתא.

אלטבא מקרי נוחא כיון דהוא מקום רחב וברוב פעמים לך להעדיפו ויש עליו שם סולם חשוב, וממילא מכשרי' סולם זקוף לך לא פלוג.

יח) ורא"ש אינו מפרש כן כדמוכח לשונו דהניח סולם ממעט, וממעט ודאי קאי אכותל ולטיבותא דאי אזיז ולגריעותא הל"ל מיעטו.

יט) ובהגהות אשרי כתוב דמגייע לראש הכותל בעי' רוחב ד' אבל לא דע"ד, ומסיים משם א"ז יש פרוש שכ' ושלביבה התחתונה נמי שאין מובדלת ג' מקרקע ולא אתפרש, והנה יש פרוש זה הוא דעת התוס' שלפנינו דבעי' שגם הראשונה לא תהי' ג' מקרקע ומשמע בלשונם דאם הראשונה אינה מובדלת מקרקע אפי' יש יותר מג' הוי מעוט, ולריך טעם, ואולי כיון שיש שם סולם על הכל תו לאכפ"ל הריוח ואם הוא מתחיל מן הקרקע מקרי סולם, ויש שואלים מה טעם שלביבה תחתונה לעולם רחוקה ג' ועליונה אינה מטרפת מג' אל ראש הכותל, והנה בראש כותל רחב ד' שמה מטרפת, אמנם בלא"ה ל"ק דכל פחות מג' כארעא סמיכתא דמיא ואין צריך שם סולם שהוא מקום הרגל בהליכתה, אבל בסולם וכותל ל"ש לומר הכי.

כ) ורא"ש כ' בשם מהר"ם דמפרש דהכא לא מייירי אלא למעט להשתמש בראש הכותל בנחת אבל לערב ב' חצרות יחדיו לא עד דמגייע לראש הכותל. ואית לאסתכלא כיון שיש מקום ד' בגובה ג' וניחא תשמישתי' הלך למקום זה אין מחאה י' שהוא אמוד לכותל של ז' ובמה מותר הוא ואם חסור הוא הרי נפרצה אליו כל החצר, ואם תאמר שהוא בטל לחצר היכי דינא במדרגה ג' על פני כל או רוב הכותל, ונ"ל דה"נ בקטן בטל ובגדול אינו בטל ולריך שעור. אמנם עיקר השיטה דלא מלריך מהר"ם דע"ד, ודלא כמ"ש בנה"ש.

כא) ועי' חו"ב דתמה אמר"ם הא סולם המצרי כו' משמע שהוא בריתא ובריתא לא דברה בשום מקום מדין מעוט להשתמש בראש כותל, וממילא מתפרש כן כל הסוג' אח"ז, ואינו מוכרת, מיהו הא שכ' שהוא בריתא ברור כיון שצירי' מיייתו בריתא אפכא וע"כ דהש"ס שלנו סובר דזו בריתא עיקרית כמו שהוא לפנינו.

כב) והטור שעב' מעתיק דברי מהר"ם וגם דברי התוס' ותמה ב"י תרתי חומרי למה לי. ובאמת לא שייך כאן מיקל בערב דהא תרוייהו מקלים כ"א לשיטתו אלא דלשון הטור קשיא דנקט כדבר ודאי ולא כספק ומחלוקת.

כג) וכ' חזו"א כו' כג' דאי בעי' שיגיע לראש הכותל ע"כ לבדוין בעי' דאל"כ סגי בשליבה א' ראש הכותל והא לא סליק. אמנם אפשר דאינו תלוי בלבדו ומ"מ תלוי בדרך בני אדם כל שדרכם לפסוע, ויל"ע הא דפסיק לי' דאין פוסעין אלא בפחות מג' הא מעלות של בהמ"ק היו עושין ג' גובה וג' רוחב אלמא כן הי'

בזורת החלון

כח) יל"ע רבוע מעויין אס מהני להיותו חלון למטה מי' בקאה הצר שלו והנה כל שאין רוחב ד' בעלמא מסתברא ללא מקרי למטה מי' דהוא לי' כמו סדק היורד מחלון עד למטה מי' ואפי' יס ברחבו ג' דאינו בטל מזל לבוד דביש סביבו ג' רוחות ודאי בטל מזל לבוד אצל בליכא אלא רוח א' כמו כל זית של מקום פתוח לא אמרי' לבוד ויתבטל זית הקרן כל ג' מקרן מצפניס] מ"מ אין זה שייך לתשמיש החלון ואינו ניחא תשמישתי', אצל מעויין שיש בו ד' על ד' רק באלכסון מסתברא דמהני ללא שמענו שרייך לדקדק ד' שטוחים ישרים ממס בתחתיתו וא"כ כל חלק ממנו הוא תחלת התשמיש, ומ"מ יס לדחות כנ"ל ללא משתמשים אלא על כדו וא"כ על כדו אינו ד' מתחת י', אצל סברא זו ג"כ לא מדוייק דא"כ ינטרכו כל רוח ימנית מתחת ד' והא ליתא דודאי ברוחב ד' מרוח לרוח סגי, ויל"ע היכי הוא ברחב ד' למטה מי' אצל הולך ונר למעלה ממנו ואין בו דע"ד מרובע אלא למעלה אחר שמתרחב, ואי קשר כמה בעי' דודאי עכ"פ משהו גובה בעי'.

כט) כ' מ"ב ש"ב' לג' טעם ביהא כמאן דמליא משום דמקורה, וכ' חזו"א דלפ"ז אפי' בית התבן אצל מסיק ללא נראה אלא בית דירה. ומשה"ק החזו"א למה פרש"י לחלון שבין ב' גגין אינו אלא אליבא דרבנן דלר"ש א"ל ערוכ מב' גגין הא בב' חצרות שפיר פירש דהוי ערוכ הבתים ורק מערבן דרך חלון שבחצרות, יס לומר דבשלמא חצרות הדבר ידוע שאין להצר שום משמעות כי אס כחלק מבית וחלון שבין ב' חצרות ודאי הוא ערוכ הבתים, אצל גגות לפעמים הוא רשות צפנ"ע ואס רואים לערב הבתים אפשר לצייר חלון שבין ב' הבתים ואין שום יחוד לגג לענין י'.

כותל המפריד בין חצרות

ל) עו: כותל שבין ב' חצרות, כ' רש"א רחב ד' לאו דוקא וכדבעי' בגמ' אין בו ארבעה מאי, וכדלמך אביי ולא אמרן אלא שאין בכותל ד', ואינו דומה לחריץ דבעי ד' שהוא כדי שלא ראו לפסוע עליו והכי מפורש בירושלמי דל"ב ד'. מכל אריכות הרש"א משמע דהי' מאן דמפרש לא כן, ומש"כ בחריץ דהוא כדי שלא יפסע היא מקום לפרש דשאני מכותל דבכל ענין מחאה הוא משא"כ חריץ אס אין עליו שם מקום אין לו שום משמעות לגבי אלו שלמעלה ולא משום פסיעה דאפי' אינו עמוק י' מעכב הפסיעה אלא דאין ביניהם שום מקום רק איזה מכשול אצל רחב ד' הוא מקום, ונפ"מ אס החריץ עצמו רחב ד' אלא שאפשר לפסוע עליו כגון שיש לו קרוי של חצי טפה. ולכן מה שיש מביאים ראה מדברי רש"י דחריץ פחות מד' לא מפסיק אלמא בלא האי טעמא הוי הפסק ואמאי הא אין מקום ד' וליכא שם מקום עליו ולמה יחוז, וע"כ דכדי לערב ב' חצרות לא סגי במה שאין מחאה אלא בעי' מקום העצרת דברים ונפ"מ דבכותל ט'

בעי' נמי חלון דע"ד ובלא זה אין מערבין זע"ז, ויס לדחות כנ"ל דנפ"מ בקרוי של חצי טפה מרחבו, ובלא"ה לא נראה האי דינא דבעי' חלון בכותל ד' דאין לזה שום מקור ולא איתמר חלון אלא להפקיע דין מחילה.

לא) ויס לחלק טובא חריץ שאפי' לא הי' ד' כיון דא"א לפסוע מזה לזה הרי אין זה מכשול לדדי כמו כותל ט' או שדולק שם אס וכדו' שאינו שום נפ"מ אלא שאין שום קשר בין זה לזה והרי הוא כמו בארץ אחרת כיון שתהום פעורה ביניהם ולא מיפסע, וכן נסתפקו בענין חלון או פתח זה אס הוא דין באפשרות העצרת הערוכ עצמו או שהוא תנאי לדדי שיהיה קשור וחבור בין החצרות, ומייתו ראי' מהא דחשבו לי' מזה לעבור בסולם של מוקלה צבה"ש, ויס לדחות דאפי' יהי' ה"ת לערוכ נמי לא גזרו, א"נ כיון דהגדון לענין מזה לא גזרו כלל שבות בבין השמשות וכך יס לחשוב לגבי כל אסורים של דרבנן כל שהגדון הוא לגבי ארך מזה.

עשיית פתח בין החצרות

לז) עז. כגון שער חוליא מראשו. בעיקר מאי דמתבאר בסוגין דעקר חוליא מראשו מקרי האי פתח לראש הכותל לכאור' איזה פתח וסולם הוא כשיש ט' טפחים בין דרגא ודרגא, וי"ל כיון שממחובר למקום המותר הו' לאכפ"ל איך ישתמש במקום המותר של פחות מי', ואף שתשמיש מקום ט' הוא להניח דברים ותשמיש מקום הי' הוא לעלות עליו לאכפ"ל כל שאינו מופרש ממקום המותר, ע"י גובה י', [אצל בסולם רגיל ל"ש כיון דאינו רחב ד' אינו מקרי מחובר אלא"כ ניחא תשמישתי' ממס וכלקמיי].

לח) ורש"ש מקשה בעקר פחות מד' דמותר לאותו מקום ולא לכל הכותל, הא נפרץ למקום האסור, וי"ל כיון דאינו רשות אלא פחות מד' אינו אלא מק"פ ובמק"פ אין נפ"מ שגפרץ.

לט) ויל"ע אי מהני לורת חלון כסם דמהני לורת הפתח ללכאורה בגדודי אינו שם פתח ואף דמאינו פ"ק דשבקי ואזלי אפי' בגדודי מ"מ שמא לא יועיל לורת פתח כשאין בו אלא ז' טפחים, ועי' דבריתא יא. גבי פתחי שימאי לבית שרובו פתחים וחלונות ל"מ ליה"פ דוקא משום דשימאי, ואע"ג דלא מפורש אלא בפתחים, כיון דהבדליתא בא לאשמועי' דין פתחי שימאי שמא ה"ה לחלונות, או דלא אהא לאשמועי' דין זה דהא לא מפורש דבריתא אלא בא לאשמועי' דין עומ"ר.

מ) הק' התו' ד"ה כותל לר' חסדא אג: גדוד ה' ומחאה ה' אין מאטרפין הלל נפרץ למקום האסור לליכא מחאה ומתבין נפ"מ לטלטול ד"א, ולכאור' לר"ש ליכא כלל נפ"מ, ומאז לתרואי לכו"ע כגון דליכא פרצה במלואו ואין י' אמות וכדו', ומשמע דסברי דודאי הסוג' אזל כרבנן, אצל זה דלא כהלכתא.

לו) עז: ל"כ דבעי מרא וחצינא וקמ"ל דכלי הוי מעוט כ' רש"א פלוג' בירו' אי ממעטין בפרות, ומ"מ היכא דבעי מרא וחצינא לכו"ע לא חישי' שמא יעשה מלאכה לאוריתא. ובפנוי גל ממקום למקום בחצרו לא נראה לשייך תקון קרקע מסויימת כיון שאותו החצר נשאר באותו הקלוקל ומה לי גל הכא מה לי התם, ודוקא כשרואה לתקן מקום מסויים ולעשות בו דבר הוי תקון אבל אם אינו רואה אלא להוציא דבר מתחתיו אינו שום תקון קרקע.

לוז) עה. בור וחוליתו מלטרף לעשרה, עתוס' כ' רש"א ועדיין קשה דפשטא דר' יוחנן דהנותן ע"ג חולי' ממש כנותן ברה"י, והא אינו גבוה מרה"ר אלא טפח ללא נתנו שעור אויר רה"ר שולט בו ואפי' גבוה ג' אינו רה"י. ולא ידענא אמאי פשיטא לרש"א דאפי' גבוה ג' אינו רה"י ללאורה ויכול ליחשב שפיר רה"י. וכן מאי בעי למיפטר מהא דאסרו בלא מחאה או ראשו ורובו דחוליא אסורה ודלמא ראשו ורובו אחולי' בעי' ומחאה לחוץ לחולי'.

לח) נג: גדוד חמשה, הבה"ל סב' נסתפק אי סגי במתלקט ה' להלטרף למחאה או בעי' כעין מחאה, עוד נסתפק בתל פחות מג"ט אי מלטרף למחאה להיות י' עמה או דאמרי' דבטל לרה"ר. לכאורה האי ספק אינו אלא בדרך את"ל דמתלקט מלטרף עם מחאה דאם הוא המשך גמור של המחאה איזה דל בעולם יס' לומר שמתבטל דמה לי אם הוא מעפר או מעץ.

בדיני סולם

לט) עז: והניח סולם רחב ד' מכאן כו', כ' רש"א: כל תוך ג' כלבוד דמי וכאלו מכוונים זה כנגד זה. ואינו מובן ללבד אינו אלא מחבר ומתעלם מאויר פחות מג' אבל הכא הא אינם זה כנגד זה ואיך ימשיך וילך מזה לזה דהכותל לא חזי להלך ואיך הלבד יעשה הלך, וחולי' בסמוך השלז העליון לראש הכותל ממש ויחדיו הם ד' ולבדדים ב' המקומות של דע"ד, ולא אתפרש כלל, וכן כ' רבינו סקס"ג משם מאמר דסגי בפחות ג' מראש הכותל, וחולי' כיון שיס' ריוח בין ב' רגלי אדם יכול להניח רגל ע"ז ורגל ע"ז כיון שאינו מקרי מרוחק דככל דוכתא חשבי' המרחק בין מדרך הרגליים ג' טפחים ומ"מ בעי' גם דין לבד כדי שייקרא מקום אחד. ומ"ס המ"ב סקס"ה ויכול להוליך על הכותל כו' לאו דוקא להוליך אלא לילך.

מ) וכ' ב"י שעב' ה' מה"ה דלא מלא בדברי רמב"ם זכר לרוחב ד' והרש"א בעב"ה"ק כ' רחב ד' והוסיף דין כדו קובעו, ובאיזה סולם אמרו בסולם שיס' בו ד' חווקין. והנה הפוסקים העתיקו דין הגמ' כמות שהוא דבעי' ד' חווקים ול' טור "ודוקא שיס' בסולם ד' שליבות" ולא הזכיר כלל העיקר שיהי' כדו ולכאורה אינו אלא סימן למין סולם כדו שיהיה נהוג בזמן הש"ס אבל ענין ד' שליבות אינו מוכיח שום דבר ואינו דין אלא הכובד.

מא) וכ' שעה"כ שעב' מב' משם רש"א דאפי' עתיד לטלו אחר השבת כל שהוא כדו. לכאן א"כ מאי כדו קובעו הא עתיד לינטל, ובשלמא מוקאה דהוא רק לשבת שאינו יכול לטלו אבל כאן שרואה לטלו מה לי שהוא כדו, ויש ליישב. ומ"ס השעה"כ נב' אפשר דאם היתה גסה וכדו שאין דרך לטלטלה מהני כמו סולם שבבב, ולא נראה שהסתפק אי נאמר דוקא בסולם דהא דקלים נמי ופשוט רק לא ברירא לי' כמה כובד בעי'.

מב) ולענין רוחב ד' כ' סקע"ב משם תו' ירו' מירושלמי לעובי המוט מלטרף לז'. ואין לתמוה היאך מלטרפין כדבר נת' ללא בעי' אלא מקום ד' ובתנאי שיוכל לדרוך ולא לדרוך במקום ד', ובחו"ב כ' שדרך ליאחז בהם, ובה י"ל ג"כ במ"ס לקמן בסמוך מדברי טור בסולם ע"ג זיז. ומש"כ המ"ב בסקע"ג משם המאמר ומליין בשעה"כ מז' דכן משמע ברי"ו, לכאורה הוא תלמוד ערוך, ול"ע.

מג) הרש"א עז: מעתיק דברי רש"י והתו' משם ר' אפריים (לפנינו בתו' ר' אברהם, ואמנם שבכל דוכתא ר' אפריים הוא בר פלוג' של ר"ת וכמעט לא מצינו בתו' ר' אברהם מ"מ בפ' חלוץ נמצא עוד בתוס' פ: ופא). והנה לשון התוס' סולמות שהם גדולים וחזו להטיח בהם גגו, משמע דכל שאינם גדולים אין בהם היתר, אולם הרש"א כ' "סולמות גדולים שהם כמו מדרגות" ומשמע שכדי לאסור בעי' שיהיה בהם גם איזה רוחב שנה לעמוד עליהם ולהטיח גגו הכוונה לעמוד על הסולם ולעשות במלאכה, אבל סולמות דקים שאינם אלא לעבור עליהם למקום אחר אפי' יהיו גבוהים שמא מותר, וכן יל"ע רחבים כעין מדרגות אבל נמוכים שאינם מגיעים לגגו, ואפשר דהרש"א לפי דורו קאמר ואין הכוונה דיעי' שבימי חז"ל כן היו ההפרשים בין הסולמות וכדו' אלא שלא גזרו אלא בסולמות שיכולים לחשוב עליהם ולהטיח גגו כו' וכל שאין דומה לפי מקומו ופעתו מותר.

מד) מיהו צריך באור מה שהחליטו התו' ורש"א כדבר פשוט דאם בשבת אין גזרה כיון לאסור בטלטול ממילא ודאי סולמות שלנו אסורים דמה"ת להכניס הכל בכלל הגזרה וכל ששם סולם עליו אמרי' לא פלוג ולכאורה חלוק נכון הוא בין הסולמות, ועל סולם קטן של ב' וג' שליבות מסתמא פשוט לכו"ע דלא גזרו. ובאמת ברא"ש משמיט סיום זה דאם אין ראוי מהגמ' להתיר סולמות שלנו ממילא הוא בודאי אסור.

מה) ובעיקר דברי ר"ת דסבר לגזור בשבת ל"ע וכי עבדי' לא פלוג בין שבת ליו"ט והלא חלוקים בהרבה דברים, וחולי' משום מצוי גזר דהא יכול להוציאו למצוי ובשלמא משום חצר ודאי כל בני חצר כחד ביתא חשבי', אבל מצוי הא איכא מצוי המפולש דכו"ע אזלי התם ומ"מ הוא מותר בטלטול, ול"ל דמ"מ סובר

ללא גזרי משום הא בלבד. ומ"מ בזמננו שמערבין כל העיר אינו מובן חלוק בזה.

מו) עת. והניח עליו סולם כ"ש, כ' רש"א כלומר מיעט את הזיו וגרע כחו שהסולם אינו ממעט שאינו מגיע והזיו אינו ממעט כיון שהסולם מונח עליו אבל בצדו הרחיבו וכשר ולא כפרש"י. ע"כ. לשון סולם מונח עליו היה נח לפרש כפשוטו שהניח רגלי הסולם עליו ולהכי בטלי' דאין אדם עולה עם סולם בכפיפה אחת אבל לפ"ז לא א"ש לשון בצדו ללא רק שהוא בצדו אלא גם אינו עליו ועיקר הענין שאינו עליו ואין לי שום נפ"מ אם הוא בצדו או שמרויחו וכדו' כ"ז אין לו ענין עם עיקר הריעותא, אלא ר"ל מונח עליו היינו מושען ונסמך עליו ויל"ע למה מתבטל בזה הזיו דס"ס יש מקום לדרוך, ואולי ר"ל בנסמך עליו מזל פניו לגמרי ומכסהו ומלדו שנסמך עליו מלדו ונח לבא אליו וגם נח לדרוך עליו ואין השענות הסולם מבטלת אלא כשהיא בין האדם ובין הכותל אז אין מקום לעמוד, ומ"מ כ"ע ענין בטול זה.

מז) וכן לא ידענא אמאי פשיטא לרש"א דאפי' גבוה ג' אינו רה"י ללכאורה יוכל ליחשב שפיר רה"י. וכן מאי בעי למיפשט מהא דאסרו בלא מחאה או ראשו ורובו דחוליא אסורה וללמא ראשו ורובו אחולי' בעי' ומחאה לחוץ לחולי'.

מח) והטור שעב' מפרש כפרש"י וכ' "והוא שלא יהו הזיזים זה כנגד זה שראוי להטות סולם מזה לזה". מבואר מלשוננו שמוניח הסולם על הזיו השני ומבואר דאינו ממעט ללא כסדרת הרש"א וכן הוא פרוש כל הראשונים, ויש לומר דרש"א נמי מודה דאינו ממעט וכי קאמר היינו במכסה כולה ואינה ראוי' למדרס אבל כשאינו נוטל אלא מקום עמידת ב' רגלי סולם שהוא קאת אינו מעכב אם כי ממעט משעור דע"ד פורתא, או ללמא לא ממעט דקפ הרגל עולה בו.

מט) עת. ואמר שמואל פי' התו' דשמואל לטעמי' דרב קאמר וכן עיקר לא כראב"ד דמפרש דשמואל לא קאמר אלא דבהכי ניחא (רש"א) ובאמת יפלא טעמא דראב"ד מאי בהכי ניחא והא קאמר רריך סולם יד' ולמאי נפ"מ היכי ניחא ולאמרו בסגנון של הלכה, אבל באמת לק"מ דה"ק שמואל כיון דהכי ניחא והכי עבדי אינשי והא רריך שיגיע קרוב לראש הכותל לכן רריך שיהי' יד'.

נו) והלכתא בסולם זקוף כרב דקאי בתראה כותי' והלכתא כותי' באסורים ומיקל (רא"ש טו"ש"ע שעב') ומהא דינא דייק הא"ר דסולם המלרי מתיר וכרש"ס דלא בעי' ד' שליבות, והלכתא אינו כן אלא כ"ל שהיו בו ד' שליבות או שהי' כבד (בה"ב). ואינו מובן מאי דייק דמנא לן שי"ג מלאים בין שליבה לשליבה, ודע ללכאורה דין ג' הוא מראש שליבה לראש שליבה ואפי' השליבה עבה אין זה חוסך.

נא) סולם מכאן וסולם מכאן והקשין באמנע, כ' רש"א הפי' העיקרי כהראב"ד דהמחאה של קש וסולמות סמוכין עליה מי אזלי' בתר סולמות והן ראויין או בתר מחאה שאינה מחזקת אדם על הסולם, הדר בעי קשין מכאן כלומר כל המחאה קש זולתי מקום סולם מאבן וכיו"ב, ע"כ. פי' רבינו רריך ישוב גדול חדא מה ד' יש שיועיל סולם שאינו עומד והוא כמו שהסולם עצמו מקש ואף שאפי' יפול הכותל לא גרע לענינינו ואדרבה עדיף דלא ר"ל סולם מ"מ אף אדם לא יעלה על סולם זה, ויל"ע בכה"ג כשיש דרך מהוקנה בסולם אלא שאם יעברו בו יגרום הפסד גדול ללכאורה לא הוי חבור, ואף אם בפתח ממש אין נפ"מ בסולם לא נראה להכשיר דאין הסולם תלוי אלא בדרך בנ"א, אמנם בגמ' אמרו להדיא אף בסולם אריה הוא דרביע עלי', אבל הכא גרע דיפול הכותל הוא סותר לעצם שם מעבר מעל הכותל וגם הל' סולם מכאן וכו' אינו מחוור הל"ל מחאה של קשין מאי וגם הסולם השני אין בו נפ"מ אלא סולם ע"ג מחאת קשין, וכן מה שמשיבו אין כפ הרגל עולה כו' מה ענין זה לכפ הרגל, וכן קשין מכאן ומכאן מאי גריעותא ומה יש להסתפק בזה ואם נסתפק במחאת קש מה זה שייך לסולמות.

נב) ורא"ש אינו מפרש כן כדמוכח שמביא הוכחת התוס' דבעי' רוחב ד' מהא דסולם מכאן וסולם מכאן והקשין באמנע ולהרש"א אין זה שייך לרוחב ד'.

נג) ודברי רש"י שהקשין מועיל לאחוז בהם גם ק"ק דזה דוקא בשליבה גבוהה שנאחז בה כשעולה מגובה יד אדם וגם מה"ת להאריך תועלת זו כחלק מתנאי דע"ד, ומ"ש שאין שני טפחים בכל ד' משמע דאי הוה הי' מועיל ויל"ע אי מטעם לבד ובעי' ב' בכל ד' שיהי' רובא, או דבאמת היה מועיל גם בלא לבד כשם שמועיל ד' לב' רגליים מועיל ב' לרגל א'.

נד) עז: עד עשרה מפרש רש"א כר"ת, מלא קומתו "משום דלא נסתלק לי' כי מה שנשאר מן הכותל שנוגע ללדיו מעכבו מלעלות", (רש"א ועי' ר"ח מפרש מלא קומתו כשחוקק פתח כו') ל' רש"א הכי הוא ורריך תקון מה הוא הנוגע מלדיו ואף שמוכן הענין שסולם חקוק בכותל ואינו חלוני קשה ללג ממנו לראש הכותל מ"מ מאי קאמר ועוד מה זה שייך לתחלתו אם יש לו למטה עשרה מרווחים או לאו הלא סופו למעלה נראה לעולם אותו דבר ויש בו אותו החסרון, ולאחר העיון בל' הרא"ש הכונה הנרלית בזה הוא דהכי שאינו אלא משלים לסולם יש לו קאת סולם הבולט מן הכותל אבל בחקיקה שאינה בולטת קשה ללג ממנו למעלה, אמנם להפי' דחוקק בכותל שכנגדו בקרן זוי"ת קל"ע דהא ניחא טובא, והוא מדרגות של אבן האמורים בכל מקום, ופי' ר"ח במלא קומתו כ"ע ללכאורה מ"ש האי פתח משאר פתחים דאבעי ופשיט וכן מפרש רמב"ם.

סולם דאילן ואשרה

נה) עת: סולם לחילן מותר ואשרה אסור, כ' רש"א משמע ללכולהו תנאי קאמר וה"ט לחילן שבות וע"ה מצוה קצת ודרכי שלום וה"ל כנסתם והואיל והותרה הותרה (כ"ע מאי שייטי' הא הכא עומד ליסתם ובעומד ליסתם הסכמת הפוסקים התם ללא אמרי' הותרה, ואולי אין זה אלא בסתימה במציאות אבל בסתימה של דין סגי בבין השמשות, ואינו מחזור ללא אמרי' הכי אלא בתחומין לחין העיקר אלא שיוכל לבא שמה רגע א' ולאכלו וזהו שציתתו ושם ביתו עליו אבל הכא בעי' מעבר בין החצרות וכאן לא עתיד להיות מעבר כלל) ול"ש באשרה (עוד הי' מקום לומר טעמא דרבה לאשרה חמיא ועוד דבאשרה עבד אסור בעמס ההנחה לסולם ועמס מציאותו אסור משא"כ חילן שם סולם וחבור הוא לכל השנה וראוי הוא למקומו והוא נאה לו אלא דבשבת אסור, ור' חסדא טעמי' כדאי' בגמ' שאסור שבת גורם ואפשר שיותר בשבת דאתא עכו"ם ובטלה (משמע לכאורה מדברי רש"א דדוקא משום שאפשר שיותר בשבת אבל באסור אחר שאין לו היתר כגון תקרובת ע"ז לא הותר, ואינו מובן מה הביאו לזה ופשוטו של סברת הגמ' הוא דאסור שבת מדביל הערוב כיון דהוא מתנגד לענין הערוב שהוא היתר שבת אבל אסור לדדי הוא כמו איזה סכנה הנמצאת על הסולם וכמו שהיה שם אריה וחיות רעות, ואפשר דאף הרש"א לאו דוקא קאמר שיטנו בבטול אלא פרושי קא מפרש דאסור אחר הוא ואינו מעמס השבת), ורנב"י לית ליה הא דכילד מערבין כו' כדאי' בתוס'.

ע"כ. ושם תמהנו לענין פסק הלכה מאי שיטי' למיקל בערוב כיון שהוא פלוג' בדין אסורי הנאה ובמציאות אם ניהא ליה או לאו ולקיי' רנב"י מיושב לחינו תלוי אלא בהלכות ערובין, ואף בסברא של מותר לקנות בית בזה"נ אינו מצובר ללכאורה הוא שאלה בה' אה"נ, אמנם כל ענין קניית בית הוא ענין ערוב והלא אם לא חל הערוב לא קנה בית ואין כאן אסור א"כ כל השאלה היא האם ראוי שיוכל לחול ערוב גם בזה"נ ויש מקום לקרוא ע"ז שם מיקל בערוב, ועי' רש"א בסמוך.

נו) רי"ף ור"א"ש השמיטו דין דקלים שבבבל כו' שהוא הלכה של כובדן קובעין ול"ע הטעם והג"א מביאו. והב"י שעב' מביאו בשם הרב המגיד וכו' ובסמוך יתבאר בדברי רבינו (הטור), ובאמת לא מלאתי בטור ול"ע.

נז) וכ' הטור שסו' שאינו ניטלין מחמת אסורין או מחמת כבדן ומפרש ב"י דלהטור עשיות אפי' אם הי' מותר לטלטלן אינן ניטלות מחמת כבדן. ואינו מובן דהא ס"ס אסור ליטולן בשבת דמוקצה חמת גופו הוא שאינו כלי אלא מטילי ברזל כמו שהוא בכ"מ יומא לד: ורש"י ע"ז טז. וא"כ מנא לן לשייך דבר זה לכבדו, ומה שלא פראו עשית כפשוטו משום שהוא ניטל לאורך מקומו אבל כבדו מנא לן, ואפשר דהטור מסברא נקט ותו לא.

נה) ובגמ' דקאמר כגון יתד של מחרישה ז"ע אי בא לחלוק אמ"ש כגון בן זונייס, דאפ"ל דתי' קמא ר"ל הרבה כלים ועז"א אפי'

יתד של מחרישה היינו אפי' כלי אחד קטן וחולק ע"ז אע"פ שהוא תי' קדמון מאד דליתמר בזמן רבי דאל"כ מאי כגון בן זונייס, וכן ברא"ש הגי' אפילו ולפנינו ליתא, או שמא רואה לחדש דבעי' דוקא שיהי' מוקצה והכי משמעות הגמ', וכלי בן זונייס ג"כ ר"ח ורי"ף ורא"ש כתבו שהיה מניח סחורה, ושמא היינו ג"כ במוקצה.

נט) ובש"ע שעב' טו' מביא דעת רמב"ם ודעת רא"ש וכו' מ"ב קטז' שא"ר מלדד כרמב"ם שכ"ד הרבה פו'. ובסי' שלו' נת' דמ"מ יש גדר שלא לעלות בחילן בשבת אפי' יבש (מ"ב קטז') מא"ר וגר"א לתרץ קו' מ"א) ולכאורה מה לורך לזה וי"ל באשרה קלוה וואי משום דקלצה ביטלה י"ל בקלצה ישראל או בעבדו לה אחרי קליצתה, וגם לשון המ"ב דיבשה אין בו פרות ועליו וענפים כו' לכאורה מדבר בחילן חי אלא שקלאו ממנו כל דבר דלית' בתלישת אדם ול"ע שחלקו בזה, ולכאור' לא מיירי יבש אלא שאינו יכול לגדל כלום וממילא אינו מחובר לקרקע אלא נעוץ מקרי וזהו דתאניס שיבשו באביהם אין ראוי לאסור דהתם העץ חי אלא שהתאניס וענף שלהם יבשו וכן הלשון בהמשך "חילן שיבשו פרותיו ב", וכן הוא דעת רש"י ותו' ורש"א והרמב"ם לדעת הא"ר אלא דהנשמת אדם מפרש דלהר"מ אינו כן כנז' בבה"ל סס. ועוד שא"ר בסי' שלו' מיקל דימות החמה שמנכר לכל שהוא יבש. ואולי ה"ה בעשאו סולם מנכר לכל שהוא יבש ואינו אלא סולם בעלמא.

ס) פ: כתותי מכתת שעורי, כ' רש"א וק"ל כר' חייא בר אשי דבמחיות לא אזלי' בתר המיקל, ע"כ. ומ"מ לא אתפרש נהי דלאו בתר המיקל מה טעם פוסק כותתי' ושמא משום דמית' ליה בתרא, אלמא בשאר מקומות בערוב פסקי' להקל אפי' נגד הא דמית' בתרא. ויל"ע בכלל דהלכה כאיכא דאמרי. ול"ע דרי"ף ורא"ש השמיטוהו. וגם ז"ע מאי שייטי' לסוגיין ואולי משום סוגיא דלעיל דסולם של אשרה והמתין עד שימאל ענין לחי וקוריה.

סא) ועי' בהתוס' אף ששעור משהו בעי' כיון לחינו אלא שעור זוטא לא החמירו בו, ולכאורה אין זה שייך ללא החמירו בו אלא דמשהו אינו מקרי שעור מסויים אלא שלא יהיה כמאן דליתא ויהיה בו ממשות ואין זה מקרי שעור דעל ממשות לא אמרו כתותי מיכתת, ומאי דמיתתו פי' ה"ר אברהם שיוכל לדבק הכתיתים כו' אינו מובן לכאורה הא בעי' בגבהו שעור ומה הועיל, ואולי אגבהו פשיטא ליה לחין זה שעור בלחי עצמו רק שכל גובה המחמה המכשרת תהי' גדורה בלחי והוא טפל לרשות לא שעור עצמי בו דהלא הוא א"ל שעור, ול"ע בסברא זו. ובמאי דמקשו מדפסלי לולב של אשרה ב"ט שני נמי לריך תלמוד במקור הדבר הא ב"ט שני נמי בעי שעור בלולב ושמא אר"ל מקשו לחזי' דדברבנן נמי פסלי כתותי מיכתת ודלא כסברתו, ול"ע.

סב) ומדברי התו' בסולם יש ללמוד דמקרי מקום ד' בכל דוכתא אף דכתותי מכתת דהא דסולם ד' אינו רק שכן הרגל תעלה אלכא שעור מקום חשוב כנת' בסוג' סם, ונהי דלענין הנחה בשבת מסתמא אין נפ"מ ללא איתמר אלכא דדבר הרריך לו כגון כאן שלהקשיר רריך סולם אבל דדין שבת כיון שהניח ע"ג מקום ד' אין זה דין שעור ולא מכשיר שום דבר.

אם ראש הרשות עקום

סג) קי"ל בשבת קא. דרשות שיש בה שעור דע"ד אף אם אינה ראויה להניח השתא, מקרי דע"ד כיון דחזי למינח מידי כגון דף ולהשתמש, ויל"ע אי תל או עמוד שהוא כשעור רה"י, אבל דע"ד שעל גבו עקום באלכסון, ללא ניחא תשמישת' להניח כ"כ. אי מקרי מש"ה לא חזי למינח אור"ד אלכסון נמי חזי. והת"ל דאלכסון חזי למינח ושיפועו אינו מקלקל סם חזי, האם גם קובעים השעור לפי האלכסון, כגון שאין בו רוחב דע"ד בראשו כפי רוחות העולם, רק באלכסון ומיניה במחילות בע"כ בעי' ד'. ועכ"פ עד 45 מעלות לא נראה להחמיר דבלא"ה א"א לזמא.

חזי למנח מידי במקום גדול ובמקום סגור

סד) מקום ד' גם אם אינו מיושר כגון שכלל ביתדות אמרי' שבת קא. דחזי למינח מידי ומקרי שפיר מקום ד'. ובזויתא דמישן שבת קא. שהן ספינות שאין להן דין רה"י, פרש"י משום שחודן התחתון אינו מקום ד' ולהכי לא הו' רה"י. והק' התו' למה קאמרו דאי מלי קני ואורבני יהי' רה"י, הא בחזי למינח עליו מידי הוי רה"י. כמו מקום ד' ויתד עליו. אמנם נראה דמלוי קני ע"פ כל הספינה בכל חודה שיהי' חזי למינח הוא מלאכה רבה ועלומה ול"ש בזה חזי למינח, ללא איתמר אלכא במקום קטן. ועי' חזו"א בגליונות לחי' הגר"ח.

סה) אבל החזו"א כ' דקו' התו' שניח מידי ומשתמש בזויתא ל"ק דהתם מקום ד' איכא צפועל מן היתדות הלבדוין, ולא חסר אלכא הנוחות, אבל כאן ליכא כלל קרקע לרשות, ול"ש אי בעי עביד קרקע. ומדבריו למדנו דסובר דהאי קרקע דספינה כמאן דליתא. אבל אין הדבר ברור, כיון שהמקום סגור בע"כ מקום אחר הוא, דאין שום דין שיהי' המקום ד' ישר דוקא. רק שיהי' מקום שאינו כ"כ מד' שאין בו חשיבות. והספינה מקום לעלמו והשוב. אלכא שקרקעו אינה ראויה לתשמיש.

סו) ובאמת הרשב"א שבת קא. כ' דל"ש מנח מידי ומשתמש רק במקום ד' שכבר קיים, אלכא שעל גביו יתדות, וכן בחולית בור כיון שי"ב ד', משא"כ בזויתא דמישן אין בו ד'. והחזו"א מפרש דכוונתו שיש צבור ד' בין המחילות בקרקעו והאריך לתמוה ולא מלא פשר דדברי הרשב"א. אבל תימה להעמידו בד' בקרקעו ולא נתפרש כלל ומהיכי פשיטא לי' להרשב"א עד שלא הוררך לפרש שיחתו כלל, וגם מה מועיל הני ד' למטה. ואפשר דפשיטא לי'

שיש בחוליתו ד' בין הכל, שהרי לא יאוייר חולית בור הגבוהה י' בעובי פחות מד' טפחים, שכן הוא בטבע. ועל כן כיון שיש מקום רחב ד' וגבוהה י' ויש בו דע"ד אלכא לאינו במקום אחד יש סברא למימר דהחסרון במקום דע"ד זה הוא הנחת מידי. משא"כ בהאי זויתא אין התחלה למקום עליו מניחים. וגם אפשר שכונת הרשב"א דאיכא מקום ד' דהיינו שיש בקרקעיתו ד' ואע"ג דמכוסה במחילות או בחוליה מ"מ חזי למינח מידי על הכל, משא"כ בספינה אין כלל מקום ד' אלכא כלה והולך. ומ"ש החזו"א לראותו כחלקים ישרים, אינו מוכרח דכיון שנוטה יותר כלפי מחאה חשבי' לי' מחאה ולא קרקעית. ועכ"פ ודאי מכריע כפי' זה הרשב"א שבת ה. בזוורת שמק' שחזי למינח מידי ומתאר דכיון שאין דפנותיה בריאות כ"כ אין דרך להניח עליהם. וולפ"ז בפשיטות ל"ק מספינה דאין דרך למלאותה בקני כ"כ ומקומה גדול. אע"ג דרחבה ד' עם הדפנות, ולא מצריך ד' למטה.

סז) והני יתדות ברה"ר שכ' הרשב"א דל"א מנח מידי כו' ז"ל בליכא בינייהו לבד, דא"כ א"ל למינח מידי, וא"כ פשיטא דליכא ג"כ מחאה, ואי איכא לבד כדי מחאה, מה צריך ליתדות לימא מחאה דע"ד, וגם לחזו"א ק' לימא מחאה שאין באמצעה דע"ד. ובאמת לא משכח"ל לבד למקום דע"ד מיתדות, דהא ל"א לבד ממקום הלבד, ולבד בין יתדות לא עביד אלכא פסין קטנים. לכ"נ שלא בא אלכא לקרב סברתו אל השכל, דאטו יתדות בלא לבד יועילו משום מנח מידי.

סח) ולענין הלכה המ"ב שמה' מביא פלוג' אי אמרי' חזי למינח מידי, ומסיים די"א שאם חזק וחזי למינח מידי אמרי' ואם לאו כגון כוורת ל"א, והיינו חילוק הרשב"א שבת ה. הנזכר בהערה וכן הרמב"ן במלחמות. אך ל"ע איך יכול להביא בפשיטות דעה דל"א חזי למינח מידי, דהוא גמרא ערוכה, ומאן דאמר שכל"א חזי למינח בע"כ יסבור החלוק שמביא בסופו דאם בריאה וכמו שהוא בסתמאן אמרי' חזי למינח מידי.

בית כמאן דמליא לענין ע"ח

סט) בבית מהני חלון גם יותר מגובה י' וא"ל סולם, ובטעמא אמרו דכמאן דמליא דמי. וכ' המ"ב בית היינו מקורה וכן בלבוש והגר"ז, והחזו"א כ' דלא משמע אלכא כל תשמיש דירה. אך הרי"ז ומאירי כ' טעמא דמסתמא מצוי לו דרך לעלות. והכי אורחא דמלתא, וכמאן דמליא לאו לענין רשויות, דכל רה"י כמאן דמליא, אלכא דבמקום דיור האדם הכל תחת שליטתו, והלשון מקורה גם בה"ר יונתן ע"כ אין כ"כ תימה על מ"ב. ובאמת אפשר דל"ד מקום פיתא ולינה ממש דמה זה סבה שיהי' מצוי לו סולם אלכא מקום תשמיש תדיר, ומקום שאין מקורה א"א להשתמש בו תדיר מפני חוס וקור נשיאים ורוח וגשם. מיהו

הגאון תמוה שכ' דמשום דהוי של יחיד ללא שיתוף חשיב כמאן דמליא ואפי' חזר, ומה טעם יס בזה.

ע) והנה כ' רש"א שבת קא: דספינות כבתים ע"כ אפשר דלמעלה מי' מטלטלין מזו לזו ומערבין א', משמע לכאורה כהגאון. אבל אין הכרח גמור מדבריו דאפשר במקורה קאמר

שדרך רוב ספינות להיות בהם קירוי, אך בלא"ה אין הכרח דהא ע"כ יולא מהספינה ומאוי לו איזה סולם ללאת וגם זה מדרך הספינות, ובסולם ודאי מערבין א' אם לאו. ועכ"פ נראה לדוקא חלון לא כתף הכותל.

חילוק בין רשויות

לדריכת הרגל, וכן מאכנו שאין מיעוט באויר שאינו אלא להחשיב הזיז והסולם לדמיני מחילות הא מקרי שפיר פרוץ לזיז והזיז פרוץ לחוץ, באין הפרש כלל אם הזיז לבד בקרקע, וכן הגמ' לא אמרה טעם נוסף להכשיר האי קשין אלא שכף הרגל עולה בהן, ואולי רש"י לא בא אלא להסביר הלשון עולה בהן דהא בקשין אין עולה ועז"א עולה בסולם בהן ראויין לעלות כו', אבל ג"ז לכאור' אין מוכרח דאפשר דדוקא באמצע במקום עיקר הסמיכה אין מחזיקין אבל לסייע מן הדך ש"ד. ופי' הר"מ קשין מכאן ומכאן על הכותל ל"ע מאי מצע"ל, וכי איירי בדיני מחילות, וגם אין מכאן ומכאן דומה ללעיל. ופר"ח ניתן להתפרש כר"מ או כרש"י, ובעיניא שניה לא הביא כלל.

טעם שער מקום ד'

א) חיבור של מקום אמצעי בין ב' חצרות כריך להיות דוקא ע"י מקום ד', ולא נתפרש אם בעי' מקום ד' כדי להניח בו חפצים של ד'. והנה נועץ יתד ע"ג דף ד' לא מצטל מקום ד' דהיתד בטל, ומזה היה אפשר ללמוד דא"כ שיהי' ראוי להניח חפץ של ד', דהא ס"ס במחילות אינו יכול להניח שום חפץ של ד' כשיש יתד של ב' ומחאה טפחים. אבל אם באמת א"כ חפץ של ד' למה יתד ג' מקלקל, ולא מהני השלמת הכ"ש שמקומו תופס מן הדך. וא"ל רק משום שמצטל שם מקום ד'. אבל אם כבר אחי' להכי, י"ל נמי דבעי' בעיקר הרעיון מקום לחפץ ד' אלא דיתד ב' לא מצטל שמי'. אבל זה עצמו כריך טעם למה יטרכו דוקא חפץ ד'. לכן נראה דבעלמא הוא שער מקום שי"ב תפיסת יד בשופי, וע"כ יתד ב' דסגי עכ"פ לשמוש דתליה אינו מצטל, ולפ"ז בחלון אין יתד ב' מצטלו, ול"נ דנאמר לבד כשאין שם מחאה עליו.

מקום ד' המצטרף מב' מקומות

ד) מקום ד' לכאורה אינו יכול להיות אלא מקום א'. אבל בדף עז: ר"ח מפרש דאצטבא ע"ג אצטבא היינו מדרגות פורחות ומצטרפין זע"ז להיות מקום ד', והוא חדוש גדול בדין מקום ד' שיצטרפו בלבד ב' מקומות שאינן ד' ולא חזי לאשתמושי תשמיש ד' ולמה לא יטרפו שני כדי עמוד ד' שנעץ בו יתד אם יס בהם ד' מלבד מקומו. וכריך לדחוק דיתד יותר מג' מפריעה השמוש יותר מהפסק אויר פחות מג', אף דבמחילות ג"כ א"א להשתמש בשני החלקים יחד מ"מ הוא אחד ושמו אחד, ועל יתד ג' יס שם הפסקה.

ב) אמנם מצינו עוד שמוש למקום ד' שאינו שייך להנחה כלל. בדף עה. סולם מכאן וסולם מכאן וקשין באמצע ל"ה מיעוט דאין כף הרגל עולה בהם, קשין מכאן וקשין מכאן הוי מיעוט דהרי כף הרגל עולה בהם. ופרש"י קבע קשין של תבואה כו' הרי כף הרגל עולה בסולם וראויין הקשין לאחוז בהם ביד ולעלות. משמע דלעצמן לא חזו ואינן מצטרפין לדע"ד אלא משום האי שימוש שמחזיק בעלייתו, והימה דמקום דע"ד אינו אלא לפי עצמו, ומצינו דחלי ב' מידי דס"ס הוא ממיני ההנחה, אבל סיוע לעלות מאי שייטי' לדע"ד, שאינו אלא לענין הנחה, דרשויות שבת לענין טלטול באו ולפי חפצים נקבעו, דאדם באמה יתיב, ובדאי רה"י לא חזיא לאדם עצמו אלא לתשמיש אדם.

ה) ולדעתו כל שיש רחב ד' יכול להיות גם באויר ואם מגיע לראש הכותל כגון סולם א"כ גם רוחב ד', ולרש"י ותו' גם רחב ד' באויר ל"ש מיעוט, ובכתל כ' גם סולם הלבד עד זיז ד' הנמלא פחות מי' מראש הכותל לא סגי, ונראה משום דסולם הוא עבד פתח, אבל זיז אינו אלא מקום לעצמו, וכיון שהחצר פרוץ למקום זה ומקום זה פתוח לרשות חצרו. שהרי יס סולם וכדו' מלד השני, הרי פרוץ עד פתח רשות חצרו, אבל סולם עד הזיז למעלה מי' לא מהני דאין זה אלא פתח למקום הפרוץ ולא פרוץ עד פתח רשות חצרו.

ג) ולולי דברי רש"י היה נראה לפרש דהאי קש הוי ראוי למנח עלי' מידי, כמו כל טרסקל דשל קש הוא, ובדאי מייירי בקליעת קשים כדרך אומנים ולא קשים בעלמא ללא חזו למידי, וק"י מדחזי להחזיק בו כשעולה. והא דאמר אין כף הרגל עולה הוא חומר א בסולם שאין להחשיב חיבור בין חצרות דבר שאינו ראוי

לבד לעשות מקום ד'

ו) בוליתא דמישן המתקרים בחודם למטה עד פחות מד' לא הויין רה"י מש"ה, כיון שלכא מקום ד', כדאי שבת קא. ויל"ע טעמא מאי לא אמרי' לבד במקום שמתקרב חודו עד ג' פחות משאו, וב' האלכסונים יכולים להצטרף למקום ד' דאין לין שיהי' ישר לאפי' יש יתדות עד ג' אינו מעכב. ואפשר דיתד חזי להשתמש בה כשגלויה מכל דלדיה, אבל כאן מוגבל לז' א' שלה, ולפ"ז מרפוי' דה שחוץ לד' ענמן לשם תשמיש, ולא מסתברא. ואי משום דבאיכא יתד יש תחתיה עכ"פ מקום ד', א"כ ברחבים לפני הספינה נימא כה"ג ויהי' רה"י.

ז) ואין לומר דל"א לבד ממאונך למאוזן, דהא באין ג' מחודה עד מקום שרחב ד' ממלי' לי' בלבד. ולא דמי לפרעה דע"ד שלא אמרי' לבד לסתמה ע"י מלוי קרנותיה, דהתם זוית ישרה היא ומה"ת למלא. אבל הכא זוית חדה היא והוי בדיוק כמו קרקעית הספינה הנ"ל. ונבחי' הגר"ח כ' דאין הקרקעית יכול לעשות רה"י כיון דל"ל מחילות י' הוי מחוץ לרה"י, ותימה הא דינו כחורי רה"י, ועכ"פ בודאי אינו מוכרח וע"כ ל"ל דלמקום ד' בעי' שיהי' חשיבות, וא"א לעשותו מלא דבר, ואף דאחי אוירא בכלים תלוי בדברי הפו' לעיל י': לא דברו מיאירת מקום ד'. ע"כ בעי' שיהי' רוב או חצי קיים, ולא דמי למחנת הכלים שנעשית מלבד בלבד, כיון שע"ג קרקע קיימא, הדבר מחשיבה. אבל מקום ד' לעצמו קאי וגם במטלטלים וא"א ליאור רשות מלא דבר. ובאמת בריטב"א כאן גורם לפי' ר"ח דהני נסרים שמהם קרקע הספינה לפירושו אין מאטרפין ללבד בלא שיש בהם עצמם שיעור ד', והתו' לא גרסי להני חיבות בגמ'.

חריץ מבטל מחילתא

ח) עת: חריץ כו' התו' מקשו מ"ש מפרות דמבטל מחילתא, וכ' הרשב"א י"ל התם בלדב"ל ומוקאין, דמקשו לשיטתיהו מאי מיתי הגמ' מאהל דאו' לערוב דרבנן הא כל שכן דרבנן, ע"כ. ולכאו' אין בו קולא יותר מחומרא שנאמר בו כ"ש, ואולי כוונתו דכל שלילה היא חומרא שלא נחדש מצב וכו'. ומש"כ ה"ר יהונתן דבעי' י' אמות מן החריץ סתום, כ' ב"י דלריך עיון דסגי דל"א. אולי סברתו דאין דרך לבטל ד' טפחים לאור והשאר יישאר פתוח על כן הריך י' אמות, ולא משמע. אבל ל"ל דעיקר כוונת ה"ר יהונתן דע"ד י' הוי ראו מערבין ב' אבל יותר מי' חייבין לערב א'. ועי' בדברי ה"ר יהונתן מש"כ שם.

ט) קש שאין ראוי לבהמה בטל סתמו כעפר (מ"ב קכ' מא"ר מעבזה"ק) א"כ ראוי לתשמיש אחר כגון להסקה וכו'. ואפשר דכל כה"ג לא אזלי' בתר כו"ע ואמרי' בטלה דעתו דדוקא כרים וכסתות דלעת שוטים הוא אמרי' בטלה דעתו, אבל בעניני קש וגבצא כל שאינו דעת שוטים לא אזלי' בתר כו"ע אלא בתר ידי'. ובמ"ב שנח' לו' מבואר דבטול עפר לעשות הכותל אח"ז כביכול נבנה מחדש ולהיותו מוקף לדירה דוקא בפיו, וסמך שם

בשעה"ז אחי' ר' אשי דחריץ למיטמי' קאי, וכן הוא דין דהלכה כתי' בתרא דבתרא [ומאי דמסיק ב"ע על הלכתא זו אלא דשמא מ"מ סגי במחשבה, דהא בשעה"ז כאן פח' פשוט דהלכה כר' אשי, ובחזו"א מבין דלר' אשי אין לחלק בין מוקאה לשאינו מוקאה, אבל בפשוטו לא הי' נראה כן דודאי חלוק יש אלא דר' אשי קאמר עדיפא מיני' דאין להקשות כלל אצית וכן הוא דתרוו פשוט מכולהו.

חיבור ב' גוזזטרלות בנסר

י) עת: וכן ב' גוזזטרלות, קו' תו' אפרש"י לנותן נסר כ' הרשב"א דתראו הם ז"ל דהו"ל פתחא בקרן זוית אס יתן נסר מדלו. והנה תי' זה ליתא לפנינו בתו' וגם תמוה מאד מאי שיטי' לפיתחא בקרן זוית דאיהו פירעה ואמרי' שאינו דרך פתח אבל כאן לו יהי שהוא פירעה הא פרואים זה לזה, ואין כוונתם ה"נ יש מחאה לגוזזטרלא והוי פירעה דהא הרשב"א מוטיב עלה ראש כותל, ובעיקר תיובתי' איני מבין מאי קרן זוית יש שם וכי סבר שהפתח הוא בין הסולמות א"כ אפי' קרן זוית ליכא כגון שמרוחקים זה מזה טובא, ומש"כ זו למעלה מזו מ"ש מסולם תימה הלך עין הרואה שא"א להניח נסר בעליה וריך להתקין סולם ובלא התקנת סולם מיוחד לא ניחא תשמישתי' ומזה לא מייירי מתני' אלא מנסר, ומאי דמקשי אתו' וליתני ברישא כיון דנחית להא טפי ה"ל לאקשווי' א"כ אמאי ראו מערבין ב' וכהגהת מהרש"ל בהתוס'. ויל"ע ברחוקים ד' טפחים מזומאמים אלא שא' גבוה מחזרו קת וממילא מוסיף על הד"ט, ולכאורה כיון שרחוק יותר אינו מאטרף, אמנם שמא אין בזה שום נפ"מ בדרך הלך דבלא"ה אדם מרים רגלו ומורידה וא"כ מנפ"מ הגובה והעיקר הוא המרחק, וכן משמע בלשון המ"ב סוף הסימן ע"ש. ועי' פמ"ג שמליין לסי' שעב' דדוקא בין ב' בתים מהני למעלה מי"ט (מ"ב ג'). משמע שמבין דהגוזזטרלא מהני מדין חלון למעלה מי' ולכאורה א"כ לזה כלל אלא היא המשך הבית וא"כ לסברא דכמתא דמליא כיון שיש מדרגות לבית והיא חלק מן הבית וכו'.

יא) והיכא דלא ראו לערב יחד אסורין על הנסר וכנגדו (מ"ב ז') וכו' כיון דאסורין כנגד הנסר א"כ נפרץ למקום האסור. ובאמת הא תלוי בענין פראה זו, דבפשוטו כל דהוי פראה בקרן זוית כגון ב' חרות הפרוואת זו לזו בזויתיהם אפי' שאין הפרעה רק ד' ס"ס כיון שאינו פתח הא פרוואין זל"ז וכשם שאם הי' פרוץ לרה"ר או לכרמלית בפתח זה מקרי נפרץ למקום האסור ה"נ נפרץ לחצר האסורה וא"כ י' אמות כיון דליכא ע"ז עומ"ר וליכא ע"ז שום דופן, ואין שום ריעותא במה שד"א פוראו דהא אס החצר מתכלה אל ד"א ועשוי כעין משפך ברור שפראה זו היא היא המחברתו והפורחתו לחצר אחרת ומאריכה ערוב עמה, וכך יש לדון כל קרן זוית, ואולי לריך לומר דגוזזטרות כיון שהיכא דליכא נסר איכא רוב שהוא סיוס רשות אפי' ליכא מחאה על הגוזזטרלא מ"מ א"א לאדם ללכת בתהום ועל כן חשיב כרובו חסום ונפרץ

לענין שיטתו לערב יחד בעי' רוב רשות פרוץ או פרעה חסודה ולא סגי בפרעה עצמה כמו דסגי בנפרץ לרה"ר. ואולי ג"ז דוקא בנפרץ לנסר דהוא דע"ד בפנ"ע ואינו רשות לא לכאן ולא לכאן כיון שלא רצו להשתמש בו אבל נפרצו זה לזה ממש לאו. כעת ראיתי למרן זלה"ה או' לט' דסובר שמותחין קו בגזזטרא ורק חלק הבולט מותר והשיב כגופי ול"ע בכוונת רבינו. ועי' דרכ"מ ס' מה"ה בב' זיזין שאוסרין זע"ז והדבר כריך תלמוד איך אוסרין כשאניס באותו גובה גם בהגהת ש"ע השמיטו.

מתבן שזין חרות

יב עט. ובלבד שלא יתן לתוך קופתו. התו' פשט"ל דאזיי פליג אר' הונא בר' דר' יהושע ולכא' מה"ת להמליא דבר זה ובגמ' לא איתמר כלל, ואפשר דהנה פי' דר' הונא בר' דר' יהושע לכא' דוחק רב כדמשמע ברש"י ולמה הכריך עצמו לפרש ממעט מתורת עשרה תחת מעשרה ולא כאזיי, אע"כ משום דאזיי משנה כל ענין המשנה דאין זה שייך כלל לי' אלא שאין מגיע לתקרה ומשום דנקט אזיי הב"ע זיג' שהוא אוקימתא גמורה תאמר המשנה כל שנתמעט מי', אמנם לר"ה הוא דין גמור התלוי בגובה י' דוקא דכל שאין לבד ליכא י', וממילא ע"כ דאזיי אינו סובר האי דינא מדלח קאמר הכי וגם לפרשו למה הוצרכה המשנה לומר יג' ולא נקטה זי' וכו' הונא ע"כ דלא מהני.

יג) וכ' רש"ב"א ס' הרצ"ד דאף שהותרה הותרה לכתחלה ימנע, ויותר מסתבר דלא הותרה גם בכניסתה דגם אזי הי' חשק שמה יפחות וזה כוונת הגמ' שמה יפחות, אלא דעדיין קשיא דעכ"פ אין לגזור אחר שחשכה לכיון שלא נפחת כבר הותרה, וליכא מגו דאתקלאי רק במחמת אסור או מלוא וכו"ש, וי"ל ש"ה כיון שהקלחו שמהי פחות והכריכו להיותו מחלה המתרת בה"ש וכל בה"ש אסור לסתרו ומש"ה כולי שבת נמי אסור לסתרו דלהל הוא דאסור אהל שבו להיכן הלך. ע"כ. ול' רש"ב"א ק' ס' אסור אהל להיכן הלך משמע דהוא משום סותר ואולי הכוונה לכיון שהועמד לשם מחלה המתרת אע"פ שאין כריך לו להתיר מ"מ אסורו נשאר, או יל"פ משום דבאמת היו כריכים לו אלא דאמרי' כיון שהותרה ומ"מ לסתור אסור דלענין זה יש לו חשיבות כותל דס"ס הוא המתיר לכל השבת, אבל תחלת לשונו הוא דוקא משום זין השמשות משמע שהוא כעין מגו. וכ' ז"י שעב' משם או"ז דבערבו אין נפ"מ אם יפול המתבן ביניהם, והיינו בערבו ביניהם דרך פתח (בית מאיר). לאין לפרש דסובר כה"ה בפ"ג דב' חרות שערבו בפנ"ע ונפל מחלה אינו אוסר וכעלי אלמוגים, דע"ז לא יסיים ז"י ופשוט".

יד) ולהלכתא נתמעט בשבת הותרה (מ"ב שעב' קלה' מרוה"פ לא כט"ז) ובסקל"ז מביא טעם רש"י וטעם רש"ב"א, ומביא ש"ע שי' רש"י והרא"ש וכו' מ"ב עיקר כרש"י (שכ"ה דעת רש"ב"א

ורש"ב"א ואו"ז ורצ"ד וכ"מ שו"ע וכ"כ הגר"ז), ואף להרא"ש אסרו רק בע"ש (שעה"ז לט'). השעה"ז כ"כ מסבירא והנה בבה"ל תמה משם הרא"ר והמאמר ותו"ש על ל' הש"ע אפי' בחול, הא בשבת כיון שהותרה הותרה, ונדחק בזה, אמנם לפי דבריו בשעה"ז לא גרע שבת משאר ימים דאין לטול מן המחלה שמה לא יקיים לבו, ומאי קשיא, אמנם מהרא"ש עצמו לא משמע הכי דלא קאמר אפי' בחול מיירי אלא בחול מיירי וכדיוק זה עצמו שמדייקים האחרונים, וכו'.

שפיכת מים

טו) פה. חזר הפחותה מד"א שופכין מים בעשיית עוקה, ומבחוץ כריך לקמור פי' רש"ב"א בשם הר"א דכשהיא מכוסה היא כחורי רה"י, ורש"י ז"ל כ' שהוא מקום פטור ואפשר דהיינו נמי כוונתו דמלך גדלו הוא מק"פ ולא רשות בפנ"ע וממילא הוא חור לרה"י. א"נ ס"ל כיון דאין יכול להשתמש בו ואין אליו פתח דע"ד וגם אין יכול להוליא ממנו כלום דפתחו קטן אינו אלא מק"פ. וברש"י לא ברירא כוונתו בהיתר השפיכה ונראה דדוקא אם באמת רואה שישאר בחצרו שכ' בד"ה התם תיימי מיהא כי שפיך אדעתא דליבלעו בדוכתייהו קא שפיך ואי נפקי לבד לאו מחשבתו להכי הוא ולא נתקיימה מחשבתו ושרי דאפי' איכיון אסור ממש ליכא כו' עכ"ל משמע כנ"ל, אבל בד"ה אפילו לשפוך נמי שרי כ' דאיהו לא אכפ"ל דליפקו אבראי וכן משמעות כל הסוגיא דא"ל כוונה ממש אלא דבעי' שיהיה נראה שמכוין שיהי' בחצרו דהיינו שאין הוכחה לא כן, וכן כריך לדחוק לשונו מתחלה.

טז) ענין סאתיים שמשמש אדם לכאורה אינו מובן כיון דהוא לכולא ביתא הא תלוי כמה אנשים יש בביתו אם שניים או עשרה, ולומר שעשו ממוצע הוא תימה דהא דבר זה משתנה מאד והממוצעים הם מעוט גדול, ואולי ר"ל דאין משתמשים יותר מסאתיים וכמ"ש אדם עשוי להשתמש בו' וכן מסתברא דלא היה תשמיש בכ"כ מים צפרט בשבת [לכאורה נמדד כפי תשמיש שבת אע"פ שסתומת הלשון ל"נ כן] מיהו ק"ק בהא דאמרו דתיימי מיהא דסאתיים בדיוק ד"א היאך סתם מים שהם תשמיש אדם מספיקים בדיוק לד"א שהם מקומו של אדם, ואפשר כיון דענין תיימי אינו מצורר לתלוי בזמן הקרקע ומין המים ותקופת השנה וכמה רגילים לשפוך שמה וכדו' ועל כן שיערו דאם סאתיים מיקרו טובא מים היינו תשמיש משפחה שלמה אין להם מקום בחצר קטנה דהיינו פחות מד"א אבל גדולה דהיינו ד"א יש להם מקום.

יז) ביב שהוא קמור כ' רש"ב"א כתו' ושגמ' משמע כרש"י כו'. ז"ע מאי משמע הא הוכחה גמורה הוא דתלי' כולהו כראב"י. ובעיקר דברי רש"י היה מקום לפרש דכעין אומדנא הוא דכל שזרם כבר משך ד"א יכול כבר ליספג ואינו תלוי שעור רוחב. אלא שהי' דוחק להקדמונים לפרש כן וכהרשב"א בהמשך.

יח) פח. הני תיימי. התו' כחצו דבעץ לא מיבלע ואסור אכל באצנים שרי, ולכאו' הוא פלוג' חנניה עם חכמים לפנינו ע"ב דחנניה סובר אין הגג עשוי לבלוע אלא לקלח, ועוד הא שנינו שם בהדיא דבריתא דעוקה יכולה היא שלא תבלע כלל דהא אכשרו עריבה וכן גיסטורא והני עשויים לחוץ בפני מים.

דין גג

יט) לא: גג גדול, לרבנן אף לכלים ששבתו בחוכו לר"מ אף ששבתו בחאר ולר"ש שחוד הבית (רשב"א). משמע לכלים ששבתו בחאר ובאו לגג דרך מלבד נמי אסר ר"מ, ולכאורה מה זה שייך לגזרת חתוף, והנה הרשב"א לעיל כ' דדוקא מרשות לרשות גזרי' אכל בתוך חר' אחת אפי' גובה י' שרי ונ"ע בגיגית וכדו' שהזכירו בגמ' ולחודשיו ע"ז לא זכינן ושמה לפ"ז י"ל דלא גזרו אלא בצורת רשויות וממילא גם החמירו אפי' בא דרך מלבד.

כ) לא: אף גג דרסי ל' רבים, כ' רשב"א האי סוגיא אחיא כלישנא קמא דרב יוסף, כ"כ גם התו' ואולי הי' כונתם דהוא כדברי האי לישנא אכל לא להכניח האיתמר דשנינו שם אלא דהרשב"א מפורש לישנא דהוא דוקא אליבא דל"ק היינו דהאי לישנא מכחשת מה ששנו שם איתמר כו' וכל האיתמר הי' מפי ר' יוסף אכל הוא פירש דבריו ללא אמר מעולם כהבנתם, ותמוה.

קולט מן המזחילה

כא) לט: דמופלגת, ק' הא קלוטה לאו כמי שהונחה ואגרו בידו, וז"ל למ"ד קלוטה לאו כמש"ה, ונ"ע למה העתיקו הר"מ והרי"ף דמופלגת אסור, (רשב"א). וי"ל משום דלמא מיגנדר וכדמקשי הרשב"א בסמוך, ומ"מ לא החמירו גם משום דאגרו בידו כו' וכמ"ש הרשב"א. והקרב"נ הוליא הלכה מקו' הרשב"א ולכאו' ע"כ כריך לשנות כדי לתרץ הקו' והרשב"א נשאר בצ"ע.

כב) צ"י שנד' א' מביא הריטב"א דפחות מג' דלא דרסי רבים כלל הוי מק"פ אף בלא גובה ג', ובמופלג שמא הוי כרמלית ולכאורה היה מקום שיהי' רה"ר גמור כיון שראוי לדריסת רבים לא גרע ממס"נ פ"ק דעת ריב"ב א"ר ור"י דיוכל להיות טפל לרה"ר אע"פ שבו עצמו אין שעור רה"ר.

מהו שיקוע

כג) פו. הלכינו מתק"ח שיקוע טפח בצור בין חלרות שיש מחאה ביניהם, כדי שיהיה היכר המחאה גם במים. ובתו' הרא"ש כ' דבעי' י' ועוד טפח משוקע, ואינו מובן ממ"נ אי תוך המים חסוב מחאה אמאי אינו עולה ואי לאו מהו שיעור טפח הא לא חשיב כלום, וכן בפסקיו כ' אפכא, ואולי כוונתו ועוד לריך שיהי' טפח משוקע. והפמ"ג שנו' מסתפק אם מחאה עכמה הנכנסת למים מהני להיות שיקוע. ובמ"ב מעתיק לחומרא. ונ"ע דסתם שיקוע היינו של המחאה, וברש"י שמלריך שיעשוהו לשם מים אין רמז

לזה דלא יהיה ממינו של מחילה. (ההגה"מ פ"ג דערובין כ' דהא ש"כ הר"מ דבעי מחאה היינו בצור שבין חלרות משא"כ לכרמלית א"ל תקון, והוא משובש דהא תקון ודאי בעי, ולא קאמר הראב"י אלא דשיקוע לא בעי, וא"כ אין מקום להגהה זו כלל). ורש"י סוכה טז. ש"כ דמחאה לשם מים מהני דוקא בעשאו לכך, יל"פ דוקא דלניכר לשם מים כגון שיקוע, ואפי' לא היתה כונה אפי' עשאו עכו"ם, ונפ"מ גם בעושה מחאה בגזזטורא למעלה דלא מינכר דלהכירא עבידא דאימא לתשמיש עשאה אז לא מהני בכל ענין ואין נפ"מ בכונתו.

אמת המים בחצר

כד) פז. אמת המים, כ' רשב"א, החלוק מלשון ים נת' לעיל יב. דשאני הכא שהיא נכנסת ויולאת. אף דבעי' שיעשה לה מחילה בכניסה וביציאה ואין חד מינייהו מועיל פשוט דאינו שייך ליציאה במחאה או בלי מחאה דס"ס מלד טבעה היא יולאת ונכנסת ולא דמיא למים המזויים בחצר, ומ"מ שכשכניסתה וגם יציאתה במחאה התקינו שיעיל היכר זה.

כה) כ' צ"י שנו' דר"מ רי"ף ורא"ש מלכתי שקוע וכ"ה בשו"ע, והר"מ כ' דאמה פחותה מי' ולא שיקע מחאה מ"מ אוסרת אם רחבה י' כדין פרצה י', וכ' צ"י דזה פשוט כדין לשון ים אכל הדרכ"מ כ' תימה הא ראב"ד משיג על הר"מ וכן ה"ה ומאי שייטי' ללשון ים דמחאה נפראה. וכן מעתיק בה"ל כראב"ד ומשיג על ח"א שמחלק בין ל' א' ל' אלא לעולם שרי, עמוקה י' הויא מחאה ואינה אוסרת החצר כדי נפרץ. ונראה דהב"י ס"ל דאין זה מקרי מחאה נפראה דהא יש מחאה י' תחת המים אלא דעריבי מיא וה"נ יש מחאה תלויה אלא דעריבי מיא, אמנם דעת רמ"א דאין זה מקרי עריבי מיא דפחות מי' בטל לרה"י ואין זה מים, והא דלאמור הפוסקים סי' שנה' שיש דין מים לפחות מעשרה היינו בין ב' רשויות דאין להיכן לבטלו משא"כ בתוך רה"י בטל אליה.

כו) ואם האמה אינה רחבה ד' אפי' עמוקה י' כ' בשעה"ל ג' דולאי מותרת היא לא כדיוק הבאה"ט מל' רש"י המובא במתני' דאי עמוק י' הוא מק"פ כדמוכח בר"מ פי"ד הכ"ד ורש"י ע"כ כוונתו ברחב ד'. בעיקר מאי דמשמע בהמ"ב שאם יהי' אמה רוחב ג' ועומק ט' הויא רה"ר אינו כפשוטו דהא אין בני רה"ר מהלכין שם ורש"י לא קאמר אלא דאם מהלכין הוי רה"ר ומשכח"ל דעשוי כמדרון אכל לא באופן שהוא זקוף. משא"כ ברה"י לעולם בטל למחילות וזה כוונת רש"י בסו"ד. ופשוט שגם המ"ב לא פליג בזה. ובהא דבעי' לשקע טפח ל"ע דכיון דכי חסרא אסירא כי מליא נמי אסירא כדלמרי' לעיל בפרקין, וראיתי בהפמ"ג מ"ז ב' ש"כ דכיון שברוב פעמים הוא מלא מספיק, ואינו מובן מה שייך רוב פעמים והא אורחא דקא חסרא ונ"ע.

שיקוע בגזזטררא

כדמסקי' בשבת קא. ולכן היה נראה תלויה פסול עצמי הוא, וזהו הקולא שהקילו במים. וכן מבין החזו"א (סח' י', ועל יסוד זה סומך קושיותיו בסקי"ג וכל המשך דבריו).

ל) אך בריטב"א שבת קא. מפורש לא כן, שכ' דהא שאמרו בקיעת דגים לא שמה בקיעה, היינו משום קולא דמים. והכי מפורש ברש"י ערוזין פו' ב' דמחאה תלויה פסולה משום שהגדיים בוקעין בה. וכן במרדכי ס"פ המכניע דבקיעת דגים לאו שמי' בקיעה משום דקל הוא שהקילו במים וכן הוא בגאו"י פו. ופשטות הסוג' שבת אז.

לא) וכן התו' שבת קא. כתבו דהא דמוכחי' שם דבקיעת גדיים ל"ש בקיעה מדבעי רב טבלא כו' דקל הוא שהקילו במים, ולא ממחתי' דגזזטררא, דממחתי' איכא למימר ללאו דוקא במים. לכאורה משמע דהא דבעיא דרב טבלא עדיפא משום דנותן הטעם דרק במים הקלו, ומזה ילפי' להקל דבקיעת דגים לא שמי' בקיעה. וולפ"ז האי קולא לאו דוקא למלוי מים דהרי לענין טלטול בתוך הספינות אמרו להקל. ודחוק לומר דספינה נמי איכא סברא חדשה שא"א בלא"ה. אמנם לפ"ז יסתרו הסוגיות לענין הלכה, דאנו לא קי"ל בעלמא מחאה תלויה מתרת, ולהכי בעי' שיקוע במים. ובספינות לאיירינן בהו שם בשבת קא. ליכא שיקוע שנעשה לשם מחאה, וא"כ יש לפסוק כמ"ד האוסר בספינות. וכן פסק הגר"ז סי' שמה' מהאי טעמא.

לב) אבל באמת בתו' אין הכרח כלל לכ"ז ומתפרש כפשוטו דמיתנין מדר' טבלא דהגביל דבריו בהדיא דלין זה רק במים, אבל לאו מחד טעמא, ואין לתלות הסוגיות זכ"ז לאינו במשמע כלל, דהתם לא הוזכר כלל עריצי מיא, וכאן לא הוזכר כלל גוד אחית. וכן הרשב"א בעצוה"ק פוסק להקל בספינות ודלא כהגר"ז.

לג) אמרו פו' ב' דר' יהודה שאינו מלכיד שיקוע סובר כר' יוסי דמחאה תלויה מהניא, ומשמע דלרבנן דמלכיד שיקוע, א"א שתי' מחאה תלויה מועלת. אבל אינו מוכרח ד"ל דנהי דמועלת מ"מ בגזזה דעריצי מיא בין ראיות מחמירי.

לד) ונראה להכריח כד' ריטב"א ורש"י הנ"ל מהא דבעי ר' טבלא מחאה תלויה מהו שתתיר בחורבה וא"ל רב לא התירו מחאה תלויה אלא במים, ומה לריד להשיבו ממים, הלכא ההבדל בין מים ליבשה הוא רק דלין פסול תלויה העצמי, אבל ביבשה לעולם איכא עוד פסול דבקיעת גדיים, ואפילו יתירו ביבשה עדיין יהי' בקיעת גדיים. וע"כ דזהו הקולא של מים דבקיעת דגים ל"ש בקיעה. (והחזו"א כ' דהא דבעי ר"ט מחאה תלויה בחורבה היינו כדאיכא ג' לייכא בקיעת גדיים, אבל סתמא בכל דוכתא דעד ג' איכא בקיעת גדיים. וגם הוא אוקימתא לחיקא בפרט למש"כ רש"י דדרך חורבות וכו').

כז) אע"פ שבכל מחאה מים לריכין שיקוע, בגזזטררא שע"פ המים פז: לא הוזכר הדבר (וזהו ק' גם לר"ה וגם לר"י שנחלקו פו. כמה לריד לשקע, וכן התם דמקשינן מקורה בחורבה, ונחלקו רש"י והתוס' להי מ"ד מקשי', התו' בכל פרושם דק' לר' הונא מתעלם מהא דק' אף לר' יהודה דמלכיד שיקוע, ובקורה אין שיקוע כלל), והתו' פו: שמאריכין דדבר ודלין בהכ"ס שמעל המים כה"ג, לא ביארו כלל מה טעם גזזטררא שע"ג המים א"ל שקוע. והרא"ש כ' דבהכ"ס שאני ולא פירש כלל טעמי', ואפשר שבהכ"ס הוא מקום גדול וי"ל רכפה, וניכר שהוא לעצמו יותר ממחאה דל"ל עובי, וכן נאמר גם בגזזטררא, דא"ל שקוע אלא למחאה בודדת. א"נ בגזזטררא מינכר טובא שעשה לשם מים. אבל בריטב"א הביא בשם התו' דבאמת בעי שקוע ומיהו מה שמביא בב"י בשם הרמב"ם דמלכיד שיקוע ל"ע דלא נמאכ כן ברמב"ם. והרשב"א מיישב הא דגזזטררא דכרמלית א"ל שקוע, דרשות בעה"ב נמי שולטת בו. ור"ע מהא דאמת המים פז. דבעי שקוע לרבנן אף שאינה אלא כרמלית. (ובמחיות החצר כ' מ"ב ג' בשם פמ"ג ור"א דלא מהני להו שקוע דלא נעשו לשם מים. ולכאו' ל"ע כיון שמוסיף עליהם שקוע לשם מים ודאי מקרי נעשו לשם מים ואין נגד זה דיוק מרש"י שמביא המ"א. ובמ"ב מוסיף על לשון פמ"ג וכו' אף אם שקוע הרבה כו', ומנ"ל).

שיעור השיקוע

כח) כ' הבה"ל משם תו"ש דה"ה בעמוק פחות מי' יעשה מחאה עד שיבלוט מהמים וסגי להכשיר במחאה התלויה. ובריטב"א מבואר כדבריו, שכ' להק' ארש"י דמלכיד עד הקרקע דלפ"ז ליכא שיעור קבוע פעמים יותר מי' פעמים פחות הרי דסגי שיהיה במים פחות מי', וכ"כ פשיטא לי' זה להריטב"א עד שלא העלה על דעתו דאולי רש"י יסבור דבעי' י' בכל ענין. ועי' בסו' שנה' ס"ד שנחלקו בזה. והביא הגר"א שם ראוי מרש"י ערוזין כד: דפחות מי' לא מבטל שם חצר הראוי לדירה, ויש לדחות דלמא קבולי שניהם והיינו קולא דמים ודאי לטעם דקולא הוא בשאיבה לשתי' וכדו' אין לריד כאן בטול.

מה נכלל בקולא שהקילו במים

כט) קי"ל קורה ד' מתרת במים ולחלק בין ראיות] משום דקל הוא שהקילו במים (פו:). ונלמד זה מהא דאמר רב לר' טבלא דמחאה תלויה מתרת במים משום דקל הוא שהקילו במים. אבל לא נתפרש מהו בדיוק הקולא במים ומה התירו במים שלא התירו ביבשה. והנה מחאה תלויה הוא קולא במים, דביבשה לא מהני וכמ"ש ר' טבלא. רק לא נתפרש אם פסול תלויה ביבשה הוא פסול עצמי תלויה לא מהני, או דוקא משום בקיעת גדיים תחתיה. דהלכא במים בלא"ה בקיעת דגים לא שמי' בקיעה

מפנים או מחוץ ונפ"מ בגדוד ה' ופרוץ ג' ומחאה מכאן ולמעלה, ומסתמא לתרויהו חיש'י ואסור ה"נ, או נאמר לאין בקיעה אף מבחוץ כיון דעמוק.

מקולת מים יפ"מ לחומרא

לט) והנה קל זה שהקילו יפ"מ ג"כ חומרא, דהאי גזוזטרא שמעל המים, שצריכין לה תיקון כדון, אין זה אלא משום דאמרי' גו"א וחשבי' לה רה"י, אבל במקום בקיעת גדיים ל"א גו"א ולהתוס' פט: הוי מק"פ, ולא צריכה שום תיקון. וע"כ האי קולא דאמרי' גו"א מפיק לי' מתורת מק"פ ועבד לה רה"י שאסור להכניס מכרמלית אליה בלא תיקון.

מילוי מגוזטרא

מ) פז: אין ממלאין מגוזטרא אר"כ עשו לה מחילה בין מלמעלה בין מלמטה פרש"י עשו לה כל סביבותיו או סביב הנקב, ולכא' סביבותיו איזה היכר יפ"מ למים עבדא ושמא לא קאי אלא אלמטה אבל למעלה בעי' סביב הנקב, ועתו' לא הבינו כן. ולהלכה בעי' שיהיה לשם מים שנה' ס"ב, וילהס"ת אי ר"ל כוונה לשם זה או לאין נפ"מ לאיזה כונה עשאה רק שיהי' מוכח מענינה, והנה בס"ב במחילות בהכ"ס כ' שיהי' מוקף סביב ומשמע שאינו ענין לכונה אלא למחילות, אמנם בלא"ה בד"כ הם תלויים זב"ז וא"כ אין לדייק.

מא) פח. תד"ה מתני' ללא כחנניה כו' מיירי בכל מימות, דצריהם תמוהין לכא' מה"ת דידע המהקה לדר' יוחנן שיעלה על דעתו לחלק מטביריא כו' וגם רבה לעיל פו: לא ידע להא וקאמר לאמר דבר אחד עם ר' יהודה ודוחק גדול לומר דאף רבה הי' כוונתו כעין דר' יהודה ולזה כ' רש"י שם כלומר הקלו הרבה במים ואי משום דתני בצריתא התיר בטביריה הא יפ"מ מקום לפרש לאין זה אלא מקום שהתיר וכמו שהאלונוטית לכאורה אינו שייך לטביריה אלא דפסק כר"ש שיקולין להולכייה, ואף שבגמ' דידן כ' שהתיר מסתפגין באלונוטית לכא' עיקר הגי' כהירושלמי הבאת אלונוטית דהא להסתפג מותר לכ"ע, והיה מקום להמליא להתיר למסור לאולייירין וטביריא לא היו חשודים אלא דמה"ת להמליא מה דנראה לא כן צירושלמין. ובעיקר מה שכתבו דמתני' לא מחלקא בין מימות אינו מובן דמתני' במים דכרמלית קאמר ואם יימצא בעולם איזה ים מוקף אינו כרמלית ואף שימה של טביריה היה קרוב אלכלם היינו דוקא בדורות אחרונים דרבי וכדו' ומסתמא האי מתני' נשנתה קודם, וגם אין זה מטבע ימה של טביריה אלא שבאותו הזמן דק ומלא שכלו אוננות וקרפיות ועירות אבל דבר זה משתנה מאד ובאמת ל"ע איך שייך לדוקו כולו ושללא נפרץ בשום מקום וכדו' ואולי סמך גם על תל המתלקט שלו תוך המים ול"ע, גם יל"ע אי דינא קאמר דהוא רה"י גמור והזורק לתוכו חייב.

לה) ולפ"ז ל"ל דבקיעת דגים לאו דוקא, דצבור ליכא דגים. אלא הקילו במים לגמרי מחמת קולא דמלוי וכינו זה לדגים, דעיקר הנידון משום הפתח, והדגים הם רק דוגמא וכמו גדיים, וכן במים הקילו לאו דוקא מלוי מים, דהא אף בספינות מקילינן לכל תשמישין בתוך הספינה. וגם להוליא מהספינה דהקילו באשפה כ' הפוסקים דה"ה עצמות וקליפין יכולין להוליא, ויל"ע אי דינו כבהכ"ס דמקרי תשמיש מים מחמת שאין לו דרך אחרת להוליא הפסולת, או דעצמות שאני ולא הותר אלא ע"י חודו ככרמלית, אבל אינו דומה לשאר שופכין. והנה רש"י ותו' ערובין פח. שבת ק: מפרשי דאבל לשפוך אסור לאמרו התם היינו משום דמוליא לחוץ ולא כתבו משום דשפיכה מחודש טפי מלקיחת מים, ובאמת בים לא ידענא מאי מחודש טפי ללאו לשתייה חזו.

לו) ואם נימא דהכל קולא אחת, א"כ צריכין שיקוע במים כדי שלא יהיה בקיעת דגים, דתקנת היכר שהזכירו כאן לגבי קולת מים, אחת היא עם קולא דבקיעת דגים. אבל זה נסתר לכאורה מכל סוגיא דשבת שם דבוליא דמישן חשבי' לה רה"י ואמרי' זה גוד אחית אע"ג דלא לשם היכר מים נעשו. מיהו איכא לדחויי דבספינה איכא רשות סגורה ומובדלת לעצמה ולא צריכי' לגו"א אלא בשביל מקום תשמיש ד'. והחזו"א סובר דלא מקרי רשות, אך לענין היכר במחילות הוא סגור. ועוד לאין משתמש כלל במקום הגו"א ולא בא להתירו. וכדמלינו בתו' גו"א דטרסקל שאינו מחיר תחתיו. ובע"כ החזו"א יטערך לחלוק זה דאל"כ מאי במים הקילו הא בספינה משתמש תוכה ככל העולה על רוחו ואינו שייך כלל לתשמיש מים. ואי תימה דבספינה הקלו משום דל"ל דרכא אחרינא, ה"נ. ומ"מ החזו"א דסובר לאין כאן רשות ד' רק מחילות, לא ידענא מאי לאין מהא דהביאו התו' מעת. דחזי למינח מידי כו'. ומה שנתקשה בסק"י צ' אהו' שכ' דטרסקל מהני רק בהדרן מחתא, דתלוי' כ"ש ל"מ רק בי', וגם קירוי לא מהני דהא דבוליא דמישן הווי' ואל"כ יפ"מ להן קרקע ד' למטה. ומסיק בלע"ג. ותימה דולאי צירוף הקרוי אל המחאה כ"ש מחשיב לי', דבעי' מידי דיעבד תחלת רשות, או גובה י' או רוחב ד'.

לז) והרא"ש כ' דקל שהקילו במים היינו דאיכא פי תקרה דקורה והתירו ליקח מרשות שליטת שביניהם דבהא לא גזרו במים. וק' א"כ למה הצריכו דבך פה. קנה מכאן ומכאן לצבור שבין ב' חצרות בכדי למלא הימנו. ולא מסתבר דדוקא להשתמש בפרות וכדו' הצריכו, דסתמא קאמרינן. ול"ל כיון דאיכא מחאה גמורה מינכר טפי דרשות אחרת היא יותר מע"י פי תקרה, ולהכי בעי קנה.

לח) והנה השמיט השו"ע כל דין דמחאה שהגדיים בוקעים בה רק המ"ב הביאו, גם לא פראו עד איזה מקום איכא האי פסולא כגון בעומד טפה ומעליו פראה ג' מי מעכב, דבזה נראה פשוט דעד ג' פסול דס"ס בקעי גדיים ולא אמרי' גדודי דב' ומחאה מעכבי דכל פחות מג' כלום הוא לזה, ויל"ע אי בקיעת גדיים היא

מלוי מים ע"י זיז

מז) פעמים התיירו למלא או לשפוך רק ע"י זיז, כגון בור שבין ב' רשויות ויש מחילה עושין זיז וממלא, והשופך מספינה מוליא זיז ושופך. וכ' המג"ח שנה' לעושה נקב בזיז, ומביא שראב"ן כ' דא"ל דוקא במקום הזיז. אבל לכאור' נראה דאין זה כוונת ראב"ן, רק ר"ל דא"ל כלל נקב בזיז, לא שעושה נקב וממלא על ידו. ולמלא רחוק מן הזיז בודאי לא מסתברא דשרי. ועי' א"ר. והחזו"ח כ' דלא מלינו בשום מקום שממלאין דרך הזיז, אבל כן מפורש ברמב"ן בחי' שבת ק:.

שעור מים לקולא דמים

מג) לא נתפרש בגמ' שעור המים המספיק לקולא דמים, דבקיעת דגים ל"ש בקיעה. והנה הב"י פשיטא לי' שהוא עד י' טפחים, אבל המ"ב כ' רא"י משם הגר"ח מהא דרש"י ערובין כד. דעד י' לא מבטלי מים את הקרקע, אבל הוא גמ' ערוכה, והב"י הביאה, ואין ממנה הכרח, דהתם בבטול מיירי והכא לא לנו אלא מתי יש שם מים שיש לרודק השמים בהם. וזה ודאי לנזדמן לו דלי מים אינו יכול להשתמש בו. ויל"ע במקום שמתמלא לפעמים.

בטעם גזרה לאמת המים העוברת בחצר

מד) אמת המים העוברת בחצר, הכריכו חכמים שיקוע המחילות במתני' פז. ופרש"י אמת המים כרמלית היא. ולכאור' כיון שיש מחילות לחצר אין זה כרמלית כלל, ולכלל היותר איכא גזרת שקוע כמו בור בין חצרות (ובאמת נר' דהירו' לא מצריך שיקוע דלא גרים הא דר' יהודה במתני'). והמאירי כ' דהוי כרמלית משום דל"נ השמישתי, ויל"ע דוכי ה"ה חריץ בחצר הוי כרמלית. והא מים כנטעים כדאמר ר' כד. והיינו שאינם מבטלים הדירה. ואולי רש"י קרי לי' כרמלית משום טעמא דהרשב"א יב: דהמים נכנסין ויואלאין. ומ"מ אינו מובן למה הורכד לקראו כרמלית, הא בלא"ה איכא גזירת שקוע כמו בצבור. ואולי משום דאל"כ ל"ש לאסרה ביש מחילה בכניסה ולא ביציאה, דכיון שמוקף ג' מחילות ומשתמשין בו הוי קרפף.

מה) ולענין האגף שאסרו ממנו לרשות, כ' רש"י פז. דאגף ג' אינו מק"פ דזה דוקא ברה"ר משא"כ בכרמלית. ועי' רש"ש שכ' שהוא סברת הגמ' יא. דמלא מין את מינו וניעור, והק' דהתם לא מחלקינן דדוקא בג'. אבל ודאי לא עלה כזה ע"ד רש"י דממא"מ היינו בשוה עם קרקע כרמלית, דבגובה ד' היכי מלא הא הוא בולט לעלמו. כ"ש הכא שיש מחלה י' בין כרמלית לאגף. ולא האמר רש"י אלא לענין העברה מרשות ג' לרשות אחרת, ולגבי רשויות חסודות ומסוימות כרה"ר לא חשיבא מקום. ולגבי כרמלית חשיבא רשות כמותה. אמנם ברש"י שבת ז. מבואר לא כן, שכ' דעד רוחב ד' הוי מק"פ בכרמלית. וכן הושטמו דברי

רש"י הכא כסי' שמה סי"ט, ובלא"ה פלוג' דרי"ף ור"א ש' והרשב"ח אי קאי כ"ז למסקנה. והחזו"ח תמיה אריטב"ח דפי' הא דאגף כרמלית לפי שהוא מוקף מחילות רה"י, וכ' שאין לדבריו מובן. ויל"ע דפתוח מאלדו לרה"י המוקף, אבל כיון דלא הוי יותר מג' לא הוי טפל ממלא.

מו) הריטב"ח כ' דנקב פחות מג' לכניסת האמה אינו אוסר כלל, ויל"ע א"כ דלא בעי' שעור כרמלית דהיינו ד' במקום הכניסה, למה בעי' גובה י', וליסגי בפחות. ומ"ש מדת גובה ממדת רוחב. אבל ודאי אין חדוש זה ענין לדין הפשוט בש"ע דבמחילת שיקוע נמי אמרי' לבד, ויל"ע מאי דאין בחזו"ח קג. אבל החזו"ח סי' קג' וקיא' הבין כולה סוגיא ושתלוי בד' הראשונים דין סילוק מחילות. דהיינו שמחילות האמה מסלקות מחילות החצר ולהכי האמה כרמלית. ובנה ע"ז כל יסודו. ולפ"ז אם אין עומ"ר במקום כניסתה או בק"ז כולה אסורה. אבל לא נראה כן כלל ודין סלוק מחילות לא הוזכר כלל בסוגיא. רק הרשב"ח סובר דטעם הגזרה משום שמים נכנסין ויואלאין, והראב"ד סגי לי' בנכנסין. ולו היה סילוק מחילות מה מועיל בזה שקוע, לולי קולא מיוחדת, וא"כ בלא"ה הכל דין פרטי בתשמישי מים ואין ללמוד מכאן דין סילוק מחילות. והחזו"ח לפי הבנתו מקשר קו' הרשב"ח גם לבד בין חצרות, אף שרשב"ח וריטב"ח ור"א דלא קישרו הדבר כלל, דפשוט"ל טעם הגזרה בצבור, ולא הק' אלא בטעם הגזרה לאמה. ועיקר הגזרה להראב"ד דאפשר דוקא בלשון יס וכדו' ששם כרמלית עליו ועיקרו מבחוץ, וגם מימיו אינם עומדים.

בור שבין חצרות

מז) פה. בור שבין ב' חצרות, כ' רשב"א: י"מ במוקף אף הבור מחלה י' וקניא היינו שממעט אויר שביניהם מד' ול"נ דלא איתפרש וגם לא קאי אמתני' דבור שבין ב' חצרות שנאמר דמובן מן הענין. ונ' כרש"י, ואי איכא בזיז דע"ד לא הוי מעוט שהוא עצמו רה"י ואף ש"ל דהכירא איכא לא נראה מדלא קאמר זיז "אפי" כל שהוא, ע"כ. יש קצת לפקפק בראיה זו דבכל דוכתא זיז כ"ש וכדו' לא בא לחפוקי יותר כמו יד: לחיים כל שהוא יז: דיומדין עוביין כל שהוא עה. הניח עליו סולם כל שהוא מיעטו וכן מדקאי עלי' ואפי' קניא נראה דבא עוד להקטין ונראה דכ"ש הוא חדוש להקטינו. ומהמובא ברש"י בזה בספינה דהנחה על מים ל"ה הנחה לכאורה ל"ע כיון דמים ע"ג מים נחים היינו הנחה אקרקע.

מח) כ' עוד הרשב"א: בפלוג' דדרך אויר ק' הא כותל שבין ב' חצרות פ' חלון משתמשין בו רק דרך אויר ופשוט לאסור, ויל"ע ש"ה לאויר חכרם ממש הוא. וא"ל א"כ ה"נ בב' בתים מצדי רה"ר הא אויר בני רה"ר ממש הוא ויל"ע דאין לבני רה"ר רשות להניח פס. ומשה"ק תו' פד. בתשמיש בור לבני עליה הא הוי בצריקה

דרך אויר י"ל כיון דשותפין צבור ממס שוין ותשמיש גמור הוא וכמ"ס בגג הסמוך לרה"ר דרביס מכתפין אוסרין, ע"כ. הנה סברת הרשב"א בקושיתו הי' לכל שזרק לגובה מקרי דרך אויר והכוונה דזריקה קשה אינה אוסרת, ומשני דתלוי באויר של מי והיינו שדרך אויר הוא משתמש דרך אויר אחר לאו ידי' ושמוש זה אינו אוסר כשהוא יחד עם שמוש אחר, ומאי דמבין בפשיטות דבני רה"ר ראוי שיאסרו דהם עצמם משתמשים משמע שתלוי באוסר שהאוסר אינו משתמש כאן אלא דרך אויר וע"ז הקשה דהאוסר משתמש כאן ממס בפעולותיו, ומשני דאין זה ממס פעולה דמה יכולים לעשות באויר ואין להם רשות להניח סם דברים ווגם א"א להניח דברים באויר אבל כוונת הרשב"א דלאויר בני חצר שיש להם רשות ברה"ג יאסור דמ"מ הכל שלהן ויכולין לעשות גורן. משמע דמסקנתו דדרך אויר היינו דרך מקום שמי שהיה יכול לאסור משתמש תשמיש אויר, וכיון דדרך אויר הוא שרי, אמנם בהמשך דבריו נראה לא כן ועי' בסמוך שהעירונו על דבריו. ונפ"מ במ"ס לעיל להוציא דבר התלוי על חבלי כביסה דאם החבלים רחב ד' וסמוך לרה"י ודאי רשותו הוא, ואין לגזור מכל משתלשל דבע"ה למעלה מי' שמא לא גזרו, אבל מופלג הרי משתמש דרך אויר ובני חצר ג"כ משתמשין דרך אויר, ויל"ע גבוה טובא דשמא אז מקרי דמשתמש דרך רשות האסורה אבל לא מקרי דהם משתמשין סם.

מטו) גם נפ"מ בעיקר מה שרביס אוסרים אם נאמר דהא מקרו האוסרים מוכח מזה דאיתנהו נמי בתקנת שלמה של ערוצין ובגמ' מבואר דלאוריתא א"ל חזקה. ולפום ההבנה הפשוטה בגמ' דדרך אויר היינו כשהאוסר עושה תשמיש דרך אויר, אין לתמוה מאי מיתי מהא דאסר רב אויר רה"ר דאין עושין סם שום תשמיש מה זה שייך לדין דרך אויר, די"ל דמ"מ הוא ק"ו אם אסר אפי' אויר רה"ר כ"ס בענינינו.

ט) ומש"כ בתירוואו דתשמיש גמור הוא, לא נתפרש ענין תשמיש גמור הא ס"ס אין זה אלא זריקה דרך אויר ונראה דכוונתו שיורדים למטה ומשתמשין כיון שיש להם זכות שמוש גמורה לענין זה אין מהשיבם ירידתם לחצר כטרחה נוספת, ומאי דמיייתי מהא דמשתמשין בכומתא וסודרא שהוא תשמיש גמור לכאורה פליג אהו' ורש"י דלא תלו לה בתשמיש גמור אלא כתבו כיון שאינו כבד מתקרבים ומניחים בידיהם ולא דרך זריקה, ולמ"ס ששם הרשב"א נמי כוונתו תשמיש גמור שמתקרבים, אלא דלא משמע.

נד) ועכ"פ לפי' זה ברשב"א מבואר דירידתן לחצר זכות הוא להן וא"כ תימה אמאי כ' לעיל במתני' דבעי' שיהיה הבור מופלג מדופן מרפסת כדי שיהיה בנחת מן העליה והא בל"ה יכולין לירד למרפסת ולהשתמש וכי גרע מחצר שיכולין לירד ולהשתמש והלא המרפסת שלהן היא, ואולי לא איתמרה האי סברא אלא בדרך למקום עצמו שיש לו זכות וכו' הטעם.

נד) הר"מ כ' באר שבין חצרות רע"פ שמופלב ד' כו' אלמא באין מופלב ודאי מותרין, וכ' ה"ה דנראה אפי' פתוח לחצר, וכן פסק הש"ע ס"ב כר"מ, והשיג עליו רמ"א דדוקא בשאין החצרות פתוחות לשביל רק ע"י חלון וי"א דבעי' מופלב ד'. ופסק מ"ב מלבד ש' וא"ר והגר"ז לא כדעה זו רק כרשב"א וריטב"א וטור ורי"ו ורש"י ותו', והשעה"כ ט' תמה למה לא הביא רש"י דר"י בתוס' מחמיר עוד יותר, ולכאורה אינו מובן מנא לי' דר"י אינו מודה לרש"י ולא כ' אלא עוד לפני להעמיד ההלכה אבל למה לא יודה לדינא דרש"י, ומאי דממאן דבדברי רש"י שמא נראה לו דוחק להמציא שאין משתמשים בו וכו'.

נג) פה: לזה בשלשול ולזה בזריקה, כ' הרשב"א: תימה דב' חורבות לתרוייהו בזריקה, וי"ל דר"ל אפי' נמציא לחד קשה טפי לזרוק. וכאזכור ר"ל שהאמצעית על פני שני החצרות ורק אחריה שני החורבות ותרוייהו זורקים דרך אויר אחד ומ"מ לא אסרי, וקשיא א"כ למה דוקא כ"א חורבה אחת שכנגדו אפי' יזרוק כ"א לחורבה שכנגד חברו, וי"ל שכל חורבה מיוחדת לאחד מהם, ע"כ. ומבואר מזה דחורבה מיוחדת אי לאו לאסרי' דרך אויר היתה ג"כ אוסרת אם משתמש בה, ומבואר כמו שפירשנו דברי הרשב"א לעיל דהא דסובר שאינו אוסר בתשמיש בור היינו משום שהולכים אליו ומשתמשין וע"כ שם אינו אוסר כיון דשלו הוא והולך אליו, אבל כאן דשלו הוא וזורק אליו אינו אוסר.

נד) ובעיקר דבריו מבואר דענין דרך אויר כאן הוא דזורקים דרך אויר אחד והיינו דהאזכור הוא אויר של האוסר, ויש מקום לפרשן בענין אחר, אלא שבסוף דבריו דב"ה לימא כ' הרשב"א "רב לא קאמר אלא שלא להשתמש בו ממס אבל בתשמיש אויר כי האי לא גזרו" משמע דהענין במין התשמיש. ובע"כ ל"ל דכולל שניהם.

מה יכול לצטל חריץ

נה) תבן הנמצא בחריץ בין חצרות, בדף עח: נראה דתבן בעי בטול דוקא משום שאינו חשוב ועדין הוא בגדר אין נח לפסוע בו כיון שאינו חשוב, דאל"כ מאי קושיא ותבן לא חיץ הא הנדון בכל מידי דלאו עפר, וכי לא ידענא דככל עושין מחאה, אלא תבן דוקא שאינו חשוב. אבל שאר דברים אין צריכין בטול, כשם שמחאה אין צריכה בטול.

מהו פסול עריבי מיא

נו) אמרו פו. דמחאה שעל מים שונה ממחאה על יבשה, ויש בה פסול דעריבי מיא, ומחמת זה נפסלת בלא שיעשה תיקון. אמנם גם התיקון אינו מונע עירוב המים, וכמ"ס החוס' כאן מהא שהתירו חרס שבין תחומי שבת ע"י מחילה במים. (ואף שהי' אפשר לחלק מהתם לעין תחומין, דאין ב' רשויות מתנגדות רק סוף תחומו, אז כל שמוציא בתחומו אין נפ"מ מהיכן בא וכמו מערה היוצאת חוץ לתחום, אבל רשויות יש דין דרשות שניהם

אוסרת. ועוד לתחומין כיון לעוזרים מתחום לתחום אין דעתם עלייהו כעין מ"ש התו. חמנס אפסר דאין כוונת התו' להשוות הדינים אלא להוכיח דמים עוזרים דרך המחלה. ועכ"פ הדבר פשוט וכמ"ש במקומו בסוג' מז. ששקיעו של קנים המוזכר בסוג' אינו מעכב בעד המים.

נז) וענין הפסול הזה יש ג' אפשרויות. א) התו' יב: כ' דעריבי מיא היינו דוקא שלא ילך לחזר חזרו, והתו' פו' ב' נמי פשיטא להו דר' יהודה מזכיר שקוע שלא ידלה כו', וכ"כ הרשב"א.

נח) וכן מבואר בתוס' בדיון קורה מתרת צבור דאמרי' עלה עריבי מיא, הק' התו' לימא לתחת הקורה אסורין באמת להשתמש ועל כן ליכא עריבי מיא, ותו' כיון דרשות שניהם שולטת תחת הקורה א"כ בסמוך לקורה נמי ליתסר דעריבי מיא שתחת הקורה. ועיקר קושייתם שמניחים לאס יב' ב' מחילת תלויות לא נימא עריבי מיא לכאורה מוכח כהאד הראשון לאי מתבטל המחילה ע"י עריבת המים למה לא יתבטלו גם ב' מחילת. וע"כ שר"ל כיון שתחת הקורה אינו רשות חזרו אלא אסור לשניהם לא ילך הדלי עד רשות חזרו, ועל כן מתרצי דסמוך לקורה אסור היינו דבאינו סמוך לא היה ראוי להיות אסור רק בסמוך שדולה ממקום אסור אלא שהכל נאסר כשנפרץ למקום הסמוך. וכן ל' התו' "שמאריך לשקע ראשי קנים במים שלא ידלה מרשות חזרו" ולשון ר"ת "ומכרמלית הוא דולה". ולשון רע"ב "שזה ממלא מרשות חזרו".

נט) וכן ברשב"א: "דקסבר ר' יהודה דתרתו בעי מחילה, ועוד שלא יהא דלי להדיא ודולה משל חזרו". וכן מפרש הרשב"א דעת ב"ש "בטפח אחד משוקע בתוך המים כדי למונע הדלי שלא ידלה להדיא משל חזרו". [אבל אין הכרח מכאן לאזיל דלי וכיון שהוא בסמוך מקרי להדיא דכל דלי לוקח סביבותיו] ומביא ראיה ע"ז: "וכדאמרינן בירושלמי (ה"ו) ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי והוא שמהא מחילה משוקעת במים כמלאוהו של דלי ובטפח סגי ליה" ולכאורה יש לדחות הראיה דלמא בעי משוקעת כדי שלא ייראה שאפשר למלא אצל אין האסור משום חשש מלוי" ודע דהירוי כר' יהודה. ובהמשך דבריו יש לישנא אחרונה שכ': "תמיה לי מאי קא מקשה מרב נחמן לרב יהודה, דלמא רב יהודה דוקא בחורבה קאמר משום דפי תקרה יורד וסותם, אבל במים דדלי אזיל ודלי להדיא מאידך גיסא לא". ולא הזכיר כלל שהוא ענין עריבי מיא המוזכר בסוג', ואינו איזה חלוקה שהמליא.

ס) ויש לדברי הראשונים ראיה בדף פו. דהקשו להוכיח דל"א עריבי מיא מהא דקורה ד' מתרת צבור והא קאזיל דלי, ולכא' משמע מזה דהוא הוכחה דל"א עריבי מיא אלמא הוא ענין עריבי מיא דנוטל משל חזרו, וכן הלשון "קורה מיהא הא עריבי

מיא" משמע דהוא המשך הקו' והוא ענין עריבי מיא. ונשוו הלשון הוא משום שאינו ממש בחזר חזרו אצל נוטל ממקום האסור לו. אבל אין זה אלא דיוק לשון דעיקר הקו' הוא להוכיח שיש קולא במים ול"ד נגד עריבי מיא וכדמוכחי' ממחילה תלויה דקל הוא שהקילו במים ול"ש לעריבי מיא.

סא) כוונת התו' לאפוקי שלא נימא דעריבי מיא גורם שלא יהיו המחילות ניכרות כיון שיש בקיעת מים ע"ש, אך רעק"א בדף יב: פשט"ל דעריבי מיא אוסר גם בלא חשק שילך הדלי לחזר חזרו, ול"ע איך מפרש התוס' ואולי דייק דזה נתחדש בתיוראס. ג) היה מקום לפרש עוד טעם, דהיינו כפשוטו ממש, שמתערבין המים ולוקח מים ששבתו ברשות חזרו, ולהכי נזכר רק בחזרות ולא בסוגיות דכרמלית כגון גזוזטרא והא ליב צ ושבת קא א ועוד. ולפי טעם זה אם היה הדלי נתון צבור ומלא מים מע"ש והוא לא עם חשכה מותר. וכע"ז בתוס' לעיל יב: לשון ים הנכנסת לחזר וכו' ומפרשי התו' לדבני חזר ניכרת המחלה שתחת המים והוא מחילה לבני חזר, ולעריבי מיא לא חישבי, וטעמם דלא חישבו כנראה משום דמחלקי בין כרמלית לבין ערוב ודלא כדבריהם הכא שמביאים ראיה ממחילה של ברזל. וכן מחלק תו"י לשי' ריב"ב"א. וחלוק התו"י לכאורה מוכרח מהא דגזוזטרא דהא ל"ח שם לעריבי מיא ותקשי אר' יהודה וע"כ כריכים לחלוק זה, אבל במקומו כתבנו עוד טעמים להא דגזוזטרא לא בעי שקיעה, עוד טעם י"ל בגזוזטרא דלא חישבי דלמא אזיל כו' כיון דרק משלשל מלמעלה.

סב) מיהו יש ללמוד מהא דתלמי בגמ' פו' ב' השיקוע בהא דעריבי מיא, ובאמת המים נמי הכריכו שיקוע והא בסתמא אין שם חזר אחרת, ואיכא לדחוקי דהתם זרמת כל שעה ונמי בעי הכירא טפי דמיי לממלא בהדיא מכרמלית או שופך לה.

סג) עכ"פ בראשונים נר' דהטעם הוא משום שלא ילך הדלי לחזר אחרת, ולפ"ז באמת יכול לתקן ענין עריבי מיא בלא שיקוע אם אין אזיל דלי, וכמ"ש הרשב"א: "ואם היתה המחילה התלויה רחבה ארבעה, אע"ג דלא שייך פי תקרה יורד וסותם במחילה אלא בקירוי, מ"מ כיון דאיכא היכר מחילה ולא אזיל דלי לאידך גיסא שרי". ומבואר מזה דמפרש ההיתר לא משום שני מחילות אלא משום היכר בעלמא. והיינו דל"א עריבי מיא כל דלא מצי אזיל דלי בהדיא, אע"פ שאין מחלה גמורה. ואי ערוב מים מבטל מחילות אין נפ"מ באזיל דלי או לאו. ולדבריו אפשר שיועיל ג"כ מחסום לדלי אע"פ שאין עליו שום שם מחלה. וכן בתו"י יב: משמע דכל דליכא אזיל דלי במחילות שרחוק יותר מד"ט ליכא שום חשק. (ובצה"ל שער' משמע שמבין כוונת הרשב"א דר"ל אפכא דכל מחלה נחשבת פי תקרה אם רחבה ד' ולעולם כריד י' תחתיה, ולכאורה לא נראה כלל עי' לשונו ול"ע).

סד) אך בלשון הרשב"א נראה דאין המחלה מתקלקלת מחמת זה, רק יש חסור מלוי משום האי חששא, וכן ברש"י לעיל יב: לשון ים בחצר שיש מחילה י' תוך המים כ' רש"י ללא נאסר אלא המלוי, אלמא עריבי מיא לא מצטל המחילה, רק חוסר המלוי שהוא חשש מזיאותו, ומשמע דעריבי מיא הוא חשש מלוי לבדו. וכן מחלק הריב"ז א' יב: מהא ללא בעי' שקוע בהאי לשון ים. וכן בהרא"ש מבואר להדיא דאין החשש אלא דלמא אזיל לוי כו' ש' דאופכים מותר ל"ש דלמא אזיל.

סה) אך כל שאר הראשונים התקשו בבתי כסאות איך יש היתר מעל המים וכו' וע"כ דסברי כיון שאסור למלכות משם נהי' הכל אסור וכליכא מחלה דמי. ובאמת יש שם בסוג' יב: עוד ג' חלוקים אחרים למה ל"ש שיקוע מלבד דברי הריב"ז א', שיכול להיות לפ"ז דאין זה רק חשש מזיאותו, הא' ד' התו"י שהוזכר לעיל. ב' עפ"ד הראב"ד בסוגיין ש' רב יהודה לא אמר לריד לשקע אלא לרשב"ג, אבל לת"ק דאמר בין מלמטה בין מתוך אוגנו ודאי אין לריד לשקע כלל. ג' הרא"ש דפני היס לפעמים שקועין, ועי' בקרב"נ שתמיה דס"ס הרבה פעמים אין שקועין, אבל נראה דאין הנדון דהרא"ש אלא על המחלה שתהי' מחלה פסולה מחמת שאין ניכרת, וכיון שניכרת לפעמים הויא מחלה כשרה, ולא דן על חשש בשעת המלוי. וכן אזל התוספתא פ"ו שהזיאו התו' יב: דמחילות עשויות לשם מים מהניא אף בתוך המים, ור"ל אע"פ שאינו ניכר כגון לרחוקים, דבניכר בלא"ה מכשרו התו' וגודלי ל"ע לשם מים] הרי דהעיקר תלוי בשם מחלה לא בחשש המזיאותו. וכן מבואר ממאי דתמה רעק"א דהא אין עריבי מיא בכרמלית דכיון שעוקר מרה"י מה לי מהיבן באו, וע"כ שעיקר הענין בשם המחלה.

סו) א"נ כיון דמיא אזלי הכא והתם מחזי כנוטל השתא מן הכרמלית דכל שעה באים כאן מים מכרמלית וזוהי יש לבאר כוונת רש"י דהוא אסור פרטי על המלוי וא"ל למ"ש התו' דלמא אזיל כו' או דאינו ניכר לבני חצר כו', עוד נראה דיש לחלק מבור שאין ניכר בו המחילה כיון דעמיק משא"כ לשון ים מיגלין.

סז) ובשנות המ"ב יש כמה לדדים, בסק"ד כ' על ל' ש"ע וצריך שיהי' טפח בתוך המים "כדי שיהיה ניכר הפסק המחלה כו' דבעי' שלא יכנס הדלי בהדיא לחלק חצרו" ובסק"ט "וא"ל אלא שלא יהיה ניכר להדיא שחוצב מרשות חצרו" הרי שמערב ענין היכר עם ענין אזיל לוי לענין אחד. ועי' ברשב"א מדויק מתו' דמארכו יא' והנה הלשון בתו' וטפח יל"פ וטפח מינייהו ואינו מוכרח כ"כ, ולהרשב"א ק' אם יכול חלק מהי' שיהי' בחוץ הא לא מכשרו ט' בחוץ ול"ל דבעי' רובו במים.

קורה ד' מתרת במים אם מתרת מקומה

סח) פו. קורה ד' בין ב' חצרות מתרת במים, ולא נתפרש האם גם תחת הקורה עומה מותר, ובתו' נר' דלמסקנא מותר להשתמש

גם תחת הקורה, ש' דמשמע להגמ' דמותר תחת הקורה ואל"כ הי' מתרץ תי' אחרת, ובש"ע כ' שאסור וכן מפורש ברשב"א "והלכך קורה ארבעה דאיכא פי תקרה יורד וסותם, קים להו לרבנן דאין לוי הולך יותר מד' טפחים ולא אזיל לאידך גיסא דלחצריה ממש אע"ג דלוי תחותי קורה לית לן בה, ואפרוקא קמא דאין לוי הולך יותר מד' טפחים סמיך", ור"ע בחזו"א קג' יא' דמדייק הרשב"א שמתר ממ"ש הרשב"א בהמשך דבריו לפרש הא דכרמלית, וה"ר יהונתן כ' דמותר משום ברירה וכו' ור"ע כוונתו מאי שייטי' לברירה וכל המו"מ שם אינו מובן לכאור' וקשיא רישא אסיפא.

מחלה תלויה וגוד אחיה

סט) ההוכחה שבת קא. מדהתירו מחלה תלויה במים, שיהיה גוד אחיה במקום בקיעת דגים, נראה דאין הפרש בין תלויה לבין גוד אחיה וחד מלתא הוא. וק' על ר' טבלא שמסתפק בדיון מחלה תלויה, ללא שאל אי הלכתא כר' יוסי דמתיר בגוד אחיה, וי"ל דמחלק בין אסור סקילה או בע"ח דרבנן, ולשאול אי הלכה כרבי יהודה לא יועיל לו לגבי חורבה רק מים אף שהתו' כ' שלפי האמת אין כ"כ סברא לחלק מ"מ מצעייתו לא הוה למד. גם אפ"ל דטרסקל דמי לפי תקרה ועדיף מיני' דיש לו גם קרוי ד' וגם תחלת מחילות. וזה ראי' לרש"י פו. ולתוס' י"ל כל שלא עשוי לקרוי אינו פי תקרה. וכן ית' מדברי רשב"א שם שהוצא במקומו. א"נ כדעת רש"י דעלמא דבלא עובי טפח אינו פי תקרה וקורה סגי בפחות.

גוד אחיה המועיל רק למעלה

ע) מצינו גוד אחיה שאינו מועיל במקום שחשבי' לוי כיורד. והוא בתו' שבת קא. ש' דלריב"ז מהני דפנות טרסקל לעשות גוד אחיה רק לענין שעל גביו יהי' י' אבל תחתיו אינו רה"י. ותימא הא לחצרו עושה לעצמו לא כ"ש כדלמרו גבי מחילות. ומה שייך גוד אחיה במקום שאין רשות ולא מחתינו. ואפשר דאין הכוונה באמת דחשבי' למטה מחילות אלא דכיון שהוא גבוה י' הוי ראוי להיות רשות דפני' ע ואינו יכול ליצטל לקרקע כמו כל מקום דפחות מי', אלא דליכא מחילות, וע"כ התחלת מחילות אע"פ שמכוונות כלפי מקום בקיעה דיים כדי לעשות גוד אסיק. וסתימת הדברים טרסקל שאינו מהופך לא מהני לגוד אסיק, ואולי דליכא תחלת גוד אסיק בלא שעור י', וע"כ כשמכוון כלפי מטה ניכר במחילותיו גובה י' ע"כ אפ"ל גוד אסיק, ומ"מ קרי' לוי גוד אחיה דתחלתו גוד אחיה. וכן התו' פטו: סברי דדף גבוה י' סגי בזה שייקרא רה"י. וכן מצינו בבבלי דמישן כשניתרות דין גוד אחיה מ"מ ההיתר הוא תוכן ולא שמענו היתר תחת שיפועו, ור"ע. ועכ"פ דעמוד שיש בקצ' שלו ג' הוי רה"י בלא מחילות כלל.

דריסת הרגל

רגל המותרת במקומה

א) קי"ל רגל המותרת במקומה אינה אוסרת, והאסורה במקומה אוסרת, והוא כדעת רבנן עה. ולכאורה יש להבין פשר הדבר, אם מכלל תקנת ערוב הוא לערב לא רק עם הדריס אלא גם עם דורסי הרגל ושי"ל זכות דריסה כגון פנימין, מה לי דינן במקומם הא איסורם הוא משום התערבותם בחצר זו.

ב) ויש בזה ארבעה דרכים, א' דאין הדריסה אוסרת אלא כשהיא דריסת רבים, דאז יש ערוב חצר של רבים כאן, אבל כיון שעברו אותן רבים הוו להו כיחיד ואינם אוסרים. וכן הוא הלשון נכרי הרי הוא כרבים, וכן הוא בהדיא בפרש"י עג. האב ובנו מהו שיאסרו כיחידים דמו או כרבים ומפרש רש"י דאף שהם בכל ענין רגל המותרת כשהם יחדיו בפנימית, מ"מ אי כרבים דמו אוסרין ואי כיחיד אין אוסרין. והתו' תמהו עליו והקשו כיון שמוותרין מהיכי תיתי יאסרו, ואפשר לפמ"ש בסמוך שיש קצת חיבור בין החצרות, וע"כ דוקא במוותרות שניהם אין קפידא, והכא שהוא מין היתר אחר אינו שייך לזה, כמו שנת' בדיון ערוב בלא קנין במקומו. ב' דהדריסה אוסרת משום התערבות ב' החצרות ע"י הדריסה, אף שדלתי אינן כחדא ורלו מערבין ב', יש כאן התערבות מסויימת, והתערבות עם חצר אסורה מקלקלת תקנת ערוב, משא"כ עם חצר מותרת. ג' דהדריסה אוסרת משום דחשבי' להו מקום דריסתן כמקומן, וכמ"ש עה. "מקום המיוחד לשניהם", אבל כיון שיש היתר טלטול תוך מקומו, מגדיר הדבר את מקומו רק בחצרים, משא"כ במקום שאין להם היתר יולא חוץ למקומו, ד' בגמ' נט: אמרי' דהא דקאמרו רבנן רגל מותרת אינה אוסרת ה"מ פנימית לאחדא דשא ומשתמשא, ופרש"י דכגון זו כופין על מדת סדום שלא ישתמשו כיון שי"ל היתר בחצרים, משמע לכאורה שזהו טעם רגל המותרת שאין אוסרת כיון שיש להם מקום היתר כופין אותם שלא לעבור בחיצונה, וכבר תמהו התו' דאינה הלכה, ואין דין לאסרם לזאת אלא שלא ישתמשו, אבל גם שלא ישתמשו אין שום דין להא בלא"ה אוסרין להשתמש והגדון היה אם יעברו או לאו, ומאי כפיה איכא הכא. אלא ודאי אינו במציאות, אלא שאין ראוי לחשוב על מקומו יותר מן הכריד לו, וכיון שמשויים להם חצר תו' א"ל. ולפ"ז אולי הוא כעין דרך הג'. וכע"ז מצינו בעירוב מרגילן, דאינו ענין במציאות, דהא רבנן קאמרו ע"ז לתקוני שדרתיך כו', ומה זה שייך למציאות שהערוב מרגילן ליכנס, אלא שערוב מרגילן הוא חלק מההתיחסות לחצרות לאחר ערוב דחשבי' להו כאחת וכמורגילין זה בזה ואין מבטלין הערוב כדי שיולאו נשכרין בזה שפשעו ויוכלו לטלטל מ"מ, אבל אי השניה פשעה יכולה לומר לתקוני שדרתיך כו', וזוהי מבואר סברת התו' דהיכא דפשעה שאני,

וכאמור. ולכולהו ליסני איכא למימר דאם יש רשות אחרת בינייהו לא אמרו וכהנוב"ל ופוסקים.

ג) וילהס"ת אי פשעה דוקא, אבל נפלה מחצה בחצרה שלא מדעתה לאו, או דר"ל כל שנגרם בעטייה.

ד) סה: תלינן דין עכו"ם בפנימית בדיון רגל המותרת, ורבי ור' חי' אסרי, משמע דפקו כר"ע, וע"כ דחו הגאונים דינן דר' ור"ת, דהלכה כרבנן, והראב"ד השיג עליהם דא"כ הלכה כרבנן דבתראי כוותיהו, ונהנה בגמרא שפנינו איתא רב בשם רבי ור' חי'א, אבל הרשב"א בהשגחו על הראב"ד (ב' פעמים) לא הזכיר אלא רב, ואינו מובן למה השמיט דרבי ג"כ הורה כן. והנה עוד הי' להראב"ד לחתויי דלר' דימי לקמן סט. הוא סתם משנה דמתני' כר"ע, וכן לקמן סז. שכה א' מן החלונה וכו' רבא אליבא דשמואל קאי אליבא דר"ע. ומהאי טעמא יש לתמוה על הראב"ד מנא לי' להוליא הגמרא מפשטה ולפסוק כרבנן נפרש כפשוטו ונפסוק כר"ע וכסתם משנה, וואולי משום דרבנן מקלין בערוב, אבל הא אין זה אלא כלליכא הכרעה, אבל לטעמא דתרא דעכו"ם חשיב כרבים נפרש גם הא דרב אסר משום האי טעמא ולק"מ.

ה) והרשב"א מפרש דלאו משום דתליא דר"ע אלא משום דשכיח דלייר, ואפקי' בלשון אוסרין כיון דאיכא ר"ע דס"ל הכי, משמע דמפרש שהוא מן הלשונות המתחלפין בש"ס, ואין זה שום ענין לר"ע, אבל נראה שיש מקום לומר שהוא מן הדברים שתולין ואינן מוכרחין, דולאי הסברא שווה ושייך בהא דר"ע דמחמת אסורו אוסר חוץ לו, אלא דלא נפקא כמותו בסתם אסור, רק באסור דנכרי, והרשב"א נתקשה דר' הונא מאי משני לעולם כר"א וכו"ע ובשערבו, הא בלא"ה אינו שייך לר"ע, והיינו לפי מה שמפרש שהוא ליסנא דעלמא, אבל למש"כ הוא שייך לזה, וספיר טרח ר' הונא ליישב.

ו) והבה"ל מביא כמה פוסקים דמחמרי בהא דינא, וכ' דגם רי"ף ורא"ש אינו מוכרח דאפשר כמ"ש המלחמות ודבאמת כן הוא גם בדעה"מן דסמך על סוג' דסוף פרקין.

ז) הרשב"א סה: כתב נראה דפו' כר' יוסי פו. שאין דרך ישראל לבא בשבת וקי"ל הלכה כר' יוסי נגד ר' יהודה וכ"ש דר"מ עמי' ואף דר' יהודה מיקל הא ר' יוחנן קאי כר' יוסי. וכ"ע הא ר' יוחנן לית לי' כלל דמיקל בערוב כמ"ש גם הרשב"א בכ"מ ומנא לן מה הי' פוסק אס הי' סובר האי כלל ויש לפסוק הלכה כריב"ל דאית לי' האי כלל.

ח) עה. הלכתא כמ"ד רגל המותרת אינה אוסרת ורגל האסורה אוסרת דכולה מכלתינ נסיב לה כוותי' והכיין אסקה שמואל לקמן וכ"פ הראב"ד והר"ה (רשב"א). והרא"ש כ' ועוד להלכה כדברי המכריע. הר"י קורקוס פיי"ג מתרומות ה"ו כ' דאין הלכה כדברי המכריע רק כשהוא מכריע בין יחידים לא בין רבים, וכדברי רא"ש הכא נראה לא כן, אמנם בלא"ה הלכה כמיקל בערוב ואפשר דלאו דוקא נקט רא"ש אלא אגב עיקר טעמא.

רגל של זה שביטל

ט) כ' המ"ב שעח' שעה"כ ב' בעירבו כ"א בפנ"ע, ושכח א' מפנימית ולא עירב, כריך לבטל לבני פנימית וגם לחיזונית שלא יהי' רגל האסורה. ולכאורה י"ל דאינו רגל אסורה דהא ביטל זכותו ואין לו שום זכות ושום אסור במקומו, וגם אינו מקרי בן חצר ואמרו עליו שאין יכול לבטל בחצרו דהוי מחצר לחצר ונר' מזה שצריך היתר במקומו, דע"י ההיתר מתיחס למקומו, אבל אסור לא בעי'. ויותר מזה הא מותר לו לטלטל בחצר, וכל האסור הוא להוליך מביתו, ואמאי לא סגי בהיתר לטלטל בחצרו.

י) אמנם ד"ז ערוך בקדמונים, דהנה פרכי' סו: נתנו עירובם בחיזוניה, לבטיל בן פנימית, אי לבני פנימית ליתא לעירובא גבייהו, אי לבני חיזוניה אין בטול מחצר לחצר. וכתבו התו' דולאי מאו כולהו בני פנימית לבטולי לאותו ששכח וה"ל רגל המותרת ולא אסרו אחיזוניה, אלא דבעי לשכוחי תקנתא לכולהו. הרי דאף שהם כולם אסורים במקומו, אין אסור זה מקרי רגל האסורה, ואפשר משום דכיון דבטלו רשות אין להם כלום בחצר הפנימית ואין כאן אלא אחד ואינו אוסר. ולפ"ז ה"ה בטלו לאחד שעירב, וכמ"ש החזו"א, אך הריטב"א מפרש בתוס' דכיון שמבטלים לא' שלא עירב, אין דריסתם אוסרת כיון שעירבו בהדי חיזוניה אין מקלקלין אכלה, ואינו מובן הא מ"מ אסורה במקומה, וכי אפשר לערב מקום הדריסה בחיזוניה עם בני חיזוניה ואין נפ"מ אי מותר במקומו, וה"נ בנדון האחרונים בהני שבאים לביהכ"ס יוכלו לערב עם בני העיר ותו ליכא נפ"מ מאין באלו. ונהגאו"י תמה דעירוב מרגילן, ואינו מוכרח די"ל אין ערוב מרגילן אלא היכא דאית' לערוב עלמנו, וכן משמע בחזו"א במק"א. ולהריטב"א עכ"פ מבואר כהמ"ב.

יא) והנה בתור"פ הק' כתו' ותי' דבאמת מקרו אסורין כיון שאסורין במקומו, וכרש"י והרשב"א, אלא דבתור"פ מסיים בקו' אמאי פריך ולבטיל לבני פנימית הא אפי' יכול לבטל גם לבני חיזונית ס"ס הוי רגל האסורה במקומה, ומתרץ כיון דאינו אלא אורח לא מקרי אסור במקומו, הרי דביחיד ל"א כן. אמנם אפשר דר' פרץ לשיטתו שכ' לעיל כו: דאם ביטל לגבי חלק מבני חצר, הני מותרין והשאר אסורין, וא"כ הכא נמי דאמרי' לבטיל לבני פנימית לית' לערובא גביהו, לאו דוקא דהא אינהו מותרין,

דביטל לחלק מבני חצר, ועיקר הנדון הוא להחזיר ג"כ חיזוניה, ולזה מביע בכה"ג שיהי' מותרת ג"כ חיזוניה, אבל ברשב"א ור"ן לא פירשו כן רק דחיזוניה אסורה בלא"ה. ומ"מ הדברים ל"ע.

יב) ובעיקר הדבר, לכאור' הלא כשמבטל כל שי"ל לבני פנימית בחצר, ממילא גם זוכים בדריסת הרגל בחיזוניה, דמכח חלקו בחצר יש לו חלק בדריסת הרגל. אמנם אינו מבטל ביתו, ובמבטל ביתו בלא"ה הוא מותר לגמרי בפנימית ול"ש לקרוא לו רגל האסורה. ובאמת מצי לאוקי בכה"ג וא"ל לבטל לבני חיזוניה.

יג) עו. הסתפקו ב' בתים שבין ב' חצרות, ולכאור' הא באמת כיון דהוי מעבר הוו שניהם בית שער ואיך ס"ד לחשוב לגבי מאן דהוא כבית, וע"כ דאין זה המעבר אלא לעולם יש פתח לכ"א למבוי, רק משום נתינת הערוב מחשיב לי' בית שער, ויל"ע בעלמא ביב ב' פתחים שוים, או אפי' אינו שוה אלא שאין יולאים בו כמו בגדול, אי שייך למחשבי' בית שער.

עיר של יחיד

יד) הרמב"ן נט. מצריך שיסתייר איזה בעלות של היחיד כי היכי דליקרו לה עיר של יחיד, ולא נתפרש איך הונח לו בזה הא דר' זירא מערב למתא דר' היא, שלו היה ידוע לו איזה בעלות הרי כדיון עשה, ולמה לא בירר, ודבר זה נפ"מ טובא אי הבתים שלהם או שאינם אלא מושאלים להם ונפ"מ לקנין אגב והיכא דאסור ברשותו וכו'. והריטב"א מפרש דענין ריש גלותא מעיקרא ידעי' דהוא ששמו נקרא על העיר, וא"כ מה צריך שיתכנסו אנשים, ומה ס"ד דה"ה בכל מקום כינוס. ועכ"פ מסקנת הרמב"ן משמע דלא ניחא לי' בהא שיעלו שכירות, אבל ניחא לי' בהא דמשאליל להם דיוריהם, אמנם בשעה"ל שצב' ב' נראה דהרמב"ן סובר דסגי בשמו עליו, וכדעת ריטב"א.

טו) אמנם הא לדעת רמב"ן וכפי שמפרשו ריטב"א אין כלל תנאי דעיר של יחיד כדי שלא יערבו לחצאין, וממילא אין מוכרח מדעתו מהו עיר של יחיד כיון שלית לי' האי הלכה כלל, ואינה קשורה ליחידותו, ולכן פירש מה שפירש. גם עי' בעבודה"ק שכ' היפך מה שמביא מ"ב משמו בחדושו, והצריך קנין ממון, ובאמת יש מקום עיון גם בלשוננו שכ' (ב ד ג): "איזו היא עיר של יחיד, כל שבנאה היחיד לעצמו וישכירנה לרבים, או שמכרה אחר כן לרבים, או שבנאה להוסיב בה דיורין ומשייר לעצמו דרכים פלטיות וסרטיות כדרך שהמלכים עושין", ולא נתפרש אי הא דקאמר ומשייר לעצמו דרכים ופלטיות כו' קאי נמי אמכרה לרבים, כדמסתבר, או דברים ככתבון. והש"ע השמיט דעת רמב"ן, וגם לא פסק אי רבים היינו דוקא ס"ר כרש"י, וכן המ"ב לא פירש כלל, רק הביא דלהמ"א אפשר דהכי הוא והא"ר נחלק, וכן בסקכ"ז סתם דלא כרש"י אלא דאינו תלו רק בטז' אמות. אך בס"ה כתב המחבר דברי רי"ו דשל רבים ונתמעטה עד חמשים דינה כרבים, ודיון זה אין לו שום משמעות לפרמב"ן דאין נפ"מ

בין יחיד לרבים, אלא כנמצא ללא גזרו רק בשם רבים על העיר, ומוכח נראה לפשוט מה שנסתפקנו בסוג' דלתו רבים, כמה הם רבים כי היכי ליהוי רשות הרבים, לחמשים דיורין הוא תנאי להיות רבים, וגם לרש"י אינו מובן מאי מצע"ל אי נ' הוי עיר של יחיד או רבים, הא מלריד ס"ר, וע"כ מפרש רי"ו בנתמעט, אבל הא לא כתיבא.

טז) ובעיקר הקו' בעיר שחולקים אותה לב' וכריכין לעבור זה על זה לפתח העיר דהיינו לארכה, י"ל דאינו דומה לחצר פנימית וחילונה דלריסת הרגל אוררת אע"פ שיט ביניהם פתח, לחצר פנימית אינו יכולה לעשות דבר בלא חילונה. אבל בני העיר שאינם יכולים לבא לפתח העיר אין בכך כלום, דיך להם כל צרכיהם וסיפוקם במקום שנמצאים. והכי לריכין ליישב דברי מהר"ם דקובץ ש"ק פ"א או לחיין מתיר הטלטול בעיר לחלאין, אע"פ דבפנימית וחילונה לא מהני. וכן קו' ריב"ש בב"י סג' עי"ש, ותי' ב"י א"א לעמוד עליו, והא דמדמי' בגמ' חצר פנימית וחילונה להכא, לא דנו אלא אמאי הכא חסרי' רגל המותרת, ומשני' טעמא, אבל איך מתקנים אסור זה דהכא שחלוק מאסור דהתם דדוקא ברגל אסורה, לא דנו כלל, ובדאי איכא לחלוקי. ונפ"מ בערוכ' ב' שנוות, דמהלקלין זה לזה.

יז) עוד יש לפרש עיר של יחיד, היינו כעין הא דאמרו בפ' בני העיר דאיכא ביהכנס"ס של כפרים, ואיכא של כרכים, של כרכים הרי הוא של כל העולם, ושל כפרים הוא של בני הכפר, וכן הוא אורחא דמלתא דעיר גדולה רגל כו"ע מוויין שם, ועל כן גזרו זה שלא יתירוה, משא"כ עיר של יחיד הכל יודעים דשל יחידים הוא ואין בו ענין רה"ר.

הורגלו לערב

יח) נטו: פרש"י טעם עיר של יחיד אין מערבין חלקה, כיון שהורגלו ר"י לחלוק, והק' התו' מהא דיכול לחלוק המבוי לב', ובאמת אפשר דמייירי במבוי שלא לרו בו, אבל העיקר נראה דל"ק ללא גזרו אלא בעיר של יחיד שמתערבת כולה והיא גזרה מיוחדת אבל לא כל שהורגלו ב' חצרות לערב יחד ר"י לחלוק. וכ"כ המ"ב בשו"ת לחלוק באמצע מבוי, וזה ע"כ שאני מחלוקת עיר של יחיד, או נימא דהוא חוץ לעיר וכמ"ש ס. בר מפומבדיתא ובהחזו"א רה"י ד' הסתבך בהא דאמרו ס. ההוא בי תיבנא דהוא למר בר פופידתא מפומבדיתא ושווי' שויר לפומבדיתא, שידעו שלא היה פתוח לעיר כו', ובאמת גי' זו אין לה קיום, דמאן הוא בר פופידתא דהוא מערב לפומבדיתא והוא עבד שוירא, ובהריטב"א ור"ח ור"א ש ליכא כלל תיבת פופידתא ול"ל דהוא למר בר מפומבדיתא, ומר היינו רבה וכדרך אב"י בכ"מ, ורבה הוא דמערב לפומבדיתא דהוא מתא דיד"י. או כסברת רמב"ן דכיון שאסורין לערב עמם מקרי ר"י לערב, ותימה קצת מי

מסיים דוקא הני דשיירו. ועכ"פ המ"ב גס בסי' סג' ס"ק קלד' מתיר לחלק מבוי באמצעו.

יט) ובתורה"ש הק' לרש"י דעיר של רבים היינו שנקנסין בה ס' רבוא, כל עיר של רבים מתחלת ברייתה הא היתה פחות מס"ר וא"כ הויא לה עיר של יחיד ונעשית של רבים, ותי' דדוקא בהורגלו מתחלה לערב יחד הוי עיר של יחיד, והנה זה ודאי דבהיה איזה הפסק זמן שלא עירבו נמי הויא עיר של יחיד, דהא ר' זירא דעירב למתא דר' חיא ודאי לא מצאה מעורבת, דהא סבי דמתא אמרו לו, ואפי' נדחוק דהיתה מעורבת אלא דהם אמרו לו דר' חיא עירב וע"ז סמך, הא אינהו דאמרו לאב"י דאשפה נתפנתה, והיינו בזמן רחוק מאד דרק הם זכרו. אבל מ"מ עדיין דוחק אי יכולין לערב יחד כל שאין ס"ר נכנסין, הא דרך הטבע שער מתחלתה קטנה ורק עם השנים נהיית כ"כ אוכלוסין כמו ירושלים, ולמה לא יערבו יחד כל הני שנים. והיה אפשר ליישב כעין דמאינו בעיר העשויה כקשת ר"פ כיצד מעברין שכ' רב"א והריטב"א דאין עשויה ליבנות אלא כקשת ולשם מחשבין לה, וה"נ כל עיר יש לה מה שעשויה ליבנות ולהתפשט, ועיר של יחיד היינו דוקא שעתידה להיות קטנה ואין עשויה להתפשט.

כ) אמנם מש"כ הריטב"א לרש"י דבעי' שיהי' גס טז' אמה בדרך העיר כדי לאסרו, ולכן לדין ליכא האי גזרה, לא נתפרש ברש"י כן, אלא להדיא אפכא דאפי' פחות מטז' משום דאיכא ס"ר גזרי'. והמג"א העתיק שתי' רה"ר עוברת בתוכה, ונראה ללאו דוקא רה"ר, אלא כל מקום שעוברין בו בני כמה מבואות שלא עירבו יחד אוסרין זע"ז. אבל השעה"ל כא' נתן טעם אחר לדברי מג"א.

כא) מיהו כ"ע דהא דר' זירא דעירב למתא דר' חיא, ואב"י מנעו מזה. ולמה לא יערב הא הורגלו לערב יחד כל ימיהם ומנפ"מ אי מטעם דאין אלא פתח א' או מטעם דאין ס"ר. וי"ל דלא היה זה מתחלת ברייתה דהא לא היה שם אלא אשפה, ואין זה אלא דבר לזמן. אבל עיר שמתחלת ברייתה לא היה אלא פתח אחד וולפמ"ש אפי' לא היה ממש מתחלת ברייתה אלא שזיה נועד, כגון שגמרו ההיקף רק לאח"ז, מערבין את כולה כיון שהורגלו. מיהו תימה אי הכי כיון דמתחלתה הי' ב' פתחים א"כ ה"ל של רבים ונעשית של יחיד, ואיך הותר לערבה יחד. לכן ז"ל דאין דין פתח אחד דומה לדין עיר של יחיד, אלא פתח אחד תלוי במציאות, ואפי' הי' ב' פתחים זמן רב מ"מ בעצם סתימתו אינו דומה לרה"ר ולא גזרי' ב' כלל, וכן לאידך גיסא, כיון שנתפתח הפתח ל"ש להתירו מדין של רבים ונעשית של יחיד, דעיר שהיתה של יחיד עכ"פ שם יחיד עליו, אבל הכא ל"ש שם אשפה עליו. עוד אפשר דאשפה היתה מתחלת ברייתה של העיר ודוקא לכן הותר, אבל סתם אחר תחלתה לא הותר. עוד אפשר דדוקא אשפה שלא היתה מתחלת ברייתה היא שלא נשאר שמה על העיר

וע"כ צסילוקה בטל היתר, אצל עיר שנבנתה בפתח אחד מתחלתה יש שם זה על העיר, והפתח השני שם פירכה עליו, ויכולין לערב יחד. והכא לא הי' באופן זה.

אנשי חצר ומרפסת

כז) בהא לאנשי חצר ומרפסת ס. לאוסרין זע"ז ומוקמי' צפרכה י' ועשה דקה, לכא' הויא רגל המותרת ואין ביניהו אלא י'. והיה יותר נראה לפרש ביש פרכה י' וכמ"ס מגופפת עד י' דהיינו פרוז שנסתם ולא בא לי', ומ"מ מועיל דקה ברגל המותרת בממעטת הי'. ועי' כלאים ד' ד' "נפרץ עד י"י היינו לא בא לי', וכן ערובין ה. עו: פז:]. ועי"ל דהא שמואל קאמר לה ושמואל כר"ע סבר לה כמ"ס רש"י סז. ונקי בלא עירבו כפסטה דלישנא ולהכי אסרי. ועוד היה אפשר דבני מרפסת חשיבו בני חצר ממס ויש להם זכויות בחצר ובכה"ג אוסרין, ואם נפרש כן יהי' מבואר דמהני דקה גם לבן חצר אפתח ביתו. עוד יש לדון היכי דינא דמי שיש לו רשות בחצר אחרת שאינו דר בה, דהיינו שיש לו חצר שלו לפני זה, או חצר שלו בשותפות עם אחרים, דאפשר לא גזרו אלא בבן חצר, אצל לפ"ז אטו אם יגדור ד"א שיש לו לפני פתחו לא יאסור במבוי, ואין סברא כ"כ לחלק כיון שיש להן במרפסת בשותפות לכמה בנ"א ומובלים מן החצר, יש סברא שיהיה מופרד יותר, וי"ע.

כח) כ' הריטב"א בשם התו' דקה מהני אף לרגל אסורה, וכן מבין מהרש"א בד' התוס', דהא בעו לתי' תיובתא דר' ביבי מהא דשל יחיד מותר, הא רבים אסור, דהיינו בעשה דקה, ומתרא דשכה ולא עירב אסורין ליכא לאוקי בעשה דקה, והיינו ע"כ דאי עשה דקה אפי' שכה מותרין, דקה מהני אף לרגל אסורה. וכן כ' בתורה"ש דמהני. ואלו מהא דר' ביבי לא קשיא להו דזיוקא דהא רבים אסור בעשה דקה, דכיון דמוקמי' לי' בעשה דקה, ליכא לדיוקא, דהיינו חדושה ליחיד מותר דוקא אם עשה דקה. ולפ"ז ה"נ לדין דרגל אסורה אוסרת נימא דעשה דקה מהני, וכדקי"ל דקה מהני בכמה ענינים לעיל נט: בבן מבוי שעשה דקה, ובעיר שא"א לערב כולה, וכן סא. אמנס הפוסקים השמיטו דין זה, וגם דין בן מבוי שעשה דקה השמיטו, רק הובא הא דעיר שא"א לערב כולה, שצ"ב ס"ד. ובאמת ראיתי במאירי שצ"ב לפוסם סוגיין מהני דקה אף ברגל אסורה, והפ"ו השמיטו דין דקה ברגל אסורה, לכן מסיק ללא נראה שיועיל דקה כיון שע"כ צריכין לצאת ואין בנין דקה לשעה, לכאורה משמע מדבריו דהקה צריך לעכב היציאה ממס, וכשיוצאין ע"כ לאחר זמן מקרי בנין לשעה, ואין כן דעת הפוסקים כמ"ס רש"י ותו' ואו"ז נט: ופ"ו שצ"ב שם, וא"כ אין זה טעם מספיק לדין, וואולי ר"ל ע"פ כל הפתחו, ואפי' אם נדחוק דר"ל שאף שאינו אלא גלוי דעת ואינו מעכב כלל, מ"מ אם יואל בעל כרחו דרך שם הוי כמו בנין לשעה, הא זהו כל דין דקה בפתח של בן מבוי הנ"ל, ולא נזכר תנאי דוקא אם י"ל פתח אחר, ושוב אין זה טעם מספיק

לדין. וגם עיקר הדבר לומר למשום יציאתם מעכב דקה, ז"א לפי' תו' נט: דאין אוסר אלא הוצאת חפצים אצל היציאה עצמה אינה שייכת. אמנס קשיא היכא מלאו כן בגמ' ללא נזכר כלל דין דקה ברגל אוסרת, והא דמסני' ד"א דעשה דקה אין הכוונה דעדיין איכא לדיוקא, וכמ"ס ל, ואם נימא משום שבאמת אין שום סברא לחלק, זה ודאי לר' דימי דקאמר דליכא שום חלוק ביניהו, הא לדין איכא חלוק ורגל האסורה חמירא טפי ואוסרת משא"כ המותרת, וא"כ שמה גם למיזן אסור זה לא יועיל דקה, דודאי לאו בכל מקום מהניא דהא אינה מחכה.

כד) ומהכא שמעי' דקה חשיבא טפי מצוה"פ, דאלו ברגל המותרת לא מהניא צוה"פ להאוסרים, אצל מהניא דקה.

מהו דקה

כה) ובאמת רש"י מפרש סא. הא דאמרו ד"א וד"ט היינו בגובה הדקה, אצל צ"ע היכן מצינו שעורים אלו, ד"א גובה הוא יותר מדי, וד"ט גובה אינו שעור כלל, דכל דנפיק מג' ועד י' אין נפ"מ וכן כ' רש"י פד: שלא שיערו חכמים י' אלא בגובה ולא שיערו ד' אלא במשך, ואולי ד' כי היכי דלא ליקרו לי' גדודי. והרשב"א שצ"ב בעבוה"ק גובה ג' ודאי מפרש ד' לרוחב, וכן ראיתי לר"ח שם שפרש ד' ברחבה, מיהו האו"ז משם הרשב"ס כ' דמסתמא גם רוחב ד' צעי', והיינו לפרש"י דד' גובה, מסתמא גם רוחב, אצל להרשב"א דמפרש ד' ארוחב, ודאי גובה ג' ככלל מקום. והרא"ש שצ"ב י"ט גובה ודאי מפרש הגמ' ד"ט לאיירי ברוחב, והב"ח תמה בזה וכן המג"א רמז לזה, אצל זה ודאי בכוננת הרא"ש. וקו' המג"א לעשות ב' פסין אינו ק' כ"כ.

כו) ולפי פי' ר"ח וכנר' הרשב"א דקה דסא. היינו ברוחב ה"נ יפרש הא דקה ד"א שעל שפת הנחל שעל ידיה מודדים שפת הנחל יחד עם העיר, ומקשינן מאי שנא מדקי דעלמא, דהיא נמי ד' אמות ברוחב, דהיינו משך, ולא בגובה, ובאמת פרש"י תמוה מה צריך גובה ד"א, וגם לא איתפרש כוונתו, שצ"ב אם לאו כיון דבעיתא תשמישייהו לא הוי ישוב קבוע וה"ל יושבי צריפין ואין מונים לכ"א אלא מפתח ביתו, ואם נפרש שר"ל דבעיתא תשמישייהו צבתים שמה יציפס הנהר, וכמו שפרש הריטב"א, תימה מאי פרכי' מ"ס משאר דקי דעלמא, דמה ענינו לשאר דקי דעלמא, ואיזה הבנה היה בס"ד לצורך דקה זו ששייך לקשרו דקי דעלמא. וגם אינו מובן איזה סייעתא הביאו מהא דבני גדר ירדו לבני חמתו וכו' הא לא איירי כאן אלא בדין נחל הבא להניף את העיר, ומה זה שייך להכא, וגם מה ענין השם דקה לחומה ד"א המקפת כל העיר וחזקה כדי לקבל נהר, ודקה אינו אלא איזה כותל קטן לסימנא דעלמא. וכן הק' הריטב"א הא מחמת השטפון תלוי כל נחל וכל עיר לפי ענינה ואיך אפשר לקבוע שעור ד"א, ובאמת במציאות רוב נחלים א"צ כלל דקה שלא יציפו. ועי' תלמיד הרשב"א שפרש ג"כ רש"י מטעם הנ"ל, אלא

כט) והא דמייתו ראי' מהא דפט' ב' שעשה דקה לגגו הותר בכל הגגין כולם, אפשר שאינו מוכרח להיטות פתח, ללכאורה איך משתמש בגגין שאינם שלו, ומה דבר זה תלוי בו אם עשה פתח, וע"כ היינו משתמש בהם תשמיש קל שאין מקפידין עליו, כגון שמניח שם לזמן דבר שנושאו לגגו וכדו', וע"כ עושה דקה להורות כי על גגו הרי זה כביתו, ועל גגותיהם אינו שלו, וכן דרך בנ"א, ומתוך זה למדים שרואה להשתמש בגג וע"כ מותר. והתו' שם הביאו פי' ר"ח אבל בר"ח שפנינו אינו כן.

ל) והרשב"א פט: אינו גורם "דעבוד דקה", אלא "ואי עבדה דקה להדי תרביאלא חסר עלייהו", ומפרש כר"ח בתו'. ובזה מיישב קו' התו' על ר"ח דהיא קו' אלימתא. מש"כ התו' דקה ליישב לשון פעמים שהדקה לאסור לאינה עושה לא אסור ולא היתר, אפשר שקשה לכל השיטות, וכן כ' בחזו"א, אבל אפ"ל דלרש"י אינו קו' כ"כ כיון דע"כ הדרך לעשות איזה פתח לגגו קאמר רבא דאף שהדקה היינו הפתח מתיר מ"מ אם עשאו להדקה מלד השני לא מלד המתיר הרי איסור. ול"ע שדין זה הושמט להלכה.

מ) המג"א שצ"ב כ' דבאשפה קל יחיד נמי שרי דל"ג גזרה לגזרה, ולכאורה מסביר אינו כן, אלא גזרה לגזרה הוא להוסיף ולהמציא גזרה שמא יכסלו באסור דרבנן, אבל הכא הגזרה כללית על כל מה שדומה לרה"ר, ולא מסתבר דכל דינים דרבנן בגדרי רה"ר לא ינהגו כאן. ובאמת הכי מפורש בקדמונים, אך קל"ע על שעה"כ טז' שכ' משם מג"א דדוקא אשפה קל רבים, דהרי אינו נוטה כן.

נ) וכן נסתפק שם בסק"ג בדלתותיה ננעלות אי דינה כשל יחיד, ועי' רש"י קא. שכ' דירושלים לדלתותיה ננעלות ומערבין את כולה, ואינו מוכרח, דלא איירי שם כלל בהא דינא, ומ"מ רש"י הוסיף ד"ז, ול"ע.

תפיסת יד ע"י נתינת רשות

לג) תפיסת יד של בעלים לפטור מערוב את השוכר או השואל, אינו אלא בדבר שאין ניטל בשבת (פו.). והלח"מ ערובין ד' י' תמה בזה מה לי שיינטל בשבת, הא כיון שהיה בראש השבת, שבת כיון שהותרה הותרה. אמנם בזדאי אינו שייך, דמעיקרא לא הותר בדבר שאינו קבוע ליום שלם, שאין זו זכות גמורה, ויל"ע אם יהיה לו זכות להחזירו אי באמת יועיל, ולאו מדין הותרה אלא דזה מקרי תפיסת יד, ששייר מקום מסויים לעצמו, ובאמת היה נראה דגם צנתינת רשות להניח במקום מסויים סגוי, ואין נפ"מ אם מונח, וכמ"ש הפמ"ג ר"ס סע', וכן נראה דריטב"א דצנתינת רשות סגוי, וכן כ' בגא"ו"י דבית התבן ולית בי' תבן הוי תפיסת יד אפי' דייר בי' איניש אחרינא. אלא שהמ"ב שם פוסק דלא מהני ומביא ראי' מרשב"א בחי' עג' וכנ"ר כוונתו למש"כ דעבדים אוסרים על אדוניהם אף שיש לו רשות לישון ולאכול בחדריהם, אך אי מהא יש לדחות לאין זה אלא בכחו מחמת

דמפרש שהד"א היינו משך פניו, וא"כ ד"ט דקה נמי היינו משך פניה, ול"ע. ואפשר לפרש ד' רש"י לא מחמת שטפון דהא לא הוזכר כלל, אלא מחמת שכל מקום כריך מים ואם אין להם דקה לעמוד עליה ולדלות מים, ובעיתא תשמישייהו כפשוטו בכל מקום בש"ס שתשמיש מסויים מפחיד בנ"א מחמת סכנה, הרי הם כיושבי ריפין, שאין יסובם קבוע מחמת דלא שכיחי להו מיא. וד"א היינו משך, שיש מקום דיו. והא דגדר וחמתן הנה מקום חמת הוא על נהר הירמוך וגדר על ההר שפנגד וכדעת רש"י בסמוך, ואפשר שהיה הנהר או יובל שלו ביניהם, ומאן דעבד דקה הוא מצי לאשתמושי בנהר. ולפ"ז דקה היינו אלתבא, וכדבסמוך. והנה הרי"ף כ' דהנחל רוב הזמן יבש ומשתמשין בו ומש"ה נחשב לעיר ודוקא אי איכא דקה וכו', הרי דלא סגי לי' במה שמשתמשין בו כשיש בו מים, דאל"כ למה הולך להמציא כל ענין זה שיש, וע"כ מחמת שמושו ביבש כ' זה, וכן מבואר בלשון שמחמת שמשתמשין בו רוב הזמן ואינו מלך אלא בשעת הגשם נקרא מן העיר. ול"ע הא דהמ"ב מפרש וכן באמת משמעות שו"ע דמחמת השימוש שיש בו צימות הגשמים נקרא חלק מן העיר, וחולי היה מקום לומר דאם אין אפשרות להשתמש גם צימות הגשמים אינו חלק מן העיר, דלא מסתבר כ"כ שגם בשעה שהוא יבש ק' כ"כ שמושו עד דבעי' דקה, אבל דברי המ"ב ופ"ע ודאי ל"ע. ועי' ברז"ה דמשמע דמגו לאיכא תשמיש בהני ד"א מהני לכל העיר.

כז) אמנם בלשון הרשב"א וריטב"א בשם הגאונים נט: כ' דהיינו אלתבא, וגם כ' גובה ואורך ג' ורוחב ד', וא"כ היינו רבוע וכדמוכח לשון אלתבא, שאינו כמין כותל, אלא כמין במה, וכן הוא לשון מצבה דנקט הר"מ ופ"ע. ולפ"ז ודאי כן ההלכה שהוא דעת רוב הפוסקים, אמנם האחרונים אין מפרשים כן וכן בתו' ל"מ הכי.

כח) ורש"י שכ' דקה היינו פתח יל"ע כוונתו, והריטב"א מפרש כוונתו שפרץ פראה קטנה בחומה ויכול ללאת משם ואין לו דריסת הרגל מחמת הכי, וכן בן מצוי שעשה דקה לפתחו, היינו שעשה לו פתח אחר מלד שני, מיהו ל"ע דלא נראה שישברו החומה בצביל זה, וגם מאי מהני פתח קטן טובא, ודוחק הלשון "לפתחו", וגם מאי נפרש האי דקה בין חצר למרפסת, ולא אתפרש כלל ברש"י. והנה דקה נקראת פתח וגם מחאה, ולכ"נ שהוא כמין דלת קטנה, דאף שאינו מעכב ההלוך ממך, מ"מ סימן היכר יש בה, וא"כ דקה היא דלת נמוכה על צירה, והוא דבר שדרך לעשותו לא מחמת ערוב, כמ"ש דשכחו ולא ערבו ומ"מ יש דקה, שלפעמים עושים כן שיוכלו לעבור בלא מסיפס. ולשון דקה משום שהיא קטנה ודקה, וא"ל לעשותו עבה כמו כל כותל ושעב. ובהגה"מ פ"ה מערובין כ' דהמפרשים מחאה הוא דלא כרש"י, ול"ע. ויל"ע להמפרשים מחאה, אם דלת מועיל במקום מחאה כזו, או שצריך שיהיה היכרא דעומד.

שהוא אדון, אבל אין כאן שום שיוור מקום מסויים. והיה לו להביא הלבוב בשם מהר"ק וא"ר שכתבו כדבריו. וגם כ' כ"מ ב"י ובאמת מפורש ב"י שפ"י יח', אל"ל ד' ב"י קל"ח דוחק וד' הפו' ק"מ משמע דרשות הוא תפיסה.

לד' ולכאורה גם תלוי בזה פרש"י פו: ש"כ' דדבר הניטל ה"ט דאי בעי שדי, ופי' הק"נ השוכר שדי, ופליג לטור. וא"כ האי הנחה של"ל ברשות היא אבל ברשות אף דבר הניטל הוא תפ"י. אך ודאי אין כונת רש"י לזה שהרי שייך מקומו וע"כ הוא ברשות, אל"ל ללא שייך רשות מיוחדת להחזירו. וכדמוכח בה"ר יהונתן דמעתיק לשון רש"י בזה ובת"ר הכי כ' בהדיא דהכל תלוי בדעת השוכר. ובאמת יל"ע בגדר דבר שאינו ניטל אם משערי' לפי מה שהוא מכל טעמיו ונימוקיו אפי' מה שמחמיר או מיקל בדיני ומנהגי שבת, ולכאו' בזה תלוי.

לה' ובמג"א תמה על מש"כ דדבר כדל דהוי תפיסת יד, דכ"א נושא שיעור אחר, ואינו מובן לכל התורה כולה הכי הוא, ומ"מ מצי למימר דמשערי' לפי אדם בינוני.

לו) בתשו' רשב"א כ' דפרש נכרי הלוקח בית ישראל ויש לישראל כלים שם הוי תפיסת יד, ונפסק ב"ע שפד' ותמה המ"ב דבגוי סגי ברשות להניח ללא גרע משכירו ולקוטו. ונראה דלפי הענין נקט דהא כל עצמו של גוי באונס או כעין אונס בא, ול"ש כאן רשות, אל"ל אי אחרמי שנסאר כלי הוי תפ"י.

תפיסת יד של אחר

לז) תפיסת יד לא מהני אל"ל לבעה"ב, ויל"ע בטעמא, אי נימא דרק בכה"ג השויר הוא זכות גמורה דבה נשאר שלו כמקדמ משא"כ פלוני הנותן רשות שמוס' לחברו. א"כ מכר ביתו ושייר לעצמו תפ"י ג"כ יועיל. או שמא אין זה אל"ל משום דבה רק קובע ומורה עיקר בעלותו. וכלשנא בתרא מסתברא דמה יועיל לו בעלות על שמוס' מסויים שנערב אהו ולא עם הבעלים. ודוקא בעכו"ם הקילו בשכירו ולקוטו.

גזרת עכו"ם בלא פתח

לח) ההג"א בשם מהר"מ כ' דאין לטלטל מחצר ישראל לחצר עכו"ם אף מעל הכותל כל שיש פתח ביניהם, דאף בכה"ג שייך שמא ילמד ממעשיו, וב"י שפ"ב פשיטא לי' דר"ש בתשו' כא' ד' דמתיר להשתמש בבור שבין ישראל לגוי חולק. אמנם אפשר דחודש מהר"ם לא איתמר אל"ל במשתמש להדי גוי ממש, ולא דמי לבור דכה"ג ל"ש ילמד ממעשיו, ומסתמא אי שמיע לי' לרא"ש דברי מהר"ם רבי' לא הי' מבטלם בסתימה.

גזרת עכו"ם היכא דל"ל דרכא אחרניא

לט) כ' הבית מאיר סי' שפ"ב מחמת ליוק בתשו' הגאונים מאי קמ"ל, דבספינה אין לחוש לגזרת שמא ילמד ממעשיו דבל"א"ה ל"ל דרכא אחרניא, וכ' לסמוך ע"ז בשעה"ד גם בזמננו במאב של"ל דרכא אחרניא ע"פ חוק המלך וכדו', וכע"ז כ' בעלי אלמוגים סברא להתיר בזה משום דרוב ספנים חסידים. ולענ"ד ז"ע להמליא טעמים שכלאו שאינו מצוררין כלל ועדיין תלויים בהרבה פרטים, ולבטל מחמת זה גזרת חז"ל. בפרט לייכא שום ראי', ומתשו' גאונים אין סרך ראי' למינו להם טובא שנסאלו על דברים מפורשים בתלמוד, וגם נשאלו אם סגי לנדה בשפיכת ט"ק, ומשום שזמניהם לא נתפשט התלמוד בכל הארצות זולת בבל.

משתמש או דר ברשות שאינה שלו

מ) רשויות האוסרות זו על זו, היינו שהם של שני בני אדם ולהכי אוסרין. ואם אדם משתמש ברשות שאינו שלו, לא נעשית מחמת זה להיות מותרת ברשות שלו, כדלמרי' פט. יש דין גזל בשבת ומסקי' דר"ל ללא מהני מה שישתמש ברשות שאינה שלו.

מא) ונראה לכל הגדון הוא היכא שאינו דר אל"ל משתמש אי יכול להיקרא טפל אליו מחמת ששתמש שם בקבע או לאו, ע"ז אמרי' דל"ל רשות. אבל דר במקום יש לו דין אחר, סתם דיורין לאחר ל' יום מיקרו דיור ואוסרין. ואף שבנכרי בהדיא כ' דשל"ל ברשות אינו אוסר (ירושלמי הובא בתו' סט' ב' ובש"ע שפ"ב). בישראל הדך של"ל ברשות לא נתפרש דינו. דאפשר שמנכרי אין ראי' ללא תיקנו ב' אל"ל כדי שלא ידור עם הנכרי, וזה לא שייך בנכרי הבא של"ל ברשות, דהיכן שלא ידור ישראל יכול לבא, ואין הדבר ביד הישראל בלא"ה.

מב) ובחזו"א נשאל אי בעי' קנין ממוון לרשויות של ע"ה, והביא ראי' ממחנה שדנו בו דיני רשויות אע"פ שאין בו בעלות. ואפשר דשפיר יש זכיה כמו בסימטא שיש בו קנין ד"א מכי תפיס לי', וכן מבין הפסין אין ראי', דלמא ג"כ יש זכיה כסימטא, ולא איתמר אל"ל על בור עצמו דהוא רה"ר.

אם שמוס' שאין מוחין בידו נדון כשלו

מג) כל הגדון פט. "דין גזל" משמע שיש כאן איזו קפידא, דאל"כ ה"ל לדון בשואל ולא בגזלן. וכ"כ הריטב"א פד' ב' והרשב"א כאן דהא דרבים משתמשין בכומתא וסודרא ומש"ה הגג אסור ואינו בתשמיש בעליו, משום שאין הבעלים מקפידין ע"ז. הא הכא מקפידין. ורש"י כ' דס"ד שר"ל "מותר לגזול בשבת רשויות ולהשתמש כי היכי דרגיל בה בחוב הואיל ואין הבעלים משתמשין בה כ"כ קני לי' האי בגזלתו כשאר גזלנים, ומסקי' על כרחו אסור שבת מחזירה לבעלים ונריך להחזירה ואין קנויה לו אלמא אסור להשתמש בה". מבואר מכל לשונו ג"כ שיש כאן קפידא וגזל כשאר גזלנים. והמ"ב לא פירש כלל דמיירי במקפיד. וכן דימוי

חצר של עירבה נועלת ללכה

מטו) מטו. הא דאמרו כופין על מלת סדום עי' חזו"א דמסיק לא כנו"ב ואין שום אסור במציאות וע"כ דהענין שכופין את ההלכה שנחשבים עוברים בזה ולא לא כרגילותם כיון דכל מה שאוסרת שניהם דהי מינייהו מפקת אבל אם א' עירב זה שחסים עליהם הוא הוא הסבה להפיק חד מינייהו, ומ"מ בנכרי שמה אין סברא זו אע"פ שא"כ למחילתו מ"מ אין בו מדה זו ובשעור זה וכן דינים השנויים פ' השותפין ליתנהו בנכרי, ולפ"ז כשמוציאים בית של נכרי מן הערוב ע"י אה"פ אוסר כל המבואות שצריך לעבור דרכם, ויל"ע עד כמה אוסר אם הרחוב המתוקן הוא דרך בשבילו להגיע חוץ לעיר או לצד השני או לשאר תשמישיו, וכן יל"ע במומר.

ט) והנה הרשב"א בתשו' תרס"א והובא בב"י שפה' כ' דגוי שי"ל פתח אלל גויים וגדול אלל ישראל דוחין אותה כי הא דכופין על מלת סדום מטו. אפי' אינו רגיל בו ועוד שזה ניחא לי' טפי בשכנות עכו"ם ואז אפי' אלל פתח קטן ממך דוחין אותה. ולכאורה מדבריו מוכח דאין כופין בפועל דהא מומר זה עובר כראונו ול"ש לכפותו, ואפשר לדחוק לדיכא ראי' דזה ודאי דאף למאן דאוסר לעבור אם עבר אינו מקלקל כיון דל"ל דריסת רגל אינו אוסר עליהם ואינו מקלקל וה"ל הא מומר אסור לו לעבור ומ"מ אינו מקלקל כיון דלפי שורת הדין אין לו לעבור, ומ"מ הוא דוחק כיון דכל ההיתר מדיון כפיה והכא אין כופין ולא יכפו א"כ למה אינו מקלקל וכי משום שאם היתה ידינו תקיפה היינו כופין יך להתיר המבוי ול"ע.

נא) ובמש"כ שניח"ל בשכנות עכו"ם קצ"ע האי טעמא הא לעיל קאמר ואפי' אינו רגיל וע"כ אם במציאות אינו רגיל בו טפי מה יועיל האי סברא ובשלמא גבי תשמישין ק' לידע מה ניחא טפי לפי המציאות אבל כפי הא דהספק היכן רגיל מה שייך לקבוע לו דרגיל טפי בעכו"ם.

נד) ומש"כ כאן סותר למ"ש רשב"א לעיל סז: דאין כופין מב' פתחים באין לו שום עדיפות ועמש"ש.

נג) סז. שכחה חילוניה ולא עירבה, פנימית אחדא דשא ומשתמשא. פשוט דהאי אחידת ללל אינו אלל בטוי אלל א"כ לעשות שום דבר בפועל ולא דמי לכופין על מלת סדום שנחלקו בזה אם לריכים לימנע כו', והגמ' קאמרה להאי עוד קודם שידעה דערוב מרגילה אלמא אין זה איזה גזרה מחמת שהערוב מרגיל אלל ר"ל דיכולה לסגור הדלת וע"כ דאין לה שום דבר עם שכנותיה ולא יאסרו עליה.

נד) ומבואר בגמ' דהיינו לרבנן דלריך לבטל לכאור"א דאל"כ יבטל בר פנימית לבני פנימית. ותימה הא רבנן נמי לא אמרי שא"כ לבטל לכאור"א משום דסתמא מתפרש בטולו על כולם

הגמ' לגזוזטרא דמשתמשין בשל עליונה, לא נראה שיש שם הקפדה, והמ"ב כ' דאם התנו בפירוש אז יך להם זכות, ומכ"כ נראה דבסתם שימוש נמי שייך לדיון גזל, וכמש"כ דמשכח"ל באיכא קפידא כללית שלל יחזיקו במקום.

מד) אלל באמת יך ב' דרגות בקפידא, ליש שמוחה ואין רואה שיסתמש ועובר בשואל שלל מדעת כל רגע משתמש. ויש שאין לו קפידא על שמוש דרך עראי, ורק אינו חפץ שיהיה כאן זכות קבועה לכולם, ועל זה מקפיד שלל ילא שימוש זה מרשותו. ואפשר דלרש"י מייירי באופן הב'.

משתמש יחד עם הבעלים

מה) הנדון בסוג' פט. אם יך דין גזל לענין רשויות שבה, לא מתפרש איזה אסור יכול הבעלים לעשות עליו: אם יכול לאסור רק משום משתמש עם הגזלן ג"כ, או משתמש קלת עכ"פ, או אפי' שאינו משתמש כלל ואפי' ליתאי, או שאוסר ע"י שביתתו פתוח ג"כ לחורבה זו. ולכד השני שאין הדין כן, דהיינו שלל היה הבעלים אוסר עליו, אם בא הגזלן במקום הבעלים ואוסר על אחרים עד שיערבו אתו כבעלים ממש, או שרק הבעלים אינו אוסר עליו, או שאפי' ישתמשו שניהם יהיו שותפין.

מו) והנה רש"י כ' ש"אין הבעלים משתמשין כ"כ", משמע קלת שמוש יך להם. ולפ"ז הנדון הוא שיהיה שמוש הגזלן העיקר גובר, שהוא נדון כבעלים. ולכאור"א מוכרח מזה שהבעלים ג"כ אסור בחורבתו שלו, דנקראת רק ע"ש הגזלן, דאל"כ היאך גובר.

מז) ומעיקר הנדון בחורבה זו שגזולה אם אוסרת, מבואר הדבר דלא מקריא דירה בלא בעלים דאל"כ בלא"ה אינה אוסרת, אמנם לפרש"י פו. דדירה בלא בעלים אסור בתוכה מבואר דעכ"פ יך כאן אסור. ובה"ר פרץ מיישב פי' הר"י שם דמתיר, דהכא מייירי בפתוח לתוך בית הנגזל, ומדבריו יך ללמוד דכל הסוגיא מייירי בפתוח לבית הנגזל. ודין זה הושמט בפוסקים בלתי אם בא"ר סי' שנה'.

לערב עם הבעלים בשבת

מח) יל"ע מקום שדרך לבא לו אנשים בשבת, אי שייך להתנות שיכלול אותם הערוב. ועלם תנאי כזה מצינו בערוב של העיר שמזכים בע"פ וכולל כל הנוולדים והמגיעים לעיר אך הספק הוא בנתחדש מצבו באמצע שבת כגון שפסק מלהיות אורח או שירש הבית או שעברו ל' יום דאפשר שהערוב כולל הכל למן רגע שיהיו דרים פה, כעין היורד מלמעלה מעשרה דלהרמב"ן קונה שביתה באמצע שבת. דהיינו שמתחלת שבת היה ידוע שבמקום נפילתו תהא שביתה. ואין לטעון בנידון דידן דכבר עירב במקום אחר. דזה שייך רק בתחומין אלל בחצרות בית אחד מערב עם כמה חצרות.

תפלת הכבוד דהא יכול להתפלל כל ג' שעות רפי' אם אינו יודע שיש איזה צבור שמתפללים השתא אלא כלליות הענין הוא שעכשיו הכבוד ראוי להתפלל שחרית.

(נט) כריכותא דענין ט' וי' וק"ץ והצבור משום דבהא לרופא הו"א דהרוב רואים להצטרף היכא דקאו משא"כ צבור אינם כריכים להק"ץ, וכן אפכא כיון שכבר הם צבור נגרר בכל מקום שהוא.

(ס) התו' כתבו לדון במחילות לדדי קטנה אי עבדו אסור, ולא דברו ממחאה ג' של קטנה, ובאמת לכאורה א"כ מחאה ג' כיון דבטולא הרי מחלת גדולה הויא לה רוח ג' אבל בלא זה לא תיטפל לגדולה דאין עליו שם מקום מסויים כיון שאין אלא ב' מחילות.

(סא) ולא אקשו מקרפף שארכו אינו יתר על רחבו ועבד מחאה לעשותו כן דאע"פ שאינו סלוק מחילות מ"מ הוא כמו קרחת הכרם דהויא ל' ב' שלבים ואין החיצאה עושה האסור אלא עושה הנורה. (ויש להביא רא' לגי' ר"ת רבה מהא דשלח ל' רבא כו' אלמא רבא לא הי' שם).

אם תשמיש ארוך גם כשיש מחאה

(סב) המ"ב שער' מחמיר צבור שבין ב' חכרות אם יש פתח לחצר לארוך על שניהם. ולכאורה הא פתח אינו ארוך דרבו מערבין ב' וספיר מקרי מחאה גם כשיש בה פתח, וגם האיכא בלא"ה חלון דמשלשל ב' ולא נתפרש שהוא למעלה מ'. ומה שיכול להשתמש מן הפתח אין בכך כלום דהוי ספיר מחאה כ"ו שאינו משתמש.

טלטול מקרפף לכרמלית

(סג) הפמ"ג סי' שנט' העתיקו בה"ל כ' דמטלטלין מקרפף לכרמלית בד"א, ויל"ע דלכאורה ב' רשויות הם ולא גרע ממעביר ד"א, מיהו מחלת עומ"ר ברה"ר לא שמענו לאסור להעביר דרכה פחות מד"א ול"ע.

קרפף שנפרץ לחצר

(ד) כה: קרפף שנפרץ במלואו לחצר, מבואר מדין הגמ' דחצר הפרוזה לקרפף ואין ב"ס בקרפף אע"פ שהחצר משלימה ואי תיבטל יהי' ב"ס מ"מ מותר ולא דמי לזרעים דנזרע רובו נאסר הכל שבין הכל ע"י בטול המעוט יש ב"ס, ואפשר לאוקי הגמ' בחצר יותר מב"ס אבל ל' ומודינא וכן ל' רש"י דוחק, ואפשר לחלק דהכא אין הכל קרפף א' אלא יש שם חצר ושם קרפף א"נ מלד אורתו שי"ל ג' מחילות בפנ"ע אלא שלפ"ז גם נזרע אינו מבטל כל שיש בליטה בהיקף כמין ח' ואינו מצטרף ולא שמענו ול"ע.

וכדאמר' לעיל כו: וא"כ לכו"ע מבטל גם לבני חימונה, ויש לומר דה"נ הא דאין בטול לחצר אחרת אינו בדוקא אלא דלא תקינו אלא לאותה חצר ואינו יכול לעשות דבר חדש אבל אם לאותה חצר מתפרש ממילא גם לחצר השניה אין קפידא, ול"ע, ועמ"ש בזה סח:

(נה) והנה להלן סח: ר' חשי אמר רב ושמאל בבלו' דר"א ורבנן קמיפלגי, וכ' רשב"א אע"ג דאמר' טעמי' דבית בלא חצר לא דיירי אינשי כו' וא"כ רב דאמר רפי' לר"א הא מסקי' לעיל כו: דאי פריש מהני ואין הטעם כמ"ש כאן דלא דיירי ולזה לא מהני פריש. ע"כ. ואולי ל"ל דהוא מח' הסוגיות דהתם מפרשי' טעם ר"א דבעתו והכא ל"נ דתלוי דבעתו ולפ"ז יש מקום ליישב מה שתמהנו לעיל שהסוג' סד. סותר הא דכו: וי"ל למ"ש דהסוג' דהתם נמי סוברת כהסוג' דהכא מריש קודם דברי רב חשי דהטעם הוא משום דבית בלא חצר כו' ולא משום דעת בני אדם. מיהו סוג' דסת: אינו מוכיח לא כמ"ש התם דהא עכ"פ מסקנא כר' חשי.

חצר קטנה שנפרצה לגדולה

(נו) כז: אשה בגדולה פרש"י והראב"ד בשניהם שלה ולפ"ז כזל ביתה לאו דוקא ותו' מפרשי כו'. לא נתפרש אי פלוג' זו כוללת כל עומד כזל שדה ולכא' לטעם שכ' התו' ב"מ יב' דאשה בעי' שתהי' כזל שדה אף באין משתמרת נר' דבמציאה לא בעי' שיעמוד אלא כדי דיהי' משתמר וממילא ע"כ בגטין הטעם הוא אחר.

(נז) ול' רש"י אשה לא בעי גיטא, לגי' זו תלוי באי ראוה ולכאורה יל"פ בלא זה בפשיטות דהחצר היא הקונה אלא דהחצר בלא האשה הוא חסרון בחצר ועל כן העיקר הוא מקום הגט ומלד זה גדון.

(נח) כז: כיצור בגדולה וכו' מדברי התו' דמצטרף לקדיש וצרכו אין ראוי לענין שמ"ע דקדיש הוא שיש לו רשות לאמור עמם אע"פ שאסור לומר ביחיד אבל לאו שהוא חלק מהם ומקרי עם הצבור, ומברכת כהנים שמועלת לעם שבשדות אין ראוי דאינו דין הצטרפות או שיוכל י"ח מהכהנים אלא ענין אחר, ועי' מ"ב שכ' דלהתפלל שחרית עם מתפללי מוסף יש ראוי מע"ז סד' שהמתפלל שחרית עד ג' שעות אינו חושש מן הדין דכל הצבור מתפללים אז אבל מוסף חושש דאין הצבור מתפללים עוד, ומ"מ אם הוא בבהכ"ס שמתפללים מתיר, ולכאורה מה"ת לחלק, אבל סברתו משום דכיון שהוא תפלה אחרת אם אינו עמם ממש אין נראה שייך אליהם דכ"א קאמר מידי אחרינא, וי"א משם החזו"א לאסור, ולכאורה אינו מוצן הא לאל אחד הוא מתפלל ועיקר התפלה הוא ג' ראשונות ואחרונות ומי גרע ממי שמאריך בתפלתו ואינו אומר עם הצבור אלא ג' ראשונות וכ"א יכול לבקש כראונו בתפלה, ומע"ז ליכא ראוי כלל דודאי אין הענין שם

סה) ומש"כ מקום קרויו מיתרו הק' הבה"ל הא מקום קרוי אינו עב אמה, ו"ע שמא יפ' בו אמה ולא שמענו דבעי' יתור של אמה על אמה, מיהו יפה השיג החזו"א דגם אין שייכות לדין ב"ס שיצטרכו דוקא אמה ולא איחמר אלא בארכו יתר על רחבו, כן הוא מסבירא מיהו לעיל במקומו כתבנו דמשמעות רא"ש הוא כהמ"ב, ויל"ע.

קרפף שנפרץ במלואו לחצר

סט) כה: קרפף שנפרץ במלואו לחצר, חצר מותרת וקרפף אסור. התו' תמהו דלרכו יתר על רחבו, ותו' דמתרחצת והולכת משם ואילך, א"נ בפחות מב"ס יוכל להיות ארכו יתר על רחבו. ובתו' א' תו' דמתרחצין יל"ע אי באלכסון כמאוייר ברש"א הרי זה לחי כפסק החזו"א פ"ק לחי באלכסון כש, ואי בזוית מרובע הרי גפופי ונראה מבחוץ, ויל"ל דבאלכסון גדול כ"כ חשבי' לי' רוח ולא לחי, ויל"ע בעגול היכי חשבי' לי', ויל"ע היכן מודדים את ארכו יתר פ"ש מרחבו אם כמ"ש החזו"א דלרכו יתר מרחבו של מבוי מחשבי' בעיקרו לא לאורך כל דפנו.

ע) והמ"ב העתיק להלכה תי' הב', ותמה עליו החזו"א דהרי הרש"א השמיט תי' זה. ועי' ברש"א ב"ס ר' משה בר שניאור דלהא מהני שומירה או בית דירה ומסיים לריד תלמוד כי לא מלינו עיקר בגמ', לכן מסיק כחוס'. אבל יש לקיים דברי רמב"ם דאפשר דדינא דמתני' דריב"ב דשומירה מהני להאי גזרה, ולא נחלק עליו ר"ע אלא דאם אין ארכו יתר על רחבו א"כ שומירה והלכה כר"ע אבל אם באמת ארכו יתר על רחבו הדרי' דלינא דריב"ב, ועי' לעיל כג. לשי' רש"י אי סבירא לן כריב"ב בענין שומירה ובית דירה ליתר מב"ס.

סה) ובנפ"מ ש"כ התו' זין נפרץ למקום אסור וזין אויר מיתרו מהרש"א ומהרש"ל פשוט משום רגל אוסרת כו' וחזו"א כ' שאלו דברים זרים ואין זה כונת התו' ופי' בנפרץ גם מבוי לקרפף זה ואי הקרפף כרמלית הוי דינו כלעיל ז: דמבוי המפולש לכרמלית דינו כמפולש ובעי' אוה"פ ולחי, והנה אינו מוכרח כלל דאף קרפף דינו ככרמלית לזה דעיקר הסברא שם נראה משום דכרמלית מקום דריסת רבים הוא ודומה למפולש לרה"ר, והמ"ל גם בענין שבמקום החצר יש רק מבוי ובו יהי' האי נפ"מ.

סו) עוד כ' התו' נפ"מ בכרמלית שנפרצה אליו דמותר מזו לזו עד ד"א ולכאורה כיון דענין ד"א הוא מקום בפני"ע וכמ"ש בעה"מ בשבת א"כ הא מוסיא מרשות לרשות וכן יל"ע אם יש מחאה ברה"ר ומעביר מעליה, ויש לחלק דכל שמעביר על קרקע לאכפ"ל בעומ"ר דס"ס כשמתיחסים לב' אמות אלו בלבד הרי זה מקום אחד, וכן יל"ע עיקר חדו"ש תו' דאסור להעביר ממקום שנפרץ למקום האסור לכרמלית מה ענין מקום זה ומה הוא יותר טוב משאר כרמלית והרי אינו חצר ולא רה"י ומה שמוקף ג' מחילות וכי אם יהי' ג' מחילות בכרמלית יהיה אסור לטלטל להם ממנה.

סז) והא דמקום מחילות אסור, לכאורה ז"ל ללא דחקי בני חצר להשתמש במקום כחלים וכמו זין לחיים וכדו' דכן נקרא בכלל חצר ודינו כדין חצר דא"כ אין זה יתור לקרפף די"ל דמקרי מוקף לדירה ותלוי במה שנסתפקנו לעיל [בהערה גבי תל] דמחילות הקרפף ודאי הקיפו מקום המחאה הפרוזה ונהי' דלגבי הקרפף הוו מקיפות לו שלא לדירה הא הוי כנפלה מחאה מן השמים ואיילה"ק במחאה ע"ג מחאה למה בעי' שיעשה הוא העליונה חדשה לכיון דחד מחאה לא חשיב אלא אם הוא עשאו' וכעת כשנהי' היקף על מקום זה שהיה מכוסה הוי כמוקף לדירה, ויל"ע כן במחאה המתגלית כגון שהיתה אחורי הכותל של הקרפף ושבר הכותל ונתגלית, וכן שייך למה שמתפקים אם מחילות קרפף פחות מב"ס יש להם דין גרועות.

דין רשויות שאין מעורבות

אחלופי

ב) לענין אחלופי מרשויות האסורות דרך רשות המותרת, נחלקו אמוראי ברשויות דרבנן עז. והתו' פז' ב' הביאו משבת קא. דר' יהודה מתיר, וכתבו דמסייע להאי מ"ד דמותר להחליף, וכן כתבו יותר בפרוש דמזה יש להוכיח היתר. אך יש לדחות דהא רבנן אסרי התם להחליף, והלכה כמותם, ואע"ג דהתם התיר ר"י אף בלא נה, מ"מ רבנן אסרי אף בנח.

גזרת מקום אמצעי

להחליף זין רשויות שאין מעורבות

א) לכאורה ז"ש להתיר החלפה זין רשויות שאין מעורבות, דזה עיקר ענין הערוב שלא יעבירו מזה לזה וכמ"ש. אך ריו"נ עז. גבי כותל שבין ב' חצרות כ' דאין ראש הכותל חשיב חורי רה"י, משום דאינו מקורה, אבל בבית כמאן דמליא ואסור להחליף זין ב' בתים. ויל"ע דחורי רה"י בשבת וכ"מ היינו בכל כותל ואפי' אינו מקורה ואם ראש כותל הוה לי' חורי א"כ לעולם יטפל לרה"י ולא משכח"ל שלא יהיה חורי רק במחילות שאין מגיעות לתרה. ולכאז' יותר היה לו לחלק זין ראש כותל ואמצע כותל. ומפולש לרה"י אחר כמו"כ הוי חורי דמה גרע רשות זו מזו.

משתמשין בו, והיה מקום לומר שזה עיקר ענין גג שבאמת הוא מופרש, אבל מדרכה י' דרך העולם להשתמש בזה.

להויליא מגג לחצר של אחר

(ח) ברש"י כז. מבואר דאסור להויליא מגג לחצר לרבנן, ורק לר"ש הוא דשרי. והחזו"א סי' קד' תמה ע"ז טובא דהא רש"י לא. כ' דמגג לחצר משותפת שרי אפי' לרבנן. אבל מבואר הדבר ברש"י ל: דדוקא אם יש לו עצמו שותפות בחצר זו אז שרי להויליא מגג, וכן מבואר להדיא בריטב"א ורשב"א לא. וטעם הדבר י"ל משום דהיתר גג וחצר הוא משום דהוי הכל רשות אחת חצר וזית שבתוכה וגג שעל גבה. ואף שבחצר הכריכו ערוב משום דתשמישה תדיר, בגג לא הכריכו ערוב, אבל היתר לחצר אינו מעיקר ענינם שהם שוין, אלא רק משום דהכל תוך רשות גדולה אחת.

מחצר לקרפף

(ט) רש"י כג: אוסר לטלטל מחצר לקרפף בחד גבירא וכן ר"ן שם, והריטב"א שם הביא ב' דעות, ובדף ל: מתיר הריטב"א בפשיטות. ועי' בה"ל שמונה שיטות הראשונים וכו' שבשעה"ד אפשר להקל. אך מה שמחשיב שם דעת התוס' לחומר כנר' הוא ראית המג"א שהביא ד' התוס' עו: דקרפף של ב' א"א להתירו אפי' עירבו דאין ערוב לקרפף, ומדמי מקום מעורב לרשות חד גבירא, יש לדחות דהא ודאי באמת לא שייך ערוב בקרפף, דאין העירוב אלא שנוי מקום דירתו והשתתפות עם דירה אחרת, ואין דירה אלא בבית וממילא בחצר, אבל קרפף אין בו ענין דירורין ואינו שייך בהבית, ואין העירוב יכול לחול עליו כלל. ע"כ לא יועיל להני ב' עירובין וישאר הקרפף קרפף של ב' ולא חד גבירא. אבל בקרפף שהוא באמת חד גבירא. (מדברי התו' ל. גבי ב' אמות בכרמלית וכו' מבואר דה"י שפירא לכרמלית דינה ככרמלית אף לקולא).

בפלוגתא דרב ושמאל

(י) התו' ל. כתבו נפ"מ ג' בדברי רב ושמאל ביותר מבית סאתיים בגג יחידי וכו' ואין לדבריהם שום מובן כי הוא פלוגתא אחרת דרב ושמאל ושם סבירא להו אפכא ובשום פנים אינו נפ"מ מפלוגתא קמייתא.

אם זיז מעכב גוד אסיק

(יא) לכאורה ק' בכל האי דינא דגג הבולט להשיטה דמעכב והוי כרמלית וכן כל הגג, מאי גרע מתל המתלקט דהוי רה"י משום גבהו, ולכא"ל ל"ש כלל בתל המתלקט גוד אסיק, דאין לו שום מקום מבורר למחילתו, ואין הדרך מחתא כלפי מעלה. ומגיע עד הרקיע משום דמסקי' רשותא. אבל מחילת ליכא. וה"נ בגג הבולט, דאטו אם יעשה אדם דף בולט מראש התל ויבלוט חצי

(ג) כלי בית בחצר אסורין שמא יויליאם לחצר אחרת. ועי' בתורה"ש ל. שנתן טעם לחלק בין הא דרב מיקל בג' חצרות דאמלעית עירבה עם שניהם ולא גזר דלמא יויליא ממקום האסור למקום המותר, ובין הא דכלי בית שבחצר. ובאמת טעמא רבא איכא, דכלי בית וחצר אין ביניהם שום הפרש, אלא אריך לזכור כל כלי היכא הוה בביה"ש, אבל כלי של חצר אחרת בודאי יכול להשגיח ולא להכניסו למקום שלא עירב עמם.

בטעם דהנחה לא מהניא לטלטל בין רשויות שאין מעורבות

(ד) הנה מצינו שיש דין מקום פטור בהולאה בין רשויות שאינם מעורבות. וכן אם לא עביד הנחה לכאורה אינו עובר. אבל לא מצינו שתועיל הנחה באמלע, כגון שמניח כלי בית בחצר יהיה אח"כ מותר להויליאן לחצר אחרת. אף דכל גזרת ערוב היא אטו טלטול רשויות שבת, ובשבת אינו עובר אם הניח כלים ששבתו ברה"י. י"ל דחומר מיוחדת בערוב היא, דאי לאו הכי לא קיימא תקנת ערוב, כיון דכל החצרות רשות אחת הן, יויליא כלי ביתו לחצר ומחצר לחצר ומחצר לבית ע"י הנחה בכל הני רשויות, וא"כ לעולם יויליא מבית לבית ולא יאטרך ערוב כלל, ובטל העירוב. אבל לרבנן דאסרי לטלטל מחצר לחצר בעלמא, רק מתירין מחצר למבוי, לכאורה מאיזה טעם יהיה דין אחר על כלי בית שאסור להויליאם למבוי. ועמ"כ בתחומין במקומו.

דין גג

(ה) גג הגדרה חדשה יש לו, שאינו חצר לפי שאין עושין בו תשמיש חצר, וג"כ אינו קרפף משום שהוקף לאיזה תשמיש עכ"פ. ע"כ אם הוא פחות מ"ס דינו כחצר שמתר בכלי בית ומותר לטלטל בתוכו. ואם הוא יותר מ"ס דינו ככל קרפף שלא הוקף לדירה יתר מ"ס. כמבואר דין זה בתוס' ל. וועי' תו' ל: דגג יותר מ"ס חשיב אינו מוקף לדירה. אבל לכאורה תמוה הדבר שנתחייבו כמוקל"ד לחד ד' ולאידך ד' לאו, ומה טעם העמידו דבריהם בדרך אשר כזו.

(ו) ואפשר דאין זה ריעותא בגג, והגג חשיב תשמישו מספיק כי היכי דלא ליהוי קרפף, אלא דמחילתו אינם עשויות לדירה למעלה ולא מינכרי, וע"כ בפחות מ"ס אין דינו כקרפף כיון דתשמיש דירה יש לו, אלא שביותר מ"ס דאז המחילת אין ניכרות כ"כ, שזהו טעמא דבעלמא בלא הוקל"ד לא מהני, ה"נ האי מחילת קלושות אין ניכרות.

דין גג אם לפי תשמישו

(ז) הריטב"א קרי לראש כותל גג, משמע מזה דיחוד הגג הוא מלך תשמישו, שאין דרך כ"כ להשתמש בו, ולא משום דהוא גג של הבית וטפל אליו וכדו'. אבל ד"כ גג הוא יותר מי' וע"כ אין

טפח וְלִהְיוּ חֲזוּזֵי, או ד"ט למג"אן שוב לא יהיה למעלה רה"י, והרי ראש התל והשיפוע הוא אותו מקום ואין ביניהם שום מחאה, והכל מתלקט עם אותו החזי טפח, וע"כ בודלי אין שום נפ"מ בהאי בליטה. ואפשר לחלק דבגג הבליטה מקבלת דין מחאה אחר שהיא המשך הגג והיא דבר אחד עמו ויש כאן מחאה גדולה, אבל בתל המתלקט אין השיפוע הקרוב לראש התל רחוק מן הבליטה יותר מן התל, ואינה מתפרשת דוקא לכד אחד. ובתורה"ש וכן בר"פ ליתא להאי תירוץ, ולבטח הוא משופץ.

דין ראש הגג

יב) ברש"י זכ. איכא ליטול ללא יטלטל מן הכותל היינו לאכלו, וא"כ הינו כמלא נימא, וי"ע הא קתני ובלבד שלא יוריד למטה וא"כ אין חסור כמלא נימא. ועתו"כ. הקשו בהא דפרכי הלכה כסתם משנה דדף עג. הא הוי סתם ואח"כ מחלוקת בריש פרקין, וכ' החזו"א ליישב "אולי הו"ס"ד דמתני' כר"מ". ואין למשפט זה ביאור, דמתני' דהתם הוי סתם ללא כר"מ, ומתני' דהכא הוי מחלוקת וכולהו תנאי מובאים בה. ע"כ בודלי שיבוש נפל כאן וי"ת.

שלב חורבות

יג) שלב חורבות כ' הרשב"א כתו' דאפי' של בע"ב מותר וא"ת תיפו"ל משום בית י"ל שהי' הבית פתוח מל"א לרה"ר ואינו גיל מפתח החורבה, וכ"נ מירו' פ"ח ה"ג דגרסי' אמלעית של שניהן כ"א משתמש מפתחו ואמלעית חסורה, של אחד מן השוק זה משתמש ב'א' וזה ב'ב' (נראה כוונתו דכיון שהאמלעית אינה של שניהם אינה לריכה לאסור בלא שמוש ע"כ יחליטו ביניהם מי ישתמש, ומוכיח מזה שאף של בע"ב אינו אוסר).

יד) המ"ב שנו' טז' מעתיק ד' רש"י כאן להחורבות פרוכות זו לזו יותר מי' ואעפ"כ לא אוסרות ותמה עליו החזו"א מה"ת לחדש ודוחק דברי רש"י ומחמיר בפרוות. ד' רש"י דאין תשימש אויר אוסר בנפרץ במלואו תלוי בטעם אוסר נפרץ במלואו אי הוא ככרמלית או שהוא שמה יוליא או שהוא כמקום אחד ובעי ערוכ. ובתו' פד: מבואר בהדיא לא כן שכתבו דבני עליה אוסרין זע"ז בשלשול למרפסת, אע"ג דסתמא אין חלונותיהם של בני עליה כמודים ד"ט זל"ז וא"כ דומה ממש לכ"א משתמש בלדו דמייירי מיני' רש"י. ובעיקר קו' החזו"א מבזר שבין שני חצרות לכאו' ג"כ יש לחלק דבור זה כולם משתמשים באותו מקום ובאותם מים ואין מסויים שום דבר והכל שמוש אחד במקום אחד אבל בחורבות שכ"א משתמש בפנה שלו והדבר מסויים ונראה לעין שמה אינו כן.

מגג לגג

טו) כ' רשב"א בשם הראב"ד לזרוק מגג משופע אסור דעביד לאגרורי, ובכלים הנשברים ל"ש לחוש דלתי לאתויי, כעין הא דלח. ונראה דמותר לזרוק אף באינן זו מול זו ממך וכן דדיוטא א'. ע"כ. הנה פרט זה לא נמצא בשו"ע ופו', ולכאורה הוא פשוט דכיון שמכוין פניו מול אותה גזוזטרא הרי אין זה אלא שהמרחק יותר גדול, אמנם לקושטא דמלתא ודאי שלא הותר בכל מרחק, וי"ע שלא נתנו בזה שום שיעור, וי"ע אי אמרי' לא פלוג בכה"ג אם המרחק גדול והוא יודע לאמן את ידיו היטב אי נמסר לכל אדם, דבשלמא בגובה כלל תנו אבל המרחק ללא איתמר שום שיעור יסער כל א'. וגם בגובה לכאו' אין הכוונה קרקע שיהא אלא שיש ביניהם גובה משותף שיכול לזרוק כנגדו ואפי' גובה ה' טפחים ממנו מ"מ מקום ידו היא כנגד המקום שזורה, ושמה גם כשהוא גבוה י' דמקרי זריקה למעלה מ"מ כל תוך ג' אמרי' לבד ולא מקרי גבוה. ולא איתפרש.

טז) עוד כ' רשב"א בשם תוספתא פ"ח ה"ב שלש דיוטות זו מעל זו ועליונה ותחתונה של אחד לא ישלשל דרך אמלעית, משלשל ע"ג זיז אבל ה"ה שם חלון דע"ד לא דהוי דרך רשות. ולכאורה הוא המשך הרישא וסובר דאם משלשל לזיז ומשלשל כנגד חלון הרי מקרי שמשלשל דרך רשות החלון שמשתמש שם באויר שכנגדו ואינו מובן הא אין לזה שום שיעור ומקום מסויים ולמה מקרי דרך רשות, ואפשר דהזיז קרוב לחלון וממילא הוי לבני החלון בפתח, אבל אין משמע כלל לשונו דהא כ' שהוא דרך רשות ולא לרשות האסורה וי"ע.

לטלטל מקרפף לים

יז) סז: יתר מבית סאתים לאסור לטלטולי בכוליה שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו. מאי טעמא דלמא אמרי רשות היחיד גמורה היא, ואתי לטלטולי בכוליה. ולכאורה מוכח מזה שהם תקנות קרובות דאם היה תקנה קדומה מאד שלא לטלטל לכרמלית וכי יעקרו ההלכה הנוהגת שכ"ע אוסרים להוציא מקרפף לכרמלית כדי לקיים התקנה החדשה, וי"ע.

יח) עי' ב"י שמו' דתמה על ה"ה שמפרש בדעת רמב"ם דדין זה דוקא בקרוב לים, ללא שכיה ולא מלא שום רמז בדבריו כי אם שהעתיק כלשון הגמ', ובאמת ה"ה לקח פי' זה מן הרשב"א דפשיטא לי' בדעת הרמב"ם שמפרש הכי, ואולי גם הראב"ד מבין כן ברמב"ם.

יט) הנה רש"י משמע דלא שכיהא הוא שיהי' קרפף אכל כרמלית ובטור מבואר דלא שכיה הטלטול הזה או עכ"פ יותר שכיה שיטלטלו תוך הקרפף, וי"ע אי דברי רש"י דוקא, בפרט מאי דמקשה רש"י למה לא התירו בכל רה"י ולכאו' אינו ענין כלל ואין צורך לחזק שום דבר בזה, ואולי סובר דעיקר הת' לפי המסקנה הוא שכיה ולא שכיה תלוי בעוד טעם, וסברא זו באו התו' לדחות שהציעו שמה אין דין דר"ת נכון משום דהוא

לדרוש כן, ובאמת לרי"ף יש מקום לפרש דברי הבריתא לאיכא חלוק באמת בין הזאה לבין אמירה לנכרי. ועי' רשב"א לתמיה דר"ח ור"ת ורש"י כאן פי' ע"י גוי, ולפ"ז ר"ח סותר דבריו. ואולי סובר ר"ח לעכ"פ לכתחלה אמר לאתויי ע"י גוי כיון שאפשר א"כ נעשה הקל תחלה ואין שום טורח לשלוח גוי יותר מישראל.

כה) ורי"ף מפרש דהכוונה היא לחלק בין ב' מיני אמירה לגוי אבל הזאה ודאי אסירה, ומעשה היינו מלאכה כדלמרי' בין יום השביעי לשבת ימי המעשה, (עוד יל"פ מעשה היינו מעשה חמור), וכ' רשב"א דאינו מחוור כל האורך דמ"מ מה השיב על קו' שהקשה. אבל לכאורה תשובתו ברורה דהוא הקשה לו מזביתא דאמירה לנכרי אסורה במקום מורה ותי' לו דשאני אמירה של מלאכה דומיא דהזאה שהיא שבות א' מאמירה של דרבנן לאו דומיא דהזאה ובהא מיירי.

דין גזל בשבת

כו) פה. אי' דאם משתמשים הרבים במקום שלו יש לו דין גזל שאינו אוסר, כ' רשב"א ק' אמאי אוסרין לעיל פד: בני רה"ר בכומתא וסודרא הא הוי דין גזל וי"ל דמדללא עשה סולם קבוע ניהא לי' בתשמישיהו כעין הא דפטו:, ולפי דבריו שלשה דינים בדבר, דזה ודאי דהא דין גזל לאו בגזלן עסקי' אלא נראה שהוא משתמש בלא שום רשות אבל בשתיקה הבעלים כגון שיש לכ"א חצי המקום ומשתמש יותר מחלקו ותופס בזה מקום לאו הוי כעין גזלן שאין לו שום זכות ע"ז אמנס כ"ז שלא מחה הרי זה יכול להשאיר, והא דכומתא וסודרא הוא דבר שהכל יודעין שלא קפיד ואינו עשוי להשתנות, ואם נתן לו רשות בהדיא הוי שואל ופשיטא.

כז) ומהא דלמרו יש בו דין גזל יש להוכיח דאף ליתוס' לעיל פה. בית התבן שאין בו שום שמוש אינו אוסר על אחרים ולכאורה לפ"ז היה ראוי שאם יש לאדם מקום בחצר או בית התבן שאינו משתמש בו כלל אינו יכול לאסור מקום זה על שאר בני חצר, אבל הכא מוכח לאו הכי דאף שהבעלים אינו משתמש מ"מ אוסר וואין זה בגוונא דבני גזוזטרא עליונה דמיירי דשניהם משתמשים אלא דין גזל היינו כשהמשתמש לבדו משמש ולא הבעלים דהא בעי להתיר להמשתמש וזה ודאי שאם גם הבעלים משתמש אין לו שום עדיפות וע"כ ל"ל כיון דאיתי' במבוי הכל גריר בתרי' ולא איתמר דאינו אוסר אלא היכא דליתי' במבוי.

גגות חצרות וקרפיפות רשות א'

כח) פטו: הא דמפרש רש"י גגות חצרות וקרפיפות רשות אחת כ"א לעלמו משום דאיכא י' ביניהו, לכאורה מנא לי' לאוקי בהכי ופשטות השמועה קרפף וחצר ליכא ביניהו מידי וכ"א רשות לעלמו משום שהוא ענין אחר. עי' כג: ומ"ש מסקנה דחצר רשות

שכיח והגמ' קאמרה משום דלא שכיח, שלכאורה דברי התו' לא ברירן דאקשו וכ"ת דהא דר"ת לא שכיח וכתבו דהא טעמא כו' ולמה מ"מ זנחו ענין לא שכיחא הלא הגמ' נמי קאמר דהוא לא שכיחא ונהי די"ל דעיקר הענין לא שכיחא וכמ"ש דיותר שכיח לכל השני מ"מ לא פראו כלל, ולמ"ש י"ל שזה ודאי שאם שני הטעמים נכונים יחדיו ל"ק וכמ"ש"נ אלא דסברו בקושייתם כדפרש"י שאינו תלוי אלא בשכיחות אפס זולתו.

כט) והא דמייתו ראי' מהא דלא חסבו חמשה רשויות לכאורה הוא ראייה נגד רבא וראיתי שכ' מהרש"א דרבא לא ידע הבריתא ומ"מ ל"ע התוס' מאי סמכו ראי' זו להא דר"ת הא הוא שייך לעיקר פלוג' דר' אשי ורבא, ואולי אם היינו מפרשים כרמב"ם או הרשב"ד דדוקא בים ממילא א"כ לחסבו שהוא איזה היתר פרטי, ובעיקר ראייתם לכאורה יש לפשוט מזה מה שנסתפקו אם דין מבוי שאין בו לחי שיהיה להיתר זה ומותר להוציא ממנו לכרמלית ולכאורה הוא עדיף מקרפף, והשתא אם יש לו דין שלישי למה לא שנו חמשה רשויות כו' וכמו שהקשו, ואולי קרפף שכיח טובא ומבוי בלא תקון לא שכיח וי"ע.

לא) עוד הביא הרשב"א בשם ראב"ד דדוקא בים הקילו דבעית תשמישי'. ולא איתפרש כ"כ הא להשליך לים ליכא שום בעתא ולדוג גגים מן הים ה"נ הוא דרך כל אדם וליטול בידיו מן הים דבר האף בלא"ה אינו יכול משום גובה י"ע, ואולי ר"ל להיות בים ולהעביר לסלע בעית.

לב) וכ' ד"י שמו' שכ' המרדכי אבל מים לבקעה מותר לטלטל תוך ד"א. וי"ע מאי מייתי ממרדכי מה שהוא סוגיא ערוכה לפנינו והא קא מטלטל מכרמלית לכרמלית.

לג) הנה ידוע שענין ד"א ברה"ר הוא הולאה ממקום למקום וכמ"ש בעה"מ ריש שבת, ולכאור' לפ"ז המוציא מרה"ר א' לחצרו אסור אפי' לא הוליא ד"א כגון שעוברים שני כבישים שהם רה"ר בסמוך וביניהם מחלה המוציא מזה לזה חייב, אולם מסוגיין יש להוכיח לא כן דהא אמרו והא קא מטלטל מכרמלית לכרמלית, הרי שיותר לטלטל מרשות לרשות אף דיש מחלה עשרה והא בכרמלית גזרו על הולאה ד"א כדרך שגזרו ברה"ר, ולא מסתבר לחלק שפרט זה של מרשות לרשות אינו עיקרי כ"כ לגזור גם עליו בכרמלית.

לד) סה. שבות שיש בו מעשה אינו דוחה את השבת, ושאין בו דוחה את השבת, בה"ג ור"ח מפרשי כפשוטו דמחלקי' בין הזאה שהיא במעשה לבין אמירה לנכרי שאינו במעשה ושרי בכל ענין. ולפ"ז אין שום מובן להא דלמרי' לעיל מה הזאה שהיא שבות ואינה דוחה את השבת אף אמירה לנכרי שהיא שבות כו' דהא אמירה לנכרי שריא ודוחה את השבת בזה, ובגמ' איתא דתניא מה הזאה כו' ול"ש שיבטל כך הבריתא וע"כ דאין לגרום דתניא כו' אף שהוא לשון דנראה קצת לשון בריתא שאין דרך האמוראים

דשותפי גם כריך פרוץ לאפי' נאמר דיש יותר חכרות רבים מחכרות יחידים למה זה קובע שם אחר לחכר.

גובה באמצע החכר

כטו) יל"ע להמבואר ריש פרק כל גגות פטו: דר"מ גוזר על כל דבר גבוה ו' בחכר שאסור לטלטל בו, אי ליכא מחילות ב' כגון גג שבולט מעל הכותל וליכא גוד אסיק א"כ הוא פרוץ למקום האסור לאין שום מחלה בינו לבין הקרקע, וי"ל דגבוה עשר מ"מ לא מקרי נפרץ אע"פ דליכא מחלה וכמו שגזזוטרך שהיא רה"י דשל אחד אינה אוסרת על החכר אף בענין דליכא פי תקרה. ובעיקר גזרה דר"מ יל"ע למה לא גזרו על דבר המטלטל בחכר אטו דבר המטלטל ברה"ר וכי הוא מלחא ללא שכיחא שיש עגלה וכדו' ברה"ר.

ל) החזו"א קד' ו' מביא דמהרש"א מפרש כמ"א הנ"ל דהתו' עבדו לבליטת הגג כרמלית משום שיעורה ד' והגג משום פריאתו לה, ותמה דא"כ אין לגג שום מחלה ואינו רה"י דהלל אמרת דפרוץ הוא לבליטה, ואם הי' הגג רה"י הי' הבליטה חורין שלו, ומסיק דעד טפח ודאי הי' כרמלית או"ד חזי טפח. ראייתו משבת קא. דעמוד שבראשו ד' ובעיקרו ג' פסול משום בקיעת גדיים, אלמא מתקרא חזי טפח מכל כל וויש לדחות ללא חלקו סיהי' בשה ודלמא מתקרא אפי' עד טפח מזל א', דזה ודאי שא"ל לכאמרא סיהי' חזי וחזי מדוייק ולא יתר בלד א' ומ"מ כשרו, ובאמת הגדי בוקע בחזי טפח זה דהא אין לו נפ"מ כמה לוקח מן העמוד. אמנם עיקר השגחה על מהרש"א יש ליישב לאין סתירה מה שהוא פרוץ למה דאמרי' גוד אסיק ללא אמרי' גוד אסיק לענין נפרץ למקום האסור והיינו דמשום שנפרץ ל"א גוד אסיק לתקו' הפריאה וכמו לשמואל דל"א ווהוא כעין המתבאר בתו' ורש"י דאם גגות רשות א' לא אמרי' גוד אסיק בינייהו ואם כ"א לעצמו אמרי', וה"ט משום דגגות רשות א' הוא הסתכלות שתשמישן שוה ואינו חשוב כ"כ לראות כ"א כמשתייד לבית אחר, וממילא אין טעם לומר גוד אסיק, משא"כ כשכל השמיש מתייחד לבית אחר הרי יש מקום לזה. וגם בראב"ד המובא בסמוך מחי' רשב"א מפורש כזה דלנפרץ בעי' מחלה גמורה ממש כו' ע"ש, ואפי' אם בעלמא הוה אמרי'. וממילא האי בליטה אינה אלא עבוי הדופן ולאכפ"ל שיבקעו גדיים תחתיה, דאי לא נימא הכי דלאכפ"ל וכי כל מחלה עקומה קאת לחוץ תהיה פסולה בכל שהוא להפמ"ג או בחזי טפח להחזו"א, ולענין מה דאמרי' גוד אסיק ממקום המחלה התחתונה הנה לא נתפרש כלל שעור בתוס', והפמ"ג כ' מסבירא כ"ש, ומאי דהחזו"א פליג עליו אינו מראיה, דהא לסברת הפמ"ג אין זה משום בקיעת גדיים אלא משום דהוא דין לאינו ניכר המחלה לעשות גו"א, ומ"ש החזו"א דקשה להשגיח סיהיה העמוד ראשו כרגליו, אינו שייך לד' פמ"ג דודאי הפמ"ג אינו פוסל עמוד שיש בו עבוי, אלא ענינו הוא דוקא כשהעבוי הוא חלק מגג דאז אמרי' דמנא לן לעשות עליו

שם מחלה כשנראה שם גג ועוד שיש מקום שעומד עליו ונראה לו גג יותר ממחלה היינו לעומד על הגג, על כן פסול, והכי משמע להדיא מלשון הפמ"ג ובה"ל, ואפשר לומר דשעורו ג"ט כמו כל דופן עקומה וחשבי' ל'י' מקום אחד וממשיך מאותו מקום ואזלי' לפי הסתכלות מזל המחלה לא מזל הגג, וגם אין ראי' שאינו ד"ט, ואי נימא הכי דהמחלה חוזרת למקום המחלה התחתונה א"כ ל"ש כאן כלל בקיעת גדיים ללא מינו בקיעת גדיים פוסלת אלא גוד אחת שעוברת תחתיו ממש ומקלקלים המחלה והכא ל"ש. ועוד אפשר אפילו המחלה תחיל משפת הגג לא מעל התחתונה מ"מ כיון שרה"י הויא באלכסון מרגלי הכותל עד סוף שפת הגג הרי כל הגג תחת רה"י, וכמו מחלה גמורה העקומה קאת לחוץ דודאי כל חלל הבית רה"י [כמש"ל]. ולא מינו בגמ' לפסול אלא כשהגדיים ממעטין הרה"י ואין כאן ד' על י', אבל כשיש רה"י והם עוברין חוץ לה למה לא יהי' רה"י מעליה, וכי תחת הגזזוטרך אין גדיים בוקעין, וממילא גם לא מינו להוציא מכלל רה"י רק גג שתחתיו אין רה"י אבל כל גג שתחתיו רה"י כגון גג זה שיש לו בליטה בשפתו וחשבי' למחלה כהולכת באלכסון הרי רה"י כמאן דמליא וגוד אחת הרה"י להיות עליו ג"כ רה"י. ומוכח הדבר דגוד אסיק אינו ממשיך הזוית של המחלה אלא מתיישר דהא ע"ג תל המתלקט אמרי' דהוא רה"י ומסקי' מחילות התל העקומות כלפי מעלה וכן בית שמחילות עקומות קאת אם נסיק אותם יכלה אל אמה מלמעלה ויהי' רוב אורח הבית חוץ לרה"י וזה אינו אלא ודאי מישרין אותם, ואם נאמר דמישרין אותם גם לחוץ א"כ יקלקלו הגדיים מחילות הבית דקשה לחלק יותר מזה.

עמוד הסמוך לרשות

לא) כ. תד"ה כרמלית ורה"י מצד"ל כ' וכגון שהעמוד מופלג מן הגג ד', משמע דמחלה שאינה מופלגת מן הגג ג' אינה שם מקום, ולפ"ז יש לדון במחלה האמודה לקיר פחות מג' וואה שמה אסור כל הבית לענין תפלה וכן אפכא אדם שמה וואה בחוץ. ויש לחלק דלענין גוד אסיק אנו דקימי' לבד לא חזי' כלום בשעור כזה אבל מי שכבר בפנים שמה לגביו יש מחלה דס"ס יש לפניו קיר ו' ומה שייך לומר דיש מחלה ואם היה סתום ודאי היה משתייד לתוך הכותל ולא לחוץ השתא דפתוח קאת לא יוליא מן המחלה מש"ה. ויל"ע מ"ש התו' גוד אחת מגג משופע, ואולי משום דסוף השפוע חתוך ביושר כלפי הקרקע.

לב) תד"ה אלא ב' אמות מייתו ראי' מלעיל כה. קרפף יותר מב"ס וקירה בו ב"ס דקרפף מקורה אין בו דין כרמלית אם לא הוקף לדירה, ולכאורה לא קאמר התם אלא דאיכא פי תקרה ומחלקו לב' אבל לא שאין בו דין כרמלית, ואי כדבריהם הל"ל רבותא אפי' היה יותר מב"ס תחת הקרוי ועוד קרוב לב"ס חוץ לו מ"מ אינו כרמלית.

לג) כ. בעי רמב"ה, כ' רש"א: כלומר לרצון ואליצא דרב גג כרמלית ועמוד רה"י ואי בעמוד שאינו גבוה י' ג"ז פשיטא דעמוד כרמלית וגג אינו כרמלית גמורה אלא גזרה אחרת וכדלחמי' בקרפף של"ה לדירה מחלה היא אלא שמחוסרת דיריין והלכך אסור לטלטל מזל"ז כמו מכרמלית לרה"י דעלמא. הנה ל' זה 'מחילה היא אלא שמחוסרת דיריין' נאמר לעיל עז: אולם למסקנא לא קאי והלכתא הוא דדינו ככל כרמלית ומותר לטלטל ממנו לכרמלית, ור"ל דלא הביא אלא הסברא, ומאי דמסיים הלכך כו' לא קאי אלא אסוגיין בהאי גג. ומ"מ בעיקר הפי' ק"ק מנא פשיטא לי' כ"כ. גם מה שמעורב ברש"א ב' הפרושי דרש"י ותו' נראה לרריך הגהה שמביא כ"א משם אומר.

לד) פטו: ספינה, כ' רש"א דיש להוכיח כסדרת התו' דולחי פחות מב"ס הוי מחלה והרי היא כחל ונקע, מהא דשבת ק: ספינות הקשורות כו'. אמנם מתל ונקע עצמן ליכא הכרח להתם מחילות בסתם עשויות אבל הכא איכא הוכחה דאין מחילות אלא להצריח מים והויא כעין כלי לא כעין מחלה. גג הסמוך לרה"ר כו' רש"א מביא בשם התו' התי' דגריע תשמישתי' כל שהוא למרפסת בתוך י'. ור"ע למה צריך להאי מרפסת ולתי' התו' א"צ למרפסת כלל וגם לא הזכירה. ועי' רש"א פג:

מגג לקרפף ומקרפף לקרפף

לה) ז: ליטלטל מגג לקרפף. יש תימה למה פרש"י נפחת הגג וגם הבית תחתיו לכאורה צנפחת התקרה לצדה כבר אין שעור ב"ס ולכאורה מבואר מהא דל"א אוריר רה"י כמאן דמליא ואם נפחת התקרה אוריר רה"י עולה מלמטה והוי מחלה במקומו וממעט שעור הב"ס, אלא אין זה מחלה והוי שפיר קרפף ב"ס, והחזו"א אינו סובר כן. והראב"ד מפרש דמגג פחות מב"ס לקרפף פחות מב"ס מייירי. ומ"ש שמא יפחת ר"ל יפחת גבהו של גג מי'. ופרשו דוחק גדול מאד דמה"ת לחוש שיטבעו בארץ שעריה. אמנם באמת סגי שיפול לבנה של ג"ט ונפרץ למקום ההוא.

לו) יש להוכיח מסוגיין דקרפף לקרפף שרי דמותר לטלטל מרה"ר לרה"ר כגון שמחלה ציניהם אף דס"ס מטלטל ממקום למקום, אף שמחלה ודאי הויא רשות אחרת כגון מי שיש לו ד"א סמוך לכותל ודאי אינם ממשיכים אחורי המחלה אם יקפוץ מעליה. ותימה וכי אם יש ב' קרפפים מרוחקים ומפולגים וזרק מזה לזה והי' בכ"א פחות מב' אמות וכי יהיה פטור. ובעיקר מאי דמתבאר בהתו' דמחילות הגג לא מיקרו מחילות לענין כלים דגג אבל מקרו מחילות לענין כלים דבית, יש לומר דלגבי הגג אין זה מחילות לכל הגגות רשות א' ותשמישן שוה שאין שם כ"כ תשמיש, אל כלי הבית כיון דכבר הביא מביתו הרי זה מתייחד לביתו ויש שם תשמיש אחר וממילא מתחלק תשמיש זה שעושה בגגו משאר תשמישין. ור"ע בתו' כ. ד"ה היכא דהוי אם מדברים ביותר מב"ס וממילא צריך להמליא חלוק כע"ז.

לז) החזו"א מפלפל בדיון קרפף לערוב חכרות שמבואר שהוא מופלג מן החצר ואינו בהכרח מחובר לה, ומזה הוכיח שקרפף יכול לאסור אפי' הוא בעיר אחרת כיון שא"צ חבור לחצר, והוליד מזה דין אסור מכח בעלותו וכו'. אבל באמת ענין הקרפף היה להשתמש בו לפעמים ע"י הלוח למקומו ומסתברא דהוא דוקא כפי שהיה הדרך לילך להביא עצים מן הקרפף עד איזה מרחק רגיל, ולא איזה דין מחודש. ורש"י כ' דע"כ לקרפפות אין נפ"מ אי רשות א' כיון דאסור לטלטל בהם, ולכאורה הא מצינו לטלטל ב' בזה וב' בזה אי הוי רשות אחת, ור"ל דכבי הא לא משתעי תנא.

לח) באתקפתא דר' חסדא לשמואל מהא דחצר אמאעית לכאורה יש לחלק דהתם מינכר חלוקה בין בעלי הכלים ונדוע דכלים של אמאעית אסור ושל חיצון מותר, אבל הכא כלי בית וכלי חצר דחד גברא נינהו.

לט) אלא. ופתוחות זו לזו, פי' הראב"ד ב' בחצר היינו לטלטל מחצר לחצר, ואם אינם פתוחות לא מצי לטלטל משום גזרה דס"ל כר' מאיר דגוזר על כל גובה י' (רש"א). ז"ע וכי סתם כותל רחבו יותר מד' טפחים וצפחות מד' ודאי אין גזרה וכמ"ש התוס' ריש פרקין.

מ) המ"ב שעב' ס"ב כ' דכלי שהוליאו מהבית אסור להוליאו מקרפף לקרפף ביתיין מב"ס, ולכאורה מנא לן הא כיון דתרווייהו כרמלית מאי שייטי' דאסור ערוב הכא וכי חייל עליו דינא דאין לו אלא ד"א.

בני עליה ובני מרפסת

מא) פג: כ' רש"י דבני עליה אינם אוסרים על בני מרפסת כיון דתורת מחלה עליו לקולא, ולכאורה מאי בעי לזה הא אפי' היה תורת פתח עליו אין פתח אוסר כמו כל ב' חכרות הפתוחות צפתה, ור"ל דהאמת נקט שאפי' הי' פרוץ כולו ע"י סולם תורת מחלה עליו.

מב) והתו' כתבו דאין העליות אוסרים זע"ז את המרפסת אלא משום תשמישו בשלשול אבל לא משום שהמרפסת חצר להם דסולם תורת מחלה עליו, הרי שמדמים זה לבני חצר העובדים לעולם דרך חצר אחרת אבל בקפיאה מעל הכותל י' ואף שאין להם שום דרך אחרת אין רגל אוסרת א"כ נפרצה, ומ"מ בסולם הוא חדוש גדול דהא דרך בני אדם ממש הוא ואין להם שום דרך אחרת ולמה לא יאסרו. ועי' מהרש"א ש"כ דאין אוסרים המרפסת כמו שבני חצר אין אוסרים המרפסת, ולכאורה אינו מובן כלל הא בני חצר אין אוסרים לפי שאינם שלהם וכמ"ש התוס' עצמו. ור"פ' אס היו רואים בני עליות להסתלק ולומר תורת מחלה על הסולם נראה שלא יועיל להתירו לבני חצר כיון שאינו מיועד להם ואי בעו אחרו דשא דמרפסת, וכאם שבעלמא

אין יכולים אנשי מרפסת אחת לומר לאנשי חצר קחו מרפסת וטלטלו בה, אף שיש עוד לחלק לכיון שמותרים א"י לומר כן.

מג) ובאמת מרפסת אף לבני עליה לא חשיבה חצר גמורה דהא לס"ד דרריס בעליה מקרי לזה בשלשול ול"א שיכולים מחארים לטול כפתח והא סולם תורת פתח עליו ומ"ש מחצר של בני חצר, וע"כ כיון שפריכים עכ"פ לרדת י' נחשב זה לחלק מהטרחא אף שהוא שם פתח מ"מ אין זה ניוחא כשלהם, והתו' כתבו טעמא אחרינא אבל ע"כ כוונתם גם כמ"ש.

מד) והראוי דמיייתי גמ' ה"נ מסתברא דבמפלגת לבני חצר ע"כ ר"ל גם לבני חצר, לכאורה קשיא טובא אשמאל ולא משני לה כלל דמדסיפא קרי בני חצר אף בני חצר ה"נ רישא, והנה למ"ש רש"י ותו' דמייירי בזריקת משך היינו שאינם יורדים מן המרפסת וכך משתמשין י"ל דבמפלגת טובא הא לא שייך ואז ודאי אינו אלא לבני חצר לבד, ואטו מופלגת טובא נקט בני חצר לדלידהו הוה בכל ענין. ולו"ד היה אפ"ל דיוורדים ומשתמשים דהא יש להם דריסת רגל בחצר וסתם התלים בחצר יש להם זכות בהם גם לבני החצר הם נמי וממילא הכל שזין כלפיהם. ואז י"ל דסברא זו מחודשת היא ושמואל ימאז בה.

מה) ויש לדון אם גם בצור הכי סובר רש"י או דבזה יודה שדרך בני מרפסת לרדת אליו ולשאוב ממנו מים ולא נקט רש"י זריקת משך אלא בשביל תל, ובזה היה מיושב הא דלפנינו ע"כ בגזוזטרות לא אמרי' דהוי טרחא לעלות לעליונה ולשאוב, אמנם בתו' מוכח לא כן שכתבו דהאי ה"נ מסתברא אינו אלא לשמואל אבל לרב אין אוסר דרך אויר אלמא אף בצור לא משכח"ל שיאמרו אף בחצר רק דרך אויר. ולשון רש"י לא שיערו ארבעה אלא במשך תמוה דהא שיערו ג"כ בגובה בכמה מקומות כגון בזיזין ועיקר כוונתו אפכא לא שיערו במשך אלא ארבעה ופשוט. ויל"ע אם במקום שאין סולם אפי' שלשול לא יאסור.

מו) ובהא דפשיטא להגמ' תינה צור כו' לכא' מנא לן דבצור שרו לאשתמושי ודלמא בחוליא ניהא שרו ותו לא, וי"ל דפשיטא להו דעיקר השמוש הוא צמי הבור וע"כ אם צמי הבור לא הי' עדיפות לבני מרפסת לא הוה שצקי' העיקר שלזה נועד הבור משום תשמיש החוליא שלא לצורך שאיבה דמועט הוא, ואף דעדיין בצור שוים ובחוליא עדיפים המים הוא עיקרי ביותר, אבל בדבר אחר שאינו עיקרי יותר כגון צ' שטחים קטנים זה לפנים מזה ואין אחד עדיף מחצרו ושוים בפנימי אבל תשמיש החאון נח לאחד, לכאורה היה נראה דמ"מ יהבי' הכל לחאון. אמנם מוקמי' לה בגמ' במלח הבור פרות טבל וממילא ע"כ אין השמוש בהפרות עצמם אלא להניח סתם דברים תוך חולית הבור המלחה מקתה צפרות, ואיזה תשמיש עיקרי יש בזה, וגם יש להסתפק אם הוא עדיף מתשמיש החוליא דניהא לכומתא ועוד דברים שדרך בחצר להגביה דברים ולהניחם וכדו'.

מז) ובעיקר מאי דאמרו כיון דכי חסרה אסירא כי מליא כו' יל"ע אם הוא חשך שמה ייחסר במליאות וכדמלינו במתבן, או אפי' אם יש טובא מים ול"ש שייחסר פחות משעור הכריך בשבת, ומ"מ אסרו כיון דס"ס יוכל להיות ציוס מן הימים שייחסר הרי זה דבר העומד ליחסר, וכ"נ עיקר דלפרש כפשוטו ממש תמוה מאד וכי לא ידע ר' יצחק בכולה מסכתין דכל דבר העומד ליחסר לא סמכי' עלי' להתיר וגם משנה ערוכה היא במתבן שצין שני חצרות עט. ועל כרחק שמדמה אותו לאכילה מועטת ממתבן והיינו שיש מים רבים בצור ואין כל שייחסר בשבת אלא שם דבר הנחסר עליו מ"מ. וא"כ לפנינו שני כלדים הנראים שוים אי אמרי' קולא "כיון דכי מליא שריא כי חסרה נמי" או אפכא "כיון דכי חסרה שריא כי מליא נמי". ונחלקו בזה ר' יצחק ואבוי.

מח) והרשב"א כ' כדברי התוספות בטעם שאין אוסרין בני החצר בני מרפסת רק אוסרין בני מרפסת את הבור, ומסיים אבל המרפסת של בני העליות והחצר של בני חצר וכיון שגבוהין י' אין אוסרין ואפי' לרב אין אוסרין שהמרפסת של בני העליות (ע"כ רשב"א). לכאורה למה לא כ' כחוס' שנתנו טעם פשוט טפי ומשמע מזה שסובר דאין אוסרין זע"ז דרך פתח ולכאורה לעיל ס. מפורש לא כן אלא לאנשי חצר ואנשי מרפסת אוסרין זע"ז דרך פתח ובעי' שיעשו דקה אלמא תשמישן בחצר אוסר וא"א לאוקי דוקא התם במשתמשין טובא אבל סתם חצר ומרפסת אין משתמשין בני מרפסת טובא דא"כ למה נקט דוקא חצר ומרפסת הא מוקמי' לה בדלח גבוה י' ולימא צ' חצרות וע"כ משום דאורחי' להשתמש ואוסר וא"כ במתני' נמי, וכן מבואר בהריטב"א שם דאוסרין. הב"י שעה' משם ר"מ פ"ד לערובין דמפרש דפחות מי' אפי' מופלג הוי לתרויהו ומפרשו משום דיכולים לזרוק. ועוד אפ"ל משום דיכולין לירד ולהשתמש ולכו"ע הוי בנחה ונפ"מ במרוחק טובא.

עריבי מיא במחאת ים

מט) יל"ע בכל מחיאת מים המתלקטת הא לא מינכר מחיאה ועריבי מיא, ובשלמא בגבוה י' ממש בקרוב ליבשה הא מינכר תחלתו, אבל הא מהני גם במתלקט רחוק, ובאמת הא מחיאת ים לשם מים עשויה וכסדרת השר מקואלי, אף לכאורה אינה בידי אדם ול"ש לשם מים, מ"מ נראה דלדרכה גם החולקים עליו יודו בים דידוע שיש לו מחיאה ועל הרוב מתלקט י' מד', ואף גרע דשמא אין כלל מחיאה מ"מ אי איכא מחיאה אפשר למידע ולא מקרי מחיאה שאינה ידועה.

אופן אחר של פסול עריבי מיא

נ) מלינו פסול דעריבי מיא הוא אף במצב שאין המים מתערבין כלל, שהרי רש"י מפרש המחאה המשוקעת הנזכרת במשנתנו פו. ואלא נחלקו עליו התו' בעיקר הדין היא מחיאה מן הקרקע ממש והויא מחיאה גמורה מחיאת י', ומ"מ מדמי' לי' בגמ' דהפסול

ה"נ כריכיין בטול קבוע, ואין ענין הסולם חוסר קביעות. והט"ז שעג' ב' לא ידענא מאי קאמר, דמוקי המ"מ שמביא דעת רשב"א מערבין א' ולא ב', ברחבות י', כנראה מדבריו. ולא מיירי כלל מזה.

חלוק פתח רחב לב' מצואות

נד) בגמ' י: הוזכר תיקון למצוי רחב מכ' ע"י שמניח פס ד' לארכו באמצע והוי מצוי כמין ח'. ולכאורה רחבו יתר על ארכו של מצוי זה, ועי' ריטב"א ש"כ' דאינו מצוי עקום, ונראה דגם להריטב"א הוא שני פתחים במשך ד"א דכסם שמנינו שזיה"פ מחלק כן מוזהר של ד"א מחלקת, אבל הוא ב' מקומות ומדין זה מועיל. והנה הרשב"א כ' בטעם דל"א אחי אוירא בהאי מחאה: "וכותל מעליא למצוי לא מצטיל באוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא, ועוד דאוירא דחוץ למצוי לא מצטיל", ופי' ראשון ג"כ דומה לזה דהוי כותל מעליא למצוי אלא שהוא לאורך.

חצר שאינה פתוחה לבית

נה) ובדין כותל שבין ב' חצרות מצואר דהיה מקום שיאסור התחתון ע"י ראש כתלו, אף דמחאה י' מפסקת בין חצרו לראש כתלו, מ"מ דין חצר יש למקום זה. ובודאי אינו יכול לאסור מדין קרפף דקרפף אסור בכלי בית, והכא כלי חצר שרי בל"ה. וגם הוכיחו התו' עו ב' דאין ראש כותל מקרי קרפף. ומפני זה אינו מובן מאי דתמה בזה הגאון"י למה קבעו אסור וכו', דהא לא מיירי כאן בכלי חצר. ובהא דפה. דחורבה שאחרי כותל חצר נאסרת ע"י השמיש בעל החצר, מצואר דאין נפ"מ בהא שאין החצר פתוחה לבית ולא למודה אליו ומפסיק כותל בינה ובין החצר הכל לפי התשמיש.

זוה"פ לחלק מצואות זמ"ז

נו) הרא"ש כ' דמהני זוה"פ להפריש בין מצוי למצוי, ומסיים בדברי התוס' דהיכא שהותר לחלוק העיר ברחבה בעי זוה"פ, ולכאורה סותר דבריו, דהתוס' לא קאמרו אלא היכא שהותר בעי זוה"פ, אבל לא היכא דאסור יועיל זוה"פ, ואין לומר דאינו אלא דוגמא בעלמא לסברא זו, דברמזי הרא"ש נמצא דין התוס' ככתבו, וי"ל דשאני אסור מאסור, לאסור למצוי חלוק וכדו' אינו אלא משום נפרץ למקום האסור שיכול לערב עמו, אבל לחלוק העיר אסורו משום דריסת הרגל שדורסין ברה"ר כולן ואוסרין זע"ז. וע"כ אף היכא דמותר בעי זוה"פ. ונראה דכשחולקין העיר לרחבה אין עוברין באמת, אלא דכיון שאין כריכיין זה לזה אינו בגדר דריסת הרגל. והא דאמור מצוי מצוי נמי אסור אהדדי, ודאי הכוונה במפולש זה לזה, דאל"ה למה יאסרו אהדדי, ודאי אינו דומה לרה"ר עוברת בתוכה.

עריכי מיא יפסול גם כאן. ובע"כ דהא עריכי מיא לאמרו בזה כולל חדוש על הנאמר קודם, והוא דמחילה שכולה תחת המים לא הויא היכר מספיק לבטל עריכות המים, ואפי' לא היו המים מתערבים עליה היה זה חסרון, וכיון שהיא מחילה עם חסרון אחי עירוב המים ומבטלה, וחסרון זה אינו עריכות המים עצמם אלא אפי' היו עומדים כגון שהיתה מלחה קש העתיד ליפנות משני לדיה.

נא) ויל"פ שהחסרון הוא מה שהיא מחילה שאינה נראית. ומחילה שאינה נראית שמה מחילה כמצואר בתו' פד. דחריץ מלא דבר העתיד לפנותו הוי מחילה כמ"ש עט. ואף דמקרי לזה בפתח כמ"ש פד. ואף שכאן מלא מעל המחילה וגם אין עתיד לפנותו מים שאני לכלולין וניכר. וז"ע בחריץ המכוסה מעליו היכי דינא, א"כ כאן פשיטא להגמ' חדוש בדין תקון עריכי מיא אבל ענינו שיה. או שנגדירו דבאמת עריכי כ"כ עד דמצטילי המחלה והוא עוד מין דעריכי. ונ"מ אי בטלח המחלה הוא במקום דאין אסור טלטול כמו שית' לפנינו.

מה מחלק ראיות לענין ע"ח

נד) חריץ מחלק הראיות לכאורה משום שהוא מחאה. ובאמת התו' עח' ב' כתבו דב' גזוזטרות זו כנגד זו, ולית ביניהו ד', ראו מערבין ב' ראו מערבין א', הרי דאף שיש ביניהם ד' ואינם אותו רשות מ"מ ראו מערבין א' כיון דלית ביניהם מחאה שהם באויר. אך החזו"א הגיה דאין מערבין אלא א', ודלא כפסק רמ"א, וז"ע הגהה זו דבתוס' רא"ש ותו' ר"פ איתא כמו שהוא לפנינו ואך בס' הבתים כ' כהחזו"א, וכן הוא בירושלמי, וכן מוכיח הריטב"א ממחנה דקתני פחות מכאן כו'. ובאמת זה תלוי בד' רש"י במחנה ש"כ' דטעם שיותר מד' מערבין ב' דאין נח לפסוע בו, ולכאורה אי ליכא מחאה לא סגי בזה להפקיע ערוב, אלא ודאי הויא מחאה, וכן פחות מד' דאין נח לפסוע בע"כ לא הויא מחאה דאי איכא מחאה איך מערבין א'. ובע"כ דאם אין נח לפסוע מקרי מש"ה מחאה ולא בטל. אמנם דין זה אינו מפורש אבל הוא במשמעות המשנה וכ"כ הריטב"א, וא"כ אין ענין נח לפסוע אלא סימון לבטול המחאה, ובהא דב' גזוזטרות הא ליכא כלל מחאה ותרוייהו חורי רה"י נינהו ואין הגדון אלא אי הוו חדא, וע"כ שפיר מחלקי אף בג' ולא בעי' ד', ואף לסברת הריטב"א א"כ אלא לרוחא דמלתא. ובאמת גם בחריץ יש מרחק שיה וגובה שיה ולמה ל"א דבעית, וע"כ דהוא ע"פ דרך זנ"א וע"ג קרקע לא חשבי' הפסק בהכי, ובגובה דרך זנ"א להפליג יותר מחמת גובה שבשאר כלדים ולא למיחשב לב' מקומות חדא.

נג) ומש"כ החזו"א דשייך סתימה שהיא כסולם, ז"ע, דסולם ענינו שאינו מקום ולא רשות רק נחותא לעבור המחאה, ולהכי ראו מערבין א', אבל כאן מה שביניהם הוא מקום רחב ד' ועובר מחצר לחצר וע"ס מה יוכחו ליחלק, וכי היכי דבעי' סולם קבוע

נז) לעת הרמב"ן דטעם האסור הוא מפני שמוקף חומה ויכול לערב יחד, ל"ע אמאי שנינו עיר של יחיד ונעשית של רבים אין מערבין אותה לחלאין, הא ה"ה כל עיר של רבים, והל"ל עיר המוקפת חומה. והא דתני סיפא ומערבין את כולה לאו עיקר חדושה הוא. וביותר מש"כ ריטב"א דאי הקיפו חליה ועירבו יחד ואח"כ הקיפו חלי השני אין אוסרין זע"ז, תמוה מאי טעמא, הא ס"ס מזו לערובי, והיה משמע מזה דכל אסור זה הוא בתנאי שהורגלו לערב יחד דהיינו יחיד ונעשית של רבים אף להרמב"ן, אבל בהדיא כ' הריטב"א לא כן והשיג על רש"י דמלכוד הכי, ובאמת הגמ' מלכוד הכי, וז"ע. וכן הרשב"א כ' בעבוה"ק וכן משמע בחדושו כמה פעמים דכל אסור זה שלחלאין דוקא כשמערבין ב' הדלדים, ולא סגי שיהיו ראויין לערב. ולענין הלכה ב"ש"ע ור"מ סתמו דוקא של יחיד ונעשית של רבים, וגם כתבו דדוקא במוקפת חומה, והוא כד' רא"ש דמביא הירושלמי, אבל מלכוד הורגלו, אמנם הרמב"ן, ורשב"א וריטב"א נוטין לו, פליג.

נח) בתשו' רא"ש סי' כ"א האריך לדחות דברי המורה שסבר דעיר ש"ב גויים ויהודים והיא של יחיד שדינה דמערבין כולה, ואין חולקין אותה לרחצה, וע"כ א"ל לערב רחובות היהודים לבדם. וזלזל הרא"ש בדבריו טובא דודאי אה"פ חשיב כסתום לכל דבריו. אמנם התוס' כתבו והובא ברא"ש בפסקים פ"ה סי' ט' דרק למאן דמתיר לחלוק ברחצה בעי אה"פ, אלמא להאוסר לא יועיל כלל אה"פ, וע"כ דהתוס' קאו משום חילוק רחוב שיש בו דריסת הרגל של אלו שאינם עוברין בו, ואין זה מצוי מצוי אלא לחלאין, ובזה ל"ש אה"פ, אבל הרא"ש מייירי במערב כמה מצואות של ישראל לבד ואין שום עכו"ם אריך לדרום בהן, לפיכך דינו כמצוי מצוי ודאי מהני אה"פ. ולהכי אין סתירה בין דברי מהר"ם ש"כ דאף היכא שאסור בין ב' מצואות מהני אה"פ, והא התו' כתבו דלא מהני היכא לאסור רק היכא דמותר, ולמ"ש נתיישב דזהו החלוק בין מצוי מצוי לבין לחלאין. ובחזו"א סי' אה' נתקשה בכ"ז, ע"ש סק"ג שמתקשה סתירת דברי הרא"ש ממה שמביא ד' מהר"ם למה שמביא התוס', וואין לומר דאינו אלא דוגמא בעלמא לסברתו, דהא ברמזים הביא ב' הדינים, ובסק"ד תמיה טובא על הגר"א ש"כ דלמה"פ כסתום דמי בכל מקום, הא איכא דריסת הרגל, וכן מביא מרא"ש בפסקים דמשמע דלמה"פ ותיקון חד דינא אית להו בכה"ג, ובאמת דברי הגר"א הוא לשון הרא"ש בתשובה הנ"ל, ובסק"ה נתקשה לחלאין היינו מצוי מצוי.

נט) והנה מדברי הרא"ש בתשו' הנ"ל מצואר דעכו"ם שלא עירבו עם הישראל לא מיקרי דעירבו את כולה כדון עיר של יחיד, אף דנראה שם שהיו ישראלים גם ברחובות הגויים וא"כ ליכא ראייה, מ"מ זה פשוט וכ"כ מהריב"ל ח"ג ע"ד. ואיני מבין דברי מג"א וכנה"ג ושאר אחרונים שנמשכו אח"כ שעשו פלוג' בין הר"ן סי' נ' (כ"ל) לבין מהריב"ל אי עכו"ם הוה שויר, ללא איירי מהריב"ל

בזה כלל, אלא אי מקרי עירבו את כולה כדון עיר של יחיד, ואלו לרמב"ן אפי' אינו של יחיד רק שמערבין אותה לחלאין, והגויים בודאי אוסרין על ישראל כדון בכל מקום, אבל מה זה שייך לנדון אי מקרי שויר כדון עיר של רבים דתקנו חכמים תקנה מיוחדת להאריך שויר, והוא נדון בסברא, והשאל ברה"ן תולה זה בדון דירת עכו"ם לא שמי' דירה, והשיב לו הר"ן ממ"נ אי לא שמי' דירה אין אסור ואי שמי' דירה הוה שויר, ולחינם תמה התשו"מ הא קי"ל באמת לאו שמי' דירה, לכוונת הר"ן הוא כיון דס"ס אסורין הרי לענין ערוב דינו כשויר לאיכא איסור, ומש"כ דזה אינו מעלה ולא מוריד, היינו דאין נפ"מ דינו לאוריתא. ולפ"ז פשוט דעכו"ם הוה שויר כדעת הר"ן, וע"כ גם מהריב"ל יכול להודות לדין שא"כ ליזהר בדון שויר, ולאו מטעמי דרש"י דמלכוד ס' רבוא, וכסתומת הפוסקים.

טעם דין נפרץ במלואו לענין עירוב

ס) ענין נפרץ במלואו, לכאורה הוא מכלל מחאה רביעית שהאריכו חכמים, דכל היכא דליכא מחאה רביעית דין המקום ככרמלית ולא כרשות בפנ"ע. אבל בב' חכרות הפרוות זו לזו, יש טעם אחר, דודאי הם רשות היחיד אחת שיש לה ד' דפנות. וממילא מובן דודאי אין יכולים לערב ב' וכדו' דיש להם דין חצר אחת למה יכול להפריד ביניהם.

סא) אכן באמת אין להם ממש דין חצר אחת. דס"ס הם שני בעלויות, ואם היה כותל ונפל באמצע שבת אמרי' כיון דהותרה הותרה, דהיינו שממשיך להיות ב' חכרות. ורש"י ל"ד. כ' ע"ז "ואע"ג דהשתא הוה להו חצר אחת כשנפל לא אסרי להו בתים, דהא שרי לאפוקי מבתים לחצר הואיל והותר למקצת שבת". ונראה לכאורה כפל לשון, דלא אסרי בתים ושרי לאפוקי מבתים, הא היינו הך דכלי בתים לא אסורים משום דהותרה הותרה. ומשמע דמראש ראה לאסור גם כלי חצר בטלטול משום דכלי בית אסירי. ובאמת לעיל מיני' מייירי בכלי חצר. אבל תמוה הא כלי חצר תמיד מותרין לחצר אחרת וכלי בית תמיד אסורין ולמה נגזור. ויותר נראה לכוונת רש"י לאסור משום כלים שכבר הוליאו מבית וכעת נמלאים עם כלי חצר. וניחוש שמא יטלטלם תוך החצר. וע"ז אמר דאין אסור בכלי בית אפי' להוליאם מן הבית, וק"ו לטלטלם בחצר.

סב) אמנם בצעה"מ וכן במלחמות נראה שהבינו שב' חכרות שנפרצו זו לזו יש להם דין חצר אחת, ודנו בהם לאסור הטלטול משום גזרה והרמב"ן כ' שאין אורך לגזור כו', ואי הוה ב' חכרות מה טעם יש להתיר טלטול כלי בית מחצר לחצר משום שנפרץ?

סג) ועי' ט"ז סי' שנח' ש"כ דאין דין נפרץ במלואו לגבי אסור כלי ביה, אלא רק לאסור לגמרי. הרי שמבין שאסור נפרץ במלואו אינו גזרה שמא יוליא לשם, או השוואת הדין מחמת דאין ד' מחילות להפרידו מחצרו, אלא גזרה חדשה. אבל ד"ז נסתר

לדחותה. ובעיקר דברי הרא"ש להצבלי פליג על הירושלאמי, ק"ק דצירושלאמי ר' יוחנן קאמר לה, וצבלי אינו אלכא סתמא דגמ', וכי היכי אפשר למיפלג על ד' ר' יוחנן, ור"י תנא גדול היה ולא מצינו שנחלקו על דבריו צכה"ג.

שני רשויות באתרו מקום

סח) צהכ"ס שבין ב' חצרות כו' ס"ס שנה' כ' הגרע"א למיירי שמקום המושב שלו ולא של חברו, והחפירה שנופל בה השופכין היא של שניהם. ומציא הכרח לזה. ול"ע היכי משכח"ל דחדא קרקע תהיה רשות היחיד למטה ורשות של שניהם למעלה ואין שום מחאה מבדלת בין שני הרשויות, ובע"כ הוי הכל רשות שניהם ואסור. דמקום המושב אותו מקום עם החפירה, וכמו ב' גזוזטראות שאין גבוהה זו מחצרתה י' כמ"ס הלבוש צבי' זה והובא במ"ב.

חדר נפרד בבית אי הוי חצר

סע) להחזו"א סי' כח' חדר שאין אוכל בו דינו כחצר, ולפ"ז מותר לטלטל מכל חדרי הבית לכל החצרות בעיר לדין דקי"ל כר"ש, ובאמת הלכא גם צימיהם היו כמה חדרים בבית לאסור לישן בחדר שאיש ואשתו ישנים, ומצינו בי נשי שדינו כבית, ואפשר דחדרים הטפלים למקום לינה דינם כמוהו כפי דרך בני"א להטפיל למקום פיתא, ובפרט מקום לינה הטפל למקום פיתא, והחזו"א לא הביא ראיה בהדיא רק כפי כלל דמקום פיתא, ומה שמציא עו' ב' מחדר לחדר היינו בחדרים לבית ציניהם אלכא חלון וא"י ליטפל זל"ז. ואדרבה ממקום זה עצמו למדים אפכא, דק' מה בין צתים לחדרים, וע"כ לחדרים מיקרו מקומות הנקראים טפלים, ודוקא כשאין ציניהם פתח רק חלון הוו ב' מקומות וא"י ליטפל.

דין חורבה

ע) רש"י כ' לאסור לטלטל בחורבה אע"פ שאינה אוסרת, והתו' תמהו דהוי דירה לחלאין, ולהכניס אסור ולטלטל בה מותר. ויותר היה להם לתמוה דהוי פרוץ למקום אסור וצלי שום מחילה. וממ"ש דירה לחלאין מוכח דלא נפרץ וכמ"ס החזו"א, אלכא דברש"י דחוק מאד להכניס כן, ול"ע פי' החזו"א ברש"י דיותר נראה כמ"ס המ"ב שכו'. ובאמת תימה למה מקרי דירה הא אינו אלכא חורבה ויותר יש לקרותו חצר ואפי' קרפף. ואפשר דבאמת דינו כחצר ולא נאסר אלכא ממנו לבית. ולא מקרי קרפף משום שמתמשין בו תשמיש חצר כמו שאיבת מים לצורך בית הסמוד.

מסוגיין ומדברי הראשונים. וקושיא זהא דצמקום זרוע תוך החצר יש מתירין לטלטל מן החצר לבית, ולא אמרי' דנפרץ למקום האסור. י"ל משום דמיירי התם שהמקום הזרוע צטל לגבי החצר, וממילא אין בו כח ליטור דין זה דנפרץ למקום האסור.

נפרץ למקום האסור

סד) עשו הקדמונים תקנה לציבה"ס מעל היס שיפול השופכין על דף סמוד ג' למקום המושב, ואינו מוציא בכחו. והגרע"א הקשה דמקרי נפרץ למקום האסור, והאי דף ל"ל מחילתא. אמנס אינו מוכרח די"ל דענין חורי רה"י הוא שטפל ממש לרה"י וחצבי' לי' כאלו הוא תוך המחילתא, משום דאינו אלכא טפלות.

פרוץ למקום האסור ההופך את המקום לאסור

סה) התוס' פט: כ' טעם דהגג הכולט מעל רה"ר הוי כרמלית, אף ללא שלטי בי' רבים דמ"מ הגג פרוץ למקום הצליטה שהוא כרמלית שפרוץ לרה"ר. וזהו תמוה היאך שייך להיות פרוץ למקום שהוא פרוץ. דממ"נ או שהכל פרוץ או שיש מחאה ואז אינו פרוץ למקום הפרוץ. המהרש"א כ' דהצליטה היא ד' והחזו"א כ' דהויא טפה, אבל שניהם לא ביארו כלל היאך שייך להיות פרוץ למקום הפרוץ. והחזו"א גם כ' דאת"ל דהצליטה יש לה חשיבות מקום דהיינו ד', מ"מ הויא חורי רה"י, שהגג הוא רה"י.

סו) והנה עיקר דברי תוס' אלו ב'אז לפרש למה כל זי הגבוה אסור, אבל בכל זי אין כלל ענין זה של פרוץ למקום הפרוץ. ולכן ע"כ כמ"ס המהרש"א דהיכא שיש בקיעת גדיים תחת בולאי לא אמרי' גו"א, והיכא לזיכא אפ"ל גו"א וכן מבואר בתוס' שבת קא. ולעיל פו:ז. ועל כן בגג שאין תחתיו גדיים הו"א רה"ר לומר כן. שהגג מאלד עצמו הוא רשות מופלגת בגובה י' מן הקרקע. אלכא שהצליטה שסביבו לאו. וע"ז הנדון מי גובר והיאך לדונן. אם ב'אנו לדון הגג כמופלג, א"א לדון כן המחילתא. וע"כ ל"ק דנימא חורי רה"י, דלחצבה למה לן לעשות הגג רשות יחיד וסביבותיה כרוחב ד' חורין, נימא דלמלע הגג הוא חורי הצליטה. וזה ענין פרוץ למקום האסור, דלא בעי' שיהיה המקום האסור גדול יותר וכדו' אלכא שיפרץ אליו. ובאמת גם אין הגג מקרי פרוץ כיון שהוא גבוה י', דאל"כ כל דיוטא אף פתוחה לרה"י תהיה פרוכה לרה"ר. וגם י"ל דסמכי' אגוד אסיק לולי שנפרץ למקום אסור, וכעין התו' דל"א גו"א ברשויות השייכות לא'.

סז) אבל לענין הלכה אין לדייק כ"כ מדברי תוס' דאינהו סברי מק"פ הוא, והרא"ש השמיט נדון זה דפרוץ כו'. והמ"ב מתחשב בד' תו' אלו משום דמלכף ראיית הגר"א, אבל במקומו נת' דיך

תחומין

תחומין לאוריתא

א) הב"י שז"י הביא פלוג' איך לפסוק בתחומין יותר מיב' מיל, לזהרה"מ והגאונים יב' מיל לאוריתא, אבל רמב"ן ומרדכי נקטו כרא"ש ורשב"א לקולא, ובש"ע תד' נראה דמחמיר ומ"ב שם הביא דהגר"א מיקל (ובזה"ל דבלמעלה מי' יס להקל גבי כלים). אמנם בריש הל' תחומין שז"י מסיים המ"ב דהרבה פוסקים מקלים ומזינין אחרונים, ובס' המלוות הקצר כתב לרוב הראשונים מחמירים וקצת מקלים.

מי שיצא מן התחום יס לו ד"א

ב) כ' הרמב"ן מא': מי שהוציאוהו והוליקוהו לעיר אחרת ונתנוהו בדיר או בסקה מהלך את כולו, היינו כל העיר וגם דיר צבה. ופרש"י דעיר מוקפת מחלה והכי סתמא ור"י הוסיף דבעי' הוקף לדירה דהא יתר מב"ס, וכן עדי החדש בראשונה לא זז מהחצר ר"ה כג: אלמא עיר בלא מחלה לאו כלום היא, ואינו נכון דכל עיר אפי' חרבה אפי' צרה"ר שלה מותרת לו היא ועבורה מדל"א חלקו בתלמוד, וראי' מספינה דהויא כעיר אפי' שאינה עשויה לדירה והא דר"ה יס לומר דחשבו לעדים לאו כאנוסין ולא זז משם היינו מד"א. ע"כ.

ג) מזה נראה דמפרש ענין אין לו אלא ד"א לא משום קנס דולאי אין לקנוס העדים שעשו כדין אלא דבמציאות עקר דירתו ושבתתו כמו שית' לפנינו ומה שעקר לכורך מלואו אין זה פוטרו מדינו, וגם אחר התקנה אין זה תקנה שיהי' כאונס אלא שהקלו קולות מן הדין על עושי מלואו.

ד) והנה יל"ע דין אין לו אלא ד"א אם הוא מה"ת באופן שתחומין מה"ת, והנה נחלקו בהוליקוהו לעיר אחרת נתנוהו בדיר או בסקה ר"ג וראב"ע אומרים מהלך את כולה ר"י ור"ע אומרים אין לו אלא ד"א, והי' מקום לומר דפליגו אי הא דלא אין לו אלא ד"א הוא משום שאין אסור בתוך ד"א ומקום אחד הוא וכסם שאין אומרים לו שלא יניע רגל ולא יתיישב הכי שיעורו ד"א, וממילא נתנוהו בדיר או סהר אין לו אלא ד"א אבל ר"ג וראב"ע סבירו להו דהא ד"א הוא משום שיצא אין לו שום תחום וד"א הוא מקום אחד וה"נ דיר וסהר כיון שהוא מוקף הוא כמקום אחד, או נפרש דלכו"ע ד"א אינו אלא משום הכרח או דלכו"ע יהיבו לי' מקום, אלא שא"א לאסור חלק ממקום מוקף כיון דכולו כמאן דמליא הרי כולו חשיב כד"א וזהו שעור אחד ואין לחלקו בשום פנים.

ה) ויל"ע הוציאוהו ונכנס מדעתו וחזרו והוציאוהו והכניסוהו, דזה ודאי שיצא מדעת אין לו תחום ואיבד תחומו כל היכא דאית', אבל י"ל נכנס מדעת לא קנסוהו לאבד תחומו רק שלא הועיל, דאיציאה קפדו רבנו, ועוד יס לפרש דאין זה קנס אלא שכן הוא שעקר בדעתו ונמלך משביתתו ומדינא לית לי' ואפילו

מדאוריתא יהיה כן, ונפ"מ גם צפרות דבהו לא שייך שיקרו ממקומם רק קנסא ולהכי אמרו ללא הפסידו מקומם, דמ"ש אנוסים היו לכאורה קשיא הא תלוי בצעליהם, ואף שהי' מקום לומר שהימלכות צעליהם עליהם תועיל להקל להם י"ל דאין הימלכות מועילה לפי שהיא נגד הדין רק כשהוא עצמו יוצא הוא מציאות אבל כשמוציא חפציו והוא נשאר ס"ס חפציו תלויים בו, ואפילו אם הוא יצא הא אין זה קובע דין על חפציו שהם לריכס לישאר בפנים, ואפי' הוציאו עמו אין קשר בין שני המעשים ויש אותו חסרון כמו יצא הוא לבד או הוציאו הוא פרוטיו לבד ונשאר בפנים.

ו) והא דנקטו דיר או סהר קצת משמע ברש"י משום דבעו מקום רויח טובא שיש בו יותר מד"א והיה אפשר דבעו לאשמועי' מקום שאינו בתוך העיר דעיר בלא"ה יס לה שם אחד לענין תחומין.

ז) וכלל ענין תחומין מה"ת לא נתפרש דין יוצא ממקומו דלכאורה ודאי אחר שיצא הא אינו יכול להמשיך עוד ולצאת, וגם לחזור הא הוא יוצא במקום שהוא חוץ למקומו וכי דוקא להתרחק אסור הא כל שהולך חוץ למקומו הוא בכלל האסור, או נימא דמה"ת כיון שיצא מתוך יב' מיל שלו אין קונסים אותו שום קנס אלא השתא זה הוא מקומו ואסור לו לצאת מיב' מיל של מקום זה, אבל כל זמן שהוא בתוך מקום ראשון עדיין שייך לשם, אלא שאין בזה סבירא, והנה בתו"י יומא סז. באיש עתי כתבו דיכול לחזור כיון דיצא מן התחום ואפי' רבנו לא גזרו כה"ג, והחזו"א הסתפק סי' טז' אם אין לו שום תחום ויכול לילך כראונו או רק לחזור, ויל"פ ד שני בג' פנים, א' כמו שכתבנו מתחלה דהאסור הוא להתרחק ונפ"מ ביש לו בהכ"ס לפניו ולאחריו צריך לחזור במקום להתרחק דהכי הוא מן התורה, ב' דכל מקום שהולך קונה תחום חדש ומה שקנה יכול להלך ונפ"מ בהוליקוהו שלא דרך ישרה שיחזור רק בתחום שהוליקוהו, ג' דהתורה זיכתה לו מקום יותר גדול מדהתירה לו לילך שלא יצא איש ממקומו ומי שמותר לו לילך מקומו הוא יותר גדול וולפ"ז יכול לחזור לעצמואל כראונו ויל"ע ולפי' שני ודאין.

ח) ואי דיר וסהר הוא סבירא לאוריתא מדמותה אף למ"ד תחומין לאוריתא בהוציאוהו, יל"ע מי שיצא במזיד מן העיר ועמד על פתח דיר וסהר באופן שתחום לאוריתא דאין לו אלא ד"א מקנס חכמים אבל מן התורה אין לו אלא דיר וסהר שהוא סבירא לאוריתא כנ"ל וממילא הרי זה חמר גמל דאינו יכול לצאת מד"א בכל הדיר וסהר ואינו יכול לצאת הב' אמות לכל חוץ דמדאוריתא אין לו אלא דיר וסהר, ולומר ללא קנסוהו רבנו כדי שיצא נשכר ז"ע, עוד יס לחקור בו, דהנה נראה מי שנמצא סמוך לכותל שאין שום דרך להגיע לכלו השני כגון עבה מאד או גבוה מאד אין טעם שנאמר שיש לו ב' אמות מאחז וב' אמות מאד שני של הכותל והוא באמצען דהנהו אמות מאחז דליתא וד' זכי לי' אלא בכה"ג

אין הוא באמצעו וועב"פ ודאי מאמצע גופו מודדין ב' ואיך שיהי' יס לו קצת יותר מצ"ל, וי"ל ה"ה זה שבפתח דיר וספר יהיה לו ד' אמות לתוך הדיר לכלפי חוץ הוא כמאן דליתא שיזכה מה שאינו מותר מן התורה ואלו באלפיים אמה פשיטא שאין לו אלא אלפיים לרוח א' דעיקר שיעור שביתה הוא מפני חצי לכל רוח וארבע אלפים אינו אלא פועל יוצא ממה שיש שני רוחות אבל אי ליכא אין לו אלא אלפיים ופשוטו.

ט) עוד יל"ע מי שיכא במזיד ב' אמות אחרי הני ד' אמות של סוף התחום לאז אין לו אלא ד"א וב' מינייהו בתחום, אי תחומין דאוריתא היכי שרי' לי' ללאת, ואפי' אינו דאוריתא אלא יב' מיל כה"ג שהוא על סוף יב' מיל היכי שרי' להתרחק וכ"פ אס נכנס.

בהא דהקילו על העדים

י) ולענין תקנת העדים בר"ה סס כ' הרמב"ן דהקילו עליהם כדי שלא ימנעו מלבא וגם שיוכלו ב"ד לבדקן. והנה לבא לפני ב"ד שיבדקוהו אינו תקנה אלא הוא מכלל מה שהתירו לו לבא להעיד הוא כולל לבא לירושלים ולהעיד ולהיחקר בב"ד אלא שאחרי שבא לב"ד יהי' אסור לו ללאת לכן תקינו להם חזר זו שיהיה מקום לכולם ולהא בעי' תקנה דלא בעו שיחזרו ב"ד אחריהם וילכו בכל החצר לכל אחד ואחד שאין זה מכבודם אלא הם יושבים בחצר וכולם באים אלם וממילא כיון שהתרה חזר זו להם התרה.

יא) וכ' סס הרמב"ן הא דלמרי' דלמא סעודות היו עושין וגם דוחק היינו דסעודות הם לפיים אבל בחצר שיש נדנדוד עברה מ"מ דחוקם אע"פ שהוא מותר מ"מ שלא ילכו הרבה. קצת תימה הוא שלא מלינו בשום מקום שהתירו חכמים דבר אבל מנעו לעשותו.

אם בעי' מחילה כדי שיהיה לו ד"א

יב) ועי' בהג"א שמביא ד' רש"י ור"י וכן מרבינו יואל דבעי' מחילה, ולשונו: וכן התיר רבינו יואל ספינה הבאה מחוץ לתחום בשבת לעיר שהוקפה לדירה שכל העיר להם כד"א וכן פרש"י כו' ולכאורה לשון האזי מעשה ברבינו יואל אינו נסמך לא אשכחני ולא אלאחריו שלא נזכר שהי' מוקף מחילה ואדרבה נראה שמתיר בלא מחילה דסובר כל העיר כמאן דמליא וגם למה נקט דוקא ספינה הבאה כו' ולא עיקר הדין מה למדו מאותו מעשה, ואחרונים חשבו את רבינו יואל בין המלכיים מחילה ול"ע כוונת ההגה, והנה בהמשך ג"כ כתב שרבינו יואל בקש להתיר בלא היקף כלל ונראה ג"כ דאינו סובר כרש"י, ושוב כתב בשם ר' אפרים דעיר הוי כדיר וספר כר' יואל ולא אתפרש היכא קאמר ר' יואל הכי.

יג) ולענין הלכה רא"ש וא"ז ורי"ן כתבו כרש"י דבעי' שתהיה העיר מוקפת והכי הלכתא (תה' ו), וריא"ז מתיר אפי' עברה

של עיר וכן מג"א משם אגודה ורבינו יואל בא"ז כולו כרמב"ן סבירא להו אבל אין זה מספיק להקל נגד רש"י ור"י ור' אפרים ואו"ז וה"ר יהונתן ועטור ורא"ש ור"ן וריטב"א ושב"ל וטור, וכ' הבה"ל שמא בשעה"ד יש להקל, אבל אם נתנוהו בעבור לא יכנס לעיר. הנה הבה"ל פשיטא לי' דקולת הריא"ז שאפי' נתנוהו בעבור יש לו כל העיר זו קולת יתירא כו' ומסתמא ריא"ז לא כיון לזה, והנה מדייק לה מרמב"ן, אבל מסבירא אפשר ליתן פנים דהא אם הוא בעיר ויכול ללאת לעברה יכול נמי לחזור וא"כ שיכול ליכנס מן העבור למה בנתנוהו בעבור אינו יכול לחזור דהא מזיד הוא ואינו קונה שום קנין מיוחד או מתנה ומה שמתיר לו מקודם יהיה מותר לו עכשיו בלא שיהיה קודם בעיר.

יד) וסס בהג"א: עוד כ' רבינו אפרים אפי' עיר שהיא רה"י אין להתיר אם לא באה לתוך שער העיר. ול"ב ענין שער העיר, דאם הנמל אינו מוקף מה אכפ"ל שהעיר מוקפת הא לא בא לשום עיר ואין זה שייך כלל לשער העיר, וכן מצוה"ר בסוף ההגה דרבינו אפרים מצונא וכמדומה דאין זה אותו ר' אפרים אחר עד שתכנס לפנימיות הבנין כו' והלשון משווא, וע"כ דהנמל נמי מוקף ומ"מ אינו מאטרף עם העיר, ושמא משום שאינו מוקף לדירה, ול"ל שהוא יותר מצ"ס ויש איזה מחלה או כוה"פ ביניהם, ול"ע, ויל"ע אם נתנוהו בחצר בלי פתח אם יכול לכנס בחצר הסמוכה לה דלכאורה אין לו אלא אותו רשות.

טו) ולענין שגג ויאל המ"ב כג' כ' ר"ל שהיה טרוד בעניניו ומתוך כך לא נתן לבו וכל כה"ג ומליין רמב"ם וממעשה דנחמיה בגמ' כמ"ס הרה"מ כו' ומה לריד לכ"ז הא מלי לפרושי כפשוטו דשגג ושכח כמו בכל מקום.

טז) ורבינו אפרים סס כ': בקשתי להתיר לולי דמסתפינא מפני כבוד הצדקות כיון דיושב כל היום ודאי נלכד לנקציו ואז כיון דעל על. ומלשונו מוכח דבא לחדש חדוש גדול והיינו שיכול לכנס לעיר עכשיו כיון שודאי במשך היום יצטרך לנקציו, וקצת תימה שמפקיע דינו בלי שום סבה רק משום שאח"ז יצטרך לילך, ויש ליישב, מיהו הפוסקים השמיטו דין זה. ועי' ב"י ודרכ"מ משם או"ז.

חזר מדעת לעירו

יז) אם חזר מדעת לעירו כתב רא"ש בשם מהר"ם דמהלך כולה כיון שהי' בה ביה"ט, והכי קי"ל (תה' ח') וכ' רמ"א דוקא במקפת ובית מאיר מגמגם בזה דמטעם קיבעא קא אתי' עליה ואינו מוכרח דהלא אלפיים ל"ל, ומה שמחמיר מטעם רמב"ם החולק על מהר"ם הא רשב"א ותוס' כט. מתירין אפי' במזיד עיר מוקפת לכן אין להחמיר (בה"ל) וכן מצריך חזו"א היקף (קט' י') ול"ע מש"כ חזו"א בזה דלא אתי' עלה אלא מדין מחילות דא"כ ה"ה עיר אחרת ועוד הא אפי' ר' יהושע מודה בזה כמ"ס החזו"א עצמו וי"ל משום דכל טעמי' אינו אלא גזרה משום

לי אלפיים מה לי יותר מאלפיים, ועוד וכי בספינה של יותר ממיל עסקי' ולא היה בזמניהם כלל.

כאן והנה מצינו חלוק בין ד' לאלפיים דהא הבא ממקום למעלה מעשרה קונה אלפיים במקום שבא אבל הבא לעיר בספינה אע"ג דלח עמדה לא שמענו שקונה שוב אלפיים ולכאורה הא לא קנה שביתה בשום מקום דכל רגע מהלך הוא, ומצינו לחלק בין מי שהיה במקום שאין נוהג מלות תחומין ממילא לא קנה דהקנין הוא ביחס להמורה והמורה על הארץ ורק השתא בא לארץ, אבל יותר בקל יש לומר לאלפיים מיהא קנה ולאח משום דאין הספינה קופלת אלפיים ברגע א' דאפי' היתה קופלת יש לומר ד"א אינו איזה קנין מחודש אלא דאסור לזוז תזוזה של ממש וזה ל"ש במי שאינו מסויים ביחס לתזוזה כל שהוא, אבל אלפיים הוא מקום הניתן לו וזה שייך שפיר גם כשרץ ניתן לו היכן שהוא ואם יא' הפסיד, מיהו כ"ז לא יועיל לספינה כיון שכבר יא' מאלפיים ראשונים מה לי כמה הולך בספינה דאינו תוך תחומו וע"כ הלשון משוּבש קת' ור"ל שאסור לזאת עמה ולהנהיגה ליותר מאלפיים והינו שאין לו רשות להלך בה ואף שנאנסו לכן אינו מהלך בכולה וא"ע, ועי' בשו"ת תש"ז ח"ד טור ג' תשובה בענין זה עצמו דמייירי מיני' ב"י וכמדומה שהוא מהרשב"ש אי שרי להלך כולה כו' ולא נזכר לשון זה של יותר ממיל.

הוארך לנקציו יכול ליכנס

כז) מא': הו"א והו"א חוץ לתחום, והוארך לנקציו כבוד הבריות דוחה את איסור התחומין, ואי פקח הוא כיון דעל לתחומיה על. כ' הרא"ש כ' ר"ח אף לקטנים והר"י אלברלכוני כ' דאין זזה כבוד הבריות וגם כבוד עצמו ליכא כ"כ ואת"ל כן הוא מפני שאינו יכול לעסוק בד"ת אבל רה"ג כ' דלא מפני כבוד עצמו הוא אלא מפני אחרים הרואים כי כתוב בתשובתו שאם מתצייש מאחרים יכול לזאת, ע"כ, וכן נראה לרא"ש וכהר"י אלברלכוני. והנה מש"כ בשם רה"ג, ברה"ג לכאורה לא מוכח מידי דלענין קטנים או גדולים לא פירש כלום רק שבא מאחרים ומה שהקשה דמשתנין בפני רבים היינו מחשש סכנה ואי לאו הכי לא היה צריכין למימר התם מידי ואדרבה התם הכי אמרי' אע"פ שבא מאחרים ישתיין בפני רבים משום סכנה עקרות, מיהו קושטא דמלתא הכי הוא שאם מפנה גבו דרך בני אדם שלא ליבוס, והא דאמרי' התם היינו כשפניו כלפי רבים שאינו דרך בריות ומ"מ שרי משום הסכנה, גם מה שלמד מדברי רה"ג דהאי כבוד הבריות אינו כבוד עצמו א"ע דלא קאמר רה"ג אלא פשוטו של סוגיא דשם בריות אחרות לכן יכול להתרחק טובא ומשכח"ל גם שיחזור לתחום, אבל לא נמצא בדבריו שאינו יכול לזאת ממקום האו"ה דדבר פשוט שבעולם הוא שיכול ואין לך אדם דר כה"ג, ובאמת גם הרא"ש ש"כ נראה לדבריו לא כתב כן בסוף דבריו ומתיר לזאת ממקום אואה, וגם מש"כ דאינו יכול לעסוק בתורה א"ע מה זה שייך לכבוד הבריות ועד שיבלעו לא יעסוק בתורה

בקעה כמ"ש בע"ב והוא תימה גדול ולא נראה מדברי מהר"ם ורא"ש אלא מדין שביתתו אחי' עלה ואין להקשו למה אין לו אלפיים דולחי הפסיד תחומו ואין לו דין תחום אבל העיר נקראת מקומו ואינה מכלל אלפיים ומקומו לא הפסיד, והנה הגה זו לא ברירא דהוא רמ"א דהוא במוסגר ולא רשום עלי' הגה וגם אין מזה דבר בדרכ"מ.

יאל מדעת לדיר וסהר

יח) ואם יאל מדעת לדיר וסהר או לספינה אין לו אלא ד"א, כ"כ הרמב"ם פכ"ז וה"ה בשם רמב"ן ורשב"א והג"א בשם ר"ת, ור"ן ודיוק ב"י מדברי רשב"ם. מיהו התוס' לא הבינו כן בדברי רשב"ם דהא השיגו עליו מהא דהלכה כרב ולפי' זה נכונים דברי רשב"ם להחמיר אפי' לרב וכן הרגיש הגר"א. ומה שמציין בבאה"ג שם מא' מדיוקא דמתני' א"ע שאינו בגמרא כלל אלא הוא חדוש הראשונים, ומ"מ עי' בהגר"א שמציא דיוק אבל אין לציין דין השנוי במחלוקת על הגמרא. ואף שהמרדכי וסה"ת ורא"ש מקלין קי"ל לחומרא (תה"ו) ואף דרשב"א וריטב"א ותוס' כט. (הובאו לעיל) מקלין וכן משמעות הגר"א מ"מ יחמיר דהרבה ראשונים סוברים כרמב"ם כנ"ל (בה"ל מאו"ז ופדה"ל ומשמעות מהר"ם ודרשב"א עצמו חושש להחמיר) בבה"ל מדייק לה מדמהר"ם נקט לעירו דוקא אלמא סתם היקף לא מהני אבל למ"ש הבית מאיר שם שעירו אפי' אינה מוקפת א"כ יש לדחות הדיוק דלא נקט דיר וסהר דאיכא היקף ופשיטא, וממ"ש דהמג"א דייק הכי אלמא אינו מפרש בבית מאיר אלא כחזו"א וכנטיית הבה"ל לפנינו ולא הביאו הבה"ל שם לסיוע.

יט) ויש לדקדק קת' בדברי מ"ב תה"כ שכתב נתנוהו עכו"ם חוץ לתחום בדיר מהלך כולו ר"ל שהו"א והו"א מתוך התחום ובשעה"ל כן משמע בגמרא דאלו יאל מדעת אפי' אם אח"כ הוליכוהו בע"כ שם אין לו אלא ד"א, ובאמת אם יאל מדעת ונכנס בעצמו לדיר וסהר להרשב"א וריטב"א ועו"ר יש לו כולה והיכא משמע בגמ' וגם הא נחלקו בזה הראשונים ודן בבה"ל איך להכריע ומה ענין דקדוק זה כאן, אלא כוונת רבינו אחר ההנחה שההלכה הברורה שאין מזיד מקבל כולה כנפסק בשו"ע ע"ז יש מדעת דאין חלוק אם הזיד בכניסתו לדיר עצמו או שהזיד ביציאתו לבד וע"ז הוכיח מגמ', אלא דמיהו איכא למדחי דשם מקום מוקף יש לו לקבל כולו אלא שקנסו כיון שבא באסור ואז אולי נחלק אם בא באסור לכאן דוקא, ויאל מדעת נקנס אפי' חזר כיון דאינו מוקף.

כ) הביא שם ב"י משם הרשב"ש דאם הספינה גושטת תוך י"ט אינו מותר להלך את כולה דאין לו להלך בה יותר ממיל ואם היא למעלה מעשרה מותר להלך את כולה כו' דאין תחומין למעלה מי' וא"ע מ"ש מותר להלך את כולה הא לכולהו תרואי מהלך כל ספינתו כיון שלא קנה שביתה ומי לא מייירי בספינה מהלכת ומה

שְׂבִיחַת נִכְסִים

כז) מז: וכלים באורחות, הק' תו' ארש"י מ"ל בתחום מ"ל חוץ לו, וכ' רש"י י"ל לתוך תחום היינו תחום עיר וקמ"ל דכשהם בתחום העיר דעת בעלים שיקנו שביחה עם אנשי העיר, ורש"י ד' פי' תוך התחום ר"ל תחום של בעלים וקמ"ל דמ"מ הוה כרגליו וש"ס אינו במקומו לא יזיזום. ע"כ. ומכאן יש ללמוד שהשואל חפץ מחזרו שאינו נמצא בעיר ביו"ט כגון שנוטל ספר או חפץ שידוע שירשאו אין לו אלא ד' אמות, ואם הוא מקום ד"ס אפי' מוקף אם לא הוקף לדירה, ואם נטל דירתו מסתמא הוי שואל לכל הדירה מעיו"ט ועי' בזה בחו"ב, אבל רש"י א"ל כתב דעת רש"י שדעתו מסתמא שיקנו חפציו שביחה עם אנשי העיר.

כח) כ' רש"י א"ל מז. קי"ל כר' יוחנן דנכסי עכו"ם קונים שביחה ותימה דהא הלכה כמיקל בערוב וי"ל דבאמוראיין לא איתמר דאיך יפסוק במה שלא שמע דלמא אי הוה שמע הוה פסיק כוונתי' ולא מיסתיר כלל מש"ה. ומבואר להדיא דהא לאינו באמוראים אינו אלא משום דלמא הוי זה יואל מן הכלל אבל עיקר הכלל ודאי ראוי לו להיות גם באמוראים אלא דלא סמכינן בסתמא בלי שיברר דבריו שדק בכל המקומות שאין יואליו מכללו, ודלא כמו שיג' רואין לדייק בריטב"א.

כט) אמנם כ' הרש"י א"ל, אין כן דעת הפוסקים, וי"ל דכלל דהלכתא כר' יוחנן עדיף מכלל דהלכה כמיקל דהא ר' יוחנן עדיף מריב"ל כמ"ש הגאונים, אבל אין כן דעת ר"ת ותוס' אלא פסקי כריב"ל, וי"ל לדעתם דכל כללי הפסק עדיפי מכלל דכמיקל בערוב, ואין ראוי מיחיד ורבים דלאו כלל הוא אלא כתיב בתורה שכל לאוריתא אבל דרובנן אינו כלל והרבה פעמים פסקו כיחיד, ע"כ. אבל החזו"א לא היה לפניו האי רש"י וכ' דיחיד ורבים הוי כלל ומקרי אתמר הלכתא, וכן מבואר כאן מדברי רש"י א"ל דלא כחזו"א ריש כלל איים דאחרי רבים להטות אינו אלא ב"ד דברש"י א"ל כאן נראה שהוא מה"ת, ומש"כ דהרבה פעמים פסקו כיחיד הוא תימה דוכי דלאוריתא לא מצינו שאמרו הלכה כר' פלוני אע"ג דאיהו יחיד ועי' ב"ק קב. דפסקו הלכה כריב"ק אע"ג דאיהו יחיד ודין זה לכאורה הוא לאוריתא וכפרש"י ועובר משום לא ישמע על פיד ול"ע כ"כ אם באמת הוא מה"ת, וגם בהא דע"ז ז. דפסקי' כריב"ק לילך בשל תורה לחומר א"ל הוא בשל תורה ומ"מ פסקי' כיחיד לקולא.

ל) ומש"כ שם הרש"י א"ל דברש"י לקמן מט. כ' לא כן, ולכאורה אינו רק דברי רש"י אלא גמרא ערוכה ו"ע להרא"ש פ"ב סי' ד' משם מהר"ם שאינו סובר כן, ומסקנתו תי' ראשון עיקר היינו הא לאינו נוהג באמוראי דהא כ' שהרא"ש ד' סובר כמותו, ואף שבה דוחה דברי "כל הפוסקים", וכל זה דחה מכח דברי רש"י ולא הזכיר שהוא מוכרח בגמ' וא"כ מאי עדיפי ד' רש"י דהתם משאר פוסקים. ועמ"ש ברש"י א"ל להלן ע"א:

ואטו כו"ע גמירי נינהו והוא פלא גדול, וכי אם יש כנגדו גרף של רעי ריק חוץ לד' אמותיו ואין לו דרך אלא לילך משם אטו מותר לו ללכת כדי שיוכל לעסוק בתורה, כ"ש מטיל מים לזמן מועט הוא, ומה שכתב הטור דאלברללוני כתב דלקטנים אסור הנה לא כתב כן כלל רק נסתפק בדבר ו"ע. ושעור הרחקה אמרו ברכות סב. בדקעה כל שאינו שומע כו', ויל"ע אם שעור זה הוא יותר מכבוד הבריות אלא שהוא הנהגה ומדה נכונה אבל בשבת לא הותר ויל"ע ומ"ב משמע דמתיר.

כג) ואם יש בהכ"ס חוץ לתחום אלא שירא שיצטרפו הנכרים יכול לילך לאחר. ויל"ע כיון שלא הותר משום אע"פ זה ללכת מתחמו מדהוצרכו למצוא איור זה וגם דאין זה שייך לכבוד הבריות ולא מיירי כשיתבזה מאד עד כדי כך למה הותר זה כדי למצוא בהכ"ס, ואפשר דהא"נ והוי כבוד הבריות ודרכ"מ כתוב בשם אר"ז דאפי' מלטער מן השמש או הגשם הוי כבוד הבריות, אלא שדברים אלו צריכים עיון גדול מה זה ענין לכבוד הבריות וגם רמ"א בהגה לא הביאם, אלא נימא דכיון שיצטרפו לא ילך ליפנות שם וממילא הדך הוי כבוד הבריות דהא אינו נפנה, מיהו בהגה סי' תד' הביאו ו"ע.

כד) ויל"ע להא שיטה דיאלא מדעתו ונכנס לעיר אפי' מוקפת אין נותנין לו כולה אם צריך לכבוד הבריות ויכול לילך מרחק גדול בעיר או קטן יותר חוץ לעיר מה יעשה די"א כיון לתוך העיר ודאי מדינא אית לי' אלא דקנסא הוא דקנסו רבנן ודאי קליש אסורי' מהיכא דלית לי' שום שביחה, ולא נראה לחלק בזה רק הכל חד אסורא, וגם אין נראה לחלק בין מתקרב לעירו למתרחק, מיהו לא צריך ללכת על המרחק כיון שהותר לו לילך ההיתר הוא לעקור למקום שיג' בהכ"ס וכל שאין הפרש גדול שנאמר שכאן הולך לבהכ"ס וכאן גם יואל לדרך לא צריך שצריך לדקדק והכי הוא דיוק הבה"ל מדברי רא"ש, וכנראה כוונתו ממ"ש שאם מצא בהכ"ס אינו יכול להמשיך ולילך, אבל אם ההפך פחות מד"א ודאי א"ל לדקדק.

כה) ונר' דאף דפסקו לכבוד הבריות היינו גם כבוד עצמו שאינו רואה להיות שרוי עם אראה בכפיפה אחת, מיהו לאו כל דבר דלא ניחא לי' הוי כבוד הבריות ועיקרו הוא היכא דבוש מאחריני אלא דהוא הדין כל דבר שאינו מעשה בריות כגון כנ"ל.

כו) ויל"ע אם לכנס לעיר הוא כמרחק עד בהכ"ס השני אבל תוך העיר הולך עוד הרבה, עוד יל"ע אם אינו יכול לשער כ"כ מקום שכלה הריח ואם הוא בגדר כבוד הבריות ואינו רואה להקל ונעמד במקום אחד, דככל מקום שנעמד יש לו משם ד' אמות עוד להרחיק שזהו שעור מקומו, אך כיון שנעמד רק מספק שמא אין נקבע בזה מקומו אלא קובע הספק אם יש לו מכאן ד' אמות או רק מעוד אמה וכיון שנעמד בספק לא ילך אלא בג' אמצעות, ויותר נראה דהיכן שהלך נקבע.

לא) ובסם הראב"ד כ' שם להלכה כמיקל הוא בתנאי אבל באמוראי אזלי בתר כללי הפסק ומשמעות הסוגיא ורבים ואחר כ"ז מקילי בערוב כמו כל דרבנן והכי מפורש פ' מי שהוליאורו לאמרי כללך להלכה כר' יוחנן, ע"כ מהראב"ד ומ"ש להלכה כרבים אולי לא קאי רק לאמוראי. עי' לשון רשב"א בפנים ול' הראב"ד ואינו מובן מעיקרא מאי קסבר ואיך רצה לפרש דברי ראב"ד, והנה ל' ראב"ד משמע קצת דאין טעם הקולא בערבין משום שהוא דרבנן, ואולי מריש לא פי' הרשב"א כן אלא לכל הקולא הוא משום דרבנן כמ"ש לעיל וא"כ אין לחלק בין תנאי לאמוראי.

לב) ובש"ע תא' כ' דחפאי הפקר כרגלי הזוכה וחפאי עכו"ם קונים במקומם אטו דישראל, ובמקומן היינו מקום הנחתן, כך מסיק הבה"ל כתו"ש וזית מאיר לא בגאון"י דסובר בתר העכו"ם עצמו וכן כ' שאין לדייק מאו"ז. לכאורה לפי זה היה ראוי שיהיה עליהם גם חומרי חפאי הפקר ולא יוליאורם גם מתחומן שלהם לא של הגוי דלמה יפקיעו משום האי אטו דישראל אסור תחומין אבל לא נתפרש דבר זה ושמא התירוהו לקיים הגזרה ול"ע.

לג) מז: דכולה מצרכתא כו' וכהוליאורם עכו"ם, כ' רשב"א מהכא נלמוד דפרות שיאלו אנוסין הם דריש פרקין היינו אפי' הוליאורם בעלים דהני חיותא בעליהם הוליאורם. ול"ע מי ליכא לחלוקי בין בעלים גוי דכמאן דליתא הוא לבעלים ישראל.

במים הקילו

לד) מה. נהרות המושכין כרגלי כל אדם קל הוא שהקילו חכמים במים, כ' הרשב"א הראב"ד פירש דהו למעלה מי' ולא אמרו היינו הנחתן אלא לענין עקירה והנחה וק' מנא לן דהכא יש י' טפחים עומק יותר ממקום לקיחתו וכי אסור ליקח ממים התחתונים. ע"כ. ז"ע דבלא"ה מתערבין והא לאמרו דמים מכונסים לא נידי היינו דשמא עמדו, מיהו ז"ע דרשב"א דוחה דברי ראב"ד ואינו נותן טעם דלמה הקילו במים דבר שיאלא חוץ לתחום ובידוע שאינו בתחומו ואין ראוי מר' טבלא שהתירו אע"ג שנתפרץ למקום האסור ע"י היכר כ"ש אבל איך עוקרים דין תחומין בהדיא במחלה זו שאינה שייכת כלל לתחומין.

פירות שיאלו חוץ לתחום וחזרו

לה) ר' פפא מא: קאמר דפרות שיאלו חוץ לתחום וחזרו אפי' במזיד לא הפסידו מקומן, והבינו התוס' שהוא כרבנן בצרייתא המובאת שם, אבל ברשב"א כ' דר' פפא לא סבר כרבנן בהא דבשוגג חוץ למקומן יאכלו מדקאמר אנוסין היו דומיא דאדם אנוס דהוליאורו עכו"ם אין לו אלא ד"א, ומסיק הרשב"א דכן הלכה וכן דעת מרדכי. וזה ללא כהתוס' מז. דליקו דברי ר"פ דסובר כרבנן, ובאמת דיוק רשב"א יל"ד דאפשר לפרש אנוסים היו היינו דליכא כלל ענין הפסק שזיתה בפרות דלעולם אנוסים

הם, ובמזיד הוא קנס של מעשה שבת ואינו שייך לזה, ולשון ר' פפא יאלו וחזרו אפי' במזיד לא הפסידו משמע דיאלו וחזרו גם בשוגג נכלל בזה, ואי לאו הל"ל יאלו מותרין ובמזיד אפי' חזרו, ולפרש אנוסים שהם כאלם האנוס ק' מסברא דהא כיון שבעלים מוליאורם מה פטור אונס יש כאן והרי נהנה ממעשה אסור של פרותיו וגם מבשל בשבת היה התבטיל אנוס וכיון שהוא מופקד על פרותיו מה פטור הוא שהיו אנוסים הלא זה ודאי שאם יש איזה קפידא או קנס הוא ביחס להאדם ולא להפרות.

לו) אמנם עי' ברא"ש דפוסק כת"ק בכל דבריו וכתוס' דמשנת ראב"י קב ונקי וכ' דאין לומר ע"פ דברי ר"ח דאין זה אלא בקב' מקומות דפסקי' במקומן כוותי' ומסתמא אין מחלקין לומר הלכה במקצת דבריו והכי מוכח מדברי ר"פ כתוס' והלכה כמיקל בערוב. ומש"כ הקרב"נ אות ז' דרא"ש מפפקה בקבלת ר"ח שמא אין קבלה על הלכה זו דאין הלכה כמותו, נראה דלא היה כוונת רא"ש שר"ח קיבל בשוגג' זו דאין הלכה כמותו אלא די' מקומות שאין הלכה כמותו ותו לא ולא בא לסתור קבלת ר"ח, והא שהק' סתירת רא"ש דכ' פ' ב' סי' ד' דהיכא דאיכא כלל מכללי הפסיקה לא אמרי' כדברי המיקל, וכ' ליישב שיש לנו ספק בקבלת ר"ח, א"כ אלא כפשוטו דאין זה מקרי כלל כיון שידענו שיש יוליאורם ממנו.

לז) ועי' בט"ז וא"ר שק' דלא הו מוקצה כיון דבה"ש היו מותרין באכילה. ול"ע האי טעמא מאי מהני דלא עדיף מכלי שגשג בשבת והשתא לא חזו למידי. והשעה"ז מ' הביא עוד טעם ע"פ המג"א תקטו' דהואיל ואם הוחזרו מותרין, ז"כ הא אסור גמור הוא ואינם עומדים לזה וגם שזור אם יתקנוהו חזי.

לח) יל"ע בד"א של פרות דלכאורה אין להם ענין ד"א ולא נאמר אלא לאדם וכל אסורין הוא מחמת ד"א לפיכך נתנו להם ד"א אבל כלי גדול מאד שהוא יותר מד"א אם נאמר שאסור להזיז ד"א כפשוטו לא נראה דשייך בו אסור דהא עדיין אגוד במקומו ואפי' ברה"ר פטור ולומר שיזוז ד"א ממקומו הראשון מנא לי' הני ד"א להתרחק כ"כ דהא לאדם לא יהבי' אלא והוא באמצעו ואינו מוריד מחשבון ד' ואפי' הוא גדול, הלכך נראה דאין להזיז שלא יהי' אגוד מקומו ואפי' טפח.

לט) והנה התוס' מא: ד"ה לא הפסידו כו' הקשו הא אסור למי שהוצא בשבילו ולכאורה מנא ליה דהכא הותר למי שצא בשבילו ואולי לשון לא הפסידו משמע ליה דאין שום הפסק, ולכאורה גם ל"ק כלל קושייתם דהתם לא נאמר אלא בגוי ושמא יאמר לו להביא, ולא מסתבר דמיירי ר"פ אף בגוי דמה"ת, ולומר דישראל במזיד לא עדיף מגוי ז"ע מנא לן ולא איתמר טעמא אלא משום שמא יאמר לו, ואולי כרש"י לט: דנהנה ממלאכת שבת ול"נ שם כו, ומ"ש התוס' דליתיה' דרבנן היינו דרבנן כדליכא תועלת שחזר לאותו מקום, כן מתבאר ע"פ התוס' בשבת והכי הוכיח

ויש לפרש פסיעה בינונית לאו שר"ל פסיעה ממוצעת כמו של אדם בינוני, אלא הליכה אטיית קצת מהליכה רגילה לא הליכה אטיית ביותר ולא הליכה רגילה אלא הליכה אטיית קצת, ואז הוא קצת פחות מאמה, וזה ודאי שהוא לפי אדם בינוני קזה שעור שבועלם.

מד) וגי' רא"ש בבקעה וכן הוא בשו"ע ויל"ע אם הוא דוקא בבקעה דהוה לו באומד שכן הוא הדין אבל בעיר היה להם לחשוב ומסתמא יכול לזכר אלל חכמי המקום ואם לא בזכרו אין להקל עליהם דעלייהו רמי, ועיר של כותים בבקעה חשיבא, עוד יל"ע כיון דהוה אפי' לנגס או לארוך לחשב כמה יהיה פסיעה של בינוני והיינו לא בפסיעתו אלא כפי שכלו ואומדנתו כמה הוא פסיעה של בינוני אע"פ שאין רגלו מגעת לזה בטבעה, א"כ שמא יותר אף לקדר בהרים כפי אומדן וכי רק במישור הוה לו לילך.

העני מערב ברגליו

מה) נא. במתני' העני מערב ברגליו, נחלקו ת"ק ור"י אי דוקא עני, וכ' הרשב"א כל שעיקר יציאתו לשביתה קרי עשיר ובדרך עני, תדע דחשב' לבני כפר שיחיו עשירין אע"ג דהוה שני בצורת והיו עניים. אמנם היה מקום לומר דשני בצורת לא היה להם פת ולכן היו הולכים כ"כ למזוא גרוגרות ואמוקים מ"מ לא נראה לרשב"א דהי' כ"כ. וכ' הבה"ל בשם א"ר ומי"ט שכן הלכה וכר"י ריא"ז וריטב"א. וטעם היתר בא בדרך אפי' יש לו פת שהוא יגע, כ"כ המ"ב עג' בשם ה"ר יהונתן. והיה נראה טעם אחר כיון דאינו יכול להגיע אלל אם ירוץ דקו"ל כהויא ליטנא לא אטרחרוהו לרוץ ואולי באמת ה"ר יהונתן לא נתן טעם זה אלל משום דאפליגו ליטני לא למסקנה.

מו) ויל"ע בתקנה זו אם היא לעיר דוקא ואם הוא לאיזה מקום שרואה לילך, ובטור כ' דביושב בביתו לא תקנו ויל"ע וכי דוקא יושב בביתו ואם הוא בתחום עירו מאי, ואם הוא בבית חצרו ורואה לילך לבית חצרו אחר, וגם אם יש לו כל כרכו אם מותר לו לסמוך על תקנה זו, ולכאורה יש לו פת שכתבו הפוסקים היינו כולל גם כל כרכו, אלא שהמ"ב מביא משם מי"ט דאפי' אינו הולך שם רק למחר יכול לסמוך אתקנה זו, ולכאורה כיון שיש לו היכן לישון ונח לו לישון שם וגם יש לו פת למה נקל עליו בתקנה זו, ושמא באופן שהוא במדבר ויש שמש וכדו' שיש סבה שילך למחר, אבל באין לו מספיק פת ודאי לא מייירי דהא יש לו פת היינו כל כרכו ולא כזית

מז) ופסקה הרא"ש הלכה כר' נחמן דעיקר עירוב ברגליו. ובגמ' נב. אמרו מתני' ל' ר' חיא לרב אשי כו' א"ל רב סיים בה נמי הלכה כר' יהודה, ופרש"י וכרב נחמן במקומי, ולכאורה אין לזה שום מקור מדברי רב, ופלא שהרא"ש הביא מהכא מקור לפסוק כר' נחמן ולא איתפרש כלל, ועוד הא תניא כוותי' דר' נחמן ומה צריך לזה.

הגר"א ממתני' לטבילת כלים אלא דבזה"ל כאן מבואר שאינו סובר כן שמקשה ע"ד מג"א משו"ע וכן מג"א אינו מחלק בזה, ויש לחלק דתחומין עיקרו דרבנן לגמרי, ומה שהתוס' פשיטא להו טפי הא חלוקא בהוצא חוץ לתחום ולא במעשה שבת יל"ע, וכן יל"ע אמאי אין בו שום תועלת הא אחר שיאל שוב נפסד והיו כמו כלי שנשבר ותקנו, ונהי דבנר שנכבה ונדלק כו' ל"ש לומר כן דאין אש זו אש הקודמת ואין להם שום ענין רק שנראים אותו דבר, אבל כלי שנשבר ותקנו הוא אותו הכלי רק שהי' בו איזה קלקול, ושמא יש ליישב לגזור אטו יאל ככר הוא מלתא דלא שכיחא ולגזור שיוציא ויכניס על שניהם יחדיו הוא בלי תועלת.

מ) ההבדל בין שוגג ומזיד שלא במקומן לרבנן כתבו התוס' כיון שנעשה אסור בזמזיד, ולא פרשו אם הוא מטעם מעשה שבת או שהוא מטעם שמא יוציאו חוץ לד"א, ולשון סמ"ק בהג"א וביותר כפי שהועתק בד"י נראה דהטעם שמא יוציאו חוץ לד"א, ובלא זה היה יותר נראה מן הענין שהוא משום מעשה שבת, ואין לתמוה אם הוא משום שמא יוציא מה חלוק יש אם נעשה אסור בזמזיד, דהא הכי הוא במש"כ התוס' מז. דבנכרי אקילו טפי בחשק זה ל"ע מנפ"מ כיון שהטעם הוא שמא יוציאו מד"א מה לי מי הביאו, וחזי' דמ"מ מחלקי' ולא גזרי' אלא היכא שנעשה מעשה חמור אע"פ שהוא אותו חשק.

מא) וקו' תו' ד"ה ללדלין ק"ה שאינו דומה לפי' הגמ' לללדלין היינו החזירוהו גם לזה שהוציאוהו עכו"ם וגם לזה שיאל לבד והוא כמו בצא חדשה מי שהחזירוהו עכו"ם כו' ואינו מוכרח לרישא, אבל התו' בעו לפרושי החזירוהו לההוא שיאל לבד ואם הוציאוהו עכו"ם לא והוא סותר ממש ואינו מתאים לרישא אפילו לא בתור בצא של אח"ז, ומש"כ ועוד כו' ומהר"ם מחק משום דמפרש האי ו"ל דתוס' שהוא עיקר הקושיא היינו דאמאי לא אמרי' ללדלים דהלל ע"כ ל"ל הכי בסוף ועז"א כו' אבל יל"פ דהוא תי' דבלא"ה אמרי' ללדלין בסוף ואין שום עדיפות ועוד דגרע טובא.

מב) וענין אסור פרות בשוגג כתבו התוס' דגזרי' אטו מזיד, וכתבו הא דלא גזרי' במקומם אטו יכניס ויוציא כו' ויש ליישב דאין לגזור שמא יכניס ויוציא דמה יועיל בזה ואפי' בהוצא בשוגג מ"מ אין לגזור על דבר כזה שתלוי בשוגג שלפניו ובסוף דבר אין בו תועלת.

מי ששבת בדרך

מג) מב. מהלך אלפיים פסיעות כו', לכאורה למה הוה באומד ולא הכריחו לילך פחות וכי כל אסורי דרבנן הוה באומד, ומה שהחמיר רמ"א הוא חומרא לדין שאין בקיאיין במידין ואפשר דפסיעה בינונית היא פחות משעור אמה במשהו וע"י אלפיים פסיעות ודאי יהיה רחוק מתחומו האמיתי, אלא דבמציאות פסיעה דהליכה רגילה היא כמו אמה של השעור הגדול ויותר,

נא) נב: נסתפקו רבא ורמב"ח הנותן עירובו יש לו ארבע אמות או לא, וכ' הרא"ש להלכתא כרבא לנותן עירובו יש לו ד"א להכי הוא סתמא לב: ע"כ. והוא מצי לאתויי מימרא אחרינא דמייתי בסתמא לה. אמר רבא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לד"א אבל לתוך ד"א הנותן עירובו י"ל ד"א, ולא היו מביאים האי מימרא אם חזר בו, והא לב: אפשר להוסיף והו' מדבריו הכא ולאו צפרא איתמר ב' פעמים.

כלתה מדתו בשפת תקרה

נב) מצ: היה מודד וצא וכלתה מדתו על שפת תקרה – מותר לטלטל בכל הבית. מאי טעמא – הו"ל ותקרת הבית חובטת. יל"ע בלחי או קורה ללא נראה שיהי' גרוע מהיכר זה של תקרה חובטת. והא לתקרה חובטת היינו בסוף התחום לאל"כ הא עובר הסימן ואינו זוכר, ויל"ע באופן שאין מדידת התחום ברורה אלא מחמיר לפי אומדן וקובע לו מקום שעד כאן הוא לפי אומדן שלו לחומר אס יכול להחמיר עוד קצת ולקבוע שאינו יואל מתחת תקרה זו אם יהיה מותר כיון שאינו דין גמור שלא לעבור האי תקרה. וכ' הרא"ש דמטלטל בכה"ג רק ע"י זריקה, וזה ללא כרס"י והתוס', ודאמרי' אדרב הונא פשיטא מ"ד ניהושך דלמא אחי לטלטולי בכולא כו' הנה לגי ב"ח ברס"י דמותר לו לטלטל לא נתפרש מדוע לא גזרי' באמת, ויותר נראה גי' הרס"י ללא התיר לטלטל רק לילך והחדוש מ"ד ילך בכולה כיון דחזר דבר מסויים הוא ולא גדול כעיר ויימשך, והמוסגר הוא הוספה ופי' אחר כמ"ס רס"ל ולפ"ז הוא גי' דידן.

קנין שביטה ע"י אמירה

נג) מט: שביטתי במקום פלוני. קנין באמירה ל"ע אם קונה במקומו של עכשיו או של שעת השביטה ללכאורה במקום שאינו מסויים אינו יכול לקנות ול"ע בסיימו במדות כגון אלפיים אמה ממקומו לרוח פלוני, ומשמע להדיא בכולה סוגיא ללא מהני ויל"פ משום ללא נתקנה תקנה זו אלא במכיר לכיון שהוא מכיר המקום יש כאן תחלת סבה לחשבון כשזבת שם ודעתו על המקום באמת, אבל מקום שאין לו בו שום הכרה איך נתקן דבר שאינו והוי הערמה הניכרת, ולא אפרש בהדיא אם משום דמקום שאינו מסויים אינו חשוב או שהוא רק חסרון בהכרתו של האדם אבל אם מכיר דבר מסויים אפילו אינו חשוב יועיל כגון תל קטן שאין לו דין מקום, ומסתמא בכל ענין לא פלוג בזה, והא דתחת אילן הוא גם מקום שאינו חשוב וגם אינו מסויים, דהוי כמו על יד אילן וממילא הוא כמו סך אמות מאן.

נד) ובענין מוסר שביטתו יל"ע אם אומר שביטתי היכן שביטתך וסגי בזה שהשני יאמר שביטתי במקום פלוני וממילא שליחותי קעבדי, ובגמ' נ: הגי' שביטתי במקום פלוני ונא. הגי' שביטתנו אבל בטור כתוב שאומר שביטתינו במקום פלוני ויל"ע אי דוקא ומסתברא ללא דוקא, ונפ"מ באומר שביטתי היכן שזבת פלוני

מח) וכ' המ"ב תט' כט' דל"ל שום אמירה, כתו' ורא"ש. ול' רא"ש ק' ק' שכל בא אמירה נמי קני כדאמר לעיל פ' בכל מערבין אבל ניעור דאי בעי למימר מצי אמר כמאן דאמר דמי, ומה לריך לזה הא קי"ל דאפי' ישן קנה ואין זה שייך לאי בעי אמר, עוד כ' ר' יהודה ע"כ מייירי באמר כו' ולר"י אינו קונה אלא כ' נתכוין כו', הוא לשון הסותר את עצמו והמו"ק כ' שהוא שבוש, ובקרב"נ נקט ליסנא קמא לדבור בעי' וכן מביא מביתא דתניא כוותי' דר"נ וואפשר לדחות דבריתא אידי דמתני' קאי ומתני' נקטה אמירה כמ"ס התוס' אבל הב"י תט' נקט ליסנא בתרא עיקר דבכוונה סגי ומביא כו' גמ' ערוכה לה. ולכאורה היה נראה ליישב הכל דמ"ס התוס' דאמירה לאו דוקא אין הנדון צפה או דבור דולאי אין ענין דוקא דבור ולא הי' הנדון אלא אם לריך מחשבה מפורשת מתייחדת לזה או לאו, ועל כן שייך למקרי לזה ג"כ נתכוין, ואולי לכן הביא רא"ש ראי' מהתם דאפי' אם הי' בעי כוונה מיוחדת כאן בהא דינא יותר משאר ערובין מ"מ כיון דאי בעי אמר מועיל, ויש לדחות ראי' זו, ובה מתיישב ג"כ הא שהביאו תו' ורא"ש ראי' מזכתה לי שדי כו' ללכאורה אינו שום ראי' דשייך לקרוא שם אמירה על כוונה דהתם אם לא אמר מנא לן שרואה בזכייט שדהו, והשתא כוונתם דקתני ואמר וא"ל שום מחשבה מיוחדת של זכיה, והנה ב"י מביא ראי' מגמ' מפורשת מי סברת דאזיל התם ואמר מידי לא דאזיל ויתיב ושתיק אלמא א"ל דבור, והשתא עדיין יש לדון אם לריך מחשבה מסויימת או שא"ל כולי האי.

מו) וראיתי בבה"ל תי' ד"ה כיון כ' דביוצא לדרך ואומר שביטתי במקום פלוני סגי בגמר בלבו כמ"ס שם ושמא אין ראי' לסתמא דיוצא לדרך מעשיו מוכיחים עליו, ודחה גס בבא במיוחד לתחום אין הוכחה דלמא חמרא אירכס לי' כמ"ס לה, ובאמת לכאורה לא דמי דהתם לענין מלאכות שבת אמרי' דאין זה מחזי כעושה קנין בשבת דאיכא למימר כו', אבל לענין ערוך מה לריך יותר מזה וידעני' דלערוך כוונתו, ועכ"פ מסיק שם דמחשבה מהניא וכן כ' דעת התוס' כמ"ס לכוונתם למחשבה בלב.

נו) כ' שעה"ל תט' כז': "נראה דבמה שיוצא מביתו כדי להשגיח על התחום, זהו נקרא מכוון כדי לקנות שם שביטה, ואין לריך לחשוב בהדיא כשצא שם כדי לקנות שביטה, ולא מיעטו הפוסקים רק היכא דינא סתם מן העיר והשכה לו, וכן משמע קצת מן תוספות דף מ"ט ע"ב דיבור המתחיל ואמר, עיין שם, ומדברי הרשב"א בחידושו, אכן מדברי הלבוש בסעיף זה לא משמע הכי, וכן לקמן בסימן תט"ז סעיף ב' משמע גם כן כדברי הלבוש, ולריך עיון למעשה". ובל"ה לא ברירא דהאי ליסנא דייקא שריך לעמוד שם ואח"כ לחשוב ולכאורה במחשבה כל דהוא מתי שיחשוב סגי, ואולי כוונת הש"ע שם רק דמותר אפי' לעמוד שם ולחשוב בזה ומותר בשבת ללא מחזי כעבד קנין.

הנותן עירובו יש לו ד"א

משם הרא"ש וה"ר יהונתן דמיירי בשלחוהו להניח ערוז לכאורה מפורש אמרו לא כן אלא דק אמרו דסומכין עליו ושביתתו במקום שיסבות וכן פי' קרב"ן ו"ע.

נטו ומש"כ בד"א בעני כ' המ"ב ו' דר"ל דעני יכול לומר בביתו שביתתי במקום פלוני וכדפירש הגר"א ולהח"א אינו יכול. והנה לכאורה משנה ערוכה דבעני התירו, שאמרו מי שהיה בא דרך כו' וזו היא שאמרו העני מערב ברגליו, וזה נראה תימה רב, שמשנה זו מדברת והכל לפרוש ר' חסדא בגמ' דין האומר שביתתי במקום פלוני ודין זה לא נקרא בשום מקום בערוזין מערב ברגליו, ואדרבה מערב ברגליו הוא זה שצא לאותו מקום ומחשיך שם, ובגמ' עצמה נא: אמרו ר' יהודה סבר עיקר ערוז ברגל לכן דין שביתתי במקום פלוני לא מהני בעשי, כלומר דמערב ברגליו הוא עיקר הערוז אבל שביתתי במקום פלוני אינו עיקר לכן נוהג רק בעניינים וכן בכל מקום מערב ברגליו הוא דוקא כשצא שם כעיקר ערוז לה. לח: לט. מז. ואיך אפשר לומר זו היא שאמרו מערב ברגליו, אולם בכל מקום ששנינו וזהו שאמרו הוא שהתנא בעל המשנה מפרש הלכה קדמונית, ובזמן הקדמון שנאמרה הלכה זו שהעני מערב ברגליו הי' נקרא מה שאומר שביתתי במקום פלוני "מערב ברגליו", ועוד תימה מה שנקטה המשנה זו היא שאמרו העני מערב ברגליו מה ענין עני לכאן ולא דברה המשנה אלא במי שצא בדרך דכיון שאין לו כאן פת חשיב כעני וכן בגמרא בכולה מסכתא לא הזכירו דין זה כלל בעני רק בבא בדרך, ובעני עצמו אין נוהג דין זה כלל דהא יכול לערב ברגליו.

ס. נב. בטעמא דר"מ דפרש"י ויתר, כ' קרב"א ליכא למימר דמספק"ל דלמא כל שביתתו הוא עשיר דהא סתמא קתני כל שיכול לערב ולא עירב אפי' לא יאל לדרך, ואי"ל דמספק"ל לר"מ אם חרנו גם בעשיר דהא אפי' לר' יהודה כל במקום פלוני עשיר לא ק"ו לר"מ דעיקר ערוז בפת. ע"כ. ולא ידענא מהיכי פשיטא לן דלר' יהודה הכי הוא ואולי ליסנא דשמעתתא דלעיל דאמרו עשיר לא משמע לאו גמור שאין כלום אבל היה מקום לפרש אבל עשיר חמר גמל וכדבעינן למימר קמו.

סא) ואיכא לעיוני למ"ד דלא החזיק מהני לי' היכי קונה שביתתו כיון שעשיר גמור הוא ובידו פת וגם לא יאל לשום דרך וגם היכן קונה, וי"ל במקום מסויים שידוע שהוא סוף התחום ושמה רגילין לתת כולם ערוז והחלטתו לילך כהחלטתו להניח שם שכן אורחא הוא, והכי משמע לשון הרשב"א ד"ה ור' יוסף עיין עליו, מיהו הרא"ש ד' שהקשה ודאי אינו מצין כן אף שמהקשה למ"ד דהחזיק נמי אם מדמה לכל הני דוכתי שאין לו שום ענין מסויים בדרך רק רוצה שנמציא בשבילו תקנה זו, ובאמת קושיותיו תמוהין דההוא שצא בדרך לא עלה על דעתו כלל לערב להיחא רוחא או לילך שמה ולא הייתה כוונתו לכך, משא"כ זה שהיה בדרך לילך שמה או רצה ללכת בדרך שמה ביום זה, ומאי דמהקי

והוא אינו יודע שסמכו עליו, אולם לכאורה גם נפ"מ שיוכל לומר שביתתי היכן שצבת פלוני גם אחר שפלוני אמר ולמה לא עבד ר' יוסף הכי, ואפשר דאפי' אם אומר השני שביתתי הוא משום דכבר נאמר לו דפלוני סומך עליו ומועיל מדין שהוא קשור בפלוני וכדיכול גר אכלו לא משום דמסיים מקום במקרה.

אפנים שהתירו לומר שביתתי במקום פלוני

נה) נב: קרי' עת חמה עת לינה לסמוך שיאמר שביתתי במקום פלוני לכאורה הוא נגד מה דקי"ל דלא הותר אלא דכי אזיל לא מטי והא ודאי הכא מיירי גם דמטי בהליכה לשם, ויש לומר דהא דאיכא חמה ולינה הוא כמו דלא מחיבי' לי' למירטה ומקרי אינו יכול לילך וכל שקשה לו התירו, ולפ"ז דדוקא בעי' חמה ולינה והא דר"נ בר אבא נמי הוה סבה שלא יכל או שהיה תשוש. דלא על חינם א"ל בית הכא.

נו) נב. מי שיצא לילך כו', קרב"א מפרש כלישנא בתרא דרש"י ומביא משם הגאונים הכי. וכ"כ ר"ח ו"ע דהתוס' כתבו נראה לר"י עיקר כל"ב דרש"י ואלו בע"ב פרשו על פי ליסנא קמא. ורא"ש ור"י מפרשי כלישנא בתרא, וכ' רי"ף דמיירי שבני עירו סמכו שביתתם עליו, ורמב"ם מפרש ששלחוהו לערב. וכ' ה"ה לפ"ז הא דאמרו בגמ' כגון שיש לו ב' בתים אורחא דמלתא כו' ולא הבנתו מה ענין אורחא דמלתא ולמה נקטו דבר זה בגמ' אם לא מיירי כלל הכא.

נז) הש"ע תי' מעתיק הרמב"ם דמיירי ברוצה ללכת לקבוע שביתתו במקום ידוע קונה באותו מקום כיון שהחזיק בדרך אף שהחזירו חברו או חזר מעצמו (חזר מעצמו לא נמלא ברמב"ם רק בטור ולא נתפרש מקורו ו"ע שהבה"ל כתב כן בשם רמב"ם, ועי' בה"ל דשמא בהחזיק בדרך רק קנת לא מהני אלא אם החזירו חברו לא מעצמו ולא משמע כן בח"א ו"ע) או שנתעכב קנה כיון שגמר בלבו (ובחזו"א קי' ו' כ' דלכאורה בעי' אמירה ו"ע). והחזיק בדרך היינו ירד מן העליה קודם שיצא מפתח החצר. הטור כ' כיון שירד מן העליה לבית ולכאורה לא דק בתרתי דבגמ' נזכר נחית דרגא ופרש"י ירד מדרגה אחת, ועוד דבגמ' משמע שירד לחצר ולא לתוך הבית דמה לי שירד והוא תוך אותו הבית, ואולי מיירי בשני דיורין ויש לו דרך עליו ולהכי גם בעי' שירד כולה דרגא ויש מקום לפרש כן גם בגמ' דכיון שאינו יולא לחוץ דאז המדרגות כבר בחוץ אלא עובד מדיור לדיור ובזה מסתברא דכל שנמלא במדרגות עדיין הוא בדיור העליון, מיהו השו"ע כ' ירד מן העליה אפי' לא יאל מן החצר וע"ז לכאורה אין שום מקור.

נח) וכ' המ"ב דעת הרבה פוסקים דוקא בהולך לשבות במקום סוף ד', והיינו פירוש רש"י וה"ר יהונתן ואו"ז וסמ"ק ורי"א"ז ורשב"א וריטב"א וכמ"ש הא"ר (מ"ב ב' ושעה"ל, ובחזו"א קי' ו' השיג דרי"ף ורא"ש והר"י סבדי כש"ע על כן מיקל. ומה שמביא

שמואל ספיר וא"כ לא פליגי, ושמא רמוז לזה דאפי' יהיו חולקים הלכה כמיקל, מיהו הקרב"נ כ' דלר"ך מהר"ם לזה משום דסובר הלכה כמיקל רק בתנאי ו"ע א"כ ע"כ סובר דדחויא דשמואל דחויא בעלמא הוא ולמה לא פירש, ועוד כ' דר"מ לשיטתו צענין נגד כללי דאמוראי כו', ולא ידעתי למה הוצרך לזה דשמא פסק מהר"ם מכח הני ראיות שהביא רא"ש כמ"ס בעלמו בטעם הרא"ש ונר' שהכל מדברי מהר"ם.

סד) ה"י מדייק דעת הרי"ף דהלכה כרז ממה שהעתיק הלישנא דהיא רק אליבא דרב ובאמת גם הרא"ש העתיק מה שפ"מ רק לרב אף שזהדיא פוסק כמו שמואל ו"ע. ובסדרת רב להאי פי' דלא קנה כלום י"ל ע"פ המבואר נב. בל"ק דרש"י דיוכל להסתלק ולכיון שלא לקנות חלק מהוך האלפיים אמה כגון לרוח אחת.

סה) תד"ה ואפי' כתבו צעומל מעירו לא עקר דעתו מעירו ודעתו שאם לא יקנה שם שביטה שיהיה לו תחום ביתו, והביא רעק"א שכן הוא דרש"י ס. ו"ע דרש"י נ: כתוב לא כן ד"ה לימא תיהו כתב ד"ביתו לא ראה לקנות" כו', וגם איך יתרח קו' התו', ובעיקר קו' התו' כבר נת' בסוג' לעיל לו. דבעירו יש לו חזקת שביטה שצריך לעקרה עקירה גמורה משא"כ במקום שנמצא אין לו שום חזקה דדוקא שם רואה לקנות יותר ממקום אחר שרואה לקנות בו.

סו) זכולה סוגיין פשיטא דמנין האמות שיש לשכות הוא ד' כמ"ס ד' מתוך ח' וכן אלפיים ותרי גרמידי וכן באילן שיש תחתיו ח' והא פלוגתא דבתא דתנאי היא אי ד' או ח' וכל גדולי האמוראים פשטו הכא דיש לו ד', וראיתי לרבינו החזו"א סי' פ' דמעיר דמהכא וכו' ועי' שו"ע סי' שצו', ובאמת הוא תימה גדול איך כתב שם הרמ"א בשם י"א להקל כן דיש לו ח' אמות, וביותר ק' דהוא סתירת הרא"ש עלמו דמעתיק מט. דברי רז"ה ובסוג' כאן מעתיק זכולה שפור ד', והיה מקום לחלק דלא איתמר התם אלא ביש לו ד' אמות בלי שביטה, אבל כשיש לו אלפיים הני ד' דבאמצע א"ל יותר מד' דאינס אלא סיוס מקום וולכאורה אם הניח ערוב בבית שיש בו ב' על ב' אין לו אלא אלפיים וב' וא"ל יותר דהעיקר הוא האלפיים] שהלא יש לו אלפיים וד' על ד' בזול דלאי הוא מקום כמו לכה"ת, מיהו בתוס' לב: מפורש לא כן שכתבו יש לו ד' אמות לכל רוח, הרי זהדיא שיש לו ד' לכל רוח, אלא שלשונם שם אינו מובן מה ענין כל רוח להיא סוגיא ולמה פסקו הלכה כך דב' תיבות דרך פרוש במה שאינו נוגע כלל לדינא דכמאן דמליא דהתם.

סז) מט: נחלקו ב' לישנות אם בעי' דמאי מיזל גבי דאילן, והטור תט' פוסק כלישנא דתרא לחומרא, הרי סובר דכלל דלישנא דתרא עדיפא עדיף מהלכה כמיקל בעירוב, והנה הרא"ש לא הכריע רק העתיק הלישנות והטור הכריע בזה מעלמו כלל

מרב שאינו מסויים הא דעת יחידאה היא ומאי קשיא למ"ד דסוגיין, ומאי דמקשי מדשמואל לא זו בלבד שאינו מכיר אלא שאמר אפכא ומי עקרי' לדבורי' לגמרי, והא דר' יוסף דמסר לחברו כו' עי' שם בסוגיא דנסתפקנו במוסר שביטתו לחברו אם הוא ממש ע"י שם שביטתו חברו והלשון שביטתו כו' ופ"מ יותר פשוט אם השני שוכח במקום אחר ומ"מ שביטה שנמסרה לו מניח באילן הנראה לזה, ובאמת ברור שאם שני עדים מעידים לפניו על מציאות אילן פלוני וסימניו שיכול ליתן שביטתו ומקרי מכיר והשתא ר' יוסף לבדו נמי נאמן הוא לכה"ג ולמה לא יוכל להכירו וע"כ דלא טרח כולי האי, ואי משום שאנחנו נמציא לבד שלא שום ידיעה שלו א"כ למה צריך להקשות מר' יוסף ורבה יקשה מכל דינא דאם אינו מכיר במשנה דמנפ"מ מ"מ אנו נמציא בשבילו אחר שאנחנו מכירים.

אמר שביטתי תחת האילן

סז) ובקו' התו' בסדרת שמואל כתבו דשביטתי תחת האילן משמע ד"א, ויל"ע במעשר שהניח ב' עשירות אם נאמר דמעשר משמע עשירית, ונראה דיש לחלק דאף שמעשר משמע עשירית מ"מ אין בכלל דבריו עשירית מכמה ואף שאנו רואים מ"מ אין בכלל דבריו כלום, אבל שביטה הוא ד"א שכן פרוש תיבת שביטה ועדיף טפי, וע"כ ל"ל הכי דאל"כ הא דהמרבה במעשרות יקשה לשמואל ולמה הקשו רק לרבה, ומה שתרצו דכל המערב בשני רוחות כאחת מסופק הוא בלבד ודעתו שאם לא יקנו לו שביטת שתיהן יקנה באחת מהן להכי הוי ערוב באחת מהן, לכאורה הכי נמי ראה לערב בשני רוחות ומה חלוק יש וגם הכא דעתו שיקנה באחת מהן עכ"פ דוכי הוא רואה תקלה, והכא לא שייך חזקה יתירה לעירו, ויל"פ דלא קעביד ב' רוחות אלא משום דסובר שזהו תקון חכמים ויכול לילך ח' אלפים כמו שפרש"י שם וע"כ נותן דעתו על תקון חכמים ואם אין זה התקון ממילא רואה שיהי' כהתקון עכ"פ, אבל כאן יודע שאינו יכול אלא לרוח א' ומ"מ צא להתחכם לקחת רוח אחרת הרי בזה מקלקל, ול"ש לומר אי ידע דלא מהני לא עביד אלא היכא שלא בא להחליף שביטה שידע שיש לו.

סג) מסקנת רשב"א משמע דהלכה כשמואל, ובהג"א כתוב נעשה תחתיו חמר גמל ואם האילן רחב ח' אמות לא יזוז ממקומו ורבינו שב"ט ז"ל אומר דאפי' רחב ח' אמות ויותר קונה שביטה א"ל, וכמדומה תיבות נעשה תחתיו חמר גמל אינו אלא ד"ה מן הרא"ש ואינו שייך ורישא איהו דפסיק כרב והרשב"ט כשמואל. וכ"כ רא"ש בשם מהר"ם כשמואל דתני' כוותי' ועוד דבבב"א לז: מוכח דהלכתא כהאי מתניתא וגם המיקל בערוב. סיוס דברי מהר"ם "אע"ג דתניא כוותי' דרב הא משני לי' שמואל ספיר ועוד דהני בריתות פליגי אהדדי וקו"ל כדברי המיקל בערובין" ואינו מבזכר הא בריתא כוותי' דרב דחי לה שמואל ולא הזכיר כלל סדרת הראב"ד דדחויא ודוחק הוא רק כתב הא משני לי'

שפירש כלל רק השמיט ואחריו השו"ע, ואולי גם הרא"ש סומך על כלל זה ליעולם הלכה כל"צ ו"ע.

ראיתי בריטב"א גירסא שא"ש טפי כמ"ש, עכ"פ דברי רא"ש לכאורה ז"ע.

סח) כ' המ"צ תט' לאם לא סיים מקום שזיתתו הוא מהאילן והלאה, וכ' דבאפוננו לא הוי סיוס אם יש בלד אפון יותר מח', ומזה משמע כדברי חזו"א זרעים טו' דכשמעשר ל"ל בלד אפוננו שאם יאמר אפוננו אינו משמע הכי אפוני רק ספק על כל החאי האפוני.

ב) פסק הטור סי' שמט' ד"א זרה"ר האסורות בשלו משערי' ובנגס צבינוניות. ופסק מרווחות כפי' רי"ף ורא"ש שהוא דעת ר' יהודה, אבל לרש"י הוא דעת ר"מ. והר"מ יב' טו' סתם לפשוט כו' דמשמע מלומממות, ותמה הב"י למה פסק כר"מ. ז"ע דלמא מפרש כרש"י ופסק כר' יהודה, ו"ל דסובר ב"י דלא יחלוק ר"מ על הרי"ף כידוע מיהו הא קמן דכתב לא כן ועדיף למימר הכי מלשצב דבריו. וברש"א מח. כ' לשער באמה בינונית הראויה לכוותי' דאל"ה היכי יתיב, ויל"ע איד נדע אמה הראויה לכוותי' ואם נשער לפי יחס של גופו אם היו ידיו לפי היחס למה לא נעשה כן גם לנגס באיצריו, ולמה הוי דיעבד. ומש"כ הרש"א דלא דמיא למלא חפניו קטורת דהתם אפשר דלא נתנה תורה קצבה אחרת. יל"ע למה לי האי טעמא לימא משום דבד"א לא אפשר אבל התם מה אכפת לי כמה יקריב וגם הכא דאוריתא הכא דרבנן.

טו) ועי' שעה"ל דכתבו אחרונים דיך לו אלפיים וארבע, ומש"כ המג"א עוד שלש הוא לבד הני ארבע כן פי' התו"ש, ולכאורה מוכח בגמ' לא כדברי מג"א לפי' זה דהמג"א סובר כיון שיכול לבא לאמה אחת מד' של ערובו סגי בזה, אבל הגמ' מטו: נקטה בדוקא אלפיים ותרי משמע פחות לא ו"ע.

ע) מטו: היה מכיר אילן ואמר שזיתתי תחתיו לא אמר כלום, ונחלקו רב ושמאל אם מ"מ לענין מה שיכול לחול חייל. והביאו עלה בגמ' נ. תודה שנסחטה על פ' חלות נחלקו חזקיה ור' יוחנן אם קדשו מ' או לאו, וכ' רש"א קי"ל כחזקיה דרבי' דר' יוחנן הוה. ז"ע דהרמב"ם פוסק כר' יוחנן (דסובר הלכה כתלמיד במקום רבו ונחלקו קמאי בחזקיה ור' יוחנן איד לפסוק כנודע) ופוסק ג"כ כשמאל ואין שני שיטות אלו עולין יחדיו כדמשמע הסוגיא ו"ל דסובר כתי' א' של תוס' דדוקא בתחומין קאמר שמאל.

ג) פרש"י אי הוה דיקי' לא הוה תני' ק"ק כיון שענהו תשובה מאי קאמר אי הוה דיקי' כו', אבל לפיר"ח הכונה על התנא שלא חילק בין ננס לשאינו ננס וא"ש.

הן ואלכסון

ד) נא. הן ואלכסון הראב"ד ותו' דחו פרש"י דלא הזכירו בכ"מ אלא ד', ופיר"ת דיך אלכסון לכל רוח תמה בו הרש"א, דהא עיקר פאות מערי לויים ילפי' והתם אין אלכסון לכל רוח, ופרש"ם תמה בו הרש"א דעיר מרובעת אין עושין לה זווית לרבעו של עולם. והך קו' יל"ד דשאני עיר מרובעת שהיא מרובעת ועומדת ולא איתמר רבוע עולם אלא כשאין הכרעה איד לרבעה וכל שאר דברים חוץ מעיר לא הוו קביעי כעיר היא חלק מהעולם, ואפי' נעלו בקרקע אין לו חשיבות עיר שתקבע רוח לעצמה.

ה) ואולי זהו כוונת ה"ר יהונתן שכ' דרבע עולם הוא עצמה, ותמה עליו החזו"א, אלא שקצת ז"ת תחלת לשונו לפ"ז, ויותר נראה דאין ר"ל עצה לאפוקי דין אלא דקשיא לי' אי דינא הוא א"כ אפי' מרובעת או קרובה לזה ירבעה לרבע עולם וע"ז אמר שאינו דין מרבעי העיר אלא דכשא"א לרבעו מזל עצמו אז צריכין העצה שיהי' כרבע עולם.

ו) והביא הרש"א פי' הראב"ד שפי' דמעביר בישר נגד פניו חייב בד"א לחודי' אבל כשמעביר לאלכסון עצמו אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונס. כן הוא לשונו דסובר דנגד פניו מכריע רוח הרבע, ויל"ע כוונתו אלכסון אם הוא לפי זורת רגליו או לפי פניו וגם אם הוא לפי תחלת ארבע או כל ארבע, ולא מסתבר שידבר הראב"ד בהולך לאלכסון ופניו כלפי אפון וע"כ

קנין שביתה

באופן שיעור ד"א של שזיתה

א) כ' הרז"ה מח. מי שיסן בדרך יש לו אלפיים לכל רוח כריב"נ אבל לענין ד"א של שזיתה ח' על ח' כרבנן, וה"ה לכל ד"א שקונות בכל מקום (העתיקהו רא"ש ורש"א), וכ' הרש"א טעמו דהלכה כמיקל בערוב ודלא כשמאל דאמר כ"מ ששנה ר' יהודה בערובין כו'. וז"ע אם הרא"ש שמעתיק ג"כ דברי רז"ה מפרש הכי דהא איהו סובר דלא אמרי' הלכה כמיקל בערוב נגד כללי וא"כ הכא דאיכא כלל אין ליכך אחר המיקל בערוב וכן יש להוכיח מהא דסוגיא הסמוכה מטו: אמר רב הלכה כר' שמעון ולכאוי' בלא"ה המיקל בערוב אלא כיון דאיכא כלל דאין הלכה כר"ש צריך למימר, ושמא כל מקום ששנה ר' יהודה בערוב כו' הוא כלל מחודש ואינו כלל פסיקה דעלמא אלא שייך רק לערובין וכן חולק אריב"ל, ובאמת התו' מח: וכן רש"א תמהו על רש"י היכי קאמר דשמאל סבר הלכה כמיקל בערוב הא איהו הוא דאמר הלכה כר' יהודה בערובין כו' ואם כלל דהלכה כמיקל בערוב עדיף מאי קושיא היא וע"כ דפליגי ארא"ש, ושמא אינו קו' ממש אלא אסמכתא דאדרבה אי מצינו לשמאל פסק בסוגיין אינו אלא אפכא וכיון דלא קאמר הלכה כמיקל אמאי קאמר וליטעמי' ועי' מה שכתבנו שם ליישב דברי רש"י וכת

לפני תחלת הליכה נקבע חיובו, וק"ע כיון שפנה והסתובב איך יקבע דינו ממה שעמד קודם שאין לזה שום שייכות עם מלאכת טלטולו.

ז) והתו' כתבו דבכל מקום מזכיר ד' אמות משום דנפיק מינייהו האלכסון וכוורת דפ"ק דשבת שהיא עגולה ואין לה אלכסון נקט רחבה ו' דאי הוה נקט ד' הוה משמע דלא בעי אלכסון, ולכאורה אינו מובן אמאי הוה משמע יותר מכל ד' דמצינים שהם כוללים אלכסון סביבם לכל הרוחות, דמה שהם אינם עגולים אינו מוסיף להם אלא אלכסון של רוח אחת כרשב"ם אבל לענין שאר רוחות אין הבדל בין מרובע לעגול, וי"ל דמסברא ידעי' כיון שאורת רבוע אחת בכלל הד"א אין סברא דוקא היא תקבע וכסברת ר"ת דאמת דמקפי' לכולהו אלכסונים בכלל ד"א.

ח) וכ' ב"י שמתו' משם ה"ה משם ראב"ד "במקום הדחק מותר הן ואלכסון פחות משהו ושלל במקום הדחק אסור אפילו לטלטל בפחות מד"א". ודברי הראב"ד אינו מובן אמאי פחות מהן ואלכסון אסור וכי אסור לטלטל פחות מד"א זפ"א היכן גזרו חז"ל ד"ז ואולי חושש לדברי רמב"ם ו"ע, ודברי רמב"ם יל"פ בפשוטו לפטור מפני שהוא דבר שאינו מצורר ואינו יכול להתברר על כן אסור ור"א להלקותו מבלי לברר היכן הוא הרבוע, והוא דומה לפיר"ת אלא דמספק עושה כן לא מודאי ולא ספיקא דדינא אלא מצב ספקי.

ט) והבה"ל כ' דברמב"ן משמע דמטלטל ד"א בשוה מותר לכחלה ו"ע בטעמו אי גזר שלא באלכסון חטו באלכסון גם בד"א יה לו לאסור, ור"ל ד"א מצומצמת, מיהו מש"כ אי גזר כו' ז"ע וכי גזרה היא והלא הרמב"ם קאמר פטור אבל אסור דהיינו אסור מדאורייתא.

י) נא. לאו היינו דתניא ר' חנניא כו', כ' רשב"א ומתני' דמרובעות ליכא ראי' דלמא דררבנן הקלו. ק"ק מי הוה דבר המפורש ושנוי במשנה תחומין דרבנן שנחליט דמש"ה הקלו ודסתם רבי הכי דהא ר"מ דמשנתינו סובר דאורייתא.

הבלעת תחומין

יא) נב: אפי' טו' אמה, כ' רשב"א נראה מדברי רי"ף (לא ידענא למה נקט נראה מדברי רי"ף אחר שהרי"ף כ' להדיא הלכה כתנא קמא) דאין הלכה כר"א בהבלעת תחומין וכר"ש בטו' אמות, ולעיל פ"ג נתבאר דהלכה כר' אליעזר וכ"פ ראב"ד וכן פסק ראב"ד כר"ש וכן נראה דהלכה כמיקל בערוב. ע"כ. מש"כ הרשב"א הלכה כדברי המיקל בערוב אינו מובן דהא ר"ש לא קאמר אלא שכן הוא המציאות שיש טו' אמה וע"כ יכול לחזור וק"ו למי שרגלו אחת כו' ואם תאמר שנחלקו אם ראוי לעשות כן מה"ת להמציא כן ולא משמע כלל דלת"ק אינו ראוי לעשות כן, וגם אם הי' כן מה זה שייך למיקל בערוב דאין זה שום קולא

לעשות כן ולנהוג כמנהג זה, ואולי נחלקו אם ראוי לסמוך ע"ז וממילא ר"ש מיקל אבל ג"ז תימה וכי לת"ק אע"פ שיודע שהוא תוך התחום לא יכנס מפני תקנת הטועים וק"ו לל"ב של רש"י ז"ע, והנה הרשב"א מסיים דהלכה כר"ש וע"כ "יכנס אלא"כ יודע דברור את התחום", הרי דנחית להא דיודע שאינו כן לא יכנס ואינו אלא משום ספיקא.

יב) ובש"ע תה' א' פוסק דאין הבלעת תחומין אפי' אמה בחוץ לא יכנס רק רגלו אחת צפנים יכנס, ופי' המ"ב דהיינו במזיד אבל בשוגג או באונס איכא הבלעת תחומין (מג"א וא"ר והגר"א כרש"י, אף שהא"ר מחמיר בשוגג שעה"ל ו' דחה דבריו ממ"ש ס"ה). הטור לא העתיק כלל חלוקה דמזיד ושוגג גם הר"א שסתם וכן קו"ע אינו מחלק ו"ע.

יג) וכ' המ"ב וכ"ש אם ילא לדבר מזה מותר לו לחזור כל שלא ילא מתוך התחום ד"א, והא דאין לו ד"א לזד פנים משום דהתחיל ללכת לזד זה נראה כצורך לשם (מ"מ, מ"ב). ויל"ע הא ילא לדבר מזה נותנים לו אלפיים אמה ויכול ג"כ לילך אלפיים, וע"כ דלא דוקא רק נפ"מ אם חוזר לתחומו הראשון. ויל"ע אם לא כיון ללכת אלא פסיעה אחת, וכן אם ילא דרך דדיו, ולעיקר דברי רש"י דאין הטעם משום דאין לו שום הבלעה אלא דה"א הוא מחוץ לאלפיים יש להביא ראי' דהסוגיא קיימא דלא אמרי' הבלעת תחומין, מדינא דרגלו אחת צפנים, ולכאורה יכול להכניס רגלו שניה למקום ראשונה, וע"כ די' הבלעת תחומין ומ"מ לא סמכי' עלה.

דין הבלעה של שתי מקומות שציתה

יד) מח. אמרי' בטעם דאין מחמירין בהבלעה בחלרות כמו ביחידים, דהתם אוושי דיורין, וכ' הרשב"א מה שפרש"י דהכא יחידין ק' חזר של יחידין מאי כדמחלקינן במשנת שכת' א' ולא עירב ור"ח גרס הכא אוושי דיורין דשלתם אוושו ושמעו להדדי ומדכרו וראב"ד גורם כרש"י ומפרש דחזר אמלעית כולה מותרת היא אבל הכא רק חלק מהד"א מותרין ואיכא היכר. ע"כ. מאי דמקשה ארש"י לחלק בין רבים ליחיד היה אפ"ל דחזר עיקרו לרבים להכי גזרו ב' ואינו דומה ממש להא דפ' הדר להכא גזרת מכשול היא ופפיר יש לומר דגזרו בכל חזר, ופי' ר"ח קשיא מאי לשון הכא אוושי דיורין מה ענין דיורין להני ד"א, דדוקא לרש"י דבחזר אוושי דיורין אפשר דמוסיף דהכא אין זה אבל לר"ח ק'.

טו) וכ' הרשב"א שם כיון דעריבא אמלעית כו' עיקר כרש"י דר' ששת אית לי' דר' יהודה וכדקאמר אפי' תימא, והלכה כר' ששת להקל, ולא כבעה"מ דמפרש דר' יהודה המיקל ואית לי' דר' ששת. ופלג כיון דאיכא נפ"מ בין ר' יהודה לר' ששת למה השמיטו רי"ף ורא"ש כל ענינים, והנה בהג"א כתב דמתני' "וכגון שנתנה האמלעית ערובה בזה וערובה בזה" ומשמע מזה דפוסק כר' יהודה, ואולי רי"ף ורא"ש סברי כבעה"מ ולהכי פסקי נמי

כר' יהודה ולא כתבו מלתא דפשיטא, ויל"ע ג"כ מש"כ בהג"א שאח"ז פרש"י בקטן מנפ"מ לדין הא כל הפו' פסקו כרבה

טז) ברש"ב"א מה: מבואר בהדיא דאינו סובר כמהר"י, אלא כר"ת. אבל בעל"ד ר"ת אין גלוי לא כן, וכן התו' מט. חשבו להו כשני שיטות, ומה שמביא מרש"י להטעם משום גזרה ל"ע דברש"י לפנינו וכן הביאו משמו התו' מבואר דטעמא משום שזו מושכת כו', ואמנם בזה מיושב קו' התוס' מהא דמח. דאוש"י כו' ובאמת רש"ב"א השמיט קו' זו, ועוד היה מקום ליישב דבגמ' התם אזיל כשמואל ולשמואל ודאי הכי הוא, ומה שהקשו הא לא שמעי' לשמואל בשום מקום דאמר הלכה כהמיקל בערוב, יא לדחוק כוונת רש"י לא דקאמר בעלמא אלא דשני מימרות אלו לקולא נינהו ולטעמי' נינהו דתרווייהו סברי הכי ודקאמר זו דברי שמואל היינו זו ולא סבירא לי' כמו שהוא ברוב מקומות.

יז) ובחלוקת התוס' ד"ה לר' יהודה דלר"ש אין באמצעות נעשית שליח לדבריה כולם דיירים בה. יא לפרש בפשוטו בעל"מ מעשה הערוב על ידי הנחה ולא על ידי שמיניחים אלא בזה נהיה שליח אבל אם מניחים אלא אין זה אלא שהחילונות באות אליו ולא שהוא בא אליהם ואינו יכול להיות שליח, ונפ"מ אם הנחה חילונה באמצעות והנחה אמצעית בחילונה חברתה.

יח) ערוב של חצר א' בב' בתים הפריקה סי' רעב' פוסל וחזו"א מכשיר. ולכאורה חזו"א חלוק גם על הא דמייתי מ"ב סו' מס' חכ"ז דאין להניח שני ערובין בב' בתים ובספר משמע שרואה לפרש החכ"ז באין שער באף אחד, אבל בשע"ת מוכח שאין זה כוונתו וכן המ"ב סתם ומשמע כמסקנת החכ"ז.

עירב לב' רוחות

יט) נ. עירב לב' רוחות פי' טור תיב בסבר שיכול לחאי היום. רש"י כ' שחרית כאן וערבית כאן אבל אינו מוכרח דלמא ליטנא קייטא נקט לילך לכאן ולכאן, ויל"ע אם כוונת הטור דמי שסבר שיכול לערב תרתי ודאי לא חלין שניהם שאין זה שייך לערוב.

שבת בספינה

כ) כתוב בזה"ל תה' ז' לאף שאסור מספינה לספינה מ"מ אם נלך לנקביו יכול ליכנס לספינה קטנה התלויה בה ליפנות ולחזור לספינה גדולה דאנוס הוא ביציאתו וכמ"ש סי' תו', עכ"ל, ול"ע למה שרי לז' לחזור ואם כוונתו שאינו רואה לשנות עם הצואה מה טעם נתן באמרו שאנוס הוא ביציאתו דנראה דבזה סגי שיוכל לחזור הא בעי' שיהיה אנוס גם בחזרתו ול"ע ק.

כא) פרש"י דספינה מהלכת בכל שעה יותר מד' אמות ואין זה כפשוטו דודאי מיירי אפי' קופלת פחות בקפיאה א' או נוסעת בלא קפיאה ומה יועיל הקפיאה הא ברגע שקופלת קפיאה א' הרי נמצאת במקום כל שהוא ומשם קופלת ועיקר מה שאינו קונה

שבתה אינו מפני שאינו עומד דגם מהלך ורץ קונים שבתה אלא נראה עיקר הענין כל שמהלך יותר ממה שיכול אדם לילך בזמן הזה ד"א אינו מקרי נמצא ד"א אלו ללא דברו חכמים אלא נמצא כדרך בנ"א ואפי' מהלך ורץ אבל לא יותר מזה.

כב) תד"ה אבל היכא כו' תרו"ס תימה דיסבור רבה מחילות להבדיל מים הא זה השגת ר' זירא עליו וכי יאמר כחנאי ולא מסתבר כלל, ולמה לנו לחלק סברתם והא התוס' עצמם כתבו סד"ה ור' זירא דנראה טעמא דתנאי חדא בין דליר בין בספינה ולא לחלק בינייהו ולכן בקשו טעם מיוחד לרבה ולר' זירא בפלוגתתם, וטעם ר"י ור"י לכל חוץ לתחום לא מהני שבת מבדעו"י.

כג) הרא"ש העתיק דברי תוס' ומביא דברי רש"ב"א שמתיר עליה לספינה בע"ש ובתה הכי דברי רש"ב"א שמתיר אפי' בשבת וממשיך והא דאמרין פ"ק דשבת כו' אתיא כב"ש ללא שרו להתחיל מלאכה בע"ש כו' ול"ע הא לדברי רש"ב"א דהתיר בשבת אין זה שייך כלל להתחיל מלאכה בע"ש כו' הא מותר אף בשבת ואינו שייך למקום שאסור בשבת לכן אסור בע"ש לב"ש. ויל"ע אם האסור בעליה לספינה או בתחלת הנסיעה דלכאורה מדשרי' הערמה למינס קא מיכוין דנראה מזה שעלייתו לספינה אסורה וכיון שעולה לדבר אחר הרי מותר ומה שמתחיל לסוע אינו שום אסור ודלא אתפרש דמיירי דוקא כשהוא עדיין רדום כשמתחיל ומ"מ אותם שמדליקים נרות לא התיר להם ר"י כיון שאין הערמתם שפיר שלא עשו כלום בהדלקת נרות.

כד) ולרש"ב"א דמתיר לכאורה מה אסור יא בזהאי מעבורת דבעי למינס ויג' לומר דבמעבורת קטנה חישי' שמא ישיט כדעת התוס' ולא התיר רש"ב"א אלא בגדולה שאין דרך להשיט, וכן בזמננו ברכבת ודאי לא שייכא הא גזרה שמא ינהיג ויכול לסוע בה תוך העיר.

כה) וגזרת ר"י לאסור קרון כיון דאפשר לו לירד יל"ע מה לי שאפשר לירד הא לא אסר ר"י ספינה אלא משום שמא ישיט וכדו' אבל לא אמר משום תחומין ומה לי שאפשר לירד, ונהי דמייתו דאור"י אותם שנקנסו בספינה בע"ש כו' הא לא כ' דלא שפיר עצדי דס"ס הם מפליגים בשבת והוא מתפרש מטעם הנ"ל.

כו) וגזרה שמא ישכח וירד ואין לו אלא ד"א הנה לא גזרו על שכחת הירידה שג"ז אסור הוא רק על שיאלא מד"א, ואין לומר משום דלא שכיח דהא בכלל הגזרה הוא שיכח וירד אלא דאין שוגג זה חמור כ"כ רק שיאלא מד"א זה חמיר כיון שיהיה קרוב למזיד ול"ע.

כז) וענין לא פלוג רבנן בספינה ל"ע מה טעם יהי' מותר דוכי יא ענין להתיר כל ענין הספינה. ושמא כיון שא"א לסוע למדינת

הים בלא זה התיירו ואף שיכול לירד ביבשה ולסוע אחרי שבת לא אטרחהו כולי האי וכ"ע.

הספינה תוך מחילות העיר באופן שהנמל מוקף ואין שום משמעות לערוב תוך העיר כיון שנותנין לו כולה.

כח) יא לתמוה לרשב"ם דגזר בקרון שמה ישכח וילא הא נכנס קודם השבת נמי שמה ישכח וילא שמה לא גזרו אלא בשבת לאסור לו לעשות שום דבר המקרבו לאסור או כיון דלא שרו אלא מע"ש רמי אנפשי' טעמא ומידכר, וכעין סברא ראשונה יא לומר בהא דגזר ר"י שמה יבואו עליו לסטים ומה טענה היא זו דאם יבואו יהי' פקו"נ וודאי לא מיירי כשלאסטים הוא דבר מלוי עד שהוא בגדר חשך וא"כ אף בחול לא יאל לעולם אלא ר"ל דבשבת עצמה אסור לו להביא לדבר שיכול לקרב הכרחו או שגגתו לחלל שבת.

לב) ויא להביא ראייה דחוזר במזיד אין לו אלא ד"א אפי' למקום מוקף דאמרו איכא בינייהו בקופץ מספינה לספינה אף דקופץ למקום מוקף משמע קצת דאין לו אלא ד"א דאי לענין הלכתחלה אי שרי לקפוז הל"ל לקפוז מספינה לספינה, וברש"י יא כמה לשונות בזה כנ"ל.

תחומין למעלה מי'

לג) מג. אבע"ל יא תחומין למעלה מי', כ' רשב"א ביאל לתחום אחר דרך למעלה פשיטא די"ל רק ד"א כמ"ש מו. ליקנו שביתה באוקינוס כו' רק מצע"ל בלא היה אלא למעלה או אי שרי לכחלה לאת להפליג למעלה מי' טובא. ומהא מוכח דמ"ש דאין תחומין היינו שרין שם ענין תחומין ואין נוהג מלואו זו בזה י"ל מאי דמקשין מהא דמי שהי' למעלה וירד בשבת קונה אלפיים ומי שהיה בספינה וירד בשבת אין לו אלא ד"א להמתירין להיות בספינה מטעם דלאו מידי עביד וה"נ יא לו להיות ד"א, וע"ז י"ל דכשהי' מופקע מלוא תחומין שאני ואינו מאבד כלום דאינו על הארץ משא"כ כשבא בספינה אע"ג דלאו מידי עביד מ"מ אינו מופקע מדיני תחומין ומאבד שביתה כיון דלאו מידי קעביד.

כט) כ' רח"ש דאין הלכה כרשב"ם ולא מהני שביתה בהדלקת נרות לעלות לספינה בשבת דאין בזה תועלת של כלום כיון דאין הספינה זזה משם עד למחר ובקרון אסור נמי להשתמש כחוס' וכדתנן בכלאים דרוכב חייב. ולכאורה אינו ראייה ממש דהא התם האסור הוא להשתמש בכלאיים ואפי' יושב כמה קרונות מאחור ס"ס הבהמה מושכתו, אבל הכא בשבת האסור הוא פעולת ההנהגה שמה יתלוש זמורה ובזה יא לחלק אם עוסק בפעולת ההנהגה או אפי' אינו עוסק אם דרך שיעסוק.

לד) בעיקר הא דאין תחומין למעלה מי' בים כריך הבנה דודאי אינו איזה דין מחודש אלא שתקנת אלפיים אינה אלא ע"פ הקרקע שיא לה מדה בקרקע וע"כ בים כיון שהוא הוא הדרך להפליג מתחום לתחום למה לא אסרוהו ולמה לא יתבטלו המים לקרקע הים אחר שאין דרך ור"א לילך בקרקע אלא על המים א"כ שם הוא הדרך ושם הוא התחום. ואי משום שאין מגורים בים הוא קצת דוחק.

לו) וברח"ש כאן מבואר דכוונת התוס' במעשה זה הוא שהספינה יואת בשבת, וכ"ע מ"ש דלא מהני הא מפני זה יא להם כל הספינה כולה כיון ששבתו בה בין השמשות והוי כדיר וסרה, ודוחק לפרש כשלא היה צבה"ש בספינה דהא הרח"ש קאמר טעמא אחרינא דיואלת ממקומה] ו"ל דסובר כיון שהוא מזיד אין לו כל הספינה כולה אף דהו מחילות שבת בהם שאני הכא דנעקרו ממקומם וכמחילות חדשות דמו, ורש"י ז"ל מיייתי ראייה דר"ג ורח"צ ע"ל התיירו דיר וסרה אלא להוציאהו נכרים ולא כל הנקלע למקום מוקף מהא דאמרו סא. שאם כלו ד' אמותיו במערה אינו מהלך את כולה, ויל"ע מאי שיטי' הא התם יא לו תחומו וכי ס"ד שנגדיל תחומו משום ההיקף, וגם דנאמר לסבר רש"י דנתינת ד"א אינו משום נתינת מקום אלא דלא מחלקי' במקום כמו ד"א וסברי הני תנאי דדיר וסרה נמי הכי הוא דאין מחלקים במקום מוקף מ"מ כשיש תחום ברור היכי מלי לאתויי ראי' מזה, ויותר מזה ראייתי בהג"א סוף פרקין סי' טז' דאינו סובר כרש"י ור"ל דגם במערה יא לו כולה, ובע"כ ד"ה לא גזרי' מסתפק רש"י בזה וכ' ב' פרוקים.

לה) ואמרי' התם ספוקי מספק"ל ולחומרם ומשמעות רש"י דה"נ לגבי ערובין נפשט דספיקא לי', וכ"פ ר"ח ורח"ב ד, ואמרין דשנויא דמהלכת ברקע דוחק הוא, וכן הוא בריתא דלקמן חרם שבין תחומי שבת כריך מחאה כו', אבל רמב"ן כ' דרק בנזיר דאורייתא מחמירין וכמ"ש מו. גבי אוקינוס דלבריהם להקל, וכדקי"ל הלכה כמיקל בערוב, ואינו סתירה כעין שמאינו כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל. ע"כ. יל"ע אם ראי' זו דוקא דהא התם הוא אותו ההלכה עצמו הלכה דערלה ומחמירין רק היבא דאורייתא והא שפיר אבל הכא דנזיר תלי בתחומין וכל השאלה בכל מקום היא בתחומין למה נחמיר וכל ספק דרבנן לקולא בפרט בערוב ולמה לא יהיה ג"ז לקולא וממילא כל הנפ"מ בדאורייתא וכמו בכל דוכתא, והיה אפשר ליתן טעם משום דהא מילתא לאו בדין תליא וכל ספק כמו שהכרענו כן הוא ההלכה על כל הנפ"מ אבל אליהו במבז שהוא חייב במלוות ודאי גם יכול לתרץ אדבעיות וכיון דהא מלתא לאו פסק הלכה הוא שכל זמן שלא נגלה לכל ודאי לא ישנה ההלכה הגם שהוא

איך [דאין] זה שייך שיהיו שני מיני הלכות באותו הזמן וכל זמן שהשופט דימים ההם מורה ופוסק וכן הסכמת כלל ישראל ל"ש לזוז מזה רק כשאלוהו נגלה והשופט נותן לו מקומו בידעו שבכחו לצרר כל הספקות אז יוכל לשנות גם פסק ההלכה] אבל אצבעי הא תליא בחכמה וכל זמן שהחכמים אינם יודעים מי שידע ודאי יכול לעשות כידעיתו.

לו) וכ' הרמב"ן: ועוד שלא החמיר אלא שמה אין תחומין ולא מלינו שלד דיש תחומין יגרום חומרא. וק"ק מה נרויח בזה הא ודאי דאי מחמיר בזה יחמיר בזה משום שהוא לאוריתא ואף שבציר זה ליכא נפ"מ אם יהי' ציר הפוך ודאי נחוש.

לו) וכ' הרמב"ן ההיא דחרם יש לדחות דמים ע"ג מים היינו הנחתו וודאי קונים שביתה אף למעלה מי' ולא דמי לספינה, ושנויא דרקק לאו דוחק הוא דדרך נמל להיות בו רקה. ע"כ. ויל"ע אפי' דרך נמל שיש בו גם רקה הא הרחיקו טובא מן הנמל וכמ"ס הפליגה ספינתם בים והי' אלפיים אמה והיכן שמענו על נמל זה ואם שאלו לר"ג המרחק למה לא שאלו העומק ואולי כוונתו דודאי חששו לזה כיון שהוא דבר שכיח בנמל א"כ מנא להו שלא הי' כן, ומיהו תימה דבנמל יהי' נמוך כ"כ דרוב הספינות כריכות עומק יותר מזה גם בזמניהם.

לח) ועי' דרכ"מ תד' ששמע מאביו להקל בהערמה לגרום שהעכו"ם יוציאוהו וכ' דאין לו אלא ד"א ול"ע איד מותר לעשות כן לכתחלה אחר שעומד במקום שיוציאוהו וה"ל כעומד בספינה ומוציאים אותו ויש אוסרין עסי' רמח' והובא לעיל ואיזה הערמה היא ואולי אין זה דרך העולם כמו ספינה ורק עומד במעבר ואין זה דרך לגרום לחיפתו כה"ג, ומ"מ בהגהת שו"ע לא הביאו אבל י"ל מטעם שאינו מועיל כמ"ס דרכ"מ אך מ"מ מהני אם אינו רואה להיות בספינה עצמה דקשיא לגופא, ויל"ע גם בדחיפה זו אם הכוונה שנוטלין אותו ומזרקין אותו כפשוטו או שרק אין לו צריכה ומוכרח לילך בעצמו שדוחקין אותו ואומרין לו לך.

לט) ולענין הלכה רא"ש ומהר"ם מחמירין וכ"פ טור תד', וכ' ב"י דרי"ו תמה דלרבנן הוא וכן משמעות רי"ף, וכ"ד רמב"ן ורשב"א והג"א מא"ז, ומאי דמחמיר רש"י כבר כ' ריטב"א ורמב"ן דרק בנזיר, ורמב"ם פכ"ז פסק שהוא ספק ומתשובתו המובאת בכל בו נראה להקל דסובר תחומי ים דרבנן דל"ד למחנה ישראל ועוד דכרמלית הוא.

מ) מפשט לשונו נראה דאין תחומין בכרמלית ולפ"ז כ' רע"א דלדידן דאין רה"ר אין תחומין מה"ת והק' בה"ל תד דהא להרמ"א נמי אין רה"ר לדידן ולמה העתיק דין לאוריתא בזה, ועוד תמה מהא דאלפיים באמה ואלף השני הי' ע"כ כרמלית, ותימה בלח"ה מי ס"ד שלא נאמר דין תחומין אלא להולכים ברה"ר הא כל מחוץ לעיר כרמלית הוא לצד אותו המקום שהוא

רה"ר, ואולי לא קאמר הרמב"ם אלא דבעי' עכ"פ שיהיה קונה שביתה במקום שהוא אלא רה"ר וכיון שיש אופן יציאה מאותו מקום ע"י רה"ר ממילא דומה לדגלי מדבר שהי' שביתה במקום חשוב אלא רה"ר, אך אינו משמע ממ"ס דאי אפשר שיהיה מותר לו להוציא ואסור לו להלך, ויותר נראה דכוונתו דמים לא שייך בו ענין רה"ר ולא שייך בו ענין אסור הוצאה לא מלך מקרהו אלא מלך ענינו וע"ז ל"ש גם אסור תחומין, אבל מקום הראוי להיות רה"ר אלא שאין בו טז' רבוא או שתקנוהו במחילות מה טעם יהיה מופקע מתחומין, וע"כ דסברתו הוא כמ"ס דלא איתמר תחומין במקום המופקע מהוצאה, ולפ"ז י"ל כפשוטו דגם האלפיים צריכים להיות כולם במקום הראוי להיות רה"ר, ולפ"ז לא יהיה תחומין לאוריתא בים אפי' נמוך וכמ"ס ב"י.

מא) ול"ע בסברת הרמב"ן שהזכיר המ"ב דאינו מהלך אלא הספינה א"כ אף ביבשה ואם נאמר שאין ראוי להלך בים הדרנא לדברי רמב"ם, ועי' מו"ק שתמה מאד על דברי רמב"ם אלו מה ענין טלטול אלא יציאה וכ' לאו מר חתים עלה.

מב) וכ' רמ"א בשם הרב המגיד דאם לא הי' למטה י' קונה כשירד אלפיים וספק לקולא. וכ' מ"ב דדוקא נתנוהו בעיר אבל נתנוהו סמוך לעיר אינו קונה אלא אלפיים ולא כמו העיר ויל"ע למה לא אמרי' דדעת' אעיר וכמ"ס סי' ת' והוא מגמ' לקמן בסמוך, ויל"ע היכי דינא בינא להציל אם הי' אין לו אלא אלפיים או דלמא גם הוא יכול לכיון שביתהו בעיר והעיר לו כד"א, והנה ברמב"ן משמע לא כמ"ב ול"ע.

מג) בחזו"א קח' ד' האריך לחלוק ע"ד בנין ליון שדן אי מחילות אלו עולות עד לרקיע וכו' וכנראה שלא היו לפניו דברי רשב"א מד: שהביא דראב"ד פי' דגג המערה מותר לילך בו לאוירה עד הרקיע וקיל מטלטול כדמלינו שכל העיר כד"א, וכ' עליו כ"ע דאין זה אלא באויר מסויים כבית או בפחות מב"ם, ואין זה שייך לשבת מצעו"י, וגם משמע דוקא ד' אלפים ותו לא, ועיר כמאן דמליא אינו דומה לגג מערה דרה"ר גמור הוא.

מד) התו' פרשו דכל שהוא צרקייע אינו קונה שביתה וגרע מלמעלה מי', ורשב"א כ' ומשה"ק תו' לר' יהושע י"ל כל שלא היה מעולם בארץ אינו קונה למעלה מי'. ויל"ע אי מודו תו' לרשב"א ור"ל כיון שמעולם הוא צרקייע אבל מים שיעלו לרקיע יקנו שביתה, או רק משום המקום ולא משום המקור (מה:).

מה) הא דדיינו התו' א. אי משכח"ל כרמלית למעלה מי' לכאו' כ"ע דבהדיא תנו לעיל טו. דתל יוכל להיות קרפף שדינו ככרמלית, וי"ל כיון שגדלו בית סאתיים ודאי הי' מקום לעצמו ואינו צריך להיות בכלל י' של שאר כרמליות.

יבאו להציל

מו) מד: ילאו להליל מן העכו"ם הלכה כרנב"י דבתראה וכר"י דתניא כוותי', וז"ע איך פסקו כתרוייהו ואין פי' המשנה אלא בגוונא חדא וא"א להתקיים כב' הפרושים והא פליגי בפ"י המשנה ומנ"ל לחדש קולא דזה ודאי שאינו פקו"נ דא"כ לא הו פליגי ולא צריך למימר ואפי' חשק קלת אינו דבפקו"נ חיש' אפי' לחשק קלת אע"כ אף באופן שהוא חשק רחוק מאד.

שבת בלא כוונה

מז) מה. פלוג' דת"ר ור"י אם שבת בלא כוונה בתחום העיר קונה בה שבתתו, וכ' ר"מ ופ"ע דוקא אם הוא בדרך לאותו מקום. והי' מקום לומר אפי' אין דעתו ליכנס לעיר מ"מ אם ניחא לי' להיות בה בשבת כגון שאין לו צרכי שבת מסתמא ניחא לי' שיהיה כל העיר תחומו אם בזה יותר נח לו ויל"ע אי אמרי' אומדנא לפי הענין או רק בכה"ג שהוא ברור בכל מקרה, ויל"ע בראיית הראב"ד באומר שציתתי תחת האילן כו' שאינו אלא אומדנא פרטי להפקיע דבורו ולמה לא חילק כן דשאני הכא שהוא בדרך והוי בלב כל אדם וכלל גדול לכל וע"כ דלא סובר לחלק בכ"ז אלא בכל ענין מפקעי' דבור.

מח) ואם אמר שציתתי במקומי דבריו קיימים (רש"א מראב"ד רמ"א ומ"ב ושכ"כ ריטב"א ולא כריו"ט) וד' ריו"נ צריכים לפרש דס"ס לא קאמר אלא בטעות, ובאמת גם דברי שאר פוסקים לא ברירן בזה דהא מודו דאפי' לא חישק כלום קונה בעיר וא"כ דעתו אין נפ"מ כלל כיון דמסתמא ניח"ל וא"כ מה ממנו יהלך להפקיע גם דבורו שהוא בטעות, ובמכוין לאפקועי העיר ודאי לא קאמר הריו"נ דיקנה על כרחו ודינו ככל מערב ברגליו, ובאמת בלא"ה יש להוכיח מדברי מ"ב דיש מעלה יתירה לדבורו שכ' דאפי' כיון בהדיא לקנות שבתה בדרך בטלי' כוונתו וע"כ דדבורו גרע ואינו יכול לעקרו מפני שהוא דבור, ואם רוצה לישאר במקומו יכול לדטובתו הקילו עליו ולכאורה איך מפקיע בזה מה דמחזקי' מחשבתו שולאי רוצה וע"ז י"ל דאגלי מילתא דהחזקנו בטעות וא"כ בכ"ז לצריכה ודהא ר"מ ל"ל ברירה ומאי פליג הכאן אלא דסתמא ברור הוא שהוא רוצה בזה אלא שאינו יודע והו"ל כמתנה ומ"מ אין זה ע"כ וז"ל לפ"ז דדוקא אם הי' כן דעתו מע"ש היינו שלא התחדש לו איזה סבה עכשיו דאם קנה כבר והיה הקניה בצדק מה יועיל לו שנתחדש לו סבה עכשיו.

מהלך אינו קונה שבתה

מט) עי' לעיל פרש"י בספינה ומ"ש בזה, הנה לא מצאנו בפוסקים חבר להא דמהלך אינו קונה שבתה והבה"ל תד' דאין בספינה דניידא והוא כפרש"י דאינה קונה מחמת הליכתה ובאמת רש"י כ' דפי' זה עיקר וכ"כ ה"ר פרץ אבל הפו' השמיטוהו ופסקו דבנפחתו לפני ספינה אסור להלך בכולה אע"ג דניידא וזה דלא כרש"י זהו אבל הליכת אדם לא שמענו ועי"ש שכתבנו הסברא בזה וכן משמעות לשון רש"י הנ"ל דדוקא

שקופץ בכל פעם ד"א, מיהו לשון מתני' מה. מי שהיה מהלך בדרך וישב כו' משמע קלת דרק אם ישב קונה שבתה ומהלך אינו קונה שבתה, ואולי ישב נקטו לרבותא אע"ג שישב דמוכח מזה שהחליט לשבות כאן.

ט) ויל"ע לפמ"ש לעיל לפרש מתני' זו דאין זה אלא מחשבה לכו מפקיעה באומדנא אבל דבור אינו יכול להפקיע איך יכול להפקיע מעשה, וי"ל דהמעשה אינו מוכרח לגמרי דאימא לפוש עמד, ואל"כ זקנים בספינה ילכו רואו וסוב ולא יקנו ולא מידי רק יקנו אלפיים כשיבואו לישוב, ויש לדחות דלא קנה ע"י הפקעה במצבו אין לו אלפיים רק אם לא קנה ע"י שהוא לגמרי אינו במצוה זו כגון חוץ לעשרה וכמשי"ת בסמוך.

נא) דהנה מדאמרי' הכא שיכול להחליט אם רוצה לשבות כאן או כאן נסתפקו מי שאינו רוצה לקנות כלל אלפיים אם באמת אסיר לי', ומסברא ראשונה היה נראה דאין בזה טעם דאיזה אסור הוא וכי מדין נדר ומה שיכול להחליט הוא ככל התורה שמצד מצבו אבל להפקיע דין זה מנא לי' וכי טובת ממונ' הוא, מיהו הא לרבנן ישן אינו קונה שבתה אלמא בעי' דעתו בפועל, ויש לחלק כמו שכתבנו בפרק זה כמה פעמים דשאני לן מי שהוא בכלל מצות תחומין אלא שכל בא עליו קנין שבתה כגון שהולכיכוהו עכו"ם לבין מי שהי' למעלה מי' ועל כן יש מקום לומר דהולכיכוהו עכו"ם וצא אין לו אלא ד"א אע"ג דלא קנה בשום מקום אבל בא למעלה מי' יש לו אלפיים כיון שהי' במקום שאין מצוה זו נוהגת ולא נאמרה אלא לבני קרקע ע"כ השתא איחיבי, וכן יש מקום לומר דאף אם אסור תחומין אינו מעשה המעבר אל חוץ לתחום ואין מהיר במה שגויים עשו המעבר או שיעשהו כללחר יד רק האסור הוא שגורם הימלאות במקום אחר ועל כן אסור מצד עצמו לעלות בקרון, אפ"ה מותר לילך דרך למעלה מעשרה, דלא נאסר אלא המלאות שעל ידי מעבר שיעבור מתחום לתחום ולא שיעבור בצורה שמופקע מדין תחומין ולא נאמרה מצוה זו לגביו והרי הוא כאינו ישראל לגבי זה אין זה נקרא מעבר אפי' בתור תנאי להמלאות שבעי' שיעבור לא מקרי, וה"נ בעניננו ישן זה היה כמין שוטה לגבי תחומין כיון שברבנן בעי' ידיעה והוה לי' כמו גט דאינו חל בלא דעתו ולא בשניתו, אבל כשהוא לפנינו כופין אותו שיהיה דעתו כראוי, ומה שהקשו כיון שכתבו הראשונים דמי שצא ממקום למעלה מי' קונה אלפיים כיון דבה"ש היה דעתו לקנות במקום שיהיה שם אחר"ז, חדא א"כ ישן צבה"ש לרבנן בספינה ואחר"ז צא לישוב וכי אין לו אלפיים והא לא מהני דעתו ביסן, ועוד למה לא עשו כן הזקנים בספינה שיתכוננו לא לקנות אלא במקום שצאים ואחר"ז יקנו להם אלפיים, וכוונה לאו דוקא דזה ודאי שלא מהני כונה להפקיע האומדנא כמו שהוא בס' ת' אלא דבורו, וקו' ראשונה י"ל דאין חסרון ישן אלא כשבעי' השתא דעתו בפועל כמו מעשה של גט כנ"ל אבל אומדן דעת של מי שחזר לי' אין זה להשתא

נה) ודהתירו התוס' לשי"מ בערוז ולא בנולד לכאורה מה ראו לזה ולא שמענו על קולא בערוז יותר משאר דרבנן אלא היכא דדיני' אי עיקרו לאוריתא כגון צמעשה שבת סברת הריטב"א ריש פרקין או גבי מערב במקום טמא פ"ג דר' יוסי מחלק בין טומאה דרבנן לתחומין דרבנן וקרי ל"ל עיקר, אבל הכא נולד הוי טפי אין לו עיקר מערוז דאין שיטה שנוולד יהי' בו אד לאוריתא ולא שום מוקאה, ולומר דמוקאה הוי גזרה קדמונית כמ"ס בנחמיה הא ערוז הוי משלמה המלך, וז"ע ועמ"ס יו"ד קב' ע"ד הלכ"ח ובנו"ב"ת בזה.

נו) מו. בין לחומרין בין לקולא קמ"ל, הא דפסקו לקולא באדם ובכלים כ' רש"י ותו' לטעמא איכא מידי דהוה אנוניעור דקונה, והוכרחו לזה דאל"כ הוי ממס תרי קולי דסתרו, אבל דבריהם ז"ע מה שייך למילף מהא דאמר ריב"ק הלכה כדברי המיקל בערוז לטעמי' דר' יוחנן ז"ב הוא משום מידי דהוה כו' דהא בגמ' הוכיחו דסובר חפצי הפקר קונים שציתה ואין שום ראי' דסובר ואיך נכלל זה בדברים וז"ע, ויותר ז"ע דברי רשב"א שכו' ולאו מטעמי' היינו בהדיא דאין זה טעמו ואיך נלמד זה מכללל דהלכה כדברי המיקל בערוז.

עיר של יחיד

נז) נט. עיר של יחיד ונעשית של רבים כגון דיסקרתא דר"ג, דרבים בנו להם עיר בצקעה שלו, ודחי' דאי משום מדכרי אהדדי בלח"ה שכיחי כל ישראל בשבת אהדדי, ואמרי' דיסקרתא דנתן זואר שצנה עיר והשכירה או מכרה, וכ' הרשב"א משום דלא נשתקע שם בעלים ראשונים ללא אתו למיטעי, ובלא דברי רשב"א היה מקום לפרש הגמ' דס"ד דוקא כי הא דריש גלותא וע"ז מסקי' לאו דוקא כה"ג אלא כל עיר שהיתה של יחיד ולא משום מדכרי אהדדי, ואז"ל עוד תנאי לזה. ואולי מדטרחו לתת דוגמא משמע דבעי' דוקא כה"ג.

נח) והביא הרשב"א י"מ דוקא שכל רה"ר של העיר שייכת ליחיד, וכמ"ס כב: יהושע אהב ישראל וכל דל"נ תשמישתי' לא מסרה לרבים, וכענין זה מה ששנינו חזר שרבים נכנסים לה בזו ויוצאין בזו רה"י לשבת. וז"ע האי פירושא דהא לעיל כב: נראה להדיא דטעמא דהא דינא משום מחילות והגדון אי אתו רבים ומבטלי מחיצתא ואי ניחא תשמישתי' וכו' ולא משום דשייך ליחיד, ובלח"ה ז"ע הלך כיון שעוברין והחזיקו בו רבים הרי שייך לרבים, ואולי בהתנה, אבל דהא דיהושע א"א לומר כן דהא רבים עוברים בכמה רה"ר שלא ניחא מאז ומעולם ואינו שייך לאף אחד ומ"ט אינו רה"ר.

נט) והבי' הביא שה"ה כ' בשם רשב"א עיר של יחיד היינו שצנאה לעצמו והשכירה או מכרה או שצנאה להוסיב בה דיורין ומשייר סרטיות לעצמו. וקאת משמע דבעי' שיויר רחובות אף במוכר וז"ע דבחי' מציא ראייה דאפי' מוכר לגמרי, וכן מציא מ"ב ולכאורה

דהשתא מופקע הוא ואין זה אלא למה שיחול אח"ז ואז לא יישן ואם יישן צבואו לחלפיים ודאי תלוי במח', וקו' הב' נראה דאפי' נימא שיועיל להסתלק מאלפיים אין זה משום שאינו קונה שציתה דולחי קונה שציתה אלא שמסלק דעתו מליכך וילך רק בד"א ושביתתו מאטמאמת ואין שום מקור שלא יקנה שום שציתה, וע"כ לא יקנה עוד אלפיים בשום מקום, וכלל אין בזה סברא דהגע עצמך וכי יוכל להסתלק גם מד' אמות שלו, והא דישן קונה ד"א היינו נמי משום דנותנים לו ולא גרע מיואלא במזיד שא"א לאסור עליו אבל אם אפשר להסתלק הלך יוכל להסתלק, ויש לדחות ופשוט.

נב) התוס' כתבו דמים בעצים הוו למטה מי' כיון דכל המים מונחים ארקקע, והספינה אינה בכלל המים, וז"ע אי משום שניידא או אפי' תעמוד במקום אחד לא יועיל, דה נראה פשוט שעמוד שאין בו ד' ועליו דף רחב הוי ניחא תשמישתי' והשיב למטה מי' ואפי' אין הדף מחובר אלא מונח ומבוטל דמי איכא דין חבור במסמרים, אבל ספינה אפי' תטיל עוגן לא ברירא דמקרי בטול דאינה בטולה לדבר מסויים אלא למקום מסויים והוא לי' כאוירון שיעמוד במקום אחד ולא יועיל לו דניחא תשמישתי' כיון שאינו על הקרקע, וז"ע דדבר האף במים כגון קרח אם קונה שציתה דלמה לא ייחשב לחלק מהמים, דאם יהי' ערמה של פרות כגון כל גורן נראה פשוט דכולהו חשיבו למטה מי' ודמו למים ולא נחלק דמים מתחלפים זה בזה ואין ניכרים, ואפי' אם מעורב בהם כמה מיני פרות וכי נאמר דדוקא מין אחד בעי' אם כולם מונחים באותה הנחה, וז"ע דבר אחר לגמרי שמונה עליהם אם נאמר דדוקא מים גרעו כיון שא"א להיות מונח עליהם רק בכח אחר אבל לא דרך הגוח.

נג) ומדברי התוס' שכתבו מ"ס מיא בעיבא מיבלע בליעי ואסור ואלו סחיטת פרות מותר ותרצו דפרות אוכלא דאיפרת הוא, ולפ"ז יהיה מותר לשבר את הקרח ואין בזה נולד כיון דאוכלא דאיפרת הוא, ויש לדחות דרוב קרח אין עליו שם אוכלא ומיהו הא מטמא טו"א וזריך חפוש אם מדין מים היינו בכ"ס או כאוכל בכביאה ובאמת אין דרך לאכלו כלל בעיני' רק ע"י המסה ואפי' יטמא הוא ע"ש סופו אבל לקראו אוכלא דאיפרת ע"ש סופו אינו שייך, ועוד דאין זה אוכלא דאיפרת דהלא הוא הופך בעצמו למיא ואינו ולא הוי כפרי שהפרי נשאר בידך ויואלא ממנו הכנוס בו ואע"פ שהנשאר לפעמים אינו חסוב כלום מ"מ עי"ז ניכר שהי' כמאן דכנוס בכלי ול"ס בו שם נולד משא"כ דבר שהיה והפך לדבר אחר הרי זה נולד.

נד) ובענין מיבלע בליעי הנה למסקנא אמרו דמינד נידי ולפ"ז לא אמרי' בליעי וע"כ לית בהו נולד ויש לפרש משום דלא בליעי א"נ כיון דרחיק ולא מינכר בליעתו ואנו רואים בעיניים אינו חסור, אלא דיל"ע במ"ס ספק דדבריהם הא דלמא באו חוץ מיב' מיל וי"ל דזה כבר הוי ס"ס.

למה מיייתי צקס יק אומרים אחר לית מאן דפליג והכי מוכח גס ברא"ש, ובשעה"ל ו' הביא דיק "הפוסקים" קסוברים ל"מ מכירה.

ס) עיר של יחיד לרחבה נמי לא מערבין, כ' רשב"א משמע דדריסת רגל הרבים מעכבת מלערב ולא יועיל גס לתות ננעלות. ואם כן תימה היכי מערבין מבואות המפולקות (בפ"ק) אם אין לתות ננעלות, ועוד דאמרי' יד: עשה לחי לחאי מבוי הועיל לחייו. וע"כ במפולק מייירי דהא פרכי' עלה פשיטא כו' ואי יק חלוק הוה לי' לחלוקי קודם דמקשה לאינו פשיטא כדאיכא למטעי בכוונתו. ע"כ. ויל"ע אם מוכרח דמייירי במפולק, וגם י"ל בהפוך דלדרכה במפולק אינו פשיטא דעכ"פ היה ל' שיאסרו משום הפולק ולמה פרכי' פשיטא. ובעיקר קושייתו כבר כתבו התוס' כע"ז, וחילקו הוועיל לחייו רק באין חרות מן הלחי ולהלן, ורשב"א לא נחית לחלק כדברייהם, ואף דמיייתי הא דרינפו בלחיים ללא משמע שיק קס חכר, ובלא"ה מלו לתרואי במבוי חדק שלא ערבו מעולם.

סא) וע"ק עוד ברשב"א שמביא תי' הרמב"ן דלא נאסר אלא לערב כולה אלו לעמון אבל לחיין פשיטא ללא, אלא יערבו הכל ויתנו לחי וקורה ברה"ר, ולא יועיל שיערבו כל לחי בפנ"ע ויתנו לחי וקורה באמלע רה"ר אפי' לרוחב דס"ס יק להם דריסת רגל. ויק להעיר קורה היכי משכח"ל לאורך רה"ר הא יותר מי' פסולה, ול"ל דקורה לאו דוקא לאורך ואפי' לרוחב ר"ל אע"פ לרוחב.

סב) ודין עיר שאין לה אלא פתח אחד שהתיר הרב"ש, יל"ע אם יק פתח אלא שאין רה"ר יולאת ממנו רק יולאים ונכנסים בני אדם ומסתמא שרי.

סג) ויכולין לעשות דקה כדי לחלק המבואות, כ' רשב"א צקס הגאונים דהיא גבוהה ג' טפחים. התו' כתבו ד' טפחים ובאמת ק' אם בעי' ע"פ כל הפתח איך יטפסו עליה והלשון ברשב"א אכטבא נראה לאינו מכסה כל הפתח ואפי' לא משמע עומ"ר, ודקה עצמה נראה מראיות התוס' דהוא או פתח נמוך או אכטבא וענינו היכר קטון, ול' רש"י פתח קטון גובה ד' טפחים אינו מובן איזה פתח הוא אם גבוה ד' טפחים.

סד) ועי' ברא"ש דמיייתי עוד ראי' לפרש"י דנעשית של רבים הינו ממש מרבה ב"א דעריב למחוזא וכבר בימי עולא אמר ו: דמחוזא חייבין עליה משום רה"ר אלמא היתה של רבים. לכאורה אין שום ראי' מהא דחייבין משום רה"ר להא דהוא של רבים ממש וע"כ דסובר שקל שהוא שייך ליחיד אין עליו חיוב רה"ר וכמ"ס הרשב"א בסוגיין.

סה) וכ' רב"ש לענין הלכה בין א"ד של ר"פ הרי"ף השמיט אלמא אינו מיקל כל"ק וכדרכו לפסוק כל"ב אבל לא מסתבר דבשל

סופרים אזלי' בתר המיקל כ"ק בערוב שאין לו עיקר מן התורה שהלכה כדברי המיקל בערוב. משמע דטעם הא להלכה כמיקל בערוב משום דהוא דרבנן אבל התו' לעיל מו. דייקו מדברי רבא דאפי' למ"ד לאוריתא הלכה כמיקל בערוב וכן באבלות לאוריתא, ואולי מ"מ עיקר הטעם משום שהוא דרבנן ואפי' אם יק לאוריתא מ"מ נקבע הכלל לפי הרוב, ובתו' עצמם סא: מפורק דעיקר הטעם משום דהוא דרבנן.

סו) ועוד טעם כ', דמסתבר דא"ד טפל לגבי העיקר, ותימה שהא בכ"מ פסקי' כלישנא בתרא וכן הרב"ש בפ"ק דע"ז הביא דעה זו ולא הכריע להלכה כל"ק והקרב"ן מפרק דבערובין היקל במחלוקת זו של איך לפסוק להלכה כמיקל בערוב, אבל אין לשון הרב"ש נראה כלל כן רק דמסברא כתב מ"ש.

סז) והב"י כ' דרי"ף ורמב"ם מחמירים וכוותיהו עיקר, והדרכ"מ השיג להלכה כמיקל בערוב. ומבואר דאף בדברי הפוסקים ועמ"ש"ל מו. מחזו"א שדן בזה, וגם מב"י אין ראי' דשמא סובר כלל דתרי עמודי הוראה עדיף, ולא נראה דכוונת רמ"א על עיקר הנדון להלכה כלישנא קמא דאיהו מיקל בערוב.

סח) ובמש"כ רב"ש דלוח"פ מהני לחלק מבוי או חכר, וכ"כ התוס', מה שמביא הרב"ש מתוס' לא מצאתי לפנינו, אבל יק להביא ראייה מחז"ל דע"כ הוא בלוח"פ ע"פ רה"ר דהא רחבה מי'.

סט) עוד כ' טור עיר של יחיד פי' שאין בה ס"ר והרמב"ם כ' שהוא קנין של יחיד כו' ופוסק דכגי בבית תבן אע"פ שאינו דירה. ויל"ע אם יק רה"ר בין העיר לבין השויר ומסתבר ללא מקרי שויר. ובדין מרפסת יל"ע אי מהני דקה דוקא במרפסת דנראה חלוק או אף בכל חכר מהני לחלקה לב', ויל"ע דלכאורה סוגיין ללא כר"ע בזה ול"ע.

ע) ולענין פתח אחד המת' בגמ' דסתימת אשפה תועיל לזה בעי' אשפה של י"ט (שעה"ל טו' ומסיים ול"ע), לכאורה הכל תלוי אי ניחא תשמישתי' לרבים, מיהו אין להחליט דתלוי בד' מחוך י' כיון דאינו גבוה י' אפשר דלעולם דומה לניחא תשמישתי'.

רבע העיר

רבע העיר

א) יק לבאר טעמא דמרבעין את העיר, רש"י כ' פאות לכל מילי דצבת והרב"ש"א מביא מקור רבע עולם מפאת קדמה ופאת לפון ודרכו דפרק הקודם על רבע התחום אבל רבע העיר נפ"מ גס לקרפף ובאמת הכל דרבנן ואפשר לומר טעמא דאקילו רבנן דרבנן להיות נשכר וכלשון המשנה כדי שיהיה נשכר לזויות, ועוד יק ליתן טעם דא"א לקבוע שעור תחום מדויק כפי העיר

מרבועין, ויל"ע היכי דינא בעומד כנגד ראש תור דמלך הלוך בני העיר ודאי אין הפרש, אבל לצורת העיר שמא לא נאמר אלא במדידת רבוע דאין מדידה של אלכסון.

ו) יל"ע בעיר שיש לה הרבה כלעות אם מעדיפים הרבוע הקצר ביותר או הקרוב יותר לרבוע עולם וראשון נראה עיקר. ואפשר שאין דין רבוע עולם אלא בעגול דתכונתו הוא שצריך לרבע לאיזה כיוון ואין לו שום אורה משל עצמו לכן נקבע רבוע עולם, אבל אורה מורכבת שיש לה כמה אפשרויות וא' מהם רבוע עולם שמא לא איתמר דין זה משום שבמקרה יש אפשרות כזו עכשיו. והנה בשו"ע משמע דאפי' עיר שיש לה כמה זוויות אלא שאינה מרובעת מרבעין אותה נמי כרבוע עולם, למסס אחר דין הרבוע לכשצא לרבעה מרבעה רבוע עולם, אבל באמת אין לזה מקור בגמ' ואפשר ללאו דוקא, וכן המ"ב משמע דמרבעין ע"פ הזוויות וכמ"ל.

ז) הנה מצינו ג' הרחבות לעיר בלא התחום או הקרפף. חדא מלוי פגם לעשותו קו ישר, ב' הרחבת העיר בפגום יולא, ג' ריבוע, ולכאורה פשוט דכל קו ישר של דופן שלמה מרבעין לפיו, וכן שאין איזה חסרון בקו שצא מחמת מלוי פגימה, כגון עיר העשויה כגאס ר' זווית שרואין אותה כאלו מלאה וא"כ יש לנו שלש קוים שוין, יוכל למלא ע"פ איזה שיראה.

ח) ואם מרחיב העיר ע"י פגום יולא שהוא תוך ע' נראה שאין מוחזין אלכסון ממנו אלא מקרי קו ישר רחוק עד אחרי הפגום, וחשיב קו זה ישר כדי להעדיפו לרבוע.

ט) אם יש קו קצר וקו ארוך הראויים להיות כ"א דופן אפשר צריך להעדיף לרבע לפי הקו הארוך. אם ההפרש משמעותי.

י) ואם יש ב' קוים הראויים יחדיו לב' פנות ודאי עדיפי מקו אחד אפילו הוא ארוך יותר, הכי מוכח ממ"ש הרשב"א וריטב"א דכמין גם משלימין אותו לרבוע, וע"כ ה"ט משום דהם ב' קוין, ויש מקום לדחויי דהוא משום שאין הקו הארוך קו אמתי לא כמ"ל. וומש"כ בהגהת עבודה"ק דמוכח מדבריו דכמין גם מרבעין אותו כקשת לא נראה וכמ"ש הרשב"א עצמו בחי', אלא הכוונה במה שכלל גאס כקשת דאם הגאס גדול מ2400 לאז ל"ש רבוע אז יש לדנו משום קשת, וכן כריך ע"כ לפרש ג"כ לשון שו"ע וטור שהוא ממש כרשב"א בעבודה"ק ומ"מ פשט"ל להבה"ל סוה"ם דהלכה כרשב"א ותמה על החת"ס שלא נקט הכי. ואולי החת"ס באמת שיגרר דהשו"ע נקט בידי'.

יא) עוד כ' הרשב"א דמרבעין הכי דוקא בגם "שיש לו זוויות ישרות" משמע דאם אין לו זוויות ישרות אין משלימין אותו לרבוע. וה"ט דאם הזווית רחבה הרי אין הב' מתאימין לרבוע א' ואז עדיף הקו הארוך אף שאין הוא קו במציאות. וגם עוד טעם

דאטו ילך אדם בדרך ויטרך לפסוע מאות אמות ימין ושמאל כדי שלא ילא מן התחום לא זה מה שקיוותה תורה ובעיני האנשים נקרא קרפף העיר כל שיש חלק מן העיר מגיע שמה, ואולי תלוי בזה איך מרבעים האי קרן זווית דאם הרבוע הוא תחום העיר ודאי קודם מרבעים שני רגלי הקשת דהוא העיר עצמה וממילא אחר שיש קו אחד מיושר מרבעין לפיו, אבל אם הרבוע עקרו התחום אין נפ"מ מי קודם וכיון שיש ב' זוויות ישרות משלימין אותם לרבוע, ועוד יש לפרש ללא אמרו דמרבעין כך אלא היכי שא"א לרבע באופן הרגיל כגון שיהי' האלכסון יתר מד"א.

עיר העשויה כקשת

ב) נה. א"ר הונא עיר העשויה כקשת מרבעין אותה מבחוץ. כ' רשב"א: וכתב הרשב"ד כיון שיש לה זווית אף שהיא בעגולה א"ל רבוע עולם ומרבעין אותה מבחוץ אף אם יש בין ראשיה ד' אלפים. מלשון רשב"א משמע קצת דדוקא הואיל ויש לה זווית אז מרבעין אותה כרבוע עולם אבל פשוט דכוונתו אף בעגולה מרבעין אותה כפי הקו שצין רגליה ולא כרבוע עולם וכן מוכרח מסודר דבריו, ואל"כ מוסיף טובא כגון אם רבוע עולם הוא בזווית 45 מעלות לקו שצין רגליה אם ירבע כן יוסיף טובא על שטח הרבוע.

ג) ותו' תמהו למה לא קאמר ר' הונא דינו על עיר וב' פגומין יולאים ממנה, וכ' הרשב"א בשם ראב"ד דלא"נ ור' הונא בכולהו קאמר, וכ"כ ר"ח. ויל"ע הראיה דמייתי מהא דהלכו לבי כנישתא דברניש כמה פרכאות כו' מנא לי' שהי' בלד העיר ולמלא באמצע, והא באמצע העיר מודה הראב"ד דלכו"ע ממלאינן ולא פליג ר' הונא. גם יל"ע גדר אמצע דזה ודאי כל שנקודת האמצע בתוך הבליטה הוי אמצע, אמנם לא נראה דכל שאין הבליטה בסוף העיר מקרי אמצע, אלא יל"ע אם בולט קרוב לחי'.

ד) ומביא הרשב"א י"א דר' הונא לא קאמר אלא כשיש בין יתר לקשת יותר מאלפיים אמה דאל"כ מצי למיזל בלא"ה, וא"א לומר כן דא"כ למ"ד דביותר מאלפיים ביניהם לא מרבעין א"כ מיירי ר' הונא רק באלפיים מלומלמות ולא מסתברא. ע"כ. אך הנחת הרשב"א דרבה נמי מודה כל שקרוב לאלפיים לכאורה אינו מוכרח ויש מקום ליישב ד' תו'. וגם מה שמיישב באלפיים מלומלמות לכאורה אינו מובן מאי אהני דלמה יהיו אלפיים מועילות לדינא דר' הונא ולא מועילות לדינא דתו' דקרוב אלפיים ליחר לעולם מרבעין.

ה) רש"י מפרש הרבותא דפגום מב' רוחות היינו לפון ודרום ולכאורה אינו שום חדוש דמה הפרש בין לפון לדרום ושמא הו"א כיון שאין לו ג' רוחות אינו קרוב להיות רבוע, מיהו חדוש טפי טובא ללפון ומזרח דבה נותנין לו חלק שאינו כנגד העיר כלל רק צרוף של ב' הפגומין, ולרש"י מנא לן הא, ואין לדקדק כולי האי דלא נקט אלא עיקר הרבותא אבל הלכה פסוקה היא דלעולם

יש משום שאינם ראויים להיות דופן בפני"ע אללא לריד להוסיף עליהם כדי לקבוע גם הקרן עצמה.

יב) עוד יש לחלק בכמין גם שאם יש עובי לעיר והיא ב' מלכדים א"א לרבע לאחריה דאז אם נמתח קו ישר בין ב' רגליה במקום הבולט ביותר לא יגיע עד הרצוע שהוספנו אללא נאטרך להוסיף עוד מלוי לפגם הקרנות.

יג) נסתפק רש"א בעיר כמין כבש שיס בין ראשיה ד"א והוא לפי הא דמוכח מקשת כלל דאין מרבעין מה שלא יוכל לילך מאל תחומין אם לא היה רבוע, על כן כיון שאם יולא מראש אחד אינו יכול להמשיך ולא מהניא לי' גם הבלעה של ראש השני דיס יותר מד' לארכה אין מרבעין אותה. ואעפ"כ אם יש פגום יולא תוד ע' אפשר למרחיבין אותה דאין זה שייך לרבע. ואף שברא"ש כ' להסתפק כן וכ' ד' אלפים בין שני ראשי העיר למשמע אורך העיר עצמה לא אורך האלכסון, ראיתי להמ"ב שהעתיק דברי רש"א וריטב"א כמ"ס ואפשר שאין זה כהרא"ש.

יד) ואם העיר עגולה ומרבעין אותה ויש בין העגול לקרן יותר מאלפיים לכאורה א"א שלא לרבעה דהיכן נחלק את העיר.

טו) ומאי דמקשה החזו"א מ"ס עיר כקשת לרבר"ה דלא סגי בהבלעה אחת מהא דמערה דסגי בהבלעת תחומין יש לחלק דעיר כקשת יש מקום לחלקה כמ"ס הרשב"א אבל מערה מרובעת היכן נחלקנה וכדלעיל.

טז) מודדין לה מן הקשת, כ' רש"א: ונחשב כשני עיירות לכל בני ד' מודדין מאותו אלד לא מפתח ביתו, אללא שדברי רש"י שלהי פרקין אינו נראה כן. וכ' הראב"ד למרבעין מאחוריה בכל ענין. ע"כ. לכאורה ראוי ליחשב כעיריה אחת אללא שהתחום יהיה ג"כ כלורת קשת ואיזה ב' עירות יש כאן וגם בני היתר לאיזה עיריה שייכין, ואין גבול ברור בין אלדדים. והיה מקום לפרש כוונתו דהמדה היא כלורת קשת לא יותר על כן דלכל ד' אין יותר מתחומו ותו לא מידי וב' עיירות היינו שאין מחבריין אותם ולא ככל עיר המתרבעת וגם המ"ב לא הביא משמו יותר מזה ומש"כ דרך הבתים ר"ל הבתים ותחומן ולא דרך חלל (מקורו ממג"א משם מאירי ורדב"ז וכן ריטב"א), ואפילו מדברי רש"י בסוגיין אין שום הכרח ובפרט נראה כן מסיום דבריו דהחלל אינו מתחום העיר, או נאמר דב' עיירות הוא שלא אמרי' דל מהכא הני רגליים ארוכות ונמלא תחלת הפגימה של הקשת לזה אמרי' שני ערים הם וכן משמע מסמיכות דברי רש"א לעיל מיני', וגם יש נפ"מ אם החלל הוא מדין רבוע או מדין תחום לענין השוואת יש לו ד"א.

יז) ויש מפרשים כוונת הרשב"א שאם הלך בן רגל הדומית דרך הבתים לרגל הדומית יש לו תחום כמוהם אבל אם הלך דרך אורח התחום של אלפיים לאורך הקשת ולא דרך בתים אינו יולא,

והריטב"א שדרכו לפרש דברי רש"א שפרט בערוצין שנראה שלמד לפניו שבכ"מ בערוצין כותב מורי הרשב"א שיחיה לא הוסיף דין זה בפרוש] וק"מ ממש"כ הרשב"א על זה דאין מרבעין וכ"כ כו' שהוא כשני עיירות לאיזה כ"ש יש כאן שכלל מדוש זה מקל וחומר, ולשון עבדה"ק דהחלל שביניהם "עולה לו מן החשבון" ק"ק דהא אסור לילך ולא עולה מן החשבון. ויש מקום לומר דלא קאמר הרשב"א שיס נפ"מ בין בני רגל זו לבני רגל זו דוקא היכא שאסור לילך דרך היתר ואז ע"כ אתי דרך בתים ואז הוא באמת בתחומם, אבל היכא דמותר לילך אללא שיס ד"א בין יתר לקשת כיון שהולך ונכנס לרגל השנית איזה טעם בעולם יש לומר שאינו כבני רגל זו שמנפ"מ אם בא מכאן או מכאן כיון שהוא תוד העיר. ולשון רש"א אינו עולה לו באמת תמוה הא בלא"ה אסור לילך ובע"כ נוקי לה בכה"ג ודלא כדברינו, אמנם הרשב"א עביד כ"ש ואי נימא הכי אינו כ"ש ע"כ ז"ע.

יח) אבל יותר נראה דאין כאן שום חלוקה אללא לרבר"ה ליכא בהבלעת תחומין ולדין א"ש, או נימא דאיכא נפ"מ בכה"ג שאין הקשת כמין ח' אללא בזוית רחבה שנפתח לב' אלדדים ואז כדי להגיע לאמצע יאטרך לילך יותר מתחומו לפי שרבעו נטה בזוית שהרגל נוטה.

יט) כאן שפרץ מב' רוחות, מהא דבעי' פירכה קמא' מבואר דפירכה י' וכדו' אינו שייך לשם עיר וכל שמוקף נותן עליו שם עיר, אללא יל"ע הא דס"ד ברוח אחת למה נקראים ב' אלדי העיר עיר אחת ואין ביניהם כלום רק חומה והחומה לאו ליורים היא, וכ"ת משום דמגינה על העיר מ"מ כמו כל הגנה מג' רוחות א"כ אפילו תבולט חומה מן העיר ורחוקה הרבה ירבעו עליה את העיר דמגינה מאותה הרוח, ובאמת ברש"י ע"ב כתוב דהיה מלא באמצע בתים ולפ"ז יל"פ הס"ד ברוח אחת היינו שלא נפראו כל הבתים ובאמת יש עוד בתים ביניהם ועשוי כקשת, ודוחק דהיינו נפרץ מרוח אחת, ועוד בלא"ה אינו מובן מה לי בפרכה זו הא בלא"ה אפי' נדונה כעיר העשויה כקשת ולא מרובעת הא אין שם ד' אלפים וא"כ מרבעין אותה, ול"ל דס"ד דאיכא ד' אלפים ביניהם, או דידעו מעיקרא דבב' רוחות מיירו ומפרשו דההבדל הוא משום הכי.

כ) ודעת ס' העתים דנעשו כולם כיוצאי כריפין לכאורה אינו מחוור, ויש לומר דהכי דינא שאין עיר מתאחדת אללא בריבועה ואם א"א לרבעה אין לה שום איחוד.

כא) ומ"ס רש"י נפרץ זה שלא כנגד זה דייק החזו"א שאם יהי' באלכסון לאו עי"ש מה שהוליא מזה, ולכאורה שלא כנגד זה היינו כמין ל' שהוא מבוי עקום ואין שום ראייה.

כב) ולענין הלכה הטור שאל' מעתיק דעת תו' ורא"ש דאם אין בין יתר לקשת אללא אלפיים אפי' יש בין הרגליים ד"א, ורי"ף ורמב"ם השמיטו מח' אמוראי דדין יותר מאלפיים בין יתר

בית הרי במציאות הוא חלק מהעיר וכי עיר שיש בתוכה ים אינה עיר אבל לרבע לא נימא.

כטו) יל"ע בקרפף שכלה מדתו ויכול לומר לא אזכה בקרפף אבל משום זה מפסיד הקרפף מן האל השני וממילא אין לו חבור בין ב' הערים ומפסיד קמא' אמה.

מה מקרי דירה לריבוע העיר

ל) בגמ' אמרי' אבריתא דנפראו מב' רוחות איך ואיך מאי לאו דאיכא תקרה לא דליכא תקרה, ולכאורה אי ליכא תקרה מבואר דוקא איך ואיך אבל כמין גאם כשר אפי' ליכא תקרה ובגמ' לעיל מיני' הוה פשיטא דבליכא תקרה לא יועיל פחות מג', וז"ל איך ואיך לאו דוקא וז"ע כי הוא דוחק מבואר.

לא) ב' מחילות בלא תקרה כ' ב"י ש"ח' דפסק הרמב"ם לקולא כמיקל בערוב ויש לתמוה על רבינו שלא הזכירה. ויש לתמוה על ב"י מאי תמיה על הטור בזמן שרי"ף ורא"ף השמיטה ומסתמא סבירא להו להחמיר דכל שלא פשו דמהני מסתמא לא מהני, והרשב"א מביא שהראב"ד החמיר, ובהמשך מביא הירושלמי דמיקל, ולא כ' כלל שהוא ראוי נגד הראב"ד, ומשמע דהירושלמי ידע מימרא דרב יהודה דהבבלי לא ידע ושוב אין ספק ואריך להיות לפ"ז ההלכה לקולא, וז"ע.

לב) נה: מערה לא נכרכה אלא להשלים, וכ' התוס' דבעי' שיהיה ד"א מן הבנין, העתיקו מג"א ש"ח' ה'. וז"ע דבירושלמי מובא ברא"ף שהעתיק ב"י סי' זה כ' שיכול לתקן ע"י מערות כו' ומשמע דמערה לבד סגי. ועי' בריטב"א דאפי' הבנין חוץ לע' אמה מאטרף ע"י המערה, וכ' בה"ל דה"ה באינד כגון בהכנס' שיש בו בית דירה סגי שיהי' הבהכנס' תוך ע', ובחזו"א חולק ע"ז. וכ' שם שבהכנס' אינו בית דירה לחוד אלא מיירי בלן בבהכנס' וכולו דירתו, ומה ש' חזו"א "מערה שאני שהיא דירה גמורה אלא שגגה נדון בפנ"ע", לא נתפרש הא איכא פתחה דאיהו פיראה.

ההפרש בין רבוע לקרפף

לג) נז. דלעת רבנן אי בית כעיר כ' רשב"א דבית הוי כעיר ונקטו עיר איידי דר"מ, ולר"מ עיר דוקא דמקיר העיר דריש ולא בית, וא"נ י"ל לחז"ר לעיירות נותנין קרפף שלם אבל לבתים עד דמבלעי ממש תוך ע' ושיירים. ע"כ. לכאורה כוונתו דבבתים לא סגי בע' ממומאמות ויל"ע מנא לן חלוק זה, ומשמע דבלא"ה יש סברא לרף הפגומים וכל ענין קרפף לא איתמר אלא שיהיה בלי אמאוס, אבל לפ"ז לא א"ש הני למודי דלעיל דהיכי ילפי' ב' קרפפים לעיר מהא דדחיקא תשמישיהו מנא לן שהוא בלי אמאוס, ואולי פשוט שכן ראוי לתקן שיהיה שלם. ובמש"כ שם

לקשה ומסקנת ב"י דהיינו כאבוי דאין חלוק. והב"י גורס ר' הונא תחת רבה ופלא שגורם כן ג"כ בהעתקת הרא"ף ומזה פירש טעמים לחוקים להרמב"ם, וגם מ"ש דמד"ר' הונא המליא הלכה זו הוא בקי טפי בהלכותיה תימה מה טעם הוא זה. ומה שנתן טעם לדינו דאי בעי הד"ר הנה בלא"ה יש הבלעת תחומין ומותר לילך ומה צריך לאי בעי הד"ר אפי' וע"כ דאינו אלא טעמא דהכל אחד.

כג) הנה הטור לא פירש כלל דין עשויה ככבש והש"ע פשיטא לי' דלא שניא יש ד"א או ליכא ולשונו מוכיח ע"ז, ורשב"א ורא"ף נסתפקו בו ולא מלאתי פשיטות לזה

כד) המ"ב ש"ח' מעתיק דברי רשב"א וריטב"א דכמין גם אין מרבעין אם יש בין קרנותיה יותר מד"א אמה, ופוסק בשעה"ל ה' משם ריטב"א דמ"מ מרבעין בתחתית הזוית דאמרי' ל מהכא אורך הרגליים. וז"ע איך מרבעין דיכול לרבע בקו ישר של אלפיים מצפון לדרום וכגון שרגלי הגם משוכות למזרחי לפוני ומזרחי דרומי ושוכב על קרנו ויכול גם לעשות אלכסון כגון מגובה אלף אמה באורך רגל הנוטה למזרחי דרומי הרי יכולין לילך אלפיים גם כלפי מזרח וצפון וממילא למה לא נרבע שמה וכן לרוח השני.

כה) הבה"ל מחלק דין מלוי פגימת הקשת מדין אלפיים ראשונים ובחזו"א כ' שאינו מובן החלוק, ויל"פ דפגימת הקשת אינו אלא דבר מלך אורת העיר ומובן מאליו לעולם אבל אלפיים ראשונים הוא דין בשעור וע"ז ל"ש לומר דל מהכא, ולא רק בלשונות הפוסקים אלא גם בסברא ל"ש דל מהכא דכיון שהוא גדול ועומד לעצמו הרי הוא עיר לעצמו ול"ש לומר חצי העיר טפלה וחאיה לא.

כו) ושעור שיהיה בין רגלי הגאם וירבעוהו ככל מדתו ד' אלפים באלכסון (מ"ב ושעה"ל יט' וכמחה"ש שתקנו דברי מג"א לא כיד אפרים) וכ' חזו"א אפי' אם יש יותר מד"א לפעמים יפגעו קרנות התחומין זה בזה. ולכאורה בלא"ה אפילו בלי קרנות התחומין יכול לילך שם מהלכלע עממה באמצעה מזה ומזה גם כשיש יותר מד"א בכל האלכסון.

כז) בית שבים כ' רש"י ללא מהני משום דאינו קבוע ולפ"ז אם הי' קבוע מהני ואל"ע ג' דהוי למעלה מעשרה ומוכח מהכא דגם בית על עמודים מאטרף אף שהוא למעלה מעשרה, ויש מחמירים בו, ועוד דודאי איכא קביעות דיריין כמו אריפין שעשו ב' חכרות.

כח) יל"ע אם מרבעין בים או דאין תורת רבוע במקום שאין דרך לילך מהי דאסור תחומים לא יחול פחות משעור אלפיים מ"מ לרבע העיר בים ל"ש דוכי הים חלק מן העיר מיהו הא אמרי' דבית שבים יוכל להאטרף אם הוא קבוע ואפשר לחלק דאם איכא

הרשצ"א דמפורש בירושלמי דאין בית כעיר, יל"ע מאי טעמא בתחילת הסוגיא מסיק לאו הכי.

לדברי טור, אלכ סברא הוא. ובאמת הש"ע השמיטו, והרמ"א הביאו.

לד' כ' הרשצ"א נז. משם ראב"ד דאין נותנין קרפף לעבורה של עיר. אין לומר דר"ל שאין נותנין עוד ע' לר"מ אחר שכבר השתמשו בע' לחצר גדולות, דהא מיירי מזה לעיל מיני' ולשונו נראה לדברי הרשצ"ד הוא ענין אחר, אלכ יותר נראה דמיירי כגון שרבעו את העיר ותוך ע' של הרבוע יס גדולית אבל רחוק יותר מע' מגדולית ראשונה כגון שהוא במזרח והוא במערב ועז"א דיש לדבר סוף ולכו"ע, ולכא תפלוג אהיא דרא"ש, אמנם הבה"ל שהוצא לפנינו אינו מבין כן ודברי רבינו עיקר בכל מקום.

לטו) כ' הרש"ש נז. דר"ת הוכיח דממ"נ נותנין לב' עיירות ב' קרפיפות אפי' לחצ"ר וכ"כ מהר"ם דהלכה כר"מ דמיקל דנותנין קרפף לעיר וכן הוכיח מהא דלכ: באילן העומד תוך עבודה של עיר. והקרב"נ השיג ללא איתפרש בדברי ר"ת דהלכה כר"מ שנאמר וכן, ובאמת ממ"ש ר"ת לעיל דהלכה כר' הונא נראה דהלכה כרבנן דהא אליביהו פליגו, וכן מה שמביא ב"י מרשצ"א בעבודה"ק דפוסק כר"מ ז"ע דבחי' מביא בתראה הפו' כרבנן ובתרי הכי דאין בארובה אי הלכתא כר' הונא או כחצ"ר אלמא הלכה כרבנן. ומה דמשני בקרב"נ ראיית הרש"ש, דמיירי באיכא גדולית, הוא דוחק גדול.

לה) והנה רמ"א שצ"ח ה' כ' דמותחין חוט ע"פ מאלו שמתעברין עמו ואח"כ נותנים קרפף ומפרש החזו"א דהיינו דוקא בלכ"כ דירה כגון נפרץ התקרה כו' דאל"כ היינו עיר עצמה כמסקנת התו' שא"ל דבוקין, אמנם בטור מפורש לא כן דמסיים דין זה של חוט אחרי כל הני שמתעברין ובכללן אלו שיש בהם בית דירה, עיי"ש, ויש לומר דאין זה היינו עיר עצמה לפי שבתים בעיר אף שיש ביניהם ריוח מ"מ כל בית יש לו בתים מכמה לדלים בריוח ביניהם אבל הבולט מן העיר הרי יש רצועה של ריוח עד ע' בין העיר לבין והוא מובדל מן העיר.

מ) והנה הרש"ש מסיים בהעתקת דברי רי"ף שהביא הא דנדרים נו: וכו' ב"י דרמב"ם פוסק כחכמים וכן משמעות רי"ף דסותם שכ' פלוג' לחצ"ר ור' הונא, ולפ"ז ז"ל דהא דמייתי רי"ף הא דנדרים הוא רק לילפותא על ענין עבוד אבל לנדרים הוא בתר לשון בנ"א, א"נ הביאה לומר דכי תנא בנדרים אסור ליכנס היינו בין ב' עיירות דומיא דהכא. ע"כ ב"י. ותי' זה ז"ע דמה ענינו לאשמועי' הכא הלכות נדרים וביותר דבהלכותיו הלכות נדרים לא כתב כלל חדוש זה, ותי' ראשון נמי לכאורה א"כ לבא ללשון בנ"א דלו יהי שכן הוא לפי האמת שעבור העיר נקרא חלק מן עיר מ"מ מנא לן דמודדין מכל חלק טפל של העיר וכשדחוק התשמיש כגון בין ב' עיירות משתמשין בו, מיהו יש להביא סייעתא מהא דרא"ש הפוסק כר"מ מסיים בהעתקת הא דנדרים ובזה ל"ש פי' שני דב"י. (עי' שה"ג שכ' רי"ף לא הכריע).

לו) ואין זה שייך למ"ש החזו"א שלא מצינו לעיר תכנית ולורה, דאין זה משום האורה שמושר או מעוגל וכדו' ובכל אורת עיר שבעולם אם יהי' רצועה גדולה של ריוח בין בית בודד לבין העיר ייתקב מובדל ועבור ייקרא לו, ועז"א במתני' כיצד מעברין את הערים פגום נכנס פגום יולא, ומאי דמקשה מרן מחומת העיר שנפרצה למה לא אוקי בנפרצה בלד' א' לבדו ברוחב קמא' (והוא דיוק ואין הכרח גמור דהא לא מיירי מזה) י"ל כמ"ש דנפרצה מלד' א' קלת ומלד' א' יותר אין זה באופן שיש דוקא בית בודד אלכ המשך העיר שיש בתים הקרובים זל"ז בריוח מכמה כיוונים וזה ודאי עיר הוא.

מא) ומרשצ"א רי"ף ורא"ש שהביאו הא דנדרים לענין קרפף משמע לכאורה לרצועה העיר מחמת אורתה הראשונה אין שייך לקרוא עבודה של עיר, וזה לא כר"מ פיה"מ סס, והחזו"א מדייק לשון כיצד מעברין שהוא שיהא לעבודה של עיר וכמשמעות רש"י ולמאן דתני מאברין יתני אבורה של עיר' אבל הני קמאי לא סברי הכי וז"ע.

לז) כ' רא"ש נז. גרסי' בירושלמי מהו ליתן עבוד לעבור רשצ"י אמר נותנין ומהלכין מטבדי' לכפורי ע"י גדולות ומערות ופליגו אמוראי אי דוקא בעיר גדולה כמו שעור שמוסיפין עליה או לאו וטפי נראה דגמ' דידן סבירא כרשצ"י מהא דכנישתא דברניס כו'. ואית תימה היכי פליגי אמוראי ארשצ"י ואפשר לדחוק דר' היא רבא הוא החולק ותנא ופליג אבל הירו' לא ידע מאן קאמר מה וכי בר קפרא תנא ופליג ועוד מאי יסתפק הרש"ש היכי לפסוק דאפי' אי תנא ופליג ודאי הלכה כרשצ"י לעומתו, ולכא נראה שהיה טבדיא כשעור מטבדיא לכפורי, עמ"ש בחילוקי דיני פורים.

מב) וראיות התוס' דבין בית לבית איכא קרפף משום דאל"כ אין העיר מתחברת זה לזה לכאורה יש לומר דשאני עיר דבין הכל נהי' עיר ממילא הוא טפל להעיר, משא"כ בית אינו בא לכלל עיר לעולם גם אחר שנונים לו קרפף וא"כ למה ניתן לו, ועוד דכתבו הראשונים לכ: ענין העיר שנתחבת כמאן דמליא וכד"א.

לח) ופסק הטור שצ"ח ליתן עוד קרפף אחר עבוד, וכ' ב"י שהוא לשי' רא"ש דהלכה כר"מ. אבל אינו מוכרח כלל מדברי ר"מ דיש ב' קרפפים אחר שכבר השתמשו בו ולא נתן ב"י שום מקור בזה

ואפי' אין מגדילין העיר כנגדו, ובאמת יל"ע בליטה מן העיר חדר קטן פחות משעור דיור ויש לו פתח אי מרבעי' כנגדו.

ג' כפרים משולשין

מד' נז: ג' כפרים משולשים וכל שאילו מטיל אמלעי ביניהם ויהיו משולשים ואין בין זה לזה אלא קמא' ושליש עשה אמלעי את שלשתן להיות אחד, כ' רש"א י"מ משולשין כולן נקראים חלונים ואינו מחזור דא"כ מאי קשיא על ר' הונא ואין לומר דמשולשין כחלובא הוא דמקרי חלונים דהא חלובא עצמה רואין אותה כאלו הוא ביניהם. ע"כ. טענה זו לכאורה אינו הכרח דמ"מ אין זה אלא רואין אותה אבל ס"ס במציאות הוא חלוני. ומסקנת הרשב"א דאפי' רואין את האמלעי ביניהם מ"מ לא יהבי' לי' קרפף דכולי האי לא אמרי' רואין, והוא חדוש גדול דאמרי' רואין על חצי דינו. ועי' ב"י ש"ח' שאין כן דעת רש"י ורמב"ם, והיה לו להביא שגם בתו' מבואר לא כן.

מה) הבה"ל ש"ח' נסתפק אם היה האמלעי נוטה ואינו מכוון בין שניהם במקומו מרחק קרפף, ובמקנה משמע דבעי' מכוון אלא שבר"מ לא נזכר וי"ע, ועי' חזו"א דאינו מובן האל להקל. ויש להפליא נוראות ונפלאות על רבינו מאי קאמר דאטו שנו חכמים באיזה מקום שעור רפג' אמה שנקשיר ברפג' אמה בין הכל הא לא איתמר אלא קמא' ושליש, ועוד הא אין זה אלא רואין והשתא אפי' נראה אותה לפנים הא כיון דאיכא יותר מקמא' לא מחברינן.

מו) אבל האמת נראה ללא דבר ריק הוא דהנה אם העיר האמלעית אין זית שלה מכוון כמו הקו שבין הערים אלא קרן זית שלה מופנה לקו שבין החילוניות כזה < | אלא שרחבה בדיוק ממלא המקום הראוי למילוי ותחומה מתמשך ביניהם בהפלגת קמא' מכל רוח, לכאורה לא שמענו ללא ייאמר הא דינא, וממילא הוא ג"כ כוונת המ"ב דנימא רואין באלכסון דס"ס כל הרבוע הוא תחומה של אמלעית ווגם החילונות ע"כ תוך קרנות תחום אמלעית וכוון שהוא תוך תחומה ומהלכין שם נימא נמי רואין.

מז) מיהו מאי דמייתי משום חת"ס כד' שנסאל בזה, לכאורה כפי הנראה לא בזה עצמו נסאל אלא לימא רואין רק בב' דקרוז להן וכו' עי"ש.

מח) ויל"ע אם יש ב' ערים שוות ניצבות, ושלישית להם אחריהם אלא שהיא בזלטת מעליהן עוד למזרח [היינו לפנים של ליוור] מי אמרי' רואין את הבליטה כאלו נעקרה ממקומה ותעמוד בין שניהם ובגוונא שאם יהי' כן יהי' עד קמא' ביניהם] דאז היא דבוקה להם והיא עיר אחת [אף שהיא דבוקה רק כמין סגול אין נפ"מ]. ובשלמא להתי' דתו' דרואין הוא תלוי בזה שיהי' השלישי קטן וראוי להינתן שם מסתמא ה"נ, אבל לשאר שי' יל"ע מ"ט

לא נימא הכי דמאי שנא תחום של לפנים מתחום של כד, ועוד דכבר נת' ללא שמענו שבעי' שיהי' הזוית מכוונת ממש כנגד קו שבין החילונות.

מט) ובעיקר דין משולשין כמין סגול להתוס' יהי' ז"ע אם מרוחקים כולם אלפיים זה ממקום החץ של אלו ויש רוחב כנגד העיר ורפג', הא להתו' האמלעי אינו מכלל העיר והכא כולהו אמלעיים והי מינייהו מפקת הלכך ליכא למיעבד מידי. ולהרמב"ם יכולים לעבד כך כל הארץ שיכולים להיות ארבעה כפרים כמין רבוע ג"כ כל חילוני יכול לבא למרכז שהוא בין ב' שבדלדיו וכן עוד טובא מחשיבים כולם כעיר אחת וממילא יוכל להיות בין עוד ערים שחוצרו להם יחדיו, בפרט לס' המ"ב לומר באלכסון.

נ) דין ג' חלרות בהבלעה, אמר ר' יצחק ס. אפילו בית אחד בחצר אחת, ור"ס במתני' קאמר ג' חלרות, וכ' הרא"ש דפסק הרי"ף כר' יצחק, וגורם רבי יצחק והוא בריתא, ותימה א"כ מאי מסתפקי' גמרא או סברא וכו' ולמה לא מסתפקי' כן אכל בריתא דפלו' תנאי.

נא) מה דמדייקי תוס' דמתני' לא איירי ברה"ר עוברת בתוכה מדלל קתני ורה"ר עוברת בתוכה כדקתני בריתא, ולכאורה אדרבה בריתא מפרשא למתני'.

באיזה חבל מודדין התחום

נב) מבואר נת'. דדרך המדידה היא חבל של נ' אמה, וכן פירשו התוס', ואחריהם כ' הרשב"א דהא דאמרו דמה שאין יכול להבליע בחלב של נ' אמה הולך למקום שיכול להבליעו, הוא משום דאין מודדין בחבל יתר על נ', א"נ שמא יטעו ללמוד מלאן למקום אחר למדוד בחבל יתר על נ'. ותי' ב' קצת תמוה לחוש כולי האי, דהרי באמת יש אופן שראוי בחבל נ' ויש אופן שאי אפשר. ולמה לא חששו בקדור שמא ימדדו בחבל של ד"א, ושמא התם באמת אי אפשר, וגם משום דאי אפשר פחות מכשול ילא מזה שיבינו דהוא מפני שא"א אבל כאן אפשר להבליע, מיהו תי' הג' גזרה משום הרואין ק"ק מה לי מה יחשבו הרואים הא מדידה לב"ד מסורה וגם מודדים זריזים הם ומסמנים המדות ומה"ת לגזור בדבר שאינו נפ"מ להולכים כמו שיואל חוץ לתחום ומודד שמה אלא אופן מדידת גי' אחר ובכל ענין הוא מסור רק למודדים.

נג) רש"י בשם תוספתא כ' דיך למתוח בכל כחו, ולא נתבאר אם בכל כחו ר"ל שבאמת יפעיל כל כח שיס לו ולפ"ז אולי יאטרו שיהיה המודד בעל כח קצת שהוא מכלל השעור, או שמא ר"ל ישגיח להחזיק בכח ולא ירפה קצת אבל אין כריך התעלמות למשוך יותר מטבע ההחזקה בכח. כן יל"ע אם בחבל של ד"א ה"נ ולכאורה כיון שאין משקל כמו חבל של נ' א"ל וכן הא

אבל לפי רש"א לרופה הוא שעולה לראש ההר ורופה ממנו על אופן ההבלעה מצואה, ולכאורה לפ"ז הזוית הוא בהשערה בעלמא, אבל אינו מובן מה כריך לזה ולטפס וכו' הא יכול למדוד הזוית ע"י שעושה מעץ וכדו' זוית עם אלכסון מדוייק, ואולי ע"י האפיה חשיב כממשיך למדוד צלי לנטות שאומד לפי מקום ההר רק ע"י הקרקע שלידו, וק' לרש"א הא בגיא אין יכול לפרש שעומד באמצע הגיא ורופה וע"כ הוא כפרש"י אפיה למקום שמועד וא"כ ה"ה בהר ומיהו לק"מ דכמו כן בגיא רופה ממקומו ראשון על כל המקום שריך למדוד ומתכנן מדידתו באופן שתהיה מיושרת. ואם יש גשר לכאורה הוא הוא התחום ואין שום נפ"מ בגיא.

ס) עוד רש"א צ"ע י"מ דניחא תשמישתי היינו לכלה בתוך התחום ולא ניחא היינו בגיא מעוקם פ"ב דרש"י, ואין זה שייך בלשון הגמ', ומ"מ נלמד ממנו שהר שיש לו דין אומדו והולך כיון שאם יכול להבליעו כריך להבליע ה"נ אם יכול להבליעו על ידי קדור בהר כגון שמלדו יש רק הר אינו יכול לאמוד אללא יבליעו ע"י קדור ההר שלידו שאינו זקוף כמותו. ע"כ. ולכאורה הוא נלמד מדברי הגמרא שהתנתה אומד באינו יכול להבליעו ולמה כריך ללמוד דוקא מדברי הני יש מפרשים דתמיהי.

סא) נח: אם חוט המשקולת יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. כ' רש"א גי' רי"ף והגאונים והתניא מודדו מדידה יפה ר"ל כקרקע חלקה ומוקי בניחא תשמישתי ומייירי במתלקט י' מתוך ו' ומפרשים לישנא בתרא אליבא דרבא דוקא י' מתוך ה' אבל מתוך ו' מודדו כקרקע חלקה. (רש"א צ"ע בסמוך גרים שהם דברי אביי וק"ק א"כ היכי קרי לי' לישנא בתרא אטו אביי לגבי רבא לישנא בתרא וגם למה הלכתא כוותי' דהא איכא כלללא, וכי משכח"ל דמשמי' דרבא קאמר, והא דמפרש י' מתוך ו' אפשר ללא דוקא ו' אללא ר"ל שיש שעור למעלה מה' דאין סברא דדוקא על אמה אחת קאמר י' מתוך ה'). וק' אדמותיב בריתא לסייע ממתני' דקאמר מבליעו ולא הזכיר מדידה יפה, וי"ל דמקשי ממתני' ובריתא יחדיו כדי לתרץ כולם, וי"ל דבתני' זה כלול הא דקשיא מתני' אבריתא דאומדו, וכתב רש"י דאם זקוף הרבה כעין כתלים שלנו אינו נכנס במדה (לפנינו ברש"י הוא מפרש הגמ' ניחא תשמישתי' אומדו והולך לו היינו שאין שפועו עולה, וגי' דרש"א ודאי עיקר כדי שיתפרש כי הא דניחא תשמישתי' לקמי' בגמ').

סב) התוס' כ' ללא ידענא מאי ניחא תשמישתי' לרש"י ולכאורה נתפרש בהדיא בדברי רש"י דכל שאינו ד' מתוך ו' מקרי ניחא תשמישתי', ובאמת ד' מתוך ו' ניחא תשמישתי' כמו שנראה לעין שהאורך הוא פי 2.4 מהגובה, אולם תו' פשיטא להו שאינו מואמס לכן שאלו.

שמפסיד טפח של החזקה הידיים מסתמא מנכין אותו ללא מסתבר שכ"כ טפחים יורידו צלי שום סבה, וממילא אינו מובן מה החומרא לקדר יותר מלהבליע דבשניהם צא לאותה מדה ואין חיזה דין מדידה ללא נאמר אללא ללאת מהתחום אבל שני דרכי מדידה שוים איך יכול להיות הלכה באיזה דרך להגיע לאותו התולאה וכי גזרת רואים יש כאן, ואפשר שכשאינו נוטה מקו המדידה יותר נקבע דיוקו, ואף שיש מזה גם מכשול שק' לדייק שיהיה החבל של ד"א ישר לעולם ויש קצת אלכסון, ומש"כ לבו ומרגלותיו מסתמא הוא לאו דוקא אללא לפי הענין ופעמים כריך באופן קצת אחר אללא דמתני' קאמרה ולא ימדוד אללא כנגד לבו, ופעמים א"א כלל כ"ש לר"ת דמקדרין בגיא מעוקם לל"ק דר' יוסף ואפי' להלוך לא חזי קדור כדינו מק"ו וי"ע.

נד) ובירושמי אמרו ממנו ולנחל עה' אמות י"א חוזר לאחוריו וי"א מודדו בחבל של ד"א. יל"ע אי ד"א דוקא ואם רואה למדוד בשלשים אמה מתוך חבל של נ' לכאורה מהודר יותר דיותר דומה לנ' והנה ע"כ בסוף עה' אינו יכול למדוד בחבל של ד'.

נה) והא דחוזר למדתו כ' רש"א צ"ע הרב"ז משום שריך למדוד צ' מדידות לכל רוח מלבד מדידת מלוי הקרנות. ומ"מ לא נתפרש דזה דוקא ויכול לחזור גם אח"כ ולפ"ז יכול לילך ולהבליע כל גלים וכתלים שמרויח מהם ורק בסוף יחזור.

דין גיא הר וכותל

נו) נח. גיא מעוקם, יש בו חילוק מדין הר דמקדיר ועולה מקדיר ויורד. וי"ע מהו גיא ומהו הר דהא כל הר הוא גיא ופעמים כריך לעלות ממקומו ואחרי זה יורד וכי יקבעו לפי פני הים וכל דין צ' הרים יכול להבליע, ואם נאמר דהכל לפי הקושי ואם יש לו צ' הרים ובהל מבליע ביניהם דינס כגיא יל"ע אם אח"ז ירידת ההר מצדו השני כריך לקדר ואינו יכול להבליע אם שייך לומר חזיו הר חזיו גיא, וראיתי שק' הב"י "לגאיות נמי קרי הרים".

נז) וטעם דינו כ' הרש"א שמא יאמרו במקומו הבליעוהו ללא רמו אנפשייהו קאורו של רוח שני ומה שמדד ברוח שנית תחומה הוא דמדד לכן מקדר. ולכאורה מה ענין קאורו של רוח שני דאפי' רחב מכל דל יכולים לחשוב שהבליעו שמה ואפילו מקדר יכולים לחשוב כן ואם ברואים אותו בשעת מדידה הללא רואים שלא מדד שמה כלל וע"כ שמבליע וי"ע.

נח) ובכותל אומדו והולך לו. צ"ע איך יכול לאמוד הכותל הא כריך לראותו מצדו ואם כבר הולך לצדו למה לא ימדוד שם כמו כל הבלעה ואולי שאינו משופה ואינו יכול למדוד עליו ממש וטורח וי"ע. או שצדו הוא חוץ לתחום וי"ע.

נט) הנה ענין רופה שאמרו בגמ' לא נתפרש אם רופה הוא שיהיה הזוית ישרה א"כ כריך להיות רופה צ"פ ולמה הזכירו רק פ"א,

סג) ז"ע למה הולך רש"י בסוף התחום למה שכתב ומה שהקשו עליו התוס' ולא פירש בגי' של פחות מחמשים חמה אלא שקראה אחרי אלפיים.

סד) ובהא דחבל פשתן כו' ז"ל דר' חסי לא ידע בריתא, ויל"ע כמה כריך לטרוח כדי למדוד דוקא בפשתן ואם הוא דין גמור. ובכותל משופע מאד לא נתפרש ד' ר"ת ואפשר דמודה דמלגין.

סה) ויל"ע למדוד המדרון אם הוא יותר מחלפיים ללכאורה הוא עצמו טרחא גדולה שאם אין המדרון ישר ממש כריך למדוד באיזה אופן כמה הוא עצמו ולא רק קו אוירו ואולי לזה התירו באומד וז"ע.

סו) והא דחוששין התו' ללא הטריחו המודד יותר נראה דהענין שאין לו חיוב לעשות יותר ממה שעושים ההולכים עצמם וזה נקרא שלא הטריחו המודד, דבאמת בלא"ה הא במקום שאינו אומד מזליע מן האד ומה שייך טירחא לטפס וע"כ דנקבע לפי עצם הפעולה.

סז) הרא"ש ז"ל כ' נראה שאם א"א להבליע רק מקדר לא התירו באומד דאין טורח בקדור כותל. דברי רבינו מחודקים מאד דהא הבלעה הוא לכתחלה וקדור הוא דיעבד ואם פטרוהו מהבלעה ויכול לאמוד למה לא יפטרוהו מקדור דלא גרע מהבלעה עצמה כיון שאינו יותר מהודר ממנה, וז"ל דכיון שנכנס בגדר דין קדור ולגבי קדור אין הפרש בטורח בין כל קדור לכותל זה אסור.

סח) וכ' הטור סי' שצט בפלוג' דעה' ממנו ולנחל מסתברא כמ"ד שחוזר לאחוריו. יל"ע היאך הכריע בפלוג' אמוראי מסברא בלא לפרש מידי ובאמת גם הרא"ש לא הכריע בפלוג' זו ואפשר דלא חשבו להא כהלכה גמורה רק ענה טובה איך למדוד באופן המועיל.

סט) המ"ב הביא מריטב"א שיכול למדוד ע"ג קרקע, ללכאורה אין כוונתו על קרקע עצמה דהא לעולם אינה ישרה ואפשר שר"ל למטה מעל הקרקע, ובאמת גם כנגד לבו אינו מדויק אם אין הקרקע ישרה וגם אם אינם אותו גובה ופשוט דבעי' שיהיו המודדים בגובה קרוב ואם נזדמן לא כן כריך האחד להעלות קלת מלבדו.

ע) נח: מן המומחה ש"ע שצט' ח' העתיק ל' רמב"ם היו לנו תחומי שבת מוחזקין ובה מומחה ומדד ריבה בתחום מהם ומיעט בתחום שומעין לו. וז"ע מאי אולמי' דהאי מהאי וכי הראשונים לא נמדדו על סמך המומחה ואם דסמכי' שנסתנתה העיר לא נתפרש כלל בשו"ע דדוקא אם נסתנתה אבל זידוע שלא נסתנתה לא, וק"ו סביבות העיר שאין דרכם להשתנות, מיהו המ"ב כתב דהיינו דוקא כשלא נמדד הראשון ע"פ המומחה, ומבואר מדבריו דלא אמרי' בסתמא נסתנתה העיר,

וכן מבואר ממש"כ דמאי דלזלי' בתר השני דמחזקי' להראשון טועה, ולא תלי' בשום סבה, וכן פרש"י דשומעים למקום שריבה ז"ע כיון שיש סתירה לריכיים למדוד שוב וכריך עכ"פ שיהיה במה לתלות הסתירה ואולי גם ע"ז קאי סיפא דלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל.

עירוב תחומין

עירוב תחומין לדבר מצוה

א) פב. לדבר מצוה, לכאוף' הלכה כרצא דאפי' לדבר הרשות כמ"ס א"ז וסמ"ק, ולהאוסרים אסור דיעבד אך ר"מ פ"ו ה"ו אוסר רק לכתחלה, ואם עירב למצוה הסמ"ק מתיר לכו"ע ללכת לדבר רשות וברש"י ז"ל כן (הג"א). הנה אם יאלא לדבר מצוה לכאוף' פשוט שיכול לחזור, ובאמת ז"ע היכי משכח"ל שייחסר ללכת לדבר הרשות דהיכן הוא תחומו וכי לדבר מצוה יש לו אלפיים אחרים דודאי אם אסור לו ללכת להיכן שיעירב ממילא יכול ללכת לכל השני וכשנמצא בכל השני ומתעורר לורך מצוה שוב יכול ללכת יותר מד' אלפים נמצא שחומרתו קולתו, ואולי משכח"ל שויתר על תחומו וז"ע טובא ועמ"ס ריש כיצד מעברין.

ב) ומ"ס משם רש"י הנה לשון רש"י "לא התירו חכמים ללכת חוץ לתחום ע"י עירוב אלא לדבר מצוה" ואפשר דאין הכרח גמור ולא קאמר רש"י אלא דכל ענין זה לא הותר אלא מחמת מצוה אבל כשמותר ללכת ללורך מצוה הרי זהו תחומו.

ג) כ' ז"י תטו' בשם הר"מ דלהקביל פני חברו הוא מצוה וכ' ז"י דוקא חברו חכם שלומד ממנו דמשמע מתני' דמתנה אדם על ערובו. ולכאוף' אין שום ראוי' דהמשנה שם מבקשת ה"ת שילטרך להתנות ושחני הכא דאמרו כיצד משתתפין מניח ואומר כו' לכל מי שילך לית האבל, ואפ"ה ס"ד דאורחא דמלתא קתני, והכי מוכח דאי כדבריו אמאי לא דיקי' התם ש"מ אין מערבין אלא לדבר מצוה

ד) ובעיקר דינו דהב"י ללכאורה מאי בעי לזה הא בסוי' תקלח' ס"ד פשיטא לן דלראות פני חברו הוא מצוה עד דמותר אפי' ללכת לחו"ל ללורך זה וכמבואר שם במ"ב וכן מוכח בש"ע עצמו. ולעיל סי' רמח' מביא דר"ת חשיב לי' דבר מצוה לענין להפליג בספינה קודם השבת ושחלוקין עליו אבל לא מליין מזה כאן כלום וה"ט דהתם בעי' מצוה טפי דיג' בו סרך אסור וכאן לא בעי' אלא לורך.

ה) וכ' ז"י דבתרומה"ד עז' משמע לא כן ומתיר אפי' כדי לטייל ולשמוח ביו"ט. וכ' בשב"ל ז' העומד במחנה עם הגויים וירא שישעו בשבת יכול לערב שאם יישאר יסתכן. ולכאורה בלא"ה הוא פקו"נ ללכת ומשמע שריך לעשות ערוב בשביל דבר שבלא"ה יטרך לכווע ויהיה לו מותר משום פקו"נ וגם אינו כריך

שיהי' הוא במקום אחד וערובו במקום אחר כיון דאינו יכול לבח
בד"א וכן נראה מפרש"י הכא דמפרש כרשב"א אצל התו' כז.
ורא"ש כאן נחלקו עליו ובאמת לריך תלמוד הא הוי ערובו
במקום אחר, ושמא כל שהוא מחמת הטומאה אינו מקרי מקום
אחר.

עירוב בדמאי

י) דמאי לא חזי, מ"ש התו' לסומכוס פרכי' י"ל אף לרבנן ס"ד
לאסור לכל כטבול ומשני דחזי לעניינים ולסומכוס נמי אי בעי
מפקד והוי עני, ומ"ש ולא בטבול קשיא לסומכוס דחזי ליה
בשאלה ונראה דרבנן פליגי עלי' בזה ולא מהני ע"י שאלה כיון
שאינו ראוי לשום אדם והוי סברות הפוכות לרבנן סגי בלדאחריס
ולסומכוס סגי במגו שיהי' מהני אך רק לעלמו (רשב"א). ובהתו'
ל: מוכח לא כן אלא דחזי לדידי' ע"י מעשה מהני לכו"ע, ויל"ע
לב"ש דבעו חזי ליה אי מודו בע"י מעשה דמהני דלהרשב"א שמא
מחמירין בזה כרבנן ונפ"מ בדמאי דסברי ב"ש אין מאכילין את
העניינים דמאי מיהו אם אינו מלומד חזי לאפרושי מיני' ובי',
אכן גם זה לכאורה אינו דמ"מ דמי לנזיר דל"מ א"ב מיתקיל ואין
סברא לחלק בין שאלה דבעי אינשי' למעשר דזוטר דס"ס בעי
מגו ולית להו ולפ"מ מתני' דמעריבין בדמאי ללא כב"ש.

קטן המוליד העירוב

יא) לא: נתנו לקטן והולידו אינו עירוב, ותמהו התו' מפסחים
דבדיקת חמץ הימנוהו רבנן לקטון, והק' רעק"א על תו' מאי
מקשו מפסחים הא התם קטן הוא לאמר בדוק הוא וכאן בעירוב
לא שמענו דהקטן חוזר ואומר והתם הוא ענין נאמנות וכאן
חזקה עושה שליחותו, והנה באמת ק' בלא"ה אמאי לא קאמר ר'
יחיאל דינו אמתני' דבשלמא על ר' חסדא תרלו התו' אצל דחזקה
עושה שליחותו בלא"ה ז"ל על האחר שמקבל דבאמת זכי ליה
ואתקין ערובי', וקאת דוחק לומר דדבר קטן כזה למה לא יעשה
ואינו בגדר שליחות, ואם נאמר דהקטן חוזר ואומר ממילא שייך
להא דפסחים וספיר הק' התו', מיהו הא לא נתפרש.

יב) ואפשר ליישב כוונת התו' בלא זה ולומר דבדיקת חמץ אינו
רק נאמנות דשייך שיאמר שבדק ולא עשה אלא מעט ואינו דבר
מבורר ולכך מה שהוא קשה ונשים עללניות הוא ענין אחר
וחומר יתירה מזה וע"כ יש כאן חזקה עושה שליחותו, ואף
שלא שלחו אלא אמר שעשה מדעתו כיון שבדק בל לעשות
שליחות הדין של בדיקה.

יג) ומש"כ התו' בית שלהם אין נראה דוקא שלהם אלא
שמתגוררים בו וממילא מופקדים ושייכים אליו.

יד) ונחלקו שם רש"י ותו' אם פסול קטן הוא בעירובי תחומין
כרש"י או בעירובי חרות. וכ' הריטב"א ור' יונתן כרש"י וכן

ערוב התחום כדי לחזור ושלל יפסיד וכו' דאין דעתו אלא להיות
עם המחנה ובאשר יהיו יהיה זה לעולם הוא לריך, ולא משמע
שאינו פקו"נ רק סכנה בעלמא כמבואר בלשוננו ועוד דהא בלא"ה
עובר על אסור של רכיבה ושל הולאה וגם שמא יסעו יותר
מאלפיים אמה. אמנם המ"ב י' משם א"ר מפרש דהעכו"ם ילערו
אותו או יגבו ממנו ממון.

ו) ופסקה ה"ע שיכול לערב לראות פני חברו (מ"ב ג' כפי' מ"א
וח"א אצל א"ר מפרש חברו חכם. ותימה לשון פני חברו לקוח
מתה"ד וחכם הוא מאי דמקשי עלי' ב"י ויותר פשוט כהמ"א
וח"א אלא ז"ע הב"י כיון שהביא פני חברו למה לא הביא לטייל,
ובאמת לענין חו"ל לא מצינו אלא שהותר לראות פני חברו אצל
לטייל בשבת לא נזכר ובהאמת כמעט ולא משכח"ל.

עירוב לכהן בבית הקברות

ז) ל: רי"א מעריבין לכהן בבית הקברות מפני שיכול לחוץ בשדה
תיבה ומגדל. וכ' ר"א"ש דלית הלכתא כן, ובפה"מ כ' רק לאסור
להניח העירוב, אצל ביד פ"ו דעירובין כ' דלא חייל, וז"ע מנא
לן דלא חייל כיון דקעביד עברה, וראיתי בחזו"א דפשיטא ליה
שלא יחול אלא שמקשה ללא עביד עברה אלא אחר העירוב
ומפלפל בסברות מחודשות, והעיקר דלא תקינו המלוה בדרך
עברה וז"ע. והנה הרמב"ם אוסר נמי ישראל בבה"ק דלא חייל,
והטור כ' דרק כהן אסור, ותמה עליו הב"י דבגמ' מסקי' משום
דניח"ל דמינטר והלכה כרבנן, וכ' דהטור יפרש דחויא בעלמא
הוא. והב"ח השיג על תמיהת ב"י דהא הר"ש כ' דלא שייך
הלכה כמיקל כיון דתליא בהא דלהל זרוק אצל בקניית בית שוב
חוזר לכלל דהלכה כמיקל בעירוב, וז"ע דוכי סברא זו דניחא
לי' דמינטר היא שייכא לעירוב הלא שייכא לאסור לאוריתא אם
מותר לו ליהנות ומי הקילו רבנן באסור לאוריתא משום דנפ"מ
מיני' לעירוב אלא מחורתא אפכא וכדמוכח ב"י דפלוגתא
בתרייתא נמי לא תליא בהא דהלכה כמיקל בעירוב, מיהו יל"ע
מנא לן היכא לפסוק בסברא פרתית זו דניח"ל דמינטר ולמלא
הלכה כרבנים.

ח) ועי' בש"ע דפסק כרמב"ם, וכ' הבה"ל דכן דעת או"ז, אך
מהר"ם המובא ברא"ש פוסק כר' יהודה וכן טור ורשב"א
דבלא"ה פוסק כר' יהודה וה"ר יהונתן ורי"א ואגודה וכן מיקל
הקרב"נ בשעה"ד. וז"ע דלא כ' בהדיא ברא"ש כלל רק למדו מן
הכלל ונמשך אחר הב"ח אצל כבר כתבנו לז"ע וגם הרשב"א
טעמי' לפסוק כר' יהודה בכל ענין ולא נתפרש טעמו והרא"ש
מילתא בטעמא קאמר גם רי"א ז"ל לא להלכתא כמבואר בבה"ל.

ט) וכ' הרשב"א ל: אהא דאמרי' מאי טעמייהו דרבנן, דל"ש אהל
זרוק דהא קבר יחידי ויכול לבח אליו ושהה תיבה ומגדל לאמור
ל"ד. אצל התו' כתבו דבעי' שהה תיבה ומגדל ומהני מוס דהוא
הרחקה בעלמא, והרשב"א לא הולך לזה ונר' מזה שאינו חושש

פוסק בגאון ובמ"ב ט"ו מא', וכ' הפמ"ג דאפילו להתוס' לא יועיל שיעמוד ויראה, אם לא ישמע שמזכה לו הערוכ. ומעתיקו גם במ"ב. אמנם הפמ"ג עצמו כתב והעתיקו הבה"ל דיכול המשלח לומר בשעת שלוח וזכה הערוכ כשר וא"כ בעומד ורואהו יועיל לכו"ע בכל ענין, ושמא מיירי בללא אמר או שצריך לראות ההנחה ממש אם אומר כן לא רק שצא למקום ולא משמע הלשון כן.

טו) ואם לא ראה אם ביצע השליחות, נחלקו אמוראי לז. אם חזקה שליח עושה שליחותו גם בלאו, רש שסת מיקל ור"נ מחמיר, והרא"ש פסק כר' שסת, (ולכאורה לר' יחיאל לעיל שם בגמ', אין ראייה להלכה דחזקה שליח עושה שליחותו היכא דאינו סומך עליו בכל השליחות). ור"ת ורי"ף פסקו כר' נחמן.

טז) והטור יו"ד שלא' כ' כרא"ש, וש"ע מחמיר, והרמ"א שם השיג להקל. ועי' בגר"א ורע"א דל"ע כל דברי הש"ע שם דהגמ' איירי במלא תרום. וע"ע בתו' דמחלקים דהיכא שיש לחוש שתאל תקלת אחר נסמוך עליו, ונפ"מ מחלוק זה לקולא לפי ר"ת שאינו מחלק, יהיה חזקה שליח עושה שליחותו בדרכנו אף במידי דאינו מכשילו כלום אלא לשליחות בעלמא.

יז) חזקה שליח עושה שליחותו אמרי' בגמ' ב"ד עד חלות שליח כולי' יומא ופרש"י ודאי לא עבר היום עד ששמר הבטחתו, ומשמע מדבריו דהגמ' מדבר בלא נקב לו שעה אלא בקשו בסתמא ומסתמא עשה באותו יום והוא חדוש גדול לקולא, ואפשר דוקא בדבר שדך וראוי לעשותו אפי' באמצע היום אלא ללא פירש לו ומ"מ מסתמא לא נטיר כ"כ יותר, אבל התוס' כתבו דהא דהעומר היינו משום דידעי ב"ד שסומכין עליהם והיינו דכאלו נקב להם שליחות לעשות עד חלות לבד המזוה וא"כ אפי' בנקב לשליח לעשות דבר עד חלות אין לסמוך עליו עד הלילה והוא תימה גדול, וגם שמא עשה השליח את הערוכ אחר הלילה.

יח) ואי משום קו' התוס' דב"ד חיבים בזה היה מקום לפרש דידועים שאין ממתינים עד השקיעה אלא קלת קודם דידועים שב"ד אינם עללנים ומ"מ מלד זריזותם מזדרזים עד חלות ועי"ז נזכר אולי שנהי' ידוע אבל טעם הענין תלו בזריזות הב"ד, וממילא הגמ' קאמר ב"ד מזדרזי בדבר שאינו נקוב זמן עד חלות וסתם אדם עכ"פ עד סוף היום וז"ע להלכה שלא נסמוך על שליח שנקוב לו שעה, ואולי בערוכ שהכל תלוי בשעה ודאי לא יקל בזה.

יט) ומיהו ז"ע ראיות התו' מתרומה וגיטין לשיטתם דלמא באותו היום לא סמכי', וכן הגמ' כאן לא ולקט, וז"ל דהתו' לא מיירו אלא בדבר שקביעת השעה אינה עיקר ואף שיש נפ"מ אימת נעשה מ"מ מתי שיעשה הוא טוב ואינו ממנה, משא"כ לא ולקט ודאי ממנה דאין זמן לעשר אחר שיגמור לאכול.

כ) ענין חזקה על חבר פרש"י הואיל ועלי' רמי חייש ללפני"ע דידע דסמכי' עלי', ולכאורה אי משום לפני עור הא כל משלח על שלוחו סמיך ובפרוש אומר לו שסומך רק עליו ומי עדיף מנותן מפרותיו ורק סתמא דסומך עליו, והיה מקום לפרש דדרך אדם לדקדק בדברים שלו דאדם חושש בקרוב אליו ובמה שרגיל לעסוק רגיל לדקדק.

כא) הא דמוקמי' במסקנא בחבר שאמר לע"ה וחבר אחר שומעו ואינו צריך לעשר משום דניחא לחבר כו' לכאורה מצי לאוקמי הוא הדיון בעם הארץ השומעו וצא לישראל אי צריך לעשר הניקח מן החבר ולהלכתא זו ודאי זייט, ואפשר דניחא לי' לאוקמי מתני' סיפא יותר דומיא דרישא.

כב) הא דאמרי' ניחא לי' לחבר כו' יל"ע אי היתר או חיוב הוא דהנה הפלוג' אינו אלא אי מסתמא עשה או לא אבל י"ל דלרבי דמסתמא עשה אינו חיוב וכדמשמע לשון ניחא לי' או"ד הוא חיוב וכן לרשב"ג דמסתמא לא עביד אי משום דאסור לי' לעשות כן או דרך אינו חייב ומסתמא לא יפסיד כדי לזכות אחר, ודולאי כל שאינו בגדר עדל"ת הרי מפסיד אלא שדנים את כל ישראל כגוף אחד ואומרים מוטב יעשה גוף זה עברה קטנה וכמו אדם שיש לו שני צבילין ומוכרח לעבור בא' מהם ויעשה בו עברה קטנה ולא עברה גדולה בשני ודאי מפסיד מזה אבל הפסד קטן תחת הגדול וגם אין "מותר" לו לעבור אלא כיון שלא ימלט אחד משני פנים צריך לבחור הפן הזה אבל שניהם אסורים.

כג) והנה בפושע ודאי אסור ובאינו פושע ודאי מותר וכאן הוא מלב אמרעי דע"ה גרע בהא שאינו מעשר לעצמו אבל אינו פושע בזה וכולו שוגג ומורי התירא ויותר ניחא לתו' ריב"א בשבת ד. שהוא דמה לחלוק זה של פשיעה אלא שאינו מחמיר משום הפשיעה לחוד אלא משום שנעשה מעשה שהעברה, ועוד סברא יש לחלק דהא שאינו מן המוקף אינו אסור גמור, ועוד דיך טעם לומר דאע"פ שמותר לא יעשה כן החבר דהא אין זה אלא ספק אסורא רבא דשמא לא סמיך אחבר ושמא יעשר בעצמו, ואולי מלרפין לזה גם הא דמעוט ע"ה מעשרין או דאינו אסור גמור דבאמת אינו ודאי שיעשה אסור.

עירוב המונח באילן

כד) אם הניח באילן אמרו לז: הא קא משתמש באילן, ותמה הרשב"א דבשבת קנג. מבואר דנטיילה מבהמה ל"מ תשמיש וכן נטילת נר מן העץ שריא ביו"ט, וכ' אין לומר דתשמיש אסור דוקא כשנותן בע"ש ע"ד לטול דה"נ הוא בנר ועוד מאי סברא, והביא י"מ לפי שקונה שביתה הוי תשמיש חשוב, ודחה דבריהם דזה עושה קודם שבת וגם ק' מנר דנמי ניח"ל דמינטר. ע"כ. וטענה זו לכאן' אינו מחוור דהא התי' היה לעושה שביתה ומש"ה חשיב ושמוש גדול וניכר ואל"כ היינו תי' קמא, גם טענה

הב' אינה מצוהרת מאי חזי' בהא דאסור לטול מ"מ הא קא קני שבייתה בהא.

כה) עוד כ' הרשב"א על דבריהם: ועוד דאף לרבי דמכשיר הערוב משום בה"ש אסור לטול בשבת. ובאמת ז"ע דכולהו מתני' ללא כר' יוסי דבה"ש כהרף עין והיכי חזי לשום פעולה כמו אי בעי מיתשיל וכל הני דבפרקין, והיה נראה דאין הכוונה לאורך הפעולה אלא שיהי' הפעולה היתר באותו הזמן ובלא"ה פרשו רשב"א וריטב"א דאין הכוונה בהיתר זה אלא לענין ערוב ולכן לא נזכר רק לענין ערוב, מיהו בהתו' לד. מבואר דלמ"ד שארוך בה"ש ג' רבעי מיל כריך שלא יהיה רחוק יותר משעור שיביאו בזמן זה וק' לחלק דמקום אחר שאני ובעי' שיביא במציאות, עכ"פ אין דברי התו' אלא לרצון אצל ר' יוסי ילטרך ליישב כמ"ש, ולרצון יש לשאול היכי מהני מה שיכול בזמן בה"ש הא שבת מתחיל ברגע א' ואם הוא בתחלת בה"ש מה יועיל שיעשה אחרי השבת ואם הוא סוף בה"ש מה יועיל דחזי קודם שבת וז"ל דזה ודאי שהערוב קונה תחלת בה"ש שאז כבר שובתים וכיון שבתחלת בה"ש ראוי לעשות קודם שיהיה אסור הני אסורי דרצון סגי בהכי ואי הי' מותר כל השבת הי' סגי בראוי ליעשות במשך השבת ועי"ז מקרי שובת בשבת וסגי בהכי, א"נ שזויהו כאלו קונה כל בה"ש.

כו) וז"ע אי קוה לדין נאכל ערובו קודם סוף בה"ש, אצל בסי' תטו' ס"ב מבואר בהדיא דאיכא ספק אימתי הערוב קונה ואין שום דין מיוחד בבה"ש, ובאמת לכאורה ליכא ראי' אי ספק דבה"ש הוא ספק שמסופק לנו וכלפי שמיא איכא ידיעה אם ראוי להגדירו לילה או שהוא מצב ספקי דבאמת אין בשכל בני אדם הגדרה כמה הוא בדיוק לילה ולכן אין תורה בזה אלא מצב ספקי.

כז) ואמרנו באילן הנוטה חוץ לד"א עסקי', דאף שיש לו ד"א הרי העירוב חוץ מד"א שלו. עתוס', והנה החזו"א מפרש דברי תוס' כשעומד האדם בקרקע ולכאורה פשטות הלשון דמיייתי לי' דרך עליו פעולה על האילן ואין כ"כ נפ"מ ודיוק ל' תוס' בסוף דבריהם שכתבו דמיייתי לי' למקום הנטיה יכול להניח לא היו כריכים דוקא למקום הנטיה דה"ה בעיקרו ומזה נראה שאינו טורח לילך על העץ אלא בקרקע דרך הלכו ממילא בא למקום הנטיה ועי"ז אמרו מיד כשכא לשם ממילא מותר.

כח) וז"ע אי מסקנת התו' דמה שדקל יכול לבא לידי חטאת חולק ג"כ על פי' ר"י דהא גם הכא שמה לא יניח בכרמלית, מיהו אם כן דחולק ארי"א א"כ תו קשה אפירש"י ולזרוק לרה"י ולא נר' דהתו' יסיקו דבריהם בקו' בלא שום פרוש בגמ', והנה ראיתי בריטב"א דמסקנא זו דלא התיר רבי כל השבותים היא עצמה מובאת בשם ר"י וא"כ ודאי אינו סותר פי' של ר"י שכיון שמניח בכרמלית אין לחוש שלא יניח משא"כ באופן ההנחה או שלא

יעצור יש לחוש שמה יעצור ולא אדעתו' וחמיר טובא, וק"ו שלזרוק אין לחוש של"ש שזכה בזה, אכן בהריטב"א מבואר לא כן אלא דלפי' ר"י גם לזרוק אין לחוש, ולא ידענא אם ילא ג"ז מהר"י ממש דהא א"כ ל"ק מידי על פרש"י ומה כריך לפרוש שלו, גם בהרא"ש מבואר כן למסקנה אך לא משם ר"י, ובכלל ז"ע איך יבא לידי דאורייתא הא אי נפיל ברה"י ולא אדעתו' לאו אסורא עביד אלא מתעסק הוא, ומשום הא ודאי אין לגזור, ומיהו מצינו לקמן פה: שמה יפול ואתי לאתוין.

כט) וז"ע מתכוין לעשות בשנוי ועושה שלא בשנוי אי חייב או פטור דהא לא כיון למלאכה או דלמא מ"מ כיון למעשה זה רק בצורה גרועה ול"ש מחשבת בצורה רק השנוי הוא עצמו כשנמצא ונראה אז סותר המחשבת, ומ"מ אין לדון מזה לחששא דר"י דהא לא חייש דוקא לנשמתה ידו ועשה בלא שנוי אלא שלא יהי' אדעתו' לשנות ויקח כדרכו ובהא ודאי חייב בשכח שרואה לעשות שנוי.

ל) וז"ע בשנויא דר' ירמיה הואיל ויכול לנטותה דבזה גם בהטיה גם בטלטול דקל יכול לבא לידי דאורייתא.

לא) פחות מט' ויותר מי' לכאורה היינו ב' אילנות לא אילן א' דאילן הגבוה י' כולו רה"י והדבוק לו חורי רה"י וז"ע מקו' הגמ' נמוך וגבוה מצע"ל עי"ש בפרש"י.

לב) ולרש"י ז"ע הא פחות מד"א יכול ליקח גם אלף אמה וכי מהני ערוב מרוחק אלף אמה ממקום שבייתהו ושמה כל היכא דחזי לי' מדדי ואזיל הא טפי לא.

לג) והרשב"א כ' דבאילן הנוטה ז"ע מה לי שיכול להביאו הא הוא במקום אחר, והביא י"א דהאילן עושה הכל למק"א, וכ' אינו מחזור דלא נתכוין לשבות באילן ומה לאילן עצמו אכל תחתיו. ע"כ. ואינו מובן כ"כ הטענה דהא ודאי נוף העץ אזיל בתר עיקרו וכל מה שנמצא על העץ יכול ליקרא שנמצא במקום עיקרו וכדלמרי' ברואח הנמצא בעיר מקלט ובמעשרות ועוד וה"נ הנמצא בנוף נמצא במקום עיקרו ואפי' לא שבת על עיקרו כ"ש בששבות על עיקרו של העץ עצמו כחדא חשיב. עוד השיג על דברי הי"מ: דמצינו שלמעלה מי' לא מהני ולרצא ע"כ ברחוק ד"א והא הו"ל מקום אחר.

לד) ולכאורה לרשב"א לעיל בבית הפרס דיכול לילך לקבר יחידי וליקח ולא מוקי לה בפלוג' דסומכוס ורבנן אי בעי' במקום אחד עמש"נ שם, א"כ ע"כ הוא ברחוק ד"א מן הקבר וא"כ מהני לי' רחוק ד"א מסברא ולא קאמר כתו' שם וז"ע. ומסקנת הרשב"א: יש לומר כדר' ירמיה דאמר שאני כלכלה הואיל ויכול לנטותה וה"ה הכא. עי"ש שמבאר דל"ש לגזור ע"ז גזרת יו"ט שני דבה"ש שבין שבת ליו"ט נמי שרי שבותין לרבי, מיהו עיקר תרואו ז"ב מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר ומה שמועה שמע וזא

מר' חנינא ועדין ק' הקו' מסבירא הא הוי מק"א ויכול ליקח כזר שמענו בדברי רש"י ואולי לנטות היינו בשחיה אחת קטנה וכדו'.

המניח עירוב בראשית שא"י לטוב ממנה

לה) עתוס' אוקימתות שכתבו ועי' חזו"א שהק' דאין כרמלית בכלים והביא ראוי משבת קב. ולכאורה אין זה דין כלי אלא טפל לאילן ודלחי הוי רה"י ככל דבר המדובק וטפל, וע' הג"א כ' בכלכלה תלויה ומונח בשוליה תוך ג' חוקקין להשלים והוא מא"י וא"ע הלשון דבזה א"י כלל חוקקין אלא חשיב כגבול של אילן שהוא תוך ג' כמבואר בתוס' וא"ע ולא דוקא. יל"ע דין תל שיש עליו דף קבוע ורחב הרבה משפתו היכי הוה רה"י על גביו הא ל"ש גוד אסיק דמדף אמאי יהי' גוד אסיק ודפנות התל הא איכא עלייהו 97.

לו) התו' לג: כתבו לרש"י יש לחלק בזה והואיל ויכול לנטותה למה לא מקשו על הואיל ויכול להביא פחות מד"א, ולכאורה ג"כ לפי' מהר"י יש להקשות כן והואיל ויכול להוליך דרך כרמלית הוי נמי הואיל וצריך נמי לחלק, ובאמת התו' תופסים עיקר כפי' הג' שם דלר"י לד. ע"כ א"ל הכי דלית לי' שום אופן אחר, ובעיקר הא דהקשו דוקא לר' ירמיה י"ל דר' פפא הוה דיומי דרבא עלמנו וקשיש מיני' וודאי בשמועת' היה דברי ר' ירמיה ודברי רבא שמא לא היו לפניו, מיהו הא דאמור התו' לד. דהא דאמר' באילן אינו סובר הא דר' ירמיה וא"ע דהא דפרכי' דמאי ממטי לי' דרך עליו הא נמי הוי הואיל וכדל' ירמיה.

לז) והנה לד: פרכי' נתן ערובו צבור כשר אי ברה"י פשיטא הא נחתא לתתא, ולכאורה ואי לא נחתא לתתא אלא הויא כרמלית או מקום פטור הא נמי כשר דיכול להביאו ומה בעי' לזה, ודוחק לומר דפרכי' רק לרבנן דאינו יכול להביא באסור שבות, ויש לומר דפרכי' למאן דל"ל הואיל דהא רבי לא קאמר אלא דיכול להורידו מאילן אבל הואיל להביאו מראשית אחרת לא אמר ולמאן דל"ל הא סברא דר' ירמיה אמרו דלמטה נמי רה"י היא וגם זה אינו חדוש, א"נ איכא הואיל בלא אסור שבות כמו ברחוק ח' אמות לדעת רש"י ותו' לג: דבהכי מייירי הגמ' ומביאו פחות מד"א לתוך ד"א שלו.

לח) הנה ודאי לא אמרי' הואיל במה שאחר יכול לעשות לו וכמו כהן בבית הקברות וכן כתוב בריטב"א בסוגיין והכי מוכח דהא כל אסור ל"א אי בעי אמר לעכו"ם לעשותו, ויש מקשין מהא שכתבו התוס' דיכול להביאו בזה עוקר וזה מניח ובאמת הוא גמ' ערוכה דיכול ליתנו לחצרו וחצרו לחצרו וסבר לה כרבנן כו' והריטב"א מחלק מפתח אבל לא יועיל לזה עוקר ולכאן' הי' נר' פשוט שאינו קו' ללא איתמר דבעי' הוא עלמנו דוקא אלא היכא שהוא מופקע ממעשה זה כגון לאסור לי' אבל זה עוקר או חצרו לחצרו אינו מופקע משום מעשה נתינה ויכול להיות העוקר או המניח הראשון או האחרון אלא שהכל יחד אינו יכול

לעשות, ודמי לחפץ כזר שדרך להזיזו ע"י צ' בני אדם ללא מסתברא שלא יהי' ערובו ערוב ואולי רק היכא ללא שכיחי אינשי, ואף עדיף מיני' לכל פעולה ראוי לעשותה הוא בפנ"ע, או יש לומר כיון שהוא יהי' העוקר אין קפידא דיכול ליקח הערוב בעצמו והעיקר הלקיחה וצבה"ק ל"ש.

לט) לג. אם הניחו עירובו על עמוד תשעה שרבים מתכפלים עליו, כ' רש"י דהו"ל כמושיט וחייב, וכתב הרשב"א: א"ע ללא מנינו אלא מושיט"על שיהא ראש המושט מונח ברה"ר זה וראשו אחר ברה"י השני ואמאצטו תלוי באויר רה"ר" אבל עוקר ומניח לא. ונראה דאין לשון זו דייקא דבעי' שיהי' החפץ ארוך כ"כ ומגיע לב' הרשויות דזה לא שמענו ומילתא בלא טעמא רק ר"ל דרך הושיטה מכאן לכאן לא דרך העברה וכדמסיים אבל עוקר ומניח לא, ומ"ש ללא חלקו בדיוטות לכאורה לא משכח"ל כלל שיוציא מרה"י זו ויתן ברה"י בדיוטה שכנגדה וביניהם יהיה רה"ר דאטו רה"ר אמה רחבה ואין זו רה"ר ואף אי רחבה יותר והגוזמא מקורה הא מקורה אינו רה"ר ונפרץ לכרמלית ויל"ע לפי' ר"י ברה"ר המיאת עד כמה ואכ"מ.

מ) עוד מבואר מראייתו (משבת 7. הו"א ידו לרה"ר מותר להחזיר לחצר אחרת) דפשיטא לי' שאם הושיט לאויר רה"י וזרקו שם שיפול ועי"ז נהי' ההנחה דמ"מ יודה רש"י דמקרי מושיט, והיה מקום לומר מסבירא דהוי נמי זורק דפטור, והא דמייתי מתל לכאורה אינו אלא זורק ולכו"ע אין חיוב בזורק וצריך לאוקמי במוציא ידו חוץ לד' טפחים ולחוליא ושם שופך ואף דמשכח"ל זורק מים בכח קלת יותר ממקום שנמצאים ולא למטה ממש מ"מ דרך שופכים להפוך ולהניחו. ובחזו"א נקט דאין דעת התוס' כדבין הריטב"א ורעק"א דבצריהם דבעי' ד"א ברה"ר רק בעי' דרך רה"ר כעין מושיט ובכש"א קלת משמע דהתוס' ד"א בעו ויש לדחות וא"ע.

מא) יל"ע קו' התו' לב: ולימא בכלכלה כו' וקמ"ל דלדדין אסורין וכן העתיק ג"כ בכש"א, מאי קא מקשו הא הגמ' לא בעי לאוקי בהכי ועי"ז דחי' בגמ' לימא ס"ל דלדין אסורין כו' ומה יש לאקשויי על הגמ' לוקי במאי ללא בעיא לאוקי, ואולי ס"ל דקו' בעלמא היא ולא דיקא, אך הרשב"א מפרש בה פרושא אחרינא משום ר"ח ובאמת הוא קבלת הגאונים מאי יימר.

מב) לג: חוקקין להשלים, הרשב"א כ' בשם ר"ח דכדי להיות ערוב חוקקין אבל לרשויות לא. וא"ע דהלל אמרי' חוקקין להשלים אף ברשויות כפ"ק לשבת ואמרי' רבי ור"מ אמרו דבר אחד, מיהו מנינו טובא דל"ד דבר אחד אבל אינו מובן מאי דוחקי' דר"ח למימר הכי כיון שאינו בכ"מ

מג) ויל"ע שובת בלד עמוד שאין בו ד' מה טעם לא אמרי' כיון דל"א חשיבו כרה"י לדעת רבא וא"כ הא קי"ל בשבת כר' הסדא תוך רה"י א"ל מקום ד', אי משום דרבא לאו רה"ר ממש קאמר

או דיך לחלק בין הנחה על מקום ד' שהוא דוקא בשבת דרה"י שם עקירה עבד בלא מקום ד' משא"כ רה"ר לערוך דמ"מ מקום ד' בעי

מד) ולענין הלכה כ' רא"ש ממנהר"ם דרבנן בתוספתא לא מצרכי מקום ד' ולהלן פא. אמר שמואל כ"מ ששנה ר"י בערוזין הלכה כמותו ומשמע אף בצריתא. ואפשר לדחויי אף שלא חילק בין משנה לצריתא מ"מ אינו כלל עצמי דמה ענין ר' יהודה לערוזין אלא להכי הי' המציאות שסבר שמואל הלכה כמותו בכל הסוגיות וע"כ אף שהכלל אינו מפיק הצריתות מ"מ על צריתא אפשר לומר שמא לא שמיעא לי', אך זה אינו דמנא לן דלא שמיעא לי' ועוד דעל שמואל לא אמרי' הכי.

מה) וכ' עוד מהר"ם: מיהו בערוז אריב"ל מו. הלכה כהמיקל והיינו כרבנן, וז"ע השתא דלא סבר דאיכא פלוגתא בכללים א"כ למאי איתמר כלל דהלכה כר"י הא אי מיקל בלא"ה הלכה כמותו ואי אינו מיקל הא הלכה כדברי המיקל בכל ענין, ושמא יש מקומות שאין שייך לא קולא ולא חומרא והתם הלכה כר' יהודה ומיהו תימה דאיה המקומות האלו וכי רק עליהם דיבר ושמא לא אמר ר"מ דבריו אלא דרך שו"ט ולאו דוקא איכא למימר אלא ר"ל יש סתירה.

מו) ומש"כ שם מהר"ם דאין מתני' כר' יהודה, אע"ג דבלא"ה מתני' רישא רבי וסיפא רבנן לז: וגם רבי סבר לה כר' יהודה אין זה טעם להעמיד עוד פלוג' א"נ כרבינא דדחי להא. ולהלכה בש"ע תט' ב' קי"ל כרבנן, אמנם בחי' רשב"א לז: כתוב דמתני' דקנה ברחב ד' כר' יהודה והכין איתא בירושלמי, ולהלכה דבר זה ל"ע שלפוסקים לא היה חדושי רשב"א והשתא קא חזי' דרשב"א וכן רש"י סברי דבעי' ערוז ע"ג מקום ד' וכן איתא בירושלמי מנא לן להכריע.

המניח צרה"י גבוהה

מז) לז: רבא מחדש דרה"י כמאן דמליא דמיא. והנה רי"ף ור"מ השמיטו כל אוקימתא דרבא למתני' ולמד הרשב"ד מהא דאינו פוסק כרבא, וכ' הרשב"א דליתא דלא אשכחן מאן דפליג ובכדי לא דחי, וגם הרי"ף כתבה בנתגלגל חוץ לתחום ומשמע בגמ' דאי א"ל ד"א ודאי עד הרקיע הוא ובהא תליא. ע"כ. ז"ע דהלל ס"ס רי"ף השמיט דברי רבא בכל פי' דמתני' והר"מ שפעה כמוהו ע"כ שהבין שדוקא השמיט והא ש"ל ד"א אינו מכריח דעד לרקיע ודהעיר כמאן דמליא והגמ' דפריך כיון דאליבא דרבא קימי', ובאמת אוקימתהי דר' פפא ור' בר שבה וכל הסוג' בסמוך לא פרוש כלל הא דרבא.

מח) התו' לז. הקשו אמאי לא גזרו גבי שמוש באילן משום יו"ט דאחר השבת דממ"נ אסור ותי' דמשתמש באילן אינו אלא דרבנן והולאה דאורייתא וז"ע הא ערוז עצמו אינו אלא דרבנן ומאי

אנהו צהאי חלוקא וצ"ב המקרים יסמוך ויחשוב שיך לו ערוז ובאמת לא יהיה ערוז כשר והכל אינו אלא מדרבנן, ויש לפרש דנפ"מ לתקנת ערוז קדומה טפי וחשובה טפי והנדון אם מדאורייתא חשיב שובת שם או לאו וגם דתרי דרבנן קיל.

מט) וכן מצואר מסברת הראב"ד דהיתר צה"ש אינו למעשה אלא דמש"ה חשיב ערוז והיינו דוקא כשהגבלה היא משום שבות אבל במציאות באמת אין היתר, והרשב"א מחלק כחלוק התו' וטפי מיני' דאפי' יכול לבא לידי דאורייתא כמו פחות פחות מד"א ג"ז לא הותר לענין ערוז, עוד היה מקום לפרש דהערוז פסול גזרה שמא יעשה האסור עצמו ועל כן אם יתירו יבא להוליא משא"כ שיבא להשתמש באילן לא גזרו, כן שמעתי מחכ"א ואני אומר אין זה פשוטו ואין זה אמת.

נ) ומהא דפרש"י דהגזרה היא בהולאה ואטו י"ט שאחר השבת אף דהוי זה כמו כל צה"ש לענין טלטול דיו"ט שרי לכאורה מוכח דלית לי' הא דהרשב"א ושאני לי' עיולי יומא מאפוקי יומא, אך יש לדחות דשמא לא הותר צה"ש אלא לצורך יום הנכנס ולא הותר במולאי שבת שהוא ספק שבת לעשות לצורך יום שאחריו אלא לצורך אותו יום ויש סמך לזה מסברת הראב"ד דאין זה היתר באמת רק לצורך ערוז וע"ז י"ל רק לאותו היום, ואע"ג דבעי' שיהי' ערוז חזי לי' מיד אין זה נקרא צורך מיד וכמוזן, ויש לשאול למה לא גזרי' לעולם כל ערוז שבאילן אטו צה"ש של י"ט שאחר השבת, וי"ל דזה לא יעלה על דעת להתיר כיון דממ"נ אסיר ולא גזרי' אלא היכא דתלי בהולאה ואיכא למטעי.

המניח עירובו באילן

נא) הרשב"א לז. על הא דאמרו כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו הביא פי' הראב"ד דודאי אסור הוא אלא דלענין ערוז חשבי' לי' כאלו אינו אסור עליו, דהא תנן צמה מדליקין ס' חשכה אין מעשרין כו'. ולפ"ז לכאורה ודאי אין סברא להתיר באפוקי יומא דיו"ט אחר השבת דלענין ערוז של יום אחר לא חשבי' לי' התיירא דהא כל מאי דחשבי' לי' היתר הא תקנת ערוז ומי עבדי' תקנה ליומא אחרינא שאינו ענין שבת ז', וז"ע שלא הובא כלל להלכה דעת רשב"א וראב"ד לפי שהפוסקים לא היה להם חדושי רשב"א.

נב) וכ' הטור תט' דהלכה כרבי, ומותר לעלות באילן לטול ערובו. ואינו מצואר למה התיירא לעשות מעשה זה שאין בו שום צורך ובערוז עצמו ע"כ הוא כדברי ראב"ד שהרי אין שום מלוא לאכול פתו, ובמ"צ נראה שאי אפשר להכשיר ערובו אבל לאסור עליו לעלות, כביכול אין שום מקום לסברת הראב"ד אף היכא שמוכרח לזה דנראה חוכא לאסור מה שמתיר הערוז, ובאמת ז"ע בהיתר זה ס"ס לשם מה התיירא ולשם מה מטפס באילן ובאמת אינו יכול לאכול הערוז חוץ צה"ש דאז לא יחול ערוזו

וא"כ עדיין אין להיתר זה משמעות לאם בא לאכול כבר אסור
לחינו שום מצוה, ולטלו או להשתעשע בו נמי לא הותר מתחלה
דמה זה ענין למאוות ערוב. לפיכך הדבר צריך טעמא.

מערב דמאי

(נג) כ' הרמב"ם פכ"ד משבת ה"י דבמקום מצוה או דוחק לא גזרו
אבל בלא זה גזרו לפיכך אין מעשרין את הודאי אבל מעשרין את
הדמאי כו', וכ' ה"ה מקורו לענין דוחק הוא מערוב וממאי דס"ל
דערוב לדבר הרשות חייל דיעבד. ודברי ה"ה פלא מה ראי' היא
זו ואפי' יהי' כן לדבר הרשות חייל מ"מ מנא לן דיועיל גם
באופן שהוא אסור מדרבנן, וגם מה זה ענין לשעת הדחק דוכי
משום שהניח ערוב הוא דחוק ואם הניח ערוב לדבר שאינו חשוב
כלל מה שייך שעה"ד, מיהו ד"י ס"ס שלד חשיב לע"ה שעה"ד
בבה"ש אפי' לא שחינו מצוה, ואולי דייק הרמב"ם מלשון לא
גזרו סתמא ולא הזכירו כלל מצוה וע"כ הכוונה דה"ה לכל כורך
חשוב וודאי בלא כורך לא התירו אסור.

(נד) והב"י סי' שמב' כ' דהיתר הר"מ לעשר בדוחק ק' ממתני'
דשבת ואי דמאי הא התירו סתמא בלא דוחק אלא מוקי מתני'
במעשר לכורך אחר השבת להכי שרי דוקא דמאי ולפ"ז היתר
הר"מ בטרוד דוקא דמאי א"נ אף ודאי ואף שלא לכורך שבת אם
הוא טרוד ונחפז לדין דק"ל לא גזרו בשעה"ד ומתני' כרבנן
דגזרו בה"ש. ע"כ. וכל דברי ד"י בזה תמוהין מאד דהא הרמב"ם
בהדיא מיייתי מתני' דשבת דאין מעשרין את הודאי ותלי לה בהא
דבלא דוחק לא התירו וע"כ דמפרש למתני' דמאי התירו אף
בלא דוחק אלא לכתחלה יכול להניחו לזמן זה כדי לעשרו ובלא
זה אין מעשרין היינו אין מניחין לזמן בה"ש ול"ע בפסע והניח
מי חשיב דוחק או קנס' ל' ודומה לאונס ביום אחרון].

(נה) ול"ע שיתירו לעשר דמאי לכורך אחר השבת דהלל ספק
דרבנן הוא ולמה יתיירו כשאין לו שום כורך ומ"ש בטרוד דוקא
דמאי תימה גדול ואולי ר"ל ללכורך אחר השבת היינו בענין
שלא ימלא אופן לעשר אחר השבת וג"ז תימה שיתירו, ולומר
דמתני' כרבנן תימה דהא הרמב"ם מביא מתני' כלורתה, ובש"ע
סתם ולא פירש כלל חלוקים בין כורך שבת או אחר שבת וכדו'
וגם כל ענין מעשר השמיט.

(נו) ובסי' רסא' נת' דלא הותר אלא אם לא קיבל שבת או הכבד
במקומו קבלו. ול"ע אטו כל הני דערובין ערוב משום דסמכי
אהא ללא גזרו אין להם לקבל שבת כהלכה ועוד וכי אינם במקום
בני אדם דודאי קבלו הכבד שבת עוד קודם בה"ש כמו בכל
מקום, ול"ע לומר גם כאן כעין סברת הראב"ד דסגי בהא שהיה
יכול לעשות כן, ולשון המ"ב שמב' א' אם קבל שבת או הכבד
קבלו אסור לעשות בעלמא אפי' לדבר מצוה אם לא ע"י עו"ג,
ולאו דוקא דהא לא כל מאי דשרי בה"ש שרי ע"י עו"ג ואי

מיייריבדבר המותר באמירה לעו"ג אין שום קולא יותר מצה"ש
רק אגב אורחא הזכיר זה.

(נז) ובבה"ש דמו"ש נסתפק המג"א שמה מספיקא לא פקעה
קדושה. הא טעמא דקדושה לא פקעה מספיקא לא איתפרש הא
אין ההיתר מספיקא אלא דרבנן לא גזרו דבריהם במקום ספק
יום ומה ענין פקעה, ומ"מ ספיקא שפיר איכא וזה כוונת המ"א,
וגם י"ש סברא שנזכר לעיל דלא שרו רבנן או עכ"פ עיקר ההיתר
אלא כורך שבת וזה ל"ש במו"ש, אך מה שהביא לסברא זו ראי'
מקונס סי' שפ' אינו תקנה מיוחדת אלא ספיקא וע"ז היה מקום
לסברא זו משא"כ בערוב והב"מ נדחק לחלק בין קונס דאוריתא
ולכא"ו א"כ וכמ"ש וגם הא טעמא תלי' בקדושה ובאפוקי יומא
לא במה שכתב, ודיוק המ"ב מלשון עצמו של יום דרבמ"ס ל"ע
לדייק ממה שלא דבר ממנו דלא דיבר אלא בזמן שזין בה"ש
לעצמו של יום, דהרי אינו נכון לומר שלא גזרו אלא בעצמו של
יום אלא אפכא התירו לכורך מצוה בבה"ש אבל גזרו גם על
בה"ש. ול"ע דעת רש"י היכי שייך היתרא דכרמלית ד"ט הא
איכא למיגזר לעולם אטו שבת כר' זירא לז'. וכמו שפרשו החוס'
שם דבריו.

(נח) וענין שעה"ד משמע בהגר"א רסא' דהיינו שעה"ד שהותר
לערב בשבילו כגון לברוח מכותי, ולפ"ז שרי שבות לכל מאי
דהותר לערב בשבילו כגון לטייל צפרדס בשבת או לראות פני
חברו ויכול לומר לנכרי שיביאנו בה"ש להני וכו"ב, ואף שאין
בקיאיין מ"מ כשאומר לגוי להביאהו לראות פני חברו בשבת
וקרוב לשקיעה אפשר שאינו צריך לדקדק שיגמור להביאו קודם
השקיעה דודאי אינו אחר סוף בה"ש, ומ"מ ל"ע בזה דמקור
הגר"א הוא שסובר שהרמב"ם שהתיר שעת הדחק יליף לה
מערוב לשעה"ד וראין לתמוה עליו מה שתמהנו על המ"מ מנא
לן דבכה"ג באמת יהי' היתר בה"ש, דכתיב הא ודאי הי' לחלק, וגם
מדהתירו לערב לכורך זה אלמא הוא חשוב כמו דבר מצוה,
ופשוטן דהלל המ"מ וכן נקט ד"י מפרשי דהרמב"ם יליף שעה"ד
ממק"א וא"כ אין זה דוקא לברוח מעכו"ם דזה אינו מקרי
שעה"ד אלא כורך גדול, אלא כל דבר דחוק היינו שלא לכתחלה
רק מקום כורך או הפסד ממון וכמו בכל דוכתא דזהו מקרי שעת
הדחק, וכן התירו כל דבר שיענגו בשבת אע"פ שאינו מצוה
גמורה, ומ"ש השעה"ל דמסתמא הגר"א מודה לדברי מהרש"ל
קשיא מה"ת שיודה דאם לכורך גדול והפ"מ אין היתר לערב ע"ת
למה נתיר אסור חכמים.

המניח עירוב במקום שצריך טלטול פחות מד"א

(נט) ואם יכול לבא לעירובו רק ע"י טלטול פחות פחות מד"א,
נחלקו רש"י ותוס' לג: והרשב"א כ' מסתברא כחוס' לאיסורא,
אמנם הב"י שמב' הביא דברי הרב המגיד פ"ו ה"ח שכן מכלל
דברי ר"מ משמע דערוב ערוב כשהוא ברה"ר חוץ לד"א. ולא

נתפרק דיוקו של הרב המגיד, והרי גם ההתוס' וגם רש"א אורכים, ובש"ע השמיט ענין זה, גם הבה"ל סתם ולא פירש, וז"ע. ומ"מ כ' הבה"ל לאם יכול להגיע אל"ל שיהיה במקום אחד, ומבאר החזו"א דהיינו תוך שעור הלך בה"ש ובהלך בינוני, ודייק לה מדברי התוס' דסתמו שעור מיל. אמנם באמת לא כתבו כלל הלך מיל, ואינו מצורר דס"ס מזי מייתי וגם נטיית מגדל אינו דבר בינוני וכל שיקול יכול, ועוד ה' התוס' מיירי בפחות פחות מד"א ואיך נדייק מהם לענייננו.

ס) וע"ע במ"ב שזב' א' לכל הקרוב לדאורייתא אסור כגון משאל"ג, וכ' שכן באחרונים, וז"ע דברש"א מצואר לאו הכי שהקשה ל: בה"ל דגזור שמא יקטום ה' אינו אלא משאל"ג ומאי קשיא ה' משאל"ג חשיבא כדאורייתא לענין בה"ש וכן בריטב"א, ומ"ש עוד המ"ב דערוב לא התירו להניח כו' ז"ע ה' התוס' משום דלא חייל.

סא) לז. נחלקו רש"י והתוס' בביאור האיסור של הניח ברש"א המגדל למטה מעשרה, אם הוא כרמלית ודומה למושיט כרש"י, או שהוא רה"ר בתוס'. ועי' רש"א דתמיה על הדבר דאין זה כמושיט כמבואר לג. והלשון בתוס' י"ל דהוי כחורי רה"ר דכרה"ר דמו, וז"ע דכי נמי הוי רה"ר אם ככה"ג הוי מושיט כו', והב"ח הגיה רה"י ב' פעמים ובשלישי לא הגיה, ושמא ה' כוונת תו' כרש"א, אלא ש"כ הספר חסר קלת, והשלישי באמת יש מקום לדחוק אבל ז"ע להחליף אחר שברש"א כ"ה בהדיא.

סב) ועי' ברש"א בסו"ד שכ' דאין לתמוה נהי דשבת במגדל ה' יש לו ד"א, דשבת ברה"י אין לו אלא אותה רשות וד"א רשות אחת תוך רה"ר הוא. ולפ"ז לכאורה השו"ב ברה"ר ותוך ד"א שלו יש מגדל פתוח אינו זוכה בו דרשות אחרת היא אבל ד"א לומר כן דה' התוס' לז: סברי דנותנין לו בור שזב' אמותיו וכן הרש"א ע"מ כתב כן, ויש סברא דקונה ד"א משאל"כ ברה"י אין כוונתו אלא למקום מסויים ואינו מתפרק אלא על אותו רשות ועי' ל' רש"א, ובאמת לפ"ז בקנה ד"א סמוך לפתח בית יש לו כל הבית ואפי' כמה בתים דאין סברא דבאמצע הבית יהיה חלוק דאין ענין ד"א אלא ברה"ר דכל ד"א מקום אבל ברה"י הכל כד"א, ואפי' בהוליאוהו עכו"ם יש ליתן לו כן בית שבתוך ד' אמותיו מיהו בהוליאוהו עכו"ם יל"ע נכנס לבית אם יכול לזאת דה' לא קנה מידי בבה"ש אלא נותנים לו כדי מקומו והשתא שניה מקומו, או נימא דה' דשרי לכנוס לבית הוא ע"כ משום דאמרי' דלא ילא מד"א ראשונות שלו ואי לא ילא מינייהו היכי מפקעי' מיני', ויש דקדוק לשון בחזו"א סי' פ' דף לז' דנראה מדבריו דאין ענין כמאן דמליא דכאלו שבת למעלה וכדו' אלא דכאלו הוי רה"י ואי הוא רה"י כאלו אי בעי מייתי ל' דמרה"י לרה"י שרי, וממילא אין היתר באמת לכנוס לבית אלא כמאן דמליא ואי הוה מליא הוה ודאי שרי לכנוס מבית לבית, אלא שפי' זה אינו נראה וכן מפורש ברש"י ריש סוגיין בה"ל דרבא לא כן וגם בחזו"א

ע"מנו במקומות אחרים אין נראה כן ע"כ דברי החזו"א סי' פ' שם בה"ל דאין שבתו יורד למטה פלא גדול ומ"ש ומבואר מדברי רש"י כו' לכאורה מדברי רש"י מבואר אפכא ודברי רבינו הגדול ריכיים תלמוד.

סג) לפי' א' ברש"י וכן בתוס' מבואר דיכול אדם להזיז מקום שבתו כגון שהוא במגדל ואהני בזה שיהי' לו אלפיים אמות משם וז"ע וכי אם יזיז אדם ערובו ממזרח למערב או אחר יזיז לו יועיל דאחרי בה"ש אין נפ"מ מאן הוא המזיז, ואפשר דוקא ביה דעתו או בקרוב לאותו מקום כי היכא דחזי ל' וכדו', ולפ"ז כן הוא בביתו ע"מנו כגון שהיה ביתו למעלה מי' דלמטה פשיטא דחשיב שבתו בקרקע אע"פ שאינו מפורק לאף ברשות בפנ"ע כגון מגדל שיש בו גובה י' ושטפו נהר יש לו אלפיים אמה או בדבר העשוי לקרות וכדו', והנה אף שהכא מיירי בבה"ש דיכול לנטות ומה ראייה לענין אמצע שבת, הנה אין הפרש כלל דה' כל ענין אי בעי הוא אחר קניית הערוב יכול לאכלו וכבר נקנה הערוב [לבד פרש"י דמשמע לכאורה דאי בעי מייתי מע"ש ותמהו בזה התו' והראשונים], או דנימא כפי' השני שכתבנו דנקנה כל משך בה"ש אלא שהוא חדוש וז"ב.

סד) מיהו פי' השני הוא דוקא תוך ד"א יכול להזיז מקום השביתה וז"ע הלל במגדל אין לו כלל ד"א ואין שבתו אלא במגדל למעלה מעשרה ומנא לן שעור זה שיקול תוך ד"א, וז"ל דאין זה משום ד"א שנותנים לכל אדם אלא סברא אחרינא דיכול להזיז ביתו תוך ד"א ואין בזה גריעותא, ואם הזיז יותר מד"א לא נתפרק אם אינו ערוב ורגליו כרגלי ביתו הראשון או דיאלה שבתו ואין לו אלא ד"א מאותו מקום, וראשון עיקר דה' נתבטל לגמרי מקום השביתה, מיהו בתוס' נר' דיש תנאי שיהי' רגלי המגדל באותו מקום.

סה) ובה"ל דמתבאר הכא דשבת ברש"א המגדל אין שבתו בתוך המגדל לכאורה מבואר מזה דהשו"ב בקומה שניה אין יכול ללכת לקומה שתחתיה ואפי' בעיר דכמאן דמליא ה' אין זה אלא אי הוי ערוב למטה ממילא גם מליא אבל אם למטה אין ערוב למה יהי' למטה לידו ערוב בשבילו וממילא לא יהי' כמאן דמליא, ואפשר דאין דין זה אמור אלא במגדל שאינו בתוך שום היקף וודאי לא בתוך עיר, וע"כ אינו יורד למטה דרך תקרת המגדל [ואולי בצרוף ה' שמתחת התקרה הוא רשות אחרת דהיינו כרמלית] אבל כשמוקף הכל כמאן דמליא והכי נהוג.

סו) לז. עי' תו' ששאלו למה לא הביאו כוותא ומיתנא באילן, וכתבו ע"ז דאינו רגיל גבי אילן ואין לומר דנייתי כו'. ואינו מבואר היכי נייתי ה' קאי ברה"ר ואינם מסכימים לענין פחות מד"א ואפי' יקח מכרמלית מנא לן שיהיה לו בכרמלית הקרובה הלך שעור בה"ש חבל ומאי מקשו.

עירוב ברש"א הקנה

סז) לז: נחלקו בטעם פסול ערוב זראף הקנה, לרמב"ח משום האיסור דרבנן ליטול, ולרבינא משום שמה יקטום. והנה קו' רמב"ח ל"ק כלל לדברי רבינא דטעם פסול ערוב בקנה הוא שמה יקטום א"כ מה זה שייך לאין משתמשין באילן דווקא היכא דאיכא סברא זו דרבינא קאסרה מתני' ואי מקשי לי' דה"נ איכא האי סברא למה לא אקשי לי' דין הידוע וברור יותר לאין משתמשין באילן, ואי בעי להביא ראי' לגזרת אילנות וזה קושיתו וכנר' ברש"י היה לו להביא משניות ערוכות רבות של אין עולין בשבת ולא ד"ז וע"כ כן הוא דהא רמב"ח קיבל מרבי' לעיל תי' אחר אלמא לית לי' הא דרבינא, וכן הגמ' במתני' דנתנו במגדל לית לה הא דרבינא אלמא סברה דרישא כרבנן וכמ"ש התוס' סוף ע"ב, וכל הסוגיא אזל לא כרבינא, ומ"מ פסקו כוותי' דודאי הסוגיא אזל לא כדבריו שהרי היה בתרא ולא ידעו תי' שלו אבל השתא דאחי' להכי א"ל כל הפלפול בזה וקבע דבריו בתחלה ודי בזה, ועוד לכל טעמא דשמה יקטום אחד הוא עם גזרת אילן אלמא דמדברי רבינא יש לרחווי' דאפי' קנה הנקרא ירק וקשה וירק לענין כלאים דינו לפי עליו מתוך הקרקע כו' כמבואר בתוספתא כלאים שם הוצא בר"מ פ"ה ה"כ מכלאים] אסור בקרוב לודאי, והנה השעה"ל שם ב' יב' העיר בד' רש"י ש"כ שמה יקטום כו' קטימת קנה ודאי היא והעיר דלאו דוקא ודאי, ואפשר שהבין דרש"י ג"כ מודה לדברי תוס' דלא התירו שבות כי האי ולכן כ' דלאו דוקא ודאי יקטום דסגי בקרוב לדאורייתא אבל באמת רש"י אינו אוסר קרוב לדאורייתא כגון פחות מד"א לכן צריך למיעבד לשמה יקטום כדאורייתא, ושמה אין כוונת רבינו אלמא למימר דאינו כפשוטו ממש דודאי ואינו פס"ר, ובאמת לזה א"ל דרש"י עצמו כ' איכא למגזר דלמא משתמש באילן, ובאמת י"ל טפי מזה דרש"י אינו תולה דבר זה ברבי כלל אלמא גזרה שמה יקטום בשבת וז"ל "ובה"ש לשמה יעלה ויתלוש לא חיש' אבל לקטימת קנה ודאי היא איידי דרכיכא מיקטמא ולא שבות הוא אלמא מלאכה" ומשמע קת' לגזרי' בשבת שמה יקטום כמו כהן בבה"ק ואין זה שייך לחלות הערוב אלמא שלא יעשה אסור, ובאמת יש מקום לזה כמו בכהן אחר שחשבי' לי' כודאי יקטום.

סה) ועי' ברש"א שדן באיסור שמה יקטום, וכ' דבע"כ חיש' ליקטום מדעתו דאל"כ הו"ל דשא"מ וכפרש"י, (ברש"י לפנינו לא כ' שמירי במתכוין), ושז' תמה דהוי מלאכה שאכל"ג ותי' בארעא דילי' אע"פ שאינו צריך לזה עכשיו. ודברי רבינו קשין טובא לאוקי' כל אסורא דקנה דוקא בארעא דילי' הנמאלת סוף התחום ואיכפל תנא לאשמעי' כי האי מעשא רחיקא ורחיקא ומי גזרו רבנן כולי האי דיקטום ודאי, ולו"ד היה מקום ליישב דדרך מוריד דבר מן הקנה שירידו עם קת' קנה ונח לאחזו, והוא יותר קל מלנתק חבורו, ודאי כן דעת הפוסקים שלא חלקו כלל. וכ' בבאור הלכה תו' ג' דלפרש"י ל"ל דכיון שעלם המלאכה יש בו חיוב חטאת וקרוב שיעשנו גזרו בו אף שיעשה שלא במתכוין. ומיהו ק' אם אינו אלמא קרוב שיעשנו וכמ"ש השעה"ל יב' דאינו

פסיק רישא מ"מ הוי דבר שאין מתכוין ומותר לעולם ומי איכא לאסור דבר המותר לגמרי משום שקרוב לדאורייתא, וע"כ ל"ל כוונת רש"י שמה יקטום ויתכוין ול"ע ל' בה"ל. (רש"י כ' קנה מין קוז והוא תימה ויפה עשה הב"ח שמהקו אלמא שמהר"י קורקום פ"ה דכלאיים כן כתב ול"ע).

סט) לז: כשראו לשבת באגמא בשבת, אמר להם מע"ש כבזש כבשי בארעא, ופי' רש"א בשם הראב"ד כדי שיסבך הראוי ליסבך נראה דקשיא לי' אי לא גזרי' ברכיכי מ"ט שלחם מע"ש לכבזש לכו כ' שיסבך הראוי ליסבך ויש לפרש שמה יש ביניהם קשים ואם היה יסבך כבר בע"ש ואינו נראה דא"כ דיוכל להיות ביניהם קשים אסור לשבת עליהם בשבת ואם הכבישה מבטלת אסור לשמה יקטום א"כ מאי מקשי' ממתני' דקנה הא בתר כבישה הכל קריא וי"ל דהקו' משום גזרת שמוש באילן לא גזרה דרבינא וכל שבכלל האסור אסור להשתמש בו ודאי אחר הכבישה עדיין היה הרבה מחובר, ועוד היה לפרש כיון שהכבישה והכנה לשיבה היא יותר מסתם שמוש וקרוב בפעולה זו לקטום אפי' ברכיכי זה ודאי בעי' בע"ש ולא התיר ר"נ אלמא ישיבה סתם, ובלא כל זה היה מקום לפרש דלא שלחם לכבזש אלמא משום דהיא מלאכה גדולה ושמה היה בזה גם מלאכות אסורות כגון שקללו קת' לפנות מקום או שהיה ע"י כלים וטלטול ומוקאים, ובאמת בלא"ה הוא טרחא ועובדין דחול.

ע) ורש"א כ' דבירק ליכא גזרת מחובר אפי' גבוה ג', ותמה אי כשקשה הוי אילן גמור גם קודם לכן אינו ירק ולמה לא תי' כן בקידה דקודם שנתקשית, ומסיק דב' מיני קנים הם וכפר"ח וכמו שי"ג התם בשל עוזרדין. ע"כ, ובאמת גם גי' דידן מסייע לזה דלשון "שאינו עוזרדין" מורה דהוא אוחו הקנה אלמא שאינו במצב זה דאל"כ הו"ל כהן בקנה סתם כהן בקנה עוזרדין ולא בשאינו עוזרדין דנר' שכל קנה יוכל להיות עוזרדין. ובעיקר קושיתו י"ל בפשוטו דידעו והיו בקיאים בדברים אלו וידעו דאין קדה רכה ומתקשית, ובאמת ד' רש"י ותוס' פלא להחמיר בזה לענין כלאים ומחר יהי' היתר גמור וע"כ צריך לפרש דבאמת אילן הוא ואסורו אינו אלמא מדרבנן, מיהו ראיית הגמ' מכלאים לא נתפרש יהיה מה שיהיה טעם כלאים מה ענין זה לשבת ופשוטו כמשמעות רש"י דהגדון בגזרת להשתמש באילן ומייתו ראי' דאין עליו שם אילן במקומות אחרים, אע"פ שאין בזה שום סברא לענין להשתמש באילן שהוא מטעם שמה יקטום לא מטעם שמו מ"מ אסמכתא מייתו, או דמי שאני לן כו' היינו האם אפשר לחלק בין קנה לקנה הלל לא פלוג רבנן בכה"ג וע"ז מייתי דשפיר מינים חלוקים הם ואין מכשול בקביעת שני דינים להם, אבל לומר שלא ידעו אם יש שני מיני קנים נראה תימה.

ספיקות העירוב והלכה במיקל

נתגלגל העירוב

א) לה. אם נתגלגל, הטור סי' תטו' כ' י"ל ד"א, והרמב"ם כ' י"ל ב' אמות, ופי' המ"מ די"ט לו ב' לכל כד או ד' ללד אחד אם ירכה. ובשעה"ל יח כ' דה"ר יהונתן ופ"פ כ' ד"א ובהרה"מ כ' כו' וז"ע. אולי כוונתו ל"ע למה לפרש כן הר"מ ולא לימא בפשיטות די"ט לו ב' אמות כיון שאין ד"א אלא ד' וכמ"ש משם ה"ר יהונתן, ואדרבה הטור כאן דפוסק ד"א לכאור' מוכח דסובר ח' אמות וא"כ למה פוסק ש"ו ד' לא כן, וע"כ כהרה"מ אב"ל בר"מ אין הכרח. ועי' פ"ס במ"ב יט' דד"ר נתגלגל י"ל ד"א אפי' לא שבת בסוף התחום, ובצב"ל כ' דברמב"ם משמע ללא מהני, דסובר שאין זה אלא מדיון י"ט לו ד"א ולא מדיון אלפיים אמה ועוד ארבע, והחזו"א סי' פ' כ' דחינו מובן כיון שיכול להביאו ה"ז כשר. ובאמת דברי החזו"א נכונים לפי פי' התוס' דהא ללא מהני נתגלגל משום דחשבי' ל"י כאלו לא הניח ואין יכול להכשיר אפי"כ יכול לבא שמה בלא הנחה, אבל י"ל בספרת הרמב"ם סברא אחרתא והוא דאין להניח ערוכ חוץ לתחום שהוא נגד כל תקנת ערוכ וכל שהוא תוך התחום מועיל ובזה יתפרש ד' ר"מ כפשוטו וכהבה"ל.

ב) אמרי' לה. וזריכא דאי תנא נתגלגל ואי תנא נפל עליו גל ולכאורה מה ענינם הא נתגלגל קמ"ל דחוץ למקומו ל"א הואיל והוא משום שאינו יכול להניח ערוכ מחוץ לתחומו, ונפל גל הוא משום אסורא, ואולי ר"ל חדוש בהדוגמאות שנקטו שני דוגמאות מחודשות בכ"א חדוש אחר חוץ מעיקר דינם דל"ל ל"י למימר נתגלגל לימא הניח, מיהו הא בעי למיעבד ספק וזה ל"ש בלא נתגלגל, עוד י"ט לומר דאדרבה נתגלגל עדיף טובא, כיון דאחרי שיחול הערוכ יכול לילך פ"ס.

ג) ובהא דאמרו התם בעי' מרא וחלינא כו' הנה בהלכות שבת לא מלאתי שום מלאכה התלויה במרא וחלינא אלא יל"פ דכדאיכא טובא וטרחא מסתמא יוכל לבא לידי חורש והיינו בגוונא שיבא אבל לא כל מרא וחלינא הוא מלאכה.

ד) ויל"ע מש"כ רש"י שבת הואיל והותרה הותרה דמשמע שהוא איזה כלל דרבנן, ומאי ס"ד שפריך להיות הערוכ פ"ס כל השבת הא יכול לאכלו ובזה ודאי הוא ערוכ מעליא מעיקר תקונו בלא כלל אחר דהא הניח ערוכו ואכלו וכי דוקא נשרף וכיון שאינו קיים מנפ"מ, וי"ל דמ"מ כיון דאכל מגלה בזה דחייב ערוכו, ועי' הגהות סוף ה' ערוכין הובא ב"י ש"ד' דמהר"ם ה' אוכל הערוכ משחשכה וטעמא דצב"ל סגי, ומשמע דאי לאו הכי גם אכילה היה מקלקל לא רק נשרף.

ה) לה: פירש רש"י דמקשי' ע"ס סתם משנה ר"מ, קשיא וכי כל חכמים סתם איכא לאקשווי אר"מ ואולי הכונה ללא נחלק אדם על ר' יוסי אף לא ר"מ וכ"ש דסתם משנה ר"מ, ובעיקר הא דאמרי' רמי דאורייתא אדאורייתא לר"מ ומשני' א"ר ירמיה כשהי' שרץ עליו כל בה"ש, והק' רעק"א מאי בעי להא ולוקי בנפל תוך בה"ש ול"ש לומר חזקה שנפל קודם דחזי' שנפל רק דלא ידעי'

מהו זמן זה, ובאמת לר' יוסי לכאורה אין לומר כן דהא לר' יוסי בה"ש כהרף עין, ואולי סובר רבינו דר"י ע"כ לדבריהם דשאר רבנן קאמר דהא אפליגו עמי' בכ"ז, או דסובר דכיון שאינו יודע אימתי בה"ש דר' יוסי י"ט לו ספק במציאות ומש"ה יהבו ל"י רבנן קשותא וכעין מ"ש החזו"א.

ו) ונמאי דאמרו הכא אין מקדרין אלא דרבנן יל"ע להבליע בדאורייתא כגון בעגלה ערופה, דלישנא דמימרא דאין מקדרין בעגלה ערופה משמע דהשמיטו הבלעה אבל כיון דמסתמא הבלעה דרבנן דמנא לן שיעור נ' אמה א"כ כיון דרבנן הוא אין מבליעין בשל תורה, אבל לכאורה הוכחת הגמ' דסבר ר"מ תחומין דרבנן מהא דמקדרין הא ת"ק נמי סובר הכי דקאמר מבליעין וע"כ דמבליעין מותר, מיהו אינו הכרח דהה"נ ומאן הוא ת"ק דילי', ועוד ללא דהגישו אלא מקדרין כיון דע"ז איכא מימרא דר' נחמן דליתיה' בדאורייתא, ומר"נ עצמו אינו כ"כ דיקרא, וברש"י נה: מוכח דאין מבליעין ופשוטו.

ז) אך עיקר הקו' לא נתפרש כ"כ דאף שחכמים מטמאים ואמרי' כל הטומאות כשעת מציאתן ר"מ מיקל ומאי ק' מערוכ דאורייתא דמחמיר, דהא דכשעת מציאתן אינו אלא חומרא דרבנן ודוקא בתרומה וקדשים, ואף לטעם החומרא הוא משום דאורייתא, מ"מ הא טעם ר"מ דעיקר הדיון דס' טומאה לקולא ואליס ל"י ס' טומאה יותר מחומרא זו של רבנן ומה ענין זה לערוכ, ובאמת גם ערוכ מה"ת א"ל פת, אבל הכא הא דעתי' שלא לערב אלא צפת וכמ"ש התוס' לקמן, וע"ז י"ל דהכא בתרומה אירי' וע"ז קא מקשי מלד תרומה וקדשים יחמיר, אך בהתוס' מבואר שחזקה ערוכ מהניא לתרומה אלמא אין המדון אלא בערוכ ולא בתרומה, אע"ג דהא תלוי חס במציאות יותר לו לאכול תרומה זו וזה ודאי אינו תלוי בערוכ, ל"ל כיון דודאי טמאה א"כ אין נפ"מ אלא למפרע וזה תלוי בדיני ערוכ, ובחזו"א (אה"ע פ' ו') כ' דהוי כראוהו חי כיון ששקנהניח הערוכ לא הי' עליו שרץ ולא דוקא ר"מ דבהא כו"ע מודו אלא כיון דאשכח ר"מ בהדיא מיייתי, ודבריו קשין לי טובא הא ראוהו חי לא איתמר אלא ברה"ר ומלד ספק טומאה ברה"ר וכמבואר בהר"ש טהרות ה' ז' משם התוספתא דישב על אבן ונמלא עליה רוק כו' הוה ספק טומאה ברה"ר ולהכי טהור, ומאי מקשי על ערוכ דל"ש ב' ד"ז, וכן קשה עוד על דברי התוס' דשמאי מטהר כו' ואמאי הא לא טיהרו אלא ברה"ר ומ"ש בנדה.

ח) ובעיקר ענין ראוהו חי לכאורה יפלא מה היתר הוא זה הלכא כל מת היה חי ומה ענין לראותו ומה ענין מצערב דמנפ"מ חס מת יוס קודם הספק שלנו או שעה קודם הספק שלנו, ופי' הריטב"א בנדה דמצערב היינו במקום זה שנוכל בו הספק וע"ז איתמר ראוהו חי והוחזק מותר במקום זה, אבל במקום אחר לא הוחזק, מיהו תימה דהא איתמר בתוספתא הביאו הר"ש פ"ס דישב על אבן ברה"ר ועמד ומלא עליה רוק כו' ומודים חכמים

לר"מ שאם ראוה נקיה מצערב אע"פ שצא שחרית ומלא עליה שרץ או רוק טהור מפני שזה ס' רה"ר, והתם מייירי בראוה נקיה קודם שיש עליה כדמשמע ליטנא ומה יועיל זה.

ט) ובהא דשני' תחומין דרבנן משמע לכאורה דבדרבנן מיקל ר' יוסי בלא שום חזקה דספק דרבנן הוא ולא פירש כלל כרבא ההפרש בחזקות, ועפרש"י ד"ה ידי' "מחמיר אפי' בספק דרבנן", ומה שפרש"י בקו' שבת נמי לאוריתא היא אתחומין פריך למימר תחומין לאוריתא כו' לכאורה מצי לפרושי בפשוטו דשבת לאוריתא היינו שיש לו עיקר מן התורה וע"ז שני' תחומין דרבנן וכפרש"י לאינו דומה לשאר מלאכות, אבל בביתא מפורש ללא התיר ר' יוסי אללא בספק הזמן אבל לא בספק מתוקנים וועי' ע"ז ברש"י שפרש כגון שנלמעו טבל ואפי' ללא כסומכוס, ומבואר מדבריו כהתו' ל: ללא מהני מה שהכהן יכול להפריש מיני' ובי' ולאכול כיון שהשתא לא חזי לשום אדם, ומצי עוד לפרושי שנלמעו בתרומה טמאה וכפרש"י ללא היה חזקה הכשר ערוב מעולם ומשמע מדבריו אפי' הניח ביום חמישי כבר יש חזקה הכשר ערוב ולאכפ"ל אם יוולד ספק אח"ז, ולפ"ז ברייתא היא כוותי' דרבא, ויש לדחויי לאף תי' תחומין דרבנן אינו אללא בצרופ חזקה ו"ע, מיהו התו' כתבו אבל עירב בתרומה כו' היינו דוקא ב' צבורין לליכא חזקה כלל, ולא כרש"י דמייירי באיכא חזקה אללא שכבר יש הכשר ערוב, ולפ"ז אינו מובן מה נסתפק רב שמואל בר יצחק היו לפניו שני ככרות כו' הא ברייתא קאמרה בהדיא דבכה"ג לא פסל ר' יוסי ולא מלא לחלק אללא דאי הוה טהורה הוה ידע לה שיהא סברא תמוה בפני"ע וכי עלי' ידי' רמי, ולרש"י מבואר דסבר שמא לא קאמרה ברייתא אללא בדבר אחד שהוה ספק אסור א"כ אינו יכול לאכלו ול"ש חזקות אבל ב' שא' מהם ודאי כשר אללא שאינו יודע איזהו יש מקום לומר שהוה שפיר ערוב כיון שאם יבא אליהו יוכל לאכול א' מהם וגם דומה קלת למ"ש הרשב"ד דלא הניח המפתח במקומו אפי' שכה הוה ערוב, וע"ז אמרו לי' דודאי בעי' ראויה בפועל לא ראויה מלד דינה, וכן מש"כ רש"י ללא הוה חמר גמל כיון שהשתא אתיליד ספק לכאורה אין זה אללא לדבריו דספק שנוול אחר ההנחה אינו מקלקל אבל להתוס' לא איתפרש.

י) פרש"י לאו כו"ע אוכלי חולין בטהרה, משמע שהאוכל חולין בטהרה חשיב עליו הטומאה כאסור וכאינו יכול, וכן ביארנו ריש חולין הא לאמרי' דשייך גזרה שמא יחוטו בסכין קצר כו' אע"ג דכל זהירותו אינו אללא משום קבלתו לאכול בטהרה, והיה לחלק בין טהרת תרומה כו' אללא שצב ענין אינו חיוב.

יא) וכ' הרשב"א ור"ת חוקי גברא בחזקה ביתו ואימא לא עירב י"ל כיון דאיהו ודאי בלא לערב והשתא אתיליד ספק שוב אינו בחזקה ביתו. ולכאורה לא סגי בזה להריע חזקה אללא נראה דחזקה זו גרועה היא מעיקרא כדברי הראשונים כיון שבאמת אין נפ"מ בה להלכה רק אחרי שנוול הספק אז יש נפ"מ ואז כבר אין

חזקה. אמנם למסקנה דחי רבא דאיכא חזקה זו. אבל בתוהרא"פ סובר דליכא כלל חזקה כזו, ו"ע א"כ מאי מקשי' דר' יוסי אדר' יוסי. ועי' חזו"א אה"ע פ' ה'.

יב) ו"ע למה השמיט רא"ש הא דבעי' חזקה להכשיר ספק כר' יוסי וסמ"ק כ' כן הביאו הג"א, ואולי הלכה כדברי המיקל בערוב אבל דברי רבא בכל מקום עיקר וגם שנויא בתרא ו"ע. וד' טור וב"י אינם מזכירים שהטור כ' מריש דמלאכה דרבנן שרי ובהמשך דברו נר' לאוסר אף במלאכה דרבנן והא כרי קי"ל, וכן הבי' פי' דהיתר מפתח בשדה הוא משום דקי"ל כר' שמעון כו' ואמאי הא אין זה אללא שבות והא שרי לרבי, ועי' שעה"צ י' לאף להטור ע"ח מלוא וכמ"ש הגר"א, וע"ש בב"י לאף בע"ח התירו בבה"ש דכשעה"ד דמי או דמלוא חשיב וכמבואר ר"ס ש"ה וכמ"ש מו"ק, ור"ת מו"ק משמכרין אינו ראוי דהא אף על שחיטה מצרכין, ומ"ש חזקה כשרות עי' בה"ל דהרבה ראשונים סוברים דבע"ח א"ל חזקה כשרות הם ר"ח ור"ת בתוס' שבת לה' ור"ן ומדכי וריטב"א ערובין עו.

יג) לזה: א"ר ירמיה משנתנו כו', כ' הרשב"א י"מ שרץ מת כו' כד' התוס'. משמע מלשון רשב"א דהפרוש בלא זה הוא דמייירי שרץ שלא נודע אם מת ואז ל"ק קו' הגמ' בהא לימא כו' מיהו אז הוא דומה ממש לנגע בא' ולא נתפרש תרואי' דר' ירמיה ויש לאוקי כגון בספק אם הי' חי כשהונח וכדו' דאז ודאי ר"מ יחמיר ור' יוסי יקל משום דקולת ערוב הוא, ובאמת מש"כ הראשונים דרבה ור' יוסף מפרשי להא דר' ירמיה אינו מבואר מאי שייטי' דדבריהם לדברי ר' ירמיה.

יד) לו. תד"ה אבל ב' צבורין כו' פי' חזו"א (כג' יג') אף דעל א' י"ל חזקה שלא נטמא ז"א דהוא טמא מכבר והספק מחמת התערובת ואפשר לאף בצבור א' ששכה אי טהור אינה חזקה. הנה מפרש רבינו ד' תוס' בב' צבורין ולא נודע איזה הטהור, ובפשוטו כוונתם בב' צבורין ולא נודע מאיזה נטלו, ולא ידעתי למה לא פי' כן וניחא, ועי' בדבריו אה"ע פ' כח'.

עירב לב' ימים והתנה

טו) לו. אמר ר"נ לרבא היום קודש ולמחר חול אין מערבין בו היום חול ולמחר קודש מערבין, ותמה מאי שגא. תמהו התוס' דלמא ר"נ סוף היום סבירא ליה, ותי' הרשב"א (הרשב"א משמיט מש"כ התוס' דרבא עצמו אומר כן להלן, דשמא רק אחר בעי' זו נאמרו הדברים שם) וי"ל דרבא ע"כ תחלת יום כו' ומסתמא ר"נ ה"נ אית לי' דאי לאו דשמעא מרבי' לא הוה אמר לה. ו"ע סברא זו ור"נ לא היה עיקר למודו של רבא ואולי עיקר כוונת רבינו דידע דהכי אמר או לכיון דסבר הכי קא מקשי. (ומש"כ הרשב"א בהמשך דבעי' ללא יועיל בתרוייהו היום חול משום תחלת יום קונה והיום קודש משום דבעי' סעודה ראויה, ל"ע הלכא רבא עצמו לא ידע הא סברא עד דר"פ אמרה לי' לקמן

ע"ב, ועיקר מה דנקט ענין ראויה דק"ל לשונו דקאמר מאי שנא ולא אמר ולימא אפכא, ואולי יס' לדחוק בזה דראה ודאי שאינו מבין כמוהו שיש שלו להיות הפוך ועכ"פ מאי שנא).

טז) וד' תוס' מבואר ללא מפרשי כרס"י דסוף יום הוא תחלת בה"ש ותחלת יום הוא תחלת לילה"כ דהא אמרי דסוף יום הוא רגע אחרון אמתי של היום וממילא אין שום סברא לפרש תחלת יום בלילה"כ אלא רגע ראשון אמתי של יום, מיהו דברי רס"י ע"כ לאו דוקא דהא בראיית רבא ממתני' דלגין ע"כ כריך לפרש דחייל הערוב משעה ראשונה של יום אמתי דהא אז כבר אינו טבוי ומזה מוכחי'. והרשב"א כ' דתו' אינם מחוורים כל האורך. אפשר דקושטו דנהי שרואה שיחול מיד מ"מ אינו מדקדק לחשוב על מה שאינו ברור לו שהוא תחלת יום וחושב על מהי שכבר ייחשב אצלו מתוקן ללא נחית טפי. אלא כ' הרשב"א דר"נ לא קאמר אלא בלמחר זמן ברור מחוור משמע אבל לכשתחשך מודה ללא. ולכאורה למחר תרי גוני משמע ממתי שיתחיל יום המחר וכן מאטייר רחוק היינו לא היום אלא לאחר זמן, ולכשתחשך מתפרש משיתחיל החשכה וגם כשיחשיך וממילא יהי' יום אחר.

יז) תו' לו: ד"ה לא ס"ד ומתני' מי שאחזו בו"ה"מ לשנויי שאני התם דולחי יתברר כדמשנו לו. ד"ה ר' יוסי, ומה שכתבו מדמפרש מילתא דאיו בו' לכאור' תימה מי אסיר לי' לפרושי מילתא תמיהא ללא כתנא דפסק הלכתא כוותי' והא לא ב"ש הוא, וי"ל דזה מתו' מתמיהת התו' השני' דכיון דלדידי' כלל לית ברירה א"כ מנפ"מ לפרש דעת ר' יהודה ונהי דאין ראוי' מדמפרש דבר דהכי פוסק אבל פלוג' בדעת ר' יהודה למה יפרש, אך קשיא דבמרוצה סט: פרכי' פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן מאחין שחלקו אהיא דכל המתלקט ולכאורה מצי לאחויי ראייה מזה בזיכה לו: דר' יוחנן לית לי' ברירה ומה כריך דלקדק דקדוק זה מדמפרש מילתא דאיו.

יח) ודמקשי' והתנן ר' יוסי אומר כתבו התוס' הוה מצי לשנויי דהתם בתולה בדעת אחרים, ויש ליישב דלר' יוחנן לא מצי לשנויי הכי אלא לרב להכי לא שני אלא מילתא דשויא לכו"ע.

בסוג' דברירה בעירוב

יט) לחיזו שיראה כהן פרש"י דאי ל"ל ברירה איכא למימר חטאת שהקריב לא שלה הי' אלא לש' חברתה ואין נראה להשר דהא מוכח בריש זבחים דסתמא לשמה, ויש לדחות דהיינו דוקא כשאפשר לברר א"כ סתמא כאלו צירר ויודע אבל כשאין דרך בעולם לידע מה שייך סתמא לשמו כשאין לסתם זה על מה לסמוך.

כ) תד"ה כשהתנו שכל שיקריב לשמה שלה היא וקשה לר"י דהיינו ברירה גמורה ויש ליישב דעד שיזכה הכהן הוה שותפות וא"כ אין זה ברירה גמורה.

כא) לו: ד"ה ר' יוסי אומר חילל בו' דאי אין ברירה לא אמר מידי אלא אמרי' דהא סלע לסלקא בידי' השתא לא הוה דעתי' להחליף ואשתכח דקא אכיל מעש"ש בלא פדיה, ומבואר ללא חייל כלל האי מעש"ש ויל"פ צב' פנים או דכיון שאפשר שלא יחול לא חל אבל באחים שחלקו אי אפשר שלא יקבלו הידושה וע"כ אף למאן דל"ל ברירה חייל או דהכא דקא מתנה מבטלי' לתנאו אבל כל מידי דבלא תנאי לא בטל, ונפ"מ במחיל פדיית ספק בלא תנאי כגון שפודה על אחד משני אלו.

כב) והא דאמור רבנן לא שמייעא להו לר"נ ולרבא הא דאיו תימה גדול הא רב והא ר' יוחנן ועולא איירו צי' ומי איכא למימר דרבא ור"נ לא הוו ידעי שמועתא דגדולי הדור ובשלמא ר"נ דלמא שמועתא דשמואל הוה גמיר אלא רבא מי לא ידע הוויית דאביי ורבא ומנא לן דברי רב אס' לא מפי רבא ושמא קודם דליקי כל שמועתא דרבה ור' יוסף הוה הך מעשה ורבאמת גם ר' יוסף הי' מתלמידי שמואל ללא מצינו שמוסר בתלמוד אלא מפי ר' יהודה אמר שמואל ורק פ"א מא"ר יהודה אמר רב נדה כל ועוד כ"מ שמוסר מאמוראים אחרים ופ"א משס רב יומא סט: ואינו אלא מילי דאגדתא וכנר' מפי השמועה, וביבמות מד: מוסר משס ר"ש ברבי וזה ודאי מפי השמועה אבל ודאי הרבה למד מרביתו וסיני הוה אלא ללא הוה מציין כ"כ סם האומר לבר מר' יהודה ויש טעם בזה שהי' בחייו, ומתוך פיר"ח נראה דמפרש דידע האי מתני' אלא ללא ידע דאיו שנאה ולא הי' מועיל לאמור לו האי מתני' אליבא דר' יהודה דס"ס מאן שנאה.

כג) התו' לו: ד"ה מאן האי תנא כתבו המ"ל ר' יוסי הוא בו' והנה לעצם הקו' הא לר' יוסף אין סבה להפוך ול"ל רבנן היא ומ"ש ריב"ז א"ל דרבנן אכתי לא ידעי' מאי ניניהו ק"ק דידעי' שהוא דעת רוב התנאים ותו ליכא לאתמוהי מאן האי תנא ועי' נזיר כג. מאן תנא ללא משתעבד לה רבנן היא ויש לדחות דהתם בפלוג' ידועה.

כד) סברת תולה בדעת עצמו היינו שלא יועיל מה שאומר ע"מ כיון שבאמת אינו רואה ואין זה שום תנאי דהא אומר ע"מ שאראה והיינו שאינו יודע אם רואה ואיך יחול בלא ברירה, וסברת רמב"ן דאף בתולה בדעת אחרים אית ברירה חוץ מדבר התלוי במעשה יל"פ דכל שלא הוחלט אצל בנ"א הרי זה כאומר אני מחליט לפי החלטתו והרי ס"ס לא החליט אבל כשתולה במעשה של אחר אין זה מצד החלטת האחר אלא דהעושה האחר לא גרע מהטבע ומדין גשם אחי' עלה כלומר אם יבא חכם כאן במציאות ומה לי הטעם כמו שלאכפ"ל טעם הגשם, ולפ"י באומר אם יראה חכם לבא לכאן יהיה תלוי בצרירה ואם אומר אם יבא חכם לכאן לא יהיה תלוי בצרירה, כ"כ כוונת רמב"ן וי"מ בפנים אחרים ול"נ.

לערב לב' י"ט

כה) אם רוצה לערב לב' ימים טובים לנו בזה לכה. וק"ל דב' י"ט וק"ו צבת וי"ט ב' קדושות הם, תטו' ס"א. וכ' הרב המגיד (מובא בב"י) דראש השנה הוא קדושה אחת, ויש לעיין בדבריו היטב ללכאורה לא נמצא שום מקור לזה בסוגיא שיהי' ודאי קדושה א' אף לקולא ולא מצינו אלא מספק ועתוס', וראיתי שהביא רא' לזה, ובאמת גם לשון הרא"ש בהמשך הפרק הוא דר"ה קדושה אחת אמנם היה מקום לומר ללא בא אלא לאפקוי ב' קדושות בודאי.

כו) ומבואר שם בס"ב דליום השני אינו יכול לערב, דהוי הכנה, לכן יערב ברגליו ובמחשבה. ובמ"ב כ' משם פמ"ג לאינו מצדך על הערוך של יום השני, ומוכח מהכא דמותר לעשות מזה אפי' אינו יכול לצדך כיון שאין לו אופן אחר ואף שאמרו ערום לא יתרום או לא ישחוט היינו בדאית אחרינא שיכול לשחוט אבל אם הוא במקום שאינו יכול לצדך ורוצה לאכול בשר מותר לו.

כז) כתוב באור זרוע שלערב ברגליו דבעי למימר שביתתי במקומי הוי הכנה וכו' דהא אמרי' דאם אינו יאן א"ל לומר.

כח) ואם רוצה לערב לב' רוחות כריך שיהיה אלף אמה מכאן ואלף מכאן שיהי' ראוי מצעו"י כמבואר שם בס"ג (ומה דמפרשי אחרונים כוונת הש"ע משום ברירה, ל"ע בזה).

כט) וכו' אמאי לא מקשי' בגמ' לכה. לפום ס"ד ללא מצי ממטי מלך בה"ש כיון שהוא רחוק מאד ואין לו די זמן לשי' התוס' לעיל לו. וכו' דעדיפא פריך, מיהו קשיא הא תחומין אינו אלא שבות ויכול לילך בבה"ש לתחומו החדש של שבת משום ספק, והיינו אי נימא דספק ערוך לקולא ואז סעודה הראוי' מצעו"י הוי אפי' רגע א' קודם הלילה האמתי וזמן הזה שרי ספק שבות דהא מחר יהי' מותר, וי"ל דכ"ז כסדרת התוס' דנתגלגל פסול משום דהוי שבות אבל למ"ש שם לפרש דפסול משום שאין לעשות ערוך ע"י מה שמחוץ לתחום וכן הוא בחי' רש"א בסוגין דחוץ לתחום אין בו תורת ערוך כלל א"כ סעודה הראוי' מצעו"י הוא באופן של ערוך כשר שאינו מחוץ לתחום של היום, ועוד לאיכא ממ"נ דהיכי נקשר ערוך של מחר מספק דל"כ כריך להכשיר ג"כ ערוך של היום וזה א"א, ואפי' שהוא רחוק ממקום ערוך של ראשון לא נראה לחלק בזה.

ל) והא שכ' הטור תחלת היום דהיינו סוף בה"ש כריך לדחוק כמו שדחקנו לעיל לז: דברי רש"י שר"ל תחלת הלילה האמיתי שהוא סוף בה"ש כלפי שמיא דהא לא אשכחנא מ"ד לאו הכי ומנא לי' להטור לשנות.

לא) ואם עירב בפת חדשה אינו ערוך כמבואר בעבודה"ק ה' יח', ומעתיקו המ"ב כ', והא דכ' רש"א פת חדשה לא מהני הוא כדמצינו בעירב בבה"ק ללא חייל ומשמע מזה דבאמר מהני וכ"כ בבה"ל מא"ר תקכח' ב' ופמ"ג, וטעם פסול האמירה דבזה

נראה כמכין, ובאמת הוא חדוש כל ענין מוכחא מלחא שאם הולך ומכין להכין מותר א"כ מוכח והא אין זה שום ענין למראית עין ועושה מעשה מיוחד להכין רק שאינו מוכח, ואולי אין האסור אלא לעשות מעשה מוכח לא ההכנה, וע"ע בבה"ל דבמולך הפת בחזרה אינו מובן למה לו פת הא יושב שם וה"ר יהונתן כ' דרק בנאכל הפת יכול ברגליו וכ' בה"ל דזה ל"נ בל' שו"ע ופו'.

לב) לכה. ור"א התם משום הכנה, ותמהו התוס' לימא לאסור למיקני שביתה ביו"ט ועוד דרבנן נמי א"ל הכנה ודאי בסוגיא בסמוך מדמקשי' ארז מרבנן. ועוד רא' מצי לאתויי מדאמרי' דיקא נמי כו' ומוכח נמי דלכו"ע אית להו הכנה הכא. ובעיקר הקו' היה מקום לפרש דאינהו סברי אפי' היכא ללא מוכח אין מערבין בזה על זה אלמא לאו משום הכנה ולא משום הידוע הקשו אלא דהכי סברי דכל ענין שרי ולא שמענו חלוק.

לג) לט. ורבנן התם כי היכי ללא ליזלזלו כו' פרש"י דזין הוא שיהי' מחר קודש אלא דגזרו כו' ורש"א ב"ש רש"א דפי' דזין הוא שיהי' יום זה לבד קודש אלא שגזרו כו'. וכו' וכי פליגו רש"י והראב"ד בהאי גוונא שבאו עדים מן המנחה מאימתי מונים יו"ט האמתי ולרש"י הראשון אינו אלא גזרה ולהראב"ד השני אינו אלא גזרה ויו"ט השני הוא האמתי ואולי אחרי הגזרה השוו לקרוא הראשון אמתי לכו"ע וכו'.

לד) התוס' לט. כ' דבפלוג' דר"ח ור' ששת תלוי דין דבר המובא לאדם אם מותר לבני ביתו בהא לטביא ולכאורה היה מקום לחלק טובא דנהי דאם ע"ד רבנן יהיב ודאי לב"ב נמי יהיב אך לו יהי דע"ד רבנן לא אייתו הא בני ביתו ודאי ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד ולמאן נקיט אוכלא ושאני רבנן דבי ריש גלותא דאורחיס טובא הוו.

לה) ועיקר מה דפשט"ל להתוס' בענין כל המובא ע"ד כו' דסיני עדיף ממילא נפסוק כוותי' ואלא חשיבו לר' נחמן ור' חסדא רביס יחדיו ויל"ד כריך לפרש דאף כשדנו יחדיו שמה היה לו איזה רא' ולא הביאה או דמרוכב ידיעתו מצדן יותר אבל אין זה בכלל דברי הגמ' הכל כריכין למרי חטי, ורבות תמהו עליהם דהא קי"ל הלכה כרבה, ובאמת יש חולקים על כלל זה דדוקא בב"ב כמובא בתו' כמה פעמים, ויותר נראה ללא קאמרו התו' אלא אחר שהוכיחו שר' ששת גדול טפי ואף שגם גדול יכול לשאל את הקטן זה נכתב עפ"ר בלשון תנית מידי כו' ולא בעי מיני' א"כ כיון שיש לו עדיפות ודאי נפסוק כוותי', אבל רבה ור' יוסף אפשר דרבה היה גדול מר' יוסף ואפי' יהיה עדיף הא אין זה אלא עדיפות שנפ"מ בשוין אבל קטן וגדול לעולם גדול עדיף, ועוד אפשר ללא הי' רבה כ"כ גדול מר' יוסף אלא כיון דשכח תלמודו ראוי טפי לסמוך על מי שלא שכח.

דבר הבא ביו"ט

לו) מ. אם הגיע ציו"ט לזי הנילוד אמרי' דלמא מחוץ לתחום אתא וכו', וכ' הרשב"א דמזה משמע דספק אסור, אבל דבר המאוי בעיר אין להמליא דבא מחוץ, ויש מרבני ארפת תולין להקל ונסמכין אהא דשבת קנא. וזה אינו כמש"נ סם. וז"ע דספק דרבנן לקולא, ואולי הוא שייך לכל דפריש ויוכל להיות קבוע לפעמים, ודברי הרשב"א שבת שם תמוה מה שמביא דעת הרפתים ודוחה כי הכא ומסיק ג"כ דעכו"ם השקרו בעיר ופרות המלוין בעיר שרי דספק דצריהם להקל משמע דאז הוא ספק שקול ולהכי מקילינן אבל מה"ת דבאו חוץ לתחום ובאמת הכל לפי הענין ואם רוב הם מתוך העיר אין זה שייך לספק, ומשמע מהתם דלא החמייר הרשב"א אלא בשרוב צמינו באים מחוץ לתחום אז אסור וז"ע דלא משמע כלל.

לו) מ. הנהו בני גננא דגזו להו אסא ציו"ט שני (ברשב"א נר' דלא גרים שני וכן בתוס', אבל רש"י והרא"ש גרסין) ושרי להו רבינא מיד, ומסקי' בעי' בכדי שייעשו. וכ' הרשב"א דהיינו בגוונא דאי לאו קליאה לא מצי לאורוחי, ונראה דאינו מנוגד לסברת התוס' שא"ל להמתין זמן הבאה וכלקמי' דב' רשב"א אף דהכא קפיד אקרוב שע"י קליאה ואי הוה התם הא מצי לאורוחי בלא קליאה ואין הקליאה אלא תחלת קרוב, דיך לומר דקרוב שאינו מלאכה לא חשבי' והואכה לא חשיבא מלאכה לפי שענינה כל ד"א וד"א שנושא עמו וזה אינו לרכו, או נדחוק שהי' אסא גבוה שלא יכל להריח שם. וע"פ בתוס' דלרש"י טעם כדי שייעשו שלא ייהנה ממלאכה שבת, ולתוס' שמא יאמר לנכרי. ורשב"א כ' פרש"י נראה עיקר ואף שכ' הטעם שלא יהנה והק' תוס' מבטול בשוגג דהתיכו י"ל דלא אתי למיעבד לכתחלה דחמיר. ע"כ. ומבואר מדברי רשב"א דרש"י דקאמר שלא יהנה נמי כוונתו שמא אתי למיעבד ולא כמו שמפרשי התוס' דלא יהנה כפשוטו אסור הנאה כעין מעשה שבת אלא דסובר דפליג בה"ג עם רש"י מה יקבע את גדר האסור אם הנאה או שמא יאמר. (ובסו"ד הרשב"א תמה ממ"ש הפריש שבעה אחרונים לשבעת הימים יולא ואוכלה ול"א מגו דאתקלא, ואסיק בצ"ע, ולכאורה לא קשיא לי' אלא על יו"ט דליכא מגו דאתקלא בחול וא"כ מצי לפרושי הגמ' לאו דוקא מלד זה אלא בשאר ימים ובלח"ה בשבת אינו נוטלו ול"ש שבעת ימים).

לח) בתו' יש גי' א"נ ימתין במואלא יו"ט שני בכדי שיעשו ולכאורה מתפרש כפשוטו שימתין אחרי יו"ט שני בכדי שיעשו וכן הבין היעב"ץ ותימה גדול הלא ציו"ט שני עצמו אין דין כדי שיעשו וא"כ למה אחריו צריך להמתין יציבא בארעא כו' ויותר נראה שצריך למחוק שני תיבות אלו, ואפי' יש מקום לקיים דבר זה מ"מ מה ענין זה לקו' התוס' ומה הכריחם לומר עליה דבר תימה כזה וע"כ שא"כ מ"מ וכן בשאר ראשונים ליתא.

לט) ורשב"א כ' בשם ר"ח כשעור שילך ישראל משחשכה בגן ויגזו ויביא. ולכאורה הוא דברי בה"ג המובא בתוס' דבעי' נמי שעור

שיביא דהטעם הוא כדי שלא יאמר לגוי לא ההנאה ולרש"י מותר בלא שעור הבאה אלא כדי קליאה וז"ע מה ענין אסור זה שהוא רגע כמימרא ואולי היה לו לומר להם מ"מ הדין ושאלוהו עוד ציו"ט וז"ע דרשב"א פוסק כרש"י לעיל, ואפשר דאינו סובר נפ"מ זו וכמש"ל דמפרש גם לרש"י הוא הוא טעמא כבה"ג, אולם באמת יש לדייק בלשונו שכ' שילך לגן דנראה שכוונתו כמ"ש בתורה"ש דהשעור הוא כדי שילך לאיזה מקום שיש בו עץ או פרי כזה ויקטוף דזה שעור הנאתו ואזיל בשי' רש"י.

מו) ומ"ש התוס' דמשמע ריש ביאה דרב לאסר ביאה אסר נמי עלים שגשרו ושירי מדורה ושירי פתילה ושמן שכבה ולכאורה אינו חדוש ומה חלוק יש, ואולי בעלים שגשרו.

מא) מ: בהא דשאלו בני הישיבה לר' הונא אי אמרי' זמן ציו"ט ולא הוה בידי' א"א כפשוטו דהא כמה יו"ט איכא בשתא, אלא ודאי מנהגים היו בזה ושאלוהו אם יודע דריתא להכריע, או דהוה ודאי אומר ובעו מיני' אי חובה וכדממשיך, מיהו א"כ היכי פשטי' מהא דהביאו לו כוס וצריך דלמא משום רשות, ואולי להכי הביאו מה שאמר לו על עץ לח כו' דהבין שבת ללמוד ממנו דבר, ואף שלא ידע בדיוק מה בא ללמוד ושמא אם אומרו בשוק או על הכוס וכדו' מ"מ דקדק במעשיו ועל דבר הרשות היה מודיעו, כ"נ לדחוק.

מב) והא דאמרי' מאי הוה עלה לכאורה אינו ענין דהא כו"ע מסכימים שאין אומר וכמ"ש רב ושמואל, ואיזו שאלה יש כאן, ואף שהמסקנא לא כן זה עצמו יפלא מאן ספיין ומאן רקייע לחלוק על הסכמת רב ושמואל אדירי ההוראה ארזי הלבנון, ואם הם לא שנו ולא נחלקו, הדורות האחרונים מנין להם, ואפשר דבריתא דתן חלק לשבעה כו' פשוטה ממש הוא בענין זמן והא דדחי' לצרכה אינו אלא משום דמסימי' ה"נ מסתברא ויש ראייה להוציאה מפשוטה, אבל כיון דמקשי' על הנ"מ מיד קיימא מני' כפשטא ודחי' לרב ושמואל מקמי מתני', וז"ע דר' אלעזר דאמר א' משבעה והיינו שבת ודאי קאי לצרכה ולא לזמן דזמן בשבת מי איכא, ולא קאי אלא לר' יהושע.

מג) מ"ד החליצינו אם היום אם למחר פרש"י אם היום החליצינו היום ואם למחר החליצינו למחר, ולפ"ז איך יתפרש אם היום אם אמש, וז"ל אם היום החליצינו היום ואם אמש ר"ל אינו מבקש אלא אם הוא היום ויודע אני ששם הי' אמש, והיה מקום לפרש כן גם אם היום היינו אם הוא היום החליצינו.

מד) ועיקר תיבת החליצינו שהוא זרזו מתפרש החליצינו במאוותיד אבל בצרכה מעין ג' לא אומר אלא החליצינו בלא מה שיחליץ, ולא נתפרש למה נקט דוקא העובר לפני התיבה הלא נפ"מ לכ"א.

מה) מ: הלכה מתענה ומשלים כ' הרש"א צ"ס הרשב"א דמשלים הוא עד שקיעה"ח ומן השקיעה יאכל בתוספת שבת ולכך נהגו בתענית אסתר בע"ש שאוכלין מיד עם יליאתן מזהכ"ס וע"פ ש"ל חשכה. ול"ע באיזה גוונא מייירי בתענית אסתר בע"ש, ע"י רמ"א תרפו' ב', ואולי ל"ל עשרה בטבת, ובעיקר חדושו ד"ש להקדים לכאורה הא אינו יכול לאכול עד שלא עשה קדוש ואין זה מחמת האום ואפשר שזכה"ג אינו אסור כל שאינו מתענה דרך אום.

עירב ואבד המפתח

מו) הא ש"י רש"י ל: בעיר, אי משכח המפתח. קשיא וכי למה נכסיר הערוב שמא ימלא המפתח דמי לדינו יתקע שימלאהו, והיה מקום לומר ליכול להביא מפתח אחר בעיר, ובאמת הגמ' באמרה חסורי מחסרה הוסיפה כאן אם נמלא המפתח וחסר בגמ' הקו' אבד המפתח עיר מאי עבדתי? דודאי הוא קשיא לי נמי לרבא וע"כ הוסיף זה בפרושא דבריתא, ורש"י פי' שיש מקום גם בלא זה, והנה התו' לה. כתבו נמלא אפי' בשבת ולכאורה ל"ע למה לא פרשו נמלא היינו היפך נאבד או נמלא בזה"ש דהא מה יועילינו נמלא תוך השבת וכי מה שנמלא בשבת הוא ראייה שהיה יותר קרוב בזה"ש, ול"ל דהנה כעין זה מלינו בראב"ד ש"י דאם עדיין מפתח במקומו אלא ששכח היכן הניחו כשר ויל"פ טעמו דאף שאינו מולא בשום מקום לזכור דבר זה ס"ס עתיד לימלא וה"נ כל שנמלא דיני' לי' כעתיד לימלא, ועכ"פ השתא דאתי' להכי י"ל דרש"י נמי לאו טעם אחרינא מהגמ' יהיב אלא כיון דכשנאבד אום נמלא מהני ה"נ כתב דדיני' לי' לפי אום ימלא, ויותר נראה כלשון ראשון. וע"י מ"ב ש"ל ח' צ"ס הרשב"א דאם ידוע שהמפתח במקומו אינו ערוב, וסובר ספק ערוב פסול. ולכאורה אינו מצוהר מה שייך ספק ערוב ולא קתני אלא אינו יודע וע"כ ל"ל בנולד ספק ממש וכגון שאינו זוכר אם הוא במקום פלוני, ולפ"ז הוא תלוי בד"ן הראב"ד דאם הוא הונח במקום אלא שאינו זוכר איזה מקום כיון להניחו אז כשר לכו"ע ויש לחלק.

מז) ובאיזה מגדל מייירי עתו' לה. שכתבו "התם במגדל גדול" מדבריהם נראה דעדיין היה מקום לפרש גדול ר"ל שיש בו אורת אהל ושייך בו סברא שיהי' אסור ולאו גדול ממ"ס וכמ"ש רש"י במסקנת הגמ' דיותר ממ"ס ודאי הוא אהל ופחות ודאי הוא כלי (וברשב"א הבין דבגדול ממש מייירי כד ל"ל לכאורה לפרש דברי רשב"א דמייירי ביתר הרבה ממ"ס ול"ע כמה הרבה יותר וגם דוחק גדול לכל מתני' והסוג' מייירי רק במגדל גדול כ"כ דהוא הרבה יותר ממ"ס, וע"י מ"ב ש"ל ז' העתיק רש"י ותוס' דמייירי רק במ"ס ולא הזכיר כלל דברי רשב"א), ולפ"ז כשנחלקו לעיל ע"כ לא היה כן, ולהרשב"א היינו דיותר לא ודאי הוא כלי, ולרש"י מייירי הקיש הזב בפחות ממ"ס שהא כתב דמייירי בלובש בית יד דאז אינו מטמא משום מגע, ובאמת ק' מאי לרבה ור' יוסף

דמפרשי דפליגי אי הוא כלי או אהל למה נקטו בצריתא כל האריכות והיה להם לחלוק אי הוא כלי או אהל לכל עומאה ולמה לי הקיש זב צבית יד] ומשמע דפלוגתיהו בפחות מצ"ס ויש סתירה גם בפחות מצ"ס וע"ז כתבו התוס' מגדל גדול, ומאי דמסקו עלה תוס' אחרי שהביאו ד"ש בנין גמור בכלים וגם רבנן אסרי שצירת חצית שמא יתכוין לעשות כלי ומסקו ומיהו בירושלמי קאמר שובר אדם את המגדל נעשה כשובר את החצית לטוב הימנה גרוגרות, ולכאורה הוא מעשה לסתור להירושלמי מתיר ומשמע אך שלא במוסקתי ואם הבצלי חולק עליו למה מסימו דלהירושלמי, ויל"פ דהירו' נמי הוא סייעתא דבמגדל ל"פ גזרה שמא יעשה כלי וע"כ מיייתי ראי' מחצית ונהי דבחצית גזרי רבנן מ"מ היכא דל"פ הגזרה נעשה מותר, ובהתירא דלאו סתירה גמורה הנה נוהגין בכל כלי שאינו חשוב כמו שקית אבל ברא"ש הלשון גבי מוסקתי שהוא של חוליות ונראה מזה שהוא דין אחד עם היתר מנורה של חוליות משום שהוא חבור חוליות ולא משום שאינו חשוב, אבל אין מזה הכרח ואגב שיטפא נקיט לשון זו ולא דרך הכי אלא עיקר הטעם שאינו חשוב, דהא כיון שמדובר מה שייך חוליות, ואף שיל"ד הכי נוהגין.

במקום שצריך לעבור על דרבנן

מח) ובכמה משניות לנו שם אום הם לדעת רבי דמתיר איסור דרבנן או לרבנן, וע"י לה. והאמר ר' זירא כו' כתב הרשב"א ה"ה דמלי לאוקמי מתני' כרבי רק דבעי לכו"ע. ובסוף הסוג' הביא פרש"י שדחאוהו התוס' דלאולי' כרבי וכן מפרש אור זרוע. ומ"ש הרשב"א דבעי לאוקמי אף כרבנן לכאורה הא מתני' כרבי ומה"ט פסקי' כותי' ויותר ק' דבהמשך דבריו דל"ה ואם כ' ואיתוי' נמי פחות פחות מד"א לא דאפי' רבי לא שרי בשבות כזה כו' אינו מובן הא לרבנן קימי' ולרבי א"ל כל החסורי מחסרה והאוקימתא, ומאי ס"ד שיהיה איזה היתר לרבנן, ואף שהתוס' תמחו על זה בתו' שני דאין סברא דר' אלעזר חולק דרבני הנה לפרש"י לה. יש אופן לפרש דברי ר"א מטעם מוקצה ודברי רבנן מטעם דס"ל כרבי, ומה שהקשו עליו התוס' מהא דמוקצה דהוי נמי דרבנן, יש ליישב בפשיטות דמוקצה חמיר טובא וגזרה קדמונית עוד מימי בית ראשון ושמא קדמה לכל תקנת תחומין, ואף דבמתני' דבסמוך אמרו עלה דפנוי גל שבות היא ושרי רבי י"ל מוקצה מחמת גופו מאוחר ולא דברנו אלא מגזרת כלים אי איתא ע"י שבת קבג. וגם בלא זה יש ליתן סברא כרב ושמואל ובלא חמ"ח.

מט) והא דאמרי' לה. בשדה אין ערובו ערוב כרבנן לכאורה הפשוט לפרש כרבנן דרבי היינו לאסרו שבות, מיהו רשב"א ור"ח פרשו כרבנן שנותנו לחברו וחברו לחברו ופלא על הב"ח שמחק כי נר' כן בהמשך הגמ' דהגמ' התכונה להקשות קושיא שאחרי שדוחים דברי רבה ור' יוסף אמר אביי מתני' במאי מוקמי' לה במנעול וקטיר כו' ומאי קשיא הא איכא דרב ושמואל וע"כ

דדחי' להו משום דרישא ר"ש וסיפא רבנן, אכן תימה לומר שזה כל הכרח הראשונים דהא אין זה קו' כלל שר"א יסבור כר"ש בדבר אחד ודל"א כר"ש בדבר שני שהלא היה קודם ר"ש ומה לי שר"ש תפס דבר א' מדברי ר"א ולא דבר שני ומה זה שייך למשנתנו, וגם לומר דמדנטר לאקשווי עד בשדה אין ערובו ערוב משמע דשייך זה לנותנו לחברו כו' ואלו בהא דרבי ורבנן דבה"ש מריש הסוגיא בתחלת הענין הכל אזיל כרבנן וכמ"ש התו' לז: דמ"מ גם בהא דנותנו לחברו מצי לאקשווי לעיל מיני'.

ט) ובמתני' פרש"י דהמגדל קאי ברה"י דאל"כ אין הוא וערובו במקום אחד, ולכאורה מדגרסי' לקמן כרבנן והיינו שלא יועיל נתנו לחברו וחברו לחברו ומה יועיל זה אם המגדל ברה"י הא בל"א"ה מכניס לרה"י, ואיכא לאוקמי דדוחף המגדל עד גבול רה"י עם כרמלית או רה"ר ופותח ומחזירו לרה"ר או לכרמלית דל"א עביד אסורא, ואף לכאורה מיידי במגדל של אבן דקל"ת קשה לומר דדוחפו יש לומר דאחרי שפותחו יכול להוליך גם מלך אחר שפותחו מצפנים, וכ"ז דוחק.

נא) והרשב"א לה. כתב: ואם בשדה אבד, נותנו לחברו לא שרי ר"ש אלא משום בזיון תפלין ופחות מד"א הוא קרוב לדאורייתא. מכאן נראה שאינו מפרש בגמ' כמאן כרבנן היינו לא כר"ש דשרי וז"ע דגם אינו יכול לפרש כרבנן דרבי דהא בעלמו מקשה זה ומתיר.

הלכה כמיקל בעירוב

נד) מו. ולימא הלכה כדברי המיקל כו' וכ' רשב"א ש"מ לאו דוקא בערוב אמרי' אלא אף בתחומין וחצרות ור"ל דבר הניתר ע"י ערוב. מהא וממ"ש עיקר ערוב בתחומין נראה להכל תקנה אחת ולכאורה אין להם שום שתוף אלא שני הלכות בשבת הם ומה שייך עיקר ערוב הא אין זה תקנה אחת, ואולי משום דבעי' בתרוייהו פת אמרי' עיקר ערוב בפת ומזה מוכח דתקנת תחומין לא נתקנה אחר תקנת חצרות, אבל הלכה כמיקל בערוב הוא גם בל"א שום פת כגון באלפיים אמה של תחום ראשון.

נג) הא שאמרו הלכה כמיקל בערובין כ' החזו"א קיב' י' לתמוה על רבא דבעי למימר אפי' נגד רבים דהא ד"ס תניא ע"ז ז. הלך אחר גדול בחכמה ובמנין וא"כ רבים גדולים במנין, ואולי ביחיד ויחיד פשיטא דהלכה כמיקל בערוב וע"כ דקמ"ל אפי' נגד רבים, והביא ג' סיעות לדעתו דהלכה כמיקל בערוב הוא קולא יותר משאר ד"ס, חדא דקי"ל גם נגד רבים ועוד דהא כ' הרא"ש דל"א הכי במחילות, וכן ש"כ הרא"ש שאינו כן באמוראים, ואפי' יהי' גם באמוראים אינו בפוסקים וכדרך הב"י לפסוק כרבים, ע"כ, והנה עיקר קושיתו על רבא מצריתא משום דמפרש במנין היינו רבים כפשוטו, אבל יש ראשונים מפרשים במנין ר"ל ששימש ת"ח יותר והובא בריטב"א ע"ז ז. ובראב"ד עדיין א' ה' גדול בחכמה ובמנין פי' במנין שנים והכי איתא בירושלמי, ועתו'

לקמן נז: דר' הונא גדול בחכמה ובמנין מרב"ז וע"כ דמפרש כנ"ל דהא תרוייהו יחידים ניהוין וא"כ ליכא שום קו' מתחלה, וגם המפרשים רבים היינו שהחכם כחו מכה רבים והחליט דבריו יחד עם רבים לא שנלטרפו הרבה לומר כן, ואלו כלל לא דיחיד ורבים הוא רבים כפשוטו מנין הסוברים כן ולא מנין אחד שנמנה והחליט, ובפרט למש"כ הראשונים שיש לו הרבה תלמידים ומאירי אבות ה' ט' וכן עדיין א' ג' חכמה ומנין ר"ל שיש לו מנין תלמידים הגונים, וכן מוכח בתורה"ש שבת לג. דר"ע גדול מר' טרפון בחכמה ובמנין, ומבואר אף שהוא מחלוקת בין שני חכמים הלכה כר"ע שהיה ראש ישיבה של מנין גדול, וכן מבואר מדברי ר"ח המובא בריטב"א שבת קלז. להכרעה שליטת היינו שהמכריע קטן בחכמה ובמנין מהחולקים וה"נ החולקים הם ב' יחידים והמכריע יחיד ונמדד לפי ישיבתו וברור דבריו וחכמתו לא כשאר רבים שיטרפו עמו תלמידיו להיות רבנן אין זה רבוי חכמים אלא מנין מצורר ומדוקדק, לפיכך נראה דאם אין נוהג כלל זה באמוראים דוקא משום שאין בידינו לידע איזה אמורא הוא גדול בחכמה ומנין כדמלינו כ"פ בראשונים שכתבו על אמורא שגדול בחכמה ומנין ועתו' בכורות מה: דר' הונא גדול בחכמה ומנין וכן במנחות לו. ובע"ז נט: רבא גדול בחכמה ובמנין ובב"מ טז. ר' אשי גדול בחכמה ומנין, וכל כלל זה נאמר מאמוראים על התנאים וממילא בכל מקום שהי' גדול שראוי לפסוק כמותו פסקו כן ומלינו כאלו במסכתין, אבל על מימרות דאמוראי אין לידע איזה היו לפניהם, וממילא עיקר הכלל נוהג אלא שאינו יודעים, אבל בפוסקים לפעמים יכולים לומר כן שאינו גדול בחכמה ומנין.

נד) ועוד דהא כל חלוק ש"כ החזו"א אינו אלא להרא"ש אבל למי שיאמר לנוהג גם באמוראים [הוא דעת סמ"ק] דלמא גם בהפוסקים וכן מבואר לפנינו נח: ועב: דהב"י סובר הלכה כמיקל גם בפוסקים ואלו החזו"א מביא ראוי ממנו עלמו לא כן, אבל יותר היה לכאורה מיושב לומר דאין שום קולא בערובין יותר משאר ד"ס דהא רבא עלמו קאמר מכדי ערובין דרבנן כו' וע"כ דסבר שכן הדין בכל דרבנן ואין שום קולא מיוחדת בערובין, וע"כ דאשתמיט מיני' צריתא דע"ז, או דנאמר שלמסקנא לא קאי הכי דהא התם אמרי' "היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מהיר אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו ואם לאו הלך אחר המחמיר ר' יהושע בן קרחה אומר: בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל א"ר יוסף: הלכתא כרבי יהושע בן קרחה" משמע להדיא דפסקי' הלכה והיינו דפליגי ועיקר החלוק הוא להקל דרבנן, וכן הרמב"ם ממרים א' ח' העתיק דין קולא ד"ס בשני חכמים או ב"ד ולא חילק כלל בחכמה ומנין ושו"ב ראיתי שהב"מ כ' כן בדעת רמב"ם וכן הגה"מ ועי' לח"מ לדוחהו, אלא דבהרבה ראשונים נראה דולאי אזלי' בתר הגדול

ולא איתמר אלא בשוין עי' רמב"ן חולין מג: ורשב"א א"ס מד.
ריב"ז א"ס שבת מז: וסברא פשוטה היא.

נה) וכעת ראיתי להש"ך יו"ד רמב' לחוש לרמב"ם והגמ"י
ופוסק כמוהם מספק כיון דמידי לאוריתא, ושמא אי הוה חזי מרן
להנך רבנותא לא הוה קאמר הכי ולע"ג, ועכ"פ נראה אפי'
כפסק הש"ך אם אחד גדול מאד ביותר ודאי הלכה כמותו אלא
דריב"ק סובר דלאו כל הפרש נפ"מ שאם א' יותר גדול מעט
מחברו נקל כוותי' דלאוריתא.

נו) ועתו' שם שכתבו כל תרי לישני הלכה כמיקל בד"ס ורבינו
שמסון פי' כמי שיש ראוי לדבריו, אבל לפ"ז ז"ל דריב"ק חולק
אהא דאמר ואם לאו הלך אחר המחמיר ות"ק הוה סבר להחמיר
אף בדרבנן, ועכ"פ גם לפי זה וכן הוה מסתמא דעת ר"ה פ'
והסברא, אבל מ"מ ז"ל דרבא לא הוה סבר הכי דהא בגמ'
מפורש דרבא משה ערובין לכל דרבנן, והא דליתא באמוראי
הוא מטעם הנזכר לעיל, והא דליתא במחילות ובאמת למסקנת
הרא"ש פ"ב סי' ד' איתא במחילות יס ליתן טעם דמחילות הוא
דין הנוגע לכל התורה כולה ואי אפשר לתת בו קולא ומה"ט
האטרכו לתת לכל הלכה כדברי המיקל בערוב דאין בו שום עיקר
לאוריתא משא"כ שאר דרבנן הרבה פעמים נולד חומרות משום
דעיקרם לאוריתא והא דקי"ל גם נגד רבים הוא רק בתנאי דכל
מקום שאינו כן אמרו חוץ מזו, או דבאמת הוא הדין בכל דבר
שכל כולו אינו אלא דרבנן שנלך אחר המקלים כדברי רבא
וכמעט לא משכח"ל רק דבר חנוכה, וכן בסופא דסוגיא אמרו
דבאבל הקלו יותר משא"כ דרבנן דעלמא וערוב הוא בכלל האי
דרבנן דעלמא.

נז) ומה שכתבו התוס' דרבא דקאמר מכדי ערובין דרבנן כו'
משמע דאם הוה לאוריתא הוה ניחא כו' נפיק לדבריהם דיוכל
להיות ערובין לאוריתא ומ"מ הלכה כדברי יחיד המיקל ואיכא
כריכותא בין יחיד לרבים, וז"ע מאי טעמא יהיה כן, ואפילו

נח) והא דמפרשי' "חוץ מזו" לאו חוץ מהלכה זו אלא חוץ מכל
אבלות לכאורה הוא דיחוק ואין זה משמעות הדבריתא.

נט) ויש לשאול מאי מיתו מהא דאמר רבי כדאי הוא ר' אליעזר
כו' דהא ר"א שמותי הוא ולהכי גם דרבנן לא מקילין כוותי'
לולי שעה"ד, ויש לומר אי משום דשמותי לא הי' סמכי' גם
בשעת הדחה, ולא מקרי לא אתמר הלכתא, וע"כ דשמותי אינו
בכל דוכתא, ואם שמותי ר"ל מתלמידי ז"ש ודאי דבדב זה לכל
הנשים דיין שעתו אין ז"ש סוברים כוותי', ואם ר"ל מנודה אינו
מזכיר כלל דלא שמענו שאין הלכה כמנודה וז"ע, וב' הפרקים
ברש"י שבת קל: דהא דאמר התם היכי הניחו דברי רבן ועשו
כר"א דשמותי הוא ועוד דרבים כו', ורש"י נדה ז: תופס עיקר
כיון דברכוהו שוב לית הלכתא כוותי' באחרניתא, ואולי י"ל הכא
ידעו דלאו אחרניתא הוא וכע"ז כ' במחז"ו סי' שלב' על

מילתא אחריתי דלמא דקדמייתא הוה להכי קי"ל כוותי', אבל
התו' שבת הביאו מירושלמי לא כן, ועתו' יצמות נח: דה"ג פוסק
כר"ע דר"א שמותי ומיהו יס לזיהר כר"א, וראבי"ה מס' נדה סי'
קעג דיג פוסקים לא כר"א דשמותי ומיהו רשב"ם ורבתינו
מחמירים, אלמא אינו כלל ברור, ובא"ו ה' בעל קרי סי' קיז'
דמאינו כמה דברים הלכה כמותו, וכן בשו"ת מהרי"ל חדשות סי'
קפה' אע"ג דשמותי דהא הלכה כמותו.

ס) הא דאמר נראין פרש"י אורויי לא מורין ואי עבד לא מהדרי'
ויל"ע אי הוה כי הא דאמר' הלכה ואין מורין כן דמשמע
שמלמדים כן שהלכה ואין מורין אבל לא דהוא רק דיעבד לא
מהדרי' דהא הלכה ואין מורין הוא שמותי לפעמים לעשותו ולא
רק דיעבד אלא שא"א שתי' כזו הוראה.

סא) מו. למה הדבר דומה לג' חכרות, תמה הרשב"א הא בערובין
לקולא ולהכי כר"ש וכפרש"י מח: וי"ל דהא"נ אלא עדיף לומר
בכלל דכל הנפ"מ מזה הכי הוא לא רק לערובין, א"נ דפעמים
פליג ר"י אריב"ל ולא בעי למיתלי' ב'. ע"כ. והני טעמי אריכי
עיונא דטעמי דחיקי דשנויא נינהו והיכי מפיק מיני' ר' משרשיא
דליתנהו להני כללי, תו ש"מ מדבריו דלא אמרי' כללי הפסק נגד
הלכה כמיקל בערוב וכן מוכח לפ"ד הקרב"נ על רא"ש כאן
והרא"ש ב' ד' כ' לא כן ועי' לפנינו מ"ש רשב"א בזה.

סב) מו. מכדי ערובין דרבנן, ש"מ דהכי הלכתא ורע"ג דאמר'
פא: כ"מ ששנה ר' יהודה בערובין הלכה כמותו דהא לית הלכתא
כוותי' (רא"ש). וז"ע היכי קאמר דהא לית הלכתא דהא ודאי כל
כי האי כלל כולל כל מקום ששנה ממש וא"כ סגי בחד דוכתא
דנימא לית' להא כלל דשמואל, ואולי שמואל מקרה קאמר ולא
פליג עלי' אלא במקרה א'.

סג) מז: כ' הרשב"א אע"ג דליתנהו לכללי דרב ור"י הלכה כר"י
מ"מ כל הני אוקימת' דלעיל איתנהו למעוטי פלוג'. ופלא היכי
קאמר ליתנהו לכללי ולא הוכיח אלא נגד חד כלל.

סד) מה שפרש"י דליתנהו להני כללי אלא היכא דמסתבר טעמי'
דמר כו' לכאורה הא בלא"ה אי מסתבר עבדי' כמאן דמסתבר
כוותי' אפי' נגד הכלל וכמ"ש דלמא היכא דאתמר אתמר מיהו
גם לקמן הכי נקטא הגמ' דמקשי' מז. וא"ר יוחנן הלכתא כר'
יוסי מכלל דיחידאה פליג עלי' והכוונה דלא הוה פסקי' כר' יוסי
נגד רבים וכפי' התוס' מו: ולכאורה מנא לן דהכי הוא דלמא
הוה מסתבר טעמי' דר' יוחנן, ואריך לחוק דהא דאמר' דלמא
היכא דאתמר הוא קושיא לר' משרשיא לימא עכ"פ היכא דאתמר
אבל לדין לא אמרי' הכי ולא נראה כלל דבכל דוכתא אמרי'
מסתבר טעמי', וכגון מ"ש רא"ש נדרים כג: דאי מסתבר טעמי'
דרבנן דראב"י אף נגד הכלל דקב ונקי וכ"כ בהלכות טומאה
ובתוס' בכורות כג: וכן בבב"א ופ"ב דכתובות כאן הלכה כרבי אף
מחבריו, וכן בשבת קכח: פסקי' כר"י לא כרבנן ופי' השאלות

שמות לח' דמסתבר טעמי' ועי' בנדה ל: מט. יבמות מז. יומא ל: ביצה יא. שבת ס: מהו דתימא מסתבר טעמי' כו', ועי' ב"י חו"מ רלא' לפסוק נגד הכלל להלכה כרשב"ג במשנתנו היכא דמסתבר טעמי' דהחולק, ועי' רדב"ז ח"א קמ' בסתם ואח"כ מחלוקת, ובח"ג סי תקי' דגם כללל דהלכה כרבי מחברו היינו היכא דלא מסתבר טעמי' דחברו, וכן הוא בעוד מקומות הרבה, ודברי רש"י יא' לפרש כמאן דמסתבר היינו דבספק צריך להכריע כפי הסברא וליכא כלל כמאן לפסוק ואי לא הלליח להכריע אז אולי יא' כלל אחר או לחומרא, וקו' הגמ' מכלל דיחידאה פליג הוא דלא בעו לדחוק דמסתבר טעמי' דכלל"ה יא' ראי' מזרייתא דהחולק הוא ר"מ וכו"ע.

סה) עוד ל"ע דרש"י מז. כ' מתחלה דר' יוסי פליג ג"כ על ר' יהודה ור"מ וכו"כ אינו יחידאה, ושמא אין מאטרופין להיות ריבון כיון שאין דעתם אחת ממש וכו"ג לא מקרי רבים לענין האי כללל, ועיקר דברי ר' משרשיא ליתנהו להני כללי מדברי ר' יוחנן יל"ע מנא לי' הי קאמר ברישא ועוד זה סתום וזה מפורש ומכאן קושיא למה לי לפסוק נמחק ונבטל כללים גדולים, ועוד הא אין זה אלל בכלל דר' יוסי, וכו"ע, ובהא דמכלל דיחידאה עי' רש"י והתו' פז: כתבו בהדיא "דקאמר הש"ס" ומבואר לא כפרוש רש"י.

סו) סב: כתבו התוס' הלכה כמיקל בערוז והלכה כריב"ל לגבי דר' יוחנן כו' צריך לפרש כמיקל היינו ביני תנאי דמתני', אבל ל"ע הא היכא דאתמר הלכתא א"ל האי כללל כמש"נ מו. ומנא לן דריב"ל חולק על ר' יוחנן בפסק זה.

סז) עא. ה"ג רש"י הא קמ"ל דלא עבדי' כחרי חומרי בערוזין ופירש דלא עבדי' כחד תנא תרי חומרי הלכך אי לאו דאשכח לי' לאלעזר בן תדאי דאחמיר לא היה פסיק כו'. הוא לשון הרשב"א אבל ברש"י שפנינו מפורש לא כן אלל דקאי על רב אי אשמעי' שפוסק הלכה כר"מ לא היה ידעי' שפוסק הלכה כר"א, ובאמת ל"ע לכאורה לרש"י שפנינו הא רב קאמר בהדיא והביאו ר' גידל עב. דתלו הני דינים בהדדי, וכו"ל דהסוג' הכא לא היה ידעה האי מימרא דרב.

סח) פ. תנאי היא פרש"י והראב"ד בתחומין כו' וטעמם כי היכי דתיקו רב כר' חייא רבי', אבל פשטא כהתוס' (רשב"א). מ"מ דוחק גדול הוא וצריך טעם מאי דחקי' לאוקי בהכי וי"ל דלא מסתברא לי' למימר תנאי היא ר' חייא ור' יאמעאל צרי' דר' יוסי דסתם משנה ערוכה היא ואינהו תלמידי דרבי הוו ולאו בצרייתא קתני לה לכן פי' דתנאי הוא בתחומין, ואפשר דהא דקאמר ר' יוסי כל שיש לך להקל בערוזין הקל גם תלוי בהא דלכאו' אינו מובן מאי שטיי' דדברי ר' יוסי דכלל ויכוח שיהי' בהלכות ערוזין יוכל לומר כל שיש לך להקל הקל וכן הלשון כל כך אתה מחמיר בערוזין כו' אינו מובן מטעם זה וע"כ שהוא פלוג' קדמונית והא דקאמר ר' יוסי הוא כעין הלכה כמיקל בערוז רק שאינו כלל פסק ברור כדקאמרי' ריב"ל אלל כל שיש לך ועדיין תלוי בשקול הדעת אם יש לך או לאו, ודבזמן ר' יוסי עדיין לא נסדרה המשנה ע"י רבינו והיו משניות שאינם מוסכמות ורבי השאירם בצרייתא ולאו שמי' בר פלוגתא כלפי המשניות העיקריות שהשאירם רבי לכן לא יכל לומר כדקאמר ריב"ל.

סט) וגם לשי' רש"י ע"כ הוא הכי דר' יוסי לא קאמר כל שיש לך אלל מפני שהוא דרבנן ואף דמאינו בתו' מו. גבי אבילות אף דלאורייתא ודאי ל"ש לכאון ור' חייא עממו הלל סבר דלאורייתא וכמו שהעירו התוס' וא"כ הוא פלוגתא קדמונית וטענת ר' יאמעאל לא שייכא דר' חייא וממילא למה להמציא שנהלקו בעוד דבר אם הטענה הנמלאת לפנינו תלויה בזה ועל כן הוא מוכרח, מיהו מ"ש רש"י שהלכה לבית המרחץ שהוא חוץ לתחום כו' ק"ק למה לי' לאוקי בהכי ולימא בפשוטו שהלכה לבית המרחץ ולהכי לא הספיקה לערב ערוזי תחומין.

ע) פג: לזה בשלשול כו' הלכתא כרב באסורי ועוד דר' הונא ושאר אמוראי מתרצי מתני' אליבי' (רא"ש) הק"נ מביא משם ריב"א דהא לאו הלכות ערוז הוא דנימא צי' הלכה כמיקל בערוז, וכו"ע למה אינו מהלכות ערוז דאין זה אלל הלכות ערוז, ובטעמא בתרא דנתן רא"ש דשו"ט אליבי' ל"ע דכן שו"ט אליבי' דשמואל, גם מ"ש הק"נ דת"ש דב' גזוזטרות לאו אשמואל מ"מ הא שו"ט לבד מזה אליבא דשמואל, ע"כ דברי רא"ש ל"ע לכאורה.

הערות לחזו"א ערובין

הנה כל המצוי להלכות עירובין אינו אלא דרך ס' חזו"א, אשר סלל מצוא העיר. ומ"מ ליינתי כמה מילי דתמיהי בס' עירובין. היכא שפורק בראשונים לא כדברי רבינו, או שהסבירא מחודשת ותמוהה.

כו, ובפרעה ליכא שום דפנות שמפנים בני המצוי ומחשיבים הפרעה למפולגת.

ו. פתחא בק"ז לא עבדי אינשי. כ' החזו"א סי' עב' א' דבק"ז ליכא עומ"ר, והא דקאמר לא עבדי אינשי ליתן טעם שלא תותר באלכסון ע"י עומ"ר של דרומי ומזרחי יחד. ע"כ. אבל זה דוחק גדול, וגם א"ל לזה להרי אי באמת הו' עבדי אינשי הי' מועיל מדין עומ"ר, כדמשמע התו' לעבדו משקוף ומזוזות, ומשמע אפי' אין בו הכשר לזה"פ כדינו ודא"כ מאי קאמרן. וא"ל דוקא עומ"ר מב' לדדים לזה. וכן מצואר בהרשב"א דמקשה הא לפחות מד' בקרן זוית ליכא תיקון לאין קורה מתרת אלא פתחים ואינהו לאו פתח ללא עבדי אינשי, משמע דסובר דכל פחות מד' נותר מדין פתח, ואף שאין ראוי להיות פתח, מ"מ ע"כ הוא פתח קטון, ולא קשיא לי' אלא היכי התירוהו רבנן ומשני ללא החמירו עליו, וממילא למסקנתו א"ל לומר דפחות מד' הוא פתח, אבל מה"ת פשיטא לי' דאיכא עומ"ר.

ז. וגם אי פרעה בקרן זוית אינו עומ"ר א"כ גם לבד לא נימא, ללא אמרי' לבד שלא ברוח המחאה, ועי' ט. דל"ל לבד וחבוט, אבל לבד לבדו לא נימא בקרן זוית אי לאו לחשיב עומ"ר.

ח. והחזו"א סה' ה' מוכיח ממצוי עקום דהוי פרעה בקרן זוית דע"כ חשיב' לי' כעגול, ומתרח' בזה ג"כ הא דמרכי' לחי ולא אמרי' דהוא עומ"ר. אמנם להסבירים ללא בעי' מידי בעקמומיתו ע"כ נותר הפרעה בעומ"ר. ומה שמתה סם ע"ד רא"ש הן הן דברי מהר"ם המוצא במדכין. ובאמת גבי רה"ר ס"ל להחזו"א דאמרי' עומ"ר מרחוב לחצרו ולא חשיב לי' כמתעגל, וע"כ הא דמתעגל הוא סבירא דרבנן, וגם מחלק סה' יט' בין כמין ד' לכמין ז' עי"ש.

ט. ומאי דבעי למימר החזו"א בסקי"ט לליכא עומ"ר וע"ז אמר דבעי לחי באמצעיתו וקושיתו הק' כבר הר"ן, קשיא הא הרא"ש כריד בחדא מחתא ומפרש בזה שי' רש"י דבעי' לשמואל לחי וקורה ולחי באמצעו או לזה"פ מכאן ומכאן ולחי באמצעו, הרי דהכל יחדיו חזיל, ובעיקר פלוג' רב ושמואל ודאי מייירי באיכא עומ"ר.

י. ובסקכ"א כ' שהבה"ל נסתפק אי פרעה מצדו ניתרת בלא לחי כדון מצוי מפולג ותמה ע"ז מה"ת שיטרכו לחי, וכ' הגע עמנד כו', וגם מביא ראוי' נגד הבית מאיר דסובר דבעי' לחי

א. ה. תורת מצוי לע"ז. הרי"ף כתב חוקק ד"א על ד"א. והחזו"א כתב להגיה ברי"ף כדברי הק"נ "על ד' טפחים". אבל נר' שלא הי' לפנייה הרמב"ם שהעתיק הרי"ף כלורתו וכן בא"ז ובהג"א ובמרדכי וריב"ן ובה"ר יהונתן, וכי אשתבשו כולהו רבוותא.

ב. ה: קל וחומר. החזו"א סה' י מק' ליפרוך מה לחצר שכן פרחתו בי' אפי' בקעי רבים משא"כ במצוי, אמנם בהרשב"א מצואר לזה"פ ד' מייירי ר' הונא בבקעי זה רבים דוקא, וא"כ הסובר דפרחתו בי' היינו אפי' בבקעי רבים, וליכא פירכא. ומש"כ החזו"א וי"ל דגם בחצר אי בקעי זה רבים פרחתו בד', ל"ע דבהדיא אמרו ח. דאי אתא רב לאשמועי' דחצר דבקעי זה רבים לא מיפסלא בהכי הא תנן בטהרות דחצר שרבים נכנסים ויולאים בה רה"י לשבת, ואף דמסקי' דהתם לזרוק קאמרי', מ"מ אין זה שייך להקו' לעכ"פ מצואר דאי תנן דלטלטל שרי כה"ג ניחא אף דבקעי בהדיא ורה"ר עצמה עוברת דרך הרחוב כמצואר כב: וכן הרמב"ם מעתיק הגמ' דדוקא במצוי פילוש פוסל אבל לא בחצר וכדתנן כו'.

ג. ה: כתבו התוס' דחצר ומצוי שוין לכשמרובע כו', הק' החזו"א מה לחצר הקרובה לרה"ר לאין ניתרת בלחי וקורה בארעה יתר על רחבה, ומצוי כה"ג נותר. ואינו מובן, דהא חצר זו הקרובה אין ניתרת בלו"ק משום דמקרי אין בתים וחלרות פתוחין, וכל מצוי שאין בתים וחלרות פתוחין אין נותר במצוי, דתנאי הוא בלחי וקורה אבל חצר ומצוי שוין.

ד. ו. איזו היא רשות הרבים. נדפס בשם החזו"א לכל דרך שמוליכים ממנה אוכלין לס' רבוא דינה כרה"ר, ול"ע אם הם אינם באים שמה לעולם מה טעם יש בזה. (אבל אין נראה כוונתו שהשביל היוצא ממפעל המשוק חלב וכדו' לס"ר יהיה רה"ר, אלא רק היכן שהדרך משמשת לכל לרכייהם, וגם מאחליהם מגיעים תמיד, אלא שלא כל הכריד אוכל הולך להביא בעצמו, אבל דוקא אם היא דרך שמיועדת להם ולרכייהם, רק שנוהגים שחלק מביא לכולם).

ה. ו. מצוי עקום. החזו"א סה' לה' כ' לענין גדודי בעקמומית המצוי. דאינו מפולג ולא גרע מפרעה דגדודי מתקנה ואין הדפנות גורעות. ופלא דבסקמ"א כ' דמצוי אמצעי של עשוי כמין ח' לו יצוייר שלא היו לו ב' מצוארות לרגליו ודאי היה נותר אלא דהמצוארות מפנים את הרבים ומחשיבים את הפרעה, וה"נ הדפנות יחשיבו פילוש. ובסקמ"ב שוב תמיה על על פרעה במצוי שתיחשב פילוש דהא מצוי עקום אפי' מצדו חשיב פלוג

לכל שניתר צוה"פ דא"כ איך מהני לחי בעקמומית דמבוי עקום. אמנס להב"מ ל"ק כלל לסברתו שפרעה זו אין עוברים בה ואין עליה שם פתח משא"כ במבוי מפולש, והנה הבה"ל לא נסתפק רק הביא דעת הגר"ז דס"ל שהוא מבוי מפולש ודעת הב"מ שחולק, אמנס א"כ ראי' מסברא נגד הבית מאיר דהא מבוי מפולש הוא, אלא שהב"מ מחלק ללא איתמר דין מבוי מפולש דמהני ל' לחי מאד אחד דוקא בפתח, אבל פרעה מזדו לעולם הויא פירעה ולא פתח, וע"כ ל"ק משה"ק החזו"א עליו אי ל"מ תקון לפרעה למה מהני לחי בעקמומית, דבעקמומית אינו פרעה אלא מקרי פתח כיון שהוא המשך המבוי.

יא) והחזו"א במכתב כ' לכל פרעה בירושלים הוא פרעה בקרן זוית. וז"ע דאין זה דרך בני אדם לעשות מקום השער עצמו עגול, ומה שהעיר עגולה אינו פרעה בקרן זוית דמקום השער לעולם ישר הוא, אלא דמהרבה חומות ישרות יולא אורה הדומה לעגול, ופשוט.

יב) ו: ראיות לינעל. כ' החזו"א דכלל דלת יס צוה"פ דאל"כ לא מהנו כלום הדלתות, אמנס רש"י קא. כ' דמהני שלא יהי כדגלי מדבר ולכאורה מבואר בדבריו ללא כהחזו"א. ומה שמביא ראי' בחזו"א מלכות קרפף בתוספתא פ"ז לכאור' אין שום ראי' דהתם לא מקרי ראוי לינעל מפני שאינו של רבים ואם יעשו כן הרבים בלא רשותו לא יסכים שמפקירים בזה קרפפו וראוי לינעל לריך סיהי' עכ"פ בשליטת בני העיר אם יראו לנעול.

יג) ז: תד"ה דאוי, כ' החזו"א סה' כו' דהכוונה דס"ד דקמ"ל רב ללא נימא נפרץ המבוי לחצר אוסר, ומסיים כיון שבמבוי עקום ל"מ עומ"ר בעקמומיתו גם במבוי לחצר כו', ואינו מובן מה שייך הא דמבוי עקום דיך לו טעם אחר. וכן בסקל"ז כ' בין חצר ומבוי שלא יהי' עומ"ר דמתעגל כו', ואינו שייך לזה, וגם חצר ומבוי שאני דאינס דבר אי' המתעגל אלא ב' דברים.

יד) ועי' בסק"ט ט' שכ' דרעק"א הק' לוקי מתני' דטהרות צוה"פ ורב קמ"ל בלא צוה"פ, וע"כ כ' החזו"א דהא לזרוק א"ל צוה"פ וס"ד דמייירי אף לזרוק, וגם א"כ ה"ה במבואות, וגם דבזו ובזו הוא לשון נקבה וע"כ אפרעה ולא אפתח. אבל באמת נראה דבזו ובזו קאי ארוח זו ורוח זו, ומשה"ק א"כ ה"ה במבואות, ה"נ, וגם שאני מבוי דכשהוא מפולש אין דרכו דליהוי ל' גיפופין והתם בבקיעת רבים מייירי, וגם מ"ש דמייירי אף לזרוק אה"נ ולזה לא בעי צוה"פ, ובאמת אינו מובן קו' זו הא היינו אוקימתא דהגמ' דס"ד דוקא לזרוק אבל לטלטל לא, דהיינו דאם יראה לטלטל יעשה צוה"פ, ואי איכא צוה"פ ה"נ דהוי רה"י גמורה, וא"כ היינו להעמיד המשנה צוה"פ, כלומר למימר דאי איכא צוה"פ הוי רה"י גמורה. אכן המעיין בד' רעק"א יראה ללא הק' קו' זו, אלא דהמהרש"א כ'

דמשמע להגמ' דאי יהיה פתח הגון היינו בגופי לא יהיה חדוש, וע"ז הק' רעק"א הא מתני' דטהרות מייירי נמי בפתח הגון שיש בו גפופי, וכן מבואר בסוג' כב: וברש"י, וספיר קושיא היא.

טו) ת. אבל זכנג"ז. בחזו"א סה' כד' מבין דמייירי באיכא יותר מי' ומוכיח מהכא דבבב"א אפי' עקומה ואיכא יותר מי' חשיבא כסתום, וסמיך על ראי' זו טובא בהמשך הדברים ובסקל"ו. אבל בהרשב"א מפורש דהוא פחות מי'.

טז) ת: מניח קורה באלכסון טעמא לידהו קורה משום היכר ובאלכסון ל"ה היכר. וכ' התו' היתר טלטול לדידי' דקורה משום מחאה, ותימה א"כ למ"ד משום היכר אין הטעם משום דבאלכסון ל"ה היכר, וכ' חזו"א סי' עב' דר"ל אין דין היכר משתמש באלכסון כיון דליכא מחאה, וז"ע דזה מפיק מדברי הגמ'. ומש"כ לפרש כן תי' בתרא דתוס' תימא אי הוי מחאה שוב מה לריך לסברא דבטל, ואי לאו הא א"א לפרש כן וגם הא הכי ס"ל ול"נ שנסתפקו בזה, וכי תימא דוקא מדרבנן שמה ה"ה היכר, והרא"ש ודאי ר"ל דתוך המבוי הוי שפיר היכר ואיך אפשר לעקור עיקר הסברא דבאלכסון לא הוי הכירא, וכן מבואר הדבר להדיא ברש"י בארוך. וכן הוא בהרשב"א לריך להביא ראי' שאין משתמש אלא כנגד האלכסון, אלמא סתמא משתמש ביושר ומ"מ מקרי שיש קורה על כותלי מבוי, וולא משום גזרה מבקש ראי' אלא משום מחיאות. וגם אם יש לפקפק בסברא שכתבנו לענין הלכה, מ"מ אין לדקדק תו מדברי הגמ', דעכ"פ חדוש יותר אשמעי' דל"ה היכר כלל.

יז) והחזו"א מפני סברתו תמה על הגר"א דכל לכו ארוך תועיל קורה באלכסון דאיכא מחאה מה"ת דאינו ק"ז, אבל למ"ש אינו כן ולהגר"א לחי מתפרש כנגד הפתח כיון שמקרי פתח.

יח) ומאי דתמה על מ"ב דמכשיר גם ולחי ל"ק מתוס', דאינהו לא קאו אלא דלאין שום סבה לראותו כסגור דמחאה פנימית נסגרת כלפי מבוי עצמו, ומה שייך זה לקורה דמשום הכירא ואין היכר באלכסון, ובעשוי כק"ז מתפרש ביושר כי אורחא ומהני גם לזה.

יט) י: אתי אוריא כו' החת"ס סי' פח' כ' לזוה"פ רחבה מי' יכול למעטה ע"י קנה, והחזו"א מה מאד תמה עליו וכ' דאתי אוריא כו', ולכאורה ל"ש כאן אתי אוריא כלל דענין אתי אוריא הוא בנדון של כותל ומלוי רוח אז חזי' לרבוי האויר דעיקר המקום פרוץ לא גדור, אבל צוה"פ אין הקנה ענין מלוי המקום רק חשיב כמשקוף ומזוזות וכיון שהוא חשוב בפנ"ע מה שייך שהאויר יבטלו.

כ) עוד כ' החזו"א סה' נו' לזוה"פ לזוטא מהני כמו פס ד' שיתן שם, ותימה הלא יצדקו הפתח הגדול ויעברו בו וע"כ לריך

לומר ללאכפ"ל משבקי כל שיס פתח מתוקן וא"כ מה ענין לומר להשיב כפס ד'.

כא) ומש"כ החזו"א שבתשמיש שזה מקרי שבקי ל"ע מלשון הרשב"א והריטב"א דליקו שפיר מן הגמ' לדוקא גדול לא שבקי אבל דכוותי' דלמא שבקי וחישי'.

כב) י: עומ"ר מב' רוחות. החזו"א סה' ז' בדיון השביעי כתב: "כותל יח' עומד אמה פרוץ אמה עומד ג' פרוץ ח' עומד ג' פרוץ אמה עומד אמה מותר מדין פרוץ כעומד למ"ד עומ"ר מב' נלדים הוי עומד את"ל ספיקא דסק"ד לקולא", דברי רבינו אינם מובנים להל"ל אין כאן בין הכל לאלא עומד ח' ופרוץ י' ולשיטתו אין זה עומ"ר ולא נאמר בסק"ד לאלא ללכרף העומדים הקטנים הבטלים אבל לא שיהי' העומד יותר ממה שהוא.

כג) והנה אי עומ"ר מהני משום תקון ודאי יועיל גם במבוי מפולג מלדו אחד, וכן משמע דפשט"ל לחזו"א, ובחו"ב כ' ללא יועיל, אמנם בהרשב"א י' מפורש דמייתי ראי' לראב"ד דסובר שאין נראה מבחוץ ועומ"ר מלכרף מחוץ למבוי, דאל"כ כל מבוי מפולג ניחר בעומ"ר, וז"ע אי מפולג איך יהי' ניחר בלא ל"ה פ', וע"כ ר"ל מלדו אחד, וא"כ מהני, אבל אין מזה הכרח דהוא מדין תקון, דעדיין אהני ק"ו בכל ענין.

כד) י: דלמא שבקי. ענין שבקי כ' החזו"א סה' נו' "כיון שמשמשין גם בפתח ההיא מגרע כח פתח רבא", ולכאורה תמוה מאד הא בכל דוכתא משמע דשבקי פתחא רבא ממא, והרשב"א ר"ל דפתח שאינו מתחלת מבוי לא שבקי לשם, וזה ודאי דבר בחשיבות הפתח לא דבאמת לא ישתמשו גם בו, וכן מבוי שמתוקנים בו ב' פתחים אמרו ללא שבקי לזוטא וזה ודאי שיס בו שמוש דהא לכך התקינהו.

כה) י: כ' תו' לאיכא י' וכו'. ותמה החזו"א דלפי' יש יותר מי' בין פס שהעמיד לבין תחתית המבוי מ"מ ברוחב בין סוף הקנה לרוחב מבוי אין י', ואינו מובן הא ליכא שום עומ"ר לסגור פס ומה שייך העומ"ר של האורך לסגור בו הרוחב.

כו) החזו"א עא' ו' פשט"ל ללא ממלינן זוית של ב' מחילות לרבע תוכה, אלא מזוית ישרה ומטה כשמתקמת לא פחות, ולכא' יש בזה סתירה בחזו"א שכי' עד' טו' נדון באלכסון ואין לדבר שעור כל שיס לרבע תוכו דע"ד, ומ"ש בתחלה עשה לחי היינו לחי כנגד הדופן הראשונה ול"ש לזה, כמבואר שם.

כז) כב. ירושלים אלמלא כו'. דעת החזו"א דלדור רה"י כמאן דמליא קשיא מד' תו' צירוסלים, וכ' ע"ז ללולי זה כונת הריטב"א שאינו מחוור. אבל באמת גם בהרמב"ן ובעה"מ וה"ר פרץ משם הר"ש ותוהרא"ש ור"ן מבואר דלמלע הפילוס

ל"ח רה"ר. וע"כ ל"ע בהיתר שכ' שהוא מרווח לעשות כן כל הערים רה"י, ונמש"כ הריטב"א אינו מחוור משמעות הלשון היא משום הדוחק לאוקי דר"י בזה וכ"מ בהרשב"א. ומאי דמקשה החזו"א לפי' ריטב"א מאי ק' להגמ' מחלך הא התם איכא ב' מעלייתא וע"כ ללמלע הפלוש כמ"ש תו', והנה אין זה שייך ללמלע הפלוש להתם שגפרלה מד' רוחות אין המחילות כלום וליכא גם עומ"ר, והריטב"א ג"כ יודה דאין זה שום דוחק לומר דע"ז מיירי, ועוד דהריטב"א עצמו מקשה קו' זו ומתירץ לה. ומאי דמשני החזו"א בתחלה לכא' הוא דוחק גדול מאד.

כח) כב: אמרי רבנן אתו רביס כו'. החזו"א איזיל בשי' הר"מ וכ' קז' ד' דכ"נ ד' תו"י שבת ו: וכ"כ הרע"ב בפיה"מ וכן יל"פ סתימת רי"ף ור"א"ש וכ"כ הרע"ב וללא כהריטב"א, וכ"ה בהג"א בשם מהרמ"ק, והעיר ע"ד בסוגר שכ' גס ב' מחילות שלמות לא מבטלי רביס. והנה תו"י לא כתבו ללא דניחא לגמ' לאוקי כרבנן, והוא כבכל מקום דנח להעמיד כרביס, ולא נחתו כלל לפסק, והרע"ב אינו ללא העתקת פיה"מ כמו בכ"מ והוא דעת הרמב"ם, והרי"ף והר"א"ש נתפרשו ע"י הר"ז"ה ורמב"ן צאופ"א, והג"א הוא העתקת או"ז ובסמ"ק ליתא, והאו"ז אינו סובר כן ללא כהריטב"א דרביס מבטלי, ואלדובה מ"ש ב' מחילות הוא העיקר ומ"ש ד' מחילות הוא שבוס, ע"כ לכאורה היה ראוי לתפוס כדעת רוב הראשונים, וולהחזו"א הוא ג"כ סתם משנה בטהרות].

כט) כב: סולמא דלור כו'. החזו"א קה' א' כ' לתמוה אתו', ללא אתו רביס אסולמא דלור ופרת ואוקינוס, והנה לפי' נימא דגשרי דפרת לא היו ראויים להיות רה"ר ואף דהא י"א בשי' רי"ב"א דאין שעור לרה"ר, שמה אי לא ניחא תשמשתיהו טובא אינו רה"ר, או דאין דרך לעבור בהם, ולא נראה ללא ודאי היה דרך לעבור בהם טובא, קשיא הא בסולמא דלור ודאי הו עברי דהוא הוא הדרך, ועבילה כה:

ל) כב: מבואות המפולשות לצורות. נר' בחזו"א שמבין מהתו' דאלו תוד הבור. אבל בתוהרא"ש אי' "ע"פ הבור" ויל"פ בפשיטות דלולי בהני ג"ט ומ"מ משתמשים בבור לדס רחב אינו עובר בפרלת ג' אבל עובר במעבר ג' וגופו קלת ע"פ הבור, וע"כ י"ל ג"כ דאין ראי' לפרלת ג"ט.

לא) כה. בדין קרפף מקורה, החזו"א הביא מספינה כ: דכפאה על גבה יש בה דין קרפף, ומסיים שו"ר דהתם על גבה קאמר. אמנם רש"י שם כ' בין למעלה ובין למטה, וכן הריטב"א ורשב"א בספינה כתבו דה"ה תחתיה אסור.

לב) כב: כמאן דמליא. בחזו"א סי' פ' לדף לד' נראה מדבריו דאין ענין כמאן דמליא דכאלו שבת למעלה וכדו' ללא דכאלו הוי רה"י ואי הוא רה"י כאלו אי בעי מייתי לי' דמרה"י לרה"י

שרי, וממילא אין היתר באמת לכנוס לבית אלא כמאן דמליא ואי הוה מליא הוה ודאי שרי לכנוס מבית לבית. ותמוה. וברש"י ריש סוגיין בהא דרבא מפורש לא כן, וגם בחזו"א עלמו במקומות אחרים אין נראה כן ע"כ דברי החזו"א סי' פ' שם בהא דאין שזיתתו יורד למטה פלא גדול. ומ"ש ומבואר מדברי רש"י כו' לכאורה מדברי רש"י מבואר אפכא.

לג) לה: וחכמים מטמאין. בחזו"א (אה"ע פ' ו') כ' דהוי כראוהו חי כיון שכשהניח הערוז לא הי' עליו שרץ ולא דוקא ר"מ דבהא כו"ע מודו אלא כיון דאשכח ר"מ בהדיא מיייתי. ודבריו קשין טובא הא ראוהו חי לא איתמר אלא ברה"ר ומאד ספק טומאה ברה"ר וכמבואר בהר"ש טהרות ה' ז' משם התוספתא דישב על אבן ונמצא עליה רוק כו' הוה ספק טומאה ברה"ר ולהכי טהור, ומאי מקשי על ערוז דל"ש ב' ד"ז.

לד) מא: מי שהוליאוהו. החזו"א קט' י' כ' דחזר לעירו מותר, דלא דהתי' עלה אלא מדין מחילות דל"כ ה"ה עיר אחרת. והוא תימה גדול ולא נראה מדברי מהר"ם ורמ"ש אלא מדין שזיתתו דהתי' עלה, ואין להקשות למה אין לו אלפיים דודאי הפסיד תחומו ואין לו דין תחום אבל העיר נקראת מקומו ואינה מכלל אלפיים ומקומו לא הפסיד.

לה) מד: שבת באויר מערה כו', עי' חזו"א קד ח שמאריך לחלוק ע"ד הבנין כיון אי המחילות עולות עד לרקיע כו'. וכבר נתבאר הדבר בחי' רש"א כאן.

לו) מו. הלכה כמיקל בערוז. כ' החזו"א קיב' י' לתמוה על רבא דבעי למימר אפי' נגד רבים דהא דל"כ דל"כ תניא ע"ז ז'. הלך אחר גדול בחכמה ובמנין וא"כ רבים גדולים במנין, ואולי ביחיד ויחיד פשיטא דהלכה כמיקל בערוז וע"כ דקמ"ל אפי' נגד רבים, והביא ג' סיעות לדעתו דהלכה כמיקל בערוז הוא קולא יותר משאר ד"ס, חדא דק"ל גם נגד רבים ועוד דהא כ' הרמ"ש דל"א הכי במחילות, וכן ש"כ הרמ"ש שאינו כן באמוראים, ואפי' יהי' גם באמוראים אינו צפוסקים וכדרך הב"י לפסוק כרבים, ע"כ. והנה עיקר קושיתו על רבא מצריחא, משום דמפרש במנין היינו רבים כפשוטו, אבל יש ראשונים מפרשים במנין ר"ל ששימש ת"ח יותר והובא בריטב"א ע"ז ז'. ובראב"ד עדיות א' ה' גדול בחכמה ובמנין פי' במנין שנים והכי איתא בירושלמי, ועתו' לקמן נז': דר' הונא גדול בחכמה ובמנין מרחב"ר וע"כ דמפרש כנ"ל דהא תרווייהו יחידים נינהו וא"כ ליכא שום קו' מתחלה, וגם המפרשים רבים היינו שהחכם כחו מכח רבים והחליט דבריו יחד עם רבים לא שנטרפו הרבה לומר כן, ואלו כלל דייחיד ורבים הוא רבים כפשוטו מנין הסוברים כן ולא מנין אחד שנמנה והחליט, ובפרט למש"כ הראשונים שיש לו הרבה תלמידים

ומאירי אבות ה' ט' וכן עדיות א' ג' חכמה ומנין ר"ל שיש לו מנין תלמידים הגונים, וכן מוכח בתורה"ש שבת לג. דר"ע גדול מר' טרפון בחכמה ובמנין, ומבואר אף שהוא מחלוקת בין שני חכמים הלכה כר"ע שהיה ראש ישיבה של מנין גדול, וכן מבואר מדברי ר"ח המובא בריטב"א שבת קלז. דהכרעה שלישיית היינו שהמכריע קטן בחכמה ובמנין מהחולקים וה"נ החולקים הם ב' יחידים והמכריע יחיד ונמדד לפי ישיבתו וברור דבריו והכמתו לא כשאר רבים שיטרפו עמו תלמידיו להיות רבנן אין זה רבוי חכמים אלא מנין מבורר ומדוקה. לפיכך נראה דאם אין נוהג כלל זה באמוראים דוקא משום שאין בידינו לידע איזה אמורא הוא גדול בחכמה ומנין כדמצינו כ"פ בראשונים שכתבו על אמורא שגדול בחכמה ומנין [עתו' בכורות מה: דר' הונא גדול בחכמה ומנין וכן במנחות לו. ובע"ז נט: רבא גדול בחכמה ובמנין ובב"מ טז. ר' אשי גדול בחכמה ומנין], וכל כלל זה נאמר באמוראים על התנאים וממילא בכל מקום שהי' גדול שראוי לפסוק כמותו פסקו כן ומצינו כאלו במסכתין, אבל על מימרות דאמוראי אין לידע איזה היו לפנייהם, וממילא עיקר הכלל נוהג אלא שאינו יודעים, אבל בפוסקים לפעמים יכולים לומר כן שאינו גדול בחכמה ומנין, ועוד דהא כל חלוק ש"כ החזו"א אינו אלא להרא"ש אבל למי שיאמר דנוהג גם באמוראים [הוא דעת סמ"ק] דלמא גם בהפוסקים [וכן מבואר לפנינו נח: ועב: דהב"י סובר הלכה כמיקל גם בפוסקים ואלו החזו"א מביא רא' ממנו עלמו לא כן], ונראה דאין שום קולא בערוזין יותר משאר ד"ס דהא רבא עלמו קאמר מכדי ערוזין דרבנן כו' וע"כ דסבר שכן הדין בכל דרבנן ואין שום קולא מיוחדת בערוזין, וע"כ לאשתמיט מיני' בריתא דע"ז, או דנאמר שלמסקנא לא קאי הכי דהא התם אמרי' "היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד אוסר ואחד מתיר אם היה אחד מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו ואם לאו הלך אחר המחמיר ר' יהושע בן קרחה אומר: בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל א"ר יוסף: הלכתא כרבי יהושע בן קרחה" משמע להדיא דפסקי' הלכה והיינו דפליג ועיקר החלוק הוא להקל דרבנן, וכן הרמב"ם ממרים א ח העתיק דין קולא בד"ס בשני חכמים או ב"ד ולא חילק כלל בחכמה ומנין ושוזב ראיתי שהכ"מ כ' כן דלעת רמב"ם וכן הגה"מ ועי' לח"מ דדוחה], אלא דבהרבה ראשונים נראה דודאי אזלי' בתר הגדול ולא איתמר אלא בשוין עי' רמב"ן חולין מג: ורשב"א שם מד. ריטב"א שבת מצ: וסברא פשוטה היא [וכעת ראיתי להש"ך יו"ד רמב' דחושש לרמב"ם והגמ"י ופוסק כמוהם מספק כיון דמידי לאוריתא, ושמא אי הוה חזי רבינו להנך רבנותא לא הוה קאמר הכי וכו' ג, ועכ"פ נראה אפי' כפסק הש"ך אם אחד גדול מאד ביותר ודאי הלכה כמותו אלא דריב"ק סובר דלאו כל הפרש נפ"מ שאם א' יותר גדול מעט מחברו נקל כוותי' בדאוריתא].

לזו **מז: א"ר יוחנן כו'**. בהרשב"א כאן כ' לכלל דיחיד ורבים אינו אלל בלחוריתא, לא דברבנן. ומחזו"א אשתמיט האי רשב"א וכו' דיחיד ורבים הוי כלל ומקרי אתמר הלכתא, וכן מבואר כאן מדברי רשב"א ללא מחזו"א ריש כלחיים לחארי רבים להטות אינו אלל בב"ד דברשב"א כאן נראה שהוא מה"ת .

לח) נה: ומערה. כ' חזו"א "מערה שאני שהיא דירה גמורה אלל סגגה נדון בפנ"ע". ולל נתפרש הל איכא פתחה.

לט) נה: כילד מעברין. דייק החזו"א לזורת העיר כמות שהיא ג"כ מקרי עיבור, אלל מרשב"א רי"ף ור"א ש שהביאו בפרקין הל דנדרים נו: לענין קרפף משמע לכאורה לרצוע העיר מחמת לזרתה הרשונה אין שייך לקרוא עזורה של עיר.

מו) נו. נותנין קרפף. הרמ"א ש"ח ה' כ' דמותחין חוט ע"פ מאלו שמתעברין עמו ולח"ז נותנים קרפף. ומפרש החזו"א דהיינו דוקא בליכא דירה כגון נפרץ התקרה כו' דל"כ היינו עיר עלמה כמסקנת התו' שא"ל דבוקין, אמנם בטור מפורש לא כן דמסיים דין זה של חוט אחרי כל הני שמתעברין ובכללן אלו שיש בהם בית דירה, עי"ש.

מא) ס. ההוא בית תיבנא. החזו"א א"ה יד' נתקשה בהל דההוא בי תיבנא דהוא למר בר פופידתא מפומבדיתא ושוי' שזיר לפומבדיתא, וכ' ש"ל שידעו שלא היה פתוח לעיר כו', ובאמת גי' זו אין לה קיום, דמאן הוא בר פופידתא דהוא מערב לפומבדיתא והוא עביד שזירא, ובהריטב"א ור"ח ור"א ש ליכא כלל תיבת פופידתא ול"ל דהוא למר בר מפומבדיתא, ומר היינו רבה וכדרך אביי בכ"מ, ורבה הוא דמערב לפומבדיתא דהוא מתא דיד'.

מב) סו. תוס' בגוסס. כ' הר"א ש פ"ח סי' ו' אם חזר לביתו בשבת י"א שאוסר כנכרי דבא בשבת אוסר, ונחלק עליהם, דכיון שהותרה הותרה ונכרי אינו אוסר אלל משום דלא הסייע מלבו, וכ' החזו"א כד ב שלהרא"ש הכל תלוי אי הוי שכית, דדבר שכית ל"ש בי' הותרה, וע"כ גוסס אוסר, ומסיק החזו"א לדעת הריטב"א וס"פ נראה דכל שזידו לאסור ע"י מעשה כגון ביאתו ל"א הותרה, וגוסס שרי, וכ' וכן נראה דהל סתמא תניא משחשכה אינו אוסר, אף דמת משחשכה הי' גוסס בה"ש, וכ' שכ"ה במ"ב שע"א משם על"י אלמוגים. ותימה איך נדחה דברי הרשונים בלי הכרה, ובשלמא הע"א אשתמיט מיני' הר"א ש וע"כ יכל למימר שהאי הגהת תוס' סד. משם מהר"ם תלמיד טועה אמרה, אלל השתא דשמענו שהרא"ש כתב בהדיא דבא נכרי ל"ש הותרה וכללל הוא, הרי שתלמיד מובהק דמהר"ם אמרה, ולל תלמיד טועה. והגה זו נפסק בטור וס"ע וס"פ, וכן מביא הר"א ש משם הראב"ד, והכי מסיק הרשב"א דולאי כן נראין הדברים. ואיזה סמך יש לדחות דברי כל הפו',

והריטב"א לא קאמר בהדיא נגד זה, אלל דהוא ס"ל כי"א קמא דבא נכרי מלמד גם על בא ישראל, ואפשר טעמי' דס"ל שלא נאמר כבר הסייע מלבו אלל בלא חזר, אלל בחזר לעולם אמרי' דלא הסייע, ומאי דמחלק בק"נ בין ישראל לנכרי דנכרי פיו דיבר כזב כו', אינו מובן דאין הנדון כאן בנאמנותו, ולאכפ"ל מה יאמר, אלל דרך התנהגותו אם חזר מה היה בכוונתו. וגם לו יהי דהריטב"א יאמר כן, ודאי הלכה כרוב הרשונים ופוסקים מובהקים מהר"ם ור"א ש ורשב"א וראב"ד וטור וס"ע.

מג) עא. בעה"ב שהיה כו'. החזו"א כו' א' דאין בכלי א' וב' ככרות. וכבר עמד ע"ז המ"ב ואסר משם הגאון.

מד) עו: ביתא כמאן דמליא למי. כ' המ"ב מקורה. וכ' החזו"א דלא משמע אלל כל תשמיש דירה. ומקור הלשון מקורה הוא בלבד וכן הגר"ז. וכן לטעם הרי"ו ומאירי לבבית מסתמא מאי לו מידי לעלות, אינו שייך לקירו.

מה) עה. מנח מידי ומשתמש. הרשב"א שבת קא' כ' דל"ש מנח מידי ומשתמש רק במקום ד' הקיים רק שעל גביו יתדוה, וכן בחולית בור כיון שי"ב ד', משא"כ בביאתא דמישן אין בו ד'. והחזו"א מפרש לכוונתו שיש בבור ד' בין המחילות בקרקעו והאריך לתמוה ולל מלא פשר בדברי הרשב"א. אלל תימה להעמידו בד' בקרקעו ולל נתפרש כלל ומהיכי פשיטא לי' להרשב"א עד שלא הורדך לפרש שיחתו כלל, וגם מה מועיל הני ד' למטה. ואפשר דפשיטא לי' שיש בחוליתו ד' בין הכל, שהרי לא ירויי חוליית בור הגבוהה י' בעובי פחות מב' טפחים, שכך הוא בטבע. ועל כן כיון שיש מקום רחב ד' וגבוה י' ויש בו דע"ד אלל דאינו במקום אחד יש סברא למימר דהחסרון במקום דע"ד זה הוא הנחת מידי. משא"כ בהאי בזיתא אין התחלה למקום עליו מניחים. וגם אפשר שכונת הרשב"א דליכא מקום ד' דהיינו שיש בקרקעיתו ד' ואע"ג דמכוסה במחילות או בחוליה מ"מ חזי למינח מידי על הכל, משא"כ בספינה אין כלל מקום ד' אלל כלה והולך. ומ"ש החזו"א לראותו כחלקים ישרים, אינו מוכרח דכיון שנוטה יותר כלפי מחלה חשבי' לי' מחלה ולל קרקעית. ועכ"פ ודאי מכריע כפי' זה הרשב"א שבת ה. בכוורת שמק' שחזיא למינח מידי ומתיר דכיון שאין דפנותיה בריאות כ"כ אין דרך להניח עליהם. ולפ"ז בפשיטות ל"ק מספינה דאין דרך למלאותה בקני כ"כ ומקומה גדול, אע"ג דרובה ד' עם הדפנות, ולל מריד ד' למטה.

מו) והני יתדות ברה"ר שכ' הרשב"א דל"א מנח מידי כו' ז"ל בליכא בינייהו לבדו, דא"כ א"ל למינח מידי, וא"כ פשיטא דליכא ג"כ מחלה, ואי איכא לבדו כדי מחלה, מה ריך ליתדות לימא מחלה דע"ד, וגם לחזו"א ק' לימא מחלה שאין באמצעה דע"ד. ובאמת לא משכח"ל לבדו למקום דע"ד מיתדות, דהל

ל"א לבד ממקום הלבוד, ולבד בין יתדות לא עבד אלכ פסין קטנים. לכ"נ שלל בל אלכ לקרב סברתו אל השכל, דלטו יתדות בלל לבד יועילו משום מנה מידי.

מז) **עת. מידי דהוה אלכטבא ע"ג אלכטבא.** כ' החזו"א דר"ל סולס של אלכטבאות ומזה הביא ראי' להיתר, ותימה היכן מלינו סולס של אלכטבאות, ואלכטבה אינה אלכ מדף. אבל ברשב"א מבואר וכן בר"מ דרב לאסור אתא, דזקוף לא הוכשר אלכ כעין אלכטבאות זה בלל זה.

מח) ולענין הלכה כ' החזו"א (לו' כו') שא"א להעמיד על הזין סולס בזקיפה, ול"ע מ"ש מקרקע.

מט) **עה: הו' "רלו מערבין ב".** והגיה החזו"א דאין מערבין אלכ א'. אמנס בתוס' רא"ש ותו' ר"פ איתא כמו שהו"א לפנינו, וגם הרמ"א פסק לא כן. וכן מוכיח הריטב"א ממתני' דקתני פחות מכלן כו'. ומש"כ החזו"א דשייך סתימה שהיא כסולס, ל"ע, דסולס ענינו שאינו מקום ולא קשות רק נחותא לעבור המחלה, ולהכי רלו מערבין א', אבל כאן מה שזינייה הו"א מקום רחב ד' ועובר מחלל לחלל וע"ס מה יוכלו ליחלק, וכי היכי דבעי' סולס קבוע ה"נ כריכין בטול קבוע, ואין ענין הסולס חוסר קביעות.

נ) **פ. אשתו של אדם כו'.** החזו"א לט' ח' כ' משם רשב"א שאין הפרש בין אשתו לבין בני חל. אבל ברשב"א בעבדו"ק מפורש לא כך אלכ רק אם א"א ליקח מאשתו אז לוקחין בלעדיה. וגם בחדושי' נשאר בל"ע לומר לא כך. ולכן ל"ק דיוק החזו"א מדקאמר אשתו כו' וכן משה"ק מפלוג' ר"י וחכמים אי מערבין שלא מדעתו היינו באחד מן השוק כו' ל"ק דהכא מיירי לטול מציתו, ופלוג' דר"י וחכמים הו"א דזיני זכין דהיינו לזכות משל המזכה. וכן קושיתו בסק"ט נתמעט כריך להודיע והלל מערבין בע"כ, ל"ק כלל, דאין הכוונה שעשו נכסיו של הראוי לערב הפקר, אלכ דאם אינו רואה ועומד בסירובו כדי להקניטו, וכמ"ש ה"ר יהונתן דתמות נפשי עם פלשתים הו"א דקאמר, אז קנסוהו שיקחו ממנו ערוב, והתם קתני כריך להודיע פי' דאינו זכות ואינו מובן מאליו. והא דמקשי לרמב"ם מהא דפשיט הגמ' דמשכרת ע"כ מהא דמערכת כו' כבר נתפרש בר"ח ועי' בה"ל. וע"כ מש"כ חזו"א בסק"י דזיני העולים דאם רגיל לערב נוטלין ערובו שלא בידיעתו לכו"ע, לרמב"ם משום כפיה, תמוה כמ"ש כ' דאין כריך כאן כפיה, וכן מ"ש דין יא' לרעת הרשב"א אף בלל דעת אשתו נוטלין בני חל, ז"א כמפורש בעבדו"ק.

נא) **להחזו"א חדר שאין אוכל בו לינו כחל, ולפ"ז מותר** לטלטל מכל חדרי הבית לכל החלרות לדין דק"ל כר"ש לכל החלרות קשות אחת. אבל ל"ע הלל גם בימיהם היו כמה חדרי צבית לאסור לישן בחדר שאיש ואשתו ישנים, ומלינו די

נאי שדינו צבית, ואפשר דחדרי הטפלים למקום לינה דינו כמוהו כפי דרך בנ"א להטפיל למקום פיתא, ובפרט מקום לינה הטפל למקום פיתא. ומה שהביא החזו"א מעו' ב' מחדר לחדר היינו בחדריים דלית זינייהם אלכ חלון וא"י לחטפל זל"ז. ואדרבה ממקום זה עלמו למדים אפכא, דק' מה בין בתים לחדריים, וע"כ דחדריים מיקרו מקומות הנקראים טפלים, ודוקא כשאין זינייהם פתח רק חלון הו"ו ב' מקומות וא"י לטפל.

נב) **פה. ג' חורבות זינייהם.** החזו"א כ' דחורבות דהי איכא זינייהו מחלה ודלל כמ"ב שכו'. אבל ל"ע דרש"י להדיא קאמר "ג' חורבות זינייהן, מחילת פרזות זל"ז".

נג) **צבוג' זל** – החזו"א קב' יז' תמיה אר"ת פד' ב' מהא דסולס עראי לא מהני כו' וכ' דבגמ' אמרו סולס עראי דרך אכות. אבל ל"ק כלל דהא ר"ת ר"פ חלון סובר דמהני גם סולס עראי עד ראש הכותל.

נד) **פה: הנותן עירובו צבית שער כו'.** החזו"א סי' כח' עשה שאלה וכו' בכמה פרטי דינים, ול"ע מאי לחושב שם דירה חיזונית שיס בפנימית כמה אנשים הדריים יחדיו, דמקרי בית שער דרבים. ובפשוטו דרבים היינו ריבוי דירין דעכ"פ יהיו ב' שיאסרו זע"ז.

נה) **פו. מתרת בחורבה.** החזו"א קג' יא' מדייק הרשב"א שמותר להשתמש תחת הקורה עלמה. אך נסתר ממ"ש הרשב"א בהמשך דבריו לפרש הא דכרמלית דכל של רבים מותר וא"ל ריוח ד'.

נו) **פז: מחלה תלויה.** החזו"א סח' י' פשט"ל דמחלה תלויה אינו משום בקיעת גדיים אלכ ריעותא בפנ"ע, דהרי זמים ליכא בקיעה ואלעפ"כ היו כריכין לקולל מיוחדת שבת קא' ב', וועל יסוד זה סומך קושיותיו בסק"י ג' וכל המשך דבריו. אמנס בריטב"א מפורש לא כן שכ' דהקולל היא לא לחשוב בקיעת דגים בקיעה. וכן מפורש ברש"י ערובין פו' ב' דמחלה תלויה פסולה משום שהגדיים בוקעין בה. וכן במדכ"י ס"פ המלניע דבקיעת דגים לאו שמי' בקיעה משום דקל הו"א שהקילו זמים.

נז) ולחזו"א ק' טובא אמאי הו"א רב להשיבו לא התיירו תלו' אלכ זמים, הא אפי' שריא בכ"מ האיכא בקיעת גדיים. ומש"כ החזו"א דהא דבעי מחלה תלויה בחורבה היינו כדאיכא ג' דליכא בקיעת גדיים, אבל סתמא בכל דוכתא דעד ג' איכא בקיעת גדיים. וגם הו"א אוקימתא דחיקא בפרט למש"כ רש"י דדרך חורבות וכו'.

נח) וליכא ראי' להחזו"א מבזייתא דמישן שבת קא. דאמרי' בה גוד אחית אע"ג ללל לשם היכר מים נעשו. דבלל"ה ק' מאי

במים הקילו הא' בספינה משתמש חוכה ככל העולה על רוחו ואינו שייך כלל לתשמיש מים. ואי תימה דבספינה הקלו משום דל"ל דרכא אחרינא, ה"נ. ובאמת אין משתמש כלל במקום הגו"א ולא בא להתירו. וע"כ דבספינה איכא רשות סגורה ומובדלת לעצמה ולא צריכי' לגו"א אלא בשביל מקום תשמיש ד'. ולענין היכר צמאיאות הוא סגור. וכדמצינו בתו' גו"א דטרסקל שאינו מתיר תחתיו.

נטו) אבל החזו"א דסובר דאין כאן רשות ד' רק מחיאות, לא ידענא מאי דאין רבינו מהא דהביאו התו' מעת. דחזי למינח מידי כו'.

ס) ומה שנתקשה בסקי"ב אהו' שכ' דטרסקל מהני רק בהדרן מחלתא, דתלוי' כ"ש ל"מ רק ב', וגם קירוי לא מהני דהא צבאיאתא דמישן הוו י' וא"כ יש להן קרקע ד' למטה. ומסיק בצע"ג. ותימה דודאי צירוף הקרוי אל המחלה כ"ש מחשיב לי', דבעי' מידי דיעביד תחלת רשות, או גובה י' או רוחב ד'.

סא) פה. זה מוציא זיז. וכן שבת קא. החזו"א כ' דלא מצינו בשום מקום שממלאין דרך הזיז, אבל כן מפורש ברמב"ן בתי' שבת.

סב) פז. אמת המים שהיא עוברת בחצר, החזו"א סי' קג' וקיא' הבין כולה סוגיא ושתלוי' ד' הראשונים דין סילוק מחיאות. שמחיאות האמה מסלקות מחיאות החצר ולהכי האמה כרמלית. ובנה ע"ז כל יסודו. ולפ"ז אם אין עומ"ר במקום כניסתה או בק"ז כולה אסורה. אבל לא נראה כן כלל ודין סלוק מחיאות לא הוזכר כלל בסוגיא. רק הרשב"א סובר דטעם הגזרה משום שמים נכנסין ויוצאין, והראב"ד סגי לי' בנכנסין. ולו היה סילוק מחיאות מה מועיל בזה שקוע, לולי קולא מיוחדת, וא"כ בל"ה הכל דין פרטי בתשמישי מים ואין ללמוד מכאן דין סילוק מחיאות. והחזו"א לפי הבנתו מהשר קו' הרשב"א גם לבור בין חצרות, אף שרשב"א וריטב"א וראב"ד לא קישרו הדבר כלל, דפשט"ל טעם הגזרה צבור, ולא הק' אלא בטעם הגזרה לאמה.

סג) ובזה הריטב"א כ' דנקב פחות מג' לכניסת האמה אינו אוסר כלל, ויל"ע א"כ דלא בעי' שעור כרמלית דהיינו ד' במקום הכניסה, למה בעי' גובה י', וליסגי בפחות. ומ"ש מדת גובה ממדת רוחב. אבל ודאי אין חדוש זה ענין לדין הפשוט בש"ע דבמחיאת שיקוע נמי אמרי' לצוד, ולא ידענא מאי דאין בחזו"א קג'.

סד) פט: תוס' בענין גג הבולט. המג"א ומהרש"א הביאו בשם תו' דבליטת הגג לכה"פ ד"ע. והחזו"א נחלק וכו' דמשבת קא. מבואר דעמוד ד' יכול להתקצר רק עד ג', הרי דבטפח א' מקלקל הגו"א. וי"ע דהתם בעי' ד"ט שיהי' שם רה"י שהוא ד'

על י', וע"כ חזי טפח מכל ד' לא מקרי בקיעה ושפיר מקרי גו"א. אבל בית שהוא רה"י לעצמו, מאכפ"ל בבקיעה, ויכול לעשות גו"א באלכסון. ולא גרע מקיר באלכסון.

סה) ז. ב' אמות בגג וב' אמות בחורבה, כ' החזו"א דהאי חורבה דינה כדירה בלא בעלים. וי"ע הא דירה בלא בעלים וחורבה כה"ג הוא פלוג' דרש"י ותוס' פה. והבא פירשו רש"י והתוס' ספיקא דגמ' בחורבה שנתפלה לכרמלית והיא כרמלית גמורה ולא דירה בלא בעלים.

סו) התו' ז. הקשו בזה דפרכי' הלכה כסתם משנה דדף עו., הא הוי סתם ואח"כ מחלוקת בריש פרקין, וכ' החזו"א ליישב "אולי הו"ו ס"ד דמתני' כר"מ". ואין למשפט זה ביאור, דמתני' דהתם הוי סתם ללא כר"מ, ומתני' דהכא הוי מחלוקת וכולהו תנאי מובאים בה. ע"כ בודאי שיבוש נפל כאן וי"ת.

סז) ז. במ"ב שעב' הביא בשם הבית מאיר בפשט בגדו בחצר דיכול לטלטלו משם לכל חצרות, דמקרי שבת בחצר. והחזו"א תמה ע"ז מחו' ז': דפי' הא דגטין עא: דלא יקלוט גשמים מחצר חצרו דהיינו ע"כ להכניס לביתו, ומילא ל"ל דקמ"ל אף שלא נחו בחצר חצרו. והני גשמים לא קנו שביטה בשום מקום אלא בשבת בירידתם לחצר, ומ"מ אסור להכניסם לבית. וכנראה דאשתמיט מיני' דברי התוס' להלן כטו: וכן רשב"א וריטב"א שכתבו להדיא דגשמים אינם קונים שביטה בשבת בחצר, והא דאסור להכניס מגג חצרו לבית הוא לאו משום דקני שביטה אלא משום דאסור לטלטל מחצר של אחר או גג של אחר לבית.

סח) ז. קרפף. החזו"א מפלפל דדין קרפף לערוב חצרות שמבואר שהוא מופלג מן החצר ואינו בהכרח מחובר לה ומזה הוכיח שקרפף יכול לאסור אפי' הוא בעיר אחרת כיון שא"ל חבור לחצר והוליד מזה דין אסור מכח בעלותו וכו'. ובאמת ענין הקרפף היה להשתמש בו לפעמים ע"י הלוח למקומו ומסתברא דהוא דוקא כפי שהיה הדרך לילך להביא עצים מן הקרפף עד איזה מרחק רגיל, ולא איזה דין מחודש.

סט) זב. ברש"י מבואר דאסור להוציא מגג לחצר לרבנן, ורק לר"ש הוא דקרי. והחזו"א סי' קד' תמה ע"ז טובא דהא רש"י לא. כ' דמגג לחצר משותפת קרי אפי' לרבנן. אבל מבואר הדבר ברש"י ז': דדוקא אם יש לו עצמו שותפות בחצר זו אז קרי להוציא מגג, וכן מבואר להדיא דריטב"א ורשב"א לא. וטעם הדבר י"ל משום דהיתר גג וחצר הוא משום דהוי הכל רשות אחת חצר ובית שבתוכה וגג שעל גבה. ואף שחצר הכריכו ערוב משום דתשמישה תדיר, בגג לא הכריכו ערוב, אבל ההיתר לחצר אינו מעיקר ענינם שהם שוין, אלא רק משום דהכל תוך רשות גדולה אחת.

הא נהי דבטל ופטור מ"מ לכתחלה אסור, ומה שר"י מתיר בחבית של מים ה"ט משום דאקיילו בשתיה או מטעם אחר אבל בעלמא אסור. ועי' ר"ח שכ' קי"ל כשנויא דר' יוסף דתניא כותי', משמע שפוסק כר' יהודה וכר"י.

ע) לז: מקשי' היכי החיר ר' יהודה חבית מיד ליד. וסני רבא משום דבטלה חבית למים וכהמוציא מת במטה, והקשה החזו"א מ"ס מהא דב' שאלו חלוק בינה לז: ול"א דבטל החלוק לגבייהו, והוכיח מזה דלית הלכתא כהאי סברא. ול"ע,

תוכן הענינים

<p>87. מחיאה ע"ג מחיאה</p> <p style="text-align: center;">פרצת מבוי</p> <p>88. הש' דפרמ"ר מדרבנן</p> <p>89. דין פרעה ברוח רביעית</p> <p>90. שעור פרעה ברוח רביעית</p> <p>91. ארה"פ בפרעה ז</p> <p>92. קורה ע"ג קנה</p> <p>93. פרעה מבוי מאלו כשהיה קיים ונפרץ</p> <p>94. בחשק דלמא שברי פתחא רבא</p> <p>95. פירעה מבוי בקרן זוית</p> <p>96. דלמא שברי בפרעה בקיעה בקרן זוית</p> <p>97. פתח מבוי רחב מי' לד' הר"מ</p> <p>98. מבוי שהוא רחב טו' אמה</p> <p>100. דין הפס ג' שיעור פרעה ברוח רביעית</p> <p>102. טעם פסול פרעה ג' מאלו</p> <p>103. מבוי שנפרץ במלואו לחצר</p> <p>104. שיעור פס לחלק החצר</p> <p>105. נפרעה חצר כנגד בטעם דבכה"ג חצר מוחרת</p> <p>107. האיסור בנפרעה חצר כנגד</p> <p>108. שמא יבנה ברהבה אם פירעה ג"ט</p> <p>109. ראויה למעבר מבוי היואלא מרה"ר</p> <p>110. מבוי עקום ומפולש</p>	<p>58. ארה"פ ברחב י'</p> <p>59. ארה"פ מן האל</p> <p>60. ארה"פ אריכה היכר זיכר</p> <p>61. קני ארה"פ אריכין ליגע</p> <p>62. אי בעי' קנה ישר</p> <p>63. ארה"פ שאינו ראוי לעמוד מחמת מקרה</p> <p style="text-align: center;">עומ"ר ומחיצה</p> <p>64. עומ"ר כללי</p> <p>65. בטעם דמהני עומ"ר לתיקון מבוי</p> <p>66. עומ"ר בג' רוחות</p> <p>67. באוקימתא דעומ"ר</p> <p>68. בגדרי עומ"ר</p> <p>69. עומ"ר ממבוי לרה"ר</p> <p>70. אי קורה משום מחאה מאטרף לעומ"ר</p> <p>71. אי מאטרף הפרוץ המועט לעומד</p> <p>72. עומ"ר בערב</p> <p>73. טעם פרוץ כעומד ענין פרוץ כעומד</p> <p>74. פרוץ כעומד</p> <p>75. עומ"ר מחולק</p> <p>76. עומ"ר בפסין</p> <p>77. עומד מרובה בחצר</p> <p>78. עיקר מחאה לפניס או לחוץ</p> <p>79. בדין מתלקט</p> <p>80. תל מתלקט שיס באמצעו מיסור</p> <p>81. מתלקט הנפסק באמצעו כשהוא בתוך רשות</p> <p>82. בטעם הכשר נראה מבחוץ</p> <p>83. מחיאת יס</p> <p>84. לבדו במחיאה</p> <p>85. פתחי שימאי</p> <p>86. לשון יס הנכנס לחצר</p>	<p>32. קורה מרוחקת מהמבוי</p> <p style="text-align: center;">פתח וצורת הפתח</p> <p>33. פתח פחות מי'</p> <p>34. לפי מה נקבע כיוון הפתח</p> <p>35. אם יש היכר באלכסון</p> <p>36. אם אלכסון מקרי ק"ז</p> <p>37. גודל פתח לדעת ר' יהודה</p> <p>38. חילוק המבוי בפתחו לב' פתחים של ב' מבואות</p> <p>39. דין חילוק כזה בחצר</p> <p>40. קם דלת משפיע על המחיאה</p> <p>41. פתחא בקרן זוית</p> <p>42. קרן זוית במבוי קטן</p> <p>43. עומד מרובה בקרן זוית</p> <p>44. קרן זוית באויר</p> <p>45. איך מועיל ארה"פ</p> <p>46. ארה"פ לגובה פחות מי'</p> <p>47. ארה"פ שאינו ניכר</p> <p>48. אם יש ארה"פ שאינו בגדר מחיאה גמורה</p> <p>49. בגדר קנה ג' על גבן לחי של ארה"פ</p> <p>50. אי ראשי כתלים</p> <p>51. מקרי קנה</p> <p>52. בטעם אין אריכין ליגע</p> <p>53. אי ארה"פ עקום הוי פתחי שימאי</p> <p>54. אי מהני ארה"פ בפרמ"ר</p> <p>55. ארה"פ על המים</p> <p>56. חוטי העירוב שגדים ברוח</p> <p>57. ארה"פ באלכסון</p>	<p style="text-align: center;">תיקוני מבואות</p> <p>1. מהו מבוי ומהו חצר מבואות שלנו</p> <p>2. ב' פתחים מתוקנים ברוח רביעית</p> <p>3. תיקון חלק מן הפתח דין סוף מבוי</p> <p>4. פס ד' למבוי גובה מי'</p> <p>5. מבוי או לחי נמוך מי'</p> <p>6. לחי שרחבו יותר מד' רוחב הלחי</p> <p>7. אם יש כיוון ללחי מקום ההיכר בלחי</p> <p>8. לשם לחי</p> <p>9. לחי חוץ לי'</p> <p>10. לחי של אה"נ</p> <p>11. לחי ד' מזומאס</p> <p>12. לחי יותר מד' שהוקבע לשם לחי</p> <p>13. יסוד הכשר הקורה דין קורה ע"ג מבוי</p> <p>14. מקום ההיכר בקורה</p> <p>15. בדין היכר בקורה יש ג"כ תנאי מחאה</p> <p>16. גם מחאה הוא משום היכר</p> <p>17. לחי וקורה משום הכירא</p> <p>18. אופן התקון של קורה למעלה מכ'</p> <p>19. תיקון ע"י אמלתרא</p> <p>20. קורה בריאה</p> <p>21. דפנות מגיעות לקורה</p> <p>22. האם קורה יכולה להיות פי תקרה</p> <p>23. בחשק כ' מזומאס שייפתח</p> <p>24. להשתמש תחת הקורה</p> <p>25. איך ממעט קורה הגבוהה מכ'</p>
---	--	---	---

189. פסי ביראות צבול
 190. צטעס דפסי ביראות
 חשיבי לדירה
 191. מחילת שתי בשיירה
 192. למי התירו
 193. מחילת קנים פחות
 מג'
 194. אי בור נחשב
 משיעור צ"ס
 195. מה לריד היקף
 לדירה
 196. מקום תשמיש תדיר
 בלא דיור
 197. בגדר מוקף לדירה
 198. אם במקום מקורה
 יש גזרת קרפף יותר
 מצ"ס
 199. אי שומירה בגינה
 צעיא היקף לדירה
 200. טעם ששומירה
 מועלת לגינה
 201. היתר שומירה וכיו"צ
 ליותר מצ"ס
 202. מה צעיי כדי לצטל
 הדירה
 203. אם יש חילוק בין דיר
 וסוהר למקום פנוי
 204. מחלה ע"ג מחלה
 205. עוד דרכים למעט

**קרפף וזרעים מבטלי
 דירה**

206. יותר מצ"ס וסמוכה
 לעיר
 207. בור יותר מצ"ס
 208. ארכו יתר על רחבו
 209. רבועא דרבעוהו
 רבנן
 210. קרפף פחות מצ"ס
 211. ציטול המעוט
 הזרוע
 212. מיעוט זרעים
 מבטלי דין החאל

162. איך דלתות מבטלי
 רה"ר
 163. דלת אחת
 164. לערב רה"ר
 165. גדר רה"ר
 166. סרטיא מוקף אי הוי
 רה"ר
 167. רה"ר צעיי ס' רבוא
 168. כמה שעור רבים אם
 לא ס"ר
 169. עומ"ר לצטל רה"ר
 170. ד' החזו"א דעומ"ר
 מבטל רה"ר
 171. אי צעיי קרקע ד'
 בכרמלית
 172. מטלטל לחוד הרשות
 בכרמלית
 173. טעם שזיו בכרמלית
 הוא כרמלית או
 מק"פ
 174. הלכתא בזיו מעל י'
 175. כחו בכרמלית
 176. חורין לכרמלית
 177. להחליף ברשויות
 דרבנן

פסי ביראות

178. מקום פנוי בביראות
 179. אי פסין מוקף לדירה
 180. שעור אמה של פסין
 181. ריוח בין הדיומדין
 היכי מלמאס הריוח
 182. חוקקין לעשות
 דיומד
 183. חוקקין בתל לראותו
 כדיומד
 184. אי חוקקין גם מבחוץ
 185. שעור האמה
 177 דיומדין
 186. בגדר מחילת הפס
 187. אי הותר לטלטל כל
 דבר בביראות
 188. בהא דהארכיכו
 צבהמה השותה
 צפסין נקיט מנא
 ונקיט לה

136. מרחק מחילת רה"י
 137. אורכ' צ' מחילת
 רה"י
 138. צ' מחילת של רה"י
 נוטות זו לזו
 139. אימתי ג' מחילת
 דאורייתא
 140. דין חור מפולש
 מרה"ר לרה"י
 141. היאך דריסת רבים
 מבטלת מחלה
 142. הטעם שהוזכר בגמ'
 143. איזו מין מחלה
 בטלה
 144. אי דוקא לענין שבת
 145. אי מבטלי מחלה
 מדלאו'
 146. אימתי שייך אהו
 רבים
 147. גדר מחילת
 מעלייתא ופס' ד'
 148. מחילת מעלייתא
 149. פס' ד'
 150. אם לרה"פ מקרי פס'
 ד'
 151. באופן בקיעת הרבים
 152. היכי קי"ל צדין
 אהו"ר
 153. פי תקרה יורד וסותם
 154. פי תקרה לשם קרוי
רה"ר וכרמלית
 155. מקום של יחיד להיות
 רה"ר
 156. איך מעלות ומורדות
 שצא"י לא נמסרו
 לרבים
 157. אם לריד מחילת
 למעלות ומורדות
 כדי שלא יהיו רה"ר
 158. רה"ר בקרקע פרטי
 159. לענין הלכה
 160. מקום שאינו המורד
 בעלמו
 161. דלתות לרה"ר

111. מצוי עקום
 112. לורות נוספות של
 עקום
 113. פילוש המשותף מב'
 מבואות
 114. חשבי' כאילו נפשט
 העקמומית
 115. פראה מאלו במצוי
 מפולש
 116. גידודי בעקמומיות
 117. אי פס' ד' לאורך
 מצוי לחלקו מחשיב
 כמצוי עקום
 118. פילוש בחצר
 119. כיצד מתקנין מצוי
 מפולש
 120. מצוי מפולש נחשב
 כרה"ר
 121. מצוי הכלה לרחצה
 122. מצוי המפולש לרה"ר
 123. צדין לחי בעקמומית
 124. איזה לחי צעיי'
 125. עקמומית הפתוח
 לכרמלית
 126. מפולש לכרמלית
 127. מצוי המפולש
 לרחצה
 128. פסול פיראה כלפי
 ראשו
 129. פראה כלפי ראשו בין
 צ' מבואות ועשה
 לחי
 130. פראה כלפי ראשו בין
 צ' מבואות ונתן
 קורה
 131. כשאויירא מבטל אם
 נקרא איתי'
 132. אי אויר שמעל
 למחלה מבטל
 133. אחי אוירא צלוא"פ
 134. אחי אוירא
רה"י וביטול מחיצות
 135. אי רה"י דינה
 כמחילה

296. טעם שכירות בריאה
ואורת השכירות
297. לין שכירות רעועה
298. אי השכירות ממונית

דירת נכרי וכותי

299. נכרי אוסר את ביתו
לרש"י
300. לענין הלכה
301. טרחת השכירות
302. לין הנכרי
303. אי ביאת נכרי
מבטלת הערוב
304. אי תלוי בעומד לזה
305. לעת הר"מ בבא
בבבא
306. נכרי מסרב להשכיר
אי מיקרו מופקעין
מערוב
307. נכרי אוסר מחצר
לחצר
308. פתח נוסף לנכרי
309. נכרי שיש לו פתח
לבקעה
310. לין כותי לעירוב
311. ישראל יחידי
312. ישראל המשכיר
לנכרי
313. שאל מן הגוי
314. שכירות מגזבר המלך
315. לשכור משכירו
ולקיטו
316. שכר מן הנכרי ומת
317. דירת עכו"ם
318. עכו"ם שהלך מביתו
319. לרוקי ומומר

בדין ביטול

320. בטעם הבטול
321. ההפרש בין בטול
בית לבטול חצר
322. בטול לחלק מבני
חצר
323. בגדר אורח לפ"ז
324. אם גדר אורח מתיר
הואלה מהבית

271. שיעור עירוב
למרובין
272. פת שלמה

במה מערבין והיאך

273. בכלי אחד
274. ע"ח ביין
275. לערב באורז
276. א"כ לזכות
277. לריך לזכות
278. שיהיה עירוב ניכר
ובזכיית העירוב
279. עירוב במאי ללא חזי
280. עירוב חכרות במה
שאינו ראוי למאכל
281. כמה מינים לעירוב
חכרות
282. עירוב חכרות בשמן
יין ושכר
283. עירוב חכרות בדבר
שיש חילוק בדך
אכילתו בין
המקומות
284. עירוב בבשר אורז
ודוחן
285. עירוב בכיכר שגדר
ממנה
286. איך מזכה העירוב
לחצרו
287. מאה לשותף
288. אין משתתפין באורז

שכירות

289. תקנת שכירות מגוי
290. אם יש תקנה לא
ליעשות חד במקום
נכרי
291. ליעשות יחיד במקום
נכרי
292. בטעם שלא גזרו
יחיד במקום עכו"ם
293. עכו"ם הרי הוא
כרבים
294. שכירות בישראל
295. למה אין גוי מבטל

240. כלי שלא קנה שביטה
241. מקום אסור בחוך
המחילות
242. בית שער
243. מק"פ לענין ע"ח
244. ערוב בכוכה
245. בדין כיון שהותרה
246. לעת הר"מ בדין כיון
שהותרה
247. בדין כיון שגאסר
248. טעם שאין מזכין
ערוב בין ב' מבואות
249. באסור טלטול
במבוי דחכרות
המעורבות
250. בתים וחכרות פתוחין
לענין ע"ח
251. מקום הפתוח לחצר
מקלקל העירוב
252. ערוב משום קנין או
דירה
253. אשתו מערבת שלא
מדעתו
254. בדין הכפיה
255. שכירו ולקיטו

באופן העירוב וזכייתו

256. שתוף במקום ערוב
257. כמה חכרות בבית
אחד
258. מקום לינה או פיתא
259. לערב עם הנשים
260. הקטנים לעירוב
261. אוכלין על שלחן א'
262. אי שתופין לריכין
לערב
263. סומכין על שירי
עירוב
264. עירוב דממילא
265. מקבלי פרס
266. מקום לינה
267. טרקלין
268. מקפיד על עירובו
269. חולק עירובו
270. נתמעט האוכל

213. בטעם נזרע רוב
אסור
214. היקף לדירה זו אי
דירה בעלמא
215. לין עשה מחילה
סמוכה לשם דירה
216. ביטול ברוב עיר
217. אי זרעים מבטלים
המחילות עצמן
218. רחבה מאחורי
הבתים אי משכח"ל
לדירה
219. מים עמוקים מבטלי
220. מים הראויים
לתשמיש
221. היקף לדירה בחלקו
222. היקף דירה ונפל
הבית
223. קרפף שלא הוקף
לדירה
224. פתח ואח"כ הוקף
225. תקון קרפף שלא
הוקף לדירה
226. מיעוט שיעור
הקרפף
227. מיעוט קרפף ע"י
טיט
228. מיעוט קרפף ע"י
קירו
229. אם ספינה חשיבא
עשויה לדירה

תקנת ערובי חצרות

230. טעם תקנת ע"ח
231. גדר ערוב חכרות
232. מה הקפידא של
אסור טלטול בלא
עירוב חכרות
233. מאה לערב ע"ח
234. שיתוף הבתים
235. ערוב למי שאינו דר
236. דירה בלא בעלים
237. תפיסת יד
238. כלי שיאכל דרך מלבוש
239. אם נשאר שם כלי
בית גם כשבאו
בהיתר למבוי

325. אורח אינו אוסר
 326. אימתי בטול משכה
 תורת ערוכ
 327. איזה שימושים
 סותרים הבטול
 328. אין מערבין אין
 מבטלין
 329. ירושה על הבטול
 330. יורש לבטל
 331. אימת חייל הבטול
 332. בטול כערוב
 333. מחלך לחצר
 334. לזירין להחמיר
 335. שכירות ובטול בשבת
 336. המבטל אינו בן חצר
 337. חזקה ברשות
 המתבטלת
 338. לחזור מביטולו
 339. המבטל רשות חצרו
 340. עוד דיני ביטול
 341. אכסנאי

חיבור רשויות לעירוב

342. חלון בין חצרות
 343. טעם לחלון כפתח
 344. לורת חלון שהוא
 כפתח
 345. חלון יותר מי'
 346. שליבות בחלון
 347. זיז שלפני חלון
 348. סולם של אלטבא
 349. בדיני אלטבא
 350. תשמיש בנ"א ע"י
 351. במדידת חלון עגול
 352. בצורת החלון
 353. כותל המפריד בין
 חצרות
 354. עשיית פתח בין
 החצרות
 355. בדיני סולם
 356. סולם לאילן ואשרה
 357. אם ראש הרשות
 עקום
 358. חזי למנח מידי
 במקום גדול ובמקום
 סגור

359. בית כמאן למליא
 לענין ע"ח

חילוק בין רשויות

360. טעם שעור מקום ד'
 361. מקום ד' המלטרף
 מב' מקומות
 362. לבד לעשות מקום
 ד'
 363. חריץ מבטל מחילתא
 364. חיבור ב' גזוזטררות
 בנסר
 365. מתבין שבין חצרות
 366. שפיכת מים
 367. דין גג
 368. קולט מן המזחילה
 369. מהו שיקוע
 370. אמת המים בחצר
 371. שיקוע בגזוזטרר
 372. שיעור השיקוע
 373. מה נכלל בקולא
 שהקילו במים
 374. מקולת מים יש נפ"מ
 לחומר
 375. מילוי מגזוזטרר
 376. מלוי מים ע"י זיז
 377. שעור מים לקולא
 דמים
 378. בטעם גזרה לאמת
 המים העוברת בחצר
 379. צור שבין חצרות
 380. מה יכול לבטל חריץ
 381. מהו פסול עריבי
 מיא
 382. קורה ד' מתרת במים
 אם מתרת מקומה
 383. מחאה תלויה וגוד
 אחית
 384. גוד אחית המועיל
 רק למעלה

דריסת הרגל

385. רגל המותרת
 במקומה
 386. רגל של זה שביטל
 387. עיר של יחיד

388. הורגלו לערב
 389. אנשי חצר ומרפסת
 390. מהו דקה
 391. תפיסת יד ע"י נתינת
 רשות
 392. תפיסת יד של אחר
 393. גזרת עכו"ם בלא
 פתח
 394. גזרת עכו"ם היכא
 לל"ל דרכא אחרינא
 395. משתמש או דר
 ברשות שאינה שלו
 396. אם שמוש שאין מוחין
 בידו נדון כשלו
 397. משתמש יחד עם
 הבעלים
 398. לערב עם הבאים
 בשבת
 399. חצר שלא עירבה
 נועלת ליתה
 400. חצר קטנה שנפראה
 לגדולה
 401. אם תשמיש אוסר גם
 כשיש מחאה
 402. טלטול מקרפף
 לכרמלית
 403. קרפף שנפרץ לחצר
 404. קרפף שנפרץ במלואו
 לחצר

דין רשויות שאין מעורבות

405. להחליף בין רשויות
 שאין מעורבות
 406. אחלופי
 407. גזרת מקום אמאעי
 408. בטעם להנחה לא
 מהניא לטלטל בין
 רשויות שאין
 מעורבות
 409. דין גג
 410. דין גג אם לפי
 תשמישו
 411. להוליא מגג לחצר של
 אחר
 412. מחלך לקרפף

413. בפלוגתא דרב
 ושמואל
 414. אם זיז מעכב גוד
 אסיק
 415. דין ראש הגג
 416. שלש חורבות
 417. מגג לגג
 418. לטלטל מקרפף לים
 419. דין גזל בשבת
 420. גגות חצרות
 וקרפיפות רשות א'
 421. גובה באמצע החצר
 422. עמוד הסמוך לרשות
 423. מגג לקרפף ומקרפף
 לקרפף
 424. בני עליה ובני
 מרפסת
 425. עריבי מיא במחלך
 ים
 426. אופן אחר של פסול
 עריבי מיא
 427. מה מחלק רשויות
 לענין ע"ח
 428. חלוק פתח רחב לב'
 מבואות
 429. חצר שאינה פתוחה
 לבית
 430. לוח"פ לחלק מבואות
 זמ"ז
 431. טעם דין נפרץ
 במלואו לענין עירוב
 432. נפרץ למקום האסור
 433. פרוץ למקום האסור
 ההופך את המקום
 לאסור
 434. שני רשויות באותו
 מקום
 435. חדר נפרד בבית אי
 הוי חצר
 436. דין חורבה

תחומין

437. תחומין לאוריתא
 438. מי שילא מן התחום
 יש לו ד"א
 439. בהא להקילו על
 העדים

440. אס צעי' מחיאה כדי
 שיהיה לו ד"א
 441. חזר מדעת לעיור
 442. יאא מדעת לדי
 וסהר
 443. הולך לנקביו יכול
 ליכנס
 444. שזיתת נכסיס
 445. צמיס הקילו
 446. פירות שיאאו חוץ
 לתחום וחזרו
 447. מי ששבת בדרך
 448. העני מערב ברגליו
 449. הנותן עירובו יא לו
 ד"א
 450. כלתה מדתו בשפת
 תקרה
 451. קנין שזיתת ע"י
 אמירה
 452. אפניס שהתירו לומר
 שזיתתו במקום
 פלוני
453. אמר שזיתת תחת
 האילן
- קנין שביתה**
454. באופן שיעור ד"א של
 שזיתת
 455. הן ואלכסונן
 456. הבלעת תחומין
 457. דין הבלעה של שתי
 מקומות שזיתת
 458. עירב לב' רוחות
 459. שבת בספינה
 460. תחומין למעלה מי'
 461. יאאו להאיל
 462. שבת בלא כוונה
 463. מהלך אינו קונה
 שזיתת
 464. עיר של יחיד
- רבוץ העיר**
465. רבוץ העיר
 466. עיר העשויה כקשת
467. מה מקרי לירה
 לריבוץ העיר
 468. ההפרש בין רבוץ
 לקרפף
 469. ג' כפרים משולשין
 470. באיזה חבל מודדין
 התחום
 471. דין גיא הר וכותל
- עירוב תחומין**
472. לדבר מלוה
 473. עירוב לכהן בבית
 הקברות
 474. עירוב בדמאי
 475. קטן המוליך העירוב
 476. עירוב המונח באילן
 477. המניח עירוב ברשות
 שא"י לטול ממנה
 478. המניח ברה"י גבוהה
 479. המניח עירובו באילן
 480. מערב בדמאי
481. המניח עירוב במקום
 שאריך טלטול פחות
 מד"א
 482. עירוב בראש הקנה
- ספיקות העירוב והלכה
 כמיקל**
483. נתגלגל העירוב
 484. עירב לב' ימים
 והתנה
 485. בסוג' דברירה
 בעירוב
 486. לערב לב' י"ט
 487. דבר הבא ביו"ט
 488. עירב ואבד המפתח
 489. במקום שאריך לעבור
 על דרבנן
 490. הלכה כמיקל בעירוב
- הערות לתזו"א עירובין**

תלמודא דקמאי

על סדר מס' ערובין

והוא קאור מס' חי' רשב"א ומרא"ש בצמקום שנוטים מד' תוס' וטור וב"י ופ"ע עם מ"ב וחי' מחזו"א עם קאת לקוטים מריטב"א וה"ר יהונתן ועוד ספרים

הכתפיים והכ' הנותרים טו' מהם היו ב' כדי הפתח שהוא ה' ואיקרו נותרים לפי שהיו גבוהים טו' אמה משא"כ הקלעים י' אמה (ריטב"א).

קו' התוס' ללא חקשי' ליבועי אה"פ י"ל דמקשי' על מאי דאמר בהדיא (רשב"א) ועי"ל ללא אמרו תיבועי אה"פ דאם אין דלת א"ל אה"פ שהיא כמשקוף (ריטב"א תורא"פ תר"פ) ועוד דמקשה כפי התרוץ שרואה לתרץ (ריטב"א).

ג. קורה לרבנן משום הכירא, ואעפ"כ לא מהני דפנות סמוכות לקורה כמו בסוכה משום דאינה רחבה ואם היא רחבה ז' מהני, ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם כיון שאינה בריאה (רשב"א).

דפרכי' ל"ל לאפלוגי בסוכה ק' דמשמע בגמ' דרע לרבנן מבוי משום היכר אבל ר"י מפתחי מלכים גמר, י"ל דמ"מ לא גרע מסוכה, או דפתחי מלכים ג"כ כולל ההיכר, א"נ לכו"ע משום הכירא, ודפתחי מלכים ג"כ כוונתן שיהי' היכר (רשב"א).

במקדש לכו"ע הי' האמלתרא קיני (ראב"ן) אבל הלכתא כמ"ד פסקי דארזא ולקולא, וקי"ל משום הכירא לא כרב דקשיא מתניתין וכן סוגיין י: דאמלתרא מהני, ולא מועיל הפסקי דארזא משום קורה דמ"מ קורה חוץ מינייהו בעי' (רשב"א)

בקו' התו' מהא דהואין יורדין לתוך הסוכה י"ל דהואין תלויין ומחוזרים בשמעליהם ואין להם הכשר בפנ"ע (רשב"א) וקשיא מ"מ אי צילתם מרובה לא דמי כלל למבוי דמה שתוך כ' אינו כשר מ"ע אלא עיקר כתוס' ומשה"ק הרשב"א מה בכך שסופו לינטל הא ס"ס הוא כשר י"ל בעשוי להתיבש מיד כדמוכח סוכה יז: בירקות (ר"ן).

רמי אנפשי' ומדכר פרכי' שמה יירקב והק' התוס' מאן דכר שמי' דרקבון וי"ל כיון דהכא ריעותא הוא יש לחוש כל מאי דאפשר דמשום קלוש קאמרי' וע"כ חיש' שמה יקלש (ריטב"א) ומכולה סוגיא שמעי' כמ"ד קורה משום הכירא או מחאה לא כרב דמפרש משום פתח (ריטב"א).

ג: מפרעה י' בכרס לא פרכי' על אביי כיון דהיא אף בשבת איתא (ר"ן) ומשה"ק התוס' דאיכא קולא בכרס כפוף י"ל דמשה"ק אמרי' למסקנה רוב אמות קאמר דאל"כ קשיא פראה (ריטב"א)

מבוי שהוא גבוה למעלה מכ' אמה ימעט, ולא תני פחות מי' יגביה (כמ"ש ג:): דתני לה בסוכה (רשב"א).

הרחב מי' הוי פיראה דלרבנן ל"ל היתר בהכירא (רשב"א) ולר"י אפי' מ' ונ' התו' פי' כדרך בנ"א ועי' ריטב"א ב: עוד פרוש דרך מו"מ, ועי' ה"ר יהונתן דר"י לטעמי' אה. דקורה משום מחאה ולרבנן משום הכירא.

ואם י"ל אה"פ אינו צריך וז"ע למה לא תני דאף לגובה מהני (רשב"א) וי"ל דבלחי אין נפ"מ בגובה (ר"ן) ואם נמוך מי' רמז"ס מכשיר וכ"פ ש"ע שסג כו' ומ"ב אג' מחמיר משם אה"ע וגר"א כרשב"א.

מאי שנא דתני תקנתא לא כבסוכה, פי' ליתני או הכא והכא תקנתא או הכא והכא פסולא, ושייך למיתני פסול קר"ל אסור להשתמש בו, ומסיק רשב"א כהתוס'.

קדושת אולם לחוד ונ"מ להניח בו כלי ההיכל וכניסה שלא לצורך ועי' זכאים יד. (רשב"א).

אל פתח אולם, התוס' נדחקו ורשב"ס מפרש דכתיב פתח היכל ה' בין האולם ובין למזבח וג"ז דוחק מאד (רשב"א). ק' לפי' רשב"ס דהיכל ואולם קדושה לחוד וגם אינו מוזן קו' הגמ' (ריטב"א) כמה קראי כתיבי פתח ההיכל ורבנן לא מיירו אלא לאפקוי מדר' יהודה במקרא שהביא (ריטב"א).

משה"ק התוס' תיפו"ל לפתיחת דלת לשלמים דתמיד קודם י"ל דאין קדימת התמיד מעכב ואינו פסול אלא מדרבנן (רשב"א) א"נ תמיד לא בעי פתיחת דלתות (ריטב"א).

ב: ראב"ד ור"ח ורש"י פי' הקו' משער החצר ארוחב וכ"נ עיקר דאגובה מלינו צהיכל ואולם דיותר והזכרת הגובה לרבנותא וכריאב"א, ומה שפי' ר"ת דפריך מגובה והדר מילפותא דאולם דהוא לאו פתח דהא לא בעי גפופי ומש"כ טו' בגובה ר"ל אף בגובה טו', ז"ע קו' התוד"ה בין, ועוד הא אמרי' פתח סתמא לא חקרי ואין ללמוד משום מקום ומנא להו לר"י ורבנן שעורא (רשב"א) עוד ז"ע דר"ת הא פתח שער איקרי משמע דהוא גדול יותר לא קטן יותר ועוד שהוא משנה הגי' ועוד דלא שני אלא קרא דמית' אבל איכא טובא קראי דכתיב פתח ההיכל כמש"ל והנכון כרש"י והכי מוכחי קראי שכ' פעמים טו' אמה וכן מקרא ש' וקומה ברוחב" וע"כ שהיו ב' טו' אמות מב'

רצא אמר כו' לרצא ע"פ רוב לרחומרא נקבע הכלל להלכות אלו אף דנפיק מיני' קולא דמעוטא אבל הרז"ה סובר דרצא נמי רוב אמות קאמר וכדמשני' גבי אביי (רצב"א).

הלכתא כרצא ושוחקות יתרות על עצבות חלי אכצע לאמה (רצב"א מ"ב ש"ו).

ד. אלא לאביי קשיא לרש"י מ"כ"ל פרכי' וק' דלרצא הא נמי איכא אמות למזבח ויל"ד דמיירי מאמות שדברו כאן חכמים ומ"מ לא נתפרש דמיירי מזה אלא מקשי' מלשון ובלבד שלא יהיו מכוונת (ר"ן).

הא דשני' דרש"ג מפרש לת"ק ק' לשון "בלבד" וי"ל כיון דאיכא אמות מזבח, ומשה"ק תוס' (דרבינו פרץ) לאביי נמי נימא דמפרש דכללאיים מיירי אין לזה זכר בדברי רבנן (ריטב"א).

ד: הגאונים והראב"ד כתבו דשער וגוף כ"א נמדד לעלמו והר"מ חולק (רצב"א) והוסיף הרש"א להקשות על רש"י מהא דבמקואות איתמרו שעורים לחליצה בבגדים, ונימא קשורה לאו דוקא רק רוב השערות (ריטב"א).

כמה רוחב ממעט כ' רי"ף ממעטו בקורה רחבה טפח פי' הריו"נ להחמיר נקט שיגביה בקורה שאין דרך ליפחת, ור"א"ש כ' משמע דנותן קורה תחת הכ' ולישא דגמ' לא משמע הכי, ורמב"ם פי"ז הל"ו מפרש רי"ף כריו"נ וכ"כ ה"ה דלא כרש"א ור"א"ש שנתקשו בזה, והכי מסיק הב"י דרי"ף קורה נקט וה"ה שאר דברים, וכ"פ בבה"ל כרש"י רצב"א רז"ה ואו"ז.

וטעם דפסקו כמ"ד טפח, הנה הרא"ש הביא דרז"ה פסק כר' יוסף רבי' לאביי והשיג עליו מירושלמי דמביאים פלוג' זו משום ר' אחא בר אבא ר' יוסי כר' יוסף וכ' מדמית' קודם לראב"א אלמא חשיב, ודקדק דרי"ף פוסק כר' יוסף וכן משם ראבי"ה ומסיים משם מהר"ם דבב"ב קיד: משמע דלעולם הלכתא לאביי וכ"כ ר"א, וברמזים כ' דפסק ר"א"ש כר' יוסף וכ"ה בטוש"ע.

ה. מ"ד טפח קסבר מותר להשתמש תחת הקורה, לקושטא אין אביי סובר כן ולא ידעי' הא השתא לא כראב"ד (רצב"א)

תורת מבוי בארבעה, משה"ק התוס' מר' יוסף גופי' י. י"ל דלטעמי' דרב הונא קאמר (ר"ן) מיהו תימה הא אם ארבעה הוי מבוי רחבו יתר על ארכו (רצב"א) וי"ל דאין זה מבוי גמור ומ"מ משמע דסגי בד' אלו דאל"כ מאי קשיא היכי משכח"ל חלרות הא משכחת להו במקום שאינו חקוק והחקק הוא מבוי בפנ"ע (ר"ן), ולענין הלכה קי"ל בארבע אמות דכ' הרי"ף דאף דבעלמא קי"ל כר' יוסף דאיהו רבי' לאביי הכא סוגיין לאביי וכ"כ ר"א ור"מ הנ"ל, מיהו ראבי"ה פוסק לעולם כר' יוסף

ודוחה ראיית אביי מר' הונא בלחי הצולט ארבעה דהא ר' יוסף גופי' מוקי לה התם וע"כ ללא קאמר אלא לאפוקי מתורת לחי (רא"ש).

ומ"ב סג סקפ"ח פוסק בשם אה"ע דדוקא בגובה הכותל י' מצפנים מהני לי' הכירא אבל בעומד על תל לא מהני אם כדל' דה"ר אינו תל, וחזו"א (כה נז) השיג דאין לזה שום מקור.

והנה דעת רמב"ם פי"ד הט"ז ורי"ף דסגי בד"א על ד"א והסו"ע לא פסק הכי גם הראב"ד השיג על הרמב"ם.

בהא דאמרי' שפתח בקרן זוית הר"ן גורס א"ל אביי פתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי ולית' בשא"ר, ועי' מהרש"א שם פ' קרן זוית שיש אלכסון ארבעה כפשוטו ואף שלא נשאר לשעור מבוי ד' בשום א' מג' דפנות מ"מ כיון שבמרכזו יש קוטר ד' לכל ד' סגי בהכי, וחזו"א (עג ח) מפרש דמרחיב האלכסון היינו שחותר בק"ל אלא שאין הפתח מיד באלכסון רק ממשיך המבוי כעין מבוא לפתח עד שיש בו ד' שלמות של מבוי ואין זה מקרי רחבו יתר כיון שאינו אלא יציאה ולא עיקרו.

מבוי שנפרץ מלדו בד' א"כ איכא פס ד', דינא הכי אף בלו"ה פ' (בה"ל) שמה מבית מאיר בשם ריטב"א (א) וה"ה בד"א ראשונות שלא יהי' אפי' פרצה ג' וה"ה בחל"ר (חזו"א) ועי' חזו"א (סקע"ד) שמאלד דכ"ס שלבדו בפרצה פחות מג' לא מבטל אפי' יעברו בו ה"נ אה"פ כסתום ולאכפ"ל שיעברו בפרצה אחרת.

ה: היכר שמוסיף על לחי ד' קי"ל כרש"י ותוס' דדוקא בעומד מאליו (רמ"א סג יב).

בפלוג' רש"י והתוס' לענין פס ד' במבוי כ' הגרע"א (שו"ת סי' לה') דנפ"מ בפס שלא סמך עליו.

מ"ש תוס' במבוי שמונה היינו יתר משהו דאל"כ ה"ל עומד מרובה א"ל לזה דהשתא לית לן עומד מרובה (רצב"א).

בק"ו דגמ' עי' חזו"א (סה י) ללא פרכי' מפרצת חצר בי' דבקעי בה רבים אינו מקלקל משא"כ במבוי דלמא אה"נ ומקלקל ועוד דבחצר ליכא רבים כבמבוי וכן עיקר ואין לתמוה ע"ז ממבוי מרובע שדינו כחצר ואיכא רבים ללא חלקו חכמים בסוגי מבואות אלא מבוי אית בי' רבים וחצר לית בי' ועפ"ז נקבע דין, ועי' סי' סז' דאין זה ק"ו גמור אלא הבנת דברי הקדמונים בגדר התקנה וזוהו אין כ"כ קו' התוס'.

ודין עומד מרובה אפילו כמין v יונית או L כל המקום שיש ג' רוחות כסתום למי מה"ת (חזו"א)

הו"ל ספק דבריהם ולקולא, ל"ע ד' הרי"ף שהעתיק דברי ר' אשי הא כ"ז להשי' פרוץ כעומד אסור אך קי"ל מותר (רשב"א) וה"ר שמעי' בתוס' מפרש ס' דבריהם היינו ס"ס ולהרשב"א אין נראה אלא כרש"י ור"ן מסיק דדלאוריתא לא מקילינן נגד מראה עיניים רק דדבריהם משכח"ל, והרמב"ם פי"ז הכ"ב מפרש ד' ר' אשי דכל שהוא כחצי המצוי כקר מדינא אפי' מצוי גדול לדיכא דל פחות מד' ו"ע דבריו (מ"מ ב"י).

1. פתחא בקרן זוית לא עבדי והינו שיך קלת כותל ברוח רביעית לפני תחלת הקורה כמין ט' שגפרץ בקרנו לאל"ה היינו דר' אמי ור' אסי ור"ף אינו מחלק ו"ע ורמב"ם מפרש ב"זה"פ מן הלך ואינו מוזן והרשב"ד השיגו וכן עיקר (רשב"א) ואם עשה קנה בקר"ז מתקן כדמוכח תו' י: והכא כו"ע מודו (חזו"א עב).

לענין הלכה כ' מהר"מ מרוטנבורג דהלכה כר' הונא דפרעה בעשר כסתמא דגמ' ה: ומדקאי רנב"י כוותי' ומדייק מלשון דחיית המסתברא דרנב"י דאינו אלא לרחב"ר לא להלכתא ורנב"י"ה גורם דר' הונא אמרה משם עלמו ולכן פוסק כר' חנו דמשם רב קאמר (וכן הגי' בספרים שלנו) אבל מהר"ם לא גרים הכי ודוחה דבריו, ורז"ה פסק כר' חנו דר"ה ברי' דר' יהושע קאי כוותי' ור"ף הביא דברי ר' אמי ור' אסי ולא הביא דברי ר' חנו מכלל דס"ל דפרעת מצוי ב' אפי' בליכא גדודי (רא"ש) וכ"פ רשב"א, והכי קי"ל סה"א ב פרעה עד עשר כשרה אפי' בלא גדודי והוא ללא בקעי רבים, ומ"ב ז מסיק דרוב האחרונים ס"ל דה"ה ברוח רביעית אם יש קלת כותל פרעתו ב' ומועיל לו ג"כ לחי במקום צפחה השני ומלאו מפורש כן ברשב"א וללא כמג"א שרואה ליישב ל' הטור, וכ"ז במצוי וכ' מג"א דשמה מצוואות שלנו כחכרות לקולא ובית מאיר הובא מ"ב מחמיר אבל חזו"א מיקל.

מצוי עקום כ' רשב"א מסתברא שא"צ בעקמימותו כלום, והכי מוכיח בירושלמי, והא דלארכוכה לתות כר"ח שגורם לנת ועוד שר"ל תורת לתות, והא דמצוי העשוי כנדל באת לא כריך לזה"פ אלא ליציאות ממנו שכלל א' כיון שאם אין יציאה ממולו או להמשיך דרכו לרה"ר שכנגד כמין ל עכ"פ אין דרך אנשים ליכנס וללכת כמין ח ואין זה מקרי פילוס (ע"כ), ועי' רא"ש כולל גם דברי התו"י וכ' שאין להק' לפיר"י מדוע מצוי העשוי כנדל כולם לריכים תקון כיון שכל אחד מן הקטנים מפולג לחצרו ולריך כ"א לזה"פ אבל הלשון מוכיח כפרש"י דכסם ססתום היינו חליו הראשון ולא כולו דהא עכ"פ תקון בעי ה"נ מפולג רק חליו הראשון, והא ירושלמי שהביא הרשב"א י"ל דש"ס דידן פליג או דהירושלמי לא מיירי אלא בתקון א' מן המצוואות (ע"כ), ודעת מהר"ם רוטנבורג כרשב"א ור"י (ב"י) ובש"ע פסק להכריך תקון בעקמומית ובכמין ח' ב' תקונים, וכ' ב"זה"ל בשם תשו' רע"א להקל בכמין ח' כרשב"א ור"ת

ורשב"א ריב"ש וריב"ז"א ויש סניף גם מה שר"ל המג"א (וישוע"י ור"ר ותו"ח ושע"ת לא כמשת בנימין ט"ז ובית מאיר) לכל מצוואות שלנו המה חכרות, וכ' ב"ה"ל דבשעה"ד יש להקל שא"צ כלום בעקמומית, ובמצוואות שלנו יש לסמוך לכתחלה כמג"א הנ"ל, עוד כ' משם מג"א שאם אין לזה"פ באמצע לריכים להשתתף כולם יחד, ודין מצוי עקום גם במפולג לבקעה (מ"ב כרשב"א וריו"נ וט"ז לא כמשת בנימין).

רה"ר שפרש"י והתוס' ס' רבוא נחלקו עליהם רי"ף ור"ן ורשב"א וריב"ז"א, ועי' בהערה משם ב"ה"ל שסד דקשה להקל בזה וכ"כ בית מאיר, והנה ברש"י תיבת "או" מוקף ואי גרסי' ל' כגי' הרוקח קעד" ור"ד ור"ן ור"א"ש וב"י שמה' היינו דבמפולג א"צ ס' רבוא עוברים רק דרים, וריב"ז"א אינו גורם, ובש"ע שסד ז כ' דאם יש חומה בעי' מפולג משער לשער ועי' ב"ה"ל דאפי' מה שמתרחב מכנגד זה.

לחי וקורה מכאן ורואה"פ מכאן, כ' התוס' אע"ג דלחי ל"מ פחות מי' יעשה לחי רחב עד שיתמעט האויר מעשרה, כתב בהג"א ופסק מהר"ם דאפי' יש בעקמומית יותר מי' סגי בלחי אפי' לרב מיבעי לביעבד ל"ה בשני ראשים דכאלו הוא מפולג פרוש שנתפסט כזה לאז לא הוי בעי מידי בעקמומיתו וסמך ע"ז ב"ה"ל בלרוף דעיקר כר"י ורשב"א שא"צ כלום בעקמומית עי' לפנינו דיני מצוי עקום.

1: והאמר רבה כו' תימא מאי פריך מר' יוחנן דפוסק כר' יהודה כמבואר כב. ואנן קי"ל כרבנן וי"ל דניח"ל לישב לכ"ע (רשב"א) וריב"ז"א מקשה מאי ס"ד לאקשווי מירושלים על מצוי ות' דאין לחלק כיון דשל רבים ועוד דבירושלים נמי היו כי הני מצוואות כו' עי"ש.

כילד מערבין מצוואות המפולגות כו' אין מערבין רה"ר בכך התו' פשו דכיון שהוא לאורך רה"ר אף שהוא ר' מטז' הוי רה"ר גמור, ורשב"א כ' אפי' בפחות מי' אמות, וכ' שאין לתמוה בזה על רש"י שפי' בריתא זו דרה"ר ע"כ רחב טז' דמ"מ מקשי' מק"ו להכא א"נ הא דאמרי' לא התיר ר' יהודה אלא עד יג' ושלש לא ברירא ולא מוסכס כ"כ וגם לא אסקי' הכא וע"כ אפשר דלרש"י אפי' לאורך רה"ר אינו ממעט עד טז' אמה (ע"כ), וברא"ש הביא פי' ר"י דמצוואות הרחבים יג' אמה ושלש ושני ראשיהם מפולגים לרה"ר שהוא רחב טז' כיון דבקעי בהו רבים חשיב רה"ר מה"ת (ע"כ) וכ"ה בש"ע (שמה ח טו) דמצוי לאורך רה"ר אפי' ר' הוי רה"ר ואם רק מפולג לרה"ר אזי אם רחב יג' ושלש הוי רה"ר, ועי' שעה"צ כט' דלאורך רה"ר אפי' רחב י' אמה, ובמ"ב דאפי' ארכו כולו פחות מטז' ודוקא מפולג מב' דלדים לא כמשמעות עבוה"ק

בזה"ל) הרבה מצבאות מפולשים זה לזה ואחרון לר"ה כולם כמפולשים לרה"ר (פסד 7)

רב אמר הלכתא כת"ק וכ"פ רי"ף ור"א' ממזוי העשוי כנדל שהתירוהו בזה"פ, אבל ר"ח פסק כשמואל היינו כחנניה, והא דמזוי עקום דלמא בפתוח לכרמלית וכן נראה עיקר (רשב"א) ופ"ע פוסק כרי"ף ור"א"פ דסגי בזה"פ ולחי.

הרמב"ם פ"ז משבת פסק דבעי' למקום בקיעת רבים בין כתלים לכתות ראויות לינעל ואף דבגמ' אמרו כן רק במזוי מפולש כאוקימתא דגמ' פי' רשב"א דס"ל דהא אוקימתא אינו אלא כר' יוחנן אבל הר"מ פוסק כר' אלעזר כ דחולק על ר' יוחנן ופוסק כרבנן ולדין בריתא שפיר מתוקמא ברה"ר גמורה והלכה כחנניה ופ"ע למה בעי' ב' לכתות ושמא אף הרמב"ם ר"ל מזוי לא רה"ר גמורה (ע"כ) הה"מ וטור כ' שני"ל עיקר דברי רמב"ם דסגי בראוי לינעל וכ"כ בדרכ"מ דאינו נר' ד' ב"י ואין לזוז מדבריהם אבל בש"ע לא הזכיר מזה רק ש"ע פוסק כרי"ף ור"א"פ דננעלות בעי' והזכיר גם הי"א ש"א"ל.

חומרי' דרב וחומרי' דשמואל היכא דלא סתרון אהדי כ' ר"א"פ מדלתרי' דשמואל הוה עביד הכי, ודאמרו גמרי' אסתפק ל' פי' ריטב"א דאף זה בכלל כסיל שהיה לו ללמוד ולא למד ועי' חזו"א.

ז. בקעה מכאן כו' פ"ע דלרב הלכה כת"ק ולמ"ד מורין כן מנפ"מ (רשב"א) ומ"פ בקעה ובקעה מצביא והק' התו' דלמא חומרא קמ"ל פי' הריטב"א דזה פשיטא דהא מפולש.

ולענין הלכה אפי' בקעה ובקעה אבל אם פתוח רק לחצר שאינה מעורבת אינו כלרה"ר אבל בעי' לחי לא קורה (הגר"מ) לא כב"ח הביאם מ"ב) וחצר המפולשת מהני פס (מ"ב וחזו"א) אה לג חולק).

ז: נחלקו רש"י ור"י אם לס"ד צפי' דברי רב דמזוי שכלה לרחצה א"ל כלום אפליגו בזה רב ושמואל בכלה לאמצע כרש"י ומיירי ברחצה בלא דיורים ומשום פלוש או ללדי כר"י ומיירי ברחצה ודיורים ומשום ערוב, ור"ח מפרש ברחצה שיש בה דיורים כמוצא ברשב"א, ועי' ר"א"פ ש"כ בלא דיורין בפתוח מ"ב"ם או בהוקף מתחלה לדירה, ורשב"א כ' לס"ד נפרץ במלואו ל"ד א"נ שאני גפופין הנראין לכל שמועילים ועדיפו מנראה מבחוץ שגדון משום לחי אך אינו מונע הפילוש, והא דר' יוסף דמוכיא לא כהס"ד באמת איתמר אחר המסקנא, ופי' ר"ח דחה הרשב"א דלא איתפרש.

תתי רב ל"ל פרש"י דחה הריטב"א דרב אמורא הוא והביא משם תוס' (ליתא לפנינו וכן הביא רשב"א) הא דמזוי שכלה לרחצה והא דמזוי שפרץ ומסיק דל"נ.

והריף לא הזכיר כלל מסקנא דגמרא דמשום לא ערבו הוא ופ"ע ועי' ה"ר יונתן דמשמע שפרש להרי"ף כנגדו ממס ומשום פלוש ומ"מ השמיט כל פרטי הסוגיא, ובש"ע כמו שהוא בגמ' דנכנסים הוי לחי, ובעי' ג"ט (פמ"ג), וערבו שרי אלא"כ לא כנגדו או מזלו או חצר דיחיד שהני ג' אוסרים, והרבה פחות מ"ב"ם כשר.

ח. כרוך בודיא חזרי' הכי קי"ל פסג ה לחי דאי נשיב רוחא לא קאי אינו לחי (אלא"כ הלחי מתנענע רק למעלה מיי) וכ' מ"ב ה"ה כוה"פ וה"ה רק הרוח מנידו ועי' שעה"ל יא דגם בזה אם י"ט של קנה עומד כשר ואם הוא בשפוע פ"ע עי"פ.

חישי' שמא יעלה שרטון, והכי פסק ר"א"פ ומהר"ם אבל הערוך ורמב"ם ה' יז מקילין, ועי' רשב"א שגורסים כגי' ר"ח ומחלקין בין אשפה לשרטון ולא מיחוור, וש"ע פסג כט מיקל ורמ"א מחמיר, ועי' מ"ב פס דכל פרטי מחילת ים דבנהר ל"ה לינטל ובקודם שישב אינו תקון ושפיינות אינם מבטלות לרוב אחרונים לא כמג"א ושא"ר מבטל ובעי' תל המתלקט מיד אחר היבשה (כ"ז פס ועי' חזו"א קנו שחולק דאפי' רחוק הוי מחלה).

ח: העשוי כנדל עי' לעיל ו. מזוי עקום כו' ובפרש"י אינו מזורר אם מיירי בפתוח מ"ב ראשיו ויותר נראה בגמ' דאינו פתוח ב' ראשיו דהא סגי בזה"פ א' לכל המצבאות קטנים, ועי' ריטב"א ותר"פ דלרש"י הוא פתוח ב' ראשים ומהרש"ל מפרש דמתעקם בסופו וכ"נ בריטב"א ועי' מאירי ור"ן דלרש"י הוא סגור בראשו השני, ועי' ספר הישר לר"ת שי' הק' דלרש"י אינו כנדל אלא כמסרק, והא דפרכי' כמאן כשמואל עי' ר"א"פ דמוכיא מזה לא כר"י, ועי' ריטב"א דבלא"ה בגדול לא בעי שמואל כוה"פ ותי' דלא קאי כמאן כשמואל אלא אמצאות קטנים ור"ן תי' דבי' החמירו הואיל ויש בו פילושים הרבה.

מזוי שאלו אחד ארוך רי"ף העתיק המח' אם יכול להניח באלכסון ומסיים ואם יש באלכסון יותר מי' ד"ה מניח ביושר, ותמה הר"א"פ דהא ודאי הלכה כרבא דבתראה דבלא"ה מניח רק ביושר, וכ"פ מהר"ם ורמב"ם (פי"ז ה"ב), וכ' ר"א"פ אין לומר דרי"ף פוסק כר' כהנא דקורה משום מחילת דרבה ורבא ור' יהודה יב: מודו דמשום הכירא, ולפוס ר' כהנא כ' הריטב"א שיוכל להעמיד גם בארוך יותר מד' באופן שיניח את הקורה פחות מד' וגאו"י חולק ע"ז, ולכו"ע בעי' שיהי' עומד מרובה בהקצר דלא ליהוי רחבו יתר אם אין לו אורך, בחזו"א האריך לחלוק על מ"ב ר"ם פסג דסובר ב' מחילות וכמין גם הוי כולו רה"י מה"ת ועי' חזו"א עב טו דמשער כל זית שמתלקט י' מתוך ד' הוי תוכו רה"י, ולענין לחי פסק מ"ב כ"ב ורוב אחרונים דלא מהני באלכסון ואפי' ב' לחיים דחצר (ח"א) והב"ח וגר"א מכשירים, וגם קורה לא יניח באלכסון

כלל (מ"ב קכב) ואך תוך המצוי ג"כ לא יהי יותר מי' (מ"ב וחזו"א).

הלכתא מותר תחת הקורה וצין לחיים וכרצא ואם פתוח לכרמלית אסור, הרמב"ם (פי"ז הי"א) כ' דאף בקורה פתוח לכרמלית אסור, והראב"ד השיג דתחת קורה לעולם שרי, וכ' רא"ש דכן משמע בהרי"ף ומפרשי דרצא לא חידש התיירו מלד מק"פ אלא צצין לחיים אצל קורה פשיטא דשרי נטעם שכ' התו' אין לפרש כו' היינו דקורה משום הכירא ולחי מחלה (רא"ש ורשב"א וגריס יב: הכי בדברי רצא לא כגי' לידן ודתוס', וכן מפרש רשב"א אף לאציי ודאמר' ד: ליטנא חדא ללאציי משום מחילה האי ליטנא לא קאי והכי מסיק ומפרש כן הרי"ף), מיהו אין גי' זו עיקר (דמסתמא רבה קודם וגם כ"ה לרצא בלחי העומד מאליו) להכי דחה ר"ש הרא"י לפי זה, ורז"ה פירש ללאציי טו. לחי משום מחילה ליתא להא דרצא ולהכי צין לחיים אסור (וכן העתיק ה"ר יונתן), וכ' רא"ש דלאו רא"י דאף במחלה י"ל חודו חאון סתם, ועוד בהוכחת התוס' דמ"ד צין לחיים אסור לאו משום לחי משום מחלה אלא גזרה כו' (ע"כ רא"ש) ורמב"ן ורשב"א דחו דברי רז"ה דנהי נמי דראוי לאסור כו' הלא ס"ם מק"פ הוא ופי' רמב"ן דרי"ף מפרש דרצא עצמו ס"ל היתר בעלמא משום דהכירא לבר רק לטעמי' דאציי דיינו בגמ' וע"ז קאמר מנא אמינא לה, ורשב"א וריטב"א מיאנו צפי' זה מפני הדוחק, וראיית רמב"ן מהא דמיתו מפלוג' דרשב"ג ורצא והתם ליכא כלל הכרח לומר דמיירי בפחות מד' (כמשה"ק התוס' ותרומ' דחה רשב"א דפחות פחות משמע אפי' טובא ור"ן כ' דלכפו משמע טובא), השו"ע אינו מחלק צין יותר מד' והמ"ב מוסיף דיך מחלקים ומציין תוס' וריטב"א (ויש להוסיף ר"ן) ומסיק כא"ר וזה"ע דתחת קורה שרי אף בפתוח לכרמלית, ועי' חזו"א דכן מוכח ברש"י ותוס' שבת ט וכן דברי הא"ר עיקר (כו טו), ולענין להוציא לחוץ מצין לחיים מ"ב אוסר לרה"ר כרשב"א, ולענין כרמלית כ' במ"ב דלכאורה להמפורש שמו ג דמותר ה"נ מותר ויל"ע, ובחזו"א פשוט שמוותר (מסוג' לשבת ט.).

קורה ע"ג מצוי בעי', וא"ת לימא לבוד ברחבה פחות מג', וי"מ דהקורה מפסקת ול"נ דהא יתדות אינם מפסיקים אלא דחוד טפה קורה בעי' וא"א שיהי' החוד והקורה באתו מקום (רשב"א) וריטב"א מקיים תי' ראשון משום אויר שחוץ מהיתדות, ונראה דבלחי לא בעי' על גבי (כ"ל תוך) מצוי ורא"י מלחי המושך ומנראה מצחוץ וטעמא משום דקורה למעלה היא ואינה ניכרת משא"כ לחי ולא כמקאת דבותינו הכרפתים (וכ"כ ריטב"א ור"ן וכ"פ מ"ב עי' לפנינו).

ט. משוכה ותלויה בקו' תו' לימא חבוט ביותר מג' כבסוכה כ' ריטב"א דאין חבוט בלא רוחב.

ד' על ד' מה דמשמע ברש"י דשרי לצני רה"ר לטלטל פס לכאורה הא תוך ג' מחילות הוא ושמא בפתוח לרה"ר ל"ה רה"י אף בג' מחילות ויותר נראה דלאו דוקא ואין כוונת רש"י אלא להתיר לצני המצוי (רשב"א וריטב"א).

תוך הפתח דבעי לחי אחר אף דאין ארכו כו' וכתוס' אינו מצוי בפנ"ע דלחי חאון מתיר הכל וכדמצינו לרבנן צב' לחיים שאין ציניהם לבוד דחאון מתיר הכל ול"א צין לחיים של "מצוי פנימי" אסור (רשב"א).

ט: נראה מצחוץ כ' רשב"א שאינו מועיל לחי כמין ת שרגל שלו רחוקה מסוף המצוי, ועי' רא"ש מסכים עם פי' התוס' ומסיים ולחי המושך מדפנו של מצוי צין אי גרם מדפנו צין אי גרם עם דפנו יש לפרש שנמשך עם עובי רוחב הכותל של מצוי ורוחב הכותל עודף ללד מצוי או לאחריו, עכ"ל, פשטות דברי התוס' דלרש"י נראה מצחוץ הוא כמין h כשהמצוי לשמאל, והשיגו עליו דהא אינו נראה כלל אלא כמין h שהמצוי לימינו, אבל צ"י מפרש דלרש"י נראה מצחוץ הוא כמין ת והשגת התוס' עליו הוא דנראה מצחוץ הוא כמין h שהמצוי לשמאלו, וכ' מ"ב שהסכמת רוב אחרונים כב"ח שנחלק על הבי'.

ואם הנראה מצחוץ ארוך ד"א כ' ה ראב"ד דפסול דאל"כ כל מצוי פתחיו נמשכים, והק' רשב"א דל"כ לוקי גמ' ביהאי האי חזר שנפרצה כו' ושמא אה"נ מיהו כ' מלאתי לרבותינו הכרפתים דדוקא בחצרות מועיל מגו דמהני לחזר ולא בכל מצוי, ודמשנינן בנכנסין כותלי קטנה כ' המ"ב משם פמ"ג ג' טפחים וחזו"א השיג דאפי' כ"ש איכא סלוק מחילות].

י. הא דיקוי' ש"מ מותר להשתמש צין לחיים כ' רשב"א ע"כ במושך כותל שכנגדו והיינו מושך עם דופן שכנגדו שאל"כ לא יועיל לחי אחר להתירו עי"ל להתיר פנים המצוי.

כלל כלל לא, פי' משום האי ק"ו (רשב"א).

י: מצוי שהוא רחב כ' כ' רא"ש עושה פס כו' ואם יש מן הפס עד הכותל של רחב המצוי יותר מי' אמות יש לו דין מצוי עקום כמין ח' עכ"ל דפוסק ללא כריצב"א בתוס' (ורשב"א וריטב"א, ורמ"א מעתיק דברי רא"ש וכ' מ"ב קעג דהסכימו אחרונים שאין הלכה כן ולעולם הוא מצוי עקום אלא דהבה"ל בלא"ה נוטה להקל כריצב"א צסי' שסד ג דאין כמין ח' לריך תקון וכן כאן) ומביא ראב"ד דיהי' הקורה תוך ג' מעל הפס ופשוט וכ"כ מ"ב, וכ' הג"א מא"ז דיכול לעשות ל"ה לזוטא ל"א שצקי ועי' תפא"ש דל"ל לרצא וכ"כ מ"ב שסג סל"ד, כ' ריטב"א דלחיים מהני, כ' עבוה"ק דבעי' תנאי מצוי בכל חד היינו בתים וחצרות וארכו יתר (מ"ב)

אתי אוירא כו', גרסי' בירושלמי הי' רחב טו' בשם רב עושה פס של ג' וכ"ש ומרחיקו מן הכותל ב' אמות אוחו כ"ש נדון משום לחי ושרי אם עומ"ר, ויעשה פס של ד' טפחים דתני עושה פס של ד' טפחים? התם בשני קורות ניחר, ע"כ, ומפרש רשב"א דבפס ג' סגי בקורה אחת או בלחי כ"ש, אבל בגמ' לילן נר' דמ"מ אתי אוירא אף שמשתמש בו לקורה דאל"כ במקום פס ארבע אמות ושני קורות יעשה כ"ש ויניח עליו קורה א', ובאמת הכי הוא בתוספתא פ"ק נותן פס באמצע ונותן קורה על א' מהם ויש לדחות בעומ"ר ע"י הפס א"נ ס"ל בירושלמי ומיתי' באמת ברייתא כזו בירו' ומוקמי' בפס ארבעה ולהלכתא ליתא (רשב"א).

אתי אוירא, והא דלמור עושה פס כו' אמאי לא מבטל אוירא כ' רשב"א דכותל מבוי לא מיבטיל א"נ אויר של אחורי הפס אויר של מבוי אחר הוא ואינו מבטל, ומביא משם תוס' דאפי' יתר מי' דבעי כה"פ לא דקדקו לפרש (ליתא לפנינו) ודחי דאין זו תקנה וגם לומר בפחות מי' דוחק ומסיק כרי"ב"א. ומ"ש עומ"ר מב' רוחות משכח"ל בלא אתי אוירא מתרי גיסי כגון ב' שלישים מב' לדידים ושליש אויר באמצע או בסוכה לאויר אינו מבטל. ודס"ד עומד כפרוץ אסור ק' דעכ"פ יש עומ"ר מב' רוחות וי"ל דש"מ עומד כפרוץ ל"מ וכ"ש עומ"ר מב' רוחות. והא דאמרי' ו. מבוי שנפרץ בין מלדו בין מראשו בעשר אם י' דקורה לא מנטרפי לעומ"ר א"כ בעי' עוד י' אלל פירלא ז' של י' בראשו כדי שלא יבטל אויר הפיראה ואויר תחת הקורה את הקנה, וכ' רשב"א שא"ל דאמרי' ה. סוף מבוי שאני והכא בהי' בנוי ונפרץ מהני בלא עומ"ר, והא דר' אמי ור"א בנשתייר פס ד' ומתרת הקורה כל הפתחים הא' אינה יכולה להתיר בלי עומ"ר של אותה הרוח דאתי אוירא כו' ובעומ"ר הא' א"ל הקורה? וי"ל מ"מ בעומ"ר ובאמת אינו ניתר ע"י הקורה, וכ' כב' תי' התוס' דסוף מבוי וכן לאויר חוץ למבוי לא מבטל משא"כ בערב דרה"י עד לרקיע והביא כן מריב"א דמקרי הכל עומד ליסגר, ובזה"פ ל"א אתי אוירא לא כראב"ד (רשב"א).

לא שביק פתחא רבא כו' כ' רשב"א ודאמרי' נפרץ מראשו בעשר א"כ שניהם שוים ודלמא שביק? ואפשר סוף מבוי שאני וא"נ פתחא רבא זוטא ר"ל עתיקתא וחדתא. ומה שפרש"י דר' אמי ור' אסי אסרי פרצה ג' משום שביק כו' הק' רשב"א דטעם הפסול שם משום דאין קורה ע"ג מבוי וכרש"י ה. ועוד ללא עיילו אינסי בג' טפחים ועוד דאפי' נשתייר פס ד' ניהוש וכ"ש דממעט בהלכא, לכ"פ רשב"א לשיטתו דמקשי' הכא מהא דמכשרו ר"א ור"א בנשאר ד' ולא חלקו אי פתחא רבא ודכאן חוזר רשב"א לפרש רבא זוטא כפשוטו ולא חשו לשביק פתח הראשון ועז"א דאפי' ישבחו מ"מ אין זה בטול אלא משום מעוט הלוח קא שביק, ומלי לשנויי דר"א ור"א התירו משום

גדודי, ועי' ריב"ז"א בשם ראב"ד דלאם הקורה על כל המבוי לאכפ"ל דיהי' שביק.

עור העסלא כו' כ' רשב"א ואין לבדו בכלים ולא תקשי לך ההיא דזרק כורת דהיינו הא דלחי' עלה התם שבת ו. וריב"ז"א מתרץ דשאני דבר העשוי לתוכו ליתא ד' לבדו.

אמלתרא ברחבה כו' רא"ש פושט מסברא בעיית הגמ' לחומרא ורשב"א ווה"ר יהונתן ובעה"מ] כ' כיון ללא אפשיט לחומרא דעיקר מחילתא דאורייתא כמ"ש פא: דמחמרי' ולא כדברי מי שמיקל, וש"ע ומ"ב השמיטו לרוב פשיטותו.

יא. פתחי שימאי לא נזכר אלא גבי מזוזה בהטור יו"ד רפב' דאי ליכא שקפי או תקרה פטור ממזוזה והב"י תמה דפלוג' הוא ולחומרא והשמיטו אך ט"ז העתיקו, וערש"י מנחות מביא עוד פי' ל"ל תקרה להבית לית תקרה וריב"ז"א מפרש ל"ל פלימין שאין אלא קיר האבן ולא הניח קורת מזוזה כדרך מיהו כ' יא: דמודה בקנים דא"ל הני שקפי נוספים, ובמקו"ח כ' ג"כ ללריך לשפות קנה של כוה"פ ללא ליהוי כל"ל שקפי כפרש"י ועי' חזו"א דליתא ומ"מ יחמיר.

לוה"פ ברחב י', והרמב"ם כ' לוה"פ מהני לנמוך מי', והרשב"א תמה מאד אמאי לא אשמעי' מתני' רבותא כ"כ ודלא עדיף ממחילה גמורה ואף בכפה בלא י' תניא דפטורה ממזוזה] ורא"ש מייתי לפי' ר"י ופי' ריב"ז"א ומסיים דבירו' אמרי' אין פיראה מתרת יותר מי' לכו"ע ולהכי מתני' דמקיפין חבלים לא אמרה ליעביד לוה"פ, ורשב"א מביא ג"כ פי' השך מקולי, ולענין הלכה רמב"ם וסמ"ק וסמ"ג המובא בהג"א פוסקים כר' יוחנן ללא מהניא לוה"פ ליותר מי' אם אין עומד מרובה בכל הרוחות כנגד פרצה זו, הביאו הש"ע, וכ' מ"ב דנכון לחוש לדעה זו וכן גם דעת ר"ה, וגם הרמב"ם מודה בב' דפנות כמבוי מפולג דמתיר כה"פ בפרמ"ר [הרה"מ מ"ב] אבל אם עשה מארבעה רוחות לכו"ע לא הותר אלא במקום דירין, אבל פחות מי' מותר אף בבקעה, כ"כ בה"ל, וחזו"א ע יא מחמיר [דהבה"ל מוכיח מסמ"ג וסמ"ג לית לי' כלל תי' התו' דיש חלוק דין בבקעה], אבל לענין דאורייתא מהני לוה"פ לבד מד' רוחות ובה"ל דפמ"ג נסתפק בזה ומכמה ראשונים מוכח כן רק כ' דלפי' רמב"ם משמע דדרבנן, ובחזו"א ע יג מוכיח דאורייתא מחלך שרובה פתחים, והנה הטור כ' עוד חלוק, דאם יש לורת דופן קלת מהני אף בבקעה ביותר מי' ופרמ"ר, ועי' ב"י שכ' מקור לזה ואינו מחוור כ"כ, ומ"ב שסג נז מעתיק דין זה וחזו"א השיג עליו דאין לזה קיום אלא א"כ אין הפרמ"ר אלא בלוחו הדופן [ע יב], ובנע"ז ד' קונדסין בעי' שיהי' החו"ר מן הקונדס [חזו"א], ומ"ב שסב סד מחמיר אם הקנה עולף על החוט כמו שמלדל פמ"ג ולא כמקו"ח ודחק דברי המקו"ח, אך חזו"א מיקל בזה כמקו"ח ואפי' חקק נקב בקנה והניח בו החוט

מועיל רק אם הקנה העומד הוא באלכסון ומגיע מעל החוט פוסל, ובשורה החוט לקנה וחוקו תוכו אף המ"ב מיקל, ובחוטוי הטלגרף המ"ב מזיין לאחרונים וחזו"א מיקל משום דע"כ של בני העיר הויא מחילה והרובה מתכוין בזה למחאה ומעקה"ד ראוי להתחייב במזוזה, אבל הסכימו אחרונים לא כט"ז דמיקל בחוט מלד הקנה בגובה סוף הקנה בדיוק בשוה, ומש"כ הג"א דקנה עליון בין ב' הקנים כמין ח' ואינו עליהם אלא ראשיהם מב' לדיו פסול כ' חזו"א דיל"ע היכי הוא ואם עשוי איברים מכשיר.

וענין מן הזל רי"ף ורמב"ם מפרשי כעין פתחא בקרן זוית ורובו סתום כו' וכ' רא"ש ורשב"א שאין הגמ' משמע אלא כפרש"י, ור"ח מפרש מתח זמורה שנעץ הרבה קניפ ולח הניח קנה למעלה וכ' רשב"א שאינו מחור לא הסוג' ולא הלשון אך בירו' נראה כדבריו, ולענין גובה החוט מן הקנים כ' רשב"א דמהני ואף בירושלמי אפליגו אי רק בכלאיים הכי ומסקו דמהני אף לשבת.

יא: בריאה והיכר איר, רי"ף מריד בריאה ואינו מריד היכר איר דר' אשי משמע ללא אמר כלום היינו שא"כ היכר איר רק קנה (רשב"א והביא שבתו' נסתפקו על איזה הלכה קאי ומסיים מסתברא לתרויהו לקולא קאי), וכ' רא"ש דמהר"ם מרוטנבורג אינו סובר כן, ומפרש דלרי"ף הביא ראוי לזה מזביתא דקנה על גביהם, ע"כ החמיר בשניהם וכ"ד ראב"ד, והביא רא"ש ורשב"א דבירו' פליגי בהיכר איר ר"י מיקל ור"י מחמיר ושמא ר' אלפס סמך ע"ז להקל בהיכר איר, אבל ר"ל משום ר' ינאי רבי' דר' יוחנן קאמר, ע"כ רא"ש, וכ' הגה"מ והג"א לא נהגו לעשות היכר איר ע"פ המצוי הנעשה בנרבונא, וכן מצוי בטרויש ע"פ רש"י, וע"ע מ"ב ס"ג קיג דאבו יואל ונכנס מכותל ולבדוין חסוד כה"פ ושהתו"ש מחמיר בזה, ועיי"ש דמחילה או גג פוסלים כוה"פ ועיי' חזו"א ע כב' כ' ש"ע דממ"נ המחאה הוא קנה או עומ"ד

נוגעין, בראית הגמ' מכפה לא"כ שיהו נוגעין מתפרש בריטב"א דמייירי לא בכפה לצד אלא בכותל שלם ומתכשר אף בלא חוקקין ב"ב שער ומשום סף העליון ול"ב דרש"י היינו דלולי דברי אביי הוה מפרשי' לרבנן משום חוקקין ועיי' מרדכי וב"י דתוך ג' לכ"ע כשר משום לבדו, והלכה כר"נ דתני' כוותי' (רי"ף רא"ש ר"ח רשב"א), ובעה"מ (וריטב"א בשם י"מ) פוסק כר' ששת באסורי ולא גרים לא תימא להו כו' והשיב עליו הרמב"ן במלחמות שגי' רש"י והגאונים עיקר, והביא המ"ב שסב"ס מפמ"ג דכשר בקנה עליון באלכסון, ונסתפק רע"א באלכסון הרבה וכעין ה' ודאי כשר, ועיי' חזו"א דלהטור שמא כשר אף בפחות רגל הקארה מי', וטעם דא"כ ליגע כ' המ"ב סב מרע"א דאמרי' גוד אסיק, וכ' מ"ב סג שלא יהי' ניטל ע"י

רוח ויש מחמירים אפי' בנדנוד קלת, ובחזו"א כ' כל שצאופן שמיזתו הרוח אינו נפסל כשר.

כפה, ריטב"א הביא פי' רא"ה דבעי' י' טפחים ישרים לחכמים וכן פשטות השו"ע ס"ס שסב והמ"ב לא העיר בזה וכן דעת הטור ה' מזוזה סי' רפב' ורמב"ם חולק, ועיי' חזו"א שקשת כלפי מטה כ"ע.

לימא סברי ב"ה ג' מחילות לעולם ב' כו' כ' רשב"א דדחויא בעלמא הוא והא דקרי ללחי וקורה דב"ש מכלל הד' וללחי דב"ה חוץ לג' לב"ה הוא הכירא ולב"ש מחילה להכי חשיב לה מכלל דפנות, ואסיקנא דג' מחילות לאוריתא לבר מר' יהודה, ור"ח גורם כן בגמ' דילן ללא אמרו ב' אלא לענין דרבנן גזרו שלא יזרוק.

יב. היינו לא"ל וכי לסתמו כו' הק' רשב"א מדעשה לחי כב"ה ס"ל ואי ר"א כב"ש לימא לי' עשה קורה ותי' דע"כ עביד התלמיד קורה ולא סבר כב"ה דאל"כ לכב"ה סבר למה יעשה כר' אליעזר ולימא אנא כב"ה, אלא דטעה התלמיד בר"א וסבר ללחי וקורה במקום לחיים, ולכד לכב"ה ס"ל מאי דקאמר עשה לו לחי היינו דקורה זו שעשית אינו מעלה ולא מורידי, עוד כ' רשב"א דבירושלמי מבואר דמדקאמר לסתמו הוא כריד אלמא לר"א לחיים ג"ט כר' יוסי בעי'.

ברוח אחת בארבעה כו' רשב"א דטעם רש"י שפרש דר' יוחנן אליבא דרבנן קאי מדמסקי' בתר ר' יוחנן דתני רשב"א רבי היא וסבר לה כר' יוסי כו' אלמא עד השתא לאו רבי היא, אך רשב"א סובר עיקר כהוס' ודוחק כוונת הגמ' דקמ"ל דסובר דרבי ר' יוסי היא ולא כו"ע סברי דרבי כר' יוסי וכדמוכח לקמן, מיהו הקשה לימא דראב"א נמי כר' יוחנן ור"י נמי מריד ג' משום דר' יוסי, ותי' דכיון דכדמחלק לב' עדיף טפי א"כ אין סברא שפס ד' שמתחלק לשניים משום דעדיף טפי יכטרך בין הכל ו', ומשה"ק התו' על ל' פס ולא לחי תי' תוהר"א"ש כיון שעיקרו ד' מקרי פס, וכ' ה"ר יהונתן דב' פסים טפח בעי' העתיקו ב"י שסג ופרשו כפשוטו והדרכ"מ השיג דהיינו דוקא בנשתייר מכותל וכת' התו' י. ונפסק סם ס"ד אבל בש"ע לא השיג רמ"א, וכ' בה"ל דאף שיס תי' א' בתום' כן מ"מ רוב ראשונים חולקים ומקלים דסגי בכ"ש.

חצר שרחבה ד' א"ל תקון ופסק רא"ש כר"מ וראב"ד כל"ק דמצוי עד ד' בעי תקון וחצר בג', ורמב"ם כ' אף במצוי עד ג' בעי תקון וכ' הג"א דמספק"ל דדר' אחלי, וב"י פוסק כוותי' וכרי"ף וכן הביא בש"ע דעתו בסתם ואחריו וי"א כו', ורמ"א דדרכ"מ כ' דיס להקל ובש"ע שתיק ועיי' מ"ב שמיקל, וכ' ב"י דולחי אף חצר שרחבה יותר אלא שבפתחה מתקארת כשר וכמ"ש רשב"א, ובמג"א כ' דמצוי שרחב כולו פחות מד' א"ל תקון והסכים עמו הבה"ל דהכי הסכמת הראשונים והכי מסיק

בחזו"א וע"ש אס דוקא בפתוח לרה"ר דלח נימא מלח מא"מ וניעור.

ההוא לשון ים כו', רש"י כ' דהא דפרכי' במלוואו לאו דוקא דזה פסול בלח"ה, וכ' רשב"א דשמא בהס"ד לא ידעי' הא, וכ' כ"נ שפי' רי"ף דהא מפרש התי' גדודי שנסאר מכאן ומכאן אלמא לא ידעי' הא ותרתו מקשי', ומשה"ק התו' מלקמן פו י"ל דאינו מפורש בביתא כאן דלקשו ממנה, ורש"י ורי"ף ע"כ ז"ל דיג' י' מתלקט בלשון הים דלכ"כ הא נפרץ במלוואו למקום אסור אבל א"א לומר כו דהא הגמ' מקשה דנפרץ למקום אסור ומשני' דאיכא גדודי וע"כ דליכא י' ופרוץ ללשון, והביא רשב"א דר"ת מפרש דגדודי היינו גובה י' בין לשון לים, ובאמת המים העוברת בחצר אפי' דרך נקב קטן אס עמוקה י' היא כרשות אחרת כיון שנקנסת ויואלת, אבל הראב"ד כ' דגם לשון כאמה דאס עמוקה י' היא רשות אחרת וכנטעים, וז"ע דל"כ אפי' גדור לגמרי (ע"כ רשב"א).

ולענין הלכה כ' הטור שנו' כרש"י, ועב"י שרמב"ם כ' פט"ו הי"ב אס נשאר פס יטלטל ואס לאו אין מטלטלין ודבריו נוטין לדברי רשב"ם, וה"ר יהונתן כ' שגדודי דהוא שירי הכותל מחשבי' לפרעה כאלו היא פחות מי' כיון דמעכבין ההלך ודוקא לענין טלטול, והרמב"ם משוה אמת המים ללשון ים אך ריטב"א כ' דשאני אמה שעוברת כו' וכרשב"א לעיל לא כראב"ד, ובש"ע מבואר חלוק בין אמת המים ללשון, ומ"ב יב מעתיק טעם רא"ש דלעיל פעמים שהמים שוקעים, ומביא התו' דאי איכא גדודי י' מתלקט בשפת ים חצר מותרת ומלוי אסור ובגונא דל"ח לשרטון כו', ומה דסמך הש"ע להקל כתו' דגדודי המכוסים מהני ללשון ים כ' המ"ב דסמך להקל בדרכנו, ועי' חזו"א קיא א נר' להחמיר ועי' חזו"א קיב ד דלרש"י לא הותר אלח לבני חצר לא להביא לבית אך היכא דלא אפשר יק להקל כהראשונים החולקים.

יב: והתניא חצרות של רבים כו' פי' וסתמן אף בלח לחי, ולגי' דידן דאף חצר שארכה יתר דינה כמבוי קשיא דלפ"ז חצר כמבוי ואין בו אלח חומרא דבעי בתים אפי' בארכו יתר, והא אדרכה חצר חמירא דלהכי לא מהניא בה היכר קורה או לחי, והי' אפ"ל דאה"נ ואין ציניהם כלום אלח היכר לארוך ופס למרובע אבל יותר נר' כגי' ראב"ד דחצר לעולם אינה ניתרת בפס ד', (כ"ז רשב"א)

ארכו יתר על רחבו, כ' רא"ש דעיקר ב' בתים בכל חצר וכרש"י עד. וכ' הג"א מסמ"ק דלפי תי' התו' דחצר ניתרת בלחי בלח דיורין כיון דאינה קרובה לרה"ר א"כ מבואות שלנו שאין בתים וחצרות פתוחין להם אלח חצרות הס אין להם היתר בלחי אפי' ארכם יתר דהא קרובין לרה"ר, ואע"ג דאין רה"ר גמורה מ"מ מיחלף, וב"י מיייתי תשו' מהרי"ל דמבואות הרחוקין מרה"ר

היינו מבוי בן מבוי א"כ בתים וחצרות ומפק בזה ומיקל לענין סוף המבוי לא לחלק מבוי, וב"י מיייתי תשו' רשב"א ח"א תרה' וא"א לכלכלה כי יש סם איזה שבוע, וכ' רמ"א המנהג הפשוט במדינותינו לתקן כל המבואות בצוה"פ דיג' להם לין חצרות (רמ"א סג כו) ואפי' סתומין (מ"ב כט"ז וב"מ וגר"ז ושו"ע"ש לא כמשמעות מ"א והכל גזרה משום חצר ולא הקילו בלחיין משום מפולג מ"ב ט"ז ב"מ) ומ"א ועוד מקלים בצד השני בפחות מי' בלחיים ומ"ב מחמיר לכתחלה מלד המנהג כתו"ש וב"מ ושע"ש וח"א, ובעקום המנהג להקל כסה"ח אף שאחרונים מחמירים (מ"א א"ר תו"ח שעת' ישוע"י ב"מ ט"ז) וגם בלח"ה רשב"א מיקל בזה כמש"נ לעיל דעת המ"ב להקל כוותי' (מ"ב סג קיא וע"ש דבעיר מוקפת חומה אפי' יש בה נכרים א"כ יותר מלחיים, ועי' מ"ב בגג המפריד בין קנים לחוט שפוסל וחזו"א דאס אינו קבוע אינו חוצץ).

עוד מיייתי ב"י ר"מ פי"ז ה"ח אין בתים וחצרות פתוחין כגון שהי' הו הית אחד או חצר א' והעלה ה"ה דה"ק שלא היה בו בית א' אע"פ שיג' בו כמה חצרות או שלא היה בו אלח חצר אחת אע"פ שיג' בו כמה בתים ויהיה דעת רבינו שהבתים פתוחים למבוי אבל רש"י ורשב"א פרוש ב' חצרות בכל מבוי וכן קי"ל, עוד הביא ב"י מרשב"א דיג' אומרים דאין רוחב המבוי כניסתו אלח כל הקצר ולפ"ז אין חצר ניתרת עד שתהא מרובעת ואין משמע הר"מ, וטעם לין זה דהקלו במבוי מפני רובי דיוריו שרק אז אין עושין בו תשמישי הלנע (רשב"א מ"ב)

עוד כ' סמ"ק מבוי שאין ברחבו ד"א אין ניתר בלחי.

יג: קורה שאמרו כו' מחזיקי קורה יתדות, ור"ח מפרש כתלים (רשב"א) ורמב"ם פי"ז הי"ג פוסק דבעי' מחזיקי קורה צריאים ומהר"ם מיקל וכן מסתבר (רא"ש) ובש"ע סי"ח הביא ב' הדעות וכ' מ"ב לכתחלה יחמיר שכ"ד א"ז רוקח רשב"א סמ"ג ה"ה ר"מ ור"ח.

קורה אין כאן מחילה אין כאן שמעי' מהכא שלא תהי' הקורה משוכה י"ט דל"כ הויא מחלה תלויה, ובלח"ה הכא מחללת היא דאינה ראויה לקורה משום רוחא (רשב"א) והכי מסיק ע"ז הרא"ש דליתא דרשב"א דסבורין במחללת המבוי ניתר וכ"פ מ"ב סכ"ה כרא"ש, ומסם אה"ע וגר"א וגר"ז ומג"א שלא תהא הקורה תוך חלל י'.

צריך להביא קורה אחרת מפני שהקורות קבועות בכותל נקט ל' זו (רשב"א), ובירושלמי מוכח דלחור המועט מא' מן העומדים מלטרף להשלים (רשב"א) וכ' טור שסג דיהי' עד טפח ציניהם והב"י תמה מסבירא וכן ה"ה בשם הרשב"א כ' דסגי בלבד צינייהו ובלבד שיהיה שעורם יחד טפח, ודעת מהר"ם וה"ר יהונתן כ' שיגעו זה בזה, והביא הש"ע ב' דעות ראשונות, ועי' מ"ב דלכאורה אף יותר מטפח כל שיחזיק אריח

של טפח ומחאה ו"ע, ועי' זה"ל לרש"י והגה"מ ג"כ בעי' דיגעו וז"ז, עוד כ' דאפי' יהי' שניהם יחד רוחב ד' ל"מ, וחזו"א עו ה מיקל.

אחת למטה כו' סבר לה כאבזה כ' רש"א דאף רבנן מודו בעלמא למימר חבוט, מיהו הרי"ף דחה הא דריב"י וחזר הרש"א להורות כדבריו דהא בפחות מטפח ל"א חבוט כמבואר בסוכה, אלא ש"ע אי דמי לסוכה א"כ במשוכה ותלויה ט. נימא חבוט אף טובא למעלה וגם הכא יס נפ"מ ללבדוד ודאי אמרי' (רש"א) גם מהר"ם פסק לא כריב"י (רש"א) וה"ה תמה על רמב"ם למה התיר ביותר מג' וב"י דוחק ללא התיר בזה הר"מ, או דפסק כריב"י, ובש"ע הביא ב' הדעות וכו' המ"ב מא"ר לכתחלה יחמיר.

ואם הקורה עקומה מכשיר מ"ב ס"כ אף שבגאו"י ובאה"ט מפקפקים, וכן חזו"א עו ה.

רי"ף ורש"א הבאו דברי רב דמלריך בריאה, ורש"א פוסק כהתו' שמקלון, והג"א מיקל מסמ"ק וא"ז, וכ"פ ש"ע סי"ז, ואם עשה מקש וקנים וחזקה מהני (בה"ל מריטב"א לא כב"י)

פסק רי"ף ור"מ דבעי' בריאה אף בד' ותמה רש"א דבגמ' מפורש להקל, וכ' הרשב"ד דבעי' ראויה לקבל אריחים ע"פ כולה והכי מוכח בירו' ושמא פחות מג"ט חליקות אינו מקלקל כלבדוד (רש"א) וכ"כ ה"ר יהונתן הובא בב"י דבעי' אריחים ע"פ כולה, וכן פסק מ"ב, והא דאמרו עקומה כאלו היא פשוטה רבנן נמי היא ללא בעי' לראות מה שאינו אלא לטול מה שא"ל והינו דפרכי' פשיטא ותו למה לי לרבנן וגבי היתה של קש אקשי' היינו הך, אך בירושלמי כ' דעקומה לכ"ע ועגולה לר"י והנ"ל כתבתי (רש"א) והכי מסיק מהר"ם (רש"א) והכי קי"ל.

יד: לחיים ג"ט הרמב"ם פסק כר' יוסי דנמוקו עמו אבל אין נראה במקום רבנן וכדלדור בי' ר' יוסי (רש"א) וכ"פ רש"א) וכ' תרוה"ד עד דבמהר"ם משמע דעובי חוט הסרב"ל בעי' עכ"פ דהיינו אכזב ופירשה דהיינו דוקא בניתר בלחי א' לא בלה"פ או בלחיים, וב"י פסק ג' כ' לא ידענא טעמי' ומהר"ם משמע בלה"פ, ומ"ב סקי"ד פוסק שא"ל שיעור ממג"א, ואבנים יולאות מהמשקוף ויש בהם לבדוד מהני בלחי לא בלה"פ (מ"ב כה מתו"ש)

טו: נסמוך מר אדקלל ול"א הותרה כליתנהו למחילות (רש"א)

כ' הג"א דאי לא הי' לחי אחר מע"ש מקרי סמכו עליו אפי' לא סמכו בפרוש וכ"כ ברמ"א פסק יא, ואם בפרוש לא סמכו מקלקל (מ"א מ"ב) ובקורה לא יועיל עומד מאליו דמשום

הכירא (רש"א) ש"ע ופמ"ג נוטה לפסול אך ברחבה ד' ועי' זה"ל דברש"א מבואר דלא אינו מדין היכר אלא פי תקרה וכשר, עוד נסתפק היכי דינא ברחב ד' הניטל ברוח).

טו: פרוץ כעומד כ' הרשב"ד להוי דרבנן ואגמרי' רחמנא ר"ל שהודיעוהו הגזרות, ואפשר שהדבר אמת וראי' קלת לדבריו מדמקשי' מכללחיים ולמא חומרא דרבנן היא, ולדבריו מיושב הא דהק' התו' משחיטה דפשיטא ללא מהני חזי ולהראב"ד דפרוץ כעומד דרבנן א"ש אלא שא"נ דבריו, ולריך לחלק במידי תלילא בחיות ובירו' כ' דשחיטה החמירו יותר מפני מראית העין עד דאיכא רובא (רש"א)

טז: הא דמקשי' מצרייתא הא מני רש"ב ג' כו' ש"ע מבבא דמג' ועד ג' כו' היכי קאי לרש"ב ג' ושמא הו"מ לאקשווי הכי, והראב"ד פירש דר"ל דהאי תנא דומה לדברי רש"ב ג' ו"ע א"כ לימא רבנן היא, ועכ"פ הלכתא כרבא אליבא דרבנן ובג' סגי (רש"א)

ופוסק מ"ב שסב ח ללכף האוירין שנסתמו מדין עומ"ר לחשבון עומד לגבי שאר הדופן וחזו"א חולק ומודה ברוח רביעית ובכללחיים, מיהו כ' בשעה"ל להחמיר במחלת שתי מב' רוחות שלא ללכף אפי' אויר הלבדוד וכמ"ש או"ז והג"א כיון דבלא"ה ב' רוחות מחמירין כמה ראשונים.

טז: אחי אוירא, ולעיל י: דחויא בעלמא הוא ללא נימא עומד מב' רוחות, ו"ע ה"נ למסקנא נימא אחי אוירא וכמו שהרגישו התו' וי"ל דאה"נ ומאי למיפריך הכי ועוד הי' אפ"ל ללא אמרי' לבדוד להחמיר ואין כאן אלא קנה מיהו לעיל ט. גבי מבוי שרצפו בלחיו מוכח דאמרי' נמי להחמיר (רש"א) ועי' חזו"א דנוטה דבעי' סיהי' העומ"ר תוך עשרה.

והא דבעי' ר' המנונא סתמא לחומרא והראב"ד כ' מדאוקי ר' אשי במחלה תלויה אלמא פשיטא לי' לקולא (רש"א) ועי' זה"ל ללא משכח"ל מש"כ הטור פרוץ כעומד בערב דאי פרוץ כעומד א"כ נימא אחי אוירא, ובחזו"א מיישב אי בעי' סיהי' העומ"ר תוך י' בענין שאינו תוך י' ומיהו מעכב האויר.

מחילת שתי, כ' פמ"ג פסק דס"ה דקנה א' של ערב מהני לכולה מחלת שתי הביאו שעה"ל ר"ם פסק' ובחזו"א כ' דאין להקל אפי' לסניף ובסמוכין זל"ז נחשב מחלה מעולה (מג"א שעה"ל פסק ב) בריטב"א ובעבוה"ק ג' ג' א' כתבו דגם מחלה עומד מרובה דינה כמחלת שתי והיינו בין אוכף לאוכף כו' וכ' הגאו"י ומ"ב פסק ג' דאין משמע כן בפוסקים וכן בירו' משמע לא כן ופסק מ"ב משם תו"ש שאינו יכול לטלטל ממנו לכרמלית אחרת ובחזו"א עז ג' דחה דבריו וכ' לא מכרעא ושרי כמו קרפף שלא הוקף לדירה שמו ג.

צפלוגתא דר' יהודה וריב"י כ' הראב"ד ללא פליגי ורק יוסי רק מפרש דברי אביו לכל מחאת שתי לא מהניא בשום מקום יותר מב"ס, אך בירו' מפורש דריב"י חלוק על אביו וכן משמע דברי ר' יהודה ללא פליג עם רבנן שלא יתנו לשיירא כל ארכס, ובגמ' אמרו ליתן להם כל ארכס וקאי על ר' יהודה, ועוד אם שניהם מסכימים היה ראוי להיות הלכה כמותם (רשב"א).

ולענין הלכה ב"י נסתפק אי לב' נותנין ד' סאין וקאת משמע לי הכי אבל בש"ע שם א נתפרש לא כן וכ"כ מ"ב מ"ז מט"ז וא"ר ומ"א, וכ' המרדכי דב"ס פנוי היינו בהקיפו יותר מב' לאחד הביאו ב"י, אבל רש"י כ' לא כן הביאו ב"ה ובתו"ש מפלפל אי כוות רש"י הכי ובגאו"י כ' דהראשונים כ' כרש"י וצ"ח כמרדכי, ולפי הגהת הגר"א נפיק כרש"י, ובש"ע כ' כמרדכי והשיג המ"ב ח מט"ז וא"ר וגאו"י שרמב"ם ורשב"א וריטב"א ור"ח מחמירים לכל ב"ס פנוי פוסל.

תניא בתוספתא והכי אמרו צפ' כל גגות גבי גגות שנפראו זל"ז דאפי' לא הוקף לדירה ודרו בו נותנים ג"כ שיעור זה כמו במחאת שתי, והלכה כר' יוסי ור' יהודה ביחיד כדאמר' בגמ' ובשיירא כחכמים דכל ארכסן (רשב"א).

ירושלמי גוי אינו משלים קטן מהו שישלים (רשב"א) כ' ב"י סי' שס' כ' רמב"ם קטן אינו משלים ולא ידעתי למה פסק רבינו לחומר והשמיטו, וברמ"א כ' י"א שקטן אינו משלים.

יז. חכמים היינו ת"ק, ר"ח פסק כתנא בתרא דאפי' יחיד בישוב וכ"כ רי"ף וכ' ראב"ד משמע דמפרש דלת"ק בישוב אף ב"ס לא יהבי' לי' וצ"ע ללא אשכחנא למ"ד דמחאה זו כמאן ליתא היא אלא רק גרועה היא (רשב"א)

חז' ר"י בתוס' בנפרץ בשבת וכ"כ רא"ש נפסק בש"ע ואכ"מ.

פטרו במחנה ועשרה הו מחנה וי"א דבעי' יב' אלף (ירושלמי, רשב"א) וגרסי' בירושלמי דשיירא פטורין מערוב ומחנה חיבין ואינו מחוור אלא הגי' בתוספתא אפכא, אבל אמב"ס פסק כירושלמי וצ"ע ובספר שופטים חזר בו וכן השיג עליו הרמ"ד (רשב"א וכ"ד ה"ר יהונתן) ובש"ע שסו פסק כרמב"ם ופי' ה"ה טעם הרמב"ם דשיירא אינם קבועים לכן פטורים והיינו יוס או יומיים, אבל צבה"ל לא מסתבר לי' הכי אלא בשיירא אפי' כמה זמן פטורים וטעם מחנה דחייב משום שקבועים הם לחדשים הרבה כגון כל הקיץ לחנות במחנה שקורין לאגער ולא כשיירא שאינם קבועים.

תחומין דאורייתא, רא"ש הבין הגמ' וכי לוקין על לאו כו' דהיינו שהיינו הא דאמרו חיבין דבני מחנה חיבין מלקות אם יאלאו, והק' הא קי"ל תחומין דרבנן והביא מירו' דיותר מיב' לכ"ע דאורייתא, ומיהו סוגיין לא מיתרץ בהכי דאין ערוכ

תחומין מועיל אפי' קרוב ליב' ואיך יבואו לחיוב, והי' אפ"ל כיון דמשכח"ל דאורייתא בהא לוקה מדרות בכל ענין, מיהו בשבת סט. אמרו לידע לה בתחומין ואליבא דר"ע ומוכח דלרבנן ליכא תחומין דאורייתא והכי פשיטא מו. (ע"כ רא"ש), וכ' רשב"א כ' הראב"ד לכאו' סוגיין כר"ע דתחומין דרבנן אבל נר' דמייירי ביב' מיל וכדאמרו בירושלמי, והכי פסק רמב"ם ורי"ף, ותמה רשב"א מהא דשבת סט. ומהא דאמרו פ' מי שהשיך דסקילה בתחומין רק לר"ע וצפ' בכל מערבין דל"ל לתחומין עיקר מה"ת לדודן, וגז"ש דמי שהוליאורו ע"כ אסמכתא היא דהא באלפיים אמה מייירי, ור' ינאי דקאמר ערובי תחומין לא כר"ע סובר להכי אוקי מתני' וכמ"ש רמב"ן, ואין זה יחידאה וכמה תנאי הכי סברי ר' חיאל ור' מאיר ור' חילע' וצד"ע תלו דחשיב וכדמלינו כמה דוכתי, והלכתא תחומין דרבנן, (ע"כ רשב"א) וכן בחי' רמב"ן כ' דילפותא דג' פרסאות צ"ע והאריך להוכיח ממקומות טובא דאף יב' מיל אינו אלא דרבנן ולא כר' אפרים שכ' ללא צריחא אי הלכה כר"ע, וכ' ב"י שאז ללהרה"מ והגאונים יב' מיל דאורייתא, אבל רמב"ן ומרדכי נקטו כרא"ש ורשב"א לקולא, ובש"ע תד' נראה דמחמיר ומ"ב שם הביא דגר"א מיקל, וצבה"ל דבלמעלה מי' יס להקל גבי כלים.

פסין, רשב"א כ' דלראב"ד דעומ"ר דרבנן מיושב קו' התו' והובא לעיל טו; ומה שפרש"י דפסין מוקף לדירה עי' רשב"א כב. שהשיג עליו וכהתוס' ודאפי' ב' אמות כשר וכי מקרי לדירה ועוד לא עדיף משיירא וע"כ דהוא מקולי דיומדין.

יט: ר"פ צרייתא לא שמייעא לי' כ' הראב"ד דבתר דשמעה מפרש לה א"נ הגמ' הוא דמפרש לשיטתו (רשב"א)

פשוטין עביד או דיומדין, לא מספק"ל אלא אי מודה בפשוטין (רשב"א ריטב"א)

ה"ק זו תורת מחנה ופרלה ב', וא"ת הא התייר בקורה יותר מי' וי"ל דאיכא ב' מחילות, וכן בשיירא מצריך ר"י י' ובמתני' דחלו.

הלכתא דאפי' פשוטין ואביי דחויא בעלמא וגם דמשוינן לר"מ ור"י בזה, וא"ת אחי חוירא י"ל דהוא דרבנן בתוס' ובכלאים נמי לא גזרו וראי' מהא דאמר' בצרייתא טז. מד' ועד י' דכנגדו שרי, ואפשר דדוקא ד' או ג' אבל מתני' סתמא וע"כ נראה אפי' קנה (רשב"א) הלכה כר"י (או"ז) אך רש"י כ' פשוטין אמה וריטב"א כ' י"א ג' או ג'.

תל פי' ראב"ד דדמי לבאן מרובעת דתניתיה משמע לאו פלוגתא הוא ורש"י פי' כו' (רשב"א) וריטב"א כרש"י ורמב"ם השמיט עגול אלמא הכי ס"ל וסמך אתל (או"ז).

ירושלמי פלוג' אי אמה מצפנים או מבחוץ (רשב"א)

כ: אפי' ערבו לרש"י שמא יאמרו ערוב מהני לבין הפסים וק' מה לי הדרן וערבן ופי' ראב"ד שמא יאמרו שערבו חכרות דרך פתחים הפתוחים לפסים ואתו למשרי פרמ"ר, וערבן היינו חכר א', ולא התפרש חשק זה אלא שכ"מ בירו' (רשב"א)

יבשו כו' אלמא דוקא בדירורים קאמר דהכא אליבא דר"ה קאי (רשב"א)

חלא מכלל חברתה, והזורק הוא דקאמר, (רשב"א)

ובלכד שיהא פרה שותה, שאם אינו ראוי לפרה אין בו שום היתר, אבל לכל בהמה בעי' מיהא ראשו ורובו שלו, אף בירו' משמע דלפי פרה שרי לכולהו וכ"כ רמב"ם וריב"ז א"מ ראב"ד [7] ויל"ע הבריתא גמל שראשו ורובו צפנים אובסין אותו צפנים, (רשב"א)

כ: ובלכד שיהא כו' דובלכד משמע לעולם אפי' לא נקיט א"נ אבריתא סמכי' לאקשווי (רשב"א) כי תיבעי לך כו' ומתקנה לא ידע מבריתא (רשב"א) אמר אביי כו' ופרש"י בית לאו דוקא (רשב"א)

אבוס, אע"ג דאין ראיות בכלים הכא אדם קובע לו מקום (ריב"ז א', ועי' מ"מ פי"ד משבת דיך ראיות בכלים).

כא. מידי דחזי לחדם, רוב ביראות רחבים לכן תקנו בעיקר לבהמה ולהכי אם יכול לטפס צריך לטפס, ומגו דהותר לעו"ר הותר לכולם (רשב"א).

מתא פי' מקום (רשב"א ונפ"מ לגט עתו').

כא. אין בורגנין בצבל הלכתא כל"ב (הג"א).

כב. נותן עיניו במחילותיו, מהכא מוכח דבור אינו ממעט בקרפף ולא נראה לומר דבהא תליא דלר"י לעלם אסור פסין בלא בור כשעור קרפף בכ"מ ולאו משום דהכא הוה מחילות גרועות, דאדרבה מהדרי' בפסין בתר הקולא (רשב"א).

רשב"א אומר כו' פי' ראב"ד ב"ס על ב"ס מרובע היינו בית ד' סאין ואי אפשר דל"כ ל"ל אריך וקטין א"ב היינו בית סאתיים או בית ד' ולא משמע, גם בירושלמי מוכח לא כן (רשב"א)

קשיא דר' יהודה אדר' יהודה, מ"ס תו' המ"ל דלרבנן דחי רשב"א דל' אין מערבין בכך משמע מעיקה"ד.

דרבנן דרבנן כו' וקשיא דקיי"ל לחי משום מחלה ואיכא ארבע מחילות י"ל מחילות חסודות בעי' א"נ נהי דסברי משום הכירא בהא לא קי"ל כוותי' (רשב"א).

הכא איכא שם ארבע מחילות משה"ק התו' הא ר' יוחנן כר' יהודה סובר ותי' דאחמלע הפלוש קאי ל"ע דלעיל ו: מקשי' מינה דרה"ר לא מיערבא והא לא קאי אלא אחמלע הפלוש, להכי מסיק רשב"א דר' יוחנן לא קאי לגמרי כר' יהודה וכפי' השך מקולי בתר"פ ורמב"ן במלחמות ועוד ראשונים.

ופסק רשב"א כר' יוחנן דאתו רבים ומבטלי [וכן הביא הרי"ף ו: הא דר' יוחנן ודוקא ברה"ר משער לשער לא במבואות המפולגין וכ"ס באין שערים מכוונים זה כנגד זה והיינו מבוי עקום דבקעי רבים ומהני אוה"פ וכ"ס לשמואל ללא בעי אוה"פ וקיי"ל כרב, וכ' חזו"א קז ד דבעומ"ר של ג' מחילות ל"א אתו רבים וממילא אין לנו רה"ר כיון שיך בעיר מבוי של ג' מחילות ורה"י כסתום א"כ כיון שכל הרה"ר י"ל ב' מחילות שם נהי' ג' מחילות והוי תו רה"י וחוזר חלילה עד סוף העיר ופרתה י' דרבנן, ולענין ירושלים להשיבא רה"ר בפרלת חומתה קאת נחק דהיו בה מבואות מפולגין או שהי' אוה"פ בכל פתחי מבואות ואף דאכלו בה פסח י"ל דאתי אוירא אמרי' לשבת לא לפסח או במקומות המעוט והאריך בזה, (ורמב"ם פסק כר"א), ושעור כדי שיאחז עבד כו' שוה לשעור מתלקט ד' מתוך י' (ר"ס פ"ה דטהרות גאו"י דסתם לא כהתום).

כב: כו"ע מקיף אוקינוס, רשב"א כ' טעם אחר מהתו' דאינו מחלה משום דשעור יך לו לגודל מחילות ומסיק ל"ע שעורו, ובטעם התו' דמחילות בידי שמים עי' חת"ס סי' פט' לכל מחלה שהיא חלק מהדרך מקרי בידי אדם כגון מעלות בית מרון.

מעלות ומורדות שבא"י כו' ל"ע אי משום יהושע כו' מה ענינו לדגלי מדבר, ואפ"ל דמעיקה"ד בקיעת רבים עביד שיהי' כדגלי מדבר אבל בא"י לא יועיל גם בקיעת רבים, וזה ע"ד מש"כ הראב"ד להוכיח מפ' הזורק דהיכא דאין רבים בוקעים במחילות ע"ג תל ברה"ר הופך מפני זה לרה"י, וע"כ בקיעת רבים הוא ההופכו לרה"ר כנ"ל אלא שז"ע אי בקיעת רבים הופך אינו דומה לדגלי מדבר לרה"ר וכי אף במקורה (רשב"א)

מש"כ התו' דחצר שרבים נכנסים כו' ע"כ בפרוזה מד' רוחות אפ"ל דבקיעת רבים במקום של יחיד לא מקלקלא או כמש"ל דדוקא ברה"ר גמורה לא במבוי מפולג, דמותר במבוי המפולג לבזר ס"ד דמפולג שתי וערב הוה דל"כ פשיטא, והראב"ד הקשה לפ"ז מאי מקשי' מחצר שרבים כו' על דעת רבה בתל המתלקט הא תל ברה"ר ממש ואחר כו' לאו רה"ר ממש הוא, ותי' דרבה קאמר נמי בצית מרון ללאו רה"ר ממש הוא מפני תשמישו הדחוק, עוד תי' ראב"ד דסוג' דכב: לא ס"ל חלוקא דכב. דשם ד' מחילות ו"כל השמועה מיושרת על הדרך הזה" (רשב"א) ותל המתלקט ד' היינו ד' בשפוע לא מתחתיו בקרקע (גאו"י).

רה"ר לטומאה אנטריכא, ופשיטא דרה"י לשבת היינו צין
לזרוק צין לטלטל כדמוכח פ"ק (רש"ז א')

ובלכז שיהי' שומירה, משמעות רש"י דבעי' הוקף לדירה ק'
הא גינה רובה זרוע בלא"ה אלא הוי קאת הוקף לדירה כהתו'
(רש"ז א')

כג. ר"ע אומר אפי' אין זה א' מכל אלו, בספרים הישנים
ובספרי הגאונים גרסי' אלא א' מכל אלו ומשמע דעכ"פ א'
מאלו בעי וצריך ליישב דאדריב"צ קאי ואלא ר"ל עכ"פ שעור
ע' ולא דבר מועט יותר (רש"ז א'), ורש"ז א' ור"א"ש והגאונים
מפרשי כפר"ח ברבועא דרבנן.

אפי' אמה אחת, ודוקא אמה (ר"י ש"ע שנה א') והכי הלכתא
וכ' מ"ב שנה יב יתר על מאה וזר מאד כשר מרמז"ם אשכול
תוס' פמ"ג בית מאיר וחזו"א פוסל כרש"ז א' וריטב"א ותי' א'
דתו' כה: ומשמע בדבריו לכל שארכו יתר נמי פסול.

מוקף לדירה דיר וסוהר חשיבו מוקפים לדירה ופסי ביראות כ'
רש"י משום שיואל ונכנס ללרכי הבהמות ובה"ל שנה א' הביא
דה"ר יהונתן כ' דיך שם דירה לרועה וכ' דריטב"א כפרש"י
שכ' הואיל ורועה עומד תדיר וכן רש"ז א' הביא משם רש"י
כטעם לפסים שיקראו לדירה, והק' הבה"ל להר"י למה לא
סגי בהא שמיחד לבהמות ומה צריך האדם וכ"כ נוב"מ מז',
עוד הק' מה עדיף משומירה ותי' דלה"ר יהונתן שומירה אינו
בלילה, וכ' דלרש"ז א' א"צ גם שישמש האדם לבהמות אלא
מלד הבהמות הוי דירה, ומ"ש רש"י דפסי ביראות חשיב שתיה
מוקף לדירה התו' השיגו עליו.

כג: זמ"ש התו' דפחות מצ"ם נמי אוסר ר"ש ואין פלוגתייהו
במלומס כ"כ ר"א"ש ומביא ראוי להתיר מלכו: אשפה ברה"ר
זורקין מחלון שע"ג וע"כ לא חשיב מוקף לדירה מחמת חלון
דגבוה מי' או מופלג ד' כחולית הצור דהתם, ומ"מ זורקין
וע"כ דפחות מצ"ם אינו אוסר, ודחי דקרפף משמע סתמא
ואשפה בחצר מיירי, ומה שנסתפק בתי"י שם אי זרעים מצטל
לחצר בפחות מצ"ם כ"ה ברא"ש דרחבה ודחי מתבטלת וכ' נר'
דגם חזר עכ"פ הזרוע אינו מותר לבית, ומעוט יותר מצ"ם
אוסר כולה, ולרש"י כג. פחות מצ"ם בטל, ומסיק ר"א"ש ש"מ
ללא נבטלי דירת צ"ם ולרש"י אפי' ברחבה יותר מצ"ם וכולה
זרועה ול"ע אס' יש להשוות רחבה וחצר לקרפף, ע"כ ר"א"ש,
ובטור כ' לטוב להחמיר, ועי' שעה"ל סז דאף דרא"ש מסתפק
רש"ז א' וריטב"א ור"ח ואס"ז פשט"ל להחמיר, עוד הוסיף
הטור חומרא אס' יש פחות מצ"ם זרוע ומעוט אסור מהזרוע
לבית ומרדכי ותו' והריטב"א כ' דאי אסור מהזרוע אסור הכל
לבית אבל בפחות מצ"ם ודאי שרי מהחצר לבית ומ"א מיקל אף
מחלק הזרוע ויש לסמוך ע"ז במקום הדחק וראוי שלא לאכול
בגינה שילא מזה מכשול (מ"ב שנה פז), ומש"כ בתי"י בבה"ל

שנה ט מפרש דס"ל בקרקע צ"ם מלומס וזרוע כולו מותר
לטלטל לבית, ובחזו"א השיג דאינו אלא שמותר בטלטול תוכו.

מחאה על מחאה זרוע פחות מצ"ם כמעוט (גאו"י מ"ב ופשוט),
קרפף זרוע בעיר ח"ל נט נוטה להקל בו בהוקף אח"כ וסמוך
ע"ז מ"ב בפרוץ לעיר ע"פ בית מאיר, וחזו"א אוסר, ל"ע אי
זרעים מצטלי כותל לגמרי כדמשמע ברש"ז א' ויש להקל
בפחות מצ"ם (בה"ל).

בהג"א כ' דשומירה מהני לגינה וקרפף בסמוך לעיר וכ' צ"י
שאין בו דעת התוס' אלא רק ריב"צ הוא דס"ל דמהני בית
דירה ושומירה, וכן רמ"א שנה א' הביא ש"ח בזה וכ' מ"ב שכן
עיקר ובשעה"ל פי' שכ"כ רש"ז א' וריטב"א וכל הפו' וגם מקור
הג"א ב"ח"ז וליתא שם כלל, וגם שבגמ' נזכר קרפף שפרץ
לחצר אלמא גם בסמוך דינו כקרפף, ועוד בשעה"ל טז ללא
התיר הג"א אלא בסמוך ע' אמה ולא כה"ר יהונתן דלמעמי'
אמר הכי ולא כמ"א.

כד. מחירות רחבה שע"י הבתים ל"מ הוקף לדירה דלגואי
עבדון ומ"ש ראב"ד דאין זה אלא כשנעשה רחבה ממילא
מכמה בתים בלא כוונה ל"מ כמו שית' בסמוך כה (רש"ז א')

רמז"ם מפרש פתח ואל"כ הוקף, דה"ה הוקף בכונת דירה בלא
שפתח, וכן פסק מ"ב שנה יט עכ"פ בפתח בית אח"כ, לא
כפמ"ג וגר"ז, ותקון קרפף שלא הוקף כ' מ"ב שנה כה דה"ה
ב"ה"פ וכן שיכול לפרוץ אפי' מעט כל שנפסל, ובתרוה"ד סה'
כ' שיכול לתקן ע"י שיספוד עפר ע"י הכותל עד שיהי' רוחב ד'
ולא יהי' גובה י' יחד, אבל הר"א"ש סובר דלא מהני לזה בטול
שבת אחת רק יבטל לעולם (רמ"א שנה ג), ועיקר להקל (מ"ב
משם א"ר והגר"ז ומשמעות תרוה"ד) ומ"מ הגר"א חולק
דרוחב ד' אינו מצטל המחאה, ועכ"פ בטול העפר אינו אלא
בפה (הגר"א) ופתח הבית לקרפף לא חלון (בה"ל)

כד: אס' יש בעמקן יותר מצ"ם רש"ז א' מפרש כר"י בהתו'
ולדבריו מים ברובו אסור ואס' י"ב צ"ם אפי' מעוטו, אבל אס'
המים מתלקטים י' מתוך ד' אינס חלק מהחצר, ובשעה"ל כ'
אף דלרש"ז א' בעי' עומק י"ט י"ל במדרון שאינו מתלקט ומ"מ
מאטרף כיון שצב לעומק י', ובבה"ל כ' דלהריטב"א אין מחאה
תוך המים אפי' מתלקט ד' מתוך י' ול"ע למעשה, ולענין
הלכה כ' בה"ל דכרש"ז א' כ' ה"ה וריטב"א, אבל ראב"ד ורז"ה
ור"א"ש וטור וס' הבתים חולקים לכן ראוי להחמיר שלא
במקום הדחק, ומים פחות מג"ט כארעא סמיכתא דמי ושרי
וגם אינו קשה להשתמש שם (בה"ל) וכ"ש טיט ורפס (מ"ב) דע
דעת ראב"ד דכולו מלא מים ממס אסור (שעה"ל פד), ומים
לשתיה וה"ה לתשמיש (מ"ב).

עליהם צעת האורח (מ"ב נה כא"ר וב"ח ומי"ט דהא רמב"ם ורא"ש מקל"ן)

רחבה פחות מ"ב"ס מותרת בטלטול לבית ולא ע"ז נחלקו ר"פ ורבנן (ריטב"א כג: ב"י ס"ס שנח").

אוייר קירוי, ר"ח פסק כר' זירא וכ' מהר"ם מדבריו למדתי דהלכה כמיקל בערובין אף באמוראי ומ"מ לקמן מז: פסקי ע"פ כלל דשמואל ור"י הלכה כר"י לכלל הוא (רא"ש) וכ"פ רמב"ם ואו"ז פוסק כרבה (הג"א) והסכים ב"י להקל (שנח יב) ופסק הטור שם אפי' בגג משופע וכר"י, לא כתו' ורשב"א, וכ' מ"ב כב (משם פרישה גר"א מאמ"ר ב"מ) דלא מהני משופע אלא לדרבנן לא לדאורייתא.

כה: קרפף שנפרץ במלואו לחצר, בקו' התו' הא ארכו יתר על רחבו פי' רשב"א בשם ר' משה בר שניאור דלהא מהני שומירה או בית דירה ומסיים כריד תלמוד כי לא מצינו עיקר בגמ' וסומך אתי' א' דתו' אצל תי' ב' לא הביא ולכן השיג חזו"א על מ"ב שפוסק כתי' ב', והובא לעיל, ורמב"ם פט"ז ה"ז מפרש ביותר מ"ב"ס כ' ה"ה ורשב"א דלא נהירא וכ"כ ב"י, ובענין מלואו היינו כדליכא נראה מבחוץ דזה הוי לחי (רשב"א ומ"ב).

לבראי לא עבידן, ואפלגא שרי דנפרץ פחות מי' ומיהו האי כותל תקון הוא לו כגון שנפרץ במלואו (רשב"א) ורא"ש טור כ' כפר"ח.

צעבדל דאבוורנקי עי' רשב"א שפרש כה"ר נתנאל בהתוס', והאריך בפרוש השמועה ופשוטה היא ועי' הג"א שמעתיק פי' ב' דרש"י להלכה הביאו ב"י והשמיט בש"ע והעתיקו מ"ב.

כו. העשויות לנחה, פסק רא"ש דנהי דאינו לדירה מ"מ מפסיקות קרפף מן העיר, ורשב"א מפרש כתו' לחסרון בי תורי משום דהם מקום אסור ומקרי נפרץ למקום אסור, וכ' רשב"א וא"ת היכי מהני מחיאות קרפף ב"ס י"ל דמחיאות הויין רק לאו לדירה, ומחיאות קנים ואוכפים שאמרו טו: דמהני ביותר מ"ב"ס התם כקרפף בעלמא ואינו מותר אלא ליחידים רק ב"ס וא"נ לשיירא כל כרכן והוא שלל יהיה בית סאתים פנוי וה"ה בקרפף דעלמא וכמו שכתבנו שם במקומה, ע"כ, מיהו הר"מ פט"ז הט"ז משמע דלנחה ל"מ אפי' פחות מ"ב"ס והטור שסב' פסק כרשב"א ושא"ר.

שכת ולא ערב כו' אין כאן מקומו, ותורף דברי רשב"א כאן דלרש"י אם החזיקו בחצר אינו יכול לחזור בו מבטולו וק' למה סתמו ביתו אסור ושמא משום דאכ"מ, ומ"ש הראב"ד דאפי' לר"א הם מותרין להוציא מביתו ול"נ.

ההוא רחבה, רשב"א מפרש כר"י, וכ"כ דאין פתח רחבה יותר מי' דלא כהתו', ומשה"ק התו' ממחלה ע"ג תל כ' דאביי ורבא פליגי אהא, אצל כ' דלא נראה שהי' תל דא"כ הי' להגמ' לפרש דמשום תל התירו, וכן אין לפרש גודל לשון כותל אלא פרושו שפת הנחל, ומשה"ק תו' אמאי לא קאמר מגו ברישא תי' משום דלא קאי לא טרח בתי' א', והא דל"ח ליעלה שרטון דאין זה אלא בים לא נהר (רשב"א).

ובהא דהקשו להוי גפופי לחי הנר' מבחוץ כ' הרשב"א דהוא יותר מד"א, או כמ"ש רבותינו הכרפתים לכיון שאינם מועילים לעצמם לא יועלו לאחריים ול"ע.

אתו גמלי שדיין ליה, וכ' המאירי דפסול אפי' קודם שניתק שאינו ראוי לעמוד.

אין עושין מחלה ע"ג מחלה, ולא יכלו לעשות לחי משוך ד"א לפנים דאין בכח הלחי לבטל מחלה.

יאמרו שזיל כו', ע' בתו' ותו"י שני פרושים, ורשב"א כ' ליישב ד' רש"י כיון דרוב שזילי כרמים מפולשין לא ישגיחו במחלה ועוד פי' משום דישכחו שהי' בו קלת דיורין.

כה. רבינא שרי וכן פסקו הגאונים לקולא ומחלקי מהא דת. דגזרי' דהתם ביחיד דלמא מימלך וראב"ד מחלק התם בפרוז לרה"ר.

הרחיק ד' ועשה מחלה נ"ל דסגי בי' אמות והוא לי' כעין פרץ אמה וגדר אמה (רא"ש) ולית הלכתא כרבה בר שמי אלא כסתמא דגמ' והלכה כדברי המיקל בערוב היינו בתנאי כדמוכח מז: וגם לא במחיאות כעין הא דפא:, ובפלוג' דרבא ורבה ר"מ וראב"ד ור"ז"ה פסקו כרבא ורמב"ם כרבה וכ"נ דרבא תלמיד ולא איתמר בתראי אלא מרבא ואילך (רא"ש) ור' המנונא נמי סובר בג' פסול כדאמר' הרחיק ד' ועשה מחלה הועיל, ומ"ש דפליגי ר"ה ור"ח בפחות ג' כח מאן דשרי קמ"ל (רשב"א) בטור ופ"ע שנח ה פסקו מעוט בג' כרבה וכן הרחק לשם דירה בג' כרבה.

על שפת התל גי' רש"י בלא שפת טעמי' דלא עשה כלום ואפי' לעומדים מעלה ול"ע אי הכי אפי' הרחיק ג' ואי יותר או ד' למ"ד א"כ ודאי הועיל (רשב"א)

עמוד, אצל בור לא דחזי לתשמיש (רשב"א ריטב"א ש"ע) ול"ד בור מים אלא כל תשמיש דחצר (מ"ב מד ממשמות רשב"א ועי' רע"א שתו' כב. חולקים על דין זה ועיקר כרשב"א בה"ל וכן פוסק ב"י)

טח בטיט בעי' שיהא עשירה על ג' (מ"ב נד), והלכתא בעי' יכול לעמוד בפני"ע (ש"ע שנח ז) ויש מקלים ויוכל לסמוד

ככל מערבין לא צמה שאינו ראוי בלא מתוק או שאינו נאכל לרוב העולם או שאינו נאכל בפני"ע וטעם כמהין ופטרויות שאין אדם סומך עליהן אפי' כלפתן (רשב"א)

כולי' פרקין בערובי תחומין ושתופי מבוואות כהתוס' ורשב"א ורמב"ם פ"א הי"א שנחלקו על רש"י רק ראב"ד השיג דרק תחומין.

כז. כמהין ופטרויות פי' התו' ורשב"א וריטב"א אפי' מבושל והגר"א חולק (הובא במ"ב שפ"ג)

כת. מאן דמתני לערוב כו' מפרשי תוס' והג"א לדוקא בשמן מהני אולם רמב"ם ורי"ף ורא"ש ואשכול ורוה"פ חולקים ומקלים והביא הש"ע ב' הדעות ונקטי' לקולא (מ"ב שפ"ג ס"ה)

וצבל הוי רובא דעלמא כ' רשב"א דהכי הוא בקדושין ו. האומר חרופתי מקודשת שכן ביהודה קורין כו' ויהודה הויא רובא דעלמא, וכ' הא דמסקי' מקודשת ביהודה לענין אותו מקום ודאי מהני דל"ש בטלה דעת על אופן דבורם.

ירושלמי הלוקף והקולקס לרבנן אין מערבין בהם, אפונין מערבין ואפי' לר"מ אפי' דמסריחין את הפה (רשב"א) מערבין בקליות (רשב"א מ"ב)

כת: הואיל וראוי למתקן כ' התו' אבל קור כעץ וק' למתקן ורשב"א כ' הואיל ולא קאי לתקון ומ"מ ניקח בכסף מעשר כדמרבי' קושט נדה נא. ולרבנן באמת חייבין במעשר מטעם שראוי למתקן אבל ר"י מצריך למעשר ראוי מל"ע כמו שפטר שקדין מרים, ע"כ וכ' הראב"ד אס מיתק כפניות מערבין בהו.

ניסחני פרש"י ור"ח שאין סופס להבטיל וי"מ החשובים ול"נ (רשב"א)

צרכה א"צ פרש"י לר"י שהכל ור"ח פי' אפכא כי היכי דתיקום כהלכתא ולא מיחזור (רשב"א)

כט. בטיל ולא בטיל פי' רמב"ם ה"ה לכל ירק וראב"ד השיג מנ"ל וכ' ה"ה מסבירא והכי בשו"ע שפ"ה, ודוקא בדרכו ליאכל חי כגון לפת (מ"ב מריטב"א ור"ח)

מערבין בתפוחים תפוחי יער קאמר גריעי (א"י הג"א) ולא מיחזור דסתמא בטיל עולם מייירי אלא ס"ד משום דליפתן נינהו (רשב"א)

והני בני טומאת אוכלין נינהו, והא דכפניות וחטים דמטמו ולא מערבין בהו משום דיט טומאה ע"ש סופו ליאכל ול"ש כאן (רשב"א)

מאי אולמי' כו' רשב"א מפרש כתו' וראב"ד כ' ללא קאי רב אלא איין והכי מוכח בירושלמי וכן עיקר ותתי מימרי דרב חדא מכלל חברתא אתמר (רשב"א)

תבלין משמע בגמ' דאין מערבין וכ"כ רא"ש וטור, אבל ר"מ פ"א הי"א וסמ"ג וכו"נ רי"ף מכשרי תבלין ומפרשי הגמ' רק קו' בעלמא דאי משום שאין נאכל ה"נ חטים וע"כ לאו אהא קאי (ב"י שפ"ו) ואפשר שבשעת הדחה יט' לסמוך עליהם אבל בפלפלין לא ופעורו חלי רביעית (מ"ב ל מחת"ס רג')

פלוג' לחומץ רי"ף ור"מ פסקו כל"ק ופעורו רביעית וכמ"ש התוס' ורשב"א.

שמן פעורו ברביעית (מ"ב שפ"ג מד)

כט: יין מבושל פעורו לפי קנוח ב' סעודות (עבודה"ק ד' ד) העתיקו ב"י ול"ע דרש"י ורמב"ם והר"י מפרשי לשרות בו (מאמ"ר) וכן ריטב"א וכן עיקר (מ"ב לו)

שכר מערבין בו ל"ע כיון שהחמיץ שוב אינו פוסל את המקוה כחולין כה: ובלא זה אינו ראוי (רשב"א)

ציאים חיות כ' טור ה"ה סתם ציאים ול"ע דמבוסלת חזיא ללפת (תו"ש)

צלי הוי לפתן אפי' לפרסאי (מ"ב שפ"ו לג ושעה"כ לד משם פמ"ג בפ"י ד' מג"א) ועי' רשב"א דק' שכמה פעמים ילפי' מעני לשעורי שבת עד. עו: סד. ותי' ראב"ד דהתם עני בינוני והכא עני ממס.

ל. בשר חי כ' רשב"א וריטב"א בדרך ע"י שנמלח הרבה שאל"כ אין אוכלין אותו אלא הבבליים וכי הו רובא דעלמא א"נ בבטיל ולא בטיל (בה"ל)

אימא באומר כל הזן עלי והכי קי"ל (ריז א)

הרי עלי ככר זו רשב"א מפרש כרש"י ל"ב ואה"נ ל"ד נדר או שבועה רק אורחא דמלתא, ופרש"ם דחה מדלל פריש בהדיא, והא דאמרי' ר"ה כר"א כדי שלא לאוקי רבנן לבד מהלכתא, וכ' הראב"ד שמעי' מהא דאמרי' דאומר עלי נעשה כו' דסתם קונס אינו אוסר בהנאה ובשבועות כב. ול"ע א"כ תו הדר הוי הא דערוב לדבר מלואה שרי בסלוג' דהא טעמא דשרי משום דשרי בהנאה, אלא לאו דיוקא הוא (ע"כ רשב"א) ולענין הלכה (שפ"ח) בערובי חלרות דרשות אסור לערב באסורי הנאה ועי' מ"ב דבאוסר הנאה בפרוש אסור לכו"ע ויש אחרונים שמלאו סמך היתר בזה מרמב"ם ול"ע עי' שעה"כ, ורמ"א מעתיק ג"כ גזרת הרשב"ם, ועי' בה"ל דיט אחרונים שחולקים כרשב"א וריטב"א ול"ד קונס.

ל: אי צעי מיתשיל, ולית הלכתא כסומכוס אע"ג דמתני'
דכלים כותי' דב"ה סברי כרבנן וכן ר' הונא דככר זו עלי כו'
והא דתני' לקמן והכהנים בתרומה לאו דוקא וכפסחים לה.
(רא"ש)

אמרו להם ב"ה, וטעמייהו דיוכ"פ אינו אסור מל"ע ול"ד
לטבל דרבנן המותר לקטנים, ואע"ג דאיכא תוספת יוהכ"פ
ב"ש כרבי ס"ל (רא"ש) א"נ סוף היום הראוי (ריטב"א)

שיכול לחוץ, כ' מהר"ם לית הלכתא כר' יהודה אף דכ"מ ששנה
ר"י בערובין הלכה כמותו וכן הוא מיקל בערוב הא תלי בפלוג'
דאהל זרוק ואינו בערובין ובהא דאהל זרוק הלכה כרבי מחברו
(רא"ש) וכ"פ מרדכי ורמב"ם פ"ו מערובין ומ"מ ב"ש רמב"ן,
אבל בעבוב"ק (ה טו) פסק כר' יהודה, אלא שהרמב"ם אוסר
נמי ישראל בבה"ק ללא חייל, וטור כ' דרק כהן אסור ול"ע
דבגמ' מסקי' משום דניח"ל דמינטר והלכה כרבנן וי"ל דהטור
יפרש דחויא בעלמא הוא (ב"י) ובש"ע פסק כרמב"ם, ובה"ל
כ' דכן דעת אר"ז אך מהר"ם המוצא ברא"ש פוסק כר' יהודה
וכן טור ורשב"א דבלא"ה פוסק כר' יהודה וה"ר יהונתן וריא"ז
ואגודה וכן מיקל קרב"נ בשעה"ד, וע"ע בבה"ל דא"כ סיהי'
מ"ם כיון דאינו אלא הרחקה וכן א"כ לטול בפשוטי כלי עץ
דכולהו ט"מ לא כמ"א.

אהל זרוק, מפר"ח דפליגו באהל נח כגון שארוך עד חוץ לבה"ק
אבל כל הנע אינו אהל לכ"ע ובהא ניחא טפי גי' דפכ"ג אך
ל"ע מה מהני דלתות או שורים למי החטאת דהא אזלי
(רא"ש)

מאי טעמייהו דרבנן ול"ש אהל זרוק דהא קבר יחידי ויכול
לצא אליו וקדה תיבה ומגדל דאמור ל"ד (רא"ש)

דמאי לא חזי, מ"ש התו' לסומכוס פרכי' י"ל אף לרבנן ס"ד
דאסור לכל כטבל ומשני דחזי לעניים ולסומכוס נמי אי צעי
מפקר והוי עני, ומ"ש ולא בטבל קשיא לסומכוס דחזי ל'י
בשאלה ונראה דרבנן פליגי עלי' בזה ולא מהני ע"י שאלה כיון
שאינו ראוי לשום אדם והוי סברות הפוכות לרבנן סגי
בדאחרים ולסומכוס סגי במגו סיהי' מהני אך רק לעלמו
(רא"ש).

לא: מ"ש התו' שאינו סומך על חכמת הפיל קשיא א"כ יכול
המשלח לומר בעלמו ועל ידו חייל הערוב ופשיטא (רא"ש)
ועיקר כפרש"י כרוב רבותא (גאו"י ריטב"א ה"ר יהונתן מ"ב
תט מא) ואפי' להתו' לא יועיל שיעמוד ויראה אם לא ישמע
שמזכה לו הערוב (מ"ב מפמ"ג וגם מאחרונים דפוסקים
כרש"י).

הרא"ש פסק כר' ששת, ור"ת ורי"ף פסקו כר' נחמן (רא"ש)
וטור יו"ד שלא' כ' כרא"ש ופ"ע מחמיר ורמ"א השיג להקל
ועי' גר"א ורע"א דל"ע כל דברי ש"ע שם דהגמ' איירי במא'א
תרום, ומה שמחלקים התו' ללא תלא תקלת אחר לכאורה
בגיטין שייך תקלת יבם וי"ל ללא אסיק אדעתו' ורחיקא היא
(רא"ש) וחזקה עליה עושה שליחותו דוקא בקבל עליו לא
שתק (גאו"י מ"ב)

ל: הא קא משתמש, ל"ע בשבת קנג. דנטילה מזהמה ל"מ
תשמיש וכן נטילת נר מן העץ שריא ביו"ט ואינו לומר דתשמיש
אסור דוקא כשנותן בע"ש ע"ד לטול דה"נ הוא בנר ועוד מאי
סברא, וי"מ לפי שקונה שביתה הוי תשמיש חשוב ול"נ דזה
עושה קודם שבת וגם ק' מנר דנמי ניח"ל דמינטר ועוד אף
לרבי דמכשיר הערוב משום דה"ש אסור לטול בשבת (רא"ש)

באילן הנוטה ל"ע מה לי שיכול להביאו הא הוי במקום אחר
וי"א דהאילן עושה הכל למק"א ואינו מחוור ללא נתכוין
לשבות באילן ומה לאילן עלמו אכל תחתיו ועוד דמאינו
שלמעלה מי' לא מהני ולרביא ע"כ ברחוק ד"א והא הו"ל מקום
אחר ויש לומר כד' ירמיה דאמר שאני כלכלה הואיל ויכול
לנטותה וה"ה הכא (רא"ש)

לג: רבים מכתפים פרש"י דהו"ל כמושיט וחייד ל"ע דלא מלינו
אלא מושיט ע"ד סיהא ראש המושט מונח ברה"ר זה וראשו
אחר ברה"י השני ואמנעו תלוי באויר רה"ר" אבל עוקר ומניח
לא, מדבעי' שבת ד. הוציא ידו לרה"ר מהו להחזיר לחצר
אחרת ומתירין ללא פשע רק דרבנן ואמאי הא הוי דאורייתא
לזרוק לאותה חצר ללא חלקו דדיוטא א' או ב' ועוד מתל גבוה
י' דשופכין לו אי מופלג ד' ולא אמרי' מעביר דרך רה"ר ועוד
אמרי' בירושלמי דמושיט חייב דוקא בשני אנשים, והא דהזורק
לאו דוקא שעקר מרה"י אלא מעביר ד"א הוה ולא ילפי' מבני
קהת אלא למעלה כלמטה ולא בכל פרטיהם ודקדוקיהם וע"כ
לא תנו לה בהדי המושיט (רא"ש)

רש"י מוחק הגי' למעלה מי"ט אסור לטול דברי רבי דא"כ
לפרוך לדדין אסורין כו' אבל ר"ח מפרש הקו' (הגה וכו"פ ר"נ
גאו"ן) לימא לדדים אסורים היינו בבה"ש וכן עיקר (רא"ש)

לג: חוקקין להשלים פרש"י כו' ור"ח פי' כדי להיות ערוב
חוקקין אבל לרשויות לא (רא"ש)

בעיקר חדושי' דרבא דכמאן דמליא, הגה רי"ף ור"מ השמיטו
כל אוקימתא דרבא למתני' ולמד הראב"ד מהא דאינו פוסק
כרבא, וליתא ללא אשכחון מאן דפליג ובכדי לא דחי' וגם
הרי"ף כתבה בנחגלגל חוץ לתחום ומשמע בגמ' דאי א"ל ד"א
ודאי עד הרקיע הוא ובהא תליא (רא"ש) אף ה"ה הבין

כראב"ד בדברי ר"מ אך פוסק כראב"א ורא"ש וכן הלכתא (תטו)
(ב)

ובראב"א ל: כתוב דמתני' דקנה ברחב ד' כר' יהודה והכין
איתא בירושלמי.

כל דבר שהוא מקום שבות לא גזרו פי' ראב"ד דולחי אסור הוא
אלא דלענין ערוב חשבי' לי' כאלו אינו אסור עליו, דהא תנן
במה מליקין ס' חשכה אין מעשרין כו' (ראב"א) והלכתא כרבי
(טור תטו) ומותר לעלות באילן לטול ערובו (טור) וכ'
הרמב"ם פכ"ד משבת ה"י דמקום מלוה או דוחק לא גזרו אבל
בלא זה גזרו לפיכך אין מעשרין את הודחי אבל מעשרין את
הדמאי כו', וכ' ה"ה מקורו לענין דוחק הוא מערוב וממאי
דס"ל דערוב לדבר הרשות חייל דיעבד, וב"י סי' שמב' כ'
היתר הר"מ לעשר בדוחק ק' ממתני' דשבת ואי בדמאי הא
התירו סתמא בלא דוחק אלא מוקי מתני' במעשר לכוך אחר
השבת להכי שרי דוקא דמאי ולפ"ז היתר הר"מ בטרוד דוקא
בדמאי א"נ אף ודאי ואף שלא לכוך שבת אם הוא טרוד ונחפז
לדין דק"ל לא גזרו בשעה"ד ומתני' כרבנן דגזרו בה"ש (ע"כ)
ולא הותר אלא אם לא קיבל שבת או הלכדו במקומו קבלו (סי'
רס"א) ובזה"ש דמו"ש נסתפק מג"א שמא מספיקא לא פקעה
קדושה ובח"א מחמיר ובית מאיר מתיר וכמשמעות רמב"ם
וברכ"י וכמ"ש הראב"א (הובא לעיל) ולמעשה אינו בקיאיין
אימתי בה"ש (מ"ב שמב' ב ובה"ל סי' רס"א) דשמא לא הותר
אלא בבה"ש דר' יוסי דהוא מועט מאד) וענין שעה"ד משמע
בהגר"א רס"א דהיינו שעה"ד שהותר לערב בשבילו כגון לברוח
מכותי ואפשר דה"ה לכוך גדול והפ"מ וכמ"ש בתשו' מהרש"ל
(מ"ב שמב' ה) וכן כל מה שמתענג ממנו בשבת (מ"ב ו ובה"ל
אפי' אין לו לער בלא זה שעה"כ ח מרמ"א תטו ב לא
כמשמעות פמ"ג וב"ח) ואפשר דל"ד כל בה"ש אלא לבר
מתוספת שבת (פמ"ג בה"ל)

מסתברא כחוס' דאפי' פחות פחות מד"א לא שרי רבי והקו'
אטו כל שבת, וראב"ד כ' דדוקא מיו"ט אחר שבת גזרי' כיון
שכבר השתמש בו ויכול להשתמש בו ליום השני וזהו א"ש ל'
הגמ' (ראב"א) ה"ה פ"ו ה"ח כ' מכלל דברי ר"מ משמע
דערובו ערוב כשהוא ברה"ר חוץ לד"א והראב"א כ' דוקא ח'
אמות לא יותר (ב"י וכ"פ חזו"א) ואם יכול הגיע א"ל מקום
אחד (בה"ל) והיינו שערור הלך בה"ש ובהלך בינוני (חזו"א)
וקי"ל כל קרוב לדאורייתא כגון פחות פחות מד"א אסיר (מ"ב
שמב' א) וכן הנחת ערוב תחומין לא חלרות (תטו ב) וכן
משאל"ג (מ"ב שמב' א)

דל עיקר כפרש"י דהערוב מונח בכותל וכדמפורש ברישא,
ומש"כ דהוי כמושיט ליתא כנת' לג. גם מ"ש למטה מיו"ט
ברבים מכתפים [דהא כרמלית רבי שרין] דחוק ויל"פ כראב"ד
דחורי רה"ר כרה"ר דמו כאב"י, ואין לתמוה נהי דשבת במגדל
הא יש לו ד"א, דשבת ברה"י אין לו אלא אותה רשות וד"א
רשות אחת תוך רה"ר הוא (ראב"א)

פרש"י דהטיית מגדל מו"איה ממקום שביטה ק' יביא כל
המגדל (הגה התו' כתבו כולי האי ל"א) אלא העיקר דפחות
פחות מד"א לא התיר רבי ולא כפרש"י דלעיל (ראב"א)

קו' התו' למה לא הביאו כותל ומיתנא באילן י"ל לפי ראב"ד
דמפרש דאינהו מוכני המעמיד את המגדל וא"כ הוה קיס ל'
דאיתא התם מדלרוך הוא בעי' לזה (ראב"א)

דל: שמא יקטום וע"כ יקטום מדעתו דאל"כ הו"ל דשא"מ
וכפרש"י ומיהו קשיא דהא אל"ג וי"ל בארעא דילי' אע"פ
שאינו לריד לזה עכשיו (ראב"א) ולפרש"י ל"ל דכיון שעלם
המלאכה יש בו חיוב חטאת וקרוב שיעשנו גזרו בו אף שיעשה
שלא במתכוין (בה"ל תטו ג) רש"י מפרש דברך החששא שיקטום
וכן בשו"ע וריטב"א מפרש דבקהה החשש וכפר"ח ומין שהוא
מתקשה אסור אף ברכותו כראב"א בעבד"ק (בה"ל תטו ג)

כבוש כבשי בארעא, פי' הראב"ד שישבר הראוי לישבר
(ראב"א)

בשאינו עוזרדיו, פרש"י וראב"ד (הגה ותוס') עוזרדיו הוא
הקנה אלא שנתקשה, ובירק ליכא גזרת מחובר אפי' גבוה ג',
וקשיא אי כשקשה הוי אילן גמור גם קודם לכן אינו ירק ולמה
לא תי' כן בקידה דקודם שנתקשה, ע"כ נראה דב' מיני קנים
הם וכפר"ח וכמו שי"ג התם בשל עוזרדיו (ראב"א) ולרש"י אינו
מותר בקשה בכרם רק כלנטעו מעיקרא קשה (גאו"י).

מ"ש רש"י פחות מ' קלוטה לענין מקום ד' לאו דוקא לענין
רשויות אלא כעין זה, וכ"פ ראב"ד דהקו' אסיפא דהא ברישא
אין בעיקרה ד' כמ"ש "בראשית ארבעה", ודאמרי' דלא כריב"י
אדר' יהודה קאי, וכפר"ח, מיהו מסתברא דרישא נמי קשיא ל'
דע"כ מיירי ברחוק ד"א מקום דרבא וס"ד דבעיקרו יש ד'
(ראב"א)

ולענין הלכה כ' רא"ש ממנהר"ם דרבנן בתוספתא לא מצרכי
מקום ד' ופא. אמר שמואל כ"מ ששנה ר"י בערובין הלכה
כמותו ומשמע אף בצריתא מיהו בערוב אריב"ל מו. הלכה
כהמיקל היינו כרבנן וי"ל דפליגו וריב"ל חשיב אפי' מ' יוחנן
כמ"ש ר"ת מגלה כז. ודאי מרב ושמאל, וכן מתני' דל: כרבנן
וא"ל דוחק רש"י דמיירי בקנה רחב ד' וגם רישא דנתנו באילן
הא לא בעו לאוקמי הכי ותחת לדחוק באילן הנוטה כו' מזו
למימר דהפלוג' היא מלך מקום ד' לא מלך רשויות אלא דאין
הלכה כר"י ואין מתני' כוותי' (ע"כ) וכן בשו"ע תטו ב,

אם ידוע שהמפתח במקומו אינו ערוך, וסובר ספק ערוך פסול, כ' הראב"ד א"ס הוא במקומו אלא שכת מקומו כסר (רשב"א מ"ב ש"ד ח)

במגדל של בנין, משמע ועד השתא מיירי בע"ז והיתר חבית אין נראה דוקא במוסתקי (לא כתוס') אלא מגדל גדול הכא ויותר הרבה ממ"ס ואלו בשעור מ"ס וכדו' הוא פלוג' ללקמן (והא דמטמא בהיסט היינו לכלים שתוכו אצל הוא עצמו אינו מקבל טומאה, הגה ללא כרש"י), כ"ז מרשב"א ור"א ש"כ כתוס', ומביא רא"י עוד משבת עד: מאן דעביד חביתא חיוב, ובהג"א דר"ז פסק דאין בנין וסתירה בכלים, ולעין סתירת מגדל אע"ג דבעי' ע"מ לבנות י"ל דמ"מ הוא תקון כיון דמוליא שבתוכו א"נ קרוב לדאורייתא וסגי בזה לאסרו (בה"ל ס"ס ש"ד).

נוטל ממקום הפחת, בקו' תו' ורש"י הוא מוקפה י"ל בעומד ומלפה (רשב"א)

לה, והאמר ר' זירא כו' ה"ה דמאי לאוקמי מתני' כרבי רק דבעי לכו"ע (רשב"א) ובסוף הסוג' הביא פרש"י שדחאוהו התוס' דאזלי' כרבי וכן מפרש אור זרוע.

ואם בשדה אבד, נותנו לחברו לא שרי ר"ש אלא משום בזיון תפלין ופחות מד"א הוא קרוב לדאורייתא (רשב"א)

נתגלגל י"ל ד"א אצל יואל מאלפיים הוא בדוקא דאז העיר היא ד"א שלו (ב"י טע) הטור כ' י"ל ד"א והרמב"ם כ' י"ל ב' אמות ופי' המ"מ דיג לו ב' לכלל אד או ד' לכלל אחד א"ס יראה, ובשעה"כ יח כ' דה"ר יהונתן וס"פ כ' ד"א ובהרה"מ כ' כו' ול"ע, ועי' סקס"א די"ל ד"א ועשאו, ונתגלגל ה"ה גלגלו (מ"ב יט לא כב"ח) ודין נתגלגל י"ל ד"א אפי' לא שבת בסוף התחום (מ"ב יט ועבה"ל דרמב"ם משמע ללא מהני לכובד שאין זה אלא מדין יג לו ד"א ולא מדין אלפיים אמה ועוד ארבע וחזו"א סי' פ' כ' דאינו מובן כיון שיכול להביאו ה"ז כשר)

לה: וחכמים מטמאים ומודים חכמים בראויה חי (תוס' בשם תוספתא) ור"ת אוקי גברא בחזקת ביתו ואימא לא עירב י"ל כיון דאיהו ודאי בא לערב והשתא אתיליד ספק קוב אינו בחזקת ביתו ומ"מ דחי רבא לחיבא חזקה זו (רשב"א) ותוהרא"ש סובר דליכא כלל חזקה כזו, והא דמקילי' בספק ערוך א"כ הי' ראוי להקל בשניהם וזה א"א וממילא להחמיר בשניהם דהי' מינייהו מפקת ככו' כז', וי"ל לחזקת ביתו מכרעא (חזו"א אה"ע פ ה)

תד"ה כשעת מליאתו כו' בש"ש ג' מתרי"ד דינא הוא וכחזקה ועדיף מחזקה קמייתא ואף לנדה דיה שעתה וכן סימני בגרות התם דם וסימנים תליא מילתא, ופי' חזו"א (אה"ע פ יב) דאף דם וסימנים המה סימן בעלמא מ"מ בהו תלל רחמנא ולא

יועיל שנחזיק מליאות סבת הראיה או הסימן כל שלא נראה הסימן אינו כלום.

א"ר ירמיה משנתנו כו' י"מ שרץ מת כו' כל' התוס' (רשב"א).

הלכה כר' יוסי (ר"א"ש) ודוקא בחזקת כשרות (טור ש"ד)

לו, שבת י"ל עיקר ר"ל תחומין דאורייתא ואיכא דדייקי אלמא לית לתחומין עיקר אפי' ביב' מיל, עספ"ק, והראב"ד דוחה דעיקר מה"ת היינו בדומה לו ויב' מיל אינו דומה בענינו, עוי"ל ללא אמרו עיקר מה"ת אלא במקום שיכולין לעבור על ש"ת והכא מי ילכו יב' מיל אצל בטומאה יעשו כן גם בטומאה דאורייתא (רשב"א)

תד"ה אצל ב' זבורין כו' פי' חזו"א (כג יג) אף דעל א' י"ל חזקה שלא נטמא ז"א דהוא טמא מכבר והספק מחמת התערובת ואפשר דאף בזבור א' ששכח אי טהור אינה חזקה.

לו: בעי' סעודה הראויה ק' דבתחלת היום במליאות אינו יודע שכבר שבת ואינו ראוי ומ"ש מספק דתערובת מ"מ איכא ממ"נ (חזו"א פ לו)

א"ל מ"ש, רשב"א מק' כתוס' דלמא ר"נ סוף היום ס"ל וי"ל דרבא ע"כ תחלת יום כו' ומסתמא ר"נ ה"נ אית לי' דאי לאו דשמעא מרבי' לא הוה אמר לה ובעי' ללא יועיל בתרוייהו היום חול משום תחלת יום קונה והיום קודש משום דבעי' סעודה ראויה, ומ"מ אי הכי סבר א"כ מאי בעי מר"נ ול"ע (ע"כ), וק"ל כר"נ (שפ"ט) ול' רמב"ם ואחריו שו"ע משמע ללא מפרשי כרשב"א ותוס' דהוא משום דעת בנ"א אלא דבערוך מקילי' בספק אע"ג דבהקדש לא (שעה"כ מט מהגר"ז)

היום קודש פרש"י בדמים וא"ל לזה דקדושת דמים פקעה בכדי (רשב"א)

ז"א סוף היום כו' דתו' אינם מחוורים כל האורך אלא נראה דר"נ לא קאמר אלא בלמחר זמן צרור מחוור משמע אצל לכשתחשך מודה ללא (רשב"א).

הלכתא מתנה אדם על ערובו דיג ברירה דרובנן (ש"ע)

מקרי שמע ז"ע מאי טעם לצרוח ממנו וי"ל דאתי בהדי' דחכם וה"ק א"ס בא חכם דקא אתי בהדי' מקרי שמע (רשב"א)

הא דמיתי' מאי נגד מתני' טפי הלוקח יין משום ללא עדיפא ממתני' וגם בדאו' היא (רשב"א).

כשהתנו רשב"א מביא ד' תוס' וי"ל גי' אחרת עיי"ש.

לז. ע"ה שאמר לחבר ר"ח גורם אוכל וא"כ לעשר היינו שכבר עישר עליו וא"ע וכו'.

קסז ר' יוסף, והא דלא מיייתי תנאי דעלמא דל"ל ברירה י"ל דמחלוקת דברבנן עדיפא ל"י דאית מיני' סיוע קלת (רשב"א)

לת. הלכתא י"ט ושבת או ב' י"ט ולבר מר"ה] שני קדושות הם (תטו' ס"א) ואפי' ב' הימים לרוח אחת בעי' שיהי' בב' בה"ש במקומו ואינו יכול להביא פת חדשה לשני משום הכנה רק יערב ברגליו ובמחשבה (ס"ב) וחל גם אם אמר אחרונים מ"ב יח) ולב' רוחות כריך שיהי' אלף אמה מכאן ואלף מכאן שיהי' ראוי מצעו"י (ס"ג) ואם לא עירב בראשון אינו יכול לערב בשני בשום אופן משום הכנה (ריטב"א) ו"ע דבעצה"ק לא משמע שעה"ל ח) וכן עירב ברגליו בראשון לרוח א' אינו מערב לרוח שני' ברגליו (ריטב"א) ויש מקילין (עצה"ק) ויש לחוש להחמיר (שעה"ל יא כל' טוש"ע וכ"ד ב"מ, וח"א מעתיק ב' הדעות) ומתנה אדם על ערוב לומר יהי' לשבתות פלוני בלבד (ס"א) עירב שבת חדשה אינו ערוב (עצה"ק ה יח מ"ב כ)

אין מערבין שבת יסנה במק"א דמוכחא מלתא (רשב"א) חכמים מספקא להו אבלי אינו חמר גמל דדעתו לישאר כבני עירו כ"ז שאינו קונה ערוב (רשב"א ופירשה נב).

נוטלו ומחזירו לכאו' שישתמר אבלי בירו' כ' דבלא החזרה לא מהני אמירתו מעיו"ט בשביל שבת אבלי בחמישי דשבע רגיל יכול לערב הואיל וראוי גם בששי (רשב"א)

ור"א התם משום הכנה, וק' לימא דאסור למיקני שציתה ביו"ט ועוד דרבנן נמי א"ל הכנה ודאי בסוגיא בסמוך מדמקשי' ארב מרבנן ותו' בתוס' (לפנינו רק הקו') דהכא ע"ה קאמר וליכא משום קנין ולרבנן גם הכנה אין בזה ולר"א יש הכנה כי הא דרב פוסק כאן כר"א דב' קדושות ומ"מ אוסר ע"ה ב"ט ע"ש וע"כ משום הכנה, מיהו רבי התם דאוסר תחומין הא סובר רבנן כמ"ש בסוגיין תני ולא סבר לה ויל"פ דמתיר חצרות משום שאינם שייכים ביו"ט והכנה לא אחמיר, ולר' תחליפא דמפיד התם א"כ אין רבנן דהתם רבנן דהכא (רשב"א) ור' חסדא דפריך משבת ויו"ט נולדה בזה כו' לא ס"ד משום הכנה כיון דל"ל הכנה בי"ה טו: (רשב"א)

לת: הא דחקשי אביי לרב על דסובר הכנה אף דמקורו בר"א י"ל ג' הכנות יש כי הנחת ערוב דקנין גמור לכו"ע אסור בחצרות פלוג' דר"א ורבנן ומידי דממילא כמו בי"ה או נוטלו והולך כו' לכו"ע שריא, ולא חקשי ל"י ביו"ט בעלמא תשתרי דכבר שני ע"ז בבי"ה משום גזרה ועוד דשמא אינו סובר גזרת משקין ופרות שזבו, אך מ"מ כ"ע מאי מקשי ל"י מדברי רבנן ודלמא ר"א אוסר להחזירו וי"ל מדאמר ר"א אי אתם מודים כו' משמע אבלי להחזירו מהני ולא הוכיחו מהא דאמר כן כיון

ללא מיירי בהדיא שבת, והא דחקשי לרב מר' יהודה נמי ל"ע הא דלמא ר' יהודה יקל כרבנן וי"ל כיון דהוא תלמיד רב מהשי', ויש אומרים שסובר ר' יהודה באמת כרבנן ולא נראה ואף שלא אמר אי אתם מודים כו' אלא ברגליו נראה ללא נקט כן לאפוקי פת אלא דאם לא היה מזכיר רגליו הינו טועים שלא התכוין רק לפת, ואביי לא שמע בריתא זו דא"כ לא הוה מקשי הכי (רשב"א) ומ"ש אי הוה שמיעא כו' עי' רשב"א שמיעא גי' אחרת וכ' שם דר"ח נמי לא שמיעא להא.

לט. עז"ט קמ"ל, פרש"י דלאביי ורבא קא מתרץ, וראב"ד פי' דלר' יהודה ושמואל מתרץ ללא תימה מאי קמ"ל מתני' היא ואינו מחזור דא"כ הל"ל מהו דתימא מתני' עז"ט קמ"ל (רשב"א).

ורבנן התם כי היכי דלא ליזלזלו כו' פרש"י בדין הוא שיהי' מחר קודש אלא דגזרו כו' וראב"ד פי' בדין הוא שיהי' יום זה לבד קודש אלא שגזרו כו' (רשב"א).

ה"ק וכן היה ר' יוסף אוסר פי' ללא תימא דבגולה אינו אלא ספק אימתי החג ל"ש גזרה שצירושלים להכי קמ"ל דכל ס' הגולה הוא משום ירושלים ושייכא בהא גזירה (רשב"א).

א"ר חשי לדידי כו' אינו חולק דהא הוא דאמר לעיל ה"ק דתני איסי כו' וע"כ ל"א ר' חשי אמר אסור אלא ר"ל ללא בהא פליגי אבלי הברייתא דקיימא א"נ וכ"פ הראב"ד דר' חשי בא לומר של"ש שר' שבת יחלוק בב' של גלויות דממ"נ א' חול וע"כ דבבר טביא פליגו (רשב"א).

דלמא מחוץ לתחום כו' משמע דספק אסור אבלי דבר המצוי בעיר אין להמליא דבא מחוץ ויש מרבני כרפת תולין להקל ונסמכין אהא דשבת קנא. וזה אינו כמ"ש"נ שם (רשב"א)

הנהו בני גננא כו' הא דהק' תו' מ"ט דרבינא י"ל דלאו ע"ד הרחה נקאלו ורש"י גורם ביו"ט שני, וא"ת מה מלככה יש בהרחה י"ל דאי לאו קליה לא מצי לאורוחי ויש לדחות דא"כ ל"ש מוקצה לגבי הרחה ואפי' ב"ט עכמו יותר לישראל שלא בא בשבילו וי"ל דאה"נ שריא, והראב"ד כ' דתלוש לא הותר לאורוחי ב' אע"ג דלאו להכי אתא דגזרי' שמא ישתמש בו לשמוש שהובא בשבילו, ור"ח כ' דבמחוז נמי אסור להריח שמא יקטום והוי מוקצה, והלכתא דעי' בכדי שיעשו, ובה"ג ור"י כתבו כו' ופרש"י נראה עיקר ואף שכ' הטעם שלא יהנה והק' תוס' מבסול בשוגג דהתירו י"ל דלא אתי למיעבד לכתחלה דחמיר, ומגו דאתקלאי בבה"ש לא אמרי' כיון שספק הוא ל"ש מגו דאתקלאי כ"כ הראב"ד ותימה א"כ שבת ויו"ט כל שמוקצה לזה מוקצה לזה ובבי"ה נראה דאי ב' קדושות הם עמים שנסרו ב"ט מותרין בשבת, אלא כיון שבה"ש אינו מחמת עצמו רק מחמת יום הקודם אינו אוסר, כ"כ התו' בי"ה ומוכח

מהלך לגינת תרומה כו' ללעיל, ובסוכה מגו דמלוה שאני שהחמיירו והיינו דלתרוג ספק שביעי ספק שמיני נאסר מחמת שלפניו אבל תשיעי לא, מיהו ז"ע ממ"ש הפריש שבעה אחרונים לשבעת הימים יולא ואוכלה ול"א מגו דלתקלאי (רשב"א)

בכדי שיעשו פי' ר"ח כשעור שילך ישראל משחשכה בגן ויגז ויביא (רשב"א)

מ: מאי הוה עלה אר"ח כו' ז"ע הא פשטינא לה (רשב"א)

ליתבי' לינוקא בהגיע לחנוך מצוות שאיחשב שותה ולא הגיע לחנוך תענית (רשב"א)

מש"כ התוס' ביוהכ"פ מלתא דלא שכיחא היא ז"ע כשותא נמי מלתא דלא שכיחא היא (רשב"א)

הלכה מתענה ומשלים ור"י בעל התו' אכל בינה מגולגלת בי' בטבת שחל בע"ש דסדר רצה אינו משלים ואינו משמע, וראב"ד כ' דמשלים הוא עד שקיעה"ח ומן השקיעה יאכל בתוספת שבת ולכך נהגו בתענית אסתר בע"ש שאוכלין מיד עם יציאתן מבהכ"ס אע"פ שלא חשכה (רשב"א).

מי שהוליאוהו והוליוהו לעיר אחרת ונתנוהו דליר או בסקה מהלך את כולו, אין לפרש בעיר או דליר וסקה דא"כ "כולן" הול"ל, ובכל הסוג' נקרא דין זה "דליר וסקה" ולא נזכר עיר, וק' לפרש דליר בכדי נקט, אלא רבותא קאמר אפי' דיר וסקה שבעיר מהלך, ופרש"י דליר מוקפת מחלה והכי סתמא ור"י הוסיף דבעי' הוקף לדירה דהא יתר מב"ס, וכן עדי החדש בראשונה לא זז מהחצר ר"ה כג: אלמא עיר בלא מחלה לאו כלום היא, ואינו נכון דכל עיר אפי' חרבה אפי' צרה"ר שלה מותרת לו היא ועבורה מללא חלקו בתלמוד, וראי' מספינה דהויא כעיר אע"פ שאינה עשויה לדירה והא דר"ה יא' לומר דחשבו לעדים לאו כאנוסין ולא זז משם היינו מד"א וולא דקו בתקנה שצטלה וי"ג בהדיא ממקומן עד שהקילו עליהם דלא מימנעי מלצא וגם שיוכלו ב"ד לבדקן ולישנא דהתם בית יזק לגריעותא היינו לדחוקם שלא יאלו ד"א, ודאמרי' דלמא סעודות היו עושין וגם דוחק היינו דסעודות הם לפיכך אבל בחצר שיש נדנוד עברה מ"מ דחוקם אע"פ שהוא מותר מ"מ שלא ילכו הרבה] ובירושמי בראשונה לא זז שם חזרו ועשו אותם ככלי שצא משחשכה שמוחר ד"א חזרו ועשאו ככלים ששבתו בחצר ורכיך להגיה מתחלה התירו ד"א אח"כ כל החצר ואח"כ אלפייים אמה, וענין כלים הוא דוגמא של דבר דמאינו שהותר רק בחצר, וכן השיב ר"ת דמותר בלא חומה (רמב"ן) ולענין הלכה רא"ש ור"י ורי"ו כתבו כרש"י והכי הלכתא (תה ז) ורי"א ז"מ מתיר אפי' עברה של עיר וכן מג"א משם אגודה ורבינו יואל בא"ז כולו כרמב"ן אבל אין זה מספיק להקל נגד רש"י

ור"י ור' אפריים ואו"ז וה"ר יהונתן ועטור ורא"ש ור"ן וריטב"א וצב"ל וטור, ושמא בשעה"ד יא' להקל אבל אם נתנוהו בעבור לא יכנס לעיר (בה"ל)

לענין הלכה מייתי הג"א ד' רש"י ור"י וכן מרבינו יואל דבעי' מחלה, ורבינו אפרים בר יצחק אסר בלא מחלה, עוד כ' רבינו אפרים אפי' עיר שהיא רה"י אין להתיר אם לא באה לתוך שער העיר, ובקשתי להתיר לולי דמסתפינא מפני כבוד הצריות כיון דיושב כל היום ודאי נכרך לנקצו ואז כיון דעל ע"ל, ורבינו יואל התיר אפי' לא נכנסה אלא לנמל ורצה להתיר גם בלא היקף כו', ורבינו אפרים מבונא כתב דעיר הוי כדיר וסקה כר' יואל, אבל כשנכנסה לנמל אסר אם לא נכנסה לעיר ממ"ש (כ"ז ממדכ"י סמ"ק) ומ"ב תה כב מציאם ומפרש דהמח' אי מחילות של נמל הוו מחילות בלא מחילת העיר (ועי' חזו"א קט טו שחולק) ומש"כ ההג"א דנכנס לעירו ליפנות יא' לו תחום ז"ע (ב"י)

חזר לדעת לעירו כתב מהר"ם דמהלך כולה כיון שהי' זה ביה"ש מדפרכי' אשמאל פשיטא ולא אמרי' קמ"ל דאפי' חזר לעיר ז"ל כולה והשתא ממתיני' שמעי' דאית לי' דדוקא אלפייים ז"ל, ואין לדייק אפכא ממתיני' דחזר לדעת אין לו אלא ד"א אלמא עקר שביתתו, דהא בספינה מנינו דמהלך כולה שהוא יותר מד' ולא אלפייים וא"כ אין לדייק (רא"ש) והכי קי"ל (תה ח) וכ' רמ"א דוקא במוקפת ובית מאיר מגמגם בזה דמטעם קיבעא קא אחי' עליה ואינו מוכרח דהלל אלפייים ז"ל, ומה שמחמיר מטעם רמב"ם החולק על מהר"ם הא רשב"א ותוס' כט. מתירין אפי' במזיד עיר מוקפת לכן אין להחמיר (בה"ל) וכן מרכיך חזו"א היקף (קט י)

אבל יאל מדעת דליר וסקה או לספינה אין לו אלא ד"א (רמב"ם פכ"ז וה"ה בשם רמב"ן ורשב"א והג"א בשם ר"ת, ור"ן ודיוק ב"י מדברי רשב"ם) ומדכ"י וסקה"ת ורא"ש מקלין (ב"י) וקי"ל לחומר (תה ו) ואף לרשב"א וריטב"א ותוס' כט. (הובאו לעיל) מקילין וכן משמעות הגר"א מ"מ יחמיר דהרבה ראשונים סוברים כרמב"ם כנ"ל (בה"ל מאו"ז וצב"ל) ומשמעות מהר"ם ורשב"א עצמו חושש להחמיר

הוארך לנקצו כ' ר"ח אף לקטנים והר"י אלברלונני כ' דאין בזה כבוד הצריות וגם כבוד עצמו ליכא כ"כ ואת"ל כן הוא מפני שאינו יכול לעסוק בד"ת אבל רה"ג כ' דלא מפני כבוד עצמו הוא אלא מפני אחרים הרואים כי כתוב בתשובתו שאם מתבייש מאחרים יכול ללכת, ע"כ, וכן נראה לרא"ש וכהר"י אלברלונני, ואם מלא מקום לנוע קודם לתחום אינו יכול לילך לתחום אלא יעשה לרכיכו ואח"כ יאל עד מקום שכלה הריח (רא"ש וכן קי"ל תו א' וכ' מ"ב מהגר"ז והגר"א להחמיר

בקטניס) ואם יש בהכ"ס אלא שירא שיכערוהו הנכרים יוכל לילך לאחר (מ"ב ת צ)

ר' פפא לא סבר כרבנן זבא דבשוגג חוץ למקומן יאכלו מדקאמר אנוסין היו דומיא דאדם אנוס דהואיאהו עכו"ם אין לו אלא ד"א וכן הלכה (רש"א וכן דעת מרדכי) ור"א פוסק כת"ק בכל דבריו וכתוס' דמשנת ראב"י קב ונקי ואין לומר ע"פ דברי ר"ח דאין זה אלא בקב' מקומות דפסקי' במקומן כוותי' ומסתמא אין מחלקין לומר הלכה במקצת דבריו והכי מוכח מדברי ר"פ כתוס' והלכה כמיקל בערוז (ר"א"ש) והכי קי"ל (תה ט) וומה שהתירו התוס' במקומן אף להמחזיר א"ז אוסר (הג"א) ולית הלכתא הכי וכן דעת רש"י וריטב"א ורמב"ן ורש"א וגר"ז וכן יל"פ מג"א ולא כמהרש"א (שעה"צ לט ובה"ל) ובמזיד שלא במקומן מרדכי מתיר לישראל אחר (ותוס' וש"ר אוסרים) אם לא הוציאו בשבילו ואין לסמוך ע"ז (א"ר מ"ב תה נב) אבל אם הכניסום למקום מוקף הפרות מותרין בכל העיר דכאנוסים הם (מ"ב נ ממהרש"ל מאמ"ר וז"מ לא כט"ז) ולא הווי מוקפה כיון דבה"ש היו מותרין באכילה ט"ז וא"ר א"י הוציאו ואם הוחזרו מותרין כמג"א תקטו (שעה"צ מ)

לא הפסידו כו' פרש"י ביו"ט אפי' בשבת נפ"מ דמה שיצאו לרה"ר וחזרו אינו מעשה שבת, עוד פרש"י לר' נחמיה שוגגין אסורין לטלטל ומותרין באכילה וא"כ במזיד לא יאכלו כלל, ולפי הגי' דבמקומן נמי אסור היינו בתחומן אבל ברשות אחרת דאיכא עשה שבת לטלטל, ועי"ש שמביא דעת ר' יעקב שאין מעשה שבת לטלטל כיון שהישראל יכול לילך לרה"ר ולאכול שם (רמב"ן) ופסקו שו"ע דמותר אפי' לטלטל בשבת (תה ט) ומג"א מעתיק תי' התוס' לדיכא הכא אסור כמבשל בשבת דשאני דרבנן אך שו"ע אינו סובר כן ול"ל דסובר תי' דאינו נהנה כיון דכבר חזר כרמב"ן וכ"כ מאמ"ר וא"ר ונ"א ה"ש כלל ט (בה"ל)

מב. מכלל דת"ק סבר אפי' במזיד אסורין פרש"י דדייק מדקתני לעולם אסורין ונ"ר דדייק מלשון שוגגים דע"כ ת"ק במזיד נמי מייירי (רש"א)

מהלך אלפיים כו' הכי קי"ל וגם ננס מודד באמות בינוניות (בה"ל גז"ז)

שבת דבקעה והקיפוהו גויים מתיר הג"א לטלטל כי אורחיה תוך אלפים משם אר"י וכן סתם טור (תג לא כהתור) וכן לא קי"ל כהתוס' מירושלמי שחלו במה' דר"ג ורבנן אלא סתמות הש"ס כרש"י דמודה ר"ג (ב"י תג) ורמ"א העתיק מהג"א ותוס' לאסור לטלטל כי אורחיה, אך מ"ב מיקל (מט"ז) וא"ר וגר"א וש"א לא כב"ח אלא כרש"י וה"ר יהונתן ואו"ז וריטב"א וריו"ו ור"ח וסתומת ר"א"ש וטור) ואם נתנוהו עכו"ם תוך המחילות צד שאינו תוך אלפיים שלו אין לו אלא ד"א דכל ההיקף ודאי

לא ייחשב למותר שאיך יהיה מותר יותר מתחום שכבר קנה בע"ש וממילא הדך ל"א (ריטב"א ובית מאיר ורע"א ובה"ל לא כט"ז דאשתמיט מיני, והביא שהגאון"י מסתפק בדבריו).

מב: היה מודד וכלתה מדתו בחאי העיר מטלטל בכולה וע"י זריקה (גי' רא"ש) וכן הדין כלתה מדתו בחאי בנין (בהל תג מא"ר)

אמר רב הלכה כו' וכרב קי"ל כמ"ש רי"ף והתוס' (רא"ש) וכן רמב"ם וש"ע תה ו, וכן קי"ל כרצ"ה כמ"ש דיקא נמי כו' (הג"א) וכדליכא טעם להתיר כגון דנפחתו מחילות או נפרלו וגם עומדת אסור להלך כולה (תה ז ובה"ל משם או"ז לז"ש הואיל והותרה כדליתנהו למחילות) וספינה סתומה חוקקין להשלים (רמ"א שם) משום דלמי לגדוד ומחלה (מ"ב מהגר"א והגר"ז וש"ר פי' דבערוזין מקילי' דחוקקין)

אין הלכה כרש"ב"ם ולא מהני שביטה בהדלקת נרות לעלות לספינה בשבת דאין בזה תועלת של כלום כיון דאין הספינה זזה משם עד למחר ובקרון אסור נמי להשתמש כתוס' וכלתנן בכלאים דרוכב חייב (רא"ש) ואין לחוש לרש"ב"ם וכ"ן דאסרי אף בנכנס בהיתר להלך כולה (בה"ל תה ז כאו"ז והג"א דדוקא נכנס שלא כדין מקרי יא"ל לדעת) נכנס מדעת לספינה ויא"ל בזה חוץ לתחום אינו מהלך את כולה (כ"י בחזו"א קט יז וחולק על מג"א כאן סק"ז)

ולענין הלכה בכ"ד התוס' להפליג אכ"מ אלא בשבת יט. ונת' בטור סי' רמח' דר"ת בהגה"מ מפרש משום תחומין אסור ב"ש וז"ה וכו' רמב"ן ורש"א וכו' וע"כ בלמעלה מי' דסובר להקל הכל שרי וכ"כ בתשו' רמב"ם מחכמי צבל וכ' אף דמספק"ל אי יש תחומין מ"מ צים לכר"ע אינו מה"ת גם יב' מיל, ורי"ף ור"א"ש דחו פי' זה ופרשו דאסור משום עונג שבת ולפ"ז בנהר שרי דאינו מחליא, ובה"ג התיר אם קנה שביטה מע"ש וזה דלא כרש"ב"ם, ומהרי"ק שורש פה' כ' דרק ג' ימים קודם שרי ואז ליכא שום חשש, ור"י אוסר כל שיטה משום שמא ישיט. וקי"ל בשו"ע כמהרי"ק דג' ימים ליכא חשש ולמאור שרי אפי' בע"ש, וכן מותר ע"ש אם הוא בנהר ולמעלה מי', וכן מהני קנה שביטה בספינה, אבל ברכבת אין שום היתר (בה"ל תד משם חת"ס ח"ו כו' וכלכלת שבת ומהרי"א)

ולענין שביטת כלים נחלקו רלב"ח ומהר"מ אלשקאר אם הוא ג"כ דאוריתא וכ"כ הרמב"ן ומ"מ למעלה מי' יש להקל (בה"ל תד)

הואיל ושבת באויר מחילות, והסברא לאסור כיון דנכנס מדעת או גזרה אטו בקעה והדרי' בי' מקושטין וממאי דמשום גזרה כו' וכן משמע בפה"מ (רש"א)

מג. צמהלכת כו"ע ל"פ וממילא מודה רבה אפי' בקופץ
ובנפחתו דמותה (רצב"א)

יש תחומין למעלה מי', בינא לתחום אחר דרך למעלה פשיטא
די"ל רק ד"א כמ"ס מו. ליקנו שביתה באוקינוס כו' רק מצב"ל
בלא היה אלא למעלה או אי שרי לכחלה ללא להפליג
למעלה מי' טובא, ודפשיט' מספינה אע"ג דמאי דנייד אינו
קונה כמים בעבים ובנהרות ל"ל בעמדה בה"ס (רצב"א) ול"ע
דהפוסקים אינו מחלקים בזה אלא דברי כלל מקום נמוך פחות
מי' קונה שביתה מיד (סי' תד')

ספוקי מספק"ל ולחומר רש"י ומשמעות רש"י דה"נ לגבי ערובין
נפשוט דספיקא לי', וכ"פ ר"ח וראב"ד, ואמרין דשנויא
דמהלכת ברהק דוחק הוא, וכן הוא בריחא דלקמן חסם שבין
תחומי שבת לריח מחלה כו', אבל רמב"ן כ' דרק בניזיר
דאורייתא מחמירין וכמ"ס מו. גבי אוקינוס דדבריהם להקל,
ודקי"ל הלכה כמיקל בערוב, ואינו סתירה כעין שמאינו כל
המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל, ועוד שלא החמיר אלא שמה
אין תחומין ולא מלינו ש"ל דיש תחומין יגרום חומרא, וההיא
דחרס יש לדחות דמים ע"ג מים היינו הנחתן ודאי קונים
שביתה אף למעלה מי' ולא דמי לספינה, ושנויא דרהק לאו
דוחק הוא דדרך נמל להיות בו רקה, ע"כ רמב"ן וכ"כ בעה"מ,
וקשיא א"כ מאי מיייתי מניזיר ללא מהני מידי לערובין ולמאי
דחי לה ולו יהי בודאי הא נמי מפני החומרא, ונפ"מ בזה לרובא
להפליג בשבת בספינה או לקפיאה, ללא מקילינן בערוב היכא
דאיכא חזקת תחום ביתו כמו ספק נאכל מצעו"י כמ"ס לו.
וכמ"ס ש, ול"ס הלכה כמיקל בערוב אלא היכא דאיכא מ"ד
ודאי כן (רצב"א)

ולענין הלכה רא"ש ומהר"ם מחמירין וכ"פ טור תד', וכ' ב"י
דרי"ו תמה דדרבנן הוא וכן משמעות רי"ף, וכ"ד רמב"ן
ורצב"א והג"א מא"י, ומאי דמחמיר רש"י כבר כ' ריטב"א
ורמב"ן דרק בניזיר, ורמב"ם פכ"ז פסק שהוא ספק ומתשובתו
נראה להקל דסובר תחומי ים דרבנן ל"ל למחנה ישראל ועוד
דכרמלית הוא (מובאחא בכל בו ועי' בה"ל משם רמב"ן דסובר
דבים אינו מדאורייתא משום ללא אזיל ודאין להקל בכרמלית
רק דים לא כמו שר"ל רעק"א) מיהו ציבשה יותר מיב' מיל
נחמיר לדבריו, והביא דעת רצב"א ללא שרי' אלא היכא דליכא
חזקת ביתו, אבל יו"ט ושבת שני קדושות הם כמ"ס בהג"א
ושב"ל, ודעת מרדכי מרבינו יואל דאע"פ שיש תחומין
למעלה מי' מ"מ כל העיר כד"א (ע"כ ב"י), ופסק בשו"ע דהוא
ספק ודרבנן לקולא כגון פחות מיב' מיל (כן משמעות המחבר
ובמ"ב משם בה"ג דנוטה דיב' מיל דרבנן) או דמים ונהרות,
ואם לא הי' למטה י' קונה כשירד אלפיים וספק לקולא (רמ"א)
משם הרה"מ) וכהג"א דאי נכנס לעיר מחמת גשמים או חמה
או כבוד הבריות כל העיר כד"א, ולעבור מן הספינה לעיר

צמעבורת שהיתה קשורה לספינה שרי וצשו"ע הגר"ז משמע
אפי' אינה קשורה ויש אוסרין (מ"ב) וכ' בשעה"ל ג' דגשר אפי'
אם הוא כר מד' אם ארוך וניחא תשמישתי' שמה יס בו תחומין.

מג: הקשו בירושלמי הא נמל מוקף הוא וליהוי עכ"פ כדיר
וסהר, ומשני' יתר מצ"ס או אין מחילות י', ובגמרי' לא חש
דשמה לשיטתייהו קאמר ר"ג, ועוד דשאלתם היתה אם יוכלו
לקנות שביתה בעיר עצמה דמהניא לזה כוונת וכמ"ס מי שיב
בדרך ועמד כו' ובר' יהודה דהתם, וש"מ מיירושלמי ללא הוקף
לדירה אינו כדיר וסהר וכן בנפרץ במלואו לים דהינו מקום
האסור כמ"ס הראב"ד, ולמ"ס לעיל דאין תחומין למעלה מי'
א"כ בקנה שביתה בים עמוק י' אין מקרי מקום האסור
(רצב"א)

מד. **ליקא** נמי דקתני ויכנס, ומפרש ראב"ד דהלכה כר"א
ולמאי דקי"ל ד"א לכל רוח שיראה נכנס עד ד' (רצב"א)

מחאה של בנ"א לא עבדי' פעם שנית שמה ירגישו (מרדכי
הג"א)

מד: שבת באויר מערה עיקר כפרש"י, וראב"ד פי' דגג המערה
מותר לילך בו דאורייה עד הרקיע וקיל מטלטול כדמלינו שכל
העיר כד"א, ול"ע דאין זה אלא באויר מסויים כבית או בפחות
מצ"ס, ומה זה שייך לשבת מצעו"י, וגם משמע דוקא ד' אלפים
ותו לא, ועיר כמאן דמליא אינו דומה לגג מערה דה"ר גמור
הוא.

בדבר מלוא מודו רבנן לר"א, ובשגגה פליגו כגון דנחמיה,
ואפי' אם יחלקו לפרוש רבה יהי' הלכה כר"א דמיקל בערוב,
ומקו' אביי ע"כ דמחלק רבה מהא דיואל ברשות ובכל ענין הכי
סברי רובא דאמוראי לא כרבה (רצב"א).

ודלמרי' מאי לאו ר"א לטעמי' דל"ת לא קנים טפי מצ', וב'
פחות משהו קאמר דבעי' הבלעה לא נשיקה, מדלמרי' סוף
פרקין הא דעקר תרתי וקאי בתלת דאז ליכא הבלעה (רצב"א)

מה. הלכה כר' שימי רא"ש וכ"כ רמב"ם וטור תד', ואם ש
מפסיד אלפיים החדשים (מ"ב כל"ק דרש"י ורי"ו וה"ר יהונתן
וריטב"א) אלא שא"א לכופו לשוב (מ"ב מגאו"י לא כא"ר,
ודוחק לשון רי"ו)

הבלעת תחומין מילתא היא רא"ש וכ"כ או"ז.

ובענין יאלו להליל מן העכו"ם הלכה כרנב"י דבתראה וכר"י
דתינא כוותי'

מה. כ' ראב"ד אס אמר שציתתי במקומי דבריו קיימים כדמוכח הניחא דלקמן באמר שציתתי תחת האילן לא יזוז ול"א אי הוה ידע כו' (רשב"א)

הלכתא כר' יהודה דמיקל וכל מקום ששנה בערובין הלכה כמותו (רא"ש) ואפי' חישב לקנות דרך (מ"ב מרש"י רי"ף רא"ש רשב"א ריטב"א וריו"ט) ודוקא אס הוא דרך לאותו מקום (רמב"ם שו"ע) ואס אמר שציתתי במקומי דבריו קיימים (רשב"א מראב"ד רמ"א ומ"ב ושכ"כ ריטב"א ולא כריו"ט) ואס רואה ליטאר במקומו אינו חייב (מ"ב).

מה: ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם, וא"ת ליקנו שציתתו בדואן לקרקע כמי שצא מספינה י"ל דאין זה אל"א משום שדעתו לקנות במקום שיצא, ומ"מ עדיפו מישן ששוב אינו קונה כלום דהא ראוי לשציתתו אל"א שלא קנה אבל מים לא היו ראויים ע"כ נגררים (רשב"א)

ושל אותה העיר כו' פרש"י יש להם אלפים אמה ולא נגררים בתר ערוב המואל וכן פירש בסמוך דיוק הגמ' "כרגלי אנשי אותה העיר מצע"ל שר"ל דמשמע לא משום דעת אנשי העיר, ולא הי' כריך לזה אל"א לשון לכל רוח משמע ממקום מציאתו לא מן העיר, אבל בלא"ה יותר נראה כיון דיך ברירה הרי הוא כרגלי הממלא ואפילו עירב כדמוכח בשלהי ביצה ולא כרש"י וכן דעת ראב"ד, ומש"כ ושל עולי בצל כרגלי הממלא היינו אפי' מילא לעצמו הוה כרגליו אפי' נתנם לאחר דיך ברירה שהראשון כבעלים, וכן נפרש מ"ש ירדו ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם היינו כל אדם הממלא וכ"ה בתוספתא, אך ראב"ד מפרש כל אדם כפשוטו משום שנהרות המושכין וגשמים צבה"ש הוה ניידו ולא יקנו אפי' יהיו של אדם ואפילו גופו אינו קונה במהלך, ובור של הפקר אין בו אל"א דין כרגלי הממלא כפשוטו, וגם אלו נתנם לאחר במתנה הרי אלו כרגלי אחר, ומיתתי רא"י מפ' המואל תפלין דלרבנן יכול ליתן חפץ לאחר ואחר לאחר עד כל העולם, והא דצביצה משמע לאו הכי משום דלא נתנו במתנה, ויש לדחות ראית הראב"ד מהא דנותן ואפי' טובא די"ל באינו מתכוין לזכות אל"א מה שיטתה, וכ"פ שם בתו', ולדבריו תימה אי כרגלי כל ממלא א"כ לא קנו שציתתו דהיאך משתנה השציתתו באמצע יו"ט, ומתרחץ ראב"ד ללאו משום ברירה אל"א כיון דשייך בהו שציתתו נגררים אחרי נכסי אדם משא"כ נהרות כו"ע ידעי דאין בהם שום שציתתו, ונראה עיקר כלשון ראשון וכ"כ בתוס' בשם רש"י ור"ת (רשב"א)

ואמאי ליקנו שציתתו באוקינוס כו' כתוס', וש"מ נמי דכל שקנה שציתתו לא יועיל לו לזאת למק"א דרך למעלה מי' (רשב"א)

ללא כר"א, ומשה"ק תו' לר' יהושע י"ל כל שלא היה מעולם בארץ אינו קונה למעלה מי'.

מו. בין לחומרין בין לקולא קמ"ל, כו' כתוס' והלכתא כריב"נ ולאו מטעמי'.

ולמא הלכה כדברי המיקל כו' וש"מ לאו דוקא בערוב אמרי' אל"א אף בתחומין וחצרות ור"ל דבר הניתר ע"י ערוב (רשב"א) וקשיא בעיקרא דסוגיא לימא ר"י הלכה כדברי המיקל בערוב אפי' יחיד במקום רבים ולא יאטרך לפרש כריב"נ, וי"ל דבעי דלא נאמר חוץ מזו דמסתבר טעמיהו (רשב"א)

למה הדבר דומה לג' חצרות, ק' הא בערובין לקולא ולהכי כר"ש וכפרש"י מח: וי"ל דאה"נ אל"א עדיף לומר בכלל דכל הנפ"מ מזה הכי הוא לא רק לערובין, א"נ דפעמים פליג ר"י אריב"ל ולא בעי למיתלי' ב' (רשב"א) ומ"ש והאמרת ר"מ ור"י כו' ולפי סוגיא דהתם בלא"ה איכא טעמא לפסיקתו וחד מתרי טעמי נקט ועוד לרבותא דל"ל הלכה כר"מ בגזרותיו (רשב"א)

מכדי ערובין דרבנן, ש"מ דהכי הלכתא ואע"ג דאמרי' פא: כ"מ ששנה ר' יהודה בערובין הלכה כמותו דהא לית הלכתא כוותי' (רא"ש עמ"ש ספ"ק) באמוראי אין הלכה כמיקל (הג"א) מסמ"ק ורא"ש ד' כ' לא כן וכן בתוס' סו. ד"ה יפה)

מז: אע"ג דאיתנהו לכללי דרב ור"י הלכה כר"י מ"מ כל הני אוקימתתי' דלעיל איתנהו למעוטי פלוג' (רשב"א)

שרא להו רבא לבני מחוזא כו' רא"ש כאן האריך בד' תוס' אי בעי' מוקף ונתפרש ריש פירקין.

וכלים באווארות, הק' תו' ארש"י מ"ל בתחום מ"ל חוץ לו וי"ל דתוך תחום היינו תחום עיר וקמ"ל דכשהם בתחום העיר דעת בעלים שיקנו שציתתו עם אנשי העיר, וראב"ד פ' תוך התחום ר"ל תחום של בעלים וקמ"ל דמ"מ הוה כרגליו ושאר אינו במקומו לא יזיזום, וכ"ע לפ"ז לשון תוך התחום דמשמע תחום דעלמא, ומסקנת התו' דאלפייס הוא מתחום שהזכיר, אינו מחוור שכרגלי המואלין הו"ל דיך ברירה דרבנן (רשב"א)

קיי"ל כר' יוחנן דנכסי עכו"ם קונים שציתתו ותימה דהא הלכה כמיקל בערוב וי"ל דבאמוראין לא איתמר דאיך יפסוק במה שלא שמע דלמא אי הוה שמע הוה פסיק כוותי' ולא מיסתר כלל מש"ה, ואין כן דעת הפוסקים, וי"ל דכלל דהלכתא כר' יוחנן עדיף מכלל דהלכה כמיקל דהא ר' יוחנן עדיף מריב"ל כמ"ש הגאונים, אבל אין כן דעת ר"ת ותוס' אל"א פסקי כריב"ל, וי"ל לדעתם דכל כללי הפסק עדיפי מכלל דכמיקל בערוב, ואין רא"י מיחיד ורבים ללאו כלל הוא אל"א כתיב צורה בשל לאוריתא אבל דרבנן אינו כלל והרבה פעמים פסקו כיחיד, ורש"י לקמן מט. כ' לא כן לכך תי' ראשון עיקר, והראב"ד ד' כ' דהלכה כמיקל הוא בתנאי אבל באמוראי אזלי

בתר כללי הפסק ומשמעות הסוגיא ורבים ואחר כ"ז מקילי
בערוב כמו כל דרבנן והכי מפורש פ' מי שהוליאורו לאמרי'
כללך להלכה כר' יוחנן, ע"כ מהראב"ד ומ"ס דהלכה כרבים
אולי לא קאי רק אלאמוראי (רשב"א).

ובשו"ע תא' חפלי הפקר כרגלי הזוכה חפלי עכו"ם קונים
במקומם אטו דישראל, ובמקומן היינו מקום הנחתן (בה"ל
כתו"ש ובית מאיר לא כגאו"י לסובר בתר העכו"ם עצמו וכן
שאין לדייק מאו"ז) וגוי שהביא לעיר המוקפת (כל חד כדאית
לי' עי' ריש פרקין) מטלטלין בכולה אם הוקפה ולבסוף ישבה
כגון עיר לא מצר, וכן כלי שהושאל לגוי הרי הוא כשל גוי
(רמ"א)

כולה מצרכתא כו' וכהוליאוס עכו"ם, ומהכא נלמוד דפרות
שילאו אנוסין הם דריש פרקין היינו אפי' הוליאוס בעלים דהני
חיותא בעליהם הוליאוס (רשב"א)

מת. קל הוא שהקילו חכמים במים הראב"ד פירש דהו למעלה
מי' ולא אמרו היינו הנחתן אלא לענין עקירה והנחה וק' מנא
לן דהכא יש י' טפחים עומק יותר ממקום לקיחתו וכי אסור
ליקה ממים התחתונים וגם אמרו לעיל ליקנו שזיתה
באוקינוס, אלא הקלו במים מפני האורך למאי מים שבין שני
חצרות, ותימה אמאי מית' מר' טבלא ולא ממתני' פו. בור
שבין שני חצרות כו' (רשב"א)

רי"ף ורא"ש העתיקו מילתי' דריב"ח דסגי במחלת קנים והשיג
בהג"א ללדין ליכא נפ"מ דפסקי' כריב"נ ובלא"ה כרגלי
ממלא, ובשו"ע תב' כ' כרא"ש דמים שלא נידי מ"מ זעו
מחלת קנים, ומג"א וגר"א כתבו כהג"א ופ"מ בתוס' וכ'
בה"ל דכן משמעות ריב"ז"א ורמב"ם, לא כא"ר שהשיג על
מג"א ע"כ ז"ע להלכה (בה"ל תב') ודוקא שני עירות משא"כ
אם חליו בדהפקר כרו"ע שרי (מ"ב ז) וכן אם מובלע בשני
התחומין שרי ודאי (מ"ב ג) וכן שרי בתבן וכדו' (רמ"א מש"ס
לקמן) ואפי' עיר של עכו"ם (מ"ב מפמ"ג אבל גוי יחיד אינו
אוסר משא"כ ישראל ז"ע) ומסתמא מותר כל שיש מהמים
בשטח הפקר בין שני הערים דאל"כ ייאסרו משום עיר
שבמרחק כמה מילין וכן משמע בתוס' (בה"ל)

אבל לטלטל ד"ה ד"א, כ' הרז"ה מי שישן בדרך יש לו אלפיים
לכל רוח כריב"נ אבל לענין ד"א של שזיתה ח' על ח' כרבנן,
וה"ה לכל ד"א שקונות בכל מקום (העתיקוהו רא"ש ורשב"א),
וטעמו דהלכה כמיקל בערוב וללא כשמואל דאמר כ"מ ששנה
ר' יהודה בערובין כו', אבל הראב"ד פסק כר"י וסובר דהלכה
כמותו בערובין וכשמואל, ולא ידעתי טעמו דהא חכמים רבים
נינהו ולמה הניח דברי ריב"ז לאולי משום דחכמים היינו ר"מ
אבל אין זה דרך הרי"ף במקום שלא נתפרש בש"ס ורוב סתמות
ר"מ נינהו (רשב"א) ולענין הלכה פסק ש"ע סי' שכו' כרי"ף

ורמב"ם לא כרז"ה ורמ"א מיקל, כרשב"א ורז"ה ומשמעות
טור.

עוג מלך הבשן, מסתמא אם הוא ננס באמה בינונית של ענקים
יהבי' לי' דאל"כ היכי יתיב ולא דמיא למלא חפניו קטורת
דהתם אפטר ללא נתנה תורה קצבה אחרת (רשב"א).

וכן פסק הטור סי' שמט' ד"א ברה"ר האסורות בשלו משחי'
ובנגם צבינוניות, ובהבלעה חיזונים אסורים זע"ז, ופסק
מרווחות כפי' רי"ף ורא"ש שהוא דעת ר' יהודה אבל לרש"י
הוא דעת ר"מ, וכ' צ"י דבאמת עולם ודאי מלומאם הוא
כדקי"ל בכל דוכתא עי' ד. ור"מ יב טו סתם לפשוט כו'
דמשמע מלומאמות ותמה צ"י למה פסק כר"מ, וכן אם הוא
ננס בקטנות מולדין (שעה"ל ד מרש"י רי"ו ור"ח והגר"ז ועי'
פמ"ג) וכ' פמ"ג דכשמעביר בבת אחת מדדי' בד"א בינוניות
ובשעה"ל ג' כ' שזה ז"ע, ובחזו"א קיב יא סובר כפמ"ג, ולמדנו
מסוגיא דידן דכל שעומד ברה"ר אסור לו להוליא חפץ מד"א
דילי' אפי' מטלטל רק טפח א' (חזו"א פס)

והרי"ף השמיט ופי' הרא"ש לסובר כת"ק ריש פרקין דמי
שהוליאורו אין לו אלא ד"א כו' דר' יהודה ור' אלעזר כוותי',
וכ' הראב"ד מותר לטלטל בכל שמונה שלו ובלבד שלא יטלטל
ד' בד"א (רשב"א) וכ' צ"י שמט' ללא משמע הכי בר"מ ורי"ף
וטור, וכן מ"ס הראב"ד בהשגות יב יז ללא התירו לטלטל תוך
ד' אלא במקום הדחק כ' המ"מ ללא מחוור.

התם אווסי דיורין פרש"י דהכא יחידין ק' חצר של יחידין מאי
כדמחלקינן במשנת שכה א' ולא עירב ור"ה גרם הכא אווסי
דיורין דשלקתם אושוו ושמעו להדדי ומדכרו וראב"ד גורם
כרש"י ומפרש דחצר אמלעית כולה מותרת היא אבל הכא רק
חלק מהד"א מותרין ואיכא היכר (רשב"א).

כיון דעריבא אמלעית כו' עיקר כרש"י דר' ששת אית לי' דר'
יהודה וכדקאמר אפי' תימא, והלכה כר' ששת להקל, ולא
כזעה"מ דמפרש דר' יהודה המיקל ואית לי' דר' ששת (רשב"א)
ורא"ש כפר"ת ורש"י בל"ק וממהר"ם דאף לרש"י הלכה כרב
באסורי דהלכה כר"ש דמתיר הכל ולא תניא כוותי' דשמואל
אלא במילתייהו דרבנן.

מח: זו דברי ר"ש פרש"י שמא יטלטלו חיזונות מזו לזו כו'
ועיקר ככל הגאונים והמפרשים מפני קושיותיהם כו' ומסיק
כר"ת לא כמהר"י והן עצמן מותרות לעצמן שלא נאסרו אלא
דלמא ישתמשו אהדדי, ואם עירבה לעצמה אינה אוסרת על
אחת מהן דרגל המותרת במקומה אינה אוסרת (רשב"א)

ערוב של חצר א' צב' בתים הפרישה סי' רעב' פוסל וחזו"א
מכשיר.

מט. רי"ף השמיט הלכות רגילה דקי"ל הלכה כר"ס [כמש"ל] והכל מותרות בלא"ה, וכ' רא"ש מיהו לשאר דברים אריכים חלוקי שמואל. והכי קי"ל שפו ט, ובמ"ב משם אחרונים (היינו נוב"ת לט") הדיכא דכופין על מדת סדום באמת אסור לעבור, וחזו"א סי' אה' חולק ומוכיח משפּו דאף במומר הכי הוא.

המקפיד על ערובו הלכתא כשמואל דהכי אמר אביי סת. כיון דאי בעו מינאי ולא אפשר למיתבא בטל שחוף לכו לא יערב בגלוסקא נחא שמקפיד עליה (רא"ש מרדכי סמ"ג סמ"ק או"ז וכו' קי"ל שסו ה לא יערב בדבר שתיקן לאורד השבת ועי' מ"ב דזמסכים מ"מ כשר) ובעה"מ פוסק כר' חנינא, וכן מביא רשב"א משם ראב"ד דר' חנינא קשיש ומיקל, והלכה כשמואל רק בחולק ערובו כרי"ף פ' חלוץ, ביקש א' לאכול מן הערב ולא הניחו אס' הי' קודם כניסת שבת בטל הערוב (מלקמן סה.) וה"ה כ' משם עזובה"ק דלא אמרו מקפיד פסול אלא במזכה לכולם (וכ"מ קת"ב בהג"א משם או"ז, דרכ"מ) אבל תו' והרא"ש אינו כן והכי קי"ל (שסו ד) וכשא' מזכה לכולם לכו"ע לא יועיל במקפיד (שעה"ל ג), וכלי א' לאו דוקא אלא מקום אחד (בה"ל פמ"ג).

ובענין חולק כ' ה"ר יהונתן דחולק שלא רוצה שיתערב ומקפיד כו' וכ' ב"י לאו דוקא אלא מאיזה טעם שיהיה ללא פלוג, וכ' מ"ב סקל"א נראה לכאורה במזכה לאחרים יכול לחלוק ול"ע, ואם ידע שהכלי לא יספיק אפילו באינו מספיק יס' פוסלים (מ"ב משם תו"ש ותו"ח)

בית שמערבין בו א"ל פת שסו ד.

משום קנין והלכתא משום דירה הכי פסקו רשב"א ורא"ש והכי קי"ל (שסו א), והראב"ד הביא רא"י ממ"ש בית שמניחין בו ערוב א"ל ול"ע א"כ לותב"י דידי' אדידי' אע"כ קנין לדירה האמר, ובקטן קי"ל כר"ת שסו ג.

מט: שביטתי במקום פלוני, הרז"ה ורי"ף פסקו כשמואל דתני' כוותי' ודחי לביתא דמסייעא לרב, והראב"ד כ' דלחיייתו דחויא בעלמא ודוחק וסקלי וטרי אליב"י, והלכה נמי כלישנא קמא בפ' דברי רבא כדאמרו בביתא אבל לא סיים כו', ויס' לפקפק ברא"י זו דלמה לא אקשו בגמ' וע"כ לכו"ע בעי' שיהי' מסויים ואדרבה שקלי' וטרי' אליב"י דעטמא בתרא, ועוד דהוא בתרא, ועוד דהלכה כמיקל בערוב את"ל דהלכה כרב (רשב"א) והלכתא כשמואל דתני' כוותי' ועוד דבביאה לז' מוכח דהלכתא כהאי מתניתא וגם המיקל בערוב (רא"ש ממהר"ם) וכ"כ המרדכי והרמב"ם כ' לא שנו אלא באילן שתחתיו ח' אמות נר' דמפרש דלביבא דשמואל איתמר וכ"כ הרה"מ אבל רש"י ורא"ש ורי"ף לא כן פרו (ב"י)

צטור תט פוסק דבעי' מצי למיזל גבי דאילן כל"ב [ועי' בה"ל דלענין בה"ש תלוי בפלוג' סי' תטו' ג], ופוסק כשמואל דלא סיים ספק היכן קונה אבל קונה וכ' דלרמב"ם קונה במקום רגליו וכן ברובא לקנות חוץ מאלפיים לא עקר מקום רגליו וקונה וכן לרי"ף, וכ' הבה"ל דאף דדעה ראשונה היא רשב"א רא"ש טור מרדכי ואגודה ריב"ז"א ומלחמות וומר"י אין הכרח לא כא"ר, מ"מ מש"כ רמב"ם דלא סיים קונה מהאילן והלאה הוא ג"כ דעת רש"י פי' קמא ור"ח ורי"ף [ובחזו"א קי' ו כ' דהרי"ף לא מוכח הכי וכמ"ש הא"ר] וס' העתים וכן לראב"ד שפוסק כרב [ובחזו"א אס' השיג דלהראב"ד קונה תחת האילן וכן פוסק] ורי"ף בשה"ג וכן נוטה או"ז על כן לכתחלה ודאי יחמיר לזמאס כרמב"ם, מיהו במ"ש רמב"ם דיש לו ג"כ ללד השני אלפיים בזה יחידאה הוא (ע"כ)

ג. והרי תודה דליכא בטעות פי' ראב"ד בנתן עמה מ' חלות של חברתה ושלה לא היו אס' ולחלחין היינו פלגא מכל א' מפ' חלות דפרוסה פסולה וקי"ל כחזקיה דרבי' דר' יוחנן הוה (רשב"א)

עירב לב' רוחות פי' טור תיב בסדר שיכול לחאי היום.

ג: הגיע לאותו מקום מהלך את כולו, שצו ב' כ' הטור דקס' שהמערב במקום מהלך את כולו כן השו"ב וכ"כ הרה"מ ז' ד מרשב"א אבל הר"מ אס' כ' דבשבת אפי' יותר מב"ם.

נא. הן ואלכסון הראב"ד ותו' דחו פרש"י ללא הזכירו בכ"מ אלא ד', ופר"ת דיש אלכסון לכל רוח ק' הא עיקר פאות מערי לויים ילפי' והתם אין אלכסון לכל רוח, ופרשב"ם תימה דעיר מרובעת אין עושין לה זווית לרובעו של עולם, וראב"ד פי' דמעביר בישר נגד פניו חייב בד"א לחודי' אבל כשמעביר לאלכסון עצמו אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסונם, וזה ק' כמו פיר"ש למה סתם הגמ' אינו חייב עד דיעביר הן ואלכסונן אס' אינו אלא לפעמים, אלא יש ליישב פר"ת דכזה יהיו כל שובתי שבת ר"ל פאות כאלו יהי' להם לכל רוח (רשב"א), ורא"ש מקשה אפר"ת מיומא סז. י' סוכות ויב' מיל וכולן ע"י ערוב, וי"ל דכי היכי דקרי לכל תחום שבת מיל אף דאיכא אלכסון ה"ג, מיהו מכח קושית הרשב"א הנ"ל דפאות דחאו, כ' הטור שמת: הרמב"ם כ' שכל שמעביר בלא אלכסונם פטור ואסור ואינו יודע למה אוסר, וכ' ב"י משם ה"ה משם ראב"ד "במקום הדחק מותר הן ואלכסונן פחות משאו ושלא במקום הדחק אסור אפילו לטלטל בפחות מד"א", ובש"ע ס"ב כר"ת והביא הרמב"ם משם י"א, וכן פסק מ"ב כרמב"ם משם ב"ח נ"ז וא"ר, ומביא משם הגר"א דאס' בירר לו רבוע דע"ד מותר לו לטלטל תוכו.

לאו היינו דתניא ר' חנינא כו', ומתני' דמרובעות ליכא רא"י דלמא דרעבנן הקלו (רשב"א).

נא: עני אין עשיר לא, כל שעיקר יציאתו לשביתה קרי עשיר וזכרך עני, תדע דחשבי' לבני כפר שיחין עשירין אע"ג דהוה שני בצורת והיו עניים, וזכרך עני אפי' יש בידו פת ללא פלוג ואינו כריך לרוץ ולערב צפת, ותדע דהחזירו חברו לפנינו מקרי בא דכרך לאל"כ לא יועיל לקנות באילן או גדר והא בלן קס יש בידו פת והוי כעני (רשב"א) כ' ב"י לרש"י בעי' בא דכרך ושאין לו פת ורמב"ם בפ"ז כ' או שיהיה רחוק או שיהיה עני, והלכה כרשב"א דאפי' יש לו פת סומך על תקנה זו (בה"ל בשם א"ר ומי"ט וכר"י ריא"ז וריטב"א) וטעם היתר בא דכרך אפי' יש לו פת שהוא יגע (ה"ר יהונתן מ"ב עג).

הלכתא כרבא דנותן ערובו יש לו ד"א דהכי הוא סתמא לב: (רא"ש מהר"ם)

עיקר ערוב ברגליו (טור טט) ויהי' כל בה"ש (מ"ב כו מה"א) וא"ל קום אמירה (מ"ב כט כתוס' ורא"ש) אלא דבא דכרך קונה בלא קום כוונה ואלו מי שיאלא מבייתו בסתם ושבית במקום אינו מפקיע חזקה ביתו בלי כוונה (קס) וביולא כדי להחשיך קונה (שעה"ל כו מתו' מנו: ורשב"א לא כלבוש ו"ע למעשה דתטו' ס"ב כ' כהלבוש דיעמוד קס ויחשוב שיקנה כו')

נב. מי שיאלא לילך כו', רשב"א מפרש כלישנא בתרא דרש"י ומביא משם הגאונים הכי, והראב"ד הק' היכי איכא מ"ד שא"ל לומר דשנינו מי שיסב דכרך ועמד דאינו מועיל מדין שביתתו במקום פלוני רק נחלקו מטעמי אחרוני וע"כ משום דלא אמר ועוד בלא מסיים מקום תחת האילן דלא קני או בנמצא האילן חוץ לתחום דלא קונה קלת אחרי האילן, ועוד באינו מכיר אילן אבל חברו מכיר למה לו לסמוך על חברו, בכל הני היה לנו לומר שיקנה כמו הכא דאמדי' דעת' שרואה לילך לעיר פלונית, ודחי רשב"א לכולהו קושיין דבשאינו יודע ומכיר מקום שביתה לא אמרינן ותחתיו של אילן נמי משום דאמר לשון דלא משתמע ממנו כהוגן, ורא"ש ורי"ף מפרשי כלישנא בתרא, וכ' רי"ף דמייירי שבני עירו סמכו שביתתם עליו, ורמב"ם מפרש ששלחוהו לערב, וכ' רא"ש דאין לומר הלכה כר' יוסף מדלחא חשבי' בשדה ענין ומחלה, אלא כגי' רש"י דהלכה כרבה.

הש"ע תי' מעתיק הרמב"ם דמייירי ברואה ללכת לקבוע שביתתו במקום ידוע וכגון גדר שדרך להניח בה ערוב בה"ל מרשב"א וריטב"א] קונה באותו מקום כיון שהחזיק דכרך אף שהחזירו חברו או חזר מעלמו או שנתעבד קנה כיון שגמר בלבו, [והיינו דלעתו עכ"פ לילך למחר, מ"ב מתו"ט] ד"א בעני או ברחוק, והחזיק דכרך היינו ירד מן העליה קודם שיאלא מפתח החצר ובעי' שיגמור בלבו, וכ"כ דין אנשי העיר כפי' רמב"ם ששלחוהו להניח ערובם דהוא קנה ואינהו לא, וכ' המ"ב דעת הרבה פוסקים דוקא בהולך לשבות במקום סוף ד',

והיינו פירוש רש"י וה"ר יהונן ואו"ז וסמ"ק וריא"ז ורשב"א וריטב"א וכמ"ש הא"ר (מ"ב ב ושעה"ל, ובחזו"א קי ו השיג דרי"ף ורא"ש והר"י סברי כש"ע על כן מיקל), וכן רש"י וריטב"א ורשב"א מלריכין דוקא שיהי' לו ב' בתים או שיאמר בהדיא שביתתי במקום פלוני וכ"פ הב"ח ובית מאיר, ומש"כ בד"א בעני ר"ל דעני יכול לומר בביתו שביתתי במקום פלוני וכדפירש הגר"א ולהח"א אינו יכול (מ"ב ו) עוד כ' הח"א דעשיר לא מהני בי' החזיק דכרך, וכ' בה"ל דכוונת הח"א לא לפרש כן כונת שו"ע דזה ודאי אינו [אבל בחזו"א קי ו דוחק לשון רמב"ם דכוונתו כח"א] אלא כיון דר"ח [המובא בריטב"א] וליתא לפנינו ורש"י וה"ר יהונתן ואו"ז משם רשב"ם ורשב"א וריטב"א ורי"ז לא סברי כרמב"ם דעני יכול לומר בביתו אף שבעה"מ מפרש כן הרי"ף מ"מ לא רצה הח"א להקל, והומרתו בהחזיק דכרך ל"ע אלא שבלא"ה הא דמקילי' החזיק דכרך אפי' יאלא לערב הוא נגד רוב הראשונים כנ"ל ע"כ החמיר, והגאון י' כ' דאף לרמב"ם [ותו' ורמב"ן] לא מהני ביולא ע"מ לערב.

בטעמא דר"מ דפרש"י ויתר, כ' רשב"א ליכא למימר דמספק"ל דלמא כל שביתתו הוא עשיר דהא סתמא קתני כל שיכול לערב ולא עירב אפי' לא יאלא לדרך, ואי"ל דמספק"ל לר"מ אם תרנו גם בעשיר דהא אפי' לר' יהודה כל במקום פלוני עשיר לא ק"ו לר"מ דעיקר ערוב צפת, אלא טעמא דר"מ דוקא במוחזר דהא בני עירו אינם חמיר גמל רק הוא כיון שיכול כעת ל ערב צפת ועל זה קאמר כל שיכול כו' ופרושי קא מפרש טעמא אגב אורחיו, וא"ת בספק לא יזוז ממקומו כקונה תחת האילן י"ל דמעירו לא עקר דעת' וכו"ה בתוס' בשמעתיא דלעיל] וכן הוא בטעמא ערובו.

וציניהם שני תחומי שבת ר"ל קלת פחות מ'ב', ובהחזיק דכרך לא סגי בלי בית שמה כיון דהחזירו חברו, והלשון איהו כיון דנפק לאורחא אינו עיקר ההבדל באמת אלא שלו יש בית ולהם ליכא בית (רשב"א).

נב: אפי' טו' אמה, נראה מדברי הרי"ף דאין הלכה כר"א דהבלעת תחומין וכר"ש בטו' אמות, ולעיל פ"ג נתבאר דהלכה כר' אליעזר וכ"פ ראב"ד וכן פסק ראב"ד כר"ש וכן נראה דהלכה כמיקל בערוב (רשב"א) ובש"ע תה א פוסק דאין הבלעת תחומין אפי' אמה בחוץ לא יכנס רק רגלו אחת בפנים יכנס, ופי' המ"ב דהיינו במזיד אבל בשוגג או באונס איכא הבלעת תחומין (מג"א ור"ר והגר"א כרש"י, אף שהא"ר מחמיר בשוגג שעה"ל ו' דחה דבריו ממ"ש ס"ה) וכ"ש אם יאלא לדבר מלוא מותר לו לחזור כל שלא יאלא מתוך התחום ד"א, והא דאין לו ד"א לכך פנים משום דהתחיל ללכת לכך זה נראה כבורר לשם (מ"מ, מ"ב)

כילד מעברין, כמין קשת מרבעין מבחון, וכתב הראב"ד כיון שיש לה זוית אף שהיא עגולה א"צ רבוע עולם ומרבעין אותה מבחון אף אם יש בין ראשיה ד' אלפים, ועיר כמין גם משלימין לה לרבוע ולא כ"א דקודם מותחין קו בין שני רגליה וממנו מרבעים, והקשה הראב"ד כהו' התו' אם דין פיגום יולא כקשת שיה, וכ' דלה"נ ור' הונא זכולהו קאמר, וכ"כ ר"ח, וי"א דר' הונא לא קאמר אלא כשיש בין יתר לקשת יותר מאלפיים אמה דאל"כ מני למיזל זל"ה, וא"א לומר כן דל"כ למ"ד דביותר מאלפיים ביניהם לא מרבעין א"כ מיירי ר' הונא רק באלפיים מלומצמות ולא מסתברא, גם מרש"י מוכח לא כן, ויש לומר דשאני עיר עשויה כקשת שאין עשויה ליבנות אלא כקשת אבל פיגומין דעלמא תחת עיר הוא, ועיר שנעשית כמין גאם ע"י פגום והוא יותר מאלפיים דאין יכולים לבא שמה מכל העיר להני י"א אין מרבעין אותה וגם לתי' אחרון ל"ע אם יש בין ראשיה ד"א אמות (רשב"א).

מודדין לה מן הקשת, ונחשב כשני עיירות לכל בני אד מודדין מאותו הצד לא מפתח ביתו, אלא שדברי רש"י שלהי פרקין אינו נראה כן. וכ' הראב"ד דמרבעין מאחוריה בכל ענין (רשב"א)

ולענין הלכה הטור שלח' מעתיק דעת תו' ורא"ש דאם אין בין יתר לקשת אלא אלפיים אפי' יש בין הרגליים ד"א, ורי"ף ורמב"ם השמיטו מח' אמוראי דדין יותר מאלפיים בין יתר לקשת ומסקנתו ד"י דהיינו כאב"י דאין חלוקה, והטור כ' מסבירא דה"ה כמין גאם, וכ' ה"ה משם הרשב"א דמודדין לכל ללע בפנ"ע ולא כרש"י וס' העתים שמודדין לכ"א מפתח ביתו, ולענין פגומים אם יש להם דין עיר כקשת הרא"ש נסתפק וחוכך די' לחלק ביניהם וכן נסתפק בעשויה ככבש איד מרבעין וכמו שנסתפק הרשב"א, ע"כ מב"י, ורמ"א ס"ו מחמיר בזה כר"י ור"ח וראב"ד דפגום כקשת, וכ' בה"ל אפשר שיש לסמוך על רשב"א וספק רא"ש להקל בשעה"ד, וכ' דכנגד אמרע העיר ודאי אינו קשת וכמ"ש רשב"א משם ראב"ד ואפשר דבזה אין פלוג' (בחזו"א כ' שדבריו תמוהין מאל), ובש"ע השמיט דין התו' דמודדין ממקום שנתקצר הקשת וגם שאם אין בין יתר לקשת יותר מאלפיים שרי ורמ"א הביא ב' דינים אלו, ועי' מ"ב שמעתיק דברי רשב"א וריטב"א דכמין גם אין מרבעין אם יש בין קרנותיה יותר מד"א אמה, ופוסק בשעה"ל ה' משם ריטב"א דמ"מ מרבעין בתחתית הזוית דאמר' ל מהכא אורח הרגליים, עוד כ' דולאי כשממלאין דין בני הקשת שיה לבני היתר, (נת"ח וזה"ע ומאמר"ר וגר"א לא כמג"א), ודעת הטור דבאלפיים תחתונים של קשת שרגליה ארוכים מאלפיים ורחבים מד"א אמרי' ל מהכא ומרבעים שמה והעתיקו מג"א אבל בה"ל תמה מל' גמ' מודדין מן הקשת וכן משמע ל' או"ז וס' העתים, ועוד דעיקר קולת רמ"א בפחות מאלפיים כתבו נהר שלום ומאמר"ר וגאו"י דרי"ף

ורמב"ם לא מחלקי בהא ועל כן השמיטוהו רמ"א ולבוש וח"א, ע"כ בה"ל, אבל חזו"א חולק דולאי הכין הוא.

ושעור שיהיה בין רגלי הגאם וירבעוהו ככל מדתו ד' אלפים באלכסון (מ"ב ושעה"ל יט' וכמחה"ש שתקנו דברי מג"א לא כיד אפרים) וכ' חזו"א אפי' אם יש יותר מד"א לפעמים יפגעו קרנות התחומין זה בזה

כ' צ"י סי' שלח אע"פ שלא הוזכר בגמ' ד"א על ד"א אלא גבי קבר ה"ה לאינך כדמשמע בגמ' וכ"כ התו' ורמב"ם, ובדגמ"ר כ' דבורגנין א"צ ד"א ומאיין לו מ"ב, וגם כ' בה"ל דהמג"א סובר דלרוך מאד ואינו רחב ד"א אין מרבעין אבל אחרונים כתבו דהוא תלוי בפלו' דמזוזה יו"ד רפב', ונחזו"א סובר כמג"א וגבי ב' מחילות זל"ה תקרה כ' צ"י פסק הרמב"ם לקולא כמיקל בערוב ויש לתמוה על רבינו שלא הזכירה, ורשב"א כ' נמי לקולא ומביא שהראב"ד מחמיר, וסומך דברי הירושלמי דמוכח מיני' דמותר, ובש"ע פוסק דדוקא ג' זלי תקרה, ועי' בה"ל דאף שצבה"ג כ' דמה שמלריך הש"ע מעזיבה הוא ט"ם מ"מ כן הוא בעצוה"ק וסמ"ג.

ומערה הנה המג"א העתיק החוס' דמערה וריטב"א הוסיף דאפי' הבנין חוץ לע' אמה מטרף ע"י המערה, וכ' בה"ל דה"ה באינך כגון בהכנ"ס שיש בו בית לירה סגי שיהי' הבהכנ"ס תוך ע', ובחזו"א חולק ע"ז.

יוצאי כריפין כו' תמה צ"י שלח י על רי"ף שהשמיט חלוק של ג' חכרות, והביא משבה"ל לז' דה"ה לכל מחנה אר"כ הוא מוקף בגדר או בחריץ ואפי' שתי או ערב הוא מחלה.

מפני שהוא מפסיד הזוויות פרש"י לא ימדוד אלפיים לפי מקום הקרנות ותימה דל"כ הל"ל מפני שהוא מפסיד התחום ויל"פ כפשוטו שאינו עגול אלא מרובע ומרויח הזוויות, ומ"ש נמלא מגרש רביע פלגא הוי, כ' הראב"ד ללא חשב הקרנות בקו' ללא מהנו לתראה, ומסתברא דהטעם משום ללא פסיקא ל' אי יבזי' קרנות (רשב"א)

נז. מקיר העיר וחוכה, ופי' ראב"ד דהוא כחצר לעיר ועשאוהו כחצר המשכן, ודאמר' מנה"מ כו' משמע דלר"מ קאמר וק' א"כ רבנן מאי קעבדי להאי קרא ובפרט מנא להו חלוק בין עיר לשניים, ובזה י"ל דסברא משום דחיקא תשמישיהו, ובירושלמי אי' דרבנן ילפי נמי מהאי קרא מקיר העיר ממס ולא קרפף (רשב"א)

דלעת רבנן אי בית כעיר כ' רשב"א דבית הוי כעיר ונקטו עיר איידי דר"מ, ולר"מ עיר דוקא דמקיר העיר דריש ולא בית, ואי"נ י"ל לחב"ר לעיירות נותנין קרפף שלם אבל לבתים עד דמבלעי ממס תוך ע' וסירי, ובסופא דסוגיא בנדון התוס' אי

לר"מ ה"ה בית מיייתי ד' ר"ת דבית כעיר ומביא דיך חולקין וכן הוא בירושלמי דאין בית כעיר, וכן ר"ש כ' אין נראה דברי ר"ת דבית חשוב כעיר דעיר כתיב כדדריש ר"מ ומיני' נשמע לרבנן.

כ' הרשב"א משם ראב"ד דאין נותנין הרפף לעבורה של עיר, וכ' ר"ש גרסי' בירושלמי מהו ליתן עבור לעבור רשב"י אמר נותנין ומהלכין מטברי' לזפורי ע"י גדולות ומערות ופליגו אמוראי אי דוקא בעיר גדולה כמו שעור שמוסיפין עליה או לאו וטפי נראה דגמ' דידן סבירא כרשב"י מהא דכנישתא דברניס כו', ופסק טור שפ"ח ליתן עוד הרפף אחר עבור, וכ' ב"י שהוא לשי' ר"ש דהלכה כר"מ, ובש"ע הוסמט אבל רמ"א מיקל כו, ועי' בה"ל שטיקור הקולא כר"מ הוא דעת מהר"ם מרוטנברג ור"ש ומרדכי ורשב"א ורע"ב, אבל קולת הטור בעוד הרפף הוא נגד רשב"א וריטב"א בשם ראב"ד דפרט שהגר"א מלדל לפסוק כחכמים.

אי ר"מ תנא ל'י' ירשא ק' דלמא סתם כדי להכריע י"ל בלא"ה סיפא כרבנן וכן שלשה כפרים כו', וסובר דלחיא בר רב משולשין הוא כפשטי' לא כאוקימתא דר' חנינא ודיוקא דתו' דבין שני החלונים ל"ד אללא בלי חויר אמלעית (רשב"א משם הראב"ד).

ואין בין זה לזה, י"מ משולשין כולן נקראים חלונים ואינו מחוור דא"כ מאי קשיא על ר' הונא ואין לומר דמשולשין כחלוצא הוא דמקרי חלונים דהא חלוצא עכמה רואין אותו כאלו הוא ביניהם, ויותר נראה דקושטא קאמר ור' חנינא מסבדתו קאמר הכי ולאו שנויא הוא, ויותר נראה וכ"כ הראב"ד דלפ"י רואין את האמצעי ביניהם מ"מ לא יהבי' ל'י' הרפף דכולי האי לא אמרי' רואין (רשב"א) והובא סברא זו בב"י שפ"ח משמם ושאין כן דעת רש"י והרמב"ם.

לענין הלכה יש פוסקים כר"מ דמיקל וכנדרים נו: דיהושע קאי בעבורה דיריחו, ויש כרבנן דשקלו וטרו אליבייהו וההיא עבור דיריחו הוה בצורגנין, וכר' הונא קי"ל כו' ודלמרי' בספיא דשמעתתא דמפסיק יותר מקמא' ושליש אליבא דכו"ע נקטו ואטמאתה דמבלען דנקטו ע' אמה ר"ל הן וקרפיפן תוך ע' אמה, וכן מזינו ב' פסין, וי"מ דאטמאתא כגדולות ובית אין לו הרפף (רשב"א), ור"ש כ' דר"ת הוכיח דממ"נ נותנין לב' עיירות ב' קרפיפות אפי' לחז"ר וכ"כ מהר"ם דהלכה כר"מ דמיקל וכן הוכיח מהא דלב: באילן העומד תוך עבורה של עיר ומסיים ר"ש בהעתקת דברי רי"ף שהביא הא דנדרים נו: וכ' ב"י רמב"ם פוסק כחכמים וכן משמעות רי"ף דסותם שכ' פלוג' דחז"ר ור' הונא וואין ראוי' מדהביא סתם יחיד ורבים דבערובין לא אזלי' בתר רביסין] ולפ"ז ל"ל דהא דמיייתי רי"ף הא דנדרים הוא רק לילפותא על ענין עבור אבל לנדרים הוא

בתר לשון בנ"א, א"נ הביאה לומר כדי תנא כנדרים אסור ליכנס היינו בין ב' עיירות דומיא דהכא, וכן פוסק ב"י כר' הונא מתוס' ר"ש מרדכי רמב"ם, וכן רי"ף שמביא פלוג' ומסתמא סומך על כלל דהמיקל בערוב לא כה"ר יהונתן שפוסק כחז"ר, ועי' שה"ג שכ' רי"ף לא הכריעו.

ולענין משולשין העתיק ר"ש ג' תי' התו' ופסק הטור שפ"ח כפי' ר' חנינא וכ"כ דרואין ג"כ הרפף לאמלעית ופסק כתי' קמא דתו' דאין שלשתם עיר א' ממם וגם כתי' ג' שלא תהי' גדולה יותר מהריות, ועי' ב"י דרשב"י משמע לא כתי' קמא, וש"ע ס"ז פוסק דכולן כמדניה אחת כלשון רמב"ם ויהעיר הבה"ל דאין הכרח בר"מ, ורמ"א כ' די"א כתוס', אבל מ"ב כ' דהלכה כדעה קמיתא וכמיקל בערוב, ונסתפק הבה"ל אם היה האמצעי נוטה ואינו מכוון בין שניהם במקומו מרחק הרפף, ובמשנה משמע דבעי' מכוון אללא שבר"מ לא נזכר וז"ע, ועי' חזו"א דאינו מובן הלך להקל, עוד העיר הבה"ל דחת"ס לד' דמרבע עיר כמין גאס כמשולש וברשב"א כ' לא כן.

נז: הגיע לגיא או לגדר ה"ה להר ויש לתמוה למה לא תני להו כחדא (רשב"א).

נח. נ' אמה, ירושלמי ממנו ולנחל עה' אמות י"א חוזר לאחוריו וי"א מודדו בחבל של ד"א.

הולך למקום שיכול להבליעו, וכתוס' דאין מודדין בחבל יתר מנ' א"נ שמא יאמרו דמודדין בחבל יתר על נ' א"נ גזרה משום הרואין שמא יאמרו דכל גיא מצליעין אפי' יותר מנ', והא דחוזר למדתו כ' הראב"ד משום שצריך למדוד ב' מדידות לכל רוח מלבד מדידת מלוי הקרנות (רשב"א).

גיא מעוקם עיקר כפ"ב דרש"י וי"ל דטעמא שמא יאמרו במקומו הבליעוהו דלא רמו אנפשייהו קאורו של רוח שני ומה שמדד ברוח שנית תחומה הוא דמדד לכן מקדר (רשב"א)

אומדו והולך לו דלא אמרו בתחומין אללא להקל, וגי' הספרים כמ"ש לפנינו ומפרש רשב"א התם דניחא תשמישתי' ויכול לעמוד על גביו ויראה היכן יכול לחזור למדתו והכא דזקוף כ"כ דלא הטריחוהו לעלות ולראות אופן ההבלעה, ויש מפרשים ניחא תשמישתי' היינו דכלה בתוך התחום ולא ניחא היינו כגיא מעוקם פ"ב דרש"י, ואין זה שייך בלשון הגמ', ומ"מ נלמד ממנו שהר שיש לו דין אומדו והולך כיון שאם יכול להבליעו צריך להבליע ה"נ אם יכול להבליעו על ידי קדור בהר כגון שמלדו יש רק הר אינו יכול לאמוד אללא יבליעו ע"י קדור ההר שלידו שאינו זקוף כמותו, וזה מקום עיון דלכאורה האי הבלעה קולא הוא שא"ל לקדר אבל לא חומרא שלא **יאמוד**, וגי' רי"ף והגאונים והתניא מודדו מדידה יפה ר"ל כקרקע חלקה ומשני בניחא תשמישתי' ומיירי במתלקט י'

מתוך ו' ומפרקים לישנה בתרא אליבא דרבא דוקא י' מתוך ה' אבל מתוך ו' מודלו כקרקע חלקה, וק' אדמותיב בריתא לסייע ממחני' דקאמר מבליעו ולא הזכיר מדידה יפה, וי"ל דמקשי ממחני' ובריתא יחדיו כדי לתרץ כולם, וי"ל דבתי' זה כלול הא דקשיא מחני' אבריתא דאומדו, וכתב רש"י דאם זקוף הרבה כעין כתלים שלנו אינו נכנס במדה והא דאמר שמואל בשאין חוט יורד מקדר לכאן' סותר לר' הונא בר נתן דאפי' מלקט י' מד' אינו מקדר וע"כ דל"ד קאמר שמואל כל שאין חוט יורד מקדר ומיירי ב' מתוך ה', וכן אביי ולישנא קמא דלחומרא] אמר דמקדרין דוקא ב' מתוך ד' ופחות לא אע"פ שלא ירד החוט (ע"כ רש"י).

והרא"ש ז"ל כ' נראה שאם א"א להבליע רק מקדר לא התירו באומד דאין טורח בקדור כותל, פרש"י לא שנו דמקדרין, ול"ד אלא ה"ה להבליע ונקט כן משום סיוס דבריו, לא כהתו' שנתקפו בזה, ועיקר כפרש"י, ומ"ש מתלקט י' מתוך ד' אומדו כו' היינו דלא ניחא תשמישתי' דאמר' לעיל, וכ' הטור סי' שט בפלוג' דעה' ממנו ולנחל מסתברא כמ"ד שחוזר לאחוריו וכן בשו"ע, והעתיק מרש"י בשם תוספתא דימתחננו בכל כחו, וכן מעתיק פרש"י בחוט המשקולת וברא"ש וכן שו"ע, ועי' ב"י דהר"מ פכ"ח א גרים והא תניא מודלו מדידה יפה וסובר דכותל וגדר לא בנפלו מיירי דא"כ היינו הר' דוקא בכותל אמרו מדידה יפה.

הביא ב"י שט' צענין תרי לישני בהר המתלקט פסקו ר"י ר"א"ש ור"מ ור"י וטור כל"ב, ומהר"מ פסק כל"ק והביא דה"ה מחלק חלוקה הרשב"א ב' מתוך ו' וכן מביא מ"ב מא"ר וריא"ז, ושרמב"ם מפרש ועד כמה היינו כמה אלפים וד' הוא ד' אלף, ועיקר דברי השו"ע הם דברי הרא"ש, וכ' מ"ב גיא רחב מנ' עי' ירושלמי, וגם הביא כלל גדול מהגאון דאם יש מקום ישר כנגד העיר ימדוד סם, וכ' הבה"ל משם הכלבו דלא הותר למדוד בפסיעות של עצמו אלא"כ שבת צבקה, ועי' חזו"א שחולק ואין זה כוונת הכלבו רק עצה טובה שלא יצמאם אלפים, עוד הביא מ"ב מריטב"א שיכול למדוד ע"ג קרקע, וכתבו עבדו"ק ורש"י ורי"ו והגר"א דאומדו שייך אף יותר מנ' ולא כהשו"ע וא"ר שפוסק ע"פ רא"ש דמקדר.

נח: מן המומחה רמב"ם מפרש כרש"י וכן בירושלמי, והגאון פירש כר"ח בתו' (רשב"א רא"ש) וטור שט' מעתיק כפרש"י, וכ' ב"י בשם ה"ה דכן עיקר והטור חושש גם לפי' ר"ח כרי"ף, ובענין ריבה ומיעט הטור כ' כתו' ורא"ש ורשב"ם כ' כפרש"י ודוחק גם לשון הר"מ ביד מפני משמעות הגמ' וכמ"ש בעצמו בפיה"מ, ובשו"ע ס"ח העתיק ל' רמב"ם היו לנו תחומי שבת מוחזקין ובל' מומחה ומדד ריבה בתחום מהם ומיעט בתחום שומעין לו, ורמ"א מוסיף דעת רא"ש דאם לא ילאו הקרנות בשוה מותח ביניהם צאלכסון ושרש"י ורשב"א מקלים

כהמרוצה, וכן פסק הגר"א, ומינין צשעה"ל שכ"כ ה"ר יהונתן וכ"נ רע"ב, ותמה על הגר"א דמפרש התוס' לא כרא"ש ונראה בהדיא שכוונתם כרא"ש ועכ"פ מסיק הבה"ל להקל כהגר"א וכן מחה"ש ומסייען מתוספתא דמרבעין כמו בכל דוכתא וכן פיר"ח ורי"ף מתני' דמן המומחה.

כגון דיסקרתא דר"ג, דרבים בנו להם עיר צבקה שלו, ומסקי' דיסקרתא דנתן זואר שצנה עיר והשכירה או מכרה ללא נשתקע סם בעלים ראשונים ללא אחר למיטעי, והכי מוכח מר' זירא דעירב לד"ה אף שהיתה של רבים, וי"מ דוקא שכל רה"ר של העיר שייכת ליחיד, וכמ"ש כב: יהושע אוהב ישראל וכל דל"נ תשמישתי' לא מסרה לרבים, ובענין זה מה ששנינו חצר שהרבים נכנסים לה צו ויואלין צו רה"י לשבת (רשב"א) וב"י הביא שה"ה כ' בשם רשב"א עיר של יחיד היינו שצנאה לעצמו והשכירה או מכרה או שצנאה להוסיב בה דיורין ומשייר סרטיות לעצמו, וכן הביא המ"ב א י"א דאף במכרה אם לא נשתקע שמו הוה של יחיד ונעשית רבים והם רשב"א ורמב"ן וריטב"א.

נט: ר' יהודה היא, דברי התוס' דפחות מיג' כו' אינם מוכרחים וכמ"ש פ"ק, והלשון מאן תנא דמיערבא רה"ר ל"ד דהא אף לרבנן מיערבא בג' מחילות או אר"ה ולחי או דיומדין מכאן ומכאן וכן לדין דקי"ל כר' יוחנן דדלתות נעולות בלילה סגי (רשב"א).

לרצבה נמי לא מערבין, משמע דדריסת רגל הרבים מעכבת מלערב ולא יועיל גם דלתות ננעלות דבהו מיירי בריתא דר' יהודה או עכ"פ דקיי"ל דכל שאין ננעלות אינו רה"ר, ועל כן מדמי לב' חכרות, ואם כן היכי מערבין מבורות המפולשות (בפ"ק) אם אין דלתות ננעלות, ועוד דאמר' יד: עשה לחי לחאי מבוי הועיל לחאיו, וע"כ במפולג מיירי דהא פרכי' עלה פשיטא כו' ואי יש חלוקה הוה לי' לחלוקי קודם דמקשה דאינו פשיטא כדלויכא למטעי בכוונתו, ועוד דר"פ אבריתא דק' יהודה קאי ור' יהודה בב' מחילות גמורות לא מיירי כמ"ש בעושין פסין, ותי' הרמב"ן ז"ל דלא נאסר אלא לערב כולה אלו לעצמן אבל חייין פשיטא דלא, אלא יערבו הכל ויתנו לחי וקורה צרה"ר, ולא יועיל שיערבו כל חאי צפני"ע ויתנו לחי וקורה צאמצע רה"ר אפי' לרוחב דס"ס יש להם דריסת רגל ודמי לא' שלא עירב דאוסר, אבל אם אין לחי וקורה חילוני אלא סביב חאי אין השאר אוסרים, וע"כ אמרי' דמבוי יאסרו אהדדי דכל שהיה ראוי להתערב יחד ולא עירב אוסר לר"ע, וברה"ר רבנן מודו דקם ראוי להתערב איכא עליה טובא דא"א לסלוקי לחיניש מרה"ר, וכע"ז הוא פרש"י לכיון דהוה של יחיד לחי וקורה נמי ל"מ ואין ר"ל דכל מבוי לא יועיל דהא מהני לחי לחאי מבוי וכן אמרו רצפו בלחיים משתמש עד חודו כו' אלא לומר דכל שעוברין זע"ז אוסרין זע"ז, והביא הרמב"ן

ראי' מירושלמי תנינן אפי' עיר גדולה כאנטוכיא ויש בה דלת אחת אין מערבין חלאין הדא אמרה קורה מתירה חאי המבוי כו' ומבואר מירושלמי דכל שלחי או קורה מפסיק ביניהם אינו אוסר כיון שאינו יכול לערב עמו עכשיו שאינו מוקף עמו, ולדבריו מיושב מה ששור העיר מערבין לעלמן ולא אוסרין דעשו לחי ביניהם (רשב"א)

דקה גבוהה ג' טפחים וכן פי' הגאונים (רשב"א) כ' רא"ש לעבוד מחילה דקה גבוהה עשרה טפחים ור"ח ז"ל פי' אינטבא ורש"י פי' פתח נמוך בכל מבוי ומבוי (רא"ש) וכן ב"י שצ"ב מ"ש התו' אלטבא ד' טפחים ט"ס ול"ל י' טפחים וכ"כ ר"י בשמס, ומסיק מ"ב משם ב"ח ומ"א גבוה ד"ט ומביא בשעה"ל דא"ר הביא הרשב"א לגבוה ג' ורחב ד' וכן מלריך א"ז רחב ד', כ' פמ"ג דברחב י' בעי' דקה י"ט ובהגר"א מוכח לא כן (שעה"ל כ').

ברא"ש מיייתי עוד ראוי לפרש"י דנעשית של רבים הינו ממס מרבה ב"א דעריב למחוזא וכבר בימי עולא אמר ו: דמחוזא חייבין עליה משום רה"ר אלמא היתה של רבים, ולענין הלכה בין א"ד של ר"פ הרי"ף השמיט אלמא אינו מיקל כל"ק וכדרכו לפסוק כל"ב אבל לא מסתבר דבש"ל סופרים אזלי בתר המיקל כ"ף בערוז שאין לו עיקר מן התורה שהלכה כדברי המיקל בערוז ועוד דמסתבר דא"ד טפל לגבי העיקר, ע"כ, וכ' ב"י דרי"ף ורמב"ם מחמירים וכוותיהו עיקר, והדרכ"מ השיג דהלכה כמיקל בערוז, ובס"ו כ' השו"ע כלישנא בתרא, ותמהו עליו הגר"א ובית מאיר ופמ"ג ודחקו לשונו דלעולם פוסק כלישנא קמא אלא שהעתיק לשון רמב"ם, ורמ"א הביא די"א דהלכה כל"ב, וכ' מג"א דחלוק מבוי לחלאין לא מהני דקה רק מחאה י"ט (מ"ב כד').

ובד' רש"י מבוי מבוי אסרי אפי' איכא לחי ומה שתי' עליה התו' וכו' ק' מירושלמי הנ"ל שהביא רשב"א דנתנו לחי באמצע המבוי וגם בסופו אלו ואלו אסורין והכל תלוי אם אלו שחוץ למבוי יכולים לערב דאז אוסרים או לאו, ונראה לזוה"פ מהני לחלק מבוי או חצר וכ"כ התוס' וכו' וכ"כ מהר"ם דה"ה ב' לחיים או פסין או פס ד' ודפרכי' מבוי מבוי כו' קאי אמצוי דלחי וקורה (רא"ש).

ס. ר' יצחק אמר כו' פסק רי"ף כוותי' ותימה וכי פליג אר"ש וי"ל לגורם רבי והוא בריתא (רא"ש) וכ' הטור שצ"ב כרא"ש וכ' ב"י שכ"כ רמב"ם וסמ"ק וסמ"ג וכן קי"ל, והשו"ע כ' חצר ובית ומשמע בית בלא חצר לא סגי ובא"ר ופרישה הביאו מטור דא"ל אבל בריטב"א כ' כשו"ע (בה"ל), ובעיקר דין שור אין נזהרין אפשר דס"ל כרש"י דאין נקרא רבים פחות מס"ר [מג"א] או משום בתי עכו"ם דהו"ו שור [א"ר שעה"ל] ולכתחלה טוב להחמיר בבתי עכו"ם [מ"ב כמהריב"ל וכדמוכח

בירושלמי לא כר"ן], ואם משייר במבוי חצר אחת כריד פסין או כוה"פ (רמ"א) וכדמפרשי נה"ש וב"מ והגר"ז והגר"א ללא קאי על ערוז מבוי מבוי בפנ"ע דאז סגי בלחי

עוד כ' טור עיר של יחיד פי' שאין בה ס"ר והרמב"ם כ' שהוא קנין של יחיד כו' ופוסק דסגי בבית תבן אע"פ שאינו דירה, ואם העמיד הרבה סולמות עד רוחב י' לא חשיב כפתח שני לאסור, וכן העתיק דברי רא"ש לזוה"פ מהני לעולם לחלק, וכ' ב"י דכן הוא בהגהות בשם סמ"ק, והביא שכ' ה"ה דעיר שאין לה חומה אין כלל גזרה זו וכ"כ רמב"ן אבל רש"י לא משמע הכי, ולענין פתח אחד המת' בגמ' דסתמת אשפה תועיל לזה בעי' אשפה של י"ט (שעה"ל טו' ומסיים ול"ע)

ס: מותר לביתו כמש"ל לו. דכל מביתו לא עקר מיהו היכא דחייב איזה ערוז עקר כגון נ: אמר לב' עבדיו ערבו כו'.

והלכה כריב"ל דרבא מסייעי' ור' אידי לאו לאפלוגי אחי אלח דתמיה מנ"ל (רשב"א) וכ' הרשב"ד שכלתה מדתו באמצע עבודה הוי כבסוף העיר דלא אמרו עבור אלח להקל שאל"כ אפי' כלה מדתו באמצע תחום העיר נחמיר עליו (רשב"א) וכן פסק בשו"ע, וכן פסק כריב"ל הטור תח' (וב"י בשם רי"ף ורא"ש וסמ"ג וסמ"ק ורמב"ם כז ה) אבל מ"ש הר"מ שם דעיר שלן בה אינה כד' אמות אפילו לילך בה לא נהירא דלא אמרו אין לו כולה אלא שלא יוריד לו מאלפיים אבל א"א לאסור עליו לילך בעיר שלן בה דוכי אם נתן ערוזו אלפיים אמה מסוף העיר שלו אינו הולך כולה (טור) וכ"כ הגה"מ מסמ"ק ורש"י וסמ"ג משמע כר"מ (ב"י) ואם כולה כד"א ה"ר יהונתן כ' שאין מנכין לו הני ד"א והטור כ' דמנכים וכן פסק בשו"ע, עוד כ' ה"ר יהונתן דאע"פ ש"ל כל העיר אינו יכול ללכת מאדליה כלום, ובסמוך יתבאר כוונתו.

ופסק הש"ע תח' כרמב"ם וסמ"ג שהמניח ערוז למזרח אלפיים מביתו אינו מהלך מביתו ולמערב, וכ' רמ"א דיך להקל כטור דמהלך כולה בעיר שלן בה, וכ' הא"ר דלהמחבר אפי' לן בביתו ולא יא' משם כבר אסור לו לילך למערב בתוך העיר וגם אינו יכול לימלך העתיקו מ"ב ז, ובשעה"ל פקפק דלא מסתבר להחמיר וכמ"ש המג"א אלא דל' השו"ע משמע קאת כהא"ר ועכ"פ בשבוע הבא ודאי יכול לימלך. המעי"ט כ' דלשון השו"ע כלתה מדתו אחר העיר דדוקא שהחמירו לא למאמס שעור זה שמסור לבנ"א, וא"ר חולק וכן עיקר כמ"ש רמב"ם ורשב"א ובשעת האורח יש להקל (מ"ב ת"א). ונסתפק שעה"ל יא' אם הי' צבה"ש בעיר אי מקרי לן בה ומסתבר להחמיר וכמ"ש הח"א עז ג דלן סגי בלא צבה"ש ובבית מאיר כ' דהוא פלוג' ראשונים ולמעשה יש להחמיר דבלא"ה קולת רמ"א נגד רוה"פ, ובאמת א"ר ובית מאיר פוסקים כהמחבר, אבל הב"ח וכמה פוסקים העיקר דברי רמ"א (מ"ב), וכ"ז לענין

בסופה ומדת חמתן באמצעה, ולא משמע כלל בגמ' וגם למה העלימו העיר הג' שהוא העיקר (רצב"א)

סא: שאין ראוי לדירה, שמעי' מסוגיין דגם המניח במקום פחות מב"ס אין לו אלא אלפיים ממקום הנחתו עצמו, ואלו האומר שביתתי במקום פלוני הולך את כולו ועדיף ממניח וטעמא כר' יהודה דעיקר ערוז ברגל ואומר כבא ברגלו, וכן תולה בפלוג' זו בירושלמי, ויש פוסקים כר"א דמיקל אבל הראב"ד פסק כר"ע ודמתני' מכרעא כוותי' ונראין דבריו (רצב"א), רי"ף השמיט הפלוג' להלכה כר"א דמיקל (רא"ש) וכ"פ המימוני 7 ו 7 ולב מהר"ם מהסס בדבר תלמודא פריך לה וסנויי דחיקי (הג"א) ובש"ע תח ג פסק כר"א והנה רצב"א וראב"ד וריטב"א ופ"ג משס רבינו ישעיה והגה"מ סס מהר"ם, ולדינא יש לסמוך על רא"ש ור' יונתן ורז"ה (בה"ב).

הדר עם הגוי, ר"מ ס"ל כותים גרי אמת כהוכחת התו' ומ"מ אוסר בכל מי שאינו מודה בערוז ואף בלדוקי, ואף שבגמ' אמרי' ע"ד ר"מ לדוקי אינו כעכו"ם י"ל דר"מ טעמי' דר"ג מפרש ודחוק הוא (רצב"א), ואין הנכרי אוסר לטלטל בחצר דאין זה בכלל הגזרה להיותו יותר חמור מישראל כפשטות הגמ' ורש"י ובה"ג לא כמהרי"ל קנו' הביאו גם מג"א שסג כז' ורע"א ונחלקו עליו וכ"כ פמ"ג במ"ז ה' על כן אין להחמיר (בה"ב) ולא מהני בטול רשות להעכו"ם (בה"ב).

חאיף עכו"ם לכשפים ולא מוגר, ובלדוקי וכותי ה"נ א"נ עיקרא למלתא משום עכו"ם איתתן (רצב"א).

ואם יש שם ישראל אחר אוסר פרש"י אם יש ישראל אחר עמהם אוסר על כל ישראל להוציא מבתי עכו"ם לחצר מפני שהיא כחצרו כו' ומ"מ אביתי' דישראל לא אסר כל היכא לבית' (רצב"א) וכוונת רש"י דאם יש אורח בחצר אסור על האורח והישראל דדיר לא נאסר (הג"א מרדכי) ובמרדכי דבני אושטרייך לא נמלא פסק זה ואי לאו דמסתפינא אמינא דפסק תמוה הוא אמנא ק' לסתור פסק ערוך (תרוה"ד עו') ותמהני עליו איך רפו ידיו ולא סתור פסק זה בזרוע נטויה ללדברי ר"מ איתמר וכוותי' לא קי"ל (ב"י ס"ס שפב') כ' מאמר וברכ"י דכל הישראלים שרו בטלטול דאי חד אסור כולהו נאסרים.

הלכה שכירות רעועה דכמיקל בערוז, ופסק מהר"ם שא"ל לשכור כל שבת ק"ו מערוז ואף שכ' רש"י לנכרי חייב לכשפים וטורח לשכור כל ע"ש היינו כשהנכרי חוזר בו מידי דהוה אמערב שיכול לחזור בו מערוזו ווהא דנוטלים על כרחו פ. היינו ברגיל להשתתף ול"ש למילף כה"ג לנכרי, והלכתא כראב"ז וכמ"ש התוס' בשם ר"י ואפי' חצר של כמה בתים ישראלים חשיבא כחד לגבי מבוי של עכו"ם ומותר להם לטלטל במבוי וראי' מהמנן בר ריסתק דלקמן (רא"ש) ובא"ז פסק דלריך לשכור כל שבת ושבת ולא מצי למיגר בפ"א

הלוך אבל צרור שיכול להניח ערוז רחוק כמה אלפים מביתו כל שהוא בתחום העיר כמ"ש מג"א ותו"ש ושע"ש לא כעו"ש, וראית המג"א דהא יכול להגיע סס בה"ש, ונפסק הרמב"ם ע"כ הלכה כמיקל אף שא"ר מוכיח מראב"ז כעו"ש, אבל לכו"ע בכה"ג הלך לערוזו אינו חוזר לביתו, ואינו סתירה דיכול לילך דאז הוא כמו קודם שקנה הערוז, אכן מאמר"ר וב"מ ומחה"ש מפרשי דלהמג"א אריך ללון סמוך לחומה, ולא נראה כוונתו וזוה אף העו"ש מיקל וכן משמע בא"ר, וחדוש כה"ג דלהמחבר א"א להניח ערוז מביתו בעיר גדולה היה להפ' לפרש כדתמה בבגדי ישע, על כן אין להחמיר בזה אף להמחמירים כהמחבר (בה"ב).

גם העתיק רמ"א דברי ה"ר יהונתן ומפרשו דיש לו אלפיים לכל רוח סביב ד"א של מקום שהניח ערוזו, וכל עיר שהיא כד' אמותיו לו יש לו אלפים חוץ לעיר לכפון ולדרום אע"פ שאין מקום הנחתו אלא ד"א, וכ' מ"ב משם ח"א דכלה באמצע העיר אינו יולא יותר מרוחב מקום הנחתו ופשוט, ולהמחבר כן הוא אף בכלה בסוף העיר, ובאמת דברי רמ"א אינם כדנראה מל' ה"ר יהונתן והוא הכרעתו, וע"כ כמה אחרונים חולקים עליו ונ"ח מג"א וכ"מ גר"א, והמניח בעיר אפי' אין זה ערוז כולה מודדין האלפיים נגד רוחב כל העיר (שעה"ל יג מחי"א עו יא ובית מאיר ת ה' לא כגאו"י לב:).

סא. וחסורי מחסרא, פי' דקשיא לי' כיצד ובידו מוחק כיצד, ותימה ללישנא דתני מי שהיה בעיר גדולה ומי שהיה בעיר קטנה, לימא הנותן ערוזו בעיר גדולה כו', וי"ל דס"ד אין ערוז קונה בעיר יותר גדולה מעיר ששבת בה רק כשעור עירו (רצב"א)

על שפת הנחל, פי' ר"ח ורי"ף שמשתמשין בו כל בני העיר כשאין מים וק' מה יועיל דקה הא ליכא דירה ועוד פתח בתיהם לא משמע חומת העיק רק כפשוטו, ופרש"י עיקר (רצב"א) וכ"פ רא"ש והג"א הביא מסמ"ק פי' רמב"ם, וכ"פ הרי"ף וה"ה (ב"י ש"ח) וטעם שהנחל מקרי ערוז לעיר שכל העיר משתמשין בו אע"פ שאינו דירה (ריטב"א) ונסתפק המג"א אם ה"ה בכל מקום שמשתמשין כולם והא"ר מחמיר דבלא"ה הרבה ראשונים מחמירים גם בנחל (רש"י בעה"מ רצב"א רא"ש ואו"ז) והמחבר סובר כר"ח רי"ף רמב"ם וסמ"ג (שעה"ל כה'), וכל דין נחל רק עד ע' אמה (חזו"א משס ירו').

עיר העשוי' כקשת פרש"י תימה דהיינו עיר קטנה וגדולה ובאמת גם פר"ח ק' כן, ובתי' דר' דימי פי' כל המפרשים חמתן קטנה ובתחום גדר ולפ"ז אין יורדין לגדר ר"ל לכל גדר ואינו משמע, ועוד הק' הראב"ד א"כ פשיטא, והא ל"ק די"ל קמ"ל כדריב"ל דאין מדת העיר נחשב, והראב"ד פי' שהיתה עיר שלישית ביניהם קרובה לגדר טפי בד"א ועל כן מדת גדר כלה

לשבתות הרבה מידי הוא טעמא אלא כדי שלא ילמד ממעשיו (הג"א וכו' ז"י לחין הלכה כן אלא כרוה"פ) וכן ישראל הדך עם הגוי בבית א' לריד לשכור ממנו בכל שבת כדי להטריחו וכן אפי' עשרה הדריס עמו (הג"א או"ס סמ"ק ר"ב ממגנאל) ודוקא ביש לגוי חדר מיוחד דל"כ לא גרע משכירו ולקוטו (מ"ב י מגר"א וגר"ז ומאמ"ר), ובשעה"ל קי"א נסתפק אם השוכר מקום בספינה הוי שכירות מן הנכרי וטוב להבליע השכירות בשכר הספינה (הובא בז"י ס"ס שפ"ב וכו' דמי שלא הלך לריד לשכור בספינה הוא היכא שאין שם בתיים) הלכה השוכר בית מן הגוי לריד לשכור שוב (רמ"א שפ"ב או מאו"ז) וישראל המשכיר בית לחצרו ובית לגוי אע"פ שיש למשכיר תפיסה לריד השוכר לשכור מן הגוי (רמ"א ס"א) ול"ע הא אם יש לו תפיסה א"ל ערוב (בה"ל משם מאמ"ר וגר"א, ושדדמ"א מיישב קלת).

ויכולים לשכור מן השר אם הנכרים מקבלים פרס ממנו כדאמר האחים שאוכלים משל אביהם א"ל לערב (הג"א) ומש"כ דמקבלים פרס סגי הק' בדמ"א מנ"ל לאקולי בזה ולא שמענו רק בסמוכים על שלחן א' וראי' דמוליקין למק"א ערובן לריכין כ"א בפנ"ע כסי' ש"ע ובתשובת רא"ש משמע כז"י (שעה"ל ג).

ובטור שפ"ב פוסק שכירות רעועה וא"ל לשכור כל ע"ש וא"א לשכור ע"כ, ומשמע לשון הטור אפי' כמה בבית א' מיקרו כחד (ז"י מ"ב ז') ומתנה גמורה ג"כ מהני (בה"ל מרי"ז), וכו' המרדכי דמותר לשכור בשבת מהנכרי (דרכ"מ) ואפי' בפחות מש"פ אבל מישראל ל"מ בפחות מש"פ (בה"ל מרי"ז), וחזו"א פ"ב טו תמיה ללא גרע מבטול, כלה זמן השכירות ולריכיס לשכור שוב אין ערוב חוזר ונייעור (תשו' המיוחסות לרמב"ן ר"ז דרכ"מ כר"ש ורשב"א ש"ע ס"ז) והנה בגמ' סו. א' שוכר ע"י כולן ומזה נר' דקודם מתערבין כולם ואח"כ א' שוכר, אך ר"מ סמ"ג ועב"ה"ק העתיקה לשוכר תחלה וכן משמע בבה"ג ובתש"ז ס"י מה', ואפשר שר"ל דלכתחלה יעשו השכירות קודם פן לא ירצה העכו"ם ויהי' ברכה לבטלה, אבל בס"ז לכאו' משמע דמעבד דבנתבטל הערוב מרכי' לשכור שוב, ויל"ד דשם לא עשאוהו אלא עד שייגמר השכירות, ולא דמי לבא עכו"ם בשבת לאגלי מילתא דהערוב אינו כלום, וכן נוטה בנה"ש שפ"ג וכן משמעות ח"א עה' א' ועלי אלמוגים, ובלא"ה אם הערוב קיים לא גרע מכל שותפין דמהני להו ערוב (תשו' יא) ועל כן מש"כ לחזור ולהניח ערוב הוא לכתחלה שיהי' כתקונו ובזכרה וכן תמיה בבית מאיר שיועיל משום זה (בה"ל).

ואם השכיר ישראל לנכרי מסתמא משייר השכירות של ערוב (תשו' רשב"א ז"י רמ"א ס"א) ודוקא ביכול המשכיר לסלקו כשיראה (גר"א הביאו מ"ב ז' וכן הכריע בשעה"ל ו, כיון דלמ"ש רמ"א חולק בפיה"מ, וחזו"א ז' לג' אוסר אפי' מכח ירו' דאכסנאי אם לא בהשכירו חדר בביתו ומשתמש עמו) כ' חמד

משה וזכ"י לטעם זה דרמ"א אם אינו דר שם המשכיר בעצמו שמה לא שייך ואין להקל כחיי"א דמיקל בזה דבלא"ה דין הרמ"א ל"ע וראיות הנשמ"א לא נהינן (בה"ל) וכן גוי ששכרו ממנו והשכיר הבית לחצרו גוי א"ל לשכור שוב (תשו' רמב"ן ז"י ס"ח) ודוקא שכר לזמן (מ"ב כה' מל' ש"ע ופמ"ג וח"א ומיהו מפקפק דשמה בעי' חזרת דמיס כרמ"א בסמוך ולדינא מחמיר כנ"ל) ובמכר ל"ע (פמ"ג ורע"א משם הח"א מחמיר וכן יעשה לכתחלה אף שא"ר וח"א מקלין שעה"ל ל'), וכל דנקיט דמי אינו יכול לחזור בו הגוי (ז"י ממשמעות ר"ש), הרמ"א ס"ו כ' שאינו חוזר בלא החזרת כסף, אבל דעת ז"ח וא"ר והגר"ז ועוד אחרונים דיכול לחזור בו אחר שבת אחת לא אם פירש זמן וועשה"ל כה' לחינו מיקל בזה, וקודם שבת ראשונה המג"א כ' דיכול לחזור בו הגוי אם לא החזיק הישראל בחצר והסומך על ז"ח וא"ר דמקלין לא הפסיד (שעה"ל כב'), אבל שכירות לזמן קבוע כ' אחרונים הנ"ל לחינה חוזרת וכ"כ ראב"ד ואפי' יחזיר דמיס ור"ש ש"כ נקט דמי' ר"ל שכבר גילס (כמ"ש ז"מ וח"מ וא"ר וכ"ה ברע"ב והריו"ב וכ"ד מג"א כמו שפרשוהו ז"מ וע"א לא כפי' תו"ש), ובכלה הזמן בעי' שכירות חדשה (מ"ב כו') מת הגוי שכירות קיימת עד סוף הזמן בע"כ דירשיו אלא"כ שכר בסתם (מ"ב כו' מא"ר ונה"ש וב"מ וסב"י וח"א ללא כמ"ז, ועשה"ל כו' לאפי' בסתם כל שלא החזיר דמי להרמ"א לא בט"ל).

כ' בתשו' רא"ש (כ"א ד) ב' חכרות פתוחות זל"ז ואין דריסת רגל ביניהם ונכרי באחת אין אסורים לטלטל לחצרו (וכן נפסק בס"ג), וכתב האגור דלכן התיר מהרי"ו לטלטל מחצר ישראל לחצר עכו"ם וממנו לחצר ישראל, וכו' ע"ז ז"י דזה אינו אם לא שעברו ודיכולים לערב ויש חלון ביניהם דא"א מבית לבית בלא ערוב (כן מפרש המ"ב טז' משם לבוש, ועי' בית מאיר מפרש כוונתו לא ע"י ערוב) ומרדכי סובר לחינו מותר אלא בפחה ללא ניחא תשמישתי' וכשאינם פתוחים לאותו מבוי וש"ע סובר כרא"ש וכ"כ בעלי אלמוגים ובהגר"א ח מוכח דלית' ג"כ למ"ש המרדכי דבחד מבוי אסור אבל בזה נר' להחמיר שיוציא רק בפחה ל"נ דז"ח וא"ר וחכ"כ נוטים כן (בה"ל).

הלכה כראב"י דמיקל כדמשמע לקמן גבי' המן בר ריסתק וכן ס"ל רב ור' חייא וכן פסקו כולהו רבוותא (רשב"א)

סג. מורה הלכה בפני רבו, הרא"ש כ"כ כתוס' דאף חוץ לג' פרסאות אסור, והרשב"א תמיה ע"ז לפרש הא דפ"ק דסנהדרין א"א"כ רחוק כו' דוקא בתלמיד חדר ועוד ללא אתסר רק לרב"ח ורב רק משום מעשה שהיה וכן פי' ראב"ד דחוץ לג' פרסאות שרי ונטל רשות מרב א' מותר אף במקום רב אחר (רשב"א) ורמב"ם מחלק דחוץ לג"פ שרי דרך אקראי וכן העתיק בש"ע יו"ד רמב' והביא י"א כרא"ש, וברמ"א ס"ד ללא מהני רשות ברבו מובהק תוך ג' פרסאות (תו' ומהרי"ק ואגודה וסמ"ק)

ותלמיד חבר שרי וי"א לא צפניו, והביא עוד לאס אינו רגיל לעירו רק באקראי שרי להורות שמה.

70. זילו צטילו רשותיכו, מה שפרש"י קשיא מהא דק"ל כר' יוחנן כו' כדק' התו', אלא מפרש רשב"א כהתו' ורא"ש ומוסיף ללשנת הבאה יצטלו אלל השני ור"נ יוכל לחזור ולצטל צו ציום, והלכתא כרבא (שפ"ב).

שכירו ולקטו תימה מה ענינו וי"ל דעכו"ם אינו לירה אלל גזרה לכן הקילו, ולפ"ז בישראל יצטרכו באמת שיהיה לו מקום לינה או פיתא, אלל העיקר כראב"ד דבגוי ישראל שאל ממנו המקום ומשכיר והא דר' יהודה לדמיון בעלמא נקטי' (רשב"א), ולכתחלה ישכור מהנכרי עצמו (הג"א) ויל"פ טעמו ממש"כ הגמ' למריש שאלוהו אוגר לן רשותא אלל אינו ראי' דמעשה שהי' כך הי' גם מל' רמב"ם ציב "ומשכיר משכירו ולקטו שלא מדעתו" וכן משמע ל' רשב"א אפילו בקשו ממנו לשכור ולא ראה שוכרין מאשתו כו' משמע דהיכא שלא בקשו ממנו לשכור ודאי שוכרין מאשתו או שו"ל (צ"י שפ"ב) ולענין הלכה עכ"פ בעי' שיהיה לשכירו איזה זכות שמוש בביתו או בחצרו (עלי אלמוגים בה"ל).

ומש"כ ולינה צי' מידי לאו דוקא וכמ"ש רש"י לאתנוחי צי' מידי וכלשון הרמב"ם ורי"ו, ומ"מ כריך קנין בשאלה דשכירות משכירו מקיימא גזרה דפעמים גם זה יקשה, ומש"כ הטור שישאל מקום לאו דוקא דהא אדרבה פוסק כהו' סו. דבעי' מקום שאינו מיוחד וכל רשות סתמא היא חיפה שיראה ואפי' רשות בחצר היא שאס אין מקום בחצר יכניס לביתו וכן הוא בלשון ר' ירוחם (צ"י), ומפרש"י דשכירו ולקטו של גוי אס ישראל מערב ואס גוי שוכרין ממנו, אלל רמב"ם פ"ב כ' דשאל מן הגוי כריך להשכיר וכ"כ הרשב"א בתשובה "ולשאלו כו' ומשכיר ודיו אע"פ שרש"י לא פירש כו", וקשיא מאי מיייתי' ראי' משכירו ולקטו והא התם מיחה לא מהני כמ"ש הרמב"ם עצמו והכא הגוי לא ראה בשכירות לכ"נ שהוא מפרש אס ישראל הוא נותן ערובו וגם כריכים לשכור ממנו דקס תחת הגוי וגם יס לו חומרת ישראל (צ"י), וכ' מ"ב לו' א' מצני החצר לאו דוקא (לבזש ור"א) וההנחה אינו אלל משום הקנין ולדעת הרבה פוסקים יכול מיד לסלקו (עי' צ"י א"ר ושא" – שעה"כ) ופסק ש"ע סי"ב השואל מקום משכיר וי"א שנותן ערובו ודיו, ופי' המ"ב מ' דעת י"א דשאלתו מהני בצביל כולם וסגי בערוב שנותן בל"ה (צ"י) ולכתחלה יחוש לסבירא ראשונה (א"ר) והגר"ז ושע"ש ור"א, ולבזש חושש לפי' שני דצ"י דאס השואל מחצר אחרת בעי ערוב ושכירות ומאמ"ר מפסק וכן מוכח ברשב"א וכ"כ הגר"א וגאו"י, שעה"כ וחזו"א פ"ב כ"ב וכו' מסיק דדאי כריך להשכיר, אלל השאלה א"צ קנין (ולא כמ"ב).

כ' רשב"א בתשו' שאס שכרו מגזר המלך לזמן קרוב אע"פ שנתחלף הגזר א"צ לחזור ולשכור שהשוכר ממנו כשוכר מן המלך והכסף צא למלך ואפי' בשכירו ולקטו נר' כן שלא אמרו אלל להקל, וכ' צ"י משמע מדבריו דשכרו סתם אין הדין כן וה"נ מסתברא דאין כחו אלל מלך המלך וכשהחליפו המלך הרי חוזר צו, ואס לא סולק אלל מגזרותו אלל עדיין אוכל פרס לא נשתנה דינו, צ"י רמ"א, וצבה"ל תמה מזה על חי"א דמכריד דוקא לשכור מחילות שר העיר ממס הא"ה כל אוכל פרס, ומקיים דבריו לחוץ מהני חילות אין רשות שמוש לשאר עצדים ולפ"ז ל"ע גם דין הרמ"א הנ"ל ויש לסמוך ע"ז עכ"פ שלא ליתבטל שכירות שלו דהא המלך חפץ ביקרו עדיין, ובחזו"א פ"ב לה דוחה] ובשכירות דידן שאינו נופל לכיס המלך איכא למידק וי"ל דגזר הוא דגזל או למלך מחיל ל' (ע"כ צ"י) וכ"ה בש"ע ורמ"א, וה"ה צמת שכירו ולקטו תוך הזמן א"צ לשכור שוב (מ"ב מחי"א ושא"א), והביא מג"א דאפי' נוטל השכר לעצמו וכצ"י והוסיף בא"ר דה"ה בשכיר ולקטו, וכל עצד מעצדו כשכירו ולקטו (מ"ב מז) ולכתחלה לא ישכור רק עד עשרים שנה (מ"ב מח מח"א) אלל דיעבד אפי' שכרו עד עולם מקיר לעולם תוך הזמן (פמ"ג וגר"ז)

היו ה' שכירו כו' פרש"י הדרין בחדרים כו' וי"ל לאו דוקא חדר מיוחד דא"כ אפי' להחמיר נמי, אלל כמ"ש"נ דהקילו בלא מקום לינה, ובשכירו דעכו"ם ולא בשל ישראל, והראב"ד כ' אפילו בישראל ואינו מחוור (רשב"א), ובטעם הקולא בזה כ' מג"א ללא השכיר להם כדי שיאסרו ונשמ"א השיג עליו דטעמא הוא משום דכולי האי לא גזרו וכמ"ש הגר"א ור"ר, והלכ מקרי רשותו כיון דמאי הגוי לסלקו להו (מ"ב לפ"מ) שביאר ש"ע ג ובסי' זה דבזה תליא מילתא).

כ' הגר"א הוצא מ"ב לד' דהא דשוכר מאשתו ושכירו אף שמוחה תלוי בצלוג' דססז' אי מערבין בע"כ, ור"א צין אשתו לשכירו ולקטו ולא לשאר צ"ב, מ"ב]

71: התם הוא דשכיחי דדירי בקו' התו' הא פנימי שכיח י"ל דקנסו לחזון דאיהו קא גרים לפנימי ללא יירא ובדוכתי' הוא דקרי' צ' ישראלים אוסרים (רשב"א).

סה: כר"ע דאמר כו' הגאונים דחו מהלכה הא דינא דהלכה כרבנן והראב"ד כ' דהיה להם לפסוק כר"ע כר"ב ור' היא דהכא ולא אחמר בהדיא דהלכה כרבנן אלל מאי דמיייתי מר"ע הוא כעין הא דאמר ר"ע דאוסרין חזי' עכ"פ דשכיחי דדירי וכיון דלר"ע אוסרין מיקרו דאגידו זה בזה, ור' הונא דמתרץ אליבי' דר"ע וכשערבו לרוחא דמלתא קאמר, והכי מוכח בשלהי פרקין דעכו"ם מפעי פעי דחשיב כרבים ויש מקום לחלוק בזה (רשב"א) אלל הטור שפ"ב יז העתיק הא דינא והביא צ"י הסוג' ומסיים דבהג"א כ' דסוגיא אדחיא, ובש"ע השמיט דעת הג"א,

וכ' זה"ל דכדינא עביד הכי דהא הר"מ ובעה"מ וראב"ד וכן נוטה רשב"א בחדושו ובעצובה"ק וריטב"א סברי הכי וגם דעת רי"ף ורא"ש אינו מוכרח לאפשר כמ"ש המלחמות סוף פרקין דסמכו אהא דינא לעכו"ם כרבים חשיב.

ולא הוה תמן שוכר בקו' החוס' למה לא ערבו בנתיים ואח"ז ישכרו י"ל דנסתפקו בעלמאם אי מהני שכירות א"נ י"ל שהיו חוששין למכי אחי זין שוכרין ללא שוכרין ייאסרו ורמב"ם פוסק לעכו"ם אוסר אפי' לית' ונראה דפו' כר' יוסי פו. שאין דרך ישראל לזבא בשבת וק"ל הלכה כר' יוסי נגד ר' יהודה וכ"ש דר"מ עמי' ואף דר' יהודה מיקל הא ר' יוחנן קאי כר' יוסי (רשב"א)

מהו למיגר, רשב"א כ' כתו' דשכירות אינה סלוק כיון שהיא רעועה ומסיים "ולא מסלק ליה לגמרי אלא לשעה בלבד", וחופס עיקר כפרש"י דבעי בטול אחר השכירה דערובן בטל וכדמפרשי החוס', ומציא פי' ראב"ד דערוב אינו בטל ודמי לשכח א' ולא עירב, והא דאמר' תרתי עבדי' הוא אם לא ערבו, וכן אמאי חקאי ר"א דוקא מאתא עכו"ם בשבת דאז אוסרין ואין מערבין הא ה"נ באתא ישראל בשבת כר"ש דלית' אינו אוסר, ואין לומר שאני ישראל דממ"נ הוא יכול לערב עמן כשנמלא וכשאינו נמלא ואינו אוסר ומקרי מערבין, הא להראב"ד עכו"ם נמי אינו אוסר ערובן ומקרו מערבין, וכן אה"נ ומאי למימר בישראל, והסבירא ל"ע ושמא שמואל לטעמי' לקמן ע. דשאינו יכול לערב כגון יורש לא מצטל (רשב"א) וכן תופס רא"ש עיקר כפרש"י.

ולענין הלכה כ' רא"ש דר"ח ז"ל פסק כר' יוחנן וכדברי המיקל בערוב ור"י פסק כשמואל ודלקמן ע: זה הכלל לאתויי מת נכרי בשבת דאין מצטלין ואמר' סז. היכא דמית נכרי בשבת אליבא דמ"ד שוכרין לא תיבעי לך, ואין לומר מת בשבת כו' היינו בלא בטול דהא הקיפו נכרים מחילא דהתם איירי אפי' ע"י בטול, ועכ"פ ודאי סתמות הגמ' כדשמואל, ורבינו מאיר מפרש ע"פ ר"ח דהסוג' דהתם דאליבא דשמואל פרכא וממילא אליבא דשמואל משני וכ"פ ר"ח ורי"ף כר' יוחנן ואף רבא סובר כן בעובדא דינוקא סה. ועוד דהלכה כמיקל (רא"ש).

בטור שפז' דאי מצי מסלק לי' שוכרין ממנו, וכ' ה"ה משם עבזה"ק ד ג דרשות להניח כלים אפי' מצי מסלק מהני דלא גרע משכירו ולקיטו וכ"כ רי"ו מרדכי וריב"ש וארחות חיים, וכ' ז"י ה"ה באינו משכיר ומשכיר אורחא דמילתא נקטו וכן הוא בעובדא דהמן בר ריסתק וכ"כ ריב"ש, וכ' דרכ"מ דכן בתשו' רשב"א, וכ"ה בסי"ח ורמ"א.

ובסי' שפג' פוסק כר' יוחנן שיפה עשו ששכרו וכ' ז"י כרי"ף ורא"ש לא כר"י וסמ"ק (ועי' עמי' אלמוגים דחולק על ז"י בפי' סמ"ק), ורמב"ם כרא"ש (ועי' גאו"י ואה"ע שכ' שאין הכרח

ברמב"ם) ועי' מ"ב מתו"ש ומאמ"ר לא כט"ז לאם שכרו מן הנכרי ומת אפי' לא שכרו מן היורש שבת הואיל והותרה הותרה, ועי' שעה"ל מקרב"נ ח"מ מאמ"ר והגר"ז דמישבים קו' מג"א דסתמו פתח וסתרוהו בחול אינו מקלקל ערוב קבוע כמבואר סי' שפז' אבל הכא העכו"ם עומד לזבא. ובהיה העכו"ם כאן ולא היה רוצה להשכיר רק באמצע שבת פשיטא דלריד בטול (בה"ל מנהר שלום וב"מ).

סז. אחדל דשא ומשתמשא, התו' כתבו דרבא ידע דשמואל כר"ע מדאמר אוסרין ומערבין ומצטלין ב' חכרות זו לפנים מזו ולא מתוקם אלא בהכי, ותימה דלמא כל שאוסרין מצטלין וכדאב"י, ועוד דלר"ע היכי פנימית מותרת בשכח א' מהחילונה וערוב בפנימי, ולפרש"י יהי' הלכתא כר' יוחנן לא כשמואל וכ"ד הגאונים, אבל הראב"ד פי' דרבא לכו"ע קאמר דבב' חכרות זו לפנים מזו מודה ר' יוחנן דאי לא ערבו זו עם זו מצטלין דאי הוו מזו מצטלין לבני חצר דידהו הי' מהני בטול גם לחצר השנית, ולהכי כשערוב בחילונה אין יכול בן פנימית לבטל רק לפנימית שהוא כמו חצי חצר כרבנן דר"א ועל כן לא מהני לחילונה כיון שבה עצמה לבדה לא מהני וליכא מגו, וא"ת כיון דלהלכתא קאמר ולכו"ע א"כ לימא רבא מילי' אדר' יוחנן שהלכה כמותו י"ל דביתא היא דבזו לפנים מזו כו"ע מודו ואפ"ה משכח"ל דאין מצטלין, עוד כ' הראב"ד דאף שאין פנימית מצטלת בלית' לערוב גבה מ"מ מזו לבטולי גבי חילונה ותהא חילונה מותרת והם אוסרים דהא מהני בטול בלי שום ערוב, ותימה א"כ מאי קאמר שניהם אוסרות, ע"כ אין נראין דבריו (רשב"א).

אני אומר מצטלין, רשב"א מפרש כתו' והראב"ד כ' דבעי' דירש מהו שיבטל אינו אלא לשמואל דשוכרין בשבת ולר' המנונא דאמר מת עכו"ם בשבת אין מצטלין.

והלכתא יא בטול רשות מחלך לחלך כר' יוחנן רמב"ם סמ"ג וסמ"ק (טור וב"י שפז') ויש בטול רשות בחורבה כר' יוחנן (סז).

סז: יותר מב"ס כ' הראב"ד דדוקא בפתח שהוא ד' על ד' אבל פתח גדול אינו אוסר דה"ל כב' חכרות הפתוחות זל"ז ולרה"ר, ואינו מחוור דלא איתפרש דע"ד נקט ר"ל אפי' רק דע"ד ואינו דומה לב' חכרות דאין להם דרך זו על זו וכאן יא לה רגל ואוסרת דמאי שנא מחלך הפתוחה לשני מצוואות שרגילה בזו ובזו אוסרת על שניהם, ונראה עיקר כפרש"י דהוקף לדירה מותר להשתמש בו דכל שהוא מותר להשתמש בו והוא מקום פנוי לזאת בו משם הוא רגיל ובדידי' ניח"ל טפי (רשב"א) וברא"ש הביא ב' הדעות דרש"י ור"י וכן בטור וש"ע שפג' וכ' ז"י דה"ה פוסק כרש"י וכ"ד רמב"ם והכי נקטינן העתיקו בה"ל כיון שבש"ע לא הכריע.

הם אמרו והם אמרו הרמזים מפרש דוקא בקרוז לים ללא שכיה וראב"ד מפרש דוקא בים דבעית תשמישי ועיקר כפרת" (רשב"א וכו' פ' רא"ש) וכן הוא בטוש"ע שמו' ג', וכו' ב"י שכ' המרדכי אצל מים לבקעה מותר לטלטל תוך ד"א, ועי' בה"ל דן בגודל הקרפף שיוכל להיות וכבר הובא פלוג' הראשונים בזה בדברינו לעיל כב:

נסמוך אשתוף רשב"א תופס עיקר כתי' קמא דתוס' דאלו להאי תי' דמיירי הכא בפת קשיא לכתחלה מערבין ביין ולא ינחא לאוקי בהא.

סח. בין שבות שיש בו מעשה בה"ג ור"ח מפרשי כפשוטו דמחלקי' בין הזאה שהיא במעשה לבין אמירה לנכרי שאינו במעשה ושאינו בכל ענין ולכך התיר בה"ג לטלטל אף דרך רה"ר ולא גרס דהא מר כו' [וכמו שמחקה הב"ח] ולפ"ז אינו גורם בעובדה שניה למביאים ע"י גוי ואפי' דאין מחללין עליה אלא תוך ז' י"ל דהי' תוך ז' מעל"ע, ור"ח ור"ת [ורש"י כאן] פי' ע"י גוי, ולפ"ז ר"ח סותר דבריו, ורי"ף מפרש דהא דר' יוסף הוא חלוק בין ב' מיני אמירה לגוי אצל הזאה ודאי אסירא, ומעשה היינו מלאכה כדלמרי' בין יום השביעי לששת ימי המעשה, ואינו מחוור כל האורך דמ"מ מה השיב על קו' שהקשה, ואם בא לומר שיש הפרש בין שבות לשבות במקום מלאה היה לו לומר כן (רשב"א וכו' ע"ז בתוס' גטין ח:).

כיון דאי בעו לה מינחאי כו' י"ג אי בעו מאתמול וכן גורם רמז"ם ומפרש דאם מקפידין בחול אין שתופן שתוף ואינו נראה כלל דאפי' מקפידין הוי ערובן ערוב אלא שנקרא מבני ורדינאה וקי"ל כוותי' ועוד דמה ענין חול אצל שבת הא השתא נתנו ולא הקפידו, והראב"ד מפרש גי' זו כיון דאי בעי מזכה מאתמול ולא יהיבנא להו השתא נמי אין הזכוי גמור (רשב"א).

אין משתתפין באורכו כו' בקו' תו' וכי אביי כב"ש י"ל לא שמיעא לי' (רשב"א).

סח: אנה דלמרי אפי' לר"א, הנה לרבא ולרבינא פשיטא דרב ושמאל פליגי בבטול רשות מחאך לחאך ורבא כר' יוחנן סובר וכן הוא לקושטא דמילתא על כן פלוג' דר"מ ור"י לא שייכא בפלוג' דרב ושמאל והא דלחי רבא לכו"ע אין מבטלין כו' משום דהבין דהכי סברי והמ"ל ג"כ אפכא (רשב"א)

ר' אשי אמר כו' ואע"ג דלמרי' טעמי' דבית בלא חאך לא דיירי אינטי כו' וא"כ רב דלמרי אפי' לר"א הא מסקי' לעיל כו: דאי פריש מהני ואין הטעם כמ"ש כאן ללא דיירי ולזה לא מהני פריש (רשב"א).

ולענין הלכה כ' הרי"ף דכיון דר' אשי בתרא תלי דרב בדרבנן הכי הלכתא ומבטלין וחוזרין ומבטלין והא דפ' חלון קמ"ל

דאין חוזרין ומבטלין הוא כר"א וכן הא דבסמוך נתנו לו רשות כו' ודחי' לעולם אין מבטלין כו' ר"ל אי מהא לא תיסייעי' לר"א, ול"ע טעם ר' אשי הא קי"ל כר' יוחנן דיך בטול מחאך לחאך ולמה לא אוקי בהא, וי"ל דיותר שייך בהא פלוגתא דאוקי, ומיהו נראין דברי הראב"ד דר' אשי כשמאל ס"ל וכטעמא דלא ליהוי חוכא ואטולא (רשב"א).

סג. התו' נחלקו ארש"י וסברי דבפ"א לא נעשה מומר ולפי דבריהם ז"ל דההוא דנפיק בחומרתא לאו דוקא האי ממש אלא אם הי' רגיל ואף לר"מ מומר לד"א הוי מומר לכה"ת והא מחלל שבת צפרהסיא מבטל י"ל דהיקל לענין ערוב (רשב"א) עוד כ' רשב"א כרש"י דהאי בד"א ר"מ קאמר לה לפוס תירוצא קמא ולענין הלכה כ' ראב"ד כר' יהודה דכ"מ ששנה בערובין הלכה כמותו, ותימה הא בערוב לקולא קי"ל כריב"ל לא כשמאל דקאמר כלל הנ"ל ושמא סובר דהוי בכלל היכא דאתמר לאף בערובין עבדי' כי מאי דאיתמר, ודוקי פסק הראב"ד דלאינו כגוי לכו"ע מבטל עד דמחלל צפרהסיא אצל ביתוסי אינו מתיירא מחכמים ועושה צפרהסיא לדוקא בצדוקים איתמר מתייראין כו' שהביאו התו' ורמז"ם פוסק דביתוסי נמי אינו כגוי וכן פוסק כר"מ דאחר חזקה א"א לבטל הבטול ואולי סובר משום דמיקל בערוב, ואפשר לאף לתי' בתרא דיך חלוק בין לנעה לצפרהסיא הא דר"א דברי הכל הוא כדמשמע הלשון דסמוך הוא לר' ר"י ור' יהודה לא החמיך ללא מהניא חזקה רק בצדוקי דמאי דיהיב שקיל והכי משמע בירושלמי, אצל הרז"ה פסק דצדוקי כעכו"ם (רשב"א).

ומהר"ם פוסק דצדוקי כגוי כיון דעובר צפרהסיא וכת"ק וכו' יהודה דבעת ר"מ דקי"ל כוותי' לגבי' ולא חשיב מיקל בערוב דאיכא ג"כ קולא דנכרי דשוכרין הימנו, וכו' ע"ז רא"ש דתמוה מהא דהביאו התו' שמתיראין וכפרי' וגם ר' יהודה לא פליג לפי תי' בתרא והוא התי' העיקרי שאינו מגיה המשנה גם מש"כ דאין שוכרין מישראל ליתא, אלא נראה דהלכה כמיקל בערוב והוא ר"ג ואלבי' פליגו וכן מוכח מגזרת ר' אמי ור' אסי דעד אז הוה חשבי להו כמבטלי רשות וכפרי' ריש פירקין דצדוקי וכו' אינו כנכרי. ולענין פלוג' דחזרה מבטול אחר חזקה פריש"י דבד"א לר"מ קאי אצל הרז"ה כ' דסמכי' אשנויא דמגיה מתני' ויותר נראה דשנויא אחרינא עיקר שאינו מגיה המשנה מיהו אפ"ה אפשר דהלכה כמיקל בערוב ומהניא חזקה וכן נראה (רא"ש).

ובטור שפא' פסק דחזקה מהניא שלא יוכל לבטל הבטול, וסובר טור דמהניא חזקה גם בע"ש אולם מביא רש"י שאינו סובר כן, ומביא ב"י משם רי"ז דרש"י פסק דהו"א במזיד אפי' החזיקו בטל בטול, עוד כ' ב"י מ"ש הטור דמחזיקים ע"י הולאה כתבו התו' דה"ה הכנסה ואף שהטור בסי' זה מביא ד' התו' סג: דהכנסה לאו כלום היא מחלק ב"י דה"מ לגבי קלקול

הצטול אבל החזקה כל שעושה דבר שהי' אסור אם לא שצטלו לו הרי זה מחזיק. ועי' מ"ב שאסור לו להוליא ופשוט. עוד כ' (סק"ג) משם ה"ר יהונתן לאחר שמחלק צטולו יכול לצטול שוב אם אינו מומר. ומביא ממג"א שמחלק כחלוק ב"י הנ"ל דלקולו הצטול דוקא בהולאה, אבל המאמר וגאו"י ובית מאיר דחו ד' ב"י וכדמפורש בתו' סג: דמקשי מיני' ב"י דאין חלוק בין החזקה לקולו צטול אלא תי' קו' הב"י דש"ה שהכל רשות של חברו אבל הכא בית ידי' ותשמיש ידי' ולעצמו הוא מכניס וכ"מ בריטב"א. כתוב ביד אפריים דיכול לחזור מצטולו אף בע"ש ואינו מוכרח ללא חל צטולו עדיין (בה"ל). ואף שהש"ע סותם טעור החזקה אף בע"ש ומביא רש"י רק כ"א ודאי אין הלכה כן כדמוכח ה"ר יהונתן וריטב"א ותו' סח: (בית מאיר בה"ל לא כב"ח). ודע לטהטור דמהני חזקה בע"ש נר' שדינו כקנין ושמה מהני אף בהשתמשות ככל קנין (בה"ל).

ובטור שפה' לרזקי כעכו"ם ומביא דעת ר"מ דכישאל, אבל כותי ומחל"ש צפרהסיא כעכו"ם. ומביא ב"י דמרדכי סובר כמהר"ם. ומביא ב"י ד' תו' דהלדוקים יראים ולפ"ז לרזקים בימינו שאינם יראים כעכו"ם ושהר"מ כ' הדין דכישאל וע"כ ל"ל דהו' כתינות שנסבו. וכ' מ"ב (א') דעת כמה פוסקים דאף לרזקי כשמחלל שבת צפרהסיא כעכו"ם וכן הוא דין קראים שבזמנינו. ומקורו בתו' ורא"ש ורי"א וריטב"א דדוקא משום דמתייראין וכן מובאר ברמב"ם, ותמיה על ב"י שמביא קולתו משם רמב"ם, ועוד דהא איכא טעמא דשמה ילמד ממעשיו ופלא על ט"ז ומ"א שלא הביאו דעת שאר פו' וכן משמע א"ר וק"נ להחמיר. ועי' חזו"א פז יד שחולק ועיקר כ"י ומביא מתו' סא: דלא גזרו בלדוקי וכותי אלא אגב עכו"ם וללא אמרו חכמים אלא בעכו"ם. ובשאר מיני הלכתא כדאמרן דאף בדרבנן הו' מומר לענין ערוב (לשאר מיני עמ"ש יו"ד ב') ונסתפק בה"ל אם גם באסור מוקפה שהוא טלטול בעלמא ומביא מתפא"י שהחמיר. וחלול שבת צפרהסיא או ע"ז ככל התורה ולענין ערוב סגי שאינו מודה רק בערוב א"י לצטול. והובא פלוג' רש"י והתו' אי בחד זימנא הו' מומר ומביא בשעה"ז הש"ך יו"ד ב' דמכריע כרש"י דהו' מומר לא בתו' וריטב"א וט"ז יו"ד יא'. ואם ידע שיתפרסם בין י' הו' פרהסיא (מ"ב מפמ"ג יו"ד ב') ולהכעים אפי' עברה א' ואפי' בלנעא הו' מומר (יו"ד ב'). ואם מתבייש לעשות בפני אדם גדול אף שעושה בפני כמה אנשים מקרי לנעא (מ"ב מא"ר בשם ש"ס) ואומר מותר אינו בכלל מומר (בה"ל מתו' סט')

עוד מביא ב"י שכ' רשב"א בתשו' תרסא' דגוי שי"ל פתח אלל גויים וגדול אלל ישראל דוחין אותו כי הא דכופין על מדת סדום מט. אפי' אינו רגיל בו ועוד שזה ניחא לי' טפי בשכנות עכו"ם ואז אפי' אלל פתח קטן ממש דוחין אותו.

סט: א' מצני חצר ששכח בו' נתנו רשותם הוא מותר והן אסורין ומסתברא דאחר שהחזיק אינן אסורין עליו מ"מ (רשב"א)

קסברי רבנן המצטול רשות חצרו רשות ביתו לא ציטל כ' מהר"ם דהלכה כרבנן לא כר"א כו: מדאמר עלה ובקשתי לי חבר ולא מצאתי ועוד דה"ל מחלוקת ואח"כ סתם ואלע"ג דר' אפי' לעיל מוקי שמואל כר"א מצי למימר דמתני' דידן אפי' כר"א ומשום דפריש בהדיא, ומזה עצמו י"ל להוכיח דגמ' סברה כרבנן מדלח' אמרה הכי אלמא בעי' לחוקי כרבנן, ועוד דל"ש הכא מיקל בערוב כיון דאיכא חומרא בד"א דאין חוזרין ומצטלין. ע"כ ממהר"ם (רא"ש).

מש"כ התו' מירושלמי דאכסנאי אינו אוסר בו' מובא בטור שפד' אכסנאי גוי שלא ברשות אינו אוסר לעולם ברשות אוסר אם הוא רגיל ואם אינו רגיל אינו אוסר לעולם, כ' ב"י דרמב"ם השמיטו, ומביא רשב"א בתשובה (מיוחסות רכ') דנשאל דפרשי המלך שנקנסו לבתים והשיב שצירו' י"ש פלוג' והלכה כמיקל. ועי' מ"ב ממג"א דנכנס בחובו מקרי ברשות.

ע. בעי מיני אביי כו' בקו' תו' דאשתמיט מאביי בריתא י"ל דעכ"פ מרבה לא אשתמיט דתני סיפא דרישא שניים שלא ערבו נותנין רשותם לשניים שערבו לא' לא אלמא רבנן היא ואעפ"כ ק' מאי שנא (רשב"א).

ובטור שפ' פוסק כרבנן כרא"ש, ומיתי ב"י ה"ה פ"ב דערובין של' הרמב"ן בסגנון הצטול כריך תלמוד, וכ' ה"ר יהונתן באופן שלא ציטל לכולם אסור לו להוליא מביתו מפני שכבר ציטל ושאריית ישראל לא יעשו עולה ואין דרך לומר דהו' כאורח ועוד דנראה שחוזר מצטולו ומחזי כחוכא ואלטולא ונראה שבאסור משתמשין בני חצר בחצר. וכ' ב"י נראה במצטול רשות חצרו וביתו הו' אורח גמור ומותר להוליא אף מביתו אחר שהחזיקו וכמשמעות רש"י וטור וכ"כ סמ"ג וסמ"ק. וכ' ה"ה בשם הרשב"א דאין שנים נעשים אורחים לשניים (אפי' תרי ומאה גאו"י). כ' רבינו יהונתן רבים שאין נעשים אורחים שהם אסורים והוא מותר אם צטלו צפרוש רשות חצרו ובתיהם הוא מתר להוליא אף מבתיהם וכן מדייק ב"י הטור ודרכ"מ כ' דאין שום דיוק. וש"ע מעתיק כל הני דיני דאשתפרשו בצריתא בגמ', והביא פלוג' אי ל' לך ולך או סגי שיאמר לכולכם, וכ"כ א"ר כדעה זו (מ"ב) ובעומד נגד כולם ואומר לכולכם ולאמור לכם לא מהני (פרישה מ"ב). ופוסק מ"ב דכשאסור לו להוליא במקום הדחק א"ל לנעול (כרוב הראשונים והגר"ז). ומג"א פסק כחלוק ב"י דבין הולאה בין הכנסה החלוק הוא בין החזקה לצטול, אמנם בא"ר וראה"ע פליגו וכדבריהם ברשב"א וריו"נ וריטב"א (מ"ב). עוד מביא שעה"ז משם הגאו"י דצטול של שניים אין למצטלים תקנה. ומשם הב"י דא"ל צטול בד"א אלא יכול לצטול א' ואח"ז חברו ומהני. ואם צטול רבים אין

היחיד יכול לזכות בחלקם כ"כ מג"א וכן הוא ברשב"א אף שבצ"מ וח"מ נסתפקו בזה ומסיים הרשב"א להולאתו אין אוסרת עליו (בה"ל). ויחיד אלל יחיד דעת אה"ע ופרישה להקל, ועי' ח"מ שפ"א דרבים הוא לפי אנשים לא בתים אבל הגר"ז כ' לפי בתים (בה"ל) ובטול של א' קודם ערוב מהני (בה"ל).

כ' הרא"ש ככל דברי תוס', וכ' רשב"א אפי' דר היורש באתו חזר כריד בטול כיון דק"ל כריד לבטל לכאור"א וזה לא ביטל אלל ליורש בלבד וכ"כ הראב"ד, ותימה אי חשיב המוריש כמבטל ליורש א"כ אין יכול היורש לבטל דאפי' קני עמ"ל ל"מ, ואם יורש כבעלים אמאי אוסר, וי"ל דלענין שיכול לבטל הוא כרע"א דאצוה ונוטל רשות ל"ל כלום ומ"מ אוסר כיון דמעיקרא לא נכנסה רשותו של אב בתוך ערובו ונאסר למקאת שבת כו' (רשב"א).

ואפי' לא בא לדור בבית מורישו אסור דכיון שנאסר למקאת שבת כו' ושאיני מת עכו"ם כדי לית' לא גזרו מעיקרא והלך לשבות אלל בתו היינו הלך מע"ש (רשב"א) ונכונה גי' רש"י דנטלו קורותיו אינו במשנה אלל מרבויה דעכשיו הפשוט מגופה של בריתא ונטלה קורתו מרבויה (רשב"א).

א' מן השוק מסתברא אפי' עירב קודם שנפלה ירוקה דהכל לפי בה"ש ואל"כ פשיטא (רשב"א) ומ"ש משחשיכה אוסר יא מקום לאוקי אפי' כר"ש דאוסר כשבא לדור כמו בא ישראל בשבת אסור, והראב"ד פי' א' מן השוק ל"ד אלל ר"ל שלא עירב (רשב"א). ובקו' הגמ' אבריתא דישאל וגר כו' כ' הרשב"א דישאל שמת בלא יורשין כמבטל רשותו ע"ש.

ובטור שפ"א העתיק דין א' מן השוק כו' ככתוב ברא"ש, והביא ב"י מה"ה פ"ב ה"ז מרשב"א דהכל לפי בה"ש כנ"ל בשמו, ומדייק ב"י כן מרא"ש, אבל אם ירשו באמצע שבת לא מהני ערוב דכיון שנאסר לשבת נאסר רא"ש ורשב"א, ומביא רשב"א הנ"ל דאפי' לא בא נאסר לכל השבת, ומביא רא"ש דדוקא כשבא לדור ומסיים וכ"כ רשב"א, וכן פוסק בש"ע ס"ג כרא"ש, ועי' בה"ל דהק' הב"ח מת מוריש בשבת אמאי אסור הא כיון שהותרה ותי' הט"ז וכן מ"א ד' דחה הגר"א, ומתיר בה"ל לפ"ד מ"א ה' דלא מקרי הסיח דעתו כלל וכיון שהוי עומד לזה לא מקרי הותרה, ועי' חזו"א שמשיג עליו דלא קאמר מ"א ה' אלל במת קודם חשכה אבל מת בשבת ודאי מקרי הסיח דעתו, ודברי מג"א אלו נאמרו לתירץ למה אסור בא יורש בשבת הא הותרה מתחלת שבת דכבר מת ועו"א דלא הסיח דעתו אלל שש"ע פוסק כרא"ש לענין שלא בא לדור אינו אוסר והשמיט דברי רשב"א דאוסר וכן ריטב"א וכן הגר"א נוטה לדעת רשב"א ומסיק בה"ל ב"ע למעשה, וועוד מביא דרש"י מו' מפרש נמי שהלך לשבות מצעו"י וכרשב"א אלל שהבית מאיר

וגאו"י מחלקים לכל שהוא חי ויכול לחזור ל"ש הסיח מלבו וא"כ אין ראוי משם.

עוד הביא הטור מרמב"ם א' מצני החלר שהי' גוסס אע"פ שאינו יכול לחיות ביום אוסר עד שיערב (מתוספתא פ"ד מערובין) וכ' מג"א משם הגהת תוס' סו. (ממהר"ס) דבמת גוסס בטל הערוב שעומד למיתה. ובבה"ל מביא מעני אלמוגים שחולק על מ"א מסתימת הש"ע ומתוס' וסומך עליו בה"ל בשעה"ד. וכן מיקל בפשיטות חזו"א (פט ב). ועי' מ"ב דאם עירבו לכל השנה אמרי' כיון שהותרה ולא בטל.

ע"א. בקו' התו' מהא דמט. י"ל דיון אפי' ב' כלים כיון דראוי לבילה עולה להם משום ערוב דלא חלקוהו מדעת (רשב"א).

אי אמרת בשלמא כו' אבל בכלי אחד דוקא יין ויין דאלו יין ושמן אינם חבור וכדפרכי' בסמוך לר"ש ואפי' יין ושמן אלמא פשיטא ל"מ (רשב"א)

דעת הרמב"ם כחוס' דהכא חפליגו בצרוף יין ושמן דוקא משום דלאו לשם שתוף עבדו, והראב"ד כ' דהא דאמרו כל האוכלין מאטרפין כו' הוא בע"ת כיון דמערב לעצמו ליכא קפידא במינים ובכלים (רשב"א).

ה"ג רש"י הא קמ"ל דלא עבדי' כתיי חומרי בערובין ופירש דלא עבדי' כחד תנא תרי חומרי הלכך אי לאו דאשכח ל'י לאלעזר בן תדאי דאחמיר לא הוה פסיק כו' וראב"ד מפרש דכלל הוא בערובין שאם יש דין לחומרא ודין דומה לו קאת אין ללמוד ממנו כל שאינו שוה לו וּמפרש ההבדל בין שתוף סחורה לשתוף מצוי לא פת ויין כרש"י גס גי' ר"ח עולה לאותו ענין (רשב"א).

בפת כו"ע לא פליגי ראב"ד מפרש כרש"י אבל עיקר כתו', ולענין הלכה הר"מ פסק ביון לא פליגי ולר"מ תרתי בעי דפשוטה דברייתא כהאי מ"ד וכן ר' גידל אמר רב מתיר כוותי' וכן סוגיין במתני' דבסמוך ועוד מלאמרי' פ' כיצד משתתפין כו' כמוצא בתו', והר"ה כ' דהא דר' גידל דחיה בעלמא היא ופשיטא לאו הכי הלכך מסתברא להקולא ועוד דכמיקל בערוב, ונראין דבריו דאפי' אי קאי רב ורב גידל כאידך מ"ד הלכה כיחיד מיקל א"כ תאמר דהאי כלל לא ליתא בדאמוראי, ומיהו הא דרב גידל דחי' בעלמא והא דרב נמי לאו ראוי כמ"ש סוג' הבאה והא דכיצד משתתפין דלא מהני באויר חזר משום דשתוף מקום ערוב דוקא בבית שצחצר והא דאפליגו בהא אי תשתכח תורת ערוב [כדלחקו תו'] משום דאין כח לערב ה' חכרות בערוב א' (רשב"א) וכן רא"ש מביא דברי ראב"ד ומסיים בדברי רז"ה.

עב. ר' יוחנן אמר נהגו העם כר' מאיר תימה הלכה כסתם משנה ומתני' דה' חכרות דבסמוך כר"מ ושמא ר' יוחנן לא תני התם פתוחות זו לזו ול"ע (רשב"א).

ולענין הלכה פסק רש"י וטור שסו' שיהא הכל בכלי אחד ותמה ד"י על הטור למה כתבו לענין ערוב ומחרץ דרכ"מ דנלמוד ממנו לענין ע"ח נמי והוא כדברי ה"ה בשם הרשב"א דה"ה לחכר. והטור דפוסק בכלי אחד מפרש ד"י כר"ש דליהו מיקל אכל רמב"ם פ"ה פסק כה"ק וטעמו מאוקימתא דר' יוסף ודלא כרבה דלביי קאי כותבי' אכל רי"ף ורש"י פסקו המשנה כלורתה, וכן מעתיק רמ"א שסו' ג', ובסו' שפו', ועי' מ"ב טז' דב' כלים אפי' מין א' לא מהני בשלל לשם שתוף וכמשמעות רש"י והתוס', מיהו כ' המ"ב דרוה"פ סברי כרמב"ם דביין ושמן ל"מ גם כרוף הלל הם רשב"א וריטב"א ואו"ז, וגאו"י מחמיר אפי' במין אחד שאין בו זילה כל שאינו לשם ערוב לא מהני (בה"ל) ובחזו"א ז' א' כ' י"ל דמהני ול"ע.

ולענין שתוף במקום ערוב כ' הטור שפז' סמכי' ואפי' ביין וכ"כ רש"י ורמב"ם כ' דוקא בפת. וכ' ד"י דמרדכי והג"א כתבו כרש"י, ונמציא מהג"א דהלכה כר"מ דאוסר ואפי' לדידי' במקום מלוא לא בעי' תרתי כמ"ש סז' והא לא ערבי' נסמוך אשתוף]. והא דסמכי' אערוב במקום שתוף הביא ד"י מרש"י דמ"מ מיירי ביש פתח בין החכרות וערבו דרכו, וכך הם דברי התו', וכ"כ הגהות בשם מהר"ן ורי"ז ני"ב לא: ומרדכי פ' הדר. אכל הר"ם פ"א הי"ט אינו מלריד שיערבו בפני"ע, וביין אינו אלא בדוחק כדמפרש ה"ה פ"ה, ומפרש ה"ה פ"א הי"ט משם הרשב"א שפוסק כר"מ וכסתם מתני' אכל ד"י מפרש דפוסק כחכמים וכמ"ד ביין כו"ע לא פליגי דוקא פת מפני שהוא חיי האדם ועינייהם תלויות בו ומתוך כך מכירים, ולפי פרושו זה משיג על הטור שגראה מדבריו שאין הפרש בין רמב"ם לרש"י בפי' סומכין על שתוף כו' וליתא אלא כדפרישית, וכתוב בתשו' מהר"ם סי' סט' ששאלת אם לריד לערב בחכרות תשו' סמכי' אשתוף והעושה שניהם ה"ז מברך ברכה לזבלה, ומוקי לה ד"י נמי בשערבו זו עם זו, ודרכ"מ מחלק כשכ"א נותן לשתוף היינו נמי ערוב.

ובש"ע מעתיק דברי רמב"ם דרק בפת סמכי' אשתוף ורמ"א מביא דברי ראש דסומכין גם ביין, וכן מביא בשו"ע משם י"א דבעי' שיערבו כל החכרות דרך פתחים ויעי' בה"ל שלריד לערב ג"כ כ"א בש"ע ובחזו"א כ' אינו מובן כלל וע"ז מביא רמ"א מ"ש דרכ"מ דאם כל חד הביא לשתוף מהני ג"כ במקום ערוב והעושה שניהם מברך ברכה לזבלה וכן נהגו. וכ' הלבוש דמנ"ל שבזמן הגמ' לא הי' כן ועוד דא' מוכה לכולם היינו נתנו כולם אע"כ דעיקר כדעה ראשונה וכן פוסק חזו"א ז' כז', וואע"ג דב"ח וט"ז דחו לז"א זה מכל וכל כ' בה"ל שכן סובר

הריטב"א ומסיק מ"ב סקי"ב דיאמר שמיניחו לשם ערוב ולשם שתוף ויזאל ידי שניהם וכמ"ש הריטב"א.

וכ' מ"ב סק"ו דשתוף במקום ערוב היינו שמיניחים צבית שבחכר, ומליין בשעה"ל לשסו' ג' ובה"ל ושם כ' הבה"ל שהק' הבה"ח היכי מהני שתוף במקום ערוב כשמונה צבהכ"ס הא אינו צבית והגר"א מיישב דליכא מגו וכ"כ פמ"ג שפז', ע"כ.

ומודים בזמן שמקלחן שרוים צדריין שצריכים ערוב לכל חבורה, ומשמע דמקלחן שרויים מצריד ערוב לכולם דאל"כ לימא בזמן שצרויין, ויל"פ טעמא דאלו שחלקו גילו על חצרייהם שדעתן להתחלק ג"כ ונגרע כח מחיצותיהם, ותימה א"כ מאי פרכי' חדרים ממך צריכא למימר הא איכא חדוץ כנ"ל, אלא ז"ל לאו דוקא כולן צריכין. אכל רשב"ד מפרש דפליגי בענין טרקלין כיון שיש בו עליה על פני כולו אי מרפת כל חלוקותיו לאחד או לאו ועל כן מודים בחלקו העליה עצמה לחבורות, ותימה דעיקר הפלוג' חסר מן הספר, ועוד מאי מוכחי' בפ' חלון ממתני' דילן דמחילות שאין מגיעות לתקרה כו', הא ש"ה דאית עליה, ועוד דרנב"י קאמר הנ"מ ומוכיח מחדרים כעין עליות כו' ומה זה שיד לענין טרקלין (רשב"א).

במסיפס מחלוקת, והן עצמן ודאי מותרין זב"ז להאי אוקימתא דלית מחלה דאל"כ נפרעו כולן זב"ז ואסורין דב"א (רשב"א).

תנא דב"א כו' פרש"י דפליגי אדלעיל וסובר דלאו במחילות פליגי, ותימה א"כ ה"ל לאקשווי אר' יהודה הסבר אלא יל"פ דלא בא לומר רק דבבא אללן לא פליגי אכל לא דבהא פלוגתייהו (רשב"א).

כמאן דלא כחד, ולהלכתא ליתא להאי לישנא דיך לן לאוקי בריתא כהלכתא וקי"ל מוליך א' ע"י כולן (רשב"א).

כ' הרשב"א בסוף הסוג' דמתני' דהאחיין שהיו אוכלים כו' דד' התו' בצחורים כו' אינו מחוור דעבדים סתמא דמלתא דרים הם צבית דלוניהם ולא הותר אלא במקבילים פרס ובסתם אדם ודאי לא מהני גם קבלת פרס דדוקא בתלמיד מיבעי לי' ועוד כל שאין לבעה"ב תפיסת יד אוסר דלקמן פ' כיצד ושכירו ולקיעו קולח הוא צבעה"ב נכרי ע"כ כל שמיחד דירה ואין תפיסת יד אוסר וכ"כ קלת רבותינו הצרפתים וכ"ז באינם אורחים כדאי' בירושלמי הקסטור כו' (ע"כ רשב"א).

ובטור ש"ע כרנב"י דמירי במחילות שאין מגיעות לתקרה, וכ' ד"י מה"ה מרשב"א דהוך ג' לתקרה חשיב כמגיעות לתקרה, ופוסק טור כתוס' ורש"י ומרדכי והגה"מ דאף יריעות לא כשי' המובא במרדכי, וכרש"י ותוס' דלכ"א יש פתח לחכר דאל"כ רק הפנימי נותן ערוב, וכן כרש"י ותוס' בצחורים הגרים כו', ומביא ד"י מסמ"ק דהשר מקולי היה מלריד תפיסת

יד או ערוז בלל ברכה, ול"ע בפתח א' לרה"ר ללכאו' צעי ערוז, וכ' ב"י לבפתוחים ל"ז מהני פתח א', ובפתוחים ללל הוא מלריד השר תפיסת יד, וע"ש שפרש דמהרי"ק שורש מח' מוסיף וכן נהגו בבירה גדולה דמערבין והיינו באינס פתוחים זל"ז. וכן דברי התורא"ש לבחורים כו' מייירי ביש להם פתח נמי וכמ"ש התו' ומרדכי וסמ"ג וסמ"ק ואף ברא"ש שאין הלשון כן יל"פ הכי. אבל בכמה אנשים ששכרו בית לא מהני שפתוחים לטרקלין וכמ"ש מהרי"ק מח', ומטעם דל"ש לומר טעם התו' ללא השכיר ע"מ לאסור, אמנם מאי דמשמע מלשוננו לבחורים אינס אוסרים דוקא משום דפתוחים כולם למק"א הא בל' תו' לא נר' כן, אע"כ לא בלל לומר דל"ת בפתח א' סגי.

עוד צטור כרא"ש ותוס' צפי' ערוז בלל אללן לבחורים ועליות ממש אין חלוק אס בלל אללן, אבל רמב"ם פ"ד ה"ז סובר דאפי' מחילות מגיעות לתקרה אין שום חלוק וכדמפרש ה"ה, (ע"כ צ"י).

ובצ"ע שעי' ס"ג דב' הפנימי נותנים ערוז רק אס כ"א פתוח לבחור תלוי אס מחילות מגיעות סמוך ג' לתקרה ואפי' יגיעות אז לריכים ערוז כאו"א, ואס לאו א"ל וועי' מ"ב כז' מא"ר ואו"ז אפי' קבועות וגבוהות י', וחזו"א כג ח חולק כתו' עט. וכ' שהמ"ב חזר בו בשעה"ל שבע"ק קה"ל, ואס נתנו הערוז לבחורים אל"ל וזמחילות עראי מ"ב כה' מגר"ז וח"א, ועי' שעה"ל עז' ללא כח"א שכ' יניח בלל ברכה דהוא חושש לרש"י ורש"י לא קאמר אלל לב"שן או אס אין דיור אחר בחז"ר א"ל. ועי' רמ"א ללא דוקא כ"א פתוח לבחור אלל אפי' כולם פתוחים לבית שער הפתוח לבחור ואין עוברין זה על זה. וכ' מ"ב כ' דה"ה לבתים שלנו. אולם בחזו"א (כג י) כ' לבפתוחין לבחור בלל בית שער אין שום חלוק במגיעות לתקרה ולעולם ערוז לכאו"א וע"כ תמה על מ"ב כד' עי"ש.

ואס מקלתן עשו מחילות אותן שעשו הם מחולקים ולריכים ערוז (ה"ה פ"ד, רמ"א) וחבורות היינו בשאין אורחים לאז בלל"ה פטורים עד ל' (בה"ל). ודיורין בעליות מחייב ערוז חוץ מתלמידים שאינס אוסרים (ס"ג) אבל בקנוי או מושכר לא מקילינן כמבואר בב"י (מ"ב לג') ונמי דמסיימו התו' מצי לסילוקינהו ליתא ברש"א וריטב"א וא"ח אלל דאינו משאיל כו"ל, ובלל"ה פליגי רש"א וריטב"א על דין המחבר על כו' אין להקל בשאלה לבד ובלאפיה לבד ודאי לא סגי דרש"א וריטב"א לא כתבוהו כלל, ונראה דמצי לסלוקי לעולם אינו אוסר (וכ"כ בא"ר ומשמעות גר"ז וגר"א) וכ"כ ברש"א, אלל שהגר"ז מחמיר לרידך גיסא אי מצי לסלוקי אפי' אופין יחד ברש"א וריטב"א הנ"ל וכ"מ קלת הגר"א, ונראה להקל בעוברין כולם באותו בית שער שהחמיר רמ"א לעיל אז נקל אס גם אופין ומבשלין ול"ע (כ"ז מבה"ל).

כ' הבה"ל לבמג"א משמע לחכמים תקינו ערוז גם מבית לבית וכן כתב מ"א וכל האחרונים ר"ס ססו', ובלא"ה ט' משם לבד שמואל נסתפק בזה, ומאמ"ר וברכ"י השיגו עליו, ואף שהר"מ כ' דהגזרה משום רה"י ורה"ר כבר כ' התו"ט ר"פ חלון שאינו אלל תחלת הגזרה, וכן עיקר וכל כשוננים לבד שדוחה ד' תו"ט וכן מובאר בעצוה"ק ג ט דעיקר הגזרה מבית לבית וכ"מ ברש"י יז. וסמ"ג משם בה"ג ריש ערוזין וא"ח ריש ערוזין (ע"כ)

עב: מקום לינה, כ' הרז"ה מאי מקום לינה אף מקום לינה ואינו מחוור איך נאמר כן במקבלי פרס וכן רועים קשיא עלי' לבנים לבד בשדה ומשחי' מהתם אלל לינה דוקא וכפרש"ה הקו' הנ"ל, ובע"ה נמי אנו סהדי כו' כדמשני בגמ', והלכתא מקום פיתא כרב באסורי (רש"ב"א).

ריב"ז כו' פי' הראב"ד טעמא לנשים לבחורות לבחורות פוטרות מחליצה ועבדים פליגו כיון לבכיסו דמו, והלכה כר"י בן בבא לבקאי רב ותימה ארמז"ס שפוסק כשניהם להקל (רש"ב"א) הרז"ה פוסק כר"י בן בבא ומהר"ם פוסק להקל בשניהם ואינו סתירה דמר סובר דאשתו כגופו ועבד לאו ומר סובר דעבד המשועבד חשיב כאלו תדיר שם (רא"ש).

הנ"מ מדקתני סיפא כו' תימא פשיטא כדמשני ויל"פ לבדי לא אסיק טעמא דמגו ומפרש אס ישנים לבתיהם לריכין ערוז משום דכמאן דגבו (רש"ב"א)

כרבים דמו או כיחידים דמו הא פשיטא לי' ממתני' ויחזיקו תוס"ל ולא מציעא אלל בלל וקורה (רש"ב"א).

ובצטור שעי' ה' דמקום פיתא עיקר ודין מקבלי פרס לאס נותנים לבתיהם אין אוסרים, ועב"י רמב"ם פ"ד ה"ו מפרש מקבלי פרס שלפעמים אוכלים על שולחנו, עוד כ' דמרש"י שעי' במקבלי פרס הולאה מבית אביהן מבואר דל"ש מקבליים מאכל או מעות ליקח בהם מאכל.

ובדין נשים פוסק להקל לבתים ובעבדים כרא"ש משם מהר"ם דפוסק כשניהם להקל וכן רמב"ם פ"ד מערוזין, אמנם ה"ה הביא הרש"א וכן רא"ש בשם רז"ה דפוסק כריב"ז ומסיים ב"י בערוז נקטי' כדברי המיקל. ועי' מ"ב דעבדים וה"ה משרתים.

ומייתי ב"י ר"מ פ"ד ה"א דבני חצר האוכלין על שלחן א' א"ל ערוז, וכ' ב"י אפי' חלוקין בעיסתן ובל"ה דאפי' שלחן א' לבד, וכ"כ רי"ו לבמה אנשים שדרים לבית א' אין אוסרים זה על זה וכן הוא לעינן בני מלרים שאוכלים יחדיו באכסדרה מיקל ב"י דפרט שאופין ומבשלים יחד ויולון שביניהם לא קאי ברחה וגם אינו אלל בזמן תשמיש לנוע אבל ביש פתח מיוחד

תלוי במהרי"ק שהוצא בסוג' דלעיל ולא הכריע ז"י להקל, וזכרמ"א מעתיק כל דבריו.

וכ' מ"ב שיכול ליתן גם אלל א' מהאחין ומליין לרשב"א וריטב"א ובשעה"ל העיר דברש"י ורי"ו משמע לא כן ועי' חזו"א סג סכ' דרש"י ע"כ לאו דוקא והוכיח מרש"י דבני חבורה ששבתו בטרקלין כו'.

עג: בני חבורה שהיו מסובין כו', ואע"פ שאינו מקנה להם כיון שזימנם כאלו נשתתפו עמו ויש להן בו זכות (רשב"א).

כאן במסובין בבית, ומבני שתוף בבית ולאו דוקא אמרו עליו פ' כיצד בחכר, וכן מוכח שם שמנו כל המקומות שאין מניחים ולא מנו בית, ובלא זה לא משכח"ל ערוז ושתוף יחדיו, וכ"נ מרש"י וראב"ד דללא כיש חולקין, וכן נוהגין במקומותינו, ולפ"ז כל ערוז אם יאמר עליו שהוא לשם שתוף יועיל, והכי מבואר בירו' דפליגו אי בעי בית או לאו משמע דמהני בבית לכו"ע, מיהו באויר מבוי לא קי"ל כירו' כמ"ס פ' כיצד (רשב"א).

בקו' התו' היכי משכח"ל סומכין על ערוז במקום שתוף באין פתוחות זו לזו י"ל בהשקיהוהו בלחיים או פס ד' (רשב"א ומביא ג"כ ד' תו' שכתבו דא"א לומר כן).

עד. כפרש"י דבעי' ד' בתים מבואר בירו' וכדמשמע שבת קלב., ולא כראב"ד דמפרש ב' בתים ס"ה (רשב"א)

עד: איכא למידק בעובדא דאבוב בר איהי כיון דס"ד ללא קבלה שמואל והאי חזן אינו גורם א"כ יש כאן רק בית א' וחכר א' מאי מהני? ובהכנ"ס ודאי דירה בלא בעלים לא מהניא מידי, דאל"כ ליסגי בשנינת החזן לענין זה וע"כ דבעי' מקום פיתח דוקא, וע"כ ל"ל דהוה עוד בית מלבד בהכ"נ וס"ד להכשיר משום תרווייהו וב' בחכר דאבוב קמ"ל הדר ב' שמואל ולא הכשיר אלא משום כולן יחדיו לפי דעתו, וזו ראי' גדולה לפרש"י דד' בתים דבעי' (רשב"א)

ולענין הלכה רי"ף ורוה"פ פסקו כרב דבעי' בתים וחכרות דשמואל קאי כוותי' והכי א"ר נחמן בפ"ק וע"כ ל"ש לומר בזה כר' יוחנן דהוא מיקל דר"נ איהו בתראה וקאמר נקטינן כו' (רשב"א)

מדברי רי"ף נראה דהלכתא לא למיתני פתוחות דמעתיק ד' רב, אבל הראב"ד כ' דרב לגרמי' לא תני, וכן נראה עיקר, מיהו מה שמביא ראי' מהא דאוקמי' לעיל מתני' דערבו בחכרות ולא נשתתפו מותרין בחכרות וע"כ בדפתוחות ערבו, אינו ראי' דיי"ל ערבו דרך חלונות או סולמות (רשב"א) ורא"ש מעתיק דברי רי"ף ומסיק עלה דברי מהר"ם דאף דקי"ל כרב ושמואל דבעי' בתים וחכרות ליתא לגי' רב אלא כסתם מתני' וכן הוא לשון הגמ' רב לא תני משמע דכו"ע תנו.

דלו א' עכו"ם כו', כ' הראב"ד דלאס יס ב' ישראלים במבוי או בחכר לא חכר רב שהוא רחוק מן היחוד, ול"ע אי ב' בתים הא אוסרים זע"ז ובעי' שכירות ואי בשכירות אפי' יחיד שרי, ואולי ר"ל ב' בבית א', אבל הא פשיטא ולא איירינן ב' דולאי דין א' במקום נכרי יש לו דסתם דר יש לו בני בית (רשב"א)

בפלוג' ר"י ורש"י אי אף בפתחים אסור נר' עיקר כר"י דהא משמע בריש פרוקין גבי עכו"ם וישראל צפנימית כו' משמע דדוקא ב' חכרות זו לפנים מזו מעכב עכו"ם אבל ב' חכרות הפתוחות לרה"ר לא, ולרש"י מעכב דאוסר אפי' דרך פתחים, ומשו"ט הגמ' שם נר' ללא משום מעשה שהיה נקט הכי (רשב"א).

ברא"ש וטור מביא ד' רש"י ור"י וכן בש"ע שפב' סתם כר"י וכ' ד' רש"י משם י"א, ועי' מ"ב שמכריע כן דהכי סברי ה"ר יהונתן ואו"ז ורשב"א בעבזה"ק ומ"מ מסיק בל"ע דרשב"א בחי' וכן ריטב"א סברי כר"י, עוד כ' מ"ב מריטב"א ותוס' דשמא משום דמטלטל הישראל דרך ביתו של חברו אינו מקרי ב' במקום נכרי, ומסיים דלפי הנפסק שם ס"ג מתשו' רא"ש דכל שאינו בחכר א' אינו מקרי ב' פשוט דיך להקל. וכ' בה"ל דאף אחר הא דינא שאין עושין חד במקום נכרי מ"מ מבית לבית חל הערוז כמשמעות רש"י וכ"כ בעבזה"ק, אמנם הריטב"א כ' לא כן וכ"כ מאמ"ר, ובחזו"א כ' דיכולים לפרש שלא יכלול הערוז כי אם הבתים, ואם ערבו גם בחכר הכל אסור ללא ערוז לחכרין. כ' בה"ל משם עבזה"ק דלאס שכרו מן הגוי מהני ללא גרע מב' עם הנכרי ממך, אמנם לחד תי' דתוס' לא מהני והוא תמוה וכ"כ ריטב"א גם תי' זה, ובגאור"י מתיר מסבחתו.

עוד מביא ז"י שפב' דהרמב"ם מפרש האי עובדא בב' הדריס בחכר עם הנכרי וערבו הבתים ללא מיקרו משום הכי יחיד במקום נכרי לגבי דרך פתחים וכ' ה"ה שלכו"ע הוא אמת וכ"פ בש"ע ס"כ.

עה. הלכתא כמ"ד רגל המותרת אינה אוסרת ורגל האסורה אוסרת לכולה מכלתינן נסיב לה כוותי' והכין אסקה שמואל לקמן וכ"פ הראב"ד והר"ז (רשב"א) ועוד דהלכה כדברי המכריע (רא"ש). וכ"ד רמב"ם (ב"י שעה) ובשכח א' מהפנימית לריך לבטל גם דריסת רגלו בחילונה (מ"ב יא' ומאמ"ר שפא') ומביא בסקט"ז חי' אם העוות בא מהם דל"מ אחידת דשא וכמ"ס התו'.

עה: דקא אסרן אהדדי, וה"ה סמוכות ופתוחות שאינן פנימית וחילונה רק פתוחות גם לרה"ר והמ"ל כי קאמר ר"ע בשאינו פנימי וחלון (רשב"א).

חלוץ

בתים לא פטור כ"א החילון האחרון ותמהו עליו אחרונים ובאמת אזלי בפיר"ח עי"ש ומ"מ לדינא אין לזוז מדברי הפו' (בה"ל). וע"ע מב' שעט' ב' שמביא ד' התו' דמהני לתת ערוז ב'א' מבתים הסמוכין לחצרות ובג' בתים שבין חצרות] בשם יש שכתבו ממג"א.

עו. התם ספק יממא כו', עיקר כתו' ור"ח להכא בחצרות בלחוד קאמר ולא כרש"י והרמב"ם ז"ל (רשב"א ורא"ש עסי' שאג' ונת' לעיל לו).

אי' בתוספתא פ"ז ה"ח חלוץ שעשו לה סריגות בטלה (רשב"א רמ"א שעב' ה'). וכ' הבה"ל שעב' דב"ח"א עס' משמע דגם בפתח סגי דלע"ד טפחים אמנם בר"ח עת: משמע לפתח כיון שעשו למיעל ולמיפק תמיד בעי' גובה י' ויש לחוש ואף לרש"י וריטב"א לא מפרשי הכין ומ"מ נראה דסגי בחלל י' טפחים כגבי מזוזה (ע"כ).

רצועא מגו עגולא כתבו התו' כו' וכ"ה בתשו' הגאונים וי"ל עוד דר' יוחנן חשבון כל אלע חשיב כאלו חוט מקיפו לפי חשבון דכל שיש שלש בהקיפו כו' וא"כ כל אלע של ד' הוי ו' וס"ה הוי כד' (רשב"א) וש"ע השמיטו הביאו מג"א ומ"ב סק"ל דשעור היקף עגול הוא שיתסר וד' חומשי', וכ' שעה"ל יח' דלאף דלשעור אלכסונא האמתי בעי' טפי סמכו בשעור זה מפני שקשה לזמאס ואולי הי' מקובל מסיני אף בדאורייתא ועכ"פ דרובן ודאי.

ביתא כמאן דמליא, הכי הוא שעב' ה' דין בית ועליה, וק"ו לב' בתים, ובס"ד דין קלתו תוך י', וכ' מ"ב לג' טעם ביתא כמאן דמליא משום דמקורה, וכ' חזו"א דלפ"ז אפי' בית התבן אצל מסיק ללא נראה אלא בית דירה.

כותל שבין ב' חצרות, רחב ד' לאו דוקא וכדבעי' בגמ' אין בו ארבעה מאי, וכדאמר אבוי ולא אמרן אלא שאין בכותל ד', ואינו דומה לחריץ דבעי' ד' שהוא כדי שלא ראוי לפסוע עליו והכי מפורש בירושלמי דל"ב ד' (רשב"א). ועי' ב"י שעב' ו' דמשיג על הטור ובדרכ"מ מגיה ומתיישב כסוג' דילן, ומ"ש ובלבד שלא יחליפו כ' ב"י כבר כתבתי בסי' שמו' דהיינו לדעת הרשב"א אצל להרי"ף ור"מ כל כה"ג מותר להחליף דהא רשויות דרבנן הם. ולענין החלפה בסי' שמו' הובאו ב' דעות ורמ"א שעב' ו' כ' בסתמא ובלבד שלא יחליפו כדלעיל סי' שמו', וכ' מ"ב משמע שחושש להחמיר.

ובלבד שלא יורידו, התו' נתקשו מהא דר' מאיר דאוסר בכל תל, וי"ל דלר"מ מתני' משום דלדידי' גג וחצר אסורה להכניס ולהוליא מזל"ז ולא גזר בחד גבירא או בתרי וערבו [כמ"ש

עכו"ם הרי הוא כרבים, לרש"י ז"ל דסוגיא דסה: דרב ור' היא ישראל ונכרי בפנימית וישראל בחלונה ואסרו לאו כהלכתא דהכא מתבאר דבליכא רבים יחד לא אסור, אמנם ר"ח והראב"ד מפרשי שלשה אסורים היינו ג' חצרות ואפי' ג' יחידים וא"כ יש לקיים אסור רב ור' היא, ותימה להרי"ף שפרש כר"ח ומשמית הא דר' היא ור' אלעזר (רשב"א) ולפי' רי"ף א"ש הא דר' אלעזר אפי' לר' אלא ודלא כהתוס' ורש"י שכתבו לפרשם ללא איתא דר' אלא איירי בג' חצרות ולהתו' ודאי הלכתא כשמואל דר' אלא קאי כותי' ובלא"ה הלכה כמיקל בערוז (רא"ש) והרמב"ם כ' פ"ד הכ"ג כהרי"ף ומדבריו נראה דא' בפנימית וב' בחלונה לא גזרי' (ב"י שעח' והכל בשו"ע). וכ' ב"י שפב' יז' דמרמב"ם פ"ד הכ"ב נראה דאפי' יחיד בחלונה אוסר וכן משמע לכאורה דהא מאן ללא ידע דהוא יחידי וסבר אי איתא דשכר מנכרי הוה פעי, ומביא מהגות אשקי דישאל פנימי מותר לעולם דהוי רגל המותרת במקומה ומותרין לטלטל מזל"ז בערוז. ובש"ע סי"ז מביא דישאל וגוי בפנימית אוסר וכן גוי בפנימי וב' ישראל בחלון מביא משמעות רמב"ם הנ"ל בשם יש מי שאומר, ופי' המ"ב נט' טעמו דיסברו דישאל דר' גם בפנים כב"י ועוד הוסיף בשעה"ל דכשאין לו עם נכרי רק דריסת רגל הוי שכיח ושמא ילמד ממעשיו, ומ"מ הרבה אחרונים דחו זה מהלכה ע"כ אין להחמיר, ובעיקר דין גוי בפנימי כ' השעה"ל נט' דלריכין לערב ביניהם וגם לשכור מן הגוי משא"כ בשאר אפנים, ופריטב"א מוכח דישאל בפנימי לעולם מותר במקומו.

מ"ס בית שער ליחיד כו' כ' הראב"ד אע"ג דשמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן וכן רב ור' יוחנן הלכה כר"י הכא דרב ושמואל יחדיו הלכתא כותיהו וכדאמר'י: פה: דבית שער ליחיד הדר בו א"ל ליתן ערוז, אצל הגאונים פוסקים בכל מקום כר' יוחנן אף נגד תרווייהו, ומיהו התו' מיישבין ד' רב אף כר' יוחנן דבית שער דחצר אינו אוסר, ושאני הכא דדייר בי', ונראין דבריהם מדקאמר רב כל מקום שאמרו הדר אינו אוסר אלמא פשיטא לכו"ע היא (רשב"א) ורא"ש פוסק כגאונים א"נ כחלוק התו' (ע"כ).

ובשעה"ל שע' כה' מביא שבפמ"ג מסתפק בית שער הסמוכה לבית מבחוץ מהו אולי הוי בכלל בית שער דחצר וכן משמע בעו"ש, וכ' חזו"א אה ד' לא ידענא מאי מבפנים ומאי מבחוץ ובלא כניסה ויציאה תדיר אין מתבטל הדירה, ובנתן הפנימי ערוז כ' שעה"ל כו' דמותר בכל החלונים כמ"ש רשב"א וריטב"א פה' ובפר"ח בסוגיין לא כבית מאיר שנסתפק בזה, ואם לא נתנו ערוזין אפשר שאסורין בחלונים וית' סי' שעו' ס"ג (ע"כ), אצל חזו"א א"ל ד' כ' דרק ב' הפנימיים אוסרים זע"ז בחלונה כיון דכחצר לידהו היא ע"כ יערבו ביניהם. כ' בה"ל ללא סגי בערוז א' לב' הפנימים ודלא כט"ז, ורי"ז כ' דבי'

רש"א במקומו ולרצונו כשערבו ומשום גזרת תשמיש בכלים ששבתו צבית וכן לר"ט לרב מודה ר"ט בערבו (רש"א).

כגון שפקר חוליא, אפקר לומר לע"ג דסתמו דאפי' יס במעוטו ארבעה דוקא בכותל שראוי להלך ע"ג שרחב ד' אבל לא לא, וכן משמע מדאביי דכותל שבין חרות כו' לא אמרן אלא בכותל שאין בו ד' כו', א"נ אפי' אינו רחב ד' ול"ד לדאביי דבעי לילך מסולם לסולם דוקא (רש"א).

ובמ"צ שעב' נב' כ' מהמג"א טעם דנותנים להאי דניחא תשמישתי' דא"א שיהי' קשות שניהם ע"כ נותנים עכ"פ לא' [וכלעת מ"מ המובא בטור לאסור לשני בכלל] ושבס' אבן העוזר בשם רש"א מתיר להשתמש לשני בכלים ששבתו בחכר. והכי מסיק בחזו"א לו' יז' דפשוט שמוחר ואולי ט"ס במ"מ.

עז: ל"ז דבעי מרא וחאינא וקמ"ל דכלי הוי מעוט ופלוג' בירו' אי ממעטין בפרות, ומ"מ היכא דבעי מרא וחאינא לכו"ע לא חישי' שמא יעשה מלאכה דאורייתא (רש"א).

רש"א מעתיק דברי רש"י והתו' משם ר' אפריים ומביא דראב"ד ור"ח פי' כוודו קובעו ואסור לטלטלו כי הא דכלי קיוראי שבת קיג. ולא כפמוטות של ב" רחבג', אלא דהכא אינו מחזור כיון דר' אחא סבר דניטל לא ה"ל לר' אשי למימר התם כו' דמשמע ללא אתא אלא לפרש טעם אלא לומר לו קודם לאסור (רש"א) וברא"ש משמיט ד' תו' ורש"א דלפ"ז בסולמות שלנו כו'.

והניח סולם רחב ד' מכאן כו' כל תוך ג' כלבוד דמי וכלו מכוונים זה כנגד זה (רש"א) וכ' ב"י שעב' ה' מה"ה ללא מאכא בדברי רמב"ם זכר לרוחב ד' והרש"א בעבדו"ק כ' רחב ד' והוסף דין כבוד קובעו, ובאיזה סולם אמרו בסולם שיש בו ד' חווקין (ע"כ) וכ' שעה"ל שעב' מב' משם רש"א דאפי' עתיד לטלו אחר השבת כל שהוא כבד. ולענין רוחב ד' כ' סקע"ב משם תו' ירו' מיירושלמי דעובי המוט מצטרף לד' וממ"א דעובי השליצות אין בהם שיעור וכהסכמת אחרונים ומאמ"ר ללא כהרש"א שמאריך כל סולם דע"ד.

בנה אצטבא ע"ג אצטבא כו' פרש"י ק' כקו' התוס' ועוד מה שמפרש דכותל יט' לריד זיז אחר כו' היינו זיש עוד סולם ביניהם, ואינו מחזור מדשתיק גמ' מיני', אלא אצטבא כעין מדרגות שלנו אלא שעודפות זו על זו, ואם אין בתחתונה ארבעה אלא בעליונה היינו בלרוף שניהם יש דע"ד, וכן אם הי' בעליונה דע"ד ממעט אפי' יש ג' ביניהם דהא חזי למיקם עלה, ולהכי כותל יט' נותר בזיז א' (רש"א) ומהר"ם מפרש דהכא לא מיירי אלא למעט להשתמש בראש הכותל בנחת אבל לערב ב' חרות יחדיו לא עד דמגיע לראש הכותל (רא"ש) הטור שעב' מעתיק דברי מהר"ם וגם דברי התוס' ותמה ב"י

תרחי חומרי למה לי, ומביא שרמב"ם פ"ג ה"ה אינו מפרש כו. ובש"ע העתיק ד' טור, וכ' בה"ל דיך לסמוך בשעה"ד ללא כמהר"מ דהא ר"י ורמב"ם ורש"א ואו"ז משם רש"א ור"ח וכדמלדל בזה"ע, אף שהריטב"א מלדל כמהר"מ (ע"כ בה"ל). כ' חזו"א לו' כג' דאי בעי' שיגיע לראש הכותל ע"כ לבודין בעי' דאל"כ סגי בשליצה א' ראש הכותל והא לא סליק וכן ע"כ למהר"ם אבל בשו"ע לא נתפרש וכן לריד לאוקי דין אצטבא וכן לריד שיהא ד"ט וללא כדמשמע במ"ב לו', וכן הוא במ"ב עו' מב"מ דעקר חולי' בעי' דע"ד (ע"כ חזו"א).

וכ' ה"ה בזה דשליצותיו פורחות השמיט רמב"ם תיבות "ויש בעליונה ד' אולי לא הי' בגירסתו" (ע"כ ב"י). כ' בה"ל דבש"ע מבואר כרש"י ותו' דמעוט באויר ל"ש מעוט ובעי' לבודין עד האצטבא הרחבה ד', ופלא שלא הביאו הפו' דעת רש"א ורמב"ם [דלא כתמיהת מ"מ הנ"ל עליון] ור"ח וריטב"א וראב"ד [וכמבואר בעי' אלמוגים] דסברי דמעוט באויר שמי' מעוט (ע"כ בה"ל).

עת. והניח עליו סולם כ"ש כלומר מיעט את הזיז וגרע כחו שהסולם אינו ממעט שאינו מגיע והזיז אינו ממעט כיון שהסולם מונח עליו אבל כלדו הרחיבו וכשר ולא כפרש"י (רש"א) וטור שעב' מפרש כפרש"י וכ' "והוא שלא יהו הזיזים זה כנגד זה שראוי להטות סולם מזה לזה".

צור וחוליתו כו' עתוס' ועדיין קשה דפשטא דר' יוחנן דהנותן ע"ג חולי' ממך כנותן ברה"י, והא אינו גבוה מרה"ר אלא טפח ללא נתנו שיעור אויר רה"ר שולט בו ואפי' גבוה ג' אינו רה"י, ואמאי תני' בהזרק שם אין ממלאין ממנה אלא"כ עשה לה מחאה ואין שותין בלא ראשו ורובו אלמא אסור להניח אחוליתו, ואולי נאמר דלענין להעביר לרה"י אחר בעי מחאה שלא ימלא דרך אויר רה"ר [וביש ד' מכותל רה"י] כדלקמן לט: ולעולם בראשו ורובו על החוליא שותה (רש"א).

ואמר שמואל פי' התו' דשמואל לטעמי' דרב קאמר וכן עיקר לא כראב"ד דמפרש דשמואל לא קאמר אלא דבהכי ניחא (רש"א) והלכתא בסולם זקוף כרב דקאי בתראה כוותי' והלכתא כוותי' באסורים ומיקל (רא"ש טו"ש ע"ש) ומהא דינא דייק הא"ר דסולם המצרי מתיר ורש"א"ם ללא בעי' ד' שליצות, ולהלכתא אינו כן אלא ל"ל שהיו בו ד' שליצות או שהי' כבד (בה"ל).

סולם מכאן וסולם מכאן וקשין באמצע הפי' העיקרי כהראב"ד דהמחאה של קש וסולמות סמוכין עליה מי אזלי' בתר סולמות והן ראוין או בתר מחאה שאינה מחזקת אדם על הסולם, הדר בעי קשין מכאן כלומר כל המחאה קש זולתי מקום סולם מאבן וכיו"ב (רש"א).

עז: עד עשרה מפרש רש"י כר"ת, מלך קומתו "משום ללא נסתלק לי" כי מה שנשאר מן הכותל שנוגע ללדלדו מעכבו מלעלות" (רש"י ועי' ר"ח מפרש מלך קומתו כשחוקה פתח כו') אבל סגי בג"ט סמוך לראש הכותל (מ"ב קיא' מפמ"ג).

אינן מותר ואשרה אסור, משמע לכולהו תנאי קאמר וה"ט דאינן שבות וע"ח מלוא קלת ודרכי שלום וה"ל כנסתם והואיל והותרה הותרה ול"ש באשרה, ור' חסדא טעמי' כדאי' בגמ' שאסור שבת גורם ואפשר שיתר בשבת דאתא עכו"ם ובטלה, ורנב"י לית לי' הא דכילד מערבין כו' כדאי' בתוס' (רש"י א') ומסקי' שבת אסור אשרה מותר (רא"ש). ובש"ע ש"ע טו' מביא דעת רמב"ם ודעת רא"ש וכו' מ"ב קטז' שא"ר מלדד כרמב"ם ש"כ"ד הרבה פו'. ובסי' שלו' נת' דמ"מ יש גדר שלא לעלות באינן בשבת אפי' יבש (מ"ב קטז' מא"ר וגר"א לתרץ קו' מ"א)

ולענין הלכה פסקו ר"ח וראב"ד דלאסור שבת גורם וכר"ח ור' יוחנן, ור"מ פ"ג מערבין ה"ח פסק כרבה, ואפשר גם כר"נ דאי תלי' בפלוג' דרבי ורבנן הא הלכה כרבי דשרי, אמנם כר"נ אף אשרה תהי' מותרת להלכה כמיקל בערוב הוא ר' יהודה ועוד דכ"מ ששנה ר' יהודה בערבין הלכה כמותו, אבל אין נראה לפסוק כר"נ כיון דסתמא דכילד מערבין לית לי' דר"נ (רש"י א').

עח: חריץ כו' התו' מקשו מ"ש מפרות למבטל מחילתא וי"ל התם בדטבל ומוקאין, ודמקשו לשיטתיהו מאי מיתי הגמ' מאהל דאו' לערוב דרבנן הא כל שכן דרבנן (רש"י א') וסתם פרות מבטל כאלו (הג"א ז"י ש"ע טז') ומש"כ ה"ר יהונתן דבעי' י' אמות מן החריץ סתום כריד עיון דסגי ד"א (ב"י). קש שאין ראוי לבהמה בטל סתמו כעפר (מ"ב קכ' מא"ר מעבדה"ק) וכריס וכסתות ל"ש בטול (בה"ל) ובטול הוא דבדור (מ"ב קכ"א) מרש"י ואו"ז ועבה"ל דאפי' ידוע לכל שאין כריד לו) וי"א במחשבה (שם בשם ר"ח וריטב"א סוכה ד.) ואם בטלו לשבת א' מביא רמ"א פלוג' כבסי' שנח' וכו' מ"ב קכד' דיס לסמוך להקל בד"ם וכ"מ מהגר"ז. והאי הג"א שמביא ז"י כתבו רמ"א משם י"א דפרות דלואר השיבו כמבטלים, ומ"מ כשמבטלו להיות אולר היינו שלא יסתפק ממנו (מ"ב קכד' מא"ר) אך הגר"א ומ"א חולקים על דין זה דהא יכול להסתפק ודוקא במוקאה הוי בטול (מ"ב קכה') ובחזו"א לז' ה' כ' דפרות לא מהני אלא מדין סולם לא בטל מחילתא.

וכן ז' גזוזטראות, קו' תו' אפרש"י דנותן נסר תרלו הם ז"ל דהו"ל פתחא בקרן זוית אם יתן נסר מלדו, וק' מ"ש מדלביי דב' סולמות לראש כותל ד' שלא זכ"ז מהני, וי"ל התם ז' פתחים למקום בפנ"ע, אלא דתימה זו למעלה מזו מאי איכא למימר מ"ש מסולם בין חצר לעליה, ופי' ר"ת ק' ליתני ברישא

(רש"י א'). ובטור ש"עג' כפרש"י, וכו' בקרובות תוך ג' חשיב כפתח, וז"י כ' משם הרש"י א' בעבה"ק ש"ד ומובא בה"ה דהשעור הוא דב' (ואז לכו מערבין אם אינו על פני י' אמות מ"ב ד' מרוה"פ לא כפרישה), ולריד שיחבר הנסר במסמרים (מ"ב ז' ממ"א וחזו"א לו' ב' חולק, וגם כ' דבטלו לכו"ע מהני או ש"כד) ועי' פמ"ג שמיניין לסי' ש"עב' דדוקא בין ז' בתים מהני למעלה מי"ט (מ"ב ג') והיכא ללא לכו לערב יחד אסורין על הנסר וכנגדו (מ"ב ז') ומאי דאלכסון ל"ה פתח מביא מ"ב טעם הרש"י א' דפתחא בק"ז ועוד טעם מריטב"א דאלכסון אדם מתירא לעבור. אמנם ט"ז מפרש לש"ע לית הא דתו' דאלכסון ל"מ וא"ר חולק וכ"מ בעו"ש וכן עיקר דכן קאו רש"י וה"ר יהונתן ורש"י א' וריטב"א ורי"א ז' ותו' קו' התו' (בה"ל).

שלא יתן לתוך קופתו, כ' הראב"ד דלאף שהותרה הותרה לכתחלה ימנע, ויותר מסתבר ללא הותרה גם בכניסתה דגם אז הי' חשק שמא יפחות וזה כוונת הגמ' שמא יפחות, אלא דעדיין קשיא דעכ"פ אין לגזור אחר שהשקה דכיון שלא נפתח כבר הותרה, וליכא מגו דאתקלאי רק במחמת אסור או מלוא וכר"ש, וי"ל ש"ה דכיון שהקאה שמאי פחות והאריכו להיותו מחלה המתרת בה"ש וכל בה"ש אסור לסתרו ומש"ה כולי שבת נמי אסור לסתרו דאהל הוא דאסור אהל שבו להיכן הלך (רש"י א'). ולי נראה דאלו מאכילין מכאן ואלו מכאן בחול קאמר דשמא יפחת הא הותרה ומוקאה ל"ש ללא ניתן לשום מחלה ואין בו סתירה] דלמא מיפחת בע"ש ולא ידע (רא"ש) ובטור ש"עב' יט' מביא דבשבת אסור ורא"ש כ' אף בחול, וכו' ז"י משם או"ז דבערבו אין נפ"מ אם יפול המתבן ביניהם, והיינו בערבו ביניהם דרך פתח (בית מאיר). ולהלכתא נתמעט בשבת הותרה (מ"ב ש"עב' קלה' מרוה"פ לא כט"ז) ובסקהל"ז מביא טעם רש"י וטעם רש"י א', ומביא ש"ע שי' רש"י והרא"ש וכו' מ"ב עיקר כרש"י (ש"כ"ה) דעת רש"י א' וריטב"א וראו"ז וראב"ד וכו' מ"ב שו"ע וכו' הגר"ז) ואף להרא"ש אסור רק בע"ש (שעה"ז לטו') ורק במחלת עראי דאל"כ אסור ליגע בחומת העיר (חזו"א לח' ג').

גדיש שבין ז' בתים מובא במ"ב ש"עב' פירש"י דמיירי בגדיש הסותם פרכה שבין ז' בתים מב' חצרות ולזה בעי' מחילתא מגיעות לתקרה, ולריטב"א בבית א' מלך קש המפסיק בין ז' חצרות, ועי' שעה"ז קה' ש"ע לריטב"א למה האריכו מגיעות לתקרה במקום דמהני אף בלא שום תקרה ולא מלאנו דין זה אלא בבית.

עט: כ' הרש"י א' ככל דברי התוס' ור"ת ומסיק ויש אומרים דמליאה משום איבה אבל הכא הוא עצמו הנותן וליכא איבה (ע"כ) וברא"ש מביא דברי ר"ת וגם דברי ר"י, וכו' הג"א לכן המימון ואלפס ורש"י א' פסקו כשמואל אבל ר"ת פסק כר' יוחנן ומהר"ם ללא כ' אלא דברי ר"ת (הגה"מ מסמ"ק) ולאחר

שנשא לא מהני סמיכות שלחן (סמ"ק). והטור שס"ט כ' דאינו מזכה ע"י בנו וסמוך על שלחנו ותרוייהו דוקא וכן אשתו וסמוכה ואין חלוק באשתו אם יש לה בית. והוא כמסקנת תו' ורא"ש, וכ' ז"י אצל רי"ף ור"מ פ"א ה"כ לא נתנו שום חלוק אלא שמזכה ע"י אשתו וכ' ר"ן ביצה ח: דהא דמחלקי' בנדרים ש"ל בית במק"א הוא לר"מ דאין קנין לאשה בלא בעלה ואנו קי"ל כר' יהודה וכ"כ רי"ו בשם התוס' וכן פוסק ז"י. ובש"ע ס"י ז' השיטות באשתו אי כשאין מעלה מזונות יכולה לזכות ולכתחלה יחוש להחמיר ובדיעבד כ' רמ"א להקל בערוכ.

ומציא הטור פלוג' רמז"ס דקום קטון אינו זוכה עם רא"ש דקטון אחר זוכה וטוב להחמיר כשניהם. ומציא ז"י שמרדכי וסמ"ג וסמ"ק כר"ת. ורי"ף וכן רמז"ס כתבו המשנה כלורתה דתלוי בגדלות לא בסמיכות ופי' ה"ה שכן סובר ו"ל ללא אפליגו ר"י ושמאל בהא דהא גבי מציאה פוסקים כר"י (ז"י לא כל' טור) וטעמא דמציאה דוקא משום איבה אצל בערוכ רואה לזכות להם כמ"ש במיחוסות ריג' וכ"כ הגה"מ מזה"ג ושכ"מ בירושלמי וכ"כ רש"א ורבינו שמשון (מודא גס בהג"א) וכ' ז"י הכי נקטינו. ובש"ע ל"מ סמיכות (הג"א כל זו מר"פ רמ"א י) ובש"ע ס"י כ' ז' השיטות אי תלוי בגדלות וועבד או שכירו אפי' קטון בה"ל או בסמיכות שלחן. ויש להקל בדיעבד וכנ"ל בפלוג' דאשה.

אריך להגביה, הגאונים פי' לכל ערוכ אריך שיהי' גבוה וניכר בין החציות וממילא קאי ואריך להגביה אף אמשלהו, ועיקר כהתוס' מדקתני עט. דשותף אין אריך לערב וכן בתוספתא משמע דדוקא בשלו מגביה (רש"ב"א). ועי' בהרא"ש ראיות ר"ת להגבהה בכ"מ בג'. ובז"י שסו' מציא דהרמב"ם מפרש כהגאונים. ובש"ע ס"ט פוסק דלא הגאונים, כ' הט"ז דה"ה אם הניחו על ידו התלויה באויר אריך להגביהו טפח (מ"ב נ"א) והיינו בבולט מידו (בה"ל כנתה"מ קלח) ומציא מעו"ש מז"י דלכתחלה לחוש להגאונים, ועוד דמתוספתא אין רא' דמייירי מדיו קנינים, ונפ"מ דאין שום מקור להקל בהגבהה זו ושמא בעי' ג"ט וכמשמעות ה"ר יהונתן אלא דבלא"ה הוא פלוג' ובערוכין יש להקל (בה"ל). וכ' ש"ע ד"א חע"פ שאינו מזכה בפרוש לכל הנוספים עליהם לב' ז' מתנה לכל הנוספים כ"ז שיש שעור (ס"ט) והיינו משום דמניחים לכל השנה מסתמא מכונים ע"ז (מ"ב נג') ואם נתמעט לא מהני אפי' תנאי בפרוש (מ"ב נד' כדנוטה הרש"א ומסיק הש"ע ורוב אחרונים ולא כט"ז).

פ. טעם רב (כהתו') משום מזה גמר ומקני ומסתברא דלאו זכי' גמורה היא דמאן קא זכי' לי' אלא עשאוהו כזוכה כהא דע"ז סג' ושמאל סבר דלריך לקנות רשות ועל כן בהוראה מרשות תליא ולא קני עד ללא נפק מרשותי' כלל, ובתחומין

כיון דמפיק מרשותי' לשמואל גמר ומקני ולרב כיון דליכא הנאה לא קני (רש"ב"א).

תנאי היא פרש"י והרא"ב ז' בתחומין כו' וטעמם כי היכי דתיקו רב כר' חייא רבי', אצל פשטא כהתוס' (רש"ב"א).

בערוכי תבשילין כ' התוס' (בבב"ה) דזוכה ע"י אשתו ונחלק ע"ז רא"ש דהא אינה צריכה ערוכ אלא ניתרת בערוכו, וכ' מהר"ם דספק התו' אי מערבין כשהבעל אינו בעיר הוא בחצר בין ז' מבואות דלא ידעי' נוחותי' אצל מבוי א' הלכה כר' יהודה שא"ל להודיע כמ"ש פ"א: (רא"ש).

אשתו של אדם כו' כולה סוגיא בעל כרחו ממא' ואפי' מוחה וז"ע כיון דנכנסין ונוטלין בע"כ מ"ט אמר שמואל דוקא שלא מדעתו (רש"ב"א). ובטור שסו' אשתו מערבת שלא מדעתו אם אוסר או אם רגיל לערב כו' וככל דיני התוס', והאריך ז"י לבאר דהתוס' מייירו אפי' במוחה בה שלא תערב, ומציא דברי רא"ש ומהר"ם, גם כ' דברגיל לערב ואינו לפנינו ודאי רואה, והמרדכי כ' ד"א דעת אשתו נמי לא בעי. ורי"ף לא מחלק בין אסר ללא אסר. ור"מ מפרש אסר שאומר בפיו שאינו רואה להתערב עמם. וכ' ז"י שסו' שכן יל"פ דעת רי"ף וסמך אמ"ש דמערבין ע"כ אצל אשתו אינה יכולה לערב ע"כ כיון דאינה מבני חצר.

ובש"ע דמערבת בע"כ דוקא באוסר או ברגיל ופי"א דאין שום כח לאשתו והוא הר"מ רק ברגיל בני חצר כופין ובאינו רגיל ז"ד כופה. וכ' מ"ב ז' משם לבוש טעם התקנה כדי שלא יתכוין להקניט. אצל ממזונותיה לעולם יכולה לזכות (מ"ב ז' ממ"א)

ושלא בדיעתו (כ' מ"ב מט"ז ומ"א לכל שיודעים שאין רואה א"ל שימחה בפרוש דלא כב"ח, ו עי' מ"ב יד' מר"ח דמחאה מבטלת למפרע) אשתו מערבת אפילו בלא אוסר ולא רגיל ובני ביתו דוקא באוסר או רגיל. ולכאורה ה"ה בני חצר יכולין ליקח כבה"ג (בה"ל כמשמעות רא"ש וכהגר"א ז' ודוחק משמעות טור שק' "אצל בני חצר כו" וכו" ד"ח ומהרמ"ל ונה"ש שסח', וזה דלא כט"ז ומ"א) ויש לסמוך ע"ז עכ"פ בהי' רגיל (דבזה בלא"ה הר"מ מתיר אפי' בע"כ, ואף שש"ע סותם לא כר"מ וכ' שמעבש הגי' וכן פוסק בא"ר, מ"מ בר"ח מיישב גם כגירסתיו וכיונו לו מ"א א"ר וגר"א, וכהר"מ קאו הרי"ף ור"ח בה"ל). ולענין מי שחוזר בו מערוכו אריך לחזור ולזכות (רמ"א) ולאו דוקא ליקח מהפת הפת אלא לומר בפיו (בה"ל)

פ: כתותי מכתת שעורי, וקי"ל כר' חייא בר אשי דבמחיות לא אזלי' בתר המיקל (רש"ב"א).

נתמעט כו' אם כלה אריך להודיע ואוקימנא לקמן בחצר שצין שני מבואות שמתוך שאתה מתירו במבוי זה אתה אוסרו במבוי

אחר אצל במצוי אחד א"ל להודיע דזכות הוא לו (רא"ש) וכו' הראב"ד דרי"ף אצל כריב"ל ותימה להלכה כר"י ור' חסדא ושמאל, ועוד הא לפי ההלכה אין האמלעית נאסרת ואף בב' מצואות וליכא שום חובה. וקושיא ראשונה ל"ק דרבנן לא קאמרי דזכות הוא בב' מצואות ולכו"ע חוב הוא ואצל הרי"ף כהלכתא. ועוד שר"ת מוכיח ממגלה כז. להלכה כריב"ל לגבי ר' יוחנן וכן פסקו בתו' כאן. אצל הקו' הב' ז"ע. וכן מש"כ דכלה וב' מינים כריד להודיע, אינו אלא לטעמי' אצל לדין ליכא שום חוב. ומש"כ דנתמעט כריד להוסיף ז"ע דקו"ל פ. סוף ערוז אפי' כ"ש וכלה היינו נתמעט כדמוכח בגמ' וכדלשיג עליו הראב"ד [7] (רשב"א).

כמה הן מרובין סגי בגרונרת לכאו"א ואגב אורחי' קמ"ל דב' סעודות הו' יח' גרונרות (רא"ש) ואינו מחוור לכל שאלו יג' גרונרת לכ"א הו' מועטין והגי' העיקרית כהראב"ד קמ"ל דיח' גרונרות ל"ה ב' סעודות, כלומר וכיון דאין גרונרת לכאו"א ה"א מרובין. והא דפריך יח' ותו לא ז"ע הא בכל דוכתא אמרי' כל שכן וכן ימים רבים שנים שלש ולא פרכי' ותו לא וי"ל ש"ה כיון דמקילין בב"ס הו"א דוקא יח' (רשב"א)

בגרונרת לכאו"א, וה"ה לע"ה, לדוקא בתחומין נתנו שיעור אחר, ודיניהם שוים בכל ענין, וע"כ סתמו גם דין כריד לזכות במצואות וה"ה לחלרות וכ"כ ראב"ד, ואם משלו מערב א"ל להודיע דזכות הוא לו. ומערבין לכולא שתא בפת חדא ובלבד שיהי' קיים ממנו. ואף שנתוספו דיורין בעיר מתכונין מתחלה לכל, אלא"כ נתמעט קודם דע"ז ל"ג סוף ערוז ז"ע. וכו' הראב"ד דבמשקיים שתוף ברביעית כשעור הולאה כמו אוכלין בנגרונרת ווגורם בגמ' דנגרונרת כהולאת שבת ורביעית האמורה סח. היינו לכל חד וחד. ותימה להחמיר במשקין יותר ומסתברא דאף במשקין יש חלוק בין מרובין ומועטין, ולפי שיעור טבול ב' סעודות יין ב' רביעיות וחומץ א' כו' כמש"נ פ' כי"ל מערבין (רשב"א). ושעורו ו' ביצים וי"א ח' ביצים (ש"ע שסח' ג') ולכתחלה יחמיר ח' (מ"ב יב' שא"ר וב"ח כ' דהכי נהגו. ועיקה"ד ו' כהגר"ז וח"א והגר"א) וחזו"א כ' (ק' ז') דבעי' ח' או ט' ביצים ואף להגר"א.

ולריך להודיע כ' ב'י שסח' דלפרש"י היינו אם משלהן מערב וכן ה"ר יונה והטור (ב"י), ובזמב"ס פ"ה ה"ו נר' אפי' אם משלו מערב (וכ"כ בעצה"ק וכ"ד ר"ח, ולדינא ודאי עיקר כש"ע שהשמיטין דבלא"ה יש מקלין בעקה"ד). ואפי' פתוח לב' חלרות א"ל להודיע (שעה"ז ב' מהגר"ז ומאמ"ר והגהת חו"י לרי"ף) ובחזר א' אפי' ב' מינים א"ל להודיע (מ"ב ד' ממאמ"ר נה"ש וביח' מאיר). ניתוספו דיורים בש"ע נראה לריך להודיע אף בחזר אחת (מ"א ועו"ש) ומאמ"ר ונה"ש מקלין וכן מלדל ב"מ (מ"ב ט'). ובפלוגתא דלערב משלו שלא מדעת נת' בסוגיא הקדומה.

ומ"ש ב' מינים מפרש"י לערב ממין אחר מזה שכלה ורמב"ם מפרש אם ערב מתחלה משני מינים, והטור וה"ר יונתן כרש"י וכ"כ בש"ע ס"א. נתעפש הרי זה ככלה (ס"ה משם רמב"ן ועי' מ"ב דמלאו מעופש בשבת תלי' דנעשה בשבת) על כן נהגו במלצה וגם אינו מתקלקל ועומד בפסח וגם לא ישכחו (רמ"א) וי"א דגם מלצה מתעפש או מחליע וטוב להשאיר המלצב וגם לעשות כל ע"ש בלא ברכה (מ"ב כא')

וכל דין נשתייר אינו נוהג האידנא להמג"א דעבדי' גם שתוף וכ"ד ה"ר יונתן ורש"י והטור מוכרח דחולק וכמ"ש ב"ח ומ"א וכ"ד רשב"א בעצה"ק ואו"י ותו' מו: וכמ"ש הח"מ ע"כ יש להקל בשעה"ד וכמ"ש הש"ע"ש ולכתחלה יחמיר וגם שמא יתוספו דיורים בעיר כדהעיר הט"ז (בה"ל).

פא. אין מערבין אלא בפת שלימה, והכי סוגיין כר' יהושע ופרוסה פסול משום איבה כהמעשה דירושלמי מפני מה תקנו ערוז בחלרות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה דובבת כו' מתוך כך עשו שלום ביניהם. כ' מהר"ם דזוכה לכולן בפרוסה אחת ול"ש איבה, ומ"ש התו' דניטל כדי חלתה היינו לכורך חלה כ' הרא"ש דנראה לא כן אלא אפי' ניטל לדבר אחר ליכא איבה (רא"ש). ועי' רשב"א כל פלפול התו' בפשטא דקושיא ב'אורד ומסיק עיקר כדבריהם. ולענין הלכה פוסק ג"כ כר' יהושע דר"א שמותי וב"ה במקום ב"ה אינה משנה ורבי מפרש טעמי' וסקל' וטרי' אליבי' וכ' הראב"ד תימה מה שנהגו שכ"א נותן קמח ולשין יחד מי לא הוי כפרוסה לכאו"א זו ושמא סמכי אמנחות עו. דאפה חלה א' דתודה במקום טובא חשיבו שלמות דהא פרוסה פסולה, ויש לתמוה בראיה זו דהא אינו מועיל מדין פרוסות אלא דביעבד כשך בחד ולא חשיב כמה פרוסות ואינו עומד ליפרס אצל הכא כל חד נוטל חלקו שהוא פרוסה, וי"ל דהגזרה משום איבה ובשוין משום שמא יחזור לקלקלו ועל כן הכא אפי' יפרסו אח"כ אזלי' בתר שעת הנחה ואין להחמיר בזה. אלא דתימה הא מי שאינו בקי סובר להערוז חל בקמח ושמא נאמר דנותנין ע"ד המנהג שהשליח יעשה הכריך ואפייתו כשליחותם (רשב"א)

כדי חלתה, ל' כדי משמע דאינו אלא שיעור ול"ד לחלה, והא דקתני דמוע לאו כפשוטו דאי כדי חלה שהוא א' ממח' שמעי' כ"ש א' מק' ופעמים שנקרא טבל דמוע וכע"ז לו. וכן פי' הראב"ד (רשב"א).

והכי הלכתא דאפי' נטל לא לשם חלה (טור ש"ע שסו' ו') ומציא דין מהר"ם בא' מזכה לכולם. וכ' מ"ב לז' דמסתפק פמ"ג דאפי' דביעבד לא ילא בפרוסה. ורמ"א מיייתי מה"ה דנהוג לאסוף קמח ולחפות פת שלם ואפי' נשתייר קמח כולם ילאו דמזכים לכולם, וע"כ אפי' יש שלא נתנו כלל (מ"ב מד'). וא"כ קנין אלא הוי כנתנו לו ע"ד שיקנה בזה (מ"ב מה' מט"ז

שָׁה' ונ"ז וא"ר ומ"א וס"א) אמנם להלבוש שָׁה' ונה"פ ומשמעות הגר"א לריד קנין מיוחד ולכתחלה יחוש להם. וכל דין זה אינו נוהג בשתוף כדמשמע ברמב"ם ולכאוף א"כ לדין יס מגו דמהני לשתוף כו' ונ"ל דהרמ"א סובר כשאר"ר דאף בשתוף אם עושה צפת בעי' שלמה והובאו בגאון"י (בה"ל). נפרסה בע"פ כשר (מ"ב ססח' יז' ממ"א ומהרי"ל) ולכתחלה יחמייר (סס כט"ז וא"ר ססו' ו').

מערבין באורז ועדשים לא בדוחן (רא"ש, ססו' ז') וה"ט שאין דרך לאכלו (מ"ב מה"ר יהונתן) ולא צפת מעורבת מינים כדכתיב ביחזקאל (רשב"א)

נותן אדם כו' פוסק הטור סי' ססט' כרא"ש לזיכה ע"י אחר קנה חפ"י נחו מעה, ורמב"ם פ"ו ה"כ מפרש מחני' בתחומין וכ' ה"ה שכן עיקר. ומ"ב א' כ' דאפי' זיכה לא קנה (תוי"ט ונ"ז וא"ר וב"ח ממהרמ"ל ופמ"ג כמ"א לא כב"ח וט"ז) אלא"כ פירט שמו בהדיא (מ"ב ה' מפמ"ג)

פא: אין חבין כו' זה לשון רש"י כו' לכיון דמעוה אינן קונות לא סמכא דעתיה דהאי ונמצא מערב לו במעותיו שלא מדעתו ע"כ ותימה אלשון מערב במעותיו שלא מדעתו דמעוה אינם ערוב אף מדעתו. והתו' שכתבו דדעת משלח ליכא תמוה הא בעלמא אמרי' דערוב הוא קלת חובה ולהכי בעי' דעתו אצל זה גלה דעתו. הלכך נראה לפרש מחני' כמשמעה ואם נתן בלא זכוי לא זכו לו ללא סברי דעשאוהו כד' פריקים. והא שאין מערבין לאדם אלא מדעתו צבא בפני"ע הוא כמו שאפר כירה כו'. וראי' מדשבקי' בתר ומודים חכמים כו' (רא"ש). תימה אפרש"י הא מעות קונות בעומד בחלכו כמ"ש ב"מ מט: דל"ש נשרפו כו' וגם הא אפליגו הכא אי זכות הוא לו ולריב"ל כו"ע מודו דערובי חלכות זכות הוא לו? וע"כ דהכא בתחומין מיירי והוי חוב משום דמפסיד רוח שניה. וגם שמואל לא מצינו דפליג (רשב"א).

ולענין הלכה קי"ל דלא כר"א דשמותי אף דהוא מיקל ועוד דשמואל מפרש דברי חכמים וסו"ט דגמ' אליבא דר"א לברר דברי חכמים אתיא (רשב"א).

אמר שמואל הלכה כר' יהודה וכל מקום ששנה כו'. אריב"ל כל מקום שאמר ר"י במה לפרש ור' יוחנן אמר במה לחלוק (רא"ש) על כן במבוי א' ולחי זכות לו ומביא ב"י ססח' שכ"כ הרמב"ם כרי"ף ורא"ש ושה"ה כ' דאף שהרי"ף נתן טעם דאמלעית אסורה כו' ולדין מותרת מ"מ יס עוד טעם דשמא לא ניחא לי' דארושי לי' אינשי טובא.

כילד משתחפין פב. הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני. הראב"ד פ' דס"ד דקייבל היינו ראה המערב ומשני קיבל זה שערבו בשבילו וכעין הא דלז: ודלא כרש"י. (רשב"א וכ"כ הג"א מא"ז) ובדרבנן

קי"ל יס ברירה וסגי בנתרלה בחשיכה ותימה אסמ"ג דל"מ כן (ב"י תיג') וכ' מ"ב ו' מפמ"ג דליעבד סגי בהודיעו צבה"פ וצבה"ל כ' דתלוי בפלוג' דתטו' ס"ג וכ' בשעה"כ ב' דכל זה דמהני ברירה בתנאי לידע מצעו"י הוא משום דלא ידעי' דעתו אצל אם הי' גמור אלכו שאינו רואה לא יועיל התרואתו משחשכה וכ"כ בגאון"י. וכ' בה"ל יס ליזהר באורח דלא ידע מידי מצעו"י שאריד לערב בהדיא.

לדבר מלוא, לכאוף הלכה כרבא דאפי' לדבר הרשות כמ"ש א"ז וסמ"ק, ולהאוסרים אסור ליעבד אך ר"מ פ"ו ה"ו אוסר רק לכתחלה, ואם עירב למלוא הסמ"ק מתיר לכו"ע ללאת לדבר רשות וברש"י ל"נ כן (הג"א) והלכתא אין מערבין אלא למלוא ור"מ כ' וכו' ובה"ג כ' אף דליעבד אינו ערוכ. עירב לדבר מלוא הולך לדבר הרשות (טור תטו') כ' הר"מ שם דלהקביל פני חברו הוי מלוא וכ' ב"י דוקא חברו חכם שלומד ממנו כדמשמע מתני' דמתנה אדם על ערובו ובתרוה"ד עז' משמע לא כן ומתיר חפ"י כדי לטייל ולשמחו דיו"ט. וכ' בשבה"ל א' העומד במחנה עם הגויים וירא סיסעו צצבת יכול לערב שאם יישאר יסתכן. ומ"ש הג"א רבא כו' לא מאלנו לרבא שחולק בזה ואולי כוונתו למ"ש לא. דלחי' אמר לך רבא בזה קמפלגי כו' והלכה כרבנן, ואינו מוכרח. ורמב"ן סובר כר"מ דליעבד כשר לדבר הרשות אצל רש"י והרשב"א כה"ג. ובמערב לרגליו בדבר הרשות קנה (עבוה"ק) ונראה דאפי' לכתחלה ולא החמירו אלא במערב צפת דהוא להקל על העשיר (ע"כ ב"י). ופסק הש"ע שיכול לערב לראות פני חברו (מ"ב ג' כפי' מ"א וח"א אצל א"ר מפרש חברו חכם) והוסיף רמ"א לטייל וכן פוסק דמותר אף לדבר הרשות, עוד כ' שו"ע דליעבד חל בכל ענין. ולענין ערוב ברגליו דמיקל ב"י כה"ר יהונתן ורשב"א ואף לכתחלה כנ"ל וכגאון"י וכרש"י לפי' מ"א תמד' וב"ח וכן פוסק המ"א, אצל תו' ורא"ש בפסחים ור"מ מחמירין וכ"ד דה"ע ומשמעות רי"ז ומהרי"ל, ויש להקל לאורך כמ"ש הח"א והשו"מ אף שהא"ר כ' דוקא לורך גדול (מ"ב א'). ומה נקרא מלוא כ' מ"ב ב' דאף סעודת ארוסין או קנין הוי מלוא חוץ מנשואי בת ת"ח או כהן לכה"ע ובזמננו משכח"ל במזלזל במלוות.

וקורא אמא אמא, רש"י מפרש דר"ל לאתווי חפ"י אינה לפניו, וקורא אמא דוקא כשהיא לפניו, וי"ג גדול כל שאינו קורא אמא אמא וקמ"ל דקאי אגדול (רשב"א). והלכתא קטן שאין אביו צעיר יואל בערוב אמו עד סוף שנה ה' (טור תיד') והיינו כר' ינאי ור"ל וכ"כ תו' והרא"ש, אצל לר' אסי אף ו' וכ"פ רי"ף ור"מ פ"ו וסמ"ג וסמ"ק (ב"י). ובש"ע ס"ב פסק כ"ז שהוא בן ו' הוי קטן כרי"ף ר"מ ומשמעות ר"ח (שעה"כ ט') ובמ"ב ז' כ' דבא"ר מדד כהפו' למזן ד' או ה' לא מהני אם לא זיכו, וצבה"ג דכרוך אחר אמו אזיל בתרה חפ"י דאביו עירב ללד שני (גאון"י) וחפ"י זיכה לו (מ"ב ח' ממשמעות הסוג') ואם אין לו

אם ז"ע (שעה"כ יא') ובחזו"א כ' למהני וה"ה מסרתו האם לאב. ובעבדים יכול למחות אדוניהם שלא יחול עליהם שום ערוב משא"כ בקטנים (בה"ל וחזו"א חולק לאף בקטנים מוחה) ויל"ע אי משרת בזמננו דינו כע"ע (בה"ל).

פז: ע"י בנו ובתו הקטנים, קטן שעירב עליו אביו ועירב הוא אין לך מחוי גדול מזה, אבל בלא מחוי אפי' הגדולים יולאין בערובו משום דדעתן סמוכה ע"ד אב וכן עבד יולא בערוב רבו אע"ג דחינו כרגלי הבעלים כבינה לז: וא"י למחות (רשב"א). גם העתיקו רשב"א ורמ"א דין דר"י לית נפ"מ בקטן אי סמוך וכ' רמ"א דטעמא כדי לחנכן במאות וה"נ אין מערבין אלל לדבר מלא. והכי קי"ל תיד' וכ' ב"י שכ"מ בר"מ. ואפי' ידעו רק משחשיכה ולא מיחו הוא הסכמה (ב"י תיד' מש"ע עבה"ק ד' כב' א"ר ומ"ב ד') אבל שתיקה קודם שחשכה אינו הסכמה אם מחו או ערבו אח"ז (מ"ב ה' ממשמעות עבוה"ק ועי' שעה"כ ה' דמיחה וחזר ונתרצה לא מהני דפקע הזכוי ולא כא"ר)

רי"א לשבת ולא לחול, כ"ז בחולה וזקן מיירי כמתבאר לעיל ל: אבל בעי' דכמה הוא ב"ס הוא צבינוני של כ"א ולשער לרעבתו, וכן עיקר אף שיש לפרש דפליגו ג"כ ברעבתו וכמה צינונית של כ"א ורמ"א אלל א"ר חסדא כו', לא הדר בי' ר"ח ותרוייהו רכיבין. והלכתא כמיקל בערוב והינו ט' סעודות לקבא, ורי"ף כ' כמ"ד ח' וכ' לכל סעודה חמשים זוז קמח (רשב"א) כ' רמ"א מדהעתיק רי"ף כ"ז משמע דפוסק כהני תנאי ובגמ' אמרו דמשערין צבינוני מיהו ר"מ ור"י קאו אזקן וא"כ לא איתפרש שעורא דצינוני (רמ"א). ופסק הטור תט' דשעור דר"מ ור"י ח' ביאים הוא לרעבתו, ומביא ב"י מרא"ש דפוסק כר"מ ור"י ותמיה אמ"ש טור ח' ביאים הא פליגו אי ו' אי ה' ותרי חומשי ור' יהודה ור' יוסי לא פליגו אלל לענין טומאה, ומתיר לז"ל ה' ולא דק פורתא, ולפ"ז הלכה כר"ש דכולהו תנאי כוותי' וכ"מ ברש"י פסחים מד. אבל הרמב"ם פסק ו' ביאים וי"ל משום דאפקי' במתני' לריב"ב בלשון חכמים מיהו ז"ע מדעתו בכ"מ לענין שעור טומאה (ע"כ ב"י) ועי' ב"ח דהטור ס"ל כתוס' ול"ק. ובש"ע ס"ז פסק ו' ביאים ובסי' שסח' הביא י"א ח' ביאים וש"ס כ' המ"ב לכתחלה לנהוג כן, ומייתי בה"ל דיט' מאחרונים מחמירים גם לחולה סעודה צינונית (עי' תו"ש וחת"ס נח"ו) ואם אינו ראוי לאכול לחולה ודאי בעי' ב"ס דעכ"פ חזי לאחריני (בה"ל).

פג: כ' הרשב"א כדברי התוספות בטעם שאין אוסרין בני החצר בני מרפסת רק אוסרין בני מרפסת את הבור, ומסיים אבל המרפסת של בני העליות והחצר של בני חצר וכיון שגבוהין י' אין אוסרין ואפי' לרב אין אוסרין שהמרפסת של בני העליות (ע"כ רשב"א).

הצ"י שעה' מש"ס ר"מ פ"ד דערובין למפרש דפחות מי' אפי' מופלג הוי לתרויהו ומפרשו משום דיכולים לזרוק, וכ' להכי הוא סתמא דלשון אבל במופלגת דרק אז איכא חלוקא, והקו' על שמואל ז"ע לפ"ז וז"ל דדוקא אגבוהין עשרה אקשי' (ע"כ ב"י) וכ' מ"ב ד' אם הבור פרטי לאחד אינו אסור לעולם, וסותם בסק"ה דלא כרמב"ם ובשעה"כ ד' שכ"כ מ"א דלא ברור כוונת הר"מ כפי' ב"י וכ"כ הא"ר תו"ש והגר"ז ונמוך י' מן המרפסת מקרי להם בקשה מ"ב ו' מכל האחרונים לא כט"ז. ואם גבוהים י' מחצר אבל נמוכים י' ממרפסת וגם מופלגים ט"ז וא"ר והגר"ז מקלין שיתנו לחצר ונה"ש וב"מ מרשב"א וריטב"א מחמירין וכ"פ חזו"א קב"ח כמפורש פד. רשותא דתרוייהו הוא וכן נוטה בשעה"כ ט'. וכל האי תל ברחב דע"ד דאל"כ מק"פ ובטל (ובחזו"א קב' כ"א) כ' דאי הוי לזה צפח מלטרף אף פחות מד'). ועי' חזו"א לו' יח' דבש"ע מבואר כמ"ש הטור דבני מרפסת שלא ערבו אוסרין אבני חצר כדין רגל אסורה במקומה, אבל בגמ' ס. מבואר בהדיא לא כן דסולם תורת מחאה עליו ע"כ שרי.

לזה בשלשול כו' הלכתא כרב באסורי ועוד דר' הונא ושאר אמוראי מתרצי מתני' אליבדי' (רמ"א) והכי הוא סי' שער' צב"י ומש"ס הר"מ ושרי"ף השמיטו שאינו מצוי כ"כ.

קס"ד מאי מרפסת כו' ומ"מ התל אינו סמוך למרפסת שא"כ א"א לשלשל מן העליה בלא זריקת אויר ולא יועיל שנה מהמרפסת שהלל אין זה דיורין, (רשב"א בשם התו')

גג הסמוך לרה"ר כו' רשב"א מביא בשם התו' התי' דגריע השמיטתי' כל שהוא למרפסת בתוך י'.

פה. בור שבין ב' חצרות י"מ במוקף אף הבור מחאה י' וקניא היינו שממעט אויר שביניהם מד' ול"נ ללא איתפרש וגם לא קאי אמתני' דבור שבין ב' חצרות שנאמר דמוזן מן הענין. ונ' כרש"י, ואי איכא בזיז דע"ד לא הוי מעוט דהוא עצמו רה"י ואף ש"ל דהכירא איכא לא נראה מדלל קאמר זיז "אפי" כל שהוא (רשב"א).

ובפלוג' דרך אויר ק' הא כותל שבין ב' חצרות פ' חלון משתמשין בו רק דרך אויר ופשוט לאסור, וי"ל ש"ה דאויר חרס ממש הוא. וא"כ א"כ ה"נ בב' בתים מצדי רה"ר הא אויר בני רה"ר ממש הוא וי"ל דאין לבני רה"ר רשות להניח שם. ומשה"ק תו' פד. בתשמיש בור לבני עליה הא הוי בזריקה דרך אויר י"ל כיון דשותפין בבור ממש שזין ותשמיש גמור הוא וכמ"ש בגג הסמוך לרה"ר דרבים מכתפין אוסרין (רשב"א).

הר"מ כ' באר שבין חצרות אע"פ שמופלג ד' כו' אלמא באין מופלג ודאי מותרין, וכ' ה"ה דנראה אפי' פתוח לחצר, וכן פסק הש"ע ס"ב כר"מ, והשיג עליו רמ"א דדוקא בשאין

החלרות פתוחות לשליל רק ע"י חלון וי"א דבעי מופלג ד'.
ופסק מ"ב מלבזבז וא"ר והגר"ז לא כדעה זו רק כרשב"א
ורשב"א וטור ורי"ו ורש"י ותו'. וכ' חזו"א לדברי רמב"ם ל"ע
מ"ש מחורבה אמלעית.

פה: לזה בשלשול ולזה בזריקה, תימה דב' חורבות לתרוייהו
בזריקה, וי"ל דר"ל אפי' נמליא דלחד קשה טפי לזרוק.
וכחלוצא ר"ל שהאמלעית על פני שני החלרות ורק אחריה שני
החורבות ותרוייהו זורקים דרך אויר אחד ומ"מ לא חסרי,
וקשיא א"כ למה דוקא כ"א בחורבה אחת שכנגדו אפי' יזרוק
כ"א לחורבה שכנגד חצרו, וי"ל שכל חורבה מיוחדת לאחד
מהם (רשב"א).

שלש חורבות כ' הרשב"א כחו' דאפי' של בע"ב מותר וא"ת
תיפול מ"מ משום בית י"ל שהי' הבית פתוח מל"א לרה"ר ואינו
רגיל מפתח החורבה, וכ"כ מירו' פ"ח ה"ג דגרסי' אמלעית של
שניה כ"א משתמש מפתחו ואמלעית אסורה, של אחד מן
השוק זה משתמש בא' וזה בב', ואין ראוי מלעיל עה: י' בתים
זה לפני זה הפנימי לבד נותן ערוז דהתם מדין בית שער
כאלו נתנו כולם (רשב"א).

המ"ב שנו' טז' מעתיק ד' רש"י כאן דהחורבות פרוכות זו לזו
יותר מי' ואעפ"כ לא אוסרות ותמה עליו החזו"א מה"ת לחדש
ודוחק דברי רש"י ומחמיר בפרוכות. ולענין פלוג' רש"י ותו' אי
בית התבן אוסר הנה כרש"י קאו בעה"מ וראב"ד אבן תו'
ורא"ש ורשב"א וטור ואו"ז ורי"ו סבירי כחו' וכ"פ הלבוז
והגר"ז, ותימה אשו"ע שלא הביא ואפשר כלל זה בסתימתו
(בה"ל).

כי אמר שמואל ברקויות דרבנן, ואע"ג דרב נמי א"ל עז.
כסברת ר' דימי דלאורייתא אבל לא דרבנן, דשמואל עדיפא
דרב קאי בתשמיש ממש ואוסר אבל באויר מתיר (רשב"א).

כ' הראב"ד דלזרוק מנג משופע אסור דעביד לאגרורי, ובכלים
הנשברים ל"ש לחוש דאתי לתויי, כעין הא' דלת. ונראה
דמותר לזרוק אף באינון זו מול זו ממש וכן בדיוטא א'. והלכה
כרב וכתו' רש"י דמחלק בין זריקת הפלגה זריקת גובה יחד
ושלשול דאז גרע משלשול, וכ' בתוספתא פ"ח ה"ב שלש דיוטות
זו מעל זו ועליונה ותחתונה של אחד לא ישלשל דרך אמלעית,
משלשל ע"ג זיז אבל הה' עס חלון דע"ד לא דהוי דרך רשות
(רשב"א). וכל ענין זה מפרש בה"ל סג' ומאמ"ר שעירבו דרך
איזה חבור שביניהם שאל"כ איך יזרוק, וכ' הש"ע ס"א דין כלי
חרס הנ"ל, ודברמלית שרי. ועני' בה"ל דמאמ"ר ונה"ש וא"ר
והגר"א סי' שנה' פסקי' כרשב"א דאין זה נקרא להחליף דרך
מק"פ וא"י לזרוק בלא ערוז ולא כמ"א. למטה מי' אסור
כמ"א לא כא"ר.

הנותן ערוזו כו' פרש"י כ"ש דשתוף יכול ליתן צבית וכ"מ בירו'
(רא"ש) וכ"ה בטור ססו' וספו'.

הדר צבית שער אינו אוסר כ' צ"י שע' דלסוגיין להתו' הלכתא
של יחיד אינו אוסר ונותנים עס ערוז וברבים אפכא, אבל
הר"מ כ' פ"א הט"ז דצבית שער אף ליחיד אינו ערוז, ומפרש
צ"י טעמי' דפוסק כר' יוחנן עה: דצבית שער ליחיד נמי בית
שער ולא כריב"ש צסוגיין דמפרש מתני' דוקא ברבים גם
הרי"ף לא חילק וזה לא כהתו' עה: ובש"ע ג"כ סתם ולא חילק
דצבית שער אינו אוסר, וכן מפרשו מ"ב.

בני חצורה כו' ססו' יא' הביא צ"י דהרמב"ם פ"א הי"ט מפרש
בבני חצורה שקנו פת דשתוף ורשב"א בעצה"ק מפרש בהזמין
בני חצורה על פתו. וכ' רמ"א ה"ה ביש להן פת דשתפות בא'
הבתים, וכ' מ"ב נד' כחו' רשב"א וריב"א דה"ה בזמזמנס,
אלא כ' מיהו בעי' קיהי' לחס שלם ובזמזמנס ל"ע.

דבר הניטל בצבת אוסר כו' כ' צ"י שע' מדמפרשי אמוראי
מילתא דר' יהודה אלמא הלכתא כוותי' וכ"פ הר"מ וגם
לפרושי אתא וגם הלכה כמיקל, ולהאי טעמא דנעשו הכל
כאורחים אללו כפרש"י מותר גם להם להוליא וכ"כ המרדכי
ולא כריב"א דרק על בעה"ב אינו אוסר אבל הן אסורין.

וכ' הטור שאינו ניטלין מחמת אסורין או מחמת כבדן ומפרש
צ"י דלהטור עשיות אפי' אם הי' מותר לטלטלן אינו ניטלות
מחמת כבדן, וכ' ה"ה כל הניטל לכורך מקומו מקרי ניטל
וע"כ פרשו טבל ועשיות שאין עליהם תורת כלים.

וכ' ה"ר יהונתן דאינו אוסר בתפיסת יד רק כשהוא דר עס
דומיא דהאחין השותפין אבל אם יש עוד דיירים מגו דאסרי
אהני אסרי אכולהו. הביאו רמ"א משם י"א. וכ' מ"ב משם
פמ"ג דאם צבית בעה"ב או מא' הבתים ש"ל תפיסת יד
מניחים האחרים את הערוז אינו אוסרים.

ודוקא צחו, י"א דאם מ"מ חזר לביתו אוסר וכעכו"ם דאי
איתי' אוסר סה: וכן מבטל רשות אוסר אם הוליא בצבת,
והראב"ד מתיר דעכו"ם לא הסייעה מלבו רק דהותר דליתתי'
וכן מבטל רשות המוליא מוכיח שלא ביטל כלל, משא"כ כאן
דבבה"ש איקבע דהסייע מלבו והא' איתא (רשב"א רא"ש). אבל
הר"מ פי"ד הי"ג לא חילק בין בנו לבתו וכ' ה"ה דלא אמרו כן
אלא בהוה (צ"י שעא' וכן ל' ש"ע) ולא איתמר חלוקא בין בתו
לבנו אלא היכא דלא קאמר מידי אבל היכא דשמעי' מיני'
לכאן או לכאן בתר דבורו אזלי' וגם הר"מ מודה דמשמע
הגר"א, ולא נהירא מ"ש התו"ש דלהר"מ ליתא לחלוקא דגמ'
דהוא נגד כל שא"ר ומה"ת דיחלוק (בה"ל).

ולענין הלכה בעכו"ם נראה דאפי' ר' יוסי לא אסר אלא היכא דאית' ח"נ דאתי ביומ'י ואל"ה לכו"ע דירת עכו"ם לאו דירה כמ"ס סב: לר"מ וה"ה לר' יוסי. והלכתא כר' יהודה דעכו"ם שרי בכה"ג דלמר שמואל כ"מ ששנה ר' יהודה דערוזין הלכה כמותו, וכריב"ל דמיקל בערוז הוא, וכללל דר' יוחנן דהלכה כר' יוסי בעלמא הוא לי' כלל דיחיד, אבל הר"מ פ"ד הי"ג פוסק כר' יוסי בהגאונים דלעולם הלכה כר' יוחנן. ומ"מ לא נראה דלא מיסתר כללי' דר' יוחנן היכא דאיתמר וכמו דפוסק כאן רב כר"ש משום דאיתמר הלכתא וכדמוכח מו: ע"כ עיקר כר' יהודה (רשב"א וכו"פ ר"א"ש) וכ"כ הרשב"א תשו' ריד' ובמיוחסות לרמב"ן (ב"י) וכו"פ שעה' א' מעתיק ד' ר"מ דגוי שהלך אוסר אס הוא בזמרחק שיכול לבא ורמ"א כ' דעיקר כהמתירין אפי' הגוי בחצר אחרת, ופי' מ"ב ז' משם אחרונים אינו אוסר כמו ישראל שהסיח דעתו, ובשעה"ל ה' הביא טעם הרשב"א דגוי כי לית' לא גזרו, והשיג עליו החזו"א דודאי טעם רשב"א עיקר כמבואר סב: וא"כ ליתא לדברי ט"ז המובא במ"ב ה' דאסר העכו"ם רגיל לחזור לביתו באתו יוס אסור לכו"ע. ואסר העכו"ם מסיח דעתו מיקל הט"ז אך מ"ב ח' פוסק לא כן משם ב"מ וח"מ ותו"ש וק"נ, וכ' בשעה"ל ו' מתו"ש דאפי' ידעי' שהסיח דעתו מ"מ רוב פעמים אינו נאמן, וכן נוטה להחמיר דבישראל עצמו פלוג' כשחזר וכדבסמוך. ואלו מאי דמתיר רמ"א גוי בחצר אחרת אין להקל כן דהא מנא לי' כמ"ס ב"ח משם טור ובזמנים ותוס' ועבוה"ק, ואף שריא"ז כ"כ יחידאה הוא, ועי' ב"מ שפפפל בד' ר"א"ש (בה"ל).

ואם הלך הגוי בשבת כ' המ"א ללשון הטור לאו דוקא וה"ה דמותו, וכס"ד דמת בשבת מותר. אך כבר כ' הגר"א דרשב"א וריטב"א מחמירין התם. גם מחלק הב"מ דהכא בידו לחזור ול"ש בזה הסיע מלבו באמצע שבת, וגם שאני מת דפקע שזיתחו דהא לית' בעולם, וגם רש"י כ' הלך מצעו"י, ומ"ס הא"ר דכ"ז בסתמא אבל במסיע מדעתו בפרוש מהני באמצע שבת וכהמ"א, יש להוכיח לא כן מהא דהולך לשבות אלל בתו דסתמו כפרוש משום דר' ישראל וגם הם נקטו מצעו"י, ומאי דמדייק בעה"ק אינו ראי', גם הרשב"א בחי' כ' כיון שנאסרה נאסרה ע"כ אין להקל אלא בשעה"ד (בה"ל).

למטה מן המים, ב"ה סגי להו בטפח אחד משוקע בתוך המים כדי למנוע הדלי שלא ידלה להדיא משל חבירו, לזזה חיש' כמב' בירו' ה"ו "שתהא מחייה משוקעת במים כמלואו של דלי" והיינו טפח. ומש"כ התוס' דבעי' י' במים ועוד טפח אינו מחזור לעשרה קתני והרי"ף ושאר המפרשים כתבו כמ"ס (רשב"א)

לפרש"י דפי תקרה ל"ב ק' למה הלכתי בתיס וחלרות פתוחין וע"כ משום מחלה לאו דוקא והכי מוכח לה: (רשב"א) וכן מסיק ר"א"ש ומקשה אמאי תני למעלה מכ' ימעט וגם דהלכתא קורה

משום היכר כרצא משא"כ בלחי. ולענין עובי פי תקרה מבואר בשבת ט. דבעי' ד'. והא דגוזזטרטא מיישב ר"ש דהיא ניכרת אף שלא מגיעה עד המים דודאי רק לשם מים עשאה משא"כ בצור, והראב"ד והר"ז"ה כרש"י. אמנם לענין בתי כסאות י"ל אפי' פסקי' כר' יהודה להחמיר ה"מ במלוי אבל לענין שופכין יש להקל (ע"כ ר"א"ש). וה"ר יהונתן מחלק מגוזזטרטא ג"כ כעין דברי רשב"א הובא בב"י שער. ובש"ע פוס' כר' יהודה להלכך טפח במים, ועבה"ל אפי' פחות מ"ט, ומביא הבה"ל חי' הרשב"א דלעיל המובא גם בב"י דרוחב ד' אע"פ דליכא פי תקרה מהני. גם מביא דבעבוה"ק כ' דבעי' הקורה בתוך אוגן הצור ול"ע.

קורה ד' ו' יש לתמוה דלמא דוקא בחורבה התיר ולא במים דאזיל לזי כו' וכ' הראב"ד דר"נ דמים ל"ל דרב יהודה ור' יהודה א"ל דר"נ ול"ע מנ"ל ושמא מק' מרב"א דקשיש (רשב"א)

פז: קל הוא כו' הראב"ד מפרש דרב יהודה לא מצריך שקוע אלא לרשב"ג לא לת"ק, וממילא כר' הונא עיקר וכפסק רש"י, וראייתו מגוזזטרטא פת. דמהני מחיאת אע"פ שאין מגיעות למטה ובבבד שיהי' לשם מים, אבל כל הגאונים ר"ח ורי"ף פסקו כר' יהודה, ול"ע גוזזטרטא וכן רחב"ע בכוף וגוד ולא משמע דמייירי עד המים וכ"כ ר"מ פט"ו משבת הט"ו דלאו עד המים, והוא גופי' פוסק פ"ג דערוזין כר' יהודה, ושמא שקוע בעי' דוקא בב' רשויות מיוחדות משא"כ בכרמלית, וע"כ יש להתיר הני בתי כסאות כנ"ל.

פז. אמת המים, החלוק מלשון ים נת' לעיל יב. דשאני הכא שהיא נכנסת ויואלת (רשב"א) כ' ב"י סי' שנו' מריטב"א דאס נכנסת האמה בנקבים פחות מג' א"ל מחאה, ופשוט (עי' חזו"א קג כב). ומביא ב"י דר"מ רי"ף ור"א"ש מצרכי שקוע וכ"ה בשו"ע ונכבד העיר בחזו"א דלהרשב"א והריטב"א א"ל שקוע כדין גוזזטרטא דאינו אלא מכרמלית לא מרשויות מעורבותן הר"מ כ' דאמה פחותה מי' ולא שיקע מחאה מ"מ אוסרת אס רחבה י' כדין פרצה י', כ' ב"י דזה פשוט כדין לשון ים אבל דרכ"מ כ' תימה הא ראב"ד משיג על הר"מ וכן ה"ה ומאי שייטי' ללשון ים דמחאה נפראה. וכן מעתיק בה"ל כראב"ד ומשיג על ח"א שחלק בין ד' א' לב' אלא לעולם שרי, עמוקה י' הויא מחאה ואינה אוסרת החצר כדי נפרץ, בה"ל. ואמה שאינה רחבה ד' אפי' עמוקה י' כ' בשעה"ל ג' דודאי מותרת היא לא כדיוק הבה"ט מל' רש"י המובא במתני' דאי עמוק י' הוא מק"פ כדמוכח בר"מ פי"ד הכ"ד ורש"י ע"כ כוונתו ברחב ד'. מחיאת החצר כ' מ"ב ג' דלא מהני להו שקוע דלא נעשו לשם מים, (פמ"ג וס"א). כ' המ"ב י' סתמו מזל אחד הרי הוא כלשון ים ומותר ובחזו"א קג כב השיג עליו דל"מ. ואם המים מתעכבין רק יום או יומים הבה"ל מצ"ע וכ' חזו"א דפשוט שאוסר (קד ג')

פז: אין חורין לכרמלית, לפי שהיא דרבנן ודי שהחמירו בכרמלית גופה משא"כ ברשויות לאוריתא (רשב"א)

רב אשי אמר כו' התם בסמוכה אבן כאן במופלטת שהאגם לעתים מופלטג וכיון שכן אף בקרובה לא פלוג, ולענין הלכה אף דר' אשי משני לעולם אימא יס חורין לכרמלית מ"מ אביי ב"א ורחב"א פשיטא להו, ור' אשי את"ל קאמר ולהגדיל תורה אתי, וכן לשנו, ואפי' היה מספקא לי' מ"מ נקטי' כמאן דפשיטא לי'. (רשב"א).

ולענין החלופי הנה לתי' דרבינא א"ל לשויי פלוג' בין רב דימי לזעירי ולכו"ע אין כרמלית פחות מד' ואסור להחליף אף ברשויות דרבנן וכ"ד הראב"ד והרז"ה לפסוק. והביאו ראית התו' מהא דר"י קא: אבל הר"י מוקי בפלוג' ופוסק כר' דימי דמיקל והלכה כמותו אליבא דר' יוחנן אף נגד רב ושמואל וכ"נ דעת התו'. וק' לדבריהם לימא בהדיא ש"מ איתא לזעירי, וי"ל לאינו מפורש בהדיא משמי'. ומ"מ לפום סוגיא עיקר כר' אשי דתו א"ל להמליא פלוג' (רשב"א) וכ"כ רא"ש נראה דברי הראב"ד והרז"ה.

מחלה גבוה י', פרש"י דע"ד וה"ט דבלא זה אינו שם מחילה, והא דמקשו התו' משבת ק: י"ל דר' הונא מיקל בזיו דס"ל דמיא מק"פ ולמעלה מי' והכא גזרי' אטו פחות מי' עומק, ודבר"ה דקאמר עושה דע"ד היינו בגובה י' (רשב"א).

ולענין הלכה דין גזוזטרא כ' דרכ"מ שנה' א' דבעי' שיהי' עשוי לשם מים וכמ"ש ס"ב ס"ג. וריטב"א ור"מ מפרשי למטה משוקעת במים למעלה תחת הגזוזטרא (ב"י שנה') ובאמת מחלה על המים ודאי מהניא (מ"ב ד') ואם עשיתה תחתונה בשלה לאמרי' דגליא דעתה כו' מהני אפי' עשו עם העליונה בשותפות (טור שנה' ה') ופי' הרמב"ם בהא דזו כנגד זו א"א ליישב (ב"י). ולכתחלה לא יעשה למעלה מהגזוזטרא כרשב"א וריטב"א ור"מ ור' יהונתן ומשמעות התוספתא פ"ו (מ"ב ה' א"ר, אף שסמ"ג ואו"ז ורי"ז וטור קאו כרש"י שעה"כ ה'). וגזוזטרא זו הויא רה"י משום חלון הפתוח מבית הא לא"ה הויא כרמלית ומותרת מן היס (בה"ל) ולענין לשפוך דקו"ל להתירא כ' המ"א מתו' דאפי' סמוך לרקק שהוא רה"ר (מ"ב ו') ורשב"א חולק אבל לשפוך על הדופן רשב"א ור"מ מתירין דכחו בכרמלית לא גזרו ותו' אוסרין שמא יתכוין (בה"ל)

פת. כמי שלא יבטל ממלאכתו כו' רש"י מפרש דבעלי מלאכה היו, ולשון "כמי" משמע טעם אחר והוא שפרות טבריא רטובין יותר מדי וא"ל להטל (רשב"א).

הני תימי הק' התו' דהוי כחו בכרמלית ושרי כמ"ש שבת ק: ותי' ר"ת שכרמלית דים שאני ל"נ כן סתימת הלשון וכ"ד הר"מ פט"ו משבת הי"ט והראב"ד, ויל"פ תימי מיא היינו אי לאו

הא דרב"ה הו"א הכי אבל קמ"ל דכחו בכרמלית שרי (רשב"א) והלכתא כר"ז דמשום תימי מיא (רא"ש).

דין גזל, ק' אמאי אוסרין לעיל פד: בני רה"ר בכומתא וסודרא הא הוי דין גזל וי"ל דמדלח עשה סולם קבוע ניחא לי' בתשמישיהו כעין הא דפט: (רשב"א).

מחזקת מן הנקב ולמטה, כלומר אין מקום הכסוי נחשב לחשבון סאתיים (רשב"א).

מבחוץ לריך לקמור פ' הר"א דכשהיא מכוסה הויא כחורי רה"י (רשב"א).

ביב שהוא קמור כ' רשב"א כתו' ושבגמ' משמע כרש"י כו'.

פת: אריך וקטין מפרש"י ח' על ב' וכו' אבל רבינו האי ור"ח והראב"ד מפרשי אורך ד' ואין נפ"מ הרוחב, וגרסי דהדיוק מל' "פחותה" דמשמע באורך וברוחב, ותימה שלא יהי' שום שעור לרוחב דיתומו מיא, וגם ל' אריך וקטין היינו שיי"ב שעור, וכן כג: (רשב"א) וכן רא"ש דוחה מכח הני ראיות פי' הראב"ד.

ולענין הלכה התו' פו' כראב"י קבז ונקי ולעיל סב: משמע אף במקום רבים, והר"מ פט"ו הט"ז וכו' ראב"ד אמרי לא כי ולא כללל הוא ור' יוחנן ור' יהודה התם פליגו אהא וגם שמואל דוקא התם פסיק כוותי' דמסתבר טעמי', ומסתברא כתו' כאביי שם דבתרא, ודאמרי' דדוחק לאוקי כראב"י משום דפשטא כרבנן אזלח וכע"ז נדרים ה: (רשב"א) ורא"ש פוסק כראב"י דקבז ונקי.

בד"א בימות החמה, ופשטא כאביי והכי קי"ל וכ"פ הראב"ד, הלכך בימות"ג שופך כרנונו בכל חצר וביב צרה"ר אם הוא קמור ד"א, בימות החמה צרה"ר היינו פלוג' דראב"י ורבנן, ובכרמלית לא גזרו על כחו כמ"ש הר"מ שם הי"ט מהא דספינה, ואפשר לחלק כמ"ל משם ר"ת. ובירושלמי הי"ט תניא משם ר"מ כראב"י דמתיר במחזיק סאתיים ותנינן אם היתה מזחלה מותר אם עונת גשמים מותר לנורות מקלחין אסור. בר קפרא תני מקום לנוע מותר, אבל רב ס"ל כל מראית העין אך בחדרי חדרים אסור (רשב"א). וכן פוסק רא"ש כאביי דבתראה ומסתבר טעמי'. ומביא פסק רשב"ם דכחו בחצר שאין מעורבת לא אסרו, וכ' ב"י שני' דמשמע הא בכרמלית אסור, והמרדכי כ' דמים שחוץ לעיר שרי וכ"פ רמ"א. ומביא דרכ"מ מתה"ד עג' דעיר מוקפת כחצר שא"מ וכן פוסק וכ"כ מהר"ם לא מהרי"ל שכ' לכרמלית. והר"מ טו' יא' מפרש כר"ת בגמ' ומתיר כחו בכרמלית (ב"י ומובא ב"ש"ע) ורמ"א השיג דדוקא חוץ לעיר וכנ"ל.

וכן ב' דיוטות, רש"י מפרש לענין עשו עוקה לעצמו, וק' לשון "מקאתן" עשו הא מיידי רק בב'. והראב"ד מפרש לאחצר

ואכסדרה מטטרפין קאי ארואיה לזילוף וז' דיוטות מזלי עליה מטטרפין לז' להיות חשובות לזילוף. ועשו מקלתן קאי אעוקה (רש"א). ז"י מזיח פי' ה"ר יהונתן דב' דיוטות מטטרפות להיות ד"א שראוי ליתום בהם ומעתיקו רמ"א.

צטור שז' כ' זימוה"ח ואין מחזקת סאתיים לא יספוד וזימוה"ג כרזנו. טעם כסוי העוקה כ' רש"י כדי שיהי' רה"י וז"י מזיח מר"מ פט"ו הט"ז דמשום השלח. וכ' מ"ב נפ"מ אפי' הוא מק"פ כריך לחוש שמה יפחת מג' וייבטל לרה"ר, ומאי דסבר הפמ"ג שהוא מק"פ אף בפיו חוץ לחצר כ' בה"ל ללא נראה בפרט דז"מ ומאמ"ר מפקפקים בסברת הריטב"א וזימוה"ג כשנח להלוד ע"ז. וכ' ז"י דיכול לשפוד בה אפי' היא מלחה כיון ללא שכיחא וכ' ה"ר יהונתן משום דדכיר ע"י מה שארכוהו, אמנם מ"ש הטור דזימוה"ח מחזקת סאתיים יספוד כרזנו, והרמב"ם לא כ' כן וגם משמעות הרי"ו דדעת רה"ר אינו סובר כן (ז"י) הוצאו ז' הדעות ב"ש ע. וכ' בה"ל דה"ר יהונתן כ' דבעי' לבד הסאתיים גם מקום קטן לשפיכה שלא יוליא בהדיא ע"י שפיכתו.

כ' טור שם ס"ב שופך לביב אם הוא מאבן שראוי ליבלע ועז' אסור וכר"ש, ור"מ פוסק כרבנן לאסור א"כ שופך בגג ומשם יורד לביב.

פט. שמה יוליא בכלים שחצרי, ובספינה ק. לא גזרו ללא מיקלקל ספינה והכא יכולה החצר להתקלקל בטיט וע"כ תקינו עוקה (רש"א).

כל גגות, פט: לרב קשיא, מצי למימר באיכא מחילות אלא דבעי לאוקומי בלא"ה, ולהתו' דבליטה אינו בכלל מחאה קשיא נמי מר"מ דשרי גגין השוין, וזוהי המ"ל במחילות ניכרות כנ"ל וכלקמן (רש"א) וכמה הוא שער בליטה מיתי הבה"ל שמה' טז' דהמ"א שער' ה' כ' דוקא ד"ט דעי"ז הוא נפרץ במלואו וועי' ז"מ ונת"ח דאין זו דעת הר"ש ולא כמ"א, בה"ל ופמ"ג כ' דמסתימת הפו' משמע אפי' משהו ולמשי"ת בסמוך דיך מקלים בעיקה"ד מיקל בה"ל. וחזו"א קד' ו' מזיח דמהרש"א מפרש כמ"א הנ"ל דהתו' עבדו לבליטת הגג כרמלית משום שיעורה ד' והגג משום פריכתו לה, ותמה דא"כ אין לגג שום מחאה ואינו רה"י דהלא אמרת דפרוך הוא לבליטה, ואם הי' הגג רה"י הי' הבליטה חורין שלו, ומסיק דעד טפח ודאי הי' כרמלית או"ד חצי טפח.

ולענין הלכה ש"ע שם פוסק כרש"י דהוי כרמלית, ומ"ב סו' מזיח משם א"ר והגר"א לפסוק כמסקנת תו' ור"מ ורש"א וכן נוטה.

אין מחאה על זה ועל זה, מדקדק הרשב"ד דבעי' מחאה י' מעליו ולענין פרות במלואו לא סגי שיבלוט קצת שייראה

ממשך המחאה שלמטה ויועיל הגוד אסיק אלא בעי' עוד מחאה גמורה (רש"א).

מותר בכל הגגות כולן, וע"כ להוליא מזיח דאי מגג לגג וכרבנן הוי ללא כהלכתא, והאי סולם קבוע הוא אורי ושאינו קבוע הוא מזיח דמפרש בירו' (רש"א).

לעבוד דקה, רש"א גורם ואי עבדה דקה להדי תרביאל אסר עלייהו ומפרש כר"ח בתו' (רש"א).

ז. בעי רמב"ח כלומר לרבנן ואליבא דרב גג כרמלית ועמוד רה"י ואי בעמוד שאינו גבוה י' ג"ז פשיטא דעמוד כרמלית וגג אינו כרמלית גמורה אלא גזרה אחרת וכלאמרי' בקרפף של"ה לדירה מחאה היא אלא שמחוסרת דורין והלכך אסור לטלטל מזל"ז כמו מכרמלית לרה"י דעלמא (רש"א).

וז' באכסדרה, פי' הרשב"ד באכסדרת ג' מחילות הפתוחה לכרמלית והויא נפרץ למקום האסור, והא דאקשו תו' דכבר תניא לא: גג חצר ומרפסת רשות א' הן, פירש הר"א דבריתא לא שמעי לי', ותמוה, ונראה דהתם באכסדרא דשותפין מייירי וגם קרובים תשמישיהם (רש"א).

הכא במחילות הניכרות משמע גבוה י' לא מהני בלא מחילות וכדמשמע פט. מאי מחאה ע"ז וע"ז מחאה ניכרת, אלמא לא סגי בלא מחאה, אבל הרשב"ד כ' דמחאה הבולטת הויא רה"י מחמת שגבוהה ג' ותו' לא ולאכפ"ל שזולטת, ואפי' תהי' כקרפף כל פחות מז"ס לאכפ"ל, ולא גרע מתל ונקע, והא דפט. כבר נתפרש דלענין להאיל מנפרץ למקום האסור מחילות גמורות בעי', וקשיא על דבריו הא הכא בגגין שוין לר"מ ויחידי לרבנן מ"מ בעי' ניכרות ול"ש הכא מקום אסור, וי"ל דהא דקאמר התם איכא מחאתא ר"ל גבוה י' ושרי כאלו איכא מחאתא, א"נ הכא זימוה"ח מ"מ מייירי, וטעמא דשמואל לאפקוי מדין כרמלית דכלא שיהיו מחילות עבידן למעלה הוי כרמלית (רש"א).

ספינה, יא להוכיח כסברת התו' דוליא פחות מז"ס הוי מחאה והרי היא כהל ונקע, מהא דשבת ק: ספינות הקשורות כו'. והלכתא כרב באסורי ושמואל הדר בי' הפכה לזפתה אסור על גבה ותחתיה אם יתירה מז"ס (רש"א)

ז: ליטלטל מגג לקרפף, מפרש הרשב"ד דמגג פחות מז"ס לקרפף פחות מז"ס מייירי. ומ"ש שמה ייפחת ר"ל יפחת גבהו של גג מי' א"נ שמה יפחת חלק הגג הסמוך לקרפף ויהי' הכל קרפף יותר מז"ס, ומקרפף לקרפף לא ליטלטל ה"נ ר"ל מיפחתא מחאה זינייהו מי', והלשון דחוק, ועוד דא"כ בקרפף עצמו לא ליטלטל (רש"א).

לא. ושמאל אמר בין ערבו, כתבו תוס' וכו' וק' הא להכניס אפי' משלו אסור ע"כ י"ל דהא דהזרק שמאל לטעמי' פט. קאמר דאמרי' גוד אסיק והתם איכא מחיאות הנכרות וקולט מן האויר (רשב"א).

ר"ף לטעמי' עתוס' דמקשו דשמאל אדשמאל וי"ל דשאני הכא שאסור אף בכליו של עצמו רמי אנפשי' ומדכר, ולשון ר"ף לטעמי' ל"ד אלל כ"ף (רשב"א).

כומתא וסודרא, והא ללא גזרי' משום דהוא לבוש אבל פשט גזרי' א"נ אפי' פשט מילתא ללא שכיחא היא, וכע"ז ללא גזרי' בחורבה (רשב"א)

ופתוחות זו לזו, פי' הראב"ד בחצר היינו לטלטל מחצר לחצר, ואם אינם פתוחות לא מצי לטלטל משום גזרה דס"ל כר' מאיר דגוזר על כל גובה י' (רשב"א).

טעמא דערבו, קו' התו' מאי מסייעי' לרב לאסור הא לא ערבו מתיר רב, וי"ל דהסיוע הוא אחר ההסבר דערבו, מיהו ק' א"כ ע"כ "למבוי אסור" היינו מחזר למבוי [דבמבוי מותר בל"ע] והיינו רישא ול"ש משנה יתירה כו' לרב דהכל בלא ערבו, והתו' דחוק, וי"ל ומבוי אסור הוא במבוי עצמו וס"ד לר"מ יש מקום לאסור יותר במבוי מבחצר ומזה נשמע לר"ף שבערבו (רשב"א).

והא לא ערבו, פרש"י כלל ומשני ללא איירי בע"ח רק במבוי ל"ע, ור"ח מפרש דגרסי' בצרייתא לא נשתתפו. (רשב"א)

כז. ומי א"ר יוחנן הכי, לפר"ת והראב"ד דס"ד דמתני' דכותל בין חצרות ר"מ היא ואסור להוריד משום גזרת כיתוף אבל בכותל בחצרו לא גזר, מבואר דאין ר"מ גוזר אללא בחלוקת רשויות לא בעמוד באמצע הרשות. (רשב"א)

ב' חצרות וחורבה, לעיל פה. נת' דמותר להוליא מן הבית כל שאינו אסור כגון חורבא, וי"ל הכא בחורבה אחורי בתים ופתח לה לבית דכעין חצר ובאין ראוי לדירה. (רשב"א)

ר' יוחנן ורב הלכה כר' יוחנן, ור' היא ב"ר ור' הונא תלמידי דרב נינהו ולח להו וכפסק הרי"ף ורה"ג. (רשב"א). והלכתא גג חצר כותל וקרפף ומבוי אפי' מתוקן ושכיחי מאני בית הכל רשות א' (שעב' א') ואם באו בהיתר כמו דרך מלבזבז או נכרי לבית אחר מותר (בה"ל הגרע"א בית מאיר לא כאה"ע) ואם בא לחצר בדרך היתר בעצבה"ק ומשמעות ר"מ ואה"ע שסו' אוסרין, ורש"י שבת קל: ותו' בסוגיין מחמירין (בה"ל) והלבזבז אינו קונה שביטה (בה"ל) ולטלטל מהבית לקרפף קטן אסור (רש"י תו' רשב"א ורא"ש) ויש מקלין (ריטב"א סמ"ג רא"ה) על כן כ' ב"מ דלכתחלה יחמיר וכ' בה"ל דבשעה"ד שרי.

גג גדול, לרבנן אף לכלים ששבתו בתוכו לר"מ אף ששבתו בחצר ולר"ף שחוד הבית (רשב"א)

אף גג דררסי ל' רבים האי סוגיא אחיא כלישנא קמא דרב יוסף (רשב"א)

כז: גפנים בקטנה, משה"ק התו' ארש"י מיייתי רשב"א תוס' אחרים דמפרשי בשקטנה של אחרים וגפניה קדמו ומותר מפני שאינו יכול לעקור הזרעים, ותמוה הא אין זה אללא אונס ולמה מותר לזרוע, וכ' הראב"ד דבכלאים ז ז מבואר דיך אסור מראית עין כל משיעשו ענבים כפול הלבן, ומותר דהכא הוא עד שעור זה (רשב"א גם מסי' כתו' כרש"י לא כר"י לענין הרחקה ד"א).

אשה בגדולה פרש"י והראב"ד בשניהם שלה ולפ"ז בלד ביתה לאו דוקא ותו' מפרשי כו' לצור בגדולה שהלבוש הן העיקר ולא השליח המוליא, וכ' התוס' מאי דנקט ט' בקטנה לאו דוקא אללא אפי' ה' וה' משא"כ ברישא, וטעמא דנקט ט' בסיפא לרביתא דלע"פ שהרוב בקטנה לא סגי להו בזה (רשב"א)

כג. ג' קרפפות הק' הר"א כיון דלאזלי בתר דעתייהו ה"נ בב' חלונים מגופפים דלמא כל חד בדוכתי' יישאר ותו' דאמלעי ל"ל מחיאות וא"א דלא נחשיבו כפושט (רשב"א)

כד: א"ל אביי, קשיא הא ש"ה דאיתנהו למחיאות כמ"ש יז. וי"ל דהתם לא קאמר אללא בנפרצו לרה"ר וכל שאין אללא גזרת ערוב איתנהו למחיאות מקרי (רשב"א).

כותל שצין ב' חצרות וכו' רב גזר משום מאני דבתים סוג' דלעיל, ואוסר דוקא באיכא כלי בתים בחצר דאל"כ הלכה כר"ף, והלכתא שבת כיון שהותרה הותרה (רשב"א) וממילא קי"ל כשמאל בכותל בין ב' חצרות (רא"ש).

והכי הוא בש"ע שעד' ס"ב לכל מחמת ערוב הואיל והותרה הותרה, ודעת רמב"ם דנסתם הפתח בשבת אין היתר אללא בתוך החצרות לא מזל"ז ואין הלכה כן (מ"ב ו שכן דעת ר"ח ראב"ד רש"י ריו"נ רשב"א וריטב"א) ונסתם הפתח ל"ד אללא ה"ה נתקלקל כוה"פ ונתקון בשבת (בה"ל וכנשמ"א כלל עב' אך לא כמו שמיקל שם אפי' בעירב לשבת א' ונסתם מע"ש) חצר הפרוזה לכרמלית אין לטלטל ממנה לכרמלית (בה"ל כעצבה"ק ותו"ש דמוכיא מרש"י)

ופס ס"ג דין חצר קטנה שנפרצה לגדולה דרק גדולה מותרת, ודאוקמוה התו' בנכנסין כו' כ' הגר"א דה"ה נכנס ל' א' דהא אינו מותר אללא בשני אדדים (בה"ל)

ופס ס"ד דין גג קטן שנפרץ לגדול דקטן אסור בכלי הבית, ודין התוס' דגג שמחיאות בית אינן ניכרות בו מ"מ יוכל להיות רה"י

אם יש חלון מן הבית אליו, ואפ"ה אסור בכלי הבית (מ"ב כט') מהגר"ז כיון שפרוץ לגדולה וליכא גופי.

אג: גדוד חמשה, הבה"ל שסב' נסתפק אי סגי במתלקט ה' להאטרף למחאה או בעי' כעין מחאה, עוד נסתפק בתל פחות מג"ט אי מאטרף למחאה להיות י' עמה או דאמרי' דבטל לרה"ר. עוד נסתפק בהרחיק המחאה ה' מן התל ה' ג"ט כסי' שנח' ז' לבטל קרפף או"ד לא גרע מכל מתלקט. ומהגר"א שם משמע להקל ול"ע אי יש לדמות. ובחזו"א השיג דולאי שזה להתם ואין לחלק.

אד: אהדרינהו רב לאפיה. פרש"י משום טלטול ולטעמי' שבת קכה. דאין אסור אהל עראי בדפנות ואינו מחוור אלא משום מחילות אהדר (רשב"א).

חא: שפירא, כ' רא"ש ללא הותר לטלטל מתוך הארץ ושכ"כ רז"ה להגיה בדברי רי"ף [ומיישב גם הגי' שלפנינו ברי"ף] וכ' הרא"ש דאין להביא רא' לר"ת מהא דפרכי' מב' רוחות נמי נימא פ"ת די"ל דבעי' ג' מחילות דוקא ולא ידעו החלוק בס"ד כו' ומ"מ מסיק גם רא"ש כר"ת מכח הא דסוכה יח.:

חב: המכניס מתוכה הא שהק' התו' מ"ט נקטי רה"ר י"ל עוד דאחי לאשמועי' דכרמלית גמורה היא ולא מדרבנן ואפי' מרה"ר לתוכה פטור (רשב"א). בענין מהו דתימא היכא דאיכא כו' הרשב"א כ' כתו' אלא שגי' קאת אחרת)

מא: התום ר' יהודה היא ז"ל דהא דנקט עשר ל"ד אלא יג' כדאית לי', אך קשיא מה גרע פתח בקרן זוית מב' רוחות גרידא וכ' הראב"ד דחאזר חמירא ובעיא לניעות טפי ולי נראה דקרן זוית גרע והשיבא פרוכה וא"י ליחשב כפתח (רשב"א)

וב: הראב"ד אף במפולש אמרי' פי תקרה ובאיכא גופי אפי' יותר מי'. והא דנפרץ בק"ז מפרש הראב"ד דהכתלים נפרצו בק"ז אבל הקרוי נותר ואין יורד וסותם אלא הפה, והא דמוקי שמואל יותר מי' היינו משום חצר אבל בית בק"ז אפי' פחות מי', משא"כ להראב"ד ה"ה בבית. **עוד** מפרש הראב"ד דלשמואל עבדי אינשי פתחא בק"ז אלא דבעו לאשכוחי נפילת תקרה שעפ"ר אינה נופלת כי לעולם יש לה סמיכה על האד השני ודוקא בנפרץ בק"ז יכולה גם התקרה לפול, וכ' הרז"ה כי אמרי' ביתר מי' לא פליגי היינו דוקא בפרוץ במלואו או בקרן זוית, ולכאורה היה נראה לא כן אלא כל יותר מי' אסור, א"נ בעי' תרתי לריעותא וכמ"ש התום (רשב"א)

ולענין הלכה פסק הרז"ה כלישנא בתרא דבי' לעולם אמרי' פ"ת ובקרן זוית וכן יתר מי' לא אמרי' ובמפולש נמי ל"א וכן הסכים הרשב"א, ותמה הרא"ש הא הלכה כמיקל בד"ס, וכ"כ רי"ף ור"ח וסמ"ג ורמב"ם ומ"מ מובאים בבה"ל. ובסי' שסא'

דין חצר שפירא ודין פסול קרן זוית כ' רמ"א י"א דפי תקרה הוי דוקא מד' טפחים, ושאפי' ב' מחילות אבל לא זו כנגד זו, ודעת הש"ע בב' דפנות לא דריחא לכן הביא עלי' רמ"א י"א כו' וגם לא ברור אם רמ"א פוסק כן (בה"ל), וכ' המ"ב דמשופע ודאי לא מהני לא כט"ז (ח"מ אה"ע גר"א ב"מ). ולענין פחות מד"ט כ' הבה"ל דעיקר כדמייתי רמ"א שכ"ד תו' ורא"ש וסמ"ג וטור ורז"ה וכ"מ הרשב"א וריטב"א פו. לא כרמב"ם ורש"י. וזב"י מובא פי' הר"מ פי"ז דק"ז היינו שהקורה מונחת עקומה על פתח ישר שכנוסה קאת בצל א"ל. שעור קרן זוית נת' בפ"ק ד.

וכ: מ"ב ח' דבעי' עומ"ר כתו' ורשב"א. ודעת הרא"ש וראב"ד דפי תקרה מה"ת (בה"ל).

כה. פסקו רש"א ור"א ש הלכה כרב וכר' יוסי, ובהג"א כ' דסמ"ק פוסק כשמואל ומוקי בכרמלית. ובסי' ססד' הכי קי"ל ומובא בש"ע ד' התה"ד עג' למקום מוקף חומה הוי כרה"י ואמרי' בי' כיון שהותרה וכ"פ רמ"א. ונת' צפ' הדר.

המואל תפילין, מה. ללא כר"מ, והא דשרי' שבת לז: להוליא טובא תפילין בתיקם היינו לרה"י (רש"א בשם הרשב"ד).

דרך מלבוש, המ"ל דאסר ר"מ משום כל תוסוף ושבת זמן תפילין (רש"א בשם ראב"ד) ואיכא למידק היכי מוספי' אד' מיניס ובשלמא כמה שרינו כשר נוחא כמו תפילין של רש"י ור"ת דרק הכשר הוי תוספת, וי"ל דהדס אינו אלא לנוי ולא שמי' הוספה.

ולענין שיעור תפילין כ' הטור לב' מא' ללא נהוג כדברי השמושא רבא (ור"ת) ב' אלבעות, וכ' מ"ב דלכתחלה יעשה כן ובפחות מאלבע פסול, (ועי' בה"ל ללא ינהג לפעמים גדול מאד לפעמים קטן דזה ממ"נ פסול).

והלכתא בלא ראויות חיישי' לקמיעי וא"ל להחשיך עליהם (טור שא' מצ') וכרי"ף רא"ש ור"מ לא כה"ה (ב"י).

והלכתא כר"ע שבת לאו זמן תפילין כריה"ג ור"ש הקטן ושמא אף ר"ג, דהלכה כר"מ מחברו כ"ש מתלמידיו ר"מ ור"י, וכ' הרשב"ד דמ"מ לענין הלכה הלכתא אין מליין רק זוג א' כר"ג וסתם משנה וטעמא משום דרך מלבוש, וכן סתימת הרי"ף (ורא"ש) אבל לא נראה דאי טעמא הוא למה לא משני לה בחד מן שנויי, ועוד דא"כ אין לחלק בין נשים לאנשים וגם לנשים יהי' נוי, מיהו אמת הוא ללא מקרי תם משנה כי היכי דיקשה על ר' יוחנן (הפוסק בכ"מ כסת"מ) שרינו סובר כן, דס"ס אינו מפורש. וליה זמן תפילין וכר"ע וכ"פ רי"ף. (רש"א).

והלכתא שוי"ט לאו זמן תפילין (סי' לא') ובחזו"מ הר"א ש הי' מניח אלא שהרשב"א ותו' והרא"ה כתבו לא להניח וכן מנהג ספרד וכדאי' בזהר חדש (ב"י) ורמ"א כ' דנהגו להניח בצרכה, והמ"ב מורה כט"ז שלא יבדק. ועי' מ"ב לב' קנח' דמ"א אוסר טו"ת לאשה ואחרונים חולקים ומתירין.

אז. לא טרח, וקשר בתפילין כשר ובשבת מותר כגון עניבה א"נ מרופה א"נ כדתנן פוקקין ומודדין וקושרין בשבת. ור"י פליג על חד מהני. והכי הלכתא ללכו"ע לא טרח וכלישא דגמי' והסתא כו', וכן תני ר' זירא בחוטין, וגם ר"ז ור"א רביס וכן משמעות דברי ר"ח ואב"י. וטעמא דבחדשות סתם תנא לאסור דקשרים הנ"ל פסולין, או שמא מתוך שהוא צהול להכיל יעשה קש"ה, ורי"ף מפרש משום קמיעין ולא טרחי' לעשות ראויות, ותימה דאין זה עיקר הטורח. והר"ז"ה פוסק דחוטין מופסקין כשרה ללא טרח (רש"א).

ונוייהן לבר י"מ חלקות העור ויש כחוס' כו' (רש"א).

בשרי זימני, והלכה בג' כאביו וכמ"ס ביבמות וכ"פ רי"ף וראב"ד (רש"א).

אי רבי אימא סיפא, ק' דאפי' לאו רבי היא קשיא, ויש לחלק דס"ד אינו בודק אלא א' מכל מין ש"ר וש"י ותו לא (רש"א).

וחדשות שלא החמירו בהם להחשיך, היינו בשלל נגמרה מלאכתם (רש"א).

את החי במטה, תימה ורבנן אמאי אסרו וכ' הרשב"ד דחבית חשיבא ולא בטלח ולא שמענו לחלק ול"ע (רש"א).

שירא, פרש"י דאנוסין הם, ותימה וגם פלוג' הוא, והראב"ד כ' דחשיבו להו כמחנה (רש"א).

נכסי הפקר, ומבואר דכרגלי הממלא היינו עד שנותנו לחברו שאז כחברו (ראב"ד) ובתו' כתבו לא כן, ועוד כ' הרשב"ד ללכל התי' הלכה כר' יהודה לתי' קמא דקאי כרבנן דהתם ולשאר תי' דמיקל הוא וכ"כ רז"ה, והרמב"ן מביא משום הרשב"ד כרבנן משום דאושא מלתא ודוקא בשבת (רש"א).

בבבית שקנתה שבייתה כו' כ' הרז"ה הלכה כר' יהודה והרי"ף סתם ונ' דאין הלכה כמותו וכן מפרש הרא"ש דסתם דפשיטא דהלכה כרבנן.

אח. מליעתא ר' יהודה, ה"ה דמאי למימר ת"ק אלא ללא נודע מאן הא וגם קרוב יותר לדר"י וכדלקמיי' (רש"א).

באסקופה כרמלית, ואגדו בידו מותר וממילא ל"ד ספר ומשום ר"ש נקט ספר ואין דעת המחברים כן אלא ל"ח לזריקה ודמעין בי' כמ"ס בגמ' (רש"א).

הא דמשני' באסקופה ארוכה כ' הרז"ה אינה הלכה דהא אמור רבנן שמא יטה אפי' גבוה ב' מרדעות ולא סמכי' על בריתא אלא על תנא דמתני' דאין חלוק, אמנס הרמב"ם מחלק בזה וכן התו' ורשב"א שבת ומאירי שבת ור"ח ערוזין והגר"א, והר"ח י"ג לו גי' אחרת מובא בבה"ל שגב' ומסיק דאין להקל.

וכ' הג"א ריש שבת דל"ד ספר אלא כל דבר גוללו אכלו משום לא פלוג, והב"י תמה שהוא גזרה לגזרה וכן הרשב"א וה"ה מקלין בזה, ורמ"א פסק דשאר דבר אסור אף בכרמלית, וכ' מ"ב יש מקלין בכרמלית (אה"ע נה"ש ב"מ גר"א וכן הרשב"א ומשמעות ה"ה).

ומש"כ דאם נח אסור לגלול, כ' התו' דוקא במקום שרביס מכתפים וכן נוטה הרשב"א, אמנס הרמב"ן וריטב"א פליגי ומחמירים וכ"כ מ"א, אמנס אה"ע וב"מ ונה"ש וגר"א מקלין.

ומ"ש להגיע לייט אסור לגלול הוא כר"ח ורמב"ן, אבל רא"ש רי"ף ור"מ כתבו עד שיבא לארץ ממס והגמ' דלזלח כרבא כולה אליבא דר' יהודה היא.

אח: ניהוש דלמא נפיק, מאי דמחלקי' התו' מהא דאביי להכא עוי"ל דלא אמר כן אביי אלא לתרץ ג"כ דברי רבא (רשב"א). וברמ"א ד' כ' דבכרמלית שרי הכל.

אי דל"ב ד', כ' הרשב"א כתוס', ובתחתון יש בו ד' והש"ס מפרש לה רק במסקנה אע"ג דכבר ידענא להא, וכ"פ הראב"ד, ואין דומה זיז התחתון שאוסר, לראש הכותל שזין חזרות שאינו אוסר דהוא משותף (רשב"א). ובטור שנג' כ' כהרא"ש ותוס', אבל בר"מ פט"ו ה"ז כרש"י, ומייתי ב"י הריטב"א דגם לרש"י לא גזרו רק בזיז הבולט באויר לא בגג. ודין ב' זיזין כ' ב"י שלא הביא בטור דסובר שאין שום חדוש רק תלוי שיהי' רוחב ד', אבל הר"מ טו ו כ' דמשתמש למעלה ולא למטה, וכ' ה"ה דלא הוא זה כנגד זה גם הרשב"א מודה לרמב"ם לאסור, וכ"ה בש"ע דב' זיזין של ד' אוסרין זע"ז (וכ' פמ"ג דיכולין לערב, ולבוש מיקל בתחתון, ואם אין בו ד' ודאי מותר א"ר ולבוש מעבדה"ק, מ"ב) ואם שניהם ג' מותר בכל, ואם העליון ג' והתחתון ד' מותר רק כנגד חלונו, ואפי' רחוק הוי מק"פ (הגר"א מר"מ רש"י תו' ורשב"א, מ"ב) ובתוך י' אסור אפי' הוי בגדר חורי רה"י (הגר"א לא כמ"א וכ"כ א"ר מנ"ז, וכ' מ"ב דכאן החמירו כמה אחרונים האה"ע פמ"ג נה"ש ותו"ש).

חלון משלימו, להתוס' ז"ל דהיינו דוקא תוך ג' לחלון דאינו רחב ד' באמת רק מכח לבוד וז"ע דכל דלית ד' למטה מי' מק"פ הוא ולמה אסרי לרבא דליכא חורין לרה"ר (רשב"א).

וישתה ברה"י, והאסור רק בצריכין לו וכדפרש"י, וכ' הרא"ש בטעם היתר לשותת אם פיו ברשות ששותה דשתיה נח מיד בפיו שהוא מק"פ על כן אין אסור משא"כ משתין ורק בא מתוך גופו בלא שום עצירה וכתוס' לעיל כ'. ווגזרת אחרופי ל"ש דע"כ נח בפיו לעולם וק' למה ידו לא הויא מקום פטור וי"ל דכל שבא ממקום אחר לא חשיב מקום פטור וידו מקבלת מן החוץ ולפ"ז גם לשותת אסור (רא"ש). ובסי' שני' אי' דמותר לטלטל ברה"י כשעומד ברה"ר א"כ צריכין לו (כן הוא פי' התו' ור"ן ורשב"א וה"ה אבל רמב"ם פט"ו מפרש כלים צריכים לו היינו כלים מיוחדים ונאים הובא דעה זו בש"ע אבל עיקר כרוה"פ כמ"ש הא"ר הובא מ"ב יא'). לא ירוק אדם אפי' פיו ואמתו לחוץ (ל' טור וש"ע) ובכרמלית שרי (מ"ב מהגר"א).

רוק שנתלש לא ילך בו ד"א (ש"ע שני') והיינו אם הפכו בפיו דלמישדיי' קאי (מ"ב) וכיחו אפי' לא הפיך (פמ"ג גמ'). אבל להרמב"ם מותר דמפרש דכל מהני' לר' יהודה ות"ק פליג ואין הלכה כן, וכ' הבה"ל דלכאורה יש לאסור אף בכרמלית

דמסמיכות הענין לדברי ת"ק משמע שהכל מה"ת וכן מדלח פליגו התם אביי ורבא, אמנם בכרמלית יש לסמוך על המתירין, אבל לא בר"ה שלנו (ע"כ בה"ל).

אט: מרפף לא, ארוף אסור למטה מי' כרש"י וכ"נ בהרי"ף (רשב"א) וכן בטוש"ע שגא' (כרש"י ותו' ורא"ש וריטב"א לא כרמב"ם), ארוף שרי תחת י' אף תוך ג' ואם אין בו דע"ד שרי למעלה מי', ולמעלה מי' דשרי לקלוט כ' שעה"ל ה' דה"ה תוך ג' ולא כט"ז דהטעם משום שאין עקירה מקום ד'. וזה דלא כה"ר יהונתן דאוסר אבל בעבדה"ק וריטב"א, ולדעת רמב"ם אינו מה"ת בשום ענין כיון שלא נח (ובה"ל כ' משם בגדי ישע דגם לרש"י הוי דרבנן), אבל אין הלכה כן ול"ק לשאר ראשונים מ"ט אסרו דוקא כאן דהכא איכא למיחש טפי (בה"ל). וממזלה שרי אפי' אין רחבה ד' (מ"ב עבדה"ק)

עומד אדם ברה"ר נראה כגו' ר"ח משום קו' התוס' (רשב"א).

במפלגת, ק' הא קלוטה לאו כמי שהונחה ואגדו בידו, וז"ל למ"ד קלוטה לאו כמשה, וז"ע למה העתיקו הר"מ והרי"ף דמפלגת אסור (רשב"א) וי"ל כיון שדלי מים כבד דרכו לרדת ולנוח למטה (ריטב"א הובא בצ"י) ובצ"י שגד' א' מביא הריטב"א דפחות מג' דלא דרסי רביס כלל הוי מק"פ אף בלא גובה ג', ובמפלג שמה הוי כרמלית

אשפה דרביס, וק' ליחוש דלמא מיגנדר כדחיש' פה: ותו' הראב"ד דאשפה מאיסא ואינו נוטל או מים הנבלעים באשפה וכן בבזר דלא נפיל, וגם נראה דהוא מחמת שאגדו בידו (רשב"א והובא ריש דבריו בצ"י משם ה"ה)

ואם החלון נמוך מי' הוי כנגדו רה"ר ואסור (מ"ב ח' מג"א) ואם הוא בלא עקירה כגון שמגביה דלי המלא מים מע"ש מסתפק הפמ"ג אם מותר להגביהו באויר בלי הנחה (מ"ב ח). ודע דאם הבית ואשפה בדיוטא א' הוי מוקיט ואסור וז"ע אם בעי' ב' שיוסיט מיד ליד (מ"ב) וחזו"א (סב יט) כ' דהבבלי פליג ודאי פטור.

אט: אינן כו' ובאינו מיטלטל ברוח (רשב"א שו"ע)

וחפץ המונח על אינן אסור להורידו (רשב"א רמ"א שלו')

שרשיו גבוהין, הלכה כשריותא דאביי היינו כרבה (רא"ש)

צקו' התו' שידחה עשה הל"ת י"ל דבמקדש אינו דוחה והראב"ד כ' כעין ד' התו' דהכא אינו דב' מלוות הן אלא שזה פשע ונתערבו (רשב"א)

ק: רב בקעה מלא, והאילנא כגדר זה נהגי' (רשב"א ז"ל)
הראב"ד ז"ל ש"ל, ועי' בה"ל דמה סמ"ג אסר לרוץ על עשבים
נגד הגמ' הוא בענין דהוי פ"ר)

והאילנא דקיי"ל כר"ש אב"ל באילן אין חלוק דמינכר טפי (וכ"כ
רשב"א) ורי"ף לא מחלק והשמיט דין אילן (ר"א"ש) ותימה הלא
רי"ף מעתיק דין אילן ונראה דאסור משום שמא יתלוש ולכו"ע
וכן ביב"ט אטו לח (ב"י ש"ל) אמנם הרי"ף אינו גוזר שוגג אטו
מזיד (ב"י)

הב"י מביא סי' דאם לא היה דעתו לירד לא ירד ומביאה ג"כ
בש"ע וכו' מ"ב י' משם א"ר דאין הלכה כן (כר"מ ה"ה ריב"ז א"ר
וכן בגר"ז)

קא. תלוי, ע"כ היינו קשור כשמפרש הגמ' דאי גבוה הא קתני
נגרר (רשב"א).

יש להן איר, ואסור להחזיר על אירי ממש דהוי בונה (רשב"א
רמ"א סיג')

וכ' הרז"ה דסוגיין כר"א דבעי קשור ותלוי אב"ל הלכתא כר'
יהודה דבקשור סגי, והרמב"ן הק' דא"כ מאי פרכי' בסוגיין
ולמה פליגי אביי ורבא אל"ל דלת ומוקפה ופרכה נראין כרואה
לסתוד להכי הכריכו היכר והצריחא לנו מחלק דדוקא במוקפה
דבעיא למנקט בענין דלעולם שרי וכ"כ הראב"ד דמשום
שמשתמש בקבע (רשב"א וכן הסכים הרא"ש דלא כהר"ז ה).
והלכתא בעי' קשור ותלוי או גבוהים (סיג 7) ומשתמש בקבע
הינו יותר מא' לל' יום (בה"ל תו"ש).

שהתקינו, היינו קשור ותלה (רשב"א).

לדת אלמנה, פי' ר"י בליר ק' מ"ש מקנקן הנגרר ש"ל איר
וגבוה ונועליו, והראב"ד פי' דאין לה איר וק' כתוס'.

ביעי, ר"ח פירש שסודר ביאים זעג"ז כעין מגדל (רשב"א). וכן
מובא בש"ע תקב' וכו' מ"א וא"ר דוקא כשיש אויר תחתיהם
(מ"ב).

קא: אין חוקקין, ובמניח באסקופה וכתוס' א"נ לרבנותא
(רשב"א).

פתחי גינה כו' אין להם לא מכאן ולא מכאן אסור, וכתבו
הרז"ה והראב"ד דזה איתמר קודם חזרה, וכ' הראב"ד דהאי
גינה לית לה מחיצות י' והיא כרמלית ע"כ כשעומד ברה"ר
אסור, והוא דוחק גדול, וגם הלשון "וכן" חנויות פתוחות
לרה"ר משמע שהוא ענין שוה, וגם הגמ' לא שו"ט בזה, ועוד
דא"כ למה לי בית שער מצפנים, ע"כ נראה ביש לה מחיצות י'
(רשב"א).

קב. כשאין ניטל באגודו, והלכתא כר' יוסי (ר"א"ש)

בנגרר, ר"ח ל"ג בנגרר דהא לא אסר רק בלא קשור ולא תלוי
ואי גרס ל' ה"ט דאיתמר הלכה כר"י בנגרר ונקמו. והלכתא
כר' טבלא (ר"א"ש).

תד"ה הוא, כ' ב"י שג' מה"ה פכ"ה ה"ו דרי"ף ור"מ השמיטו
כל אסור טלטול דבר כבד הנאמר בכוורת ושהובא בתוס'
וחלקו ביניהם דסבירא להו שאינה הלכתא.

כרוך בודיא כ' הריב"ז א"ר דרש"י פי' טפח היינו בגלגול
המחללת יהי' עובי טפח והתו' נחלקו עליו דהוא השארת טפח
כפשוטו ויש לדחוק דבריהם ג"כ בלשון רש"י.

קב: כאן וכאן לא יחזיר, משמע דלדחוק מותר אף במדינה
כדדיק ר"ת או"ד בשביל מקדש נקט הכי וכן מסתברא דאסור
(ר"א"ש) וכ"כ הטור סיג' וכן הביא ב"י מה"ה פכ"ב הכ"ה ש"כ"ד
הר"מ.

כאן וכאן אסור, הלכתא כת"ק לא כר' יהודה דפסק כרבי
יהודה דהא רבא עבד כת"ק (רי"ף) וז"ע מנא ל' דבקרקע נמי
התיר וכדפרש"י (ר"א"ש) וכן הראב"ד מיקל בקרקע, וכנראה
נוסחא משוּבַּת ה' להרא"ש כי בנוסח דידן מבוואר דאף הרי"ף
מחלק בין קרקע לכלי וכן הרי"ף עצמו בשבת (ב"י) ומש"כ
השבה"ל מהעטור דדוקא שמתו בשוגג אב"ל שמתו במזיד או
מע"ש אסור איני יודע מנא ל' (ב"י).

ובש"ע סיג' דאם יש לו גלוסטרא אפי' קשור רק בחבל שאינו
ניטל בו ואפי' כולו בארץ ואפי' קשור בצריח ש"ד, (אב"ל קשור
בעי' שכן הסכימו הט"ז והגר"א לדעת השו"ע, והא"ר מיקל
בעת לורד. מ"ב יג'). ואם אין בו גלוסטרא וקושרו בצריח אז
בעי' קשור אמיץ. וכ' בה"ל מב"ח וא"ר דא"כ מחשבה לייחדו,
ומחשבה לבד לרש"י לא מהניא אף מה"ת ולרא"ש מדרבנן וכן
ר"ח שבת קכו: ובגלוסטרא מסתפק הבה"ל, ואפ' עשה במיוחד
גלוסטרא מתיר הגר"א (בה"ל). ונקמו אסור אפי' בגלוסטרא
וקשור, ואם עשה בית יד הב"י מתיר והגר"א אוסר, ובמתקינו
במיוחד לזה הט"ז מתיר ועי' שעה"ל שא"ר ופמ"ג מפקפקין.

קד. דרך שיר, כ' ר"ח אע"ג דמשני רבא כל הני פירכי שנויי
דחיקי והלכתא כעולא (ר"א"ש), והרי"ף כ' כרבא וראב"י כוותי'
וכן אמימר דשרי בגלגל, ומקאת רבנותא סברו כעולא (וכן א"ז,
הג"א) וראייתם מירו' ביצה ו ב לא מהשה על תרעא, וליתא
דהבבלי ידע להירושלמי ופליגי (ע"כ רי"ף המובא ברא"ש). וכ'
ב"י שלח דהר"מ כהרי"ף והא דאגוזים משום אשווי גומות וכן
בהגה"מ מכמה גדולים, להמרדכי אסור להשמיע קול בדלת
ולכ"ת מותר כמו שהתיר גלגל קטן, וכ' מהרי"ל דדוקא כלי
המיוחד לקול אסור, ומפרש ב"י דבזה אף לרבא אסיר, ופסקו

אף בכלי מיוחד וע"כ שרי בשעה"ד (בה"ל) והכלי שמקיסים בו
בדלת הוא מוקצה (פמ"ג)

עסי' שלח' ד' שכ' המג"א דאם אין לנו רה"ר אין לגזור שמא
יזרוק ארוך דהוי גזרה לגזרה. ועיקר כד' ר"ת (א"ר).

כרמז"ס לחומר"א וכ' הרמ"א משם הגהות רי"ף דדוקא בלי
מעשה שרי, וכן מעתיק רמ"א, ומ"ס הט"ז דאסור להוליך ס"ת
שי"ב פעמון השיג עליו הש"ך יו"ד רפב', ובאמת במקום מלוא
התיר הרמ"א (בה"ל). ולהקיש על הדלת כלאח"י שרי לכו"ע
כמו מחיאת כף (בה"ל) ובפה"מ אי' דמוחר להקיש על הדלת

סליק מבוי דעירובין